

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Philos. Opera varia. 176.

H. H. F.

R

Plat. Societatis Iesu Monachij 1620.
DISPUTATIONES
IN UNIVERSAM PHILOSOPHIAM

A

SVMMVLIS AD METAPHYSICAM.

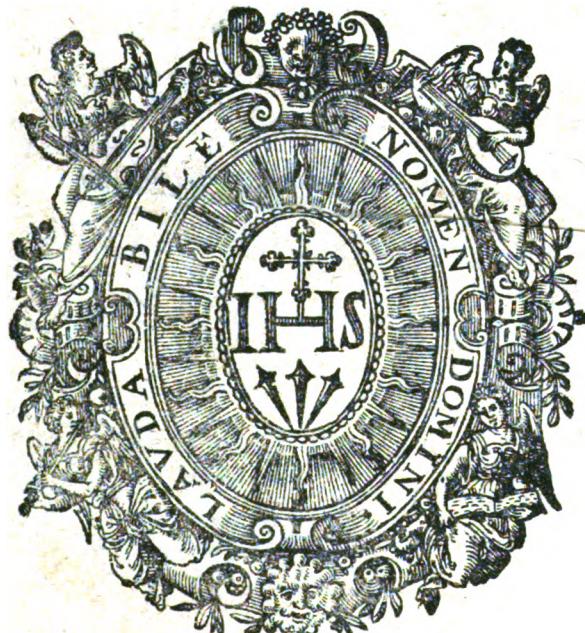
PARS PRIOR.

AVTHORE

PETRO HVRTADO DE MENDOZA,

VALMASEDANO, SOCIETATIS IESV;

CVM INDICIBVS NECESSARIIS; ET IN MELOREM
formam redactis; tam Disputationum & Sectionum,
quam materiarum.

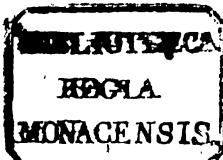

Cum Gratia & Priuilegio S. Cæsar. Maest.

M O G VNTIA

Typis & Sumptibus IOANNIS ALBINI.

ANNO M. DC. XIX.

**APPROBATIO R. P. PROVINCIALIS
PROVINCIA RHENANÆ, SOCIETATIS
I E S V.**

Has Disputationes Philosophicas à R. P. PETRO HVRTADO
DE MENDOZA è SOCIETATE IESV SACERDOTE conscriptas, atq;
à deputatis ad id Theologis lectas & approbatas ego Ioannes Copperus
Societatis Iesu apud Rhenum Prouincialis, concessa mihi potestate ab Ad-
modum R. P. N. Mutio Vitellescio Societatis nostræ Præposito Generali,
typis mandari permitto. Moguntia. Augusti, Anno 1618.

REVERENDISSIMO, ET ILLVSTRIS-
SIMO PRINCIPI,
D. IOANNI GODE-
FRIDO BAMBERGENSI, ET
HERBIPOLENSI EPISCOPO,
FRANCIAE ORIENTALIS DVCI,
Domino suo Clementissimo.

IMPORTVNVS videri possem, quod afflictissimis hisce temporibus, hos in Peripateticam Philosophiam R. P. Petri de Hurtado Commentarios, Re^{ma} & Illma T. C^{mi} inscribam. Sed eiusdem T. Cⁿⁱs tum amor ad hac studia complectenda incitatissimus; tum incredibilis pene humanitas, quâ etiam ad ultima sortis hominum preces, ac interpolationes clementissime descendit, hunc omnem metum mihi facile excusbit.

Silent quidem inter arma leges, & dum animus vel nouarum rerum exspectatione suspensus, vel negotiorum publico bono susceptorum molestijs implicatus anxie distrahitur, bonis artibus omni aditutam seuero interdicitur; ut ne per transennam quidem in oculos Principum incurant. Verum enimuero hoc

DEDICATIO.

apud constantum usu venit, qui cum accuratiorem hanc doctrinam vix unquam à limine salutarint; ita se totos altissimis curis defigunt, ut cum operam, studium, conatumq; omnem ad periculum Reip. propulsandum detorserint, sapientia mirificam dulcedinem modo non audiens non gustare, sed ne libare quidem possint.

Tu vero Re^{me} ac Il^{me} Dux, tametsi in altissimum sacri Honoris fastigium diuinā manu euectus, qua prouinciarum tuarum ac Diœcœson commodis nunquam non inuigiles; qua publicis curis totius S. R. Imperij paci & emolumento velificaturis altissimè distingaris: nullius tamen occupationis magnitudine; ac quasi violentia, ita te totum obuolui abripiq; sinis; ut inflamatus ad honestissimas Artes ardor ullo pacto intepescat.

Cum enim ab ipso adolescentia vestibulo, ita te meliori literatura felice Minerua transcriperis; ut Philosophiam omnem non leuiter peruolitares, sed excellentis ingenij accurata commentatione peruestigares, atq; ad intima cubilia & adyta Eruditionis persequereris; fieri non potest, ut hoc Delicium Tuum è Peripateticorum studio haustum, vel è memoria elabi, vel intercidere contemptu patiaris.

Ac profecto si qua res est, qua inter tot difficultatum procelas quotidie emergentes, Principem velut iniecta anchora à fluctuatione cohibere, & ad tristissimorum temporum acerbitas honesta voluptate condiendum inuitare posse; una est Philosophia, qua animo à molestijs abducto molliissimam gaudiorum auram aspiret, detergat sudorem, fatigationeq; exempta, ad hilaritatem postliminio traducat. Ut proinde mirum nemini censi debeat, Scipiones, Lelios, Catones, Pompeios, ac Cesares, grauissimorum bellorum fortuna quasi Euripo ac astu absorptos,

DEDICATIO.

ptos, ita in hostem signa intulisse: ut nec Philosophos à latere, nec ab auribus doctrinam, neque libros ab oculis, neque ex animo Sapientia studium auelli unquam sint passi. Mathias vero Huniades Corvinus Vngaria Rex (quem Illyrici Achillem, Pannonie Martem, Turcorum fulmen, tota posteritas meritissimò salutat) cum explicata iam penè acie, ac tantum non carentibus signis, in Mahometanos arma expediret; oblatas sibi à Regiomantano astronomicas quasdam tabulas, ea frontis serenitate exceptit; ut ne à maximorum quidem Regum munificentia optatus donum in se unquam profectum fuisse, apertissimè præseferret.

Atq; ut Antoninum Pium, Alphonsum Aragonium, & Sigismundum, aliosq; laudatissima memoria Augustos non adducam; certe Carol. IV. sapientissimo se in officinas librarias absrufum, Aristotelis voluminibus peruvoluendis totum consecravit: vel in Pragensem Academiam progressus, Philosophorum concertationibus affixus potius, quam intentus, totos prope dies iucundissime exegit. palam enim testabatur se stomachi animiq; fastidiolanguentis intemperiem, ex assiduis Imperij, Regnum curis haustam, nusquam tutius ponere, atq; ad pristina iucunditatis gustum, quasi illecebra aliqua inescari, quam si totum se nexu, & mancipio sapientia studijs addixisset.

Quo igitur vultu, qua benevolentia hoc meum, licet exiguum, Peripateticum tamen munus, Re^{ma} & Illma T. C^{do} sit acceptura, dubitare minime possum: posteaquam ad Iustitia Tribunal, lite contestata, ac vadimonio legibus concepto obitoque, exquisita doctrina cum incredibili Clementia, ita in Te, & de Te summa virium contentione depugnant; ut cum utraque sacro Themista calculo palmam referat, neutra tamen alteram non

DEDICATIO.

modo non excusisse, sed ne excessisse quidem videatur: adeoq; ut
traq; fortunatissimis vindicijs te toto potiatur. Quod quidem
non unius, aut alterius Clientis Tui relatu; sed omnium Pro-
uinciarum, quarum fines unquam contigisti, omnium urbium
ad quas visisti, omnium hominum quibuscum sermonem con-
tulisti, secundissimis rumoribus nuntiatum, propagatum fa-
mā, testimonioq; comprobatum, in ultima posteritatis memori-
am, ad infiniti temporis durationem extolletur.

Eapropter Re^me ac Ill^me Princeps, has Philosophicas disserta-
tiones, Illustrissimo Tuo Nomini, humillimae obseruantiae ergo
à me quam submississimè nuncupatas, pro eo studio, quo ad om-
nium litterarum patrocinium auidè arripiendum concitaris,
clementissimè admitte. Hunc enim Petri de Hurtado è Societa-
te Iesu Sacerdotis literarum fætum, eruditorum hominum o-
culis ac manibus mollissime exceptum, iustissimāq; laude insi-
gnitum, huc ex Hispanijs tanto locorum intervallo delatū, nul-
libi felicius, quam in Franconici Ducatus, Et si lme Acad-
emia Wirzburgensis sinu, Tuis auspicijs conquieturum confi-
do.

V^z Re^m & Ill^m Cnis

Adsernitia Denotissimus

IOANNES ALBINVS
Typogr. Moguntinus.

**FACULTAS R. P. PROVINCIALIS PRO-
VINCIÆ RHENANÆ SOCIETATIS IESV.**

V M Sacræ Cæsareæ Maiestatis Decreto , om-
nibus & singulis Typographis, & Bibliopolis,
ac alijs quamcunq; librariam negotiationem
exercentibus, serio firmiterque inhibeatur, ne
quisquam yllos libros à nostris Patribus hæte-
nus editos, vel imposterum edendos intra S. R. Imperij, & e-
gnorum, & Dominiorum Suæ Cæsareæ Maiestatis hære-
ditariorum fines simili vel alio characteris genere aut for-
ma, siue in toto, siue in parte recudere, vel alio recudendos
mittere, aut alibi etiam impressos adducere, vendere, & di-
strahere clam seu palam, citra iudicium ac testimonium su-
pradicorum Patrum audeat vel præsumat. Concedo ego
Ioannes Copperus Societatis Iesu per Rheni Prouinciam
Præpositus Prouincialis (potestate ad id mihi facta ab ad-
modum Reuerendo Patre Nostro Generali Mutio Vitelle-
sco) Ioanni Albino Moguntino Typographo facultatem
excudendi Disputationes Philosophicas à R. P. Petro Hur-
tado de Mendoza Societatis nostræ Sacerdote conscriptas,
atque à deputatis ad id Theologis lectas & approbatas. In
quorum fidem hoc ei testimonium manu nostra subscri-
ptum, & sigillo nostro munitum dare voluimus. Fuldae X.
Februarij Anno M. DC. XIX.

NVN-

N V N C V P A T I O.
ILLVSTRISSIMO GARSIAE PI-
MENTEL, BENAVENTVM.

ANTE primam abs te Philosophia salutem, vnu-
eram hac Principi Optimati, de nostris Do-
ctoribus & Ordine plusquam optime merito.
Qui sacras literas regiae reconciliarat, pridem
auersas. Eum longissime auexit proregnū
præpotens, & perillustre. Nec interim liber hic
sine patrono ausus vulgus; te identidem flagitans, Herculem ad
secundam & vrendam Hydram. Importuna hac postulatio vi-
sa prima fronte: ab affectione, non à ratione. Apuero namque
ludus potius quam serium litterarum patrocinium. Quam ta-
men opportuna.

Ante annos animumq; geris, curamq; virilem.

Animumq; puerilem animant ingenium acre, senilisq; pru-
dentia. Dedisti utriusq; signa, & rara, nec raro. Prudentia in-
dex laudatum Imperium in litteratos, & sapientes: qui fronte
non fingunt animos. Creatus Rector Salmanticensis, Acade-
miam, Doctorum doctrina ac numero; nobilium adolescenti-
um frequētia; & publicis stipendijs, inter omnes Christianissimi
Illustriſimam puer administrasti: haud more hominum trede-
cim cubitorum: sed cum omnium laude. Quæ prudentiam com-
mendat, non partam: sed hereditariam, haustum è parentum
pruden-

N V N C V P A T I O.

prudentissimorum cerebro cum sanguine, & lacte. Grauius te-
 stimonium à leui iuuentute; in tam lasciuienti iuenum flore,
 nullitate occasio, aut de grauitate, querela; aut de leuitate, despe-
 ctui. Sic in te inuenit difficultem societatem facilitas & grauitas:
 ut omnes arbitrati, se à te benevolentia & officiis honestatos: nec
 licere ulli, ea facilitate ad leuitatem abuti. Diffidere non semel
 Magnatum filij studio anteeundi: de illiberali ab illis honore
 inferior nobilitas queritata: te eum omnibus praefitisti, ut qui
 reciprocè de primo confessu contenderent, tecum de ultimo, ac te
 vincerent: ceteri prædicarent liberalem in se honorem. Hac
 clausula Tobiana: In pueritia egisti senem: in quasenex ani-
 mus pueri suscepit laruum: & quod in histrione vox absontat
 persona, in te animus corpori, atati mores. De ingenio? Mis-
 erum fatum addictorum Macenatibus! quibus saepe non aliun-
 de laus, quam aut ab aliorum fama, aut à iactura veritatis.
 Ægrè ferrent mei Cantabri publicas adulaciones, & de scripto:
 à quibus apertè & sincè culta veritas. Aquibus stent testes:
 proferam. Salmantica & studiasti Philosophia, more Principum,
 impenso multo tempore mutuis amicorum visitationibus, alijs-
 que ad studium tricis palatinis. Confecto cursu descendisti in a-
 renam cum Tuo & nostro Petro: consertis manibus de distin-
 tione essentia ab existentia, tam cruento gladio, ut inter omni-
 um admirationem tibi publicè acclamarit Doctor quidā Theo-
 logus, ratus, argumentum solutu impossibile: cui subridens re-
 spondisti veritatem stare ab aduersario: & Sphinx in nodo, cui
 veteranus Magister Dauus, tu in tyrocinio OEdipus. Qua
 dictaueram Pompeiona, vecta Salmanticam ab auditoribus,
 visa difficultia non paucis ob verba pauca: quis opus interpres
 manu dicens ad intelligentiam. Ea ocubis lustrasti, & illustra-

††

sti

N V N C V P A T I O.

sti publica propugnatione: suclamante padagogo, quod imbue-
 re doctrina contra praeceptorem, & per argumenta tentante
 palinodiam: conclamatum fuit, & ostensum, tibi in ipsis Philo-
 sophia cunis defensu facillima, qua per antiquis scholasticis, in-
 genium iactantibus, difficillima captu, ac te ceteris eminere,
 Quantum lenta solent inter viburna cupressi. His à te col-
 luces. Ab alijs? genere Regio à parente utroque Hispanis ama-
 biliori, formidabiliori Hæreticis, & Mahumetanis, per totum
 orbem celebriori quam egeat commendatione. Hac non pre-
 tereunda: illustriſſimas familias ornat Rex unus in bello ca-
 ptus: quem gestant catenatum in parmis: à tuo at auo obtrun-
 cati quinque Mahumetani Reges uno pralio in Capite Re-
 gum apud Lusitanos: poterat ille quinque coronatis capitibus
 coronare parvam: totidem quondam Reges Aragonij suam:
 despexit tam Regium gentilium: adiecit Gothicis vandis
 quinque argenteas conchas, insigne Hispaniensis Apostoli, cui
 sacro die victoria potitus, eam cælo adscribens; pietate compe-
 scens militaris gloria stimulos, cum nobilibus natos, de illis ac
 Regibus eodem acto triumpho. Maiorum gloria cumulus ac-
 cedit ab Excellentissimo Ioanne, tuo parente, certatim virtuti-
 bus ornato. Amore in Reges delectum habuit octo millium pedi-
 tum, & equitum quatuor millium ad Lusitanos commonen-
 dum officij: pietate verè Machabæ filios armat pro Religione
 & Rege. Prudentia & studio boni publici Valentinis & Nea-
 politanis imperauit: tam admiranda integritate sententiam
 dicit in Consilio, ut Castella non inuidet Romæ Fabricium,
 Aristidem Athenis. Accedit fratribus exercitus. Comes Lunen-
 sis, Marchiones Velezianus & Villarenſis. Primus exemplar
 imitan-

N V N C V P A T I O.

imitandum à viris Principibus, per paucis: à Religiosis: vtinam multis. Secundum non præstringit satyra, qua Optimates

Stertimus indomitum quod despumare Falernum.
Sufficiat.

In quo, quum diu certent de excellentia suauitas & liberalitas, lis nunquam composita: stant bona causa virtus utraq. Tertium leonem ex hoc vngue: Inclinauit Pater in adolescentis humeros bonam partem Neapolitani Regni, haud ad excutendum pondus: sed ad periculum filij. Quod non minus honestum adolescenti, quam Herculi Iunonia. Et concitata expectatione ab ripuit Phalerianum

Si dormiens vrbes capio, quid me facturum putatis cum vigilauero?

Iuuenum manus emicat ardens. Quatuor Scipiades, quatuor fulmina belli: è quorum mentis non pendebit pecten nisi in carne fixus. Erubuere pili, prius lucem adspicere quam clypeos, bombardas, pralia, victorias, triumphos. Adelphonso defuerunt pralia in Belgio, ille nulli. Equitatui Mediolanensi prefectus bellicum cecinit primus, adorsus cum sexcentis equitiis quingentos Pedemontanorum equites, & mille pedites, fugauit hostem, cepit strenuum militem ac ducem Marchionem Calussanum cum alijs duodeciginti nobilibus. Iterum stragem faciens armato capite non caside, sed virtute, se de repte videt cum solis quatuor socijs medios inter hostes, peti- tum quinques sclopetto, iacentem in terra. Inde erectus Antaeus recipit equum, errantes suos agglomerat, hostes pe- tit, & cogit terga vertere, occisis multis, captis non paucis, ac in primis duobus Ducibus Cataphractorum Gallici equi-

N V N C V P A T I O.

tatus , altero à se , altero à familiari . Sape Principum impetu retuso , abacto hostili exercitu : fractis in dextro cornu equitatu & Heluetijs captis hostibus ferro , amicis benevolentia , & munere instaurat apud Italos , generosos Magni Capitanei spiritus , vere Hispanos . Didacus Neapolitanus & classis ductor , urbium Mahumetanorum euersor , domitor Maurorum , missus à Principe Filiberto ad explorandam classem Turcicam , duabus triremibus vulgaribus aggressus duas alias Imperatorias , Damiatensem & Alexandrinam , audiente integra classe Turcarum , tam inopinato impetu & celeritate , ut eas momento captas in Siciliam traxerit ; quin Visertina velis ac remis potuerint victoria latitiam , inuidi & segetem extorquere . Martium isti splendorem nolunt obnubilari ab Anterote , aut à Vulcano risu esse cælitibus caca voluptatum catena : Laudabilius cum genio quam cum hoste belligerati : ne de tam præclaris triumphis turpis ageretur . Sequuntur Hieronymus , & Emmanuel : ille legionis Tribunus , auxiliante Adelphonso , Ducem , à quo obsidebatur , cum suis fugauit , in campum & spolia dominatus . Hic cohortem equestrem ducens sub Adelphonso , eiusdem præliorum ac victiarum socius , ab ipsis sibi accipit æneum .

Disce puer virtutem ex me , verumque laborem .

Cum Mauortia Coborte de gloria contendit Minerua & choruss : eo maiori armatus virtute ad hauriendam pallidam Pyrenem , quò plus hac desipit Principum palato . Choragus Rodericus : cui Alcantarensi opulenta Cruce , & nomine Gothicom mutatis pro Cruce , & nomine Patriarcha Gothi , paterna gloria stimulus ad pietatem & doctrinam : quibus in florentissimo ordinis Collegio de suo lucet ad admirationem . Franciscus nostræ Societa-

N V N C V P A T I O.

Societatis iustissima cura , abdicatis Rectoratu & Decanatu
Salmanticensiu, virtute propria & studio dignus paterno hono-
re & amore : certus prudens adolescens , Religiosis Ordinibus
stemmatas sine virtute oneri esse, non honori. Nec in gymna-
sio volitaturalis vestri vulturis , nec si quis tuetur conchis genti-
litij,

Vivitur ingenio ; cætera mortis erunt.

Ferdinandus, abdita Minerua, & virtutum cultor palatia
non colentium, spem affert aquandæ glorie militum. Adolescens,
absens , nec petens, nec sciens , renuntiatus à Salmanticësibus
Magister scholæ; alte retinentibus præteriti Rectoratus cum
incunditate memoriam: inde auspicas senectam:

Vltro se purpura supplex

Obtulit: & solus meruit regnare rogatus.

Petrus, acumine, naso, & politiori litteratura nullifratrum
cedens : pensis ab Ecclesia Gienensi multis aureorum millibus
nauci pensis , nobis additus cum stupore è vestra familia Prin-
cipum, tenentium puerum per multos menses: ijs fractis constan-
tia, Societati redditus, conclamanti

Quem non Tydides, non Larissæus Achilles:

Non anni domuere decem: non mille carinæ.

Vincentium

Gratior & pulchro veniens in corpore virtus
Adiuuat,

In ipsa adhuc pueritia Afferentem vires , animosq; paternos.

Cuius sphaerimachia Rectoratus Salmanticensis pro pila, ut
rhinocerotitaurus. Henrici prudentia, doctrina, integritas, &
lenitas, satis explorata administratione Salmaticensium, Comi-
tatus paterni, celeberrimi Collegij, Consilij Ordinum, & supre-
ma Inquisitionis, omnium plausu, & acclamatione. Ovali-

N V N C V P A T I O.

dum iuuenum agmen vix auditum ab omni auro. Qui non paria
centena paria resonantium Oratorum.

Cœpistis quo finis etat: primordia vestra
Vix pauci meruere senes: metasq; tenetis,
Ante genas dulces quam flos iuuenilis inumbret:
Quamque ridenti lanugine vestiat ætas.

Martigenam Palladiamq; Coronare venustant duæ gem-
mantes Marchionissæ: Velezana & Xarandillana: Maria &
Mencia Pimentel, Mente, argutias, virtute, & decore digna
Regno. Anceps, plus ne ab iis Hispanarum Matronarum glo-
ria, quam virorum à fratribus aucta? Claudat aciem Mencia
Stunica & Requesens, inclyta Heroina: victura euum immor-
tale in mortalium memoria: cui à Ludouico Stunica & Reque-
sens Max. Commendatario Castella, & Belgij moderatore,
cum sanguine fortitudo & prudentia: ab hac vobis: è mammis
propinata anita gloria edocetis ad illam iter. Quibus fruitur

Qualis Berecynthia mater
Læta Deum partu centum complexa nepotes
Omnes cœlicolas, Omnes supera alta tenentes.

Hac sic cauere libri lachrymas, haustas à Mecenate absen-
te; cumulati iam immortali tui favoris gloria, aperteq; testan-
tis, cui tu ades, deeße nullum. Vale, Vallisoleti Prid. Non.
Octobris, Anno Christi, 1615.

Puente Hurtado de Mendoza.

F A C V L T A S.

L E D E F O N S V s Carrillo Visitator Societatis Jesu
in Prouincia Castellæ, potestate ad id mihi fa-
cta à Reuerendo admodum P. N. Claudio A-
quauia, Generali Præposito, facultatem con-
cedo , vt liber Disputationum à Summulis ad Metaphysi-
cam à Patre Petro Hurtado de Mendoza, Sacræ Theologie
Professore compositus , & nostræ Societatis virorum gra-
uium atq; sapientium iudicione examinatus , & approbatus,
typis mandetur. In quorum fidem has literas manu nostra
subscriptas, & nostri officij Sigillo munitas dedimus Mety-
mnæ, Die vigesima secunda Aprilis. Anno 1614.

Alonso Carrillo, Visitator.

SEN TEN.

SENTENTIA FLORENTISSIMORVM COMPLVTENSIVM.

N Dei nomine Amen. Per hoc publicum instrumentum cunctis pateat evidenter, & sit notum, quod in oppido Complutensi Toletana Diocesis Anno Domini millesimo sexcentesimo decimo quarto, die vero quinta mensis Aprilis, florentissima Complutensis Academia, in Claustrō congregata, in quo pariter conuenerunt dominus Rector & Doctores dicta Vniuersitatis & fere omnes Magistri facultatis Artium: videlicet dominus Magister Don, Balthasar Martinez de Contreras Rector dicta Vniuersitatis Complutensis, Doctor Andreas Perez, Doctor Bartholomeus Dominguez, Doctor Sossa, Doctor Franciscus Perez, Doctor Morales Nieua, Doctor Mansilla, Doctor Ludouicus Bonilla, Doctor Didacus Ximenez, Doctor Didacus Martinez, Doctor Frater Laurentius Gutierrez, Doctor Melchior de Bolibar, Doctor Didacus Fernandez, Doctor Antonius Martinez, Doctor Franciscus Perez de Oviedo, Doctor Victoria, Doctor Don Ioannes de Pereda, Doctor Franciscus Iuste, Doctor Tineus, Doctor Turbanos: omnes Doctores in Sacra Theologia dicta Vniuersitatis, congregati & conuocati per diem ante per Pedellum schedulam rei tractanda deferentem de more usus Academiae; dixerunt & decreuerunt; quod commentarios hosce in vniuersam Aristotelis Logicam, in octo libros Phyiscorum, in libros de Cœlo & Mundo, de Generatione & Corruptione, nec non in libros de Anima, & Metaphysica doctissimi Patris Petri Hurtado de Mendoza, Societatis Iesu, magno studio elaboratos, & à supremo Senatu Regio huic alma Academia Complutensi commissos sedulo & accurate perlegerunt. In quibus unanimiter, nemine prorsus discrepante, censuerunt, nihil contineri Sacra doctrina, ac bonis moribus quoquo modo aduersum: sed in eis vim ingenij, maximamq; diligentiam, ac felix studium, & breuitatem simul cum claritate, & omnium difficultatum, qua agitari solent, enodatione mirifice elucere. Quare dixerunt, & decreuerunt opus esse dignum, ut typis mandetur, & in publicam studiorum utilitatem in lucem prodeat. Et de commissione dicti Claustri, dictus dominus Rector & Doctores, Don Ioan. de Pereda, Doctor Melchior Fernandez Bolibar, Doctor Mansilla, Doctor Frater Laurentius Gutierrez, Doctor Ludouicus de Arellano, Doctor Tineus subscriperunt instrumentum. Datum die mense & Anno, ut supra.

Magister Balthasar Martinez de Contreras Rector.

Doctor dominus Ioannes à Pereda & Gutierrez.

Doctor Salas Mansilla.

Doctor Franciscus Arellano.

Doct. Melchior Fernandez de Bolibar.

Magister Frater Laurentius Gutierrez.

Doctor Ioannes de Tineo.

Ludonicus de la Serna Notarius & Secretarius.

DISPV-

DISPUTATIONES A SVMMVLIS AD META- PHYSICAM, A PETRO HVR- TADO DE MENDOZA, VAL- MASEDANO: DE SOCIETATE

I E S V.

PROOEMIVM IN DISPUTATIONES DE SVMMVLIS,

VMMVLA est parua summa, siue compendium, aut epilogus plurium rerum, a Dialecticis usurpatum pro Isagoge, seu Compendio, quo breuiter explicantur termini, & argumentationes, quibus utimur in facultatibus, quae ratione, & discursu discuntur, ut in Dialectica, Philosophia, Medicina, Theologia, & alijs. Quae premitenda etiam erat ante Iurisperitiam, si ratione, & intelligentia tradetur. Nam & ex auctoritate legislatorum argumenta formantur, quae iuuantur ratione, partim ex coniecturis, partim ex lumine naturae petita. Iuris autem peritia, ita docetur. Consultis sine arguendi forma, ut vix apud illos audiatur. Vetusti Dialectici perperam hunc tractatum, Summulas vocant, nam in eis tradendis tam fuse laxeque vagantur, ut nihil viderentur acturi, nisi in Summularum carceres omnem philosophiam naturalem, atque diuinam detrudere, quamobrem non tam summam, quam immensam efficiunt rerum congeriem. Antiqui Parisienses se to-

tos immerserunt sophismata commiscenda, ac diluenda, ut si se quid diuinum afferre, si quam nugam fallacem afferrent, Petrus Hispanus moderatior extitit in Summularum doctrina, quam tam breui, ac dilucide tradidit, ut merito ab omnibus Summulistarum Princeps habeatur. Dominicus Soto, vir pietate, & doctrina clarus, Summulis Petri Hispani affulxit, commentarijs in eius libros: sed ad modum fusis. Sotum circumcidit. Villapandus stylo breui, claro, & eleganti. Villapandum superat Toletus breuitate, & claritate, qui antiquum illud, & immane chaos Summularum ex scholis ablegarunt: cæptaque est Philosophia breui, ac dilucide doceiri, fugatis vocum tenebris, & horrore. Petrus Fonseca suis institutionibus lucem attulit Lusitanæ: tandem Collegium Conimbricense in sua Logica nuperrime euulgata, omnium felicissime, & aptissime his de rebus disputauit. Evidem breuissime præstringam, quae decent tyronum ingenia ad alteras facultates capessendas, longam omnium, & ad amissim disputationem in sua loca reiiciens: tum, ut vnicuique facultati morem geram,

A

ram, tum, ne terreantur auditores, arbitrati, in clarissima philosophia luce omnes te-nebras offundi.

S. 2. Quos tamen oportet breviter imbuiri arguendi ac respondendi præceptis. Ac primum argumentamur entimemate, aut syllogismo, entimemata duas habet propositiones, quarum secundæ præfigitur hæc vox ergo, aut igitur, quæ significat, eam propositionem ex priori deduci: exempli gratia *omnis homo currit, ergo Petrus currit.* Prima propositione vocatur *antecedens.* Secunda vocatur *consequens, & consequentia.* Syllogismus tres habet propositiones, vt *omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal.* Prima propositione vocatur à Dialecticis *maior* à Rethoribus *Propositio.* Secunda vocatur à Dialecticis *Minor* à Rethoribus *assumptio:* *tertia consequens, vel consequentia, à Rethoribus autem complexio.* Argumentanti animus est probare aliquam propositionem à respondentे negatam; quam propositionem non debet proponere in aliqua ex antecedentibus, sed in consequenti: alioquin committeret petitionem principij: nam per antecedentes viam munitum intentū, ac tenetur modeste proponere argumentum, petita prius facultate à Rectore, vel Decano: deinde à Principe aliquo viro (si forte ad sit) postea à præside; tandem ab auditoribus circumfusis. Facultate petita proponeret suum intentum exempli gratia: *Intento probare ingeniose sustentans Logicam esse practicam, & argumentos sic.* *Omnis scientia dirigens potentiam ad conficiendum suum obiectum est practica, sed Logica dirigit potentiam ad efficiendum suum obiectum, ergo Logica est scientia practica, si autem diceret logica est scientia practica: ergo est practica, vel ergo falsa est conclusio, inepte proponeret. Proprieto argumento expectet, vt illud à respondentе repetatur: & cum audierit ab eo negari maiorem, aut minorem, prosequatur ipse. Probando maiorem; & in conclusione argumenti, qua illum probat, inferat eandem propositionem à respondentе negatam: & quidem luculentē,*

optimæ actione, & vocis magnitudine pro capacitate gymnasij, sine vociferatione, pedum crepitū, vultu, aut actione immodesta: certus, melius esse, duos syllogismos efficaces modeste proponi, quam centum scopas (vt aiunt) dissolutas, aut arenam sine calce.

S. 3. Qui autem respondet modestia itidem eger, ac detecto capite exorditur: *Intendit probare ingeniosus condiscipulus Logicam esse practicam, & argumentos sic.* Tunc repetit integrum argumentationem: qua repetita, vel (vt aiunt) resumpta, reuertitur ad primam propositionem: quam vel negat, vel concedit, vel distinguit, vel committit dicens: *transeat, alijs terminis vti dedecet respondentem.* Si primam propositionem negat, ne perget ad secundam, quia spectat ad arguētem eam probare. Si eam concedit, perget ad secundam, similiter si dicit, *transeat, donec fistat in una propositione negata.* Cum autem distinguit, debet distinctio duas partes habere, & in singulis diuersi erunt sensus, & neget vel admitat partem, quæ sensum habet vel falsum, vel non ad rem, concedat autem partem veram. Si autem distinguet propositionem conclusionis, his vocibus utatur, distinguo *consequens, ergo ens est unum* (exempli gratia) *secundum quid, concedo consequentiam, est simpliciter unum, nego consequentiam:* itaque nunquam est dicturus distinguo, consequentiam: Nec concedo, aut nego consequens. Item aduertat, in distinctione maioris, aut minoris non esse assumendam conclusionem: quia esset respondere conclusione, & committere petitionem principij: vt enim arguens non potest in præmissis ponere intentum: ita nec respondens debet in præmissis obijcere conclusionem. Morem autem gerat præfidi, illumq; audiat: Item & arguentem, circumcisus verbis, quibus laceffatur. Spectat ad respondentem indicare, quo syllogismi peccent: at vero dicere, vel iam repeti argumentum, vel esse prolixum, &c. Non spectat ad respondentem, sed ad disceptatorem.

DISPUTATIO I.

Determinis propositionum, & eorum vnione.

Aristoteles primo physicorum ca. i. ait exordiendam disputationem rerum compositarum ab earum partibus, & elementis: Cum autem omnis argumentatio, quæ materia est summularum, ex partibus constet, hæ primum currunt disputandæ, argumentatio vero propositionibus constat, propositio subiecto prædicato, & utriusq; vnione, subiectum autem, & prædicatum termini consueuerunt appellari.

SECTIO I.

Quid sint subiectum, prædicatum, & unio.

§. 1. IN vnaquaque propositione vocali, aut scripta reperiuntur tres voces, siue dictiones, quibus tres actus in intellectu respondent. Tres (inquam) aut formaliter, aut virtualiter, ut ostendam dispu. 7. de anima v. g. in hac propositione. Petrus est albus. Prima vox dicitur. Subiectum: Tertia prædicatum: Secunda vero unio: Siue Copula. In his consistit tota essentia propositionis: Sicut essentia hominis in corpore, animo & illorum vnione: totidem voces reperiuntur in omni propositione facta per alia verba, ut Petrus currit, habet enim sensum, Petrus est currens.

§. 2. Subiectum est, de quo aliquid dicimus, vel prædicamus, ut in ea propositione, Petrus est subiectum, quia de illo dicitur, & prædicatur esse album. Prædicatum autem est illa res, quæ de alia dicitur, vel prædicatur: ut album in ea propositione prædicatur, & dicitur de Petro. Subiectum ita dicitur à subiecto, id est, iacitur sub aliud. Nam ut in rebus physicis, Petrus est subiectum, quod est sub accidentibus, accidentia autem sunt in Petro, ita logice subiectum est, quod sub est prædicationi, quæ in illo ponit prædicatum: hoc autem ita dicitur, quia est res prædicata. Unio autem

ita dicitur, quia unit, vel coniungit subiectum cum prædicato. Significat enim, idem esse subiectum & prædicatum, quod est, ea vnire, in propositione autem negativa non unit, sed abiungit prædicatum à subiecto, & negat ea esse idem: ut Petrus non est lapis.

§. 3. Prædicatum, & subiectum aliud est, ut quod, aliud vero, ut quo, quod est res ipsa, vel obiectum quod subiicitur, vel prædicatur. Quo est ipsa vox aut scriptura, aut conceptus: quo vnum dicimus de alio; exempli gratia, Petrus est homo, id, quod ego dico, & affirmo de Petro, est homo ipse, qui realiter est in Petro, & est prædicatum. Quod, siue materia, quæ prædicatur. At illa vox homo est instrumentum, quo dicitur Petrum esse hominem; estq; prædicatum. Quo, id est ratio, quâ prædico hominem, in quo sensu aiunt Nominales unam vocem prædicari de alia non ut Quod, quia id esset falsum, quia Petrus est homo, esset falsum, si significaret vocem Petrus esse vocem homo, sed prædicatur ut Quo. Id est, in ratione signi accepti pro re significata. Perinde enim est vocē homo prædicari, ut Quo de voce Petrus, ac dicere vocem homo esse signum eiusdem rei, cuius signum est vox. Petrus ratio est, quia signum sumitur pro re significata, & sic vicem gerit non sui, sed rei à se significata verbi gratia videt quis effigies duas Pompeij, & dicit hic est Pompeius, & idem Pompeius, siue idem homo est, hic ac ille, non quod illæ effigies sint eadem aut sint Pompeius, sed quia sumuntur pro prototypo, cuius sunt effigies. Si autem videat statuam Cæsaris, & eam conferat cum statua Pompeij dicit hic non est Pompeius: id est, non representat Pompeium. Hunc esse Nominalium sensum alibi ostendam ex Okamo, in quo loquuntur omnes Dialectici cum de propositionibus præcepta tradunt, illum autem in Nominales perpam calumniantur.

§. 4. Collige ex §. 1. parum referre, subiectum aut uniem esse primam vocem pro-

positionis, vel secundam, non enim est subiectum, quia est prima, aut unio, quia est in medio, sed subiectum est, quia de eo aliquid dicitur: Unio autem, quia coniungit, & dicit esse idem praedictum cum subiecto: nam in hac propositione Petrus est albus idem est subiectum, praedictum, & unio, ac in hac est Petrus albus, aut albus Petrus est.

SECTIO II.

Terminum definio.

§.5. Terminus significatum habet sine termino, significat enim limitem, ultimum & extremum cuiusque rei, extra quem nihil est eiusdem rei, intra quem clauditur tota res, ut *Cades*, & *Irum* dicuntur Hispania termini, quia inter illas tota intericitur Hispania. Logiciter terminum usurpat pro dictione quacumq; voce, vel scripto, quibus utimur in propositionibus: sic dicuntur esse nonnullæ propositiones per se notæ, quibus necessario assentimur ex sola terminorū explicatione, id est, ex notitia vocum: item homines hallucinantes, quos argumento deludimus; dicuntur nescire terminos, immo nostri Hispani homines aulicos, & urbanos, qui rem aliquam dicunt eleganter, vocant homines boni termini. *Dizelo con buenos terminos.* Soto 1. part. summularum cap. 5. Lect. vnica notab. 1. docet ex Boetio, quamcumque partem categoricæ propositionis esse terminum: cui subscriptis Villalpandus lib. 1. summularum cap. 1. Alij terminum sumunt pro solo praedicto, & subiecto, moti Aristotele id adstruente, quæstio tamen non tam de re quam de voce: Constat enim tam unionem, quam praedictatum, & subiectum esse partes enunciationis. Vtra vero sit dicenda terminus, vtra non? parum refert. Sotus accedit Grammaticæ significationi: ceteri Aristotelicæ, & Philosophicæ, nam unio vniuersim dicitur extreborum coniunctio, extrema autem sunt termini rei, cuius sunt extrema: immo eo præcise, quod est unio, est medium, quo nectuntur extrema: medium enim dicit ordinem ad extrema. In hac significatione terminum capio cum Patri-

bus Con. li. 1. Prior. c. 1. q. 7. art. 3. quia terminus est à terminando, vt indivisibilia terminare dicuntur quantitatem, cuius sunt extrema. Confirmatur: tota propositio non est terminus apud Dialeticos, & tamen in significacione Sotica esset terminus, quia tota est dictio significativa, & à Grammaticis vocatur dictio: ergo terminus apud Dialeticos non sonat dictiōnem.

§.6. Terminum definiunt aliqui. *Vox significativa ad placitum, ex qua simplex conficitur propositio:* sed haud bene, tum quia non conuenit omni definito, quia sunt propositiones simplices mentales, & scriptæ, quæ habent terminos, qui non sunt voces: ergo non conuenit omni definito. Dices per similitudinem illi contenire. Contra quia tota vna species non habet omnimodam similitudinem cum alia, quia singulæ habent oppositas differentias: male autem res vniuersim captæ definiuntur per vnam speciem: si enim dices. *Animale est viuens sensibile rationale,* inepte id dices, quia genus diffinires per speciem sub illo contentam, quod est virtus, quia diffinitio debet conuenire omnibus inferioribus cōtentis sub re definita: vt diffinitio animalis debet conuenire homini & leoni, sed hæc definitio termini est communis, & non conuenit omni termino contento sub termino in commune, ergo est mala: tum impugnatur quia multæ propositiones constant aliquo termino non significatiō ad placitum, ergo est mala. Probo antecedens quia hæc est propositio *blytiri non est vox significativa ad placitum,* & tamen ly *blytiri est terminus, & non significat ad placitum,* ergo. Dices *blytiri supponi ibi materialiter.* Contra propositiones sunt ex terminis supponentibus materialiter pro se ipsis, vt hæc, *nomen est vox neutrius generis: nomen supponit pro se,* ergo etiam *blytiri supponens pro se componit propositionem.* Cetera virtus eius definitionis mox impugnabo, cum impugnabo Soticam.

Dices secundo vocem *blytiri supponi pro termino mentali illi respondentē.* Bene, ergo propterea componit propositionem vocalēm, quia subrogatur pro mentali vt patet.

§.7. Sotus 1. part. c. 5. lect. vnica, notab. 2. sic de-

Sectio 2. termini diffinitio.

sic definit terminū: signum propositionis categorice constitutuum aduerte propositionem categoricam esse simplicem, vt Petrus est albus, alias autem esse propositiones compositas ex una integra propositione, & alijs terminis, & vniione, quas vulgo vocant hypotheticā: vt Petrus est albus, est propositio, vbi ly Petrus est albus, est subiectum: propositio est prædicatū: secundū est, est vnius: his positis impugno primo Sotum; quia eius definitio est curta: non enim conuenit partibus propositionis hypotheticā, quæ vere sunt termini, ergo: non conuenire probō, quia ait Sotus esse constitutuum propositionis categoricā, sed hoc non est constitutuum hypotheticā, quia, cum sint propositiones distinctæ, habent distincta constitutiva, ergo non conuenit constitutuo hypotheticē propositionis. Hoc autem esse vitium probō: quia partes propositionis hypotheticā conueniunt vniuoce in ratione constituendi propositionem cum partibus categoricā, ergo debuerunt eadem definitione communicandi: probō antecedens quia propositio hypothetica, & categorica conueniunt vniuoce in ratione propositionis, ergo & earum partes conueniunt vniuoce in ratione partis propositionis v: sic: Consequentia patet: quia composita non possunt conuenire, nisi eorum partes conueniant: antecedens probō, tum quia utraque est affirmativa, aut negativa, & utraque est verum, vel falsum significans: tum quia propositiones mentales altera hypothetica, & altera categorica conueniunt vniuoce in ratione iudicij, similiter & propositiones vocales inter se, similiter & scriptæ inter se.

§.8. Secundo argumentor, quia in hypothetica reperitur subiectum, prædicatum & vnius: ergo hæc debuerunt comprehendendi communī definitione subiecti, prædicati, & copulæ: probō consequētiam, quia omnia, quæ conueniunt in una ratione communī participant eius definitionem, vthomo & leo definitionem animalis, quia conueniunt in ratione communī animalis. Deinde ex planare oportet proprias cuiusque speciei differentias.

Dices 1. ex Soto supra, propositionem nusquam ab antiquis appellari terminum. Dices

secundo subiectum propositionis hypotheticā esse integrum unam propositionem, ergo non est terminus. probo consequētiam, quia terminus est pars propositionis, propoſitio autem est totum, totum autem distinguitur à parte, ergo & terminus distinguitur à propositione: alioquin terminos confundemus.

Non vrgent: ad primum respondeo ab Aristotele 1. Priorum diffiniri terminum esse subiectum, & prædicatum. vnde cum tota una propositionis subiectum in alia, erit illius terminus iuxta Aristotelem, sive definitur terminus in communī abstrahendo ab hypothetica & categorica à Toletō lib. 1. c. 10. & Villalpando lib. 1. cap. 1.

§.9. Ad secundum nego consequētiam: ad probationem distinguo maiorem: terminus est pars propositionis, cuius est terminus, & ab illa distinguitur, cōcedo maiorem, terminus est pars propositionis, cuius non est terminus, & ab ea distinguitur, nego maiorem: similiter distinguo minorem pars distinguitur à toto, cuius est pars, concedo minorem: distinguitur à toto, cuius non est pars, sed potius totum est & ordinatur vt pars ad aliud totum, nego minorem. Explico: hæc propositio Petrus est albus, est quoddam totum, & distinguitur à singulis suis partibus, quæ respectu sui non est pars sui, nec est terminus nec subiectum, ac tota illa propositionis est pars, & subiectum huius propositionis hypotheticā: Petrus est albus, est propositio, ecce tota una propositionis est pars alterius, & subiectum illius. Vnde constat terminum distingui semper à tota propositione, cuius est terminus, & illa propositionem non esse terminum sui, quod non est confundere, sed illustrare naturam termini, ratio huius est, quia intellectus est reflexius, & de tota una propositione potest aliquid affirmare, & illam facere subiectum in alia. Vnde euidenter argumentum retoriqueo contra Sotum. Una propositionis categorica est pars & subiectum constitutuum hypotheticā, sicut homo est subiectum, & pars constitutiva categoricā, & de tota categorica aliquid dicitur in hypothetica, sicut in categorica aliquid dicitur de homine, ergo conueniunt in ratione termini. Deinde hæc definitio

natio Sotii conuenit vniōni, quam §. 5. dixi non esse terminum logicum.

§.10. Villalpandus lib. & cap. 1. terminū ait esse *signum ponibile in propositione*, quæ definiō quadrat in terminum propositionis etiam hypotheticæ: Sed duobus virtijs inficiatur. Primo, quia conuenit vniōni quam §. 5.

Secundo, non esse terminum. Deinde conuenit multis rebus, quæ nec sunt termini, nec partes propositionis: verbi gratia. *Ego & Petrus amamus Deum, Deus ponitur in hac propositione ut signum*, & non est terminus, quia nec est subiectum, quia de eo nihil prædicatur, nec est prædicatum, quia hoc debet esse idem cū subiecto, nec est vniō, vt patet, ergo non est pars propositionis, at terminus debet esse propositionis pars, vt ex omnibus constat: ergo probo minorem quia omnis terminus est extrellum alicuius rei vel saltē in illa includitur. Secundum vitiū est eam non conuenire omni termino, quia non conuenit termino non significatiō ad placitum ex quo fieri propositiones ostendi. §. 6. Ergo, probo antecedens, quia vox non significatiua nō est signum, quia de essentiā signi est significatio. Dices, eam esse significatiua naturaliter. Cōtra ista significatio est communis omnibus effectibus, qui significant suas causas: nec ratione illius significatus ponitur in propositione, ab hoc secundo defectu non difficile liberabitur hæc definitio per hoc respōsum.

§.11. Est ergo terminus *extrellum propositionis*, scilicet subiectum, & prædicatum, ita Totetus lib. 1.c. 10, Fonseca lib. 1.c. 8. & lib. 6.c. 9. & Aristoteles. 1. priorum vt aperte fatentur etiam aduersarij, *extrellum est genus*, quo cōueniunt subiectum, & prædicatum cum punctis, & indiuisibiliter terminatiuis, quæ sunt extrema linea, aut corporis, & cum quocumque extremo aliarum rerum. *Propositionis est differentia ab ijsdem*, quia puncta, non sunt extrema propositionis. Dices propositionem vocalem, & scriptam esse quantitatiam, cuius extrema sunt puncta. Ergo. Respondeo pūcta esse extrema motuum, quibus sit propositione, non tamen vt est formaliter signum, aut propostio, quia puncta non cōstituuntur ad significandum. Itaque sumitur propositio formaliter in ratione propositionis non ma-

terialiter, siue pro materia quæ sumitur ad propositionem, & sicut ad cognoscendā propositionem formaliter non est opus formare conceptum de quantitate, quid sit, & qualis: ita nec ad formandū conceptum de terminis propositionis formaliter est opus meminisse punctorum: sed tantum subiecti & prædicati.

§.12. Recte in definitione ponit extremū patet, quia omnis terminus est id, intra quod continetur tota res, & inter quem, & alium ponitur medium talis rei; sed inter subiectū, & prædicatum continetur tota propositione, & est medium propositionis, quia vniō est medium, quo exrema fiunt vnum, ergo recte ponitur *extrellum*, qua voce subiectum, & prædicatum disparantur ab vniōne; quæ non tam est extrellum, quam medium extrellum. Item ly *propositionis* complectitur omnes propositiones categoricas, hypotheticas, mentales, vocales, & scriptas.

Quando dicitur *extrellum*, non intelligitur actualiter existere, vel eius parentia; vt cum dicitur, *homo est animal*, non intelligitur actualiter existere animal, nec carere existētia; sed de conceptu hominis secundum se esse animal, sic de conceptu termini est esse extrellum: si est terminus actualiter existens, est etiam extrellum actualiter existens; si est terminus in potentia est etiam extrellum in potentia, at vero terminus abstrahit ab actuali, & potentiali; sicut abstrahit homo, sic etiam abstrahit extrellum, & animal.

SECTIO III.

Determino vocali, scripto, & mentali.

§.13. Explicata ratione termini in communione, eam oportet diuidere, vt terminos in specie calleamus, ac primum terminus vt sic diuiditur in mentalem, vocalem, & scriptum. Terminus mentalis, est *extrellum propositionis mentalis*: id est, quæ in mente, & intellectu formatur. Sotus 1. parte, introductionis, capit. 6. lectione 1. notabili 2. ait, terminum mentalem extendi ad notitias sensitivas etiā Brutorum, sed non bene; tū quia mens longe abest

abest à Brutis; tum quia præter intellectum nulla potentia cognoscitua propositiones efformat; ergo neq; habet terminos, ex quibus componitur propositio, licet enim cognitio belluina sit formale signum obiecti, est tamen propositionibus ineptum sicut lapis. Terminus scriptus est *extremum propositiōnū scriptae*. Terminus autem vocalis est *extremum propositionis vocalis*: sic enim possunt termini diuidi pro varietate propositionum, quas constituunt, vnde reijcio Toleti definitionem termini vocalis significatiui, lib. i.c. 11. terminus (inquit) *vocalis significatius, est vox significatiua ad placitum, ex qua simplex conficitur propositio*, nam vno est vox significatiua ad placitum, ex qua simplex efficitur propositio, quam, §. 5. & 12. ostendi non esse terminum. Item non conuenit terminis propositionis vocalis hypotheticæ de quibus egi, §. 7. & 8.

§. 14. Obserua primo terminos, & propositiones formaliter, & proprie esse in solo intellectu, in voce autem, & scripto non reperiri proprie, sed improprie, analogice, & per extrinsecam denominationem, nā propositio est *iudicium aliquid affirmans, vel negans, siue est iudicium vere, vel falso significans*: affirmare autem, vel negare, vere vel falso loqui, si proprie suinuntur, in sola mente reperiuntur, cuius signum est, has voces, quæ modo affirmant, potuisse pro solum hominum libito esse negatiuas, nam hæc oratio Petrus est homo potuit significare Petrum non esse hominem, si autem duo conueniant in accipiedis vocibus in contraria significacione, quæ eis communiter vtimur, eodem omnino voces significant illis affirmatiue, ceteris vero negatiue; ergo voces in se non habent affirmare potius, quam negare, quia tam affirmatio, quam negatio potuit illis adimi, ergo sunt propositiones per solam extrinsecam denominationem. Ratio à priori, quia voces, & scriptura sunt signa rerum, vt mente apprehenduntur, quibus significamus tam res, quas concipiimus, quam actus, quibus eas concipiimus: & præcise sunt propositiones, quatenus sunt signa nostrorum conceptuum, & per illos loquimur præcise, quia per illas facimus alios venire in cognitionem rerum: hæc au-

tem omnia sunt ad libitum nostrum: ergo ex sola nostra voluntate sunt propositiones. Immo non magis sunt propositiones quam homo pictus est homo, qui est homo per extrinsecam denominationem veri hominis, quem refert: sic voces sunt propositiones significatiæ tantum, quia sunt signa propositionum mentalium: immo magis est homo, homo pictus, quam propositio vocalis est propositio: quia hæc pro solo hominum libito repræsentat propositiones, homo autem pictus hominem repræsentat, qui non potest significare equum, nec in repræsentando pender ab hominum libito.

§. 15. Hinc obserua secundo; istam divisionem termini sic sumptam esse impropiā. Nam ratio diuisa debet esse communis saltem per analogiam intrinsecam; vt ens est commune substantiæ & accidenti, sed terminus vt sic, non est communis nec per analogiam intrinsecam mentali, & vocali, ergo nō potest in illo diuidi. Maior est certissima, quia membra diuidentia continentur sub diuiso, illudque intrinsecè participant, alioquin in illo non conuenient. Minor probatur, quia propositio vt sic, non reperitur proprie in vocali, aut scripta, vt probauit. §. 14. ergo nec terminus. Consequentia patet; quia terminus proprius propositionis non reperitur nisi in propositione propria. Confirmatur, homo non bene diuiditur in pictum, & verum; quia non conueniunt in ratione hominis; ergo nec terminus in vocali, scriptum, & mentalem: sed terminus debet diuidi per varios terminos mentales: at crassa minorua sit diuiditur terminus claritatis ergo propter tyrones: deinde vt præcepta tradantur per terminos vocales, & scriptos, quia quod de illis dicitur per attributionem, quadrat in mentales, quorum loco subrogantur, vt signum ponit consuevit pro re significata, & quia voces, & scripturæ sunt signa terminorum mentalium, ea ratione terminus per illas diuiditur.

Tertio obserua potuisse etiam diuidi terminum per varia genera signorum, quibus loquimur, vt enim loquimur scripto, & voces, sic etiam nutu, gestu, alijsque motibus, quæ sunt propositiones, quam scriptæ, & vocales;

cales; sed quia haec sunt perfectiora signa, vñficiatoria, & doctrinæ magis consentanea, de illis oportet, & non de alijs disputari, & præcepta de uno conueniunt cæteris.

SECTIO IV.

De terminis significatiuis, & non significatiuis.

§. 16. **O**mni termino conuenit significare, aliquibus autem, & non significare; quod, qua ratione contingat explano.

Signum est, quod aliquid repræsentat potentia cognoscendi, id est quod facit, ut aliquid cognoscatur, nam repræsentare potentiaz, facere præsens, & facere, ut potentia cognoscatur, sunt synonyma.

Aliud signum est formale, aliud instrumentale, formale est id, quo solo, & sine alio potentia redditur cognoscens: Siue est ratio formalis cognoscendi, sicut albedo est ratio albi. Hoc signum est cognitionis, quæ est formalis repræsentatio obiecti, signum expressum siue species expressa illius, vnde per illam nobis repræsentatur obiectum, quin sit necessarium aliud signum, quod est esse signum formale: id est per suam solam entitatem reddit potentiam agnoscentem, vnde patet omnes terminos mentales esse significatiuos, quia omnes sunt species expressa, & imago sui obiecti, per quam est præsens potentiaz cognoscenti.

§. 17. Signum instrumentale est, instrumentum mouens potentiam cognoscentem ad cognitionem obiecti, instrumentum enim est principium actiuum, per quod aliquid efficitur: at omnia signa instrumentalia efficiunt cognitionem de rebus, quas significant, ergo sunt instrumentum mouens potentiam cognoscentem. Quo differt à formalis, quod hic se solo, nihil à se distinctum faciendo, suum repræsentat obiectum: illud autem non se solo repræsentat, sed faciendo aliquid à se distinctum, nempe cognitionem, quæ est signum formale.

§. 18. Signum instrumentale est duplex: alterum quod sine cognitione sui facit nos venire in cognitionem alias rei, ut species impressa, quam color eiacylatur in oculis, &

per illos in intellectum, est instrumentum faciens oculos & intellectum venire in cognitionem albedinis, & tamen necesse non est cognosci speciem impressam, quæ vocatur virtualis repræsentatio obiecti, quia ipsa per se illud non repræsentat, quia id soli conuenit cognitioni, sed quia est virtus in sua actiuitate, & potentia actiua continens repræsentationem formalem: hoc signum pertinet ad animasticum non ad logicum.

Signum alterum instrumentale est, quod per cognitionem sui mouet intellectum ad cognitionem rei significatae per illud. In omnibus conuenit cum altero instrumentalis, nisi quod hoc agat prævia cognitione sui ad excitadum cognitionem obiecti, secus illud. Huius exemplum sit fumus ignem repræsentans, prius tamen cognitus.

§. 19. Obijcis, hanc definitionem conuincere alijs à definito: Causa enim prius cognitaducit in cognitionem sui effectus, & tamen causa non est signum sui effectus, ergo. Nego hoc vitium in definitione committi. Dicitur enim: ducit in cognitionem rei significatae per illud: causa vero licet prius cognita ducat in cognitionem sui effectus, tamen effectus non significatur per causam. Nam esse signum seu imaginem rei dicit talem rem ex natura sua, seu ex hominum libito imponi ad aliud repræsentandum: Causa autem non est ex natura sua ad repræsentandum effectum. Nam Cæsar non repræsentat suam imaginem, licet ex cognitione Cæsaris veniam in cognitionem de imagine illius: at imago Cæsaris Cæarem repræsentat, quia facta est ad eum repræsentandum. Sic ego sum imago mei parentis, & ille non est imago mei, quia ego factus sum ad similitudinem illius, ita creaturæ dicuntur imagines Dei: Deus autem creaturarum imago nequaquam. Immo filius Dei dicitur imago patris, quia productus est ad exprimendum patrem, pater autem, æternus non dicitur imago filii, sic demonstrationes per effecta vocantur demonstrationes à signo.

§. 20. Signum, quod per cognitionem sui facit nos venire in cognitionem rei per illud significatae. Aliud est pure intellectaue, quia per solum intellectum percipitur, Aliud est

Sectio IV. determino significatio.

9

et sensibile, quod sensu externo percipitur. Quod egregie definitum est à Beato Augustino: *signum e t; quod præter speciem, quam ingerit sensibus, facit nos in alterius rei cognitionem venire.* Ly *speciem sumi* potest vel pro specie impressa, quam obiectū sensibile traiicit in sensu: vel melius pro sensione ipsa, quam recte Augustinus vocat speciem, quia, cum sit cognitio in sensu producta, est species expressa, & formalis imago obiecti. Præter hanc cognitionem aliam causat signum, nempe cognitionem de re significata (fumus exempli gratia, aut vestigium animalis) mouet sensum ad cognitionem sui. Ex qua sensione excitatur intellectus, & cognoscit fumum, & vestigium: quibus cognitis mouetur per fumi cognitionem ad cognitionem ignis, & per cognitionem vestigij ad cognitionem animalis: itaque duæ cognitiones oriuntur ex hoc signo: altera circa signum ipsum: altera circa signatum.

§. 21. Hoc signum bipartim in significatiuum ad placitum, & significatiuum pure naturaliter, & non ad placitum. Significatiuum pure naturaliter non dicit in cognitionem alterius rei, nisi suarum causarum, idq; ex natura sua vbique terram, & gentium. Sic omnis vox, & scriptura est signum naturale scribentis, & vocem emittentis. De his signis parum curat logicus, quia ex illis raro conficiuntur propositiones, demonstrationes autem rarissime, immo non est opus: vt de illis agas, sed de his qui vices gerunt mentalium propositionū, & ex ipsis non significatiui significant propositiones mentales veriantes circa illos, quarum vices ipsi gerunt ut in hac blytiri non significat ad placitum, ly blytiri supponitur pro conceptu mentis terminato ad vocem ipsam blytiri.

§. 22. Signum significatiuum ad placitum est *quod præter cognitionem sui facit nos venire in cognitionem alijs rei ex hominum instituto.* (Exempli gratia) hæc vox equus causat tres cognitiones: duas ex natura sui in quocumque intellectu sive in græcia, sive in latio, tertiam vero solum ex voluntate, & institutio-ne latinorum in intellectu scientie latinum. Naturales sunt cognitio de ipsa voce, & cognitio de homine eam proferente. Tertia ve-

ro est cognitio de *equis* per illam significatio apud latinos, de his signis tam scriptis, quam vocalibus disputat summulista non quod ad eum pertinet, quot instrumentis vox efformetur (vt agit Petrus hispanus) sed ut iam accipitur loco propositionis internæ, aliqui etiam summulista esset Magister ludi ac doceret, quo calamo esset scribendum, qua igitur ratione libuerit, scribe, aut loquere, summulista tantum vult usurpare signa externa loco actuum intellectus, quibus percipiuntur res eiusmodi.

SECTIO V.

Diuisiones termini mentalis.

§. 23. Terminus mentalis primo diuiditur in ultimatum, & non ultimatum. Ultimatus est, qui pertingit rationem ultimā obiecti. Dupliciter ultimatum obiectum potest attingi, primo cognitione clara, & quidditativa penetrando propriam, & singularem differentiam obiecti, vt eum quis concipit Petrum secundum quod Petrus est. Nam rationes communes non sunt ultimæ, sed quia communes sunt posteriores consideratione nostra, vocantur ultimæ, in quo sensu cognitio de homine in commune est non ultimata, quia non attingit ultimas hominis differentias, qui sunt Petrus, & Paulus. Hic sensus est, alde metaphysicus, alienus à summuli sta. Secundo est terminus ultimatus comparatus signo, quo mouetur intellectus, nam quando aliquis audit clangorem tubæ, & illum cognoscit, simulque penetrat tunc receptui, aut pugnæ cani format conceptum ultimatū signi, quia per illud concipit rem significatam per illud.

§. 24. Non ultimatus opponitur ultimato: primo quando non attingitur ultima rei differentia, secundo, & proprius nostro muneri, quando concepto signo non scitur quid illud significet, verbigratia tyro ignarus bellicorum signorum audit tympanum; nec scit cui canatur, non format ultimatum conceptum signi, quia non peruenit ad ultimum, & finem signi que est res significata. Cuius signū

B est

est eiusmodi homines esse inquietos, & rogitare, donec doceantur rem significatam per signum. Aduerte posse quem formare ultimatum conceptum de signo secundum se, & non ultimatum de re significata, ut cum græcus audit latinum, scit illud esse sonum significatiuum ad placitum, & penetrat quidditatem, asperitatem, aut lenitatem vocis: at nescit quid significet: item potest rem significatam ultimatum scire, vt si latinum illud significet urbem in qua natus est græcus, hic bene rem, & signum nouit, sed id est ea scire materialiter, id est, scit bene materias illas: non vero formaliter in ratione signi, & signati, vnde recte quis potest ignorare naturam physicam signi, & rei signatæ, & formare conceptum ultimatum de illis in ratione signi, & signati, vt vox equus non cognoscitur à mulione sive qualitas, an actio? nec utrum equus sit species iumenti, & tamen scit ea voce equum significari. Quod est ultimatum cognoscere signum in ratione signi quia cognoscit rem illam, quidquid illa sit, significari ea voce, siue sit actio, siue qualitas, & qui hoc non cognoscit, non format conceptum ultimum rei, quantumvis, & signum, & rem perfecte cognoscat.

§.25. Secundo diuide terminum mentalem in reflexum, & directum. Directus est, qui terminatur ad rem distinctam ab actu eiusdem potentie, vt actus lapis, leo, id est qui representat lapidem & leonem; sic vocatur, quia quasi via recta tendit potentia per illum in obiectum. Reflexus est cognitio de aliqua cognitione eiusdem potentie, v. g. ego cognosco lapidem, hec prima cognitione est directa. Deinde per aliam cognitionem cognosco me cognouisse lapidem, & disquiro, utrum deceptus fuerim in cognitione lapidis nec ne? hæc secunda cognitione vocatur reflexa, quia per illam, potentia se flectit, reflexit, ac reuertitur supra se. Rogas utrum cognitione, qua intellectus se cognoscit, sit reflexa? Respondeo non esse: quia haec vox tantum imponitur ad significandum cognitionem de alia cognitione eiusdem potentie, non vero ad cognitionem de potentia ipsa cognoscente. Vocibus autem utimur ut numinis ad reipublicæ libitum. Secundo quia nullius dicit usum esse reflexuum sui, at

se in speculo videt, ergo cognoscere potentiam non est reflexio. Inde omnes cognitiones de alijs rebus distinctis à cognitione eiusdem potentie sunt directæ. Intellectus, & voluntas tantum sunt reflexiæ, in quibus reflexionibus abire possunt sine fine. Dices primo, scripturas, & voces etiam esse reflexas. Respondeo eam reflexionem illis non conuenire proprio, sed per denominationem à reflexione intellectus, & voluntatis utentium signis pro libito, & una voce prolatæ possunt proferre secundam ad significandum priorē. Sicut intellectus, & voluntas per actus secundos possunt amare priores, & sicut cognitione representans cognitionem in communi, representat confuse se ipsam, ita hæc vox, vox humana, se ipsam significat confuse, sicut & cæteras voces, quia intellectus ea utitur ad significandas omnes. Obijcis secundo imaginationem esse reflexiæ, sæpe enim meminimus nos habuisse in somnia. Respondeo nos posse imaginatione meminisse res, quæ per somnum in imaginatione incidere, quia memoria conuenit potentie materiali: reflexa autem memoria supra actus somniandi soli conuenit intellectui, in quo relinquitur species non soli de obiecto, sed de ipso actu somniandi. Aduerte voces non esse reflexas eo præcise quod significant actus intellectus, vt cognitione, species, genus, discursus, &c. sed opus est, significant actus intellectus terminatos ad alias eiusdem intellectus.

S E C T I O VI.

Determino uniuersali, particulari, confuso, & determinato, superiori, & inferiori.

§.26. Cum ab uniuersalibus fit exordendum, diuidamus terminum in uniuersalem, & particularem.

Toletus, lib. 1. cap. 12. terminum communem seu uniuersalem ait esse, *Cuius significatio non prohibet illum à multis participari uniuerso.* Non placet, quia ens, sanum, & omnia analogæ, & æquivalentes sunt nomina communia, vt gatebit infra ex eorundem definitione, &

ut significatio vox est, & sua inferioribus ergo vox est vox diffinitio. Dicere ibi definitio non est communione vniuersale, vniuersalitate autem est vniuersalitas. Contra nomen commune laus est, quam vniuersale in ista tua significacione, qua communione est genus ad animalia, analogia, & vniuersalia, ergo non bene diffinitur nomen communione per definitiōnē nominis vniuersalis proprie sumpti; sicut non bene definitur animal hominis definitione. Est ergo nomen communione, siue vniuersale quod significat plura, siue pluribus est communis tota eius significatio, & de illis omnibus praedicabilis: hæc definitio est propria termini logice vniuersalis. Exempli gratia *homo, leo*, non solum conueniunt Petro, & huic leoni, sed singulis hominibus, & leonibus, & earum significatus est de illis praedicabilis, nam tota significatio illorum reperitur in quoquis homine, & leone. Hinc colliges Petrum, & Pompelonam non esse terminos communes quia nulli ex illis seorsim conuenit tota significatio rei; nec de illis seorsim sumptis est praedicabilis, sed de omnibus illis vnitis aut collectim sumptis: nam anima Petri non est Petrus; nec item corpus Petri est Petrus: nec Platea Castræ est Pompelona, nec militum stationes sunt Pompelona, quod summulisti dicunt, conuenire pluribus diuisive.

¶ 5.27. Rogas primo vtrum hæc vox *Petrus, vel Paulus*, sit communis? Est, quia tota eius significatio conuenit pluribus, & de illis est praedicabilis, nam de Petro est verum, eū esse Petrum, vel Paulum, similiter, & de Paulo, quia illa disiunctiva, vel, denotat termini confusionem. Ostendam autem disp. 5. sectione. 8. logicæ hanc esse propositionem vniuersalem. *Petrus est, aliquis homo*. Rogas secundo vtrum hæc vox, *Petrus, & Paulus*, sit vniuersalis? Non quia licet significet plura, illa tamen significat copulata, & quasi vnum binariorum effecta, vnde tota significatio eius vox non conuenit soli Petro, nec soli Paulo, nec de illis solis est praedicabilis, sed de vtrōque simul: sicut *Pompelona*, tota significatio nec conuenit soli stationi militari, aut soli Plateæ Castræ; sed toti vrbi sumul sumptis. Rogas tertio verum hæc vox *omnis homo* sit vniuersalis? nam videtur non esse, quia tota

eius significatio non conuenit singulis hominibus. Nullus enim est omnis homo, sicut Petrus, & Paulus. Respondeo esse vniuersalem vocem, quia significatio vocis inse considerate tota conuenit singulis hominibus: Item afficitur termino vniuersali distributio *omnis*, qui conuenit omnibus hominibus distributue, huiusmodi autem termini distributiu, vt *omnis*, non possunt præponi nisi termino communī, qui per talē distributionem non amittit, sed retinet totam suam vniuersalitatem: Et propositiones constantes illis distributionibus vocamus vniuersales, vt *omnis homo currit*, quod conuenit omnibus hominibus collective sumptis: nam & Petrus currit, & Paulus currit, immo illa distributio est signum vniuersalitatis, ratione cuius potest de omnibus prædicari, nam *omnis homo currit*, si est vera, debet de singulis hominibus prædicari propter signum illud distributiu, quo differt ab hac voce *exercitus* significante plura, quibus non conuenit significatio exercitus: sicut significatio hominis conuenit singulis contentis sub illa voce, quod vero non conueniat singulis eos esse omnem hominem, nihil refert, quia ad vniuersalitatem vocis non requiritur vt signa distributua conueniant singulis inferioribus, sed sufficit si conueniat illis tota significatio nominis distributi.

¶ 5.28. Rogas quarto vtrum hæc vox, *hic homo*, sit vniuersalis? Respondeo vocem *homo* ibi esse vniuersalem materialiter: id est, esse ex se communem pluribus, sicut rationes vniuersales reperiuntur quidem in inferioribus materialiter, & contractæ, siue restrictæ à sua vniuersalitate, vt homo componitur ex genere, & differentia: sed genus in ea compositione non est abstractum, sed contractum à sua vniuersalitate ad vnam speciem, tamen in ea vocatur genus: ita *homo animal*, continet vocem vniuersalem contractam quidem. Simpliciter autem sicut *animal rationale* non est genus ita nec hæc vox *hic homo* est vniuersalis, sed tam particularis, quam hæc, *Petrus*, quia utrōque significat rem singularem in singulari, nec eius significationem totalem participante alia præter *Petrū*. Adquerte discrimen inter *hic homo*,

homo, & omni homo, nam *homo* restringitur à sua vniuersalitate per hanc vocem *hic*, & efficitur singularis: at per terminum distributuum nec efficitur singularis, nec amittit suam vniuersalitatem.

§.29. Rogas quinto hæc vox *canis* vt est æqui voca sit communis, & vniuersalis? consulto, §.26. in definitione termini communis dixi eam esse propriam voci vniuersali logice, quia logica considerat vniuersalia prædicabilia, summulista vero considerat terminos significantes illa prædicabilia, his positis: Respondeo distinctione, vox æquiuoca vt æquiuoca non est vniuersalis, nec communis logice, quia vt æquiuoca non habet vnam significationem prædicabilem de omnibus sub ea contentis, sed habet plura significata omnino diuersa, & nullum de alio prædicabile, quod est contra logicam vniuersalitatem. *Canis* enim, & significat animal terrestre & sidus cæli, & pescem, non vt conueniunt in ratione substantiæ sicut significantur hac vox *corpus*, nec vt partes vnius compositi sicut *Pompelona* significat Castrum, stationes, viacos, & Plateas vt partes vnius vrbis, sed ea significat vt sunt omnino dissimilia, at vero hæc vox *Canis*, est vniuersalis in latiori, & minus propria significatione, qua significamus rem vnam esse communem pluribus, id est, non conuenire vni soli simplici, sicut Deus, nec compositæ per se, vt *Petrus*, nec compositæ per accidens, vt *hic niger*, nec aggregatæ per accidens, vt *Pompelona* quæ voces conueniunt vni rei singulari, & soli; sed conuenire pluribus in quantum plura sunt, vt sol est vniuersalis in causando, quia est causa plurium effectuum, sic illa vox est vniuersalis in representando plura, vt plura: in quo conuenit cū voce *homo*: differt autem quia totum significatum hominis est prædicabile de pluribus, qui sunt homo, quia conueniunt in ratione hominis non vero totum significatum per vocem *cane*: quia fidus non est prædicabile de animali cane. Adiuerte vocem æquiuocam posse significare plura, quorum neutrum sit commune, sed omnia singulare: vt *Rolanus* significat canem eiusdem nominis, & fabulosum illum militem Gallum, vox autem communis logice significat obiectū aliquod

commune, & non singulare. Analogā vero, vt ridens, sunt communia, & prædicabilia, nā homo est ridens propriæ item pratum est ridens, non tamen proprie, sed per tropum.

§.30. Terminus singularis est, qui significat vnam tantum rem in singulari: vt Deus Petrus res singularis potest esse simplex, vt Deus Angelus, vel potest esse composita ex diuersis partibus, vt *homo Pompelona* hic exercitus, quæ composita licet includunt plures res, tamen omnes illæ significantur (vt barbare aiunt) per modum vnius, id est, vt partes, è quibus vnum singulare compositum coalescit, quo differt terminus singularis à communi; quia communis significat plura, sed non per modum partis vnius compositi, vt *homo* non significat Petrum vt partem alicuius rei, at terminus singularis potest significare plura; Sed tamen vt componunt vnum; quod compositum directe significatur, vt includit omnes partes, quarum nulli conuenit tota significatio: vt nullus homo est exercitus; neque equus est exercitus. Dices, *Petrus* est nomen singulare, sed significat multos Petros, quia Petrus de multis prædicatur, & habet numerum Pluralem, ergo. Nego minorem, quia Petrus determinate significat hunc hominem, cui repugnat esse plures. Nec res significata per Petrum est prædicabilis de multis, vox tamen ipsa, non vt significat hunc hominem, sed quatenus potest multis imponi, est vniuersalis, & habet pluralem numerum; & sic sunt multi Petri, id est multi, quibus imponitur hæc vox *Petrus*: at significando hunc Petrum non habet plurale. Aliqua nomina singularia, vt *Burgi*, *Athenæ*, habent plurale, sed tantum in Grammatica declinatione; nam *Burgi* vna tantum vrbis est.

§.31. Rogas virum soli terminus singularis? videtur enim non esse, quia vnu tantum est sol. Respondeo esse terminum communem, quia sol secundum se consideratus abstrahit ab hoc, & illo sole sicut homo à Petro, & Paulo. Ad rationem respondetur, vnu tantum esse solem existentem, sed sol non significat solem, vt existentem actu, sed secundū se, cui non repugnat existere in pluribus individuis. Confirmatur. Si Deus nunc produceret alium solē, de illo prædicaremus totam

est singulariter, & non de multis, sicut de multis est communiter. Nam hanc prædicatio non penderet ab actu existentia rerum.

Rogas secundo utrum Deus sit terminus singularis? Est, quia Deus significat veram deitatem, verumque Deum, qui unus est, dicens personam tres, tunc autem terminus est singularis, quando illius significatio repugnat multiplicari in plura individua. Obiectis multos fuisse Deos gentibus. Respondeo ab illis, ignoratam fuisse propriam vocem Dei, nec enim apprehendebant veram deitatem. Deus autem in illorum significatione erat terminus communis, quia apud illos significabat excellentiam heroicam in aliquo genere: at apud nos significat unam rem à qua dependent omnia, quæ præter illam habent esse, est principium, & finis ceterarum rerum.

Obiectis secundo, Psal. 18. Ego dixi dū estis vos, & filii excelsi omnes, quo testimonio oppilauit Christus ora Pharisæorum.

Respondeo, ibi sumi Deum non proprie, sed per participationem; id est, vos estis iudices habentes potestatem: non vero quod vegeterentur Dij. Quæ phrasis adsonat Hispanæ, trae un Rey en el cuerpo, qua significamus certum spiritum alicuius, quasi armatum non regia autoritate, sed Rege ipso.

Q. 2. Huic divisioni termini in communem, singularem affinis est alia, in confusum, & determinatum. Determinatus est, qui ad strigilam significadum unam rem in particulari, quæ posset dito monstrati, ut Petrus, hic homo, Deus, dicitur determinatus; quia non vagatur per alias significata, sed sicut in uno. Hic terminus nihil differt à singulari: nam Petrus terminus singularis est, id est, significans unam tantum rem. Dixit enim Aristoteles, singulare est, quæ exponimus unum numero; quod autem exponimus unum numero determinatum est. Aduerte contra Sotum, 1. part. introductionis cap. 9. leq. 2. hunc terminum, hic homo non esse determinatum confusa, sed singularem, ut est Petrus, nec non esse terminos particulares confusos, est enim implicatio; quia particulare est singulare determinatum, cōfusum autem est indeterminatum. Termini

confusus est, qui non significat unam rem determinatam, sed vagatur per multis; ita ut omnes significet confuso, & nullam determinate, quod explicatur per particulam disiunctiuam, vel exempli gratia, si quis dicat in hoc gymnasio est alius homo, ex vi huius termini confusus alius homo, non potest affirmari in particulari, Petrum esse in hoc gymnasio: quia alius homo non significat solum Petrum: & de omnibus hominibus diversitate potest affirmari hoc modo: in hoc gymnasio est alius homo, ergo est vel Petrus, vel Paulus, &c. hic modus significandi est universalis, & sic terminus confusus alius homo, exempli gratia, est terminus universalis. Ostendam enim disp. 1. logicæ sectione 8. prædicationem individui vagi esse universalis: item disputatione, 5. met. sect. 10. ostendam hanc propositionem Petrus est homo, esse idem cum hac Petrus est alius homo, quia dixit Aristoteles idem est homo, unus homo & alius homo. Aduerte ad formas arguendi, & oppositiones propositionum: terminos confusos, & propositiones ex illis constantes particulares dici, & non universales. Sed ibi particolare sumitur improprie propter diuiduo vago. Nam proprie idem est singulare ac particolare, sed est questione de nomine.

S. 33. Terminus communis, est etiam terminus superior, & particularis, seu singularis communiter solet esse inferior, imo omnis terminus singularis, & confusus sunt inferior. Superior est, cuius tota significatio est prædicabilis de alijs, siue quod summulista aiunt, qui subse continet alia, verbi gratia. Homo, est terminus superior ad Petrum, & Paulum, quia Petrus, & Paulus continentur sub homine, qui de illis est prædicabilis. Dices hanc esse definitionem termini communis, & universalis logicæ traditam. §. 26. Quid inde immo necesse est esse eandem: Termini enim significant sua obiecta: at rationes universales logicæ esse prædicabiles, quia universalis est unum in multis, & de multis patebit, disp. 3. logicæ, sect. 1. & disp. 5. met. nec possunt etiam ratione distinguiri terminus communis logicæ & superior. Nam superior totus reperitur in inferioribus, & communis in particularibus. Verum est, clarius, & expressius in hac definitione contineri respectum termini communis:

munis ad sua inferiora quam in prima. Item terminus communis, ut complectitur equi- uocos, non est formaliter superior, quia non habet vnum significatum prædicabile de pluri bus. Canis enim non continet vnam rationem communem pisci, & sideri.

§. 34. Terminus inferior est, qui sub alio con tinetur, sive, cuius significatum est subiectum par tiale termini superioris, hoc patet, quia terminus superior prædicatur de pluribus inferioribus, ergo plura inferiora sunt subiectum il lius, quia ut patet ex §. 1. subiectum est de quo aliquis prædicatur dixi *partiale*, quia nullum inferius est totum subiectum, nam præter il lus sunt etiam alia inferiora, quæ etiam sunt subiectum, nam si Petrus est subiectum ho minis, etiam Paulus est eiusdem subiectum. Aduerte non esse singularem, aut determi natum omnem terminum inferiorem, nam *homo* est terminus inferior ad viuens, qui sub illo continetur, & tamen *homo* est terminus vniuersalis, verum est terminū inferiorem, ut est inferior, non esse vniuersalem, nec co munem. Ostendam enim disp. 5. logicæ sect. 1. speciem subiectibilem, vt subiectibilem, non esse vniuersalem; at terminus inferior mate rialiter potest esse vniuersalis, quia ipse sub se continet alia.

Rogas primo vtrum *rationale* sit terminus communis respectu hominis, quia de illo prædicatur, similiter de Petro, & Paulo. Re spondeo, non esse. Ostendam enim disputat. 6. logicæ differentiam non esse vniuersalem comparatione speciei quam constituit. Ad rationem respondetur *rationale* prædicari de homine, ut partem logicam de toto logico conuertibiliter (ut aiunt,) & sic non con tinet hominem sub se: De Petro autem, & Paulo prædicari non conuertibiliter, sed ut illos continet sub se.

Rogas secundo vtrum Deus sit terminus inferior? Est, quia de eo prædicatur ens, & substantia. Rogas tertio vtrum *hoc corpus*, & *hec anima*, sint termini inferiores ad Petrum, quia illoruni significatum continetur in si gnificato Petri? Non sunt, quia significatum termini communis sola ratione debet distin guia significato termini inferioris, & sic est prædicabile de illo. Petrus autem realiter di

stinguitur à suo corpore, nec de illo prædicatur. Vno verbo superior est prædicabilis, ut quo de inferiori, ut vniuersale de contento sub se: terminus autem inferior est subiectibile, ut quo inadquate, ut contentum sub illo vide, §. 2. vbi ex Nominalibus ostendi terminos prædicari, ut quo, cum ergo obiectum commune sit prædicabile, ut quod, terminus illud significans erit prædicabilis, ut quo, & cum obiectum inferior sit subiectibile, ut quo terminus illud significans, erit subiectibile, ut quo.

SECTIO VII.

De transcendentibus, & non transcen dentibus.

§. 36. Inter terminos vniuersales vniuer salissimus est terminus transcendentis, quem propterea prius expedit expediri. Ter minus transcendentis, est qui per omnia genera rerū vagatur, sive, qui imbibitur in omni conceptu reali: reperiri huiusmodi terminos transcen dentes, & conceptus ostendam disp. 9. logicæ sect. 4. & disput. 2. met. & toto eius cursu, nam omnis differentia entis est ens, & vnum, &c. Terminii transcedentes clauduntur hac dictione *Renbau*, cuius singuli characteres si gnificant singulos terminos transcedentes, qui sunt sex. *Res*, quæ significat ratam, & firmam cuiusque rei essentiam. *Ens* quod signi ficat aptitudinem, quam res habent, ut sint. *Vnum* significans unitatem cuiusque rei, per quam in se est indiuisa, & est vna, & non plures. *Bonum* significans cuiusque rei perfecti onem, propter quam est amatu digna. *Aliquid* significans distinctionem vnius rei ab alia, id est, aliud quid. *Verum* significans rei entitatem, ut fundat veram cognitionē sui. Hi sunt termini transcedentes: transcedunt enim, permeant, ac penetrant omnes differentias entis realis, de quibus late dissero à disput. 2. met. ad 8.

§. 37. Terminus transcendentis alius simplier, & absolute transcedens, quia omnia pe netrat genera rerum, ut sunt sex explicati: al ius autem transcedens secundum quid, siue in vno genere, ut substantia transcedit o mnia genera substantiarum, non tamen o

mne

unus genus entia, quia accidentis non est substantia terminus enim transcendentis, quia est superior, praedicatur de omnibus, quae transcendit. Item accidentis transcendentis nouem praedicamenta, non tamen transcedit substantiam, quia substantia non est accidentis. Item substantia, spiritus, infinitum, & alia transcedunt omnia praedicata Dei. Hiautem termini sunt simpliciter non transcendentis, transcendentis vero secundum quid. Terminus non transcedens est, qui non penetrat, omnes conceptus entis, nec simpliciter, ut substantia, nec in uno genere, ut Petrus.

SECTIO VIII.

Determino uniuoco, equiuoco: & analogo.

§. 38. **R**eperies plures res inter se similes in aliqua ratione; alias omnino dissimiles; alias nec similes omnino, nec omnino dissimiles, sed in parte similes, in parte vero dissimiles. Quae sunt omnino similes, solent vocari *vna*, quia non diuidimus vnam ab alia per intellectum, sed potius omnes facimus vnam. Vnde effluxit adagium *inter similia, vt similia, non est distinguere*, quia inter illarum differentias non satis distinguit intellectus. Sic homines habentes similes animos redditus, dicimus eos habere eisdem redditus: Hispani vnames marenta. Quae vero sunt dissimilia omnino, nullam fundant unitatem in ea ratione, sed diuersitatem. Immo non habent vnam rationem, sed plures, & sic non fundat unitatem. Quae vero mixtam habent similitudinem, & dissimilitudinem, nec omnino modum habent diuersitatem, nec unitatem, aut similitudinem.

§. 39. Igitur terminus vniuocus est, qui significat plura, que sunt idem in ratione per illum significata. Hec definitio colligitur ex Aristotelis definitione vniuocorum, quorum nomen est commune, & secundum nomen ratio substantia est eadem, ergo illud nomen, quod sic ea significat, est vniuocum. Confirmatur: res similes, vt omnino similes, possunt uno nomine significari, ergo illud est vniuocum, quia ratione tendit in omnia; huiusmodi

termini sunt, *homo, leo, & omnes voces* spicantes ad quinq; praedicabilia.

§. 40. Terminus equiuocus est, qui significat plura omnino diuersa in ratione significata per nomen: quia equiuoca sunt, quorum nomen est commune, & secundum nomen ratio substantia diuersa. Exempli gratia. Canis non significat vnum conceptum, in quo conueniant animal pisces, & sydus. Hie termini sunt equiuoci, vel casu, quia forte fortuna, eadem vox fuit imposta diuersis rebus, vt Rolanus militi, & cani, vel est consilio, vt cum quis eandem vocem, quae imposta est vni rei, imponit & alteri: idq; dupliciter, primo ad significandam in re secunda aliquam proprietatem, in qua conuenit cum prima, vt si quis strenuum militem appellat Cidum, ob similitudinem, quam habet cum Roderico Cido in bellorum administratione, huiusmodi autem nomina non sunt equiuoca, sed analogia proportionis, vt cum Christus dicitur, *leo, aut vitis*: nec enim significant res omnino diuersas, sed aliquo modo similes. Secundo, quando non imponitur vox vni propter similitudinem alterius, sed vel memoriarum, vel amoris, aut honoris ergo, cum Principis seruas se vocat Guzmanum, aut Mendozam propter Dominum cui seruit, quae voices sunt equiuocae, quia in significacione illorum nominum non conueniunt significata, seruus enim, qui non trahit originem à Guzmanorum, vel Mendozarum capite, non conuenit cum Guzmanis in nobilitate, vt significatur per illud nomen.

§. 41. Terminus analogus est, qui significat plura nec omnino eadem, nec omnino diuersa in ratione significata per illum. Sic enim analogia definiuntur. Exempli gratia, ens est analogum substantiae, & accidenti, quod in illis partim est idem & in parte diuersum, quod difficilimuni est explicatur, vt patet, disput. 9. logicæ, sect. 4. analogia sunt alia propria, id est, quando ratio analogia reperitur proprie in singulis analogatis, vt ens repetitus proprie in substantia, & accidente, Deo, & creatura: alia impropria, quando ratio analogia reperitur proprie in uno analogato, in alijs vero improprie, & per comparationem ad proprium: exempli gratia, *Iesus, est analogus*

Balcar

Risus hominis, & prati, sed Risus proprius reperitur in solo homine, in prato v. per tropum ad hominem. In his analogis verum est commune adagium. *Analogum per se sumptum fit pro famosori significato*, id est, pro significato proprio. Si enim quis dicat *Risus dolore miscetur*: non loquitur de viriditate, & flaciditate foliorum, sed de risu & dolore humano, at in analogis proprijs, non est verum illud adagium, ens enim per se sumptum non stat, pro solo Deo. De materia huius sectionis adi disputationem 9. logicæ: & 2. met. vtrum autem in mente sit æquiuocatio vide, dispositio. 5. de anima sectione 6.

§. 42. Aduerte res, quæ sub uno nomine sunt æquiuocæ, sub alio esse posse vniuocas. Exempli gratia. Canis terrestis & marinus sunt æquiuoci sub conceptu & voce Canis: vniuoci autem sub conceptu animalis, quia Canis nullam significat rationem vtriq; communem, quam tamen significat animal. Item vox, quæ comparatione plurium est æquiuoca, potest esse vniuoca respectu aliorum, vt Canis est vox æquiuoca comparata pisci, & animali terresti, at vniuoca est comparatione Canium terrestriū, quia significat rationem Canis terestrīs, ita & comparata Canibus marinis. Idem contingit analogis.

SECTIO IX.

Determino absoluto, & connotatiuo.

§. 43. TErminus absolutus definitur à Toletō, lib. 1. cap. 3. & Fonseca, libr. 5. cap. 24. qui significat rem per se stantem vt albedo, homo. verum hæc definitio est propria termini abstracti, vt mox probo: Deinde homo est terminus absolutus, & non significat humanitatem per se stantem; sed vt existentem in supposito, & cum illo constituentem hominem (cum homo prædicatur de Deo,) ergo terminus absolutus non est, qui significat rem per se stantem. Dices humanitatem esse per se, quia subsistit. Contra: Etiam rationalitas per se est, & subsistit, quia est substantia, & tamen hac ratione significatur, vt adia-

cens animali, ergo recte stat rem subsistere, & significari termino quasi adiacente. Confirmatur, *Humanus est terminus connotatiuus, & non absolutus, & significare potest rem per se subsistentem; nempe hominem: persona enim humana significat hominem: Item vbiatio est terminus absolutus, & significat rem adiacentem alteri.* Ratio est, quia non tam attenditur res significata, quam modus significandi.

§. 44. Sotus 1. part. introductionis, cap. 10. lection. 1. Sic definit terminum absolutum: qui præter suum materiale nihil aliud adiacere, vel non adiacere significat. Contra. Si ly materiale significat rem, seu materiam quam significat terminus, ergo, etiam albus est terminus absolutus: quia præter suam materiam, seu rem, seu obiectum nihil aliud significat. Si autem materia proprie intelligitur pro vero subiecto. Hi termini Deus, Angelus, sunt absoluti, & nullum significant subiectum, ergo non est de ratione termini absoluti significare suam materiam, & nihil præter illam. Dices illis verbis intelligi à Soto, termino absoluто non significari rem alteri adiacentem. Bene, ergo est definitio Toleti verbis obscurioribus & eodem modo impugnatur, quo illa, §. 43. Villalpandus, lib. 1. cap. 5. ait: terminus absolutus est, qui ab altero non sumit de nominationem, vt homo. Primum hæc definitio non est quidditatiua, quia non explicat conceptum positivum termini absoluti, sed negationem quandam. Deinde homo est terminus absolutus, & accipit denominationem ab alio, nempe ab humanitate, à qua denominatur homo, maxime cum dicitur Deus est homo. Itaque hæc definitio solis conuenit terminis abstractis. Dices ex Villalpando hominem, & humanitatem plus differre, quam album, & albedinem, quia hæc solo differunt casu. Contra album, & albedo non differunt solo casu, sed tanquam accidens & substantia; Immo plus differunt, quam homo & humanitas, quia album includit subiectum, quod sine controversia dislinguitur realiter ab albedine, quod dubium est de homine & humanitate, vt ergo album est ab albedine, ita homo ab humanitate.

§. 45. Est ergo terminus absolutus, qui se solo

solo est perfecte significatiuus. Hoc probo: Primo quia ly *absolutus* est in ordine ad *absolutam significacionem*, & *constitutionem propositionis*, sed *omnis & solus terminus se solo perfecte significans*, significat *absolute*, & *independenter ab alijs terminis*, vt patebit, §. 47. Item simpliciter se solo est *subiectum*, & *predicatum*, ergo terminus *absolutus* est, qui se solo *perfecte significat*. Secundo probatur ex termino *connotatiuo*, qui illi opponitur, qui se solo non significat *perfecte*, sed *semper respicit alium terminum*, cum quo perficit significacionem, vt *albus* se solo *imperfecte significat*, nisi addatur *leo, homo, aut lapis*. Si quis enim audiat *in gymnaſio est albus*, non percipit an sit *homo, leo, aut lapis*: sed *inquietus est*, donec sciat quis sit *albus* ille: at si audiat *in gymnaſio est lapis*, *perfecte concipit obiectum*, ergo terminus *connotatiuus* est, qui non significat *perfecte*; *absolutus autem*; qui significat *perfecte*, at v. quid refert ad terminum *absolutum*, significare per modum per se stantis, vel *adiacentis*, cum hoc spectet ad terminos *abstractos*, & *concretos*? explicatur à *physicis*, vbi res *in dependentes ab alijs, vocantur absolutæ*; quæ se *solis, sine ijs, à quibus sunt absolutæ, possunt existere*; quæ vero ab alijs *dependent*, dicunt ad illas *relationem*, nec possunt sine illis esse; quod est illas in suo *conceptu connotare*; vt *visio connotat colorem*, sine quo nequit esse.

Vnde colligo omnia nomina substantiuia esse terminos *absolutos*, quod nullus negat; nec negare potest; tum quia omnia significat *perfecte* se *solis*, quin alijs terminis adiungatur, sive sint *abstracta*, sive *concreta*. *Vt homo, humanitas, Petrus, albedo*: tū inductione; nullū enim est substantiuum, quin sit terminus *absolutus*. Rogas vtrum *album substantiue sumptum pro composito ex subiecto, & albedine sit terminus absolutus?* Respondeo esse, vt vox *compositum substantiue sumpta*. Significat enim *perfecte compositionem duarum rerum*, quin illi alias adiungatur terminus.

§. 46. Sotus supra terminum *connotatiuum* ait esse, qui *præter suum materiale aliud adiacere, vel non adiacere significat*. Contra. *Dominus, compositum, & album substantiue sumptum*

non sunt termini *connotatiui*, sed *absoluti*, & *præter suum materiale significant aliud adiacere*, quia significant Dominium *adiacentem Domino, & in illo existens, item subiectum, & albedinem*, ergo. Dominium enim *concrete significatum* est *forma*, qua Petrus dicitur Dominus: item homo est *absolutus*, & significat *humanitatem*, quasi in *subiecto*, vel *subsistentiam in eo existentem*: Deinde vt impugnauit Soticam definitionem termini *absoluti*; ita impugno definitionem termini *connotatiui*: quia oppositorum eadem est ratio.

Toletus, & Fonseca supra aiunt, terminum *connotatiuum esse*, qui significat rem, vt *alteri adiacentem, vt albus, niger*. est eadem definitio Sotii, & eadem impugnata ratione.

Villalpandus supra ait terminum *connotatiuum esse*, qui ab alio sumit nomen à quo differt *solo casu*. Contra. *albus* est *connotatiuum*, & differt ab *albedine plusquam casu*, quia realiter differt, tanquam totum à parte, ergo. Secundo, *homo*, non est *connotatiuus*, & accipit denominationem ab *humanitate*, ergo. De definitione *denominationis* agetur disp. 9. logicæ sect. 2.

§. 47. Aduerte, quid sit *connotare*: est enim cum vna re aliam notare, vt cognitio *connotat obiectum*, id est, notat obiectum, & non potest cognosci, nisi etiam cognoscatur obiectum: quo modo omnia relativa se *connotat*, vt pater filium, materia formam: item est *connotatio rei*, cum qua facit vnum. Vt *album* dicit *subiectum simul notans albedinem sibi intrinsecam*, cum quo facit *album*: similiter *homo* dicit *humanitatem notatam suppositum*, cum quo constituit *hominem*.

Est ergo terminus *connotatiuus*, qui *notat alium terminum cum quo perfecte significat, & sine quo non significat perfecte*. Probatur primo: quia non est *connotatiuus* in significacione *præcise*, & *obiectua*, quia in illa etiam *homo* est *connotatiuus*: quia *humanitas* notat etiam *suppositum*, cum quo constituit *hominem*, ergo est *connotatiuus*, quia notat alium terminum, cum quo perfecte significat quemadmodum *connotandi* non habet *homo*, quia licet *humanitas* connotet *suppositum*, at non egret alio termino, nec illum con-

connotat ad perfectissimam significationem. Secundo probatur, quia hic agitur de terminis significatiuis ad componendum propositionem, è quibus nonnulli sunt absoluti, id est, in sua perfecta significatione non pendent ab alijs terminis, vt *homo*, res autem independentes vocamus absolutas in ratione, in qua sunt independentes, alij autem termini sunt dependentes ab alijs ad perfecte significandum, vt *albus*: & quia sine illis non possunt perfecte significare, nec propositionem componere, ideo illos connotant ad significandum, res enim ab alia pendens eam connotat. Confirmatur: connotatiuus opponitur absoluto, sed absolutus est independens ab alio in sua significatione, ergo connotatiuus est dependens in sua significatione. Quæ sententia aperte colligitur ex ipsa nominum etymologia.

§. 48. Vnde infero, omnia nomina adiectiva esse terminos connotatiuos; nam adiectiuum connotat substantiuum, cui adiicitur, sine quo non significat perfecte, ergo est connotatiuus. Probo antecedens, quia adiectiuum adiicitur substantiuo ad significandum aliquam eius proprietatem, sed proprietas non bene cognoscitur, nisi connotando rem cuius est proprietas, ergo. Confirmatur, quia *albus*, exempli gratia, non bene explicat, an sit *albus leo*, an *homo albus*, vt ostendi. §. 45. Item omnes termini, quos summulistæ vocant connotatiuos, sunt nomina adiectiva, & ideo ab illis communiter definiuntur, qui significant rem adiacentem, quia sunt termini adiecti, siue adiectiuui, absoluti autem dicuntur per se subsistentes, quia sunt substantiuui, id est, significantes rei substantiam, vt *homo* substantiam animalis rationalis, & *albedo* substantiam coloris disgregantis visum, vt dixit Nebrisensis lib. 3. c. 5. & sic communis definitio defendi potest, dum hac ratione explicetur.

Secundo colligo, nullum terminum esse connotatiuum, nisi si adiectiuum, quia omnne nomen aut est substantiuum, & sic est terminus absolutus, aut est adiectiuum, sic autem est terminus connotatiuus: aliud autem nomen non est. Sed ait Fonseca lib. 1. cap. 24. hæc nomina *Dominus*, *Pater*, & similia, esse connotativa, & non adiectiva, ergo conno-

tatiuum non conuertitur cum adiectiuo, nec substantiuum cum absoluto. Verum Fonseca non probat antecedentem propositiōnem, nec potest, quia est falsa, nam illi termini tam absoluti sunt, quam sit *Materia*, *forma*, *relatio*, *cognitio*, si discriminē assignet, & sicut hæc, *Poeta*, *Pictor*, *Figulus* &c. Et tamen materia connotat formam; forma materiam; relatio fundamentum & terminum: cognitio obiectum, *Poeta carmina*, &c. Imo homo connotat suppositum. Sunt quidem connotatiua illa nomina etiam à me adducta, sed est illud genus connotationis obiectiuæ, & aliarum rerum, siue quibus res connotantes non possunt perfecte cognosci; vt omnia relativa etiam transcendentalia. Sic Dominus notat Dominum; non tamen connotant alios terminos, à quibus pendeant in sua significatione. Recognosce. §. 45.

S E C T I O X.

De categorematico, & syncategorematico.

§. 49. Tertiio infero, omnia nomina adiectiva esse terminos syncategorematicos. Substantia autem esse terminos categorematicos. Hæc secunda pars illationis facile conceditur ab his, qui solos terminos distributiuos putant esse syncategoremati, & probatur, quia categorematicus est perfecte significatiuus, vel *predicabilis*, quia *categoria* significat *prædicationem*, sed omnia nomina substantiua perfecte significant, & sunt *prædicabilia*, ergo sunt termini categorematici. Sed aduersus primam partem illationis denso agmine impetum faciunt summulistæ, quibus commune est terminos syncategorematicos esse *omnis*, *nullus*, *aliquis*, quia se solis non significant, & agent coniunctione cum alijs, vt *omnis homo*. Verum illatum confirmo primo ex nominum etymologia: nam syncategorematicus, (teste Calepino) est *consignificatiuus*, id est, significans cum alio, sed *omnis* terminus adiectiuus est *consignificatiuus*, quia significant simul cum substantiuo, ergo *omnis* adiectiuus est syncategorematicus. Secun-

Secundo quia terminus adiectiuus, tam imperfecte significat se solo, quam syncategorematum, *omnis, nullus*, vt enim audit a hac voce *nullus*, non formatur perfectus sensus, nisi addatur *homo*, ita audit a voce *albus*. Quamobrem recte autores artis Regia lib. 3. aiunt, nomen substantium esse, quod se solo in oratione significat: adiectuum autem, quod se solo in oratione ne stare non potest.

S. 50. Dices categorematicos significare rem alicuius categorie, seu praedicamenti, non vero syncategorematicos. Contra primo quia *chymera* est terminus categorematicus, & non significat rem alicuius categoriae, similiter *Deus*. Secundo quia *omnis, nullus* non essent syncategorematum, que significant comprædications, at vero *nullus* non significat praædicationem alicuius categoriae, cum qua facit comprædicamentum.

Sed audiamus Sotum i. par. introductionis c. 8. notab. 1. afferentem, terminum categorematicum esse, qui significat aliquid vel aliqua, syncategorematicum, qui significat solum aliqualiter, à qua definitione parum differt Toletana, libr. 1. c. 12. Contra, *nullus*, ex eorum sententia est terminus syncategorematicus, & aliqua significat, ergo. Probo minorem, quia significat nullitatem in subiecto, sicut *cactus* cætitatem. Deinde *sapiens*, in eorum sententia est categorematicus terminus, & significat aliqualiter, ergo. Probo minorem, in hac propositione, *hoc factum est sapiens*, ubi *sapiens* non significat sapientiam existentem in facto, sed modum, quo factum fuit, & sonat, *hoc factum fuit sapienter*. Item *nullus, omnis*, quamvis sunt syncategorematum, non significant aliqualiter. Non enim significant modum rei. Si autem aliqualiter sumatur pro secundum quid, certe *omnis, & nullus* tam sunt absolute significatiui, quam *albus*: maxime *omnis*, qui non modo significat aliqua, sed etiam omnia. Villalpandus lib. 1. 2. p. c. 3. ait terminum categorematicum esse, qui potest esse integrum prædicatum in propositione, vt *homo*: syncategorematicum vero, qui simul cum alio est prædicatum in propositione. Vero similior definitio, quia syncategorema est comprædicatio. Sed non placet, tum quia soli termini complexi essent categorematici, quia prædicatum habet duas partes prædicati si-

gnificatas duobus terminis v. g. *Petrus est homo iustus: homo iustus* esset categorema, quia includit duo comprædicata.

Secundo quia *nullus, aliquis, omnis* sunt syncategorematum, & possunt esse integrum prædicatum. Exempli gratia. *Homo confusè cognitus est aliquis: carensia omnis rei est nullus, aut nullum, Deus, & creatura sunt omnia.*

S. 53. Est ergo terminus syncategorematicus nomen adiectuum; Categorematicus autem substantiuum. Dices; Categorematicus est syncategorematicus, & est adiectuum; ergo: Distinguo maiorem, est categorematicus syllabis, & sono. Item & significatione, qua significat omnes terminos categorematicos, concedo maiorem, est categorematicus in modo significandi, & re ipsa nego maiorem. Sicut substantiuum significat terminum substantiuum, cum ipsum sit nomen adiectuum. Ne tamen laceſſamus summularum animos, dic duo esse genera syncategorematum. Aliud proprium, quod conuenit termino distributio, vt *omnis, & numeralia*, vt *duo*. Aliud non tam proprium (id est, minus receptum) comprehendens omnes etiam terminos adiectuos. Cum autem omnia haec sint syncategorematum, nomen omnibus commune sibi retinuerunt, prima, vt *omnis cognitio* est apprehensionis obiecti, & tamen illud nomen usurpatur pro simplici apprehensione.

SECTIO XI.

Concretus, abstractus, complexus, & incomplexus, copulatus, & non copulatus.

S. 54. T Oletus, libr. 1. cap. 13. ait terminum concretum esse, qui ab alio accipit denominationem; abstractum vero, qui eam dat, vt *homo* nominatur ab humanitate. Vnde humanitas est abstractus, *homo* vero concretus. Huic definitioni adsonat Fonseca, libr. 1. cap. 23. Concretum esse, qui habet modum significandi compositum; abstractum vero, qui non compositum, sed simplicem habet significatum. Et quidem bene. Nam concernere, est aliud simul cernere ad ineundam compositionem, vt album dicit subiectum cōcernens albedinem in se ipso, *homo* humanitatem in supposito

Abstractum autem significat separari vnum ab alio, ita *albedo* significat qualitatem, quin eam significet in subiecto, quod est in significandi modo abstrahi à subiecto. Hinc communiter summuliste dicunt, nomine abstracto rem significari quasi per se stantem, concreto autem, ut existentem in alio, id est, in composito.

§. 55. Concreta, & abstracta possunt primo considerari cum sola diuersitate vocum abstractarum & concretarum, sine illa diuersitate reali, vel rationis in rebus ipsis significatis, quæ voces, & termini possunt dici abstracti, & concreti Grammatice tatum, quia habent voces abstractas, & concretas more Grammatico, ut *ens*, & *entitas*; quæ nullo modo differunt. Nam ens est entitas, & entitas ens formalissime sine illa distinctione inter utrumque.

Secundo modo possunt considerari, cum identitate reali inter abstractum & concretum, & cum distinctione rationis, verbi gratia *Deus*, & *Deitas*, sunt à parte rei idem, differunt tamen nostro modo concipiendi, quia Deus dicit suppositum, quod ratione distinguitur à Deitate, hęc autem sunt concreta logica, quia eorum compositione non est à parte rei, sed in nostro intellectu. Tertio considerari possunt cum reali distinctione inter abstractum, & concretum; ut *album*, *albedo*: Illud enim ratione subiecti realiter distinguitur ab hac, quæ possunt vocari cōcreta physice, quia eorum cōpositio realiter existit in ipsis. Haec concreta alia substantiua, ut *homo*, quæ non sunt connotatiua: alia adiectiua, quæ sunt cōnotatiua, ut *albus*, ex adiectiuis alia pure denominatiua, ut *humanus*, de quibus agā disp. 9. logicæ sect. 2. alia essentialia, ut sunt propriæ differentiæ, ut *rationale*. Alia accidentaria logicae & prædicabiliter, ut *r̄sibile*: alia accidentaria physice, ut *albus*, &c.

§. 56. Sotus i.p. introductionis c. 12. lect. 1. terminum complexum ait esse, qui habet duas partes significates iuxta significationem totius, hęc definitio quadrat quidē in terminum complexum, sed est obliqua, quid enim est significare iuxta significationem totius, nisi dicere quamvis partē termini complexi esse per se significationem, & retinere totam suam significationem, ac si non esset in composito.

Villalpandus lib. 1. 2. p. capit. 4. ait terminum complexum esse plures dictiones congrue habentes, non displicet, nisi quod ait, eam etiam conuenire orationi, quo defectu non caret Sotica definitio. Verum est orationem & integrum vnam propositionem esse posse terminum alterius, & tunc eam fore terminum complexū, verum oratio differt à termino complexo, quod hic abstrahit à verbo, secus illa, ut dicam d. 3.

Toletus libro 1. capit. 12. optime ait terminum complexum esse, cuius partes per se sunt significatiua, quæ definitio ponit terminum complexum esse compositum, siquidem habet partes: ly per se denotat eas partes per se solas, quin vna pendeat ab alia, habere integrum significationē distinctam ab alia: ut *homo iustus*, utraq pars in composito retinet significationem, quam antea: complexus enim est, quia cōplectitur duos terminos cum suis significationibus. Item aduerte debere vnum terminū conflari ex duobus, ad quod necesse est aliquo modo vniuantur, alioquin non erit unus complexus, sed duo incomplexi dispartati. Item debet significari diuersa vel re ipsa, vel in modo concipiendi: re ipsa, ut *homo iustus*, ratione nostra, ut *Deus sapiens*, si vero termini significant eandem rem eodem modo conceptā, nō est complexio, sed synonomya, ut *Marcus Tullius*, nisi forte in his nominib. sit significatio diuersa: ut *Claudius Caligula*, quia *Claudius* est dictus ob suorum memoriā, *Caligula* vero, quia *Caligis* vtebatur. Itaq licet significant eundem hominem, non tamen eodem modo conceptum, quod sufficit ad cōplexionem termini. Item potest nomen esse cōpositum ex duabus dictionibus integris, & tamen nō erit complexum, nisi utraq dictio retineat suam significationem, ut *Pedemontanus* est terminus incomplexus, & includit *Pede*, & *Montanus*, quibus ibi non significantur pes, & *Montanus homo*, sed incolens radices montium Alpium. Terminus incomplexus est, vñus terminus carens compositione duorum, per se significantium. Vnde *Proconsul* est terminus incomplexus: quia licet *Pro* & *Consul* retinet, ibi integras suas significationes: tamen *Pro* nō est terminus, sed præpositio: quæ, sicut conjunction, interiectio, & alia syncategorematæ, in pro-

in propositione nec subjiciuntur, nec prædicantur: nisi cum reflexe de illis aliquid significatur: vt *Pro est præpositio quæ suppositio est materialis*: in *Proconsule autem non supponitur nisi formaliter*. *Respublica autem est terminus complexus*: quia tam *Res quam publica*, est terminus, & retinet uterque integrum significationem. Adde definitioni, terminum complexum esse, *vnum terminum conflatum ex duobus resistentibus integras significationes sine verbo*, nam si verbo constent, erunt oratio, vt patet disp. 3. sect. 3.

§. 54. Terminus copulatiuus est terminus simplex significans vnam rem constantem ex pluribus inter se per accidens copulatis sine vera vnione, vt *multitudo*, *Acerum*, *Respublica*, *civitas*, *exercitus*, &c. Dixi esse terminum simplicem ad excludendos terminos complexos, qui possunt dici termini copulati, & compositi ex duabus, vt *homo*, & *equus currunt*: vbi subiectum significat plura: Dixi item *vnam rem constantem ex pluribus copulatu*, ad excludendos terminos communes significantes plura individua, vt sunt vnum in ratione communi: nam re ipsa nec omnes homines ex parte ipsorum sunt unus homo, nec *homo* vt sic, est vna ratio simpliciter, quia tota eius vnitatis non est in obiecto, sed in intellectu; at terminus copulatiuus significat vnitatem ex parte rei se tenetem, & plura, quæ intelligantur ex se compонere vnum, vt *Respublica*, componitur ex diversis personarum statibus: *homo* autem in communi non habet ex parte sui compositiōnem ex Petro & Paulo. Dixi *per accidens copulati* ad expungendos terminos concretos, & abstractos significantes composita per se, & quæ vere sunt una res, vt *humanitas* significat materiam, & formam vnitatis per se, & non per accidens. Et *homo* significat humanitatem, & suppositum per se vnitam. Tandem addidi *sine vera vnione* ad excludendos terminos connotatiuos significantes subiectum vnum accidenti. Dices *vestitus*, & *armatus* non sunt termini copulatiui, & significant plura sine vniione, ergo. Nego minorem: quia non significant plura in recto, sed in recto significant hominem, & in obliquo vestem & non per modum vniuers resultantis ex ueste, & homine. Dices accipiatur uestitum substantiuem,

vt significat compositum ex homine, & ueste. Respondeo tunc fore terminum copulatiuum, quia in recto significat plura aggregata sine vniione, vt *Acertus*. Terminus non copulatiuus est, qui non significat plura aggregata, vt *homo*, *Deus sapiens*.

SECTIO XII.

De termino negativo, & non negativo: contrario, & contradictorio.

§. 56. Terminus negatiuus bifariam usurpat. Primo pro significante negationem. Secundo pro termino actualiter negante. Primus est, qui significat obiectum negatiuum; scilicet, negationem rei physicæ, vt *nihil*, *ceccitas*, *tenebra*, quia nihil est parentia entis. *Cecitas* parentia *visus*, & *tenebra* parentia *lucis*. Hi termini diuiduntur in abstractos & concretos. Abstracti significant negationem ipsam præciam à subiecto, vt *ceccitas*, quemadmodum & termini positivi: Item concreti significant in recto subiectum, & in obliquo connotant parentiam, qua afficitur, vt *ceccus*.

Hi termini diuiduntur in pure negatiuos, & priuatiuos. Negatiui significant parentiam formæ in subiecto incapaci illius, vt *non gratus* significant in lapide parentiam gratiæ, cuius est incapax, at in homine significant parentiam gratiæ; cuius est capax. Sic lapis non potest dici *ceccus*: quia hæc vox significat subiectum aptum visui: Dicitur tamen *non videns*: quia hæc vox quadrat etiam in subiecta visui impeta.

§. 57. Secundo modo terminus negatiuus sumitur, non quia significat conceptum negatiuum, sed quia eo negatur propria significatio nominis, & non excluditur alia; Exempli gratia. Non *homo* significat negationem hominis, quem significat *homo*, & non excludit aliam significacionem: *homo* est non homo; habet hunc sensum: *homo*, *sed aliud*, quod non est homo. Item *gymnasio* est non homo habet hunc sensum; *in gymnasio* non est homo, *sed aliud*, quod non est homo. Hi termini vocantur infinitantes; quia negando significatum nominis, extendunt nomen ipsum ad

C 8 omnia

omnia sine termino, & sine : vt cum dico, *hic est non homo*, extenditur non homo ad Deum, Angelos, animalia, & negationes ipsas, quia Deus est non homo, & Angelus est non homo, & cæcitas est non homo. Aduerte hanc significationem ad propositiones contradictionis.

§. 58. Terminum contrarium potes itidem bipartiri in terminum contrarium logicæ, & contrarium physice. Contrarium logicæ est, qui facit propositiones contrarias, vt sunt syncategorematia *omnis, nullus*. Nam hæc propositiones, *Omnis homo currit, nullus homo currit*, sunt contraria, propter eas voces *omnis, nullus*. Contraria physice sunt, quorum significata sunt formæ physicæ contraria, se mutuo à subiecto depellentes. Vt *calor, frigus, albor, nigror*. Quæ contrarietas melius significatur in concreto, vt *album, nigrum*, quia qualitates opponuntur in ordine ad subiectum. Nā in statu abstractionis non opponuntur. Dicuntur tamen contraria, quia ex natura sua connotant subiectum.

§. 59. Terminus contradictorius in tot membra diffiscatur. Contradictorius logicæ, qui fundat duas propositiones contradicentes in unicem. Vt *omnis homo currit, aliquis homo non currit*. Contradictorius physice est, qui significat duas res immediate oppositas, sive, qui significat formam, & eius carentiam, vt *vifus cecitas*. Nam *cecas* significat carentiam *vifus*, sive non esse *vifus*.

SECTIO XIII.

Determino prima, & secunda intentionis: pertinente, & impertinente.

§. 60. Intentio sumi potest pro fine, sive secundum aliquo proposito. Prima intentio est, per quem sibi natura proponit. Secunda intentio operit, quod secundario in-

tendit. Siue prima intentio, quia est radix, & origo secundæ. Communiter dialectici videntur his vocibus. Nomina ergo primæ intentionis sunt, quæ significant res, vi sunt independenter ab operatione intellectus, vt *homo, lapis*, significant essentias re ipsa conuenientes homini, & lapidi, quæ essentiae sunt primæ hominis intentiones, quia circa illas primo natura versatur. Terminus secundæ intentionis est, qui significat res, vt *afficiuntur aliqua extrinseca denominatione ab intellectus operatione*. Verbi gratia, *Species, genus, differentia, subiectum, predicatum, &c.* Nam cum dicitur *homo species, & animal genus, & rationale differentia & Petrus subiectum, & homo predicatum*, significatur obiectum *homo*, aut *animal*, vt cognoscitur confusa, & constituit speciem, aut *Petrus*, vt constituit propositionem, quod non habet à parte rei, sed ab actu intellectus.

Rogas utrum hæc nomina intellectio, discussio, &c. sint primæ intentionis vel secundæ? Respondeo illa nomina esse primæ intentionis, quia significat essentias actuum intellectus, secundum quod sunt à parte rei indipendentes à denominatione ab alio actu intellectus reflexo, versante circa actus significatos per illa nomina. Sit tamen actus referantur ad sua obiecta, vt illa denominant cognita, comparatione illorum sunt secundæ intentionis.

§. 61. Tandem termini alij pertinentes, alij impertinentes. Pertinentes vocantur pertinentes sequela, aut repugnantia. Quia unus pertinet ad negandum aliud; quod est pertinere repugnantia, quia unus repugnat alteri, vt *est homo, ergo non est irrationale*, quia irrationale repugnat homini. Pertinentes sequela vocantur, quando ex uno sequitur consequentia ad aliud, vt *est homo, ergo est animal*, hæc pertinentia potest esse mutua. vt *est roris, ergo est homo*. *Est homo, ergo est visibile*. Vel potest esse non mutua, vt *ex animali non sequitur homo*. Impertinentes vocantur disparati, quia nec consequentia sequitur, nec repugnat: vt *ex homine nec potest inferri, nec negari motus*.

DISPUTATIO II.

De proprietatibus terminorum.

Explicatis terminis, eorum proprietates erunt percurrentes.

SECTIO I.

De suppositione.

S.1. **S**uppositio est positio unius rei loco alius. Est enim subrogatio, substitutio, aut suffictio, qua res subrogatur, substituitur, aut sufficitur pro alia, in hac significatione sumitur in praesenti: quia est quadam termini affectio. Ac primo in limine obserua significacionem à suppositione differre: nam omnis effectus significat suam causam, & pro illa non supponitur. Cum enim vides sumum, & ex eo concipis ignem; fumus tibi fuit signum ignis: at pro quo supponitur fumus? Item cognitio est naturalis obiecti representatione; cum ipsa pro nullo supponatur. Nam ea est representativa obiecti ex se, ad quod pro nullo alio subrogatur. Ratio à priori, quia ratio significatum est ducere potentiam in notitiam rei significatae, supponi autem est constitui ad faciendum pro alio, quod erat ab ipso faciendum.

Aduerte ex Fonfeca lib. 8. cap. 2. terminum male dici *supponere* pro alio, sed dici *debet supponi*, quia terminus ponitur pro alia re, homo autem illum supponit: Sotus vero melior summulistus, qua latinus 2. part. introductionis, cap. 1. lectione, 1. notab. 1. ait retinendam veterem consuetudinem, sed si mala, cur retinenda, quia vetus? eam esse malam patet & bona Grammatica, quia *suppono*, est verbum actuum, & non neutrum.

S.2. Villalpandus lib. 1. 3. part. cap. 1. ait terminum supponere, esse terminum existere in propositione, & esse rem, quam significat tempore significato per copulam. Exempli gratia. In hac propositione, Adam fuit Adam, supponit, quia est tempore enuntiato, per propositionem: I-

tem in hac, Adam est, non supponit Adam; quia non est Adamus tempore significato. Villalpandus nondum exuit omnino sophistarum nugas, qui multas de suppositione effuderunt, rati, suppositionem esse terminum verificabilem in propositione. Inde ortum traxit inter illos commune adagium: *in propositionibus falsis, eas esse de subiecto non supponente*, id est, de termino non verificabili, & de obiecto non existente, ut enuntiatur in propositione. Verum hæc definitio mérito rejicitur, & exhibilatur à Soto, Toletu, atq; Fonfeca: nō supponi est, ponit pro alio, ergo ministerminus in quacumque propositione supponitur, aut supponit. Probo consequētiam, quia terminus in quacumq; propositione ponitur loco rei significatae, vel loco coceptuum metalium. Nam in hac propositione, Petrus est lapis, hæc vox Petrus, nō ponitur loco sui, sed loco ipsius Petri ut existentis in propositione mentali, ut in hac, Petrus est homo, non ponitur pro se, sed pro Petro, qui est homo, ergo in utraque propositione ponitur loco alterius, & supponitur. Obiectum autem existere, aut non existere, nō refert. Adagium ortum traxit ex nugacibus sophistarum, quia nullum est subiectum propositionis nō suppositum, vel supponēs: obiectum autem significatum per terminos non supponitur nec supponit, sed potius loco illius supponitur terminus. Poterit autem dici *propositio de subiecto non supponente*, quād aliquis argumentatur ex aliqua propositione tamquam concessa, cum non sit: ut si quis dicat, *supponamus Petrum esse honestum, runc sic, sed omnis homo honestus est dignus laude, ergo Petrus est dignus laude*. Si iste progressit in arguento, quin à respondentे admittatur suppositum, potest dici eum loqui de subiecto non supponente.

S.3. Sotus 2. p. introductionis. lect. & notabilis i. ait, *suppositio est acceptio termini pro aliquo respondente illi secundum eandem acceptiōnem*. Melior definitio, quam Villalpandi, sed

notabilis

non sine vitio. Nam *acceptio* est idem quod *significatio ad placitum*; sed suppositionem non esse significationem ostendi §.1. Ergo maior patet, quia voces accipimus, & imponimus ad significandum, ac proinde est *acceptio vocis ac impositionis*. Deinde ait esse *acceptiōnēm*, si ly *acceptio* significat significationem, habet hunc sensum: *suppositio significat eamdem rem, qua significatur per illam*, quia esse *acceptiōnēm* est significare, & respondere significationi, est significari, & sic nugax erit definitio: si autem ly *acceptio* significat non significationem, sed substitutionem termini pro suo obiecto, habet hunc sensum, *suppositio est substitutio pro re, pro qua substituitur*, quia suppositio est substitutio pro re, & rem illi respondere secundum eamdem suppositionem, est rem esse pro qua substituitur, sic autem recidet Sotus in angustias easdem. In alio sensu arbitror esse Sotum ut Ly *acceptio* sit idem, quod *substitutio*, & respondere secundum eamdem *acceptiōnēm*, sit idem, quod respondere eidem termino ut significanti rem, id est, *suppositio est substitutio termini pro re per illum significata*: sic est clara definitio, Sotica vero minus clara, sic autem & suam patitur difficultatem. Nam ibidem fatetur Sotus, & vere, terminos non significatiuos ad placitum, habere suppositionem: item esse suppositionem materialiem, tunc autem termino nō significatiuo nihil respondet secūdum eius *acceptiōnēm*; quia nihil significat, nec termino materialiter supposito aliquid responderet secundum suam significationem, quia responsio petit extremum, quod responderet termino supposito, ergo. Nihil respondere patet in hac propositione *Petrus est vox significativa ad placitum, in qua Petrus supponitur pro se, & non respondet illi suum significatum*. Hoc ultimo arguento impugnatur definitio Fonsecæ lib. 8. c. 20. afferentis, *suppositio est acceptio nominis pro re, quam significat*. Nam voces non significatiua non accipiuntur pro re, quam significant, quia nihil significant, nec suppositione materiali nomen accipitur pro re quam significant. Aduerte Ly *acceptio sumi à Fonseca pro substitutione, ut ex eodem patet*.

§.4. Toletus lib. 2. c. 1. *suppositio est (inquit) versus termini pro se, vel pro suo significato*. Communior est hæc definitio: & similior vero,

complectitur enim suppositionem & materialem, & formalem: quia vix possunt alia ratione una definitione teneri, item est ex mente Aristotelis. 1. elenchorum afferentis, ideo nos vti terminis pro rebus, quia res nobiscum ducere non possumus. Verum hæc ab Aristotele pingui minerua videntur admissa. Nō enim erit difficile Aristotelis secum ducere equum, quo vehebatur, & vestem, quia tegebatur, & infinita alia, & tamen de illis sic præsentibus non posset disputare sine terminis vocalibus, aut scriptis, ergo necessitas vtendi vocibus non oritur ex potentia nobiscum res trahendi, sed aliunde, ergo voces non supponuntur pro rebus, quas significant: sed pro alijs, sine quibus differere non possumus, & tamen eas non possumus, & in disputacionem producere. Probo consequentiam, quia suppositio vocum est necessaria ad disputandum: non quia res, quas significant, sint absentes, quia per illas nec presentes nec absentes disputamus: sed de illis: quia de mea ueste ego dispergo, quam in disputatione habeo, & tamen non illa, sed vocibus dispergo, ergo aliunde oritur necessitas accerendi voces in disputationem; nempe, vt vocibus ipsis disputemus de rebus præsentibus phyllice, vel absentibus. Pro quo ergo necessario vtimur vocibus; nisi pro re necessaria ad disputandum, quam non producimus in medium?

§.5. Quod vt pateat aduerte, totam nostram disputationem esse formaliter in intellectu, quia disputatione, affirmare, negare, definire, diuidere, & ratiocinari sunt actus intellectricis potentiaz. Angeli, quia possunt manifestare sua sensa sine externis signis, non elegant voce, scriptura aut alio motu: quia Michael sola sua voluntate potest ostendere Gabrieli, quid ipse in sua mente habeat: Immovetus Angelus clare videt intellectu alterius: nos autem, dum animus carceratur in corpore, non possumus aperire quid de rebus sentiamus, nisi per externa signa, per quæ loquimur. Id est pandimus animos. Hæc signa sunt multiplicia: accensis enim ignibus loquitur miles, hostem aduentare, communiter autem vtimur scriptura, & vocibus, cū hominibus natis; quia igitur mutuo disputatione, & confabulari non possumus immediate per

per actus intellectus, utimur externis signis, quibus differimus, & loquimur. Hæc signa habent duo, & significare rem, ut hæc vox homo significat hominem, & constitui in propositionibus, & per illas aliquid affirmari, aut negari, in quo substituuntur pro conceptibus, & terminis mentalibus. Itaque disputatio vocalis est vicaria disputationis mentalis, quia hæc per illam ostenditur, & vocalis sufficitur pro mentali: quod non esset opus, si more intelligétiarum videremus actus intellectus. Vnde melius dixisset Aristoteles, nos vti vocibus, quia terminos mentales non possumus in medium disputationem proferre: & hinc oriri vocum necessitatem, nō vero, quod nō possumus res nobiscum trahere.

S.6. Vnde concludo suppositionem esse substitutionem signi sensibilis loco conceptus mentalis ad constituendam propositionem circa significatum termini mentalis. Esse ad constituendam propositionem patet ex summulis afferentibus terminum significare extra propositionem, supponi autem vel supponere intra propositionem: eam esse substitutionem patet, tum ex etymologia, tum ex Aristotele afferente nos vocibus vti pro rebus. Tertio quia per voces, & scripta differimus, eas substituendo vel pro rebus, vel pro conceptibus mente esse loco conceptus mentalis patet ex S.5. Nam vocibus in propositione utimur, vt per illas affirmemus vel negemus ijs, cum quibus loquimur, sed affirmare, aut negare non est in vocibus formaliter, ergo substituere (vt ita dicam) est loco affirmationis, & actus mentalis, non vero loco rerum. Minor probata est disp. I. §.13. quia affirmare est actus iudicij formaliter existentis in intellectu, tunc sic, ergo voces in affirmatione substituuntur loco affirmationis mentalis: quia voces sunt affirmationes instrumentales per denominationem ab affirmatione formaliter intellectuali, ergo voces ponimus loco affirmationis mentalis: itaque voces significant recipi, & supponuntur pro conceptibus intellectus.

S.7. Confirmatur, si ego possem tecum agere immediare per actus intellectus; ita vt tu id ex mea propositione mentale, & ego id ex te videre præcepta, quibus ego te

imbuerem, & non esset opus, vt per voces tibi manifestarem, quia sine vocibus es sent manifesta: at vero, quia tu in meo intellectu non vides ea præcepta, ea ratione opus est, vt ea tibi ego manifestem per voces. Quæ voces significant tibi hominem, verbi gratia, esse animal: quia meum præceptum mentale idem significat. Ecclæ voces tecum faciunt, vt percipias hominem esse animal, quod faceret præceptum mentale, si illud tibi pateret. Itaque præceptum mentale, & vocale idem habent obiectum, nempe hominem esse animal: & vocale te certiorem de illo facit loco mentalis, & quia per solum mentale ego non possum tecum loqui, substituo loco illius vocale. Itaque tota ratio & necessitas vnde divocibus ad placitum significantibus oritur ex impotentiæ videndi nostras cognitiones de rebus, quas si possemus in disputationem producere, nec esset opus res ipsas significatas, nec voces eas significantes adducere. Quia per solas cognitiones disputaretur, nec ad suscipienda præcepta egeretur vocibus; quemadmodum præstatur ab Angelis mutuo loquentibus per conceptus absque signis externis. Ergo tota disputatione vocalis ponitur loco Mentalium; vt faciat quod hæc erant effectus, si possent in medium effterri.

S.8. Dices etiam actus mentales supponuntur pro rebus, ergo & vocales. Nego antecedens, quia res nihil erant factura in intellectu, & sic non facit terminus mentalis, quod res erat factura, nec ponitur loco illius. Nam termini mentales sunt ipsæmet cognitiones, quæ cognoscunt res, & obiecta; obiecta autem non debent cognoscere, sed cognosci; & sic actus funguntur suo munere & cognoscunt, ac prædicant: obiecta autem funguntur suo, cognoscuntur, ac terminant, & termini vocales supponuntur ad prædicandum loco mentalium, quorum obiecta significant vel sunt. Item voces subrogantur ad propositionem, & argumentationem conficiendas, obiecta autem non componunt argumentationem, sed de illis arguimus; vnde argumentatio obiectiva vocantur, id est, obiectum argumentationis, quæ obiecta nihil erant factura in mente, sed actus sunt, qui faciunt, id est, exprimunt, & manifestant obiectū: quod alii

nos manifestamus per voces, quæ ea ratione faciunt, quod actus erant facturi, & pro illis subrogantur. Dixi in definitione signi sensibili, quia non solum voces, & scripta, sed quævis alia signa possunt substitui pro conceptu mentali. Frequentiora autem sunt verba, & characteres. Addidi ad propositionem; quia etiam unio subiecti, & praedicti supponitur pro conceptu illi respondentे. Quamobrem male aiunt veteres nonnulli summulisti, terminos adiectuos nō supponi, cum vere subrogentur loco mentalium illis respondentium. Nam in hac propositione, *Petrus est albus*, non minus ponitur prædicatum loco mentalis conceptus ad significandum obiectum, quam pónitur subiectum. Aduerte, in qua cumque oratione voces supponi pro concep-
tu, ut in hac, *Petre curre*, quæ ponitur loco in-
terioris imperij, sed ego loquor de supposi-
tione respectu propositionis, quæ pertinet ad logicum.

SECTIO II.

Suppositio formalis, & materialis.

S.9. Primo diuiditur suppositio in mate-
rialē, & formialem. Formalem dicunt esse vsum termini pro re, quam significat, vt
homo est *animal*, vox *homo* sumitur pro vero
homine; ita vocatur, quia terminus ibi sumi-
tur formaliter in ratione formalī signi pro
re, cuius est signum. Materialē dicunt ef-
fe vsum termini pro se ipso: vt *blytiri* non significat,
sumitur enim ibi materialiter, scilicet, pro i-
psa materia vocali, & non pro alia re signifi-
cata. At iuxta superius dicta suppositio for-
malis erit substitutio termini significatiui, loco
termini mentalis significantiū eandem rem. Ly-
significatiui sumitur formaliter, vt significat
rem: vt *homo* currit sumitur *homo* ad signifi-
candum verum hominem, alioquin erit
suppositio materialis: itaque & terminus
mentalis, & vocalis significare debent obie-
ctum idem in propositione. Suppositio au-
tem materialis, substitutio termini sensibiliis loco
termini mentalis ad ipsum sensibile terminati.
Tunc enim terminus suppositus non ponit

tur ad significandum obiectum à se distinctum,
exempli gratia, mens apprehendit hanc vo-
cem *blytiri* non esse significatiua; idque af-
firmat intra se; eamque affirmationem dicit
his verbis, *blytiri non significat*, ibi ponitur *bly-
tiri* loco termini mentalis, & non significat a-
liquid à se distinctum. Item *nomen est vox*: ly
nomen supponitur materialiter pro se, quia
illud significat terminus mentalis. Dices ibi
sumi *nomen* pro omnibus nominibus, & *bly-
tiri* pro omni *blytiri*. Respondeo ad pri-
mum, *nomen* etiam sumi pro se: & ibi non
sumi ad significanda alia, nisi confusè. Ad se-
cundum res est clarior, quia hæc vox *blytiri*
non est imposta ad significandas alias, secus
hæc vox *nomen* imponitur ad significandas
voces declinabiles, & ex parte supponi potest
formaliter, & qua parte se significat supponi-
tur materialiter. Hæc suppositio materialis,
quandoque est intrinseca; vt cum vox ponit
tur ad significandam intrinsecam eius perfe-
ctionem, vt *vox est sonus*, quandoque extrin-
seca, quando ei attribuitur extrinseca affectio,
vt *amo est verbum*.

SECTIO III.

Suppositio simplex, & personalis.

S.10. **T** Oletus lib. 2. cap. 1. & Fonseca lib.
8. cap. 24. & 25. aiunt, suppositionē
simplicem esse, vsum nominis communis
pro suo immediato, & formalī significato. Ut
hæc vox *homo* sumitur pro ratione hominis
vt sic abstracta à Petro & Paulo, quam ratio-
nem immediate, & formaliter significat. Per-
sonalem suppositionēm aiunt esse, vsum no-
minis pro re, quam significat mediate, vt *ho-
mo* currit non sumitur *homo* pro homine ab-
stracto, sed pro Petro, aut Paulo remote si-
gnificatis per vocem *homo*: cui definitioni ita
adhæret Fonseca, vt in metaphysica acriter
inuehatur in Nominales, quod illam videan-
tur negare.

S.11. Doctrinam, quam subijcam de his
duabus suppositionibus, optimè tradidit Sotus,
2. part. introductionis. cap. 1. lect. 3. notab. 1. &
5. Ac primum contra Toletum, & Fonsecam,

est

est hoc argumentum in hac propositione, *Petrus est animalium subiectibile*. Ly Petrus supponit simpliciter, & non personaliter; & in hac, *Petrus currit*, supponit personaliter, & non simpliciter, sed in utraque habet immediatum significatum idem; & neutra habet significatum remotum: ergo suppositio simplex & personalis, non bene disparantur per significatum proximum, & remotum, quia sine ea distinctione obiectorum distinguuntur illae suppositiones. Prebo minorem, quia *Petrus est in individuum subiectibile*, non conuenit Petro secundum suam personam in se consideratam, sed per denominationem secundæ intentionis intellectualis, quia hominem esse speciem, ei conuenit non ratione personarū humanarum in se, sed per actum intellectus, ergo sicut, *homo est species*, supponitur simpliciter, & non personaliter, ita & *Petrus est individuum*. Confirmatur, omnis suppositio pro prædicabilibus formaliter, est simplex, ergo & pro subiectilibus, quia versantur in eodem genere logico. Eam autem suppositionem esse simplicē aperte docet Sotus supra, & Toletus, lib. 2. c. 1. *Petrus autem supponi etiam personaliter, nemini dubium*. Petru autem in utraque propositione habere significatum idem patet, quia *Petrus tantum significat rationem hominis contractam per Petreitatem nec proxime, nec remote aliud significat, si illud assigna*.

Secundo argumentor in hac propositione, *Homo est species*, & in hac, *homo est animal*, *homo* significat idem immediatum obiectum, & in priori supponitur simpliciter, & in posteriori personaliter, ergo maior patet, quia *homo est animal* non solum, quia eius inferiora sunt animal, sed secundum rationem communem hominis abstractam est animal: immo quia illa ratio communis est animal, ideo inferiora sunt animal.

S. 12. Est ergo suppositio simplex substitutionis termini ad significandam rem, ut subiectus secundus intentionibus, & ab illis accipit denominationem. Personalis vero ad significandam rem secundum ea, qua illi insunt secundum rem independenter à secundis intentionibus. Ita colligitur ex Soto supra sic exponente definitionem communem de primario, & secundario significa-

to. At enim definitio communis, suppositionem simplicem esse, quia ponitur terminus pro primario significato, personalem vero pro secundo, at Sotus, proprio in quantum cognitum est, pro secundo vero, quando sumitur sine tali applicacione. At in quantum cognitum est perinde est, ac in quantum subest secundæ intentioni. Probatur primo, quia supponi pro termino, ut subest secundis intentionibus, & ut est à parte rei, sunt diuersæ suppositiones instituto logico prædicabilium, & prædicamento-rum maxime necessarie, ergo debuerunt à Dialecticis tradi, sed nulla alia traditur præter has, ergo. Secundo inductione per omnia prædicabilia, & subiectibilia. Tertio quia (ut ostendi §. 11.) multæ eiusmodi suppositiones non possunt commode distingui nisi hac ratione. Quarto ex nominum etymologia, quia personalis sumitur à persona, secundum quæ in illa sunt: simplex autem à modo tendendi in obiecta; nihil in illis efficiendo, sed ea præcise considerando.

S. 13. Hinc colligitur cur in suppositione personali vniuersali locum habeat descensus per inferiora sub eadem voce, secus vero in suppositione simplici: nam *homo est animal* habet hunc descensum. *Petrus est animal*, *Paulus est animal*, haec vero *homo est species* non habet hunc descensum, *Petrus est species*, *Paulus est species*, ratio à priori, quia in suppositione personali significatur quod conuenit rationi communia à parte rei, seu primo intentionaliter, sic autem ea omnia conueniunt inferioribus contentis illa ratione communis, ut omni animali conuenit esse sensibile, quia à parte rei, id conuenit animali ut sic: at in suppositione simplici significatur quod conuenit rei secundo intentionaliter ex modo concipiendi, hic autem modus diuersus est circa rationes communis, & particulares: quia circa illas est confusus, & circa has clarus: modo autem claro non possunt conuenire proprietates modi confusi. Sic est falsa haec propositio, *Petrus est species*, quia species humana supponitur pro individuis confuse cognitis. Petrus autem pro individuo clare cognito.

S. 14. Sotus supra aduerit posse fieri descensum per inferiora retinendo proprietate, qua cognoscitur ratio communis, ut *homo est species*,

species habet hunc descensum hic homo in quantum cognitus homo est species. Quod est verum: tamen absolute negandum, vt idem Sotus negandum censet, quia cum dicimus hic homo, iam est clara cognitione Petri, de quo sic clare cognito falsum esse eum esse speciem. Dilecere autem hic homo in quantum cognitus homo, coniungit terminos repugnantes. Nam hic homo dicit claram cognitionem Petri, & in quantum homo dicit obscuram eiusdem Petri notitiam.

§.15. Item aduerte contra Fonsecam ex uno termino simplici recte inferri aliū simplicem in diuerso genere, verbigratia. *Animal est genus homini, ergo aliquid animal est species.* Ly aliquid animal simpliciter supponitur, non personaliter, quia esse speciem non conuenit alicui animali, nisi vt subest secundum intentioni. Dixi in diuerso genere quia ex suppositione simplici genericā, & prædicabili infertur suppositio simplex specifica, aut individua subiectibilis.

Tertio aduerte contra eumdem ex hac duplice suppositione non colligi immediatum significatum huius vocis homo esse unam rationem obiective abstractam ab inferioribus: inferiora autem significari remote, id enim non colligitur.

§.16. Rogas utrum hæc sit simplex suppositio, *Omnis homo est species.* Non est vera absolute sumpta, licet est simplex, quia ly *omnis* est distributio speciem tribuens singulis in particulari, vt *omnis homo currit*, tribuit cursum singulis hominibus. Si vero dicatur, *omnis homo confuse cognitus est species*, est suppositio simplex, & vera, quia species humana nihil est præter omnes homines confuse cognitos, ly autem *omnis* est copulativa, vt *omnes Apostoli Dei sunt duodecim*. Tandem aduerte, suppositionem simplicem constitutu loco termini reflexi, exempli gratia, ego dico homo est species: hæc propositio supponitur pro alia mentali, qua ego idem affirmo. Hæc mentalis propositio est reflexa, quia terminatur ad hominis specieitatem, quæ est actus intellectus, quam specieitatem significat illa vocalis propositio, supponitur autem pro actu reflexo terminato ad speciem.

SECTIO IV.

Suppositio communis, & singularis.

§.17. Suppositio singularis est substitutio termini ad significandum unam rem singulari in singulari, vt *Petrus, Deus*, quam alij vocant discretam, quia cognitione rei singularis in singulari est discretio sui obiecti à ceteris alijs rebus (vt late ostendo disp. 5. met.) Vnde terminus subrogatus pro tali cognitione dicitur discrete supponi, id est supponi pro actu discrete, & claro circa suum obiectum. Itidem arbitror suppositionem particularē esse singularē, quia obiectum singulare & particolare sunt idē. Nam particularis homo est *Petrus*; est enim pars contenta sub obiecto communī; itaque idem est concipere obiectum in particulari, ac in singulari. Quia vero summulistæ distingunt signa particularia à singularibus, dic suppositionē singularem, & particularem discretam; seu determinatam esse idem; non tamen particularem confusam.

§.18. Toletus lib. 2. cap. 2. ait suppositionem communem esse usum termini pro suis inferioribus. Non probatur, quia usus termini communis pro significato communī abstracto ab inferioribus est etiam suppositio communis, vt *homo est animal*; non solum conuenit inferioribus, sed etiam homini, vt sic, ab illis abstracto. Quare Villalpandus lib. 1. 3. part. cap. 1. ait suppositionem communem esse quaterminus supponitur communiter, id est, pro significato communī, Sotus vero, 2. part. c. 1. lect. 4. notabilis. 1. ait esse usum termini communis communiter retenti. Et bene; quia suppositio communis est substitutio pro termino communī, ergo significatur conceptus aliquis communis, vt communis, nam si est contractus ad singularem, iam non est communis, sed singularis, & erit suppositio discreta. Confirmatur, suppositio communis distinguitur à discreta, non aliam ob causam, nisi quia discreta ponitur pro termino singulari, communis vero pro uniuersali. Impugnaui eam Toleti definitiō nem ad hominem distinguētē significatū. Iuame-

immediatum comune à significato remoto singularium, simpliciter autem idem est aliquid cōuenire ratione communi, ac omnibus inferioribus confuse notis.

S. 19. Pater Fonseca lib. 8. cap. 26. inuenit absolutam quandam suppositionem, nempe *acceptiō nominis pro suo immediato significato, non preciso tantum, vt in hac propositione homo est animal, conuenit prædicatio hominis, vt sic, abstracto à singularibus, irē, & singulis hominib. indiuiduis. Quam suppositionem vocat mixtam ex simplici, & personali. quaenam parte sumitur pro immediato significato, est simplex : personalis vero, qua parte supponitur pro singularibus.* Verum ostendi, s. 11. eam esse suppositionem personalem, quia supponitur pro termino primæ, & non secundæ intentionis. Fonseca vero coactus est eam medium suppositionem communisci, vt tueatur suam definitionem suppositionis simplicis, vt se tueatur contra Nominales negantes duo significata per vocem communem; alterum remotum alterum commune. Impugnatur præterea ; quia *absolute supponi, nihil est, quam absolute subrogari pro alio, sed tam simplex, quam personalis suppositio absolute subrogatur pro-alio, ergo utramque est suppositio absolute, & absoluta.* Secundo, quia hæc suppositio absoluta, vt absoluta, est etiam personalis, ergo. Probo antecedens, vt absoluta supponit pro termino communi sumpto à parte rei, vt *homo est animal, homo supponitur secundum prædicata illi conuenientia, sed hæc, vt sunt in obiecto, sunt personalia, quia sunt ipsamet singularia cognita actu vniuersali, & confuso, ergo.* Tandem non licet nouas invehere definitiones, sed receptas apud alios recipere, vt in disputacionibus ad arguendum principia fixa ponantur.

SECTIO V.

Suppositio distributiva, confusa, determinata, naturalis, accidentalis.

S. 20. **H**ac in parte intolerabiles sunt summulistæ tot regulis, diuisionibus, ac definitionibus inutilibus onusti, vt nihil videantur efficere, nisi communisci tenebra-

rum machinas ad debellandos tyronum animos, ne audeant in tam terrum chaos pedem inferre, legat qui voluerit Sotum in eis tenebris fugandis satis laborantem. Ego cum Villalpando, Toletto, atq; Fonseca ab ijs nungis duxi abstinendum, ac tradendas frequentiores, & viles suppositionis communis species. Suppositio distributiva est, *qua supponitur terminus communis resolutibilis per descensum affectum coniunctione.* Et, aut disiunctione. Nec, vt omnis homo est animal, supponitur pro omnibus hominibus, ad quos per legitimam consequentiam sit descensus, vel resolutio, e.g. ergo Petrus est animal, & Antonius est animal, hoc volunt Sotus Toletus, & Villalpædus suis definitionibus. Nam si terminus communis affectus categoriale affectus matiuo omnis retenta tota eius vniuersalitate, certe distribuitur prædicatum per singula inferiora contenta sub prædicato. Exempli gratia. Omnis homo est animal, ita distribuitur ; ergo Petrus est animal, & Paulus est animal. Quod ait Fonseca esse, resoluti per varias propositiones, quod non est necessarium ; nam per unam quoque potest resolui, vt ergo Petrus, & ceteri indiuidui homines sunt animal. Item si terminus communis affectus categoriale negatiuo nullus retenta eius vniuersalitate, propositio resoluitur per disiunctionem. Nec, vt nullus homo est lapis : ita resoluitur, ergo nec Petrus est lapis, nec Paulus, nec nullus indiuiduus homo est lapis. Hanc suppositionem vocat copulatiuum, quia propositioni propositio copulatur, in suppositione affectu matiuo, quod infra impugnabo. Quia copulatiua est, quia supponitur pro termino copulato, vel copulatiuo, nam à terminis, pro quibus voces subrogantur, accipiunt denotationes : non vero à annexis multarum propositionum.

S. 21. Ante definitionem suppositionis copulatae repete, s. 17. disput. 1. vbi definitus est terminus copulatiuus, qui significat plura aceratim sumpta per modum unius, ita suppositio copulatiua est, subrogatio termini sensibilis loco termini mentalis copulatiui. Ita esse probatur primo, quia voces, & scripta non sufficiunt ratione sui, sed ratione propositionis, vel si vis, etiam ratione rei significatae, ergo si propositione mentalis constat termino copula-

Iato, etiam vocalis constans simili termino, illig respondens, erit copulata, si vero mentalis non sit copulata, ergo nec vocalis illi respondens erit copulata, quia illi responderet in omnibus proprietatibus. Secundo inductione, quia communis suppositio, aut particularis est, qua subrogatur terminus loco rei, aut termini communis, & particularis: vnde hæc propositio, *Pompelona extruxit hanc Pyramidem S. Ignatio*, erit suppositio copulata, quia *Pompelona*, est terminus copulatus. Tamen à summulis sumitur in significatione non nihil diuersa, aiunt enim suppositionem copulatam esse, quando sumitur nomen in plurali numero, ad significanda plura cum signo vniuersali, ita *Villalpandius*: *Toletus vero, quando sumitur pro omnibus suis significatis collective sumptis*, exempli gratia, *omnes Apostoli Dei sunt duodecimi*: *ly omnes Apostoli*, sumuntur simul, & propositio non debet resoluti distributie, hic enim descensus est malus, ergo *Petrus est duodecim*, sed debent in subiecto omnes copulari, vt *Petrus Andreas, & reliqui Apostoli simul sumpti, sunt duodecim*, si tamen hæc secunda definitio recte expendatur, non differt à priori, quia Apostoli sumuntur pro Collegio Apostolico, qui est terminus copulatus. Eadem enim hæc est propositio, tota *Pompelona dicat Pyramidem, ac omnes Senatores Pompelonenses dicant Pyramidem*. Itaque ille terminus pluralis affectus signo vniuersali sumitur, pro aliquo aggregato rerum distinctarum per modum vnius significatarum: vox autem eas ita significans est copulata saltē virtualiter, vt *omnes Apostoli*, significat, idem quod *Collegium Apostolorum*, sunt autem nūgæ querere distinctionem inter copulatam, & copulatiue, non secus ac si quereretur inter sensibile, & sensibile, distribute, & distributie.

S. 22. Suppositio determinata definitur à *Villalpando supra*, qua supponitur terminus communis, vel nullo signo, vel particulari effectus, exempli gratia, *homo currit*, vel *aliquis homo currit*. Sed non bene, nam suppositione distributiva supponitur terminus communis nullo signo effectus, vt *homo est animal*. *Toletus lib. & c. 2*, ait determinatam esse; qua supponitur terminus communis pro suis inferioribus disiunctive: ita communiter summulistæ vientes

hoc exemplo, *aliquis homo currit*, id est, vel *Petrus currit*, vel *Paulus*, &c. Sed certe videntur terminis abusi, nam descensus disiunctiuus non potest esse determinatus, sed indeterminatus, quia per illum nullum individuum cognoscitur determinate: nam cum dico, *aliquis homo currit*, nullum hominem determino, sed in differente noto Petrum, vel Paulum, determino enim & terminum pono cognitioni, & ea adstringitur ad vnum determinatum obiectum. Confirmatur, vagum opponitur determinato, vt ex terminis patet, sed vagum est indeterminatum, quia vagatur per plura, quin adstringatur ad vnum, ergo determinatum adstringitur ad vnum determinate. Ostendi disp. 1. §. 32. terminum singularem, determinatum, & particularem esse idem. Vnde suppositio determinata est, substitutione signi sensibilis loco termini mentalis singularis, quæ est idem cum suppositione discreta, vt *Petrus currit*, hic homo dormit. At vero summulis suppositionem vagam vocant determinatam, estque in eorum sententia, *acceptio termini communis pro inferioribus diuisive sumptis*, vt *aliquis homo currit*.

S. 23. Suppositionem confusam arbitror esse, quam illi voeant particularem: vt hæc, *oculus est necessarius ad videndum*. Nam oculus non sumitur determinate pro dextro in particulari, aut pro sinistro in particulari, excludente dextrum, sed vague & indeterminate. Nam confusio oritur ex nostro modo concipiendi, qui modus est vagus. Nec video discrimen inter has propositiones, *aliquis oculus requiritur ad videndum*, *aliquis oculus videt*, cum habeant descensum, & ascensum eundem, quia ibi oculus confusa significatur. *Fonseca lib. 8. c. 31*, ait descensum propositionis confusa esse disiunctum, exempli gratia, *oculus est necessarius ad videndum*, id est, *necessarius est hic vel ille*, non tamen *hic est necessarius*, vel *ille est necessarius*. Determinata vero propositio habet descensum disiunctiuum, vt *aliquis homo currit*, id est, *hic currit*, vel *ille currit*. Non acquiesco, quia oculus requiritur, potest disiunctive resolui, nam vel hic oculus est necessarius, vel ille. Ait Fonseca has resolutiones esse falsas, quia nullus oculus est necessarius: distinguo nullus in particulari, excludendo alios concedo,

concedo, nullus vagus, & disiunctius, non excludendo alios, etiam confuse apprehensos, nego: propositio autem non dicit aliquem particulari in particulari, sed confuse requiri, quod significatur in illis resolutionibus, nam sicut à parte rei nō potest videri sine hoc, vel illo oculo, ita hic vel ille est necessarius: quia idem est, oculum esse necessarium, & non posse sine illo videri. Verum est à parte rei visione non fieri nisi in oculo particulari, quia à parte rei non datur confusio, de quo alibi, & sect. sequenti.

S. 24. Suppositio naturalis est, qua terminus supponitur pro omni suo significato: Ego dicarem, quæ supponitur terminus in materia opinione necessaria. Nam talis materia dicitur *naturalis*, vt homo est animal, q; prædicatum conuenit homini, in quoq; statu consideretur, siue in actuali, siue in potentiali, siue in intellectu, est enim animal, vel actuale, vel potentiale, vel in intellectu, quæ propositiones vocatur semperne veritatis. Hæc suppositio potest esse discreta, vt Petrus est homo: vel communis, & æquivalens distributiuæ, perinde enim est, homo est animal, ac omnis homo est animal, si vero sit in materia remota, siue repugnante, est etiam universalis, vt homo non est lapis: suppositio accidentalis est, quæ supponitur terminus pro differentia temporis importata in propositione, vt homo currit, id est, tempore praesenti, accidentalis sumitur hic non pro vero accidente, quia hæc est accidentalis, Petrus existit, & nullum accidens significat: & hæc, Petrus est risibilis, dicitur significare accidens, & non est accidentalis, sed naturalis. Dicitur autem accidentalis, id est contingens. Hæc potest esse etiam discreta, vt Petrus currit, vel communis, vt homo currit, quæ si non significatur categoriate vniuersali, omnis, aut nullus, æquivalens particulari, siue vagæ, vt homo currit, id est, aliquis homo currit. Sat hæc de suppositione, qui plura velit, adeat Sotum atque Fonsecam, hæc enim sunt frequentioria, cetera rara, parum utilia, & que vsu discuntur, ve cum dicitur suppositio distributua pro singulis generi, id est, pro omnibus individuis contentis sub aliqua ratione communi, vt omnis equus currit, pro omnibus equi individuis, item pro generibus singulorum, id est, non pro omnibus individuis contentis

sub genere, sed pro aliquo eius: vt omne animal fuit in Arca Noe, id est, aliquod ex singulis generibus, vt unus equus, & unus Leo, vel duo.

SECTIO VI.

De ascensu atque descensu:

S. 25. Ascensus, & descensus ab alijs dicuntur argumentatio, ab alijs consequentia, ab alijs induc̄tio. Ascensus est consequentia à singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale, ea vox, sufficienter enumeratis, ponitur loco cōfiguratiæ veterum summularium: pro qua cōstantissimus est Sotus, 2. part. introductionis, c. 3. lect. 1. notabil. 4. quam recte omiserunt. Toletus, & Villapaldus: Si autem singularia non enumerentur sufficienter, inepta erit consequentia v. g. si quis magistro dicat, omnes scholasticos studuisse, & id probaret, quia Petrus studuit, similiter & Paulus si Franciscum non numerauit, nulla est consequentia, quia potuit non studuisse. Vnde argumentum ab inductione in conceptibus vniuersalibus, est valde enerue, nec minimæ formale. Nam vniuersa singularia sunt impossibilia ab homine numeratu. Si quis enim probet, omnem ignem calefacere, quia omnes ignes in Hispania calefaciunt, dicet aliquis in Belgio esse aliquos ignes, qui non calefaciunt, quis enim persuaderet Aetiopi esse homines albos? aut Indis, barbatos? Oportet ergo decurrere ad rationem aliquam, quæ in singulis vim habeat eandem.

Descensus est consequentia ab vniuersali ad singularia, vt omnis homo currit, habet consequencias ad singulos; potestq; probari singulos homines currere, quia omnis homo currit. Seruit verificandi propositionibus vniuersalibus, ad quod percurrenda sunt indut̄a singula: & ad ostendendam falsitatem ea-rundem, ad quod sufficit descendere ad unum solum, exempli gratia, si quis dicat, omnem hominem currere, ad eius falsitatem fat est, si non currat Petrus, ascensus vocatur, quia conceptus vniuersalis complectitur omnia singularia, & quia ex uno & alio enunciato complectitur consequentia vniuersalis singula, q; particulatum erant recensita: quod est ascen-dens,

dere, è contra vero *descensus*, quia ab omnibus simul sumptis, difficitur ad singula singularitatem.

§. 26. Ascensum, atq; descensum quadripartiuntur summulistæ, in copulatum & copulatum, disiunctum & disiunctum, copulatiuum est; cum ab uniuersali sit *descensio ad singularem*, ut omnis homo currit, ergo & Petrus currit, & Paulus currit: quia dicunt, una propositio alijs copulatur. Verum iste *descensus* est distributius, quia prædicatum commune, singulis inferioribus distribuimus. Descensum copulatum vocant, quando à superiori descenditur ad inferiora non singulariter, atque diuisa, sed collecta: ut omnes Apostoli sunt duodecim, ita *descensus* explicatur, ergo Petrus, Andreas, & alij Apostoli sunt duodecim, doctrina vera, sed hic *descensus* est idem ac copulatiuum: ostendi enim non posse sine nugis quarti discriminem inter copulatum & copulatiuum. Descensum disiunctiuum vocant, quando ex ratione communi descenditur, ad singulares cum disunctione, vel, ut homo, vel aliquis homo currit, ergo vel Petrus currit, vel Paulus currit. Quam doctrinam probo. Disiunctum vocant, quando à ratione communi descenditur, ad particularia non sistendo in singulis per se, sed descendendo ad omnia sub disunctione, ut equus requiritur ad equitandum, infert, ergo vel hic aut ille, aut alter requiritur; nullus enim in particulari requiritur.

§. 27. Hæc distinctio *descensus* disiuncti à disiunctuo impugnata est, §. 23. cōtra Patrem Fonsecam, impugnatuerque contra cæteros summulistas; quia ista propositio: aliquo equo equitatur, habet *descensum* disiunctiuum de summulistarum sententia, sed etiam habet *descensum*, quem illi disiunctum vocant, ergo isti *descensus* non distinguuntur. Probo minorem, in illa si: *descensio ad omnes singulares equos recensos subdisunctione*, ita ut in nullo determinate sistatur, ergo, est *descensus* copulatus: Probo antecedens, quia *descensus* est consequentia ab uniuersali ad singulare; sed ex illa propositione nulla est, consequentia ab uniuersali ad aliquod singulare determinate sistendo in illo, sed ad omnia cum disunctione vel sit *descensus*, ad nullum vero in particulari, ergo; Minor probatur, quia hæc est mala consequentia, aliquis

homo currit, ergo Petrus currit: sed hæc consequentia est bona, ergo, vel Paulus, vel aliquis alius currit, quia descenditur ad omnia individua vase sumpta, ad nullum vero in singulari.

§. 28. Dices in *descensu* copulatio propositionis veritatem sumi ab uno individuo determinato sistendo in illo, quin opus sit ad alia progredi, ut ergo aliquo equo equitatur, est propositio vera, quia nunc Bucephalo equitatur, at in sensu disiuncto est falsa, quia Bucephalus non requiritur ad equitandum in particulari, quia sine illo equitari potest. Quamobrem hæc propositio, aliquis equus requiritur ad equitandum, non est vera in aliquo individuo determinate, sed vase; quia in particulari nullus requiritur; requiritur autem vase. Contra ostendi, §. 23. ea propositione non significari aliquem equum in particulari requiri; cumque hoc non significetur, non potest fieri *descensus* ad particularia in particulari; sed confuso, similiter fit in hac, aliquo equo equitatur: quia licet à parte reiphaeo equitur, at id non infertur, & ea propositione, nec eius *descensu*: est enim mala consequentia, ergo phebo equitatur, hæc autem est bona, ergo phabo, aut Brunello equitatur, aut alio equo, ergo idem est *descensus* in utraque propositione.

§. 29. Aduerte, *descensus* seruare significacionem propositionis uniuersalis, ex qua deriuantur, alioquin inepta erit consequentia, verbigratia, omnis homo in particulari currit, habet consequentiam, ergo Petrus in particulari currit, & Iohannes, & cætera, similiter hæc propositio, aliquo equo curritur, non habet huc *descensum*, aliquo equo in particulari curritur, habet autem hunc *descensum*. Ergo vel Brunello in particulari curritur, quia in ea propositione uniuersali significatur cursus actu existens, qui non potest esse nisi in particulari, & à causa particulari: ly autem, aliquis, non denotat indeterminationem in ipso cursu, sed confusionem in modo concipiendi, propter quam cōfusionem non bene penetratur cursus singularis existens, quæ confusio retinetur in *descensu* significata disunctionibus, vel, aut, & quia consequentia est nota illationis, sive intellectu deductæ ex antecedenti: ideo

tū: ideo in descensu non sūstinetur in aliquo singulari, sed omnia sub disiunctione percurrentur, quia ex via antecedentis & modi, quo significatur, nō potest intellectus inferre Petrum currere in particulari, tamē si currat re ipsa, quia consequentiā non tam sūstinentur in rebus ipsis, quam in modo, quo deducuntur ex cognitione antecedenti. In hac autem propositione, *aliquis equus requiritur ad cursum*, non significatur confusio ex parte modi concipiendi, sed significatur indeterminatio ex parte obiecti, quia, licet ego clarissime videam omnes equos, & in illo modo concipiendi nulla sit confusio, possum dicere, *aliquis requiritur*, quia facit hunc sensum, *sine equo curri non potest*, *potest tamen sine hoc, & sine illo*: Vnde nullius in particulari necessitas significatur, ita, vt hic adeo sit necessarius, vt sine illo nō possit curri, nam in alijs est potentia ad currendum. En quo pacto retēta significatione propositionis vniuersalis descendit disiunctio, atque disiunctio ad omnia singularia, nullo modo differre descensum disiunctum à disiunctuo, sicut nec est discriminē inter hos descensus, *omnis homo in particulari currit*, ergo *Petrus in particulari*, & cetera, item *omnis homo currit*, ergo *Petrus currit*.

§.31. Quia vero summulistæ descensu disiuncto, & disiunctuo significant duos illos modos supponendi pro individuo confuse cognito, & pro individuo significato indeterminate ex parte obiecti, id est, quando in unoquoque individuo reperitur, quidquid necessarium est ad veritatem proportionis: ita vt in uno solo nō reperiatur, sed in omnibus, propter quod requiritur aliquid ex ipsis, non tamen hoc, ita vt sine hoc fieri non possit, vt *aliquis oculus requiritur ad videndum*, non tamen requiritur dexter, vt sinistro etiā videri non possit, ne discedamus à communione opinione, sed admittamus duos illos descensus, hoc unum obseruantes, hac suppositione disiunctua nullum significari individuum vagum, quod ex parte sui sit vagum, sed significari ad currendum esse virtutem in quolibet equo, non vero in solo uno, nam est etiam in pluribus alijs equis, & quia alijs est illa virtus, nullus in singulari est necessarius, cum autem dicitur, *aliquis equus requiritur ad cursum*, habet

hūc sensum, quilibet equo curri potest, nullus autē in particulari requiritur, sed quilibet sufficienter, perinde est ac in omnibus, & singulis esse virtutem ad currendum. Ex quo sequitur nullum in singulari esse necessarium, quia illo amoto, potest esse alius, quo curratur, si autem in uno solo illa esset virtus, ille in particulari requireretur, vt Deus requiritur ad creandū, quia ille solus virtutem habet creatricem, in his autem nulla reperitur confusio, quamvis nomine *aliquis*, videatur significari, quia eo confusum modum concipiendi frequentius significamus. Hæc tñ obserua, quia ex confusa eorum notitia multa minus clare traduntur. Item eduerte in propositione particulari significante actum consequentiā valere in uno singulari exclusis alijs e.g. *Aliquis homo currit*, si nō currit Petrus, & non est aliis nisi Paulus, bene sequitur, ergo *Paulus currit*, quia ibi significatur res exercita à parte rei, quæ necessario est determinata, at in propositione particulari denotante potentiam, non potest fieri illa exclusio cæterorum, e.g. *Aliquis equus requiritur*, non potest dici, *Bucephalus requiritur*, si ceteri non requiruntur: quia potentia currendi reperitur in ceteris, sicut in Bucephalo, at cursus reperitur in solo Paulo, & ceteri possunt excludi.

§.32. Est ergo re ipsa triplex descensus. *Distributius*, ab vniuersali propositione ad singularia cum coniunctione, Et aut disiunctio *Nec*, quem copulatiuum vocant. Secundus est *copulatiuum*, seu copulatus ab vniuersali ad singularia simul sumpta, quem copulatum vocant. Tertius *disiunctus vel disiunctiuus*, ab vniuersali confusa ad singularia etiam confuse. Hunc propter summulistas bipartitor. Alter vocatur *disiunctiuus*, cum à confusa descendit ad singularia, cuius veritas reperitur in uno singulari determinato, vt *aliquis homo currit*, reperitur veritas in solo Petro currente. Alter, quem *disiunctum* vocant, vt *aliquis oculus requiritur ad visum*, cuius veritas in nullo determinato reperitur, sed in omnibus confuse, & quemadmodum descensum *distributium*, vocat copulatiuum, quia descendit ad singularia in particulari fine coniunctione vnius currit alio, *copulatum* autem vocant, quando descendit non ad unū, sed ad plura contra con-

ra coniuncta, ita disiunctuum vocant, quando sufficit vnum singulare sine alijs, disiunctum vero, quando nullum sufficit, sed omnia cōfuse. Non sunt plures descensus, quia termini communes, à quibus descenditur, his tribus modis supponuntur.

S. 33. Ascensus totidem sunt, quia à singularibus copulatis, vel disiunctis ascenditur ad propositionem communem, totidem autem modis ab illis ad vniuersale ascenditur quot ab vniuersali descenditur ad singularia, vt Petrus vel Paulus currit, ergo aliquis homo currit. Item Petrus currit, Paulus & cetera, ergo omnis homo currit. Hic multæ regulæ traduntur, sed sine commodo, ab illis enim terminis descenditur, aut ascenditur, quæ vel distribuuntur, vel copulantur, vel disiunguntur, & non ab alijs, quod ex ipsa propositione cernitur, vt omnis seruus collegij dormit, ergo hic seruus collegij, & ille, & cetera, ubi omnis seruus fundat descendit, nam ille terminus distribuitur, collegiū autem non fundat descensum ibi, vnde male inferretur, ergo hic seruus huius collegij dormit, quia non est seruus collegij, ea qua propter seruus collegij non distribuitur per illum, sed per singulos seruos totius collegij.

SECTIO VII.

De ampliatione, restrictione, alienatione, diminutione.

S. 34. DE ampliatione per ample disputat Sotus, 2. part. introductionis, ca. 4. atq; Fonseca lib. 8. à c. 36. breuius Toletus, li. 2. à cap. 8. breuisime Villalpandus, libr. n.c. 4. quem imitandum cupio. Status propositionis dicitur, cum res accipiuntur pro tempore significato per verbum, siue sit præteritum, siue præsens, siue futurum, vt Petrus dormiuit, peccat, ludet, rationem arbitror, quia bene stant pro eo tempore omnia significata per eas voces, somnus enim cum Petro stat tempore præterito: non enim habent ullam oppositionem: item peccatum & Petrus nunc stant, nec vt vera sit propositionis opus est recurrere ad significationem rerum pro aliis temporibus. Statui oppositus ampliatione. v. g. quando termini pro-

positionis significant res incompositiles pro tempore à significato per verbum, tunc ampliatione est opus, quia subiectum, & prædicatum nō stant pro eodem instanti, vt iustus peccauit, stantes sedent, & vigilans dormiet, iustitia cum peccato nō potest esse in uno homine: nec sessio cum statione, nec cum vigilia somnus, quamobrem iustus ampliatur ad illud tempus diuersum ab eo, quod significatur per verbum, nam verbum significat peccatum fuisse in Petro instanti B. quo non potuit esse iustitia in eodem Petro, vnde opus est, vt iustus non sumatur pro instanti B. sed vel pro instanti A. aut C. reddatque hunc sensum, iustus peccauit, id est, qui instanti A. fuit iustus, peccauit instanti B. Quæ doctrina est admodum necessaria ad fugiendas sophistarum captiones: igitur tunc est ampliatione vtendum, quando prædicatum, & subiectum non possunt simul ponni, subiectum autem explicandum est pro alio instanti, pro quo non significatur prædicatum: Erit ergo Ampliatio, acceptio termini pro dixeris tempore ab eo, quod significatur per verbum propositionis. Status autem est, acceptio termini pro tempore eodem, quod significatur per verbum propositionis.

S. 35. Duo obserua. Alterum, ampliationem soli conuenire subiecto in hac nostra doctrina, quia prædicatum significatur conuenire subiecto eo tempore, quod verbum significat, quod semper habet statum in propositione vera, vt iustus peccat, peccatum est tempore præsenti, iustus autem, quod est subiectum, ampliatur ad tempus præteritū, quo fuit iustus, nō vero ad præsens, quo peccando definiri esse iustus, ac proinde iustitia tunc non habet statum. Alterum obseruatu dignum, in argumento à termino ampio posse captiose incautos deludi: vt si quis dicat, Petrus erat sedens heri, sed Petrus heri fletit, ergo Petrus heri sedens fletit, est enim distinguendum consequens: ergo Petrus heri sedens fletit, quo tempore erat sedens, nego consequiam, alio tempore transeat consequens, nam illa est argumentatio à sensu diuisio ad compositum.

S. 36. Summa istæ in alio sensu accipiunt ampliationem termini: Extensionem à minori ad maiorem significationem, vt Petrus sedet, dicunt

ampliari Petrum ad eum, qui fuit, vel modo est, item homo est animal, dicunt ly est ampliari ad omnia tempora præterita, presentia, futura, possibilia, & imaginaria. Verum non video cur ea vocetur ampliatio, Petrus enim occurrit, quid significat oppositum statui propositionis: nam statui opponitur ampliatio: at Petrum esse modo, vel prius nuisse, nullam habet oppositionem cum cursu, ratione cuius oppositionis opus sit ampliatione. Dices, Petrum, qui cucurrit, posse modo existere. Quid inde? Etiam forte existet cras, nam si quia Petrus post hesternum cursum potest nunc existere, non modo ampliabitur Petrus ad præteritum, & præsens, sed etiam ad futurum, in quo erit: cuius oppositum docent summuliſta, præscribentes propositioni de præterito ampliationem ad præteritū, & præsens, propositioni vero de futuro præscribūt ampliationem ad præsens, & futurū, cum tamē propositio de futuro ampliari possit ad præteritum, vt Petrus curret, sumitur pro Petro, qui heri fuit, nunc est, & postea erit. Item propositio de præterito ampliari poterit etiam ad futurum, vt Petrus cucurrit, ampliari poterit etiam ad futurū, vt Petrus cucurrit ampliatur ad Petrum, qui extitit heri, extitit nunc, & cras existet. Terminus ergo amplius est, qui significatur pro tempore distincto ab eo, quod verbum significat: Terms autem non amplius est, qui significatur pro eodem tempore, & constituit propositionis statum. Illa tempora quinque bene recensentur. Imaginarium nihil addit supra possibile, nisi extrinsecam denominationem a nostra imaginatione, qua apprehendimus tempus possibile, vt quandam successiuam intercapidinem, capacem temporis realis, vt locus imaginarius apprehenditur, vt quædam capacitas corporis realis, de quo disp. 14. physic. & 16. metaphysic: vel dic tempus imaginarium, quo res in intellectu apprehenditur esse. Propositiones autem illæ, quas summuliſta amplias vocant, ad ea quinque tempora sunt, quas logici vocant sempiterne veritatis, propter fatalem nexum subiecti cum prædicato, vbiq; sunt aut concipiuntur.

§. 37. Restrictio est termini contractio à maiori significatione ad minorem, vt omnis doctus est dignus honore, illud adiectuum, doctus, fit-

tuit fines substantiuo homo, quod ex sua institutione amplectitur etiam indoctos, quos ab eius significatione adiectuum excludit. Restrictionē aiunt summuliſtae opponi ampliatione: forte quia ampla, & restricta opposita videntur esse. Proprie autem non opponuntur, quia *omnis homo* nō est terminus amplius, quia solum subiectum incompossibile cum prædicato tempore significato per verbum, est terminus amplius. Restrictio autē opponit vniuersalitati vocis, cui appingitur, qā eam limitat à tota sua significatione ad aliam minus vniuersalem, vel omnino singularem. Restrictio melius diceretur opponi alienationi, quia hæc vocem extrahit à propria significatione ad impropriam, *homo* enim, vt significat pictos, & veros, plus significat, quā cuī solos veros significat, oppositum restrictioni contingit, quæ facit terminū pauciora significare, quam sine restrictione.

§. 38. Quoddam genus restrictionis censetur esse alienatio, qua per additam vocem aliquā terminus transfertur à propria in impropriam significationem, vt duo homines picti vaneunt, pictura enim hominis improprie dicitur, *homo*, & qui addit *pictum*, apponit vocem repugnantem homini vero ac proprio: hanc autem melius diceret quis speciem extensis, sive (quam vulgo vocant ampliationem) melius (inquam) quam speciem restrictionis, vt patet ex fine. §. 37. Diminutio vero, est *vſus* termini cum addita voce, qua non absolute, sed secundum quid significat, vt AEthiops est albus secundum dentes, albus enim absolute significat subiectum albedine delibutum, ly autem secundum dentes, est additum (vt aiunt) diminuens, qui enim solum habet dentes albos, non potest absolute, Hispani *A bocallena*, dici albus, sed secundum quid, Hispani en certa manera. Regula ijs terminis argumētandi per se sunt claræ, vñq; discuntur vel à pueris.

SECTIO VIII.

De appellatione.

§. 39. De appellatione appellandum à verbis summulistiſ, magna discrimina

mina quærentibus inter, vidi regem, & regem vidi, amo dulce, & dulce amo, Petrus est magnus logicus, & Petrus est logicus magnus. Pater Fonseca, libr. 8.c. 41. & 42. optime de appellatione disserit, vel quia ipsum pudere insinuat, multum esse in his nomen. Appello est vocare, seu nomen imponere; quamobrem appellatio (quod nostra refert) est denominatio nnius nominis ab alio, seu applicatio significati per nnum nomen ad significatum per aliud. Verbi gratia, homo est species, significatum ea voce homo appellatur, siue vocatur species, & significatum hac voce species appellatur, vel appingitur significato hac voce homo, unde (sinominis etymon inspiciatur) omne prædicatum appellationem tribuit subiecto, vt Petrus est doctus, vel est homo.

§. 40. Aliquando secunda intentio prædicatur de ente reali, vt homo est species, ubi prædicatum appellat, seu denominat hominem speciem, non hominem, vt est à parte rei, aut distributive supponentem, sed pro omnibus hominibus cognitis confuse supponentem simpliciter. Aliquando prædicatur aliquid de rebus in recto supponentibus pro supposito, tunc autem prædicatum appellat supposita ipsa, vt Christus est ab eterno. Christus enim in recto supponitur pro persona diuina, que est æterna. Aliquando prædicatur de ipso supposito aliquid ei in obliquo conueniens, vt Deus factus est homo: nam persona diuina habet unam sibi humanitatem. Aliquando etiam prædicatur accidentis de subiecto ipso materialiter sumpto, quod prædicatum, quia conuenit subiecto, illud appellat, vt Grammaticus obesus, quod prædicatum illi non conuenit ratione Grammaticæ, sed ratione materialis temperatur; Aliquando vero prædicatum non conuenit subiecto ratione sui, sed ratione accidentis significati per nomen, vt Tullius fuit magnus Orator, ubi magnitudo illa non fuit Tullio ratione sui, sed ratione ora-

toriæ: reddit enim hunc sensum. Tullius habet magnam orationem, igitur illa magnitudo est excellentia oratoriæ.

§. 41. Hinc summulistæ ansam arripiuere nugandi. Breuiter autem aio, iudicium appellationum magna ex parte penderet ex idiomaticis linguarum. Vniuersim autem hæc æquiuocatio oritur ex coniunctione duorum adiectiuum, vt Petrus magnus est musicus, vel Petrus est musicus magnus: quando nomen adiectuum (quod est causa æquiuocationis, quia potest vel substantium, vel aliud adiectuum appellare) portatur ex parte subiecti, appellat subiectum ipsum materialiter, & illi applicat suam significationem, non vero ratione alterius adiectiui, vt Petrus magnus, est logicus, id est, Petrus longus, qui est corpore magno, est logicus, nam ly magnus, ponitur ut proprietas Petri, & distinctio à Petro macro aut pusillo, quando vero nomen appellans ponitur ex parte prædicati, tunc appellat aliud prædicatum, subiectumque appellat non ratione sui, sed ratione alterius prædicati, vt Tullius magnus fuit orator, quia ponitur ibi, ut comprædicatum ad significandum excellentiam oratoriæ Tullianæ. Quando vero non percipitur ubi nomen appellans ponatur ex parte subiecti, vel prædicati, tunc prudenter opus est: si enim est sermo serius de doctrina aut probitate alicuius, nomen appellat supra prædicatum, vt magnus orator Tullius, vel magnus Tullius orator, id est, Tullius excellens maxime eloquentia, si autem sermo sit iocosus, aut ironicus, appellat subiectum ipsum, vt si de stolido procero dicas, ille est scholasticus magnus, item si est sermo ad discriminandum unum ab alio verbi gratia, vides duos homines, & dicas, ille magnus est musicus, ille parvus est medicus, tunc magnum, & parvum, non appellantur musicani aut medicinam, sed hominum quantitates.

DISPUTATIO III.

De oratione, eius partibus, & divisione.

SECTIO I.

De nomine.

§.1.

Mnem orationem constare nomine, & verbo, ostendendum sect. 3. prius alias duas eiusdem partes ostendamus.

Ex Aristotele lib. 1. de interpretatione cap. 2. hæc colligitur definitio nominis, vox significativa ex n^o loco sine tempore, cuius nulla pars significat separata, finita, & recta, que cum verbo est, veram vel falsam efficit orationem. Prælonga definitio tam curta rei: quam tametsi omnes fere dialectici admittunt cum Petro Hispano lib. 1. sum. c. 3. & Conimb. in illud caput Aristotelis, non nullas tamen patitur difficultates. Primam, nomina adiectiva non esse nomina, quia sola cum verbo est non efficiunt propositionem veram aut falsam, vt *albus* est, si enim *albus* adiective sumatur sine substantiuo, saltem sub intellecto, nullum efficit sensum, quam consequentiam videtur admisisse Fonseca lib. 1. cap. 12. est tamen contra uniuersam Grammaticorum phalangeum diuentium nomen in substantiuum & adiectiuum, vt patet ex nostrate AElio Antonio Grammaticæ doctore celeberrimo lib. 3. ca. 5. de crotematis nominum, & ex arte recenter excusa iussu catholici Philippi Regis Hispanorum Tertij lib. 3. nec adiectiva sunt in alia specie partium orationis, nisi in specie nominum.

§.2. Deinde *proconsul* est nomen, cuius virtus pars est significativa in ea compositione: pro enim retinet integrum significacionem, quæ est loco seu vice alterius: itidem & *consul*, *proconsul* ergo significat magistratum gerentem vices consulis: & quamvis pro amittit ibi vim præpositionis, quia ibi non gaudet auferendi casu, tamen non amittit si-

gnificationem, magistratus enim illi in provincias mittebantur loco consulum, mode Pro Reges creantur, quos Reges Hispanæ vocant, *lugar teniente*, ubi retinetur integra significatio duarum vocum. Respondeat quidam eas partes separatas habere proprias significaciones, non tamen quas habent in cōposito. Contra: in composito habet proprias significaciones quasi heterogeneas, ex quibus coalescit tota nominis significatio, quæ non distinguitur à significacione utriusque partis: intelligimus enim magistratum illum esse loco consulis, quod explicat nomen *proconsul*: prima enim pars pro significat *vitem*, & *consul*, *consulem*, siue sit in illo nomine, siue extra illud, quod clarius patet in hoc nomine *Respublica*. Nomina, quæ infinita seu infinitantia vocantur, non videntur iure exulare è nominum classe, habent enim suos casus & significacionem, illis nihil in particulari, sed infinita significari, quid refert, nam infinita tam entia, quam non entia possint una voce significari, non *homo* e. g. significat quod non est homo, sicut hæc voces *dissimilatum ab homine*: sed nimirum has quæstiones de nomine, nā & casus obliqui nomina sunt, & quæ cum uno verbo significant in recto, cum aliò significant in obliquo e. g. *me penitus peccati*, est idem, ac *ego penitentiam ago peccati mei*, cum ergo ibi nulla sit diuersitas significacionum, sed tantum phrasium, cur casus obliqui excludunt à nomine? Item *Regnis Regnidis* est nomen tertie inflexionis, & genere femininū, cum nihil ex instituto significet.

§.3. Est igitur nomen vox declinata per casus, vt patet ex Nebrisensi supra arte Regia, & communī vsu Grammaticorum. Omne nomen declinari per casus patet ex Aristotele co- cap. 2. lib. 1. de interpretatione, definiente nomen per rectum, qui est nominativus, cæteri vocantur obliqui. Item omnis vox habens casus

E 3 est

nomen, & nulla vox carentis omni casu est nomen, ergo haec est apta nominis definitio. Dices primo participia, & gerundia passiva. Sic voces declinatas per casus, cum tamen non sunt nomina. Nebrisensis enim octo affigunt orationis partes, in quibus nomina, pronomina, & participia distinguuntur a nomine, verum (ut patet ex eodem Nebrisensi, lib. 3. cap. 4. in commentarijs) magnum fuit olim dissidium de numero partium orationis, ipse afferit octo, quod autores artis regiae aiunt esse admittendum, non alia ratione, nisi quia ita dicitur, lib. autem 3. annotatione, i. varias referunt opiniones, ac sententiam varronis, qui duas partes solas admissit, quod ex dialecticis confirmat Petrus Hispanus c. 4. postea addidit sententiam Diogenis Laertij constituentis quinque, quod ex Platone confirmant, ut docebat obseruauit nostras Brocensis, qui in hac celeberrima Academia bonarum artium altrice floruit, quare, *nomen*, *pronomen*, & *participium* sunt una pars orationis, quia *pronomen* nihil est, quam *nomen* usurpatum proprio nomine, *participium* autem à Grammaticis dicitur adiectuum derivatum à verbo, & quidem non incongrue erunt tres orationis partes, *nomen*, *verbum*, ad *verbum*, ceteræ ad has spectant, sub nomine comprehenduntur, *pronomen*, *participium*, & *gerundium passivum* (quod est participium futuri in due) sub aduerbio continentur *prepositio*, *coniunctio*, *interictio*, & cetera. Grammatici autem alia divisione videntur claritatis ergo in gratiam puerorum.

§.4. Dices participia significare eum tempore, quod est contra rationem nominis. Primum id esse falsum recte ostendunt autores artis Regiae, lib. 3. notatione 8. & 9. confirmant enim ex authoribus optime latinis, participia omni tempori deferire, quibus adiunguntur omnia tempora sum, esfui. Deinde addes in definitione, vox declinata per casus non significans cum tempore, qua ultima particula nomina differunt a participijs: quamquam non est necessaria.

§.5. Obijcis secundo esse aliqua nomina indeclinabilia, ut *cacoethes*, aliqui Grammatici satis incaute admittunt nomina inflexibilia per casus, Antonius supra c. 9. ait declina-

bile esse discrimen nominis adictionibus indeclinabilibus: cap. autem 4. dixerat orationis partes declinabiles esse quatuor *nomen*, *pronomen*, *verbum*; & *participium*, indeclinabiles autem totidem alias, *prepositionem*, *aduerbiū*, *interictiōnē*, & *coniunctionē*, quæ doctrina constans est apud Grammaticos, nunc autem cur ita oscitantur, ut inter partes indeclinabiles nomen admittant? Ac si philosophus, statuto, *hominem* esse animal rationale, admitteret, aliquid irrationale esse hominem. Vocantur ergo indeclinabilia nomina, quia omnes obliqui sunt similes recto, quod probatur ex nominibus neutrī quartæ inflexionis, quæ in singulari habent integros casus, similiter tamen desinunt omnes, ut, *veru*, *gelu*, quæ si plurali caruissent, vocarentur indeclinabilia: immo à B. Augustino, infra referendo, vocantur indeclinabilia in singulari. En quæ Augustinus vocat indeclinabilia propter similitudinem casuum, à Grammaticis vocantur declinabilia, & quæ hi vocant indeclinabilia, ab Augustino declinantur per similes casus, ut iam probò. Confirmatur quia in orationibus vtimur nomine indeclinabili non secus ac si declinaretur, eiq; appingimus adiectiu, tribuimusque casus, verbi gratia, *nullum fuit est in spica*, *spica nullum fuit habet*: ecce frit (significans nescio quid minus grano) constituitur in diuersis casibus, quæ doctrina expresse traditur ab Augustino tomo 1. lib. de Grammatica sub initium, vbiait hoc nomen, *frugi*, & nihil declinari per omnes casus singularis, & pluralis hoc sono nominatiui, *frigi* autem inter indeclinabilia censetur à Grammaticis, quod ait Augustinus per omnes casus declinari, ut in nominativo, quæ declinatio Monoptota vocatur à Grammatico, ut docet Antonius, lib. 3. cap. 5. quod Grammatici exponunt per vocem indeclinabilem, ut & B. Augustinus supra, cum tamen paulo ante eis adscripsisset omnes casus eiusdem terminationis, immo ibidem aliquanto inferius declinat neuera quartæ inflexionis per omnes casus singularis, quæ paulo ante dixerat esse indeclinabilia in singulari, itaq; esse indeclinabile est habere omnes casus similes, & quamuis est contra conceptum nominis, omnibus obliquis carere, non tamen carere aliquo:

liquo: in linguis autem carentibus obliquis, reperiuntur etiam omnes, quia omnes sunt familiariter desinentes, discriminantur autē articulis præpositis, aut adiectiis, vel aliqua alia nota, ut patet in lingua Hispana. Quod si aliquorum nominum non inuenimus casus rectos, aut plures obliquos, non est quod eos non habeant, sed quia ignoramus, qua ratione antiquos eis vños.

§. 6. De recto, & obliquis est questio differant se specie? & quidem collegium Comimbricense i. de interpretatione, c. 4. quæst. 2. articulo 3. §. cauendum tamen est, recte monet, non omnes obliquos inter se specie differre: quia idem est *vescor carnibus*, & *vescor carnis*, illi enim non signa diuersorum conceptuum, sed solum sunt varij casus ex varijs Grammaticæ documentis. Vnde etiam colligo, nec rectū ab obliquo differre in ratione signi, sed tantum in Grammatica terminacione, quando ex recto, & obliquo idem conceptus efformatur, idem est enim, *mibi cura est huius libri*, ac *mibi cura est hic liber* sæpe tamen differunt specie, quia deriuantur ex conceptibus specie diuerſis, vt in his propositionibus: *mibi est liber, ego sum libro*.

§. 7. De adiectiis & substantiis rogarbit quis, differat specie nec ne? Comimbricenses supra pro vtraque parte graues afferunt authores, quam in vtramq; partem tuxetur, mihi vero magis placet ea specie differre, quod in adiectiis significantibus formam aliquam realiter à substantiis distinguat non potest esse dubium: *sapiens enim adiectum Petri* specie differt, quia per illud formo conceptum specie distinctum à solo conceptu Petri, nec minus certum videtur, quando adiectuum significat idem realiter, quod substantium, diuerso tamen modo conceptum, quia modus concipiendi est actus intellectus, ergo ubi est diuersus modus concipiendi, est diuersa conceptio, sed pro diuerſitate conceptionum sumitur nominum diuerſitas in ratione signi, ergo probatur minor, tū quia prædicationes ex illis terminis sunt formales, & non identicæ, vt *Deus est omnipotens*, tū quia diuerſitas nominum sine diuerſitate conceptum est *synonymia*: vt *ensis gladius*, ratio à priori, quia *Deus v.g. concipitur*, vt *ens à se*,

& quasi per se statim, *omnipotens* vero concipiatur connotando creaturas, & quasi existens in Deo. Dubium est in hac voce, & similibus, *albus* adiectiue, & substantiue sumptum. Respondere tamen non sumi substantiue, quia albedo concrete significata sumitur semper, vt afficiens subiectum, vnde semper significatur subiectum in recto, & albedo connotatur in obliquo, si quando autem sumitur substantiue, licet vox sonet concretum, sensus tamen, & modus concipiendi est abstractus, vt *album ovi*, perinde est ac *albedo existens in ovo*, ouum autem album, est ouumi habens albedinem.

S E C T I O N I I.

De verbo.

§. 8. Aristoteles primo de interpretatione cap. 3. ait *verbum esse, quod insuper tempus significat, atque semper eorum, que de aliis dicuntur, est signum*. Eaverba, quod insuper, referuntur ad caput 2. vbi nomē definierat. Est ergo verbum ex Aristotele, vox significativa ad placitum, cuius nulla pars est significativa separata, finita, & relata significans cum tempore, vt signū prædicati. Ita fere Petrus Hispanus, cap. 4. quem Sotus tuetur. Hæc definitio in easdem labitur difficultates, in quas superior nominis descriptio. Nam *satisfacio*, *circumsedatio*, & similia verba habent partes distinctas per se in compositione significantes, ac retinentes in toto significationem, quam extrahit totum: *facio* enim significat in eo compagno, facere siue præstare aliquid, *satis* autem ibidem significat quod *satis superque est*. Immo significatio verbi *satisfacio*, est composta ex significacione verbi, *facio*, & adverbij, *satis*. Deinde verba infinitantia sunt etiam verba, præterea, tempora, præteritum & futurum vere sunt verba, è quibus perfecta oratio, & propositio construitur, propositio autem fine verbo constare non potest, tandem sunt nonnulla verba præsentibus carentia, vt *capio*, *odi*, è quibus efficitur affirmatio.

§. 9. Est ergo verbum, vox coniugata per tempora, ita Nebriss. lib. 3. cap. 7. de crotensis verborum, Ars Regia lib. 3. & Augustinus, t. 1. lib.

lib. de Grammatica, verba, (inquietus) dicimus
h.e.c, quæ decurrimus, cum temporibus, & personis, ve-
clamo, clamas; Dices hæc Grammaticorum in
morem potius, quam dialectice definiri. Re-
spondeo Dialecticæ proprium non esse quæ-
rere voces, aut verba, sed mentis argumenta
construere, vt vero idem commodius præ-
stetur; eget notitia vocum, quas pro concep-
tibus subrogat; vocum autem attributa, ac
discrimina Grammaticus sibi vindicat, cuius
legibus in eius prouincia stādum necessario.
Nam eadem omnino significatio vnius par-
tis orationis potest & nomine, & verbo, aut
aduerbio dignosci, e.g. vitæ turpitudō expli-
catur iam nomine: vita turpis, iam verbo, viue-
returpe. Item loci adiunctum explicatur iam
aduerbio, *Hic*, iam nomine, *in hoc loco*, vt *Petrus*
occidet Ioannem hic, vel *hoc in loco*. Vide autem in
AElio lib. 3. cap. 13. quæ partes orationis pro
alijs subrogentur, ratio à priori, quia voces
significant ex instituto, & pro conceptu eodē
subrogamus voces diuersas, & vnam prò di-
uersis conceptibus; discrimina autem nomi-
nis à verbo, & cæterarum orationis partium
pensantur ex varia terminatione, inflexione,
alijsque accidentibus, quæ Grammaticus ex-
pendit.

§.10. Aduerte verbum significare cum tem-
pore, siue adsignificare, vel con significare tempus,
quod explicatur illa parte definitionis coniugata per tempora: verbum indicat suum signifi-
catum aliquo tempore exerceri, vt ego scribo,
significatur scriptura exercita tempore præ-
senti; vnde verbum non potest non confignifi-
care tempus. Multa nomina significat tem-
pus, vt hora, dies, annus; multa connotant tem-
pus, quia significant rem, quæ solet contingere
certa temporis differentia; vt cena, est e-
sām, connotare, notare simul, & cum cena con-
tingat post vesperum, audita ea voce concipi-
mus etiam sub vesperum: at non signifi-
catur vrum cænetur nec ne: Sed tantum signifi-
catur cænatio secundum se: cum autem di-
co cænatur vel non cænatur, nego aut affirmo
cænam exerceri hoc tempore vespertino,
vnde liquet discriminem verbi à cæteris orati-
onis partibus; & quam diuerso modo summa-
tur verbum à nomine, vt cum dico displace-
mihi tuum viuere, non adsignificatur tempus,

quo alius viuit, sed infra iuum sumitur in si-
gnificatione loco nominum. Cum vero ait;
dico te tarpiter viuere, tunc viuo adsignificat te-
pus. Item verbum consignificat personas. B.
Augustinus dicto tom. i. in lib. de Dialectica
primas, & secundas personas, vocat compo-
nitas, vbi dicit eas esse voces complexas, vt
curro, currit, quia nos faciunt venire non so-
lum in cognitionem significati per verbum,
sed etiam ipsorum personarum; at non satis
capio, cur idem neget tertius, licet enim valde
confuse, venitur in cognitionem alicuius per-
sonæ, nisi forte ob hanc confusionem istud di-
xerit clarissimus Augustinus.

§.11. Patres Conimbricenses primo Pe-
rihermenias cap. 4.q. 2.art. 4. querunt, vtrum
verbum infinitetur in propositione? Nomen aut
verbum infinitari est per præpositam nega-
tionem negari formalē significatum nomi-
nū aut verbū; & affirmari conceptum aliū
ex infinitis non significatis per verbum, aut
nomen, e.g. Non homo surrit, subiectum infini-
tatur; & negatur currenti significatus homi-
nis, & tribuitur alijs distinctis ab homine, sed
nulli determinate; nam præter hominē sunt
infinita, & quibus nulli determinate tribuitur
cursus; quapropter dicitur vox infinita; vbi
aduerte orationem eo termino constantem
non esse negatiuam, sed affirmatiuam, quia
negatio non appingitur vniōni, sed extremo:
redit enim hunc sensum, aliquid currit,
quod non est homo, nec enim cursus negatur
homini; tribuitur autem alicui, quod non sit
homo, quo currente, potest esse vera ea pro-
positio; quia homine currente potest equus
currere, qui est non homo.

§.12. Quæritur ergo vtrum verbum in-
finitetur? Et quidem participia infinitantur,
vt Petrus est non currens, quæ propositio est af-
firmativa, tribuens Petro aliiquid distinctum
à cursu: Conimbricenses supra opinantur
verbum in propositione infinitari. Primo,
quia extra illam infinitatur. Secundo, quia
potest ad libitum quis vti verbo infinito, non
secus ac nomine. Alij oppositum censem; &
quidem si extra propositionem infinitatur,
evidenter ostendit Conimbrica suam con-
clusionem, quia de verbo sic infinitato potest
aliiquid prædicari, vel ipso potest de alio ali-
quid

quid affirmari, quia significat aliquid pro temporis differentia aliqua. Verum non placet hæc sententia, quia est contra doctrinam Aristotelis, qui censet verbo finito constare omnem propositionem, ipsique fatentur esse contra veterum consensum; præsto est ratio, quia negatio affixa vnioni, aut copulae verbii reddit propositionem negatiuam, ut Petrus non currit. En quam ob causam non potest verbum infinitari, quia ly Non non potest sumi nisi negatiue. Ad primum respondetur negando antecedens, quia negatio afficiens verbum illud negat; & nihil aliud affirmat: *vt necuras, non currit.* Ad secundum respondetur potuisse homines vti verbis infinitis, *vt vtuntur nomine, & participio, sed non voluisse, & quidem recte.* Cofunderentur propositiones negantes, & infinitantes. Nomina & participia nullam pariunt confusione, quia licet afficiantur negatione, dant locum, *vt vno affirmetur; siveque patet, quid negatur, quid vero infinitetur, ut Petrus est non curreret;* at vero cum verba non dent locum huic distinctioni, sed negatio illis præfixa reddit propositionem negatiuam, est valde ambiguum discrimen vocis negatæ ab infinitata, *ut Petrus non currit.* Rogas cur ergo Aristoteles exclusit verba infinita? Respondeo id non fecisse Aristotelem expresse; sed eius discipuli: sed Aristoteles quædam addidit nominis definitioni, quod intellige seruatis seruandis, vel id efficit maioris claritatis ergo; vel quia voluit, vel quia fuit oblitus, cumque possent esse infinitæ causæ, quid ego, scio qua sit motus.

SECTIO III.

De oratione.

§. 13. **A**ristoteles i.de interpretatione ca. 4. ait orationem esse vocem significatam, cuius aliqua pars per se separata sit significativa, non ut affirmatio, sed ut dictio. Fonseca lib. 3. c. 1. recte ait non esse animo Aristoteli excludere ab oratione vtramq; partem esse significatiuam, sed vnam sufficere ad distinguendam orationem à nomine, & verbo. Verum ita non bene discriminatur, quia in hac voce,

circumscrip^tio, si separe scriptio à circum, est significativa vox, ut dictio; cum tamen circumscrip^tio sit nomen. Petrus Hispanus cap. 5. ait orationem esse, cuius partes per se separata sunt significativa, intelligitur autem eam esse vocem compositam, siquidem partes sunt comparatione compositionis. Quamobrem Villalpædus, lib. 1. ca. 1. ait esse orationem plures dictiones congrue se habentes. Hæc definitio recipitur etiā à Toledo lib. 1. c. 16. Conimb. c. 4. lib. 1. de interpretatione, q. 3. art. 1. & Soto lib. 1. in caput primum Petri Hispani. lect. vnica notabili, 1.

§. 14. Sed difficultate non caret. Primo, quia conuenit termino complexo: *vt homo iustus*, video ab his authoribus orationem non distingui à termino complexo. Secundo hæc voces, *circumscribo, circumsessio*, non sunt oratio; & tamen retinent duas partes integre ibidem significantes. Separata enim *ses^tio* à circū habet eumdem significatum, quem coniuncta, similiter & *circumscrip^tio*.

§. 15. Ut orationem definiam, præmitto Grammaticos notitiam seu orationem quinquepartiri in duas actiuas, duas passiuas, & quintam verbi impersonalis, nullamque admittunt orationem nisi verbo constante: immo prosoloverborum discrimine orationes disparantur, dialecticique ipsi orationem diuidentes in imperfectam, & perfectam hanc explicant per significationem perfectam verbi, illam per imperfectam, est igitur oratio, congruentia nominis cum verbo, sive, vox significativa composita ex nomine, & verbo mutuo congruentibus. Congruentia, est ratio ob quam è duabus vocibus una resultat, si autem voces non congruunt mutuo, non siet una oratio, sed erunt duæ dictiones dissolutæ, moueor, tum ut distinguam terminum complexum ab oratione, tum ut explicem voces compositas ex nomine, & verbo, tum tertio, quia in explananda oratione, & eius partibus standum est iudicio Grammaticorum, tractent enim fabrilia fabri, in mentis conceptu semper responderet nomen cum verbo, voce tamen aliquando reticetur nomen, ut amo Deum, subintelligitur autem ego, aliquando reticetur verbū, ut cum inducitur aliquis loquens, tunc ille, subintelligitur dixit, vel quid simile? Oratio imperfecta

perfecta constat verbo modo imperfecto significare, ut si *venit*, tunc n. nō formatur perfectus conceptus rei, aliquando est perfecta, quia verbū perfecte significat, ut *ego veni*, ora-

tio potest esse sine propositione, vt *tu fac*, aliquid cum illa, quia est genus, quod diuiditur in orationem non enuntiativam, & innuntiativam, quae est propositio, de qua agendū.

DISPUTATIO IV.

De propositione.

SECTIO I.

Propositionem definio.

S.1.

 Aristoteles i. perihermeneias cap. 4. Petrus Hispanus lib. 1. cap. 6. aliquae summulisticae propositionem dicunt esse orationem vere vel false significantem. Bene aduertunt boni Conimbricenses, q. 3. art. 2. melius, & profundius propositionem definiri per affirmationem, & negationem, quam per veritatem, & falsitatem. Definitio enim est quidditas rei, veritas autem & falsitas, non est quidditas propositionis, sed affirmatio & negatio, ex qua oritur veritas, & falsitas (vt patet disp. 9. de anima sect. 1.) ergo propositio non est definita per veritatem, & falsitatem, & quidem Aristoteles eo cap. rotus est in explicanda negatione, & affirmatione propositionis, cum autem propositionem definit eo cap. definitionem, ut clariorem pueris, nihil enucleate sentientibus, proximit. Secundo definitio non est tradenda per disunctionem differentiarum, nisi ad vitandam obscuritatem, sed per conceptum communem, ut *animal*, male definiretur esse *rationale* aut *irrationale*, sed *vivens sensibile*, sic nec propositio ita est definita. Tertio, quia etiam in apprehensione reperitur veritas incomplexa (vt ostendā ea disp. 9.) cum tamen non sit propositio.

S.2. Est ergo propositio *autem intellectus iudicatiuus*, prima pars est genus, quo conuenit propositio cum simplici apprehensione, à discursu non differt, quia etiam est iudicati-

us, differt autem ab apprehensione, quae neutram in partem flectitur, sed praeceps sicut in representatione obiecti. Iudicium diuiditur in affirmativum, & negativum, illud, *affirmat alterum de altero*, siue dicit *vrrumque terminum esse idem*, ut *Petrus est homo*, quod significatur verbo, est, quamobrem verbum dicitur copula, siue *vno extremon*, quia in mente vniuntur intentionaliter, id est, non diuiduntur, sed mutuo copulantur. Verba autem adiectiva explicantur per participium, & verbum substantiuum, ut *tu scribis*, id est, es scribens, aliud iudicium est negativum; quo alter terminus negatur alteri conuenire, ut *Petrus non est lapis*, quod vocatur diuisio, quia negatur vno verbi, res autem non vnitæ sunt diuisæ, quia ergo mens negat copulam extremon, ideo termini sunt mente diuisi, è contra autem affirmatio vocatur compositio.

S.3. Propositio definita est à me magis animastice, quam summulisticae, erit autem oratio perfecta subrogata pro iudicio mentis; vel erit oratio iudicativa, vel erit oratio affirmans aliquid vel negans; vel erit oratio vere vel falso significans, iam monui disp. 2. voces subrogari pro conceptibus, easque debere comparatione illorum explanari.

SECTIO II.

De materia, qualitate, & quantitate propositionis.

S.4. Materia propositionis est obiectum iudicij, quod, quia obiectum intellectui, consuevit subiecta appellari materia, (vt pates)

patet ex disputatione, i. logica sect. 1.) ut Petrus currit, Petrus & ei cursus sunt materia, circa quam propositione versatur. Hæc materia est tripartita. Prima dicitur *necessaria*, quando prædicatum non potest non conuenire subiecto, ut Petrus est homo, quia implicat esse Petru, quin sit homo. Secunda est *remota*, quia prædicatum ita amouetur à subiecto, ut nequeat esse idem, ut Petrus est lapis. Tertia *contingens*, quia potest subiectum esse cum prædicato, item & potest esse absque illo, ut homo currit, unio verbi vocatur à nonnullis forma propositionis: verum etiam unio est materia, quia est obiectum iudicij.

S.5. Qualitas propositionis dicitur à nonnullis esse *affirmatio*, & *negatio*: essentia autem dicitur esse *veritas*, vel *falsitas*, quod esse falso patet, quia qualitas est *accidens*, sed affirmatio non est accidens propositionis, ut patet §.1 ergo non est qualitas. Item accidens non est essentia, sed veritas est quasi accidens propositionis, ergo non est essentia. Alij (vt Conimbricenses & Fonseca) dicunt affirmationem & negationem esse qualitatem essentialem propositionis, veritatē vero qualitatē accidentalē: rē capio, & probo: phrasim probare nō possum, quia qualitas est accidēs, essentia vero non est accidens: coniungere a. quidditatem, & accidentalem, est coniungere terminos repugnātes; ut si quis diceret, hominem habere rationalitatem irrationalē, ergo essentia propositionis est affirmare aut negare, qualitas vero est esse veram vel falsam.

S.6. Quantitas non reperitur proprie in propositione, sed per tropū. Nam in corpore magnitudo, & paruitas rei pendet ex quantitate, quæ si multum porrigitur, reddit corpus magnum, si vero contrahitur, illud reddit paruum: ita quantitas propositionis est illa, qua propositione redditur magna siue extensa, atq; porrecta ad multa obiecta: vel quæ adstringitur ad paucā, vnde querenti quæ est propositione? Respondetur *affirmativa*, aut *negativa*. Quæ est? vera aut falsa. Quanta? Vniuersalis aut singularis. Quantitas ergo propositionis diuiditur, in vniuersalem, particularem, confusam, & singularem, ut omnis homo currit, aliquis homo currit, hæc est confusa, quam alij vocant particularem, Hic homo currit, quantitas pendet ex subiecto, & ut

subiectum supponitur, propositione dicitur vniuersalis, vel singularis.

SECTIO III.

Propositione categorica, hypothetica, complexa, & incomplexa.

S.7. Nonnullæ propositiones sunt abso-lutæ, nonnullæ pendent ab aliquo alio, e.g. Petrus est homo, est propositione absolute, quia eius veritas aut falsitas non pendet aliunde, sed tantum ex absoluta identitate, aut distinctione subiecti, & prædicati: quanobrem eiusmodi propositione dicitur *categorica*. Ostendit autem disp. i. sect. 9, categoriam esse prædicationem, item terminū categoriacum esse perfecte significatum se solo, & absolute, vnde infero contra nonnullos summi-listas propositionem categoricam non conuerti cum simplici enuntiatione, nam complexa propositione potest esse categorica, ut Petrus currit, & Ioannes legit, est propositione absolute, & se sola perfecte significativa. Exemplum a. propositionis pendentis aliunde sit: si Petrus venerit, loquetur, subiectum cū prædicato re-stitutur non absolute, sed cum dependentiā à Petriaduente: nec potest dici absolute Petru locuturū aut non, nec propositionem esse absolute verā aut falsam, nisi expectetur adūtus Petri, à quo pendet & locutio, & veritas propositionis. Hæc propositione recte potest dici, *syntax categorica*, quia copula ve-ble se sola nō significat absolute, sed dependente à conditione. Melius tamen dicitur, si hypothetica, Hypothesis enim grāce sonat, quod lacere & supposi-tio, siue conditio, quæmodi em. nō conuertitur propositione complexa siue constans ex duabus cū hypothetica, quia hæc, Petrus currit, & Paulus loquitur, nō est hypothetica, quia nulla hypothesis in illa constituitur, ergo propositione categorica, est propositione absolute, quæ alij. h. i. iudicat de obiecto. Hypothetica a. est prop. "tio conditionalis, quæ dependenter ab aliqua hypothesi, aut suppositione iudicat de obiecto, quem dñ. nondum promissio absolute est, quæ non pendet à conditione, ut dabo tibi centi, premillo au-

tem conditionata pendet à suppositione, vt si natus venerit, dabo tibi centum. Hanc doctrinam vide in Toleto libr. 1. cap. 19. quamvis Petrus Hispanus lib. 1. cap. 15. hypotheticam dicit esse, quæ componitur ex duabus categoricis, sed non bene, vt obseruaui, quia est contra nominis etymologiam apertamque rationem.

§.8. Propositio conditionalis, alia est in materia necessaria, alia in contingenti. In Prima conditionalis non solum est enunciatiua, sed etiam illatiua, cui adiungi potest illationis nota, ergo e.g. si sol oritur, dies est, vel si sol oritur, ergo dies est, quod non solum in propositione hypothetica, sed etiam in absoluta locum habet, vt sol oritur, & dies est, vel sol oritur, ergo dies est. Ratio à priori, quia nota illationis significat consequens necessario sequi ex antecedenti, & quia lucem sequitur necessario dies, ea propter illæ propositiones sunt illatiua, quæ doctrina vera est etiam in propositione causali, vt, quia sol oritur, dies est, vbi, dies est, quod est consequens, sequitur necessario ex eo, quod sol oritur, quod est antecedens, regula autem summulistarum cum Petro Hispano lib. 1. cap. 15. de illatione conditionalium veræ sunt in hoc genere propositionum.

§.9. Aliæ hypotheticæ sunt in materia contingenti, in qua conditio, siue antecedens requiritur ad effectum, vt aliquo modo principium illius, sed ex quo effectus nō sequitur necessario, sed contingenter: e.g. si Petrus venerit, ei dabo centum: donatio centum pendet ex Petri aduentu; at illum non sequitur necessario. Vbi propositio hypothetica non est illatiua, sed tantum enunciatiua, affirmans eventum. Nam (vt recte Toletus, libr. 1. c. 19.) istæ propositiones sunt veræ vel falsæ, necessariæ vel contingentes, quod patet in absolute, & causalibus, vt Petrus venit, & dedi illi centum: quia Petrus venit, dedi illi centum, vbi propositiones sunt veræ, & causales, non tamen illatiua, quia illatio non contingit propositioni ex conceptu hypothesis, nam & absoluæ sunt illatiua; sed ex diuersitate materiæ: quia vero in materia contingenti ex antecedente non sequitur necessario consequens, sequitur a necessario in materia necessaria,

ideo hypotheticæ necessariæ, sunt illatiua, scilicet contingentia: Ad harū autem veritatem sufficiat rem esse, sicut enuntiatur; non tamen requiritur, vt possum antecedenti, non possit non esse consequens: nam antecedens potest esse cum consequenti, & eius contradictione, vt, si disputaueris, dabo tibi librum, posita disputatione, potest liber dari, & non dari.

§.10. Aliqui viri docti huic opinioni stomachati, eam exprobrant, vt nouam, & summulistis nunquam auditam; verum Sotus celebris summulista eam vendicat ab hac iniuria textu 1. summularum in capit. 16. Petri Hispani lect. 3. notab. 1. vbi ad veritatem conditionalium promissiarum, non requirit antecedens necessario stare cum consequenti, sed tantum requirit, vt consequens sit cum antecedenti, in quo conuenient cum illatiuis, differunt tamen, quia in illatiuis non potest antecedens esse sine consequentia. Audiamus Sotum ijs etiam propositionibus veritatem, & Deo euidentem notitiam de illis adscribentem; atque afferentem eas non esse illatiuas, recognoscunt enim hi authores hanc doctrinam, vt propriam & à Salmanticensi Doctore olim traditam, cum nullum erat certamen de efficacia gratia: en verba Soti, ad veritatem huius: si riceris in disputatione dabo tibi librum, requiritur, quod non vincas in disputatione, quin dem tibi librum, unde non requiritur, quod antecedens & consequens sint aliquando vera, & in hoc conuenit promissua cum illatiua: nec requiritur, quod sit bona consequentia, quia scilicet antecedens non possit esse verum sine consequenti, & in hoc differt ab illatiua; sed solum quod antecedens non erit verum sine consequenti: itaque non requiritur, quod oppositum consequentis repugnet cum antecedenti, aut constituant copulatiuam impossibilem, sed quod constituant copulatiuam, qua numquam erit vera, in quo manifestatur differentia inter promissiam, & illatiuam. Ex quo sequitur primo, quod conditionalis promissua est contingens, verbi gratia, si tu riceris in disputatione, & ego non dederim tibi librum, dicta conditionalis est falsa, sed si tunc dederim, illa est vera, sequitur secundo multas esse conditionalis promissias, de quarū veritate nobis non potest constare, sed Deus solus scit, verane sint,

ex falsa? & cætera. Hæc sunt verba Soti, quam doctrinam verbum pro verbo traditā à Ludouico Molina, & vniuersis nostræ Societas Doctoribus omnibus Soto tempore posterioribus exhibilant, & explodunt, vt supposititiam, qui eam in suo Doctore singulis momentis oculis lustrant.

S.11. Aliæ præpositiones sunt complexæ, vt *Petrus currit*, & *Ioannes loquitur*, quia continent duabus integris propositionibus, in quibus aliæ sunt copulatiæ, vt patet in exemplo adducto, quarum veritas penderet à veritate vtriusque, nam si altera pars est falsa, tota propositione redditur falsa, quia est vniuersalis. Aliæ sunt disiunctiæ, vt *Petrus currit*, vel *loquitur*, cuius veritas penderet à veritate alterius partis, non enim requiritur veritas vtriusq; quia est particularis, cuius veritas reperitur in uno obiecto, si enim Petrus currit, tametsi non loquatur, vera erit propositione disiunctiæ, imo bene Toletus obseruat ex veteribus dialecticis lib. I. cap. 19. disiunctiæam esse falsam, si vtrumque extreum est verum, quia disiunctio vel significat unum ex suppositione, quod non sit alterum. Quamuis hoc multum penderet ex modo, quo apprehenditur obiectum, illudque volumus explicare. Posset enim quis significare, vt minimum alteram partem esse veram, non exclusa altera, vt Christus dixis, vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, & cætera, si autem congregentur duo, & tres, nunquid Deus eos non audiens? tunc autem non redditur falsa propositione disiunctiæa. Cum autem pro uno supponit alterum, tunc disiunctiæa est falsa: non enim affirmatur vtrumque, sed alterum ex suppositione, quod negetur alterum, vt in simili patet, & præceptis, quando Iudei iubebantur offerre par turturem aut columbas: iubebantur columbas offere ex suppositione, quod non offerrent turtures: & turtures ex suppositione, quod non offerrent columbas, vtrumque a. non iubebantur. Rogas vtrum hæc sit complexa: si sol oritur, dies est, & hæc homo currit, est propositione? Non sunt, prior enim est hypothetica, non composita ex duabus propositionibus: secunda primâ partem habet pro subiecto, sed cōmuniter complexæ vocantur, quia componuntur ex duabus o-

rationibus, vide Sotum, & Toletum supra contra Fonsecam lib. 3.

SECTIO IV.

De equipollentia simplicium propositionum.

S.12. **A** Equipollentia est duarum propositionum aequivalētia, sicut autem inter propositiones habentes idem subiectum, & prædicatum affecta signo vniuersali, vel particulari, posita, vel sublata negatione, nō, verbi gratia hæc propositione, *nullus homo currit*, si ex præponas negationem, æquialeret suæ contradictorij, quia hæc, non nullus homo currit, æquialeret huic, *aliquis homo currit*. Item si huic propositioni, *aliquis homo currit*, præponas negationem, & dicas, non *aliquis homo currit*, æquialeret primæ vniuersali, *nullus homo currit*. Aduerte propositiones negatiæ fieri æquipollentes posita negatione, vergi gratia *omnis homo non est albus*, æquialeret huic *nullus homo est albus*. Item si dicas *nullus homo non est albus*, æquialeret huic *omnis est albus*. Item inter duas subalternas, si negatio simul præponatur, & postponatur, altera æquipollet alteri, verbi gratia, *omnis homo est albus*, si dicas, nō *omnis homo non est albus*; idem est ac si dicas, *aliquis homo est albus*, si autem dicas, non *aliquis homo non est albus*, æquipollet huic *omnis homo est albus*, ratio, quia paritas negationum affirmat, impunitas vero negat.

S.13. His versiculis intelliges. *Præcontradic.* post contra, *præpostque subalter.* id est: negatio præposita contradicit, postposita vero reddit propositionem contrariam, præposita vero & postposita reddit subalternam. e.g.

Non omnis, quidam: non omnis non, quasi nullus.

Non nullus, quidam, sed nullus non, valeat omnis.

Non aliquis, nullus: non quidam non, valeat omnis.

Non alter, neuter, neuter non, præstat vtrumque.

Potest etiam fieri æquipollentia per ver-

F 3 ba, vt

ba. vt Petrus est doctus, & quia ualeat huic, Petrus non careret doctrina, sed priores spectant ad Dialeticum.

SECTIO V.

De conuersione simplicis propositionis.

S.14. Conuersio est, vnius propositionis ad aliam necessaria consequentia ex transmutatione terminorum, id est, mutando subiectum in praedicatum, & praedicatum in subiectum, fitque tripliciter, primo simpliciter per solam terminorum transmutationem seruata eadem qualitate, & quantitate, ita conuertuntur vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua, vt nullus homo est lapis, ergo nullus lapis est homo, item aliquis homo est albus, ergo aliquod album est homo. Ratio à priori, quia termini sic conuersi, sunt omnino idem realiter in vtraq; propositione, & ab uno termino ad aliud realiter eundem valet consequentia, vt si homo aliquis est albus, iam albū aliquod est homo, quia homo albus aliquod album est. Secundo fit cōuersio per accidens in propositione vniuersali negatiua, & vniuersali affirmatiua, quando extrema mutantur manente qualitate, mutata tamen quantitate, vt omnis homo est animal, ergo aliquod animal est homo. Item nullus homo est albus, ergo aliquod album non est homo, quia si nullus homo est albus, ergo nullum album est homo, alioquin aliquis homo esset albus, quod si nullum album est homo, ergo aliquod album non est homo. Ratio est, quia negata identitate hominis cū albo, negatur idēitas albi cum homine: quia est eadem: quod si negatur cum omni albo, eadem negatur cum aliquo, contento quidem sub omni. Tertio est per contrapositionem in propositione vniuersali affirmatiua, & particulari negatiua per adiectionem aliquarum negationum, vt omnis homo est animal, ergo omne non animal est non homo, quia si non est animal, non est homo, qui est animal, & non potest esse animal, & non animal. Item conuertitur per hanc, ergo aliquod animal non est non homo: quæ æquiualet huic, aliquod animal est homo. Item aliquis homo non est lapis, ergo

aliquid non lapis non est non homo, vbi ly non sumitur infinitanter significando aliquid, quod non sit homo. Item aduerte in hac tercia conuersione debere addi constantiam, id est, debere ponere existentiam rei, verbi gratia, omnis homo est ens, si conuertatur per hanc, ergo omne non ens est non homo, est falsa, quia non ens, quamvis non sit homo, non tamen est non homo, quia esse nō hominē dicit esse aliquid q̄ non sit homo, at vero non ens non est aliquid, sumēdo est & aliqd proprie. In negatiua autem debet habere constantiam in subiecto conuersæ, vt si dicas, Antichristus non est bonus, si conuertatur per hanc, ergo aliquod non bonus est non Antichristus, hæc est falsa, quia modo sunt aliqua non bona, quæ tamē non sunt Antichristus, quod sily, Antichristus, haberet constantiam existendi, esset vera propositio, quia tunc aliquod non bonum, scilicet ipse Antichristus, non esset non Antichristus, id est, esset Antichristus ipse. Attendenda denique est identitas terminorum propositionis conuersæ, & conuertentis, ad quod operæ precium erit æquipollentiam callere, vnde non poterit couerti propositio per aliam, quæ habet terminos re ipsa distinctos à suis, quia consequentia non est ab uno ad distinctum, sed ad idein, vt ab homine ad rationale est consequentia, non vero ad non hominem, sive autem hic multæ puerorum tricæ: attendendus est autem valor negationum.

S.15. Tota conuersio clauditur his versib.
Afferit, a, negat, e, sunt vniuersaliter amba.

Afferit, i, negat, o, sunt particulariter ambo.

Id est, litera a, significat propositionem vniuersalem affirmatiuam, e vniuersalem negatiuam, i, particularē affirmatiuam, o, particularē negatiuam, accipe igitur duo carmina.

Simpliciter Feci conuerſit: tur, Eua per acci.

Aſto per contra, ſic fit conuersio tota.

Id est, simpliciter conuertuntur vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua significatae hac dictione, Feci, per accidens conuertuntur vniuersalis negatiua, & vniuersalis affirmatiua, significatae hac dictione, Eua, per contrapositionem vero vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua, significatae hac voce, Aſto.

Defini-

§.16. Definitio conuertitur simpliciter cum definito, ut animal rationale cum homine, & hoc animal rationale cum hoc homine. Item propositio de subiecto, & praedicato singulari, ut *Petrus est hoc album, ergo hoc albus est Petrus.* Rogas hæc, *Petrus est homo, quo pacto conuertatur?* nam videtur conuerti per accidens, ut *ergo aliquis homo est Petrus, vbi mutatur quantitas propositionis.* Respondebit aliquis conuerti simpliciter omnem propositionem, qua vniuersale affirmatur de suo inferiori, quia vniuersale tunc prædicatur confuse: hæc enim, *Petrus est homo, & equiuale huic, Petrus est aliquis homo, quia homo cōfuse dicitur de Petro:* quæ propositio est eiusdem quantitatis cum hac, *Petrus est homo.* Côtia quia hæc propositio, *omnis homo est animal,* conuertitur per accidens, sic *aliquid homo est animal, ergo similiter propositio argumenti, quia omnis homo est animal, & equiuale huic, est aliquid animal.* Ratio est, quia quætas propositionis sumitur à subiecto, at huius subiectū, *Petrus est homo, diuerfa quantitate est ab hoc, aliquis homo est Petrus,* quia alterum est singulare, alterum particulaire confusum, vnde illa propositio conuertitur per accidens.

SECTIO VI.

De oppositione simplicis propositionis.

§.17. *Oppositio est, repugnantia duarum propositionum in veritate, aut falsitate (id est) sunt: una propositiones, quibus repugnat vel falsitas simul, vel veritas simul.* Omisi oppositionē propositionum secundum quantitatem, quia vere non opponuntur, sed potius una est quasi pars alterius, verbi gratia, *omnis homo currit, aliquis homo currit.* Prima, quia est vniuersalis, continet sub se secundam, quia est particularis: immo veritas vniuersalium adæquate conflatitur ex veritate omnium singularium, siue confuse, siue clare noscantur: dicuntur autem opponi in quantitate. Nam ita ostendi propositionem esse vniuersalem, particularem, & cetera, vocari à Dialecticis quantitatem propositionis, & quemadmodum in re corporeâ etiam numerum, & paruum opponuntur, sic metaphorice dicuntur opponi iste propositiones secundum quantitatem, quia altera est quasi parua, altera quasi magna.

§.18. Oppositio versari potest inter duas propositiones vniuersales, alteram affirmatiuam, alteram negatiuam eiusdem prædictati de eodem subiecto, ut *omnis homo currit, nullus homo currit,* quam oppositionem Aristoteles lib. i. de interpretatione cap. 5. vocat *contrariam*, alio modo possunt opponi una propositione vniuersalis, & altera particularis, altera affirmatiua, & altera negatiua eiusdem prædictati de eodem subiecto, quam oppositionem communiter vocant *contradictoriam.* Quam nonnulli definiunt esse oppositionē duarum propositionum secundum quantitatem, & qualitatem, quarum altera est vniuersalis, altera particularis, quæ definitio colligitur ex Petro Hispano libr. i. cap. 11. verum hæc diminuta est, neque Aristotelica: Aristoteles enim eo cap. 5. eam sic definiuit, *affirmationē, & negationē opponi contradictriorē quidem dico, cum vniuersaliter altera significat, altera non vniuersaliter, quæ definitione comprehendi videtur oppositio inter propositionem vniuersalem, & singularem, quæ ex hac definitione est contradictionē, omnis homo currit, Petrus non currit, & probatur, quia si singulare confuse congnitum oppositum propositioni vniuersali, & affetum signo particulari, siue indeterminato, aliquis, opponitur contradictroriè propositioni vniuersali, cur idem singulare, clare, & distincte cognitum, non opponetur eadem ratione?* Maximè cum veritas propositionis confusa expendatur re ipsa in uno singulari determinato; Hæc enim propositio, *aliquis homo currit, veritatem sumit à Petro solo currente,* quapropter opponitur contradictroriè huic, *nullus homo currit,* ergo similiter hæc, *Petrus currit,* quia veritatem sumit ex eodem capite, contradictrorie opponetur eidem vniuersali negatiuæ. Vnde patere videtur eam definitionem esse illegitimam, standumque esse Aristotelicæ.

§.19. Verum Aristoteles exemplis adducit eo cap. exclusit à definitione contradictionis oppositionem inter vniuersalem, & singularem, præsto est ratio, quia utraque potest esse falsa, ut *omnis homo currit,* est falsa, *Petro non currente, & Antonius non currit,* est falsa;

falsa Antonio currente, simul autem possunt, & Petrus non currere, & Antonius currere. Vnde patet non quadrare in hanc oppositionem omnia precepta contradictionis. Ad aliam rationem respondetur, propositionem confusam opponi contradictione vniuersali, quia vagatur per omnia individua confuse, ad cuius falsitatem non sufficit unum individuum, ut aliquis homo non currit, non est falsa, quod Antonius non currit: vt haec est, Antonius non currit, quia circa illum in singulare versatur, ex modo autem concipiendi claro, aut obscuro pendet lex contradictioniarum: vnde Petrus obscure, & vage cognitus, non reddit propositionem particularem falsam, vt reddit singularem, quando clare cognoscitur. Haec autem oppositio reduci potest ad contrariam, quia habent repugnatiā, in sola veritate, & non in falsitate: imo ratione illius contrariae non habent oppositionē in falsitate, vt ostendam sectione sequenti. Ipse Aristoteles cap. 6. addidit duas propositiones singulares oppositas in qualitate circa idem subiectum, & prædicatum, esse contradictiones, vt Socrates est albus, Socrates non est albus. Vnde definitur oppositio contradictionis, esse repugnantia duarum propositionum secundum qualitatem, quarum altera sit affirmativa, altera negativa. Item altera vniuersalis, altera particularis, vel veraque singularis.

§. 20. Fonseca, & Conimbricenses negant oppositionem subcontrariam (id est) veritatem inter duas propositiones particulares, vel confusas contentas sub propositionibus contrariis, vt sunt haec, aliquis homo currit, aliquis homo non currit, quae continentur sub his vniuersalibus, omnis homo currit, nullus homo currit. Mouentur primo, quia Aristoteles non meminit eius oppositionis. Secundo, quia non opponuntur in veritate. Verum communis sententia est eas esse oppositas, vt cum Petro Hispano supra communiter docent summulis. Probatur à priori, tum quia sunt oppositæ secundum qualitatem, falsitas enim, quæ vtique repugnat, tam pertinet ad proprietatem propositionis, quam veritas, ergo sicut contrariae sunt oppositæ, quia vtrique veritas repugnat, & subcontrariae opponuntur, quia vtrique repugnat falsitas, tum

quia nunc ostendam earum falsitatem repugnare, quia illa continerentur duæ propositiones singulares contradictiones, vnde habent oppositionem contradictionem, non secus, ac eam habent contrariae. Ad primum respondeo. Aristotelem fuisse capacem obliuionis, aut ignorantiae. Ad secundum respondeo sufficere opponi in altera specie qualitas.

SECTIO VII.

Explicantur precedens doctrina, & regulae oppositarum.

§. 21. **Q**uamvis haec ita sint accipiēda, propter diuersas tamen quantitates propositionum diuersimode dicuntur opponi, propter quas diuerso modo repugnant in qualitate. Tamen arbitror omnem huiusmodi oppositionem re ipsa esse contradictionem, & ratione huius repugnare, vt contrariae sint simul veræ, subcontrarie vero simul falsæ, contradictiones autem nec simul veræ, nec simul falsæ.

§. 22. Itaque dico omnem oppositionem propositionum in qualitate esse formalissime propter duas propositiones singulares mutuo contradicentes, quæ continerentur in oppositis, verbi gratia oppositiones contradictiones in veritate est propter duas propositiones singulares contradictiones, quæ sequentur ex veritate vtriusque contrariae, idem est de falsitate subcontrariarum. Quia v. nec in veritate subcontrariarum, nec in falsitate contrariarum continentur duæ singulares contradicentes, ideo contrariae possunt esse falsæ, subcontrariae veræ, ergo adæquata, & vnicæ ratio oppositionis propositionum est oppositio contradictionis, quod patet in contrariis. Nam duæ propositiones contrariae falsæ esse possunt, quia sub illis continentur multæ propositiones singulares, quarum duæ possunt esse falsæ, quarum falsitas falsam reddit vniuersalem propositionem, verbi gratia, omnis homo currit, continet sub se has duas, Petrus currit, Antonius currit, è quibus Petro surren-

currente, si Antonius non currit. Ecce hæc est falsa, Antonius currit, & consequenter hæc, omnis homo currit. Hæc autem propositio vniuersalis, nullus homo currit, continet sub se has, Petrus non currit, Antonius non currit, quarum prima est falsa, quia Petrus currit, & consequenter, nullus homo currit, est falsa. Vnde patet propositiones vniuersales non esse oppositas in falsitate, quia utraque potest esse falsa, quia falsitas illarum sumitur ex obiectis, quæ inter se non habent contradictionem oppositionem, quia Petrum currere, & Antonium non currere, nullam habent propositionem, potest enim utrumque simul esse, opponuntur autem in veritate, quia utriusque veritas deppenderet ab obiectis contradictione oppositis. Nam si, omnis homo currit, est vera, ergo Petrus currit. Item si, nullus homo currit, est vera, ergo Petrus non currit, erit etiam vera, quia vniuersali existente vera, omnes eius singulares sunt veræ. Ecce, ubi de Petro affirmantur duo contradictionia prædicata, nempe currere, & non currere. Idemque continget singulis indiuiduis; ergo oppositio contrariarum est, in quantum sunt affirmatio, & negatio eiusdem de eodem obiecto singulari, quæ potest explicari per duas propositiones singulares perfecte contradictionias, vt Petrus currit, Petrus non currit, ergo adæquata ratio oppositionis contrariarum est contradictionis, quæ in veritate utriusque continetur. Quia vero in propositione vniuersali multa prædicantur de multis, quæ possunt in uno reperiri, & in uno alio non, fine nulla contradictione ex parte obiecti, ideo non vocantur contradictioniæ, licet pendeat earum falsitas à contradictione obiecti.

S.23. Idem patet in subcontrariis, quæ possunt simul esse veræ, nam sunt propositiones gaudentes descensu disjunctivo, quia sunt confusæ, & indeterminatae, ad quarum veritatem sufficit in uno solo indiuiduo reperiri, quod per ipsas pronomiatur, verbigratia, aliquis homo currit, est propositio vera currente solo Petro, licet cæteri non currant, ad cuius falsitatem requiritur, vt nullus omnino currat. Item hæc propositio, aliquis homo non currat, est vera Antonio nō currente, licet Petrus currat, vt autem hæc sit falsa, requiritur,

vt omnes homines currant, ecce tur possint esse veræ, quia veritas illarum comprobatur in indiuiduis omnino realiter distinctis, quorum altero currere, alterum potest non currere, ac proinde de nullo indiuiduo affirmatur duo prædicata contradictionia. Ut autem sint falsæ, opus est, vt de uno indiuiduo affirmantur duo prædicata contradictionia, nempe de eodem Petro currere, & non currere, nam falsitas huius propositionis, aliquis homo currit, requirit, vt nullus homo currat, & consequenter, vt Petrus nō currat, nam si Petrus curreret, esset vera. Ité falsitas huius propositionis, aliquis homo non currit, requirit, vt omnis homo currat, & consequenter, vt Petrus currat, ergo iam requiritur ad falsitatem utriusque, vt Petrus currat, & non currat, idemq; contingit cæteris indiuiduis, ergo oppositio harū propositionū sumitur ex oppositione contradictionia duarum propositionum singularium mutuo contradiccentium, quæ necessario continerentur in utriusque falsitate: sicut oppositio contrariarum oritur ex duabus singularibus contradictionijs, quæ continerentur in veritate utriusque contraria. Quaero parte non opponuntur, est, quia in illa carentia oppositionis non continentur duæ propositiones singulares mutuo contradicentes, subcontrariæ autem non vocantur contradictioniæ, quia versantur circa vañia indiuidua, quibus conuenire possunt dissimilia prædicata, ob quæ possunt esse simul veræ.

S.24. Idemq; patet in oppositione contradictionia duarum propositionum, quarum altera sit vniuersalis, altera confusa. Nam si vniuersalis esset vera, & particularis falsa, sequeretur de eodem indiuiduo simul proferri duas propositiones singulares mutuo contradicentes, nam si, omnis homo currit, est vera, & aliquis non currit, est vera, ergo de eodem Petro vere affirmari poterit, Petrus currit, Petrus non currit, quia ab vniuersali vera descendit ad singularem veram, Petrus currit, demus autem ad veritatem particularis negatiuæ illud indiuiduum non currens esse Petrum, in quo est illa propositio (idem namq; est in quo lis alio, quia vniuersalis propositio omnia complectitur) iam Petrus curreret, & non curreret simul, similiter si utraque falsa:

falsa: dicitur enim vniuersalem falso, quia Petrus non currit, si particularis est falsa, sequitur Petrum currere, quia omnis homo necessario currit ad huius falsitatem, *aliquis homo non currit*, vt dixi. §. 23. ergo Petrus simul curreret, & non curreret, omnis ergo oppositio propositionum re ipsa est contradicitoria: explicatur autem tripliciter illa distinctione, vt ostenduntur diuersae rationes, quibus haec oppositio cernitur in propositionibus diuersarum quantitatum.

§. 24. Vnde liquido constat, cur contraria non possint simul esse verae, & possint esse simul falsae, subcontraria autem possint esse simul verae, non tamen simul falsae, contradictoriae autem nec simul verae, nec simul falsae, sed altera vera, altera falsa, quia idem affirmari, & negari simul de eodem vere repugnat, quia sicut Petrus non potest simul currere, & non currere, quia opponuntur immediate, ita non potest utrumque vere aut affirmari, aut negari, haec autem est ratio a priori, & unicum fundamentum, cui innixa tota doctrina de oppositione propositionis.

§. 25. Vnde expendi debent omnia adiumenta, quibus idem affirmatur, & negatur: nempe omnes terminos propositionum oppositarum debere in utraque eodem modo supponere pro eadem re, eodem loco, tempore, & alijs circumstantijs, alioquin non erit oppositio, verbi gratia, haec non opponuntur, *Mater diligit filium*, *Mater non diligit filium*, si in prima supponat pro filio Ioanne, in secunda pro Petro. Item neque haec, *ego fui in templo*, *ego non fui in templo*, si vel pro diuersis templis, vel pro diuersis temporibus intelligatur.

Item haec non opponuntur, *ego occidi Petrum*, *ego non occidi Petrum*, si in prima intelligatur, Petrum occisum Romanum, & non occisum Madridij, similiter si in altera intelligatur occisum custro, & altera gladio. Item haec non opponuntur, omne animal fuit in arca Noe, *aliquid animal non fuit in arca Noe*, quia in prima propositione ly animal supponit pro aliquo individuo vago speciei, quod dicitur pro generibus singularium, id est, pro aliquo individuo singularium speciei, vt pro aliquo equo, & leone, & cetera, & in secunda supponit discrete pro individuis determinatis,

quod dicitur pro singulis generibus, id est, pro singulis hominibus, singulis leonibus, & cetera, id est, omnis species animalis fuit in Arca Noe, & Petrus non fuit in Arca Noe, in quo nulla cernitur oppositio, quia sicut ibi non fuit Petrus, fuit Noe, & in eo species hominis. Item aduerte ad veram oppositionem secundum qualitatem opus esse, vt negatio neget copulam propositionis, vt haec, *Petrus currit*, *Petrus non currit*, vbi ly non, negat ly currit, alioquin non est oppositio, vt in hac, *Petrus currit*, *Petrus non currit*, quae propositiones non opponuntur, quia utraque est affirmativa, sensus enim secundus est, aliquid, quod non est Petrus, currit, sicut haec, in secana sunt pisces, in secana sunt non pisces, vbi utraque est affirmativa, quia in secana sunt pisces, & sunt lapides, qui non sunt pisces, vt autem sine contradictione, sic ponuntur, in secana sunt pisces, in secana non sunt pisces. Præterea aduerte propositiones falsificantes esse, quae seipso destruant, verbi gratia, dicit quis, *ego sum mutus*, qui non loquitur, *ego iuro me nunquam iurare*, *ego semper mentior*, ecce haec sunt falsificantes. Prima quia dicit se non loqui, cum tamen loquatur. Secunda, quia dicit se non iurare, & tamen iurat. Tertia, quia dicit se semper mentiri, cum tamen per illam propositionem destruat, quod dicit, quia si semper mentitur, ergo & tunc mentitur, quod si tunc mentitur, ergo dicit verum, quia dicit quod est, at si tunc non mentitur, ergo non semper mentitur. Item haec sunt falsificantes. Deus dabit mihi librum, Deus non dabit mihi librum, posito hoc casu, quod dicat quis Petro, *Deus tibi dabit librum*, si prima propositione, quam dixeris, fuerit vera, & tunc Petrus dicat, *Deus mihi non dabit librum*, haec propositione est falsificans, quia est impossibile, vt promissio impleatur, quia si Deus dat librum, prima illa propositione non fuit vera, si vero Deus non dat librum, illa propositione fuit vera, & non postulata impleri, nec a Deo ita sponderi. Igitur si animaduertas propositiones falsificantes, item & circumstantias subiecti, & praedicati, & negationis, nunquam capieris, facile autem in manus inimici cades, si oscitere. Quod autem dicitur, nulla est melior contradicatio, quam toti propositioni negationem preponere, intelligi-

fanc-

Negetio non est infinitans, si autem infinitetur, non est contradicatio. At exclusus haec

regula est falsa, ut patebit sectione 13. ubi agatur de oppositione exclusuarum.

Omnis homo currit.	Contrariz.	Nullus homo currit.
Subalternus affirmatus.	Contra-dictoriz. Contra-dictoriz.	Subalternus negatus.
Aliquis homo currit.	Subcontrariz.	Aliquis homo non currit.

SECTIO VIII.

* De Propositione modalis.

S. 27. Mirabile fuit ingenium Petri Hispani, qui Aristotelem superauit intradenda doctrina de modali propositione lib. i. summularum cap. 13. quam conabor perspicue, ac breuiter explanare, omissis summularum nugis, ac tricis, quibus capiose deludunt tyronum animos, atque deterrent. Sat difficultis redditur haec disputatio tot vocum multiplicitate, quin data opera tenebra tenebris offundatur. Neq; enim toutes Cycicenæ turres, aut Olympiacæ porticus refractis vocibus recinunt echo, quoties propositio modalis geminatur. Si n. illæ bis septies verba repulsant, modi bis refranguntur octies, audientium aures diuerberantes, mentemq; turbantes: conabor autem communis doctrinæ rationem reddere, quod arbitror non esse admodum facile.

S. 28. Modus late sumptus est limitatio, seu restrictio alicuius orationis, aut vocis, qua sit per terminos adiectivos, ut omnis homo iustus, vel per terminos substantivos in obliquo, ut omnium liber Aristotelis, vel per aduersaria, disfun-

ctiones, & cætera, de quibus non agimus in præsenti. Agimus autem de modo adstringente propositionem in vna materia determinata. Diximus materiam esse triplicem, necessariam, remotam, contingentem, cui triplex respondet modus *necessarius*, *impossibilis*, *contingens*, quibus additur, & quartus scilicet *possibilis*, quia tamen parum differt à contingenti. In præsenti enim disputatione claritas gratia, ut cōmuni mori morem geramus, de eo reciprocè cū possibili disseremus. Duplieiter fit propositiō modalis, vel per modum aduerbialiter sumptum, vel adiectiuē, ut Deus *necessario est* unus, vel Deus *esse* unum *est necessarium*, per quem modum adiectiuū tota propositiō mutatur, & modus fit prædicatū. Nam Deus *esse*, est subiectum, de quo prædicitur *est necessarium*. At vero in hac Deus *necessario est* unus, unitas prædicatur de Deo, necessitas autem nec subiicitur, nec prædicatur, sed est syncategorema subiecti.

S. 29. Modus solet interponi, ut *sedentem possibile est stare*, vel solet præponi, ut *non est possibile sedentem stare*, vel solet postponi, ut *stantem sedere est possibile*, semper tamen eundem reddit sensum: qui sensus est duplex, & compositus, & diuisus, compositus est, quando simul pro eodem tempore prædicatur

G 5 com-

componitur subiecto, utstantem sedere est impossibile, id est, dum stat, diximus est, quando prædicatum non pro eodem tempore, sed pro diuerso tribuitur subiecto, utstantem sedere est possibile, id est, tempore quo non stat, ut de ampliatione dixi disputatione 2. Hic tamen aduerte, aliquos modos esse compositionis (ut ait Hispanus) qui cōponunt prædicatum cum subiecto, ut Petrus contingenter disputat, componit contingentiam cum disputatione, alij autem modi significant, qualiter res fiat, ut Petrus doceat disputat, ostendit quo pacto se gesserit in disputatione, Sotus lectio ne 1. notabili 3. propositionem factam per ad uerbiū compositionis, vocat modalem diuisam, ut Petrus contingenter disputat, quæ autem sit per verbum, vocat modalem compositionem, ut Petrum disputare est contingens.

S. 30. Propositiones modales suam habent veritatem, vel falsitatem. Propositio affirmativa in materia necessaria est vera, & negativa falsa, ut hominem esse animal est necessarium, hominem esse animal non est necessarium, uno verbo dignoscet veritatem, & falsitatem, si enim affirmantem sicuti est, sunt veræ, si autem aliter, falsæ. Sunt autem semper falsæ, aut veræ semper, nam veræ sunt in materia naturali, falsæ autem in materia remota, licet enim dictum (id est subiectum) sit in materia contingenti, modus autem (id est prædicatum) est in naturali, aut remota, ut Petrum disputare est contingens, Petru esse lapidem est possibile. Item hæc propositio, Petrum disputare est contingens, est propositio modalis: non est modalis, sed absolute, quia esse modalem illi conuenit absolute; nec illud prædicatum reflexum est modale, nam ad hoc exigitur prædicatum per copulam principalem esse modum, ut Petrum currere est contingens. Habent etiam quantitatem, universales sunt, impossibile & necesse, particulares vero, contingens, & possibile. Aduerte quantitatem modalium absolute esse pensandam ex quantitate modi, & non ex quantitate dicti. Dictum autem vocamus ceteras partes propositionis à modo distin-

etas, de quo infra.

* * *

SECTIO IX.

Explicantur, ac describuntur propositiones modales.

S. 31. Modi communiter sunt quatuor, possibile, contingens, impossibile, necesse, quamvis contingens proprie est limitatius, quam possibile, quia omne necessarium est possibile, & non contingens, in praesenti tamen reciproce accipitur cum possibili, alioquin non possent omnes propositiones unius figuræ æquipollere. æquipollent enim he, hominem esse animal est possibile, est contingens; quod absolute est falsum, quia homini necessaria est animalitas, eaqꝫ propter Aristoteles, contingens ab hac disputatione reiecit; id tamen ad eam reuocamus claritatis ergo ad commodiorem notitiam figurarum. De singulis modis sunt quaternæ propositiones. Exempli gratia. De possibili (exemplumque esto ceteris alijs) nam possunt affirmari dictum & modus, ut Petrum currere est possibile. Item potest affirmari dictum, & negari modus, ut Petrum currere non est possibile, è contra vero negari possunt tam dictum, quam modus, Petrum non currere non est possibile, vel potest negari dictum, & modus affirmari; ut Petrum non currere est possibile.

S. 32. Hæc quatuor propositiones describuntur ab Hispano in quatuor figuris, aut tabulis, in quarum singulis cernitur oppositiorum propositionis cum alia aliarum figurarum. Item in singulis tabulis constituuntur quatuor propositiones. Prima de possibili, Secunda de contingenti, Tertia de impossibili, Quarta de necesse; omnes istæ quatuor sunt mutuo æquipollentes, mutatis, detractis, aut adiectis negationibus.

S. 33. Ut autem facilius dignoscas, qualis, ac quanta sit propositio modalis, quatuor litteris utimur in hac materia. A. V. E. I. A significat propositionem affirmatiuam, tam de dicto, quam de modo, ut Petrum currere est possibile. V significat negatiuam de utroque, ut Petrum non currere, non est possibile. E affirmatiuam de modo, & negatiuam de dicto, ut Petrum non currere est necesse. I negatiuam de modo, & affirmatiuam de dicto, ut Petrum currere

currere non est necesse, quod hoc carmine expli-
● *cit Hispanus.*

E, dictum negas, I que modum, nihil A, sed Y
totum.

9. 4. **E**X his quatuor syllabis, quatuor di-
ctiones conflavit Petrus. *Amabimus,*

Edentuli, Illiae, Purpurea: Quarum singulæ ha-
bent quatuor propositiones mutuo equipol-
lentes quæ, opponuntur omnibus proposi-
tionibus aliarum figurarum, quas breuitatis
ergo hic describam, earum rationem se-
quenti sectione redditurus.

4. figura.

contrariaz.

3. figura.

Pur-	Petrum nō currere nō est possibile.
pu-	Petrū nō currere non est contingens.
re-	Petrum non currere est impossibile.
a.	Petrum currere est necesse.

Petum currere non est possibile.	Il-
Petrum currere non est contingens.	li-
Petrum currere est impossibile.	q-
Petrum non currere est necesse.	ce

1. figura.

subcontrariaz.

2. figura.

A-	Petrum currere est possibile.
ma-	Petrum currere est contingens.
bi-	Petrum currere non est impossibile.
mus.	Petrum non currere nō est necesse.

Petrum non currere est possibile.	Ed-
Petrum non currere est contingens.	en-
Petrū nō currere nō est impossibile.	tu-
Petrum currere non est necesse.	li-

Vnde qui vult cognoscere, in qua figura sit aliqua propositio modalis, eam inspiciat, si est affirmativa de dicto & modo, aut negativa & cetera, & meminerit si est de possibili, esse primam in quacumque figura, si de contingentia secundam, si de impossibili tertiam, quartam si de necesse, ac facillimo negotio dijudicabit, in qua sit figura, ibique dignoscet, quanta sit, qualis, quibusque & qua ratione opponatur e.g. hæc propositio, *Petrum currere est necesse, est in purpurea*, quia est affirmativa de dicto & modo, hæc autem *Petrum non currere est contingens, est in edentuli*, quia est negativa de dicto, & affirmativa de modo, idemque esto de ceteris, quod difficile est homini obliuioso, memori id factum.

SECTIO X.

Quare omnes propositiones cuiusque fi-
gura sunt mutuo equipollen-
tes?

S. 36. **I**am dixi sectione 4. æquipollentiam: esse duas propositiones æquivalentes, quarum vtraque est de eodem prædicato, & subiecto, eamque contingere addendo, aut detrahendo negationem, ut *omnis homo currit, nullus homo non currit*, sunt æquivalentes, quia *nullus non, & omnis sunt idem*, duæ enim negationes affirmant. Hinc clavis pater, quatuor propositiones modales vnius figuræ esse mutuo æquivalentes. Quis enim non videt, has propositiones significare ré eadem? *Cursus Petri est positiuus, est contingens, non*

est

*est impossibilis, Petrum à cursu cessare non est necessarium etenim si cursus est possibilis, & contingens, non est impossibilis, quia possibile non est impossibile, quod si impossibilis non est, ergo eius carentia non est necessaria, etenim si Petrus necessario cessaret à cursu, nō posset currere, & cursus esset impossibilis, quia quando carentia rei est necessaria, talis res est impossibilis e. g. est necessaria carentia hominis irrationalis, ergo homo irrationalis est impossibilis, quia si esset possibilis, tolleret illam carentiam, que sic esset contingens, non vero necessaria. Hæc, quæ clarissima sunt, continentur in prima figura, *amabilium*, cuius prima, & secunda propositio est, *Petrum currere est possibile, & contingens*, *tertia, Petrum currere non est impossibile, quarta, Petrum non currere non esse necesse*, quia tertia de impossibili, addito non, æquivalet possibili: sunt enim idem, est non impossibile, & possibile. Quarta vero, quæ habet duas negationes, nempe negationem cursus, & negationem necessitatis, negat necessitatem cessandi à cursu, qui autem non habet necessitatem cessandi à cursu, vel non currendi, potest currere, ac proinde eius cursus non est impossibilis, est possibilis, & contingens,*

*§.37. Idem patet in his propositionibus, Petrum non currere est possibile, est contingens, non est impossibile. Petrum currere non est necessarium, nam si Petrus existere potest, quin currat, ergo Petrum non currere contingens est, ergo non est impossibile, ergo nulla necessitas est currendi, nam si illi esset necessario currendum, non posset cessare à cursu. Hæc autem quatuor propositiones tam aperte æquivalentes sunt in secunda figura, *dentuli*, cuius prima, & secunda propositio est, *possibile, & contingens est Petrum non currere* (quod est currere cursu) *tertia, non est impossibile Petrum non currere, quarta vero, non est necessarium Petrum currere.**

§.38. Nec difficiliores sunt hæc, Petrum non currere, non est possibile, non est contingens, est impossibile, Petrum currere, est necessarium, est enim vel oculis conspicuum, cum qui necessario currit, non posse non currere, quia non posse non currere, est omnino idem, ac necessitatem habere currendi, quod si non potest

*nou currere, sed necessario currit, ergo illi non est contingens non currere, ergo est impossibile, quia non contingens & impossibile, idem sunt. Hæc autem quatuor tam claræ propositiones suo ordine continentur in tercia figura, *Purpurea*, cuius prima, & secunda est, *Petrum non currere, (quod est cursu carere) non est possibile, non contingens*. Tertia, *Petrum non currere est impossibile. Quarta, Petrum currere est necessarium.**

*§.39. Item hæc sunt per se notæ, Petrum currere non potest, nec illi potest contingere, est illi impossibile, est illi necessarium cursu carere, nam si currere non potest, nec contingens est: quod si contingere non potest, ergo impossibile est currere, quod si impossibile est currere, ergo non currere est necessarium, hæc autem doctrina continentur in quarta figura, *Illiace*, cuius prima & secunda est, *Petrum currere non est possibile, non contingens, Tertia est impossibile, Quarta, Petrum non currere est necessarium.**

*§.40. Vbi aduerte duas primas propositiones esse affirmatiwas, aut negatiwas eodę omnino modo, Tertiam vero esse negatiwas de modo, quando duæ priores sunt affirmatiwas de eodem modo, quia si in prima affirmantur possibile, & contingens, in tertia debet negari impossibile, vt eo negato affirmetur possibilitas. Quando vero prima, & secunda negant modum, tertia debet illum affirmare, quia si in prima, & secunda negatur possibilitas, in tertia illis æquipollente debet affirmari impossibilitas, vt ea affirmata negetur possibilitas. Quarta vero propositio habet pro dicto contradictoriū, dicitis præcedentium, si enim in tribus prioribus dictū est positivum, seu affirmativum, in quarta est priuatiuum, aut negativum, e. g. si in prioribus dicitur, *Petrum currere*, in quarta dicitur, *Petrum non currere*, si autem in prioribus dicitur, *non currere*, in quarta dicitur, *Petrum currere*, quia id postulat modus necesse, alioquin nō erunt æquivalentes, v. g. in *Illiace* dicitur *Petrum disputare non est possibile, non contingens est impossibile*, si diceretur in quarta *Petrum disputare est necesse*, tantum abesset ab æquipollentia, vt redderet sensum oppositum, vnde necessario dicitur, *non disputare est necesse*. Itaque in quavis figura*

tres

tres primæ propositiones sunt similes in affirmando, vel negando dicto, quod si in prima affirmatur, affirmatur in secunda, & tercua, in quarta autem negatur. Tandem considera, quibus negationibus, aut quibus affirmationibus reddatur sensus idem, tunc autem equivalentes propositiones reddes. Hęc video esse molesta, sed non possunt pratermitte, quamvis omitto, quae possum.

S E C T I O XI.

De quantitate, & qualitate eiusque figurae.

S.41. *O*ppositio propositionum modalium patebit, si eorum quantitas & qualitas dignoscantur. Quantitatem propositionis dixi supra esse vniuersalem, particularem, aut singularem, in propositionibus absolute quantitas sumitur ex quantitate multitudinis significata per subiectum, vel ex vnitate, e.g. *omnis homo currit*, est vniuersalis, quia subiectum habet descensum distributiuum per omnes homines. *Petrus autem currit*, est singularis, quia subiectum vnam rem significat, *aliquis homo currit*, est cōfusa, vel particularis, quia vague descendit ad individua sub disiunctione. In propositione modali non spectatur quantitas ex subiecto sive dicto, sed ex modo, nam propositiones de dicto vniuersali sunt particulares, & de dicto singulari sunt vniuersales: (vt patebit) quamobrem recte Fonseca monuit lib. 3. c. 10. harum quantitatem sumi ex verbi vniuersalitate, aut particularitate, nempe ex temporum differētiis, propositio n. modalis, qua verbum significat omnes temporis differētias, erit vniuersalis, quando vero aliquam vague erit particularis, quando vnam determinate, erit singularis, eritque iudicium idem de quibuscumque alijs circumstantijs significatis per verbum.

S.42. *Purpurea*, & *Illiace*, sunt modi vniuersales, quia subse continent, & subalternat alios duos modos, *purpurea* subalternat sibi propositiones de *amabimus*, *Illiace* vero propositiones de *edentuli* (vt patebit). unde constat *amabimus*, & *edentuli* esse modos particulares. Quae sic probantur. In *purpurea* quarta

propositio est hęc, *Petrum currere est necesse*, quae vniuersalissima est, quia verbum, est, amplectitur omnia tempora, quibus Petrus existat, nam si Petrus est necessario currens, ergo nunquam potest à cursu cessare, quia si posset, non esset illi necessario currendum, quod patet ex tertia propositione eiusdem figuræ æquivalente quartæ e. g. *Petrum non disputare est impossibile*, quae falsa esset, si aliquando esset possibile Petrum non disputare, quia impossibile est modus negatiūs, qui absolute & sine limite dictus, est vniuersalis, vt *Petrus non currit*, id est nullibi, nec modo vlo currit, quod si aliquando posset Petrus non disputare, ergo non esset absolute impossibile disputare, quia pro ea differentia non esset impossibile, nam quod aliquando est possibile, non est absolute impossibile, quia impossibilitas dicit carentiam potentie, & quod semel est possibile, non habet carentiam possibilis, sed possibiliter. Idem patet in prima, & secunda propositione, *Petrum non currere, non est possibile, nec contingens*, ergo in nullo tempore Petrus erit potens cessare à cursu, aut in quo illi possit contingere carentia cursus, quod si quando contingere posset, contingens esset, & consequenter falsa esset secunda propositio afferens, eam non esse contingentem.

S.43. In *Illiace* certatur eadem vniuersalitas, quia habet modos eadem ratione negatos, & affirmatos, qua *purpurea*: quarta propositio est, *Petrum non currere est necesse*, tertia *Petrum currere est impossibile*, ergo in nullo tempore potest currere, quia quod est impossibile, nullo tempore est possibile: prima & secunda aiunt non esse contingens nec possibile, ergo numquam est contingens, nec possibile, alioquin esset possibile atque contingens. Ex quibus aperte monstratur vniuersalitas vtriusque figure, quia modus vtriusque se porrigit ad omnia tempora, potest quo fieri descensus distributius ad singulare, more propositionis absolute vniuersalis, e.g. *Petrus currere non est possibile*, quae est in *illiace*, ergo non est possibile *Petrum currere heri*, nec *hodie*, nec *cra*, & cetera: Item hęc, *Petrum currere est necesse*, quae est in *purpurea*, habet hunc descensum, ergo necesse est *Petrum currere*.

Bodie;

hodie, & cras, & quoniam tempore existat, quæ sunt signa propositionis vniuersalis.

§.44. *Amabimus, & edentuli,* sunt modi particulares, siue confusi, qui non amplectuntur collectiue omnes temporis differentias, sed tantum sub disiunctione, nec opus est descendere ad singulas distributivæ, sed disiunctivæ. Nam ad veritatem earum propositionum sufficit, si, quod affirmatur, contingat aliquo tempore, & non omni, e.g. *Petrum currere est possibile*, quæ est prima propositiæ de *amabimus*, veritatem sumit, si Petrus potest currere hodie, licet non possit currere cras, quia illa propositiæ tantum affirmat potentiam cursus Petri, sed Petrus potens currere cras vere habet potentiam currendi, ergo propositiæ, quæ solum affirmat Petrum posse currere, erit vera, quemadmodum, qui dicit, *homo currit*, eius propositiæ est vera currente solo Petro, nec enim *ly possibile*, sic prolatum dicit cursum esse possibilem omni tempore. Quo manifester disparatur ab *impossibili*, quia cum is sit modus negatiuus, vniuersaliter negat, & pro quocumque tempore. Ut si quis dicat, *Petrus non currit*, est falsum, si currat Romæ, licet non currat Toleti. Vnde patet cæteræ tres propositiones de *amabimus*, esse particulares, quia æquivalent primæ, de secunda patet, tertia est hæc, *Petrum currere non est impossibile*, at non *impossibile* idem est, quod *possibile*, quemadmodum *nonnullus* idem est, quod *aliquis*, de quarta patet, quia est hæc, *Petrus non currere non est necesse*, id est, Petrus non habet necessitatem cessandi à cursu, quæ æquivalet, huic, *Petrus potest currere*. Idem iudicium est de propositionibus in *edentuli*, quia habent modos eodem modo affirmatos in prima, & secunda propositione, & negatos in tertia, & quarta: quemadmodum propositiones de *amabimus*, ac proinde seruant eamdem quantitatem.

SS

SECTIO XII.

De oppositione cuiusque figura cum alio.

§.45. Vnde constat *purpurea* & *illiace* oppositione contrarie, quia negari non potest esse eas oppositas in affirmatione, & aliunde sunt vniuersales, ergo sunt contraria, maior probatur, quia hæc prima propositiæ de *purpurea*, *Petrum non currere non est possibile*, habet hunc sensum, *Petrus non potest existere*, quia *currat*. Item hæc prima propositiæ de *illiace*, *Petrum currere non est possibile*, reddit hunc sensum, *Petrus, quamvis existat, non potest currere*, sed Petrus existere non posse, quia *currat*, & Petrus non posse existere nisi currendo, aperte opponuntur, quia Petrus existens, & necessario currens non potest cursu carere, ergo illæ propositiones sunt oppositæ. Confirmatur, repugnat utramque esse verâ, ergo opponuntur: consequentiam probauit supra, ostendens omnem repugnantiam propositionum in veritate aut falsitate esse ratione duarum singularium, reciproce contradicentium. Antecedens patet, quia si verum est, Petrus existere posse aliquando, quia *currat*, ergo non erit verum Petrum existentem necessario currens, nà si necessario currens, non potest existere nisi currens, quod si non potest existere nisi currens, ergo non potest existere, quia *currat*, ergo si prima propositiæ in *purpurea*, affirmans Petrum non posse existere quia *currat*, est vera: prima de *illiace* necessario est falsa, quia affirmat Petru existentem non posse currere, nam si necessario currit, quomodo est *impossibile* ut *currat*? vt si Deus necessario est Deus, quomodo potest non esse Deus? ergo illæ propositiones opponuntur in veritate. Tandem possunt esse simul falsæ, quæ est proprietas contrariarū, nam hæc, *Petrum non currere non est possibile*, aperte est falsa, quia Petrus potest existere quia *currat*. Item hæc, *Petrum currere non est possibile*, est æque falsa, quia Petrus existens potest currere quia tam cursus, quam carentia illius, sunt accidentia separabilia à Petro. Itaque

Itaque quia in falsitate vtriusque non continentur duæ propositiones singulares mutuo contradictentes; ideo possunt esse falsæ, quia vero continentur in vtriusque veritate, ideo non possunt esse simul veræ, quæ est propositionum contrariarum proprietas, ut de absolutis dixi.

§.46. *Purpurea* & *amabimus* sunt subalternæ, quia *amabimus* est particularis, *purpurea* autem vniuersalis, sub quo modo continetur *amabimus*, nam hæc prima propositio *amabimus*, *Petrum currere est possibile*, continetur sub hac prima de *purpurea*, *Petrum non currere non est possibile*, nam necesse est *Petrum currere*, quod si Petrus necessario currit, ergo currere potest, quæ est prima propositio de *amabimus*, eam autem contineri sub *purpurea* patet: quia valet consequentia à *purpurea* ad *amabimus*, affirmatiue, non tamen valet ab *amabimus* ad *Purpurea*, nam omne, quod necessario currit (quod affirmat *Purpurea*) currere potest, (quod affirmat *amabimus*) at non omne quod currere potest, necessario currit (ut patet) qua in parte seruant hi modi proportionem harum absolutarum, *omnis homo currit*, *aliquis homo currit*: itaque posse currere verificatur in uno tempore vase sumpto, sicut *aliquis homo currit*, in aliquo individuo, at vero necessario currere debet omni tempore distributive verificari, sicut *omnis homo currit*, in omnibus individuis. Veritas autem pendens ab omni tempore continet in se veritatem pendentem ab uno; immo pendet ab ea, sicut veritas huius, *omnis homo currit*, pendet à veritate huius, *aliquis homo currit*, veritas autem huius, *Petrus potest currere*, non pendet ab huius veritate, *Petrus necessario currit*, sicut nec veritas huius, *aliquis homo currit*, pendet à veritate huius, *omnis homo currit*; idem iudicium est de *edentuli*, qui modus subalternatur *illiace*, quia hæc prima propositio *illiace*, *Petrum currere non est possibile*, continet hanc primam *edentuli*, & ab ea pendet, *Petrum non currere est possibile*: quia si non est possibile, ut currat, ergo possibile est, ut non currat, ut si non est possibile, ut sim ego lapis, ergo possibile est, ut non sim lapis. Expende eas propositiones, quæ mutuo comparatz

seruant eamdem proportionem, quam inter se *purpurea*, & *amabimus*.

§.47. Hinc vterius deduco, *amabimus*, & *edentuli*, esse propositiones subcontrarias, quia sunt subalternæ duabus contrarijs. Item quia sunt particulares, sive confusa, & possunt esse simul veræ, non tamen simul falsæ. Nam hæc prima de *amabimus*, *Petrum currere est possibile*, est quidem vera, similiter & hæc prima de *edentuli*, *Petrum non currere est possibile*, quia in earum veritate non continentur duæ singulares mutuo contradictentes, quia cum cursus Petro sit accidentis separabile, potest illud habere, & non habere, eas non posse esse falsas probatur, quia si hæc de *amabimus*, *Petrum currere est possibile*, esset falsa, ergo possibile esset *Petrum non currere*, ut ex terminis patet, ergo hæc propositio de *edentuli*, *Petrum non currere est possibile*, non posset esse falsa, quia vere posset Petrus non currere, quod si posset esse falsa, continerentur in vtriusque falsitate duæ singulares contradictoria, quia *Petrum currere est possibile*, ad sui falsitatem requirit, ut cursus sit impossibilis, & *Petrum non currere est possibile*, requirit ad sui falsitatem, ut cursus Petri sit necessarius, & ut Petrus semper currat, sed *Petrum non posse currere*, & necessario currere, sunt contradictoria, quia curreret simul & non curreret, ergo *amabimus* & *edentuli*, non possunt esse simul vera, quod proprium est subcontrariarum.

§.48. Tandem deduco *Purpurea*, & *edentuli* esse contradictoriæ oppositas, similiter *illiace*, & *amabimus*, nam vna contraria opponitur contradictoriæ subalternatae Alterius contrariae, ut *omnis homo currit*, opponitur contradictoriæ huic, *aliquis homo non currit*, quia continetur sub hac, *nullus homo currit*, ratio à priori, quia *Purpurea* est propositio vniuersalis negatiua de modo, *edentuli* autem est particularis affirmatiua de eodem modo, ergo sunt contradictoria, patet consequentia ex definitione contradictoriarum, (idem de *illiace*, & *amabimus* est) nam *purpurea* negat dictum in tribus propositionibus, illudque affirmat in quarta, & negat modum in duabus, affirmat autem in tertia, & quarta; *Edentuli*

H

vero

vero in tribus negat etiam dictum, & affirmat modum in duabus, illumque negat in duabus ultimis, e.g. Petrum non currere non est possibile, est prima de purpurea, cui contradicit hæc, Petrum non currere est possibile, quæ est prima de edentuli: possibile autem, & non possibile mutuo contradicunt, quod clarius patet in illiace, Petrum currere non est possibile, cui contradicit amabimus, Petrum currere est possibile, posse, & non posse contradictione opponuntur nec possunt simul esse veræ, vel simul falsæ, quia duo contradictiones reperirentur à parte rei, possunt autem opponi contradictione, ut singulares, si terminos adstringamus, ut Petrum non currere hic, & nunc (ut aiunt) non est possibile, Petrum non currere hic & nunc est possibile, quia una temporis differentia in particula-ri significatur.

§.49. Rogas vtrum reperiatur contradictione in modalibus, præterquam in contradictione modi? Respondeo negatiue, quia quacumque alia ratione se habeant propositiones, possunt esse aut simul falsæ, ut contraria, aut simul veræ, ut subalternæ, ratio à priori, quia contradictione est in affirmatione, & negatione copulæ, quæ in modalibus est modus ipse, in hac autem propositione modalis. Petrum currere est verum, Petrum non currere est verum, reperiatur contradictione, quia modus ipse negatur saltē remote, nam dicere, verum esse Petrum non currere, virtualiter dicit, non esse verum Petrum currere, quia in ijs modus essentialiter pendet à dicto, nam ab eo quod res est, vel non est, propositione dicitur vera vel falsa, vnde ex affirmatione, & negatione dicti sequitur affirmatio, & negatio modi, & veritatis in propositione, quod est absimile in cæteris modis.

§.50. Dicta possunt esse singularia, vel vniuersalia, vel confusa, ut Petrum currere est possibile, omnem hominem currere, aliquem hominem currere, possuntque esse descensus in dicto, retento eodem modo in singularibus e.g. in amabimus, omnem hominem currere est possibile, Paulum & cetera, cui contradicit hæc in illiace, hominem currere non est possibile, ergo nec Petrum & cetera, cui etiam contradicit hæc in illiace, aliquem hominem currere non est possibile, licet-

enim mutetur dictum in illiace, tamen quicquid hæc propositio in amabimus, omnem hominem currere est possibile, complectitur hanc, aliquem hominem currere est possibile, ideo hæc de illiace, aliquem hominem currere non est possibile, contradicit huic de amabimus, omnem hominem currere est possibile, quia ex veritate, aut ex falsitate vtriusque, darentur in uno individuo duo prædicata contradictionia. Nam esset possibile & non possibile unum hominem currere.

§.51. Modales conuertuntur ex parte dicti, non vero ex parte modi, e.g. Petrum currere est possibile, sic conuertitur, aliquod currens esse Petrum est possibile, conuertuntur autem dicta seruatis regulis conuerionis absolute propositionis. Modales exclusæ vocantur, quæ sunt per modum aduerbialem, ut Petrus contingenter disputat, licet enim voces sint diuersæ, quia disputatio affirmatur de Petro, & non modus, tamen re ipsa & modus & disputatio affirmantur, sicut in compositis, quia Petrum currere est necesse, affirmare, & cursum, & necessitatem illius, sicut hæc, Petrus contingenter disputat, afferit & contingentiam, & disputationem, tamen improprie affirmantur per aduerbiū, ut hæc, Petrus impossibiliter disputat, de ijs agunt Sotus lectio-
ne 2. & Toletus lib. 3. cap. 6. nec opus est ad-
earum oppositionem, & quantitatem nisi
considerare, quomodo aduerbiū æquiualeat verbo. Impossibiliter, & necessario, sunt modi
vniuersales, possibiliter, & contingenter sunt
particulares. Considereturque eorum æquivalencia. Quæ & alia, quia magis molestæ
sunt, quam utilia, omitti. Aristoteles alio
modo propositiones efformat, nam primam
vocat de necesse, secundam de possibili. Tertiarn
de contingenti: Quartam de impossibili, quem
imitatus Fonseca, sed res eadem est, vñus:
autem stat à Petro His-
pano.

SÉCTIO

SECTIO XIII.

De exponibili, & exclusua propositione.

S.52. Proposition exponibilis est, quæ indiget expositionem, quod potest multipliciter evenire, multis enim modis potest aliquis obscure loqui. A summulistis accipitur pro enuntiatione obscura, propter aduerbiū aliquod, ratione cuius indiget resolutione (vt aiunt) per clariores propositiones illi æquivalentes, & quæ eundem habeant sensum, propostio illa obscura vocatur, exponibilis, quia est, quæ eget expositionem. Illæ autem, per quas exponitur, vocantur exponentes: quia per illas declaratur obscura. De exponibilibus agunt Toletus, lib. 3. Fonseca lib. item 3. Sotus autem præfusæ in opusculo de exponibilibus.

S.53. Harum species est propostio exclusua, quæ afficitur signo aliquo exclusionem significante, e.g. Tantum, solum, dumtaxat, &c. E quibus nonnullæ afficiuntur signo à parte prædicati, quæ vocantur de extenso seu prædicato excluso. Quando nimirum excluditur aliquod comprædicatum à prædicato propositionis, e.g. Petrus est summulista tantum, id est, est ignarus aliarum facultatum à summulistica. Ex ijs duo sunt genera, alterum excludens numerum, e.g. Apostoli sunt duodecim tantum, id est, sunt in numero duodenario, & non in maiori. Quæ exclusio dicitur, secundum pluralitatem. Alterum genus excludit rem aliquā, ut Petrus est tantum musicus. Quæ dicuntur, Exclusio secundum rem, est magnum discrimen cū exclusio ponitur à parte prædicati, ac cum ponitur à parte subiecti, e.g. Apostoli sunt tantum duodecim, est vera propositione, hæc autem falsa, tantum Apostoli sunt duodecim, reddit enim hunc sensum, in solo Collegio Apostolorum est numerus duodenarius, quod est falsum, quia etiam Senatus Pompeionensis est in eodem

numero: in ijs exclusiis parum est difficultatis.

S.54. Secundum genus exclusuarum est, quo exclusio præfixa propositioni totam illā afficit, quæ vocatur exclusa simpliciter, vt tantum homo currit. Hæ sunt quatuor. Prima integræ affirmatiua: quæ & signum exclusionis & copula verbi affirmantur, vt tantum homo currit. Secunda opposita primæ est, quæ negatur signum proposita vna negatione, vt non tantum homo currit. Tertia, quæ negatur copula, & affirmatur signum, vt tantum homo non currit. Quartæ huic opposita est de ytreque negato, vt Non tantum homo non currit. Has propositiones ita summulistæ resoluunt. Primam per propositionem hypotheticam copulatiuam, cuius prima pars sit particularis affirmatiua de eodem subiecto, amoto etiam signo, secunda vero sit vniuersalis negatiua cum opposito subiecti, e.g. hec tantum homo currit, sic exponitur, aliquis homo currit, & nihil præter illum currit. Secundam resoluunt per hypotheticam disiunctiuam, e.g. hæc, non tantum homo currit, sic resoluitur, nullus homo currit, vel aliquid non homo currit. Tertiâ vero resoluunt per hypotheticam copulatiuam, vt primam, e.g. hæc, tantum homo non currit, ita resoluitur, homo non currit, & omne aliud currit. Quartâ vero resoluunt per hypotheticam disiunctiuam hoc modo, non tantum homo non currit, id est, omnis homo currit, vel aliquid non homo currit. Hæc communiter summulistæ.

S.55. Inter has propositiones afsignant omne genus oppositionis ad quas aduertere, vocali I significari enuntiationem particularem affirmatiuam, vocali autem, A vniuersalem affirmatiuam, O autem particularem negatiuam, E vero vniuersalem negatiuam. Equibus constantur quatuor dictiones iste. Regit, Prorā, Clauo, in dictione iste ponitur prima propositione, tantum homo currit, in Regit, ponitur secunda, non tantum homo currit, in Proram ponitur tertia, tantum homo non currit, in Clauo ponitur quarta, non tantum homo non currit. In hoc autem quadrangulo cernes oppositionē

Iste. tantum homo currit.	contrariæ.	Proram. tantum homo non currit.
------------------------------	------------	------------------------------------

Subalternæ.

Contradictoria
dilectoria

Subalternæ.

Clauo. non tantum homo non currit.	Regit non tantum homo currit.
---------------------------------------	----------------------------------

subcontrariæ.

Iste & Proram dicuntur vniuersales, forte quia illarum exponentes sunt hypotheticæ copulatiæ, quæ exigunt ad sui veritatem collectionem obiecti, quemadmodum propositio vniuersalis. Hæc enim copulativa, *Petrus currit, & Ioannes non loquitur*, requirit ad sui veritatem, ut & *Petrus currat*, & *Ioannes non loquatur*; quorum altero deficiente non est vera propositio. *Clauo, & Regit* dicuntur particulares, forte quia illarum exponentes sunt disiunctiæ, vbi autem est disiunctio, est propositio particularis: exigens vnam partem obiecti ad sui veritatem: ut ad veritatem huius, *Petrus currit, vel Ioannes loquitur*, sufficit, si *Petrus currat* ac teneat Ioanne.

cto. Deinde, propositio secundi modi, *non tantum omnis homo currit*, quæ dicitur contradicte priori, non potest resolui in *regit* disiunctio per primam vniuersalem negatiuam, & secundam particularem affirmatiuam. Possent enim esse simul falsæ contra leges contradictientium. Demus enim currere solum Petrum, & nihil aliud, tunc esset falsa hæc propositio primi modi, *tantum omnis homo currit*, quia habet hunc sensum, *omnis homo currit, & nihil preter illum*; quod est falsum, quia Antonius non currit. Item hæc, *non tantum omnis homo currit*, esset falsa, si resolueretur in *Regit*, hoc modo, *nullus homo currit vel aliquid non homo currit*. Nam Petrus currit, & nullum non homo currit. Quod sufficit ad falsitatem huius propositionis, quia nulla pars eius obiecti ponitur, sicut per illam enunciatur, quia neque ponitur carentia cursus in omni homine, neque ponitur cursus in rebus distinctis ab homine, ut hæc est falsa, *Petrus currit, vel Ioannes non currit*, si neque Petrus currit, neque Ioannes caret cursu, nam ad veritatem disiunctiæ requiritur vnam partem obiecti esse, ut ab illa dicatur. Supersedet à responsionibus huius argumenti, quia facile possunt impugnari, satius esse dicens ostendere falsitatem eius regulæ, quo ceteræ regulæ corrunt. Hoc autem confirmari potest ex propositione de subiecto singulari, quæ non potest illa ratione resolui.

§. 57. Secundo, hæc resolutio propositiōnum non tam enucleat quam arietino more videtur inuecta. Hæc enim propositio, *non tantum homo currit*, à summulistis ita resoluitur, *nullus*

S E C T I O XIII.

Difficultates circa hanc doctrinam.

§. 56. Primum; iste modus resolutiōis propositiones, non videtur admodum aptus, licet enim in propositionibus de subiecto indefinito locum haberet ea doctrina, non tamen in subiecto vniuersali. Nam hæc propositio, *tantum omnis homo currit*, est in primo modo, quia est integræ affirmatiua, quæ admodum hæc, *tantum homo currit*, & tamen resolui non potest in *Iste*, per primam particularem affirmatiuam: debet enim necessario resolui per primam vniuersalem affirmatiuam, & per secundam vniuersalem negatiuam, exempligratia, *omnis homo currit, & nihil preter illum currit*. Nam propositiones primi modi resoluuntur retento eodem subie-

nullus homo currit, vel aliquid non homo currit, cum tamen ē mammis luxerimus eiū resolutionē esse hanc, homo currit, & aliquid præter hominem currit. Ratio à priori, quia in hac propositione primi modi, *tantum homo currit,* ly *tantum negat* societatem cursus aliarum rerum cum homine, de quo non negatur, sed affirmatur cursus in ea propositione. At vero hæc propositio secundi modi, *non tantum homo currit,* affirmat eam societatem, quia illa negatio non præfixa signo negatiuo affirmat, quod negatur per signum, nam duæ negationes affirmant. Signum enim est negatio, & quod per illud solum negatur, affirmatur per illud & per præpositam illi negationem. Itaque utraque propositio affirmat cursum de homine, prima autem cum cursum negat de alijs rebus, secunda vero eundem concedit ijsdem rebus.

§. 38. Confirmatur: quia nec signum, *solus*, est exclusiuum sicut, *tantum*: etenim propositio, *solus sum ego*, æquualet huic, *tantum ego sum*. Item hæc, *non sum ego solus*, æquualet huic, *non tantum ego sum*: sed hæc, *non solus sum ego*, non negat me esse: nec exponitur disiunctiue per primam negatiuam & secundam affirmatiuam: sed copulatiue per vtramque affirmat me esse, & alium mecum: ergo hæc propositio, *non tantum sum ego*, non negat me esse, sed potius dicit me esse, & alium mecum. Probatur minor primo ex c. 8. Ioannis nu. 16. *solus non sum, sed ego*, & qui misit me pater, vbi Christus hanc propositionem, *non sum ego solus*, ita resoluit; copulatiue, *ego sum*, & est pater meus. Secundo probatur: quia si quis diceret, *ego solus natus sum in peccato originali*, teneretur ad hanc propositionē retractandam; vt minimum per hanc, *non solus ego natus sum, in peccato originali*; id est, *ego & alij nati sumus in peccato, originali*, vbi ly *non solus*, non negat hominem natum in peccato, sic enim non purgaret errorem. Ergo negatio præposita signo exclusiuo nō negat copulam de subiecto, sed affirmat præcise, quod negatum fuerat per signum: utraq; autem propositio est affirmatiua in prima præiacente.

§. 39. Confirmatur hæc doctrina. Qui effutiret hunc errorem. *Tantum ego natus sum in peccato originali*; postea illum purgaret per hæc

propositionem. Non tantum ego natus sum in peccato originali. Quod summulistæ negare non possunt opinantes eas duas propositiones esse contradictorias: error autē per suam contradictionem corrigitur. In mea autem sententia satis purgari patebit nunc. Igitur hæc propositio. *Non tantum ego natus sum in peccato originali*, est propositio catholica ab eccllesia definita: quia est purgatio & correccio propositionis hæreticæ, ergo eius exponens debet etiam esse catholica & definita ab eccllesia: vt ex terminis patet. Sed hæc exponens à summulis assignata, *ego non sum natus in peccato*, vel alij sunt nati in peccato, licet sit vera, non tamen est catholica, nec definita ab eccllesia, ergo per hanc non bene expositur illa exclusiuam secundi modi. Minor patet; quia illa propositio nusquam reperitur, nec alia in qua contineatur. At vero per hanc hypotheticam copulatiuam, & integre affirmatiuam, *ego & alij nati sumus in peccato originali*, satis sit primo errori, ergo hæc exponit hanc, *nō tantum ego natus sum in peccato*. Consequentia patet, quia error fuerat in exclusione aliorum à peccato originis, quam exclusionē tollit hæc ultima propositio. Et cum altero ē duobus ijs modis exponatur illa propositio secundi modi, ostensemq; sit, eam non esse catholicam per exponentem disiunctiua, consequitur, vt exponens copulatiua integre affirmatiua sit catholicæ, & illi æquialens, cāq; exponens. Hanc autem copulatiuam esse definitam patet ex sessione 5. Concilij Trident. afferētis omnes posteros Adami nasci in peccato. Sub qua vniuersali affirmatiua continentur copulatiue omnes singulares affirmatiue. Exempli gratia. *Ego & alij nati sumus in peccato*. At non continetur hæc, *ego non sum natus in peccato*, vel alij nati sunt in peccato: quia vniuersalis affirmatiua nullam continet singularem negatiuam: nec descendens disiunctiuum, sed copulatiuum: ergo hæc disiunctiua non potest esse exponens huius catholicæ, *non tantum ego natus sum in peccato*: sed illa copulatiua & affirmatiua erit eius exponens. Quod patet quia si quis diceret, *Christus non est homo*, vt errorem corrigeret, deberet determinate dicere, *Christus est homo*: nec satisficeret, si diceret *Christus nō est homo*, vel *lapis est sub-*

H. 3; Blantia:

Stantia: quia, quamvis hæc est vera, tamē non conceditur determinate, quod determinate negarat prior: ergo similiter, qui diceret, *non tantum ego natus sum in peccato*, non satisficeret, si haberet hunc sensum, *ego non sum natus in peccato*, vel alij sunt nisi, quia non affirmaret determinate, quod negarat determinate, & eius proposition posset esse vera, quin ipse natus esset in peccato. Satisfacit autem in mea sententia, quia affirmat me & alios natos in peccato originali. Ergo hic modus resoluendi est aptus, nec difficile esset falsitatem ostendere regularum, quas summulæ de ceteris modis tradunt. Opinati enim sunt, negationem præfixam modo negare totam propositionem, cum non neget nisi negationem ipsius modi.

§. 60. Exclusiæ autem sic exponuntur. Hæc prima primi modi, *tantum Petrus currit*, sic, *Petrus currit*, & *præter illum nihil currit*. Hæc secunda secundi modi, *non tantum Petrus currit*, sic exponitur, *Petrus currit*, & *præter illum aliiquid currit*. Tertia vero, *tantum homo non currit*, sic, *homo non currit*, & *præter illum omnia currunt*. Quarta vero, *non tantum homo non currit*, sic, *homo non currit*, & *præter illum aliiquid etiam non currit*.

§. 61. His propositionibus contradictioræ sunt assignandæ in exponentibus, non vero in ipsis exponentibus. Verbi gratia. In primo modo, *tantum Petrus currit*, non bene contradicitur per hanc, *non tantum Petrus currit*, veraque enim potest esse falsa, si Petrus non currit. Ratio est, quia negatio præposita non negat totam propositionem, sed tantum signum, ut dixi, contradicitur autem illi per exponentes. Verbi gratia, *Petrus currit*, & *nihil præter illum currit*, sic contradicitur, *non Petrus currit*, & *nihil præter illum currit*. Neque potest contradici per hanc copulatiuam, *Petrus non currit*, & *aliiquid præter ipsum currit*: quia essent simul falsæ duæ contradictentes ex suppositione, quod nec Petrus, nec aliiquid currit. Hæc enim est

falsa, *Petrus currit*, & *præter illum nihil currit*. Item & hæc copulatiua, *Petrus non currit*, & *præter illum aliiquid currit*. Idem dicendum est de propositionibus in ceteris modis.

SECTIO XIV.

De exceptiis & reduplicatiis.

§. 62. Proposition exceptiuæ est, que aliquo signo exceptiō afficitur, ut *præter*, *nisi*. Aduerte terminum exceptum debere esse superiore in termino excipienti, ut *omne animal præter hominem est rationis expers*. Hæc propositiones debent exponi per alias æquipollentes, quæ clarius explicit propositionem exceptiuam, ut hæc *nullum animal præter hominem est capax rationis*, sic exponitur, *inter animalia, homo est capax rationis, & non aliud*, & sic de reliquis propositionibus.

§. 63. Reduplicatiæ sunt propositiones, quæ habent aliquid signum, appellans supra aliquem terminum, ut *album*, in quantum *album* disgregat visum, quæ propositiones indicant causam aliquius rei esse rationem formalem, supra quam reduplicant, ut *album in quantum album est disgregatum visus*, id est, *ratio disgregandi est albedo*, de his vocibus fuse ago in explicacione vocum logicæ præmissa.

Monitiumcula ad tyronem.

Audi obsecro (tyro) nec arbitriteris hic de considerari quæstiones de modo sciendi, syllogismorum structura, reductione, alijsque id genus: Hæc enim omnia disputantur abunde in logica, disputatione &c. quæ tota de definitione, diuisione, & argumentatione: de syllogismo, de eius figuris, modis, reductione ostensiua, & ad impossibile. Illuc ea rejici, quia enucleatius possunt illic, quam hic exceptuari. Illuc adi, nec enim longe illa absunt.

FINIS SYMMVLA RVM.

D I S P V T A -
T I O N E S L O -
G I C A E ,

A PETRO HVRTADO
de Mendoza

V A L M A S E D A N O ,
DE SOCIETATE
I E S V .

**INDEX EORVM,
QVÆ EX LOGICA
IN ALIOS LIBROS
TRACTANDA
REIICIO.**

DE PROOEMIALIBVS.

VID sit artificium logicum disputatio. 7. de Anima sectione 6.

De actu practico & speculativo, disputatio. 11. de Anima.

*De unitate scientiarum disputatio. 16. de Anima sectione quartæ,
& disput. prima, Metaphysica sect. 6.*

DE VNIVERSALIBVS.

Tota disputatio 5. Metaphysica est de Vniuersalibus, de distinctione rationis disputazione 6. Metaphysica sect. 4.

EX LIBRIS PERIHERMENIAS.

VTrum iudicium sit una simplex qualitas, disputatione septima de Anima, sectione secunda.

De veritate propositionum de futuro contingentí, disp. 9. de Anima sectione 5.

Item absolute de veritate actuum agitur tota ea disput.

De predicamentis à disputatione 9. Metaphysica.

EX LIBRIS POSTERIORVM.

VTrum cognitio reflexa requiratur ad assensum conclusionis, disput. 7. de Anima, sectione 5.

Quid sit discursus, disput. 7. de Anima, sect. 3.

Necessitas assentiendi conclusioni ex præmissis. Ibidem sect. 4.

VTrum præmissa efficienter concurrent ad conclusionem. Ibidem, sect. 8.

De evidentiâ & certitudine, disput. 8. de Anima.

ALL.

ALIQUAE VOCES EXPLI-
catae.

S.1. **M**aterialiter & formaliter, his vocibus frequenter utimur, & abutimur. Materialiter significat, quando alicui materia & siue subiecto realiter conuenit aliquod praedictum, vt album est dulce, ne mpe materialiter, id est, eadem materia siue res, quæ est alba, est etiam dulcis, & in diuinis paternitas est natura, & iustitia misericordia, identice siue materialiter.

Formaliter significat, quando aliquod praedictum conuenit subiecto ratione alicuius formæ, vt album formaliter disgregat visum, id est, albo conuenit disgregare visum ratione albedinis, quæ vox semper reduplicat formam, & significat, formam esse causam, propter quam conuenit praedictum subiecto, vt albo disgregare visum propter albedinem, quapropter multæ propositiones identice, seu materialiter veræ, in sensu formaliter sunt falsæ, vt albū formaliter est dulce, quia facit hunc sensum, albedo est ratio, propter quam subiectum est dulce. H itermini applicantur, & cœceptibus realiter distinctis, vt patet ex subiectis exemplis, & conceptibus sola ratione distinctis, vt in diuinis, in quibus intellectus formaliter nō est voluntas formaliter. Item in humanis animal formaliter non est rationale formaliter, quia efficit hunc sensum, operatio à qua homo denominatur animal, non est operatio à qua denominatur rationale, & proportione seruata, distinctio rationis imitatur distinctionem realē, quia sicut dulcor non constituit album, ita neq; cursus denominat animal, sed rationale, de quo satis dixi disputatione 6. Metaphysic. & disputatione tertia logicæ sectione prima.

S.2. Reduplicatiuè, & specificatiuè, siue identice. Haec voces recidunt in materialiter, & formaliter. Nam specificatiuè, & identice appellat supra solum subiectum, siue materiam, siue entitatem, vel speciem, respondetque materialiter, reduplicatiuè autē æquivalet formaliter, qua vox denotatur praedicatu conuenire subiecto ratione alicuius formæ, vt album reduplicatiuè disgregat visum, non ta-

men est dulce reduplicatiuè, sed specificatiuè.

In communi, & vt sic significant conceptus communes, vt apprehenduntur conceptus confuso, & communi, vt homo, vt sic est risibilis, id est, rationi communi hominis conuenit risibilitas, hæc autem est falsa propostio, homo vt sic est albus, nam rationi communi hominis non conuenit albedo. Vt sic potest etiam reduplicare in sensu formaliter, & in identico, sed vt statius est in identico, nam rationes communes habent diuersa praedicata communia, quorum aliqua illis conueniunt ratione essentia formaliter, vt homo, vt sic est animal, alia identice, vt homo, vt sic est risibilis. Sumatur ergo, vt sic pro solo conceptu communi, vt ab inferioribus præciso.

Formaliter, & efficienter, significat formaliter praedictum conueniens subiecto ratione alicuius formæ, aut conceptus, verbi gratia materia prima formaliter est potentia passiva, id est, per suum conceptum, siue essentiam. Item hic calor reddit formaliter calidum, id est per suam entitatem: efficienter autem significat, quando res aliqua præstat aliquid efficiendo aliud, verbigratia, color ignis reddit calidam manum efficienter, id est, efficiendo in manu calorem à se distinctum, calor autem existens in manu illam reddit calidam formaliter, id est, per suam entitatem illi unitam. Item ignis formaliter est calefactius, & calefactio formaliter est calefactio, id est, per suas entitates, & essentias. Aduerte rationem agendi etiam formaliter denominare terminum actum, nam per suum conceptum formalem illum agit, item agens immediatum formaliter est agens, vt quod, id est, per suam entitatem agit, vt quod, ex autem denominations reducuntur ad denominationes efficientium.

Virtualiter, formaliter, & eminenter termini sunt ad expressionem causarum, & effectorum. Formaliter continetur effectus in causa, quando est in illa propria entitas effectus, vt ignis formaliter est calidus, denique quotiescunq; res significata, secundum suum esse, est in alia, dicitur esse in illa formaliter, vt albedo in pariete, à qua denominatur formaliter albus. Virtualiter continetur effectus in sua

I causa

causa, quando non est secundum suum esse in illa, sed ab illa potest produci, vt sol est virtualiter calidus, non formaliter, quia calor secundum suum esse non reperitur in sole, potest tamen à sole produci. Eminentia significat effectum contineri in virtute causæ ipso perfectioris, & aequi vocæ, qua continet perfectionem effectus, sublati illius imperfectionibus, vt calor continetur eminenter in luce, quæ est qualitas, sicut ille, sed contrario carens, & creaturæ continentur eminenter in Deo. Nonnunquam Angelus dicitur continere eminenter hominem, quia est illo perfectior, sed immerito, & vulgari ratione, quia illum non potest producere.

S.4. Actu, & potentia, res dicitur esse actu, quando simpliciter est, quod enim non est actu, non est simpliciter. Potentia dicitur res esse, quando non est, sed potest esse, vnde sicut homo, qui nondum est Papa, simpliciter non est Papa, licet possit esse, ita res, quæ sunt in potentia tantum simpliciter non sunt, sed possunt esse, ita omnis effectus, antequam producatur dicitur esse in potentia causarum, id est, causæ habent potentiam ad illum præducendum.

Absolute siue simpliciter, respectiue, vel comparatiue, res simpliciter dicitur esse talis, quando in se spectata secundum suum esse habet tale prædicatum, vt dicitur homo simpliciter magnus, vel doctus, quando in se habet sufficiētē magnitudinem, aut doctrinā. Respectiue autem dicitur quando in se non habet tale prædicatum, si vero comparetur alteri rei, illud videtur habere, vt homo pusillus dicitur magnus, nempe cōparatus, & homo procerus dicitur exiguus, giganti collagus, & homo mediocriter peritus dicitur doctus respectiue, id est, ex collatione cum barbaro. Adde secundum quid, quod ferè recidit in respectiue, vt cum quis scit recte vnam rem tantū, & eterasq; ignorat, hic absolute est idiota, secundum quid autem est doctus. Item homo pictus secundum quid est homo, id est, in representando.

S.5. Per se, & per accidens. Per se significat

quando subiectum conuenit prædicato ex principijs suæ naturæ, & non accidentario aliquo euentu, vt homo per se est bipes, & vinum per se est necessarium ad ebrietatem, & arma militi. Per accidens autem res dicitur esse, cum forte fortuna, & accidentariè illi conuenit prædicatum, vt homo per accidens est monoculus ex accidentario causarum congresu, & domus sit à musico. In causis autem per accidens est illa, sine qua effectus poterat esse.

Vt quo, & vt quod. Ut quod dicitur esse res aliqua, quæ ab aliqua forma, vel conceptu accipit denominationem, vt intellectus est intelligens, vt quod, quia ab intellectione accipit illam denominationem, & materia, & forma vniuntur vt quod. Ut quo autem dicitur res illa, quæ talem denominationem dat, vt intellectio intelligit, vt quo, id est, est ratio, qua intellectus intelligit & vno vnitur, vt quo.

Positiuè, & negatiuè. Positiuè dicitur res esse talis, quando in illa ponitur aliqua forma, à qua ita denominetur, vt studiosus est bonus positiuè, & qui ceteris omnibus antecedit, est positiuè primus. Negatiuè autem dicitur res, quando caret forma contraria denotationem tribuente, vt homo non virtuosus dicitur negatiuè bonus, quia non est malus, & ille, cui nullus præcedit, dicitur negatiuè primus, id est, non habet priorem.

In recto & in obliquo. Grammatici nominatiuum rectum vocat, ceteros casus obliquos. Quando igitur nomen concretum significat duos conceptus, quorum alter explicatur in nominatio, alter in alio casu cū verbo substantiuo, qui ponitur in nominatio, ponitur in recto, alter autem ponitur in obliquo, vt album est subiectum cum albedine, quæ doctrina est valde obseruanda ad disquirendas veritates propositionum, præsertim mysterij Trinitatis, quia hinc dependet cur in Trinitate sint tres personæ, & non tres Dij, & cur Christus sit vna persona, & non duæ. Hac vocelaçè vtemur disputacione decima.

DISPV TATIO I.

DE OBIECTO LOGICÆ.

Biectum ab obiectendo, est quod poterit obiectur, aut proponebitur, ut se circa illud exerceat, ex quo logica, omnisque habitus, potentia, & actus dignoscenda, sicut quis relativa ex terminis. Quia vero cuiusvis singularis obiecti notitia ex obiecti in communi cognitione dependet, haec præmittenda.

SECTIO I.

De obiecto, & subiecto in commune.

S.1. *S*vbiectum (quod ad logicum spectat) est, de quo aliquid intellectus enunciatur. Latè acceptum sumitur pro obiecto: obiectum enim, eo quod sit materia scientiæ subiectæ, subiectum consuevit appellari, sic indistinctum Doctores usurpant. Si vero propriè sumatur, id ab obiecto tanquam totum à parte distingue, est enim obiectum totum, quod intellectus attingit. Similiter obiectum latè sumptum nonnulli tendunt ad terminos potentiarum physicarum, ut Pater Molina 1.p. q.25.art.3. terminum omnipotentiarum Dei obiectum appellat: proprie tamen non transfilii limites potentiarum vitalis. Solum enim, quod per quamvis potentiam cognoscitur, vel amat, proprie obiecti nomen accepit, ut lux, & color sunt visus obiectum.

S.2. Aliud formale, materiale aliud; formale est, quod primo, & per se attingitur à potentia, & propter quod cetera attinguntur obiecta: vnde ratio formalis obiectiua appellatur. e.g. æger, qui vult curari, primo, & per se vult sanitatem, & propter sanitatem, vult scissionem venæ, potionem, &c. Ecce hic amantur ab ægroti sanitatis, venæ scissio, potionem, &c. Sed quia id, quod primo, & per se amat, est sa-

nitas, reliqua vero non propter se, sed propter sanitatem amantur, ideo sanitatis est obiectum formale illorum actuum, quod in omni fine, medijsq; contingit, est enim finis formale voluntatis obiectum. Idem patet in intellectu: in syllogismo. e.g. cognoscuntur præmissæ, & conclusio, sed ratione diuersa: præmissæ enim per se primo, & propter illas conclusio. Quare medium syllogismi est obiectum formale. Idem cernis in fide supernaturali cuius ratio formalis obiectiua partialis est diuina reuelatio, quæ per se primo cognoscitur, & propter illam mysterium reuelatum. Tandem uno verbo, obiectum formale est, id quod cognitum, vel amatum dicit in cognitionem, vel amorem alterius, obiectum vero materiale est, id in cuius amorem, aut cognitionem nos formale dicit, vt in exemplis adductis media sunt materiale voluntatis obiectum, conclusiones scientiarum, fidei vero reuelata mysteria.

S.3. Hinc, constat obiectum formale necessario esse causam, propter quam obiectum materiale ametur, aut cognoscatur. Quod explicatur his terminis, quia & ideo, ut quia amo sanitatem, amo scissionem venæ. Ideo assentior conclusioni, quia sum assensus præmissis. Ideo credo mysterium reuelatum, quia reuelationem credo. Ad vero obiectum materiale nullam exercet causalitatem obiectiuam in obiectum formale, omnes namque propositiones, quibus talem causalitatem assertimus, falsæ sunt, ut hæ duæ, ideo amo finem, quia amo media: item, quia assentior conclusioni, assentior præmissis.

Hinc ulterius infertur, idem obiectum respectu diuersorum esse posse materiale, & formale, quia potest eius amor, aut cognitione ab alterius amore, seu cognitione pendere, & esse causa, propter quam tertium aliud obiectum ametur, aut cognoscatur, e.g. scissio venæ (ut dixi S.2.) est obiectum materiale respectu

actus, quo volumus sanitatem, & est formale respectu voluntatis, qua volumus phlebotomum accersere, nā ideo eum accerso, vt veniam scindat. Item prima passio est obiectum materiale in syllogismo, in quo infertur, vt conclusio, & est obiectum formale in syllogismo, in quo ponitur, vt præmissa. Ratio à priori, quia in primo casutale obiectū habet rationem medijs, aut conclusionis, in secundo autem præmissarum, aut finis. Hæc autem obiecta non dicuntur formalia *simpliciter*, sed formalia secundaria, vel secundum quid, formale enim simpliciter pro formalī primario omnes usurpant.

§. 4. Quod, sicut est primum in cognitione, & amore, ita est ultimum (vt aiunt) in resolutione, quia cū reddimus causas, quibus circa obiecta mouemur, reddimus semper immediatas, & sic incipiendo ab ultima sistimus in prima, vt si inuerso ordine octo homines numeres, incipies ab octauo, & finies in primo, v.g. si ægrum in roges, cur phlebotomum accersar? Respondet, quia vult emittisanguinem, & si rogas cur velit sanguinem mittere? Respondebit, quia vult sanitatem; ultimo igitur redditur ratio, quæ primo mouet ægrotum. Vocantur autem obiectum materiale, & formale per analogiam ad formam, & materiam physicas: quia sicut materia prima est indifferens, ad hanc vel illam speciem completam, & determinatur per formam, a qua prouenit distinctio specifica, ita materiale obiectum est indifferens, ad hanc vel illam scientiam aut virtutē, determinatur vero per obiectum formale, vt hæc conclusio, Deus est, deducta ex diuina reuelatione ad fidem spectat, ad philosophiam vero si ex euidenti creaturarum cognitione monstretur.

§. 5. Hæc diuisio in eam recidit, qua alij dividunt obiectum, in obiectum formate *quod*, & *quo*, nostrum materiale vocant illi *formale quod*, & nostrum formale illi *formale quo* appellant, sed vñitatiꝝ eꝝ nostra diuisio a-pud autores, qui formale obiectum vocant immediatum, materiale vero mediatum. Nā ratio formalis obiectua, cum per se primo ametur, aut cognoscatur, à nullo depedet: materiale vero obiectum, cum ex alio pendeat, non attingitur per se immediate, sed per me-

dium obiectum prius cognitum vel amatum, vt patet in adductis exemplis. Nam præmissæ per se immediatè cognoscuntur, conclusio vero medijs illis. Dices conclusionem posse cognosci, vel eadem actu intellectus, quo præmissæ, vel diuerso actu, quando cognoscuntur eodem actu præmissæ & conclusio, tunc conclusio cognoscitur mediata per eundem actum, quo cognoscitur medium; at vero quando cognoscitur distinctione actu, tunc non potest esse obiectum medium, quia in illo actu nihil mediatur.

Sed quæstio est de nomine, constat enim de re, per talem actum solam representari conclusionem, constat etiam conclusionem in sui cognitione à præmissis pendere. Tamen in eo casu existimo, conclusionem dicendam esse obiectum mediatum, quia obiectum non dicitur mediatum, eo quod cognoscatur eodem actu, quo formale, sed quia cognoscitur ex cognitione præmissarū, & cum dependentia ab illis: præmissæ autem semper sunt medium, & conclusio ex illis deducta ex medio, vel per medium deducitur, quod si per medium, ergo est mediatum. Præterea contra communem sensum cogeremur dicere, Deū à nobis immediatè cognosci, quia in demonstratione de eius existentia actus conclusionis solum Deū representat. Itē discursus semper esset immediatus contra communem sensum, quia discursus distinctioni habet actum in conclusione, & in præmissis.

§. 6. Rursus obiectum materiale diuide in proximum, & remotum. Proximum est, quod verè & propriè secundum suam rationem attingitur à potentia, vt medium à voluntate, & ab intellectu. Conclusio: remotum obiectum dicitur, quod verè, & propriè non attingitur secundum suam rationem, sed dicitur cognitum, quia cognoscitur aliquode eius accidentis, dicitur corpus visum, quia videtur color, quo est delibutum. Huiusmodi obiecta proprie non cognosci euidenter probatur, quia ijs mutatis immutata manet cognitio, à qua cognita denominantur, vt patet in Eucharistia, cuius accidentia eodem modo sentiuntur, ante & post consecrationem, cum substantia panis, & viuin per consecrationem evanescat.

Deinde ratio formalis sub qua alia est, obiectua,

Sed de qua egimus, §. 2. 3. & 4. alia est *firmatisima sub qua*, vt visibilitas in obiecto visus, & amabilitas in obiecto voluntatis. Quidquid autem sit hæc ratio, distinctane ab obiectum & actu potentiaz? An idem cum illis, ad logicum non spectat, cui sufficit scire visum tendere in colorem, sub ratione visibilis, & intellectum sub ratione intelligibilis.

§. 7. Præterea obiectum aliud *partiale*, aliud *totale*: Partiale est *quod simul cum alio cognoscitur*: Totale & adæquatum est *totum id, de quo solum agitur in scientia, vel quod amatur a voluntate*, v.g. tota hæc propositio, *Petrus est homo*, est obiectum totale illius actus, subiectum autem est obiectum *partiale*, item prædicatum est obiectu *partiale*, similiter & copula. Obiectum adæquatum potentiaz, vel habitus est obiectum omnium actuum illius, & non aliud, vt obiectum visus sunt omnia, quæ per eius omnes actus evidentur, & voluntatis omnia, quæ per omnes eius actus amantur. Cū enim obiectum potentiaz, habitus, & actus ita sit idem, vt ne ratione quidem distinguatur, non potest esse aliud obiectum habitus, nec potentiaz, nisi obiectum omnium actuum, & licet obiectum potentiaz, sit vniuersalius obiecto cuiusque actus in particulari, tamen latius patere non potest obiecto omnium actuum simul, si, assigna mihi aliquam rationem obiectiuam formalem, aut materialem, quæ non claudatur in omnium actuum obiecto adæquato, potentia enim non per se, sed per suos actus tendit in obiectum, de quo late in libris de anima disp. 4. & 5. vbi agetur de vnitate obiecti, & in proœmio Metaphysicæ.

§. 8. Adæquatum obiectum aliud *attributio*, quod est *vltimus finis ad quem referuntur omnia quæ in illa scientia tractantur*, vt Deus est obiectum adæquatum Theologiae; aliud est, quod propriè habet rationem obiecti adæquati, & quod verè, & propriè omnibus actibus obijcitur, quod inde patet, quia illud est subiectum propriè, & adæquatum, de quo aliquid per omnes actus enuntiatur, & illud est adæquatum prædicatum, quod in omnibus actibus prædicatur de alio, & vno adæquata est, quæ in omnib. actibus subiectum prædicato coniungit, sed obiectu adæquatu est idem omnino cum adæquatis

subiecto, prædicato, & vunionibus, quia illa omnia menti obijciuntur, ergo obiectum adæquatum habitus est obiectum adæquatum actuum omnium.

Sed obijcies, Deum esse adæquatum Theologiae obiectum, & ens mobile Philosophie, cum tamen non obijciantur propriè omnibus illarum actibus, ergo obiectum adæquatum habitus propriè non est obiectum adæquatum omnium actuum. Vnico verbo respondeo, illa esse obiecta attributionis, non vero propriè obiectum. Nam si adæquatè, & propriè omnibus actibus non obijcitur, qua ratione est verè, & propriè obiectum adæquatum? Ratione cuius attributionis habet plusquam sufficientem vnitatem. Hac de re consule proœmium metaphysicæ sect. 1. vbi hæc latius disputantur: hæc hic præstrinxii, ne ipso in limine offendas & offendaris reiectione in alios libros. Deinceps autem nō repetam, sed quæ alibi tractantur, illuc amanda curabo, quamvis non semper id possit.

SECTO II.

Logica adequata materia.

§. 9. *I*gitur sumendo obiectum propriè, & in rigore, illud est adæquatum logice, quod ipsa per omnes suos actus attingit, scilicet propositio, diuisio, definitio, & argumentatio, earumque partes, proprietates, attributa, causæ, atque contraria. Probatur, quia omnes actus logici ad hæc omnia, & non ad aliud terminantur, ergo hæc sunt logice adæquatum obiectum, consequentia liquet ex §. 7. Antecedens inductione probatur, nā de subiecto, vnone, & prædicato, ex quibus propositio resultat, & de propositionum oppositione, alijsque attributis agitur in summaris, & in libris perihermenias, de quinque prædicabilibus, quæ communius in propositione subiectiuntur, & prædicantur, agitur in Isogoge Porphyrij: de diuisione ac definitione certum est eas ad logicum spectare, libri Aristotelis de his duobus modis sciendi periere: de syllogismo agitus in prioribus, de

syllogismo topico, in topicis, de fallaciis in Elenchis, in posterioribus vero de demonstratione, reliqua vero argumentationes ad has reducuntur, quia vim non habent, nisi ad syllogismum redantur. At vero praeter has nihil est, quod ad logicum spectet, vniuersa enim ratiocinandi ratio, & modus in quauis facultate progreendi ijs rebus continetur, ergo propositio, diuisio, definitio, & argumentatio, atque earum partes, affectiones, & attributa sunt ad æquatum logicæ obiectum, siue logicæ ad æquata materia.

Confirmatur, nam (vt sect. 5. patebit) ad æquatum logicæ obiectum est dirigere actus intellectus, sed ad hos dirigendos, quoad illustrationem, & rectam dispositionem, hæc omnia sunt necessaria, & sufficiunt, ergo hæc sunt logicæ ad æquata materia, prima pars minoris ex se patet, quia unum de alio affirmare, res diuidere, ac definire, earum proprietates demonstrare, aut probabiliter suadere, item fallacias argumentationum dignoscere necessarium esse quis insicetur? At vero hæc sufficere inde probatur, quia nihil assignabitur in vestigatione scientiarum, quod prædictis rebus non continetur.

§. 10. Sed obijcies, 1. ad obiectum logicæ spectare primam intellectus operationem, quam apprehensionem vocant, quia ex ea sequitur error, sed apprehensio non est propositio, nec modus sciendi; quia apprehensio nihil affirmat, aut negat, ergo praeter propositionem, & modum sciendi aliud est logicæ obiectum. Nego maiorem. prima n. apprehensione non spectat ad logicum ullo pacto, sicut nec phantasias, exteriorque sensus ad eum pertinent, licet ex eis oriatur error. Ad probationem respondetur, illi defectus ex dialepticis præceptis occurri non posse, sed ex philosophicis, nam cognitæ rei natura, de qua agitur, apprehensio, & externi, internique sensus corrigendi sunt: & quamvis logicus agat de subiecto, & prædicato, que possunt esse apprehensionis obiectum, agit tamen de illis, non ut sunt obiectum apprehensionis, sed ut sunt partes iudicij, nam sicut in apprehensione nulla est propositio, ita nulli sunt termini.

§. 11. Similiter quamvis per apprehensi-

nem cognoscatur definitio rei, vt animal rationale, v.g. tamen definitio non pertinet ad logicum, nisi in quantum affirmatur de determinato, vel de ea aliquid affirmatur, vel negatur. Nam definitione utimur dupliciter, vel interrogati, vt quid est homo? respondemus animal rationale, ubi subintelligitur hæc propositio, homo est animal rationale, vel utimur definitione illam tradendo non rogati, vt cum philosophus dicit, homo est animal rationale, at in utroq; casu definitio spectat ad iudicium, & non ad apprehensionem, ergo logicus non agit de definitione, vt est obiectum apprehensionis, sed iudicij. Confirmatur, obiectum logicæ est dirigibile logicis præceptis in modum sciendi, sed simplex apprehensio non est ita dirigibilis, ergo non est obiectum logicæ. Major est clara ex sect. 7. minor patet, quia simplex apprehensio non est pars iudicij (vt patebit disp. 7. de anima sect. 2.) ergo nec obiectum illius, vt est eius obiectum, est dirigibile logicis præceptis. Quando vero D. Thomas opusc. 9. art. obiectum simplicis apprehensionis ad logicum spectare, intellige materialiter, quia subiectum, & prædicatum propositionis respondent apprehensioni, non vero formaliter, vt est obiectum apprehensionis, quia vt sic nec prædicatur, nec subiectitur, quia id sit per iudicium, quod si vis hæc ad logicum pertinere, adhuc contineatur in modo sciendi, quia definitionis apprehensio per te est modus sciendi, & est subiectum, & prædicatum, alioquin non video quo pacto ad logicum spectente.

§. 12. Obijcies secundo prædicamenta ad logicum pertinere, nec contineri in modo sciendi, ergo modus sciendi, & propositio non sunt obiectum ad æquatum logicæ. Nego maiorem, neque Aristoteles egit in logica de prædicamentis, sed ea logicæ inseruit, vt essent materia, in qua logicus exerceretur, sicut in elementis alphabeti sèpe se exercet Aristoteles, quod ex ipso probatur, qui negat, res secundum se cadere in logicæ considerationem, sed ut subsunt secundis intentionibus, prædicamenta vero agunt de rebus secundum se, ergo ex mente Aristotelis prædicamenta non cadunt in logicæ considerationem. Video ex Aristotele multos occasio-

nem raptuisse ad docendam in logica vniuersam fere metaphysicam, & bonam partem animisticae disciplinæ : de quo latè agendum disp. 9. *Metaphysicæ sect. 2.*

§. 13. Obijcies tertio, sequi ex nostra sententia, non minus per se agere logicum de syllogismo fallaci, quam de demonstratiuo: hoc autem est falsum, ergo. Distinguo maiorem, logicus non agit de syllogismo fallaci per se, id est, propter se tamquam de obiecto attributionis, & fine extrinseco, quem intendat: at vero agit de demonstratiuo tanquam de obiecto attributionis, igitur in hoc sensu nego sequelam, concèditur autem sequela si ly per se intelligatur tamquam de obiecto per sua principia cognito, & de eiusdem passionibus demonstratis: nam eodem modo logica demonstrat proprietates syllogismi fallacis, sicut demonstrat proprietates demonstrationis. Hoc autem nullum est absurdum, sicut non est absurdum, ut in Theologia disputetur de peccatis, & de virtutibus, quia contrariorum eadem est disciplina. Confirmatur, quia cognitione syllogismi fallacis est omnino necessaria, nec pertinet ad aliam facultatem, ergo pertinet ad logicam, sed demonstratio quidem, ut finis, Elenchus autem, ut contrarium, & oppositum fini.

§. 15. Verum hæc sententia nunquā posuit in scholas inuchi, nec in hoc sensu incidit in mentem Nominalium, qui conceptus formales, atque mentales, voces nuncupabant, quia voces illorum vice subrogantur, atque ab hac calumnia sàpe eos defendo disput. §. Metaphysicæ contra nonnullos, qui nescio, an per ansam calumniz, an per contemptum legendi eorum libros, contenti primo syllabarum sonitu multa Nominalibus impununt. De obiecto autem logicæ O Kamus in sua probat esse conceptus mentis. Item in i.d. 2.q. 8. conceptus mentis. voces usurpat, quemadmodum, & D. Thomas opusc. 9. q. 1. Potiori iure, hæc opinio Aureolo posset adscribi, in prologo sententiarum folio 66. asserenti, vocem ut expressiuam conceptum esse logicæ obiectum, sed eundem habet explicatum, scilicet, ut est expressiuam conceptus. Ad quod præmitto, aliud esse de vocibus, aliud vocibus disputare. Primum est vocum significations quæ reré, inflexiones indagare, structuram inquire: quod est grammatici munus. Vocibus autem differere est vnicuique facultati commune, ijs enim vtimur pro rebus, & animi sensus indicamus? Igitur dialecticum, licet vocibus differit, de illis non disputare probatur primo, quia nihil agit de carum significacione, declinatione, aut syntaxi, sed ijs omnibus, à grammatica acceptis, vtitur ad sua præcepta docenda. Secundo, quia eadem ratione agit de scritione, de termino, ac propositione scripta: alijs etià signis vti dialecticus potest, nec tamen quis asseruit, scritiones vel signa ad logicum pertinere, ergo similiter nec voces pertinent ad logicum. Tertio, quia ad cognitionem, & directionem modi sciendi nihil confert cognitione vocum, nam surdus, ac mutus potest logicam discere, aut docere, qui vero voces audiunt, & proférunt, earum indigent notitia, ad se explicandos, & intelligendas, quæ audiunt. Quartio, quia modus sciendi ei usq; directio formaliter in intellectus actu consistunt, in vocibus autem analogice, & per extrinsecam denominationem, quia illum ad placitum significant (ut diximus in sumul) appellantur vero terminus, propositio, &c. per Metonymiam, quia signū pos-

SECTIO III.

Impugnatur Nominalium sententia.

§. 14. Prima sententia docet, modum sciendi vocalem esse logicæ ad quadratum obiectum, quæ sententia nihil tribuit logico præter voces. Hanc sententiam multi Nominalium tribuunt scholæ. Probatur primo, quia logica dicitur à logos, id est, sermo, ergo logica agit de vocibus. Secundo, quia modus sciendi est ignoti manifestatiuus, sed voces manifestant ignota, ergo modus sciendi vocalis est obiectum logicæ. Tertio, quia logicus agit de subiecto, & prædicato, & Porphyrius egit de quinque vocibus, ergo voces sunt obiectum logicæ.

natur pro re significata. Tandem quia omniū facultatum materia essent voces, quia sicut logicus sit *definitio constitut ex genere: & differentia.* Ita Philosophus ait, *homo est anim. l. rationale*, ergo sicut hanc ob causam per te voces spectant ad logicum, ita etiam ad philosophum.

S.16. Ad primum respondeatur, logicam dici à sermone interno, veletiam ab externo, propter analogiam cum interno. Agit enim logicus de vocibus, scripturis, & alijs signis non quidem directe, quasi de obiecto proprio, sed indirecte, vt de signo modis sciendi mentalis, & quod dicitur de vocali, illi tantum conuenit, vt signo, mentali verò propriè & per se, vt astronomicus agens de sphera coeli, agit de sphera lignea, aut ænea, ostendens eius artificium, & motum, vt per illum ostendat motum sphære cœlicæ, quis autem dicet astronomiæ obiectum esse spharam lignæ, aut æneam, ita logico contingit in modo sciendi vocali cum mentali collato.

Ad secundum respondeatur, propriam rationem ignoti manifestatiue in mente confitete, in vocibus autem denominatiue tantum, vt in signis, sicut in scriptura: logicus vero nō agit, quo pacto conceptus internus occultus sit manifestandus per voces (hoc enim Grammatici faciunt) sed quo pacto ipsa ratio sit dirigenda, vt per actus internos res sciatur clare, quæ fuerat confusa cognita.

Ad tertium respondeatur, logicum agere de terminis mentalibus, de vocalibus autem non agit logicus, vt logicus, sed vt grammaticus. Prædicabilia vero vocantur, *quinq̄ue voces*, per Metonymiam. Itaque logicus nec directe, nec indirecte per se, nec per accidens agit de vocibus magis, quam primus Philosophus.

SECTIO IV.

Impugnatur opinio de ente rationis.

S.17. **A**lia sententia, docet ens rationis logicum, vt comprehendit modū sciendi esse ad æquatam logicæ materiam. Ita

Sotus & Toletus in præsenti quest. 5. & communiter Thomistæ, dupli innixi fundamento. Primo auctoritate Aristotelis. 4. metaphysicæ, text. 5. distinguentis metaphysicam à logica, quia, licet veraque agat de omniente, logica agit de illo, vt subiectum secundis intentionibus, & consequenter utens rationis logicum, & diu Thomæ passim eam sententia insinuantis, clareque exprimentis. Secundo ratione, prima, quia logica dicitur scientia rationis, non quod ipsa realis non sit, sed quia eius obiectum est ens rationis. Secunda inductione, quia genus, & differentia, esse subiectum, prædicatum, &c. generantia rationis, sed logicus agit de genere, & differentia, ergo logicus agit de ente rationis. Tertia, quia hoc ens rationis à nullo præter logicum consideratur.

S.18. Duo continet hæc sententia, alterum logicum agere de modo sciendi, quod (vt in sect. 2.) libenter amplector, alterum, modum sciendi esse ens rationis, à quo longe latèq; dissentior. Ad cuius impugnationem, quid sit ens rationis paucis excipiās.

Volunt nonnulli, ex actu confuso, quo homo cognoscit genus. Verbi gratia, nescio quid in obiectum ipsum, quasi efficienter resultare, quod ens rationis vocant, & illud existimant esse formalem rationem, qua constituitur vniuersale in esse vniuersalis, & syllogismus in esse syllogismi. Fundamentum est, quia ens rationis tantum habet esse ab intellectu provenientis, ergo habet esse per aliquem actum intellectus, sed iste actus intellectus à quo habet esse, præcedit actum, per quæ cognoscitur ipsum ens rationis, at iste actus præcedens est actus confusus representans genus, & modum sciendi, ergo per talem actum efficitur ens rationis, probatur maior, quia esse est prius, quam cognoscit, sed ens rationis cognoscitur per secundum actum, ergo habet esse per præcedentem.

S.19. Hanc sententiam nunquam callui, neque eius autores explicant. Impugnatur primò, quia ex illo primo actu ens rationis non resultat formaliter, quia formaliter ex actu intellectus non resultat, præter denominationem cognoscit, & cogniti, nec resultat efficaciter, quia, si ita resultaret, esset ens

~~reale~~, quidquid enim efficit actus intellectus, reale est, ut patet in habitu naturali, qui ab actu intellectus producitur, & intenditur.

Secundo quia tale ens rationis non efficitur ex actu claro, & distincto, alioquin Deus, & Angeli entia rationis efficerent, quia res clarè, & distinctè cognoscunt, ergo neque efficitur ex actu confuso, & obscuro, probatur consequentia, quia nihil habet hic, ob quod ex eo resultet tale ens rationis potius, quam ex illo. Neque refert quod confusus sit imperfectior, quam non confusus, nam & simplex apprehensio & visio materialis sunt imperfectiores, quam iudicium confusum, & tamen neque simplex apprehensio, neque visio materialis efficiunt entia rationis, ergo ens rationis non oritur ex imperfectione actus.

§. 20. Tertio impugnatur euertendo contrarium fundamentū, quia ens rationis iuxta eorum sententiam, tantū habet esse obiectiū in intellectu, id est, tantum habet, quod sit cognitum ab intellectu, nam si aliud haberet esse, esset reale, sed non potest esse obiectiū in intellectu formaliter, nisi per actum, per quem cognoscitur, ergo non habet esse per alium actum antecedētem. Minor patet, quia esse obiectiū in intellectu, & cognosci, est formatur idem (vt ostendam, §. 25.)

Confirmatur hoc argumentum, quia chimæra est ens rationis, sed chimæra non habet esse antequam formaliter cognoscatur, & censeatur esse, ergo aliquod ens rationis non habet esse ante, quam formaliter cognoscatur; probatur minor, quia chimæra est mera fictio, qua intellectus fingit, & existimat possibilem esse rem, quæ est omnino impossibilis, vt animal cuius caput sit Leonis, & cauda serpentis, & pedes hominis, &c. Sed fictio nō est ante actū, per quem fingitur, sive per quæ existimatur esse, quia illum terminat, & per illum representatur, ergo chimæra non est ante actum per quem representatur, & cognoscitur.

§. 21. Dices chimæram fuisse ante iudicium illud, quia præcessit chimæra simplex apprehensio. Contra, ergo formaliter resul-
tauit chimæra ex tali apprehensione, ergo i-

dem fuit esse chimæram, & per illam apprehensionem cognosci, ergo chimæra non fuit antequam cognosceretur. Per speciem autem impressam non fit formaliter ens rationis, sed effectiū, nam per illam non sunt res formaliter obiectiue in intellectu, sed virtu-aliter & in actu primo, quia ipsa est virtus, esse autem obiectiue formaliter in intellectu est esse obiectum formaliter. Hoc autem est comparatione cognitionis, & non speciei im-pressi. Est igitur ens rationis obiectum actu formalis, quo cognoscitur obiectū diuerso modo, ac est, nam si est eo modo, quo cognoscitur, ergo verum est, ergo est independens ab intellectu, & habet aliud esse distinctum ab esse obiectu. Itaque quodcumque mendacium, quodcumque obiectum reddens aliquem actum falsum, est ens rationis, quia tale ens non habet esse nisi factum ab intellectu, & hoc est habere esse tantum obiectiue ab intellectu. Quam ob causam repugnat Deum efficere entia rationis.

Ad fundamentum respondeatur, obiectū, quod habet aliud esse, quam obiectiū in intellectu, aliquo modo esse prius sui cognitione, secus obiectum, quod merè est factum ab intellectu, à quo habet esse obiectiū, quod si nullum habet esse nisi cognosci, qua ratione potest esse prius sui cognitione? vt Petrus qua ratione potest esse cognitus prius, quam sit eius cognitione? De ente rationis latè dillero disp. 19. metaphysicæ, vnde hæc perstrinxī, quia logico necessaria.

§. 22. Hinc impugnatur opinio Sotii, quia rem esse demonstratam, diuisam, ac definitam, esse subiectum, aut prædicatum, genus, aut speciem, non est ens rationis, sed extrinseca & realis denominatio, sicut esse visam, aut amatam, quod non constituit ens rationis: alioquin Deus efficeret entia rationis nos cognoscendo, & amando, Immo vero boves & pecora campi entia rationis efficerent, quia obiecta denominantur à boibus visa sicut ab homine intellecta, ergo sicut per se esse intellectum ab homine constituit ens rationis, quia nihil intrinsecum ponitur in obiecto intellecto, similiter esse visum à bove, & cognitum à Deo nihil ponit intrinsecum in obiecto intellecto, aut viso, ergo eadem

K rati-

ratione Deus, & boues efficiunt entia rationis.

§.23. Dicunt ex cognitione resultare in obiectum denominationem cogniti, quam vocant ens rationis. Sed hoc immerito dicitur, quia talis denominatio formaliter consistit in actu intellectus, ergo non est ens rationis, consequentia patet, quia ens rationis non potest esse idem formaliter cum actu intellectus, alioquin esset ens reale: antecedens probatur, nam actus intellectus formaliter denominant intelligibilem, sicut albedo album, ergo idemmet actus intellectus formaliter denominat obiectum intellectum, quia per illum actum formaliter intelligens aliquid intelligit, ergo per illum actum aliquid intelligitur ab intelligenti, ergo per illum actum formaliter aliquid est intellectum ab intelligenti, ergo ille actus est denominatio intelligentis, & intelligenti, at ille actus est realis, ergo & denominatio est realis, ratio à priori, quia actus denominans intelligentem habet obiectum circa quod versatur, illudque denominat non actuè, ergo passiuè. Quin vero adeò falsam existimò hanc opinionē, vt existimemus rationis non esse obiectum partiale logicæ, quia vniuersalia (de quibus infra disput. 3. sect. 1.) nō constituantur per ens rationis, sed formaliter per actus confusos abstractiios. Quibusadde, licet demus ex his actibus in obiecta tale ens rationis resultare, adhuc eius cognitio esset inutilis, quia cognitio natura actuum intellectus sufficienter dirigi possunt sine cognitione illius effectus, qui ex ipsis resultaret, sicut diriguntur sine cognitione habituum, quos generant, & quia illud ens rationis non constituit rem praedicabilem, aut subiectibilem, sed de hoc latius disput. 5. metaphysicæ.

§.24. Ad fundamentum respondeatur ex Aristotele sic ab aduersarijs intellecto, etiam colligi omnia entia rationis esse obiectum logicæ, quod tamen ipsi aspernantur, sic probatur, quia ait Aristoteles logicum agere de omniente, & per se non de ente reali, ergo de omniente rationis. Mens Aristotelis est, logicum agere de omni ente non secundum se, sed vt subest modo sciendi, id est, de modo sciendi, qui est actus omnium scientia-

rum. Dautem Thomas ens rationis appellat obiectum logicæ, quia agit logicus de extrinisces denominationibus consistentibus in actu intellectus, quas nonnulli vocant ens rationis, tum vt eas distinguant ab intrinisces denominationibus, tum etiam quia sunt denominatio rationis, id est intellectus, qui ratio vocatur: ex Doctore sancto liquidò constat, logicæ munus esse mentem dirigere, à qua directione scientia rationis appellatur. Ad cetera argumenta patet ex dictis.

S E C T I O V.

Vter modus sciendi formalis, an obiectivus sit logicæ adequatum obiectum?

§.25. Conceptus alius est formalis, aliud obiectivus, ille est ipse intellectus actus, per quem repræsentatur obiectum, hic est ipsum obiectum repræsentatum per actum. Ita modus sciendi formalis sunt actus intellectus, quibus distinximus, diuidimus, & argumentamur, quorum actuum obiecta dicuntur modus sciendi obiectivus, id est, obiectū modi sciendi formalis. Modus sciendi formalis considerari potest vel secundum suam essentiam, & naturam, inquirendo utrum sit qualitas, an actio? quid sit eius vitalitas, veritas, & certitudo? utrum pendeat essentialiter à potentia vitali? &c. Sub qua consideratione ad animisticum spectat. Vel consideratur, ut denominat obiecta cognita, inquirendo denominatio generis, speciei, subiecti, vel predicatori, medijs, aut conclusionis, quomodo ex illis possit modus sciendi disponi, & ex definitione inferri conclusio, vel ex cognitione generis, & differentiæ definitio confluatur? sub qua consideratione non dubium, quin ad logicum spectet.

§.26. Item modus sciendi obiectivus consideratur secundum se, & secundum sua intrinsica prædicata, & attributa, ut de homine consideratur eius essentia, scilicet corpus, & animus rationalis eorumque passiones: sub quo respectu ad scientias reales pertinet. Potest

test etiam considerari secundum extrinsecā aliam rationem, qua denominatur obiectum genus, species, subiectum, prædicatum, medium, conclusio, &c. Sub qua consideratione illud logica attingit. Sed aduerte, modū sciendi obiectuum, sic dici formaliter ab actibus intellectus, quod primo probatur, quia esse obiectum intellectus, & esse cognitum sunt formaliter idem, sed esse cognitū habet formaliter esse ab actibus intellectus, ergo & esse obiectum; probatur maior, quia obiectum intellectui, illi esse intentionaliter praesens, & ab eo representari, & attingi, idē sunt formaliter, nā id, quod nō est praesens intellectui, illi nō obiectum, licet ab illo physice non distet: Deus n. immediatè est assūtēs realiter intellectui viatorum, & tamen non est in eo statu eorum immediatum obiectum, nec est intentionaliter praesens, ergo esse obiectum, & esse intentionaliter praesens, non est esse physicè praesens, ergo idem erit esse intentionaliter praesens, & esse obiectum & representari, & cognosci.

§. 27. Secundo probatur, quia esse subiectū, aut prædicatum, genus, & species, mediū in syllogismo, aut conclusionem, itē esse dispolitum in demonstratione cōstituit formaliter modū sciendi obiectuum, qua n. ratio ne res sunt modus sciendi obiectius, nisi in quantum disponuntur per actus? sed omnes illæ denotiones proueniunt formaliter ab actibus intellectus, ergo esse obiectū formaliter prouenit ab actu intellectus.

Tertio, quia esse obiectum aliquid addit supra intrinsecam rei entitatem, hoc autem nihil est intrinsecum, sed aliquid extrinsecū: at nihil est intrinsecum, à quo possit accipere hanc denotionem obiecti præter actum intellectus, ergo ab actu intellectus habet esse obiectuum. Itaque esse obiectibile est esse cognoscibile, & esse actu obiectum est esse actu cognitionis. Modus ergo obiectius, vt obiectius dicit entitatem obiecti denominatam per actus intellectus, per quos illi obiectum, & cognoscitur, sicut obiectum cognitionis dicit in recto id, quod cognoscitur, & in obliquo connotat cognitionem.

Dices per speciem impressam constitutam in esse obiectuo. Contra, esse actu obiectum constituitur per actum, quia idem est, ac

esse terminum actualem actus, ergo in esse obiectuo constituitur per eundem actum in potentia: quia essentia actualis, & potentialis est eadem, & sicut essentia actualis denominat actu obiectum, ita essentia possibilis denominat obiectum in potentia. Species autē impressa constituit rem obiectuam in actu primo physico, quia est principium cognitionis: at sicut obiectum non obiectur speciei impressæ, sic non est obiectum illius nec per illam formaliter obiectur intellectui.

§. 28. Hinc primo deduco ad logicæ obiectua pertinere modum sciendi formalem. Hanc videntur nonnulli negare, sed non video fundamentum. Nam quando agitur de quantitate & qualitate propositionis, de natura, & essentia definitionis, de illatione conclusionis, de bonitate consequentie, de illius defectu, hæc iplis actibus cur non conueniat? ergo logica agit de modo sciendi formalis tamquam de proprio obiecto. Immo vero has proprietates solis actibus conuenire, inde patet, quia esse propositionem affirmatiā, aut negatiā, aut falsam, certam, aut evidentem, sunt proprietates modi sciendi formalis, & non modi sciendi obiectui, ergo iste proprietates soli conueniunt modo sciendi formalis; probatur minor, quia modus sciendi formalis solus, & non obiectius est, qui affirmat, vel negat, est verus, vel falsus, certus, & eidēs, modus autem sciendi obiectius nihil affirmat, vel negat. Nam quando dico, *lapis non currit*, rogo quid affirmet, vel neget lapis? ergo iste proprietates soli conueniunt modo sciendi formalis, & non obiectuo.

§. 29. Confirmatur, esse illationem, quæ denotatur per ly ergo, nihil est ex parte obiecti, sed tantū est ipse actus intellectus deductus ex præmissis, ergo esse illationē soli conuenit modo sciendi formalis, & nō obiectuo. Immo vero, licet demus hæc omnia conuenire etiam modo sciendi obiectuo, negari tamen nō potest quin etiam actibus conueniat. Probatur, quia non conueniūt modo sciendi obiectuo secundū suam intrinsecam entitatem, lapidi enim secundum se non conuenit esse subiectum, nec prædicatum, genus, aut speciem, conclusionem, aut præmissam, sed illæ

K 2 pro-

proprietates illi conueniunt formaliter per modum sciendi formalem, ergo omnes illæ proprietates conueniunt modo sciendi formaliter, tamquam formæ, à qua prouenit talis denominatio; patet consequentia, quia proprietates, quæ conueniunt subiecto ratione alicuius formæ denominantis, omnes illæ conueniunt tali formæ, quod patet in albo cui conueniunt proprietates albedinis, scilicet disaggregati, quæ proprietates etiam conueniunt albedini tanquam formæ disaggregati, ergo eadem ratione omnes illæ proprietates conuenient modo sciendi formaliter.

§.30. Nec potest negari, modum sciendi obiectuum pertinere ad logicæ obiectum. Probatur, quia multa considerat logica, quæ illi necessario conueniunt. Nam esse genus, aut differentiam, subiectum, aut prædicatum conuenit ipsis rebus obiectuis, quia vna res de alia prædicatur, ergo modus sciendi obiectuus spectat ad logicæ obiectum. Confirmatur, esse rationem formalem obiectuam, esse medium in syllogismo, maiorem extremitatem identificari cum minori, & mediū non distingui realiter ab extremis, conuenit modo sciendi obiectuo, nam obiectum est quod cognoscitur, & risibile v. g. identificatur cum rationali, & homo cum utroq; actus autem ipsis sepe non identificantur, quia sepe realiter distinguuntur, neq; unus actus prædicatur de alio, ergo istæ proprietates conueniunt modo sciendi obiectuo, ergo modus sciendi obiectuus pertinet ad obiectū logicæ.

§.31. Sed animaduertendum, nunquam agi in logica de rebus ipsis, nec eas sub illius obiecto claudi, nisi in quantum ipsis actibus extrinsecè afficiuntur, & denominantur, vt dixi §.25, quod expressissim Thomas opusculis, 6. ad mediurn his verbis. *Logica principali est de secundis intentionibus, &c.* Ideo Auctenra dicit, quod logica est de secundis intentionibus adiunctis primis. Nam logicus tantum agit de rebus, vt sunt genus, species, subiectum, prædicatum, medium, conclusio, &c. quæ omnina rebus conueniunt, vt affectus extrinsecè auctibus intellectus, ita vt quidquid de rebus dicitur, conueniat auctibus tanquam rationi formalis, si enim de modo sciendi obiectuo diciture esse genus, præmissas, aut con-

clusionem. Idem etiam dicitur de modo sciendi formaliter tamquam de forma constituenti, & denominante genus, præmissas, aut conclusionem, sicut cum dicitur de albo esse disaggregatum visus, dicitur idem de albedine tamquam de forma, per quam album disaggregat; quod his terminis explicatur, quo & quod, res enim ipsæ sunt id, quod est genus, prædicatum, &c. Actus autem est id, quo res sunt genus, &c. Sicut paries albus est, quod disaggregat visum, albedo autem est, quo disaggregat. Subiectum enim denominatum est id, cui conuenit terminus hic quod, formæ vero denominanti conuenit terminus quo.

§.32. Item de auctibus non agit logicus, nisi vt denominant modum sciendi obiectuus genus, differētiam, præmissas &c. Vnde eadem est omnino ratio sibi qua modus sciendi formalis, & obiectuus tractantur à logico, de obiectuo quidem, vt denominatur à formaliter, & de formaliter, vt denominat obiectuū. Ita vt non possit tractari unus sine alio; probatur: Nam quando agitur de dispositione auctuum, de illorum qualitate, in quantum sunt affirmatio, & quando agitur de auctu, per quæ aliquid prædicatur, necessario agitur etiam determino affirmato, & de termino prædicato, quia non potest esse prædicatio sine re prædicata, neque affirmatio sine re affirmata. Item quando agitur de subiecto, & prædicato, de medio syllogismi immediatè cognito, & de conclusione obiectua illata ex medio, agitur etiam de ipsis auctuis, quia nihil potest prædicari sine auctu prædicante, neque immediate cognosci sine auctu cognoscente, neque inferri sine auctu inferente. Ergo modus sciendi obiectuus semper tractatur, vt denominatur à formaliter, & formaliter, vt denominat obiectuum: Igitur ad aquatum logicæ obiectum sunt auctus & res, modus sciendi formalis & obiectuus, formalis quidem tanquam ratio formalis constitutus, & denominans obiectuum, hic autem tamquam materia, & subiectum constitutum, & determinatum à formaliter, vnde constat duas oppositas sententias aliquid veri, & falsi hac de re continere, utraque est falsa, in quantum altera contedit solum modum sciendi formalem esse obiectum logicæ, altera vero in quantum affirmat solum obie-

obiectuum, vtraque est vera, in quantum vtraq; contendit alterum modum sciendi esse obiectum logicæ. Itaq; vtraque est vera in eo, quod affirmat, & vtraq; falsa in eo, quod negat. Net video fundamentum, quod oppositum, vel leuiter probet, nisi forte sit quæstio, sequenti explicanda.

§. 33. Sed obijcis modus sciendi obiectuum est obiectum logicæ partiale, sed ens rationis est modus sciendi obiectuum, ergo ens rationis pertinet ad obiectum logicæ saltem partialiter. Hæc autem consequentia aperte pugnat cum his, diximus, §. 22. ubi assertimus, ens rationis neque esse obiectum partiale logicæ; probatur autem minor, quia ens rationis potest esse subiectum, & prædicatum, & potest in syllogismo disponi, ergo ens rationis potest esse modus sciendi obiectuum. Sed animaduerte in illo, §. 22. nos disputasse contra Thomistas afferentes denominatio-nes subiecti, & prædicati, & omnes denomina-tiones cogniti esse ens rationis, & contra alios afferentes denominationem generis, & speciei esse ens rationis, contra quos ibi pro-nunciaui omnes istas denominations esse reales, atque ita logicum non agere de ente rationis, nec partialiter, nec totaliter, tanquam de forma denominante genus, aut speciem, (quod vt opinor aperte monstrau.) At vero entia rationis, in quantum participant rationem modi sciendi obiectui, non minus spe-ctare ad logicū, quam entia realia, probat aper-te argumentum. Et confirmatur tum ex Aristotele afferente logicum, & Metaphysi-cum trahere de omni ente. Logicum quidem, vt subest secundis intentionibus, tum etiam quia Metaphysicus agit de ente rationis, eius naturam, & essentiam explicando, ad quod indiget logica directione, sicut ad ens reale, ergo logica debet tradere precepta communia ad directionē circa ens reale & rationis. Quo autem pactoposuit dari una ratio communis enti reali, & rationis commodius dicam disp. 4. sect. 3. Igitur agit logicus de ente rationis, vt est subiectum, quod denominatur mo-dus sciendi, non tamen de illo, vt de forma denominante,

vt quo.

*

SECTIO VI.

Vter modus sciendi sit finisulti-mus?

§. 34. C' Onstat ex dictis, vtrumq; modum sciendi esse proprium logicæ obiectum, alterū tanquam formam denominantem, alterum tanquam subiectum denominatum. Inquirendum nobis est, vter ex ipsis sit obiectum attributionis, & finis ultimus? In quo potest esse dissensio. Est igitur quæstio an modus sciendi formalis referatur ad obiectuum tanquam ad finem? an vero è contra obiectuum ad formalem? Prima sententia, est, modum sciendi obiectuum esse finem ultimum. Probatur primo; quia obiectum est finis actus; ergo modus sciendi obiectuum est finis formalis. Probatur antecedens, quia actus sunt propter obiecta, & non è contra obiecta propter actus, sed id, propter quod est aliiquid, est finis illius, ergo obiectum est finis actus. Probatur maior, quia actus sunt qua-dam via, & tendentia ad obiectum tanquam ad terminum, terminus autem est finis via, & propter quem est via. Ergo actus intellectus sunt propter obiecta.

Secundo, quia Deus est ultimus finis hominis, & non visio beata. Nam finis hominis est infinitus, ratione cuius infinitatis nullis creaturis homo potest esse contentus, sed eadem est proportio inter ceteros actus, & sua obiecta, ergo obiecta sunt finis actuum.

§. 35. Sectunda sententia affirmat, finem ultimum esse ipsos actus intellectus. Proba-tur primo in communi, quia in reliquis sci-entias, quod intendimus, est nostri intellectus perfectio, sed obiectum ipsum non est per-fectio nostri intellectus, sed ipsi actus, ergo finis ultimus aliarum scientiarum non est obiectum, sed ipsi actus, ergo idem erit in logica. Probatur minor, quia obiectum secundum se non perficit intellectum, sed vt cognitum, ergo tota ratio perciendi consistit in cognitione, ergo tota perfectio est ipsa cognitio.

Secundo in particulari, quia logica est ars, ergo habet aliquod opus, ad quod dirigat tâ-

K 3 quam:

quia ad finem, sed hoc opus non est modus sciendi obiectiuus, sed formalis, ergo modus sciendi formalis est finis extrinsecus logicæ. Probatur minor. Quia modus sciendi obiectiuus non efficitur ab intellectu, sed cognoscitur. Dices obiectum ipsum denominari dispositum, & factum ab ipsa dispositione modus sciendi formalis. Contra, ergo ipsum obiectum, ut dispositum, est finis. Ergo ipsa dispositio est ultimus finis saltem, ut quo. Hæc autem dispositio est modus sciendi formalis. Ergo hic est obiectum extrinsecum saltem, ut quo.

§.36. Huius questionis vberior explicatio non spectat ad logicum. Breuiter tamen dico, neque obiectum esse finem actus, neq; actum obiecti, sed ex utroque integrum confari finem. Alterum ad finem qui, alterum ut finem quo. Ad eum modum quo de obiecto supra dixi. Nec enim solum obiectum intenditur à sciente, neq; actus solus, sed utrumq;. Neutrum vero ad aliud ordinari inde patet, nam, quando ex duabus rebus efficitur unus ultimus finis, utraq; est ultima in suo genere, alioquin non fieret unus finis ex illis, at ex obiecto, & actu vnum integrum confari finem, primo probant utriusque sententiaz rationes.

Secundo, quia obiectum per se, præcisus actu, non perficit intellectum. Actus autem non reddit illum scientem, nisi respiciendo ipsum obiectum tanquam terminum, ergo ex actu, & obiecto efficitur ultimus finis, in quo ipse actus habet rationem finis quo, obiectum autem finis qui.

§.37. Ad primum primæ sententiaz respondetur, actus non esse propter obiecta tāquana propter finem. Sed ly propter significare, actu esse representationem obiecti, & ab illo sumere speciem, sicut potentia dicitur esse propter actus, quamvis actus non est finis potentiaz, sed potius ē contra potentia est finis actus. Itē, via dicitur non proprie, sed analogie, quia vnit obiectum cum potentia, quæ medio actu in illud dicitur tendere.

Ad secundum respondetur, utrumque esse hominis finem. Deum quidem obiectuum, & qui, visionem vero finem formalem, & quo. Nam Deus homines beat, ut obiectum

beatitudinis, & visio beat, ut beatitudo, & tanquam ratio formalis beatitudi. Itaque visio cum Deo, & Deus cum visione faciunt hominem beatum, & constant vnum ultimum finem homines beantem. Ad probationem respondetur, hominis ultimum finem qui & obiectuum, esse infinitum, cūius infinitudo cum sui clara visione appetitum satiat humum.

Ad tertium respondetur, artem realem ut factibilem, versari circa opus inanime, & nō respiciens alios terminos, aut obiecta, logicam vero respicere opus ex sua natura representans obiecta, cum quibus vnum integrum finem constituit.

Ad primum secundæ respondetur, eo ipso, quod querimus actuum perfectionem, nos etiam querere eorum actuum obiecta, quia sine obiectis non possumus actus habere.

Ad secundum, nihil probat, nisi modum sciendi formalem esse finem quo, siue rationem formalem consequendi finem qui.

SECTIO VII.

Sola demonstratio est obiectum attributionis logice.

§.38. EX probatione nostræ sententiaz ceteræ, circa hanc questionem impugnatæ manebunt. Dico autem solam demonstrationem esse obiectum attributionis Dialecticæ, siue illius extrinsecum finem. Admodum, quo ens mobile est Philosophiae subiectum, Theologiz Deus in significatione, qua obiectum attributionis accepi, §. 8. Hanc sententiam ipsius esse Aristotelis ex pluribus eius testimonijs tam liquido constat, vt autores contraria id non ausint inficiari. Respondent enim logicæ subiectum, ut ab Aristotle docetur, esse demonstrationem; at vero logicæ secundum se consideratae subiectū, esse modum sciendi latè sumptum, id est, divisionem, definitionem, & argumentationē. Contra quos sic arguo primo, quia Aristoteles suæ logicæ prescriptis obiectum non ad litem, sed quod ipsa ex sua sibi natura vendicat;

dicat; alioquin, aut Aristoteles logicæ, aut ij Aristotelici iniuriam irrogant, quia ipse aliud assignauit subiectum, aut hi hoc Aristotelii imponunt.

Secundo, quia si demonstratio est subiectū Aristotelicæ logicæ, ergo & logicæ, quam ipsi docent, nam eam inscribunt. *Commentaria in logicam Aristotelis.* Imo demonstratio est obiectum logicæ secundum se, quia, præter Aristotelicam, nullam logicam agnoscit schola.

§. 39. Probatur à priori, quia sola demonstratio est finis ultimus logicæ per se ultimo experibilis, ergo sola demonstratio est finis extrinsecus logicæ. Probatur antecedens primo ex parte ipsius intellectus humani, qui una demonstratione adæquate, & complete perficitur, quæ demonstratio triplicem operationem intellectus includit, & supponit, supponit quidem simplicem apprehensionē, quæ omne iudicium præcedit, includit autē iudicium, & assensum principiorum (id est premissarum) & discursum conclusionum præter has operationes nullam habet intellectus humanus. Ergo demonstratio est finis ultimo intellectus humani, probo consequentiam. Nam finis ultimo alicuius potentie est ille, in quo continetur adæquata illius perfectio. Secundo probatur ex parte ipsius obiecti, nam ille est finis ultimo potentie cognoscitivæ, per quam exhaustit, & percipit totum obiectum. Sed intellectus humanus exhaustit, & percipit totum obiectum per solam demonstrationem, ergo sola demonstratio est id, q[uod] ultimo experit intellectus humanus. Maior videtur certa; quia potentia cognoscitiva appetit naturaliter suam operationem, & quo perfectior est operatio, eo vehementius illam appetit potentia, ergo cum potentia adipiscitur totam perfectionem sive operationis, in illa ficit, & nihil ulterius appetit. Ergo potentia cognoscitiva appetit, ut ultimum finem illam operationem, in qua continetur adæquata illius perfectio, & per quam totum exhaustit obiectum. Probatur autem minor, scilicet per demonstrationem totum exhaustiri obiectū, & in illa contineri totam perfectionem intellectus, quia per demonstrationem cognoscimus naturam, & essentiam obiecti. Item illius proprietates & attributa, item & omnes illius

causas; sed intellectus humatus adæquate perficitur per cognitionem naturæ, & essentiæ obiecti, & per cognitionem illius propriatum, & causarum. Item obiectum exhaustit per huiusmodi cognitionem, quia nihil illius superest cognoscendum; ergo intellectus humanus adæquate perficitur per demonstrationem, & per illam totum exhaustit obiectū. Confirmatur, quia quidditativa, & propria hominis differentia, & perfectio est, esse cognoscituum per discursum, hoc enim sonat rationalitas, sed eam virtutem discurrere reducit in actum per demonstrationem, ergo demonstratio est propria hominis cognitionis, & exercitium illius differentiæ essentialis, per ordinem ad quod exercitium sumitur differentia essentialis hominis. Tunc sic; sed quævis potentia amat tanquam perfectionem sibi ultimo experibilem illam operationem, per ordinem ad quam constitutur essentialiter, ut negat nullus, ergo demonstratio est, quod ultimo humanus appetit intellectus.

§. 40. Iam vero probo, nihil præter demonstrationem esse finem, quem per se primo, aut ultimo logica doceat; nam posita quacunq[ue] alia cognitione naturali in nostro intellectu, adhuc intellectus non quiescit, sed ulterius innititur ad demonstrationem habendā, ergo nulla cognitione naturalis, præter demonstrationem, est ultimo appetibilis ab intellectu. Consequientia patet, quia in quo non ficit intellectus, non est ultimo perfectio illius, & nisi in ultima perfectione non possit fiscere, quia alia habita, adhuc nititur in eam, qua caret: ut lapis non quiescit nisi in centro: nec voluntas nisi in ultimo suo fine. Antecedens probatur primo. Ex parte ipsius intellectus, quia in definitione. Exempli gratia. (Nam de reliquis cognitionibus constat apertius) non continetur adæquate omnis intellectus operatio, sed illi deficit discursus, sed quando deficit aliqua perfectio, non quiescit potentia, donec illam acquirat, ergo posita definitione non quiescit intellectus. Secundo ex parte ipsius obiecti, quod non exhaustitur, nec percipitur adæquata per definitionem, quæ sola representat essentiam, & non proprietates, ergo posita definitione adhuc non quiescit intellectus. Confirmatur,

tar, quia per definitionem solam non exercet homo ultimam suam differentiam, quæ est rationalitas.

S.41. Idem intentum secundo probatur à priori, quia cognitionis partis non intenditur per se, sed refertur ad cognitionem totius tanquam ad finem, sic cognitionis generis & differentiæ est ad cognitionem speciei, quam constituent. Item cognitionis materiæ, & forma ad cognitionem totius, quia eo modo res est cognoscibilis, quia habet esse in ordine ad totum. Ergo pars cognoscitur in ordine ad totum: sed definitio, & diuisio sunt ex natura sua, & essentialiter partes demonstrationis, ergo illa non per se, sed per ordinem ad demonstrationem cognoscuntur. Probatur minor; quoad definitionem, quia hæc ex sua intrinsecâ naturâ est illatiua conclusionis, & petit simul cum illa declarare essentiam, & proprietatem obiecti, quia essentia prius cognita ex intrinseca sua natura dicit in cognitionem passionis, & petit, ut per illam passionem cognoscatur, sed hoc est definitionem esse ex natura sua partem demonstrationis, quia demonstrationis nihil est præter definitionem, & cognitionem passionis ex illa deductam. Ergo definitio est ex natura sua pars demonstrationis. Confirmatur, quia essentia rei naturalis cognita ab Angelo est ex natura sua obiectum formale, propter quod proprietas ab Angelo cognoscitur, sed eadem essentia cognita ab homine, per definitionem non habet minorem vim ad inferendam cognitionem passionis in homine, ergo definitio ex natura sua petit, ut ex se inferatur conclusio, sed hoc est ex natura sua esse partem demonstrationis. De diuisione vero idem probatur, cum quia diuisio essentialis non differt à definitione, tum et quia diuisio naturæ communis in sua inferiora ex natura sua refertur ad exactam cognitionem illorū, quia per diuisiōnem rei cimus id, quod non participat rationem diuisi, quo reiecto, facile ipsius diuisi, & diuidentium cognitionis paratur. Imo patet in disp. 10. diuisionem generis in species esse definitiones specierum. Hoc argumentum funditus euertit contrariæ sententiæ fundamenta, illius enim authores arbitrantur definitionem bifariam considerari. Primo, ut est pars de-

monstrationis, sic autem admittunt eius cognitionem ad demonstrationem referri. Secundo considerari secundum se, & sine relatione ad demonstrationem componendam, & sic per se considerari arbitrantur. Sed contra, quia constat ex argumento, non posse definitionem considerari, nisi cum ordine ad demonstrationem, quia ipsa ex sua natura petit esse cum conclusione deducta ex ipsa.

S.42. Imo vero ex ipsis contra ipsorum sententiā argumentum deduco, quia per te, quando agitur de definitione, secundum quod est pars demonstrationis, eius cognitionis ad hanc reducitur, ergo semper hoc continet. Patet consequentia, quia semper agitur in logica de definitione, sub eadem omnino ratione formalis, de illa enim semper eadem essentia cognoscitur, ex eadem proprietates inestrantur, sed idem habitus non potest ex se diuersos fines habere, ergo non potest cognitionis definitionis ex se modo referri ad demonstrationem, modo non. Confirmatur: quando agitur de ligno & lapide secundū se sine ordine ad ædificium quod componunt, eorum cognitionis non pertinet ad architecturam, nec refertur ad cognitionem ædificij; sed illa cognitionis pertinet ad Philosophiam, at vero quando talis cognitionis refertur ad cognitionem ædificij, in quantum lignum, & lapis sunt partes illius, spectat ad architecturam & non ad Philosophiam: tunc autem Architectus & Philosophus diuersa sumunt principia de ligno, & lapide, & diuersas inferunt conclusiones, quod idem cernes in cæteris facultatibus; sed logicus nunquam considerat in definitione diuersa principia, & diuersas conclusiones, sed semper eadem, ergo vel semper, vel nunquam eam refert ad demonstrationem. Quod confirmatur ex proœmio Metaphysicæ, ubi ostendo scientiam rei secundum se includi in scientia subalternata de eadem re per accidens: sic Architecturam componi ex uno habitu conclusionū Physicarum, & ex alio sibi proprio de obiecto per accidens. At logica, ut est circa demonstrationem, non sumit pro principio conclusionem de definitione, sed eam enucleatim expendit, ergo logica de demonstra-

Bratione, non per accidens, sed per se agit de definitione.

§. 43. Confirmatur secundo, quia finis cæterarum facultatum est tota obiecta ad æquatè cognoscere, ut in scientia de homine, finis attributionis est homo cū suis proprietatibus, non enim sicut in nuda hominis essentia, sed intenditur perfecta, & ad æquata illius cognitionis, ergo logica habet pro fine demonstrationem. Probatur consequentia, quia logica est scientia instrumentaria cæterarum facultatum, illis præbens modum sciendi, sed facultas instrumentaria habet pro ultimo fine dare illud instrumentum, quo facultas principalis consequitur suum ultimum finem. Hoc autem instrumentum est demonstratio. Ergo demonstratio est ultimus finis logicæ. Probatur maior, quia scientia instrumentaria deseruit scientiam principali, & illi subiicitur, ut ministra, sed illi non perfectè subiiceretur, nisi seruando hunc ordinem. Ergo scientia instrumentaria, & principalis habent eundem finem. Quod explicò in arte frænifactoria, & equestri, equestris enim habet pro ultimo perfecte domare equum, frænifactoria v. habet pro fine dare instrumenta necessaria ad hunc finem. Vnde non potest sistere in sola effectione clavorum, sed in effectione omniū, quibus indiget equestris ad suum ultimum finem. Ergo similiter logica non potest sistere in sola definitione, sed in demonstratione. Nā firnis remotus logicæ est finis immediatus facultatis, cui instrumenta præbet, vt remotus finis effectricis frænorum est finis equestris: nempe perfectus equorum versus: ergo finis immediatus logicæ est instrumentum, quo facultas, cui seruit, finem consequatur, sed scientia principalis sola demonstratione consequitur suum finem. Ergo debet etiam per se præbere instrumenta, quibus scientia de homine totum penetret hominem. Vnde argumentor vterius, quamvis definitio per accidens, & non ex natura sua, referretur ad demonstrationem, adhuc à logica trætaretur per se cum ordine ad illam, quia scientiæ de obiecto per accidens, per se agunt de eius partibus in ordine ad totum, quod patet primo in ipsa logica agente de subiecto, & predicato. Item de vniuersalibus, & prædicabili-

bus, non sicut in ipsis, sed in ordine ad propositionem, aut modum sciendi, cum tamen subiectum, & prædicatum cōponant propositionem obiectuam. Item vocalem, & scriptam, non per se, sed per accidens. Secundo in Architectura agente de ligno, & lapide in ordine ad domum, item in equestri agente de loris, fræno, stapedibus, &c. In ordine ad perfectum instrumentum dominans equum, cū ergo logica sit instrumentaria facultas comparatione aliarum, & haec acquirantur sola demonstratione, per se agit in ordine ad illam definitionem. Nec vero alia ratione agit Architectus de ligno, & lapide, nisi quia eius finis est domus, item finis logicæ est comparare perfecte cæteras scientias, quod sit sola demonstratione. Vnde de definitione agit, tanquam de illius parte. Nec vñquam de definitione ostendit diuersa attributa, sed eadem semper. Ergo signum est de ea agi semper comparandæ demonstrationis gratia.

§. 44. Obiiciunt secundo, definitio est expetibilis per se, q[uod] ex se, & per se est scitu digna, ergo illa docetur à logica sine ordine ad demonstrationem; probatur antecedens, q[uod] natura, & essentia rei est scitu digna, sed haec cognoscitur per definitionem. Ergo definitio est expetibilis per se. Confirmatur, quia si non esset possibilis demonstratio, adhuc logica doceret definitionem, & illam tunc doceret per se, ergo etiā modo. Haec obiectio soluta manet ex probatione nostræ sententiaz. Distinguo enim antecedens, logica docet definitionem per se, id est, per sua principia, sic enim est scibilis per se, non tamen docetur per se ultimo tanquam finis extrinsecus, & sic non est digna per se scitu, sicut forma substantialis, licet cognoscatur per sua principia, & sit scitu digna, tamen non scitur, nisi per ordinem ad totum. Hoc n. est de intrinseca ratione partis. Confirmatur, quia intellectus habens definitiōnem, adhuc ast perfectibilis in ordine ad id obiectum per demonstrationem. Ergo non potest sistere in definitione, sed vterius propendet in demonstrationem.

Ad confirmationem respondet y[ou]r, sublata hac nostra demonstratione è medio sublatu iri definitionem, quæ solum terminatur ad essentiam, vt contingit Angelis, qui carēt hac

L defini-

definitione. Ratio est, quia definitio dicit essentialem ordinem ad demonstrationem, & sicut nulla esset forma substantialis, nisi esset possibile compositum, ita nulla esset definitio, nisi esset possibilis demonstratio, tunc autem sicut non esset hic modus sciendi, ita nec esset haec logica.

§.45. Tertia obiciunt, non esset cur potius definitio ad demonstrationem, quam haec ad illam reducatur. Imo vero esse ad hoc ultimum maiorem rationem, quia definitio nobilior est demonstratione. Confirmatur, quia sicut cognitio essentiae iuuat ad cognitionem passionis, ita cognitio passionis ad essentiam cognitionem, cur ergo altera ad alteram reducatur?

Respondetur, definitionem non referri ad conclusionem, tanquam ad finem, sed ad totam demonstrationem, quae ex omnibus actibus componitur, sicut cognitio formae referitur ad cognitionem compositi, licet materia prima sit minus perfecta, quam forma. Vnde tota demonstratio perfectior est, quam sola definitio, quia praeter hanc continet conclusionem. Sicut compositum Physicum perfectius est, quam sola forma substantialis. Ad confirmationem respondetur, ex utraq; cognitione confari perfectam, & consummatam intellectus perfectionem, & obiecti notitiam, ad quod utraq; refertur, sicut materia & forma ad compositum.

Dices, totam demonstrationem nihil esse, praeter præmissas & conclusionem: quare si definitio refertur ad demonstrationem, refertur etiam ad conclusionem, quod est contra nos. Respondeo negando consequentiā, quia finis præmissarum est, ut sint simul cum conclusione, quia id, quod partes intendunt, est totum, ut cōtingit in Physicis; forma enim & vniō non referuntur ad materiam tanquam ad finem, licet in compōsito praeter formam & vniōē nihil sit praeter materiam; & sicut finis formae & materiæ est, ut sint simul viuitæ, ita est finis præmissarum & conclusionis, ut sint simul, quia sic perficiunt intellectum adæquatè, & exhauiunt obiectum.

§.46. Obiciunt quarto, definitionem etiam sine ordine ad demonstrationem esse modū sciendi, quia potest quis solam rei essentiam

velle cognoscere, ergo docetur à logica sine ordine ad demonstrationem. Negatur antecedens, vt patet ex §.41. Nec potest quis rationabiliter eam solam cognitionem inquirere, quia per eam nec perficitur intellectus adæquate, neq; obiectum percipitur. Immo adeo pendet definitio à tota demonstratione, vt non esset possibilis definitio, nisi demonstratio esset possibilis, quia definitio est ex sua natura illatiua conclusionis.

Obiciunt quinto, quia Dei visio potest per se appeti, quin referatur ad amorem Dei, licet hic sequatur: ergo similiter definitio potest per se appeti, licet eam sequatur demonstratio. Nego consequentiam. Ratio est, quia amor sequitur visionem, tanquam proprietatis ad modum, quo ex actu materiali sequitur habitus, essentia autem rei non refertur ad proprietatem tanquam ad finem, sic nec beatitudinis essentia (si modo haec in sola visione consistit) demonstratio vero non sequitur definitionem ut passio, sed ut totum quoddam, in quo consistit adæquata intellectus perfectio, & obiecti notitia.

§.47. Obiciunt sexto, syllogismus probabilis est per se expetibilis, ergo. Negatur antecedens: primo, quia est cognitio valde imperfecta, per quam conatur, rem eidenter cognoscere, sicut qui vult ad altum peruenire, per suos quasi gradus ascendit. Secundo, quia ad demonstrationis notitiam refertur cognitio syllogismi topici & Elenchi, sicut ad notitiam liberalitatis refertur cognitio partitatis, & prodigalitatis.

Obiciunt septimo, syllogismum ut sic esse adæquatum logicæ obiectum, quia per se ad logicam spectat sola forma syllogistica, quæ continet syllogismus, ut sic. Demonstratio autem differt à topico ratione materiæ; quæ non spectat ad logicum. Elenchus autem non est verè syllogismus, sed apparenſ. Contra ostendendo latè in proœmio Metaphysicæ, sect. 2. rationes communes cognosci in ordine ad suas species. Est autem perfalsum, ad logicum non spectare per se demonstrationem, quia præcepta tradit logicus de modo demonstrandi ex veris, immediatis, &c. Item & ostenditur probabiliter arguendi ratio, quia, licet materia singularis aliquius scientiæ non spectat

spectat ad logicum ; spectat tamen in communione demonstrandi ratio , quæ includit materiam in communi : fin, assigna aliam facultatem , quæ doceat demonstrandi regulas.

§.48. Obiectum ultimo. Deus non est Metaphysicæ obiectum attributionis , sit licet causa cæterorum obiectorum, ergo similiter demonstratio non erit obiectum logicæ . Transeat antecedens (quod esse falso ostendam in propositio Metaphysicæ à sect. 2.) Sed nego consequentiam , ratio est ; quia Deus est causa extrinseca eorum, quæ in Metaphysica tractantur , ad quam causam nō est necessarium referri cognitione effectus. Quod si in Theologia referuntur ad Deum, ideo est, quia tota Theologia habet pro fine Deum cognoscere, & amare. Metaphysica vero non, nisi contemplari species entis à materia abstracti, at vero demonstratio componitur ex definitione & aliis rebus logieis , tanquam totum adquarè perficiens intellectum , & percipiens obiectum. At cognitionem partium, ad cognitionem totius referri necesse est. Tandem h.ē nostra sententia est omnium discipulorum Aristotelis, Themistij, Simplicij, Philoponi. Item insignis Theologi Patris Vazquez, 1. part. disp. 4. cap. 1. quam docent ex recentioribus nonnulli, quibus magna est authoritas deferenda.

SECTIO VIII.

Epilogus totius disputationis.

§.49. In quacunq; facultate reperitur habitus principiorum, qui ad rei terminatur essentiam : qui habitus est proprie definitius: ab ipso enim definitio , & quidditativa cognitione dimanat : Item reperitur habitus conclusionum, qui ad rei proprietatem, & passionem terminatur. Obiectum habitus principiorum est obiectum formale, sive ratio formalis obiectua prius cognita , ea enim ratione dicitur habitus principiorū , quia eius obiectum est principium , & præmissæ in syllogismo. Obiectum autem habitus conclusionum , est obiectum materiale, quia pendet in sui cognitione ab obiecto habitus principiorum, sicut conclusionem pendere à præmis-

fis dixi. §.2. In logica totidem habitus reperiuntur, habitus principiorum, qui fertur in essenciam modi sciendi, & reliquorum , quæ in logica considerantur, quæ retuli, §.9. Habitus conclusionum terminatur ad earundem rerum proprietates. Vnde & ex sect. 1. colligo, obiectum formale logicæ esse essentiam modi sciendi formalis & obiectui. Obiectum vero materiale eiusdem proprietates , quia essentia prius cognita est medium in demonstratione, & proprietas est conclusio , quæ medio pendet in sui cognitione.

§.50. Dices, modus sciendi formalis est forma denominans obiectuum, ergo solus formalis erit obiectum formale, & obiectiuus erit obiectum materiale. Nego consequentiā, quia duæ res, quarum una est forma alterius, possunt simul esse obiectum formale, quia utraq; simul, & immediate cognoscitur. Non enim attenditur, sit ne v̄ra pars forma alterius, sed sitne utraq; necessarium ad primā cognitionem , & ad passiones inferendas ? sic materia & forma sunt in physica obiectū formale, quia ex utraq; infertur cognitio passionum. Sic, licet modus sciendi formalis est forma, qua obiectiuus denominatur, tamen, quia utraq; attingitur per habitus principiorum, & de utraq; attributa monstrantur ; ideo utraq; est obiectum formale , et formalis sit ratio formalis, quia obiectiuus in ratione obiectui constituitur. Sicut corpus viuens est obiectum formale animistica, licet per animam constituatur formaliter viuens, quia ex utraq; passiones monstrantur.

§.51. Colligitur etiam ex dictis, officium logici esse , dirigere actus intellectus , sicut Medicis curare vulnera. Confirmatur, quia datur vna virtus , cuius officium sit dirigere actus voluntatis, quod est prudentia munus, sed similiter intellectrices facultates possunt errare in suis actibus, sicut appetituæ , ergo etiam indigent aliqua facultate , quæ illas dirigat. Hęc directio nihil est præter ipsos actus logicos, quibus docemur naturam modi sciendi, ex parte vero obiecti est ipse modus sciendi, quem docemur, qui potest dici directio passionis, quia est obiectum directionis actiue, sicut, cum quis dirigit viatorē, obiectum talis directionis est via, per quam est eundum.

§. 52. Exclusimus ab obiecto, etiam partiali, simplicem apprehensionem, quia non est modus sciendi: non enim dicitur aliquis scire, nisi assensum, aut dissensum prebeat obiecto, unde apprehensio simplex animalis & rationalis non est formaliter definitio, quia haec est assensus, sine quo nulla est scientia. Nec ego scio nunc Turcam dormire, quantumuis id apprehendam. Animal quidem, & rationale sunt definitio obiectiva, sed comparata ad iudicium. Exclusimus etiam entia rationis tanquam formas denominantes. Circa quod aduerte logicum docere naturam modi sciendi, circa quem dupliciter errari potest. Primo affirmando modum sciendi formalem esse formam inherenterem obiectivo: quod mendacium, & ens rationis pertinet ad libros de anima, quia ad eosdem pertinet, probare modum sciendi formalem esse exrinsecam denominationem in obiecto. Hoc autem logicus non curat. Secundo errari potest asserendo definitionem, verbi gratia non constare genere & differentia, hic error & ens rationis corrigi debet a logico, explicando rationem definitionis, quod est agere indirecte & secundario de ente rationis, materialiter tantum, non vero formaliter, quia agere de illo formaliter, est explicare naturam illius, quomodo fiat, &c. Quod pertinet ad solam Metaphysicam. Alioquin omnes scientiae practicæ agerent de ente rationis, quia circa illarum obiecta erratur. Ad eas quidem spectat errorum emendatio circa sua obiecta, non tamen docere quid fit ens rationis, vel quo pacto fiat, &c.

§. 53. Logicum artificium nihil est distinctum ab ipsis actibus, sed sunt ipsimet actus connotantes, quomodo connectantur genus & differentia, & inferatur conclusio ex præmissis, &c. Sicut architectus considerat, quomodo ligna & lapides colliguntur, &c. Ad quod parum refert, id fieri per plures actus, vel per unum. Quod enim logicus vult est, ut propter præmissas cognoscatur conclusio, &c. Siue

vno actu, siue pluribus, ut Architectus quod vult est, ut fundamentum solidum iaciatur, siue innaturat vni rupi, aut saxo, siue pluribus lapidibus, id vocatur logicum artificium, id est, arte logica definire, coniungendo genus cum differentia, & inferre passionem ex essentiâ. Vtrum autem id sit pluribus actus bitumine ligatis (ut nescio qui volunt) refert parum; ipsisq; actibus nihil appingi ostendam disp. 7. de anima sect. 6.

Hic animaduertitur, à nonnullis dici actus intellectus quoad substantiam, esse obiectum materiale logicæ, artificium autem esse obiectum formale, ut ligna & lapides sunt materia Architecti, eorum vero dispositio est obiectum formale. Nec displicet iste modus ad explanandam doctrinam. §. 25. Sed adhuc in ipso artificio consideratur essentia artificij, ut essentia syllogismi, tanquam obiectum formale præmissarū, seu habituum principiorum, proprietas vero artificij, ut obiectum materiale conclusionum, quod etiam in architectura reperies.

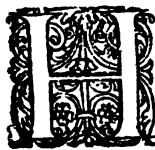
Nec difficile erit ex dictis, quo pacto Dialectica utilis sit alijs scientijs. Nam, cum ipsa doceat modum sciendi in communi, ex illius cognitione facile intellectus quanuus argumentationem, aut sciendi modum efformat, quia ad dirigendam quamcumq; potentiam sufficiunt regulæ communes, ut patet in Architectura. Deinde colligitur Dialectici cognitionem esse reflexam, quia habet pro obiecto cognitionem eiusdem potentiaz: immo vero opinia præcepta, quæ Dialectica docet, conueniunt ipsis actibus Dialecticis, quia etiam illi sunt modus sciendi, & sicut logicus docet in aliâ facultate argumentari, eisdem præceptis docet argumentari in materia logica. Immo vero non alio modo docet argumentari, nisi argumentando, sicut, cum quis docet loqui alium, aut scribere, id præstat loquendo, aut scriben-

do.

* *

DISPUTATIO II.

Qua ratione Logica attingat suum obiectum.

Vius disputationis materiam quam breuissimè perstrin gam, argumentorum multitudinem, & sententiarum varietatem in libros de anima, & Metaphysicam reiciens, qua enim ex illis dialectici arripiunt recentiores & tyrones vexant, ac deterrent, nec pro dignitate tractantur. Ne verò auditores earum rerum omnino iejuni discedant, summatim difficultatum capita percurrentur.

SECTIO I.

De logica vtente, & docente, an utraq[ue] sit scientia?

§. 1. DE logica vtente magna vocum contentione inter Doctores, sine magna utilitate certatur.

Primo aliqui volunt logicam docentem esse habitum logicæ, qui docet naturam modi sciendi, vtentem verò esse habitum, qui docet talem modū, & efficit. Sed immerito, quia tantum datur unus habitus logicæ, qui doceat facere modum sciendi, hic autem habitus non illum efficit in alia materia, sed tantum in sua propria. Nec vero logica practica potest dici vtens, quia scientia semper est docens.

§. 2. Secundò volunt alij vtentem logicam esse peculiarem quendam habitum, qui in quavis facultate, seu materia probabiliter disputat. Verum falsum est omnino dari peculiarem habitum, qui differat in quavis materia probabiliter. Primo quia non datur aliquis peculiaris habitus, qui in quavis materia differat demonstratiuè, ergo neq[ue] qui proba-

biliter. Antecedens est certum, consequientia patet à paritate rationis. Secundò, quia sicut in quavis facultate sunt aliqui habitus certi & evidentes, sic sunt & probabiles, qui in diversa materia diuersas habent rationes formales, à quibus sumunt diuersam speciem. Ergo non est dandus unus habitus probabilis omnibus scientijs coramunis.

§. 3. Tertiò volunt multi, logicam vtentem esse eam logicæ pastem, quam scientiam appellamus topicam, quæ nō differit in quacumq[ue] materia in particulari, sed tradit præcepta, & regulas communes probabiliter differendi; quæ regulæ loci communes appellantur, quibus communiter Rethores vtuntur. Deinde per habitus probabiles aliarum scientiarum, in quavis materia probabiliter differitur, vtend'o locis communibus in ea materia. Hæc sententia videtur esse Aristoteles, & D. Thomæ. Talem habitum dari non est dubium, sicut datur logica demonstrativa, quæ doceat evidenter arguere. Verū hūc habitum vocari logicam vtetem, quæstio est de nomine, cum de re constet. Nec video cur topica potius, quanù demonstrativa sit vtens appellanda.

§. 4. Alij volunt logicam vtentem esse aëtus, vel habitus aliarum scientiarum, quatenus diriguntur logicis præceptis. Ita P. Vazquez, tit. 1. p. 1. disp. 8. n. 19. Nec displaceat hic medus, quia omnium propriissimus, sed logica in auferendi easu debet esse, non in nominandi. Nec est vna logica vtens, sed plures logicæ vtentes, quia omnes scientiæ vtuntur logica. Neq[ue] hic modus est insolitus; namque Augustinus, D. Paulū, & reliquos Theologos vocat Dialeticos, quia Dialetica vtuntur. Et Dialetici diuerserunt logicam, in logicā à rebus auulsam, quæ est docens, quia non circa res aliarum scientiarum, sed circa directio-

L 29 mem:

nem ipsorum actuum versatur: & in logicā rebus concreata, quae sunt omnes scientiarē reales, quia vnaquæque reale suum concernit obiectū, quæ vocantur logica vtēs. E duabus ipsis ultimis sententijs utere qua libuerit, illud aduertens, iuxta hanc quartā sententiam logicam docentē esse uterū circa suum propriū obiectum, quia circa illud suis vtitur praceptis, & docens argumentationem in communī, ipsa argumentatio secundum rationē cōmūnem est obiectum sui ipsius. Item supra quemlibet actum logicum potest alio reflexi, actus autem directus erit propriè logica vtens. At uterū iuxta tertiā sententiam logicā topica est vtens, quatenus dat regulas in propria sua materia differendi probabiliter.

§.5. De logica docente dubium esse non pot, quin sit verè ac propriè scientia, quia habet sua principia, & conclusiones euidētia. Si qui uterū ē patribus aliquando dixerē, logicā non esse scientiam, sed perniciē, intellige non de logica, quæ docet modum sciendi, sed de Sophistica, qua Ethnici Philosophi abutebātur aduersus Catholicos. Dices, logica vocatur modus sciendi. Ergo non est scientia. Nego consequētiā, quia modus sciendi formalis est verè & propriè scientia, quia ab illo formaliter denominamur scientes. Dices cōmūniter dicitur absurdum esse querere simul scientiam & modū sciendi, sed ille modus sciendi est logica, ergo logica nō est scientia. Respondeatur nomine modi sciendi intelligi scientiā logicā, & nomine scientiā intelligi scientias reales, quas inquirere nisi logicā p̄missā est absurdum.

§.6. De logica vtente iuxta quartā & tertiam sententiam philosophandū est. Iuxta tertiam dubium nō est, eam esse verè ac propriè scientiam, quia topica demonstratiō docet, qua ratione probabile argumentū efformes: licet enim syllogismus topicus, circa quē illa versatur, non sit scientia, sed opinio, ipsa tamen scientificè docet, sūm esse opinatiuum. Item docet argumentū probabile ē quo loco cōmuni sit educendum: sicut logicus euidēter ostendit naturam syllogismi fallacis, quia circa vnum errorem potest scientia procedere euidenter; sicut circa ipsam demonstratiōnem alij discurrent probabiliter, alij euiden-

ter, alij verò falso & male ratiocinantur. Ratio à priori est, quia logica est scientia reflexa, quæ habet pro cōbiecto omnem demonstrationē, & argumentationem. Hęc autem, cum suam habeat naturam, & proprietates, potest cognosci aut cl. i.e. aut probabiliter, aut falso, sicut quodvis aliud obiectum.

Iuxta quartam sententiam distinguendum est, aut enim scientia particularis realis, (quæ iuxta hanc sententiam dicitur logica vtens,) est propriè scientia, aut non, si est scientia: logica vtens erit scientia, si vero non fuerit scientia, neq; id erit logica vtens. Ratio est quia actus aliarum scientiarum multi sunt probabiles, multi euidentes, falti mulci, licet recte per logicam disponantur.

§.7. Vnum in dubium reuocatur. Vtrum logica vtens, vt vtens sit scientia, etiam in actibus scientificis?

Breuiiter responderetur. Actus aliarum scientiarum duplicitate considerari. Primo, vt ipsi representant sua obiecta, sic a. aut sunt demonstrationes, aut species syllogismi. Secundo nō vt representant obiecta, sed vt cognoscuntur ab alijs actibus, sic a. nec sunt scientia, neq; opinio, sed sunt obiecta actus reflexi. Dico igitur logicam vtentem, vt vtentem, neque esse scientiam, neq; opinionē. Probatur, quia logica vtens, vt vtens, habet rationem obiectū logicā docentis, sed obiectum, vt obiectum, non est scientia, ergo logica vtens, vt vtens nō est scientia. Probatur minor, quia logica vtēs est actus scientiarē realis directus per logicā, sed idem est esse obiectum logicā docētis, & esse actum directum à logica docente, quia logica docens non dirigit actum, nisi illum cognoscendo, sicut manus Architecti vtitur Architectura, dum ab eadem Architectura cognoscitur domus, ergo logica vtens, vt vtens, est obiectum logicā docētis.

Neq; ob hoc dico logicam vtentem esse solam extrinsecam denominationem à docente, sed vtentem cōstituit formaliter in ratione vtentis à docente, sicut modus sciendi obiectiuus constituit in esse obiectu à formalī. Ratio est, quia logica vtens est obiectū, quod cognoscitur per docentem. Et hoc existimo doceri à plerisque recentioribus, qui dicunt logicam vtentem, & docentem esse idem, id est,

est, pro forma, à qua denominatur vtris, sicut modus sciendi formalis & obiectius dicunt eamdem formam, à qua obiectius denominatur. Cur verò ita sic logica appellata potius quam aliae facultates. Respondeo, quia sic volueret poeta.

S E C T I O N I I.

Vtrum logica sit scientia practica: an
speculativa?

S. 8. Communis est Thomistarum opinio, Dialecticam simpliciter esse speculatiuam & non practicā. Probatur primo fundamento Scoti relati à Molin. i. p. q. i. art. 4. disp. i. §. dubitatur enim potest, & Suarez. 2. met. disp. 44. sect. 13. ad 20. Quia habitus practicus est, qui respicit praxin, sed logica non respicit praxin. Ergo logica non est practica. Probatur minor, quia logica adéquatè versatur circa actus intellectus tāquam circa obiectum, sed actus intellectus non sunt praxes, ergo logica non versatur circa praxin. Probatur minor, quia omnis actus intellectus est speculatio, sed praxis non potest esse speculatio, ergo actus intellectus non potest esse praxis. Confirmatur, quia intellectus extensio fit praticus, ~~ut fert commune proverbiū~~ sed intellectus non extenditur nisi circa actus aliarum potentiarum, ergo intellectus non fit praticus circa proprios actus, sed circa actus aliarum potentiarum.

S. 9. Verum hōc fundamentum nullū esse omnino patet. Ad primam n. minorum respondetur, logicam respicere praxin. Ad secundam minorem respōdetur actus intellectus posse esse praxin, quia nō repugnat eundem actum esse speculatiuum & praxin. Ad quod suppone speculationem esse contēplationem, & cognitionem alicuius obiecti, praxin verò esse obiectum cognitū ab actu pratico. Vnde sicut nō repugnat cognosci actū directum per actum reflexū: ita ēt nō repugnat actū speculatiuum cognosci per aliū actūm practicū. Quare ipse actus speculatiuum diuerso modo cognoscit suum obiectū, atq; ipse cognoscitur ab actu pratico. Nā ipse ita

sistit in cognitione sui obiecti, vt nullas det regulas ipsum faciendi, vt qui considerat Angelum, non dat regulas quomodo fiat Angelus. At verò ipse actus, vt cognoscitur à pratico, ita cognoscitur, vt doceatur à pratico quomodo fit faciendus. Recte n. potest actus speculatiuum cognosci per actū practicū, sicut practicus potest cognosci per speculatiuum. Vtriq; exemplum subijcam. Homo quando facit hanc demonstrationem, omnis homo est animal rationale. Petrus est homo, ergo Petrus est animal rationale. Hæc demonstratio est speculatio, quia nullus dat regulas faciendi obiectū. Et quando hæc demonstratio cognoscitur à logico, ita cognoscitur, vt logica det regulas illam faciendi. Quia logica docet, ad recte concludendum debere præmissas disponi in prima figura. Ergo actus speculatiuum potest cognosci per alium actum docentem, quomodo fieri debeat speculatiuum.

S. 10. Nunc a. probo actum practicū posse cognosci speculatiū v. g. Architectus cognoscit domum practicē, quia actus Architecturæ dat regulas domus construendæ, Angelus a. qui intuetur actum illū Architecti, illum considerat speculatiū: quia nullus dat regulas illius actus faciendi. Ergo actus praticus potest cognosci speculatiū. Vnde colliges non opponi praxin & speculationē, quia idē actus potest esse praxis & speculatio. Opponuntur autem speculatio, seu notitia speculatiua, & actus praticus, quia non potest idem actus cōtemplari idem obiectum simul practicē & speculatiū, quia non potest simul dare regulas & non dare illius faciendi. Ex quibus patet ad argumentum.

Ad confirmationē respondetur, illud proverbiū nullius esse probati auctoris, cuius auctoritati respondere cogamur. Secundò respondetur, intellectum extensio fieri practicum, quia non sistit in sola contemplatione, sicut speculatio, sed vltius se extendet ad opus efficiendum.

S. 11. Ratio à priori nostra doctrinæ est, qd actus intellectus pōt esse obiectū dirigibile per aliū actum, vt recte fiat, ergo pōt esse praxis; de antecedenti nullus dubitat, quia siq; intellectus potest errare, ita & dirigī. Consequentia patet, qd praxis est obiectū dirigibile per

per actum intellectus, ut recte fiat. Confirmatur, quia actus, qui dirigit alium actum, ut recte fiat, non sicut in mera eius contemplatione, sicut speculatiuus, sed ulterius progreditur ad illum recte efficiendum, ergo actus, qui respicit talem actum, non est speculatiuus, sed practicus. Antecedens est certum, quia talis actus docet factibilitatem obiecti, sicut Architectura factibilitatem domus. Consequentia vero patet, quia actus speculatiuus sicut in sola contemplatione obiecti.

Dicunt aliqui primum necessario esse opus externum dirigibile a ratione. Sed contra primò, quia haec est friuola petitio principij, ut recte (Suarez, suprà) id enim impugnam. Cur enim opus intellectuale non erit praxis, cum sit obiectum dirigibile a ratione? Contrà secundò, quia prudètia est habitus practicus, ut est in confessò apud omnes Theologos. Ergo actus intellectus potest esse praxis; patet consequentia, quia actus intellectus est obiectum a prudentia dirigibile, prudentia enim dictat hic, & nunc esse studendum. Tunc sic, sed sicut prudentia dirigit actus studendi, ut sint boni moraliter, similiter logica respicit eosdem actus, ut sint boni artificialiter, ergo sicut actus intellectus sunt praxis respectu prudentiae, similiter erunt respectu logicæ.

§. 12. Secundum fundamentum sententie Sotii est, quia logica considerat naturam & essentiam modi sciendi, nullas tradendo regulas illum efficiendi, sed cognitam eius naturam intellectus redditur facilis ad illum efficiendum, ergo logica non est scientia practica. Antecedens probatur, quia tota logica est circa naturam modi sciendi, & docet quid sit, quas habeat partes, &c. Neq; enim docet quomodo sit faciens syllogismus, in quo differt tu a prudentia, quæ censet hic, & nunc esse hanc virtutem exercendam, aut illam, tum ab Architectura, quæ docet regulas, per quas dominus est struenda. Logica vero sicut in sola cognitione formæ syllogisticæ, & cum syllogismus sit in eodem intellectu, quam facillimè sit ab intelligente. Vnde secundò probatur idem antecedens, quia habitus practicus semper ponitur ad tollendam difficultatem, quæ oritur circa exercitium obiecti iam cogniti, in intellectu autem nulla est difficultas

circa exercitium syllogismi iam cogniti. Ex-glogica non est scientia practica. Probatur verò prima consequentia, quia ut habitus sit practicus non sufficit, ut quoquo modo opus ex illo sequatur, sed necesse est ut sequatur ex habitu, tamquam à dictante & prescribente regulas illud efficiendi. Ut hic actus. Deus est summum bonum, est speculatiuus, licet ex eo sequatur animor circa summum bonum; Hic autem est practicus. Summum bonum est amandum. Quia dictat animorem circa Deum.

§. 13. Neque hoc fundamentum vrget, negatur enim antecedens. Ad primam probationem respondeo. Eandem cognitionem modi sciendi esse regulam, qua ratione fieri debeat. Regula enim nihil est aliud, quam cognitionis, quæ dirigit potentiam ad opus, nulla enim ratione potentia dirigitur ab intellectu nisi per cognitionem obiecti. Omnino enim identicæ sunt haec propositiones. *Syllogismus in Barbara conflat tribus propositionibus universalibus affirmatiuis. Et syllogismus est faciens in Barbara. ex tribus propositionibus universalibus affirmatiuis.* Sicut haec sunt identicæ. Deus continet summam amabilitatem, & Deus est amabilis summe. Ergo ipsa cognitionis modi sciendi est regula ipsius construendi. Discremen autem prudentiae non est ad rem: Prudentia enim tantum constituitur ad exercitium ceterarum virtutum, ad quod non indiget speculari earum naturas, sed sufficit supponere in intellectu earum notitiam. Logica verò non solum ad exercitium, verum etiam ad constructionem essentiae modi sciendi constituitur, ne eius erretur essentia, & fiat topicus, qui debet esse demonstratiuus. Architectura autem & logica sunt omnino similes.

§. 14. Ad secundum respondeatur habitum practicum non tollere nouam difficultatem, quæ remaneat, supposita cognitione obiecti circa eiusdem effectiōnem, sed eam tollere, quæ potest esse circa obiecti cognitionem, ad quam ipse inclinat potentiam, & facilitat. Hanc difficultatem logica vincit, quia intellectus institutus habitu logico facilius est circa cognitionem modi sciendi, quā si eo esset destitutus: difficultates vero potentiae externæ circa subiecti effectiōnem non vincuntur per habitus intellectus, sed partim ipsa

ipsa exercitatione repellente membrorum impedimenta , partim ex maiori specierum practicarū perfectione , sunt n. hæ potentiaæ externæ necessariae quæ quantum possunt , & illis imperatur , exercent necessario. Si quid autem non exequuntur , est , quia non possunt. Ad quod nihil iuuat habitus , qui non dat potentiaæ vt possit , sed vt facile possit. Ad illas duas propositiones. Deus est summum bonum , & summum bonum est amandum , Respondeatur ex his nostram sententiā probari. Prima enim est speculativa , quia actus amoris , qui sequitur ex illa , non cognoscitur ab illa , & ita neque est eius obiectum , nec praxis. Secunda vero propositio est practica , quia respicit talem amorem vt obiectum , qui amor oritur ab ea cognitione tanquam obiectum , ita syllogismus oritur ex cognitione Dialectica tanquam obiectum , ex actu illustrante potentiam ad illud efficiendum.

§. 15. Huius ratio à priori est , quia cognitio practica qua opus efficitur ; & regula , secundum quam debet fieri , sunt idem omnino , ergo est practica. Probatur minor , quia illa cognitio est regula , ad quam tamquam ad exemplar , vel prototypum comparatur opus , vt de eo iudicetur , sit ne recte effectum , an non ? sed ad iudicandum de modo sciendi , vtrum sit legitimus ; nec ne ? refertur ad cognitionem illam Dialecticam , ergo Ma cognitio de modo sciendi est regula illius faciendi. Nec potest intelligi qua ratione cognitio sit regula , nec practica , nisi hoc modo , sic enim architectura est regula domus , quia iuxta architecturam iudicatur modo. Et idea diuinæ sunt cognitiones practicæ , quia iuxta illas iudicatur de creaturis , & exercitium virtutum refertur ad prudentiam , quia de eo iuxta prudentiam iudicatur. Quod vero iuxta logicas cognitiones de modo sciendi iudicetur , quis dubitet ? vnde sumitur argumētum , quia aliqua debet esse regula , iuxta quam iudicemus de modo sciendi , & per quam regulemur in iudicio ferendo , sed hæc est notitia Dialectica , fin assigna mihi quæ sit ? ergo cognitio Dialectica est regula de modo sciendi. Probatur maior , quia sæpe circa modum sciendi oritur controuersia : ergo debet esse aliqua regula , iuxta quam lis componatur , neque opus est , vt per modum imperij propo-

natur , Hoc est faciendum. Sed sufficit , vt proposatur eius essentia , & ratio , qua fit , quod est re idem omnino , licet verbis explicetur diuersis. Idem enim est dicere hac via iturus es Romam , ac dicere . Hac via te Romam ducet . Quod est idem in modo sciendi. Tertium fundamentum est , quia logica neque est scientia activa , neque factiva , ergo neque est practica. Respondeatur eam esse actiuam , quia circa internas versatur actiones.

§. 16. Igitur negandum non est logicam esse practicam. Immo fatendum , præcipuos eius actus esse practicos , quia cognitio esse est modi sciendi est præcipuus actus Dialecticæ , & ille actus est regula , per quam intellectus dirigitur in modum sciendi efficiendo , & quia practice docet , quando vt eum sit enthymemate , quād o syllogismo , quando definitione , &c. Sicut prudentia docet quando hæc virtus , quando illa sit exercenda. Verum , negandum non est eam esse simul speculatiuam , quia multas habet cognitiones speculatiuas , per quas intellectus non dirigitur in suis actionibus , vt sunt , Hæ definitio non distinguitur realiter à definito. Genus latius patet suis differentiis. Quæ cognitiones in sola speculazione consistunt , nam cum actus genericos efformamus , cum definimus , & demonstramus , per alias cognitiones dirigimur . v.g. Quando demonstramus , dirigimur per actus , quibus cognoscimus syllogismum in tali figura tot ac tales habere propositiones , in quibus medium subiicitur in una , & prædicatur in alia , &c. Qui actus sunt necessarij , & sufficiunt ad arguendum. Iten cognitiones , quibus cognoscimus proprietates modi sciendi , sunt actus speculatiui , quia illæ proprietates ex syllogismo diminant necessario , siue à nobis cognoscantur , siue ignorentur , sicut cognitio architecti de domus proprietate est speculativa , per quā cognoscit domum defendere à frigore , eam esse diurnam , aut facile corruere , quæ cognitio inutilis est ad domum efficiendam , & ea propter speculatiua.

§. 17. Dices huiusmodi cognitiones referri ad demonstrationem , sicut cognitio partis , aut attributi refertur ad cognitionem totius , aut essentiaæ , ergo sunt practicæ. Ne go consequentiam ; quia referuntur ad demonstrationem tanquam ad finem ultimū , & extrinsecum , quod non tollit quin sint

speculatiuꝝ. Sicut in Theologica multꝝ cognitiones practicꝝ referuntur ad speculatiuꝝ: nam cum vnuſ habitus refertur ad aliuꝝ, retinet suum proprium modum tendendi in obiectum, & cum habitus de passione sifat in sola contemplatione, est speculatiuꝝ, licet referatur ad practicum. Quæ relatio nunquam immutatur: Quod si per extrinsecam denominationem à principali habitu, eum practicum voces, quæstio est de ſolo nomine; utrisque non proprio.

Dices secundo, eas proprietates esse actuum secundum ſe, & ad animistica ſpectare. Contra, quia ex eſſentia ſyllogiſmi aliqua emanare attributa neceſſe eſt, nam quod uis ens, vt ens, habet attributa, quorum notitia ſpeculatiuꝝ eſt. Item genus latere plusquam differentias, logica proprietas eſt, quia de ge nere aut differentia nihil animistica curat. Dices tertio, non poſſe eundem habitum eſſe ſimil practicum & ſpeculatiuum, ergo ne que logica. Tranſeat antecedens, quod etiā eſt falſum, vt patet in habitu fidei. Etnego conſequentiā. Quia in logica ſunt plures habitus, quorum vni ſunt ſpeculatiui, practici alii.

§. 18. Secundo, ſic argumentaberis contra conſequențiam, quia cognitio proprietatum modi ſciendi eſt ſpeculatiua. Ergo omnes conſequențiae ſunt ſpeculatiuꝝ, quia omnes illæ verſantur circa proprietates rei. Ergo & omnia principia ſunt ſpeculatiua. Probatur ſecunda conſequenția, quia ex principijs practicis non poſteſt inferri conſequenția ſpeculatiua. Ergo logica aut eſt tantum ſpeculatiua, aut practica.

Nego primam conſequențiam, nam multæ conſequențiae ſunt practicæ, quæ non verſantur circa proprietates, ſed circa ipſam eſſentiam modi ſciendi. Quæ conſequențiae ex generalibus principijs deducuntur. Ut in hoc ſyllogiſmo, omnis modus ſciendi explicans naturam rei conſtat ex genere & differentia, definiſio eſt modus ſciendi explicans naturam rei. Ergo definitio conſtat genere & differentia, quæ conſequenția eſt practica. Item ſunt conſequențiae practicæ omnes à posteriori, quæ verſantur circa ipſam naturam modi ſciendi. Secunda vero conſequenția nihil patet. Nam conſequenția ſpeculatiua poſteſt inferri ex uno principio practico & alio ſpeculatiuo. Ut omne exercitium temperantia aliquando cauſat

ſanitatem, ſed ieſunum eſt exercitium tem perantiae, ergo ieſunum aliquando cauſat ſanitatem. Quæ conſequenția eſt ſpeculatiua, & inferri ex premissa mihi practica. Item poſteſt inferri coſclusio practica ex uno principio ſpeculatiuo, & altero practico. Ut ſum mun bonum eſt amandum, Deus eſt ſum mun bonum, Ergo Deus eſt amandus.

Igitur, quia aliquæ cognitiones dialecticæ dirigunt potentiam ad efficiendum obiectum, quod repræſentant, ſunt practicæ. Proprietatis autem cognitio eſt ſpeculatiua, quia dirigit potentiam ad opus, quod a que bene efficitur proprietate ignorata, ac cognita. Hæc ſententia, quæ docet logicam eſſe practicam, & ſpeculatiuam, eſt iam re cepta apud recentiores. Quam ſequuntur Suarez & Vasquez, & videtur eſſe D. Thomæ, 2.2.q.47.art.2.ad 3. Vbi docet quodcumque opus factibile à ratione eſſe praxim, & logicam statui ad efficiendos ſyllogiſmos, & illam vocat arte ſpeculatiuam, id eſt practicam & ſpeculatiuam, quia ars ſemper eſt practica. Quando vero D. Auguſtinus, & alij graues Doctores docent, logicam vendicare ſibi perſpectiōnem veritatis, volunt finem extrinſecum logicę eſſe indagationem veritatis inuando ſcientias reales. Quid ſit actus practicus? quid ſpeculatiuus? Vtrum eſſe practicum ſit de eſſentia actus, an vero extrinſeca denominatio? late diſputatur diſput. 11. de anima. Hic hæc ſufficiat, quia ſunt logicæ propria. Communia vero non debuere eſt propria ſede diuelli.

SECTIO III.

Vtrum logica concurrat efficienter ad actus aliarum ſcientiarum?

AFFIRMANT ex recentioribus non nulli, ſed immerito. Primo, quia nullus habitus concurrit efficienter, niſi ad ſuos actus proprios, ex quibus generatur, ſed actus aliarum ſcientiarum non ſunt proprij logicæ, neque ab illis generatur. Ergo logicæ non concurrit efficienter ad illos: maior videtur ex terminis nota, quia, ſi non ſunt proprij actus logicæ, ergo ab illis non generatur logica. Ergo neque logica illos gene rat. Patet conſequenția, quia logica, & omnis ha-

Sect. III. Verum logica concurrat efficienter ad actus aliarum scientiarum? or

nis habitus naturalis, non generat actus dissimiles illis, à quibus ipsa generatur, sed actus aliarum scientiarum sunt dissimiles a cibis logicis, ergo illi non generantur à logica. Probatur minor 1. syllogismi, quia actus aliarum scientiarum sunt de rebus secundum se. Ergo actus aliarum scientiarum non sunt actus logici.

Secundo actus aliarum scientiarum sunt obiectum logicæ. Ergo non producuntur à logica. Patet consequentia, quia scientia habitualis non producit suum obiectū, sed illud considerat per actus, ut patet in Architectura, alijsque practicis facultatibus. Neq; audiendus est qui afferit, eas ad opera externa immediata actione concurrere, id enim sine fundamento (ut alibi dicam) & sine auctoritate afferitur. Doctores enim scientijs non effectionem, sed contemplationem adscribunt obiecti, ad quod concurrut medijs suis: cibis, at præter actus proprios tendentes in obiecta habituum quid producunt habitus? Confirmatur, habitus per actus tendit in obiectum. Rogo, in quod obiectum logica tendat producendo actus aliarum scientiarum? Demum intellectus cum propria specie impressa, & habitu Physicæ v. g. ex causa ad æquata cognitionis Physicæ, ergo non concurrit alia cum eis. Hanc consequiam late probò disputat. 9. Phys. sect. 4. Quod vero hanc artificiose, est extrinseca denominatio à logicis cibis, sicut pedes ad numerum referri.

§. 21. Dices, alias scientias practicas non concurrere ad sua obiecta producenda, quia sunt in potentia diuersa, ut Architectura non concurredit ad domum, secus logicā, quæ est in eadem potentia. Sed contra, quia si ei non conuenit ex communi ratione scientię practicę, multo minus illi conueniet ex eo quod sit in eadem potentia. Nam intellectus directus à logica multo facilius exequitur obiectum logicæ, quam potentia externa directus à scientijs practicis, ergo si haec potentia sine concursu alicuius scientiæ practicæ efficiunt suos actus, etiam intellectus sine concursu logicæ suos efficit.

§. 22. Tertio, quia habitus logicæ non tendit immediate in obiecta, sed medijs actibus, est enim ut potentia, quæ obiectum attingit solum per actus. Ergo habitus logicæ non producit suum obiectum. Patet conse-

quentia, quia iam haberet etiam modum tendendi in obiectum immediate, & non per actus. Confirmatur, actus logicæ non producunt actus aliarum scientiarum, actus enim solum producit habitum, & circa obiectum tantum versatur in genere cause for malis extrinsecæ, ut in libris de anima longe dicetur. Ergo neque habitus logicæ concurredit efficienter. Probatur consequentia, quia actus maiorem & immediatorem, immo formalem directionem habent in obiecta, quam habitus, sed directio actus illi non tribuit actionem, ergo neque habitus directio eam tribuit habitui.

Ratio autem, ob quam logicus facilius differit, non prouenit ex habitus efficientia, sed ex actuum directione. Quando vero si ne reflexa cognitione logica quis differit, id præstatur per habitus aliarum scientiarum, & naturali lumine rationis, non vero per habitum logicæ. Hoc enim firmum sit, nunquam aliquid circa obiectum præstare, nisi per sūlos actus.

Rogas, quid sibi velit adagium principium artefacti est in efficiente artificium? Respondeo artificium in efficiente, id est in artifice, esse notitiam practicam, quæ est principium dirigens ipsum artificem ad opus, non tamen illud efficiens.

SECTIO III.

Vtilitas, unitas & finis dialectice.

§. 23. DIALECTICAM admodum esse vtilem luce clarius apparet, sancti vero Doctores, cum in Dialecticam videntur inuesti non tam in illam quam in sophistas, quia ea abutebantur, congerunt contumia. Nam, cum homini connaturalis sit veritatis inquisitio, apprime ei erit utilis facultas, per quam ei præsumiatur via ad veritatem consequendam. Habitus autem dialecticæ non est simpliciter necessarius, cum sit natura sua acquisitus. Acquisiti enim habitus non sunt simpliciter necessarij, quia non dant simpliciter posse, sed facile posse. Quia totum, quod intellectus potest cum tali habitu, potest sine illo. In quo differt ab habitu supernaturali, qui dat simpliciter posse,

posse, atque ideo est simpliciter necessarius. De quo me video disp. 16. de anima, utrum vero semper aliqua cognitio reflexa requiriatur ad assensum conclusionum aliarum facultatum? non est præsentis instituti, sed animastici. disput. 7. sect. 6. siue enim requiratur, siue non; syllogismi eodem modo conficiuntur logicis præceptis, ergo ea quæstio inutilis est logico, quia huic illud tantum est utile, quod est utile arti syllogistica addiscendæ.

S. 24. De unitate logicæ nihil peculiare occurrit, præter difficultates omni habitui communes.

Dicendum autem est, logicam esse scientiam unam specie completam, quia, si est una simplex qualitas, est apertum: si vero includit plures habitus partiales, tota illorum collectio unum aggregatum scientiæ constituit. Sicut plures domus unum vicum, aut oppidum, & plures homines unum collegium. Scientia enim est nomen collectuum continens multas scientias partiales.

Dices, in logica sunt plures habitus, ergo plures scientiæ, ergo plures logicæ. Distinguo consequēs. Plures logicæ totales, neog consequentiam. Partiales concedo. Sicut non sunt plures habitus totales, sed partiales.

Dices, Simpliciter dicimus logicam esse plures habitus, & non dicimus simpliciter logicam esse plures scientias, aut plures logicas. Respondeo primo, quæstionem esse de nomine. Secundo, rationem reddo, quia communiter nomina hæc, *scientia, logica, physica, &c.* sumuntur pro collectione, nomen autem *habitus*, non ita.

Sed inquiris, quomodo uniantur habitus isti? Respondeo præcisè per collectionem, & aggregationem omnium, qui partiales dicuntur, eo quod versetur circa partem obiecti logicæ, inter quos habitus nulla physica intercedit vno, sed sit quasi acerius quidam habituum, sicut ex pluribus dominibus

resultat acerius, qui vocatur ciuitas; ita ex pluribus habitibus resultat acerius, qui vocatur logica.

Dices, sicut ex habitibus conflatur una scientia logicæ; similiter ex omnibus facultatibus, & ex logica conflabitur una scientia totalis; atque ita tantum erit una scientia; sic ut ex multis oppidis unum resultat Regnum. Respondeo reliquas scientias non versari circa directionem intellectus, sicut versantur omnes dialectici habitus, unde ex obiecto scientiarum, illarum unitas colligitur, sic dicitur una physica naturalis, quia eius obiectum est compositum physicum, & omnes habitus, qui versantur circa hoc compositum, eius partes & affectiones constituunt unam Physicam, ita omnes habitus, qui versantur circa demonstrationem, &c. constituunt unam logicam. Potuissent quidem philosophi imponere aliquod nomen, quo significaretur collectio omnium facultatum, sicut impositum est ad significandum urbium collectionem, aggregatum enim ex dominibus, vrbs vocatur, aggregatum urbium Regnum, aggregatum ex Regnis Provinciis, aggregatum ex Provinciis Imperium, aggregatum ex Imperiis orbis, at vero aggregatum ex utroq; orbe cœlesti atque terrestri, vocatur Mundus. At vero ad significandam collectionem omnium habituum non est impositum nomen. Unitas enim scientiæ tantum tribuitur collectioni habituum, qui versatur circa idem obiectum, aut eius attributa sub eadē ratione formalī. De simplicitate habituum longus mihi sermo est, disput. 16. de anima. Item de scientiarum unitate, & diuisione in proœmio metaphysicæ, sect. 6. & 7.

Finis intrinsecus habituum logicæ est eius actus. Finis extrinsecus immediatus reliqua scientiæ, quas considerat per suos actus. Mediatus vero, atque remotus, est veritas. Sic dixit Augustinus logicam sibi vendicare veritatis perfectionem.

DISPUTATIO III.

De prædicabilibus in commune.

S. I.

IRECTIO actuum intellectus, magna ex parte ex prædicabilium cognitione de-

pendet, quia ex illis vniuersaliter propositiones, demonstrationesque constulantur, in quorum indagatione Porphyrij rationem, & Dia-

& Dialecticam methodum sequentes ea dis-
putabimus, quæ sunt logici munera, ne
metaphysicū negocium suscipiemus, ne lo-
gicis carceribus egredientes alienam me-
tam attingamus, & sutor sit ultra crepidas.
Nouus fortassis videbor, sum, fateor, apud
nonnullos Dialecticos, semi Theologos, ac
Metaphysicos, non verò apud puros illos
antiquos, sed auditorum utilitatem aliorū
dictis præpono. Cumq; ingenue fateantur
cum nostro Suarez. i. metaphys. disp. 6. sect.
8. num. 4. Vniuersalium longam disputationem
Dialecticorum abusus esse in logicā
inuestigam, mirum non sit, si eum abusum e-
mendare conemur. Et vt est in nostratum
veteri proverbio, *Al malo que brar le lapenna.* Quod si nullum è recentioribus habeo,
quem hac in parte imiter, efficiam profe-
ctō, vt habeant posteri, quem imitentur, vt
nonnulli non sine laude, fecere: in sect. 1.
summariū præmittā de vniuersalibus, quæ
ad efformandas prædicationes logico sunt
necessaria. Deinceps de ipsis prædicabilibus
ex instituto disputationem ordiemur.

SECTIO I.

De vniuersalibus quedam premitto.

S. 2. PRænoscenda est natura vniuersalis,
vt inde eius prædicabilitatē (quæ
ad logicam spectat) noscamus. Quia in parte
vniuersale est vnum in multis, & de multis. Nam
sicut vniuersale in causando est vna causa
plurium effectuum, vt sol, & vniuersale in
repræsentando, est vnum signum plurium
signatorum, vt hæc vox, homo, ita vniuersale
in essendo & prædicando est vnum exis-
tens in multis rebus, & de illis prædicabile,
verbigratia animal est in homine, & leone,
& de illis omnibus prædicatur.

S. 3. Scotus (vt communiter illi tribui-
tur,) affirmit gradus superiores (quos vni-
uersales vocamus) distingui ex natura rei
ab inferioribus, sicut vnio distinguitur ab
vnitis, & actio à termino productio. Itaque
animal distinguitur, à parte rei à rationali,
& homo à Petro. Fundatur Scotus primò,
quia animal & rationale habent distinctas
definitiones, ergo distinguntur ex natura
rei. Sed hæc consequentia nulla est, quia ha-

bere distinctas definitiones, nihil est aliud
quam cognosci distinctis actibus intelle-
ctus, quod potest conuenire eidem rei, vt
cum ego video colorē ad exiguum lucem,
non possum discernere, vtrum sit nigredo,
aut albedo. Accidente autem maiori luce
cognosco, illum colorem esse albedinem.
Ecce eūdem colorem cognosco primò co-
gnitione vniuersali & confusa, deinde par-
ticulari, & distincta. Sic contingit in defini-
tionibus, vt cognoscens quis hominem &
non valens discernere, sit homo? nec ne? sed
tantum discernens eum esse animal, cogno-
scit explicitè, & clarè rationem animalis,
eamque definit. Deinde cognoscens illum
magis clarè, clarè cognoscit illum esse ho-
minem, & cognoscit ratiocinalitatem, il-
lamque definit. Ecce quo pacto eidem rei
conueniant diuersæ definitiones, reliqua
fundamenta Scotti, & longam eiusdem Sco-
ti impugnationem habes in disput. 5. meta-
physicæ sect. 4. & 6.

S. 4. Constat ergo à parte rei nullum da-
ri vniuersale in essendo, sed ad hoc requiri
aliquid opus nostræ rationis. Est tamen à
parte rei vniuersale fundamentaliter, id est,
fundamentum ad efficiendum vniuersale.
Quod fundamentum est ipsa rerum simili-
tudo. Fit autem sic. Videt quis Petrum con-
uenire cum Paulo in eo quod vterq; est ho-
mo, vterque bipes, & discursivus. Item vi-
det Petrum à Paulo dissidere, vel in colore,
voce, figura, &c. statim intellectus concepi-
vnam rationem hominis, in qua conueniunt
Petrus & Paulus, & aliam rationem talis ho-
minis, in qua differunt. Ecce ratio hominis
dicitur conceptus communis & vniuersa-
lis, & ratio talis hominis dicitur particularis
conceptus, in quo quisque differt ab alio. I-
tem video hominem conuenire cum equo
in alijs rebus, quia vterq; est animal, vterq;
ambulat, &c. Item video inter vtrumque
latum esse dissidium. Equus enim nullam
habet potentiam rationalem. Ecce conci-
picio rationem animalis, vt communem Pe-
tro & equo, in qua conueniunt, & concipio
irrationalitatem equi, in qua differunt. Fun-
damentum horum conceptuum est, opera-
tiones similes & dissimiles, quæ in illis repe-
riuntur, re tamen ipsa diuersum animal est
homo ab equo. Illa ratio animalis est vna in
multis, vna (inquam) per similitudinem, vt

dicimus Hispane eos, qui similes habent annuos redditus, Tienen vna misera renta. Vel est vna per intellectum apprehendentem eas res, ac si esset vna, & illa est prædicabilis de multis, quia de equo & Petro prædicatur animal. Ille conceptus communis, quando concipiatur in rebus dissimilibus intrinsecè, vt in equo & homine, dicitur abstractio generis ab speciebus, & quando concipiatur in duobus individuis eiusdem speciei, vt homo in Petro & Paulo dicitur abstractio speciei ab individuis, quia ita cognoscitur ratio generica, vt non cognoscatur clarè & distinctè species, & ita concipiatur species, vt non concipientur clarè individua, & hoc est abstrahere vnum ab alio, concipere vnum sine alio. Et quidem abstractio est duplex, alia præcisior, quam vocant præcisionem rationis, alia negatior, qua vnum negamus de alio. In hac secunda potest esse mendacium, in prima, non, quia quando ego concipio Petru esse hominem, nihil mentior, licet non dicam eum esse Petrum. Propterea dicitur abstrahentium non est mendacium. Quando vero genus concipiatur simul cum vna differentia, vt animal cum rationali, tunc dicitur contrahi genus ad speciem, & quando species concipiatur simul cum Petreitate, verbigratia tunc dicitur species contrahit ad individua, quia ille conceptus communis, qui late patebat, limitatur, contrahitur, & coarctatur ad hanc speciem, vel ad individuum.

§. 5. Reperitur igitur in quois vniuersali & cognitio confusa, & obiectum cognitum confusè. Est enim vniuersale, compositum quoddam ex materia & forma. Sed quæ est eius forma? Communiter Thomistæ censent esse ens rationis, quod resultat ex illa abstractione. Huic scipioni innixi. Quia vniuersalia sunt entia rationis, sed non sunt entia rationis pro materiali, quia animal & homo sunt entia realia. Ergo sunt entia rationis pro formalii. Ergo illorum forma est ens rationis. Verum ostendi disput. i. sect. 8. ens rationis non fieri nisi per obiectum mendacij. Sed in illa abstractione nullum reperitur mendacium, ergo per illam abstractionem nullum fit ens rationis. Est ergo forma rei vniuersalis, vt vniuersalis, auctus intellectus abstrahens rationem communem ab inferioribus, quæ autem, & qua-

lis sit illa forma habens in disp. 5. metaphysicæ sectione, 7. & 8.

§. 6. De materiali verò vniuersali, magna est controvèrsia inter Thomistas & Nominales.

Thomistæ dicunt per actus vniuersales ita abstrahi naturam communem à suis inferioribus, vt hæc inferiora non cognoscantur formaliter, & distinguunt ex parte ipsius obiecti plures formalitates, vt quando cognoscitur animal, dicunt non cognosci formalitatem rationale, & quando cognoscitur homo, non cognosci Petreitatem, & intellectum habere hanc vim partiendi obiecta realiter imparabilia. Itaq; non solum actus vniuersalis, sed ipsa etiam obiecta distinguuntur per actus vniuersales. Rationes verò inferiores cognosci materialiter, in quantum sunt idem cum vniuersalibus à parte rei. Dicunt etiam, quando prædicatur homo de Petro, prædicari quidem eundem hominem de Paulo, eundem (inquam) non realiter, nec quantum ad rem prædicata, sed eundem ratione, & quantum ad modum prædicandi.

§. 7. At vero Nominales hanc sententiam impugnant, censem non posse ex parte obiecti respondere plures formalitates distinctas. Sed eandem numero formalitatem, quæ diuersa nominatur, non propter diuersitatem obiectorum, sed propter varios conceptus, per quos denominatur. Aliunt enim, quædo cognoscitur homo, cognosci quidem explicitè aliquam rationem hominis, at verò cognosci formaliter Petreitatem, & omnia alia individua, sed non clarè & distinctè, sed confusè. Ad quod aduerte in hac sententia aliud esse cognoscere rem singularem, aliud illam cognoscere in singulari, id est, concipere rationes cōmunes, quas censem est singulares ex parte obiecti essentialiter. Atque ea cognitio talis est, vt ex vi illius non possit discerni vnu ab alio, ideo vocatur ratio communis, quia ille conceptus licet repræsentet rem singularem, est tamen confusus communis & indifferens non magis repræsentans hoc singulare, quæ illud, sed omnia cōfusè, quia, cum omnia singularia in illa ratione repræsentata sint similia, non potest vnum ab alio discerni, quia inter similia, vt similia, non est distinguere, at vero cognoscere rem sin-

gula-

gularem in singulari est repreſentare rē ſingularem, illamque cognoscere vt talem, & diſcernere ab alijs, vt cum quis cognoscit hominem eſſe Petrum. Longum vtriusque exaſenſentie habes in Metaphysica diſput. 5. ſectione 10. quo autem pacto coniugat diſtinctio rationis, habes ibidem diſp. 6. ſect. 4.

SECTIO II.

Vtrum prædicabilitas sit de eſſentia vniuersali.

§.8. Proprietas non potest eſſe de eſſentia rei. Quia eſſentia eſt pri-mus conceptus, qui cognoscitur in obiecto, vt in homine corpus & anima: proprietas verò eſt ſecundus conceptus, qui dimanat à primo. Proprietas dupli-citer ſumi potest, primò vt ſit res vere & realiter ab eſſentia diſtinguēta, vt calor eſt proprietas ignis. Se-cundo modo vt nō ſit diſtinguēta realiter, ſed tatum intelligitur ratione noſtra diſtingui, & ab eſſentia manare, vt attributa diuina nō diſtinguuntur realiter à natura Dei, ſed tan-tum ratione noſtra.

Trialus queſtionis in hoc ſecondo ſenſu proce-dit. Qui enim dicunt prædicabilitatem non eſſe de eſſentia vniuersali, ſed paſſionem, non afferunt eſſe paſſionem rea-lier, ſed tantum ratione diſtinguēta. Hæc ſen-tentia eſt grauium Authorum Alberti, Te-leci, Sotii, Veracruz, & aliorum. Probatur primò, quia prius ratione eſt rem eſſe, quam eſte prædicabilem. Quia rem eſſe, eſt ob-iectum actus, & obiectum prius eſt quām ac-tus. Ergo prædicabilitas non eſt de primo conceptu vniuersali, ſed illius paſſio.

Secundo, hęc eſt vera cauſalis, quia res eſt vniuersalis ideo de pluribus prædicatur, ergo vniuersalitas eſt principium prædicabi-litatis, ergo prædicabilitas non eſt de eſſentia vniuerſali, ſed potius aliquid ex illo ſe-cutum tanquam ex principio.

Tertiò, tota eſſentia vniuersalis potest in-telli-gi ſine prædicabilitate, ergo hęc non eſt de eſſentia illius, quia illud non eſt de eſſentia alicuius rei, ſine quo talis res conſcipi po-test, antecedens probatur, quia ſi repugna-ret actus prædicandi, tamen res eſſet vniuerſalis.

§.9. Oppoſita ſententia eſt Scoti in ſua lo-gica quæſt. 15. quam alij ſequuntur. Hujus ſententia mihi magis probatur. Primò, quia vniuersale ſit per notitiam comparatiuam, vt multi volunt, ſic autem prædicabilitas eſt de illius eſſentia, quia cognitio comparatiua eſt reflexa cognitione, quo vniuersale ad ſua inferiora comparatur, & apprehendi-tur, illis conuenire. At apprehenſa con-uenientia ſuperioris cum inferiori, eſt iam proximè prædicabilis. Vt per notitiam abſtractiuam, vt volunt alij, & ſic prædi-cabilitas eſt de illius eſſentia, ergo ſemper prædicabilitas eſt de eſſentia vniuersali. Pro-batur ſecunda pars antecedentis. Quia, vt res aliqua ſit prædicabilis, tatum requiri-tur, vt concipiatur, vt conueniens rei, de qua præ-dicatur, vt enim cōcipimus rem vnam con-uene-re alteri, vel non conuenire: statim poſſumus vnam de alia affirmare, vel ne-gare, eſt enim talis conceptio immediata dispositio ad affirmandum. Sed per no-titiam abſtractiuam vniuersalis, vniuersale concipiatur vt conueniens ſuis inferioribus, quia concipiatur vnum in multis, ergo illa no-titia conſtituit formaliter rem prædi-ca-bilem, ergo prædicabilitas eſt de eſſentia v-niuerſali.

Confirmatur. De eſſentia præmissarum eſt cōſtituere intellectum potentem ad diſcurſum, quia præmisse per ſe ipſas imme-diata ad illum determinat intellectum. Sed simili ratione illa no-titia abſtractua vniuerſalis determinat intellectū ad illud prædicādum; ergo de eſſentia illius abſtractio-nis eſt conſtituere vniuersale proximè præ-di-cabile, quia idem eſt ac determinare in-tellectum ad prædicabilitatem.

§.10. Vt res tota explicitur. Aduerte, ac-tus intellectus dupli-citer poſſe conſiderari. Primò, vt respiciunt & denominant ob-iecta, quā ab illis dicuntur cognita, & respi-ciunt ipsam potentiam, quam denominant cogniſcentem. Secundò, vt ſe mutuo respi-ciunt ipſi actus, vt principium & principia-tū, ſive vt cauſa & effectus, ſic, diſcurſus reſpicit iudicium, & hoc apprehenſionem tā-quam conditionem ad ſe prærequisitam. V-traq; ratio eſſentialis actibus. De prima non eſt dubium, de ſeunda patet etiam, quia illi actus eſſentialiter ſubordinantur, & v-nus refertur ad alium; ſicut rerum eſſentia-eſſen-

essentialiter referuntur ad suos effectus, quia illos per se ipsas immediate respiciant. Ex his duobus respectibus dicitur conformatio nominatio esse effectus ipsius estib[us] q[uod] ex primo resultat de nominatio valere possit, quia actus respicit obiectum representans communem rationem pluribus. Ex secundo resultat denominatio praedicabilis, quia illemet actus disponit potentiam proximam aptam, ut praedicetur unum de multis, quod est constitutus praedicabilis; & proxima ratio, & dispositio, ut posse praedicari potest, h[oc] est praeter ipsam praedicationem. Quapropter D. Thomas dixit, aliam esse rationem vniuersalis; aliam praedicabilis; aliam (implicata) denominationem. Nam vniuersale est presentat obiecta confusa praedicabile vero connotatiudinem; ad quam disponit. At si actus vniuersalis ad aperte praedicationem, & traue ratio, est de primo eius conceptu; ut animal & rationale de homine, & neutra est attributum alterius.

§. 11. Secundum probant alii, hanc sententiam, quia vniuersale legitime & essentiale constituit in rationalis per praedicabilitatem sicut homo per rationalitatem, ergo est de eius essentia, probatur antecedens. Quia vniuersale metaphysicum abstrahit a praedicabili, aut non praedicabili. Sed haec argumento responderi facile potest, praedicabilitate formaliter non esse immediatam vniuersali logico disseritam, sed praedicabilitatem radicalē. In hoc nō disserit metaphysicum à logico, qua ex metaphysico nullo modo sequitur praedicabilitas, sicut extogico. Ut si quis dicere hominem essentiale p[er] Bruto disserre, quia homo est ratio administrativa, secus Brutum. Deinde sine fundamento inuenitur distinctio inter vniuersale metaphysicum & logicum, quia omne vniuersale in essendo sit per actum intellectus, sicut vniuersale logicum; eaq[ue] distinctione Scoticus solum vti potuere.

§. 12. Ad primum respondetur. Rem prius esse, quām sit praedicabilis, quia etiam est prius quām concipiatur ut conueniens pluribus, & sic prius est obiectum, quām actus, at non est prius vniuersalis, quām praedicabilis, quia idem actus, per quem efficitur vniuersalis immediate determinat intellectum, ut eam possit praedicare. Sicut res prius est quam per premissas concipiatur,

sed non est prius concepta per premissas, quam si discurribilis, quia premissa disponit in effectu ad discursum, ut videlicet respondet. Eam tamen iste vox etiam significatur de vniuersitate fundamentali, sicut dicitur, id est mentali; nam quia res est vniuersalis, fundamentaliter, ideo est praedicabilis, quia ratio, ut fundamentum, cognoscibilis, & conueniens pluribus, per quam cognitionem, fit vniuersalis & praedicabilis. Et auem opera h[oc] causalitatis, ideo praedicatur quia est vniuersalis formaliter, quod est deinde dicere. Ideo praedicatur quia est praedicabilis. Ita enim dicitur rationes constitutum essentiale a causa vniuersali, & neutra sequitur ex altera, at non ex vera causalitate illius, sed de vniuersitate formaliter, quia est praedicabilitas. Id h[oc] mutuus est invenit.

§. 13. Ad tertium respondet. Negando antecedens, quisando comprehendit tota vniuersalitate & finitatem praedicabilitatem? Si ergo ut neque hominis essentia sine rationalitate, sed & praedicabilitate respondet, non fore possibile vniuersale praedicari possibiliter praedicabile, quia sunt idem. Nam formaliter idem est esse vnum isti multa per intellectum, & praedicabile de multis. Et ligatur praedicabilitas essentiale a intellectu, & actibus, quia actus, per frequentem operationem, & conuenientem pluribus, intellectus est. Quia de se constitutus intellectus ab aliis actibus, quia de se constitutus intellectus. Quum proximè poteremus ad praedicandum vniuersale de pluribus. Quid igitur, simpliciter?

§. 14. Dicere Porphyria ibi diffinitum nem generis est, de corpore vel anima, id est per praedicabilitatem. Respondet Porphyrius, intelligit non esse praedicabilitatem, sed de actu aliis praedicatione; neque invenitur de origine prae definitione essentiae. Sicutque proprietas latitudinum, quo de conceptu essentiae, quando logice dividitur praedicabilis, castum esse proprieatum vniuersalium. Quod

Aduerte rem bifariam. est praedicabilis, primitus est actus praedicandi, modis aequali, sed potentiali, sicut res discutitur vniuersalibus à visione possibili, quia praedicabilitas non est de essentia vniuersali. Secundo modo apud ultima dispositione expedit ante prædicationem secundum se conceptum, sicut res est discursibilis per premissas, quia h[oc] vniuersale disponunt potentiam, ut possit discurrere:

Scđ. III. Quomodo uniuersalia prædicentur.

de affirmata vniuersali. Quia de illis apprehensionis est disponitum. Atq; hic docent aduersarijum fieri per simplicem ap- p. Nam quando fit per judicium mea sententia, quia judicatio ipsa vel actualis, vel pos-

Dico quartò, hæc est vera, *humanitas est rationalitas, & bacterionatis est animalitas*. Pro- batur primò, quia à parte rei, vna est alia. Er- go propositio, quæ id affirmat, est vera, quia ab eo, quod res est, vel non est, propo- dicitur vera, vel falsa. Secundò, quia hæc est vera, *injustitia Dei est misericordia Dei*, sed non magis distinguitur animalitas & rationali- tas, quam iustitia & misericordia Dei, ergo etiam poterunt inuicem prædicari.

S.17. Sed contra omnes conclusiones ar- guitur primò, quia pars non prædicatur de parte, nec totum de parte, nec de toto pars: ergo omnes illæ propositiones sunt falsæ, quia aut sunt totius de parte, vt animal est homo, totum prædico de parte, aut partem de toto, vt homo est animal, prædico partē de toto, aut partem de parte, vt animal est rationale. Distinguo antecedens, quod est verum, quando inter partes est distinctio à parte rei, quia tunc non est res, sicut enun- ciatur, vt hæc est falsa, anima est corpus, manus est caput. Est autem falsum antecedens, quando inter totum & partes non est distin- ctio à parte rei, sed tantum per nostrum in- tellectum, tunc enim res à parte rei, est sicut enunciatur. Ratio à priori est, quia distin- ctio rationis, & compositio non est distin- ctio ex parte obiecti, sed tantum ex par- te intellectus confusè cognoscantis obie- ctem, quæ distinctio rationis non tollit ob- jecti identitatem realem, atque ita nec veri- tam propositionis. Quia ab eo quod res est, vel non est realiter, propositio dicitur vera vel falsa, non vero ab eo, quod con- cipitur, vel non concipitur, ly autem est, si- gnificat realem identitatem prædicati cum subiecto, non vero diuersitatem in modo concipendi.

S.18. Sed contrà secundò, quia hæc est falsa, Deus voluntate intelligit, & intellectu amat, cùm tamen inter Dei voluntatem & intel- lectum sola sit distinctio rationis. Ergo si- militer hæc erit falsa, *humanitas est rationali- tas*. Nego consequentiam. Ratio est, quia in priori propositione voluntas & intellectus sumuntur reduplicatiuè, (vt aiunt) & in sensu formali, qui sensus non solum includit obiectum, sed etiam nostrum concipiendi modum, vt dixi scđ. I. S. 9. vt vero cum re- duplicatione non possunt prædicari ea, quæ distinguntur ratione, quia non sunt res, sic-

N ut enun-

ECTIO III.

Quomodo uniuersalia prædicentur.

mini primæ intentionis signifi- cant res secundum id, quod illis pars rei, seclusa quacumque ex- examinatione. Termini secundæ significant res non secundum suenit ex sua natura intrinse- secundum quod substant ex- i denominationi vitali, vt esse sum, medium, &c. Vbi signifi- denominata, & denominatio, citur, &c.

terminis primæ: secundo de- pendit intentionis agetur.

d. Hæc sunt verae prædicatio- nes, homo, homo est animal. Animal est animal, animal est homo. Non est, nec de ea potest dubitari. Hæc est vera prædicatio affirmativa, matrem, sicuti est, ergo omnes illæ s, nam illa propositio, *animale est ho- manum* et huic, *aliquid animal est homo*, quando ratio inferior prædicatur de s, illa propositio æquivalet propo- rticulari, & confusa.

Secundò, hæc est falsa, Petrus est hu- homo est animalitas & rationalitas. Apertè, quia à parte rei homo non sum humanitate, nam præter hu- mī homo includit suppositū, quod sur realiter ab humanitate. Sicut illa, homo est anima, quia præter illam corpus.

Dico tertid, hæc est vera, *humanitas* s, primò, quia à parte rei huma- nitas cum animalitate. Secundò, Superior verè prædicatur de infe- gione enim neget, albedinem esse co- similiter animalitas est ratio su- manitatem: ergo verè prædi-

ut enunciantur. Quare voluntas diuina, vt voluntas diuina, non est intellectus diuinus, quia vt à nobis concipitur subtractione voluntatis, non concipitur subtractione intellectus, in quo sensu hæc est vera attributum iustitia non est attributum misericordia; quia ly attributum etiam reduplicat modum concipiendi, sic etiam hæc est falsa, Deus iustitia misericordia punit, ob eadem rationem, & licet hæc propositiones sint falsæ, istæ tamen sunt veræ. Intellectus diuinus est voluntas diuina, misericordia est iustitia, quia in his significatur obiectum, secundum quod est à parte rei, secluso irostro modo concipiendi, & sensu formalis, quem efficit hæc propositio, Deus voluntate amat.

§.19. Sed rogas, in his vltimis propositionibus cur non fiat sensus formalis, & reduplicatiuus? Fiat autem in prioribus? Ratio est, quia vnum attributum ab alio distinguuntur, & vnum conceptus ab alio, per ordinem ad operationes diuersas. Quotiescumq; vero tales conceptum, aut attributum referimus ad suas operationes, illum concipimus formaliter, vt dicam disp. 5. Metaphysicæ, sect. 10. At vero, cum tales conceptum, aut attributum nō referimus ad suas operationes, tunc non facit sensum reduplicatiuum, & formalem, quapropter hæc propositiones sunt falsæ. Homo rationalitate sentit, homo animalitate discurreit. Ratio est, quia rationalitas non denominatur à sensatione, neq; anima- litas à discursu, sed à discursu rationalitas, & animalitas à sensatione.

§.20. Vnde dico quinto. Hæc est falsa, animal formaliter est rationale, quia nomen formaliter reduplicat concipiendi modum, à quo habet animal esse distinctum à rationali, quia facit hunc sensum, quando concipiatur homo secundum quod est animal explicitè, necessario concipitur explicitè, secundum quod est rationale, hoc autem est falsum, vt probabo, disp. 5. Metaphysicæ, ergo propositio, qua id affirmo, est falsa, hæc autem est vera, homo formaliter est animal, aut formaliter rationale, quia conceptus hominis includit essentialiter conceptus rationalis, & animalis; & hæc est falsa, animal formaliter est homo, quia ly formaliter reduplicat præcisionem intellectus, per quam animal abstractum ab homine. Hæc autem propositio, homo in quantum homo, est animal in quantum

animal, potest esse ambigua, si enim nomen in quantum animal tantum appellat conceptum obiectuum animalis cum ordine ad operationes sensitivas, est vera: falsa tamen si nomen in quantum etiama reduplicet ipsum concipiendi, quia facit hunc sensum, homo est quidquid animal est, absolute tamen existimo esse veram, quia eius universalitas restringitur per subiectum, & efficit hunc sensum, aliquid animal est de conceptu homini. Quare vnde reduplicatione tam ex parte subiecti, quam prædicati, omnes rationes superiores possunt de inferioribus prædicari, & omnis differentia de specie, vt homo in quantum homo est animal in quantum animal, & rationale in quantum rationale est homo. At vero vnde reduplicatione ex parte subiecti, nulla proprietas potest de essentia prædicari, quia hæc est falsa homo, vt homo, est risibilis. Facit hunc sensum, de essentia hominis est risibilitas. At vero posita reduplicatione ex parte prædicati, vt homo est risibilis in quantum risibilis est vera, quia omnes formalitates risibilitatis conueniunt homini.

§.21. Dico sexto. Terminis secundum intentionis prædicantur de terminis primis, vt homo est species, quia species supponit in recto præ homine, & connotat in obliquo abstractum, quo denominatur, sicut dicitur homo est cognitus, homo est albus. Sed termini secundi intentionis in abstracto non prædicantur de terminis primis, vt non dicitur homo est specieitas, sicut non dicitur homo est cognitio, homo est albedo, quia specieitas est cognitio, quia non prædatur esse ratione. At termini secundi intentionis in abstracto, prædicantur de alijs etiam secundi in abstracto, vt specieitas est universalitas, & concreta reflexi de concretis, vt genereitas univales, & concreti de abstractis, vt generetates est species, quia actus ille, qui est generetates, concipiatur per alium actum reflexum, vt conueniens pluribus generatibus numero tantum differentibus, à quo actu reflexo generetates denominantur species, sicut homo dicitur species. Tunc enim generetates ex parte subiecti significat in recto actum generatum, & in obliquo connotat alium actum reflexum, à quo denominatur species. Sed abstracti non prædicantur de concretis, neque item concreti directi de abstractis direttis. Hæc etiam est falsa, genus est generetates, quia

quia genus prætor generitatem, rem dicit, quæ denominatur genus. Sicut homo, prætor animalium, includit corpus; & homo visus visibitem includit.

§. 22. Animaduertendum est aliquos Dialecticis admittentes hanc proportionem, *homo est animal, homo est rationale*. Negare hanc, *humanitas est rationalitas, animalitas est rationalitas*. Quia ajunt homo, & animal supponunt pro eodem supposito, ratione eius verificatur proposicio, *verbum est dulce*. Secus animalitas & rationalitas, sunt albedo, & dulcedo. Hos, existimo non loqui consequentes, & exemplo adducere non apti. Nam suppositum animalis non posset recte praedicari de supposito hominis, si juxta eorum sententiam pars Metaphysicæ compositionis per rationem non posset de toto praedicari. Probatur, quia suppositum animalis est pars suppositi humani, sicut animalitas est pars humanitatis, quia animalitas, cum sit substantialis conceptus, & partialis, non potest intelligi supponitri completo supposito, sed in completo. Quare supponitri humanum concipitur ratione nostra ex supposito partiali rationalis & animalis, sicut humanitas cōponitur ex animalitate, & rationalitate. Unde aut utrasq; propositiones admittant, aut rejiciant utrasq;

§. 23. Ad exempla respondeo, album in recto supponere pro eodem subiecto, pro quo dulce, ratione cuius subjecti verificatur hæc *album est dulce*, quia facit hunc sensum. Idem corpus, quod afficitur albedine, afficitur dulcedine, at non est idem suppositum adæquate hominis & animalis, quia suppositum hominis est totale, & animalis partiale. De abstractis longe clarius est ratio, quia albedo & dulcedo realiter distinguuntur, sicut animalitas & rationalitas, quare hæc proposicio *homo est animal*, non est vera ratione suppositi habentis humanitatem, & rationalitatem, sed ratione identitatis inter eas formalitates, sive abstractæ, sive concretae sumantur.

§. 24. Alij admittunt hanc, *humanitas est animalitas, & negant hanc, rationalitas est animalitas*, neque aliam rationem reddunt, nisi communem earum vocum vsum: quem quidem nos negamus, quia juxta communem vsum ab eo quod res est, vel non est, proposicio dicitur vera, vel falsa, quando autem volumus explicare distinctionem rationis repartam inter animalitatem & rationalitatem, proprios ad id terminos habemus, utimur enim aliquibus reduplicatiis, quales sunt, *formaliter, vt si, in quantum, &c.*

DISPUTATIO IV.

De Genere.

ARIAS genertum acceptiones, & cur de eo prius sermo à Porphyrio instruatur, aliaque inutilia prætermittens, ad Dialecticum negotium propero.

SECTIO I.

Genus definio.

§. 1. **G**enus (vt Porphyrius, & Dialecticis sentiunt) est id quod de pluribus differentibus specie in quid aptum est praedicari. Quia definitione genus essentialiter definitur, quia prædicabilitas est de essentia vniuersalis, vt probauit disp. 3. sect. 2. constat hæc definitio genere, & differentia. Genus est prædicabile, quod significatur illis verbis, *quod aptum est praedicari*. Quinq; enim prædicabilia in ratione prædicabilis conueniunt eodem modo,

quo leo & equus in ratione animalis, vt ergo animal est genus leonis & equi, sic prædicabile est genus quinque prædicabilium, (vt disp. 6. patebit.)

§. 2. Dices, primum prædicabile, quod est genus, est genus, ergo non potest esse species, ergo prædicabile non est genus ratione illius, quia genus semper respicit speciem. Aduertere, primum prædicabile sub diuersis considerationibus esse genus & speciem, est enim essentialiter genus, & accidentaliter species. Nam eo quod fit cognitio confusa representans plures species, dicitur genus, quod illi conuenit essentialiter, quia eius essentia est representare plura diuersarū specierū confusa, vt sunt similia, & quia idem primum prædicabile est obiectum alterius cognitionis confusa, atque reflexæ ad illud cum alijs prædicabilibus

terminata; dicitur species, sicut homo dicitur species animalis, quia simul cum alijs animalibus confusa cognoscitur sub conceptu animalis. Primum quidem essentiale est cognitioni genericæ, accidentale secundum, ut in omni cognitione patet; quia essentialiter est cognitio suum representans obiectum alterius reflexa cognitionis (ut in prima disputatione dixi) actus alienus scientiarum esse logicæ obiectum.

Igitur prædicabile possumus loco generis reliqua ponamus velociter differentiationem. Differt enim genus à proprio, & accidenti, quia accidentaliter & in quale, genus vero essentiale, & in quid, de suis inferioribus prædicatur.

Differt autem à differentia; quod habeat in quale quid, & per modum accidentiarum, genus vero in quid dicitur. Differt ab specie, quia genus prædicatur in quid incomplete, species vero in quid completa, id est genus non est tota quidditas, & conceptus ad quantum, & completus suorum inferiorum; species vero est tota quidditas, secundum partem essentialis, completa suorum inferiorum; quæ differentia continetur in verbis definitionis, de pluribus differentiis specie: nam id, quod prædicatur de pluribus speciebus, non potest esse tota illarum essentia, quia species habent distinctas essentias corporales, quare una corporis non potest de omnibus nisi prædicari.

Solet à multis satis multis disputari, quid in praesenti definitur? Sotus indubitate esse arbitratur, genus secundum utramque partem definiti non posse, quia est ens per accidens; sed eius sententia est falsa, quia quidquid habet esse, eo modo, quo illud habet, est definibile, quia rem esse cognoscibilem est enim attributum, atque proprietas: definitur itaque genus secundum utramque sui partem, quia definitur uniuersale & prædicabile de multis, quod nec solum convenienter naturæ, quæ uniuersalis dicitur, quia ea sola, animal, v.g. seclusa cognitione confusa, neque est uniuersalis formaliter, nec prædicabilis. Cognitio vero, secluso obiecto, non est prædicabilis de speciebus, utrumque igitur definitur, natura quidem (animal, v.g.) ut subiectum uniuersalitatis, quod est recto significatur, & definitur, cognitio vero tanquam forma uniuersalitatis, quæ in

obligatoe contineatur, et enim ipso, quod dicitur aliquid de multis prædicari, diciatur obiectum, quod prædicatur, & ratio, per quam prædicatur.

Obiectum est definitum quod, Quod contingit in quaies definitiones per terminos communatos, adiectibus, seu accidentales, ut quando definitur album est disgregatione visus, definitio copuerit parici, ut quod albedini autem, vegetus. Quamdebetnam aperte colligo etiam De Thomae operi sculps. 56. ante medium, afferente uniuersitate nostrarerum insubstantia, cum aggreget in se accidens, scilicet intentionem secundam, & substantiam. Ergo genus idem etiam aggregatur, & per se ampliatio oportet temp, ut in hoc quod huiusmodi continendo situr.

Accebatum respundo, ens per accidens definiti non posse aliqua definitione quidquidatque, explicante utramque partem secundum utrum, at posse, si tantum partes eam placent, secundum rationem aliquam, ut quæ constitutantur etiam per voluntatem, & ex exercitu, & de impetu, & ceteris ceteris, utrumque.

Contra definitionem solet obiectum, ens per se se prædicabile de pluribus specieis differentiis, cum tamen est non sit genus. Volum admissa communione utrumque de animalogia entis utriusque de definitione omnia analogia procedat, utrumque a ratione generis, scilicet quod cum obiectu definiatur, quia prædicabile est ratione simpliciter, analogum vero ratione secundum quidem. Et hanc a securitate, utrumque.

Respondeatur secundum arbitrationem generis requiri, ut habeat species, quarum distinctiones non includant ipsius genus. Ut ratione non includit animalia contra animalia, utrumque omnes differentias includuntur, ergo ens non est genus.

S E C T I O N I I L

*Vtrum generis sit commune
omnibus inferioribus?*

S. 6. **H**ec late solet inquire, utrum materiale generis, quod definitur, sit abstractum ab omnibus inferioribus materialibus? Scilicet, utrum hoc materiale abstractum ab animali, colore, chymaria? Quod singula sunt genus, primum respectu hominis & Leonis, secundum respectu albedinis & ni-

& nigredinis: tertium respectu montis aurei & hypocentauri.

Hec quæstio facile resoluti potest, assérēdo hanc definitionem omnibus generibus conuenire secundum vtramq; partem, quia nullum est genus, quod non sit prædicabile de pluribus speciebus. Ergo hæc definitio conuenit generibus omnibus. Confirmatur. Illatris, quæ numerauimus, vere sunt prædicabilia in quid de pluribus differentiis specie, ergo illis omnibus coquenit definitio generis.

Sed obijcis, omnia genera non conueniunt vniuoce in ratione generis, ergo non possunt vna definitione comprehendendi, consequentiaparet, quia vna definitio fertur in vnum obiectum, antecedens probatur, quia eis rationis etiam est genus, si utsens reale, sed enti reali & rationis non potest dari vna ratio vniuoce conueniens, ergo omnia genera non conueniunt vniuoce in ratione generis.

S. 7. Sed hoc argumentum & falsum asserit, & male concludit, quia omnia genera vniuoce conueniunt in ratione generis, nam omnia illa eodem modo de suis inferioribus prædicantur. Nā sicut animal prædicatur in quid de homine & leone, ita color prædicatur in quid de albedine & nigredine, & chymera, de monte auro & hypocentando ergo chymera, color, & animala marina sūt similia in ratione generis. Quod explicō. Nam licet animal & color habeant dissimilitudinem, in ratione entis, & chymera non conueniat cum illis in ratione entis, tamen neqdem omnino modo respicit color albedinem & nigredinem, quo animal respicit hominem & leonem, eodem modo prorsus modo chymera respicit montem aureum & hypocentaurum, ergo ens reale & rationis conuenient vniuoce inferioribus respiciendis speciebus, sed hoc est conuenire vniuoce in ratione generis, & in ratione materiae generis: nam genus denominatur id, quod concipiunt, vt prædicabile in quid de pluribus speciebus, er-

S. 8. Confirmatur, quia cognitiones, à quibz ente reale, & rationis denominatorum generis, vniuoce conueniunt in ratione generis, representantis confuse plures species, ergo & omnia genera vniuoce con-

ueniunt in ratione generis. Antecedens patet, quia cognitio intellectualis humana, genus est respectu omnium cognitionum humanaarum intellectuum: consequentia probatur, quia ab illis cognitionibus genera denominatedur genera, quæ cognitiones similes cōmunicant denominations. Confirmatur. Homo & albedo vniuoce conueniunt in ratione speciei, licet in ratione entis, iuxta communem sententiam, analogice conueniant. Ergo eodem modo ens rationis & reale vniuoce conueniunt in ratione generis, licet sint analoga in ratione entis. Ratio à priori est, quia duabus rebus, qui bus est vna ratio analoga, potest esse alia vni uoca, quia in vna sunt omnino similes, secus in alia, vt præter dicta, patet in quantitate & substantia, quæ in ratione existendi in loco sunt, vnuocas, cum tamen in ratione entis sint analoga. Per quæ patet Antecedens. Ad probationem responderetur, enti reali & rationis non posse esse aliquid commune vniuoce in ratione entis secundum se, & primo intentionaliter, secus in ratione cognitionis, & secundo intentionaliter. Quia nō comparamus illa entia, secundum quod habent entitates similes, sed secundum quod illæ entitates dissimiles inter se, eodem modo participantur ab inferioribus cuiusque, vt patet in animali, & chymera, & eodem modo terminant confusas cognitiones, quibus singulorum inferiora confuse noscuntur, at in respiciendis suis inferioribus, & terminandis confusis cognitionibus omnino sūt similia genera omnia.

S. 9. Quod vero male concludat argumentum probatur: transcat enim antecedens, & nego consequentiam. Ad probationem responderetur, vna definitione vniuoce conuenienti pluribus non posse definiri, nisi ea, quæ vniuoce participant talem definitionem, at vna definitione analogice conueniente pluribus posse analoga definiri, vt hæc definitio, ens creatum est quidquid ab alio habet esse, conuenit substantiæ & accidenti creatis. In hoc autem sensu definitio generis erit vna analogice, sicut definitio entis creati.

Dices, definitionem generis constare generis & differentia, genus autem debet esse vniuocum, ergo generis definitio debet esse vniuocæ. Hæc omnia vera sunt iuxta primū modum,

modum, quo argumento respondi. At iuxta secundum respondeo, tunc non constare definitionem genere proprio sumpto, & in rigore, sed late, ut quando definitur accidentis esse entis ens, licet ens non sit proprius genus. Quando enim suprema genera definiuntur, eorum definitio non potest proprie constare genere, sed aliqua ratione analogice communi. Sic in praesenti, praedicabile ut sic abstractum a praedicabili reali & rationis, non est genus, est autem genus praedicabile reale ad praedicabilia realia, & praedicabile rationis ad praedicabilia rationis. Definiuntur ergo omnia genera secundum rationem communem generis. Quod vero haec ratio abstracta sit communis vniuoce, vel analogice ab omnibus generibus, siue sint omnia singularia genera immediate, & confuse cognita, parum refert. Nam in quacumque earum opinionum, vera nostra conclusio.

S. 10. Hoc autem admonuerim, haud quaquam loqui consequentes, qui negant distinctas formalitates in obiectis, secundum opinionem Nominalium, quae relata est in disputatione 3. sect. 1.) afferentes materiam vniuersalis esse plura individua confusa cognita, & aliunde negant dari posse conceptum communem materialis generis entium realium, & rationis; quia enti reali & rationis nulla potest dari ratio communis, dicunt tamen in praesenti definiri immediate omnia materialia generum realium & rationis. Hos igitur non loqui consequentes probatur, quia aperte definiuntur omnia materialia generum immediate cognita, vel ergo cognoscuntur ut similia, vel ut dissimilia: quia conceptus confusus in hoc distinguitur a claro, quia clarus cognoscit rem distincte, & ut dissimilem ab alijs, at vero confusus recognoscit indistincte, & ut similem, & conuenientem cum alijs. Sed definitio generis est conceptus confusus. Ergo non representat genera ut dissimilia: Probo, etiam neque ut similia, quia aperte ens reale & rationis nihil habent commune, in quo sint similia. Nam, si aliquid haberent commune, in quo assimilarentur, illud posse abstractum, quia talis similitudo esset vniuersale fundamentaliter, non minus quam quaevis alia similitudo, quia igitur ratione ea genera cognoscuntur?

S. 11. Confirmatur. Non cognoscuntur, aut definiuntur genera sola realia, nec sola genera rationis, quia definitio omnibus illis conuenit, neque cognoscuntur omnia illa clare & distincte, secundum quod sunt dissimilia, quia conceptus ille est confusus; neque item cognoscuntur, secundum quod sunt similia, quia aperte nullam habent similitudinem; neque item cognoscuntur secundum rationem abstractam illis communem, quam rationem tu negas, qua igitur ratione cognoscuntur?

S. 12. Dices, ea omnia immediate cognosci confuse, ut sunt similia in eo, quod est de suis inferioribus eodem modo praedicari: contra primum ergo, nisi aliunde abstractio repugnet, non repugnabit ex eo, quod sunt entia realia & rationis. Quia aperte in ratione generis sunt similia, quod sufficit ad abstractionem. Contra, secundo, quia non minus requiritur in sententia Nominalium ad illum actum confusum immediate representantem plura individualia ut similia, quam in sententia Thomistarum ad abstractandas duas formalitates obiectivas, quia in utraque sententia tantum requiritur similitudo in aliqua ratione. Dicendum igitur est, iuxta Thomistarum opinionem immediate definiari omnia genera secundum rationem communem ab illis abstractam, & huius non nominalium opinionem, immediate definiti omnia genera, ut sunt similia in ratione generis: consequenter in utraque sententia, quae dixi disput. 3. sect. 1.

SECTIO III.

De ratione generis pars speciei?

Enus dicitur esse pars actualis, [comparatione speciei] nec & totum potest attribuiri comparatione eiusdem, quae oportet explicari. In concipienda specie hominis v.g. haec cognitiones reperiuntur. Prima est cognitionis animalis. Secunda est cognitionis rationalis. Tertia est cognitionis hominis. Prima est generica, quia representat rationem communem pluribus differentiis specie, leoni, equo, & homini. Secunda est differentialis, quia est propria solius hominis, per quam a ceteris omnibus rebus separatur. Tertia est

c & **s**pecifica, quia continet totam essentiam hominis praedicabilem essentialiter de pluribus solo numero differentiis. Hec tertia cognitio complectitur obiecta duarum priorum, & nibil aliud. **H**ominis enim notitia ad nullum terminatur obiectum, praeter animal rationale. Prima cognitio distinguit animal a rationali, quia distinctio rationis est, cognitio vni' obiecti, non cognito alio, quod idem cum illo. Item cognitio rationalis distinguunt rationale ab animali, quia illud non cognoscit clare, licet sit identicus rationali.

S. 13. **H**inc dicitur, cognitionem de homine esse compositionem hominis ex genere, & differentia, nempe ex animali & rationali, quia compositione universalis est, simul posicio duarum rerum, ex quibus tertia resultat, ita realis compositione hominis est realis unio corporis & animi, ex qua resultat homo; ita etiam rationis compositione, est cognitio componens, atque coniungens duo obiecta ratione distincta, à quibus resultat tertium. Sic, nonnulla generis componit species, cum differentia, à quibus resultat species. Eamdem ob causam genus & differentia sunt partes speciei, quia pars est illa, ex qua simul posita, cum alia compositione efficietur, ut corpus est pars hominis, & cognitione genericae est pars ipsius, & in corpore, quia terminatur ad partem obiecti, & non ad totum. Idemque dixerim de cognitione differentiali. At ipsa hec cognitione est totalis, atque completa. Hec est causa, cur genus dicitur pars actualis (speciei), quia in actuali cognitione speciei comprehenditur genus, ut pars speciei simul eam constitueret cum differentia: quia species per se concepti sine genere, & differentia, cuius tota essentia consistit in utroque conceptu, ut hominis essentia in corpore & animo, eamdemque ob causam, homo est solum actuale; quia in actuali cognitione sui genus includit. Quod non est pars Physis, sed sola ratione, quia Physis nulla est distinctio inter animal & rationale, nec compositione vlla cum homine, sed compositione, atque distinctio contingunt solum per actus confusos, & claros intellectus. Distinctio quidem per confusos, & inadæquatos, compositione vero per clariores, magisque adæquatos, obiectis.

S. 14. Hec compositione ex genere & differentia non includit genus abstractum, ar-

que cum sua integrâ universalitate, sed ab ea contractum, atque restrictum per conceptum differentie. Nam, si quod genus, & quaevis ratio communis abstrahitur actu confuso, non penetrante differentias, per quem genus diuagatur in omnes species, ita restringitur & lunitatur ad unam speciem per actum clarum differentie, verbigratia, animal, cognitum sine rationali, commune est homini, & equo: at adiuncta rationalitate, iam non est commune equo, sed homini proprium, & quia speciem componit non cum confusa priori cognitione, sed cum clare penetrante differentiam, ideo in compositione contrahitur à sua universalitate ad hanc speciem, & non finitur per eam cognitionem ad alias abire, nam, si esset tunc omnibus commune, omnes species confuse cognitæ componerent hominem, quia animal commune est, omnes species cognitæ confuse, saltem materialiter, homo autem nec materialiter componitur ex leone. Vnde effluxit adagium, *genus sumitur à materia, differentia vere à forma*: quia, sicut materia est indifferens ad hominem & leonem, determinatur autem ad hominem per formam. Nam *actus est qui distinguit*, ita genus indifferens est ad plures species, determinatur autem per differentias. Cum hoc discrimine, materiam esse eandem numero successive in embrione, homine, & cadaue: re: at animal distinctum est realiter in singulis inferioribus. Igitur species componitur ex genere non abstracto, atque communi, sed concreto, & redditio particulari per differentiam. Vocatur autem genus, quia est obiectum cognitionis genericæ, quando non cernitur differentia. Sunt enim in homine & sensatio, & discursus, animal dicitur à sensatione, & rationale à discursu. Quia igitur homo potest concipi cum sola sensatione, & sic confuse cognitus, est genus, & quia concipi potest cum sensatione, & simul cum discursu, & sic est species, ideo homo relatus ad sensationem, dicitur animal, & genus, quia per ordinem ad illam cognoscitur aetate generico, & vocatur genus concretum, & animal contractum, quia illi adjungitur cognitione differentie. Vno verbo. Illa ratio, in qua homo est similis bruto, semper vocatur genus: abstractum, si sola cognoscitur; concretum vero si simul cum alia,

alia, in qua est dissimilia. Atque hoc vocatur differentia.

SECTIO IV.

Qua ratione genus sit totum comparatione species.

TO TUM potestatiuum dicitur etiam genus comparatum speciebus, easque potestate continere. Quod, ut explicem, suppono, sermonem non esse de continentia, aut potestate Physica, quia genus, cum sit idem Physice cum speciebus, nec eas continet, neque habet Phyle potestiam ad eas. Est igitur sermo de potestate & continentia logica, sive per intellectum. Irem suppono, non dici genus totum potestatiuum, quia possit componi ex speciebus. Nunquam enim ratio superior componi potest ex inferioribus, tu quia tota essentia superior concipiatur non concepta inferiori: tum quia differentiae inferiorum sunt extra conceptum genericum, de quo non sunt directe & formaliter praedicabiles, sed pars logicæ componens aliquid, est de eo directe & formaliter praedicabilis, quia est ratio illud constitutens, ut rationale, & risibile praedicantur de homine, ergo genus non est totum potestatiuum per aliquam compositionem possibilem, per quam intelligantur species esse partes clare ac distincte spectantes ad generis constructionem. Vnde concludo, non esse totum simpliciter, sed tantum secundum quid, quia totum & pars simpliciter dicunt ordinem ad compositionem per clarâ conjunctionem duorum conceptuum in uno tertio inde resultante: vbi autem nullum est id genus compositionis, nulla est pars, nec totum vilum. Erit igitur genus analogice, & metaphorice, quatenus actu confuso plura aggregatim sine villa distinctione ponuntur, quod est contra rationem totius, & partis simpliciter.

§. 16. Ac primum D. Thomas, quem refero disp. 2. Metaphysicæ sect. 3. art. differentias entis potestate contineri in conceptu entis, at in conceptu substantiarum, vel accidentis contineri actu, id est, actu terminato ad conceptum entis ut sic, potentia, id est, confuse, & indistincte, cognosci differentias, at con-

ceptu claro atque distincto substantia actu, id est clare atque distincte differentias cognosci. Itaque in sententia D. Thomæ contineri in generis potentia est, cognosci confusa cum genere, actu contineri est distincte cognosci, quod verum est. Quapropter Aristoteles dixit, in genere latere equivocationes, id est, confuse contineri species iniquales. Existimo tamen non esse hanc totalitatem potestatiuum, quam generi adscribunt, sic enim non min' differentia esset totum potestatiuum comparata generi, quam genus comparatum speciei, quia in conceptu differentiæ solius, tam confuse cognoscitur genus, quam differentia in conceptu solius generis propter identitatem realem inter utrumque. Sed differentia non dicitur totum respectu generis, ergo hoc totalitas potestatiua non consistit in cognitione confusa inferiorum præcise, nisi aliquid addatur, ut §. 18. patet.

§. 17. Rem arbitror, sic se habere. Genus sub ratione prædicabilis est totum potestatiuum, id est, totum prædicabile de specie. Nam Genus sub ea ratione est totum respectu speciei, sub qua respicit speciem tāquam partem, quia totum ut totum dicit relationem ad partes. Sed speciem respicit, ut partem sub ratione prædicabilis, ergo Genus sub ratione prædicabilis est totum respectu speciei. Probo minorem, quia species respicit genus ut totum sub ratione prædicabilis de illa, ergo & genus eam respicit sub eadē ratione prædicabilis: probo antecedēs, quia species, ut est subjicibilis generi, est pars, sed pars illius ut subjicibilis, dicit respectum ad totum, ut prædicabile: quia correlatiuum partis est totum: prædicabile autem est correlatiuum subjicibilis, ergo genus comparatione speciei est totum, eamq; respicit sub ratione prædicabilis: probo maiorem, quia species est pars subiectua generis, sic enim dicitur pars generis & non aliter. Sed pars subiectua est pars subjicibilis, id est, pars subiecti, nam in prædicatione generis nulla species est subiectum totale, quia de alijs etiam prædicatur, quæ etiam sunt generis subiectum. Itaq; species est pars subiecti generis, id est, non subjicitur illa sola generi, sed simul cum alijs speciebus componit integrum subiectum, genus autem, quia est prædicabile, non solum de una, sed etiam de alijs,

lijs, dicitur totum potestatuum, id est, prædicabile seu potens prædicari.

5.18. Dices, hinc sequi, aggregatum ex omnibus speciebus subiectibilibus esse totum, non vero genus, quia totum resultat ex partibus, sive sunt omnes partes simul, ita totum respectu singulorum granorum est certius ex omnibus illis resultans. Respondeo totum per compositionem aut aggregationem esse omnes species subiectiles generi, quia omnes illae integrant ad aquatum subiectum generis, at genus ostendit. 5.19. Non dici totum per compositionem, sed Metaphorice tantum, ad quod non sunt exigenda proprietates totius simpliciter. Deinde respondeo, omnes species simul sumptas esse genus, ostenda nemini in disputa. 5. Metaphys. 10. Materialiam generis esse omnes species confusa cognitas, unde si omnes simili lingua latine, & clare cognita sunt totum subiectum, omnes etiam illae confusa cognita sunt totum prædicabile, quia genus, ut prædicabile de omnibus, sunt omnes confusa cognita, & subiectum sunt omnes clare cognita. Discrimen autem in clara & confusa cognitionis non tollit, quia conceptus obiectivus, qui solet genus de nominari, semper denominetur genus (ut ostendit 5.14). Iam species vocatur pars obiectiva generis, id est cognitionis genericae obiectum patiale; quia ex cognitio immediate terminatur ad omnes species, in qua significacione probo disp. 5. Metaphys. sect. 10. omne universaliter dicere immediate omnia inferiora, quia est totum respectu illorum, non per aggregationem distinctam omnium, sed per adunationem per actum confusum. sic inferiora vocantur partes diuidentes, seu membra diuidentia totius universalis, in quo sensu recte dixit D. Thomas cognitione confusa superioris potestate contineri inferiora, quia confusa ea omnia cognoscuntur, quod non continent conceptus differentiarum, in quo nec materialiter clauditur irrationalis. Non video, qui possit alter explicari ratio totalitatis generis in species,

5.19. Infertur ex dictis, genus non aliter esse totum respectu speciei, quam est pars illius in potentia. Monstratur aperte, quia genus est totum, ut est prædicabile, quia species est pars illius, ut est illi subiectibilis, sed est prædicabile formaliter, ut pars in poten-

tia, ergo est totum prætestatuum, ut est pars in potentia minor patet, quia genus est praedicable in quid incomplete, similiter & species illi incomplete subiectur, genus enim non continet totam essentiam speciei, sed partem, ergo genus est prædicabile formaliter, ut est pars speciei, ergo in eadem ratione est pars speciei, & totum potestatuum, quæ recte cohærent: nam prædicari ut superius, committuntque multis, est prædicari ut totum potestatuum. Quia quodcumque inferius est subiectum particiale, & eamdem ob causam non potest adquate & complete de singulis prædicari, sed incomplete, & partialiter, quia tota mea essentia non potest alijs speciebus esse communis.

Rogas, qui possit idem esse totum & pars comparatione eiusdem termini? Magna difficultas: totum per actum confusum & universaliter, per quem confusa concipiuntur omnia inferiora, quibus quasi componitur, quia illa omnia amplectitur ratio communis: pars vero per compositionem, & claritate cognitionis, per quam ratio communis simul cum differentia componit inferiora. Inimo genus est pars speciei, & exercitium, & quasi ad secundus potentialitatis potestatue, quia actualis prædicatio, per quam est actualiter pars, est exercitium praedicabilis, per quae est genitum, vide disp. 5. Metaphys. 5.93.

SECTIO V.

Utrum genus immediate de individuis predicetur?

5.20. Quidam cum Nominalibus supra præcisiones obiectivas, necessario fateri tenentur, genus immediate de individuis prædicari, quia universaliter tantum esse, ait plura singularia immediate confusa cognita, ut similia in aliqua ratione. In quorum sententia, sicut species nihil est præter plura individua omnino similia, ita genus nihil erit præter plura individua similia in operationibus communibus, & dissimilia in alijs. Probatur ergo intentus, quia genus immediate prædicatur de pluribus speciebus: sed per te species formaliter sunt

sunt plura individua similia, ergo genus immediate praedicatur de pluribus individuis similibus. Confirmatur, si genus non praedicaretur immediate de individuis, ergo praedicatur de aliqua ratione communi ab illis abstracta, quae sit species, & quae mediet inter genus & individua, sed illa ratio sic abstracta non erit individuum, ergo nisi genus praedicitur immediate de individuis, praedicabitur immediate de illa ratione abstracta, hoc autem est contra tuam sententiam negantem rationem, abstractam ab individuis, ergo in tua sententia teneris admittere, genus immediate praedicari de pluribus individuis.

§. 21. Explico, quia iuxta tuam sententiam plura individua cognita, ut similia in operationibus communibus tantum, denominantur genus v.g. plura individua animalis relata ad operationes sensitivas constituit genus animal, qui conceptus animalis est omnino incompletus, quia per illum non cognoscitur adæquate quidditas alicuius individui, vnde genus nihil est præter plura individua similia incomplete cognita, at vero individua similia in operationibus tam communibus quam proprijs, erunt species, ut Petrus & Paulus relatia ad actiones sensitivas & rationales. Vnde species sunt plura individua cōplete cognita, quia referuntur ad omnes operationes, per quas differunt ab omnibus individuis aliarum specierum, ergo genus immediate praedicatur de individuis complete, aut incomplete cognitis; quia immediate praedicatur de specie, quae per te sunt individua.

Confirmatur, per te homo ut sic nihil est præter hunc, vel illum hominem, ut similes, & leo ut sic, præter hunc, & illum leonem, sed animal immediate praedicatur de homine & leone ut sic, ergo animal immediate praedicatur de hoc homine & de illo homine, & de hoc & illo leone.

§. 22. Dices, praedicari genus immediate de individuis confuse cognitis, non vero de illis in particulari cognitis. Contra primo, ergo iam habeo intentum, genus scilicet non posse praedicari in tua sententia immediate nisi de individuis. Contra, secundo, quia si genus immediate praedicatur de individuis cognitis confuse, cur non praedicabitur de illis, si explicite cognoscantur?

Nam si conuenit individuis vage sumptis cur non conueniet eisdem individuis determinate sumptis? Quia haec propositio homo est animal quae est generis de specie, æquivallet huic, Petrus & Paulus & omnis singularis homo est animal, & haec, Petrus est animal, quae est generis de individuo, æquivallet huic, hic determinatus homo est animal, ergo tam immediata est vna; ac alia, neq; enim mediat species, sed differentia tantum se tenet ex parte subiecti magis clare cogniti, non vero ex parte praedicati, neque ex modo praedicandi. Nec vero opus est, ut prius cognoscantur proprietates hominis, quam de Petro praedicetur animal. Nam viso Petro cum sola ratione animalis (ut optime potest) potest animal de illo praedicari, quae praedicatio est de individuo cognito incomplete. Confirmatur: haec est immediata praedicatio. Homo est animal: ergo & haec, Petrus est animal: patet consequentia: quia Petrus & homo sunt singularia: homo quidem est singularia confusa cognita: Petrus vero est singulare clare cognitum. Item ex parte obiecti nihil mediatis inter Petru & animal; quia homo in hac sententia non distinguitur ex parte obiecti à Petro; sed tantum ex modo cognoscendi, nec opus est ad praedicandum animal de Petro, ut prius praediceretur animal de homine ut sic, quia viso Petro potest de illo praedicari animal.

§. 23. Controversia est inter Thomistas admissentes abstractiones obiectivas, & diversas formalites abstractas, & distinctas ab individuis. Ex his authoribus multi docent, genus animal v.g. non praedicari immediate de Petro & hoc leone, sed de homine & leone in communi. Probant primo; quia genus definitur per ordinem ad speciem, & non per ordinem ad individua, ergo immediate praedicatur de specie genus, & non de individuis, quod si de individuis praedicatur, id prouenit, in quantum speciem supponunt constituta ex genere & differentia.

Sed haec ratio non vrget. Nam genus definitur per ordinem ad speciem, non quia immediate non respicit individua, sed quia ab specie differt per ly, differentibus specie, & quia ut certum supponitur id, quod praedicatur de specie, eodem modo de individuis praedicari. Infra autem ostendam, adæquatum correlatum generis non esse speciem, sed

em , sed subjicibile in quid incomplete.

§. 24. Secundo argumentantur , quia inter gradum supremum & infimum necessario interponitur medius. Non enim potest esse immediata progressio de extremo ad extremum, nisi per medium sed gradus genericus est supremus, indiuiduus autem est infimus , specificus vero est medius inter utrumque, ergo non potest gradus genericus immediate prædicari de indiuiduo, nisi prius prædicetur de specifico.

Sed distingo maiorem cum sua probatione: quando inter supremum & infimum est interponibile medium. Concedo maiorem, nego tamen quod non est interponibile. In quo calu gradus supremus dicitur quia est superior, & infimus quia est inferior; non vero quia inter utrumque alius interponatur , & in hoc sensu species est infimus gradus respectu generis, & genus supremus, inter quos nullus gradus mediat. Similiter distingo minorem ; gradus specificus est medius inter genus & indiuiduum completem, concedo minorem, nego tamen, inter genus & indiuiduum incompletum specie mediare. Similiter distingo consequens, ergo non potest prædicari genus de indiuiduo completo , nisi media specie, concedo consequentiam , nego tamen de indiuiduo incompleto. Habet ergo genus immediata indiuidua incompleta, non tam completa.

§. 25. Pro explicatione aduerte, non posse cognosci indiuiduum perfecte, & complete, nisi ratio specifica explicite cognoscatur, quia completa indiuidui cognitio completitur differentiale speciei conceptum, ex quo conceptu & generico resultat species, & per conceptum differentiaz completetur, & contrahitur genus. In hoc sensu eundem probat argumentum, genus non prædicari immediate de indiuiduo , quin supponatur species, quia indiuiduum constitutur complete per conceptum speciei. At vero quando indiuiduum non cognoscitur complete secundum totam illius essentialiem rationem, non mediat conceptus differentiaz, & consequenter, neque species, quæ per differentiam constituitur, sed tunc genus prædicatur de indiuiduo cognito incomplete. Dices. Eo ipso quod designetur indiuiduum Petrus. V. g. designatur etiam species, Homo. Distinguo, eo ipso, quod designetur

indiuiduum completem, concedo, incompletum nego. Posse vero incompletum designari, patebit ex probatione conclusiōnis.

§. 26. Ergo genus immediate de indiuiduis incomplete cognitis prædicari, docet aperte D. Thomas opusc. 55. ad medium his verbis. Cum habemus hoc animal; intellectus considerans, anteaquam deueniamus ad formam hominis apprehendit formam uniuersalem in hoc indiuiduo, scilicet, animal. Ecce admittit. D. Thomas in uiuiduum animal, quin sit formaliter homo , aut leo , & ait animal apprehendi ab intellectu in hoc animali prius quam apprehendat hominem , & infra distinguit hoc animal à forte. Conclusio probatur primo. Quando video singulare animal à longe, evideenter iudico id esse animal, quia ei video conuenire proprietatem aliquam animalis , & non possum iudicare , id esse hominem, aut leonem. Tunc rationem animalis video tali indiuiduo conuenire , & non rationem determinatā specificā, ergo animal immediate couenit indiuiduo. Antecedēs s̄pē contingit, consequentiā probo, quia genus contrahi immediate ad indiuiduum nihil est, quam cognoscit rationē indiuiduum esse animalis, quin cognoscatur esse eam hominis aut leonis, sicut cognoscere rationē speciei conuenire indiuiduo confuse cognito, nihil est, quam cognoscere rationē speciei indiuiduo conuenire, ignorando ante lē indiuiduum sit Petrus an Paulus.

§. 27. Dices primo, quando video indiuiduum animalis , tunc præsupponi speciem, ratione cuius animalitas couenit indiuiduo. Sed contra, quia, vel supponitur à parte rei, & fundamentaliter , & hoc nihil ad rem præsentem , quia hoc modo etiam genus prædicatur immediate de indiuiduis completis , quia realiter sunt in specie indiuidua, vel præsupponuntur cognitæ species clare & distincte , & hic non est argumenti casus , quia tunc tale indiuiduum iam cognoscitur complete, vel præsupponitur cognita confuse & in communī , & sic non effugitur difficultas, quia in omni prædicatiōne generis de speciebus cognoscuntur confuse indiuidua , quia sunt idem realiter cum speciebus , & tamen non propter ea dices genus immediate prædicari de indiuiduis completis, ergo è contra, quando genus prædicatur de indiuiduis, licet ratio

specifica confuse cognoscatur, non propter ea tunc dicitur genus immediate prædicari de specie. Ratio à priori est, quia cōceptus confusus formalitatis, quæ nos latet, dicitur conceptus talis formalitatis, propter idētitatē realem talis formalitatis cum formalitate, quæ cognoscitur clare. Vnde ab ea formalitate, quæ latet, in eo casu illud individuum non denominatur species, neq; individuum speciei, sed ab ea, quæ cognoscitur clare, denominatur animal, & individuum animalis.

§. 28. Dices secundo, quando cognosco speciem, cognosci etiam confuse individua, non quidem immediate, sed remote, quia individua non sunt de ratione speciei. At, quando cognosco individua, cognosci etiā species immediate tamen, & non remote. Vnde non omnis prædicatio immediata de specie, est immediata de individuo, at omnis de individuo est immediata de specie. Hæc obiectio in secunda parte probandum assumit, deberet probare in individuis incompletis speciem contineri immediate, & esse de illorum ratione. Id enim est in controvèrsia. Tota autem obiectio vera est de individuis completis, secus de incompletis, quibus repugnat conceptus specificus. Dices in illis contineri speciem confuse & immediate. Contra ergo clare non cognoscitur nisi individuum incompletum, ergo genus clare tunc non prædicatur nisi de individuo incompleto, quod eamdem partitur difficultatem, quam tu mihi obijcis. Deinde cur species tunc cognoscitur immediate, cum nulla videatur proprietas illius magis quam si non esset; in cognitione speciei cognoscuntur remote individua, quia nihil videtur vnde illa noscantur, sed nec sic videatur aliquid vnde noscatur species, ergo non cognoscitur immediate. Quod assertur speciem esse de conceptu individui, est clarum de individuo completo, at, cum non sit de incompleto, cur cognoscetur immediate? Et si quid probat ea ratio, probat non posse concepi clare individuum, quin clare concepiatur species, quia est de essentia individui. Non nulli, qui abhorrent à sententia Nominalium, ea passim vtuntur, vt se extricet à nonnullis difficultibus, & quidē sine consequentia, vt in præsentि. Nam illi præscindunt animal à rationali, quia unum cognoscunt sine alio, & dicunt cognitione animalis non cognosci rationale immediate, hic autem dicunt cognosci individuum incompletum clare, quin clare cognoscatur species, & dicunt speciem cognosci immediate confuse, quod vniuersim Nominales docent, & hi non aduentunt se ponere abstractionem per claram cognitionem, quæ clare cognoscit individuum, quin clare cognoscat speciem, & dicunt immediate cognosci speciem, dantque manus Nominalibus.

§. 29. Dices tertio, conceptum speciei esse vniuersaliorē, qui prius necessario cognoscitur, quia vniuersaliora sunt priora. Respondeo esse priora in subsistendi consequētia, quia ad superius ab inferiori affirmatiue valet consequētia. Non vero sunt priora, in cognitione. Experimur enim, quotidie à nobis cognosci multis individuis conuenire rationem animalis, & ea individua distin&te cognoscimus esse animalia, ignorata omnino ratione specifica. Rationes enim superiores aliquando prius, aliquando posterius cognoscuntur, & licet hoc admittamus, dicimus rationem genericam cognosci prius quam individualem incompletam, non vero rationem specificam, quia hęc formaliter non est superior, nisi ratione individui completi. Nam omnis prioritas innititur alicui dependenti, quia inferiora pendent, in sui cognitione à cognitione superiorum, ex quibus componuntur, & superiora non pendent ab inferioribus: ideo vniuersalia sunt priora, etiam in subsistendi consequētia. Quia vero individuum incompletum formaliter, non pendet ab specie, ideo species formaliter non est prior individuo incompleto, vt incompleto, sed tatum materialiter.

§. 30. Dices quarto etiam in illo casu mediare conceptū speciei, non quidem ex parte prædicati, sed ex parte subiecti, in quantū illud individuum confusus habet rationem speciei, quia eo ipso, quod subiectum generi, debet esse species. Sed hoc effugium præclude, quis conceptus confusus, vt dixi, §. 26. non efficit, vt ratio communis dicatur immediate prædicari de formalitate, quam cōfusa cognoscimus, nam etiam requiritur cognitione confusa rationum individualium, immo omnium graduum superiorum, & tamen non dicitur animal immediate prædicari de ente, substantia, &c. Nec de Petro, & Paulo

& Paulus secundum rationem individui completi, ergo haec confusa cognitio speciei non sufficit ut de illa genus immediate praedicetur. Recognosce §. 28. Confirmatur hoc primum argumentum, quia omnis alia praedicationis inutilis est ad hanc, *hoc individuum est animal*, quia eo precise, quod videam huic individuo conuenire animalitatem, eam de illo praedico, ignota ratione specifica illius, quam tunc non possum praedicare.

§. 31. Secundo probatur conclusio. Quod video quatuor individua animalis, duos scilicet homines, & duos leones, & explicitè cognosco ea esse animalia, & ignoro quae animalia, tunc ab illis quatuor individuis abstracto immediate rationem communem animalis, quam illis omnibus eodem modo video conuenire, sed illa ratio generica, quia conuenit pluribus differentibus specie, ergo ratio generica immediate potest abstracti ab individuis. Sed ratio abstracta, de illis potest immediate praedicari, à quibus abstractur immediate, ergo potest immediate de individuis praedicari.

Dices eandem rationem non abstracti ab individuis, nisi in quantu continet speciem. Contra, quia tunc non cognoscitur formaliter ratio specifica, quia nullum fundamentum videtur ad eam cognoscendam: ergo non potuit abstracti ratio generica à ratione specifica, ergo tantum fuit abstracta ab individuis. Secunda consequentia est clara. prima probatur, quia ubi non videtur fundatum ad abstractendum conceptum communem, non potest abstractio fieri. Sed in eo casu non videtur fundatum ad abstractandam rationem specificam, quia non videntur accidentia propria alicuius speciei, sed omnia quae videntur, sunt communia pluribus speciebus, ergo tunc neque cognoscitur, neque abstractur ratio specifica. Aliqua solutiones huius argumenti in §. 26. sunt propositæ, & impugnatæ.

§. 32. Dicunt alij, eam rationem sic abstractam esse specificam, & non genericam. Contra, quia ratio specifica solis conuenit individui eiusdem speciei, non vero individui

alterius. Nam conceptus specificus necessario est ultimus, sed illa ratio conuenit plurius specierum individui, & non est ultima, nec completa illorum essentia, ergo illa ratio non est specifica sed generica. Confirmatur illa ratio animalis abstracta immediate ab individuis eodem modo praedicatur de illis, scilicet in quid incomplete, ac si abstracteretur ab speciebus, & tamen de specie & individuo praedicatur in quid incomplete, ergo semper habet rationem generis. Nec verò opus est (quod hi insinuant) ut cognoscatur tota essentia ad prædicationem generis, nam prædicari in quid complete, vel incomplete, non prouenit ex cognitione ipsius prædicabilis, sed tantum requiritur, ut cognoscatur obiectum fundamentaliter conueniens pluribus differentib. aut solo numero, sive specie. Hominem enim in quid complete prædico de Petro, licet id non cognoscam, quia, etiam me ignorantem, homo est tota essentia Petri. Similiter animal non est tota essentia illorum individuum, & sic prædicatur incomplete.

§. 33. Sicut ergo ex animali & rationali, ut sic componitur homo ut sic, ita ex hoc animali, & hoc rationali componitur hic homo. Quod vero dicitur hoc animal, per ly hoc, non designatur individuum completum, sed incompletum, si enim ly hoc, denotaret illud completum, designaretur tota ratio specifica clare cognita, quod tamen contingere tunc non potest, quia ignoratur species.

Sed rogas, cur genus non constitutat duas species prædicabilis, alteram quae de individuis, alteram quae de speciebus immediate prædicetur? Respondeo, quia ratio generica eodem modo de illis prædicatur, & quia notum est, prædicatum conuenias speciei, etiam de individuis conuenire.

Mitto à nonnullis aduersarijs admitti, Angelorum essentiam non distingui ab individualitate, in quorum sententia necessario dantur individua complete immediata generi.

DISPV TATIO V.

De specie, & individuo.

SP E C I E S alia subjicibilis, prædicabilis alia. De utraque præsens instituitur disputatio, quia vero individuum generi, & speciei respondet, illud hac disputatione amplectemur.

S E C T I O I.

De specie subjicibili.

S.1. Species apud logicos significat ultimū rei, essentialēmque conceptum, sic dicuntur specie differre, aut conuenire, quæ in essentiali, & ultimo conceptu differunt, aut conueniunt. Solet etiam usurpari pro subjectis, siue pro inferioribus generum, in quo sensu in præsenti sectione sumitur, & dividitur species subjicibilis in infimam, & subalternam, infima, siue atomā, dicitur, quæ sub se non continet nisi individua omnino similia in essentiali conceptu ultimo, ut *homo*, subalterna est, quæ sub se continent plures species distinctas, ut *animal*. Quare omnia genera, præter supremum, sunt species subalternæ; definitur species à Porphyrio, *species est quæ subjicitur generi*. Subjicit generi nihil est, nisi esse rationem inferiorem sub genere contentam, de qua genus prædicatur. In sententia negante abstractiones objectivas, idem est ac esse partem objectivam generis, scilicet, plura individua speciei eiusdem, omnino similia, confuse cognita, quæ sunt pars objecti genericæ cognitionis, quia haec plura ad individuā terminātur diversarum specierum, è quibus individua eiusdem speciei sunt una species, & pars materiae generis. Addiderim, ita esse partem, ut in prædicatione, qua genus prædicatur, directe habeant rationem subjecti, ut in hac *homo est animal*, omnia individua hominis sunt subjectum partiale, de quo genus prædicatur, alioquin tantum esset pars objectiva, ut cum cognosco totum parietem v.g. pars parietis non potest dici subjici parieti, neq;

illius cognitioni, ita n. inferiora logica suis superioribus subjiciuntur, vt totum hoc sit in ordine ad habēdam rationem subjecti in propositione. Sicut logica vniuersalia sunt in ordine ad habendam rationem prædicti, de quo latè egi disputatione, & sect. 4. In sententia vero Thomistarum subjici generi est, esse conceptum aliquem ab individuis abstractum, à quo cum alijs similiter abstractis, abstrahitur genus, & de illis prædicatur, ut animal de homine & leone abstractis, qā, cum ratio generica latè pateat singulis speciesbus, illæ dicuntur generi subjici, quia, cū de omnibus illis prædicatur, habent illæ rationem subjecti in propositione directa generis de specie, vt *homo est animal*.

S.2. Dantur in rebus species subjicibiles fundamentaliter tantum, & non formaliter. Nam idem est fundamentum ad constitutendum prædicabile, & subjicibile, quia si in rebus non est fundamētum, vt res aliqua prædicetur, ergo neque vt subjiciatur alia, quia prædicabile, de aliquo subjicibili est prædicabile. Vnde sicut prædicabile fundamentaliter nihil est præter rerum essentiam cōnotantem diueras operationes, aut accidētia communia, ita subjicibile fundamentaliter sunt ipsæmet essentiæ, vt participant rationem illam communem, & sicut prædicabile formaliter dicit in recto, & de materiali objectum contentum sub illa ratione cōmuni, & connotat in obliquo pro formalia cōsternat intellectus, per quem in propositione prædicatur, & sicut prædicabile est rebus extrinseca denominatio ab actu intellectus sumpta, sic & subjicibile, nam per eundem numero actum, per quem res prædicabilis constituitur, ejus inferiora subjicibilia constituūtur. Nam sic constituitur prædicabilis per actum. Si enim per eum actum non est prædicabilis de aliquo: ergo non est prædicabile, quia prædicabile, de aliquo est prædicabile. Ergo per eundem actum constituantur prædicabile & subjicibile. Patet consequētia, quia sicut idem actus actu existēs denominat

nominat subiectum & praedicatum, id est existens in potentia denominat praedicabile & subjicibile. Sicut visio actualis denominat visum, visio autem in potentia denominat visibile, nam *ly de aliquo* denotat ratione subjicibilem, est enim subiectum id, de quo aliquid praedicatur. Confirmatur, in actuali prædicatione per eundem actum constituitur subiectum & praedicatum, ut in libris de anima disp. 7. sect. 2. monstrabo.

S. 3. Explicata ratione subjicibilitatis, contra definitionem subjicibilis speciei. Est prima difficultas, quia in ea, & definitione generis committitur circulus. Nam de genere dicitur esse id, quod praedicatur de specie, & de hac dicitur esse id, quod subjicitur generi, hoc autem est in definitione vitiosum, quia res manet æquè ignota, ac antea, ergo est vitiosa definitio.

Aduerte duplum circulum posse committi, primo non explicando naturam definiti, ut hoc modo. *Pater est qui habet filium, & filius est qui habet Patrem;* qui circulus est vitiosus, ut probat argumentum, & sic vitiosa esset generis definitio, & speciei, ut si diceres genus est quod habet species, species est, qua habetur a genere: sic enim non explicatur illorum essentia. Alio modo committitur circulus, quando in definitione relatiuum in uicem connotantur termini, sed cum explicatione definiti, ut *quid est Pater? qui habet filium,* si autem roges, quid sit habere filium; non est respondendum, *filius est, qui habet Patrem,* sed est dicendum, hominem genuisse & illi coexistere, esse habere filium: Nec fieri potest, quin in definitione relatiui aliud relatiuum connotetur, quia unaquaque res definitur, ut est, at relativa in suo esse in uicem connotantur, ergo in definitione deber connotari: Sic, cū genus definitur esse praedicabile de differentiis specie, explicandum est, quid sit specie differre, sc. habere ultimos essentiales conceptus dissimiles, & cum dicitur speciem subjici generi, explicandum est, quid sit subjic generi, quod fieri facile potest, cum constet, quid sit praedicari, & quid sit specie differre.

Ad argumentum distinguo minorem, est vitiosum, quando in circulo non explicatur natura definiti, concedo minorem; secus verò cum explicatur. Vnde negatur consequētia, quia in definitione generis debet explicari, quid sit praedicari, & differe specie.

S. 4. Secunda difficultas est, quia hæc definitio conuenit indiuiduo incompleto, quod subjicitur generi immediate, ut dixi disp. 4. sect. 5. ergo est mala definitio.

Respondeo, in definitione intelligi hanc vocem *soli*, ut sensus sit: species est, quæ soli subjicitur generi, sicut in definitione speciei praedicabilis dicemus eam de solis differentiis numero praedicari. Neq; n. opus est, eas particulas semper à doctoribus explicari, quia ex cæteris colliguntur. Clarum est enim indiuidua subjici omnibus, quibus subjicitur species, sicut est clarum de indiuiduis dici quidquid praedicatur de specie. Et forte Porphyrius voluit abstrahere ab ea questione, vtrum genus immediatè de indiuiduis praedicetur? & iuxta varias opiniones definitionem intelligendam reliquit.

Dices per *ly soli* differre speciem ab indiuiduo solum accidetaliter, quia subjici speciei, aut generi, nisi in modo subjiciendi sit diuersitas, non constituit diuersum essentialiter subjicibile: sed in modo, quo species & indiuiduum subjiciuntur generi, non reperitur hæc diuersitas: ergo tantum differunt accidentaliter.

Concedo intentum argumenti, nam sicut genus non differt in modo, quo de specie, & indiuiduo praedicatur, ita neq; species & indiuiduum in modo, quo generi subjiciuntur. Imò vero species infima & subalterna non differunt in ratione subjicibilis generi: quia de vtraq; genus praedicatur in quid incomplete: cum tamen ipsæ differant in ratione praedicabilis, quia altera praedicatur ut genus, altera ut species.

S. 5. Ex dictis collige immediatum, & adæquatum generis correlatiuum non esse speciem, sed subjicibile in quid incomplete. Nā correlatiuum praedicabilis est subjicibile, genus autem immediatè, & adæquate non praedicatur de sola specie, sed de indiuiduo, eaq; propter in ratione subjicibilis in quid incomplete conueniunt. Relatiuum a. solius generis est sola species, quia hæc soli subjicitur generi. Nam indiuidū etiam subjicitur speciei, & quāvis dicitur species sola immediata correlatiuum generis, non tamen est adæquatum, quia etiam generi subjiciuntur indiuidua, quæ cum specie conueniunt in ratione subjicibilis, sicut etiam de vtrūq; praedicatur genus.

Secun-

Secundo collige, subjcibile vt sic reduplicatiue nō esse vniuersale formaliter; pri-mū, quia individuum est subjcibile, & non vniuersale, nec prædicabile. Secūdo à priori, quia vniuersale formaliter constituitur in ordine ad sua inferiora, de quibus aptum est prædicari, sed subjcibile est in ordine ad suum superius, quod de ipsa prædicatur: ergo formaliter ratio subjcibilis non est prædicabilis formaliter. Confirmatur. Subiectum non est formaliter prædicatum: ergo nec subjcibile est formaliter prædicabile, quia exercitium prædicabilitatis est actualis prædicatio. In aliquibus subjcibiliibus reperitur vtratq; ratio subjcibilis, & prædicabilis, sed respectu diuersorum, vt patet in specie insimilā & subalternā, quē respectu inferiorum sunt prædicabiles, & respectu generis sunt subjcibiles: in alijs tantum reperitur subjcibilitas, vt in individuis, in alijs autem prædicabilitas tanquam, vt in genere supremo.

Dices, vt species subjciciatur generi, opus est vt ab individuis abstrahatur: ergo vt sic est vniuersalis. Transeat antecedens, & nego consequentiam. Quia non dicitur vniuersalis in ordine ad superius, sed respectu inferiorum, tunc autem erit vniuersalis materialiter, & (vt aiunt) præsuppositiue, siue antecedenter.

SECTO II.

Species prædicabilis definitio.

Species prædicabilis est, que de pluribus numero differentiis in eo quod quid est prædicatur. Huius natura recte ista definitione monstratur. Nam species, quia est ultimus quidditatius rei conceptus, non potest de pluribus differentiis specie prædicari. Quia quæ specie differunt, non habent eundem ultimum quidditatium conceptum, individua autem eiusdem speciei illum habent. Quia individuatio est extra rei essentiam, vt est communis Dialeticorum Adagium, quod est latè in Metaphysica explicandum, cum de distinctione specifica differemus.

Differat autem species à genere; quia, licet hoc immediate de individuis prædicetur,

non tamen completem, quia etiam prædicitur de speciebus. A differentia eadem ratione differt, quia hæc incompletè etiā de suis inferioribus, & in quale quid prædicatur. Si autem compares differentiam ad sua inferiora formaliter sub ratione differentiæ, vt rationale a^c hoc rationale formaliter, tunc prædicatur vt species de individuo. Sicut cum prædicatur forma rationalis de hac & illa rationali forma, nec tunc prædicatur vt differentia, quia rationale non est differentia rationalis, sed hominis, aut huius hominis.

Inquires cur genus non prædicetur de specie, & de suo individuo incompleto, vt animal de hoc animali? Respondetur quia totus ille conceptus potest prædicari de alijs individualibus diuersarum specierum, secus conceptus differentiæ ultimæ.

§. 7. Est prima difficultas contra definitionem, quia Deus non est species, & prædicatur de Patre & Filio in quid, qui numero differunt. Respondetur Patrem & filium non differre numero in ratione Dei, sed ē esse eundem numero Deū, quare Deitas non est vniuersale, quia non multiplicatur numero in his, in quibus est, quod pertinet ad rationem vniuersalis, quod est vnum in multis, & in illis realiter diuisibile.

§. 8. Secunda difficultas. Persona diuina vt sic respectu Patris & Filij, in quantum personæ sunt, prædicatur de pluribus differentiis numero, quia ratio personæ est communis, & vna, & in inferioribus re ipsa multiplicatur. Quia tres personæ diuinæ distinguuntur realiter inter se, & tamen persona diuina non est species: ergo definitio speciei conuenit alijs à definito. Omissis varijs solutionibus falsis. Respondeo personam diuinam prædicari de pluribus differentiis numero, quia omnes tres personæ diuinæ sunt omnino similes, & æquales in perfectione personæ, quod ad differentiam numericam requiritur (vt ex Metaphysica suppono.) Item assero personam diuinam, vt si non esse propriæ speciem, quia species est conceptus de pluribus individualibus prædicabilis, sed constans genere & differentia, vt discurrenti patebit. At persona diuina, vt sic non constat genere, quia persona vt sic non est genus, quia est analogæ personæ diuinæ & creatæ. Neque item est genus, quia sub se solum

solum cōtinet indiuidua omnino similia, & vltim⁹ illorum quidditatius conceptus in ratione personæ diuinæ, quod est ergo vniuersalis genus? Respondeatur participare ex specie vltima & genere supremo, ex illa habet esse vltimum quidditatuum cōceptum suorum inferiorum, ex hoc habet constitui immediatè ex ratione analogā, quia ratio personæ vt sic analogā est ad humanā & diuinam ex communiori sentētia (quam modo disputationis gratia suppono) nam si opposita supponatur cum Scoto, nulla est argumenti difficultas. Vnde ad argumentum distinguo maiorem, prædicatur de pluribus differentiis numero, tanquam conceptus constans ex genere & differentia: nego maiorem. Prædicatur vt conceptus alio modo compositus, transeat: ergo speciei definitio non est bona, nego consequētiā. Quia tantum definitur à Porphyrio vniuersale rerū creatarum, quod cognouit. Non vero vniuersale rerum diuinarum, quas ignorauit. Quod si dicas personam, vt sic abstrahētem ab humana & diuina esse genus supremum, consequenter dicio personam diuinam esse speciem inseparabilem.

SECTO III.

Vtrum species prædicabilis requirat plura indiuidua possibilia?

S.9. *N*on posse Angelos intra eandem infinitam specie numero multiplicari, communis est Thomistarū opinio: Eorum tamen species esse prædicabiles, ex eis tenet Caietanus, & alij. Hęc secunda pars ex prioris hypothesi impugnatur. Est enim vniuersale vnum in multis, & prædicabile de multis, sed per te in specie Angelica non sunt multa indiuidua: ergo species Angelica non potest esse vnum in multis, & prædicabile de multis: ergo non est vniuersale.

Dices speciem Angelicam ex se non esse multiplicabilem physice, habere tamen logicam multiplicabilitatem, in quantum abstractam à sua singularitate, & secundum se, eam intellectus apprehēdit vt communem pluribus, sicut res materiales apprehendit, ad quarum similitudinem apprehendit spirituales, hoc autem sufficere ad rationem vniuersalis logici.

S.10. Sed contra; speciei Angelicæ repugnat physice multiplicari: ergo etiam repugnat illi ratio speciei prædicabilis: patet evidenter consequentia, quia species prædicabilis est vniuoce prædicabilis de plurib. indiuiduis, sed, si speciei Angelicæ repugnat physicè multiplicari in indiuiduis, non potest vniuoce de multis prædicari: ergo huic repugnat ratio speciei prædicabilis. Probatur minor: Quia per te physice non potest esse nisi vnum indiuiduum, si quæ vroba alia possunt esse, ea debent esse ficitia ex intellectus apprehensione, tertius enim alias essendi modus repugnat, sed vni indiuiduo reali & alijs ficitis non potest esse vna ratio vniuoce communis in ratione indiuidui Angelici, quia enti reali & rationis non modo repugnat ratio vniuoce specifica, verum etiam & generica: ergo si speciei Angelicæ repugnat physicè multiplicari, etiam repugnat ei ratio speciei prædicabilis. Confirmatur: etiam si quis Deum apprehendat, vt abstractum à singularitate, non potest DEVS esse species prædicabilis, quia nihil potest habere vltimum quidditatuum conceptum eundem cum Deo, quare ratio Dei non vniuoce communis Deo & idolo: ergo neque species Angelica erunt prædicabiles: consequentia probatur. Quia iuxta Thomistarum opinionem hac in parte eadem ratione est loquendū de Deo, ac de Angelis.

S.11. Contra secundū, quia quando concipiatur Michael, v.g. aut concipiatur explicitè secundum rationem propriā, & vltimam Michaelis, vel secundum rationem Angeli tantum: si primum: ergo concipiatur res singularis, vt omnino singularis, quia vltimus conceptus quidditatius illius est esse hunc numero Angelum; sicut vltimus conceptus hominis est esse rationale; ergo non potest concipi Michael vt abstrahens à singularitate, sicut Petrus non potest concipi explicitè, vt Petrus, nisi vt hic singularis homo. Si concipiatur abstrahens à ratione Michaelis: ergo tantum concipiatur secundum rationem genericam, quia in Michaelē præcisa singularitate, tantum remanet conceptus Angeli: ergo illa ratio non est specifica, sed genericā.

S.12. Tertiū, esto concipiatur Michael sub ratione Michaelis, & non vt est singulare (quod in opinione Thomistarum non minus repugnat quam concipere formaliter

P homi-

hominem sine rationalitate, & Deum sine singularitate) adhuc non potest concipi ut multiplicabilis logice: ergo. Probatur antecedens, quia licet conceptu confuso rem possimus apprehendere non concipiendo aliquid, quod ei conueniat, ut possimus confuse hominem concipere sine clare conceptu rationalitatis, tamen non possimus eum concipere cum ratione illi repugnanti, ut non possimus hominem concipere cum irrationalitate, sed Michaeli repugnat multiplicari numero, sicut homini irrationalitas: ergo sicut non potest homo concipi cum irrationalitate, ita nec Gabriel cum aptitudine ad multitudinem. Confirmatur; vniuersale formaliter pendet ab vniuersali fundamentaliter, id est, vel à multitudine individuorum similium, (juxta Nominalium opinionem) vel à conuenientia plurimum individuorum in una ratione, quæ ab ipsis abstrahitur (juxta sententiam Thomistarum) sed in casu argumenti neque est multitudo individuorum similium, neque illorum conuenientia in aliqua ratione, ergo non datur vniuersale fundamentaliter, ergo sine fundamento constituitur species Angelica praedicabilis. Confirmatur primo: praedicable, de aliquibus est vere praedicabile, sed illa species non est vere de aliquibus praedicabilis ergo. Probatur minor. Quia illa species est ens reale, sed ens reale non potest vere praedicari de pluribus, quæ non sunt plura entia realia, de quibus praedicitur. Nam illa individua, quæ tu concipis, non sunt realia, quia per te sunt impossibilia realiter, ergo, &c. Tandem posses dicere juxta hanc opinionem Petrum esse speciem, & hominem esse genus, immo & accidens posse in quid de Angelo praedicari: nam ad singendum sine fundamento libera est tibi facultas.

§.13. Dicunt, à nobis concipi res spirituales ad modum materialium. Respondeatur id esse cum proportione, nam concipimus naturas communies spirituales ad modum naturæ communis materialis, & naturam spiritualem singularem ad modum naturæ, singularis materialis: non vero ordine præpostero, non concipimus accidens spirituale ad modum substantiarum materialis; neq; Deum ut praedicabilem de pluribus, si-
cū hominem,

Dicēs. Individua Angelica non esse ficta, sed tantum apprehensa. ð, bene: illa tantum sunt objectuè in intellectu, ergo sunt ficta & entia rationis, consequentia patet à definitione ad definitum. Secundò sint apprehensa tantum; anhe Angelus apprehensus vniuoce conuenit in conceptu ultimo cum Angelo vero? Deinde Michael ut sic est ens reale. Ergo non est praedicabilis de Michaeli non reali.

Dicunt secundo, hanc prædicationem, Michael est Angelus, Gabriel est Angelus, non esse specie de individuis; quia Gabriel & Michael differunt specie, ergo est generis de specie. Respondeatur in eorum opinione consequenter dicendum, esse prædicacionem immediatam generis de individuis completis, & dari immediata individua completa generis, & totam definitionem speciei subjicibilis conuenire individuis completis, quæ omnia sunt in logica per quam absurdia, quia tamen consequuntur, ex ea sententia, quæ afferit repugnare speciei Angelicæ multiplicari in individuis, ideo hanc opinionem esse, ex scholis, vel ex solis principijs logicis rejiciendam affirmat acutissimus Moli. I. p. q. 50. art. 4.

Objiciunt hanc propositionem esse formalem. Hic est Angelus Michael, & non est generis de specie. Ergo est speciei de individuo. Respondeatur vel esse identicam, vt Petrus est hic homo, quia nomine hic denotat idem eodem conceptum modo, quod Petrus, vel esse individui de individuo, vt hic homo est Petrus.

§.14. Quod si quis cum autoribus, parum consequenter, dicat naturam Michaelis posse abstrahi à sua singularitate, illa natura sic abstracta non erit singularis, quia abstrahit à singularitate, ergo erit vniuersalis. Miror huic argumento succumbere hos authores, cum ipse ex suo Cajetano concedant dari secundum se naturam, quæ nec sit singularis, nec vniuersalis formaliter. Dicant ergo naturam Michaelis sic abstractā esse naturam secundum se, & singularem negative, quia præscinditur à singularitate, quam petit ex se, non tamen vniuersalem, quia licet enim repugnet abstrahi à singularitate, etiam repugnat vniuersalitas de multis,

SECTIO IV.

Vtrum genus in una specie? & hanc in uno individuo reperiiri possit?

S.15. Constat ex sect. 3. ad rationem universalis requiri inferiorum multitudinem, de quibus possit praedicari. Nunc inquiritur, vtrum in unoquocunque inferiorum reperiatur tota ratio formalis superior? vt in uno individuo tota species? & genus totum in una specie? Non controvèrtitur, vtrum in quolibet inferiori sit ratio superior? vt in homine animal, est enim pars affirmativa sine controvèrsia: Petrus enim v.g. est homo, in quo conuenit cum Paulo, & est animal, in quo conuenit cum leone. Neque etiam controvèrtimus, vtrum in uno individuo saluetur tota ratio universalis formaliter, sine connotatione ad alia individua, est enim certa negativa pars, quia universalis formaliter est unum in multis, & de multis. Sed in questionem adducimus, vtrum tota perfectio speciei sit in uno individuo? & vtrum in una specie sit tota perfectio generis?

S.16. Dico primo, in sententia Thomistarum admittente abstractiones objectivas reperi in uno individuo totam perfectionem generis, & speciei. Probatur primo, quia in ea sententia est eadem ratio specifica abstracta ab omnibus individualibus, & eadem ratio generica abstracta ab speciebus: ergo haec rationes aquae perfecte reperiuntur in uno inferiori, ac in pluribus, patet consequentia; quia in pluribus reperiuntur eadem omnino ratio per intellectum communis. Secundo, quia ratio animalis in hac sententia est omnino similis in omnibus, quia, si esset dissimilis non posset esse una abstracta. Tertio, quia in opinione Scoti distinguenter ex natura rei gradus inferiores a superioribus, haec conclusio esset sequenda: ergo & in opinione Thomistarum, quia unitatem ex natura rei (quam admittit Scotus) illi per intellectum admittunt. Quod si objicias animalitatem esse perfectorem quam equi. Respondent id non esse in ratione animalis, sed in ratione talis, quae perfectio non prouenit ex genericâ ratione, se ex specifica.

S.17. Dico secundo, in opinione Nominalium eas abstractiones negantium, species non est extensio tam perfecta in uno, quam

in pluribus individualibus, quia species completitur, & se extendit immediate ad omnia sua individualia, quae extensio perfectiora sunt, quam unum, quod a fortiori de genere est afferendum.

Dic tertio, in opinione afferente rationem genericam formaliter in una specie esse perfectorem quam in alia, & inter duo individualia eiusdem speciei esse unum substantialiter perfectius aliud, afferendum est nec genus in una specie, nec speciem in uno individuo perfecte contineri. Probatur, quia si animalitas hominis formaliter est perfectior animalitate leonis, & humanitas Christi nobilior humanitate Iudei, certum est, neque animal habere totam suam perfectionem in leone, neque humanitatem in Iuda: Imo verò in omnium sententia verum est animalitatem non esse tam perfectam in leone, quam in homine, sive id proueniat ratione generis, sive ratione speciei. Si verò teneas omnia individualia eiusdem speciei esse omnino substantialiter similia, species verò esse in ratione genericâ substantialiter dissimiles (vñ ego dicam, disput. 2. de anima, sect. 5. & 6.) dicendum est genus non contineri perfecte in una specie, quia perfectius reperiatur in alia, at speciem aquam substantialiter perfectam esse in uno individuo, quam in omnibus, quia duo homines, verbi gratia substantialiter, & intensio non faciunt unum perfectius, quam unus, quia utrumque est omnino aequalis.

S.18. Est sine controvèrsia verum, rationes superiores accidentaliter esse perfectiores in pluribus, quam in uno, quia in pluribus habent plus perfectionis, quam in solo uno.

Item existimo verum, quantum ad fundamentum praedicabilitatis, & universalitatis, aquae perfecte reperi genus & speciem in uno, ac in pluribus inferioribus. Probatur, quia a quocunq; homine potest abstrahi ratio hominis, cuius fundamentum est operatio rationalis, & a quocumq; animali potest abstrahi ratio animalis, cuius fundamentum est operatio sensitiva, & illa ratio sic abstracta, vel confusa concepta, potest de multis aquae praedicari, ac si ab illis perfectioribus esset abstracta, aut in illis cognita, quia operationes illarum communes sunt omnibus inferioribus. Quod de facto

ita contingere probatur, quia s^ep^e abstrahimus rationes cōmunes genericas ab speciebus minus perfectis, quia nulla est adeo perfecta species, quin intra idem genus alia possit esse perfectior. & earum quae de facto existunt, nec cognouimus perfectiores, neque eas dijudicare possumus in generibus rerum irrationalium, igitur tamē denominatur genus animal abstractum à leone, quā ab homine. Constat ergo, quantum attinet ad prædicabilitatem, vniuersalia & quæ perfecta esse in uno, ac in alio inferiori, quamvis physice non sit ita.

§. 19. Dices fundamentum abstractionis esse conuenientiam plurium in una ratione, & eorundem discrimen in alia: ergo ab uno inferiori non potest abstrahi ratio communis. Verum ostendam, disp. 5. metaphys. se & 9. vniuersalia abstrahi etiam ab uno individuo confuse cognito, quia fundamentum abstractionis est distinctio operationum, vel aliorum connotatorum, licet non videatur conuenientia, aut discrimen plurium, ut misericordia infinita distinguitur à iustitia per effectus, licet non sint plures misericordiae infinitæ, nec iustitiae plures.

SECTIO V.

De individuo prime intentionis.

§. 20. Individuum ait Porphyrius esse, cuius collectio proprietatum in nullo alio eadem erit. Quæ definitio non est quidditatua; nam res non sunt individuae per accidentia, sed per suas intrinsecas entitates, quia unaquæque res à parte rei est intrinsecè singularis, (vt ostendam disp. 5. Metaphys. tribus primis sectionibus) est autem descriptiva, & optima, quia ex natura rei (sic est enim intelligenda) nullum individuum est alterius simile in omnium proprietatum collectione, siue sit accidentis individuum, siue substantia, siue in abstracto, siue in concreto. Rogas cur Porphyrius definierit individuum per accidentia? Respondeo, optima ratione, quia in logica agitur de rebus in ordine ad nostros conceptus, & quia tunc concipiimus determinate, clare, & distinctè individuum, quando videmus in eo aliquam proprietatem, quæ in nullo alio reperitur, nam quan-

do alia similis in alio reperitur, neutrum cognoscitur clare per ordinem ad illam. Ratio est, quia substantiaz cognoscuntur à nobis immediatè & per se, sed per accidentia, in ordine ad quæ distinguimus in intellectu diuersos conceptus substantiaz. Si accidentia sint vnius peculiaria, illam cognoscimus clare, vt rationale per discursum, si vero sint cōmūnia pluribus, illam cognoscimus confusè, vt animal per sensationem. Sic Petrus cognoscitur distincte per similitatē nati, vel proceritatem corporis.

SECTIO VI.

De individuo secundo intentionaliter sumpto.

§. 21. Individuum est quod subjicitur speciei. Subjicitur autem complete. Nā, quando differentiaz, aut generi, subjicitur incomplete, & sicut species de eodem complete, genus incomplete prædicatur. Neque hæc definitio conuenit individuis rerum diuinorum, vt Paternitati, & Filiationi formaliter sub ratione personaz, quæ proprie non subjicitur speciei, nisi velis personam diuinam, vt sic esse speciem respectu Patris & filii, vt dixi sect. 2. §. 8. alia ratione definitur individuum à Porphyrio: id est, quod de uno tantum prædicatur. Cui definitioni refrangunt Toleatus, Sotus, & alij afferentes inividuum de nullo prædicari prædicatione formalis, & directa, sed identica tantum.

§. 22. Aduerte prædicationem identicam non dici illam, qua significatur prædicatum conuenire subiecto. Sic enim omnis vera propositio affirmativa esset identica: sed eam solum vocari identicam, in qua idem est formaliter, & ratione nostra prædicatum cum subiecto, quando scilicet verumque extreum eodem modo concipitur, vt sunt hæc, homo est homo, Petrus est Petrus, vt sit autem propositio formalis, & directa, requiritur, vt sit diuersus modus concipiendi subiectum, & prædicatum, vt prædicatum sit ratio formalis constituents subiectum in ratione, qua de illo prædicatur, vt Petrus est homo, homo est animal, Ioannes est albus. Præterea aduerte individuum particulare determinatum habere singulares, particularesque rationes, per quas formalis-

maliter constituitur in ratione talis, ut Petrus constituitur in ratione huius hominis per hoc rationale, & per hoc animal, in ratione huius albi per hanc albedinem.

S. 23. Dico ergo primo. De individuo prædicatur prædicatione directa & formaliter ratio differentia singularis, & ratio generis singularis, & omnes rationes accidentales singulares, quas habet. Probatur primo, quia Petrus, v. g. formaliter constituitur in ratione huius hominis per hoc animal, & hoc rationale. Nam, cum Petrus sit singularis, non potest per rationes communes componi, nisi ut contractas, & singulares effectas. Item hoc animal, & hoc rationale differunt ratione concipiuntur, ac Petrus concipiatur, quia Petrus concipiatur, ut totum quoddam logicum, & hoc rationale, & hoc animal tanquam illius partes. Ergo hoc rationale & hoc animal prædicantur directe, & formaliter de Petro. Idem de accidentis prædicatione probatur, nam Petrus diverso modo concipiatur, ac album: & albedo constituit formaliter Petrum in ratione huius albi. Ergo hoc album prædicatur directe, & formaliter de Petro. Secundo quia haec est formalis & directa prædicatio, homo est animal, homo est rationalis, homo est albus, ergo & haec Petrus est hoc animal, Petrus est hoc rationale, hoc album. Probatur consequentia, quia sicut homo constituitur formaliter ex animali & rationali in communi, & ex albedine. Ita hic homo constituitur formaliter ex hoc animali, hoc rationali, & hac albedine; Ergo sicut illa est directa, & formalis prædicatio, ita & haec. Neque enim opus est ad hoc, ut prædicatum sit vniuersale respectu subiecti, ut in hac, homo est rationale.

S. 24. Dices non componi Petrum ex hoc animali, & ex hoc rationali, sed ex homine, & petreitate. Contra primo, ostendi disp. 4. dari individua incompleta. Et est evidens: quia ego in homine clare concipio eum esse animal singulare, quin concipiā eum esse hominem, sicut concipio animal sine rationali: ergo eodem modo distinguo hoc animal ab hoc rationali, quo animal a rationali. Secundo, Petrus constituitur ex homine, & petreitate: ergo haec est formalis prædicatio. Petrus est homo contractus petreitate, ut patet. Sed est prædicatio singularis de singulari: ergo. Probominorem, quia homo con-

tractus petreitate est singularis, quia ab specie contrahitur, & efficitur singularis singularitate, sicut album albedine.

S. 25. Dico secundo. Definitionem individui directe, & formaliter de illo prædicari. Primo, quia definitio constituit formaliter definitum, & ab illo differt in modo cognosci. Secundo, quia definitio speciei directe de ea prædicatur: ergo & definitio individui de eodem, sed haec definitio est singularis, quia conuertitur cum definito: ergo formaliter singularis prædicatur de singulari.

Dico tertio. Haec est identica propositione. Petrus est hic homo, Hic homo est Petrus. Probatur, quia Petrus dicit formaliter, & determinate, hoc individuum hominis, sed idem dicit formaliter hic homo: ergo est identica. Confirmatur, quando signo demonstratiuo ostendo hominem, significo hunc numerum singularem, & contractum: ergo significo formaliter Petrum. Nam homo, & Petrus hoc differunt, quod homo dicit confusum hominem: Petrus vero determinate: similiter & hic homo. Dices Petrum constitui formaliter per hunc hominem. Hoc nego, quia petreitas, & haecceitas, siue hic homo idem sunt formaliter.

Dices, quando quis audit Petrum aliquid fecisse, & Petrum ignorat. Quando postea videt Petrum, potest ei aliquis dicere, hic homo est Petrus, sed tunc est formalis prædicatio: ergo. Respondeo tunc diverso modo concipi Petrum, & hunc hominem, nam ante conceptus fuerat Petrus confusus, & indeterminate conceptu vniuersali, & pluribus indifferenti; neque efformatus fuerat conceptus Petri, ut Petri, sed formatus fuerat conceptus hominis, quo appellatur, cuius signum est ab eodem ignorari Petrum, & tunc illa prædicatio equalet huic, hic homo est homo, quem confusus cognoueras vocari Petrum, at in nostra conclusione agimus de prædicatione individui, & Petri cogniti explicite, & determinate ut talis, quare illa propositione est individui, vagi de determinato quoad sensum propositionis, quia Petrus fuerat vagus conceptus.

S. 26. Dico quartu. Haec est formalis propositione, Petrus per se est Petrus, quia subiectum alio modo concipiatur ac prædicatum, quia per se denotat non esse accidentale Petro

esse Petrum. Sicut illi accidentaliter conuenit esse hoc album, ita dixit Aristoteles: *bonum per se est bonum*. Toletus & alii opponunt nobis aliqua Arist. testimonia, quibus negat individuum de individuo praedicari, quae intellige de individuis substantialibus eodem modo conceptis in subiecto, & praedicato, ut cum dicas primas substancialias, id est, individua, de nullo praedicari, vel intellige de individuis abstractis, que non praedicantur de concretis, ut cum dicit, *hoc album in subiecto est, sed de nullo subiecto dicitur*: *nomen enim hoc album*, denotat albedinem in abstracto, vel intellige de praedicabili universaliter. Hoc firmum sit rationes individuas de individuis eodem proportionali modo praedicari, quo communes de communibus.

SECTIO VII.

Vtrum detur ratio communis in- dividuis?

§.27. **A**criter inter Doctores pro alterna parte pugnatur. Negat Caiet. c. de specie, quam partem ait esse communem. Cui subscribunt Albertus. Sotus. Toletus. Louanienses ibidem. Fonseca. 5. Metaphy. c. 6. q. 5. sect. 4. & cap. 28. q. 11. secl. 3. Affirmat vero maior ac melior Philosophorum pars. D. Thomas i. p. q. 30. artic. 4. corpore, & ad 1. & 2. quem sequitur Caietanus parum consequenter. Hac mihi arridet opinio. Probatur primo, quia individuatio, aut sumitur pro intrinseca, & quidditatiua ratione Petri & Pauli, aut pro unitate, ut dicit negationem divisionis, vel pro entitate singulari, connotante propria accidentia. Sed quis modo sumatur, datur una ratio communis ex illis: ergo datur una ratio communis individui. Probatur minor, quia ab intrinseco, & quidditatiuo conceptu singulari Petri & Pauli abstrahitur ratio hominis, nam ratio specifica immediate abstrahitur a singularibus conceptibus quidditatiuis. Homo enim abstrahitur ab hoc & illo homine. Item Petrus & Paulus in hoc conueniunt, quod uterque habet suam unitatem numericam, per quam unusquisque in unicem distinguitur numero, cum tamen non habent divisionem specificam. Item unusquisque

conuenit in eo, quod est habere propria accidentia, quae nulli alij sint communia: ergo à triplici illa ratione potest abstrahi una ratio communis. Confirmatur, ratio specifica hominis ut sic, habet aliquam unitatem abstractam ab unitatis singularibus: haec autem est ratio individui in communione: ergo datur ratio individui in communione. Probatur haec minor: quia illa unitas constituit illum hominem unum, que unitas communicatur omnibus, quibus ratio hominis communicatur: nam omnes passiones entis cum ipso ente communicantur, sed illa unitas sic communicata constituit hominem individuum, & singularem, sicut ratio hominis communicata constituit hunc hominem: & illi unitati conuenit contrahi, & communicari pluribus differentibus numero, sicut conuenit rationi hominis ut sic: ergo sicut haec est ratio communis pluribus singularibus, ita & illa pluribus individuis. Itaque eodem modo philosophandum est de ratione specifica, ac de unitate illam consequente, & sic ut ratio hominis ut sic est communis huic & illi homini, ita & unitas est communis huic & illi unitati, & individuo.

§.28. Secundo probatur. Petrus & Paulus eodem modo conueniunt, & sunt similes in ratione individui, ac in ratione hominis, & differunt in ratione talis individui, sicut in ratione talis hominis: ergo sicut ab illis abstrahitur ratio communis, ita & ratio individui, consequentia patet ab aequitate rationis, quia similitudo est fundamentum abstractionum. Confirmatur: omnes rationes specificae immediate abstrahuntur a singularibus, non obstante eorum singularitatem; per quam sunt primo diuersae: ergo non obstante singularium individuatione poterit ab illis abstrahi ratio individui.

Tertio datur ratio communis individui vase sumpti, ut *Petrus est aliquid individuum, Paulus est aliquid individuum*: ergo & ratio individui universaliter sumpti. Consequentia patet, quia illud signum *aliquid*, semper afficit aliquem terminum universaliter, ut *aliquis homo, aliquid animal*, quia est signum quasi restrictum.

Quarto, haec est formalis propositio. *Petrus est individuum, Paulus est individuum, & non est propositio singularis, quia differt ab haec. Petrus est hoc individuum*: ergo sunt propositiones

rationes vniuersalis: ergo ratio indiuidui, quæ per illas prædicator, est vniuersalis.

Quinto indiuiduatio sumitur per ordinem ad accidentia propria, & rationem id estitatis, sed ab omnibus accidéntibus proprijs potest abstrahi ratio accidentis proprij, quæ in illa conueniunt, & ab omnibus negationibus ratio negationis: ergo.

§. 29. Ratio à priori est; quia res singulares, & indiuiduæ non cognoscuntur distincte, clare, & explicite, sed confuse. Ratione cuius confusione efformatur conceptus vniuersalis, & communis, non distinguës eas rationes, sed eas potius adunans, & confundens, quare dicitur cognition singularium non in singulari, sed in communi. Quando vero illæ rationes in singulari cognoscuntur clare, & distincte, non potest ab illis abstrahi ratio communis, alioquin in infinitum procederetur, qui processus facilime vitatur.

Quando enim objiciunt; ab ultimis differentijs non potest abstrahi ratio communis, sed indiuiduatio est ultima differentia: ergo ab indiuiduatione non potest abstrahi vna ratio communis. Distinguenda est maior, & concedenda de ultimis differentijs cognitionis, ut ultimis clare, & distincte: ne ganda vero, ab ultimis differentijs cognitionis sub ratione communi differentiæ in confuso, quia vero per conceptus deuenimus in ultimæ differentiæ claram, & distinctam cognitionem, ideo vitatur processus in infinitum, qui confusis cognitionibus non abitur in infinitum, cum iam deueniamus in aliquam claram, quæ sit ultima cognitione indiuiduationis. Neq; est maior difficultas abstrahendi rationem indiuidui cōfuse cognitionis ab hoc & illo indiuiduo, quam rationem hominis à Petro & Paulo, quia singulares differentiæ hominis non minus impediunt, quam singulares differentiæ vnitatis.

§. 30. Dices iudicium indiuiduatione differre ab alijs, & non conuenire. Respondeo indiuiduatione differre, & conuenire, sicut humanitate, quia cōuenit in eo, quod est esse indiuiduum, sicut conuenit in esse hominis, & differt in ratione talis indiuidui, sicut in ratione singularis hominis. Clarius exemplū est in dissimilitudine: nam potest esse, dari conceptum vnum dissimilitudinis, dissimilitudo enim in albedine, & dissimilitudo in quantitate conueniunt generice in ratione dissimilitudinis, & differunt specie, & in ratione talis. Item duæ dissimilitudines in quantitate specie conueniunt, & differunt numero in ratione talis, à quibus semper abstrahitur vna ratio communis, donec ultimæ differentiæ explicite dignoscantur, quibus exhaustur tota difficultas opositæ sententiaz. Huius authores forte volunt ab indiuiduis clare, & distincte cognitis non posse abstrahi rationem communem, quod est evidens, & probant argumenta de infinito processu. Nos autem non sic sumimus indiuiduum, sed dicimus illud posse concipi confuse, sicut concipitur homo, & sicut ratio hominis confuse concepti est communis Petro & Paulo, ita indiuiduationem confuse cognitionem eisdem esse communē, & sicut ab hoc & illo homine in particuli cognitionis non potest abstrahi ratio hominis. Ita neque ab hoc & illo indiuiduo cognitionis in singulari.

§. 31. Vidi non neminem existimantem hanc questionem esse magnæ difficultatis in Thomistarum sententia admittente obiectivas abstractiones, secus in sua eas negante, quia in sua sententia omnes rationes communes sunt indiuiduæ. Verum hic non expedit suæ & Thomistarum opinionis fundamentum. Nam idem omnino fundamentum requiritur ad concipiendum vno actu confuso plura indiuidua ut similia, & ad abstrahendam vnam rationem communem ab illis. Est enim fundamentum ipsa similitudo obiectorum: quare, cum ipsi hanc obiectivam similitudinem admittant in indiuiduis, in easdem recidunt difficultates: opposita enim sententia talem similitudinem negat in indiuiduis, quia in ultimis differentijs nulla potest esse similitudo, cum res constituant primo diuersas, & in infinitum procederetur, &c. Quapropter prudens nostrā sententiam vniuersaliter probauit, non distinguens inter Thomistarum Nominaliumunque sententias de præcisionibus, quia in utraque sententia argumenta pro utraque parte vim habent eandem. Sed reliquis respondemus argumentis.

§. 32. Tertiū est, quia si indiuiduatio ut sic est cōiunctus: ergo contrahitur per hanc numerο indiuiduationem, & per illam: ergo ista & illa indiuiduationes simul cum vndi-

uiduatione in communi conueniunt in ratione individuationis, & sunt contrahibiles per alias, & sic in infinitum.

Huic argumento ex sententia Nominalium respondetur, individuationem in communione non esse aliam à particularibus, sed esse omnes illas confuse cognitam. Cum vero hæc numero clare concipiatur, nulla sit contractio obiectiva. Sed conceptus ille formalis confusus, redditur clarus, in quo non potest esse infinita processio, quia deueniuntur in clarâ vnius individuationis cognitionem, qua cognoscitur in singulari, & non in communione: à qua sic cognita non potest abstrahi ratio communis.

S. 33. In opinione Thomistarum: nego antecedens, quia ratio communis non contrahitur per rationem particularem eodem nomine & conceptu gaudentem, sed per particulares differentias, quæ simul cū conceptu communi speciem constituunt, aut individuum, vt animal non contrahitur per humanitatem, aut animalitatem, sed per rationalitatem, cum qua hominem constituit, & homo non contrahitur per hanc humanitatem, sed per differentiam singularitatis, cum qua Petrum, aut hunc hominem constituit: ita individuatione non contrahitur per aliam individuationem, sed per differentias singulares, cum quibus individua consti-tuit. Hinc autem nullam sequi infinitam progressionem clare patet, qui ab humanitate in communi, & hac & illa humanitate non potest abstrahi alia ratio humanitatis. Alioquin in omni abstractione in infinitum abi- res: ergo neque in casu argumenti potest abstrahi alia ratio individuationis. Ratio à priori est, quia ratio, quæ abstrahitur ab hac & illa individuatione, est ratio individuationis vt sic, in qua sunt similes. Sicut hic & ille homo in ratione hominis. Abstracta vero hac ratione, non remanet in illis ratio individuationis, quæ abstrahitur, sed tantum remanent conceptus differentiales, qui sunt primo diuersi, vt abstracta animalitate ab homine & leone, non remanet in illis animalitas, sed rationalitas & rugibilitas, quæ sunt primo diuersa, & si cognoscuntur alio conceptu clarior debent concipi vt primo diuersa.

S. 34. Dices eas differentias concipi posse, vt conueniunt in ratione differentiæ, & vt

differunt in ratione talis, & sic in infinitum abitur. Verum dixi etis idem de ratione hominis, cilijs sive gradis differentia conueniunt in ratione singularitatis, & differunt in ratione animalis. Quod ergo idem potest in individuatione vt sic est ratio differentiæ, per quam individuum differt: ratio vero talis est ultima differentia, que si non fuit cognoscatur, concipiatur sub ratione communis in individuatione, ut vno clare concipiatur, concipiatur ut ultima in singulari, & quia non potest abstrahi alia ratio differentiæ, nec videtur aliud argumentum, quod regat. Potest enim omnia facile solvi, si recte percipiatur doctrina tradita de conceptuclaro, & confuso individui, itaque ab individuis in singulari cognitis non potest abstrahi ratio in individui, secus si confuse noscatur, quod est commune omnibus rebus, que sub abstractionem cadunt.

S. 35. Responderi itera solet argumentis, aduersariorum per instantiam hominis, & eius singularitatis, quia multa individualia communis sumuntur, præsumuntur, & non sunt nisi attributum huius hominis singularitatis, sicut homo est de primo conceptus, & vniuersitas est attributum hominis, sicut & cuius- uis entis, ita in Petro est hoc singularans, cuius attributum est hæc vniuersitas singularitas, vnde percipias in singulari, si ab homine & illo singulari entes humanae abstrahimus homo vt sic. Cur de hoc, & abstrahimus nempe vnitatem individua, non abstrahimus bonitas, veritas, & vnicitas? Hæc vnicitas, vnicitas est abstractione individui, vt sic, quia significat individuationem, vt sic, quia contrarie est per hanc individuationem, hæc veritas per hanc veritatem.

S. 36. De vniuocatione, aut analogia radia- uidui, eodem modo ratione operari, quo de ente. Si enim a se est cum communiori substantia ens esse analogum substantie & accidenti, item substantiam vt sic, substantiam complexam & incompleta. Substantiam vero completam esse vniuocatum omnibus substantiis completis; idem proportione dixeris de individuo. Vno verbo. Cum ratio vniuersitatis passionis entis, omnibus, quibus aens fu- erit vniuocum, aut analogum, erit vniuoca, aut analogia ratio vniuersitatis.

SECTIO

SECTIO VIII.

De iudiciorum vagis, & eius pradicabilitate.

§. 37. Tunc iudicium vagum opponitur in-
dividuum determinato. Hoc enim est
enim iudicium, quod per termino demonstra-
tur impossibile, ut Petrus, hic homo, illud animal.
Vagum autem est singulariter, incerta ta-
men, & quod nomine proprio, aut termino
demonstratio significari non potest, sed
termino confusa, & sine distinctione, ut ei-
quo bono, & malo animal. Petrus vel Paulus,
hic, autem illud. Dicione vagum ab intellectu,
& cuius ad eum vagum formaliter dicitur: non
quod obiectum in se sit vagum, sed quia a-
ctus voluntatis illud fertur vase, atque con-
fusa, & dubitata est ex se non magis ad hoc,
quam ad illud, quo differt ab actu determina-
tio nate tendente ad hoc, & non ad aliud obie-
ctum. Si pax clare noui Petrum, dico hic
ad Petrum, & non aliis, & dicitur vagum, quia
non intellectus & voluntas in uno, cer-
taque singulari, sed per plura disiunctive
vagantur.

Vnde liquido constat individuum va-
gum formaliter non existere à parte rei, quia
quid est realiter, certa res est, & deter-
minata. Est autem individuum vagum for-
maliter à intellectu, aut voluntate inde-
terminata & confuse in rem singularem tē-
nente, vnde vagum formaliter non conno-
scitur. Ad modum, quo confuse à poten-
tia concingitur, & cum hic existit Petrus, &
cum ego clare non noui, statim aio. Hic ex-
istit Petrus. Ecce ego vase concipio rem
singularem. Item cum ego volo è du-
obus medijs alterum, non tamen magis alte-
rum, quam alterum. Ecce voluntas vase
singulares.

Item & a parte discriment intellectus, cum
voluntas & re, id facit ob suam imperfec-
tio nate, ob suam non penetrat res singulares,
atque non viduit, sed eas conceptu confun-
dit, & propter diuinæ menti repugnat re-
sponsio agere. Voluntas autem sine villa
intendit, & ob suam libertatem potest
in diversis intendere, ut cum ego video clare
duos libros, neque in altero plus

boni quam in altero cerno, possum velle al-
terum, quem tu mihi velis dare, non deter-
minando hunc aut illum. Ita Deus vult à no-
bi res vase, ut cum præcipit offerri in sacri-
ficium, aut turtures, aut agnum. Ecce volu-
tas diuina vase fertur in obiecta, quæ deter-
minate nouit intellectus, cuius rationem la-
te reddidi. 3. p. disp. 10. sect. 4. vbi ostendi
DEVM non tam vase ferri in hac obiecta,
quam determinate in utrumque, sed nullum
præferentem alij. Nam voluntas ten-
dit propriæ vase in obiectum, quando illud
confuse cognoui: & sicut mens non distin-
guit unum obiectum ab alio; ita nec volun-
tas potest velle unum potius, quam aliud;
quia non potest in incognitum ferri. Quan-
do autem intellectus clare cognouit omnia
obiecta; tunc voluntas non potest ferri con-
fuse & vase proprie in rationem commu-
nem obiecti; quia ea non est representata.
Potest tamen pro suo arbitratu & que velle
utrumque obiectum; nullum præferendo
alij, ut explicui ea sectione 4. quod impro-
priæ dicitur ferri vase in obiectum; quia id
est tendere in rationem confuse cognitam.
Utrum autem Deus possit vase velle me-
dia ab ipso solo exequenda? questione est 1. p.
q. 13. discussienda, cuius negatiuam partem
sequor cum Suarez 3. p. q. 1. quia huiusmodi
confusio in electione mediorum denotat in
nobis ignorantiam aliquam ipsorum, ob
quam cum statuerimus è duobus medijs al-
terum eligere, non sumus certi, quod ex il-
lis sit melius, sic decernit quis iter agere e-
ques, aut pedes, quia tamen non bene expé-
dit, utrum medium sit aptius, ad neutrum
se determinat in singulari, donec ratio me-
lior occurrat. Deus autem exploratissimam
habet cuiuscunque medijs conuenientiam,
vnde non possimus eum apprehendere vo-
lentem media in communis, & postea in par-
ticulari; sed, quidquid vult, determinate
vult, secus est, quando id, quod vult, alteri
relinquit arbitrio. Tunc enim efficaciter
nil vult, nisi quod alter velit, sed de hoc ag-
gitur in materia de prædestinatione, & in-
carnatione.

§. 39. Deinde, quando ad aliquid requiri-
tur individuum vagum: id, ad quod requiri-
tur, à parte rei non potest exerceri, nisi in
individuo determinato, ut visus requiritur
ad videndum; quando fit visio, fit visio de-
ter-

Q

terminata, & non vaga. Item si penderetur sicutum iridividuum, nempe ab his determinata pidecia, & non vagab aliqua, ad quod tantum sufficit unum solitum individuum, quam tota collectio; ut cum dicitur, *equus requiritur ad equitandum*, equitatio in uno determinato equo exercetur, & tam in uno, quam in omnibus simul, seruata sepe proportione eius, ad quod requiritur, ut si praeterea requiritur equus, ad equitandum. Vetus equus est tam sufficiens, ac tota species equina, si vero ad bene, & velociter equitandum, requiritur velox & fortis equus; unus fortis & velox est tam sufficiens, quam ceteri omnes simul, quae doctrina, ut est certa, ita & appriime necessaria in materia de prædestinatione ad refellendam opinionem assentientium à Deo tanquam multitudinem auxiliorum parari prædestinatis, ut ex vi totius collectionis infallibilis sit effectus, quamvis non ex hoc, aut illo auxilio determinata impugnatur. quia tota collectio auxiliorum simul non existit. Ac propterea dicendum est totam illam non habere maiorem vim, quam quodlibet auxilium, quia in ea opinione non requiritur aliquod auxilium determinatum, sed confusum ad eam infallibilem. At vero individuum vagum est eius natura, ut quodlibet individuum eiusdem sit roboris, ac tota species. Hæc quidem in præsenti non sunt disputanda, sed indicanda, ut sciantur difficultates Theologie, quæ ex Dialectice principijs sint explanandas.

S.40. Præterea quando dicitur ad aliquam rem individuum vagum requiri, communiter illa res significatur vase, vniuersaliter & indecessitate; non vero in singulari, v.g. dicitur oculum requiri ad videndum, & equum ad equitandum, vbi videre, & equitare vase sumuntur, & non pro hac visione, & hac equitatione. At vero ad particularos effectus, casis particularis communiter requiruntur. Nam ad hanc rationem, & equitationem hanc, requiruntur determinatus equus & oculus determinatus, quia ex re natura, legeque à Deo statuta, nec hæc visio, nec hæc equitatio possunt esse ab aliis causis. In effectibus modalibus restat clarissima, quia modus unius rei non potest esse modus alterius. In rebus absolutis etiam patet, quia hic numero effectus oritur, vel ex hac numero causa cum omnibus adiungit-

hic & nunc eam communibus, vel oritur ex hac numero voluntate Dei volentis hic & non concurrendo cum hoc causa ad huc effectum, qui non potest ex natura rei, supposita Dei voluntate, ab alia oritur. Verum est effectus reales absolutoes (qui non sunt modi) prærequiri voluntatem Dei concurrendi cum aliqua causa; non carmen cum igne, vel soles determinante ad hunc calorem, sed vel cum sole vel cum igne, nam cum igne, quoque potest. Hæc autem exigentia causa vagi nihil est vagum, sed est hic effensualis ordo, quem habet hic calor ad eas causas, & quia continetur in potentia virtusque, ideo potest ab utraque produci. Quod autem dicimus non exigere hinc determinante, significamus non solum ignem gaudere virtute producendi calorem, sed etiam solem ea gaudere. Vnde non oritur necessario ab igne, id est ab alio etiam potest oriri; & requiritur necessario ignis, aut soli, id est à nulla alia causa potest oriri, nisi ab igne, aut sole; ipsa tamen potest à sole, ut etiam possit ab igne, & & conuerso, in quo nihil vagum repertus, nihil enim vagum est, sed omnia sunt determinata in eo, quod hic calor possit ex se produci & à sole & ab igne, & non ab alio agente, quod est ad hunc calorem requiri ignem, aut solem indeterminate, & in hoc sensu de determinatione effectuum per voluntatem Dei. Summulisti non loquuntur, sed pronuntiant leges, quibus Deus mundum administrat; quibus potis dicunt ad videndum requiri aliquem oculum, non tam ea hunc determinare. Et quia non adiungunt aliqui nomen videre, summulisti, X. 8. Vige etiam, & diffuse vagantur.

S.41. Item oblerua individuum vagum determinari ad unum exclusione ceterorum. v.g. non generis sacrificio dare agnum determinate, nec turres determinate, sed ex illis, quod libuerit, at si semel excludatur sacrificio agnum, teneris iam pafferre turres determinate, similiter vere aliquis sic cit, hoc facit Petrus, vel Paulus, & alius etiam vere dicit non facit Petrus. Determinatur illa veritas in Paulo, quia cum id fecerit unus, & non hic, non restat, quid fecerit, & in quo vera sit hæc propositione. Id autem non contingere in propositione significante potentiam ostendi in summulis disp. 2. 5. 3. quia non potest fieri exclusio omnium, & in uno solo

solo fisti. Hæc de individui vagi natura. Sur-

gamus ad prædicabilitatem.

SECTIO IX.

Prædicatio individui vagi.

S. 42. Prædicari potest inquid idem vagum, ut significat vnitatem, quam dicunt in negatione confitentes; vel ut significat singulararem rei quidditatem, ut Petrus est aliquid individuum; Vel Petrus est aliquid homo. Prime modo prædicatur, ut passio, siue ut attributum, quia unitas sequitur entitatem, ut probo disputatione 4. Metaph. sect. Tertiusque prædicatio proprijs quarti prædicabilis. Secundo modo ex ultimo esse prædicacionem speciei de individuo. Probatur, quia est prædicatio uniuersalis de singulari, non accidentalis, quia singularitas non accedit Petro: ergo est quidicativa, sed non pertinet ad tertium prædicabile, quia non prædicatur, in quale quid, neque pertinet ad primum, quia non prædicatur incomplete: ergo pertinet ad secundum prædicabile. Confirmatur. Est quidicativa & completa prædicatio. Item est uniuersalis, ergo est speciei de individuo. Consequentia pater a definitione ad definitum, antecedens vero liquet, quia aliquid homo prædicatur de multis differentiis numero, & significatur tota essentia Petri; quæ est homo. Ergo prædicatur complete.

S. 43. Secundo probatur, quia hæc propositio. Petrus est homo, non differt nisi verbo ab hac, Petrus est aliquid homo: ergo utraque pertinet ad idem prædicabile. Probatur antecedens. Quia in utraque subiectum eodem modo concipiatur, & similiter prædicatum, quia in utraque percipitur explicite ratio humanitatis, & confusæ cognoscuntur individua omnia; nullum tamen explicite, quando enim dicitur Petrus est homo, sensus non est Petrum esse hominem in communi, quia esset falsa propositio. Neque esse hunc hominem in particulari, quia licet quantum ad rem prædicata id dicatur, in modo tamen prædicandi non dicitur. Dicitur ergo Petrus esse aliquem hominem, esse quidem hominem, hunc tamen, vel illum, quod idem contingit in prædicatione de individuo.

duo vagi. Neque enim nomen aliquis variat modum concipiendi speciem, sed illum explicat. Ad idem prædicabile pertinet propositio hæc. Hoc individuum est, aliquid individuum, scilicet eadem forma habeat sumatur.

S. 44. Objetum vocem aliqui significare individualitionem, quæ est attributum, vel significare singularitatem, quæ est extra essentiam. Contra, iam dixi, eam prædicacionem esse attributi, & quarti prædicabilis, si vnitas individua significatur: quia unum est attributum eius. Sicutem significat singularitatem, nempe humanitatem singularē, ex qua oritur vnitas singularis, illa prædicatione est speciei de individuo: quia in ea semper prædicatur confuse singularitas, ut in his, Petrus est homo, est aliquid homo, singularitas clare cognita, ut Petreitas est extra conceptum speciei, non vero singularitas in communi, & confuse cognita.

S. 45. Unde inferes has propositiones esse identicas, homo & aliquid homo est homo, quia prædicatum & subiectum in utraque eodem modo, & eum eadem uniuersitate concipiuntur. Vnde verbo perpendiculariter ad idem prædicabile pertinere individuum vagum, ad quod pertinet terminus, quem afficit nomen aliquid, vel quoddam, ut Petrus est quidam homo, ad speciem, quoddam animal, ad genus, quoddam ratione, ad differentiam, aliquid risibile, ad proprium, aliquid album, ad accidentes. Ratio est, quia hi termini omnis, & aliquis, non variant modum, quo concepiuntur terminus communis, sed tantum distribuunt, aut confundunt singularia, quod non variat rationem prædicabilis, quia hoc solum discriminatur per modum, quo prædicata communia concipiuntur, quod in sententia Nominalium negante obiectivas præcisiones est clarum. Item & in Thomistarum, quia non men aliquis, & omnis, non faciunt essentiam clarius, aut confusius cognosci, ut cum dicitur homo currit, aliquis homo currit, omnis homo currit, quid varias hominis conceptum? Saltum reduci ad speciem negari non potest, vel dic singularitatem in singulari esse extra essentiam, non vero singularitatem in communi, quia homo, ut sic est idem quod singulare ut sic, & confuse.

(?)

Q 2

DIS-

DISPUTATIO VI.

De differentia, proprio, & accidenti.

DE his tribus prædicabilibus eandem in-
stiruo disputationem breuitatis ergo.

SECTIO I.

Differentia essentiam propono.

Dicitur *differentia*, quod illa meram indicat pluralitatem, hæc addit dissimilitudinem, vnde Petrus distinctus est a Paulo, non tamen diuersus; & Verbum diuum est distinctum à Patre, non tamen diuersum. Solent tamen minus proprie indiscriminatum sumi. Tot ergo sunt differentiae, quot rationes, in quibus potest esse dissimilitudo. In accidentibus, quibus quis differt à seipso secundum diuersa tempora, aut partes, vel differt ab alijs secundum diuersa accidentia, aut modo, quo in diuersis temporibus, aut partibus potest habere. De differentia propriissima, qua res essentialiter differt ab alijs disputandum est in hoc tertio prædicabili. Differentia est, quæ genus contrahit ad aliquam speciem, quæ ex illo componitur, tanquam ex forma metaphysica, nam quia actus est, qui distinguit, remque exornat & materiam limitat à sua potentialitate in physicis, ideo metaphorice differentia dicitur actus, seu forma, genus vero materia. Est quidem forma speciem componens, & genus contrahens, siue perficiens. Potest differentia considerari secundum se, secundum quod illi conuenit de suo conceptu, ut rationale secundum quod est principium discursus, vel potest considerari, ut pars speciei, & sic etiam concipiatur, ut contrahens genus, nam speciem componit illud contrahendo, vel potest considerari in ordine ad sua inferiora, sic autem definitur, differentia est prædicabile de pluribus in quale quid, differt à genere & specie, quia hæc prædicantur in quid, à proprio autem & accidenti, quia in quale, estque medium inter illa quatuor aliquid de extremis participans, ut homo inter brutum & Angelum.

S.2. Primo feste offere qua ratione prædicari possit in quale, & in quid, quia sicut subftere, & inhærere repugnat, ita in quid, & in quale, verum facile conciliantur, res enim pertinentes ad quidditatem compati, termino quidditatio & adiectivo significari potest, quia significatur per modum adiacentis & existentis in alio, quod est proprium formæ, quæ quamvis subsistit, est tamen in materia, & materia non dicitur esse in forma. Igitur differentia prædicatur, in quale, quantum ad modum prædicandi, quia prædicatur ad modū alteri adhærencie, illudq; affidentis, seu tribuentis denominationem, nam sicut materia dicitur vivens ab anima, anima vero non accipit denominationem à materia, ita rationale non dicitur animal, hoc autem dicitur rationale, quia genus denominatur à differentia, differentia vero non à genere. In quo etiam imitantur materiam & formam physicam, ut patebit in disp. 4. phys. at quantum ad rem prædicari prædicatur in quid.

Secundo objicio, quia irrationalē est differentia, & non prædicatur in quale quid.

Respondet nonnullus, irrationalē prædicari in quid de leone, quia cōstituit brutū, & est leonis gen', & de illo in quid prædicatur.

Contra, quia rationale constituit hominem, qui est Petri species, & de illo in quid prædicatur, cum tamen de Petro rationale non in quid, sed in quale quid, prædiceretur; et quod idem erit in casu argumenti.

Respondetur, si irrationalē concipiatur, præcimum ab animali, & cum illo non constituens brutum, & hoc termino irrationalē significetur, in quale quid, de leone prædicari. Nam eodem modū prædicatur de inferioribus, quo de specie, quam constituit. De hac autē prædicatur, in quale quid, si autē concipiatur, ut componens brutum, & nomine substantiuo significetur, prædicari, in quid, sicut rationale in quid prædicatur de Petro, cum significatur hoc termino, homo.

S.3. Objicio tertio, irrationalē est differentia animalis, q; dicitur in rationale & irrationa-

tionale, & non prædicatur de leone, in quale quid, quia leo essentialiter non constitutur per negationem rationalitatis, sed per aliquid positivum: ergo differentia non prædicatur, in quale quid.

Distinguo antecedens. Irrationale, vt formaliter significat negationem, est differentia essentialis animalis: nego antecedens. Concedo tamē, vt significat rem positiuam connotantem in obliquo negationem: Primo modo non prædicatur, in quale quid, sed in quale. Secundo modo prædicatur, in quale quid.

Quarto obiecitur: Quia Porphyrius alter differentiam definit, scilicet, quæ de pluribus differentiis specie in quale quid prædicatur: ergo non recte a nobis. Nego consequentiam, quia in ea recupiter (vt seplius) errauit Porphyrius, tradens de illius rem differentie subalternæ, omittens differentiam infinitam, cui Porphyriana definitio repugnat. Vnde non definis differentiam, vt sic, vel quia (ut placet D. Thomæ) vltimæ rerum differentias ignoravit, (quod subdifficile videatur) vel quia eas non putauit esse differentias. Nec ferre possum Cajetanum, & Sotum, tam esse sollicitos de autoritate tam esse sollicitos de autoritate Porphyrii, hominis quidem blasphemii, & apostatae, qui noctiœ moe veritatis lumine cæcutiuit. Asserunt ergo eam definitionem conuenire differentiæ. Ultimæ per non repugnanciam, quia secundum rationem communem differentiæ illi non repugnat prædicari de pluribus differentiis specie, licet illi repugnet secundum quod est differentia ultima.

5.4. Sed malæ causa pejus patrocinium. Primi, quia homo posset dehinciri per animal irrationale, quia illi secundum rationem communem animalis non repugnat irrationalitas, licet illi repugnet secundum quod est homo. Secundi, quia proprium & accidens possunt definiri per prædicabile, in quid, quia id non repugnat secundum rationem communem prædicabilis. Tertio à priori, quia vni rei non possunt conuenire duas rationes oppositas contradictione, altera secundum rationem communem, altera secundum rationem particularem; vt homini non potest conuenire irrationalitas ratione animalis. Nam quod conuenit animalitati, conuenit à parte rehomini, quod verò ani-

malitas concipiatur sine differentijs, tantum est in uno conceptu formalis abstrahere à rationali & irrationali. Quando verò contrahitur ad speciem, tollitur illa indifferentia, & abstractio. Vnde simpliciter repugnat speciei differentia, contraria tam positiue, quam non repugnat. Vnde homini simpliciter, & quovis modo repugnat irrationale. Hinc sumitur quarta ratio etiā à priori, quia definitio debet explicare naturam rei, & quidditatem specificæ, vt talis, quod illa definitione minimè præstatur. Omitto alia, quia hæc satis: omissa igitur Porphyriana definitio, quæ soli conuenit subalterna differentiæ hæc nostra teneri debet, quæ abstrahit ab utraque differentia; & sicut differentia subalterna de pluribus differentiis specie, & infima de numero differentiis prædicatur in quale quid, ita illa definitio per illas particulas contrahi potest ad utramq; differentiam.

SECTIO II.

Vtrum differentia sit vniuersalis comparatione speciei, quam constituit?

Etvtrum sit de conceptu generis?

5.5. Differentiam non esse vniuersalē formaliter respectu speciei, quæ constituit, videtur clarum: tum ex definitione vniuersalis, quæ est inesse pluribus differentiis, tum ex illius proprietate, quæ latius pater suis inferioribus, nec cum illis conuertitur in subsistendi cōsequentia, quæ deficiunt differentiæ respectu speciei, quam constituit, quia species vna est, & non plura, & cum differentia conuertitur, vt homo cū rationali: ergo differentia non est vniuersalis respectu speciei, sed est vniuersalis respectu illorum, ad quæ comparatur species vt vniuersalis, quia differentia speciem, vt vniuersalis est, constituit, & de omnibus, & solis illis prædicatur, vt vniuersalis, de quibus species: vt rationale de omnibus, de quibus homo.

5.6. Contra primo, quia differentia prædicatur de specie, & non vt singulare, ergo vt vniuersale. Distinguo consequens, vt

Vniuersale materialiter concedo, ut formatur vniuersale, nego, sicut species subiectibilis comparatur generi, non ut vniuersale, vel singulariter formaliter, sed vniuersale materialiter, id est, differentia, quae praedicatur de Specie, est vniuersalis, non tamen respectu illius, sed respectu suorum inferiorum.

Secundo objicitur, quia haec est praedicatione mediata Petrus est homo, quia haec est vera causalis, Petrus est homo, quia est rationalis, ergo differentia praedicatur immideate de specie, sed vniuersale constituitur formaliter respectu ejus, de quo praedicatur immideate, ergo rationale est vniuersale respectu hominis.

5.7. Primo negatur antecedens. Ad proportionem respondetur, definitionem, neq; ejus partes non esse medias inter definitum & rem, quae sub definito continentur, neq; ex contra definitum inter definitionem & eisdem res, nam haec propositiones quae sunt immideatae. Petrus est homo, & Petrus est animal rationale. Quod vero causalis sit vera, non efficit propositione mediataam tempore, sed taliter cum reddatur causalis explicans causam effectivam, vel quasi effectivam, quae mediet inter primam causam, & effectum, ut haec est mediata, homo est rationalis, quia haec est vera causalis, ideo est rationabilis, quia est admiratius. Est enim admiratio quasi principium affectuum risus, mediet inter hominem & risibilem. Ratio risusque est, quia definitio & definitum est eadem formalitas, & sic non potest inter se ipsam mediare: vnde haec causalis, Petrus est homo, quia est rationale, est in genere cause formalis & immideatisima, ut hanc Petrus est homo, quia habet animam, at in causalibus quasi effectivis, sunt plures formalitates, quarum una potest esse media inter alias.

Secundo respondetur plus requiri ad vniuersalitatem, quam praedicari immideate, scilicet, esse superius, at differentia non est superior specie.

Objicitur tertio, quia in specie continetur virtute individualia, de quibus praedicatur species; ergo differentia est vniuersalis respectu speciei.

Nego consequentiam, quia vniuersalitas constituitur formaliter per ordinem ad inferiora formaliter. Veram est differentiam praedicisse vniuersalem virtualiter, & remo-

te per ordinem ad speciem, non quia respondeat illius sit vello modo vniuersalis, sed ob rationem argumenti, ut in dñi & ceteris.

5.8. Nec minus est certum differentiam discontinueri formaliter generi, quod dividitur, id est, in conceptu formali generis non contineri formaliter conceptum differentiae. Primo, quia genera ab habitu ab speciebus, & consequenter ab differentiis, quae illis continentur, quia in conceptu specieis præter genuinam est nullus formaliter. Secundo, quia omnis & vniuersale consideratur sine suis inferioribus, ergo de genus non suis differentiis. Tertio, quia si rationale contineretur formaliter in animali, omnino animal esset rationale formaliter, & si in eo contineretur rationale, esset omnino animal irrationalis, quid quid enim est de conceptu formaliter generis, & cuiuscunq; vniuersalis, est etiam de conceptu cuiuscunq; inferioris. Quarto, quia differentiae contrahentes habent oppositionem contradictoriam, ut rationale non est de conceptu sensibili, quid etiam esse de conceptu leonis, quia quidquid est de conceptu partis, est etiam de conceptu totius, & quidquid est de conceptu differentiae, est etiam de conceptu speciei, quam componit?

SECTIO III.

Vtrum genus & differentia subalterne sint de conceptu formaliter differentia ultima?

5.9. Major difficultas est, vtrum in conceptu formaliter differentia ultima continetur eius conceptus differentiae subalterne? Affirmant aliqui, primo quia illud quin differentia ultima esset ratio suprema, quae non continetur sub ratione superiori. Secundum, quia esset omnino simplex, & purus actus. Sed hanc fatua sunt, primaenon enim est falsum, quia ad rationem rei supream re quiritur, ut hec dicitur, neq; inde. Et sub rationibus generibus continetur, & ut sit de pluribus generibus praedicabilis; vtrumque desicit ultimam differentiam, quae ad latum clauditur sub genere, quod dividit, & non est praedicabilis, nisi de specie, quae constituit, & dy illius inferioribus. Præterea rationale, ut sic continetur sub conceptu differentiae ut sic, quae comparata suis inferioribus base est.

bus est genus, contrahibilis per differentias infimam & subalternam, sicut color est genus albedini & nigredinis, habent enim in se conceptus incompleti, sive species, ac genera, quibus in ictem conueniunt, ac differunt.

Secundum autem non videtur. Primo, quia est pars compositi, per quod extrahitur ratione pura, et. Secundo, quia habet mille alias compositiones ex essentia & existentia, item ex genere, et incompleta, & differentia. Habet enim rationale suum genus & differentiam, in quo conuenit cum alio ente incompleto.

S. 10. Efficaciter ergo probatur, Non potest cōcipi rugibile formaliter, quin formaliter concipiatur sensibile, sed rugibile est differentia ultima leonis, & sensibile subalterna, ergo non potest differentia ultima, cōcipi, quia cōcipiatur formaliter subalterna, ergo de conceptu formalis differentia ultima est conceptus formalis differentia subalterna. Haec secunda consequentia est evidens ex primis, ut et ex terminis. Minor vero primum, hoc agi nisi sit errata. Probatur major, rugibile nihil est formaliter nisi principium operationis leonis, ut sunt illius propriæ, sensibile autem est principium operationis animalis, ut sunt illius propriæ, id est, sensationum, sed non potest concipi principium operationis leonis, quia concipiatur formaliter principium (quod est idem) ergo non potest cōcipi rugibile formaliter, quin concipiatur formaliter sensibile. Major in nulla sententia negari potest, quia Nominales non distinguunt conceptus viuientes inter se, & singularibus, nisi per extrinsecam denominationem ab operationibus similibus, & dissimilibus. At Thomistæ dicunt animal esse diversam formalitatem à rugibili, & sensibile à viuente, sed illæ formalitates distinguuntur per ordinem ad operationes, que sunt fundamentum talis distinctionis, ut patet in diuinis attributis. Itaque semper rugibile est principium operationis leonina formaliter, & sensibile est formaliter principium sensationis. Iam vero probatur minor, quia operatio leonina formaliter est sensatio propria leonis, sed leonina est formaliter sensatio, ergo idem principium actionis leonina est formaliter principium sensationis, quia actio leonina, est formaliter sensatio, ergo principium operationis leoni-

na non potest concipi sine principio sensationis.

S. 11. Confirmatur: actio leonina est formaliter sensatio, ut negabit nullus; ergo ab eodem principio, à quo habet esse actionem leoninam, habet etiam esse sensationem; sicut homo ab eodem principio, à quo habet esse homo, habet etiam esse animal, sed actio leonis habet esse actionem leoninam à rugibili formaliter, ergo ab eodem habet esse sensationem: ergo rugibile est principium sensationis formaliter: ergo est formaliter sensibile, hæc patet ex dictis, quia sensibile, ut sic est principium sensationis formaliter, ergo non potest intelligi à sensibili præscindi, & consequenter non potest differentia infima concipi sine subalterna.

Confirmatur secundo rugibile formaliter est principium actionis vitalis formaliter, quia est principium rugiendi (sumo enim rugitum pro specifica leonis sensatione) rugire autem, sicut & ratiocinari, est se ab intrinseco circa objecta mouere (quod est vivere) ergo rugibile formaliter est principium vitale & animatum, quæ sunt differentiae subalternae; ergo differentia ultima in suo formaliter conceptu subalternas includit.

S. 12. Dices primo differentiam leonis includere rationem viuentis, & sensibilis, incomplete tamen, & imperfectè, quæ ratio non continetur, neque in genere, neque in differentia animalis.

Contra primo: Quia etiam ratio viuentis, & sensibilis, &c. sunt incompleta in genere, quod est animal, & in illis differentia constitutiva, quæ est sensibile, sunt enim ratios communes, quæ incomplete sunt simpliciter, donec ad ultimam differentiam, & speciem contrahantur.

Contra secundum, quia non continentur illæ rationes magis completae in differentijs superioribus, quam in rugibili, quia complemetum illarum sumitur in ordine ad operationes, quarum sunt principium, at ultima differentia est formaliter principium actionis vitalis, & animalis, ergo habet rationem completae principij vitalis, animalis. Dices secundo, rationale esse differentiam animalis, & tamen non includere differentias superiores, quia rationale formaliter non est sensibile: ergo differentia infima non includit subalterna.

S. 13. Sed

§. 13. Sed animaduerto, aliquas esse differentias, quæ ultra operationes formaliter contentas sub genere, addunt alias, quæ omnino sunt supra genus, nec continentur, sub ratione communi illarum operationum, ut rationale habet quidem operationes sensitivas, & rationales specificas & proprias hominis, quæ formaliter contrahunt operationes communes animalis, quæ sunt sensatio, quæ est genus operationis animalis, quod contrahi potest ad has & illas sensaciones siue operationes animales, habet etiam operationes discursivas, quæ, quia sensatio non sunt, ideo nec sunt actiones animalis formaliter, neq; participant rationem communem illarum: rationale igitur, ut habet specificas actiones animalis, & sensations proprias hominis, est formaliter differentia animalis, quia sicut animal constituit per ordinem ad sensationem, ita ejus differentiae sunt in ordine ad tales sensations, ut patet in rugibili, rationale vero, ut connotat discursum, & cæteras intellectiones, non est formaliter differentia animalis, quia est principium operationis non sensitivæ. Vnde semper differentia generis formaliter est per ordinem ad operationes contentas sub operationibus generis, quod diuidit, & rationale secundum hanc rationem, id est, ut est principium talium sensationum, includit sensibile & animatum, sicut sensations humanae sunt formaliter sensitivæ, & animatae.

§. 14. Opposita sententia verior est, atq; communior: quamuis proposita ratio eam reddit non parum difficultem. Probatur primo, quia si differentia infima contineret formaliter subalternam, etiam contineret genus, quia per te, sicut rugibile est principium actionis sensibilis, ita etiam esset principium actionis vitalis, quia sentire est vivere, omnes deniq; rationes, quibus tuam sententiam probas de differentia subalterna, probant idem de genere. Ex quo duo sequuntur absurdia per se in Dialectica improbata. Primum est, genus non constituere diversum praedicabile à differentia, quia ratio transcendentalis non constituit diversum praedicabile à re, q; transcendentia, ut patet in accidenti, quod de quantitate & qualitate non praedicatur, ut vniuersale praedicabile, cuius nulla est ratio, nisi quia est transcendentia, Imo

neq; constituit diversum praedicamentum. Secundum absurdum est speciem non differre à differentia, quia utraq; eadé omnino ratione formalis componitur, quia in specie nihil continetur præter genus & differentiam, quæ in ipsa differentia formaliter continentur per te, & sic corrut secundum praedicabile, & tota Metaphysica compositio ex genere & differentia, & ex ratione communi & particulari, verbi gratia ex specie & singularitate, quia singularitas formaliter continet speciem. Ratio est, quia compositio est duarum partium simul positio: at non sunt duas partes, ubi altera per alteram permeat, quia non sunt duo, quando vnum non est extra aliud, sicut substantia non dicitur componi ex ente & per se. Quia enim transscendit per se, Hæc autem à Deo sunt manifeste absurdæ, ut non egeant impugnatione. Confirmatur tertio absurdo, quia differentia esset tota, & ad ea quæ sit rei essentia, & praedicaretur, in quæ quid, quod quæ sit absurdum patet; quia ultimus quidditius conceptus, in quid, debet praedicari potius, quam genericus. Imo differentia, in quale quid, praedicaretur de solis individuis, quia non esset species, de qua praedicaretur, de genere autem non praedicatur directe.

§. 15. Secunda conclusionis ratio, & responsio ad argumentum ducitur ex declaratione differentiæ & generis. Est enim genus conceptus confusus terminatus ad aliquam rationem, ut est principium operationum specie differentium, quæ, quia omnino similes sunt, non possunt ducere in cognitionem distinctam sui principij, nisi magis explicite cognoscantur, ut duo oua non possunt distincte cognosci, dum eorum accidentia non cognoscuntur distinctè: differentia autem est conceptus magis distinctus ejusdem rei, per quæ cognoscitur magis talis res, ut principium huius operationis, ex qua operatione distinguitur species in cognitione à reliquis speciebus. Hæc differentia non constituit in ordine ad nouam actionem distinctam ab actione generis, sed in ordine ad nouam illius formalitatē, per quam formalitatem contrahitur, & determinatur tum conceptus generis, tum operatio propria generis, ut rugibile cognoscitur per ordinem ad rugitum, qui non est noua actio

na actio à sensatione distinguita, sed addit supra illam nouam formalitatem, vel denominationem, per quam & animal contrahitur ad leonem, & sensatio ad rugitum. In hac nova formalitate non concepitur formalitas generis, nec illius explicitus conceptus, nam propria illius ratio est determinare sensationē in communī ad hanc speciem, id est, ut sit sensatio talis, australis modis. In illa enim determinatione aut contractione actionis non includitur sentire, sed supponit, sentire enim nihil est, nisi percipione per sensus; quod jam supponitur per animal in communī; cui deficit tali, vel tali modo sentire, quod habet per differentiationē, unde ostendit sequentia, ut existimetur genus & differentia subalterna formaliter includiūt conceptū differentia ultima, quia hoc non intelligitur, quin etiam genus intelligi & differentiam subalternam, sed non tanquam rationes formaliter componentes differentiam ultimam, sed tanquam ad illam præsuppositas, & ab eisdem connotatas in oblico. Non enim potest intelligi differentiam contrahere genus, quin præcognoscatur genus, ad eum modum, quo non potest intelligi formam determinare materiam, quin etiam cognoscatur materia. In quo differunt prædicabilia à transcendentalibus, hanc enim formaliter imbibuntur in suis differentiis. Quia cū per seitas, qua est differentia entis, sit aliquid, necessario est ens, at in prædicabilibus, licet non possint concipi rationes formales infimas, quin connotentur supremā tanquam quid per ipsum determinatam, tam non concipiuntur tanquam transcendentēs infimas differentias.

§. 63. Ad argumentum in forma distinguo majorem cum consequente. Non potest concipi rugibile & ultima differentia, quin concipiatur sensibile, & subalterna tanquam quid extrinsecē connotatum, sicut non potest concipi forma physica sine materia, transat maior, non potest concipi, quin etiam concipiatur, tanquam ratio formalis constitutens rugibile, ut rugibile, aut ultimam differentiam, nego majorem. Ad probationem distinguo majorem; rugibile est formaliter principium operationis leoninæ secundum totam formalem illius ratio-

nem, vel denominationem, nego, secundum partiale, & ultimam illius differentiam, per quam constitutur in esse leoninæ, concedo, nō item distinguo minorem, sicut distinxī majorem primi syllogismi. Ad probationem majoris dico, constitut animal in ordine ad sensationem secundum conceptum communem sensationis, rugibile vero non in ordine ad sensationem, secundum eandem formalitatem, aut denominationem, inutiliter enim in ordine ad eandem formalitatem duo principia constitutūneur, sed constitutur in ordine ad formalitatem, per quam sensatio contrahitur ad rugitum. Ad probationem minoris concedo, rugitum esse formaliter sensationem, quia species includit genus, at in esse rugitus non constitutur per sensationem, sed per illam differentiam, per quam sensatio contrahitur ad rugitum, in ordine ad quam differentiam constitutur rugibile.

§. 64. Ad confirmationem patet ex dictis rugibile non esse principium rugitus, secundum quod est sensatio, sed secundum illam differentiam, quam habet; neq; enim quidquid est principium actionis secundum illius differentiam, est etiam principium ejusdem secundum rationem communem, ut species impressa est causa intellectionis, secundum quod est representatio hujus objecti, & non secundum rationem intellectionis. Exemplum de homine nihil valet, quia homo realiter sit totus indubitate, sicut & quaevis res, si autem formalitates hominis praescindas, etiam reperies in eius causis diuersas formalitatem causas.

Ad secundam confirmationem eodem modo responderetur, ratione avlūnam rugitus, non esse formaliter sensationem, sed differentiam, qua contrahitur & determinatur vita, quamvis fortasse nec habentia, ut sic, nec corpus, nec viuens sunt genera propriæ, sed prædicta transcendentia.

SECTIO IV.

Vtrum differentia infima specie differat à subalterna?

§. 65. Nonnunquam non fui alienus à parte, affirmatiua hac vñica ratione:

R

quia

quia differentia intima prædicatur de pluribus differentiis numero, in quale quid complete, & subalterna, in quale quid incompleta, at hoc constituit diuersa prædicabilia, vt patet in genere, & specie, ergo. Probatur major, quia differentia ultima adæquate constituit individuum dissimile omnibus, individuius alterius speciei, ita vt per illam excludatur omnis ratio conueniendi, & hoc non præstat differentia subalterna, quia in ratione sensibilis conueniunt individua plurium specierum: ergo per differentiam ultimam complete & adæquate differunt individua, & per subalternam inadæquate & incompleta.

§. 19. Opposita est communis. Primo quia tantum sunt quinq; prædicabilia, essent autem sex juxta oppositam sententiam. Secundo, quia omnes differentiæ sive conceptus incompleti, nec magis complet rationale hominæ, quam sensibile animal, quod vero ultimo differat per rationale, non prouenit ex maiori compleimento, sed quia est ultimo conceptus incompletus. Exemplum autem de genere & specie te obturcat. Nam animal est conceptus incompletus, species vero est conceptus completus compitus ex duobus incompletis, secus vero differentiæ, quarum utraque est conceptus incompletus, & partialis. Tertio, quia sequeretur genus insimum differre specie ab alijs, quia dicit ultimo conceptum incompletum, in quo non conueniunt alia. Dari autem ultimo genus patet. Quia prædicabile in quid, est ultimo genus ad genus & speciem. Ad argumentum respondeatur ex dictis, differre complete non addere conceptum magis completum, sed conceptum incompletum ultimo. Immo vero nec accidentaliter differunt differentiæ insimæ & subalterna, quia, in quale quid, prædicantur eodem modo. Alteram vero prædicari de differentiis specie, alteram de solo numero, quid refert, si utraque prædicatur in quid incomplete?

constitutam sequuntur, sicutque concepta non essentialia.

Quadrupliciter assignatur Proprium à Porphyrio. Primo, quod conuenit unius speciei individuius, non tamen omnibus, vt esse musicum conuenit homini. Secundo, quod omnibus, sed non soli, vt esse bipedem. Tertio, quod omnibus & soli, sed non semper, vt ridere. Quarto, quod, omni, soli, & semper, vt esse risibilem. Posset esse quintum, quod conuenit omnibus speciebus eiusdem generis, vt animali esse loco motuum, sed reduci potest ad quartum accipiendo speciem pro ultima & subalterna. Proprium quarto modo est omnium maxime proprium.

Ad hoc prædicabile spectat omnis conceptus qui de re constituta iam in suo esse essentiali formatur, sive re ipsa ab essentia, sive ratione tautum distinguatur. Nam conceptus, qui non sunt quidditatui logice considerati, sunt accidentales, etiam logice. Sic homini est accidentale esse appetitum, quia appetitus est veluti passio rationalis. In rationali vero saluatur integer quidditatuus hominis conceptus. Ratio à priori est, quia in præsenti agitur de constitutione metaphysica, & logica, & præcisiora rei, & sic non de accidente reali, nisi in quantum eius conceptus formaliter est post quidditatum.

§. 21. Ad hoc prædicabile spectant omnes modi proprii assignati; quia omnes illi proprii conueniunt speciei, & cum illa necessariam habent connexionem, vt esse bipedem necessario cum homine connectitur, & non cum quavis re. Item vt esse musicum, &c. Eo autem ipso, quod sit proprietas speciei, est illius proprium. Requiritur ergo & sufficit, vt aliquo modo speciei conueniat, & non rebus omnibus. Item vt cum illa naturalem habeat connexionem, nam si hac deficit, non potest dici esse rei proprietatis. Quis enim dicat habere tres alias esse hominis proprietatem? licet eas Deus solis hominibus communicet. Hinc habitus supernaturales excluduntur à ratione proprii. Quia homo, aut Angelus non habent cum illis necessariam connexionem, quis enim audet dicere eos esse hominis proprietates? Per quod distinguitur hoc prædicabile à quinto. Quintum enim dicit accidentis, quod non habet necessariam connexionem cum subiecto, sed latius diuagatur, & ex aliquo casu

S E C T I O V.

De Proprio.

§. 20. Explicatis rationibus quidditatibus rei, explicata & supersunt, que rem

casu accidentalii illi conuenit, vt esse hominem album, aut nigrum, itaq; cum accidens per plura genera vagari potest, & cum suo subjecto non habet connexionem necessariam, ab hoc prædicabili rejicitur.

Toletus, Cajetanus, & alij volunt solum proprium quarto modo pertinere ad hoc prædicabile. Adducunt pro se Aristotelem i. Top. cap. 4. sed ibi Aristoteles loquitur de proprio nimis prese. Secundò dicunt proprium esse demonstrabile à priori per suam essentiam, ad quod requiritur ut essentia sola, & simpliciter sit illius causa. Respondeatur effectum à priori posse demonstrari etiam per causam partialem, saltem in demonstratione imperfecta, vt docemus in posterioribus, at vero ad hoc prædicabile id sufficit.

Proprium autem logicè sic definio. Est prædicabile in quale vt proprietas, per nomen, in quale, differt à primis tribus prædicabilibus, quorum duo prima, in quid. Tertium, in quale quid, prædicatur, per ly, vt proprietas, ab accidenti differt, quod prædicatur, in quale, non vt proprietas.

SECTIO VI.

De Accidenti.

§.23. Accidēs quintum prædicabile Porphyrius ait esse, quod adest, & absit absque corruptione subiecti, ly & non copulatiue, sed disiunctiuē per vel est accipiēda. Hæc definitio magnum negocium facessit Porphyrianis, quia vel intelligitur de physica corruptione: sic autem inepta videtur, quia multa accidentia adsunt, & absunt cum subiecti corruptione, vt calor in octauo gradu corrumpit aquam, & homo nimio frigore corrūpitur. Si vero sumatur de corruptione metaphysica, id est, accidens esse id, quod ita aduenit quidditatuo rei cōceptui, vt hic semper maneat, siue illud apprekendatur siue non, etiam videtur inepta ad distinguendum prædicabile à quarto, cui communis est eadem ratio. Confirmatur: aliquod proprium adest omnino & absit sine corruptione subiecti, multo tamen melius, quam accidens commune, vt actu videre, & esse poterat, ergo hæc definitio conuenit quarto prædicabili.

§.24. Dicit quidam logicus non ignobilis, accidens definiri recte, quia hic definiuntur accidentia, quæ non per se, sed per accidens cum essentia junguntur, quæ illi nullam afferunt perfectionē, & ideo, si absint, nil subiectum perficiunt, neq; si adīnt ei, quid admittunt perfectionis. Quia perfectiones essentiaz sunt, quæ cum illa naturalem, & necessariam habent connexionem, quare corruptio, vel incorruptio subiecti sumitur non modo pro quidditatuo conceptu, vel defectu illius, sed pro conceptu completo tam essentiaz, quam omnium perfectionum, quæ ab illa diminant, quæ omnes perfectiones ad quartum prædicabile spectant.

Hæc expositio recte Porphyrium tuetur, sed non seipsum. Primo quia multa accidentia hujus quinti prædicabili apprimè subiectum perficiunt, vt pulchritudo, cuius pars est color. Quis enim, neget magnā esse perfectionem? Neq; enim quod ab essentia necessario non dimanet, tollerationem perfectionis: nam si subiecto bene congruit, illius erit perfectio, sicut nec quod defectus aliqui oriatur ex ipsa essentia, tollit, quin sit imperfectio, præterim cum à multis accidentibus communibus subiectum in suo esse dependat. Secundò perfectiones supernaturales, sicuti gratiaz, magna sunt hominis perfectio, cum tamen non connectantur necessario & naturaliter cum essentia hominis, quæ perfectiones ad hoc prædicabile pertinent, & non ad quartum: vt dixi sectione 5. At quis dicat eas, cum adsunt, nihil hominem perficere? Tertiò quia aliqua accidentia pertinent ad quartum, quæ non modo non perficiunt subiectum, tantum quantum aliqua accidentia communia, verum illud aliquando non perficiunt, vt hominem in senecta canescere: aliquando illi obsunt & afferunt imperfectionem, vt insanire, delirare, esse peccabilem, & aliae imperfectiones essentiaz creatæ connaturales: ergo hæc duo prædicabilia non distinguuntur ex eo quod perficiant, vel non perficiant subiectum. Adde inusitatum esse defectus accidentiales vocari corruptionem.

Quid igitur Porphyrio respondes? Illus in hoc tam inepit errasse, quam in tertio prædicabili definiendo. Quid autem me cogit eum defendere? cuius impugnādi occasione atriperē Christiani tenentur omnes,

R 2 quod

quod ille fuerit tam male de Christo Domino meritus. Adde ab homine logico logicam definitionem esse oscitanter prætermissam.

Est igitur accidentis prædicabile, *prædicabile de pluribus differentiis in quatuor, non ut proprietas necessario connexa cum subjecto*, perquā definitionem accidentis explicatur, & à ceteris prædicabilibus distinguitur.

§. 25. Rogas primo: *vtrum hoc prædicabile differat specie à quarto?* Respondeo, logice considerata ambo pertinere ad eādem speciem, quia eodem modo prædicantur, scilicet, ut conceptus non quidditatiuus; quod verò naturaliter concūtatur, vel non, differentia est accidentalis logico instituto. Confirmatur, accidentis reale proprium in

ratione prædicabilis non distinguitur ab accidenti logico, quod realiter est idem cum essentia, sed magis differunt illa duo accidentia, quam alia duo realia, alterum realiter separabile, alterum non, quia hæc saltem de potentia absoluta possunt ab essentia separari, secus accidentis logicum: ergo quartum & quintum prædicabile non differunt.

Rogas secundò, cur in duo prædicabilia accidentis diuidatur? Quia explicare oportuit duo genera illa accidentium realium, interest enim cognoscere, quod accidentis suum comitetur subjectum, & quando, vel quod non, ad formandas propositiones, descriptiones, & demonstrationes; quapropter hæc duo ultima prædicabilia differunt accidentaliter, si logice considerentur.

DISPUTATIO VII.

De his, quae sunt quinq; prædicabilibus communia.

§. 1.

VAM breuissime ab his difficultatibus me expediendū curabo, quas iam discussi perstrin gam, non perseguar, ne actum agatur.

SECTIO I.

Vtrum prædicabile sit genus ad quinque prædicabiliā?

CVM nonnullis negat Albertus in prædicabilibus tractatu 2. c. 9. Probatur primo, quia vniuersale ut sic, non est ratio vniuoca ad omnia vniuersalia, ergo nec genus. Antecedens probatur primò, quia sunt multa vniuersalia entis rationis, & realis. Multa item substantiæ & accidentis, quibus nihil potest esse vniuocē cōmune. Secundò probatur idē antecedens, quia duo ultima prædicabilia pendent à tribus primis, ut accidentes à substantia. Ergo prima tria vniuersalia per prius participat rationem vniuersalis, quam duo ultima, ergo ratio vniuersalis est analogia. Tertiò, quia modus prædicandi est similis modo essendi, quales enim sunt tres, tales debent enunciari. Sed modus essendi est analogus, ergo & modus prædicandi.

§. 2. Non vrgit hoc argumentum. Negatur antecedens. Ad primam probationem

Respondetur enti reali & rationis, substantiæ & accidenti non dari rationem vniuocē communem primo intentionaliter, datur vero secundo intentionaliter, quia simili omnino ratione genus accidentis, aut entis rationis prædicatur de suis speciebus, ac substantiæ genus, ut dixi disp. 4. sect. 2. & infra dicetur sect. 2.

Ad secundam probationem primo negatur antecedens, quia licet ea prædicabilia physice pendeant à substantia, non tamen in ratione prædicabilis, quia non est opus prius concipere substantiam vniuersalem, quam accidentis. Formato enim accidentis conceptu potest quis illū ad inferiora referre, sicut potest referre substantiam, cum eam cognoscit. Secundo, quartum prædicabile non semper pendet physice ab alijs, v.g. quando prædicatur propriū, quod non distinguitur realiter à substantia, tunc nō pendet physice ab illa. Dices illū conceptum pendere à quiditatiuo. Respondetur pendere ab illo tanq; obiectum materiale à formalī in demonstratiōne à priori, q; non tollit vniuocationem, sicut conceptus de risibili in demonstratiōne à priori pendet à cōceptu de admiratiōne, & vterq; pertinet ad quartū p̄dlicable vniuocē. Adde eandē ob causam ultima p̄dlicable dici posse priora primis, quia in demonstratiōne à posteriori pendent hæc ab illis, ergo hæc

hac dependētia non tollit vniuocationem.
S. 3. Ad tertiam probationem distinguo maiorem, modus prædicandi sequitur modum essendi realiter, negatur. Sequitur modum essendi in intellectu, & obiective, conceditur. Explico, non prædicantur res ad modum, quo sunt, sed ad modum, quo per actus nostros apprehenduntur, & sunt obiective in intellectu.

Nam res à parte rei sunt determinatae, & prædicantur confuse, quia confuse apprehenduntur. Item genus & differentia habet eundem modum essendi realiter, & prædicatur modo diuerso. Ad rationem ergo veræ prædicationis requiritur, vt quantum ad rem prædicatam, res enuntiantur vt sunt, non vero quantum ad modum prædicandi, qui est valde diuersus propter actus confusos, per quos res est in intellectu. Præterea admissio antecedenti, negatur consequentia, quia licet substantia prædicetur vt substantia, & accidens vt accidens, tamen substantia in ordine ad sua inferiora eodem omnino modo prædicatur, quo accidens in ordine ad sua. Vtrunque enim est ratio communis à suis inferioribus vnuoce participata.

S. 4. Secundo mouetur, quia genus non potest esse species. Ergo prædicabile non est genus. Respondeatur genus sub diuersa consideratione esse genus, & sub diuersa esse speciem subjicibilem; quaenam ratio est cognitio confusa repræsentans plures species, est genus, qua ratione vero est obiectum alterius cognitionis, confuse repræsentantis rationes cōmunes omnibus prædicabilibus, est species subjicibilis, vt suo modo contingit speciei prædicabili, quæ est individuum cum alijs speciebus respectu eius cognitionis, per quam cognoscitur species in communi. Item cognitionis essentialiter est cognitio, & accidentaliter est obiectum cognitionis reflexæ, vide quæ disi. disput. 4. sect. 1. S. 1.

Dices, ergo prædicabile accidentaliter prædicatur de genere, quia accidentaliter ei conuenit esse speciem subjicibilem. Negro consequentiam. Quia licet accidentaliter ei conueniat per aliam cognitionem repræsentari, & denominari speciem subjicibilem, ratio tamen repræsentata (quæ est se prædicabile illi) conuenit essentialiter. v.

g. animal est genus, & includit actum intellectus tamquam genereitatem, & ipsam naturam animalis tamquam materiale. Huic generi, nempe animali, accidentaliter conuenit repræsentari, per actum, & esse genus, ratio tamen repræsentata essentialis est omnibus, quæ continetur sub animali: toti huic generi accidentaliter est cognosci per alium actum reflexum, vt conueniens est cum specie, & alijs prædicabilibus: esse prædicabile est de essentia generis, vt est genus, & hoc est ratio repræsentata per prædicabile vt sic, at cognosci per actum reflexum est illi accidentaliter & consequenter illi accidit esse speciem subjicibilem comparatione prædicabilis vt sic. Vnde patet non esse inconveniens, quodlibet prædicabile esse accidentaliter speciem subjicibilem, & essentialiter esse prædicabile.

S. 5. Tertio est omnium difficultissimum argumentum: quia si prædicabile vt sic, est genus. Ergo pertinet ad primum prædicabile: ergo non potest esse ratio communis omnibus prædicabilibus. Consequentia patet, quia ratio communis debet sub se continent omnes rationes particulares, sed primum prædicabile non continent sub se, neque est ratio communis cæteris prædicabilibus, quia illa non sunt genus: antecedens probatur, quia primum prædicabile est genus, in quo continetur formaliter & directe omnia genera: nec est cur aliquod excipiat, cum ei omnia conueniant, quæ requiruntur ad genus. Nec iuuat dicere vnuocale vt sic esse actum reflexum, quod est supra omnia prædicabilia. Nam etiam genera reflexa pertinent ad hoc prædicabile, tum quia vere sunt genera, tum quia cognitiones reflexæ vt sic est genus ad cognitionem humanam reflexam & Angelicam, quæ tamen ad hoc pertinent prædicabile. Si vero dixeris cæteras cognitiones reflexas non reflectere supra rationem communem prædicabilis, sicut reflectur prædicabile vt sic, atque ea ratione posse cæteras reflexas ad primū prædicabile pertinere, secus vero prædicabile vt sic: si hoc dicis, petis quidem principium, hoc enim impugnamus, cur enim unus actus reflexus pertineat ad primū prædicabile, & non aliud? cum per te vterque omnino sit genus.

S. 6. Pro explicatione argumenti est ad-

R 3 uerte -

uertendum, prædicabile ut sic habere proportione quidditatua esse vnum de multis prædicabile (sicut animal esse viuens sensibile) in quo continentur ea, quæ denominantur vniuersalia, ut *animal, homo, & actus intellectus* à quo denominantur, ut cognitio animalis, cognitio hominis, quia vniuersalia sunt composita ex obiecto & actu illud repræsentante. Itaque prædicabile ut sic essentialiter est vel omnia vniuersalia immediate, & confuse cognita, ut omnia genera, omnes species, omnes differentiaz, omnia propria, & omnia accidentia, includendo tam materiam, quam formam, vel sunt vna ratio ab illis omnibus abstracta (ut volunt Thomistæ) quæ ratio essentialis est cuique prædicabili, ut est prædicabile. Hæc ratio prædicabilis ut sic connotat pro forma denominante actum reflexum nostri intellectus confuse repræsentantem omnia prædicabilia, qui actus reflexus dicitur, quia habet pro obiecto actus eiusdem intellectus, per quos prædicabilia particularia consti-tuentur. Hic actus reflexus accidentaliter conuenit prædicabili ut sic, sicut animali ut sic conuenit accidentaliter cognitio, à qua genus denominatur. Hic actus reflexus repræsentat rationem communem & confusam materialis & formalis vniuersalis. Sicut cognitio animalis repræsentat rationem communem animalis: in qua repræsentatione ipsi actus etiam repræsentatur, & omnes actus reflexi supra illum, secundum quod conueniunt in ratione materialis & formalis vniuersalis. Etenim actus intellectus humilis et seipsum clare & distincte nō posse habere pro obiecto, potest tamen secundum aliquam rationem communem, in qua cum suo obiecto conueniat, ut quando definitur aut cognoscitur ens, aut actio vitalis in communi, certe ea definitione definitur etiam ipse actus definiens, quia est ens, & actio vitalis, & illi conuenit definitio entis & actionis vitalis. Ratio à priori est, quia ad cognoscendam rationem communem non requiritur, nisi cognoscere aliquid, in quo plura sunt similia; cognito enim uno simili, cetera eiusimilia confuse cognoscuntur, ut dixi disputatione tertia, sectione prima. Confirmatur, quando definitur ens, illa definitio conuenit actui definienti, quia vere ille est ens, sicut cetera. Item dicimus,

DEVM cognoscece omnes nostros actus, & cognoscendo confuse illum DEI actum, confuse cognoscimus omnes nostros tamquam terminos actus diuini. Sic actus ille reflexus, quo cognosco prædicabile ut sic, etiam cognoscit se tanquam formam constitutiam vniuersalis. Item actus reflexus cognoscit alium actum reflexum tanquam formam, à qua ipse denominatur vniuersalis, & sic in infinitum.

5.7. Ad argumentum in forma distinguo primum consequens. Pertinet ad primum prædicabile accidentaliter: concedo consequentiam: essentialiter, nego. Duxi enim supra prædicabili in communi esse essentialem rationem prædicabilitatem de pluribus sicut animali esse viuens sensibile, quæ includit tam materiam quam formam vniuersalis, ut genus, species, & cætera. Illi autem esse accidentale cognosci per actum confusum reflexum, ut animali cui accidit cognosci & denominari genus. Itaque accidentaliter continetur in primo prædicabili, quia illi accedit esse obiectum sui secundum rationem prædicabilis, & essentialiter est supra quinque prædicabilia: quia est eius essentia esse prædicabile, sicut de essentia animalis esse viuens. Deinde distinguo consequens, non potest esse ratio communis secundum id, quod illi conuenit essentialiter, nego consequentiam: secundum vero id, quod illi conuenit accidentaliter, concedo, ut animal secundum quod illi est essentialis est ratio essentialis communis homini, & leoni, secus secundum id, quod illi conuenit extrinsece & accidentaliter. Ad confirmationem consequenter responderetur rationem communem, secundum quod est communis, debere continere omnes particulares, conceditur, & sic prædicabile, secundum quod dicit rationem prædicabilis, continet sub se omnia prædicabilia, ut animal omnia animalia, at ratio communis, secundum id, in quo non est communis, non debet continere sub se omnes particulares, sic autem prædicabile non est ratio communis, secundum quod extrinsece à cognitione reflexa denominatur, sed secundum rationem prædicabilis, quam dicit in recto, sicut animal est ratio communis secundum quod dicit animal in recto, at vero actus genericus animalis non est com-

est communis., vt quod nec prædicabilis de homine & leone , atque ita prima prædicabile non se continet sub se , sed continetur sub prædicabili in communi secundum essentialem rationem prædicabilis.

§. 8. At vero dices , licet prædicabili vt sic sit accidentale esse genus , sicut animali , tamen illi composite includenti & rationem prædicabilis & actum confusum , secundum quod constituant genus , essentialiter conuenit ratio universalitatis , sicut animal , in quantum genus , essentialiter est universalis . Vnde insertur prædicabile , vt sic esse speciem prædicabilis , sicut genus & differentia . Hoc autem est absurdum , quia in infinitum procederetur .

Sed ex dictis §. 6. Respondeatur à prædicabili vt sic non posse abstrahi aliam rationem prædicabilis , quia illa ratio est iam abstracta . Nam actus reflexus tendens in quinque prædicabilia , etiam tendit in seipsum secundum rationem prædicabilis , sicut actus tendens in rationem communem entis , aut actus vitalis , tendit in seipsum secundum quod participat rationem entis , aut actus vitalis , quia in ipso obiecto per illum representantur repertur ratio , quam ipse habet in se . Non est ergo inconveniens , vt actus intellectus sit inferior suo obiecto , & ipsius species , quando illud continet rationem communem ipsi actui conuenientem , quare non abitur in infinitum , quia licet possit infinitos actus reflexos terminare , omnes tamen illi representant eamdem rationem communem prædicabilis , sicut actus representans rationem entis potest ab illis actibus cognoscere sub ratione entis , qui tamen non abstrahunt aliam rationem communem entis , sed eamdem , quam primus actus , at vero in abstractionibus , vt in infinitum iretur , opus esset nouas rationes communes abstrahere in ratione prædicabilis . Itaque prædicabile vt sic in quantum est obiectum , cui conuenit ratio prædicabilis de pluribus differentibus specie est genus , & ex speciebus prædicabilium una ; quod illi conuenit accidentaliter ab actu reflexo , per quem confuse representatur ratio conueniens cum alijs prædicabilibus ; sicut animali est accidentale representari vt commune pluribus speciebus . In qua-

tum autem est unum in multis , dicit rationem essentialem , per quam constituitur in suo esse supra quinque prædicabilia , & illis essentiali , sicut animal dicit viuens sensible , per quod constituitur in suo esse , & essentiali est suis inferioribus .

SECTIO II.

De numero prædicabilium .

§. 9. **C**ommuniter assignantur prædicabilium species quinque . De quibus modo disscremus . Primo quidem poterunt ad duas reduci , ad prædicabile , in quid , & in quale , quas deinde diuidemus in prædicabile in quid complete & incomplete , & in prædicabile in quale proprium & commune , deinde prædicabile in quid incomplete posset diuidi in prædicabile , in quid , subsistens , & in quale quid ; vel posset universalis tripartiri , in quid , quale quid , & quale . Itaque secundum diuersas rationes communes , in quibus conueniunt , posset fieri partitio , sed commode partitum est in quinque species , quibus recte prædicata quidditativa & accidentalia dignoscuntur , & quid in unaquaque specie contineatur , neque enim est ullus prædicationis modus , quin in eis contineatur . Nam omnis res aut est de conceptu quidditativo , vel extra illum ; si primum , aut continet totam quidditatem , & sic est species , aut tantum rationem communem , & sic est genus , aut rationem differentiae , & sic est tertium prædicabile , neque alio modo pertinere potest ad quidditatem . Si vero est conceptus non quidditatus , est ergo accidentalis . Quod per hanc denotatur , etiam si sit conceptus quantitatis . Accidentalis duplicitate esse potest , aut habens necessariam connexionem cum rei quidditate , sic autem pertinet ad proprium , aut non habens talern connexionem , sic vero est quintum prædicabile .

§. 10. Ad dignoscendū utrum haec sint species atomarē ? an vero subalterna ? non est attendenda materialis diuersitas rerum , quae prædicabilia denominantur , neq; actuum , à quibus denominantur . Hac enim diuersitas

fas est omnius physica, & per accidens logicum institutum, ad quod tantum attinet inquirere, quo pacto unum de alio praedicitur in ordine ad demonstrationem? unde prouenit ut genus sentis realis, & eius rationis sint omnino vniuersata, & numero tantum distincta, quia in dialecticis praceptis & proprietatibus omnino sunt similia sine villa prorsus dissimilitudine. Verumque enim in quid incomplete de suis inferioribus praedicatur, &c. Illa autem dissimilitudo enis realis & rationis ad logicum neque spectat, neque ei quidquam in suo officit insituto.

Vnde omnia genera constituant unam infinitam speciem generis, & omnes species unam infinitam speciem, & omnes differentiae unam infinitam speciem differentiarum, atque haec tres species inter se distinguantur species. Quartum autem & quintum praedicabile constituunt unam solam speciem, quamvis non multum reclamare, si dicas esse duas species, quia in ordine ad demon-

strationem multum intererit inter utrumque.

S. 11. Dices genus est una species infima, ergo quando definitur, non definitur genus, sed species, quia definitur ratio communis omnium generum, haec autem est species, ergo. Hic committitur equiuocatio non enim definitur genus secundum quod refertur ad cognitionem confusam, per quam omnia genera representantur ut similia, sed per ordinem ad cognitionem, per quam constituitur in ratione generis, & representatur, ut communis pluribus species, sicut cum definitur differentia, non definitur species, aut genus, licet differentia ut sic, est species ad hanc & illam differentiam, quia hoc illi conuenit per actum reflexum, a quo non vocatur differentia, sed ratio differentiarum, sed illi conuenit ab actu directo, per quem refertur ad sua inferiora, ut rationale ad Pe-

DISPUTATIO VIII.

De Signo.

MONITIVNCVLA AD

Lectorem.

A E G. Disputatio respondet duabus Aristoteles libri de interpretatione, quibus Aristoteles iecit fundamenta dialecticarum, quae nec suumulas vocamus, hi duo libri succedunt disputationi de praedicabilibus; quis eorum obiectum attributionis est proposicio: de qua post terminos est disputandum. Oportet ego & hinc de eadem, sed in summularum disputatione secunda egi de ea abunde, de simplici propositione & composita, de quantitate, qualitate, equipollentia, conuersione, oppositione, alijsque propositionis attributis, à quibus nunc supersedendum. Item omitto, utrum proposicio sit unusactus simplex? De

quo disputatione septima de anima sectione secunda item utrum veritas sit de essentiapropositionis? verum omnis propositio de futuro contingens sit determinata vera, vel falsa? De quo late disputatione decima de anima: hic omittuntur, quia non sunt logicae, sed philosophicae. Negantim conuenient rebus secundo intento qualiter, sed secundum se, que omnia sunt iniuncta ad regnamentum structuram, quicquid in aliis rationibus posset quiprimum opinione voluntariae disciplinae. Si iste hoc ibi placuerit, posito sunt in disputatione 7. & 10. de ratione neque enim origine absunt. Atque hinc ob causam in hoc volumine neque enim fatigabit longa in eis coquendis peregrinacio. Rationem figuram, quae in syllogismis ratione, nondum explicata, neque explicari possit in logica, quae non est logica, nisi communis nivis morem gerendum haec in parte possemus.

SECTIO

SECTIO I.

Quid significum.

S. 3. *Cognitum est, quod signum significat: vel significatum, ut significare sicut est, significatio proprium significandi significati, que significatio significare sicut incomunum ab aliis significatis de animali. Signum significandi, quod significat rem tanquam ratio cognitum, qua cognitio sibi significante significatum, illa ratione possevis praesentem obiectum. Huc potest reduci species impressa, quia illa non significativa obiecti representatione, illa signum virtualis, & conuenit cum significatio, quia virtusque representans non prius significat, & quia virtus vel significativa significans obiectum.*

Signum materiale est quod prius cognitum ducit in cognitionem alterius, quae definitio pertinet omni signo, tam corporo, quam spirituali. Nam creaturas spirituales posse ut spiritualibus signis mihi non est dubium, Vnde recte potuit Angelis Sacramentum institui, quod esset vere signum. Item hæc definitio latius patet ea, quam tradit D. Augustinus. Signum est (inquiens) quod, præter speciem, quam ingerit sensibus, facit nos in alterius rei cognitionem venire, quæ in solum signum materialem sensu perceptibile quadrat, si vero auferatur ly sensibus, recidit in nostram. Item hæc definitio conuenit signo formalis, in quantum potest esse obiectum alterius cognitionis, & sic cognitum ducere in cognitionem sui obiecti v. g. cognoscit Angelus à me videri per item, cognoscendo meam visionem, per illam, tanquam per signum, quod miscit ipsum partem. At mea videtur non esse formata signum Angelo comparata, sed materiale: quia Angelus ea non cognoscit, sed colorum per se prius cognoscit.

Signum aliud naturale, ad placitum significatum naturale est omne signum formale; significatum obiectus respectu suarum causarum, ut fumus ignis, creatura Dei, quæ significatio essentia est ipsius signis, siisque causarum, ut in specie sua natura, quam obiectum, ut in ratione de illis dubitabitur, nata de membris & organis & Gregorius visto animalis

*vestigio cognovit animal illac traxisse præter signum. Aliud signum est ad placitum (ad quod reduco signum ex constitutidine) quod, vt præfert vocabulum, ex intrinsecis suis natura non repræsentat rem, sed ex merito hominum libito. Ad quod aduerte voces exempli ergo humanas, quia clare articulantur, habere in se quandam aptitudinem, vt illis possit se homo exprimere, nam sicut à natura accepit intellectum, sic accepit & voces, quibus illum aperiret, at vero ut ad significandum hominem hac voce homo potius, quam *formica*, fuit omnino in eius libera potestate.*

Dices Adam commendari in Scriptura, quod singulis rebus apta nomina imposuerit, *omne quod vocavit Adam, ipsum est nomen eius;* ergo in ipsis vocibus reperitur aliqua aptitudo ad significandum hoc potius quam illud.

S. 4. Aliqui concionatores respondent verba Hæbreæ nescio quam aptitudinem habere in prolatione, & sono. Quibus ego non assentior, nam si verba Hebreæ haberent istam aptitudinem, ergo sunt signa naturalia, quia ex se habent repræsentare hominem v. g. sicut fumus ignem, ergo à quocumque audiantur, percipientur, atque adeo omnes nos calleremus linguam Hæbream. Respondeatur primo testimonium Scripturæ sic intelligi *omne quod vocavit Adam, ipsum est nomen eius*, id est, ipsum est nomen, quod postea retinuit, sicut Ioannes est nomen eius.

S. 5. Secundo potest quis voces designare ad hanc vel illam rem significandam, & inuenta iam ista lingua, si ad eum accedant via animalia, eis potest imponere nomina, illarum apta naturis, ita vt serpente vocet *callidum*, non, quia hæc vox illud significet ex se magis, quā hæc vox *fultus*, sed quia ipse voluit, & posita iam ista significacione, prudenter illum vocat callidum. Sic fecit Adam inuenta iam à se lingua usus est vocalibus significantibus animantium proprietates, sic etiam in sacris literis recensetur aliqua nomina imposita viris, vt Boanerges, id est, filii tomitri. Nec vero in prolatione potuit esse ille modus significandi, nam saxe ad significandas res asperas utimur voce leni, vt *serpus*, & ad significandas rem exiguum, utimur voce inflata, vt *Camaleo*. At vero voces significare ad placitum tu ipse collige ex alieni

ex alieni idiottatis ignoracione. Legem ambo te) Galen in lib. 2. & 3. de placitis, docte & acute ridentem, & iridentem impetas Chrysippi ex significacione vocis ego per hanc cordis actiones proprietas, quod si aliquo sono suauis significatur serica; quia sunt suavia, & lenia, quo alio significabuntur gossypina, & linea: Item si leo significatur voce horrensa, qua significabitur virtus; qua Pardus? qua Elephas?

SECTIO II.

In quo consistat ratio signi.

Signum naturale materiale in eo consistit, quod prius cognitum ducat naturam sua in cognitionem alterius rei. Hinc suboritur difficultas, quia causa prius cognita ducit in cognitionem sui effectus; ergo etiam est signum. Nego consequentiam, quia cognitione effectus per causam est a priori, at vero cognitione rei per signum est a posteriori, sic demonstratio a posteriori vocatur a signo, quando igitur definitur signum, intellige de cognitione a posteriori, & non a priori. Quando cognoscit Angelus rem significatam antea quam signum, non cognoscit illam per signum, etiam si videat ab homine eam per signum significari.

Dices Deus, & Angelus cognoscunt illud signum impositum ad significandum aliquid; ergo etiam cognoscunt id, quod significatur. Distinguo consequens, cognoscunt ex ipso signo. Ieago consequentiam, cognoscunt cognoscendo immediate rem significatam, & voluntatem illam significandi, concedo consequentiam, itaque cognoscunt ipsum signum cognoscendo prius rem significatam; hic non loquor, utrum Deus per effectus cognoscat causas? est enim questione de scientia Dei, sed ago de cognitione per signum ad placitum.

5.6. Signum dicit respectum ad tria: primo ad intellectum, a quo imponitur, secundo ad personam, cui significat; tertio ad rem, ad quam imponitur, quare voces ab animante prolatæ, ut quando psittacus loquitur, non sunt significatiæ ad placitum, quibus non vtitur psittacus tamquam signis, quia deest illi relatio ad imponentem. Item si quis lo-

quitur lapidi, aut bruto, propriæ nō signis, car, quia illæ res sunt incapaces cognoscendi per signum ad placitum. Item si quis loquatur surdo, aut desaliud signum hominum, pro illius percepienti, ut si Hispano Hebreo loquar. Item si quis vultus vocibus nūl significantibus ad libitum, nullum dat signum, quia deest relatio ad rem significatam, & ad illum, cui debet significari. Igitur ad rationem signi ad placitum requiritur, ut qui dat signum, aliquid velit significare, & ille, cui dat, id possit percipere per signum.

5.7. Difficiliter est, in quo consistat hæc ratio signum actu primo? Nonnulli dicunt consistere in quadam relatione reali: quibus ego non assentior. Nam ex mera hominum voluntate vidente hoc signo potius quā illo quid physicum signo potuit appingi? Nam quando quis pulsat cymbalum, ille sonitus ab alijs potest imponi ad dormiendum, ab alijs ad vigilandum, anne oppositæ relationes illi conuenient?

Alij dicunt esse relationem rationis, verū relatio rationis est mera fictio intellectus, ut dixi d. fact. 4. Sed ad significandum non requiritur huiusmodi fictio: ergo ratio signi non consistit in relatione rationis.

5.8. Aduertere signum ad placitum in sua primaria institutione constitui formaliter per illum actum voluntatis, quo primus auctor voluit se signo vni ad hanc rem, ad eum modum, quo actio domini creavit, comunit in eo actu, quo Deus, aut Princeps volunt, ut Petrus esset Dominus viuis equi, & ratio legis consistit in eo actu, quo Princeps volunt subditum obligare. Hic actus, licet physique transierit, manet tamen moraliter, quoniam non retractatur, ut cum homo iniuriam fecerit alij, etiā si sit dormiens dicitur illi iniuriosus ab actu præterito non retractato, & qui peccatum commisit, dum illum actum non retractat sufficienter, aut illi remittitur, manet in peccato habituali, quia actus ille præteritus moraliter manet in his omnibus. Sed quid est moraliter manere? præstarq; omnes effectus, ac si physice maneret, ita ut iuxta regulas prudentiae omnes effectus illi actui tribuantur, ac si non esset realiter præteritus. Quid est illum non retractare? Illū non abrogare, id est, non ponere alium actum, vel rem adeo efficacem ad illos effectus tollendos, quam fuit primus actus ad eos

hominis, & non super natura lis, est sif-
ficiens recte. Sed, que omniae potest
mortalis de rebus mortaliis & seculi permanen-
tia regatur, id, ibidem, sed, & agens
de elementis per se habet ratio. A boletur autem
hacten signum, vel per hominem, ut & contin-
git, & obseruat, & significat, Hispano
lingua, Verbum, potest, & tunc veritas &
figura ex dominuntur, & communis sententia, ut
ad nos latius hunc invenimus, quod si est m. o.
s. p. de haec & hoc si per se habet, & est
hacten significans, ut & continetur
ratio signi actus, in actu & in actu secundo,
confirmata rem & expressa, & percep-
tione significata, per se habet, & significatum
in potentia proxima, sicut in actu primo, est
pone rem significare, id est, habere lani im-
positionem ad id munus, Nam non agimus
de potentia remota, ergo significare actu est
actu exprimit, ac percepit, & significatam
per signum, ergo dum intellectus nil percipit
per illud, nisi illi significatur. Consi-
matur secundo, docere est quando audiens
actu percipit, & discit rem doctam, & quando
discipulus non discit, magister quid non
docet, quia si docet, ergo aliquis doceatur,
ergo qui docetur redditur doctus, at non
reditur doctus, nisi qui actu percipit rem
doctam: ergo: atque eadem est ratio de signi-
ficatione.

3.10. Confirmatur, signum in actu primo
est posse exprimere obiectum, ergo in actu
secundo est actualis expressio obiecti, quia
actus secundus potentia expressio, est a-
ctus expressio, sicut actus secundus po-
tentia actu est actio, quis expressus
comitatur per expressionem in potentia,
quae potentia reducitur ad actum per ex-
pressionem in actu, id est de potentia di-
recte, ut per docendi, & secundum expressio-
nem, ut per signum, quia significatio per signum, quia
significatio illius expressio, non per cogni-
tione, sed per representacionem, nec si praesens,
sed per futurum, & non possit perficere, vt
signum rem representatam
sit, ergo significatio est ipsa perce-
pcionis ratio.

3.11. Confirmatio quis verba facit secum, aut
apud se, aut apud hominum ignoran-

tem sit lingua, verum illa verborum pro-
prio locutio sit vera & propriocutio, & quidem
communior esse vocantur locutionem pa-
ter ex communione, num enim, quia prola-
tionem verborum ab animanto vocamus
locutionem, sed dicens Asina Balaam locu-
ta & Hispano dicitur. Parva como ut papaga-
yo, loquitur ut picaeca. Præterea illum, qui
haec verba facit propriocutio, si locutio su-
matur pro verborum propriae, ex se a-
ptorum ad rem significandam, certum est.
Verum absolute existitum illum proprien-
te loqui. Primo, quia, cum loquitur lapidi, non
dat aliquid signum perceptibile à lapide,
quia deesse relatio signi ad percipientem: er-
go proprio non loquitur, patet, quia loqui
est dare signa, sed tunc nullum datur signum:
ergo non est locutio. Secundo, quia actualis
locutio est actualis significatio rei, &
expressio (vt ostendit s. nono) non est au-
tem actualis significatio sine actu percep-
tione audiens. Nec vero ramus appen-
sus significat aliquid actu nisi quando actu
ex illo cognito devenient, in cognitione in-
viri. Nec ramus est signum iumento, sed po-
tiori.

3.11. Est difficultas, an signum possit signi-
ficare rem perfectius quam ab imponente
percipitur negat Beat' Thoma. 1. part. quæst.
13. art.. At vero Scotus, & Molina opposi-
tum videntur docere, sed virisque facile co-
ciliantur. Nam certum est Philosophum,
quando audita hac voce, formica, eam co-
gnoscit, perfectiore habere cognitionem
de formica, quam agriculta, à qua talem vo-
cem audire. Certum est etiam illam cogni-
tionem non oriri à signo, in quantum si-
gnum, quia signum dicit relationem ad illa
tria, quia dixi, atque ita in ratione signi non
potest rem perfectius significare, quam eam
percipit, qui vtitur signo, illa vero cognitione
oritur adeo perfecta ex specie impressa, quā
de formata Philosophus habet, quā species
excitata fuit audita illa voce. Itaque forma-
liter non potest illa res perfectius cognosci
per signum, quam à significante cognosci-
tur: materialiter autem potest, vnde for-
maliter non possumus significare
rem, nisi vt à nobis co-
gnoscitur,

SECTIO III.

Vtrum voces significant immediate res?

An conceptus?

S. 13. **H**ac in parte magna disidetur vox cum contentione, D. Thomas, & alij contendunt propter voces immediate significari nos trocceptus, immediate videntes ipsas. Tum quia Aristoteles sibi voces effentias eorum, quae sunt in mente, cum, quia voces non possunt significare res, nisi voces: ergo quod immediate significatus est a concepcionem, tunc, tertio, quia homo ideoliquitur, ut in experientia sua sensibus, et sensus sunt ipsi conceptus, ergo voces: impositae sunt ad significandum immediate mente animi conceptus: tandem, quia sapientia significamus res in eo statu, quem habem in solo intellectu, ut quando significatur ab aliis, aut aliud accidens in abstracto. Sed haec sententia explicanda est, ne reliquibus inveniatur.

S. 13. Dico primo, voces non possunt significare res, nisi vi conceptus, ita ut donec prior sit conditio, sine qua voces non significantur, sicut ignis calefacit, ut applicatur. Haec conclusio, sic explicata, probaturum ex Aristotele, quia voces sibi hinc (id est, res) significantur, quae sunt in mente (id est, res) cognitarum, que obiective sunt in mente formaliter per cognitionem earum) probatur, secunda & tertia ratione D. Thomae, quoniam illi probant, quia qui loquitur, vult explicare rem, quam ipse concipit.

Dico secundo, voces formaliter representant res ipsas, & non ipsos actus, id est obiectum, vocum sunt res, non vero notitia rerum, ita D. Thom. opus. 56. sub initium inquiens, haec vox lapis imposita est ad significandam naturam lapidis. Probatur a perte, quia quando quis dicit rustico Deum esse trinum, venit rusticus in cognitionem Dei, quin concipiatur ullam loquentis intellectum: ergo illae voces significant immediate Deum, & non ipsos actus intellectus, consequentia patet, tota ratio significans in aliqua re significanda, & non est signum respectu eius, in cuius cognitionem non du-

cit antecedens probatur, cum experientia, qua quotidie in familiariter modo res omnes cognoscimus externas, quin ullam aenum eliciamus circa cognitiones internas:

tum etiam, quia rusticus quid intellecteret respondet Deum esse trinum, nullus factio verbo de interna loquentis cogitatione, immo vero si illam in fruges, quid si in terra oogenitis inestabiliter existimans se a te studi, & vix apud nos stres, que lezibet benevolia,

Secundum probatur, quia, cum tu dicis hominem, non est mortuus, non habet percep-
ris ab audiente, & hominem est mortuum intelligat, quin aliud intelligat? Tertio, quia voces subrogantur pro nostri conceptibus, ut ipsa praestent auditum? quod in illa praefat verbum internum, internaque locutio, sed interna locutio immediate illi representat obiecta: ergo & voces, quanto quia cum quis dicit amicu[m] fr[at]r[um] olat[ur] amicos, scripturæ illæ subrogantur pro vobis, cibus, sicut voces pro conceputis, sed scripturæ non significant immediate voces, ergo neque voces conceptus. PROBATORUM

nor, quia, quando amicus legit litteras non egere recordatione locutionis articuli, præsumit, si persuaderat manum illam esse amicu[m] carent, sicut ignis calefacit, ut applicatur.

Haec conclusio, sic explicata, probaturum ex Aristotele, quia voces significant alterius, quando ipsos animalia conceptus, ut ha intellectum signa) etorum quae sunt in mente (id est, res) significantur, quae sunt in mente intelligendi.

Dico quartio, qui audit alium loquientem, potest per discursum intellectiones illius eti- tum probatur, secunda & tertia ratione D. Thomae, quoniam illi probant, sed non probabile, sed naturaliter, probatur, id est, qui videt alium quoniam loquenter, potest discurrere illius bene aut male.

Cognoscere ea, quae loquuntur, estique dece-
ptu[m], aut non deceptum. Hoc est significacionem esse naturalem inde patet, quia vox articu-
lata ex natura sui indicat apprehensum esse id, quod profertur, sicut voces animantium indicant naturaliter internas illorum imaginarios. Hunc autem discursum non fieri semper experientia testatur. Ad tertium, pro prima sententia respödetur, nos ut voce ad exprimenda obiecta actuum, nempe quid de illis sentiamus. Hoc est autem padere sensa: ut cum dico sentio hoc, aut illud. Ad quartum, in tali casu cognosci etiam albedinem actu abstractivo, quia cognoscatur ab-
stractio loquentis.

SECTIO

S E C T I O N V

De Nomine, Verbo, & Propositione.

Hoc de verbis agitur in summis. Sunt enim verbis solum dubita, an non nominis? ut sunt nomes, et sic proponit. Non si **E**sus est nomen abdito (quidquid alij obſtrēpant, & quia nō habet habet nomen, ut tempore fidei signifi- car negationem honestam, tamen res illa pri- uarietatem vītū, quād nō nō nominis de- finit, quid ad rem? praeconiūst neūtū, & videretur significare omnia entia & creatu- lia, & rationis. Præterea, nihil est nō nominis, cum nihil significet. Virtus, Arribaldelem esse ab opposita sententia, sed ut Summulis disput. 3. sect. 12. impugnat, & nō de nomine definitionem; conuenit autem nō nominis de- finitio, quam ego ibi traxidi, postmodum etiam in infinito.

Verbum non infinitari patet ex oom- niū ſu, quia, quotiescumque negatur copula, propositio redditur negativa, quia nega- tur id, quod per verbum significatur, & non affirmatur aliud, vt in hac Rerum non currit, & vero factus ab in nomine, ex quo unius- finitate, potius negatur propositio, sed si ab in- finitate, ut negatur propositio, sed si ab in-

Summulis disp. 3. n. 12. in infinito, & hoc est. Propositio est, qua aliquid affirma- mus, vel negamus; Primum conceptus propositi proposita, & rite Quin- tili pollo, non est affirmare, vel negare sex quo- conceputi sanguinem ex radice operis veritas, vel falsitas, tanquam propria passio, huc enim causalis est vera, quia Petrus affirms Deum esse bonum, verum dicit, Hac enim falsa, quia Petrus dicit verum, ideo affirms, &c. Ratio est, quia affirmatio non sequitur ex veritate, sed potius veritas ex affirmatione, quapro-

pter veritas pertinet ad quartum prædicabile, utrumq[ue] si de alijs ratione di- finita? viderit Animisticus, & nos agemus d. 3. de anima.

Propositio vt sic est genus respectu affir- mativæ, & negativæ, quas supponit inter se differre specie, item affirmatio est genus respectu diuersarum affirmationum de ob- jectis specie diuersis, etiamq[ue] sint sub ratione formalis, vt quando quis ex divinitate reuelatione assentitur mysterio Trinitatis, & incarnationis, idem proportione de proposi- tione negativa vt sic. De propositione ab- strahente ab hypothetica & categorica af- firmata eam esse genus respectu categoricæ propriæ, hancenim propositio Deus est, spe- cie differens hac, si sole esset dies esset. De hypo- thetica impropria, vt hæc, Ioannes currit, vel loquitur, & hæc, Ioannes currit, vel Petrus saltat, est sub distinctione loquendum. Si enim illæ propositiones disjunctæ sunt actus distincti realiter, non differunt specie a categoricis, secus vero si actus illi hypothetici sint vnuſ tantum, de quibus videro in libris de ani- ma.

Secundum. Hic solet magis molestè, quam ad rem, prolixè disputari de veritate & falsitate propositionum. Utrum eadem proposi- tio autem possit de vera in fassard? An pro- positiones de fuisq[ue] contingenti absoluto, & conditione habeant determinatam veri- tatem, vel falsitatem? An judicium sit sim-plex qualitas, vel composita? Sed hæc quis non videat a logico instituto plurimum ab- hortere? & à nostris Dialecticis insam arri- pi proposita, & rite Quintili pollo, non est affirmare, vel negare sex quo- conceputi sanguinem ex radice operis veritas, vel falsitas, tanquam propria passio, huc enim causalis est vera, quia Petrus affirms Deum esse bonum, verum dicit, Hac enim falsa, quia Petrus dicit verum, ideo affirms, &c. Ratio est, quia affirmatio non sequitur ex veritate, sed potius veritas ex affirmatione, quapro-

pter veritas pertinet ad quartum prædicabile,

utrumq[ue] si de alijs ratione di-

finita? viderit Animisticus, & nos agemus

d. 3. de anima.

Propositio vt sic est genus respectu affir-

mativæ, & negativæ, quas supponit inter

se differre specie, item affirmatio est genus

respectu diuersarum affirmationum de ob-

jectis specie diuersis, etiamq[ue] sint sub ratione

formalis, vt quando quis ex divinitate reuelatione

assentitur mysterio Trinitatis, & in-

carnationis, idem proportione de proposi-

tione negativa vt sic. De propositione ab-

strahente ab hypothetica & categorica af-

firmata eam esse genus respectu categoricæ

propriæ, hancenim propositio Deus est, spe-

cie differens hac, si sole esset dies esset. De hypo-

thetica impropria, vt hæc, Ioannes currit, vel

loquitur, & hæc, Ioannes currit, vel Petrus saltat,

est sub distinctione loquendum. Si enim illæ

propositiones disjunctæ sunt actus distincti

realiter, non differunt specie a categoricis,

secus vero si actus illi hypothetici sint vnuſ

tantum, de quibus videro in libris de ani-

ma.

DISPUTATIO. IX.

De vniuocis, & equiuocis, Analogis, & Denominatiuncis.

N Anteprædicamentis præmittit Aristoteles præsentem disputationem; utilem quidem ad notionem prædicabilium, & ad analogia ab vniuocis discernenda.

SECTIO I.

De vniuocis, & equiuocis.

S.1. **V**niuoca, teste Aristotele, sunt, quorum nomen est commune, & secundum nomen ratio substantia est eadem, & equiuoca vero, quorum nomen est commune, & secundum nomen ratio substantia diuersa, ly, nomen vocem intellige, quæ sola equiuocis est communis, nam juxta communem sententiam, non potest nomen sumi pro formalicōceptu, quia existimatur in mente nō esse equiuocationem, ly, ratio substantia denotat conceptum objectivum, quisquis ille sit, substantialis, vel accidentalis, albiū namq; vniuoce dicitur de homine & leone albī, & ab eisdē abstrahitur, quia ratio significata per nomē est eadem. Adde semper accipi conceptum objectivum reduplicatiū, in quantum significatur per nomen; & sic sumitur essentialiter, quia leoni vt albo essentialis est albedo. Igitur equiuoca hoc differūt ab vniuocis, quia his cōmuniſt̄ est & vox & conceptus formaliſ & objectiuū: animal enim v.g. idem habet nomen, & eodem apprehenditur conceptu, & significat idem objectū; idem (in qua m̄ identitate præcisiua, aut per similitudinem. Vniuoca enim sunt ipsa vniuersalia, atq; ita eisdē omnino verbis, ac conceptibus constant, quibus & illa: equiuoca vero neq; habent eundem conceptum formalem neque objectiuū: quia significata sunt omnino dissimilia in ratione significata per nomen. Vnde prouenit (vt putant) non posse habere eundem conceptum formalem. v,

g. Gallus significat gallum gallinaceū & habitatorem Galliæ, in quantum habitatorem illius: vbi manifeste patet in rebus significatis formaliter per nomen nullam inesse similitudinem, dixi significatis formaliter per nomen, nam significata materialia similia sunt in ratione animalis, sed hęc ratio in homine & gallo non significatur hoc nomine gallus.

S.2. Dixi, in communī sententia in mente non esse equiuocationem, quod solum intelligitur de nostra viatorum, nam Angeli, & Deus vnicō simplici actu plura vt dissimilia cognoscunt, imo vero Deus nullus habet actum vniuersalem, quia quocunq; actu penetrat vltimas rerum differentias. De nostro vero intellectu in via difficultas est propria de anima disput. 5. si quis velit posse nos vno actu plura vt dissimilia cognoscere, dicat præter nomen, conceptum etiam formalism esse eundē equiuocis, differtēq; ab vniuocis, quod vniuoca habent eundem conceptum objectivum similem, secus vero equiuoca, quæ habent plures dissimiles, item differunt in conceptu etiam formalis, quia equiuocus equiuocat pluribus, quia tā distincte concipit equiuoca, ac si essent plures actus, vniuocus autē non ita, itaq; conceptus vniuocorum est ita cōmuniſt̄, vt ab illo ipsa objecta dicantur vnum, secus ab equiuoco, vt ostendo disput. 5. Metaphysicē sect. 10.

S.3. Ad vniuocationem non requiritur, vt conceptus objectivus sit omnino similis, & quidditatue alloquin solus conceptus specificus esset vniuocis, quod est per absurdum, quia genus non esset vniuersale, quia solus specificus est intrinſece, & essentialiter similis in individuis, conceptus vero genericus non est intrinſece, & essentialiter similis, sed intrinſece dissimilis, & accidentaliter similis, vt explicabo disp. 2. de anima solum requiritur ad vniuocationem, quod ad vniuersalia, vt conceptus objectivus sit similis aut

Antrinsece, aut extrinsece, neq; in illa apparet differentia, & dissimilitudo, sed tanquam ratio, in qua inferiora conueniunt.

Objicies Aristotelem testari sub genere latere æquiuocationem, quod dixit de differentijs, que, quia constituant species intrinsece dissimiles, videntur æquiuocatione causare. Ob hoc testimonium censem non nemo solas species esse perfecte uniuocatas suis individuis, sed immixto quia Aristoteles non dixit in genere certe æquiuocationes a latere, id est, materialiter continentes quod nihil officit veræ vniuocationi, licet nec veræ vniuersalitati, quæ vero unitas reguratur ad vnuocationem, & quod genus similitudinis constabit ex se. 4.

§. 4. Dividunt nonnulli vniuoca in logica, & physica, illa vocant rationes communiques vniuersales; hac dicunt esse ea, quæ sunt omnino similia, qualia sunt individua ejusdem speciei ultimæ. Quibus haud acquiesco, nam sicut non sunt vniuersalia physice, sed logice, ita nec sunt vniuoca physice, quia identitas requirita ad unitatem vniuocorum, formaliter prouenit ab actu confuso intellectus, rationes similes exprimente, & sicut à parte rei datur vniuersale fundamentaliter tantum, ita datur vnuocatio fundamentaliter tantum.

Estimabam b. S E C T I O P I I p o m p i o r
P l a t o n i c a r e , q u a e d u c i u m s i h a b e a n t
v i s u o c a . P o d De denominatiis.

§. 5. D Enominatiua (inquit Aristoteles) sunt, que habent appellationem ab alio secundum nomen, sive ab illo differentia. (quæ definitionem non percipio) ne eam damnem, quia album. v.g. quod est denominatiuum, differt à forma denominante realiter; ergo differt plus quam nomine; quare albedo & album plus differunt quam casu, omnes ergo denominationes perstringam, vt, sublata nominum varietate, rem, quæ venit in disputationem cognoscas.

Sunt denominatiua, quæ ab aliqua forma, vel quasi forma sortiuntur effectum formalem, & nomen, vt album ab albedine.

D enominatio aliquando sumitur nō pro formalis nominis impositione, sed pro ipso effectu formali, orto ab aliqua forma, à

qua etiam sumitur nomen: sic esse visum dicitur extrinseca denominatio, esse album intrinseca, quæ frequenter est. Aliquando vero sumitur (& quidem maximè propria) pro ipsa nominis impositione, quæ denominatio includit & objectum per vocem significatum, tanquam materiam, vt subiectum album cum albedine, & includit nomen tanquam formam, vt hæc vox albū, hæc denominatio siue impositio nominis sequitur ex prima, de qua agitur in præsenti, quia dederunt logico instituto, de secunda Grammaticus agat.

§. 6. Deinde denominatio primi generis, alia extrinseca, quia forma denominans est extrinseca, vt esse visum, amatum, &c. Alia intrinseca, quia forma est in subiecto denominato, vt esse anima, aut cognoscens; alia deniq; partim intrinseca & partim extrinseca, quia talis est forma denominans, vt esse simile prouenit tum ab albedine, quam ego habeo, tum ab albedine Petri, cui sum similis in albedine. Extrinseca proprie pertinet ad hoc genus denominationis, quia omnes cognitiones, & amores (excipe diuinos) sunt accidentia realia, item proprie pertinent ad hoc genus omnes intrinsecæ denominationes, quæ connotant formam accidentalem adjectivo nomine significatam, vt musicus niger, de quibus ambiguus non potest. Item sunt alia intrinsecæ denominationes propenentes à quidditatuo conceptu, vt humarus, equinus, rationale. Aliæ item, quæ nomine substantiuo significantur, vt homo ab humanitate, ad quas præter conceptum quidditatuum, requiritur etiam nominis communicatio, homo enim neq; humanitas non est denominatiuum ab animali, quia non est commune nomen, est autem homo ab humanitate, quia nomen est commune, & non video cur hæc essentiales denominationes non sint propriæ, quia ab humanitate verè homo est, & dicitur homo. Similiter dicitur humanus, sed communior vsus eas à proprijs expungit.

§. 7. D enominatiua recidunt in vnuoca, aut æquiuoca, de quibus nunc agitur, non vt habent formam denominantem similem, aut dissimilem (sub qua ratione vnuoca sunt, aut æquiuoca) sed vt subiectum afficiunt vt formæ, & illi se cōmunicant tribuentes effectum formalē, qui effectus est denominati.

nominatio, & termino denominatiuo exprimitur. Nonnunquam ad significandum formam rei non conuenire, nisi secundum nomen, dicitur denominatiue conuenire, vt pulsus denominatiue tantum dicitur sanguis, qui sanitatis nil habet praeter nomen.

S E C T I O III.

De ratione analogia omnibus analogatū non intrinseca.

§. 8. Inter vniuoca & equiuoca interjiciuntur analogia, quae aliquid de extremis accipiunt. Sunt autem analogia, quorum nomen est commune, & secundum nomen ratio substantia neque omnino eadem, neque omnino diuersa, conueniunt cum vniuocis, quia non habent objectum omnino diuersum, sed aliquo modo simile, & idem, sed conueniunt cum equiuocis, quia non habent objectum omnino simile, & idem, sed aliquo modo dissimile, & diuersum.

Analogia communiter philosophi bipartituntur in impropria, & propria: Propria habent unam rationem communem in omnibus proprie repertam, vt substantia & accidentis habent rationem entis) de quibus late in sectione sequenti) Impropria sunt quibus omnibus non est intrinseca ratio analogia, sed vni intrinseca & propria, ceteris vero extrinseca & metaphorica, vt risus proprie inest homini, prato verò metaphorice. Hæc vocantur analogia, quia analogia Graecis sonat, quod Latinis proportio, id est, similitudo quedam, ac comparatio, vel conuenientia, & quidem his analogis apprimè conuenit definitio, risus enim, v.g. (qui est hoc genere analogus) non est omnino idem homini, & prato, risus enim est actus potentiaz loco motricis ortus ex admiratione; qui prato non conuenit: neq; est omnino diuersus, habet enim proportionem, comparisonem, & conuenientiam, homo enim ridet, cum bene se habet, & aliquo oblectatur objecto; est enim risus latitiae argumentum, Pratum verò ridere dicitur, non quia proprie oblectetur, sed quia bene se habet. & quia sua fruitur oblectatione, quod sua

ammonite tripudiare, lasciare, videantur, cujus tropi hæc est proportio, equiuocis autem nihil accidit, quia Gallus v.g. non dicitur de incola Gallie per comparationem viam ad Gallum Galinaceum, sive conuersio. Item nec vniuocis, equus enim non dicitur animal ex comparatione cum homine, sed ex intrinseca animalitate, quae conuenit ei humana, vnde hæc sunt proprie analogia, id est, proportionem habent, & comparationem.

§. 9. Hæc vocantur analogia attributionis, quia per comparationem ad unum certa omnia participat rationem analogiam, vt pratum per attributionem ad hominem ridere dicitur, pulsus, & pomum dicuntur sana ex proportione ad animal. In hæc quadrat commune proverbum, *analogum per se sumptum fiat pro famosiori significato*, vt risus pro hominis risu, ab his non potest abstrahi una ratio communis, nec sunt similia in ratione analogia, nam à risu prati, & hominis non potest abstrahi ratio risibilis, quia prati viriditas improprie & per tropum metaphoram per risum explicatur, quod si in se rationem risus non habet, quo pacto ab eo potest abstrahi talis ratio? & in ea esse simil homini? Immo non habet risum, sed manus risus de illo per metaphoram predicatur.

§. 10. Est aliud genus analogorum, quod proportionis vocant, quia inter duas res similis comparatio seruat, sicut inter alias duas; vt sicut se habet leo ad suas actiones fortiter exercendas, ita & Christus ad suas, & sicut leo se habet ad deuorandam pecudem, ita & Dæmon ad homines deglutiendos, sed hæc analogia aliquando est attributionis, & consistit in aliqua proportione vniuocationem non tollente: vt sicut se habent duo ad quatuor, ita quatuor ad octo, scilicet, quia quatuor includit duplo maiorem numerum quam duo, & octo quam quatuor, at verò ratio dupli vniuoca est numero quaternario & binario, & numero octauo & quaternario. Quibus in ratione dupli conuenit definitio vniuocorum. Rursus analogia proportionis, vel attributionis quandoque est analogia, vt quando Magister vocatur vitis, quia discipuloru ingenia doctrina imbuunt, sicut vitiis vino racemos. Quæ ratio non est vniuoca, sed metaphorica, ali quando

quando vero est vniuersa, ut fortitudo vniuersa est leoni & Christi, sicut & ratio animalis. Præterea datur analogia proportionalityatis, quando sit comparatio dupla sive ferum in majori numero, ut cum dicimus ita se habet filius prius ad oculos oblectandos, sicut filius hominis ad sociorum voluntatem, itaq; analogia proportionis est inter duo extrema simplicia, ut filius inter hominem & pratum, proportionalityatis vero inter duo complexa. Hic multi multis inutilibus tempus impendunt.

analogiam ad quaternarium, sicut hic habet ad octauum, & ut assertum in genere latere aquilocationes, quæ non excludunt vniuersationem, sed ita vocantur ab Aristotele ad explicandas specierum inæqualitates, quæ tamen rationem communem habent vniuersam.

§. 12. Secundo, quia definitio analogorū non potest vni v.g. conuenire, (quod enim de hoc dixerim, de reliquis analogis proprijs dixerim) quia repugnat, ut una ratio sit neq; omnino eadem, nec omnino diuersa; sed opus est, ut sit vel omnino eadem, vel omnino diuersa, quia illa ratio debet esse abstracta à suis inferioribus, sed non potest una ratio abstracta esse partim eadem, partim diuersa, ergo illi non potest conuenire ratio analogorum, probatur minor, quia vel abstractitur ratio, secundum quod in illa conueniunt inferiora, & non vt disconueniunt, sic autem conceptus ille erit unus omnino, sicut conceptus animalis; quia tunc representatur ratio conueniendi sine disconuenientia; vel illa ratio abstractitur, secundum q; in illa differunt, & non conueniunt inferiora; sic autem est omnino diuersa; vel abstractitur ratio, in qua differunt, & conueniunt formaliter: q; primo repugnat in opinione Thomistarum, negantium posse à nobis comprehendiri duas rationes dissimiles eodem actu secundo, quia ille conceptus neque esset communis, & esset omnino diuersus, nam si representantur rationes dissimilitudinis, ergo formaliter cognoscuntur differētia rerum inferiorū: ergo non est abstracta ratio à differentijs inferiorum, sed potius esset contracta ad sua inferiora, quia cum illis cognoscitur, & sic non esset ratio communis. Fore autem diuersum conceptum patet, quia ad unitatem requiritur, ut cognoscatur ratio, in qua conueniunt inferiora, at vero ad plurimalitatem, & diuersitatem requiritur ut apprehendatur ratio, in qua differunt, quod si hinc cernitur, jam simpliciter apparet dissimilitudo, & cernitur diuersitas conceptus objectui.

Confirmatur, quia sic ratio animalis esset analogia, q; sicut per te potest cognosci ens in ratione conueniendi & ratione differendi, quid nisi animal? tunc vero quod erit discrimen inter ens & animal?

Confirmatur secundo, quia si in conceptu

T com-

SECTIO IV.

Vtrum dentur Analogia propria?

Hoc est logicæ omnium grauissima difficultas, eo grauior, quo inexplicator, & confusor est reddit magna vocum contentionē, & rei sere nulla explicatione. Quid enim frequentius est in scholis, quam Deo & Creaturæ substantia & accidenti nullam dari vniuersam rationem, ut sit analogum, at quis explicat in quo hoc analogia consistat, equidem cum primum sepius audierim, secundum à nullo audiui. Ne vero longitudo sectionis fastidium pariat in varijs interscēbitur difficultates,

SUBSECTIO I.

Proponitur sententia Scoti.

§. 11. **I**gitur in Thomistarum & Nominalistarum schola vulgo dicitur ens esse analogum & substantia & accidenti; Deo, & creaturis; quia conceptus entis neque est omnino in omnibus idem, neq; omnino diuersus, sed quandam in omnib. seriat proportionem, quam sententiam sumpsero ex D. Thom. q. 1. prologi art. 2 ad quibus cum Scoto refragantur Scotisti, enti vniuersationem adscribentes: pro quibus arguitur primum, quia Aristoteles nullam agnoscit analogiam rationem, nisi quæ vni analogato sit in re, ceteris ex irrisio: illi enim est frequens exemplum de sanitate, quæ predicatur de pulsu, & homine, & alia hujusmodi; si quando vero dicit ens esse analogum, id non est in ea significatione excludente vniuersationem, ut cum dicit binarium habere

communi nella cernitur inferiorum dissimilitudo: ergo ille conceptus est omnino unus, quia ob similitudinem dicitur conceptus unus: ergo non est partim similis partim dissimilis, si vero cerneretur dissimilitudo, ergo, licet conceptus formalis sit unus, conceptus objectivus non erit unus, quia non apprehenditur confuse, sed distincte, ut conceptus diuinus de homine, licet sit unus, tamen non dicitur habere unum objectum, quia cognoscit omnia individua in individuo, ergo similiter, si cognoscitur a nobis dissimilitudo, concipimus plura objecta, & non unum, huic argumento respondebitur, §. 42.

§. 13. Duo animaduerte primum non effugere hanc difficultatem, qui negant objectivas præcisiones, sed eandem vim habere in Thomistarum Nominaliumq; sententia, nam quod Thomistis objicitur de ratione abstracta, objicitur Nominalibus de singularibus confuse, ut similibus cognitis, quia ultime videntur aliqua singularia in singulari eorum differentia explicitè cognita: vel cognoscuntur confuse tantum per ordinem ad operationes, vel accidentia, in quib. sunt similia, latentibus proprijs differentijs: si primum, ergo jam objectum non apprehenditur ut simile, sed ut dissimile, & ut plura: si secundum, ergo objectum omnino denominatur unum. Ratio hujus est, quia ad illum conceptum confuse terminatum ad singularia ut similia, exiguntur omnino eadem, quæ ad conceptum abstractum. Vnde illa quæstio utrum detur una ratio abstracta analogis: eadem est ac si à Nominalibus quæras utrum analogia sint ita similia, ut possint cognosci ut similia non cognita eorum dissimilitudine? quæ quæstio in veraq; schola eisdem rationibus est habenda. Nec enim quæ fero non nullos, qui ajunt ens confuse cognitum includere inmediate omnia inferiora, animal autem non, sed esse ab illis abstractum, contra quos arguam disp. 5. Metaphysicæ.

Secundo aduerte eos, qui negant posse abstrahi rationem unam analogis communem, quia cognoscuntur cum aliqua dissimilitudine, consequenter negaturos analogiam propriam, quia si cognoscuntur analogia ut dissimilia, ergo cognoscuntur explicitè ut plura, ergo nullum habent conceptum ob-

jectuum, qui sit proportione idem ut dixi §. 12. video ab aliquibus unum asserti sine alio, consequentiam ipsi tecantur, contra quos differantur. §. 26.

§. 14. Nec rationes, quæ pro opposita sententia vulgo jaclantur, quid efficiunt; assertunt enim Deum & ens in prædicamento constitutum vniuersi, si qua vero ratione excluduntur, est, quia non sunt vniuoca, sed neutrum sequitur; ens enim, licet sit vniuocum, non ponitur in prædicamentis, quia hæc sunt entis divisionis, quia singula prædicamenta, sunt entis differentia (ut fauente numine monstrabitur disp. 9. Metaph. scđt. 4.) Deus autem abest a prædicamento, quia in illis prædicamentorum authores noluerunt constitui nisi individua creata (ut ibidem patet se. &c. 5.)

S V B S E C T I O . II.

Expenditur sententia negans conceptum eniū omnibus analogatis.

§. 15. Non pauci succumbentes Scoticis argumentis de vniuocatione conceptus entis ab inferioribus abstracti negant hujusmodi abstractionem, quo differre ajunt vniuoca ab analogis, quod vniuoca habent conceptum communem ab inferioribus abstractum; secus analogia. His non est vna communis via, sed sunt diuisi duas.

§. 16. Nonnulli mouentur; quia ens simpliciter solis conuenit substantijs, quod ens proportione quadam de accidente prædicatur per attributionem ad substantiam, ut sanitas prædicatur de pomo per attributionem ad animal. Probat primo ex Aristotele passim affirmante ens simpliciter, in quantu ens, esse substantiam. Accidentia vero esse entis ens. Quam infirma ratio ad tam singulararem opinionem. Multa Aristotelistestimonia referam id indicantia in proemio Metaphysicæ scđt. 3. quibus Aristoteles ens usurpat pro substantia, quam dicit esse Metaphysicæ objectum. At non propter ea excludit accidentia a ratione entis, sed tantum a conceptu directo Metaphysicæ, quia de accidenti differit per ordinem ad substantiam.

tiam, sicut de instrumentis sanitatis agitur per attributionem ad sanitatem: cum autem Aristoteles accidens vocat entis ens illi tribuit rationem entis, item diuidit ens in Decem prædicamenta. Solet autem substantia vocari simpliciter ens, quia supponit pro primo, & quidditatuo rei conceptu, ut pro homine, lapide, & equo, vt ego explicò disp. 10. Metaphysicæ, non tamen propterea excludimus accidentia à conceptu entis abstractius accepti.

§.17. Secundo probant, quia analogum per se sumptum stat pro famosiori analogato. Sed hoc parum vrget, tum quia ostendit §. 9. id esse verum in solis analogis improprijs, tum quia est stet pro famosiori, non propterea minus famosum excluditur ab analogo conceptu, immo hinc sumitur responsum ad primum argumentum, quia Aristoteles accepit ens pro famosiori ente, non tamen propterea accidentis non erit ens.

Tertio, quia omnis analogia habet proportionem vnius ad aliud, ut pulsus sanus ad animal sanum.

Respondeatur, ex §. 9. vbi ostendi Analogia proportionis esse speciem analogiæ impropriæ, id est, cuius vnum inferius habet intrinsece rationem analogam, cætera vero improprie per metaphorā ad illud. At analogia, de qua differimus hic, non habet istā proportionem, nec si haberet, definerent omnia inferiora esse ens, quia tota entitas accidentis est per attributionem ad substantiam, quia est ad illam tamquam ad finem, & est illius attributum, & hoc, sicut non tollit interdum vniocationem ita nec proprietatem intrinsece habendi rationem analogam.

§.18. Hæc sententia non videtur digna homine philosopho. Impugnatur primo, quia non admittit analogiæ, cuius opinio analogata intrinsece habeant rationem in analogam contra communem dialecticorum ac philosophorum consensum. Secundo, quia isti admittunt conceptum entis analogum Deo & creaturis, ergo ens dicitur simpliciter de solo Deo, de substantia vero creatra non dicitur simpliciter sed secundū quid: immo ens, quod de creaturis prædicatur, erit ens infinitum, quia per attributionem ad illud omnia creata habent esse.

Dicies hoc argumento vrgeri, qui admittunt analogiam inter Deum & creaturas in ratione entis, non vero qui eam negant, & admittunt vniocationem. Contra, quia in hac sententia eadem rationes probant analogiam creaturarum ad Deum, nam si semel propter entis transcendentiam non impeditur eius abstractione à Deo & creaturis, neque impeditur à substantia & accidente. Deinde sicut Aristoteles substantias solas vocavit simpliciter ens: ita sacræ paginae dicunt solum Deum habere esse, Iob. 14. 4. *Quis potest mundum facere de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es?* (Exodi. 3. 14. *Ego sum, qui sum, qui est, misit me ad vos, quæ testimonia soli Dœ tribuant esse.* Respondeant mihi ad hæc testimonia Dei, vt eorum responsa ego reddam ad Aristotelis testimonia ex teraque argumenta proposita §. 17. tam facile in conceptum entis Dei, & creaturarum quadrant quam in substantiam & accidentis: immo & melius, quia creaturæ essentialius sunt propter Deum, & entia Dei quam accidentis comparatione substantiaz, at rationem entis simpliciter non reperiri proprie in Angelo, authomine magis quam sanitatem in pomo, aut risum in prato, non eget impugnatione, & constabit eius falsitas ex infra dicendis.

§.19. Tertio argumentor: accidentis habet entitatem immediate oppositam chymæraz, ergo habet simpliciter rationem entis, antecedens patet, quia accidentis non est chymera, quia hæc includit duos conceptus essentialiter incompossibilis, quibus repugnat existere; at accidenti non repugnat existere, nec repugnantes conceptus includit; consequentiam probo, quia omne immediate oppositum chymera est ens simpliciter, ergo; probo antecedens, omne immediate oppositum non enti est simpliciter ens, sed omne immediate oppositum chymæra est ens simpliciter, minor est certa, quia chymera est per essentiam non ens. Maior videtur certa, quia ens & non ens opponuntur, si enim simpliciter est non ens, & impossibile ut existat, quid illi opponetur, nisi simpliciter ens aptum simpliciter existere? Sic-

ut non videnti simpliciter, quid opponeretur nisi simpliciter videns? & non Deo simpliciter, quid opponeretur nisi simpliciter Deus?

§. 20. Dices, negari nō posse accidens esse ens sumptum pro quaunque aptitudine ad existendum (sic accipitur ens, homo v.g. secundum se, abstractus ab existentia) hæc autem aptitudo est opposita ineptitudini ad existendum, quam habet chymæra. At vero ens pressius sumitur pro ente per se, quod dicitur ab aduersarijs analogicè conuenire substantiæ & accidenti. Contra, de illo conceptu entis, vt opponitur chymæra, qui intrasece, & essentialiter conuenit tam substantiæ, quam accidenti, rogo sit ne analogus? an vniuocus abstractus ab inferioribus? an repugnet abstrahi? Anne quis vñquam dixit ens per se, prædicari de accidenti, non vniuoce, neq; analogice? Dices sanum prædicari de pomo. Contra, quia id fit improprie & metaphoricè, non re ipsa. Nam re ipsa de pomo prædicatur principium efficiens sanitatem, sed per vocem significantem proprie sanitatem animalis, translatam ad significandam causam sanitatis; quam ob rem dixi se & 3. risum hominis prædicari de prato translatiù, id est, quātum ad vocem, & modum, re tamen de prato prædicatur ejus viriditas, & amoenitas. Similiter dicendum esset ens per se, prædicari de accidenti, quantum ad vocem, & modum, tantum, vel tamen ipsa de illo prædicari quidditatuum ejus conceptum, de quo rogo sitne ens simpliciter, vt opponitur chymæra? non tamen rogo sitne substantia? Si ergo conuenit accidens cum substantia in aptitudine essendi, rogo vtrum analogice?

§. 21. Adde diuersas esse has prædicatio-nes, accidens est ens, accidens est ens per se. Secunda, est falsa & non est vera, sicut hæc; pulsus est satius. Prima, est vera sicut hæc substantia est ens, Deus est ens: ergo ratio substantiæ nec metaphoricè prædicatur de accidenti, ens autem, quod vere prædicatur, est in latiori significatu, quam substantia. Confirmantur hæc omnia, quia accidentia sunt simpliciter bona, & vera: ergo & simpliciter entia, consequentiæ patet, quia bonum & verum reciproce dicuntur de ente. Antecedens probo: quia calor est simpliciter bonus igni, gratia, & gloria homini,

Item potentia vitales sunt simpliciter potentiaz: ergo simpliciter habent terminum, quia nisi ad terminum simpliciter, non est potentia physica simpliciter. Item accidens actu existens, simpliciter habet esse extra causas: ergo simpliciter est. Itidem dicere quis posset, formas materiales, neque vñiones substanciales, nec subsistentias, neque alia id genus, esse ens simpliciter, sed entis ens, quia vñio est ens extrehorum, & forma est actus materiæ, nec vñlam habent aduersarij rationem pro sua sententia, quin & pro hac possit adduci. Nolo te in re tam clara morari diutius, quia clarius hoc ex subsectione sequenti patet.

S V B S E C T I O III.

Expenditur sententia negans abstrahi conceptum entis.

§. 22. A Lij, inter quos P. Vazquez, quo referam disput. 2. metaphysicæ, sect. 4. negant abstrahi posse conceptum entis à substantia & accidente; Deo, & creaturis. Fundamentum P. Vazquez est, quia ille conceptus non esset analogus, sed vniuocus. Verum id contendere Scotum probatum est subsectione prima: erat ergo prius probanda entis analogia, vt inde negaretur vniuocatio entis abstraci, nam recte P. Suarez ait, prius negandam esse entis analogiam, quam vnitatem conceptus entis. Unde ergo probatur esse absurdum admittere vniuocationem in conceptu entis abstrati?

§. 23. Secundum argumentum, quia ratio transcendens non potest præscindi à suis inferioribus: ergo non datur conceptus communis analogus: antecedens probatur in ente; quod non potest abstrahi à substantia & accidenti, quid enim abstrahitur? ratio entis. Hæc manet in ratione inferiori, à qua singulis illam abstrahi, quia igitur ratione abstrahis rationem entis à ratione formalis entis? non enim potest abstrahi eadem ratio à se ipsa formaliter. Confirmatur (quia vt dixi, §. 7. & 8.) in accidente non reperiuntur duo conceptus, sed vñus: ergo

ergo non potest fieri abstractio, quia abstractio est cognitio vnius conceptus, alio non cognito. Augeo difficultatem, quia (vt sepe diximus) quando abstrahitur vna ratio, illa non remanet in inferioribus abstracto enim animali ab homine, tantum remanet rationale, at vero abstracta ratione entis, remanet ens in inferioribus: ergo abstraheretur, & non abstraheretur.

§. 24. Tollatur aquiuocatio, & nulla erit difficultas. Præcisiones rationis non sunt considerandæ ad modū realis distinctionis, sed supponendum, actum præcisissimum formaliter nil esse, nisi cognitionem confusam alicuius obiecti, quæ non penetrat ipsum obiectum, neque distinguit omnes illius rationes, vt cum video animal à longe, cognosco quidem illud esse animal, attamen non distingo utrum homo? an brutum? cum vero proprius accedit, illud distingo esse hominem, sic concipere ens, nil est quam concipere aptitudinem ad essendum, non penetrando an sit substantia? an accidentis? cognoscere vero substantiam, est cognoscere illud ens magis clare, in qua cognitione non responderet alius conceptus obiectivus distinctus ab ente, in quo differt ab animali, quod quando contranititur ad hominem, est per alium conceptum ab illo distinctum.

§. 25. Vnde ad argumentum negatur antecedens, & eius probatio. Ad interrogacionem respondetur, abstrahi quidem ens, & remanere particulare ens, quod, licet sit formaliter eius in conceptu claro, quo satis penetratur, non cognoscitur formaliter, & clare per conceptum communem entis, quod autem quale sit, sed tantum de illo cognoscitur esse ens, ignorata propria illius differentia. Ad secundam interrogationem respondetur abstrahi rationem entis in communia ratione, in particulari, quod non est præscindere ens à seipso formaliter, id est, eodem modo cognito, sed ab inferiori cognito confuse. Accidentis enim & substantia sunt inferiora entis in communi, quia licet differentia substantiarum, & accidentis nihil habeat, quod non sit ens, aliqua ratione distinguitur ab illo, quia ens præcise sumptum non includit formaliter rationem accidentis, alioquin omne ens esset accidentis, ratione ergo eius, quod accidentis addit supra ens in communi, potest fieri hæc præscissio, il-

lud autem, quod addit, est inadæquate ens, non quod habeat aliquid quod non sit ens, sed quia est ens limitatum iam ad vnam speiem entis clare cogniti, quæ confuse noscitur conceptu communi entis, quod est præscindere vnum ab alio.

Ad confirmationem respondetur, omisso antecedenti, nullam esse consequētiā, quia licet non sint duo conceptus adæquate distincti, sed idem, tamen in inferiori addit aliquid supra rationem communem, q̄ clarior cognoscitur in inferiori. Quod additum, quia ignoratur per conceptum cognoscētē ens confuse, fundat abstractiōnem, quia hæc nihil est præter confusam cognitionem, qua obiectum non penetratur sub uno connotato, licet penetretur sub alio, postea vero per conceptum clarum accidentis cognoscitur eius discriminā substan^{tia}, & sic contrahitur ens ad accidentis, id est, cognoscitur clare in accidente. Ad exemplum de animali respondetur, abstractiōnem vniuorum esse magis perfectam, quam analogorum, quia ratio vniuoca habet duos conceptus adæquate distinctos, ad abstractionem vero analogam suffici: concipere rationem communem fine particuliari, quamvis particularis non possit concipi sine communi. Itaque cognoscitur explicate ratio entis non cognito in particula^{rī} accidenti, vel substantia, quod est abstrahere à substantia, & accidenti.

§. 26. Datur ergo unus conceptus entis abstractus à substantia & accidenti, Deo & creaturis. Primo, quia alioquin ens neque vniuoce, neque analogice prædicaretur de substantia & accidenti, nam qua ratione aduersarij conantur defendere entis analogiam, eam evertunt, quod ita confirmo: si in conceptu entis non abstrahitur vna ratio ab inferioribus: ergo ens non est aliquid commune, sed immediate dicit substantiam & accidentis, quia, si ea non dicit immediate, opus est, vt dicat rationem illis communem, quia non potest intellectus substantiam & accidentis attingere, nisi vel secundum rationes communes, vel particulares, & immediatas, at tu negas ab intellectu attingi rationem utriusque communem, ergo utrumque attingitur immediate, sed substantia & accidentis immediate cognita secundum rationes particulares, fundant solum aquiu-

cationem: ergo. Probo minorem, ratio substantiaz, in ratione substantiaz, est omnino diversa ab accidenti, vt accidentis est, ergo fundant puram æquiuocationem. Confirmatur, ideo omnis cognitio Dei de pluribus objectis est æquiuoca, quia licet illa obiecta inter se habeant aliquam similitudinem, tamē cognoscuntur à Deo non actu confuso, non penetrante eorum differentias, sed actu eas clare exprimente: quare diuina cognitio de homine, neque est vniuersalis, neque vnuocata, quia Petrum & Paulum distincte cognoscit, ergo licet substantia & accidentis sunt similia in ratione entis, fundant solum æquiuocationem, quia representantur non secundum conceptum communem sed clare, atque distincte in quantum sunt talia.

§. 27. Dices, actum, qui representat ens, esse analogum, similiter & ens, quia immediate terminantur ad substantiam, & accidentem, non secundum proprias differentias clare cognitas, sed confuse tantum, in quo differt ab æquiuocis, nec secundum conceptum objectuum abstractum ab inferioribus, sed ad omnia inferioria immediate, quo differt ab vniuersalium, quamobrem est medius conceptus ille inter æquiuocum, & analogum.

Hæc solutio admittit actum confusum vniuersalem (non ex quinque prædicabilibus) indiscriminatum attingentem plura obiecta immediate cognita vt similia, in quo ego cum Nominalibus constituo disput. 5. Metaphys. sectione 10. vnitatem, & abstractionem conceptuum communium, itaque in mea sententia dat ea solutio intentum: quia idem est vnum objectum abstrahi ab alio, & omnia immediate cognosci vt similia non clare, sed confuse: quod contingit tamen in animali, quam in ente.

§. 28. Deinde hæc solutio ait eum conceptum entis non esse vnum, quod ego esse probo inconsequenter assertum. Nam vnitatis conceptus communis est vnitatis per intellectum, ergo habet esse formaliter, vel in actu intellectus, vel in ente rationis inde resultante, ergo omnis conceptus communis habens vnitatem per intellectum, est, & denominatur unus, & non plura, quia ab unitate res denominatur una, & in quantum est una, non est plures, sed ens confuse cognitum habet vnitatem ab intellectu: ergo est

vnum ab intellectu: probo minorem, actus ille confusus est vnitatis entis, sicut actus communis animalis est vnitatis animalis per intellectum. Ergo ens habet vnitatem: Probo antecedens, vnitatis intellectus est individualis objecti per intellectum & eius diuisio per eumdem à quolibet alio, quia omnis vnitatis est individualis rei in se, sed actus ille confusus est individualis entis in se, & diuisio entis à quolibet alio, ergo est vnitatis entis, per intellectum, probo minorem, quia ille actus tunc non dividit substantiam ab accidente, sed potius adunat, (vt sic dicam) nam diuisio objecti per intellectum est clara cognitio cuiusque objecti, vt diuisio animalis in rationale & irrationale est illorum clara cognitio, quia tunc intellectus vnu ab alio separavit, ac dividit seu separat, quando vero confusa cognoscit, non dividit vnum ab alio, nec distinguit, sicut ergo distincta cognitio est diuisio, & illi respondent plura obiecta vt plura, ita confusa cognitio est individualis, & illi respondet objectum individualis, quod latius propono ea disputatione quæta Metaphysicæ sectione 10. Dixi vnitatem esse, vel actum intellectus, vel ens rationis, nam licet ego probo ea disputatione quinta Metaphysicæ sectione septima vnitatem vniuersalem esse actus intellectus, tamen oportet hic vniuersalius hoc disputatione, ensenim rationis resultans ex actu, resultat ex eo actu confuso non discernente obiecta, itaque si ens vt sic dicit immediate substantiam & accidentem, vt talia sunt, sunt plura, vt plura, & fundant solum æquiuocationem, si vero ens vt sic non discernitur per conceptum communem de ente; sit vnum ab illo actu, quia ab illo habet individualis per intellectum, sicut eam habet animal. Confirmo hæc contra hanc solutionem. Ens confuse cognitum sunt plura simpliciter? Vel vnum simpliciter in ratione conceptus communis? Si primuni, ergo non habet vnum simpliciter conceptum, sed simpliciter plures. Si secundum: ergo, cur non erit vniuersum cum habeat vnitatem? At repugnat id non esse simpliciter vnum, vel simpliciter plura, quia vel simpliciter dividuntur per intellectum, & sic erunt plura, vel simpliciter manent intellectu individualis, & sic sunt simpliciter vnum.

§. 29. Secundo arguitur, ens transcedit,

dit substantiam & accidens, ergo ens ratione distinguitur à substantia, & accidenti, ut superior ab inferiori, antecedens patet ex summulis, & ratione, nullus enim est conceptus substantiaz, aut accidentis, qui non sit formaliter ens, vt ens opponitur chymæra, consequentiam probo, quia substantia, vt substantia non est transcendens, nec item accidens, ergo cum in substantia, & accidenti sint & conceptus entis transcendens, & conceptus substantiaz & accidentis non transcendens, conceptus entis ratione distinguitur à conceptu substantiaz, & accidentis, alioquin non posset alter esse transcendens, altero non transcendentem: eam distinctionem esse superioris ab inferiori patet, quia ratio transcendens est communis ijs, quæ transcendent, nam transcendere aliqua, est in illis reperiri, at ratio reperta in multis, est illis superior, & universalis comparatione illorum, ergo ratio entis distincta à substantia, & accidente est illis communis.

5. 30. Dices primo, ens & accidens ratione distingui, non quidem ex parte objecti, vt distinguitur animal & rationale, sed ex modo concipiendi, quo utrumque immediate cognoscitur, sed ens clare, atque distincte, accidens vero indistincte, atque confuse: at inde non sequitur ens esse ratione communem. Contra, quia in mea sententia non est alia distinctio rationis ex parte objecti, præter istam confusam notitiam inferiorum. Deinde non est transcendens ea cognitio, quia est extrinseca substantiaz, & accidenti, ratio vero transcendens imbibitur in illis essentialiter: ergo ex parte objecti repetitur ratio transcendens: consequentia patet ex terminis, ergo ex parte objecti ratio transcendens ratione distinguitur à substantia & accidente, patet consequentia, quia ex parte objecti concipiuntur substantia & accidens, vt non transcendentia, & ex parte objecti concipiuntur aliqua ratio transcendens, quod repugnat fine distinctione rationis ex parte objecti, ergo ens ex parte objecti distinguitur à substantia, & accidente. Item cognitio clara entis non est cognitio clara substantiaz, ergo ens clara cognitione abstractur à substantia. Quo ergo modo pertinet ens cognoscitur clare manifeste incognito clare accidente, si ab-

stractur ens ab accidente cognitione clara? quia abstracti vnum ab alio, & cognosci vnum sine alio, idem sunt. Deinde illud, quod manet incognitum est ens, ergo ens cognoscitur, & manet incognitum ut u argumentaris, & relaberis in tuas difficultates.

5. 31. Dices secundo ens esse transcendens, quia ens dicit substantiam vel accidens, omne autem ens est substantia vel accidentis. Contra hanc solutionem arguamus. 5. trigesimo secundo. Deinde etiam rationale vel irrationale erit transcendens, nihil est enim quod non sit rationale, vel irrationale, spirituale vel materiale, ergo aliqua est ratio transcendens, quæ in substantia distinguitur ab eius differentia, similiter & in accidenti.

5. 32. Tertio arguitur. Hæ prædications, substantia est ens, accidens est ens, sunt superioris de inferiori, ergo ens est superior substantia, & accidente, probo antecedens: tum quia ens est de intrinsecō cōceptu substantiaz & accidentis, de quibus formaliter prædicatur, item cum neutro conuertitur, nec valet consequentia ab ente ad substantiam in particulari, neque ad accidens in particulari, valet autem ab accidente ad ens, item à substantia ad ens, ergo illis conueniunt omnia attributa rationis superioris, & inferioris.

Objicies primo, ens dicere immediate substantiam & accidens clare, & distincte cognita. Contra ergo de neutro potest prædicari ens, quia substantia & accidens clare cognita, non possunt de substantia prædicari, non quantum ad rem prædicatam, vt patet, nec quoad modum prædicandi, quia modus prædicandi sumitur ab actu confuso non repræsentante substantiam magis, quæ accidentes, vt patebit disp. 5. Metaphysicæ, per te autem cognitio entis est clara de accidente, & substantia, ergo nullo modo possunt prædicari.

5. 33. Objicies secundo prædicari quidem ens non abstracte cognitum, sed restrictum per subiectum. Contra vel concipiatur ens vt quid commune (quod contendo) vel clare concipiuntur substantia & accidentis secundum proprias rationes: sic autem hæc prædicatio non est formalis,

formalis, substantia estens, quia suppositum & praedicatum eodem modo non concipiuntur enim concipitur classe, sed non est substantia. Ie[m] substantia concipiatur in ratione substantiae ergo. Conformatus quia per se in accidente non concipiatur, ut distinctum à differentia, alioquin possit abstrahi, ergo accidentis eodem modo concipiatur de substantia & substantione ac- cidentia.

Nec vero in substantia que concipiatur accidentis substantia accidentis, & sic differentia & unum praedicatum (non unquam) non iuvat, quia difficile est eodem modo co-

gnosciri clare & distincte substantiam & ac- cidentem. Deinde cognitio clara de alio ob- jecto non facit proportionem formalē, nam si tū contipis clare substantione hominis. Pe- trum & Paulum, & nihil aliud, tunc praedi- catio hominis de Petro non fit formalis per claram notitiam de Paulo, nec Deus officit similes predicationes, nō cognitio de Bau- lo, in qua tam p[ro]p[ri]etatem, quid inter est prae- dicatio predicta Petri, affinitus ergo formalis praedicationis hominis de Petro, quia Petrus clare dognoscitur sub ratione Petri, & confu- se vero substantione hominis. Addo non mo- do substantiam de accidente, sed substantiam creatam. Desim, quia in causa & causa iuxta, necessario conceptum v[er]o per cognitorem entis, quia omnia illa analogie & conuenient in ratione substantiae, & accidentis.

5.34. Objecis tertio, quod immediate dicere substantiam, vel accidentem confuserit cognita, bene, ergo ens est substantia à substantia, & accidente, quia nihil aliud est abstractio, vt dixi §. 30 deinde ergo, h[oc]c] praedicatio substantia estens, de ente vno cognito, si- ue h[oc], Petrus est aliqui homo, est de individuo vago, est universalis de singulari. Patet con- sequentia ex disputatione quinta, quo ostendit individuum vagum esse, vniuersale, illi e- nem conuenientia omnes proprietates rei vi- niuersalis. Deinde cum ille conceptus con- fusus non separaret, sed adunet substantiam & accidentem, illa efficit vnum in cognitione vnitate vniuersali sufficiens ad praedicatio- nem entis de pluribus. Recognosce §. 28. Mihi h[oc] nunc sufficiunt, quibus arbitrios satis ostendi ens esse abstractum è substan- tia & accidenti, de quo recidit sermo dispu- tatione secunda metaphysicæ secti. 3. Pro-

paratus sumus ad exemplum, & cuiusdam concepcionis substantiae & analogie fit pro- bationem in operibus ab aliis istis quod est in ratione substantiae & accidentis.

VSB SECTO

supradicta in ratione substantiae & accidentis

Analogia non consistit in dependen- cia, sed in similitudine.

Similitudinem analogie habet.

ad similitudinem rationis.

Ergo recentioribus & operibus habent

gnobiles, ante eis sequentes, et

adseruntur, deponuntur, & contradicuntur.

& in prioribus, quia ratio cognitiva per

principia & rationes, quae in ratione per-

sonam, & in ratione substantiae & accidentis.

Primum, quia in ratione substantiae & ac-

cidentis, oppositius est ratione substantiae & ac-

cidentis ratione substantiae & accidentis.

Secundum, in ratione substantiae & ac-

cidentis ratione substantiae & accidentis.

ad conceptum analogium, & non probatur

mai[or], quia ratio cognitiva respicit infi-

eriora, quia est per ordinem gradus, ergo ea

est similitudinem de dependencia & inde-

pendencia in ratione substantiae & accidentis.

Ergo. Con-

formatum quod in ratione substantiae & ac-

cidentis prius non aut dependencia, & si ergo ei pro-

proposita datur, & deinde ratione substantiae & ac-

cidentis ratione substantiae & accidentis, quia

ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

cidentis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

identis ratione substantiae & accidentis ratione substantiae & ac-

milia in entitate, sed non cognita explicite substantia, vel accidente, non potest concipi prioritas in participanda ratione communi, quia non viis rebus, quae sunt priores, eatum prioritas videri non potest, ergo.

Confirmatur, quia vel cernitur in aqua-litas, vel non. Si primum, ergo non est conceptus confusus, neque obiectum unum, vt dixi in §. 15. si secundum, ergo conceptus est eminens unus, ergo cognoscitur ut similis omnibus, latente dissimilitudine, & prioritate, atque adeo erit vniuersus. Quod vero confuse continet inferiora dissimilia, nil officit unitati conceptus, & vniuationi, tum quia unitas conceptus non sufficit ab obiectu materiali, & confuso, sed a ratione, quae explicite, & formaliter cognoscitur.

Dices in conceptu communi non cerni inaequalitatem, cernit tamen in conceptu entis contractio ad inferiora. Contra, ergo iam inaequalitas non prouenit ex dependentia unius ab alio (vt ex §. 37. constabit) sed extraneous, de qua videro subseq. sententiae. Quod vero dicitur in probatione argumenti primi, rationem communem dicere ordinem ad sua inferiora, à quibus petit inaequaliter participari. Respondeatur rationem communem dicere eum ordinem, sed explicite non cognosci inaequalitatem, nisi materialiter & confuse, sicut animal inaequaliter respicit hominem, & leonem, licet id non cognoscatur explicite: explicite enim tantum cognoscitur ab ea respici inferiora, quae autem, aut qualia illa sint, non cernitur in ratione communi, per quae patet ad primum.

§. 37. Secundum argumentum è regione opponitur confirmationi oppositæ sententiae, & illius fundamento, quia talis dependentia potest esse cum vniuatione: ergo dependentia non constituit analogiam. Probatur antecedens in qualitate, quae vniuersa est actui & potentiae vitali, cum tamen qualitas per prius participant a potentia quam ab actu.

Dices primo, qualitatem esse analogam actui & potentiae. Contra, ergo pars physica erit analogia materia & forma substantiali. Item potentia vitalis vt sic, erit analogia ad potentias apprehensionis & appetitionis, quia apprehensiones per prius participant rationem potentiae, quam appetitiones. Item actus

vitalis erit analogus ad intellectualem & amentem, & intellectio vt sic ad apprehensionem, iudicium, & discursum. Item amor ad simplicem complacentiam, intentionem finis, & executionem mediorum, quae absurdia contra rationem, & sine autoritate non sunt admittenda. Quis enim credit maiorem vniuationem reperiri inter hominem & formicam, quam inter intellectum & voluntatem & inter duos actus eiusdem potentie, nec enim multum contendo, sine vniuersa qualitas, vt sic (quae forte proper transendentiam est analogia) at est sine dubio haec mea sententia vera in ceteris exemplis adductis.

§. 38. Dices secundo, actum & potentiam conuenire vniuerso, quia tantum pendent physice, non vero in conceptu nostro. Contra primo, quia si physica dependentia non constituit inaequalitatem, multo minus eam constituit dependentia in cognitione, quia nostra cognitione non facit obiectum inaequale, ergo id illi conuenit independenter à nostra cogitatione. Contra secundo, quia dependentia actus à potentia vitali non est dependentia per accidens in sola causalitate aeterna, qua unus homo pendet ab alio (qua nunc non venit in iudicium) sed est dependentia essentialis, qualis est inter accidens & substantiali, actus enim vitalis tam essentialiter pendet à potentia vitali, quam accidens à substantiali, ergo sicut ob eam dependentiam ex tua sententia per se ens habet analogiam & prioritatem in cognitione, eandem habebit qualitas vitalis.

Dices tertio, potentiam & actum esse correlativa, & mutuo in conceptu pendere, quod officit analogia. Sed non capio id, quo fundamento dicatur, nam si vnam rem cognosci dependenter ab alia analogiam constituit, multo melius ea constituitur, quando duæ res inuicem dependentes cognoscuntur, quæ cognitione non tollit inaequalitatem rerum cognitarum, quod inde confirmo, quia etiam inter analogia datur mutua dependentia in cognitione, substantialia enim & accidens mutuo dependent in cognitione, sunt enim correlativa, quia substantialia est dependens ab accidenti, & à nobis cognoscitur per ordinem ad illud, item creator & creature dicunt minimum relationem secundum duci.

Tertio à priori, quia potentia phylce ex independens ab actuāl existētia actus, magis quam substantia ab omni accidente, quia potentia prius conuenit esse potentiam, quam actu existere, licet non possit concipi nisi per ordinem ad actum, non tamen apprehenditur ut simul habens esse cum actu, ut apprehenduntur relatiā p̄damentalia, ut similitudo, paternitas, &c. Quod vere in cognitione referatur ad actum possibilem, non tollit prioritas, neque in esse, neque in cognitione, ut continet substantiae creatae per ordinem ad accidens, & creatori per creaturam.

Tandem, quia actus vitalis prius contrahitur ad intellectionem quam ad amorem, quia cognitio p̄cedit amorem, tum in esse, tum incognitione, & tamen amor & cognitio non sunt correlatiā, ergo prioritas potest esse in vniuocis non correlatiū, adde albedinem, & actum visionis circa illam, esse vniuoce qualitatem, & tamen albedo est independens a visione, vel intellectione, quia obiectum non pendet a cognitione sui, at cognitione de albedine est dependens ab albedine in sui cognitione: ergo dependentia non mutua in cognitione non constituit analogiam, cum reperiatur in vniuocis.

Tertium argumentum est, quia tantum essent analogia ea, que dependent inter se, vnde accidentis spirituale vniuoce conuenire cum substantia materiali in ratione entis, quia ab illa non dependet. Item noster actus iustitiae cum actu misericordie dunque, nam a misericordia formaliter non pendet iustitia creatarum.

SUBSECTIO V.

Analogia consistit in transcendentia.

5.40. **T**ranscendentia est, quando unus conceptus communis imbibitur in omnibus differentijs, ita ut nulla sit, quin talem conceptū includat; quod in summis explicauimus hac dictione *REVBAV* v.g. differentiae entis sunt substantia & accidens, at in substantia nullus est conceptus differentialis, quin sit ens, similiter in accidente.

Opinantur igitur alii analogiam propriā confundere in transcendentia, quibus libens assentior, quia per transcendentiam facile explicatur proportionalis conuenientia conceptus obiectui. Præmitendum est discrimen inter conceptum obiectuum transcendentium, & non transcendentium, transcendentia, quando concipiuntur secundum rationem communem tantum (suppono enim ex subiectione 3. ens abstrahi posse ab inferioribus) in illo conceptu cognito, sic confuse per illum actum præcisum nulla inuenitur differentia, dissimilitudo aut disconuenientia inferiorum, in quo non differunt ab vniuocis. Nam in solo conceptu entis non plus cognoscitur substantia aut accidens, Deus aut creatura, quam in conceptu animalis homo, aut leo. At vero quando concipiuntur aliqua differentia constitutiva alicuius entis in particulari substatia, vel accidentis, in illo conceptu talis differentia (ut ita dicam) imbibitur formaliter, & explicite conceptus communis entis, ut cum Deum concipio, concipio formaliter rationem entis. At cum concipio rationem aliquam vniuocam, animal verbi gratia, ille conceptus non includitur formaliter, & explicite in conceptu differentiae rationalis, neque differentia in conceptu communis. Vnde prouenit hominem v.g. constare ex duobus conceptibus metaphysicis, generico, & differentiae ad aquate distinctis, quorum neuter in altero includitur, qui veram metaphysicam compositionem efficiunt. At substantia, vel accidentis non duplicit conceptu, sed uno magis clara constat, quia conceptus entis non efficit in accidente distinctum conceptum a differentia, quia in illa forma stiter includitur, non enim distinguitur ratio accidentis a ratione entis, licet ratio entis vel sic distinguatur a ratione accidentis. Quod non est mirum, licet enim in physicis una res ab alia non distinguatur, quin & conuerso sit inter utramque distinctio: at in conceptu metaphysico potest id contingere: quia distinctio metaphysica nihil est, prater confusam cognitionem, potest autem esse confusio ex parte conceptus communis, quin sit ex parte conceptus particularis. Ex qua indistinctio conceptum prouenit, accidentis non componi metaphysice, quia non habet duos conceptus

ceptrus adaequate distinctos, quod requiriatur ad rationem partis, & compositionis, vt patet in animali & rationali.

S. 41. Hinc oritur secundum discrimen: animal perfectius est in specie hominis, quia in genere, quia in specie habet perfectiorum differentiarum, sed illa perfectio, licet si illi inter seca non est quidditativa, quia conceptus differentiarum non est de essentia generis, sed se habet ad modum formae substantialis, que licet perficiat intrinsece materiam, non tamen est de quidditatu illius conceptu, sic conceptus quidditatus animalis & maner idem genericus, sive componat speciem, sive abstrahat ab illa, & tamen cum maneat idem, per hanc magis in specie proper adiunctam illi differentiam, sicut materia prima eadem manet in homine & cadavera, licet in homine sit perfectior proper vniuenit perfectiore. Secus est in transcendentibus, quorum conceptus communis quidditativa efficitur perfectior in inferioribus, quia formaliter imbibitur in illo, ru differentijs, vt ens in substantia. Conceptus n. entis non est extra conceptum substantie, sicut est animal extra rationale. Cum ergo substantia non duobus, sed uno conceptu constet, totam perfectionem, quam habet essentialiter substantia, habet essentia, licet ille conceptus. Unde ille meus in substantia est quidditatus dissimilis a seipso, quando abstrahitur a substantia, nam substantia est formaliter ens, sed substantia est essentia, licet perfectior accidente: ergo ens in substantia formaliter est perfectius accidente. Vnde ens sumptum formaliter sub ratione entis, vt est in substantia, est in aequali, vt est ens in accidente, quia substantia est formaliter ens, item & accidens, & haec sunt in aequali, ergo ens vt ens, est in substantia in aequali sibi iphi, vt est in accidente, item ens abstractum est in aequali. Animal vero non habet totam perfectionem essentiale, quam habet homo, quia etiam in homine distinguuntur a rationali, & consequenter tota perfectio rationalitatis est extra totum conceptum quidditatum animalis, & tantum intelligitur illi adjungi, sicut materia forma.

S. 42. E quibus colligitur, rationem analogie in transcendentia consistere. Quia ille conceptus transcendentis, neque est omnino idem, neque omnino diuersus, quia, quan-

do concipiatur secundum rationem communem, est quidem idem, quia tunc nulla apparet dissimilitudo quando vero ille meus concipiatur in aliquo inferiori, est quidem dissimilis sibi iphi, vt explicauis S. 41. Nam ratio superior est ens formaliter, item substantia & accidens sunt ens formaliter, ergo ens formaliter habet & qualitatem, & inqualitatem: quia ratio communis entis est aequalis in statu abstractis, quia in illo nulla cernitur inqualitas, sed omnia inferiora sunt similia, vt homo & leo in animali, & ratio entis particularis est in aequalis, etiam in ratione formalis entis in statu contractionis: quia differentia accidentis, & differentia, est formaliter ens, & illa est in aequalis differentia substantiae, que etiam formaliter est ens, ergo substantia & accidens differunt per conceptum formaliter entis contracti, & conueniunt in conceptu entis abstracti. Ab his, petitur solutio rationis dubitandi in S. vnde decimo proposito. Ad primum sufficit authoritas Diui Thomae aliorumque Doctorum adiumentium propriam analogiam.

Ad rationem adductam S. 12. distinguitur minor: in conceptu abstracto non cernitur ratio discriminis, & dissimilitudinis, pro ut abstracto, & per actum illum abstractentem, concedo minorem: in illo conceptu communi clare cogitato in differentijs substantiae, vel accidentis non cernitur dissimilitudo, negatur id quo pacto fiat dixi, S. 40. & 41. reliqua probations, & exemplum de animali corruum hac distinctione.

Dices, ergo illa ratio communis est vniuoca. Nam per te in illa vt sic nulla cernitur differentia: at vero ad rationem vniuocacionis nil requiritur, nisi vt nomen sit commune, & secundum nomen ratio substantiae eadem, ergo nomen entis vt sic est vniuocum, quod vero in particularibus differentijs appareat dissimilitudo entis, hoc non colligit vniuocacionem, quia in inferioribus iam est alius conceptus, vt patet in animali.

Nego cosequentiam, ad probationem respondetur, non solum requiriad vniuocacionem, vt in conceptu communis non apparet dissimilitudo, sed opus est, vt ille meus conceptus communis, etiam in differentijs, sit idem, nec dissimilis sibi, & opus est,

VI quando contrahitur ad inferiora, contrahatur per alium conceptum, in quo ipsa ratio & omnis non imbibitur, ut patetur animalis. Si enim idem est conceptus in statu abstracto, est dispersus seipso vnde ab abstractus ergo non est omnia idem; sed partim idem in abstractione, & partim diversus in contractione, animal autem in utroque statu est idem, quia differentia ab eo distinguuntur ad equum, & sic est omnia idem, non negat potest analogia de unius contractione & eiusdem in superiora, quia pendet a modo, quo contrahuntur, & possunt predicari ita species dicunt compendi ex genere: ergo genus, vegetus, respicit differentiam, animalitatem non est genus abstractus, sed contractum, ois ut ratione non est.

9.41 Ad quod animal accide, conceptus obiectivus semper esse evidens, quando referitur ad eisdem operationes, accidentia, aut alias proprietates, licet conceptus formales sunt distincti. Nam conceptus obiectivus in resto dicit operum relatum ad operationes, & contractus in oblique accidentiales, per quom referuntur. Unde licet actus intellectus varietur, semper manet idem conceptus obiectivus, sicut manet idem albus, licet partes mutent albedines. Ratione est, quia ad mutationem alium rei requiritur, ut mutetur id, quod ponitur in rebus, conceptus ergo animalis, vel sicut est, quando ad illam contractum, quia semper animal denominatur a sensione. Notum est autem actu prestantem animal ab homine esse distinctum ab actu contrahente animal ad rationem: quia ille est magis consumatus, hic vero magis distinctus, neque enim negari potest (vt disputatione 4. 5. 14. ostendi) hominem compendi ex genere & differentia: non tamen abstracto in sua latitudine, sed contracto per differentias, & tamen ille conceptus contractus dicitur genus, qui conceptus, vt distinguitur adiquate a differentia, non est perfectius in uno statu, quam in alio, quia vt sic distinctus, nil habet, per quod sibi sit dissimilis: habet autem maiorem perfectionem contractus per differentiam ab illo adiquate distinctum. Similiter conceptus obiectivus entis semper est idem abstractus & contractus, quia semper referuntur ad existentiam actualem, vel possibilem;

quando enim conceptus est in communione conceptio formaliter a priori dimensioni ad esse, numeris cuius conceptio accidentis, conceptio formaliter a posteriori statu esse, quod respositus praecipiuntur distinctus, non stolidus, quia conceptus obiectivus unus est in animali ut paces in animali, & albo: itaque allegorice conceptus est in abstractus, est quidem conceptus eius, quia est conceptus de aptitudine ad existendum: ut sicut omnia idem in omnibus sunt: sicut animal est omnino idem, quia illud est totius statu, est tunc formaliter conceptus realis, quia differentiae sunt formaliter distinctae, at inde o statu habet dissimilitudinem, quod non continetur in animali, illud per conceptus consequentes accidentes, ut substantia & virtus plures, sed una per ostendit, & quia ea transcondit omnes differentias, quare nequit ab aliquo aequaliter distinguari.

Dices secundo: ergo cum animal est aquilicium, quia inferioribus est perfectius. Nego consequentiam. Ad probandum dico animalis conceptus praeponit a rationali non esse perfectius, nam ut ostendi disputerem, scilicet 4. omnes rationes communes habent distinctas individuationes, vel sicutem habent distinctas essencias, animaliter autem perfectionem habet animal, quia si adiungitur conceptus differentia ab illo omnino distinctus, adiungatur. Encrassem non radium ligatur aliud, ut videlicet dicit. Totiuncidem dico in stipulatum. Fons fece 4. Met. capit. 1. quae est 2. a sectu. 1. ubi dicitur: Ille in diuinis etiam est conceptus rationis, ut iste de ratione animalis, & animaliter dicitur, & ratione animalis, & animaliter dicitur. Et hoc est inveniatur in aliis rationibus, & animaliter dicitur.

SUBSECTIO VI.

Vixit substantia & accidentis, Deo & creaturis conuenientia aliquaratio: si & rationibz communis?

9.44 Ad exactam analogiam rationem huc difficultas spectat, quia ex natura fundamentis dici potest, ex dictis liquiditate conformati entis esse analogam Deo, & creaturis, item rationem substantiae complete, quia licet hec non trascendat ens eratum, transcedit tamen ens distinctum, quia quidquid est in Deo, est formaliter substantia completa, ad rationem vero analogiam.

giz sufficit conceptum communem esse transcedentem in aliquo ex inferioribus per quam transcedentiam constituitur inqualitas (nisi in Deo ut mox dicam) unde constat differentiam constitutuam Deum esse Dei essentia liter, & quid latius, neque analogie, neque uniuoce conuenire cum alijs rebus, quia conceptus differentiae est primo diversus ut rationale, & irrationale, que primo intentionalem nulli conuenient, sed potius faciunt species differre. Senti ergo conceptus Dei I specificatio sumptum conuenire analoge cumente exato irratione entis, & substantia propter transcedentiam explicatam.

10.5.45. Alij probant haec ratione, quia ens creatum, si eum Deo comparatur, simpliter non estens, quia inter verumque distantia inter ipsa infinita.

Sed hæc ratio, licet metaphorice conceptioni deseruat, metaphysice tamen examinata nullius est momenti, quia tam propriè etiam in homine ratio entis, quā in Deo. Non enim comparatur sicut nullus sprator & homini. Pratum enim nullum habet proprietatum, quis autem dicit hominem tam in proprieitate ens, quam pratum ridere?

Addet hominem in sacris litteris vocari imaginem, & similitudinem Dei, & a Perfecto vocari confortum diuina natura. Argumenta oppositabilis concludunt, aliquæ enim scripturali locutiones, quibus affirmant solus Deus esse tantum contendunt, solum Deum uniter continere omnes creature, & illum solum esse per seūiam, & independentem ab alio, creature vero ab illo solo pendere. Quando dicitur esse infinite perfectior, probat nostrum intentum, si enim Deus est perfectior homine, ergo & homo est ens, alioquin nepti est comparatio, quæ debet versari in extrema similia, male enim comparatur ens non enti.

8.46. Difficultas est in alijs conceptibus Dei, & creaturarum; verum uniuoce conueniant? nam duæ res materialiter sunt, & secundum diuersos conceptus possunt & uniuoce, & analogice conuenire, ut homo, & equus in ratione entis, & animalis.

Dico primo aliqui conceptus attributum Dei uniuoce conueniunt cum creaturis. Probatur. Primo, quia ratio voluntatis

animi, &c. non est transcedens voluntati creatura, aut in causa, ut est seruum, organorum analogie, consequentia problematis dicitur optime in sola transcedentia consistit analogia. Neq; hoc ita dicitur, nō obiectum, sed ratione, quod in omnibus suis conceptibus assertio afferendum. Nam cum in transcedentia aut independentia ab omnibus operetur analogia, sed sunt iugis conceptus in causa, qui non transcedentia sunt, neque ab illis formaliter dependunt, similiter conceptibus creatura, et omnia omnia sunt adhuc esse, uniuersaliter probatur, quod in secundam partem, quia ad ueritas angelici circa futura conuictio, conscientia diuina de illis, sunt similiter in causa, et genere futurorum, & unus non pendet ab alio formaliter, quia scientia rationis non est causa rerum, ergo illius conceptus divini nec sunt transcedentes, neque habent causalitatem in conceptu causatus.

Dic est cuius tam opere aliqui hanc esse quidem spernunt, id quoniam sequitur. Secundum enim discipuli negant hoc parci. Tum quia nihil officium Dei infunatur, hos conuictus genus, neque analogia arguit summam distinctionem, inter inferiora. Materia enim & forma substantialis sunt analogia in ratione entis, præterea est uniuoce non inter se, vel de diversis, ut anima & voluntatis, & uniuoce eiusdem & auctori Dei, et quibus adhuc ab omnibus, adhuc conceptus comprehendit Deo, & creaturis quod diversa sunt analogia, vel uniuocatio, sicut in argumento ipsum modum illius conceptus ad transcedentia.

In Dico secundo substantia est ex occidente.

aliquis conceptus uniuoce communis probatur, quia substantia & accidens conueniunt in ratione principij adiuii.

Nam substantia est ex suas proprietates, & calor calificat.

sed ratio principij adiuii nullam dicit transcedentiam, ergo.

Dices secundo Dei attributa posse in pre-

V 3 dica-

dicanicēto constat. Responderur Deum non constari in praedicamento substantiæ, ut dixit §. 14. ejus autem attributio non collocantur in praedicamento, quia in categoriis praedicamentis sola accidentia res locantur.

¶ 5.48. Hic disperarem, quod offer illa ratio communis diuinis attributis & decretariis? genitus ne tam specie, quam si videtur mittere fal- locem in Metaphysicæ & Theologie mētē. Aduerte rationem substantiæ complexi, ut est extrahens in primis & dilatans per se rationibus, sicut & hoc in scindens, non esse analogam comparatione illarum, quia invenit se deinde non constata idem in intellectu, quia omnia rerum huius Dei habent aequaliter perfectitudinem, scindens complexior simplices per se, ratiōne, ut in comprehendere Personam & Passum, est analogia propria distinctione in conceptu entis ad illos conceptus, quae sunt.

¶ Rogas ut idem epate p[ro]positum realis sit, jam:

¶ sibi, cuiusque substantiae, quae sunt?

analogus, jam vniuersus? Respondeo, quia sub uno conceptu formalis, & denominatio[n]e habet concreta[m], aut disconuenientiam, ut obiectum. sed a subiecto. sicut homo per sunder conceptum. sed etiam communis rationis, & differt ab eodem.

¶ 5.49. Agitur tota h[ab]it[us] sectionis doctrina pendet ex eo, quod conceptus entis includit intellectus & concretus, id est, quale, quod dividit conceptus entis est in subiecto, & in obiecto. esse transcedens per assumtum contrarium, quia per illum nos cognoscimus interiora; sicut item per quem limitatur ad substantiam, vel actum; ergo ea ratione dicitur transcendentis, quia semper cognoscitur ratio entis eadem, & dicitur. Sunt eadem abstracta, vel contracta, licet actus sit diversus pro statu dictionis abstractionis,

vel contractio.

A

DISPUTATIO X

De modo sciendi.

SECTIO I.

Quid sit modus sciendi? & quae sunt?

¶ DVS Sciendi varie & surpatur, priuata & populi

logica docendis; quia ab

obiecto, quod confide-

re, qui est modus sciendi;

non modo essenti-

am, sed & nomine recipie, sicut intelligit ad ag-

um, quod videlicet ex. Aristoteles scripsit, ab

suum modum sciendi non est modus sciendi;

scilicet scientiam rationis non essendi, &

scendi, sicut cum logice, sed haec pre-

mittebam, ut ex cogitatione arguenda,

cetera facultates capessantur.

Secondo, vis per se pro definitione videtur

ut inesse, & deinceps ratione, quia secundum

invenit se videtur ignota. H[ab]et autem surpa-

tib[us] unus ipsius proprie[tes] est, quam precedens,

nam sicut ad modum propriam, nam modus

sciendi propriis, dicitur, est instrumentum

proprie[tes] sciendi, scientia autem non represen-

tat proprie[tes] in definitione. sed, nequa[m] so-

la divisione, sed in demonstratione, que pro-

prijs sciencie dicuntur. Unde tertio, & surpatur

quod secundum ratione, quae

ad modum sciendi, & in obiecto, quod

est intellectus, & in instrumento, quod

est ratione, quae est in obiecto, & in instrumen-

to, & in intellectu, quae est in ratione, & in obiecto.

¶ Tertio, & surpatur, quod secundum ratione, quae

est in intellectu, & in ratione, & in obiecto.

analogus, jam vniuersus? Respondeo, quia sub uno conceptu formalis, & denominatio[n]e habet concreta[m], aut disconuenientiam, ut obiectum. sed a subiecto. sicut homo per sunder conceptum. sed etiam communis rationis, & differt ab eodem.

¶ 5.50. Agitur tota h[ab]it[us] sectionis doctrina pendet ex eo, quod conceptus entis includit intellectus & concretus, id est, quale,

quod dividit conceptus entis est in subiecto, & in obiecto. esse transcedens per assumtum contrarium, quia per illum

nos cognoscimus interiora; sicut item per quem limitatur ad substantiam, vel actum;

ergo ea ratione dicitur transcendentis, quia semper cognoscitur ratio entis eadem, & dicitur. Sunt eadem abstracta, vel

contracta, licet actus sit diversus pro statu dictionis abstractionis,

vel contractio.

A

modus sciendi pro demonstratione, qui per

verum discutunt conclusionem, item per premisas, in presenti autem late definitum modum sciendi in locu[m]a figuratio[n]e.

¶ 5.2. Sic autem & sumuntur definitus modus sciendi est oratio ignoris manifestativa, nomine orationis non intelligo orationes vocales;

ostendit enim in summulis illas proprietas esse propositiones, nec modum sciendi, v-

erum surpatur autem pro oratione mentali, quam in disputacione vocali explanamus, sicut in ratio externa subrogari pro interno conceptu. Erit igitur proprie[tes] in modis sciendi,

ratio manifestativa, nec arbitris definiendum habeat in quantum unius cognitionem.

¶ 5.3. Quod secundum ratione, quae est in intellectu, & in ratione, & in obiecto, quod

est quadrare, licet omnino cognitio quodammodo manifestetur, id est, ex-

primatis intellectu obiectum, quod primum exprimebat, tamen non loquimur in eo sensu, sed comparatus modum sciendi illi

actui intellectus versante circa idem objectum obiectum, atq[ue] confusum, nō obiectus autem sciendi reprobatur illis actibus manifestis, fugatisque tenbris, obiectum manifeste representat,

& comparatione illis actibus confirmatur

igno-

ignoti manifestatus, id est, clare manife-
sta; obiectum obscure cognitum per alium
a sum per quem ratione obscuraturis, obie-
ctum non tam cognoscatur, quam agno-
rabatur. Exemplum sic in definitione, qua-
clare & distincte & particulariter repre-
sentat, quod confuse representabatur in defi-
nitione.

S.3. Modus sciendi communiter diuidi-
tur in definitionem, divisionem, & argumen-
tationem. Vnum autem haec divisione scin-
tissimae species ad eum distinguitur, ut in
solam unam definitionem disputatione pa-
tebitur.

SECUNDUS Hic & mebas
definitionis pars pro
De definitione.

S.4. Aristoteles, top. c. 4. terminum,
seu definitionem ait esse, oratio-
nem, quod quid erat, esse significarem, id est, ex-
pliante quod quid est rei, seu essentiam
rei, quam quidditatem philosophi vocant,
quia per illam respondemus questioni, quid
est res? constat autem ex Arist. passim, praefer-
tim opere metaphysicorum, definitionem
esse rei essentiam, & quidditatem lib. enim
5. cap. 8. ait. Item quod quid est, etiam in
definitio est. definitio obiectiva est rei essen-
tia, quæ definitur, que non est ratio explic-
ans, sed obiectum explicatur, definitio
vero formalis est actus intellectus, & oratio
explicans essentiam rei, dicitur autem defini-
tio, quia sicut in multisque præceptis obie-
cto non quod necesse est obiectum esse fini-
tum, sed quia actus intellectus clare per in-
genitum rei essentiam non vagatur ultra eius li-
mites; nam actus confundit non penetrantes
rei conceptum vagantur per alias obiecta, id
est attingunt rationes alias communites, à qua
vulneralitate franguntur attingendo clare
rei essentiam, id est, definire, & in singulari-
tate cognoscendo. Quod enim aliqui vo-
lunt, Deum definiri non posse, quia caret si-
ne, non potest probari, quia cum Deus pro-
prium habeat & quidditatum conceptum,
potest clare ac definite cognosci, cognition
autem eum conceptum attingens clare, de-
finitio est Dei, non quod in via eum quiddi-
tatum cognoscamus; nec enim alias sustan-

tias ita cognoscimus; sed quia per effectum at-
tingimus conceptus communes Deo, & crea-
turi, item & differentiam, qua Deus discri-
minatur a nobis. Basim autem Pinus Tho-
mas ait, Deum & eius attributa definiti, op-
positum auctori afferentes exponi possunt
de definitione quidditatis, ad est, quæ sit
notitia quidditatis Dei, qua caret in via,

non tamen de cognitione, & definitione
clara quidditatis. ad hanc videtur
- 6.5. Ve autem huc clarius patet, defini-
tio potest ferri in patres physicas obiecti, id
est, e quibus obiectum cōponitur a parte rei;
v.g. definitio hominis ferri potest in corpus
& animam, e quibus re ipsa componitur: si
quis enim Rogerius quis sit homo? Recte respo-
deret, esse compositum ex corpore & ani-
ma rationali, qua propositione explicantur
materia, forma & carum unio, quæ sunt ho-
minis essentia, quæ definitio physica voca-
tur. Item definitio ferri potest in idem obie-
ctum per conceptus, seu partes logicas, id est,
quæ ipsa non sunt partes, sed tantum con-
federatione nostra, seu logo, vel sermone, v.
g. cognoscere hominem esse animal rationale,
qui duo conceptus dicuntur partes ho-
minis logicæ, seu metaphysicæ, eiusmodi de-
finitio vocatur metaphysica, quia attingit
rei essentiam logicæ, seu metaphysicæ com-
positam. De hac definitione frequentius est
logici sermo.

Aristoteles, met. c. 3. ait omnia per defi-
nitib[us] cognosci, genera autem esse defini-
tionis principia. Unde parat definitionem
necessario ferendam in genus: & quidem
recte, quia generitus conceptus est quiddi-
tatius rei, praedicatur enim in quidquies-
cunque genere ignorat, ignorat rei quiditatem,
ac proinde rem non definit. Hinc Dialecti-
cise est familiare definitionem constare ge-
nere & differentia, id est, ex parte obiecti
attungi essentiam connotando ea, à quibus
dicitur genus, & differentia; ex parte vero
definitionis formalis ineludit cognitionem
genericam, & differentialem. Vbi obserua
duo, alteram, genus non esse remotum, sed
proximum. Est enim inepta definitio, qua
coniungitur ultima differentia cum gene-
re remotio: vt si quis dicat hominem esse sub-
stantiam rationalem, quia inter illud genus &
differentiam clauduntur multa quidditati-
ua prædicata; quibus ignoratis, ignoratur
simpli-

simpli citer homo, ea essentialiter includēs. Alterum est, non oportere de animaliōe ser-riū genus propriè contingit enim definitum non conuenire cum alijs in aliquo concep-tu vniuoco, sed analogo. Nomine autem generis intellige prædicatum cōmūne quiditatine, vt D E V S non conuenit vniuoco cum alijs in conceptu entis; nec substantia cum accidente; cum tamen Deus substantia & accidentis queant definiti; ratio a priori, quia definitio tantum exigit attingere quiditatē definiti: quacunq; illa sit. Oportere autem differētiam attingi est per se notum, alioquin cognitio non attingeret essentiam definiti, qua differētiam includit. Itē non attingeret definiti objectum, sed vase, atq; confuse. Vnde constat definitionem physi-cam esse cognitionem explicantem obiectum, vt est physice: metaphysicam verò esse cognitionem explicantem obiectum, vt est logice compositum, ex genere & differentia.

Item obserua Aristotelis doctrinam 7. Met. cap. 4. definitionem simpliciter solis cōtūnire substantijs, accidentibus autem non simpliciter; sed secundum quid, verba Arist. An definitio quoque, vt & ipsum quid est, multipliciter dicitar? Etenim ipsum quid est, uno quidem modo substantiam, & quod quid significat, alio vero singula eorum, quae predicanter, quantitatem, qualitatem, & quacunq; cetera talia sunt, & infra, etenim interrogare possumus, quid est ipsum quale? Quare & ipsum quale est eorum, quorum est, quid est; non tamen simpliciter, qua doctima frequenter vtitur D. Thom. afferens solas substancialias simpliciter definiri, accidentia vero, & entia per accidens non simpliciter, sed secundum quid. Hæc autem doctrina valde est pressa: accipit enim ens simpliciter pro sola substantia. Negari autem non potest accidentia sua habere quiditatua prædicata, id est, proprias differentias, & conceptus communites; quibus cognitis cognoscantur accidentia, & quibus iognoratis ignorentur; definitio enim albedinis est color disgregans visum. Ita vt albedo iognoretur, nisi illi duo conceptus apprehendantur: item triangulus definitur à Geometra, numerus à Mathematico, syllogisinus à Logico, & exercitus à Politico. Constat ergo de re hac, posse quamlibet rem suo ordine definiri per conceptus communites, & particulares, reliqua verò questio, est de

nomine, de qua nos nihil egit dispu. 10. Met. sect. 2.

§. 8. Potius jure dubitari potest, verum genera diem, i possint? Nam genus nihil est quam individuum cognitum confuse, & inadæquate, sed cognitio confusa, & inadæquate objecti, non potest esse illius definitio (vt ex terminis patet) ergo genus non potest definiri. Dices primo, partem definiri posse, genus autem est pars metaphysica speciei, ergo potest definiri. Sed distinguo maiorem, pars physica definiri potest, concedo maiorem: pars logica, nego maiorem. Præfato est ratio, quia pars physica habet essentiā realiter distinctam ab alijs, quæ per propriā cognitionē potest adæquate cognosci; pars autem logica est id a parte rei cum toto, & ceteris partibus, ac proinde non cognoscitur adæquate, dum ceteræ partes ignorantur. Imo in ipso conceptu partis logicæ cernitur repugnatio, vt definitur, quia eo præcise est logica pars, quia cognoscitur inadæquate, atq; confuse.

Dices secundo, posse considerari totum, vt totum, sic autem definitio generis nō est simpliciter definitio totius: nam definitio animalis non est definitio hominis, vel potest considerari conceptus genericus, vt clare cognoscitur abstractum ab speciebus, hic autem definitio potest, quia habet quidditatiua prædicta, quæ definitiones explanant. Fateor hac ratione genera definiri, illoqua definiti possunt, verū illa reduplicatio, genus in quantum genus, est (vt ajunt) additum diminuens; quia genus in quantum genus cognitum clare, est totum obiectum inadæquate cognitum: & omnia eius quidditatiua prædicata sunt inadæquata specie. Ne autem communem sensum deseramus, dicendum, genus definiti simpliciter, quia attinguntur prædicata, quibus quidditatiue conuenit, & differt ab alijs conceptibus.

§. 9. Non definiti individua ait D. Thomas, rationem arbitror esse, quia individua præter conceptum speciū nullam ad- dunt specialē differentiam; sed tantum logice accidentariam. Definitio autem est conceptus quidditatius etiam logice, ac promide non vagatur per individua. Verum negari non potest individuius definitio substancialis, & quidem essentialis physice: est enim de essentia hujus hominis hæc anima cum hoc

hoc corpore, imo & essentialis Metaphysice : nam hoc animal & hoc rationale sunt primi hujus hominis conceptus; ac proinde quidditatis logice autem non dicuntur quidditatim in ordine ad diuersum praedicabile constituentem, in quo sensu loquitur D. Thomas, quia in ordine ad prædicationem sola species est tota essentia, si autem individua recte possent penetrari illorum definitio esset omnium perfectissima, quia nulli alii rei esset communis, suoq; objecto perfectissime terminos figeret.

S.10. Definitio diuidi solet in definitiōnēm, quid nominis, & definitionem, quid rei, de hac egimus hac sectione. illam recte ait D. Thomas esse explicationem significatiōnis nominum. Explicamus enim quid nominis significent, v.g. quid significent haec voce, homo, leo. Ad quod non exigitur significatio quid rei, licet enim ego ignorem conceptum quidditatum leonis, possum scire illum significari hac voce, leo, quotidie enim experimur nos scire vocum significatiōnes, & ignorare conceptum quidditatum obiectorum, scio enim hac voce, canis Melissenii exiguū canem significari, & tamen nec scio, utrum specie differata molosso.

SECTIO III.

Verum definitio sit modus sciendi?

S.11. Ratio dubitandi est, quia modus sciendi est clara, & expressa cognitio rei, quae obscurè cognoscitur per aliam, verbi gratia definitio, ut sit modus sciendi, debet à definito distingui, quia definitio objectiva, & definitum sunt idem à parte rei, quia cum aliqua re nihil est magis idem, quam ejus essentia, debent ergo distingui (vit monit. D. Thomas) ex parte intentionis, id est, cognitio de definitione debet distingui à cognitione de definito, v.g. cognitio de animali rationali à cognitione de homine, sed haec cognitiones distingui non possunt, nec cognitio definitionis explicat definitum magis, quam cognitio ejusdem definiti, ergo definitio non explicat claram, quod definitura dicit confuse, ac pro-

inde nec erit ignoti manifestatio, nec modus sciendi.

S.12. Definitionem à definito non differre, sic probo: quia cognitio definiti attinet clare atque distincte genus, & differentiam objecti: nam actus, quo ego cognosco hominem, representat hominis essentiam, alioquin non attingeret hominem: si quis enim non format conceptum de hominis essentia, qua ratione de homine conceptum efformatur? Essentia autem hominis, est genus & differentia: ergo ille actus attinet genus, & differentiam. Dices illum conceptum esse obscurum circa genus, & differentiam; quia representat totum confuse continens partes; definitionem autem versari circa genus & differentiam clare, atque distincte; quia versatur circa partes totius: vt si quis dominum apprehendit, versatur confuse circa illius partes, fecis vero quando illas particulatim attinet. Contra: cognitio definiti clara, atque distincta versatur circa genus & differentiam, quia per illam ego cognosco clare atque distincte hominem, e.g. nam quando ego cognosco hominem, vere illū distinguo a non homine, alioquin nō tam cognoscere hominem, quam aliud commune homini, & non homini. Cuius oppositum aperte certatur: quia quando ego cōcipio hominem, non concipio solam rationem communem hominis, nam sūllam conciperem, inepit illum definiri per animal rationale: ergo per illum actum clare cognosco rationalitatem hominis, patet consequentia, quia, nisi per illum clare cognitam, non possum clare cognoscere hominem, vt distinctum a nō homine, sicut non possum clare cognoscere album, vt album, quin clare cognoscam albedinem, quia rationalitas est ratio formalis per quam homo differt a non homine, sicut albedo est ratio albi: repugnat autem effectu formalem clare cognosci, quin forma clare noscatur. Ad exemplum de domo responderemus posse clare cognosci adequate; sic autem includit cognitionem clarā singularem partium, vel cognosci clare inadquate, sic aliqua pars cognoscitur clare, cetera confuse. Tandem qua ratione cognoscitur totum, cognoscuntur & partes; quia totum, & partes sunt idem.

S.13. Dices secundo, cognitionem definiti non esse cognitionem communem,

X sed

sed particulae, & definiti obscuram tamen, arque confusam; earumque differunt à cognitione communis; quia communis representat inferiora mediate, arque remotae; hanc vero representat genere, & differentiam intermediata. Itaque conuenient in confusione obiecti: differunt tamen in immediate, & mediatione. Definitio vero representat definitam clare, arque distincte secundum genus, & differentiam. Genus pater est disputationis, & Metaphysica sectio, in quam cognitionem vniuersalem terminari ad omnia inferiora immediate, & confuse, ac proinde idem est cognitio communis, & cognitio definiti; quia veraque est immedia ta & confusa sui obiecti. Deinde in communiori sententia ens immediate includit substantiam, & accidentem; quae confuse, & immediate representantur, & tamen diuersa est conceptus de ente, vt sie conceptus de substantia; quo ergo differunt, nisi quia cognitio de substantia est clara.

Tertio probo: responsum hoc manifesta implicari corporacione: nam illa cognitio definiti, ut est propria hominis, vt per illam nihil continuo representetur: ergo illa cognitio est divisio hominis à non homine: patet consequentia, quia sive unum obiectum ratione dividitur ab alio, quando clare cognoscitur, ut ab aliis distinguatur: quemadmodum tunc si vnuersitatem alijs, quando cognitio de confundatur cum illis (vt late probabo disputatione, & Metaphysica sectio, 9.) ergo illa cognitio definiti clare obiectum cognoscit, quia illud discernit ab alijs; tunc enim obiectum ab aliis discernitur, quando cognitio terminatur ad illud solum; tunc enim cognitio non est communis, sed particularis.

s. 14. Confirmatur; quia illa cognitio definiti aliud representat clare, arque distincte; quod non representat conceptus communis, alioquin non possit differre à conceptu communis: Ideo enim representat immediate solum definitam, quia clare videt in obiecto aliquid, quod non potest esse commune: nunc enim, disputationis ergo, admitto conceptum communem remote terminari ad inferiora, conceptum vero definiti immediate ad illud terminari. Probo autem hoc discrimen oriri ex clara notitia definiti. Nam si nihil particulare clara

re representat his actus, unde illi oritur, ut adstringatur ad hominem solum, & non in communis animali, vt sic? quemadmodum est communis alia cognitio, quia nil hominis singulariter representat. Itaque cognitionem communem remete te terminari ad singularia oritur, quia nihil in particulari cognoscitur, sed illa tantum clare pugnoscuntur, in quibus singularia cognoscuntur; cognitionem autem definitam est immediata oritur, quia clare cognoscitur, scilicet definiti ab aliis. Ovo ergo, differit à definitio? ergo vt et que actus representat obiectum ratione eadem, ac proinde non distinguuntur definitum & definitio.

Præterea, non potest concipi ratio inferior sine superiori; quia per illam coquitur ergo nec species sine genere. Nec item sine differentia; quia concipitur genus, vt contractum; quod efficitur per differentiam. Tandem quo pacto cognoscitur totum, & partes cognoscuntur.

Premoneo, hominem bifariam posse cognosciri, vel per connaturam valde extrinseca concepiti quidditatiuo, vel quod illi essentialiter annexuntur. Exempligratio, homo haber corporis habitum, & accidentia, quae ex nativa rei in nullo reprehenduntur alio, vt hoc genus organorum, facie, manus, corporis proceritatis, & rudinis. Hæc accidentia parunt eidem partem portionam substantiam illorum esse hominem; unde illa notitia est hominis in particulari, & non alterius rei; nec potest esse alijs communis. Alia accidentia homini insunt, quae magis explicant hominis naturam, verbi gratia, sensus, atque discursus, nam quia sensus est actus secundus substantie animalis sensu, ideo magis eam explicat: quia potentia sensu, ut sensitua connatur essentialiter actum sentientia, itidem discursus est actus secundus substantie rationalis, ut rationalis: quia magis propriè connatur per conceptum quidditatum rationalitatis, quem alia accidentia corporea. Hinc patet, posse conservari in initio totam collectionem accidentium corporis sine anima, & cum alia forma: neq; inferri consequentiam immediatam, & formalent ab his ad hominem, sed tantum remotam; nam quia hæc organa

na seruunt sensioni, & discursui, inferunt cognitionem facultatis sentientis, & discurrentis; at nec sensio, nec discursus possunt esse sine suis facultatibus, ad quas ab illo infinitur immediata consequentia. Item licet D E V S produceret substantiam affectantem accidentibus, non sequitur eam esse hominem; si autem substantia est sensitiva, & discursiva, non potest non esse homo. E quibus deduco cognitionem hominis ordinari ex solo corporis habitu, non esse quidam latitudinem, nec cognitionem claram animalis rationalis, ut sunt animal & rationale; cognitionem autem per quam conceptio hominem sentire, atq; discurrere, esse expressam notitiam animalis, & rationalis; quia per actum secundum cognoscitur claritas potentia, & potentia.

S. 16. Cognitio ergo definita est clara de aliquibus accidentibus, aut connotatis pri-
mū generis, quæ non sunt immediate & es-
sentialiter annexa animali, & rationali; de-
finitio vero est clara notitia eorum conno-
tatorum, per ordinem ad quæ essentialiter
constitutur objectum, quæ accidentia non
penetrantur per cognitionem definiti; unde
definitio est clarius, & expressior co-
gnitio essentia objecti, quam cognitio de-
finiti. Hinc enim clare patet formalio-
rem, & expressorem conceptum formari
de hominis essentia, quando concipiatur es-
se capax rationis, aut vidēdi Dei, quam cum
concipiatur, ut principium corporis recti, at-
que proceri. Hec enim cognitio non facit
cognitioni immediate, & formaliter intelle-
ctu, sicut altera.

S. 17. Ad argumentum ergo S. 12, fe-
lpondetur, utroq; actu cognosci hominem
clare, atque distincte (vt evidenter proba-
tur ibidem) sed diversa ratione, nam per ac-
tum definiti cognoscitur essentia hominis
clare in ordine ad accidentia propria qui-
dem, quo differt a conceptu communis; sed
quæ sola non explanant essentiam homini-
nis perfecte, at definitione explicatur ea-
dem essentia per ordinem ad alia acciden-
tia corporeæ non immediate, sed per discur-
sum, taque propter definitio dicitur con-

tineri confuse in definito, quia essentia co-
gnita per ordinem ad accidentia imperfe-
cta, postea explanatur, & explicatur per or-
dinem ad alia perfectiora, quæque magis
proprie, & immediate connotantur. Nam
sentire, & discurrere sunt finis aliorum ac-
cidentium. Hac autem sunt media, verbi
gratia, organa sensoria ad hanc etiam sensi-
llum species, ab his igitur accidentibus,
qua sunt ceterorum finis explicatio sumi-
tur notitia rei definite, formalior, & imme-
diator.

SECTIO IV.

Leges definitionis.

S. 18. Definitio primum debet conser-
vare cunctum suo definito, id est, sunt ter-
mini pertinentes sequela definitio, & defi-
nitum, quia ab uno ad alterum valere conse-
quentia affirmativa, & negativa, ut hæc. Est
homo, ergo est animal rationale. Item est animal
rationale ergo homo, & hæc non est homo: ergo nec
animal rationale. Ratio a priori est, quia defi-
nitio est rei essentia, que illi, cuius est essen-
tia, conuenit, & non alijs. In qua regula con-
tinetur secunda, scilicet, definitionem de-
bet conuenire omni definito. Nam quæ
conuenit alijs, vel non conuenit omni, est
mala, ut si quis dicat, homo est vivens sensibile,
est virtuosa, quia conuenit leoni, & hæc, ani-
male est vivens reptibile, quæ non conuenit o-
mni animali. Ratio hujus virtutis est, quia talis
definitio non recte explicat totam naturam
definitio. Et in hac secunda regula contine-
tur tertia, scilicet, à definitione ad definitū,
& à definito ad definitionem valere conse-
quentiam. Ratio est, quia definitio & defi-
nitum, sunt termini conuertibiles. Quarta re-
gula, definitio debet esse clarius suo defini-
to propria, & non metaphorica: nam obscu-
ra & impræpria, est virtuosa, ut hæc. Somnus est
imago mortis. Homo est arbor inuersa; quæ defi-
nitiones aptiores sunt poetis, & oratoribus
quam Dialecticis, quibus inepta est omnis
locutio, præter breuem & claram.

S. 19. Quinta regula: definitio debet da-
ri per genera immediata, ut hæc. Homo est
animal rationale: nam, quæ dantur per ge-

nera remota sunt viciose, & obscuræ, vt hac homo est suum animalia rationale, (vt iam dixi sectione 2.) Igitur ea definitio, quæ his proprietatibus conicit, est bona, si vero ei defecet in aliquæ ex illis est mala. Si quis autem interrogaverit, quæ est haec definitio? Responde, Physica, ati Metaphysica. Interrogant autem, quæ est? Nē respondeas, vera, vel falsa, sed bona, vel mala: quia potest definitio esse mala, & vera, quia curta, aut superflua: quia autem est bona semper est vera: Aliqui dicunt esse aliquas definitiones, quæ dantur per proprietates, vel accidentia, ut hæc, homo est animal visibile, quibus ego non acquiesco, quia illæ non sunt definitiones, sed descriptiones, si autem placuerit eas vocare definitiones descriptivas, voca, sed id facies impropriæ.

SECTIO V.

De diuisione.

S. 10. **V**T definitio Logica percipiatur, obseruandum, eam ita nuncupari pentropum à diuisione physicali. Physice res diuiduntur, quando abiunguntur duas partes mutuo unitæ. Exempligratia, hominis interitu abiunguntur corpus, & animus; sectioneque ligni separantur partes, quæ prius erant continuae. Erit igitur diuisione physica, ratione vniuersis inter duas res, sive duarum reru separatio. Huic opponitur vnuas, qua duas res copulantur, efficiuntq; compositum vnum, vt in hominib; inferis reuocatione anima, & corpus copulantur, conflantq; hominem. Hinc logicus dicitur mente vniire, atque diuidere objecta, ea vnu, cum uno actu ita confuse eadem attingit, vt non possit ea discernere cogitatu: sed in omnia fertur fine discrimine, ac si essent vnum, verbigratia, cognoscit hominem, quin discriminaret Petrum à Paulo, aut vllum individuum ab alijs. Illa cognitione dicitur adunare hominis individua, & representare eas sub vna ratione communi: item apprehendit hominem, non percipiens clare corpus, & animam; hæc cognitione adunat eas partes, quia non distinguunt cogitatus alteram ab altera. Quod clarius pater in diuisione, qua vna res secernit ab alia, ea enim dicuntur diuidi,

quæ clare, atque distincte cognoscuntur, vi distincta, que madmodum enim secundum ligii officit, vt due partes, quæ prius erant unum per compositionem, deinceps sint diuulsi, & plura composta, ita cognitio clara secernit vnum objectum ab alio, & efficit, vt sint totalia objecta duorum actuum, cum prius essent objectum vnius confusi. Quæ de re late differitur, disp. 10. Metaph. sect. 2. & 3.

S. 21. Diuiso communiter definitur, conceptus manifestis objectis essentiali per partes. Prima definitionis parte, conservatur cum definitione conuenire, posteriori vero ab eadem differre (de quo sectione sequenti.) Nonnulli arbitrii diuisionem haud esse modum sciendi. Primum, quia Aristoteles solius meminit definitionis, quia (vt recte ait Pater Fonseca primo institutionum Dialecticarum cap. 4.) diuisionem non divisit a definitione, sed in aliis rationibus.

Ad secundum respondetur, modo scienti sufficere clare manifestare attributum (quale est id, quod objicitur in argumento) neque distinctione vnius rei ab alia, quo d' prius confuse concipiebatur, licet non manifeste essentiam, vt patet in argumentatione, quæ pars a definitione distinguuntur, diuisionem autem esse modum sciendi, & clarorem dividendo probatur aperte.

S. 22. Primum enim res diuidi potest in partes, quibus physice componuntur, verbi gratia, homo in corpus & animam. Si enī quis apprehendat hominem, at dubitet, sine substantia simplex, an composita? Nonne ea ignoratione purgabitur, si evidenter sciat hominem esse duas partes, alteram corpus, alteram animum rationalem? Id autem diuisione præstatur, quæ asseritur hominis partes esse corpus, & animum. Endivisum est homo: corpus autem, & animus, sunt partes diuidentes: ergo diuiso hominis in partes physicas manifestius eu representat, quam cognitione diuisi: ergo est modus sciendi essentialiam objecti manifestans.

S. 23. Secundo probatur in diuisione Metaphysica, seu Logica ipsius hominis, id est, quæ fertur in partes, quibus componitur Logice, ac Metaphysice; nō vero à parte rei.

Si quis enim ignorat, quos conceptus claudat homo, lebet aperte, si nouerit alterum esse animal, alterum rationale, qua de re nelli Dialectico heut dubitare. Compsicuitque apertus in diuisione rationis communis in inferiora. Hinc nō cognitus confuse comprehendit communis, clarus concipitur in inferioribus clare cognitis, in quibus ratio communis includitur essentialiter, quia cognitio inferiorum est etiam cognitio rationis communis, & ratio communis, quia ignoratur sicut Petrus, an Paulus dēinceps cognoscitur clare esse Petrus & Paulus. quia inferiora sunt partes subjectivae, de quibus ratio communis prædicatur?

s. 24. E quibus patet aperte diuisionem esse modum sciendi, & cogniti manifestatio. Colligitur præterea omne diuisionem ferti in partes aliquas compoſitum, ita ut cognitio de diuiso terminetur confuse ad compoſitum & cognitio vero de diuisione objectiva, sive de membris diuidentibus, terminetur clare ad partes eiusdem compoſitum. Exempli gratia, in diuisione physica hōis in corpus & animam, & metaphysica in animal & rationale, & logica in Petrum & Paulum ostendit enim disput. 4) Inferiora esse partes subjectivae contentas sub ratione communis, quae vocatur totum potestatiuum, quia de singulis potest predicari, & non de uno solo ex inferioribus, & quia cognitio confusa, & vtracutem alia omnia inferiora immideate terminatur, singula sunt objectum partiale, ratio autem communis, quia omnia singularia amplectitur, & objectum in tota, & ad aquatum. Enī pacto omne diuissum fieri potest, membra vero diuidentia sunt partes, vt enim physice nihil fecatur, nisi in partes, quibus componitur idem proportione, logica diuisione contingit, vnde assertere Petrum esse hominem, & Phœbū esse equum, non est diuiso, nisi diuidatur communis ratio animalis in Petrum & Phœbū quando autem dicitur, oculorum alter est dexter, alter sinister, diuiditur ratio communis oculi confuse cogniti, alioquin non est diuiso. Ite aduertere totidem esse diuisiones, quod compositiones, logican, vt rationem communem diuidere in inferiora, vel compoſitum logican, in suos exceptus, vel metaphysicam, in naturam, & substantiam, vel physicam, in partes essentiales & accidentiales

in integrales similares, aut dissimilares. Illa autē diuiso erit essentialis, quæ attingit prædicta essentialia. Cætera vero vel accidentaria, vel substantiales pro dignitate objec-cti, quo differt à definitione. Hæc enim sim-pliciter fertur in essentiam, diuiso vero in quæcumque partes cuiusvis compoſiti, quod prius fuerit cognitum confuse.

SECTIO VI.

Vtrum diuisio differat à definitione?

s. 25. **D**iuisio nem̄ essentialis non esse modum sciendi à definitione distinctum semper in animum induxi. Nam actus intellectus versantes circa idem obje-ctum modo eodem, non constituunt diuersos modos sciendi formales, quia hi nihil sunt præter actus, de qua propositione nemini dubium; sed diuiso & definitio essentialis versantur circa idem objectum modo eodem: ergo non constituant diuersos modos sciendi, probo minorem: quia utraque versatur circa easdem partes eiusdem essen-tia clare atque distincte. Definitio enim ex-plicit essentiam rei compoſitæ per partes: diuiso autem idem praefat, quod patet ex-emplio, si quis enim definiat hominem esse compoſitum ex corpore & animo rationa-li, quo differt à diuidente eum hominem in corpus & animum rationalem? Nonne verque clare apprehendit diuisione easdem partes, quas definitione?

s. 26. Dices primo utroque actu attingi v-tramq; partem clare, sed modum esse diuissum, quia definitio utramque partem quasi componit hoc pacto. Homo constat corpore & animo. Vbi componitur vna pars cum altera: diuiso autem separat utramq; hac ratio-ne, hominus alia pars est corpus, alia animus. Puerilis mihi videtur hic ludus & illusio. Qui enim ait homo componitur ex duabus partibus, corpore, videlicet, & animo: hominem definit, illa autem phras̄s quo differt ab hac. Compoſitus homo habet vnam partem corpus; alteram animum? & quidem hæc est diuiso, iocatur ei-videt, qui censet non esse idē, Petrum com-poſitum corpore & animo, & Petri partes esse corpus & animus vna. Nam qui dicit partes, & vno-

nem dicit compositionem, & qui compositionem dicit, mulierudinem partium dicit. Quod dicitur de modo compositionis, non explicatur, nam visusque actus est compositionis, siue iudicium; utique affirmatio tanto esse easdem partes, definitio autem diuidit, etiam partes definitionis objectivæ, et jam (ut patet ex §. 20) actus confusus est vno, siue unitas objecti, quia ejus partes non penetrat clare; clara autem cognitio eas attingit, ac diuidit, est ergo idem diuidere objectum cognitione in suas partes, & illas clare cognoscere, de quo latius disp. 5. Metaphysica sect. 7. & 10.

§. 27. Dices secundo, definitione explicari rei essentiam: diuisione autem ejus distinctionem ab alijs, ut auct. Comimb. q. 6, pro ceremoniali. auct. 1. §. Tertio sit uerba. Contra, diuisione essentia lis non egit notitia aliarum rerum à diuiso distinctarum magis, quam definitio. Si enim quis cognoscat corpus & animal rationale, & nihil aliud, poterit hominem in ea diuidere, quemadmodum & per eadem definire. Item definitio vocatur ab Aristot. terminus, quia cognoscit in ob jecto propriam eius differentiam, per quam discriminatur ab alijs: ergo tam definitio, quam diuisione attingunt rationem, per quam objectum differt ab alijs: considerare autem virum differat auct. non est definire ac diuidere, sed considerare distinctionem, qua consideratio non requiritur ad definitionem, nec diuisionem essentiale; sed potius eas sequitur.

§. 28. Idem iudicium est de diuisione integrante, id est, qua fertur in partes integrantes, qua est definitio continua. Item diuisione per partes effectas accidente est descriptio. Sola diuisione rationis communis in sua inferiora non est definitio eiusdem rationis communis. Animal enim esse rationale & irrational, non est definitio animalis; hoc enim concepitur absque rationali & irrationali, & quidem sola hæc est logica diuisione. Cetera, improprie dicuntur diuisione. Hæc autem diuisione logica, est definitio diuidentium extremerum diuidentur enim animal in rationale, & irrational: rationale animal est definitio hominis, irrational vero est definitio bruti. Ratio a priori, quia non potest ratio communis diuidi in sua inferiora, nisi euidenter cognoscatur & ipsa ratio communis & differentia in-

feriorum; cognitio autem clara de ratione communi & differentia propria, est definitio speciei, quia fertur in genus & differentiam, nec intellectus alia ratione diuidentur nisi cognoscendo clare differentias, nec item alio modo definit. Est ergo diuisione logica duplex definitio duarum specierum, Vnde constat diuisionem esse modum sciendi distinctum à definitione, si considerentur circa diuisionem, at vero circa extrema diuidentia, non distinguuntur diuisione logica, & extremerum definitiones, quia vero comparatio est ad idem definitum, atq; diuisum, cùcendum est, eas esse duos modos sciendi distinctos, & utrumque posse sine altero reperiri: definitionem animalis. E.g. sine diuisione, sive que conciliaberis communis sensu, admittentes tres modos sciendi. Hac autem diuisione via præmunitur ad definitionem. E.g. animal diuidentur in hominem, & brutum, hinc autem arripiet quis hominem, ac definit eum esse animal rationale. Si autem diuisione expresse feratur in rationalitatem, tunc non parat viam ad definitionem, sed est ipsa sima definitio. Vide quæ lecio 3. dixi de definitione & definito, quæ huius sunt communia doctrinæ.

SECTIO VII.

Leges diuisionis.

§. 29. Prima lex diuisionis est, vt diuisum contineat in se omnia extrema diuidentia: nam, si aliquod extrellum diuides non contineatur sub diuiso, est mala diuisione, vt hæc. Animal aliud homo, aliud Angelus, quia Angelus non est animal. Hinc sequitur omnia extrema diuidentia debere participare rationem diuisi. Diuisum vocatur res, qua diuidentur, diuidentia membra vocantur partes, in quas diuidentur. Secunda regula, diuisum non est conuertibile cum singulis diuidentibus; quia terminus superior & inferior non sunt conuertibles: nec item pars physica cum toto, quamvis differentia, qua est pars logica, est conuertibilis cum specie. At vero omnia diuidentia simul, sunt aequalia diuiso: nam homo, leo, & cetera animalia, non patent latius quam animal. Hinc sequitur tertia lex, scilicet membra diuidentia esse distincta inter se; alloquin

vitiosa est diuisio, vt hæc animal aliud homo, aliud rationale. Item ne unum extre-
mum distinguitur realiter ab alijs, cetera
autem sola ratione, sed vel omnia ratione,
vel omnia realiter, vt de diuisione entis pro-
bablo disputat. 9. metaphy. l. cito. 3.

§. 30. A diuiso ad vnumquodque extre-
mum diuidens non valet consequentia, vt
hæc est animal, ergo est homo, quia a superiori
ad inferius affirmatiue non valet consequen-
tia, at vero valet ab uno quoque diuidente
ad diuisum, vt hæc est homo, ergo est animal,
quia valet affirmatiue consequentia ab in-
feriori ad superiori. Item non valet conse-
quentia ab uno diuidenti ad aliud vt hæc
est leo, ergo est homo. At vero a diuiso valet con-
sequentia ad vnum extremum diuidens,
ceteris expunctis, vt est animal, & non est leo,
neque equus, &c. ergo est homo, quia conse-
quentia dicitur a sufficieti partium enumeratio-
ne; quia ceteris exclusis, non manet quid sit
animal, præter hominem, at vero a singulis
extremis negatis recte valet negatio diuisi,
vt hæc non est terra, neque aqua, neque ignis, ne-
que aer, ergo non est elementum, at vero ab uno
solo negato non bene negatur diuisum, vt
hæc non est terra, ergo non est elementum, quia
potest esse aer.

§. 31. Dices bonum diuiditur in honestū,
vtile, & delectabile, & ramen ab uno mem-
bro diuidēte ad aliud recte valet conse-
quentia: ergo falso dicimus ab uno diuidente ad
aliud non valere consequentiam. Probatur
minor, quia virtus est bonum honestum, &
eritiam est delectabile. Item & est vtile: er-
go bona erit hæc consequentia, bonum ho-
nestum est bonum vtile. Respōdeo, bonum
diuidi in vtile, quod pertinet ad pecunias, &
bona fortuna: & in delectabile, felicet, de
delectamento corporeo: & honestum, scilicet,
de honore. Vnde virtus tantum partici-
pat vnam rationem diuisi; quia non habet
oblectationem corpoream, neque utilita-
tem pecuniariam, sed habet oblectationem,
& utilitatem spiritualem. Si quando vero
homo virtuosus pecunijs abundat, sequitur
hoc per accidens ex virtute, & non per se.
Vnde respondetur argumento non valere
talem consequentiam. Vel dicendum eam
non esse proprie diuisione boni, sed quem-
admodum illud explicavi, de quo disp. 13.
de anima,

§. 32 Diuisio autem dicitur bona, si his te-
ribus constituantur, si secus, dicitur mala. In-
terroganti autem quæ est hæc diuisio? Re-
spōdeo quid nominis, aut quid rei. Item phy-
sica, vel metaphysica, per partes integrates,
vel essentiales.

SECTIO VIII.

In qua fiat diuisio.

§. 33. **D**iuisio totius actualis fit in par-
tes, è quibus componitur actu,
v.g. diuisio physica hominis in corpus & ani-
mam; metaphysica autem in animal & ra-
tionale; nec enim totum diuisum clauditur
in parte diuidente, quia unaquaq; cognos-
citur actu, vt distincta adæquate, cum enim
dicitur hominis partem esse corpus: corpus
distinguitur ab homine, quia homo inclu-
dit animam, ratione cuius distinguitur à
corpore; idem reperitur in compositione
ex genere & differentia: nec enim differen-
tia continetur formaliter in genera, aut è
contra, sed adæquate distinguuntur mutuo:
species autem ratione distinguitur ab vir-
tutis, ratione alterius. Cum igitur diuisio fit
clara cognitio totius secundum suas partes;
totum ita diuiditur in eas, ut in nulla conci-
piatur adæquate; sed conceptus utriusque
partis simili, & vñ h[ic] sit conceptus clarus
diuisi.

§. 34. De diuisione potestas in partes
subiectas locus est controlleris id est; vir-
trum genus diuidatur in suas species, & ve-
to in solas differentias? Itidem vnam spe-
cies diuidatur in dividua, at vero in divi-
ulgationes animal, verbigraui, ration-
iale, & irrational; at autem in hominem
& brutum? & quidem diuisorem ferrim
solas differentias in species autem denomi-
natiue ratione carunt, sic probari posse vi-
detur. Genus non diuiditur in se ipsum, nec
in species ratione sui, quia totum diuiditur
in partes ipsum autem non est pars sui: ergo
diuitur in solas differentias, in species au-
tem per denominationem à differentiis, pa-
ret consequentia; quia nihil est in quoq; di-
uidatur. Confirmatur, genus diuiditur in
sua inferiora: ergo formaliter diuiditur
in rationem formalem, per quam consti-
tuuntur inferiora in ratione inferiorum,
hx au-

hacten sunt differentiae: ergo formaliter diuiditur in suas differentias.

9.35. Verum genus immediate dimidi in species probatur aperte, quia totum diuiditur in suas partes, sed partes generis non sunt formaliter differentiae, sed species ipsa: ergo genus non diuiditur in differentias, sed in species: major propositio jam est alibi probata: minor patet, quia partes generis, in quas diuiditur, non sunt actuales, sed potestatiæ, seu subjectiæ, id est, sunt partes subjecti, de quo prædicatur genus, etenim species, quæ subiectur generi, & quia illi non subiectur vna sola, sed plures species, ideo dicuntur partes subjectiæ, id est, subjecta partia, ut ostendi disput. 1. sect. 1. de disput.

4. sect. 5. Sed generi in prædicatione directa non subiectur differentia, quia genus de ea dicitur indirecte, sed species illi subiectur directe: ergo species ratione sui, & non ratione differentiae est pars generis: ergo in species, & non in differentias diuiditur genus.

9.36. Confirmatur, diuīsio generis in species est clarior notitia ipsius conceptus generici, alioquin non esset modus sciendi: ergo conceptus diuidens genus terminatur ad conceptum ipsum genericum, alioquin non esset clarior notitia illius: ergo diuīsio fertur in conceptum ipsum genericum, nec vero in eum solum, sed etiam fertur in differentiam, quia illa maior claritas cognitio- nis erit ex differentia, ergo diuīsio fertur in genus, & differentiam, quæ est tota species, quod patet ex argumenti dilutione.

9.37. Ad argumentum ex 9.34. responderetur genus diuidi in seipsum cum differentia, ad probationem respondetur, genus confuse cognitum non esse partem sui, clare autem cognitum cum differentia esse partem sui ipsius cogniti confuse. Nam illa ratio totius potestatiui, & partis sumitur ex diversitate cognitionis clarae, & obscuræ, quando obiectum cognoscitur confuse, tunc amplectitur plura similia, quando vero cognoscitur clare, tunc adstringitur ad aliquod ex illis, hac autem cognitione clara cognoscitur non solum differentia, sed genus ipsum, alioquin genus non cognoscetur clare. Quid enim refert cognosci rationale, nisi cognoscatur esse idem realiter cum anima-

li, & differentiæ illius? conatur ergo actu diuidente cognosci non solum differentiam, sed etiam genus. Ad confirmationem differentiae consequens, terminatur ad solum rationem inferioritatem, nego consequentiam, alioquin genus non cognoscetur clare per diuīsionem: terminatur ad virumque conceptum repertum in inferiori: concedo consequentiam. Aduerto, in specie reperiri conceptum genericum, ratione ejus, genus dicitur de specie directe, nam de differentia non dicitur directe, quia hoc est extra genus, & consequenter recte differentia genus non poterit de specie directe prædicari. Item reperiur inferioritas, quia specie minus patet genere. Hi duo conceptus constituant speciem inferiorem & subiectibilem. Genus autem ratione differentia cognoscitur clarius, quia ratione illius cognoscitur esse idem cum illa: quia quasi efficitur, ut materia per formam. Quare genus dicitur contrahi ad specie per differentias, quia sunt causa clarioris notitiae galleris, & spicci, nec mirari, conceptum communem diuidi in se, quia nihil est quædam clare cognoscii in aliqua specie, cum prius in nulla esset cognitum propter actus confusionem, quo differt hæc diuīsio à physica sectione, qui in nulla parte cernitur totum, quamvis conuenit, quia genus, ut est totum confusum, nullo actu diuidit esse contingit.

S E C T I O I X.

De argumentatione in communi.

9.38. Argumentatio est tertius modus sciendi, ac principius loquacis dialecticæ disputationis, quia dialectica forma perfectum argumentatorem, sicut rhetorica oratorem. Est igitur argumentatio *duæ aut plures propositiones*, quarum una ex aliis sequi debet, ut Petrus est homo, ergo Petrus est animal, ubi aduerte deficitate nota illationis / quæ exprimitur per ly, ergo aut igitur nullam esse argumentationem, ut si dicas Petrus est homo Petrus est animal: non est argumentatio, quia deficit illa nota significans dependentiam conclusionis illatæ à propositione antecedenti. Argumentatio communiter dividitur in *cathymena*, dilecta, exemplum & syllo-

Syllogisnum. Dilemma est argumentum tornatum, sic vocatur, quia complectitur duas partes, quarum altera concessa necessario deprehendit respondens, ut si quis vult conuincere seruum in obedientie, non argumentatur, aut insisti, quo ego tibi precepi, aut non, si non insisti, ergo mentiris, si insisti ergo vidisti loannem, qui ibi erat: ergo etiam mentitur, quia igitur respondens altera parte necessario petitur, vocatur argumentum tornatum id est bicorne, aut binembre. Exemplum est argumentum presumptum ab aliis exemplo, ut iste puer studet literis, ergo tu iam vir debes studere. Enthymema est argumentatio, in qua ex una sola propositione denotatur sequi altera, ut Petrus currit, ergo mouetur. Syllogismus est argumentatio in qua ex duabus propositionibus terciis sequi denotatur.

§. 39. Verum haec diuisio crassa est, atque rudit: quia exemplum, & dilemma necessario reducantur ad enthymema, vel syllogisnum. Item enthymema est syllogismus, quia semper subintelligitur secunda propositione, ideo enim vocatur syllogismus truncaus, id est, una propositione minutus. Unde non bene concludit, nisi explicetur propositio subintellecta, quare consequentia enthymematis est materialis, & non formalis, quia sequitur ratione materiae & non ratione formae. Dicitur, consequentia materialis illa, que sequitur solum ratione materiae, quia antecedens habet connexionem cum consequenti, que consequentia non est formalis, quia posita eadem dispositione terminorum non bene sequitur consequentia, ut Petrus currit, ergo plorat. Consequentia formalis est, quando propter dispositionem terminorum in quacumque materia sequitur eadem consequentia (ut jam dicam) igitur solus syllogismus, est argumentatio, quia nulla alia quid probat, nec infert conclusionem, nisi in syllogisnum formetur, ut probat Collegium Contib., priorum, c. i. q. 2. ar. 3. §. Sit unica conclusio, nihil inquam ratione formae, esto inferatur ratione materiae.

SECTIO X.

Syllogismi definitio.

§. 40. Syllogismus est perfectissimus modus sciendi, quia amplectitur duos

precedentes, additivè conclusionem ex illis deductam. **Syllogismus**, Græce, Latine, ratiocinatio, sive discursus: quia mens ratione ducta probat, quod conatur. Cuius argumentarius vis adeo est perspicua, ut si quis admissa viaque propositione præmissa, neget conclusionem legitime illatam, à rationali deficit. Syllogisnum definit Aristoteles, prior. c. i. Ratiocinatio est oratio, in qua quibusdam positis, aliud quipiam ab his, quæ posita sunt, necessario accidit, eo quod hæc sunt: consequenter autem ex hac definitione sic definitur, syllogismus est modus sciendi, in quo quibusdam positis aliud sequi uice esse est. Modus sciendi est quæ genus, quo ultimo contineunt diuisio ac definitio & syllogismus. Nam oratio, per quam ab Aristotele definitur, remotius genus est: cum omnis modus sciendi sit oratio, at non est modus sciendi quævis oratio, remanserit est exigui momenti. Aristoteles enim solum voluit indicare discrimen syllogismi, quia includit deductionem necessariam unius propositionis ex alijs.

§. 41. Dicitur autem oratio, quia licet tres orationes includit, est tamen una complexa oratio: est autem syllogismus ens per accidens includens tres actus re distinctos, quorum tertius necessario annexatur duobus precedentibus, duo autem priores non sunt mutuo nexi, sed possunt abjungi: accipiunt tamen unitate, non quidem per physicam unionem, sed quia constant ad eam causam motuam ad conclusionem elicendam, vocantur q̄ medium. A qua conjunctione ad causandam conclusionem, & à dependentia huius à prioribus actibus omnes illi tres, scilicet duo inferentes & tertius illatus conflant unam orationem, & syllogisnum. Quonobrem merito dixit Aristoteleum esse orationem.

§. 42. Addit Aristoteles, in qua quibusdam positis, quæ parte significatur propositiones antecedentes, quæ præmissæ vocantur, debere esse plures quam unam, ut consequentia sit formalis, nam, si præmissæ sunt tantum una est, insufficiens ad legitimam illationem. Hæc autem, quæ præmittuntur, possunt accipi, & ex parte objecti, circa quod ratiocinamur, & ex parte ipsorum actuum, quibus ratiocinamur. Ex parte objecti dehent præmissi duo prædicata, quæ habent identitatem realem: cum ratione, quæ iden-

itas prius cognita ducat intellectum in conclusionem, in qua infertur identitas realis illorum praedicatorum inter se (ut patebit sectione sequenti) si hęc identitas extre-
rum cum medio semel admittatur, dicit intellectum necessario in cognitionem conclusionis, siue præmissæ apprehendantur uno actu, vel duobus, illationis enim parum interest distinctio præmissarum. Ex parte vero actuum debent præmitti duo actus realiter distincti, alioquin non erit syllogismus, neque discursus, tum quia non ponuntur quedam ex parte actuum, tum quia D. Tho. ad discursum requirit realem successionem inter utramque præmissam: non quod necessario semper iniciatur successio realis, sed quia potest interjici: quod si uno actu utraque præmissa apprehendatur, non erit formalis discursus, sed virtualis, virtualisq; syllogismus.

§. 43. Subjicit præterea Aristoteles, aliud quippiam ab his, que posita sunt. Vbi incipit explanare essentiam conclusionis, ac primum debet à præmissis esse distincta, id enim significat, aliud quippiam ab his: quod ex parte objecti non potest esse realiter distinctum ab utraque præmissa objectiva: nam, si esset realiter distinctum, non posset ex illis necessario deduci. Tota enim necessitas illationis innititur huic principio, quæ sunt eadem vni tertio, sunt idem inter se. Ex identitate autem extreborum cum medio, quæ disponitur in præmissis, infertur in conclusione idētitas extreborum inter se, quæ si non esset eadem realiter cum identitate extreborum cum medio, inepte ex illa deducetur. Nam ex eo quod Petrus sit risibilis, & risibile sit admiratum, inepte deducitur lapidem esse substantiam: apte autem deducitur Petru esse admiratum, quia hoc realiter reperitur in præmissis, secus illud. Igitur aliud quippiam debet esse ratione distinctum, tum quia si non distinguitur ratione, non erit modus sciendi, de cuius conceptu est, clare explicare per unum actu, q; per alium fuerat confusa cognitum, at in præmissis cognita fuerat confusa idētitas extreborum inter se, quæ clare cognoscitur conclusione: tum etiam, quia, si conclusio nec realiter, nec ratione distinguitur à præmissis, non erunt in syllogismo tres, sed duas propositiones. Ex parte vero actuum conclusio debet esse re-

liter distincta à præmissis; alioquin erit virtualis syllogismus, non formalis.

§. 44. Aduerte; quando dicit Aristoteles, aliud sequi à quibusdam positum, non esse sensum, præmissas debere esse ita certas, ut non possint negari; illa enim definitio in solam demonstrationem quadraret. Neque item illas esse ita probabiles, ut possint admitti, id enim conuenit syllogismo topico. Perinde est ergo quibusdam positum, ac quibusdam concessis à respōdente: tum quia explicatur sola forma syllogistica abstracta ab omni materia, tum etiam quia explicatur necessitas conclusionis cum præmissis. His enim admissis non potest illa negari, quia cogeretur respondens admittere duas propositiones mutuo contradictentes.

§. 45. Ultima particula definitionis est eo quod haec sunt, id est, conclusio requiritur necessario ex præmissis, eo præcise, quod præmissæ concedantur. Vbi explicat Aristoteles cōclusionem syllogismi deduci per consequentiam formalem, id est, esse legitimam propter dispositionem terminorum, quibus admissis necessario debet admitti conclusio. Licet enim consequens sit falsū, non potest negari admissis præmissis, quia cogeretur negare aut concedere duas propositiones contradictorias, illa est ergo consequentia formalis, quæ in quacunque materia debet necessario admitti ex suppositione, quod præmissæ admittantur propter dispositiones ipsarum præmissarum, quod significatur hac voce, quia haec sunt. Tota hęc definitio conuenit syllogismo ut sic tam categorico, quam hypothetico, quamvis Conimbr. & alij. i. prior. c. i. q. 2. oppositum contentur, quod facile probabis, si consideres nullum syllogismum posse sine hac definitione consistere. Hac de re partim agetur disp. ii. vbi de demonstratione erit sermo.

SECTIO XI.

Materia, & forma syllogismi.

§. 46. Syllogismus alter objectius, formalis alter. Ille est objectum, circa quod versatur syllogismus formalis: hic autem est ipsa ratiocinatio seu actus intellectus,

& ut, quibus circa obiecta ratiocinamur, syllogismus obiectius est materia syllogismi; quia actuum obiecta, vocantur materia, circa quam scientia versatur (vt dixi disput. & sect. 1.) quia obiectum denominatur cognitum, aut amatū à scietia, aut amore, scientia autem, aut amor est, quo dominatur scitū, aut amatum. Materia autem vocatur, quæ denominationem accipit ab alio: id autem, quod eā dat, dicitur ratio formalis, seu forma (vt ostendam disp. 2. physicorum.)

§.47. Hæc materia est triplex (vt in summulis explicui). Necessaria, quæ non potest aliter esse nec per potentiam Dei, ac per propositionem dicitur, vt Petrus est homo, Petrus non est lapis. Remota, quæ nec per potentiam Dei potest esse, sicut enuntiatur, vt Petrus est coloratus, Petrus est duobus in locis, quorum prius est necessarium ex natura rei, potest tamen diuinitus esse sine colore Petrus: alterum est impossibile ex viribus naturæ, non tamen ex diuinis. Tertia materia est contingens, quæ viribus naturæ potest esse & non esse, vt Petrus currit.

§.48. Syllogismus formalis (qui comparatus obiectu est forma illius;) constat etiā materia, & forma. Materia alia est proxima, alia remota. Remota sunt termini propositionum (de quibus mox) proxima vero sunt propositiones ipsæ, quibus coalescit syllogismus. Hæc propositiones sunt vel evidentes, quæ constituunt syllogismum demonstratiuum, vel probabiles, quæ componunt topicam ratiocinationem: quæ sunt indifferentes ad veritatē, vel falsitatem. Vel sunt evidenter falsæ, quæ non constituunt syllogismum, nisi ratione formæ concludentē ex mala suppositione præmissarum concessarum: deberet enim vel utraque, vel altera negari: sicque præciderentur concludendi nerui: syllogismus topicus differt à demonstratiuo, quod hic evidenter compellit respondētem concedere conclusionem, quia compellit eundem præmissas admittere, quamobrem conclusio est simpliciter necessaria, secus in syllogismo probabili, cuius conclusio est necessaria solum ex suppositione, quod præmissæ admittantur, quæ sup-

positio nō est necessaria, cum præmissæ possint non sine probabilitate negari. Quapropter sola demonstratio sibi videtur vendicare rationem argumentationis: quamvis alii syllogismi sunt etiam argumentatio propter necessitatem consequitur ex suppositione, quod præmissæ dentur. Aduerte ab his propositionum conceptibus materiæ syllogismi dici probabilem, evidenter, aut falsam, quod de obiecto syllogismi secundum se dici nequit. Res enim nec sunt evidentes in se, nec probabiles, sed ita dicuntur per extrinsecam denominationem ab actibus. Evidens enim dicitur, quæ gignit actu evidenter &c. Quare obiectum secundum se non est evidens, sed vt subest actu evidenti, siue re ipsa evidenti, siue qui evidens apparet, cum non sit, qui probabilis solū modo est, quando talis apparentia alicui innititur fundamento. Potest enim homini præcipiti videri evidens, quod nulli nixum Scipioni. Vnde melius diuiditur materia syllogismi tripartito in evidenter, falsam, & probabilem.

§.49. Hæc syllogismi materia, seu propositiones sunt tres, vel simplices vel compositæ: nam plures esse non possunt, quia nihil concluderent, nec pauciores, quia non esset formalis discursus. Duæ propositiones, quæ sunt causa tertie, vocatur præmissæ, seu antecedentes, quia præciaciuntur ante conclusionem, vt fundamentum, quo eliciatur: & quia sunt causa illius, vocantur antecedentes, id est, priores. Nam causam vocamus, priorē effectu, vt patebit dis. 8. phys.

§.50. Altera præmissarum vocatur, major propositione, altera minor; cur autem ita fiat, incertum. Dicet aliquis ita vocari pro solo libito Dialeticorum, nam, quæ est maior, potest esse minor, vel ē contra. Primam enim vocamus maiorem, secundam vero minorem: & quam ego protuli primam, potui proferre secundam: tunc autem consequentia deducitur eodem modo. Si quis enim dicat Petrus est homo, sed omnis homo est risibilis: ergo Petrus est risibilis, eodem modo concludet ac si dicat, omnis homo est risibilis, Petrus est homo: ergo Petrus est risibilis. In hac opinione duo nihil probantur, alterum, esse extrinsecam denominationem propositioni proferri primam, aut secundam, alterum non variari formam syl-

logisticam ex ea transmutatione præmissarum (ut contra Galenum ostendam sectione 14.) displicet in ea sententia, nullam rationem reddi, cur propositiones ita nuncupentur.

§. 51. Patres Conimb. i. priorum in prænotatione in c. 4. aiunt maius extreum esse, quod in syllogismo præstantiore habet locum, minus vero quod minus præstantem. Verum difficultius est dignoscere, quis sit locus magis, aut minus præstantis? Iudicem Conimb. in cap. 7. q. 2. art. 1. §. *Aristotelica tamen dicunt extreum esse loco præstantiori, quia eminet prædicatione, illud autem minus præstanti, quia subjicitur, itaque extreum maius est, quod de medio prædicatur, minus autem extreum, quod subjicitur medio, itaque eminentius est prædicari de medio, quam ejdem subjici. Illa ergo erit major propositio, in qua medium est subiectum, & illa minor, in qua est prædicatum v.g. *omnis homo est animal, Petrus est homo*, prima est major, quia *animal* prædicatur: secunda minor, quia *Petrus* subjicitur. In secunda autem & tertia figura, illud erit majus extreum, quod in conclusione prædicatur; minus autem erit, quod subjicitur.*

§. 52. Nec placent, nam si propositio est major, quia altera extremitas prædicatur, cur eadem non erit minor, quia medium non prædicatur? etenim medium est præstantius in syllogismo, quia est argumentum conclusionem ostendens, quid autem interest subjici aut prædicari? in prima enim figura in quinque modis indirecete concludentibus minor extremitas prædicatur, & est minor: in secunda autem, & tertia figura nec erit major nec minor propositio, quia medium in altera semper prædicatur, & subjicitur in altera semper, & quamvis major extremitas dicatur, que prædicatur, cur propositio dicitur major, ergo major extremitas dicitur, que reperitur in majori propositione, minor vero que in minori, non vere quia subjicitur aut prædicatur in conclusione, quare autem dicatur major propositio? inquit. Eadem ratione impugnata manet opinio P. Fonsecæ lib. 6. instit. cap. 1. parum diuersa ab opinione Conimbricæ.

§. 53. *Maius & minus* comparate dicuntur, docui in summulis terminum superiorum esse, qui sub se continet alios, inferiorum vero

qui contineat sub alio, ut *omnis homo, aliquis homo, & hic homo*. Itē dixi in summulis quantitatem propositionis sumi ex multitudine, aut paucitate objectorum, proprium est autem quantitatis fundare relationem majoris & minoris, que est in qualitas: propositione autem vniuersalis major est particulari, aut singulari, ut *virga* per multos palmos porrecta, major est quam, que per paucos, ea jgitur propositione est major, que in syllogismo est vniuersalis, particularis autem a singulari est minor. Itaque in *Darij & Feris*, ceterisque modis particularē propositionē colligentibus reperiuntur proprie major & minor propositione, in ceteris autem improprie, & quia modi particulares sunt in disputatione magis familiares, ideo ab illis translata est hæc vox ad alios modos, in his enim duobus prius proferimus propositionem vniuersalem, quam particularē, aut singularē: propterea quæ primam vocamus, *maiorem*, secundam *minorem*. Ita per consuetudinem, & abusum quamcumque primam vocamus maiorem, secundā minorem; cum tamen illis id sit valde extrinsecū: at in modis particularibus est differentia essentialis inter maiores & minores, quare merito Fonseca eo lib. 6. c. 1. fine ait, hunc abusum inuestum calore argumenti emendari debere, sed non emendabitur, inueterata enim consuetudo atque radices agit, altiores vero, quo magis prava. Confirmatur hæc doctrina, quia Rhetores nostram maiorem propositionem vocant simpliciter *propositum*, id est, vniuersale pronuntiatum, removersim ante oculos ponens, more thesē, siue argumenti vniuersalis, minorem vero vocant. *Assumptionem*; quia illa cum vniuersali assumunt ad concludendum; hæc autem assumptione non est tam vniuersalis, quia strietior more hypothesis ad quam ipsi reuocant thesim, conclusionem vero appellant *complexionem*, quia complectitur duas extremitates propositionis, & assumptionis.

§. 54. Materia remota syllogismi sunt termini, id est, subjectum & prædicatum, remota dicuntur, non quod non sint de immediato concepsu syllogismi, sed quia in immediate componunt propositionem, syllogismum autem per propositionem; etenim cum res cōponitur ex partibus compositis ex alijs, hæc partes remote dicuntur componere totum.

tum, quia prius componunt aliā partem, deinde totum integrum. Est autem quæstio de nomine. Hi termini sunt tres, nec plures, quia nihil cōcluderent, nec pauciores, quia non esset locus conclusioni à præmissis distinctæ, si enim essent quatuor, aut plures, non possent in præmissis ostendere identitatem extremorum cum medio. Etenim arguens conatur ostendere e.g. Petrum esse rifiabilem, Petrus, & rifiabilis, sunt extrema intenti (sic dicitur à Dialectico) quam propositionem, quam à respondentे extorquere co[n]atur, infert pro conclusione in primo syllogismo, ut autem probet Perram, & rifiabile, esse re idem, ponit in præmissis alium terminum, cum quo sunt idem re Petru[m] atque rifiabile, id autem ponit non potest nisi afferendo, Petrum esse idem cum homine, similiter & rifiabile esse idem cum eodem homine. Ecce in præmissis non sunt alij termini, nisi homo, Petru[m], & rifiabile. Ratio à priori, quia unus terminus repetitur in utraque præmissa, quia semper est in illis subjectum, aut prædicatum. Vnde duæ propositiones constantes eodem termino non possunt admittere nisi alios duos terminos, quicunque tertio subjiciantur, aut prædicentur, in conclusione autem non potest poni alijs terminus, quin sit positus in aliqua præmissarum, quia debent illi termini poni uniti inter se, qui fuerant unitum medio, nam si nouus esset terminus, cuius non meminisset arguens in præmissis: esset abs re, quia ex ipsi præmissarum concludi non posset. Itaque quia syllogismo probatur identitas duarum rerum inter se ex identitate earundem eum uno tertio, non possunt poni alij termini, nisi illi duo, quorum identitas probatur, & medius terminus, cura quo alij duo sunt idem, eaque propter quando quæ sine parte concludit, ex probatur ei quaternitas terminorum. Indidem autem patet syllogismum cōstatre non posse paucioribus terminis tribus, quia si essent duo dñeaxat, nec esset tertius, nullum esset medium, ex cuius identitate cum duobus alijs terminis inferretur identitas duorum inter se. Tocum enim vis syllogistica innititur huic principio, quæ sunt eadem unius tertio, sunt idem inter se, quamobrem poni debent & tertium & extrema, que sint idem & cum tertio & inter se, quod nec pluribus nec paucioribus terminis quam tribus fieri potest.

Hi autem possunt esse simplices, aut complexi. Quæ dixi de syllogismo affirmativo, locum habent in negativo, negatur enim identitas extremorum inter se, ex negatione identitatis eorundem cum medio, (ut patet in explicandis tribus arguendis formis.)

S. 55. Hi termini sua habent nomina. Unus vocatur *maior extremitas*, alius *minor extremitas*, tertius vocatur *medium*. Hoc est ille terminus, qui repetitur in utraque præmissa, v. g. *homo est animal*, *Petrus est homo*, en *homo* repetitur in utraque propositione, *medium* vocatur, quia est vinculum, quo utrumque copulatur *extremum*, quia *animal* & *Petrus* in illo vniuersali per identitatem: item est *medium* ad inferendam conclusionem, & extremorum identitatem inter se, quia illo medio cognito manu dicitur intellectus ad cognitionem conclusionis. *Maior extremitas* dicitur ille terminus, qui cum medio ponitur in majori propositione, id est, in vniuersali, *minor vero extremitas*, qui ponitur in minori, id est, in particulari, vel singulari. Vide quæ de majori & minori propositionis dixi à §. 50. Nam *major extremitas* est in majori proportione, *minor vero* in minori. Vocantur *extrema*, siue *extremitates*, quia *medium* est unio, quæ vero vniuersaliter vocantur *extrema* unita (ut de termino dixi in sumulis, idem dicturus disp. 5. physiorum) & quævis *medium* est *extremum* in quævis præmissarum, quæ in illa vniuersaliter alterius termino, dicitur *medium comparatione* duorum terminorum, qui in illo junguntur. Quæ dixi de medio in syllogismo affirmativo, locum habent de negatione identitatis in syllogismo negativo, in quo est medium remouens vniuersalem extremorum secum ipso, in affirmativo autem est medium complectens unionem.

S. 56. Hæc de materia syllogismi formulis. Forma est *dispositio præmissarum apta ad concludendum*: id est, congrua prædicatio, atque subjectio extremorum inter se & cum medio: de qua agitur sect. 13. Vocatur forma comparatione actuum, quia hi ab illa denominantur dispositi, id autem, quod denominat aliud, comparatur illi ut forma.

¶

Y 3 SE-

SECTIO XII.

Vtrum syllogismus sit utraque premissa? an sola conclusio? an vero utrumq.?

§.57. PATRES Conim̄b. primo priorum, cap. i. quest. 2. art. 2. §. quartum argumentum, hanc difficultatem attingunt, Albertus Niphus, & alij opinantur essentiam syllogismi esse solas præmissas, conclusionem autem non esse partem syllogismi, sed effectum. Mouentur primo Aristotelis testimonio. 1. poster. cap. 2. definiens enim demonstrationem ait, *demonstrationem autem dicor rationacionem eam, qua scientiam efficit.* At solæ præmissas scientiam efficiunt, id est, cōclusionem: ergo demonstratio sunt solæ præmissæ. Primo autem priorum ait syllogismum constare duabus, propositionibus, & tribus terminis. Secundo mouentur, quia syllogismus facit scire, at conclusio est scientia; ergo conclusio est effectus syllogismi, ergo extra illum.

§.58. Hæc sententia mihi displaceat, quia syllogismus est modus sciendi aliqua ratione distinctus à definitione: ergo plus includit quam præmissas: probo consequentiam, quia in præmissis sola constituitur definitio in ratione modi sciendi, e. g. in hoc syllogismo, *omne rationale est admiratum, omnis homo est rationalis, ergo omnis homo est admiratus*, major propositio non est modus sciendi, si quis autem est, est definitio; minor vero est hominis definitio, ergo in ratione modi sciendi nihil habent præmissæ præter definitionem, aut aliquando diuisionem, ergo syllogismus includit conclusionem, qua in ratione modi sciendi differt à definitione, & diuisione. Ratio à priori, quia conclusio est modus sciendi clare vniōne representans extremorum inter se, quæ vniōne confuse representatur in præmissis: in quibus representatur clare vniōne extremorum cum medio: ergo conclusio explicat præmissarum objectum, ergo est oratio manifestativa illius, ergo modus sciendi, non definitio, nec diuisione, ergo argumentatio, itaq; se habet conclusio comparatione præmissarum respectu vniōnis extremorum in-

ter se, vt se habet definitio, & diuisione comparatione diuisi, & definiti.

§.59. Ad primum testimoniū Aristotelis respondeatur primo, ibi non sumi efficientiā in genere causæ efficientis, sed formalis, id est, demonstratio facit nos scire, id est, reddit scientes; sic communiter definitur syllogismus faciens scire, id est, reddens scientes. Vidimus finem scientiæ speculatiū esse contemplari, cum tamen ipsa sit contemplatio. Secundo respondeatur, syllogismum per præmissas efficere conclusionem, & scientiam: quæ enim conueniunt parti, toti tribūntur, vt homo se mouet per animam. Ad secundum testimoniū respondeatur, quandoque solas præmissas vocari syllogismum, vt à D. Thoma definitio vocatur demonstratio sola positione differens, non quod excludatur conclusio, sed quia satis aperite intelligitur esse pars syllogismi virtute contenta in præmissis, & necessario inde deducta, cum autem ijdem autores conclusionem in syllogismo concludant, non sunt credendi eam vñquam excludere, sed supposita ipsorum doctrina intelliguntur ita loqui breuitatis ergo. Ad argumentum ex ratione patet ex responsu ad primum testimoniū Aristotelis.

§.60. Melius fortasse arbitraretur quis, syllogismum esse solam conclusionem, inquam partem videntur inclinari Philoponus, & Burana. Probatur, quia actus clarus & confusus de eodem objecto, non constituunt vnum modū sciendi, sed conclusio est actus clarus de vniōne extremorum inter se, præmissæ vero sunt confusæ circa eandem vniōnem, ergo præmissæ & conclusio non conflant vnum modum sciendi. Minor est certa, alioquin cōclusio non differret à præmissis: major patet tum in definitione, & diuisione; actus enim confusi circa definitum, & diuisum non constituunt vnum modum sciendi cū actu definiente, & diuidente, tum etiam quia actus confusus nō est modus sciendi respectu objecti; ad quod terminatur actus clarus, ergo actus obscurus non est pars modi sciendi cū actu claro.

§.61. Hæc non sunt improbabilia: fugienda est quæstio de nomine. Tamen communius dicitur syllogismū ex præmissis componi, nam Aristoteles, cum syllogismum, definiuit, non dixit illum esse orationem sequutam

quitam ex alijs duabus, sed oratione, in qua quibusdam positis, aliud sequitur necessario, itaque in ipsa oratione, quæ est syllogismus, ponuntur aliqua, & in eadem ex iam positis sequitur aliud, ergo tam præmissæ, quæ ponuntur, quam conclusio, quæ sequitur, sunt in syllogismo, ut partes in toto. Deinde D. Th. ait conclusionem cum nota illustrationis esse veluti formam syllogismi, præmissas vero veluti materiam, sed tam materia quam forma sunt partes cōpositi, ergo tam præmissæ quam conclusio sunt partes syllogismi. Tandem cōclusio habet sufficiētem connexionem cum præmissis ad cōstituendum vnuū modum sciendi, qui est per artificiū, ad cuius vnitatem non exigitur vera vniō; sed tantum quædam congruentia, quam hic reperies, tū ex parte obiecti, quod cum vnum sit, cognoscitur perfecte per præmissas & conclusionem simul, quia præmissæ terminātur ad essentiam, conclusio vero ad attributa, sicque totū hauritur obiectum: tum etiam reperitur hæc vritas ex parte atuum, quia præmissæ intellectum impellunt, ut necessario eliciat conclusionē, quia solē præmissæ non satis penetrant obiectū, sunt autem motuum, ut penetretur.

§. 62. Ad argumētū distinguo maiorem: quando actus confusus non est principium inferens clarum, concedo majorem, quando vero confusus, quia est clarus circa aliud obiectum, infert actum clarum, nego. Discrimen est præsto, quia actus inferens & illatus habent à parte rei obiectum idem; ad cuius perfectiorem notitiam iuuat actus inferens. Secus contingit definitioni & distinctioni, quæ non inferuntur ex actu circa definitum, ac diutissim. Ad secundam probationem respondeo præmissas simpliciter esse medium sciendi, licet non circa conclusionem: quare ex illis & conclusione tanquam ex duobus modis sciendi partialibus conflatur unus totalis.

§. 63. Hinc deduces modum sciendi ut sic, ut diuidatur in species adæquate distinctas, oportere diuidi in diuisiōnem, definitionem, & conclusionem: quando vero diuiditur in definitionem, & syllogismum; non est in species adæquate distinctas, quia syllogismus definitione conflatur. Item aduerte ex disput. 1. definitionem essentialiter referri ad syllogismum tanquam partem

ad totum. Memento item nullam esse diuisiōnem, quæ non sit vel definitio, vel descrip̄tio, vel saltem duæ definitiones duarum specierum: E quibus deduces non esse simpliciter nisi vnum modum sciendi, qui est syllogismus, & hic demonstratiuus. Cæteri namque non tam sunt modi sciendi, quam modi ignorandi: partiales autem sunt duo modi sciendi. Definitio, atque conclusio.

S E C T I O   X I I I .

Triplex syllogismorum figura.

§. 64. Syllogismi obiectus non dicuntur habere figuram, nisi ut sub-

sunt syllogismo formalī circa illos versanti in aliqua figura. Neque item syllogismi formales habent proprię figuram, hæc enim est per connotatiōnem ad locum diuisibilem, quem occupat corpus, ut rotunditas, triangulus, &c. Improprie autem dicuntur habere figuram desumptam ex modo, quo medium subiicitur aut prædicatur in præmissis. Ut enim variæ lignorum, ac parietum structuræ dicuntur figura domus, sive species, quia per illas dignoscimus quadros angulos &c. Ita dispositio mediij per subiectiōnem & prædicationem est figura syllogismi, & species, quia per illam ratiocinatio dignoscitur & vna discriminatur ab alijs. Hæc figura est veluti forma syllogismi, quia quæ admodum ligna, ac parietes suis aptantur figuris, ita actus intellectus in syllogismum aptantur. Hæc forma nihil addit reale præter essentiam ipsorum actuum, quia essentiaſerunt sunt affirmatio & negatio, & conclusio, essentialiter petit inferri ex præmissis. Verum est figuram esse realiter distinctam à singulis actibus, quia vnuū connotat alios, quemadmodum esse simile supra propriam albedinem connotat aliam; est igitur tota figura syllogismi tres illius actus simul sumptui, quorū tertius infertur ex duobus. Quæ de re agendum disp. 10. de Anima, hic enim plura non sunt è re.

§. 65. Medium in duabus propositionibus potest quadrupliciter constituī: primū si in majori propositione sit subiectum, & in minori prædicatum; quæ ab Aristotele, & Dia-

& Dialecticis vocatur prima figura, e. g. homo est animal, rationale est homo: ergo rationale est animal, secundo poterat ē contra in majori esse prædicatum, & in minori esse subjectū, rationale est homo, homo est animal, &c. quæ à Galeno vocatur quarta figura. Vtrum autem hæc sit à prima distinda? quæretur inservius, tertio potest in utraque præmissa esse prædicatum, quæ vocatur secunda figura, e. g. nullus homo est lapis, omne durum est lapis, ergo nullum durum est homo, quarto potest in utraque figura esse subjectum, quæ vocatur certa figura, e. g. nullus homo est lapis, omnis homo est risibile: ergo nullum risibile est lapis, neque potest excogitari alia ratio, qua constituantur medium in duabus propositionibus, ac propterea repugnat esse aliam figuram, praeter has tres, aut quatuor.

SECTIO XIV.

Modi cuiuscunq; figurae.

§. 66. **Q**ui vero retenta quacunq; figura potest quis ita disponere mediū, vt nihil inde concludat, est enim latus ad errandum campus, Aristoteles mentem careeravit intra certos tramites, quibus cvidēter colligatur conclusio. Hos vocamus modos, quia in illis obseruatur, quomodo medium negatur extremis, an affirmatiue, vel negatiue? an vniuersaliter vel particulariter? aut singulariter? an conclusio colligatur directe, vel in directe? quia ergo hæc omnia spectant ad modum, quo medium subjicitur, aut prædicatur, ideo singuli syllogismi recte concludentes singulos cōstituunt modos, qui sunt vndeuiiginti, quos his carminibus explicamus.

Barbara, Celarem, Darij, Ferio, Baralipiton.

Celantes, Dabitis, Fapefmo, Frisefomorum.

Cesare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti.

Felapton, Disjunctio, Datisi, Bocardo, Ferison.

§. 67. Quorum notitiae præmitto singulas dictiones consulari ternis vocalibus significantibus quantitatem, & qualitatem trium propositionum cujusque syllogismi. A. significat propositionem vniuersalem affirmatiuam. E. vniuer-

salem negatiuam. I. particularem affirmatiuam. O. particularem negatiuam. Dictione ergo quævis significat tres propositiones tribus vocalibus primis, siue affirmatiuas, siue negatiuas, siue vniuersales siue particulares, eo ordine quo vocales disponuntur. Quarta vero vocalis reperta in Baralipiton, & Frisefomorum, sonio seruit, non syllogismo, e. g. Barbara significat syllogismum constantem tribus propositionibus vniuersalibus affirmatiuis, &c.

§. 68. Nouem priores modi contenti primis duobus carminibus sunt primæ figuræ. Quatuor, primi naturales, siue directi. Ceteri quinque indirecti. Quatuor modi descripti tertio carmine sunt secundæ figuræ. Quintus autem ejusdem carminis, & alij quinque carminis quarti sunt tertiaz figuræ, quos singillatim expendam.

SECTIO XV.

Quatuor modi prima figura directe & utiliter concludentes, & ceteri directi inutilis.

§. 69. Primi modi sunt *Barbara*, *Celarem*, *Darij*, *Ferio*, hi quatuor modi adeo sunt perspicui, vt cunctæ ratiocinationes ad ipsos reuocentur, vt ad prototypum cidentis consequentia, quam qui negaret nō alia ratione est puniendus, quam perpetuo ab scholis exilio, more bruti rationem penitus ignorantis: cogitur tamen deductione ad impossibile fateri, aut negare simul duas propositiones mutuo contradicentes. Hi modi directe concludunt & naturaliter. A Dialecticis directa conclusio vocatur, in qua major extremitas de minori prædicatur, indirecta vero, quando minor prædicatur de majori, quod in *Darij* est perspicuum, quia altera præmissa est major, quia vniuersalis, altera minor, quia particularis. At in *Barbara*, & *Celarem*, non est tam facile, quia singulæ propositiones sunt vniuersales. Verum (vt conueniatur inter omnes) illam voco nunc majorem extremitatem, quæ prædicatur de medio, minorem vero, quæ prædicatur

dicatur medium: tunc ergo concluditur directe in hac figura, quando in conclusione prædicatur extremitas, quæ de medio prædicata fuerat in præmissa (vt clare patebit §. 70.) itaq; debet bis prædicari: indirecte autem concluditur, quando extremitas, prædicata in præmissa de medio, subjicitur in conclusione. Percurramus ergo omnes modos directe in hac figura concludendi.

§. 70. Ac primum potest quis vti propositionibus affirmatiis: idque multipliciter. Primo, si omnes sunt vniuersales, qui modus est *Barbara*, e.g. *omnis homo est animal*, *omne rationale est homo*, ergo *omne rationale est animal*. Vbi *animal* prædicatur in majori, & conclusione. Rationale autem subjicitur in minori, & conclusione; tunc ergo concluditur directe, quando extrema in conclusione retinent locum subjecti, aut prædicati, quem habuerunt in præmissis. Melius tamen & vniuersalius dici potest directa collectio, vbi cunq; terminus vniuersalior prædicatur de minus vniuersali, quæ prædicatio dicitur à Dialecticis directa, atque formalis: prædicatio vero inferioris de superiori est indirecta, vt *animal est homo*: quia ergo in *Ferio*, & *Darij*, reperiuntur hi termini, ita reperitur hoc prædicandi genus, & quia terminus vniuersalior est prædicatum in majori, ideo omnis terminus prædicatus in prima figura infertur in conclusione etiam prædicatus, vocaturque illa prædicatio directa. Item propositiones affirmatiæ possunt esse absimilis quantitatis, scilicet major vniuersalis, minor particularis, similiter & conclusio, qui modus est *Darii*, e.g. *omne rationale est homo*, *aliquid animal est rationale*: ergo *aliquid animal est homo*. Nec plures modos affirmatiuos assignant Aristoteles, & Dialectici.

§. 71. Duo tamen difficilia occurrunt: alterum posse concludi ex affirmatiis singularibus, quæ ratiocinatio dicitur syllogismus expeditorius, Albertus Magnus tract. 1. in libr. 1. posteriorum negare videtur syllogismum posse componi ex propositione singulari. Verum Albertus debet intelligi de syllogismo spectante ad scientiam; quæ communiter non est de singularibus, at negari non potest, quin duo termini singulares monstrentur duabus propositionibus esse idem cum tertio termino singulari, ex qua

identitate infertur (in rebus creatis) identitas extreborū inter se. Ratio à priori, quia quæcunque sunt eadem vni tertio in creatis, sunt idem inter se, probata autem identitate vni tertio, euidenter probatur mutua identitas e. g. *Primogenitus Philippi est Rex Hispania*, *Aldefonsus est primogenitus Philippi*: ergo *Aldefonsus est Rex Hispania*, quæ consecutam legitima est, quam in *Barbara*, sed hic modus concludendi nusquam reperitur atque pud Aristotelem in hac figura, nec alijs duabus, ergo hæ figuræ sunt aliquo modo dimutæ.

Respondeo ab Aristotele hunc modum non omissum, sed alio remissum, nempe in cap. 1. priorum, vbi agit de syllogismo expeditorio, hic autem solum agit de his modis, qui sunt communes in hac figura, cæteros, qui speciali egent doctrina, singillatim percurrit.

§. 73. Alterum dubium est, posse concludi ex majori vniuersali affirmatiua, & minori singulari etiam affirmatiua: ergo assignandus est modus à *Darii* distinctus, patet consequentia, quia distinctio quantitatis propositionum sufficit ad distinguendos modos, vt cernitur in *Barbara*, & *Darii*, qui sunt diuersi propter solam quætitatis varietatem; quantitas autem singularis distincta est à quantitate particulari (vt in *Summulis* dixi.) Antecedens probo: quia potest ostendi in præmissis identitas vnius termini singularis, & alias vniuersalis cum tertio termino vniuersali, qua ostensa, euidenter infertur in conclusione, identitas extreorum inter se. Exempli gratia, *omnis homo currit*, *Petrus est homo*: ergo *Petrus currit*, homo est medium, cum quo sunt idem. *Petrus* & *currens*. Vnde infertur esse etiam idem, *Petrum* & *currens*, hic autem modus frequentior est quam *Darij*.

§. 74. Poterit responderi, ex doctrina P. Vazquez tom. 1. in 3. part, & tom. 2. in 1. part. disput. 135. Vbi ait mysterium Trinitatis non posse demonstratione cognosci ex revelatione euidenter cognita, quia conclusio nihil infert & à præmissa distinctū. Nam qui euidenter noscit omnia DEI dicta esse vera, etiam scit hoc dictum esse verum, quia continetur in vniuersali propositione, unde videtur inferri non esse propriè syllogismum, qui constat præmissa vniuersali, &

Z conclu-

conclusione singulari, quia non distinguuntur illae propositiones. Verum eam doctrinam impugnaui disput. 41. in 3. part. sect. 3. subsect. 1. quia nulla demonstratio posset componi ex vna præmissa vniuersali, & altera particulari, nam *aliquis homo currit*, tam continetur sub hac, *omnis homo currit*, quam hæc, *Petrus currit*, sunt enim subalternæ. Ratio à priori, quia nihil refert omnem hominem currere, vt Petrus currat, nisi Petrus sit homo, itaq; concessó omnem hominem currere, negari potest Petrum currere, quia negari potest Petrum esse hominem, donec enim non probantur hæc duæ propositiones: *omnis homo currit*, *Petrus est homo*, nulla est necessitas concedendi hanc: ergo *Petrus currit*. Ratio à priori, quia per solam vniuersalem non bene probatur identitas extremonum cum tertio termino, sic autem deficit medium ad deducendam identitatem extremonum inter se, itaque conclusio non continentur adæquate in sola vna propositione, sed in duabus. Quamobrem supra probauit syllogismum constare duabus præmissis.

§. 75. Respondeo ergo, argumentum euincere posse addi alium modum directe concludendi in hac figura ex majori vniuersali, eum autem omissum, quia reduci potest ad *Darii*, vel in eo directe collocari. Quia nomine propositionis particularis complecti possumus omnes nō vniuersales; modi autem nō geminantur, quando sunt tam similes, vitanda prolixitatis ergo: deficerent enim vocales ad tot minutias minutatim prosequendas.

§. 76. Arbitror non posse alio modo affirmatiuo directe concludi in hac figura, nisi tribus vniuersalibus, vel tribus singularibus, vel majori vniuersali, & minori particulari, aut singulari. Quod inde probatur, qui duo alij modi, qui supersunt, sunt inutiles: E.g. quo concluditur tribus propositionibus particularibus: & alia majori particulari, vel singulari, & minori vniuersali: Exempli gratia *aliquod animal currit*, *omnis homo est animal*: ergo *aliquis homo currit*. Hic est inutilis modus, quia præmissis admissis, & veris, potest conclusio esse mala. Ratio à priori, quia major potest esse vera currente bruto, tametsi currat nullus homo, quare non ostenditur in præmissis identitas, *homi-*

nus & currentis, cum *animali*, quia *currentis* potest non esse *homo*, nam major est particularis, cuius veritas integre potest reperiri in uno solo individuo animalis, quin reperiatur in homine. Eadem ratione hic modus est inutilis. *Hoc animal currit, homo est animal*: ergo *homo currit*, quia homo potest esse aliud animal distinctum ab hoc currente. Itidem hic est inutilis. *Aliquod animal currit, Aliquis homo est animal*: ergo *aliquis homo currit*. Quia major potest esse vera in alio animali ab homine distincto.

§. 77. Dices hunc modum esse utilem in quarta figura Galeni, *aliquod risibile est animal*, *sed omne animal currit*: ergo *aliquod risibile currit*, in quo syllogismo major est particularis, minor vniuersalis, sed ille modus seruata eadem quantitate & qualitate est in *Darii*, per solam transmutationem præmissarum, quæ non tollit legitimam consequentiam: ergo. Respondetur illa figura Galeni recte concludi, at in nostro casu non seruatur ea figura, sed in majori propositione medium est subjectum particulare, vt *aliquod animal currit*: propter quod non probatur identitas illius cum utroque extremo: at in figura Galeni nunquam medium est subiectum particulare, sed vniuersale, vt pater in minori syllogismi positi, *omne animal currit*: ergo in hac prima figura nihil concluditur affirmatiue, quando in aliqua præmissa medium est subiectum particulare (quæ præmissa vocatur) & altera extremitas est subiectum vniuersale in alia præmissa, (quæ dicitur minor.) Hæc de directa collectione affirmatiue.

§. 78. Possimus item concludere negatiue directe in hac prima figura. Primo, majori vniuersali negatiua & minori vniuersali affirmatiua & consequentia vniuersali negatiua, qui modus est, *Celarem*, secundus hujus figuræ. Exempli gratia, *nullus homo currit*, *omne animal rationale est homo*: ergo *nullum rationale currit*. Ratio à priori hujus collectionis, & cuiuscunque alias est: quia negatur identitas currentis & hominis, & propterea negatur identitas currentis cum omni re, quæ sit homo, quod si quis id negaret sequi, est deducendus ad impossibile, & ab scholis abducendus, de quo sectione sequenti. Vel possimus concludere majori vniuersali negatiua & minori particulari affir-

affirmatiua similiter & conclusione qui modus est. Ferio, & quartus. Exempli gratia, *nullus homo currit, aliquod animal est homo: ergo aliquod animal non currit.* Nec assignantur alij modi negatiui directi. Tamen reperitur syllogismus expositorius negatiuus. Exempli gratia. *Primogenitus Antonij non est Rex Hispanie, Petrus est primogenitus Antonii: ergo Petrus non est Rex Hispania.* Item reperitur syllogismus ex majori vniuersali negatiua, & minori & consequentia singularibus negatiuis. Exempli gratia, *nullus homo currit, Petrus est homo: ergo Petrus non currit.* Quibus respondeo, vt §. 72. & 75, Præter hos quatuor modos directos negatiuos non esse alium communiter censem Dialectici, de quo §. 82.

§. 79. Ac primum merito dicitur *ex puris negatiuis nihil sequi*, nam si ponantur duæ præmissæ negatiæ, siue omnes sint vniuersales, siue singulares omnes, siue omnes particulares, siue absimilium quantitatum, nihil omnino concludetur. Ratio à priori, quia ex identitate vnius extremi cum medio & negatione alijs extremi cum eodem medio, infertur negatio extermorum inter se, quod si nullum extremum est idem cum medio, quo pacto ex negatione illius infertur negatio extermorum? verbi gratia, *nullus homo est brutum, nullus leo est homo: ergo nullus leo est brutum*, est hæc stultissima argumentatio, nam ex negatione irrationalitatis & hominis, & ex negatione hominis & leonis infert negationem irrationalis & leonis, quasi vero leo non sit brutum, quia homo non est brutum, nec leo est homo. Immo, quia leo non est homo, & homo non est brutum, proximior est leo vt sit brutum, quia potest esse quod homo non est, de quo secessione sequenti.

§. 80. Deinde possumus negatiue concludere, ex majori vniuersali affirmatiua, & minori vniuersali vel particulari negatiua, quæ collectio est inutilis. Exempli gratia, *omnis homo est animal, nullus leo est homo: ergo nullus leo est animal.* Ratio à priori, quia licet ex affirmatione animalis de omni homine recte sequatur singulos homines esse animal; at non sequitur animal conuenire solis hominibus, quia est ratio generica conueniens etiam bruis, quare inepit negatur de illis, licet affirmetur de hominē, & homo de illis

negetur. Nec enim leo non erit animal, ex eo quod non sit homo, & homo sit animal: sicut est substantia, quamvis non sit homo, & homo sit substantia, estq; mala collectio, quia à negatione vnius speciei de alia, & affirmatione generis de vna specie infect negationem generis de alia specie.

§. 81. Eadem ratione sunt malæ collectiones ex majori affirmatiua particulari, aut singulari, & minori negatiua etiam singulari, vt Petrus, aut aliquis homo est animal, equus non est Petrus, aut aliquis homo: ergo equus non est animal. Item Petrus est doctus, Ioannes non est Petrus, ergo Ioannes non est doctus. Aduerte Celarem posse mutari in quartam figuram Galeni per solam transpositionem præmissarum, tunc autem recte concludetur ex majori vniuersali affirmatiua, sicut & in Ferio, tunc euim nec mutatur subiectio, nec prædicatio medij, quod semper est subiectum prædictati negatiui, exqua negatione recte infectur negatio alterius extremi, de omni ente realiter eodem cum medio (vt patet in illis modis) at in nostro casu hæc dispositio mutatur omnino; quia medium subiicitur affirmatiue, & prædicatur negatiue. At vero in Celarem subiicitur negatiue, & prædicatur affirmatiue, quæ mutatio reddit inutilem syllogismum. Perinde ergo est in præsenti majorem esse affirmatiuam, & minorem negatiuam, ac medium subiici affirmatiue, & prædicari negatiue, quæ est inepta collectio.

§. 82. Item possumus argumentari, ex majori particulari negatiua, & minori vniuersali affirmatiua, qui modus est etiam inutilis in sententia Dialecticorum, damnatur enim à Conimbricens. ex Aristotele primo priorum in explicatione capit. 4. linea. 5. de modis inutilibus primæ figuræ, & à Fonseca lib. 6. cap. 14. damnante eosdem duodecim modos, quos Conimbricens damnat, confessit Villalpand. lib. 5. capit. 7. fine. Contra duos sic arguitur, hic syllogismus est legitimus, *Aliquis homo non currit, omne rationale est homo: ergo aliquod rationale non currit* quæ consequentia non est ratione materiæ, quæ est contingens: Item in utraque præmissa probatur identitas hominis & rationalis, & negatur identitas currentis cum homine: ergo bene negatur eadem cum rationali, tandem, quia potest ad impossibile deduci;

Si enim negetur conclusio, infertur hæc cōtradic̄toria: ergo omne rationale currit; cui additūr hæc minor; sed omnis homo est rationalis, & infertur in *Barbara*: ergo omnis homo currit, quæ contradicit minori primi syllogismi concessæ, aliquis homo non currit. Verum iste modus est inutilis, vt patet hoc syllogismo: aliquod animal non currit, omnis leo est animal: ergo aliquis leo non currit. Quæ conclusio potest esse falsa cum vtraq; præmissa vera. Ratio à priori, quia medium (nisi in syllogismo exp̄positorio) non potest subjici in hac figura particulariter, sed vniuersaliter, nam, si particulare sit, potest verificari propositio, in qua subjicitur in alio objecto realiter distincto à minori, sive non probatur ex vi formæ identitas extremorum inter se. Quamobrem ajunt Dialectici, à medio non distributo non valere consequentiam; quod patet in syllogismo adducto, cuius major est vera nō currente equo, licet currant omnes leones, quo etiam posito omnis leo est animal, ecce major est vera in equo, & minor in leone; vnde concludit inepit. Ad objectiōnem respondeo, illum syllogismum valere ratione materiæ. Non ex parte prædicati, sed subjecti, quia medium, quod est homo, est conuertibile cum rationali: qui sunt termini subjecti in præmissis, & quod realiter conuenit vni rei, conuenit etiam termino, qui cum illa reciprocatur. Ad secundam probationem respondeo, identitatem illam probari ratione materiæ, quia subjecta præmissarum mutuo reciprocantur. Ad tertiam respondeo, eam deductionem indidem oriri, nō ex forma, vt patebit ex syllogismo à me adducto, si quis enim negat hanc: ergo aliquis leo non currit, & deducat hanc: ergo omnis homo currit, ex ea illata nulla propositio infertur contradicens præmissis admissis.

§. 83. Hi sunt modi inutiles primæ figuræ breuiter descripti, quos claritatis ergo in tres partes secabo. In primam modos affirmatiuos, in secundam pure negatiuos, in tertiam mixtos ex præmissis negatiuis & affirmatiuis. Quatuor enim propositiones sunt in hac figura, vna vniuersalis affirmatiua. Aliia vniuersalis negatiua. Tertia particularis affirmatiua. Quarta negatiua particularis.

Hæc possunt bis octies copulari, quartæ utiliter, duodecies autem inutiliter,

EX AFFIRMATIVIS omnibus.

Primus modus inutilium. Ex vtraque præmissa particulari affirmatiua.

Secundus. Ex maiori particulari, & minori vniuersali affirmatiua.

EX PVRIS NEGATIVIS.

3 Ex vtraque præmissa vniuersali negatiua.

4 Ex vtraque præmissa particulari negatiua,

5 Ex maiori vniuersali, & minori particulari negatiua.

6 Ex maiori particulari, & minori vniuersali negatiua.

EX MIXTA PRÆMISSA.

7 Ex maiori vniuersali affirmatiua, & min. vniuersali negatiua.

8 Ex maiori vniuersali affirmatiua, & min. particulari negatiua.

9 Ex maiori particulari affirmatiua, & min. vniuersali negatiua.

10 Ex maiori particulari affirmatiua, & min. particulari negatiua.

11 Ex maiori particulari negatiua, & min. vniuersali affirmatiua.

12 Ex maiori particulari negatiua, & min. particulari affirmatiua.

SECTIO XVI.

Probatur à priori via syllogistica directe concludens in prima figura.

§. 84. Antequam ceteros hujus, & aliarum figuratum modos percurramus, præcurrendum est ad probationem à priori, cur hi quatuor modi euidenter concludat, quo probato vis ceterorum stabilitur, quia in eo sita est, vt ad hos quatuor ceteri reuocentur Aristot. i. priorum c. i. atque toto autem quopiam esse, & de omni quopiam quipiam prædicari idem significat. Atque tum de omni dicimus, quipiam prædicari, cum nihil potest subjecti sumi, de quo alterum non dicatur. Idem dicendum est, & cum de nullo dicimus quipiam prædicari: Quam doctrinam sic explanat Collégium

gium Cohimb. subjectum est in toto prædicato, & prædicatum dicitur de omni contento sub subiecto, exempli gratia, *omnis homo est animal*, si compares hominem ad animal, comperies hominem esse in toto animali, quia latitudo animalis complectitur hominem, si vero compares animal ad singulos homines, comperies animal de singulis prædicari, quia singuli continentur sub homine. Hinc orientur duo dialectica principia. *Dici de omni*, & *Dici de nullo*, id est, quod prædicatur affirmatiue de conceptu communi vniuersaliter sumpto, dicitur de omni inferiori contento sub illo: quo pacto concluditur in primo, & tertio modo prima figura *Barbara*, & *Darij*, cum autem negatur aliquid de ratione communis vniuersaliter sumpta, negatur de omni inferiori contento sub illa: qua ratione concludunt secundus & quartus modus primæ figuræ. Ceterum & Ferio.

S. 85. Hoc dialecticum principium, *dici de omni*, imposuit Aristoteles, huic principio metaphysico, quæ sunt eadem vni tercio, sunt idem inter se, cum dixit, *in toto autem quippiam esse*, & *de omni quippiam, prædicari, idem significat*, id est, idem omnino pronuntiatum est, quippiam esse in alio toto potestatio, & realiter habere conceptum illius, & de illo prædicari, quia ab eo quod res est, vel non est, sumitur affirmatio vera, aut falsa. Ab eo principio metaphysico logicum pendere probatur euidenter. Ea ratione dicitur prædicatum de omni singulari, quando dicitur de conceptu communi affecto signo vniuersali habente descensum distributuum, quia singularia habent realem identitatem cum illo conceptu communi, propter quam identitatem conceptus communis affectus signo vniuersali descendit ad singularia, ergo dici *de omni* innititur identitati reali singularium, & vniuersalis subiecti. Patet consequentia, quia dependentia vnius principij ab alio explicatur dictione causali, ideo, aut quia. Antecedens probatur, *dici de omni*, significat actum affirmatiuum, quo iudicatur, prædicatum realiter identificatum cum conceptu communi affecto signo vniuersali, identificari realiter cum omnibus singularibus contentis sub illo conceptu communi, exempli gratia *dici de omni homine est actus*, quo affirmo animal esse realiter idem cum fin-

gulis hominibus, quia affirmo conceptum hominis ut sic esse realiter animal, sed affirmatio vera identitatis aliquarum rerū pendet ab ipsa earundem identitate reali (ut est per se notum) ergo dici de omni homine pendet ab identitate reali hominis & singulorum hominum.

S. 86. Confirmatur primo, antequam concedamus Petrum esse hominem, licet concesserimus rationale esse hominem, videmus Petrum esse rationale, nisi n. concedamus identitatem Petri & rationalis, non cogimur forma syllogistica ad fatendum Petrum esse hominem, ergo dici hominem de Petro pendet ab identitate Petri cum rationali & hominis cum eodem rationali, exempli gratia, ego dico *omne rationale est homo* enidentitas hominis cum rationali, ex qua nihil de Petro cocluditur, nisi ponatur haec, *Petrus est rationale*, ecce identitatem Petri cu eodem rationali, vnde infertur haec: ergo *Petrus est homo*: Ecce identitatem Petri cum homine pendentem ab identitate hominis & Petri cum rationali, & in conclusione deducitur identitas extremitatum inter se ex identitate earundem cum uno tertio, quod est medium in præmissis. Confirmatur secundo in syllogismo demonstrante, si quis euidenter cognoscit hominem, ut sic (quem significamus hoc termino, *omnis homo*) esse animal, deinde cognoscat euidenter illū conceptum hominis à parte rei esse Petrum: euidenter infert Petrum esse animal: sed ad conclusionem non mouetur nisi identitate extreborum cum uno tertio, ergo ex eo principio pendet Dialeticum principium *dici de omni*.

S. 87. Secundo probatur ex ipso dialetoico principio, *dici de omni*, quod inde vim habet, quia si quis diceret de omni homine, exempli gratia, *illum esse animal*, & admittet, Petrum esse hominem, deinde negaret, Petrum esse animal, cogeretur admirare contradictiones propositiones. Nam si negat Petrum esse animal, infertur contra illum, ergo aliquis homo non est animal: quia Petrus, qui est aliquis homo, non est animal, quæ contradicit majori concessu, *omnis homo est animal*, hoc autem esse absurdum probatur ex metaphysico principio, *impossibile est idem simul esse & non esse*: item quodlibet est, vel non est, quia ergo idem non potest simul esse & non esse,

ideo de eadē re non potest vere affirmari eā esse & non esse. Immo nec potest affirmari mente, quia altera propositio repugnat cum altera, vnde concludo propositiones illas contradictorias versari circa idem obiectū reale, quia earum contradictio est, quia sunt affirmatio & negatio eiusdem de eodem simul, & pro eodem tempore altera vniuersalis & altera particularis, quod si versarentur circa diuersa obiecta, non essent contradictoriz, ergo quia obiectum particularis propositionis habet identitatem realem cū obiecto vniuersalib, ideo repugnant in veritate: ergo tota repugnantia dialektici principij oritur ex identitate obiectorum cū uno tertio: Paret consequentia, quia illa identitas obiectorum inter se non aliunde constat, quam ex identitate eorundem extremorum cum medio. Itaque propositiones contradictoriz non possunt admitti propter metaphysicum adagium, *impossibile est idem simul esse & non esse*. Item probatur eas esse contradictorias, quia obiectum conclusionis realiter est idem cum obiecto majoris: hæc autem identitas realis probatur in majori & minori, ex identitate reali utriusque obiecti cum medio, ergo de primo (vt aiunt) ad ultimum tota forma syllogistica resolutur in hoc principium, *que sunt eadem vni tertio, sunt idem inter se*. Evidenter nisi ex hac identitate extreborum cum tertio sequeretur eorum identitas inter se, non video cur sequerentur duæ contradictoriz ex negatione conclusionis directe illata in prima figura, quia quæ carent ea identitate, non disponuntur bene in syllogismo constante utraque præmissa vera, nec video cuius referrētam exactæ leges bene disponendi medium ut inferatur conclusio.

§.88. Pater Vazquez to. 2. in 1. part. disput. 122. cap. 23. ait principium sylogizandi, non esse hoc principium metaphysicum, sed illud dialepticum, *dici de omni*, tum quia Aristoteles non meminit, nisi *dici de omni*, tum quia syllogistica forma illi principio innixa vim non habet in mysterio Trinitatis, at recta forma vbiique vim habet eamde, ipse autem ait, *dici de omni*, vim habere etiam in Trinitate. Verū ipse conatur defectus inuenire syllogismi, quos non probat. Et enī hic syllogismus expositorius est in prima

figura. Natura diuina est paternitas, filatio est natura diuina, ergo filatio est paternitas. Nec differt ab hoc, Petrus est Rex, haec persona humana est Petrus, ergo haec persona humana est Rex. Dices naturam diuinam esse terminum communem, relationes vero esse particulares, vnde est inepta argumentatio. Contra eadem forma syllogismi probatur, hac responsione peti principium, quia natura diuina non est communis logice, cum non sit vniuersalis, sed singularissima, esse autem communem physice, est eam esse idem realiter cum relationibus, has autem esse particulares, est eas non esse idem inter se, cuius oppositum probat syllogismus.

§.89. Immo eodem pacto non quadrat in diuina, *dici de omni*, quia significat prædicatum vnum dici de aliqua re, & de omnia alia, quæ sit idem realiter cum illa) vt ex Aristotele probauit) quia subjectum comparatum prædicato, est in toto illo, vt *homo* in *animali*, & prædicatum reperitur in omni re, in qua reperitur suum subiectum: vt *animal* in *omni homine* (vt ostendit §. 84. 87. & 88.) sed quod dicitur de natura diuina, non dicitur de omni, quod est realiter natura diuina, quia Paternitas dicitur de natura, & non defiliatione, quæ realiter est natura, ergo forma syllogistica, *dici de omni*, non quadrat in mysterium Trinitatis magis, quam quæ sunt eadem vni tertio. Dices in præmissis nō sumi terminos in sensu formalis, sed identico. Contra ergo deficit principium metaphysicum non in sensu idetnico, sed formalis, & defectu illo non bene concluditur: Deinde in conclusione non infertur identitas formalis relationum inter se, sed tantum identica, ad quod non est ponenda in præmissis identitas formalis relationum cum natura, sed sufficit identica, vt in creatis patet, quia in hac demonstratione solum infertur realis identitas, *omne rationale est risibile, omne admirativum est rationale*, ergo *omne admirativum est risibile*. Constat ergo difficultatem esse communem utriusque principio, & ubi deficit metaphysicum eodē modo deficere logicum, quia ab obiecto pendet prædicatio vera. Aristotelē iam explicui, & ipse P. Vazquez fatetur ab eo alibi hoc principium possum.

§.100. Diuus Thomas, 1. 2. p. q. 28. ait, quæ

quæ sunt eadem vni tertio materialiter & formaliter esse idem inter se: non vero quæ sunt idem vni tertio solum materialiter, vt actio & passio sunt idem inter se, licet materialiter sunt idem cum motu, vt ex Aristotele probat. Verum actio & passio realiter sunt idem inter se, cum tamen relationes diuinæ inter se aliter distinguantur, cum actio & passio non sint idem formaliter in motu (vt vult D. Thom.) ergo ex identitate materiali cum tertio bene infertur identitas realis extremorum inter se. Aristoteles autem (vt ait P. Vazquez) tantum vult exidentitate reali extremorum cum medio non inferri identitatem rationis eorundem inter se. Ratio à priori huius doctrinæ est, quia distinctionis rationis est extrinseca denominatio objecti ab actu confuso, quod vero realiter conuenit objecto confuse cognito, conuenit ipsi clare cognito: quia cognitio clara, aut obscura non immutat prædicata realia objecti: vt patet in Darii, in quo in præmissis affirmatur confuse identitas extremorum, in conclusione vero affirmatur clare: & quidem recte P. Vazquez obseruat nullam fore syllogismorum formam nisi inter terminos, qui essent re, & ratione nostra idem. D. Thom. est in profundiori sensu, nomine enim distinctionis rationis intelligit distinctionem virtualem in diuinis, ex qua inferitur realis distinctionis personarum. Exemplū de motu adduxit, e.g. nam exemplorum non requiritur veritas, maxime comparatione Trinitatis: adduxit exemplum D. Thom. ad ostendendam distinctionem rationis, quod deficit ad ostendendam virtualem. Itaque ex identitate reali extremorum creatorum cum medio infertur realis eorum identitas inter se.

S. 101. Scotus in 1. dist. 2. q. 4. S. 4. Ad prium principale ait relationes non esse idem formaliter inter se, quia non sunt idem ex natura rei cum natura. Contra ex Scoto sunt realiter idem cum natura, tametsi non ex natura rei, ergo, licet distinguantur ex natura rei, non tamen realiter. Respondeat Scotus, illas esse idem realiter inter se, non in subsistentia, quia in ea non sunt idem cum natura diuina, sed illas esse idem realiter inter se in essentia. Bene ait Pater Vazquez hanc respōsionem esse mutilem, quia ex identitate extremorum cum tertio in-

fertur in conclusione identitas extremonum inter se. Nam ex una parte colligitur altera, nec infertur conclusio afferens identitatem extremonum cum medio, quia de hac egerat in præmissis, sed afferens eorum identitatem inter se, alioquin nihil inferretur in conclusione distinctum à præmissis, nam quæ sunt eadem vni tertio, sunt inter se eadem vni tertio, hoc autem inutiliter inferretur in conclusione. Deinde ex identitate substantiarum cum natura in essentia infertur identitas subsistentiarum inter se in subsistentia, quia utraque subsistentia est realiter idem cum natura, vnde infertur utramque subsistentiam esse idem inter se.

§. 102. Ut autem vis syllogistica etiam in Trinitate seruetur, opus est aduertere, quod dixi disp. 19. in 3. p. S. 15. in diuinis esse distinctionem virtualem nobiliorem distinctione virtuali creaturarum, per quam D E S præstat vna sola entitate eminentissimo modo, quæ creaturæ præstant pluribus, qua distinctione fundantur in Deo prædicata quasi contradictione intrinseca entitati Dei, verbi gratia, illam esse communem secundum conceptum naturæ, & non esse communem secundum conceptum relationis, quod non est contradictione absolute propter virtualem distinctionem. Hinc oritur, vt relatio explicata conceptu formalis, & reduplicatio, habeat prædicata realiter repugnativa naturæ, vt est natura, & explicatur conceptu formalis & reduplicatio, vnde non bene concluditur ex uno aliud, e.g. in hoc syllogismo vitium est in utraque præmissa: natura diuina est Paternitas, filatio est natura diuina, ergo filatio est Paternitas, quia in majori ponitur sola identitas realis formalis inter paternitatem & naturam, in minori ponitur sola eadem identitas inter filiationem & naturam, in conclusione autem infertur identitas realis inter paternitatem & relationem, quæ est mala collectio; quod si eam probes. Quia, quæ sunt eadem vni tertio, sunt idem inter se, & dici de omni. Respondeo, omnia quæ sunt eadem vni tertio realiter, & formaliter, & virtualiter esse idem inter se, & dici de omni, quæ vero sunt realiter formaliter eadē vni tertio, non vero virtualiter, nec sunt inter se idem realiter, nec dicuntur de omni. Quod si dicas in creatis ex sola idéitate reali formalis extremorum

morum cum medio inferri eorum identitatem realem inter se. R^ec^on^do, id est falsum, qui etiam colligitur ex identitate virtuali; qua carent eo genere distinctionis virtualis (ut patet ex lumine naturae) divina non caret (ut patet Dei testimonio) discrimen est; quia Deus est Deus, & creatura, creatura. Sic explicatur, quod communiter dicitur; relationes non esse adaequate idem cum natura, id est, realiter, formaliter & virtualiter, alioquin pateretur ipsam principium contra ipsam formam syllogismi.

§. 103. Probatum manet dici de omni, ex principio metaphysico, que sunt eadem vni tertio: Probandum nunc alterum logicum principium: *Dici de nullo*, id est, quando nihil subjecti est in praedicato toto: nec praedicatum dicitur de aliquo, in quo reperitur subjectum: Exempli gratia: *Nullus homo est brutum*, nulla pars potestatua hominis reperitur in tota latitudine bruti, ita ne^g brutum potest praedicari de re aliqua, quae sit realiter homo: alioquin sequeretur eadem rem esse brutum, non esse quidem brutum ponitur in hac propositione majori: *Nullus homo est brutum*: esse brutum, quia concessio hominem non esse brutum, & Petrum esse hominem, si negatur haec conclusio: ergo *Petrus non est brutum*, infertur haec: ergo *Petrus est brutum*, deinde haec: ergo *aliquis homo est brutum*, quia Petrus, qui est aliquis homo, est brutum, quae contradicit majori, *nullus homo est brutum*. Ad quod duo requiruntur, alterum ut duo termini praemissarum affirmantur esse id est inter se, alioquin nihil concludetur, nam opus est, ut forma sit legitima, ut affirmato uno extremo de medio, negetur aliud extremum de eodem medio, ut in conclusione negetur de altero extremo, nam sredo, & Petrus sumus id est homo, & de Petro negatur esse Regem, id est de me negabitur, quod si ego & Petrus sumus distincti, si de Petro negatur esse doctum, non ideo bene negabitur de me, qui possum esse doctus Petro idiota, unde ex puris negatiuis nihil sequitur. Alterum quod requiritur est, ut una extremitas negetur de medio, & sic negabitur de alia. Porro quae non sunt eadem vni tertio posse esse idem inter se, patet, quia rationale & homo sunt inter se idem, & non sunt idem cum lapide, re-

quiritur ergo ad bene arguendum affirmare vnum extreum de medio & negare alterum, ut utrumque extreum negetur. Hac tam late discussi, quia communiter non nisi cursim disputantur, vel potius omittuntur, cum sint bona Dialectica pars.

SECTIO XVII.

Quinque modi indirecte concludentes in prima figura.

§. 104. I AM dixi collectionem indirecta primae figurae esse, quia minor extremitas praedicatur de majori, id est, quando in conclusione deducitur pro subjecto extremitas, quae in praemissis fuerat praedicatum. Sunt ergo in hac prima figura quinque modi indirecte concludentes, tres primi sunt ipsissimi tres directi, nisi quod conclusio est indirecta. Quartus & quintus non nihil differunt a primis, sunt autem, *Baralip顿*, *Celantes*, *Dabitis*, *Fapesmo*, *Frisesomorum*. Exemplum. *Baralip顿*, *omne rationale est sensibile*, *omnis homo est rationalis*: ergo *aliquid sensibile est homo*, si directe concluderet, inferretur haec conclusio in *Barbara*: ergo *omnis homo est sensibilis*. Quia vero, *sensibile*, ponitur pro subjecto, & *homo* pro praedicato, non potuit sensibile supponi vniuersaliter, sed particulariter, aut confuse: esset enim falsum consequens si inferretur: ergo *omne sensibile est homo*, quia leo non est homo, tametsi sensibilis. Particularis autem potuit inferri conclusio, quia in praemissis ostensa fuit identitas inter *rationale* & *aliquid sensibile*, & inter *omnem hominem* & *rationale*. Unde sequitur identitas inter *rationale*, & *aliquid sensibile*, quia in praedicatione superioris de inferiori superius supponitur confuse, descenditque disiunctive confuse. Exempli gratia: *Petrus est homo*, & quia ualeat huic: *Petrus est aliquid homo*, deinde in *Barbara* infertur ex illis praemissis: ergo *omnis homo est sensibilis*, quae sic conuertitur in *Baralip顿*: ergo *aliquid sensibile est homo*. Quia propositione vniuersalis affirmativa conuertitur per accidens.

dens. Differunt ergo *Barbara*, & *Baralipton*, quod *Barbarica* conclusio conuertitur per accidens in *Baralipton*, cum ergo à propositione conuersa ad conuentem valeat consequentia (vt in summulis dixi) ita valet à *Barbara* ad *Baralipton*, & è conuerso.

§. 105. Celantes, cuius exemplum sit. Nullum rationale est insensibile, omnis homo est rationalis: ergo nullum insensibile est homo. Sola conclusio differt propter indirectam collectionem, erat enim directa consequentia: ergo nullus homo est insensibilis: indirecte autē dicit: ergo nullum insensibile est homo. Etenim, si quod insensibile esset homo: ergo aliquis homo esset illud insensibile, contra pr opositionem prius illatam; differunt, ergo *Celarem*, & *Celantes*, quia conclusio *Celantica* est conuersio conclusionis celaricx.

§. 106. *Dabitis* gaudet præmissis *Regis Darij*. E.g. omne rationale est risibile, aliquod viuens est rationale, ecce utriusque modi præmissæ, sed *Darij* colligit: ergo aliquod viuens est risibile. *Dabitis* autem colligit, ergo aliquod risibile est viuens, quæ conclusio conuertit simplici conuersione conclusionem *Darij*. Est enim bona consequentia, aliquis homo est risibilis, ergo aliquod risibile est homo, nempe, homo est risibile illud, quod dixi habere identitatem cum homine; itaque *Darij*, & *Dabitis*, solum differunt, quia *Dabitis*, in conclusione conuertit simpliciter conclusionem *Darij*.

§. 107. *Fapesmo* sit exemplo, *omnis homo est sensibile, nullus leo est homo, ergo aliquod sensibile non est leo*. Vbi aduertere in modis directe concludentibus in prima figura nullam habere maiorem affirmatiuam, nec minorem negatiuam, sed è contra maiorem negatiuam, & minorem affirmatiuam, vt *Celarem*, & *Ferio*, quia medium inepte distribueretur (vt ostendi à §. 76) at vero in collectione indirecta ex altera præmissa syllogismi deducendi ad *Ferio*, non potest major esse negatiua, quia non bene ostenderent præmissæ identitatem extremorum cum medio: nam ex vtraque præmissa vera deduceretur cōsequens falsum. Exempli gratia, nullus homo currit, aliquod animal est homo: ergo aliquod currens non est animal, quæ conclusio potest esse falsa, si currat leo solus, cæteris animantibus non currentibus, cum vtraque præmis-

sa sit vera; ratio à priori, quia ex negatione hominis & currentis, & ex affirmatione alicuius animalis & hominis, non infertur bene negatio currentis & alicuius animalis; quia potest currere aliquod animal distinctum ab homine. *Fapesmo* ergo bene concludit, quia ex affirmatione omnis hominis cum sensibili, recte sequitur aliquod sensibile esse hominem, & ex negatione omnis leonis & hominis, recte sequitur quidquid est idem cum homine, non esse idem cum leone. Ecce rationem à priori hujusmodi, quod est idem realiter cum homine, distinguatur ab omni alio, quod realiter non est homo, & nullus leo est homo: ergo nullus leoni conuenit, quod realiter est idem cum homine, sed in minori dicitur nullum leonem esse hominem, in majori autem hominem esse aliquod sensibile: Vnde infertur, illud aliquod sensibile non esse leonem. Hic autem modus & immediatus, qui sequitur, reducuntur ad *Ferio* (vt patebit sectio. 21.)

§. 108. Ultimus modus est *Frisesomorum* discriminatus à *Fapesmo*, sola quantitate majoris præmissæ, quæ est particularis in *Frisesomorum*, in *Fapesmo*, vero vniuersalis: exemplum *Frisesomorum*. Aliquis homo est sensibile, nullus leo est homo: ergo aliquod sensibile non est leo. Ratio est eadem, quæ in *Fapesmo*, nihil n. refert illa mutatio quantitatis. Nam illud sensibile, quod est idem cum homine aliquo, negatur de leone, de quo negatur omnis homo; alioquin illud sensibile esset rationale, & brutum, quia esset idem cum homine, & leone. Rogas cur hic quintus modus adhibetur cum sufficeret *Fapesmo*? Respondeo factum claritatis ergo; vel quia sic voluere poeta, Ex hac & 15. sect. facile patet esse undecim modos inutiliter indirecte concludentes in hac prima figura. Nam propositiones indirecte concludentes bis gemitantur osties: è quibus quinque tantum, concluditur bene: ergo undecies concluditur male, quos modos non recenseo vitandæ prolixitatis ergo.

(.?.)

SECTIO XVIII.

De secunda figura.

S.109. **A**rist. i. priorum, c.5. docet secundam ratiocinandi figurā, qua mediis terminus de utraq; extremitate prædicatur in p̄misis. Hęc quatuor gaudet modis utilem̄ concludentibus, qui sunt primi tertij Carminis. *Cesare*, *Cameſtres*, *Festino*, *Baroco*, *Cesare*. Exemplum, *nullus homo currit, omne brutum currit: ergo nullum brutum est homo*, ratio, ob quam bene cōcludit, est, quia ponitur in minori identitas inter extremitatem alteram & medium; in majori autem negatur identitas eiusdem medij cum altera extremitate; vnde infertur negatio utriusque extremitatis inter se.

S.110. Secundus modus est *Cameſtres*, qui differt à p̄missis *Cesareis* sola transpositione. Exempli gratia, *omne brutum currit, nullus homo currit: ergo nullus homo est brutum*. Conclusio autem huiusmodi conuertit simpliciter conclusionem modi p̄cedētis; vnde constat utilitas huiusmodi, quia conuersio est consequētia vnius propositionis ad alia. Tum etiam, quia ponitur in p̄missis identitas vnius extremi cum medio, & negatio alterius de eodem medio. Vnde infertur negatio mutua utriusque extremi.

Festino tertium locum obtinet. E. g. *nullus homo currit, aliquis leo currit: ergo aliquis leo non est homo*, ratio est eadem omnino. Item in *Baroco*, *omnis homo currit, aliquid animal non currit: ergo aliquid animal non est homo*, quia affirmato cursu de omni homine, sequitur non esse hominem, quod non currit, quia omnis homo currit; alioquin aliquis curreret simul & non curreret.

S.111. Hic aduerte posse in hac figura indirecte concludi in *Festino* & *Baroco*, quia minor extremitas potest prædicari de majori; est autem minor extremitas, quæ cum medio constituit p̄missam particularem. E. g. in *Festino* concluditur directe hoc modo, *nullus homo currit, aliquid animal currit: ergo aliquid animal non est in vno*, indirecte autem concluditur in eodem *Festino*: *ergo aliquis non homo non est non animal*. Item in *Baroco*, *omnis homo currit, aliquis animal non currit, cōcluditur*

'directe, ergo aliquid animal non est homo, indirecte concluditur: ergo aliquis non homo non est non animal, quæ conclusiones indirecte sunt conuersiones per contrapositionē conclusionum directarum *Festino*, & *Baroco*. Ostendit autem in summulis particularem negatiuam conuerti per contrapositionē. Item aduerte in *Cesare* & *Cameſtres* proprie nullam esse collectionem directam, nec indirectam, quia proprie nō est major, nec minor extremitas, potest autem in eis cōcludi jam prædicando unum extremitū, jam idem subiiciendo. E.g. in *Cesare*, *nullus homo currit, omnis leo currit: ergo nullus leo est homo*, vel *ergo nullus homo est leo*, quia conclusiones sunt vniuersales negatiuæ, quæ simpliciter conuertuntur *Cesare* autem, & *Cameſtres*, sola transmutatio ne p̄missarum differunt.

S.112. In hac figura sunt duodecim modi inutiles, v. g. ex puris affirmatiuis, vt *omnis homo currit, omnis leo currit: ergo omnis leo est homo*, quia possunt conuenire in cursu, & non in humanitate, licet enim currant & homo & brutum, non sequitur eos esse idem inter se. Itaque non disponitur medium apte ad ostendendam identitatem extreborum cum illo; nisi tanquam in conceptu generico, ex qua identitate non colligitur identitas specierum inter se, quia per diuersas entitates conueniunt generice, & tamen inter se non possunt specificē conuenire, vt si quis dicat, *ego sum homo, tu es homo: ergo tu es ego*, quia non sumus idem numero homo; igitur in conclusione infertur identitas particularis inter duo extrema ex identitate vniuersali eorum cum medio. Item ex puris negatiuis nihil concluditur; nec ex puris particularibus.

S.113. Modi sunt hī ad has classes adducti, ex communi consensu Dialecticorum (vt patet ex Conimb.).

EX PURIS AFFIRMATIVIS.

1. *Ex utraque p̄missa vniuersali affirmativa.*
2. *Ex utraque p̄missa particulari affirmativa.*
3. *Ex maiori vniuersali, & minori particulari affirmativa.*
4. *Ex maiori particulari & min. vniuersali affirmativa.*

EX

EX PURIS NEGATIVIS.

5. Ex vtraque premissa vniuersali negatiua.
6. Ex vtraque premissa particulari negatiua.
7. Ex maiori vniuersali, & minori particulari negatiua.
8. Ex maiori particulari, & minori vniuersali negatiua.

EX MIXTA PRÆMISSA.

9. Ex maiori particulari affirmatiua, & minori particulari negatiua.
10. Ex maiori particulari negatiua, & minori particulari affirmatiua.
11. Ex maiori particulari affirmatiua, & minori vniuersali negatiua, qui dicitur Fitesmo.
12. Ex maiori particulari negatiua & minori vniuersali affirmat. qui dicitur Bormaco.

Aduerte etiam vndeclimum, & duodecimum esse legitimos ad concludendum indirecte. Exemplig. *Fitesmo* & *Bormaco*, prior differt à *Festino*, posterior à *Baroco*, solum præmissarum transmutatione, vt *Cesare*, *metastres*, in præmissis. Exempli gratia, in *Fitesmo*, aliquod animal currat, nullus homo currat: ergo aliquod animal non est homo. Erit *Festino*, si dicas jfdem ex præmissis mutatis, nullus homo currat, aliquod animal currat, ergo aliquod animal non est homo. Reducitur etiam ad *Ferio* mutatis præmissis & minori per accidens conuersa, vt patebit §. 33. In *Bormaco* idem patet, aliquod animal non currat, omnis homo currat: ergo aliquod animal non est homo, quæ conclusio est indirecta, ex vulgi sensu, inferrique potest in *Baroco*, mutatis præmissis. Exempli gratia, omnis homo currat, aliquod animal non currat: ergo aliquod animal non est homo, reduciturque ad *Barbara* per impossibile, vt patebit §. 141. Vnde constat hos modos recte concludere: tum ex ipsa extremorum connexione cum medio: tum quia sola præmissarum transmutatione deducuntur ad modos recte cōcludentes: Tertio, quia recte deducuntur ad *Barbara*, & *Ferio*, constat item plures esse modos rectiles huius figuræ, quam ab Aristotele, & Dialecticis assignantur. Nam conclusio indirecta mutat modum, vt patet in *Baralipon*, & *Barbara*, Vide quæ etiam dixi §. 111.

SECTIO XIX.

De tertia figura.

§. 114. Primo priorum ca. 6. traditur ter-
tia syllogismorum figura; qua me-
dius terminus subjicitur in vtrabq; præmissa,
in hac figura nunquam concluditur vniuer-
saliter. Ad eam spectant sex ultimi modi,
quinque ex ultimo carmine, & quintus ex
tertio. *Darapti*, *Felapton*, *Disamis*, *Datisi*, *Bocardo*, *Ferison*. *Darapti* exemplum, omnus homo
currat, aliquis homo est albus: ergo aliquod al-
bum currat, cuius consequentia est eviden-
tissima; tum quia ostenditur in præmissis i-
dentitas extremonrum cum medio; nam si
omnis homo currat, currat quidquid est ho-
mo; at est homo aliquod album; bene ergo
sequitur aliquod album currere, quia est ho-
mo: tum etiam quia conuersa simpliciter
minoris propositionis est in *Dary*.

§. 115. *Felapton*; nullus homo currat, omnis homo
est albus: ergo aliquod album non currat. Non con-
clusit vniuersaliter, quia posset consequens
esse falsum: quia posset currere leo albus
nullo homine currente & existente albo,
conclusit autem particulariter, quia si nulli
hominum conuenit cursus, & omnis homo
habet albedinem: ergo illa alba, quæ sunt
homo, non current; alioquin aliquis homo
curreret simul & non curreret, est autem in
Ferio, (vt postea patebit) eandem ob causam
Darapti particulariter conclusit (vt consideranti
patebit) quia currente homine omni,
posset leo albus non currere; & inferretur
consequens falsum.

§. 116. *Disamis*: Aliquis homo currat, omnis ho-
mo est albus: ergo aliquod album currat. *Datisi*,
omnis homo est albus, aliquis homo currat: ergo ali-
quod currat est albus. Hi duo modi sola diffe-
runt præmissarum transpositione; conclu-
sio autem in *Disamis* est indirecta; in *Datisi*
autem directa. *Bocardo*: aliquis homo non cur-
rat, omnis homo est albus: ergo aliquod album non cur-
rat. Ratio hujusmodi est aperta, quia ille ho-
mo, qui non currat in majori, & est albus in
minoris, est album, q; in conclusione non cur-
rit, alioquin curreret simul, & non curreret.
§. 117. *Ferison*, nullus homo currat, aliquis ho-
mo est

albus: ergo aliquid album non currit, aduerte, *Ferison*, & *Felapton*, parum differre; sicut in prima figura, *Celarem*, & *Ferio*, per solam quantitatem minoris. *Ferio* enim subalternatur modo *Celarem*: & *Daris* subalternatur modo *Barbara*: item *Disamis*, & *Datisi*, subalternantur *Darapti*: & *Ferison* subalternatur modo *Felapton*, immo & *Bocardo* subalternatur ejdem *Felapton*, quia differunt in sola quantitate majoris.

§. 118. Collectio indirecta locum habet in hac figura: in *Disamis*, *Datisi*, *Bocardo*, & *Ferison*, quia major extremitas potest esse subiectum, de quo prædicetur minor. E.g. in *Disamis*. *Aliquis homo currit, omnis homo est albus*: ergo aliquid albū currit, est conclusio indirecta, quia *album*, est major extremitas, quia est in propositione vniuersali; *currit* autem est minor, ut autem concluderet directe, erat inferendum, ergo aliquid currens est *album*, quod fit in *Datisi* retentis jidem præmissis, sed ordine inverso, posita primaloco secūda. Ne scio autem cur hos duos modos distinguat Dialectici, quia sola transmutatio eisdem propositionum sine villa mutatione nō variat modum concipiendi, nec arguendi, quid enim referit si dicas in prima figura. *Aliquid album est homo: omnis homo currit*; ac si dicas, *omnis homo currit, aliquid album est homo?* in omnibus his sex modis potest fieri conuersio conclusionis; in negatiuis per contrapositionem; in affirmatiuis autem simpliciter.

§. 119. Sunt in hac figura decem modi inutiles ex communi Dialecticorum sensu, quos adducunt Comimb. i. prior. ca. 6. inter quos referunt ex majori vniuersali affirmativa, & minori particulari negativa, ut *Bamorco*, qui modus est utilis ad concludendū indirecte. E.g. *omne animal est viuens, aliquid animal non currit: ergo aliquid viuens non currit*, quæ conclusio non potest esse falsa, si præmissæ sunt veræ, quia illud aliquid animal non currens, est viuens; ut patet ex majori: ergo illud viuens, quod est animal non currit; quia non currit animal, cum quo idem est viuens. Hic modus *Bamorco*, est jidem cū *Bocardo*, nisi quod præmissæ inverturnur; & reducitur per impossibile ad *Barbara*. Item ex majori particulari affirmativa, & minori vniuersali negativa non recte concluditur. E.g. *aliquis homo currit, nullus homo est albus*.

go aliquid album non currit, consequens potest esse falsum currente leone albo, tametsi aliquis homo currat & nullus homo sit albus. Verum licer directe non concludat (quod Logici videtur velle) tamen indirecte concludere videtur, id est, subjiciendo in conclusione extremū propositionis primæ; & quia illa est particularis, & secunda est vniuersalis, collectio hujusmodi est directissima (ve ostendi §. 70.) nunc tamen morent gerens vulgo maiorem voco præmissam primam, sicutur si quis inferat ex illis præmissis: ergo aliquid currens non est *album*. Recte concludit: quod nō potest esse falsum, si præmissæ sunt veræ: nam si aliquis homo currit: ergo aliquid currens est homo, sed nullus homo est albus: ergo aliquid currens non est *album*. Vnde hunc modum sic reducam ad *Ferio*, *nullus homo est albus*, quæ propositio est minor, in hoc modo: sed aliquid currens est homo, quæ est propositio conuertens simpliciter maiorem huiusmodi: ergo aliquid currens non est *album*, quæ est consequentia indirecte illata, in hoc modo, qui vocari potest *Fijemo*. Ratio à priori huius doctrinæ est: quia, si nullus homo est *albus*, & aliquis homo currit: ergo illud currens identificatum cum homine non erit *album*. Vnde bene ponitur identitas hominis & currentis, & negatur identitas currentis & albi: quia negatur identitas hominis & albi. Eandem ob causam recte concluditur indirecte in hac figura ex maiori vniuersali affirmativa, & ex minori vniuersali negativa. E.g. *omnis homo currit, nullus homo est albus: ergo aliquid currens non est album*. Potest enim reduci ad *Ferio*, mutatis præmissis, & conuersa maiori per accidens. Exempli gratia, *nullus homo est albus*, quæ est minor huiusmodi, *aliquid currens est homo*, quæ propositio conuerterit per accidens maiorem huiusmodi: ergo aliquid currens non est *album*, hunc modum vocare possumus *Fapemo*, differt à *Fapesmo*, quod hic est in prima figura, & indiget ut minor simpliciter conuertatur, secus hic, ratio à priori huius doctrinæ est quia ostenditur in præmissis identitas vnius extremi cū medio, & negatio alterius cum eodem; vnde bene infertur negatio vnius extremi de alio, cui inititur principium logicum dici de alio, aduerte *Fijemo*, solum differre à *Ferison*, in collatione præmissarum retenta eadem in quantitate, & qualitate; vt *Disamis*, & *Datisi*.

Dicis. Itēm *Fapemo*, eadem ratione differt à *Felapton*, solum est discrīmen in conclusione non quidem in substantia, quia eadem est in utrisque, sed quia *Ferisō*, & *Felapton*, prædicant in conclusione extremam propositionis primo loco positā, quā communiter vocatur maior. *Fapemo*, vero & *Fisēmo*, prædicant in conclusione extreūm p̄missiæ secundo prolatæ, quā communiter dicitur minor; vnde miror hos tres modos à Dialecticis explosos, quorum eadē est ratio, que quinq; modorum indirecte cōcludentium in prima figura, qui differunt à quatuor primis ejusdem primæ figuræ in sola collectio ne indirecta. Alia omīto, quia sunt molestæ.

SECTIO XX.

Vtrum sit quarta figura?

S. 120. Verroes Galeno adscribit inuenitionem quartæ figuræ. Conimberi priorem, c. 7. q. & art. 1. ajunt Auerroi Fidem haberi, quia in operibus Galeni ea opinio non inuenitur; sed homini sine fide, cur est fides adhibenda? Sit tamen penes auditem. Hæc quarta figura est, qua medium prædicatur in majori p̄missa, & subjicitur in minori. Aristoteles autem non meminit nisi earum, quibus vel medium subjicitur in majori, & in minori prædicatur, vel subjicitur, aut prædicatur in utraque. Et quidem primo statuendum est posse legitime concludi in ea figura totidem modis directis, & indirectis, quod in prima; quos possumus vocare *Barmaba*, *Calerem*, *Dimari*, *Firemo*, *Bamalipton*, *Calemes*, *Dimatis*, *Fesapo*, *Fresisonorum*. Exempli gratia, in *Barmaba*, *omne rationale est homo, omnis homo currit*, ergo *omne rationale currit*, in p̄missis ponitur identitas extreorum cum medio; quia *rationale*, & *currens*, identificantur cum *homine*; in conclusione autem identificantur inter se & de *omni homine* dicitur *cursus*, & *homo dicitur de omni rationali*, ergo *cursus debet dici de omni rationali*, nec consequens potest esse falsum, si p̄missæ sunt veræ; si enim aliquod rationale non curreret, ergo aliquid homo, qui esset

illud rationale nō curreret, quod contradicit minori admissæ, denique *Barmaba* reducitur ostensiue ad *Barbara*, per solā translationem p̄missarum; si n. minorem ex *Barmaba*, *omnis homo currit*, facias majorē in *Barbara*, illiq; p̄ majori adjūgas alteram propositionem, *omne rationale est homo*, q̄ est major in *Barmaba*, efficies syllogismum in *Barbara*, idem judicium est de *Calerem*, si enim major vertatur in minorem est *Celarem*: *Dimari* autem est *Darij*: *Firemo* est *Ferisō*, *Bamalipton* est *Baralipton*, *Calemes* est *Celantes*: *Dimatis* est *Dabitū*, *Fesapo* est *Fapesmo*, *Fresisonorum* deniq; est *Frisefomorum*, vbi aduerte in modis quartæ figure indirecte cōcludentibus semper esse conuertendas propositiones; qua ratione conuertuntur in modis respondentibus in prima figura; vt reducantur ad quatuor modos perfectos. Exempli gratia, minor in *Fapesmo* conuertitur simpliciter; eadem conuertitur eadem ratione in *Fesapo*, vbi est major de quo sectione sequenti.

S. 121. Hæc sunt de re. Vtrum autem h̄i modi pertineant ad aliam figuram distinctā à prima? Multum est de nomine. Opinor autem cum communiori consensu, non esse aliam figuram, sed esse primam, quam sententiam sequuntur Conimberi. ea q. & art. 1. & probatur aperte ex §. 53. vbi probauit in nullo syllogismo esse propriè majorem & minorem p̄missam; nū in quo altera est vniuersalis, akera particularis, aut singularis, v. g. in *Darij*, & *Ferisō*, vniuersalis est *major*, particularis est *minor*. Prima autem figura est in qua medium subjicitur in majori, & prædicatur in minori; sed in modis paicticularibus hujus quartæ figuræ medium subjicitur in majori, & prædicatur in minori: ergo non distinguitur hæc figura à prima. Probo minorem in *Dimari*, aliquod animal est homo, omnis homo currit, ergo aliquod animal currit, homo est medium, quod subjicitur in propositione vniuersali, & prædicatur in particula. Idem cernitur in *Firemo*. Aliquod animal est homo, nullus homo currit, ergo aliquod animal non currit, & quidem cum medium in utraq; figura eodem modo sumatur, ac distribuantur, non est cur diuersæ censeantur; quia actus intellectus, quibus utraq; modo ratiocinamur, sunt ijdem omnino, different autem, quia alter prius, alter posterius elicetur. In alijs autem duobus modis vniuersalibus

salibus proprie nec est major, nec minor præmissa: illa autem dicitur cōmūniter major, in qua medium subiicitur: minor vero in qua prædicatur, quia ita sit in *Darii* & *Ferio*. Semper autem mediū subiicitur in altera, quē erit major vbiq; ponatur, & quidem in *Celarum* negatiua est major, quia in illa necessario subiicitur medium, in *Barbara* autem major dicitur illa, in qua medium subiicitur, ne barbare aberret ab alijs.

§. 122. Si vero major & minor pro libito sumātur, quia primo aut secundo loco præferuntur. Respondeo adhuc non esse quartam figuram, quia ea collocatio est propositionibus extrinseca denominatio. Figuræ autem plus differunt, quia esse subiectū plus est in actu affirmante, quam extrinseca denomination; differunt enim essentialiter hæc propositiones, *Petrus est homo*, *aliquis homo est Petrus*; differentia autem figurarum sumitur ex differentia subiiciendi, aut prædicandi medium, nulla autem cernitur in sola collocatione diueritas. Quod si vrgeas à te contendi figuras posse differre sola ea extrinseca denominatione, esto, differat. Modi quidem sunt diuersi ex sola collocatione, vt *Cesare*, atque *Camefræs*, *Disamis*, & *Dafisi*. Verum modi facilius discriminantur claritatis ergo; ego quidē eos circumcidem, qui nulla alia ratione differunt, aut eos geminarem alijs de causis (vt s̄xpe insinuauit) vnde dic esse in prima figura modos duodeviginti.

SECTIO XXI.

Premonitio ad deductionem ostensivam syllogismorum.

§. 123. Syllogismi imperfecti (quales sunt omnes exceptis quatuor primis primis figuræ) deducuntur ad perfectos, quia horum forma ita est perspicua, vt conclusio negari non possit à mentis compote. Præmoneo autem primo omnes modos initium sumere à quatuor consonantibus. *B. C. D. F.* vt *Barbara*, *Celarum*, *Darii*, *Ferio*, Cæteri modi ad hos quatuor deducuntur; qui initium sumunt à *B.* ad *Barbara*, qui à *C.* ad *Celarum*, qui à *D.* ad *Darii*, qui autem ab *F.* ad *Ferio*.

§. 124. Item in nonnullis modis reperiuntur

M. qua significatur in deductione illorū; commutandas esse præmissas, & quæ in modo imperfecto est in primo loco, siue major, ponenda est in syllogismo perfecto minor, siue in secundō loco. Item post alias vocales reperiuntur nonnunquam *S.* aut *P. S.* significat propositionem immediate præeuntem conuerti simpliciter. *P.* autem significat immediate præcedentem conuerti per accidens. Vbi autem omnes hæc consonantes reperiuntur seruanda sunt omnia hæc præcepta.

SECTIO XXII.

Deductione ostensiva syllogismi imperfecti, ad perfectum.

§. 125. AD *Barbara* deducuntur *Baralip-*
ton, *Baroco*, *Bormaco*, *Bocardo*, *Fe-*
morco, *Barmiaba* & *Bamalipton*, verum *Borma-*
co, *Bocardo*, *Bamorco*, atq; *Baroco*, non possunt
deduci ostensive. Ratio à priori; quia præmisæ modi imperfecti, vel habent aliquam modi Perfecti, vel saltem illi equivalentem, vel ad quam fiat immediata conuersio, ha-
bent enim obiectum realiter idem, & reali-
ter affirmatum, vel negatum, saltem virtualiter. *Baroco* autem, & *Bocardo*, sunt modi negatiui, quorum præmisæ, nec per conuer-
sionem, nec per transpositionem, possunt redi-
di affirmatiæ, nec vniuersales, quibus opus
est ad *Barbara*, deducuntur autem ad *Barba-*
ra per impossibile (vt patet se & sequitur)
ceteri modi deducuntur ostensive, vel mu-
tando, vel conuertendo propositionem ali-
quam, vel verumq; præstanto: sic autem o-
stenditur modum imperfectum esse bonum,
quia per legitimas consequentias eius præmisæ, vel totus syllogismus constituantur
in aliquo modo perfecto. E.g.

§. 126. *Baralipton* nihil differt à *Barbara*
nisi in conclusione, que in *Barbara* est vni-
uersalis atq; directa; in *Baralipton* autem par-
ticularis, & indirecta. Dices, *Baralipton* non
possit deduci, quia *P.* constituta post tertiam
vocalem signat conclusionem conuerten-
dam per accidens, quod repugnat, quia pro-
positio particularis affirmativa non conuer-
titur nisi simpliciter. Respondeo. *P.* in eo mo-
do non significare nisi conclusionem è *Bara-*
bara conuersam per accidens in *Baralipon*,
quam

Quām reuocare oportet ad priorem quantitatē & directe colligi, verbi gratia in Baralip̄ton colligitur, ergo aliq̄d animal est homo, debet reduci ad suam conuersam, ergo omnis homo est animal, quæ est in Barbara, quæq; per accidens conuertitur in Baralip̄ton. Igitur hic modus reducitur, reducendo conclusionem particularē indirectam ad vniuersalem directam. Exempli gratia, omnis homo est animal, omne rationale est homo, ergo aliquod animal est rationale, debet mutari in hanc, ergo omne rationale est animal, qua ratio[n]e est in Barbara.

§.127. Barmaba, qui est in quarta figura, deducitur ad Barbara, per solam præmissarum commutationem. Exempli gratia, omne rationale est homo, omnis homo est animal, ergo omne rationale est animal: si dicas, omnis homo est animal, omne rationale est homo, &c. erit Barbara.

Bamalip̄ton conuertitur & per transmutationem præmissarum, & per restitutionem conclusionis particularis indirecte ad vniuersalem directam, vt patet in Baralip̄ton, à quo differt Bamalip̄ton, per solam præmissarum commutationem.

§.128. Ad Celarem reducuntur, Celantes, Cesare, Camestres, ex quarta figura, Calerem, atq; Calemes, Celantes, per solam simplicem conuersionem conclusionis. Nullus homo currit, omne rationale est homo: ergo nullum currens est rationale, si autem dicas: ergo nullum rationale currit, erit in Celarem.

Cesare conuertitur per solam simplicem conuersionem majoris, per quam subiectum facies prædicatum. Exempli gratia, nullus homo currit, omnis leo currit: ergo nullus leo est homo: si autem in majori dicas, nullum currens est homo, inferes cum eadem minori conclusione eandem in Celarem.

§.129. Camestres conuertitur per commutationem præmissarum; & per simplicem conuersionem minoris & conclusionis. Exempli gratia, omnis leo currit, nullus homo currit, ergo nullus homo est leo; si autem dicas; Nullum currens est homo, omnis leo est currens, ergo nullus leo est homo, videbis minorem ex Camestres conuersam simpliciter, & factam maiorem; similiter, & conclusionem; quo patet deduci ad Celarem.

Calerem deducitur per solam præmissarum transmutationem, quia per illam solum

differat à Celarem, vt Barmaba, & Barbara, Calemes autem & per transmutationem præmissarum; insuper, vt Celantes, per simplicem conuersionem conclusionis. Exempli gratia, omnis homo currit, nullum currens est brutum, ergo, nullum brutum est homo, si autem dicas, nullum currens est brutum, omnis homo currit: ergo nullus homo est brutum, erit Celarem, vbi conclusio ex Calemes conuersa est simpliciter, & minor in maiorem commutata.

§.130. Ad Darij reducuntur Dabitis, Darapti, Disjuncti, Datisi. E quarta figura, Dimari, &c. Dimatis, Dabitis per solam conuersionem simplicem conclusionis, Darapti verò per solam conuersionem per accidens minoris. Exempli gratia, omnis homo currit, omnis homo est animal, si loco hujus dicas, aliquod animal est homo inferes in Darij, ergo aliquod animal currit. Disjunctis conuertitur per transmutationem præmissarum, & simplicem conuersionem majoris, & conclusionis. Exempli gratia, aliquis homo currit, omnis homo est animal, ergo aliquod animal currit, si dicas omnis homo est animal, aliquod currens est homo: ergo aliquod currens est animal, conficies in Darii: vbi vides hæc duo præcepta seruata. Datisi reducitur per solam simplicem conuersionem minoris. Exempli gratia, omnis homo currit, aliquis homo est animal: si loco hujus dicas, aliquod animal est homo, inferes, ergo aliquod animal currit, quæ conclusio infertur in Datisi, & in Darii.

Dimari, reducitur ad Darii, sola præmissarum transmutatione. Dimatis, autem per transmutationem præmissarum, & conuersionem simplicem conclusionis. Exempli gratia, aliquod currens est homo, omnis homo est animal, ergo aliquod animal est currens: si dicas, omnis homo est animal, aliquod currens est homo, ergo aliquod currens est animal, erit in Darii, per solam obseruationem horum præceptorum.

§.131. Ad Ferio reducuntur Fapesmo, Friesomorum, Festino, Felapton, Fisemo & Fape-mo, & Fitesmo. Quarta figura. Firemo, Fe-sapo, Fressonorum, Fapesmo, mutatis præmis-sis, minori conuersa per accidens; minori vero simpliciter. Exempli gratia, omnis ho-mo currit, nullum brutum est homo, ergo aliquod currens non est brutum, sic reducitur incipiendō à conuersione simplici minoris. Nullus homo

homo est brutum. Deinde conuertendo per accidens maiorem, *aliquid currens est homo.* Deinde in conclusione infertur: *ergo aliquid currens non est brutum, & efficitur Ferio, quæ conuersio est difficilis propter tria præcepta præmissarum.* Nec facilius deducitur *Friesomorum*, propter totidem præcepta; debent enim inuerti præmissæ, & conuertivittraque per accidens. Exempli gratia, *aliquis homo non currit, nullum brutum est homo, ergo aliquid currens non est brutum*, incipe à conuersione simplici minoris, *nullus homo est brutum;* & persequere conuersionem simplicem majoris, *aliquid currens est homo:* & infer in *Ferio*: *ergo aliquid currens non est brutum.*

§.132. *Festino*, conuertitur per solam conuersionem simplicem majoris: *nullus homo currit, aliquid animal currit, ergo aliquid animal non est homo;* si in majori dicas, *nullum currens est homo,* efficies argumentum in *Ferio*. *Felappon* reducitur sola conuersione minoris per accidens, *nullus homo currit, omnis homo est albus,* ergo *aliquid album non currit*, conuertitur in *Ferio*. si in minori dicas, *aliquid album est homo.*

Fisemo reducitur, & præmissarum inuersione & cōuerfione simplici majoris. E.g. *aliquis homo currit, nullus homo est albus;* ergo *aliquid currens non est album*, incipe à minori, *nullus homo est albus,* & minorē conuerte simpliciter, *aliquid currens est homo,* & inferes in *Ferio*, *ergo aliquid currens non est album.* *Fapesmo* reducitur mutatis præmissis, & majori conuerta per accidens. Exempli gratia, *omni homo currit, nullus homo est albus,* ergo *aliquid currens non est album*, sic reducitur, *nullus homo est albus, aliquid currens est homo,* ergo *aliquid currens non est album.* Ecce hos modos in *Ferio*, quos tamē Dialektici damnant.

§.133. ē quarta figura, *Firemo*, per solam præmissarum inuersionem. Exempli gratia, *aliquis homo currit, omne currens est album,* ergo *aliquis homo est albus*, si dicas, *omne currens est album,* *aliquis homo currit,* ergo *aliquis homo est albus,* est in *Ferio*, *Fesapo*, diffe: t à *Fapesmo*, sola præmissarum serie; reducitur ad *Ferio*, simplici conuersione majoris, & minoris per accidens. Exempli gratia, *nullus homo currit, omne currens est animal,* ergo *aliquid animal non est homo*, incipe à simplici conuersione majoris: *nullum currens est homo*, persequere

conuersionem per accidens minoris, *aliquid animal est currens, ergo aliquid animal non est homo.*

Friesonorum respondet *Friesomorum*, reducitur ad *Ferio*, minori, & majori simpliciter conuersis. Exempli gratia, *nullus homo currit, aliquid currens est animal,* ergo *aliquid animal non est homo*, conuerte simpliciter majorē, *nullum currens est homo.* Item & minorē, *aliquid animal est currens,* ergo *aliquid animal non est homo.* Hic aduerte conuersionem *Fitesmo*, quem §.113. dixi ad *Ferio* reduci, esse in secunda figura. Exempli gratia, *aliquid animal currit, nullus homo currit,* ergo *aliquid animal non est homo*, conuertitur autem mutatis præmissis & minori conuerta simpliciter. Exempli gratia, *nullum currens est homo, aliquid animal currit,* ergo *aliquid animal non est homo.* Vnde patet hunc modum inuste exulare ab utilium classe.

SECTIO XXIII.

Deductio syllogismorum ad impossibile.

§.134. Q uando quis negat consequentię, vnam in aliquo modo legitime concludente, ducitur ab argumentatore ad syllogismum perfectum, vt ex vna præmissa concessa, & contradictorio conclusionis (quod etiam concedit) cogatur admittere conlusionem directe contradictentem vni è præmissis concessis. Vocatur hæc deductione ad impossibile, quia repugnat rem simul esse, & non esse, ac proinde non potest simul negari, & affirmari. Aduerte primo, hanc deductionem fieri sumendo propositionem contradictorię conclusioni negata; quam negare non potest, qui respondet. Si enim negat, hanc, *Aliquis homo currit*, cogitur fateri hanc, *Nullus homo currit.* Deinde ex illa propositione contradictente conclusioni, & ex altera præmissis efficiter syllogismus perfectus, in quo infertur conclusio contradicens præmissæ concessæ in syllogismo imperfecto, & quæ reticetur in imperfecto. Exempli gratia in *Baroco*, *omnis homo currit, aliquid animal non currit: ergo aliquid animal non est homo.* Si quis neget hanc conclusionem,

sionem, debet sequens inferre: *ergo omne animal est homo*, quod negari non potest, nisi simul negentur duo contradictoria; deinde cum majori ipsius Baroco, & cum hac contradictoria posita pro minori efficitur hic syllogismus in Barbara, *omnis homo currit* (ut concedis in Baroco) & *omne animal est homo*, (ut concessisti) *ergo omne animal currit*, quod contradicit minori in Baroco, vbi obserua expunctionem à Barbara minorem, cui contradicit conclusio.

§. 135. Secundò obserua modos perfectos non esse deducendos ad impossibile, quia ipsi sunt in logica prima principia; quæ si negantur, probanda sunt a priori per principia metaphysica; quæ sunt vni eadem tertio, &c. & si hæc quis neget, finatur ut amens, & quamvis uis interdum prima principia probari liceat ab absurdo: hic tñ non est locus huic probationi; quia debet progredi arguens, ita ut respondens concessis præmissis cogatur concedere cōclusionem: at omnis conclusio est minus clara, quam in prima figura in hujus autē modis æque est clara in singulis: ergo hi modi non sunt deducendi ad impossibile. Confirmatur, si quis negat conclusionem in Darii, & admittat ejus contradictoriā negatiuam; si quis ex hac, & alia præmissa è Darij, concludat in Celarem, opprimens, ut admittatur conclusio in Celarem, & affirmetur contradictoria alterius præmissæ, an qui primam negauit in Darij, non negabit secundam in Celarem, quod si non admittit eam in Celarem nunquā conuincetur contradictionis. Adde Darii, non posse reduci, nisi prius ad Camestris, deinde ad Celarem; ac si facilius non negaretur conclusio, Camestrica. Vnde miror Aristotelem per tot flexus conaturn reductionem Darij, ad Celarem, & Ferio, ad Cesare, deinde ad Celarem ostensiue, quod etsi fieri possit, est tamen inutile.

§. 136. Possunt ergo reduci quinq; modi indirecti primæ figuræ, &c. quatuor secundæ & sex tertiaz: modi è quarta reduci possunt quinque vltimi & indirecti, vt quinque primæ; nisi quod ex illis expungitur minor, quando ex ijs expungitur major, & è converso, quia quarta & prima solum differunt ordine præmissarum, reliquos modos, quos legitimos esse, pbaui, deducendos conabor. Quatuor dictionibus vltimur ad hanc deductionem. Prima, nesciebas, secunda, odiebam,

tertia, letare, quarta, Romanis, in quibus recipiuntur, A.E.I.O. prima significat modum perfectum vniuersalem affirmatiuum, Barbara, secunda vniuersalem negatiuum Celarem. Tertia particularem affirmatiū Darij. Quarta particularem negatiū Ferio. Prima dictio quinque habet vocales significantes quinq; modos indirectos primæ figuræ, singulos suo ordine. Prima Baralipson, &c. Secunda continet quatuor vocales significantes suo ordine quatuor modos secundæ figuræ: tercia & quarta continent sex vocales significantes sex modos tertiaz figuræ. Modus ergo imperfectus suo ordine respondens vocali. I. reducitur ad Barbara, respondens. E. ad Celarem, respondens. I. ad Darij, respondens. O. ad Ferio. E. g. dubitat quis ad quem modū reducatur Festino, videt eum esse tertium in secunda figura, cui respondet tercia vocalis secundæ dictionis, Odiebam, quæ vocalis est; E. vnde cernit reduci ad Celarem.

§. 137. Baralipson reducitur ad Celarem, posito pro majori contradictorio cōclusionis, major autem Baraliptica fit minor in Celarem, infertur a. contradictiorum minoris concessæ eam conuertendo per accidens, sic cōuertuntur omnes modi primæ figuræ, Celantes excepto: differunt tamen aliqui in cōuersione minoris. E. g. *omnis homo currit*, *omne risibile est homo*: ergo aliquod currere est risibile: sic conuertitur: *nullum currere est risibile*, *omnis homo currit*, ergo *nullus homo est risibilis*, hæc cōclusio contradicit huic, *aliquis homo est risibilis*, hæc autem conuertit per accidens hanc, *omne risibile est homo*, quæ est minor concessa in Baralipson. Baralipson reducitur eodem modo, nisi quod de ejus majori dicuntur, quæ dicuntur de minori Baralipson, quia hi duo modi differunt sola præmissarum collocatione.

§. 138: Celantes, ad Darij, sumpto contradictorio conclusionis pro minori, & minori pro majori infertur contradictiorum majoris conuersæ simpliciter. Exempli gratia, *nullus homo currit*, *omne risibile est homo*, ergo *nullum currere est risibile*, reducitur autem sic, *omne risibile est homo*, *aliquod currere est risibile* (quod est contradictorium conclusionis) ergo *aliquod currere est homo*, quæ contradicit huic, *nullum currere est homo*, hæc autem conuertit simpliciter hanc, *nullus homo currit*, quæ fuit major in Celantes concessa; sic

B b con-

conuertitur *Calestis* & *Chrys* majori tribuitur, quæ minori *Celantio*.

S. 139. *Dicitur ad Celantio*, sum pro dicta dictio, & cetera scilicet pro resto ratiociniorum pro minori inferitur contradicatio minoris concessæ conuertit impliciter, ut dixi de *Bardipon*). *Dicitur* conuertitur, ut *Dabirius*, nisi quod minori dictio tribuitur, quod majori *Dabirius*.

Esuperior ad Barbaram; sicut *Dabirius* ad *Sabatrem*. *Esuperior* ut *Esuperior*, ex parte collatione premissarum, & *Festino* redit ad *Dary*, siquid *Dabirius* ad *Celantio*. *Festino* autem, ut *Festinorum*, seruato distinctione premissarum. Vnde pacc hanc quatuor modos conuertit, sum pro dicto, & minori pro minori & inferiore, & per contradictionem minoris conuertit per accidens, aut impliciter. *Calestis* vero sumit, contradictionem conclusionis pro minori, & minori pro majori.

S. 140. Quatuor modis secunda figura reducuntur sumpcio contradictionis conclusionis pro minori cum secundum modum, fertur autem contradictionem minori.

Cesare ad *Ferio*, qui respondebat primæ *Calii*, pro diebam, exempli gratia, nullus homo currit, omnis homo currit, ergo nullum brutum est homo, sic conuertitur nullus homo currit, quæ est major. *Cesare*, aliquod brutum est homo, quæ est contradictione, & ceteris logicis negatur in *Cesare*, ergo aliquod brutum non est, quæ contradicit minori in *Cesare* concessæ.

Camestres ad *Dary*, *Festino* reducitur ad *Celantio*, *Festino* item, nisi quod minor *Festino* sumitur pro majori, quia differt à *Festino* collatione premissarum, exempli gratia, aliquis homo currit, nullum brutum currit, ergo aliqui homo non est brutum, reducitur sic, nullum brutum currit, quæ est minor, *Festino*, sed omnis homo est brutum, quæ est contradictione conclusionis negata, in *Festino*, ergo nullus homo currit, quæ contradicit minori *Festino* concessæ.

S. 141. *Baroco* ad *Barbaram*, cuius ex ampliori premissi S. 134. *Bormacio* ad eundem *Barbaram*, nisi quod minor *Bormacia* ponitur in *Barbara* pro majori, & major *Barocica* reducitur in *Barbara*, ut dixi de *Festino*, & *Festino*, quod cernitur ex collatione vocalium.

S. 142. Sex modi tertie figuræ reducuntur sumpcio contradictionis conclusionis pro

majoricum eadem minori, ex quibus inferitur conclusio opposita majori. Exempli gratia, *Dabirius* redit ad *Celantio*, quia respondet prima modis *Calii*, latere, omne animal currit, omne animal est vivens, ergo aliquid vivens currit, sic conuertitur nullum vivens currit, omne animal est vivens, ergo nullum animal currit, quæ conclusio non est contradictionis, sed contraria majori concessæ in *Dabirius*, et autem idem impossibile, quia cum duæ contraria, propter inclusam contradictionem, non possint esse vera, ita ne possint simul concedi. Ceteri quinque modi inferunt propositionem contradictionis, excepto *Felapton*, *Felapton* redit ad *Barbara*. Exempli gratia, nullus homo currit, omnis homo est animal, ergo omnis homo currit, quæ est contraria majori concessæ, ita reducitur *Felapton*, qui concludit indirecte eandem propositionem ex iisdem premissis mutata collatione, vnde maior *Felapton* sumitur pro minori in *Barbara*.

S. 143. *Difamis* ad *Celantio*, exempli gratia, aliquis homo currit, omnis homo est albus, ergo aliquod album currit, sic conuertitur, nullum album currit, omnis homo est albus, ergo nullus homo currit, quod contradictione majori concessæ.

Dafisi ad *Ferio*, qui respondebat primæ *Calii Romanis*, exempli gratia, homo est albus, aliquis homo currit, ergo aliquod currente est albus, sic reducitur, nullum currente est albus, aliquis homo currit, ergo aliquis homo non est albus.

Bocardo ad *Barbara*, similiter & *Bamoko*, nisi quod huius conclusionis contradictionem sumitur pro minori.

Ferison ad *Dary*, item & *Festino*, mutatis premissis.

SECTIO XXIV

A Ristotenes probabilitate modis tertie figuræ, per fillogrammum expostorum, causas modis est singulare in seculi gulari, E.g. hoc animale est bœvus rationale, Petrus est bœs animal, ergo Petrus est bœvus rationale, & biscribatur lex primæ figuræ. Ex premissis eviden-

evidenter ostenditur identitas extremerum cum medio; in conclusione autem earum de inter se immo arbitrio hoc syllogismus tam genus omnia ha per spiculum suum, quia dispositio, si figura est omnis cum alijs, terminatorem sunt singulares, alieni a confusione preceptori apti de distributione, & suppositione medijs. Potest item fieri negativa. Exempli gratia, primogenitus Antonius non est rex, et Franciscus est primogenitus Antonius, ergo Franciscus non est Rex. Potest item fieri in secunda figura. Exempli gratia, Philip potest hic homo, Antonius non est hic homo, ergo Antonius non est Philippus. Nam in premissis majori possit identitas unius extremi cum medio, in minori autem alterum ex esse numerum induetur a medio. In conclusione vero remouetur alterum extremum id est secundum casum medio. Hic modus educitur de qua siue ad primam figuram mutatis premisis & minori & consequentia simpliciter conuenient, quia responderet Cato. Exempli gratia, hic homo non est Antonius, Philippus est hic homo, ergo Philippus non est Antonius, et in idem in premissis mutatis potest concludi sic ut Cato, item ad impossibile reduci possumus in duo modi alter ad affirmacionem, alter ad negationem modum primae figurae ut Cato de Cato, in tertia figura potest confici syllogismus expostorius. Exempli gratia, Petrus currit, Petrus est hoc animal, ergo hoc animal currit, reducitur ostensio scilicet Darij, mutata minori simpliciter, potestq; reduci ad impossibile more ipsius Dartij, item negative fieri potest, ve Porcato, Petrus non currit, Petrus est hoc animal, ergo hoc animal non currit.

S. 145. Syllogismus modus comitare potest, vel vtracq; propositione modis, vel altera. Hic ultimus frequenter esse solet. E. g. omnem hominem currere est posibile, & aliquod animal est homo, ergo alijs animal currere est possibile, ratio à priori bonitatis huius syllogismi est, quia major propositio aequalet huic, omnis homo potest currere, cum qua & minori & consequentia premisis conficitur syllogismus in Darij, unde licet totum dictum dicatur à dialeto esse subiectum, solus etiā homo reipsa est subiectum de quo predicitur possibilis cursus.

S. 146. Syllogismus infinitans constat vtraque premissa infinitante, alioquin constabit

pluribus, quam tribus terminis. Exempli gratia, omne non rationale est non homo, omnis tapis est non rationale, ergo omnis tapis est non homo, autem dices, nullus tapis est rationale, non recte concluderetur, quia termini sumuntur diverso modo, nēmpe finite & infinite. Item minor propositio esset negativa: posita autem premissa sunt affirmatiæ. Dixi enim in summulis terminū infinitantem affirmare aliquid distinctum a termino infinitato, & negare significacionem illius, ut, non homo affirmat aliquid distinctum ab homine, & negat hominem. Alia omissio, quia plus habent fastidij, quam commodi. Itenam omitti syllogismos inutiles, eorumque fallacias in singulis enim figuris eos indicaui atque evanuerim, illis sunt vitijs, qui constant, vel ex puris particularibus, vel ex puris negatiis, vel ex medio particulari, vel quando concludantur vel duiesi termini, vel diverso modo accepti, quam in premissis. Item ergo artem inveniendi medium, quia magis scaterit, quam si vocant pontem asinorum, arbitrio hominum id propter auditores, quam in preceptores dictū, quid enim carabant animos? aut quia potest esse ars inventandi medium, nisi aut ingenij acumen? assiduum studium, & crebra exercitatio? si quis enim rationem inuenit ad probandum conclusionem, eam tenetur disponere in aliqua figura tribus, neque opus est illum obligare preceptis.

SECTIO XXV.

De consequentia.

Onsequentia est bona deductio cuius termini ex alio, iam dixi nam esse legitimam, nisi in syllogismo, extra quem sunt aliquæ, nō quidem legitime & formales, sed materiales. Exempli gratia, à superiori ad inferioris negative valet consequentia, ut non est animal, ergo non est homo, ratio à priori, quia homo non potest esse sine eo, quod est de eius essentia. Ab inferiori autem ad superioris valet consequentia affirmative, propter eadem rationem. Exempli gratia, est homo, ergo est animal, non tamen valet negative, quia hæc est mala consequentia, non est homo, ergo non est animal.

est animal, quia ratio superior potest reperiri in alia specie.

§.148. Ex opposito consequens inferitur oppositum antecedens. E.g. Petrus carrie; ergo mouetur; ly si mouetur est consequens ex ly si non mouetur, recedente; unde receditur inferitur; non mouetur; ergo non currit. Dicos hanc regulam esse falsam; ut patet in praesensi, res evidentia est impossibilis, ergo taliter est incredibilis; impossibilitas evidentia est antecedens; incredibilitas credens, est consequens; ex opposito huius consequentis, non sequitur oppositum scilicet receditur nisi non sequentia, est evidenter credibile; ergo evidenter impossibile ut patet in mysterijs Fidei. Responso dico regulam esse opiniam, res ut in scilicet evidenter possibilis, quam credibiles, si evidentia est deinde solido sentitur. Nam si regis habet opere evidenter physeis de credibiliitate in mysteriis, rem habet enim de mysteriis ipsius ostendit enim in 3. part. disputat quod in mysteriis Trinitatis credentes cogitoser, quod ad animi ab eo qui evidentia cognoscit dignatur etiam in relatione. Non sicut in communione sine precordiatio ea credentes, non evidenter physeis. Ita quia nullus possit nisi de membra, quia si uidentia physeis concreta sit in membris, et certitudine per se in aliis quibuscumque credibili evidenter; id est, ut arguit metu proprii, et in multis obiectu pedone proposito finit. Non haec quod propter eundem probatur, sed cum in aliis non est manifestum. Propter hoc, quod non manifestum in aliis est, non videtur.

DISPUTATIO XI.

De demonstratione.

§.1. **S**ed illogismus topicus & demonstratio non differunt
in forma, sed in materia,
quia demonstratio habet
actus certos, & evidentes, topicus impertos,
& obscuros. Logismus agit de materia
demonstracionis, tanquam de essentiali par-
te sui obiectu ad equari attributionis, non
vero agit de materia particulari: hoc e-
stum spectat ad scientias reales,
sed de motoria incom-
muni.

tat mysticis ipsa, nullum enim opinare po-
test ea posse aliter ostendere, quia proprie-
tates ab Ecclesiis, sed quia evidentia in i-
psa mysticis ostendit, prout dicitur prophetab-
eo, credibilium autem sunt in primis
cavatione ex via non sequituratio.

§.149. Quando siquid inferitur consequen-
ti; inferitur evidentia antecedenti. E.g. si Petrus
mouetur, sic ex hoc consequens mouetur, infor-
mat, ergo non quales sit illud poteris inferre eas
antecedentes, quia quando apparente infectione
conceduntur evidentes superios. At vero quando
inferitur antecedens non inferitur antecedentis.
E.g. ex caro Petrus non ferat Petrum, ne
locutus habet quid non poteris ex motu pro-
test enim moueri, quin validare, nomen
memorando, q. memoriando est. A. e.

§.150. Si prout dicitur fuisse aliquid sequitur
veritas consequens. E.g. Petrus non ferat Petrum
non est manifestum, et consequens non est manifestum
quo tendit invenit manifestum, non est manifestum
neque. Petrus consequens est quia Petrus est in ip-
sae specie universalis. Ex hoc manifestum est
genitus potest sequi consequens manifestum, ut
sensit, ergo si animal ipsum in universalis pos-
sibili aliquid sequitur possibiliter, ex manifesto
ut Petrus sequitur, ergo est animal; at ex antece-
denti vero non potest sequi in possibili, quia ex
recedendo manifestum est possibiliter, et manifesto
potest manifestum non est manifestum. Petrus
non est manifestum, et manifestum non est manifestum
ex manifesto, et manifestum non est manifestum
ex manifesto.

¶ Hoc haec contingente possit quod sequitur
manifesto ex manifesto, et manifestum non est manifestum
ex manifesto.

S. E. C. T. I. obiectus
et in quo prout manifestum est manifestum
de præcognitione.

§.2. **P**raecognitione est premissa procedere
in sensu cognitivo. Haec potest esse in
complexione subsequente consequentem priorem
potest esse in sensu cognitivo. Hoc potest esse in
priori, est igitur præcognitione quodvis modis,
ex quā alia sequuntur, scilicet sensatio exterioris
præcognitione tamen ad sensationem interioris
sensus communis, tamen ad intellectum, et
temporantia ad apprehensionem, & hoc ad
iudicium. Cognitiones sensibilis demon-
stratio-

stratioem necessario precedunt, de quibus nunc non disputatur.

Totam etiam demonstrationem praecedunt apposita sententiae, & generationes temporum, neque enim possumus alteram in partem contradictionis inclinari, quia apprehendamus terminos, & voces, & objecta significata per illas, quod si principia sint per se nota, vel prima, nulla praecedit cognitio, praefer appetitionem terminorum, quod si non aut prima, ad eorum cognitionem demonstratiuam praecognoscendum est, quidquid est necessarium ad assensu certum, & cunctem talium principiorum, scilicet prima eorum principia, unde ipsi deducuntur assensus.

S. 3. Ante conclusionem praecognoscenda sunt premissae: quia haec sunt illius causa, siue formalis ratio objectiva, sub qua conclusio cognoscitur, de his praecognitis, siue premisis disputat Aristoteles in libris de posteriori resolutione, & Dialectici cum illo, non vera de praecognitis ad totam demonstrationem. Quo dantes, cum extrahant premissam, quae praecognita vocatur, tunc ea sunt quia omnia, quae praecognoscenda sunt Aristoteles, in his praemisis cognoscuntur, scilicet: quidditas, & existentia subjecti, & quid vocis conclusionis.

S. 4. Ante exclusionem praecognoscenda sunt premissae: quia haec sunt illius causa, & formalis ratio. Primum ad quamvis demonstrationem non requiritur cognitione universalissimorum principiorum, ut totum est sua parte maius, quodlibet est vel non est, nam sine hac cognitione possunt cognoscere alia principia magis particularia, & ex illis inferri conclusio.

Secundo, non semper est scienda vocis significatio, nec quid vocis, nam, qui propria inquisitione demonstrat, non vtitur vocibus, verum autem praecognoscenda ratione sufficiunt ipsa premissa dicentes dñp. 7. de anima, sect. 7. non est necessaria ea cognitione.

Aristoteles praecognita requirit, praedictatum, & subiectum, de subjecto dicit praecognoscendum esse an existat? scilicet actu, vel potentia, sicut non enim, id est non existentis actu, vel potentia, cum nullae sint proprietates, non oportet passionem indagare incerti, sine res possibilis? vel non? de pra-

dicato praecognosci debet quid significat de quo non praecognoscitur, vtrum conueniat subjecto? quia hoc queritur, & probatur in demonstratione, non enim presupponitur quod probatur: quia supponeretur intentum probandum, neque esset disputationi locus, neque item praecognoscitur, vtrum praedicatum existat? quia accidentia communia, vt albedo, existere possunt, & non in hoc subjecto: tamen propria passio, quae ostenditur in demonstratione, de qua Philosophus agit, non potest existere nisi in illo, & licet esse posset sine illo, cum queritur, vel monstratur suo subjecto conuenire, simul ostenditur eam esse possibilem: nam si esset impossibilis, non posset monstrari suo subjecto conuenire.

S. 5. Dices, diminute numerari praecognita ab Aristotele: quia etiam essentia rei est praecognoscenda ad conclusionem. Respondeo primo eam includi in praecognitione subjecti, cuius existentia praecognoscitur: male enim inquirimus, vtrum res existat necne? quin cognoscamus ejus essentiam, vt si queras sine possibilis lupus statim rogaris, quid est lupus? Respondeo secundo essentiam esse medium, siue ratione formalem, quae cum vtraque premissa disponatur, spectat ad praecognitum complexum (quod est tota propositio) hic autem agitur de incompleto (quod est pars propositionis) igitur vno verbo dicam, praecognita sunt vtraque premissa, & quidquid ad illarum assensum requiritur, & nihil aliud, quia cognitione quid nominis conclusionis continetur in extremitate vnius premissæ.

SECTIO II.

De veritate premissarum.

S. 6. Syllogismus fallax ab aliis differt, vel quia non bene concludit, qui propriètate non est syllogismus, vel ratione materia, quae licet sic bene disposita, propositiones sunt aut omnino, aut ex parte falsæ. Probabilis differt à demonstratio, quia hic & materiam bene disponit, & propositiones habet probabiles, quæ neq; omnino apparent veræ, vel falsæ, sed possunt in utramque partem jactari.

Veritas autem continebit actus cum obiecto; ita

sto; ita ut idem sit in objecto, quod reluctet in actu: vel ut objectum sit, sicut representatur per actum, de qua late disp. 2. de anima. Hic perstringam, quae ad Logicum spectant. Premissas esse veras in demonstracione est luce clarius. Primo, quia si aliqua sit falsa, non erit evidens ex natura rei de quo dispernitur; non vero de potentia absoluta, de quo disp. 8. de anima scilicet. & consequenter nec principium evidens demonstracionis. Secundo, quia si demonstratio est a priori, debet esse cognitio rei per causam, ita ut causa cognita inducat ad conclusionem; at falsa premissa non potest esse causa conclusionis verae, quia ratio, ob quam assentimur vniuersaliter extremitatum inter se, est per assensum vniuersaliter eorumdem cum medio, at non vniuersaliter extrema medio, sicut si fallax premissa. Vnde hoc syllogismo, homo est substantia, homo est lapis, ergo homo est substantia, quod si demonstratio sit a posteriori, debet esse per effectum, qui effectus cognitus est causa conclusionis, quod repugnat si premissa sit falsa, vnde patet in hoc syllogismo, visibile est rationale, lapis est visibilis, ergo lapis est rationalis, cu[m] ergo rationalitas lapidis non vniuersatur, male potest ex ea inferri vnde evidens lapidis cum rationali, quod iam patet ex tercia ratione. Tertio, quia conclusio resolutur in premissas, quae pro ratione conclusionis redditur, sed conclusio non potest resolvi in falsa premissam, quia efficit sensum fallum, ergo nulla premissa potest esse falsa, probatur minor in syllogismo primo proposito, scilicet inquit pars cui homo sit substantia respondebitur, quia lapis est substantia, & homo lapis, que causa sit est falsa, vnde concluderetur de dicta ex principio falso, habet virtutis falsitatem, scilicet in resolutione, quod de demonstrationi repugnat.

S. 7. Sed objecies ex una premissa falsa sequitur vera, & evidens conclusio; sed hanc conclusio est demonstrata, ergo demonstratio potest consistere premissa falsa, probatur major hoc syllogismo, omnis lapis est substantia, omnis homo est lapis, ergo omnis homo est substantia.

Distinguo maiorem. Conclusio vera sequitur formaliter ex premissa falsa, negatur materialiter ex illa, & formaliter ex alia, conceditur, verbigratia. Substantia est accidentis, accidentis estens, ergo substantia estens, hanc

conclusio non sequitur ex illa formaliter, substantia est accidentis, sed materialiter tamen. Ad quod aduertere, tunc ex premissa falsa sequitur, quia veram conclusionem quae additum dictum conclusionis est vniuersaliter quae subjectum, de quo prædicatur, vel propter identitatem materialiter subiecti cum prædicato, tunc autem inferitur vera conclusio, quia prædicatum continetur subiecto tam in una premissa, quam in conclusione ratione sua vniuersalitatis, ut hoc syllogismo, homo est substantia, homo est lapis, ergo homo est substantia, ratio est aquila substantia rationis dominii, & lapidis tanquam ratio superioris, atque ea propriezate de virtute gradatur, quod si non esset vniuersaliter quantitatis, aut hominis, non posset nisi in substantia clivis, inferitur agitur ea conclusio contra haec propositionem, homo est lapis, sed ex hac vniuersalior contenta, homo est lapidis substantia. S. 8. Hec certius illud in controverbia reuocatur, vnam premissam sive veritatem conclusionis? Ad quod aduertere, vna etiam consideratur colistere in actu intellectus, agendum enim in praesenti de sola veritate in dicendo ut premissa s. sexto, fundamentum autem veritatis est ipsum objectum, ab aliis enim, quod res est, vel non est, propositione, non contradicitur, vna et falsa.

Nunquam dubitavi, vnam premissam nem alia esse veriore, repugnat enim ratione, ritas consistit in eo, quod actus representet objectum, sicut est, siue in adrogatione, actus cum objecto, sed si unius actus adrogatur cum objecto, non potest aliis fringere, & quare cum illo, quia hoc conformatio sensus in iudicibili, ergo non potest vniuersaliter esse, verior alio. Secundum fictio omittit, tam vera hoc est propositione, tam omnia quae hec Petrus est homo, quia vniuersaliter objectum eodem modo est, quo representatur posterius actus. Confirmatur, nam purissimum non est materialiter quia vniuersaliter substantiabile, ergo nec est vna veritas major alio, immo nec fundamentaliter vna est verior alia, quia licet vnam objectum si magis necessarium, non tam tam veritas, quia cursus Petri, licet sit coniungens, nam est fundamentum cognitionis verae, quem obiectio ipsius Petri, hac in parte quo differunt, atque hec est veritas fundamentalis, quia dicit ordin-

ordinem ad formalem veritatem, quam fundat, & vbi non falsitas fundamentalis dicit ordinem ad formalem.

9. h. Sed obijctes Aristotelem afferentem hanc propositionem, nonum est bonum, verior est deo bonum non est malum. Respondeuntq[ue] Aristotele non lumi ibi veriorem pro veritate formalis, aut materialis, sive fundamentalis sed pro magis proprietate, & formalitate, quia una propositione explicatur a modo, in alia vero eni[us]dem contrari, negatio.

Secundo obijctes vnum acutum esse certiore materialis, & vniuersaliter, ergo & verior. Nego consequiam, quia vna veritas sit alia essentiabilis per se, & propter identitatem cum aliis dividitur, neutra ratio est major, quia hoc sumitur ex conformatione cum obiecto, ut duae partes materiae auctae sunt aequales, scilicet duae partes ligneae, aequalitas non est major in partibus auctis, quam ligneis, licet sit perfectior pro diueritate materiae. Item inquit quod melius est modio ligneo, sed in ratiōne misura, vero est aequalis, ita veritas est quodammodo inveniatur auctus cum obiecto. Confirmatur, actus vniuersaliter & essentiabiliter est perfectior actu fidei de mysteriis Trinitatis, & tamen neuter est vno, tum quia vno que dicit obiectum facient, tum quia cum dicit Fides ignorantia testimoniū & authoritati diuitiaz, habet rationem veritatem, qua potest habere, nihil enim est magis verum, quam quod Deus dicit, ergo ex maiori perfectione actus non potest vna veritas esse major alia.

10. Obijctes quarto, quia propter quod vnum quodque tale, & illud magis, sed conclusio est vera propter præmissas, ergo præmissa sunt veriores. Admisso nunc illo pronunciato (quod multiplicem in continet falsitate) nego minorē conclusionem, scilicet, esse veram propter præmissas, quia ex falsa præmissa sequitur conclusio vera. Formaliter enim est vera, quia representat ob-

jectum sicuti est, at ex præmissis non sumitur, sed ex illis a nobis cognoscitur veritas.

Quinto, quia unus actus est falsior alio, magis enim mentitur, qui dicit hominem esse lapidem, quam qui dicit hominem esse leonem, quia magis distat lapis ab homine, quam leo, ergo e contra unus actus poterit esse verior alio.

Negant nonnulli consequiam, quia conformatas consistit in indiuisibili, at falsitas latos habet fines, vt quis sunt Matriodii, quae sunt ibi, at qui distant, non ita, quia unus distat longius alio. Ego vero nego antecedens, quia in ratione priuationis veritatis omnes propositiones sunt aequales, quia omnibus de hac veritas qui enim dicit hominem esse leonem, non attingit veritatem, sicut qui dicit eum est accidens, quia homo aequaliter habet negationem leonis, & accidentis. Ad exemplum primi responsi, ex illo retorico argumentum, quia qui est Salmantica, tam vere abest Madridio, quam qui est Pompeiopolis. Unde tam falsa est propositio haec, qui est Salmantica est Madridi, quam haec, qui est Pompeiopolis est Matriodii, neque illis affirmatur aequaliter aut inæqualiter Madridio distare, qui est Salmantica, ac qui est Pompeiopolis; sed dicitur eos esse Matriodii, nec falsitas sumitur a remotione objecti, sed ex carentia adequationis actus cum objecto. Eo enim præcie quod non fit conformatis objecto, actus est fallus, quod est in indiuisibili constitere, quod vero vnum obiectum fit remota, alio non refert.

S. 11. Sexto, quia unus actus voluntatis est melior alio, ergo & vna cognitione verior alia, quia hec veritas est conformatas cum objecto, ita & bonitas cum ratione. Hoc argumento ducti socii somniantur omnes actus voluntatis esse, & que bonos, aut & que malos, quia omnes attingunt, aut non attingunt regulam morum, in quos videtur inclinari, sicut in sua constantia. Nego ignorare consequiam, quia bonitas actus iuriatur tum ex objecto, tum ex libertate, tum tertio ex adjunctionis, in quibus potest esse magis, aut minus, secus veritas formalis. Ad probationem respondeatur actum circa melius obiectum esse rationi conformatorem, ut si quis seruat præcepta diuina, is conformatis est rationi, magis autem qui seruat consilia, quia perfe-

Etio confiliortum est magis digna, quam sequamur, quod non contingit veritati, & que enim vere conformatur cum objecto hæc propositio, homo est creatura, quam hæc Deus est creator, & sicut una veritas est melior alia propter meliorem actum: ita una bonitas est melior alia, & vnu flagitium detestabilius alio: de quo in materia de peccatis. Sed rogas carū vulgo dicimus hoc mēdacrū esse majoris illo, hæc veritas est major quam illa? Respondeo, tunc veritatem vulgo sumi prore magis necessaria, aut re magis impossibili, siue minus credibili, sic dicimus verius esse Deum esse, quam Petrum curere, id est, magis necessarium est, & est veritas magis necessaria. Item dicimus magis falsum est buuem, quam columbam totum tranare mare, id est, magis impossibile, & minus credibile, veritas ergo aut falsitas non in formaliter sensu sumuntur, pro formaliter conformatio- ne actuum cum objecto: atque ita in illo sen- su communi sunt admittendæ illæ propositiones, nec sunt negādæ, que præsertim sunt de DEO, nisi cum disputatur formalis pro- positionum sensus, & attributa.

S E C T I O III.

De evidentiâ, & certitudine pra- missarum.

§. 12. Evidentia est claritas, siue perspicuitas, qua intellectus quasi videt ob- jecta, certitudo est firma determinatio adhæsiōp intellectus ad verum ut verum est. Has duas rationes posse separari probatur, quia licet omnis cognitio etidens sit certa, quia evidentiâ est causa certitudinis, tamen actus Fidei diuinæ est omnino certus, obscurus, & inevidēs, cuius rei rationem reddere non mei, sed animastici muneris est. Aristoteles solum cognovit actus certos eui- dentes, non vero actus certos obscuros, qua propter ad omnem demonstrationem re- quirit evidentiâ principia, quem sequuntur Philosophi, ac Theologi pene omnes, & D. Thom. vbiq. Qui nihilominus afferit Theologicum syllogismum esse scientificum. i. part. question. i. art. 2. quia Theologia habet principia evidentiâ, scilicet, scientiam be-

torum. Sed hæc ratio D. Thomæ non caret difficultate, quia demonstratio requirit prin- cipia evidentiâ ei, qui conclusionē demon- strat ut principia Arithmeticæ, per quam musicus demonstrat conclusiones musicae, sunt ejdem musico evidentiâ, sed scientia beatorum Theologo non est evidens, ergo illa scientia non potest esse principium Theologicæ demonstratiouis.

§. 13. Multi Discipuli D. Thomæ negant requiri evidentiâ ad rationem scientiæ in communi, sed abstrahunt rationem scientiæ communem syllogismo evidentiâ, & ob- scuro, quam dicunt esse proprie scientiam ac projnde syllogismum Theologicum esse vere scientificum. Reclamat P. Vazquez cū communi Theologorum i. part. disp. 4. quia Aristoteles & alij Philosophi ad sciendum evidentiâ requirunt. Sed questio est de nomine, loquendum casu est cum com- muniori, & Patre Vazquez.

Igitur ad scientiam requiritur evidentiâ tam in vitroque principio, quam in conclu- sione, alicquin non tam esset demonstratio, quam syllogismus topicus, aut Theologicus, qui est certus, & obscurus.

§. 14. Potest in controverstiam reuocari. Vtrum præmissæ certiores sint, & claves con- clusionē aut aliqua conclusio sit certior præmisso principio? distingue d'upliciter certitu- dimem, substantialem, & gradualem: sub- stancialis est, quæ sequitur substantiam actus: gradualis, quæ sequitur gradus intensiōis. Reste potest actus A. esse certior substancialiter, quam actus B. & hic certior gradualliter, quam A. ut actus Fidei intensus ut qua- tuor, essentialiter, & substantialiter est cer- tior, quam actus Metaphysicus intensus ut octo. Metaphysicus autem habet quatuor gradus certitudinis majoris, quam actus Fi- dei, quia totidem gradibus intensiōis supe- rat eudem actum Fidei, de certitudine gra- duali non spectat ad logicum, spectat tamen substantialis.

§. 15. Nullam demonstrationem constare vtraque præmissa evidenter, aut certiore con- clusionē cum multis sentio, & probo. Primo, quia in con- clusionē assentimur duas rationes esse idem inter se, subjectum, scilicet, & prædicatum, quia in præmissis assen- timur illa esse idem vni tertio, scilicet, cum medio, ergo tam certissimus de conclusio- ne,

ne, quam de præmissis, patet consequentia, quia, que sunt eadem vni certio sunt eadem inter se, quod est & Dialecticum, & Metaphysicum principium, in rebus naturalibus ita per se notum, ut illi innaturi yis tota syllogistica, vti principio, hinc deriuatur evidentia, quia vnius extremorum conclusionis est omnino eadem cum vniione extremorum cum medio disposito in vtraque præmissa, verbi gratia, *animal rationale est risibile*, Petrus est rationalis, ergo Petrus est risibilis, ecce medium extrationale, cui illi duo extrema Petrus & risibile, vniuntur ea vniione, qua vniuntur inter se (vt ex terminis patet) ergo eadem ratione, qua mouetur ad assentiendum Petrum esse risibilem, mouetur ad assentiendum Petrum, & risibile esse rationale, patet consequentia, quia circa idem objectum non possumus eodem syllogismo esse magis aut minus certi. Dices vniionem præmissarum ratione differre ab vniione extremorum; sed quid inde? etiam ab homine differt animal rationale, & tamen & que certum est Petrum esse hominem, quam animal rationale. Illa enim distinctio non tollit ullam rationem certitudinis, quia existente illa adhuc manet realis identitas, cui innitur principium illud.

§. 16. Confirmatur, eo est actus certior, quo plures habet rationes, quibus ad assensum verum moueamur, sed non sunt plures rationes ad assentiendum vtrique præmissam simul, quam conclusioni, ergo vtraque præmissa non est certior, aut evidenter conclusio, probatur minor in demonstracione, §. 14. quia licet sit major ratio ad assentiendum Petrum esse animal rationale, quam rationale esse risibile, tamen nulla est ratio major ad assentiendum rationale esse risibile, quam Petrum esse risibilem, si; eam affinga.

Dices præmissas esse magis proximas lumine naturali, atque ideo esse evidenter, & certiores conclusio, sicut videtur clarius objectum, quod proximius est luci quam distans. Sed non tenet exemplum, quia enim lux propter Physicam, localemque distantiam non potest agere qualiter in tota sua *spatia*, et ratione clarius videtur objectum, si de proximum luci, quia ibi lux est intensior, at vero intellectus non distat, nec sic operatur, nec satis percipio quid sit præ-

missas esse magis conjunctas lumini naturali. Si enim significat eas esse immediatores, est petitio principij: nam ego affirmo istam immediationem non causare maiorem certitudinem, quia non habent præmissæ aliquam rationem ad sui assensum, quam non habeat conclusio: si est non habere intellectum virtutem ad tot assensus ciendos. Primo id est falsum, quia potius necessitatur ad assensum conclusio. Secundo id probat ad summum, præmissas esse intensiores, vel diversæ speciei à conclusione, non vero substantialiter clariores aut certiores. Denique haec ratio quam sit infirma adhuc patet, quia intellectus necessitatur præmissis ad conclusio, quia præmissis assentitur identitati extremitate cum medio, conclusio vero identitati extremitatum inter se, cui si non assentitur, inferret conclusionem contradicentei præmissis, ergo tam certa est conclusio, quam vtraque præmissa, quia tam certum est duas contradictiones esse falsas, quam est certa vtraque præmissa.

§. 17. Secundo probatur, quia haec conclusio Deus est, tam certa, & evidens est Philosopho, quam sunt effectus naturales (vt suppono ex communione Theologorum i. par. question. 2.) Sed haec conclusio est à posteriori deducta ex effectu, tanquam ex præmissa, ergo conclusio tam certa est, quam præmissæ.

Tertio, haec propositione, *Christus est risibilis*, est & que certa, quam haec homo est risibilis, Theologica enim conclusio tam certa est, quam principium naturale, quod nullus Theologus negat, quin potius affirmant multi eam esse certiorem, sed ea propositione est conclusio deducta ex hoc syllogismo, & principio, homo est risibilis, ergo conclusio non est minus certa suo principio.

Quarta conclusio deducta ex duobus principijs reuelatis, est & que certa ac ipsa principia, quia etiam illa conclusio est de Fide diuina immediate à Deo reuelata, quia qui immediate reuelat duo principia, etiam reuelat conclusionem illorum, quia conclusio est idem objectum cum vtraque præmissa, & vero conclusio confuse continetur in præmissis, non tollit, quin sit vnum cum illis, quæ omnia suppono ex secunda secundæ.

§. 18. Tandem probatur evidenter, actus,

quo credo Deum aliquid reuelasse, non est certior actu, quo credo reuelatum mysterium quia tam certus sum D E V M esse Trium, quam certum id ab ipso reuelatum esse, sed actus, quo credo Deum aliquid reuelasse, est principium illius actus, quo credo mysterium reuelatum, ex qua deducitur tanquam conclusio ergo conclusio non est minus certa suo principio.

Dices primo *cundem esse actum*, quo credo & reuelationem & mysterium. Sed primo est falsum, quia sicut non uno actu evidimus in conclusionem & præmissas, ita neque in reuelationem & reuelatum. Deinde quando duobus objectis assentimur, uno actu, ille non est certior, quam essent duo actus, si eos exerceremus circa eadem objecta sub eadem ratione for mali. ergo solutio est nulla.

Dices secundo actus fidei non esse discursuos. Respōdeo id non prouenire, nisi quia reuelationem uno apprehendimus actu, ex quo nō tollitur, quin reuelatio sit vere principium immediate, & per se notum Fidei, ex qua reuelatione cognoscitur mysterium tanquam materiale objectum ex formaliter partiali, vnde corrunt omnia aduersariorum fundamenta, quia etiam videtur reuelatio proximior lumini Fidei, cum per se creditur, & mysterium propter illum, illius deberet conuenire Aristotelis proloquium propter quod vnumquodq; tale & illud negat quo suam ipsi probant opinionem, quia mysterium creditur per reuelationem: ergo magis deberet credi reuelatio.

§.19. Quod adagium solum est verum in finali causa, nam in efficienti est falsum, homo enim est creatura propter Deum: ergo Et Deus est magis creatura. Item in causa formaliter est falsum, vt homo est propter animam: ergo ipsa anima est magis homo. Item in materiali est falsum, vt Cathedra est propter lignum, ergo lignum est magis cathedra, in sola finali est verum. Est enim bona hæc consequentia, Medicina amatur propter salutem, ergo magis amatur salus. Dices, ergo nullæ conclusiones possunt esse probabiles. Respondeo Conclusiones deductas ex duabus præmissis evidentibus esse necessariæ evidentes: at vero multæ sunt probabiles, quia deducuntur ex uno principio evidenti, & alio probabili, & quando vnum principium est probabile, conclusio

non potest esse nisi probabilis, & quando vnum principium est obscurum, licet sit aliud clarum, conclusio necessario est obscura, quia conclusio sequitur debiliorem partem.

§.20. Ex hoc adagio occasionem sumo ad inquirendum, vt quæ semper conclusio sequatur debiliorem partem. Molina i. p. q. 1. a. 2. disp. 1. ait *conclusionem Theologicam dederat ex uno principio, scilicet Fide, & alio naturali, esse supernaturale, quia efficitur ab habitu supernaturali Fidei, hoc vero adagium, pse intelligit de evidenti, & certitudine, ut quibus conclusio penderet ab utraque præmissa, ac vero in supernaturalitate solum penderet à Fide diuina; conclusionem vero esse certiori non posse, aut evidenterem, quam præmissas, Theologi communiter affirmant, quia ea ratione moueor ad conclusionem, quia video illius extrema vni tertio in præmissis, totaque assentiendi ratio est vno extremorum cum medio, ergo non possum magis certus esse de vnius extremorum inter se, quam de eoruendæ vniione cùm medio. Quā sententiam eiſiderantibus proba, quibus probauit præmissas non posse esse certiores conclusione.*

§.21. Obiiciunt qui, conclusionem, vt insertus ex præmissis, non esse utraque certiorē, quia ex aliis eam certitudinem habere non posset. At vero ex pia affectione notaria certiorē esse conclusionem Theologicam, quam naturale principium, ex quo deducitur.

¶ Did contra primo, quia affectio pia nō efficientib; intellectus certiorē, quia certudo non ex voluntate, sed ex ratione motiva aderetendum sumitur, vt patet in Catholice, ut credente incarnationem, sed non tam vehementia affectu, quam malitus, certe utriusque actus, equaliter habet substantiam certitudinis: dat quidem pia affectio certitudinem, quam in voluntate adhuc non, quia quibus firmata est in voluntate, edendō voluntate, vt prædispositio hæreticorum affectus teorii: discriptionem, quia hæreticus de abomina obfirmitur suggestione, Catholicus vero ex impulsu diuino, hæc obfirmitio in celestis in sellam traxit certitudine majoris hæretico pacet.

¶ Contra secundo, quia in talibus casu pia affectio circa conclusionem penderet ex principio naturali, & nō ex solo supernaturali, nisi enim sibi persuadeat naturale principium, non se

non se exercebit circa conclusionem, qua enim ratione crederet Christū esse risibilem, nisi competerat hominem esse risibilem? ut patet in conclusione Theologica probabili, at cognito eo principio adhæreret quidē conclusione eadem certitudine, qua principio naturali, & minori quam principio fidei. Et cum hoc penderet à naturali principio in cōmunicandā certitudine conclusione, cōmunicat quidē quantum naturale principiū potest, qua certitudo, & evidenteria conclusione penderet ab vero quæ tamquam à ratio re formata, vnde talis conclusio neque est magis vera, quam principiū Naturale, neque magis clara quam principiū Fidei, sequitur enim de illis ex parte, utrum autem est supernaturale: à Theologo petitur.

per se notas quoad nos. Assentior P. Molin, afferenti D. Thomæ locutionē non esse admodum propriam, quia per se notum dicit respectū ad nostrū intellectum, quia agimus de principijs demonstrationis, quam intellectus efformat humanus, cuinihil prodest objectum secundum se, neque ut est cognoscibile ab Angelis, aut Beatis, sed ut est à nobis viatoribus cognoscibile. Vnde hæc propositione: Deus est, non est absolute per se nota, quia non immediate, sed per creaturas eam viator attingit.

S. 24. Aduerte eamdem propositionem esse posse per se, & per aliud notam in diuerso genere demonstrationum. Nam à priori, homo est animal rationale, est per se nota, prima, & indemonstrabilis: at à posteriori eadem est per aliud nota, idest, per effectus. Vnde effectus in demonstratione à posteriori sunt per se noti, & per aliud noti à priori, ratio est, quia cognoscimus discurrendo iam ex causa ad effectum, iam ex effectu ad causam: Absolute tamen, & communiter per se notum sumitur pro primo, & essentiali conceptu.

Item absolute dicitur propositione per se nota, quando in uno genere causa est indemonstrabilis à priori, licet in alio monstretur, ut homo est animal rationale, est principiū simpliciter per se notum, quia nullam habet causam intrinsecam, per quam monstretur, siquæ monstratur risibile: cum tamen eadem propositione à priori monstretur per causam finalem supernaturalem, in qua demonstratione propositione immediata est causa finalis, & animal rationale est conclusio. Quod si dicas causam finalem esse medium extrinsecum, quod non facit conclusionem per aliud notam, nil obest, quia cognitio media ta est, quæ habetur per medium, quod medium, si sit causa conclusionis demonstrat, erit à priori: quia omnis causa est prior effectu, esse autem extrinsecam causam quid refert; cum præsumtum per extrinsecos effectus Deus à posteriori monstretur, quod si medium extrinsecum nō constituit propositione mediatam, hæc propositione Deus est, esset immediata, etiam quoad nos c. i. op. positum communis Theologorum est sententia cum D. Thoma 1. p. q. 2. ar. 2. quod ex Paulo colligitur afferente, inuisibilia Dei per eas, quæ facta sunt intellecta, conficiuntur.

C. 2. id est

SECTIO IV.

De Propositione per se nota.

S. 25. Propositione alia est per se nota, alia non. Per aliud propositionem per se notam, primum scilicet ipsius mediatam, dicitur esse ea quæ per se est in medio, per quod noscatur, id est, ratione. Vnde quare in part. dispu. 10. scot. 100. 11. Stutin propter ratione, sed per ipsam intendit, quod per se est in modo; id est, quæ solum indiget se in modo ut explicatione, vno verbo, propositione per se nota est immediata, & quæ in se ipsa, & non in alio cognoſcitur. Propositione non per se notam: 1. p. q. 2. ar. 2. diuidit D. Tho. in per se nota, & in se nota, & per se notam quo ab eo: v. illam notam per se notam secundum se, cuius praedicatum est de essentia subjecti; & v. illam notam per se nota, quæ ad nos, quæ non in deo, vel ex alio cognoscimus; cuius praedicatum est de essentia subiecti, & ita cognoscitur. In hanc propositionem acriter, & videntur & concordare, & Nominales sed quæ stro est ab nomine, recte P. Vazquez supra c. 2. num. 8. & P. Molina codem. ar. 2. S. Addebamus.

S. 26. Nam propositiones, in quibus prædicatum per se immediate vniuit subjecto vocat D. Thomas per se notam secundum se, quia secundum se eas non repugnat ita cognoscere: eas vero, quas per se & non per aliud cognoscimus vocat Angelicus Doctor

id est, DEVIS inuisibilis à nobis cognoscitur per visibilia.

§. 25. Immediata propositio diuiditur in affirmatiuam, & negatiuam, item in veram, falsam, & probabilem: quia homo non est animal, cognoscitur exterminis esse falsa, esse autem propositiones probabiles immediatas patet, quia sunt multæ conclusiones probabiles, ergo sequuntur ex aliquo principio probabili, rursus illud aut est immediatum: aut mediatum. Si primum, habeo intentum, si secundum, ergo sequitur ex alio probabili, nam ex duobus certis sequi non posse, constat ex secl. 3. de illo autem sit eadem quæstio, donec sistatur in aliquo uno primo probabili, quæ ratio idem probat de principijs falsis.

Secundo, quia sunt aliquæ propositiones indemonstrabiles à priori, quarum veritas, aut falsitas non penetratur ex terminis, ergo dantur aliqua principia probabilia.

Propositio immediata vera diuiditur in dignitatem, id est, principium vniuersalissimum, & in positionem. Dignitas est principium commune facultatibus vniuersis, ut quodlibet est, vel non est, que sunt eadem vni tercio sunt eadem inter se, quicq; principia cuius facultati deseruiunt. Positiones sunt principia vniuersitatis particularis, licet sint exterminis tam manifesta, quam dignitates, vt sunt Mathematica principia.

Item diuiditur per se nota in particularem, vt Petrus est homo, & vniuersalem, vt homo est animal.

SECTIO V.

Vtrum demonstratio constet propositionib; uis immediatis?

§. 27. Primari demonstrationem, qua essentia monstratur à priori per causam extrinsecam, vel prima passio per essentiam, constare præmissa immediata constas est Logicorum opinio; quia tunc sumuntur propositiones indemonstrabiles à priori, vt in hoc exemplo causa extrinsecæ, creatura capax visionis Dei intuitua est intellectualis, homo est creatura capax visionis Dei intuitua, ergo homo est intellectualis, major ex terminis patet, quia DEVIS non potest nisi intellectu videri. Minor simpliciter non est immediata,

quia patet ex Fide diuina, at vero hæc demonstratio rationale est admirarium, Petrus est rationalis, ergo admirarium constat utraq; immediata, quia prima passio à priori per essentiam demonstratur, & rationalitas ex ipsis terminis cognoscitur inesse Petro.

Dices, ergo omnis propositio est immediata, quia hæc admirarium est risibile, nō probatur per aliam à priori, quia immediatum principium risibilitatis est admiratio. Nego consequētiā, quia propositio mediata dicatur, nō respectu passionis immediata, sed respectu subjecti, vel essentiæ. Nam quando una passio monstratur à priori, & non per essentiam, tunc inter essentiam, & talem passionem demonstratam mediat id, per quod demonstratur, vt inter rationale & risibile mediat admiratio.

§. 28. Hinc constat demonstrationem, qua secunda, vel tertia passio monstratur de subiecto, non constare præmissis immediatis, quia inter essentiam & secundam passionem mediat 1. & inter primam & tertiam 2.

Præterea, in demonstratione à posteriori, si extertia passione monstretur secunda, sunt præmissæ per se notæ à posteriori. Nomine passionis comprehendo quemvis effectum, quia sistentium est in aliquo effectu, vel passione ex experientia cognita immediate; at vero quando ex uno effectu monstratur aliis, qui est magis proximus potentia, tunc est propositio mediata à posteriori, vt in similii dixi de à priori, v. g. in hac. Petrus est admirarium: quod ex risu demonstratur; quia inter essentiam Petri & admirationem mediat risus primitus cognitus, ita propositio ideo est mediata à posteriori, in qua hisseruantur ordo: primo cognoscitur risus Petri, secunda ex risu risibilitas, tertio ex risibilitate admiratio.

§. 29. Sed multæ demonstrationes à priori non constat formaliter ex immediatis, vt in hac admirarium est risibile, sed risibile est plorabile, ergo admirarium est plorabile, ratio est, quia præmissæ huius demonstrationis sunt conclusiones à priori demonstratae in alijs demonstrationibus, constat autem omnis demonstrationis ex immediatis præmissis, vel remotis, quia resolutio fit usque ad primam demonstrationem, quæ constat ex immediatis, quia in resolutione non potest in infinitu mandari.

Potest

Potestis in contiouersiam reuocari. vtrum vniuersalissima principia, vt quodlibet est, vel non est, possint esse principia demonstratio- nis? Hęc principia possunt sumi, vel in actu signato per terminos proprios illa signifi- cantes, vel in actu exercito per alias terminos; quibus illorum principiorum doctrina exerceetur.

S. 30. Dico primo, ad demonstrationem proprię passio- nis de subiecto non possumus ut illis principijs formaliter in actu signato, & exercito: probatur, quia propria passio monstratur per effectum cuius quia ad aqua tam habet, & necessariam coniunctionem, ad miratio- nē per rationale monstratur à priori, & per risibile à posteriori. Dicis formaliter, quia virtute omnis demonstratio pendet ex illis Metaphysicis principijs, quia per illa quae- uis demonstratio defensio patet, vel per re- ductionem ostensiua syllogismi, vel deducendo ad impossibile, quia proprium est Metaphysicorum unus omnium scientiarum principia tueri, vnde illud adagium, contra- ag. 3. int̄ principia nam est argendum, intellige non esse argumentandum contra complexum principijs eius facturam quae negat; at vero illa est causimodocox Metaphysicis prin- cipijs, quod si hanc negaveris, cum illo age- susse, & non ratione.

Dico secundo, multa demonstrationes constane ex illo principijs, vt hoc, quod dicitur est vel non est risibile, homo est aliquis erga hominem, est, vel non est risibile; quem syllogismum effe- demonstrativum quae negat facturam syl- logismi, nec copie nec Theologicus sum- consider, forma & figura recte concludere, & cunctis præpositionibus.

SECTIO VI.

Vtrum premissae demonstrationes possint esse de contingentiis singularibus, & corruptibilibus?

S. 31. Post demonstrationem aliquid co- stare præmissis de singularibus cor- ruptilibus manifesta est luce clarius, pri- mām enim demonstrationem de existentia Dei, vnde habemus, nisi ex effectibus, quis videmus, immo ex his originem sumunt o- mnes nostræ demonstrationes, quia ex a- ctuali risu colliguntur evidenter risibilita-

tem: ex hac admirationem, ex hac rationa- litatem; rursus à priori ex rationalitate ad- mirationem, &c.

Præterea multis efficimus demonstra- tiones de singularibus omnino contingentibus, vt cum ex motu, quem videmus in vi- uente, inferimus evidenter in motu excitari calorem, immo & à priori evidenter demon- strat Astrologus futuram Ecclypsim ex sin- gulari, & corruptibili astrorum situ, & posi- tionē. Ratio à priori est, quia tota diuersitas inter demonstrationem, & syllogismū pro- babilem versatur non in materia, sed in cer- titudine, & evidētia actuum præmissarum; Nam de eadem omnino conclusione potest quis modo opinionem, modo scientiam ha- bere. Quod vero requiritur ad veram de- monstrationem est, vt actus sint omnino certi, & evidentes, restat dispositi in modo & figura, quod vero sint de hac, vel illa ma- teria parum refert, videatur Pater Vazquez, i. part. disp. 4. n. 16.

Confirmatur quando ego video Petrum currere, hunc syllogismum efformo, omne uiuens dum currit calefit, Petrus currit & est vi- uens, ergo Petrus calefit. Hic syllogismus non est probabilis, neq; elenchus, ergo erit de- monstratiuus, nisi affirmemus aliam quartam speciem. De singularibus incorruptili- bus esse demonstrationes, patet in scientia deo, item in Astrologia demonstrante effectus, & attributa horum numero astro- rum, ex libro de Cœlo, quibus inquirimus numerum, mensuram, & magnitudinem horum numero Astorum.

S. 32. Sed objiciunt nonnulli Aristotelem inquirentem, vt demonstratio constet ex præmissis necessarijs, & evidētibus; sic enim scientiam definit, cognitio rei per causam, & quod illius sit causa, & quod aliter habere se non posset, verum Aristoteles egit de scientia à priori, quia propria passio de subiecto de- monstratur, eum vero non egisse de scien- tia à posteriori, patet, quia tum ex illius mé- te, tum lumine rationis clarum est, scien- tiā haberi de existentia Dei. Nec ferre pos- sum eos, qui vt illi tam stricto principio ad- hærent, negant esse simpliciter demonstra- tionem, quae non constat necessarijs præ- missis, & à priori, cum sit communis sensus Theologorum cum D. Tho. i. part. q. 2. ar. 2. Deum demonstrari per effectus simpliciter,

Cc 3 ergo

ergo vocanda est demonstratio constans præmissis de contingentibus.

§.33. Secundo objicitur, quia ad veram demonstrationem requiritur cognitio effectus per causam, ergo. Primo respondeo id requiri tantum ad unam speciem demonstrationis, scil. à priori, non vero à posteriori. Secundo respondeo, ex effectu singulari corruptibili posse à priori aliud monstrari, ut futuram Eccliyplum ex hoc astrorum situ & mortem Petri ex graui vulnere in ictore. Tertio objicitur, quia syllogismus probabilis versatur circa contingentia, ergo demonstratiuum circa necessaria. Sed antecedens est falsum, quia res necessarias probabilitate cognoscimus, quia non appareat earum necessitas. Discrepant inter topicum syllogismum, & demonstratiuum jam proposui.

Cum autem Aristoteles, & alij exigunt in demonstratione principia necessaria, intellige, de demonstratione passionis propriæ per essentiam; non vero de demonstratione in communi.

SECTIO VII.

Vtrum Demonstratio constet principijs proprijs? Pradicato de omni, vniuersali, & secundum quod ipsum?

§.43. Proprium opponitur & alieno, & commune: alienum potest esse & commune, ut risibilitas est aliena ab equo & lapide, quia neuter ex illis est risibilis: item potest alienum esse particulare, ut sensus, non est alienus à lapide, & equo, sed à lapide tantum, quia equus est sensibilis, lapis autem non est. Commune, licet non possit esse particulare, ut ex terminis patet, sed tam bene conuenit alicui rei, quam si alijs non conueniret, ut sensibile homini; quamvis sit commune & equo.

In prima significatione omnis demonstratio necessario constat ex proprijs, quia præmissæ debent cum conclusione concordare: vel in ratione cause, si demonstratio est à priori, vel in ratione effectus, si est à posteriori; nam effectus non est alienus à sua causa, neque causa ab effectu suo, ergo debet habere demonstrationis præmissas non alienas, sed proprias, quia alienæ non concernuntur cum conclusione.

§.35. In secundo sensu æquocertum est non constare ex proprijs quamlibet demonstrationem. Probatur, quia quando demonstratur aliquis effectus communis pluribus causis, per quamlibet ex illis probari potest, ut ex igne, aut sole probatur calor, vel quando monstratur passionalia communis, ut verum, bonum, &c. similia, non potest ostendendi per particulata principia. Confirmatur. Theologia unum principium est naturale, & alterum supernaturale, sed principium naturale communit est alius facultati naturali, ergo ad syllogismum certum congruit, uta præmissa communis, ergo etiam ad evidenter. Confirmatur secundo, musica subiectum principium ex Arithmeticæ, Chyurgia aliud ex Philosophia, ut hoc partes circuli magis distant à centro, quam partes alterius figura, cui Chyurgus addit, sed partes, qua magis distans, difficulter curvantur, ergo partes vulneris circularis difficulter curvantur, ecce canelatio Chyurgie ex uno principio illi & philosophiae communis; quod commune est cuius scientie subalterne, que accipit unum principium à subalterante. Confirmatur tertio: hæc conclusio, terra est rotunda, spectat ad Astrologum, qui cum demonstrat ex umbræ rotunditate, item spectat ad philosophum, qui cum probat ex elementorum dispositione; ergo idem principium potest esse duabus facultatibus commune, patet consequentia: omnia conclusio demonstrata à priori in una scientia; in eadem est principium à posteriori, ergo hæc conclusio, terra est rotunda, est principium à posteriori commune Philosophie, & Astrologie. Ratio hujus nostræ sententiaz à priori est, quia unum principio communi, & vniuersali possunt adiungi varia particularia principia, ex quibus variacum scientiarum conclusiones deducantur.

§.36. Ad quod animaduerte unamquamque demonstrationem & habitum naturalem differre specie ab alijs pro differentiationis formalis, que sunt præmissæ. Vnde tot erunt particulares scientiaz, quot particulares rationes formales spectantes ad idem objectum. Vnde Theologia specie totali differt à philosophia, qd principio philosophico adjungit aliquid ad Philosophum non spectans, cuius conclusio ut hæc, Christus est risibilis, neq; est philosophica, nec de Fide, sed tertia.

tertiae cuiusdam facultatis, id est Theologiae.
Sed obiectis Aristotelem volentem demonstratem constare ex proprijs. Respondeo cum intelligi de demonstratione passionis essentiae per eamdem essentiam, ut cum de homine probatur risus, ex proprijs illius principijs probatur, quod etiam intellige de praedicato secundum quod ipsum.

§.37. Aliam ergo conditionem requirit Aristoteles, sed (vt dixi) ad demonstrationem propriæ passionis de subjecto, ut praedicatum conueniat subjecto, secundum quod ipsum, id est, proprio quarto modo, si sit praedicatum accidentale, vel etiam differentia essentialis, si sit quidditatum, id enim sonant verba, secundum quod ipsum, id est, secundum ultimam differentiam.

Vnde colliges primo sensibile esse praedicatum, secundum quod ipsum animalis, quia cum illo conuerteritur; & rationale, & risibile prædicantur; secundum quod ipsum, de homine eandem ob causam. At vero animal non prædicatur de homine, secundum quod ipsum, nec rationale de Petro, quia cum illis non conuerteruntur. Requiritur enim ut cum subiecto prædicatum conuerteratur.

Sed contra, quia homo, secundum quod homo, est animal, & Petrus, secundum quod Petrus, est homo, & non conuerteruntur, ergo.

Distinguo majorem, homo secundum quod homo ultimata, est animal, nego: secundum rationem communem, concordo. Obiectis saccidens secundum ultimam differentiam estenit, quod cum illo non conuerteruntur. Edeos, sed Aristoteles ea voce voluit explicare prædicata secundum conuenientia secundum eorum differentias cum conuersione in consequentia. Per illa verba voluit Aristoteles venire in ultimas cuiuscum rei essentias, & proprietates; neque obest, quod secunda passio de prima prædiceatur, & monstretur à priori, quia per se primo passiones omnes conuenient essentiae, à qua tanquam prima radice dimananant, secunda vero conuenit primis tanquam principio quo & non quod, vnde secunda passio de essentia prædicatur secundum quod ipsum.

§.38. Prædicatum uniuersale vocat Aristoteles prædicatum de omni per se, & secundum quod ipsum, de hoc ultimo egimus §.37. de perfeagamus scilicet sequenti. Prædicatum de om-

ni dicitur, quod utique est non in quadam quidem, in quadam autem non, nec quod aliquando quidem, aliquando vero non, id est, quod reputatur semper in omnibus inferioribus ceteris sub una ratione communi, ut sensibile semper conuenit cuius animali, & risibile cuiusunque homini, est ergo prædicarū de omnī aliqua ratio quidditatiua, aut accidentalis communis pluribus speciebus unius generis, aut individuis unius speciei. Ratio est, quia quod primo intentionaliter conuenit alicui speciei, conuenit necessario eiusdem inferioribus, quia passio semper comitatur suam essentiam, sic Petrus est animal rationale, & risibile, quia illæ rationes homini primo intentionaliter conueniunt, quo principio innititur P. Vazquez tom. i in prima secundæ disp. 52. nu. 20. ad probandum contra Thomistas dari actum in individuali indifferente, si datur actus indifferens, quoad speciem, quem (fatuente nomine,) sequemur proprio in loco.

Praedicatum de omni differt à prædicato secundum quod ipsum, quia hoc est conuertibile cum suo subjecto, secus illud, quia latius patet. Item in Deo datur prædicatum secundum quod ipsum, & non de omni, quia omnipotentia conuerteret cum Deo, & de nullo alio prædicatur.

§.39. Aduerte discriben inter prædicatum de omni posteriori, de quo in præsenti; & prædicatum de omni prius, de quo in Summulis, hoc est principium illud, dici de omni, dici de nullo; quod conuenit ratione formæ, litteræ materiæ non conuenit. Ut cù dico, omnis homo est lapis, ratione illius universalitatis teneor illud dicere de quovis homine, & negare in propositione negativa, at vero id, de quo nunc agitur, conuenit rei in se ipsa, vñius homini.

Ex quo secundo aduerte, hoc prædicatum non conuenire rebus essentialiter singularibus, quia sub illis nulla ratio communis continetur, quod quidem de Deo, & Petro secundum quod ipsum prædicatur, conuenit nulli alijs.

Ex quo tertio colliges Aristotelem hanc conditionem requirere non ad omnem demonstrationem, sed ad eam, qua de essentia communi, vel aliquo ex eius inferioribus, communis ratio monstratur, non vero ad eam, qua ex principijs singularibus singularis

Iaris ratio monstratur, ut cum ex immutabilitate Dei ejusdem monstratur æternitas.

Item ex dictis aduerte, prædicatum vniuersale in præsenti non esse idem, quod de omni, quia prædicatum vniuersale præter pluralitatem requirit, ut sit conuertibile cum subiecto; quia debet esse secundum, quod ipsum, ex quo patet vniuersale prædicatum non requiri ad quamvis demonstrationem. Prædicatum de omni, est etiam prædicatum per se, nec potest semper cuius inferiori conuenire, nisi sit, vel de ejus essentia, vel proprium quarto modo.

SECTIO VIII.

De modis per se.

S.40. Modos per se Aristoteles quatuor assignat, exclusis nunc alijs, quos in Metaphysica proponit aptos ad efformandas demonstrationes. Primus communiter appellatur *modus per se prædicandi*, quando de aliquo subiecto dicitur quidditatius conceptus, ut animal, vel rationale de homine. A quo modo excluduntur prædicationes indirectæ, & negatiæ: quia in illis non prædicatur conceptus quidditatius subiecti, ut in hac, *animal est rationale*, quia *rationale*, non est de essentia, *animalis*, neque ad hunc modum sufficit identitas & perseitas materialis. Agitur enim de conceptibus præcisis formaliter. Excluduntur etiam propositiones, quarum subiectum includit accidens, ratione cuius prædicatum non est quidditatiuum subiecto, ut *homo albus est animal rationale*, quæ propositio excluditur, non quia nullo existente albo propositio est falsa, (vt vulgo dicitur) hæc enim nunquam est falsa, siue enim existat album, siue non: *homo albus semper est animal rationale*, non enim affirmat hominem existere album, sed hominem album esse animal. Ratio, qua excluditur, est, quia tunc homo materialiter supponit, ut subiectum, & ratione illius particulæ *albus* efficitur sensus quasi reduplicatius, quare illa propositio non est formalis, quia *rationalis*, non est de essentia hominis alibi, in quantum albi.

S.41. Deinde omnes rationes quidditatiæ, superiores, & transcendentæ pertinent ad hunc modum, quia omnes illæ sunt de

ratione inferioris. Vocatur autem *modus per se prædicandi*, quia definitio est quidditatiæ prædicatio definiti. Hic modus necessarius est ad demonstrationem, quam perfectissimam vocant. Propria enim & prima passio per definitionem subiecti demonstratur, sed ad hanc inepti sunt multi modi per se in hoc primo contenti, ut cum ratio vniuersalior, vel transcendens de subiecto prædicantur: per quam propria alicujus inferioris passio non potest ostendi, ut risus non probatur ex animalitate, multæ tamen perfectæ demonstrationes possunt fieri per omnes prædicationes hujus primi modi, & sine villa ex illis.

S.42. Secundus modus per se communiter dicitur, *per se inherendi*, quando in definitione prædicati ponitur subiectum, ad hunc modum spectat proprium quartum prædicabile; tum quarto modo, ut risibile homini: tum primo, quando conuenit solis individuius vnius speciei, non tamen omnibus, ut hominem esse poetam, tum tertio modo, quando conuenit solis, & omnibus, sed non semper, ut ridere, alias modus quarti prædicabilis, cum res conuenit omnibus, sed non solis excluditur ab hoc modo *per se*, ad quem spectat sola accidentalis forma propria vnius determinatæ speciei infimæ, vel subalternæ, quam explicamus per ordinem ad suum subiectum, ut musicam, risibilitatem, & actualem risum per hominem, ut *quid est Musica?* Respondeatur, habitus per quem homo redditur facilis ad pulsandas fides ad numerum.

A quo modo per se excluduntur omnes rationes extrinsecæ, ut cum definitur vnum relatum per suum terminum: & rationes accidentales communes, ut cum albedo, aut motus progressiuus de homine prædicatur: quia in eorum definitione non ponitur homo. Verum est idem prædicatum pertinet ad hunc modum cum uno subiecto, & cum alio non, ut habere motum progressiuum est proprietas viuentium sensibilium, & pertinet ad hunc modum per se, quia in explicatione motus progressiuus ponitur viuens sensibile tanquam subiectum, ut *quid est motus progressiuus?* est actio, per quam animal de uno loco migrat in alium: at idem prædicatum cum homine non pertinet ad hunc modum ratione reddita.

S.43. Rogas vtrum hæc propositio sit per se, Pe-

se, Petrus est risibilis? Respondeo negatiue, quia Petrus nō ponitur in definitione risus: neq; est illius proprietas, sed hominis. Confirmatur, quia hæc etiam esset in secundo modo dicendi per se, homo est mobile progressiuum, quia sicut Petrus sub homine, ita homo sub animali continetur, cuius proprium est se mouere motu progressiuo corporeo.

Hic secundus modus per se dicitur *inhærendi*, quia proprietas per se inheret essentiæ. Hic modus non est ad primam passionem à priori de subiecto monstrādam, est tamen ad alias demonstrationes, *quia & propter quid*. Nam ex prima passione potest monstrari se-cunda, & ex actuali risu potentia ridendi.

§. 44. Tertiū modus vocatur, *per se existendi*, ad quem spectant prædicata, in quibus significatur existentia per se de subiecto. Ad hunc proprie pertinent substantiæ, quæ per se subsistunt, quin alteri inhærent, perti-nent etiam accidentia Eucharistia, quæ in illa per se subsistunt, qui modus latuit omni-no philosophum. Reductiue ad hunc perti-nent rationes accidētales in abstracto signi-ficatæ, quæ, licet sint inhærentes, non tamen id exprimitur in prædicatione. Dixi perti-nere reductiue; quia vere non existunt per se, sed in alio, licet ex modo significandi non patet existentia in alio.

Hic modus aptus est ad demonstrationē, *quia & propter quid*, quia ex substantia creatā increata monstratur, & ex substantia creatā aliquæ fluunt passiones realiger, aut ratione distincțæ, quæ per illam monstrantur à priori: Item de Deo efformari possunt à priori demonstrationes per ejus substantiam cognitam à posteriori, vt quando ex immuta-bilitate monstratur æternitas.

Ad primam passionem demonstrandam à priori de subiecto ineptus est hic modus, quia illa ex definitione essentiæ, non ex ex-i-stentiā monstratur.

§. 45. Quartum modum vocant, *per se au-sandi*, quando effectus ponitur cum causa; ex qua necessario sequitur, vnde (vt recte P. Vazquez.) Non pertinet ad hunc modum effectus, qui ex causa non oritur necessario, quia talis effectus non recte potest à priori monstrari; ad quæ à sua causa non valet con-sequentia, vt Petrus est risibilis: ergo rident, perti-net autem prædicatum, quod necessario infertur ex sua causa, vt jugulatus interij, interi-

tus enim evidenter infertur ex iugulatione. Aduerte, ad modos per se posse reduci ea, quæ non habent mutuam cōexionem, sed tantum est connexio, & necessitas vnius extremiti, vt esse bipedem non haber necessaria connexionem cum homine, quia præter illum alia sunt bipedia. Item homo non con-jungitur necessario cum actuali risu, secus hic cum homine. Ita effectus creatus potest reduci ad hunc quartum modum, quia, li-cet Deus possit esse fine creaturis, non ta-men hæc fine illo.

Differt hic modus per se à secundo & primo, quia in hoc quarto ponitur semper actualis effectus. Secundo, quia in secundo semper ponitur accidēs intrinsecum. Secus in quar-to, & tertio. Quia in hoc quarto ponuntur varia causarum genera, quæ non veniunt in definitionem effectuum, interitus enim non definitur per jugulationem, vnde hic mo-dus essentialiter differt à secundo.

Ex hoc modo plures possunt fieri demon-strationes, vt ex jugulatione monstratur in-teritus.

SECTIO IX.

Vtrum distinguatur obiectum præmissarum & conclusionis?

§. 46. Obiectum cujuscunque præmissæ non esse adæquate idem cum ob-jecto conclusionis est certum: difficultas est de obiecto utriusque præmissæ simul sumptæ, quod idem esse cum obiecto conclusio-nis, probatur primo, quia in conclusione sunt duo termini, & illorum vno, sed illi duo termini, & illa vno est formaliter in præmissis: ergo obiectum conclusio-nis est idem cum obiecto præmissarum: quia nihil formaliter cognoscitur in cōclusione, quod non cognoscatur in præmissis. Confirmatur hoc syllogismo, homo est risibilis, Petrus est ho-mo, ergo Petrus est risibilis. Ecce Petrus est subiectum minoris, & risibile prædicatum majo-ris, vno autem Petri cum risibili continetur in vtraq; præmissa. Quod sic probatur, quia in vtraque continetur vno Petri cum homi-ne, & hominis cum risibili, sed hæc vno est ea-dem cum vniōne Petri & risibili: ergo vno conclusionis continetur in vtraq; præmissa. Probatur minor. Primo, quia quæ sunt eadem

vni **tertio**, sunt eadem inter se, sed Petrus & risibile vniuntur vni tertio: ergo vniuntur inter se: ergo vnio illorum vni tertio, est vnio eorumdem inter se. Secundo, quia risibile non habet aliam vniōem cum homine, & aliam cū Petro, sed eadem vnitur vtrique, quia Petrus & homo sunt formaliter idem, ergo quidquid est idem cum homine, est idem cum Petro, ad eum modū, quo quidquid est idem cum homine, est idem cū animali rationali: si vero esset alia vniō, vere inter se non vnirentur.

S.47. Dices, in conclusione non contineri medium, quod continetur in præmissis. Contra primo: ergo saltem, totum obiectū cōclusionis continetur in obiecto præmissarum, licet non ē contra totā præmissā in conclusione.

Secundo (& pro conclusione) quia mediū formaliter continetur in conclusione, vt in syllogismo posito Petrus continetur in conclusione, sed homo formaliter continetur in Petro: ergo homo formaliter continetur in conclusione: at homo est medium præmissarum: ergo medium præmissarum formaliter continetur in conclusione.

Tertio, qui aſfirmat vtrāque præmissam, formaliter aſfirmat conclusione: ergo est omnium idem obiectum: Probatur antecedens, quia, qui dicit bis quinque digitos esse decem, & in manibus esse bis quinque digitos, formaliter dicit, in manibus esse decem digitos, quia dixerat bis quinque esse decem.

Confirmatur, de fide est Christum esse animal rationale, quod sub his terminis nulli ex pressum est, sed sub alijs idem obiectum habentibus, scilicet, sub his, Christus est homo: ergo quando affirmamus obiectum idem diuersorum terminorum, quolibet ex illis terminis idem affirmamus obiectū.

S.48. Dices obiectum conclusione ratione differre ab obiecto præmissarum, quia in conclusione explicite cōtinetur vnio extremitur inter se, que confuse continetur in præmissis. Item in his continetur explicite vnio extremitum cum medio, que vnio implicite continetur in conclusione.

Respondeo, Togam illam diuersitatem non se tenere ex parte obiecti, sed esse extrinsecam denominationem proutenientē formaliter ab actu clare, aut confuso intellectus. Quantumcumq; enim intel-

lectus præscindat, & distinguat, semper obiectum in re formalitate reali manet idem: ad eum modū, quo homo, & animal rationale: ergo obiectum præmissarum, & cōclusionis formalitate reali semper est idem.

Dices, in conclusione contineri illationem, & non in præmissis. Respondeo illationem nil esse in obiecto, sed esse actionē, qua ex virtute præmissarum infertur, deducitur, & producitur conclusio, quæ illatio, cum sit obiecto extrinseca denominatio, nil illud variat intrinsece. Ex quibus inferes conclusionem deductam ex duobus principijs de fide, tam esse de fide, quam ipsa principia candem ob causam.

SECTIO X.

Vtrum præmissæ sint causa conclusione?

S.49. Distinguendæ sunt præmissæ, & conclusio obiectiuā à formalibus. Hæ sunt ipsi actus informates intellectum, illæ obiectum ipsum denominatū ab actibus. Præmissas obiectiuas non esse veras causas conclusione obiectiuæ patet ex nona sectio, quia nihil est causa sui ipsius. At præmissæ obiectiuæ sunt idem cū conclusione obiectiuā, ergo illæ non sunt cause huius. Dices communiter aſfirmari cōclusionem contineri virtute in præmissis. Respondeo, id esse verum de præmissis, & conclusione formalibus, non de obiectiuis, quia nihil cōtinetur in virtute sua, sed alterius. Deinde negari non potest obiectum præmissarum esse rationem formalem obiectiuam, & sub qua respectu obiecti conclusio, quia ex præmissarum obiecto mouetur intellectus ad obiectum conclusione. Ad quod sufficit distinctio rationis, quia in præmissis explicite vniuntur extrema cum medio, at in cōclusione explicite vniuntur inter se.

S.50. Dices, nil esse posse rationem formalem respectu sui, sed per te præmissæ & conclusio obiectiuæ sunt idem: ergo non possunt esse ratio formalis conclusio. Ad uerte, illam causam nō consistere formaliter in ipsis obiectis immediate, sed in aliis connotantibus obiecta, quia obiectū formale mouet intellectū nō per se, sed media cognitione ad ipsum terminata, vt assentiatur conclusio. Vnde distinguo majorē, nihil potest esse ratio formalis ad se ipsum phys-

physice causandum. Concedo majorem, ad causandum vnum actum, qui diuerso modo concipiatur: Nego majorem. Dices, ergo & finis poterit mouere voluntatem, vt illum eligat tanquam medium ad se ipsum: Nego consequentiam, quia finis physice pendet à medio tanquam à causa proxima, vel remota; quæ non potest esse respectu sui ipsius; at nihil tale reperies inter præmissas, conclusionem objectuam.

§.51. De præmissis formalibus negari non potest, quin sint causæ conclusionis. Quod probatur, quia conclusio, vt conclusio, pendet à præmissis, è quibus necessario deducitur. Nam, nisi educatur ex præmissis, non erit conclusio, sed immediata propositio. Confirmatur, actus intellectus circa duo principia syllogismi mouet illum afferendum conclusionis: ergo sunt causæ, propter quas sit conclusio. Confirmatur secundo, actus intellectus est causa volitionis, quia mouet voluntatem ad volendum, & finis est causa volitionis mediorum, quia ad eā mouet voluntatem, sed similiter actus præmissarum mouet intellectum ad actum conclusionis: ergo sunt causæ illius. Huc spectat propositio Aristotelis omnem scientiam, id est, scientificam cognitionem, ex existente cognitione, id est, ex præmissis, fieri. Item definitio syllogismi, in quo quibusdam positis aliud sequi necesse est. Item conclusio deducitur cū nota illationis, quæ omnia ostendunt conclusionem à præmissa pendere.

§.52. Rogas in quo genere causæ? hic abstinentiū est ab ea questione, vtrum efficienter præmissæ producant conclusionem? quam disputabimus disp. 7. de anima, ad hunc locum spectat, nosse actus præmissarum esse causam conclusionis in genere causæ excitantis intellectum, illi objectum presentando ad modum, quo intellectus mouet voluntatem: nosse hoc genus est omnino logico necessarium. Vtrum vero sint causæ efficientes? vel non? logico instituto quid profert?

SECTIO XI.

Vtrum premissa necessitent ad conclusionem?

§.53. Ex communi definitione syllogismi patet, actus præmissarum ne-

cessitare intellectum ad conclusionem, est enim syllogismus, in quo quibusdam positis aliud sequi necesse est, quæ objectuæ conuenit, quia objectum conclusionis est ratione nostra aliud à præmissarum objecto. Item conuenit syllogismo formali, in quo positis duabus præmissis conclusionem sequi necesse est. Quando verè non sequitur necessario vnum ex alio, non est syllogismus, nec discursus. Ratio est, quia (vt dixi sect. 9.) objectum præmissarum est idem realiter cum objecto conclusionis: ergo qui vnum affirmat, tenetur & aliud affirmare, aliquin idem simul potest affirmari, & negari; quod non potest esse magis, quam idem simul esse, & non esse. Hinc deducimus ad impossibile negantes conclusiones concessis præmissis, quia illos cogimus negare propositionem concessam, vel concedere negatam, vel duas contradictorias concedere. Hic communiter disputatur. Vtrum intellectus posito assensu utriusque præmissæ possit suspendere actum circa conclusionem? nam actum contrarium elicere omnino repugnat, quia existente assensu præmissarum, si negaretur conclusio, inferretur judicium contradicens assensui præmissarum. Neque hanc questionem attingam, sum etenim certus in alienam messem non mittere falcam. Illi, qui negat, hoc fauet argumentum, quia evidenter objecti rapit intellectum, & illum cogit assentiri, qui enim oculis videt lucem, necessario affirmat intellectu esse lucem. Nec potest intellectus informatus præmissis alio à voluntate diuerti, quia præmissæ illi evidenter presentant objectum, sed nolo institutu deservere. Consule disputationem 7. de anima, sect. 9. vbi probo necessarii intellectum etiam quoad exercitium.

SECTIO VLTIMA.

Demonstrationem, & scientiam definio, & dividio.

§.54. Demonstratio in communi est, syllogismus certus, & evidens (vt patet ex tota hac disputatione) ad quam requiruntur tres actus realiter distincti, quorum duo necessario inferunt tertium.

Rursus, demonstratio alia à priori, vel propter quid, alia à posteriori, vel à signo, vel quia. Illa est per quam ex causa monstratur effectus, vel quasi effectus, hæc per quam ex effectu, vel quasi effectu causa monstratur. Dices in aliquibus, nec monstrari causas per effectus, neque è contra, sed monstrari essentiam ex definitione. Respondeo, definitionem esse causam formalem constitutentem essentiam, si quas alias demonstrationes repereris ad has reducito, de quibus nihil sumus solliciti, cum sint parum visitatae.

§. 55. Demonstrationes illæ subdiuidi possunt in plures alias species particulares, quarum omnes simpliciter sunt demonstrationes, quia sunt simpliciter certi, evidentesque discursus.

Demonstratio à priori ex suo genere perfectior est demonstratione à posteriori; at vero ratione materiæ demonstratio à posteriori est aliquando perfectior, ut demon-

stratio de existentia Dei est perfectior, quaenamq; alia demonstratione.

Hæc diuisio est generis in species, omissa enim quæstione: Vtrum actus illarum demonstrationum sint diuersæ speciei physicæ? in esse quidem logico, quantum ad artificium, & modum demonstrandi specie differunt. Est enim dissimile ostendere effectum per causam, vel causam per effectum.

§. 56. Scientia proprie sumpta est actus conclusionis, quam define, esse actum deducitum ex duobus principijs certis, & evidentibus, tot erunt scientiarum genera, & species, quot demonstrationum. Scientia à priori est cognitio rei per causam, & quod illius est causa, ecce evidencia, & quod aliter se habere non potest, en certitudo, scientia à posteriori est cognitio cause per effectum, & quod illius est effectus, cui non addo, & quod aliter se habere non potest, quia sèpe ex effectu contingenti causa monstratur.

FINIS LOGICÆ.

213.

TOMVS SÉCVNDVS

DE SVBSTAN-

TIA CORPOREA

IN COMMVNI, ET PARTICVLARI.

EIVSDEM ARGVMENTVM.

Philosophia naturalis est altera pars Philosophia ut sic: Hanc hoc secundo Tomo explanandam suscipio. Ac primum erit sermo de substantia corporea in communi: de qua Aristoteles per octo libros de Physico auditu. Deinde de substantia corporea ingenerabili & incorruptibili: de qua Aristoteles per quatuor libros de cœlo. Deinceps de substantia corporea generabili, & corruptibili: de qua Aristoteles per duos libros de ortu & interitu. Tandem de substantia corporea animata. Quæ argumento est Aristoteli per tres libros de anima. Ceteras substantias nunc omitto, quia plus habent oblectamenti, quam Scholastici commodi.

Dd 3

DIS-

PHYSICÆ DISPU-
 TATIONES DE SVBSTAN-
 TIA CORPOREA IN COMMVNIS,
 A Petro Hurtado de Mendoza, Valmasedano,
 de Societate IESV
 PROOEMIVM.

Recognoscenda sunt, quæ dicuntur in Logica, & Metaphysica, disputatione, & sc̄t. 1. de objecto & subje-
 cto, è quibus infer-
 tur aperte, objectum ad æquatum Philosophiæ naturalis esse corpus de prædicamento substantiæ cum omni-
 bus suis proprietatibus, & causis, actionib-
 us, eorumq; contrarioris: quia hæc omnia, omnes Physici actus attingunt. Primum enī agitur de principijs, scilicet, materia, forma substantiali, & priuatione. Deinde de eorum vnione, & de toto composito ex illa resultante; de eius causis, de motu, & loco, vacuo, & tempore, per quæ & in quo fit: Deinde de quantitate, figura, & situ, & habitu, quæ omnia sunt causæ, aut affectiones compositi ex materia & forma substantiali.

§. 2. Attributionis autem objectum est ipsum corpus de prædicamento substantiæ, quia toti hi libri in hunc tendunt scopum, vi ante oculos proponant compositū substancialē, eiusque affectiones demonstrent. Quod inde probatur; quia natura & essentia, à qua passiones & attributa dimanant, est finis extrinsecus scientiæ, quæ de illis disputat, conatur enim per scientiam rem exacte cognoscere, sed corpus substancialē est radix & essentia, à qua fluunt, quantitas, motus, &c. ergo horum librorum attributionis objectum est corpus de prædicamento substanciali.

§. 3. Omnes fere bonæ notæ Philosophi

huic adhærent sententiaz, inter quos de so-
 lis vocibus est dissidium. Noster Cardina-
 lis Toletus, q.z. procœmij Physicorum dicit, obiectum attributionis esse ens naturale, q; significat compositum ex materia & forma substanciali, quæ in ordine ad motū à Phy-
 siologo definitur; vt videbimus in naturæ definitione disp. 7. Auicenna, Linconiensis,
 Magnus Albertus, & Aegidius, quos refert
 & sequitur noster Pererius lib. 2. Physico. c.
 3. existimant esse corpus mobile, seu natu-
 rale, quod est de prædicamento substantiæ:
 quod dicitur natura completa, motusque
 principium. Beatus autem Thomas in pro-
 œmio Physico. Ferrara, Iabelus, & Aquari-
 us, Paulus Soncinas 4. Metaphysicæ quæst.
 10. noster Fonseca 2. Metaphysicæ capít. 3.
 q. 5. sectione secunda, quos Thomistæ se-
 quuntur, objectum attributionis volunt es-
 se ens mobile.

E quibus cum rem omnium teneam, non
 tamen placent omnium loquendi rationes,
 sed solius Molinæ in Physicis manu scriptæ.
 Quod enim ait Toletus longam habet equiuocationem, cum Angeli & multa entia crea-
 ta sint etiam ens naturale, vt late accipitur
 contra supernaturale; idem dico de locutio-
 ne Thomistarum; Angeli enim sunt entia
 mobilia. Minus equiuoce loquitur Pererius,
 sed tamen quantitas & materia prima, etiam
 sunt corpus mobile; Vitoise autem res signi-
 ficatur per genericas rationes supremas, &
 insimas differentias; vt si quis dicat hominē
 esse ens, aut substanciali rationalem, quod
 vitium reprehendit Philosophus 6. Physi-
 co. c. 3. loco. 27. vocetur igitur corpus de pre-
 dicamen-

dicamento substantia, quod immediate significat compositum ex materia & forma substantiali. Moueor & vnius Molinæ autoritate , tum quia res nullo nomine aptius significatur quam proprio ; tertio quia nullā admittit æquiuocationem, cuius sententia est Aureolus in prologo sententiarum pag. 64. sed parum refert sic aut aliter loqui.

§.4. Huic assertioni opponitur Antonius Andreas tractatu de tribus principijs, Ioannes Canonicus, 1. Physico. q. 1. alijque Scotistæ opinantes ad Physicum pertinere substantias Angelicas. Verum de illis ab eo non agi per se, nisi forte, in quantum sunt extrinsecæ corporum motrices. Patet primo, quia per se non agit Physicus nisi de rebus, quarum principia sunt quæ tradit Aristoteles in præsentia c. i. materia, forma, & priuatio , vt est constans Philosophorum sensus , alioquin mala esset Aristotelis principiorum definitio, vt patet disp. 1. sed Angeli non habent ea principia: ergo per se non spectant ad Physicum. Secundo, quia Physicus non abstrahit à materia sensibili , sed Angeli non habent eam materiam: ergo Angeli per se non spectant ad Physicum. Tertio, quia nullibi in Physica per se agitur de Angelis ; sed id pertinet ad Metaphysicam, nosque agemus de illis ibi disp. 12.

§.5. Alij, quos reticet Pererius, opinantur solas res generabiles & corruptibiles ad Physicum pertinere, non vero corpora incorruptibilia; quorum sententia primo impugnatur, quia corpus incorruptibile (si quod datur) vere est natura completa, cum sit principium & causa motus & quietis in se, & de eius materia agitur & forma : ergo sub hac ratione spectat ad Physicum. Patet consequentia, quia in hoc conuenit cum corpore corruptibili. Secundo, quia Aristoteles in Philosophia agit de cœlo, libri enim de cœlo & mundo non inter Metaphysicos, sed inter Physicos & naturales numerantur ; at cœli incorruptibiles sunt, iuxta communem sententiam : ergo Physicus agit de corpore incorruptibili. Adde Arist. 2. Physicorum c. 7. textu 71. affirmat item ad Physicum pertinere ea, quæ, cum mouēt, mouentur, etiam si non intereant: ergo cum corpus incorruptibile possit sine sui interitu mouere, & moveri, erit pars objecti Physici. Vrgeo principia, quæ tractat Aristoteles in præsentia ca-

1. cœlo conuenire, materiam, scilicet & formam ; neque enim opus est, vt illi priuatio conueniat, omnia enim corpora de prædicamento substantia habent illa principia: omnia quidem materiam, & formam, priuationem vero ea, quæ corrumpuntur; neq; enim singulis omnia debent conuenire principia. Si enim Deus hominem creasset in uno instanti, ita vt in materia non præcessisset formæ priuatio, nonne ille homo ad Physicum pertineret ? Vtrum autem cœlum in aliquo priori habeat priuationem? in proprium locum rejicio. Adde in partitione scientiarum eas omnes ad Physicum pertinere, quæ merguntur in materiam, eas autem ad Metaphysicam, quæ emergunt è materia.

§.6. Igitur, si consideremus, solos hos octo libros, illorum attributionis objectum est corpus de prædicamento substantia in communi: at vero, quia corpus in communi est genus, & pars Metaphysica cæterorū corporum, ea de causa cognitionis corporis in cōmuni refertur ad cognitionem corporum particularium, vt animal & materia prima ad hominem & leonem, vt late ostendo disp. 1. Metaphy. sect. 3. Quare hi libri sunt quasi pars scientiæ de cœlo, homine, &c. At vero scientia de cœlo & de homine non sunt partes vnius specie scientiæ, quia cœlum & homo sunt species disparatae corporis, inter quas nulla est subordinatio , quare ex illis duabus scientijs & cæteris partibus Philosophia naturalis, fit una scientia genere, aut specie aggregatione habituum specie completa differentium, sicut ex pluribus urbibus regnum.

Diuiditur autem Philosophia in octo libros Physic. quibus continentur, quæ pertinent ad cognitionem corporis substantialis in cōmuni, in libros de generatione & corruptione, quæ sunt de corporibus corruptilibus, & in libros de generatione animalium, de anima, de cœlo & mundo, de plantis, mineralibus, de Historia animalium, aliosq; libros, quos ab Arist. vulgus accipit. Videantur nostri Conimb. & Pererius in proœmio Phys. & meum proœmii in libros de cœlo.

§.7. Philosophia simpliciter dicitur specu latiua, quia oës fere præcipue habitus sint in sola contemplatione objecti. Habet tamen plures actus praticos, per quos intellectus dirigi potest ad efficiendū opus, v.g. ig-

nū ad calefaciendum necessario debet applicari pafso. Motus rectus fit linea recta. Per fistulam trahitur aqua aere astralio, & cat. per quas cogniti-

ones dirigitur homo ad applicādum igneas subiecto, ad efficiendum motum rectum, & ad aquam attrahendam.

DISPV TATIO I.

De principijs rerum naturalium.

Ristoteles hoc lib. i. cap. 2. agit de principijs rei naturalis, quia totum ex partibus cognoscitur, & principiatum ex principio sicut effectus ex causa.

SECTIO I.

Principium, initium, causa.

S. 1. PRINCIPIUM late sumptum definit Aristoteles 5. Metaphysicæ capit. i. principium est, unde sit aliquid, est, aut cognoscitur, qua comprehenduntur tam principia effectiva rerum, quam constitutiva, & propositiones præmissarū, de quibus eg. in Logica disp. 10. & 11. Huic definitioni est similis definitio D. Thom. i. p. q. 33. art. 1. principiū est omne id, à quo aliquid procedit quocunque modo, ex qua definitione infertur inter principium & principiatum aliquam intercedere connexionem, ut obseruat P. Suarez 1. Metaphysicæ d. 11. seqt. 1. n. 11. sic sumptum principium latius patet quam causa, quia (teste Cicerone de fato) causa est qua efficit id, cuius est causa, omnis enim causa vel mediate, vel immediate Physice influit in effectum; non vero principium. Quod patet primum in Patre eterno principio Filij, non tamen influente more causæ. Secundo in pur. & lineæ. Tertio in priuatione comparata generationi. Verum est apud Græcos nomen causa, nō in eo rigore usurpari; sic excusantur Græci Patres eo nomine in diuinis vtentes: apud ipsos tamen Græcos latius patet principium, quam causa; priuatio enim nō dicitur causa generationis, nec punctum lineæ. Hoc anim aduertit Aristoteles apud P. Suarez supra num. 2.

S. 2. Pressius solet principium usurpari, pro primo principio alicuius rei in uno ordine, id est, pro origine sive exordio alicius rei, ait enim Cicero 3. Tusculan. Principiū nulla est origo, nam ex principio oriuntur omnia, ipsum autem ex re nulla alia nasci potest, & Arist. 5. de Generatione animalium c. 7. ait esse de ratione principii, vi ipsum quidem causa sit maleorum, sed ipsius nulla sit superior causa. Quo sensu communiter sumitur in Scriptura, in qua principiū sumitur pro temporis initio Genes. 1. In principio creauit Deus cælum & terram, & Ioan. 1. In principio erat verbum. Grammaticis usitator est hæc acceptio principij, immo & Hispanis. Quo sensu, causa latius patet principio, non est enim de ratione causa, ut non sit ab alia causa, sic asseritur ab Aristotele non omnem causam esse principiū. Videatur P. Suarez supra num. 1. & 2.

Hic sensus minus familiaris est Theologis in Theologica materia, à quibus Verbum diuinum dicitur principium Spiritus sancti, licet Verbum procedat à Patre tanquam à principio.

S. 3. Initium significat inceptionem, sive (teste Calepino) captum, est enim prima pars, sive primum instans durationis creatæ, aut initium rei tunc incipientis, sic sumitur in Scriptura, ab initio creata sum, id est, ante principium ac primum temporis exordium, & 2. Reg. 21. primo, ab initio mensis, & Iob. 4. 14. in ipsa enim (id est superbia) initium sumpsit omnis perditio, & Psalm. 110. primo, Initium sapientie timor Domini, id est, à timore incipit sapientia, & Eccl. 25. 33. A muliere initium factum est peccati, id est, primus author humanus fuit, mulier, & initium sancti Euangelii secundum Ioannem. Est igitur constans huius vocis significatio captum, sive inceptionis in aliquo genere de nouo. Quapropter eam amouendam esse à dirinisis personis recte obseruat

seruat P. Vazquez. Tom. 2. i. part. disp. 139. c. 1. licet enim Pater xternus sit principium Filii non tamen initium, quia filius nunquam cœpit de nouo, potest quidem Deus dici creaturarum initium, quia à Deo cœperunt esse.

Vnde obserua multa esse iustificationis principia, sed initium vnum tantum. Actus enim contritionis est principium iustitiae, initium vero est gratia excitans, à qua in nobis incepit series iustificationis.

§. 4. Principij correlatiuum non potest dici *principiatum*, licet enim significet id, quod est à principio, tamen apud Ecclesias Doctores est in diuinis vox inusitatæ, & obseruat Sanctus Thomas i. p. q. 33. art. 1. ad 2. & cum eo P. Vazquez in præsenti disp. 139. num. 17. & Magnus Suarez 1. Metaphysicæ disp. 12. sect. 1. num. 33. Erit ergo adæquatum principij relativum quidquid à principio procedit.

De ratione principij creati esse, vt in suo genere sit prius principiato, indubitate est apud Philosophos; inter Theologos est dissensio, vtrum in diuinis personis, persona, quæ est principium alterius, sit etiam prior, quam illa: negat S. Tho. i. p. q. 42. art. 3. Scotus i. distinctione 12. quest. 2. negat in diuinis prioritatem naturæ, aut durationis, sed admittit originis prioritatem, quæ nihil aliud est, nisi patrem esse originem filij, non è contra filium patris: vterque modus probabilis est: Thomisticus magis probatur Francisco Suarez supra n. 10. in medio, Scoticus Gabrieli Vazquez arridet d. 167. c. 2. hic modus jam magis est receptus.

Agere de conuenientia principiorum nō est huius loci; apprime id præstant P. Suarez supra num. 13. Vazquez d. 139. c. 4. & 5.

SECTIO II.

Definiuntur principia rei naturalis.

§. 5. Principij ut sic est species principiū physicum, siue rei aut compoſiti naturalis, quod sic definiiri creditur ab Aristotele c. 5. text. 42. *Principia sunt que neque ex se, neque ex alijs, sed omnia ex ipsis sunt.* Hanc definitionem non conuenire solis principijs rei naturalis, sed omni primo principio sic

probo, quia omne primum principium in ea ratione, in qua est primum, non habet principium, alioquin non esset primum; sed omnia principiata in eo genere pendent ab illo, nam (vt supra retuli ex Tullio, cui consonat Aristoteles in præsenti) principij nulla est origo; nam ex principio oriuntur omnia &c. Sic igitur definitionem interprætor, *principia sunt, que neque ex se, neque ex alijs sunt, id est, quæ in eodem genere, & sub eadem ratione, qua sunt principia, à nullo alio, neque vnum principium ex alio pendent: sed omnia, id est, omnia principiata (nam per ly omnia ea tantum significat Aristoteles, ad quæ principia referuntur sub ratione principij,) ex ipsis sunt, id est, ex ipsis procedunt, siue ab ipsis dependent.* Hanc esse mentem Aristotelis præter rationem redditam patet ex i. Physic. c. 1. vbi proponit se acturum de principijs, causis, & elementis naturalibus, quod præstat de omni genere causa, li. 1. & 2. ea ergo principia definit cap. 5. de quibus dixit se acturum, capite primo, ea vero sunt omnia principia rei naturalis. Hanc definitionem conuenire materiæ, formæ, & priuationi, jam probo argumentorum solutione.

§. 6. Objicio ergo primo, definitionē non conuenire formæ, quia animus rationalis fit ex non esse sui tanquam ex termino à quo, est enim creatio, productio entis ex nihilo. Præterea ceteræ formæ fiunt ex priuatione sui tanquam ex termino à quo, & ex materia prima tanquam ex subiecto, sed omnis forma, & omnis priuationis, & materia sunt principiū rei naturalis: ergo aliquod principium fit ex alijs principijs contra definitionem. Tandem, quia tam formæ, quam materia sunt ex Deo, à quo procedunt tanquam à primo principio: ergo principia sunt ab alijs.

Huic argumento responderi solet, illud verbum sunt sumi stricte, & in rigore profectione proprie sumpta, quæ conuenit rebus per se complete subsistentibus, quæ effectio nec materiæ conuenit, nec formæ. Quod inde confirmo, quia in bona Grammatica in copulatione duarum propositionum idem verbum accipitur eodem sensu, sed ly sunt applicatum principiatis, vt homini, aut lapidi, sumitur in isto rigore: ergo etiam applicatum ipsis principijs.

Ee

Non

Non placet hæc solutio, tum quia creatio materiae primæ, & generatio formæ simplificiter sunt effectiones, sicut sunt simpliciter actiones, per quas materia & formæ simplificiter pendent à Deo; neque enim ad hoc requiritur esse completum, sed quodvis esse, quis autem neget materiam fieri à Deo proprie; aut formam educi de potentia materiæ? Verbum autem *sunt* sumitur abstracte & accommode ad entitatem, quæ sit, quod necessario in diuersa significatione sumitur, quando entibus applicatur diuersis. Igitur applicatum principiato sumitur pro effectione completa, applicatum vero principijs, pro incompleta. Confirmatur, si forma esset composita ex forma corporeitatis & ex alia ratione, vt opinatur Scotus, illi non conueniret definitio principij, cum ipsa principijs constaret, & tamen non fieret effectio completa, ergo effectio incompleta, si est ex alio, obest definitioni principiorum.

§.7. Respondeo, ergo ex §.5. ab Aristotele definiri prima principia in uno quoque genere. Ad primum distinguo antecedens, animus sit & est principiatum ex alio principio, in eodem genere, in quo ipse est principium, nego antecedens; quia animus est formale principium, & ipse non pendet, aut sit ex alio principio formalis. Concedo autem animum fieri, & esse ex principio in alio genere, scilicet ex termino à quo, & ex principio actiū: respectu enim diuersorum unities est causa & effectus, sic omnia principia creata (saltem positiva) in genere principij actiui sunt ab alio. Ad reliquias probationes patet ex dictis.

§.8. Secundo arguitur ex proxime dictis, quia materia prima, & forma materialis sunt principiata, similiter & priuatio: ergo definitio non conuenit illis. Probatur antecedens, quia materia & forma componuntur ex partibus intrinsecis, at ipsa sunt principia equi, verbi gratia; tanquam partes intrinsecæ: ergo.

Item priuatio habet terminū, à quo, nam exidente sit causus, sicut ex exco videns.

Nego antecedens, & probationem distinguo, componuntur ex partibus integrantibus, concedo; ex essentialibus nego; at materia & forma non sunt principia integralia, sed essentialia. Ad quod aduerte partes integrales eas esse, quarum una sublata tolli-

tur compoti integritas, non tamen conceptus quidditatius, vt si Petro manus absindas manet quidem Petrus, non tamen integer, sed mancus: licet enim non maneat totum compositum, quod antea erat, vt includebat etiam manus: at id quod manet sine manu, vere est & dicitur homo, at partes essentialies sunt, quarum altera sublata avertur quidditatius rei conceptus, vt non manebit Petrus sublato corpore, aut animo, ita materia & forma componunt lapi-dem essentialiter, ipsæ autem componuntur integraliter. Ad illud de priuatione Respondeo, non habere propriæ terminam à quo, hic enim est, à quo incipit motus aus actio, ipsa autem, cum non sit ens, nullam habet actionem. Sivero dicas eam habere actionem negatiuam, adhuc dico, eam habere terminum à quo in diuerso non modo genere, sed etiam ordine; quia forma habet terminum à quo priuatum; priuatio vero posituum; qui constituunt diuersos ordines terminorum.

§.9. Hunc arguo tertio, quia materia & forma habent principia essentialia: ergo sunt in eodem genere principiata. Probatur antecedens, quia constant genere & differentia. Distinguo antecedens, habent principia essentialia Physice, nego: Metaphysice, seu Logice, concedo: hinc nego consequentiā, quia principium Physicum diuersum est à principio Metaphysico, aut Logico. Materia enim realiter componit compositum, genus vero sola ratione.

Qua ergo definitione cognoscuntur tria generationis principia? nulla quidem, quæ sit una. Cum enim priuatio à quo se conueniat cù materia & forma in ratione principij, non possunt eadem definitione comprehendendi, nisi forte hoc modo generationis principia sunt, quæ neque ex se, neque ex alijs: sed omnia Physica compositæ ex ipsis sunt tanquam ex partibus essentialibus, aut termino à quo. Materia vero & forma sic definiuntur. Sunt principia quæ neque ex se, neque ex alijs, sed omnia corpora predicamentū substantie ex ipsis consistant essentialiter Physice, quæ definitio ex iam dictis probari potest, atque defendi.

§.10. Sed animaduerte, ex P. Suarez supra; materiam & formam diuerso modo esse principia generationis, quam constitutionis. Constituunt, compositum per utriusque

genitorem,

vniōnem, qua materia recipit formam, & hæc actuat materiam: at vero materia est principiūm receptiūm generationis, eam in se sustentans, per quam de vno esse maturatur in aliud, forma vero est principium generationis illam terminans, estq; quasi principium finale, actionis enim immediatus finalis est terminus.

Huic expositioni definitionis sese P. Combricenses opponunt. Physicorum c. 5. q. 1. censent enim, cum alij multis, definiri ab Aristotele solam materiam, formam, & priuationem; quia per prepositionem ex, excluduntur causæ efficientes, & finalis; res enim non est ex, sed ab efficienti, neque ex, sed propter finem,

§. 11. Huic rationi obest primo Scripturæ locutio, quæ principium efficiens conjungit cum verbo sum, es, fuī, & effectu Ioannis 8. 42. qui ex Deo est, &c. num. 44. vos ex patre diabolo estis, id est, videmini effecti à diabolo, qui vos in peccatum impellit. Philosophice vero omnis effectus siue principiatum recte explicatur per præpositionem ex, cui respōdet aduerbiūm vnde, vi si roges, vnde cognoscitur conclusio? Respondeatur, ex premisiis: vnde sit forma materialis? ex materia, vnde procedit filius? ex patre. Sic adduxit supra Diuum Thomam se & io. & §. 1. afferentem, principium est vnde aliiquid procedit, & Aristotele vnde aliiquid sit, est, aut cognoscitur. Eo igitur pacto, quo aliiquid ex principio procedit, ex illo est.

§. 12. Quidam autem Neoterici sibi contradicunt aperte; admittunt n. in definitione intelligi principia intrinseca, & terminum à quo, quibus si objicias vnum principium fieri ex alio tanquam ex termino à quo. Respondent fieri ex illo, sed non tanquam ex parte intrinseca, sed termino à quo, contra quos sic argue; per vos in definitione principiorum comprehenditur terminus à quo, per vos etiam vnum principium sit ex termino à quo: ergo vnum principium sit ex alio principio, erit ergo mala definitio. Igitur recurrent ad nostram solutionem, atenim vnum principium ex alio in diuerso genere principij.

SECTIO III.

De oppositione, & numero principiorum.

§. 13. Materia & forma opponuntur relativiæ transcendentaliter, vtrage enim alteram essentialiter connotat: aliam oppositionem non agnoscunt.

Materia & priuatio non opponuntur, aſſicitur enim priuatione materia: at priuatio opponitur formæ, qua priuat; quia simul in eodem ſubiecto esse non poſſunt. Hæc oppositio est priuatiua, quæ prima appellatur, tum quia est omnium maxima oppositionis, cum quia nullam habet priorem. Eadem oppositio est inter priuationem & formam in communi, & inter hanc priuationem & hanc formam, quare vtraq; est prima. Physice loquendo, verum eſt, si Logice loquamur, priorem esse oppositionem, inter priuationem & formam in communi, quam inter hanc priuationem & formam, quia vniuersalia ſunt priora in ſubſtendi consequentia. Hæc oppositio vocatur ab Aristotele contraria; ſed non proprie. Vide Combricenses i. Physic. c. 5. q. 2.

§. 14. Plura ſunt generationis principia & intrinſeca, & extrinſeca. De cauſis extrinſecis agetur disp. 8. Principia intrinſeca conſtituentia ſunt duo tantum, materia ſcilicet & forma ſubſtantialis, nam (teste Aristotele) vnum principium ſufficit ad recipiendum, (prima materia) in quo ex natura rei non poſteſ ſimul recipi niſi vna forma ſubſtantialis, quod in progressu patebit.

Dices primo, vniōnem pertinere ad intrinſecam compoſiti constitutionem: ergo ſunt tria principia conſtitutiua: Nego conſequiam; quia vniō pertinet tanquam ratio formalis, per quam materia & forma co- poſitum principiant; at ex principio, & ratione principiūd non conſtantur duo principia, ſed vnum, quia principium per formalem rationem reducitur in actum in ratione principij, vt ex cauſa actua & actione non ſunt dñe cauſæ, ſed vna.

Dices ſecundo, ſubſtentiam pertinere ad compositionem naturæ: ergo ſunt plura principia intrinſeca. Respondeo primo, ſub

E 2 ſiſten-

sistentiam non pertinere ad Physisam constitutio nem, sed ad Metaphysicam, quia substantia est tantum integritas naturæ, non vero de ejus essentia; sic Christi humanitas habet totam compositionem essentialēm in ratione naturæ, sed non habet naturalem substantiam. Secundo responderetur, materiam primam non esse ex natura sua principium utrumque, sed completam, & perfectam in suo esse substantiali, quare ex materia & substantia non efficiuntur duo principia, sed unum integrum, & completum, jdem dico de substantia formæ.

Priuatio est principium generationis, ut terminus à quo. Probatur, quia ex non homine, sit homo, & equus ex non equo, sed il-

lud dicitur principium rei, ex quo talis res sequitur quo cunque modo, ergo. Huius rei probatio supponatur ex d. 3.

§. 15. Præter hæc tria nulla sunt alia principia intrinseca, & terminus à quo. Dices ex aere fieri aquam, sicut ex non aqua, ergo datur aliis terminus à quo, Respondeo. generationem per se respicere terminum à quo priuationum; si enim materia esset sine forma aeris, in eam nihilominus aquæ forma introduceretur, quia tamen materia non potest carere omni forma substantiali, concomitantes fit aqua ex aere, in quantum includit illius priuationem. Hac de re consule Conimbricenses, supra capit. 7. question. vñica.

DISPUTATIO II.

De materia prima.

Singula principia explicanda erunt, incipio à materia; quia est primum generationis subjectum.

SECTIO I.

Quædam de materia prima premitto.

Omine materiae primæ intelligo cōmune mutationis substantialis substancialē subjectum, expers corruptionis, ex quo fiunt omnia Physica corpora prædicamenti substantię.

Rebus inesse huiusmodi subjectum nostri Conimbricenses ostendunt in præsentis. 9. quest. 1. & P. Suarez 1. Metaphysicæ d. 13. sect. 1. num. 4. esse materiam primam, tam uidens esse testatur, quam est uidens esse substanciales mutationes. Probatur, Primo ex transmutatione substantiali, quæ sit in subjecto, in quod, verbigratia, introducitur forma substantialis ignis, & forma ligni corruptitur; tunc remanet communis subjectum utriusque formæ, quia illa mutatio substantialis, jdeo est in subjecto,

ut in illud suū terminum introducat, quod si hoc facit, necessario ab eodem subjecto aliam formam substancialē expellit: ergo datur unum commune subjectum; in quo recipiatur & forma ligni corrupta & forma ignis recens producta. Manere quidem commune subjectum oculis cernimus, homine enim pereunte, manent multa illius accidentia, quæ nisi in substanciali subjecto esse non possunt, at non sunt in animo, quia migravit è corpore, neque possunt esse in subjecto omnino nouo: ergo sunt in aliquo communi subjecto.

§. 17. Secundo probatur ex alteratione, quorsum enim ignis ferrum calificat, nisi in subjectum formæ ferre vellet formam ignis inducere? Cui rei effet utrū talis alteratio, nisi ad veteris formæ expulsionem, & inductionem nouæ? Quod clarissimum ex alimento viventis: quorsum enim indigeret pane, nisi ad inducendum in illum animam rationalem? & sic resarciat damnū, quod patitur à nativo calore humidum radicale depascente.

Tertio, quia omnis productio effet creationis, & corruptio annihilationis; cui reclamat universa Philosophia constans, ex nihilo nihil fieri.

sieri. Probatur sequi, quia si non est com-
mune subjectum: ergo nulla actio pendet à
subjecto, & consequenter esset creatio.

§.18. Quarto, quia cadauer Christi idem
fuit ac ipius viuentis corpus, quod tamen
ex natura sua nō potuit in triduo omni for-
ma substantiali carere: ergo Corpus Christi
fuit commune subjectum formæ viuentis
& cadavericæ. Idem patet in sanctorum re-
liquijs, quibus nullus deberetur cultus, nisi
in illis maneret aliqua pars sanctorum; at nō
remanet forma: ergo materia. Confer-
atur, si quis in triduo mortis Christi consecra-
ret panem in Christi corpus, illum transsub-
stantiaret: ergo corpus Christi de mortui est
idem cum corpore Christi viuentis.

Dices, ad introductionem formæ substancialis non requiri materiam primam, quia in Eucharistia consumptis speciebus panis & vini in stomacho Sacerdotis, introducitur forma substancialis panis, & vini, ibi nullum est substancialie subjectum. Nego antecé-
dens, ad probationem respondeo, tunc à D E O materiam primam produci in tanta magnitudine, quantam exigunt sacramen-
tales species.

§.19. Hoc subjectum esse substancialie pro-
batur primo, quia est primum subjectum, a-
lioquin de alio priori eadem rediret quæ-
sto, sed primum subjectum compositi non
potest esse accidentale, quia accidens sub-
stantialis innititur, illamq; supponit: ergo est
substancialie. Secundo, quia est causa rece-
ptivæ formæ substancialis materialis, & prius
quam illa. Tertio, quia cum forma compo-
nit per se substantialiam, at si substancialie non
esset, non per se, sed per accidens illam com-
poneret, ergo.

Illud vero esse incorruptibile probatur,
quia est subjectum cōmune, cui nullius for-
mæ dispositiones aduersantur, omnes enim
eo tendunt, vt in illud inducant formam, ad
quam disponunt. Secundò, quia omnis
generatio habet duos terminos oppositos,
quorum alter alterum perimit è subjecto,
ergo subjectum necessario manet, patet cō-
sequens, quia tota pugna terminorum ori-
tur, quia unusquisque vult possidere subje-
ctum, quam ob causam ex eo conatur pelle-
re contrarium. Tandem, quia si posset peri-
re, corruptio compositi esset annihilationis.

§.20. Materiam primam non esse corpus

completum, & perfecte subsistens probat P. Suarez supra sect. 3.n. 5. quia, teste Aristotele, materia primo per se inest cōposito: ergo non est ens complectum. Patet consequē-
tia, quia tale complementum est contra ra-
tionem partis essentialis. Secundo probatur
ex fine, quia actuatur & informatur, & in
suo esse perficitur per formas substancialies,
ergo non est perfecte subsistens. Patet, quia
res perfectæ est actus perfectus, qui non eger
alia substanciali perfectione.

Hæc nunc sint fine controuersia, quæ per-
frinxisse sufficiat. Materia vocatur mater,
quia omnia cōposita gignit, vocatur addi-
tæ, quia, dum est cum una forma, admittit
dispositiones ad aliam, vocatur *Sylva*, pro-
pter multitudinem formarum, quæ ex ipsa
educuntur, videantur Conimbricenses sup.
cap. 9. q. 2. art 3.

§.21. Aduerte ex ijsdem ibidem art. 1. bi-
fariam ab Aristotele definiri materiam. Pri-
mo per negationem, vt materia non est quid,
nec quantum, neque aliquid eorum, quibus ens de-
terminatur, id est, neq; est tota quidditas cō-
positi, neq; quantitas, neque forma substancialis,
per quam ens determinatur ad hanc
aut illam speciem completam, neque acci-
dentalis, per quam determinatur ad speciem
accidentalem: addit autem Augustinus, non
tamen omnino nihil, est enim aliquid in omni
physico composito existens.

Secundo definitur positivæ ab Aristotele
primo physicor. cap. 9. hisce verbis, materia
prima est primum cuiuscunque subjectum, è quo
quidam eo fit patto, vt non per accidens insit, id
est, est primum compositi physici, & essen-
tiale subjectum. In qua definitione genus
est, primum cuiuscunque subjectum, quod sub-
stantialis conuenit Angelicæ, quæ primum est
suorum accidentium subjectum, & animo
rationali, ceterisque rebus, quæ sunt prima
principia receptiva aliarum. Differentia est,
vt non per accidens insit, nam ex sola materia
prima fit compositum esse tanquam è
subjecto, ex arte factis enim, ex Angelo &
jusdem accidente, item ex animo &
suis, non fit unum per se, sed
per accidens.

SECTIO II.

Ratio potentie quo pacto materia
conueniat.

S. 22. Trifariam accipitur potentia. Objectiva, activa, & passiva, objectiva est non repugnantia rei ad effendū, ut mundus non repugnabat antequam fieret, huic respondet actus existentia (actus enim unicuique potentiae responderet). Activa est, quæ virtute continet aliquem effectum, illumque potest producere, ut omnipotencia Dei continet Angelum, cuius actus est effectus ipse productus. Passiva est, quæ recipit aliquam formam, ut paries albedinem, hujus actus est ipsa forma.

Indubitatim est inter Philosophos, materiam primam esse potentiam passiuam formarum, sed oportet explicare, quomodo se res habeat. Posset enim quis dicere, formam esse potentiam passiuam materiæ, sicut materia est potentia passiuæ formæ, quia utriusq; vno recipitur tam in materia, quam in forma. Dices materiam esse causam materialem formæ, atque adeo potentiam ad illam, non actiuam, neq; logicam, ergo passiuam. Contra, quia materia prima etiam dicitur passiuæ animi rationalis, qui vere est actus materiam informans, & tamē animus non continetur in materia tanquam in causa materiali, neq; est in illius potentia, ergo nō est cur magis materia prima dicatur potentia passiuæ animi, quam animus materiæ. Quod si dixeris animum secundum se non contineri in materia, sed tantum secundum quod illi vnitur, id est, vniōem animi contineri in potentia passiuæ materiæ. Respondeo talem vniōem etiam contineri in virtute passiuæ animi (vt suppongo ex disput. 5.) Cur igitur materia dicetur potius potentia passiuæ animi, quam animus materiæ? Confirmatur, quia sicut materia perficitur per vniōem ad formam, ita & forma per vniōem ad materiam, quod igitur erit discriben?

S. 23. Responde hinc esse sumendum. Primum, quia forma materialis pendet à materia, quia productio formæ recipitur in

materiam, & fit ex ea, quia ab ea pendet veritas subiecto, imitatione accidentium. De his formis nulla est difficultas: quia fiunt concurrente materia ad illas, at materia fit sine illarum influxu. Deinde vniuersalior ratio sumitur, quia quando duæ res vniuntur, & una communicat alteri effectum formalem, & denominatiōem ab ipsa proueniēntem, res, quæ talēm effectum communīcat, dicitur forma, res vero, cui communīcat, dicitur subiectum, siue causa materialis, siue potentia passiuæ: verbi gratia, vniuntur actus sapientiæ, & animus rationalis ab illo actu animus dicitur sapiens, non vero actus dicitur ab animo animali, aut animatus.

Item materia prima organizata (quæ corpus physicum vocatur) à forma vitali substantiali dicitur viuens, & habere vitam, ut patet ex definitione animi, videlicet *animus corporis physici, organici, potentia vitam habentis*, id est, est actus materiæ primæ organizatæ (vt probabo disput. 1. de anima sect. 1.) vnde corpus humanum dicitur viuens ab animo rationali, mortuum vero à cadaverica forma, at vero animus rationalis non dicitur à corpore corporalis, aut corporeus.

Dices, aliquando dici formam subiectam in materia, ergo etiā forma accipit denominationem à subiecto. Respondeo duas esse denominations. Primam, qua explicatur actualis ipsa receptio, aut informatio, sic materia dicitur informata, & forma recepta, vel causata. Secundam formalem sumptam ab ipsa forma, qua, quidquid conuenit formæ, adscribimus ipsi subiecto, ut paries dicitur albus, & disaggregatus visus ab albedine. Hoc secundum denominationis genus non accipit forma à subiecto, sed subiectum à sola forma, albedo enim non dicitur parietata, paries autem dicitur alb'. Confirmatur, ea ratione partes continui, & partes qualitatis intensæ, licet alteri una vniatur, nō efficiunt compositionem ex materia & forma, quia neutra accipit denominationem ab alia.

S. 25. Dices materiam non sibi spiritualem ab animo rationali, ergo materia non accipit denominationem à forma. Concedo antecedens, & nego consequētiā, quia ly *spiritualis*, dicit negationē partium, quam materia non habet, denominatur autem materia

materia à forma secundum eam rationem, in qua forma pendet à materia, & non secundum alias, sic materia dicitur viuens, & sentiua, qui ad viuendum, & sentiendum pendet à materia, quia vero discursus non pendet ab illa, ideo nō dicitur materia spirituallis. Video potuisse ita dici, sed nō factum ob negationem partium, quam dicit spirituale, posset autem materia dici spirituata. Itaque materia ab animo spirituali accipere posset denominationem aliquam spiritus, sicut denominationem virtutis, & sensus, sed non est usurpata vox illa ad significandam eam denominationem. Immo vox spirituale, usurpatur pro re carente extensione, eaque properter opponitur voci *materiale*.

§. 26. Igitur omnis res ab alia denominata, siue inerisce, siue extrinsece, dicitur subiectum talis denominationis, tametsi vere non sit subiectū, nec forma id, quod denominat, visio enim non est forma parietis, qui dicitur visus: nec verbum est subiectū unius hypostaticæ, à qua dicitur unitum: est enim adeo proprium formæ tribuere denominationem, & esse unum formalem, ut per tropum res alia dicantur formæ, quando alijs rebus impertinet denominationem suam. Hinc constat materiam primam esse potentiam passiuam formarum substantiarium, à quibus accipit varias denominations pro singularium varietate.

§. 27. In controvèrsiam reuocari potest, siue materia essentialiter potentia, nec ne? Parti affirmatiuæ adhæreo, primo quia non potest intelligi materia prima in ratione materiae, quin concipiatur ut potentia passiuæ formarum, sed ille conceptus est de essentia alicuius, siue quo talis res intelligi non potest, ergo conceptus passiuæ potentiae est de essentia materiae primæ, probatur major, quia materia prima non potest intelligi, nisi ut primum subiectum, sic enim est ab Aristotele definita, sect. 1. de qua sermo redibit, disp. 8.

§. 28. Dices materiam primam non posso intelligi nisi per ordinem ad formas recipiendas, non quia hoc sit de essentia illius, sed quia ad illas dicit relationem secundum dici, ut attributa diuina illam relationem dicunt ad creaturem.

Sed contra arguitur secundo, quia materia prima non modo dicit relationem secun-

dum dicit ad formas, sed etiam transcendentalē, ergo respectus materiae ad formas recipiendas est de essentia ipsius materiae: Patet consequentia, quia relatio transcendentalis est de essentia eius, cuius est relatio, quia totam quidditatem transcendit: Antecedens probatur quia (ut suppono ex Patre Vazquez tomo 1. primæ partis disp. 104. n. 25. probatur disp. 15. Metaphysicæ sect. 8.) relatio transcendentalis consistit in dependentia, quam habet una res ab alia, sine qua saltem in esse possibili, esse non potest, ut actus vitalis sine potentia vitali, & hæc sine actu, saltem possibili, sed materia prima esse non posset, nisi essent possibles formæ ergo ad illas dicit relationem transcendentalē.

§. 29. Hinc argumentor tertio, quia si formæ essent impossibilis, etiam materia esset impossibilis quia sublati receptibilis nullum esset receptivum, ergo essentia materiae primæ pendet aliquo modo à formis, ergo ad illas dicit ordinem, sed ab illis dependet in ratione principij passiuæ: ergo esse principium passiuæ pertinet ad illius essentiam.

Quarto, quia pars ex natura sua respicit aliam compartem. Nam ens in completum essentialiter petit compleri, sed materia prima essentialiter est pars receptiva alterius partis; ergo illam respicit essentialiter sub ratione potentiae passiuæ.

Quinto, quia forma essentialiter est actus materiae, ergo & materia essentialiter est potentia formæ. Autores huius sententie, late referuntur disput. 8. sect. 2. §. 15. oppositi autem non negant potentiam materiae esse eamdem eius entitatē, quia illa ex se ens est partiale, & incompletum, quod ex se petit compleri, ut accidentis petit esse in subiecto, licet non dicat relationem secundum esse ad illud, ex sententia illorum.

§. 30. Communiter vero materia prima appellatur à Thomistis pura potentia, quod ita fuse sumptum, nec placet, nec est verum, quia materia prima actu existens habet ut minimum actum entitatum, & existendi, quem dixi §. 22. potentiaz logica respondeare, per quem actum unaquæque res de potentia logica reducitur in actum, ergo materia prima non est pura potentia universaliter sumpta. Dices materiam primam non habere actum existendi à se, sed à forms. Contra

Contra primo, quia hoc esse falsum infra patebit, lect. 6. Secundo eo admissso probatur intentum, quia ipsa essentia materie primæ actu existens, etiam ut distincta ab existentia formæ, est aliqua entitas actualis, quia ipsa sic distincta est reducta in actum de potentia actiua, & logica, ergo ipsa materia prima, etiam ut distincta ab existentia, non est pura potentia. Confirmatur; materia prima, ut est extra potentias responderet illi potentiaz ut jam exercitæ, sed exercitæ potentiaz responderet actus, ergo materia, ut responderet illi potentiaz logicas, est actus: ideo licet existentiam habeat à formæ, quia tam materia, quam existentia responderet potentiaz logicas. Quod patet tunc in ipsa existentia formæ, quæ cum existentia responderet potentiaz logicas ut exercitæ: tunc quia si materia haberet existentiam propriam, per illam esset actus entitatiua respondens potentiaz logicas, ergo & modò per existentiam formæ: quia hæc idem præstat, quod pertinet illa: nempe constitutæ materia in actu, ut modo contingit in humanitate Christi, quia existentia Dei (ex aduersarijs) facit totam humanitatē in actu entitatiuo, ergo ad hanc effectum parum resert habere existentiam propriam, vel alienam.

S. 31. Deinde, materiam primam habere aliquem actum effectuum probabitur lect. 8. cum ostendetur quantitatem, & subsistenciam ab illa efficienter exire: at vero causa actiua comparata cum suo effectu est actus primus, ergo materia prima non est pura potentia, sed habet aliquem actum.

Sed rogas, cur appelletur pura potentia? Respondeo ad significandum tantum esse subiectum receptuum in physica compositione, qua loquitione refelluntur errores afferentium materiam primam vel esse vnum, & adæquatum principitum rerum naturalium, vel saltem esse aliquid compositum ex materia & forma substantiali, à quorum errore recedimus eam vocando puram potentiam.

Dices, etiam formam posse dici purum actum physicum, quia neq; est materia, neq; ex illa confatur. Nego consequentiam, quia purus actus communiter sumitur, pro actu subsistente, cui repugnat omnis ratio potentiaz passiuæ, qualis est solus Deus, & licet forma non est potentia physice passiuæ ma-

teriz, partitur tamen aliqua accidentia, immo & variationem substantialem, vnde in compositione essentiali habet rationem: aliquam potentiaz passiuæ. Hinc subiectum quædam difficultas, quia actus diuiditur in informatum, & substantiatum, ar materia neque est actus informans (ut est certum) neque substantianus, quia est incompleta, ergo non est actus, sed pura potentia.

S. 32. Respondeo actum substantialem, solum esse completum, ut angelum, aliud est incompleteum ut animalia, neque est de informante & substantia. Ita ut materia prima est actus substantia neque incomplete. Completus vero sicut substantia est purus, sive completo; in quo sensu intelligitur, quod actus primus est actu fulfillitus, quare sibi per est addendum est actum substantia neque incomplete.

SECTIO. III.

De appetitu materiae ad formam.

S. 33. Potest affectione & desiderio appetitus, cuiuslibet, quando est amor circa aliquodd obiectum, sive appetitus, sive concupiscentia, quia appetitus, quia efficiat à potentia appetitiva, & hæc est proprietas eius significativa. Alius dieatur appetitus innatus, sive tropos ab appetitu efficto. Est autem appetitus hanc potest faciunt in animali, sive in homine, proportione ad suam perfectionem, quod in animalia, id quod d'appetitus subiectus, ut sibi satis appetunt appetitu effictu; nonnāque res videtur per se ipsam appetere id, quod ad sui attinet perfectionem.

Vnde fieri non possunt actus potentiaz affectuæ est appetitus elicitus, sive modum & displicentia, item nec quæ appetitus materialis est appetitus insatus, sed appetitus, quæ est circa suam perfectionem, aqua enim habet potentiam receptuam caloris, non tamen appetitum, cum potius illum exhorteat.

Item vnaquæque res habet obedientiam potentiam actiua, & passiuam: & plures effectus supernaturales, quoad substantiam, vel modum, ad quos tamen non habet appetitum innatum, nulla enim res natura-

turaliter appetit, quod naturaliter assequi non potest, ut nullus prudens conatur, quod judicat sibi esse impossibile.

S. 34. Hinc inferes materiam primam habere appetitum innatum ad formas substanciales, quarum est natura sua capax, est enim, quaevis ex illis formis, connaturalis materie perfectio, ergo in illas materias propendet. Confirmatur ex Aristotele paucim afferente à materia prima formas appeti, sicut pulchrum à turpi, & fortissima virum.

Objicies, unam eam primam nunquam habere appetitum ad formam, quia nonquam est sine aliqua forma, non enim appetimus id, quod possidemus, at deinceps est sub una forma, non appetit aliam, quia illam non potest habere simul, cum hac, hanc autem non appetit dimittere, ergo nonquam appetit formas. Quod vigeo, quando informatur animo rationati omnium formarum perfectione, quae non nisi in unitate relinquit.

Respondeo, appetitum materie ad formas esse considerandum in materia secundum se ad formam secundum se, nulla facta suppositione, sic autem manifestum est, materiam habere appetitum ad formam, quia forma sic considerata est perfectio maxima materie, & materia haber potentiad ad illam. Quae ratio perfectionis in forma, & potentiae passione in materia non tollitur, nec minatur facta unione cuiusvis formae cum materia, ergo materia semper habet appetitum ad formam. Haber quidem simul potentiam ad omnes formas habendas, sed non ad habendas simul: sicut intellectus humanus simul, & in eodem instanti habet vim ad efficiendos duos actus contradictorios, sed non ad eos efficiendos simul, & in eodem instanti. Ad argumentum in forma nego antecedens, ad probationem responderetur, nos non habere appetitum desiderij ad id, quod possidemus, habere tamen appetitum complacentiz, quod metaphorice contingit materie. Dum autem habemus aliquam perfectionem, non appetimus aliam illi repugnantem, appetitu absoluto, sed sub conditione; si priorem perfectionem amiserimus, sic materia non appetit formam, qua caret, nisi sub conditione, si amiserit, quam habet siue sit animus, siue alia. Hæc responsio, quoad ultimam partem, procedit exinde conferendo appetitum innatu-

cum elicto, quod quidem superuacaneum est, quia metaphora ex una, aut altera proportione non ex omnibus desumitur. Quare cum appetitus innatus sit potentia naturalis, & haec semper remaneat, semper remanet appetitus. Igitur quando vnitur materia formæ, est quidem potentia ad illam, reducta jam ad actum, non tamen est in potentia ad illam, quia hoc denotat carentiam formæ, ac proinde semper habet innatum appetitum.

S. 35. Difficultas esse potest vtrum materia prima habeat appetitum ad formam semel corruptam? Ex dictis pars negativa conccludi videtur, quia appetitus innatus est potentia cum inclinatione ad perfectionem naturaliter possibilem, sed forma corrupta est naturaliter impossibilis, ergo materia prima non habet appetitum ad illam, probatur minor, quia id, quod semel fuit, & desit esse, est naturaliter impossibile, quia res non reproducuntur ex natura sua, ergo forma semel corrupta est naturaliter impossibilis.

Opposita sententia est vera, & probatur, quia (vt dixi §. 35.) considerandus est appetitus in materia secundum se ad formam secundum se, nulla facta suppositione, sed materia prima respicit formam corruptam, tamquam perfectionem sibi connaturalem, ergo habet appetitum ad illam, sed facta corruptione nec materia prima amisit rationem potentie passione illius formæ, nec forma amisit rationem quidditativam actus illius potentie, ergo in utraque remanet essentialiter mutuus respectus materie & formæ. Probatur minor, quia materia prima per se ipsam, & non per aliquid illi superadditum habet rationem potentie ad formam, & forma eodem modo habet rationem actus materie, ergo corrupta forma manet in illa, & in materia concepta essentialis potentia, & actus. Dices esse appetitum ad formam secundum se, non vero ad eam jam corruptam. Contra, formam esse corruptam non tollit ejus quidditativos conceptus, quia eos retinet, sed ante corruptionem forma secundum se respiciebat materiam, ergo & post illam, ergo post corruptionem habet appetitum ad illam, & ad actionem, per quam producitur a Deo, & ad voluntatem, que sic principium ejus

cuius actionis quod patebit ex §. sequenti, & ex disput. s. d. sectio. vltima: vbi ostendetur determinacionem individuorum esse à causa prima.

§.36. Ad argumentum distinguitur minor, est naturaliter impossibilis simpliciter & ex natura sua, negatur, est naturaliter impossibilis per accidens, & supposita extrinseca lege Dei, conceditur, similicer distinguuntur probatio.

Explico doctrinam: postquam res corrupta est, adhuc habet conceptum essentiale entis realis, quia hic est invariabilis, & incorruptibilis, quod si est ens reale, ergo est simpliciter possibile, quia de essentia entis realis est aptitudo ad essendum, ergo postquam forma corrupta est, habet eandem non repugnantiam ad essendum, quam ante quam produceretur: tunc sic, sed, si possibilis est, continetur in virtute causarum naturalium, quia illa possibilis, quam habet, est cum dependentia à suis causis, in quibus continetur vis causativa talis formæ, atque adeo in materia remaneat ratio potentie naturalis illius: qui forma materialis ex natura sua non est possibilis, nisi cum dependentia à materia. Vnde semel corrupta forma adhuc est simpliciter possibile, impossibilis autem per accidens, & secundum quid: quia noluit Deus concurrere cum agente creato ad secundam illius individuali productionem, sive illa voluntas Dei sit ex solo DEI libito, sive ex conditione prima productionis, id est semper per accidens, comparatione formæ secundum se. Quod si vellet Deus parare concursum ad secundam productionem formæ, agentia quidem creatæ possent reproducere illam formam, cum aequali concursu quo illam primo produxere noluit autem Deus individualia repezere, varietatis ergo, quod si voluisset, recte id præstare posset: nam ad secundam productionem non requiritur ex parte causarum maior virtus, quam ad primam. Huc recidit aliorum solutio formati esse naturaliter possibilem, quo ad substantiam, non tamen quo ad modum, non quod in illa sit aliquis modus impossibilis, sed ratione extrinsecæ voluntatis Dei, quæ tamen materiæ primæ, aut formæ naturas haudquam immutat.

§.37. Hæc diuina voluntas est maxime conformis rerum naturis, est quidem ra-

tioni consentaneum, ut res, quæ semel amiserit esse, illud non recuperet, ut sit per perpetua generationum successio, quod si Deus oppositum voluisse, permittat ad id superterent rationes.

Confirmatur, Deus de facto decrevit non producere multas formas, ad quas materia prima habet appetitum in partum, tunc sic, facta ista suppositione exprimèta, & accidentaliter, formas sunt impossibilis, & tamen ad illas materia prima habet appetitum, ergo eundem habet ad formam corruptam, licet supponatur voluntas Dei de illa non reproducenda, quia sicut forma, antequam producatur, nihil habet præter non repugnatum, eandem habet post quam corrupta est, & non minorem, & sicut forma corrupta habet voluntatem in Dei de illa non reproducenda eandem voluntatem habent forme de quibus in praesenti.

§.38. Dices primo, materiam non habere potentiam ad formam, quia iam est educta de illius potentia. Respondeo, adhuc in illa contineri, quia educti nihil aliud est, quam à materia pendere, & sicut primo pendit, ita potest & secundo,

Dices secundo, nostrum appetitum elicium non esse contra res cognitas ut impossibilis etiam per accidens, ergo neque appetitus innatus. Nego consequentiam, quia primum patitur ex cognitione impediens actum appetitus, at appetitus innatus cum sit potentia naturalis, secundum se respicit obiectum, quod nulla ratione potest impediri.

Dices tertio, ergo revocatio mortuorum ab inferis non est supernaturalis, quæ tamen impossibilis visus fuit Areopagitis. Respondeo quo ad substantiam illam esse naturalem, quia tota hominis resurgentis essentia est ordinis naturalis, at vero multis ex capitulo illam esse supernaturalem, tum quia Deus cum solis hominibus infringit legem cæteris rebus statutam, de illis non reproducendis: tum quia sine semine viri, & sine concursu matricis tot homines progignentur. Tertio, qua subito tot milia animorum infundentur in corpora, ereptis corporibus ab animalibus, & cæteris rebus, sub quarum formis tunc erunt, è quibus capitibus non solum miraculosa erit mortuorum suscitatio, sed etiam portendens,

SECTIO IV.

Vtrum materia immediate suscipiat formam substantialia.

§.39. Explicata ratione potentie, superest explicanda ratio, qua haec potentia reducatur in actum.

Trifidem sensum habet titulus. Primum, vtrum materia prima ad recipiendam, verbi gratia, formam leonis, regat aliqua potentia passiva substantialis ab ea realiter distincta? Cujus questionis pars negativa placet primo, quia vtilia potentia est in materia tanquam forma, vel non, sed per se substantens: hoc vltimum esse non potest. Primo, quia talis potentia est in materia prima, quia esset primum & communis substantialis, nec quicquam proderit quantum vocas materialiam. Secundo, quia talis potentia non est in materia, et ergo non possit illa communica- nicare suum effectum formalēm: probatur consequentia, quia causa immediata denigra rem tam per vnitatem ad illam, sicut corpus denominat albus, quia substantium immēdiatum albedinis, quod est qualitas (iuxta continuum sententiā) immēdiata vnitur corpori, & igitur dicitur tale faciens, quia calor, à quo immēdiata egreditur, calefactio vnitur igni, ergo silla potentia passiva non vnitur materia, non illi communicabit suum effectum formalēm.

§.40. Nec talis potentia passiva potest dici forma substantialis: primo rationibus, quibus disputat. 4. probabitur ex natura rei duas formas substantiales non posse simili esse in subiecto eodem. Secundo, quia illa forma immediata, & ad equalem recipitur in materia prima, ergo eodem modo potest recipi quaevis alia forma substantialis, ergo ad recipiendas formas non indiget materia alia forma. Tertio, quia una forma non est subiectum alterius formæ substantialis, tum, quia id est proprium materiae, et quia non potest una forma ab alia denominari, non enim dicitur ea forma animata per animalium. Denique, quia ex illis non fieret v-

num per se, sed per accidentem, quia ex uno ente completo, & alio incompleto non fit vnum per se, quia quidquid aduenit enti completo, est illi accidentale, sed materia prima & illa forma passiva efficerent vnum per se completum, quale resultat ex materia & forma substantiali, ergo non datur in materia talis forma passiva.

§.40. Secundus sensus est, materia primam esse aliqua potentia passiva accidentalis, per quam adequate formas recipiat, ipsa vero remote.

Quia sententia (prater rationes, quibus tertia impugnabitur) impugnat primo, quia materia prima vere & proprie informatica est substantiali, & est vera causa illius, cum est materialis, ergo concurrit immediata ad aliud recipiendum, consequenter impatiat, quia causa remota non est vere appropriate causa effectus remoti (vt patet dis- par. 3. l. 2.) Secundo, quia ex materia & forma non possit fieri vnum per se, sed per accidentem, cum quia vnitur per accidentem, qui a vno ad aliam cum accidenti, necessario est accidentalis, & non substantialis, ergo illa vno non faciet vnum per se, sed per accidentem. Tertio, quia si annihilata materia prima moneret forma substantialis, in illa accidentaliter potentia tunc conservetur eadem omnino concursu, quoniam conservatur cum materia (vt in simili passim dicimus) hoc autem est absurdum, quia forma substantialis non potest dependere materialiter a solo accidenti, ergo.

§.41. Tertius sensus est, cum materia finali concurrere ad recipiendam formam substantialiem potentiam illam passivam accideat. Hac sententia impugnat primo, quia materia cum tali potentia accidentaliter concurrit eadem omnino, ac indivisiibili vniione, vel distincta? Si primum, ergo illa vno est accidentalis, & per accidentem (vt §. 42. probauit) si est distincta, rogo, spectet ne vraqque ad essentialēm constitutionem compotiti, vel non? si primum, ergo compositum est vnum per accidentem, quia ad illud pertinet vna vno accidentalis, si secundum, ergo ad constitutio- nem essentialēm compotiti tantum vniq- tur immediate materia & forma: cas vero ad alias effectus diuersas habere vniiones, nihil ad rem,

ff. 2. §.43. Sg.

§.43. Secundo impugnatur, quia accidentes non potest esse substantium formae substantialis, ergo non probatur antecedens primo à nomine substantiae, quia invenitatis dicitur à substantiis, acte enim est; accidens, quia vero simpliciter non dicuntur substantiae, ac per consequens nec substantiae. Sed tunc dico, quia forma substantialis non communicat suum effectum formalem accidentibus, qui enim in aquam efficiunt quanticam arietem aere calorem, aut quodvis aliud accidentem dicitur in aquam sensibile et in aerum vero quodvis nouimus accidentem, communiquerant forma suos effectus formales, ut extensio nescie, alba, aut migrans (stolidus) mutetur accidentia.

Tertio, quia incognita est talis potentia coenitialis, de sine fundamento ponitur pergo.

Dico simili cum substantia concurvare accidentes ad efficiendam alias substantias, verbi gratia, calor, & ignis ad ignem, ergo etiam ad recipiens. Sed antecedens est dubium, & consequentia nulla, differirent est, quia ex causis ad causas, & effectu, non resultat ut non per se, si uult substantia ex compositione materiali, & formae substantiae, cui compositioni ne pugnat unio accidentum, ut est in phisicopedia principium naturae. Quod si ad compositionem materiali, & formae inutilis est natus, uno ad profectum predictum, dentali compascitur, subtili transversaliter, quid dicam noctis?

bent contrarium, quia calor refrigeratur frigoris, & auro sollicitati, sed q. fabellae sublimare conatur in pugnis, & odore dissident, ut aqua in ignem, & ignis in aquam, ergo materialis & aque est substantia corporis affligit, & auro ostendit, ergo vera pugna ostendit substantia corporis, pateretur sequentia, quia corporis ruina pugna est ad id eam non quodvis specie, sed est aliena nostra nos subiicit, ut in Corporis marit, materia locutio pateretur successus, et sub corpora ipsa, & ignis, & aere, & auro, & aqua, & terra, & soli. Ergo materia prima illa biuenient est eadem specie, pateretur sequentia, q. q. ignis productus ex homine, & ex aere est idem specie, in aero vero eadem numerorum saceritate passus successus ne repedit prius tantibus a corporibus et ieiunio nisi in ipso, & in aliis ieiunis. S. 44. Dicimus primo, materiam formam specie et differentia et materia omnes. Negamus, quia illa a numero partis possit inveniatur, sicut formam in creaturam, non in inveniatur originem ex dispositionibus variisq; formae, quia differentia accidentum, et tagus variant in materia, sicut in aliis. Non leviter, & flos. Dicimus secundo, formas differentes speciemur, go etiam materia, nego consequentiam; quia materia est primum communem substantiam, illam inveniatur. Secundum. Dicimus tertius, magis rite coelorum inter se differentes, et in materiali, & formali, & substantiali, & corporali, & corporis specie. Atque sordida dubiolenitatem dicitur, negatur consequentia, differentia est pars substantiarum illarum, & corporum, & quia adeo est expax plurimis formarum in suis materia certi, quia in corporib; & substantiis, neque quod est in illi materiali, & corporalib; oculum. Dicimus quod in omnibus distinguuntur, & sentiuntur, & compotencia substantia, & communem materialis considerant speciem. Responsus deo communis axiome, actus est quod distinguit, id est, forma substantialis facit differre hominem a leone, quod si materia coelorum sint distinctae specie, non soli, sed distinguuntur actus sed etiam ipsa materia, quare major distinctione erit inter coelum lunam, & solis, quam inter equum & leonem, quia illi duo celi different secundum utramq; partem essentialem, equus autem & leo secundum formam tantum.

§.48. Hic solet inquiri, utrum de potentia absoluta Dei possit fieri alia materia rerum corruptibilium diversa speciei à nostra?

Ab

S E C T I O N I V

Utrum materia omnium corruptibilium sit, vel esse possit diversa species?

§.45. Hoc spectat ad absolvenda, quae pertinet ad essentiam materiarum primarum.

Dico primum, materia omnium rerum corruptibilium creaturarum de facto est in omnibus eadem specie. Probatur, quia omnes formae creatae corruptibiliter informantes pendent, tanquam à disponentibus à primis quatuor qualitatibus, & à secundis, quae ex illis oriuntur, sed qualitates huiusmodi ha-

Ab his quæstionibus de potentia absoluta libens absitneō quando non sunt necessaria ad aliarum decisionem, hæc autem nullo modo est necessaria, sed breuiter.

Dico secundō, de potentia absoluta. D. si I potest esse alia materia eorum corruptibiliū distincta specie à nostra. Probatur, quia sunt possibilis alia prime qualitates inter se contrarie, & quibus ostenduntur aliae secundæ qualitates, quæ disponant formas alias independentes, in aliis qualitatibus, sed materialium formarum specie differt anima, ergo. Non apud minor, quia hoc materia habet, ut capax frigoris, caloris, &c. & frumentum, qui capax dependent, & non est capax aliarum qualitatum contrariarum: maior autem patet, quia in ea nulla appetit repugnatio: Secundo, quod non implicat esse gradus diversi non modis diversi gradus. Dic. sed nulla appetit repugnatio talis materia, ergo non est de gradum Deo illam facere posse. sicut p. 49 ad 10. q. 10. 5. 49. Rogas verius sibi perfectionem haec nostra, vel non? Respondeo esse possibilis multas perfections, scilicet perfectiores, scilicet quæ qualitates ipsæ possint esse, & quædam perfectiores nostris qualitatibus, aliae vero imperfectiores. Si autem nulla materia est capax forma spiritualis, non dubium, quia haec nostra sit perfectione, si agom efficiat materialis substantia perfectioris, si autem non sit, unde semet admissa distinctione essentiali inter materialis eti, & nostras, lexistimo nostram materię esse multo perfectiore illa, quia est capax perfectionis formarum. Hanc ergo qualitates de materia coeli, libellos, & celo rejicit: tunc quare levissima materia coeli, illa fortius excedit, ut in aliis non sit, & in aliis non sit, ita in aliis non sit.

SECTIO VI. Virum materię primę habeat propriam existentiam?

S. 50. Essemus dicitar prius conceptus, quem efformamus de quoniam ente, si Metaphysice loquamur, si vero Physice, essentia rei est partes substanciales inter se vnitæ, ut hominis essentia est corpus vnitum

animo rationali. Existentia est ratio formalis, per quam unaquæque res constituitur extra suas causas in actu, & ratio, per quam res constituantur in ratione entia. Implicates (quia quod non existit, non esse simpliciterens probabile disp. 8. art. 1.) unde ipsis rationiblum videtur inferri, existentiam actualem non distinguere realiter, neque ex natura rei ab existentia actuali. Ad presentem tamen controversiam supponenda est distinctio realis, aut modalis inter existentiam & existentiam. Nam ea distinctione refuta, nullus superest huic controversia locus, de distinctione atressa essentia ab existentia nec verbum quidem in presenti faciam, cuius sedes propria est in Metaphysica disp. 8.

S. 51. Thomistæ communiter asserunt, materiam primam nullam habere existentiam nisi formam, à qua dicitur materia existens, sicut album ab albedine. Sie videtur lequi s. Thomas pluribus in locis, cuius oppositum Caetanius de sacra essentia intollerabiliter vocat errorem. Sed ipse haud tolerabilius, qui iniuste ligibile opinionem tandem sequatur. His param faret D. Thomus, qui cum dicit efformatum formalē formam esse quod per illam existentia materia, intelligitur non de existentia entitativa, & incompleta materia, sed existentia in actu completo species perfecto, qui constitutus vnam per formam, quod ostendam sed. 9. item disp. 8. Metaphys. sect. 4. ostendat. B. Thomas distingui essentiam ab existentia (sic etiam Boetium intellige) sicut album (exemplum est B. Thomæ) in specie accidentalis constituitur formaliter per albedinem, at vero in suo esse per seipsum constituitur. Quem insensum accipe Aristotelem. Cum vero B. Thom. 3. part. quest. 17. art. 2. negat propriam existentiam Christi humanitati, intelligitur de existentia terminativa, id est, subsistentia hypostasi vel personalitate, ut loquuntur Theologianique, non vero de entitativa existentia.

S. 52. Sed atq[ue] sicut primo, materiam primam esse puram potentiam, ergo ex se nullum habet actum, at existentia est aliquis actus, ergo materia illa non habet. Nihil vetget, est enim pura potentia Physice, id est, comparata ad actus Physicos tantum habet rationem in potentia receptivæ illegum; cui

potentia non repugnat, sed potius est necessarius actus entitatis & Metaphysicus, videlicet sectionem secundam.

Secundo arguitur, ex duobus entibus in actu non potest fieri unum per se, sed si materia prima habet propriam existentiam, ipsa, & forma substantialis sunt duo entia in actu, ergo ex utraque non posset fieri unum per se. Neque ergo, quia implicat fieri unum ex duobus entibus, nisi sit utrumque in actu. Nam per te etiam ista quae prima est in actu cum forma, quid ergo refert eam esse cum una vel dubitis existentias incompletas? Distinguendo ergo maiorem, non sit unum per se ex duobus entibus, quorum alterum sit in actu completo; concedo maiorem, nego tamen de actu incomplete, qui petit essentia litere comparsali actu completri, materia vero per suam solam existentiam est in actu incomplete, sicut & forma sola. Dices ex substantia, & accidenti fieri unum per accidens, quia utrumque propriam habet existentiam, ergo similiter ex materia & forma substantiali. Respondeo non fieri unum per accidens ratione propriei existentiae, sed quia accidentia sunt accidentia, quae non per se, sed per accidens componunt. Forma vero substantialis est substantia, qua per se, & non per accidens ordinatar ad aliam substantialiam.

Tertio, quia si habeat actum, ergo habebit simpliciter substantialis esse, & completum. Nulla est consequentia, animus enim separatus, immo & quaevis forma substantialis propriam habet existentiam, & si placet, substantiam, cum tamen nulla existens sit substantialis simpliciter completa.

Quarto, quia materia nullam habet operationem, ergo neque existentiam, quia esse est propter operari. Verum idem probari possit de essentia, de qua intelligitur illud adagium, non vero de existentia, quae formaliter non est principium operandi: sicut est essentia, unde materia prima non haberet propriam existentiam, quia non potest operari. Negatur igitur consequentia, quia esse specierum completarum est propter operari, esse vero materiam primam propter recipere, quia unaquaque res est propter id, quod continet in potentia. Materia vero non continet operari, sed recipere, atque adeo est propter recipere.

5.53. Quinto, quia sequeretur materiam

non pendere a forma, a qua non accipit existentiam, cum samen ab ea pendeat in genere cause formalis. Verum materiam non pendere a priori a forma, infra patet. Deinde non sequitur ex nostra sententia, quia sicut forma substantialis materialis dependet a materia, sic et ab ea non accipiat existentiam & ita materia prima poterit a forma pendere, hoc ab eam non accipiat existentiam. Quia sicut essentia materia a forma penderet, non existentia. Conseruatur, accedat hanc pondonem a subiecto, a quo samen non accipiat existentiam, penderet ergo existentia materialis ab existentia formae, quae est per ordinem ad illam. Si quae existentia formae pendet ab existentia materiali, in diuerso generi.

5.54. Sexto, quia mades id esse per se cognoscibilis, quod est falsum. Verum tamen id non infertur, quia tota materia est per ordinem ad formam, neque potest conceipi nisi cum relatione ad illam, ut est conuerso facta, quamvis cum existentia propriaria non potest conipi sine connotacione substantiarum. Altera affectum non arguitur, sed potest dissimilita. Ex his vero liquido constat quae imbecillo scipione haec sententia nuntiatur.

5.55. Materiam primam propriam habere existentiam distinctam ab existentia forma communioris, recte poterit sequentia. Quam nec essatio sequitur, quaeque negant distinctionem, scilicet essentia, ab existentia, ut Scotus, Durandus, & alii quae refert. Pater Molina 1. part. questione 3. articulo 4. disp. 2. hos sequuntur. Beter, Suarez secundo Metaphysico disputatione 31. ad Pater Vazquez vbitunque in eam incidit questionem, de de materia prima propria existentia aperte 1. part. Tomo 1. disp. 174. num. 9. & Tomo 2. disp. 174. num. 19. Molina supra 8. Hademus. Peretus, Conimbricis, Tolosanus, alijque quam plurimi. Pro qua multis suspectum, graueisque rationes, & praeominantia præcipitum, qua probatur essentia non distingui a sua existentia, probatur primo: quia eadem actione, qua producitur essentia, eadem indubitate productus eius existentia, sed existentia formae, non de materiali forma, non productus eadem omnino adiuncte, quia productus essentia materia prima, ergo existentia formae non est existentia materia prima. Con-

Consequentia est certo, quia si esset existentia materia produceretur per eadem actionem, per quam essentia materie, minor non est minor etiam, quia essentia materie prima per creationem, & per actionem independentem a causa materiali, at vero existentia forma materialis, quia materialis est, se per generationem, & cum dependens a causa materiali, quia dura ratione considerata, actioni conuenire non possunt, ergo existentia forma materialis non producatur eadem actione, quia essentia materie prima! Major vero primi syllogismi est Beati Thomae quaestione prima de potentia attributo secundo, Corporis iustitiae, Omnis actio activa potentia terminatur ad esse, cum auctoritate ipsius deesse existere possit cernitur. Immo loquens ille Thodogius teletinus in Concilio Siquentia sessione 78 ad medietatem dicit, Sori non potest, ueramente concipi, ut unares ubi aliud sit, nisi ab illa accipiat essa. Quo rivoit Gravos constituantes de progressionis Spiritus Sancti à Elio, maxime autem Maretum Episcopum Epiphilium, affirmantes istud plicacione, Spiritum Sanctum esse à Filio sed ab illo non accipere esse, est quod hunc ex corporibus in quantum probatur, quia a deo terminata ac producendam obiectum tendit ad eam constitutam in extra suas causas, quod est eam facere existente, ergo dicitur aeternimata ad existentiam praeponit etiam, producit autem existentiam, atque certe est per eum ex sola terminata extra apparet et alioz, et proponit, quia existentia exteriorum aucteriorum est existens, cum taliter: namque per illam terminata, non existenter, sed esse existentem habet per suorum enim ipsiusmodi terminatas, & non per alias, ergo eadem actio, quae tendit ad illius existentiam, dat illi existentiam. Quod ubi ex exemplo, si supponamus in productione materie prima duas intervenire actiones, alteram, quae essentia producitur, alteram, quae existentia: de actione terminata ad existentiam, rogo quid praestet? certe eam producere, ergo illa actio seclusa quavis alia, est productiva existentie, quia facit formaliter rem existere, illique communicat actualitatem. Quid enim aliud est producere rem, nisi illam constituere extra suas causas, & in rerum natura? non enim potest res intellegi ut producita, quin intelligatur facta, fa-

cit autem quid est nisi existens? Nam res producta est extra omnem potentiam: extra potentiam. Logiam, quia eius non repugnativa deducta est in actu, extra potentiam adiutori, quia iam est ab ea producta extra potentiam passim, quia in ea, & ex ea producta est, ergo per productionem est in actu, qui opponitur potentia: iste autem actus est existentia, ergo per eadem actionem, per quam res est facta, est existens.

S. 6. Dices eadem actione producere existentiam & existentiam, si existentia sit propria illius essentie, si vero non sit propria, eadem actione producere existentiam, & unionem illius cum existentia, ut patet in mysterio Incarnationis, in quo Christi humanitas non habet creatam existentiam, existit enim per existentiam Dei, quae est improducta.

Sed exemplum Incarnationis est abs re, quia recidit in easdem angustias, argumentum enim propositum, & in eo mysterio, & in materia prima vim habet eandem. Præterea est in Theologia absurdum, quia ex eo sequeretur unionem humanitatis Christi factam fuisse ad aliquid absolutum diuinam, quia in opinione Thomistarum tres personæ non existunt nisi existentia communis, & absoluta, & iuxta illorum sententiam vno facta fuit in ea existentia, ergo fuit facta in aliquo communione absoluuo. Huius sententia ab iuria vide apud Patrem Suarez Tom. I. in 3. part. disput. 19. sectio. 3. §. Præterea, & disputatione 36. sectio. 1. & Patrem Vazquez Tomo etiam 1. disputat. 26. & 71. Quam ex Concilio Teletano 6. acriter impugnat disput. 19. in 3. part. contra Capreolum. Responso vero sic impugnatur, quia illa vno vel producitur eadem actione, vel diversa si secundum de actione terminata ad existentiam credit eadem difficultas: si primum, rogo verum illa vno habeat propriam existentiam distinctam ab existentia, cuius dicis esse unionem, vel non? Si secundum, ergo illa actione nihil producitur, quia non producitur essentia rei, neque essentia unionis, neque existentia præcedens, quid ergo producitur? Non produci essentiam rei, neque existentiam unionis patet; quia essentie sunt inproducibilis, nisi extra suas causas ponantur, & non ponuntur nisi illis detur existentia, sed in casu pos-

sito illis non datur existentia, ergo non ponuntur, probatur minor, quia omnia se habent eodem modo, quo antea, Antea enim erat essentia humanitatis, & essentia unius, & existentia non propria illius essentiaz, sed solius Dei: huc omnia eodem modo scilicet ab eis post productionem, ergo nihil producitur per eas productionem. Confirmatur, si talis essentia in eo casu est existens, ergo ab eterno est existens, quia ab eterno habet essentiam, & habet essentiam unius ad existentiam, item ab eterno habet existentiam Dei, ad quam potest uniri per te, ergo existit ab eterno.

§. 57. Dices deficere actum voluntatis. DE I volentem uniri humanitatem et verbo. Contra, non potest Deus velle, ne uniri fur duo extrema, quando habent essentiam unius: sicut non potest velle, me non videre, dum habeo visionem, ergo si est ab eterno unio humanitatis ad verbum, & in tempore nihil de novo datur: nos potest Deus non velle eam esse uniam verbo. Preterea solutionem impugno, quia productio essentiaz, & unionis, ut terminatur ad illas, est productus illarum, ergo habet terminum formale in ratione productionis, ergo ille terminus est productus ut que per illas, terminus enim formalis quo productionis est productus ut quo per illas, sed terminus formalis quo productionis debet esse existentia, ergo illa actio producit existentiam ut quo, ut non producit existentiam praecedentem, & alienam, quia huc, cum iam sit producta per aliam actionem, non potest produci de novo, ergo actio productiva essentiaz, producit existentiam propriam illius, ergo creatione materiae prima dat illi propriam existentiam.

§. 58. Si vero illa unio propriam habeat existentiam, illa erit sufficiens ratio formalis, qua existat essentia: ergo non indiget alia existentia. Hoc consequentia patet, sequela probatur, quia illa existentia unionis communicat essentiaz suum effectum formalem, sed effectus formalis existentiaz est existens: ergo per illam existentiam existunt unio, & essentia. Præterea eadem ratione, qua illa unio habet propriam existentiam, debet etiam essentia illa habere, quia scilicet, est terminus realis productionis distinctus a productione unionis.

Tandem tota haec solutio impugnatur, quia essentia in se ipsa intrinsece est mutata, & de non ente simpliciter facta est ens simpliciter: ergo ipsa ut præcisa à quouis alio, habet intrinsecam existentiam, patet consequentia, quia per existentiam res de non ente simpliciter, fit ens simpliciter. Quod si per eam actionem essentia nihil accipit, nisi aliena existentia uniri: ergo in se intrinsece non immutatur magis, quam cum animus rationalis unitur materia, que uno & eius productio afficiunt quidem animum, sed non faciunt ergo similiter unio essentia cu[m] existentia afficiet essentiam rei, non tamen eam efficiet, at uno non potest afficer rem, nisi præexistentem: ergo talis uno presupponit essentiam existentem. Confirmatur, illa uno non potest inherere essentia ratione §. 59. subiecta, ergo impossibilis est talis productio, hac de re vide disput. 8. Metaphys. sect. 5.

§. 59. Secundo probetur concilio, quia essentia materie prima est vera causa materialis formalis materialis, ergo materia non potest existere per formam, probatus consequentia, quia causa vera, & propria causa: tura prior suo effectu, quia in illo priori continet unimentem, sed in illo priori præintelligitur existens, quia nulla causa realis causat, neque est proxime posens ad causandum, antequam præexistat, ergo antequam intelligatur existentia formæ materialis, præintelligitur materia prima existens, sed in illo priori non potest esse fieri per formam, quia tunc modum intelligitur forma ex ipsius, ergo materia prima non potest existere per formam.

§. 60. Dicitur materia in primam vere perdere à formâ, & formâ à materia, quia cause sunt sibi contraria in diverso genere, ergo idem erit in materia, & existentia formæ.

Respondet antea de existentia fallitur (ap. Sopius Alkemadam) sed eo brusco, negatur consequentia. Discretum est, quia, ut canit præintelligatur præcedens in uno genere, ut minimum requirit existentiam, per quæ præintelligitur in esse causæ realis actualis, unde non potest materia esse prior actus, quam forma, si accipit existentiam à formâ, quia materia non est existens ante existentiam, at vero est existens ante formam, ergo non existit per eius existentiam, alioquin sequ-

queretur materiam dependere à forma, & formam à materia in eodem genere existendi, at vero in diuerso genere cause id non reputatur absurdum; quia non prærequiritur materia informata ante formæ receptionem, requiritur tamen præexistens in illo priori. Vnde neq; vno illa (de qua §. 58.) potest in hanc esse essentia rei, quia haec debet præcedere ut existens in ratione subjecti.

§. 61. Tertio arguitur, quia si materia existet per existentiam formæ materialis, sequetur materia præducari, & conservari ab agente naturali creato, consequens esse falsum infra probabit, & est contra ipsos Thomistos, omnesque Philosophos, ergo Probatum, minor, quia res ab eo præducitur, & conservatur, à quo efficitur existentia, per quam existit, sed si materia existit per existentiam formæ, existentia materie efficeretur, & conservaretur ab agente creato, ergo ab illo efficeretur, & conservaretur materia. Minor dicitur, quia forma materiale ab agente creato præducitur, major probatur, quia præducere existentiam rei est constitutio rem extra causas, & illam facere actu esse, quia res non præducitur, nisi media existentia, præducatur in rem extra causas edictis, quod res habent formaliter per existentiam, ergo, qui rem edicit extra causas, dat illi existentiam.

§. 62. Huic argumento nullam video solutionem, nisi forte quis dicat in productione materie hec tria reperiri, productionem essentiae & productionem existentiae, & productionem unionis inter utramque, & agens producens materiam præducere, simul unionem materię cum existentia formæ: sed hoc iam est impugnatum §. 57. & 58. & vterius rejicitur, quia vel una quæque ex illis actionibus constituit suum terminum extra causas, sic autem unaquæque ex illis præducit existentiam, vel aliqua ex illis non constituit unum extra causas, sic vero percipi non potest, quo pacto fit productio. Præterea id non contingit in productione formæ, quæ ab eo agente existit, à quo accipit existentiam, sed idem agens dat per te materię existentiam, à quo talis existentia vnitur materię, ergo ab agente naturali materia existit, & producitur. Tandem simpliciter res existit per existentiam, ergo ab eo efficienter existit, à

quo efficitur, & vnitur existentia: Confirmatur, quia per te materia pendet ab existentia formæ, tanquam à ratione formalis existendi, sicut homo pendet ab ratione tanquam à ratione formalis componendi, ergo sicut agens producens unionem hominis facit ipsum hominem, ita agens producens existentiam materię faciet illam existere.

§. 63. Quarto materia fit per creationem; ergo non pendet à forma à priori, has duas propositiones infra probabo, sed si haberet existentiam à forma, ab illa penderet à priori, quia sine illa esse non posset, (& ipsi aiunt nam per potentiam Dei ergo non habet existentiam à forma).

Quinto ad hunc in argumento, pertinente viae forma necessario perire eius materia, & producita alia forma produceretur ab materia, vel iam corrupta reproduceretur, hoc est maximum absurdum; ergo probatur maior, quia per te maiorem dependentiam inveniunt, habet materia à forma, quia accidens ab eadem forma, tum quia ita magis penderet à sua existentia, quam ab alio subiecto, tum quia per te non potest Deus conseruare materiam sine forma propter alium accidentem, sed per te perire formæ p[ro]t[er]eunt omnia accidentia, quæ exantib[us] compotib[us], & alia producuntur, ergo parvante formæ perire tam materia. Dixi ad omnem, quia argumentum simpliciter non urget, posset enim dici neque accidens, nec materia ne corrupta forma perire, quia alia sucedit supponens vicejam contemp[re] (sicut in causa causalitas).

§. 64. Sexto probatur, quia materia creatur, ergo eius existentia non pendet à causa materiali, sicut existentia formæ materialis, spud pro modo existendi sumitur denominatio productionis passus.

Septimo, producio, quia materia constitutio sub animo rationali, esset spiritualis, quia talis est existentia animi. Hec duo argumenta supponunt eadem actione produci essentiam, & existentiam.

Mirto alia argumenta, quæ haud difficile solvi possunt, ut quod sumitur ex animo rationali, cuius existentia dicitur improportionata materię: cui potest responderi eamdem proportionem requiri inter essentiam materię, & existentiam formæ, que-

requiritur interpraetatio, & est satis facta, immo ergo anima illa deinceps sit proportionata materia prima, & de se omnia quae oportet.

Sicut potest esse ex argumentum ex sub-
sistente materia (de qua secundum sequentiam
naturae subsistente etiam et aliis), & est ad
dus existens, sed subsistente materia non
est adus forma, neque modus existentiae
illius, ergo est adus materia, et hoc subsis-
tente illius: id est utrumque ab aliis.
¶ 5.65. Rogas prime, utrum suppositio
realis reale inter essentiam & existentiam
possint de potentia ab solute existere
eadem existentia materialis & formae? Respo-
deo, si illa existentia producatur eadem oq
zimino actione & indubitate, quia essentia
materia & forma, posse. Neque in hoc via
deo repugnantiam, hec hunc casum utri-
gent argumenta facta. Utrum vero supposi-
tio talis actio productiva materia & for-
ma? non est huius loci: si vero materia &
forma distinctis actionibus producuntur
non posse rationib[us] adducitur.

¶ 5.66. Rogas secundo, utrum subsistente
forma uniuersitatem immidiate si ergo
hoc contingit, per existentiam formam ex-
istet materia. Respondeo supposito distinc-
tione inter essentiam & existentiam, existentia
formae tantum uniuersitatem significat
quia existentia tantum uniuersitatem significat,
cuius est, quia illi essentiae tenuum communica-
tum effectum formalem, alioquin per totas
existentias existeret materia prima, quot
habet formas accidentales, sicut ergo ubi-
catio, & alijs modi soli uniuersitatem for-
matam & existentiam propria illius: si autem existen-
tia non distinguatur ab essentia & existentia
formae uniuersitatem materiarum, quam facit existen-
tiam in specie hominis, non tamen existen-
tiam simpliciter: quia hic effectus non potest
esse ab alia re in genere causae formalis: quia
sicut nulla est ens formaliter per alias; ita
nec existens, quod est idem.

SECTIO VII.

De subsistente materia, & compositi materiali.

¶ 5.67. Quid via subsistente est modus existen-
tiae, effectio & proprietas, non pos-

sunt disputatione disiungi. Quia vero sub-
sistente materia non est ratione substantia
in forma, ne per se, sed a modo explicari
debet, ut est in substantia subsistente, & ille rem
componit, difficiatissima. Metaphysicam
reducit enim ad modum, & ratione substantia
in forma, & hoc est invenire & de-
signare, ut per se, & non per modum, &
ratione substantia accipit. Primum rati-
onabili modo, quia aliquis haec substantia ex-
istens per se, non est in natura, & semper ex-
istens substantia completa & incompleta, &
nullam habet propriam in naturam sic sub-
stantia per se, non est in natura, & non est in natura, &
Secundum, quia significat effectus de linea
dependency ab alijs, tanquam in substantia
te, quo pacto ait, nec materiam primam esse
formas materiales subsistere propter mu-
tuam dependency, quam habeant, animata
vero rationalem substantiam quam est inde-
pendens.

Tertiam, quia significat subsistente omnibus
subsistere seu subesse, quod solis singulari-
bus complicitis seu suppositis non accipiatur. Sub-
sistente vero ait esse modum, quo subsis-
tente alijs, non inhaeret, vel quo existit cum
independente alijs, subsistente, vel quo ulti-
mo subsistens omnibus, quem modum
dicere se possumus, & connocere negatio-
nem.

¶ 5.68. Hunc modum communiter voca-
mus persistente, & ultimum terminum na-
turae, quem nomine subsistente significamus,
quia id, quod per se est, sicut sub omni acci-
denti reali vel attributo, & subsistere est ul-
timum non progrederi, vt dixit Suetonius in
Caesare Rabona subsistit. Hic ultimus
modus existendi in naturis irrationalibus
dicitur, suppositum, at in rationalibus dicitur,
Hypostasis, ut per personalitas: quapropter Pater
Vazquez part. Tome 2. disputatione 125.
capita 9. negat Dei naturae communem ali-
quam subsistente, quia ex communi Pa-
trum, ac Theologorum usu subsistente est
ultima naturae terminus, & suppositum,
quod non conuenit naturae ratione com-
munis existentiae, sed relationum, quae sunt
personalitates diuinæ. De nomine sub-
sistente, & de re illo significata vide Patrem
Suarez secundo Metaphysicæ tota disputa-
tio 34. & Tomo primo tertia pars dis-
putatio.

puta-

putatione vndeclima, section. 3. 5. ut ergo explicemus.

§. 69. His postis multa est controveria iuxta prioram acceptationem in quibus compo sito Philosophie toti reperi substantias, quo partes tantum integrates, quam essentiales, quia quavis pars materie, & forma est substantia. Nec dubitatur in quavis composito, utrum tamum esse suppositionem, seu personam integratam, & completem, quam sequitur superpositum, seu personalitas. Controversia est veritate haec personalitas est composta ex duabus modis, quodcumque est proprius materia, antea forma? quod est recentiores Philosophi vocant *materiam*, *materialia*, *mat* *teria*, *materialis substantia*, *materialis*, *mat* *teria* partis *personalium*, *materialis* composto? multo maiori est ut non sequitur.

SECTO

Item et illa Pars affirmativa, ut est in libro 1. 5. 7. 2. Præcedentia scripta questione 19. art. 3. p. dispensatione 3. 9. Nihil enim forma, & 5. 2. ex dictis faciliter docet animi mutationalem in corpore propriata habere substantiam, quia non pendor alioquid subiecto substantia, id est de Catechismo 3. parte, questione 6. art. 3. de anima post resurrectionem, ceteras vero formas ea caret, quia à materia pendent: at materia primaria est deinde carere; quia in suo esse pendor forma. Haec videlicet pars nihil non problemat, quia si dependentia a forma colligatur materia subsistens, ergo etiam colligitur in creaturam, patet ex sequentia, quia videlicet Thom. Thos. Magistri de communione Philosophorum sententia, dicitur, *Verum substantium, & ipsa Ph. Magistri sententia, p. art. 3. contra illi conceptus, ut videlicet de ratione substantiae, & de ratione formae, dicitur, non repugnat illi conceptus substantia, & ratione formae, ut videlicet de ratione substantiae, & ratione formae, ac certe in hinc carere adhuc fieri quod sine*.

Ille autem, videlicet quod videlicet in dispensatione 3. 9. non videlicet negat substantiam per se, sed ut pendor, & ratione formae, & ratione substantiae, nequicunque ratione vel de ratione positio proprias habere substantiam, & ratione formae, p. art. 3. contra illi conceptus substantia, & ratione formae, ac certe in hinc carere adhuc fieri quod sine.

autoritate antiquorum eas philosophandi rationem fuerant à proprio sensu commeniorata, quia esse materie, & esse per se omnino repugnat, quia visum dicit negatibetem alterius. Sed hactenq; non vrgat: *Spiritus, quia personalitas Christi etiam in Christo subsistit, & est perfectissime per se, at in Christo est in toto, Christus enina est personalis composta, cuius extremum est veritas, & docet D. Thomas 3. part. quest. 2. art. 4. & Pater Suarez ibidem disp. 7. sect. 4. Vide 3. qd. Vazquez ipsi in disputatione 16. cap. 2. quodcumque doctrinam ibidem probauit disp. 17. sect. 5. 21. que sententia omnino est corra, ergo esse in toto, & esse per se non opponuntur. Ratio à priori est, quia esse per se tamum dicit modum possum: subsistendi per se dum negatione dependentia ab aliqua causa intrinsece substantiae, sed recte possunt esse partes & niri sine dependentia, & substantiae vnius ab aliis, vt de animo rationali est certum, & de materia prima dicitur apud Suarez Vazquez in disp. 17. 4. num. 19. ergo recte potest esse in toto, & esse per se. Quod si quis dicat esse per se dicere negationem cuiusque vniuersitatis, primum de nomine contendit, neque eo, ut sic ex communi Philosophorum vnu. Secunda consequitur dicit, verbum diuini non subsistere, & esse per se in humanitate Christi, quia illi vniuersus, quod est falsum, superest item probandum eum modum cum quavis vniuersitate pugnare.*

§. 72. Dices, verbum vniuersitatem rationem formalem subsistendi, non vero materiam, & formam sed contra, quia verbum vnu est substantia, quia vniuersitati humanitati sine villa dependens ab illa; ergo similiter animus substantia, quia corpori vniuersitatem dependens ab illo, quod si verbum ab humanitate responderet, non subsisteret, sicut esset ratio substantia; si etsi non subsistit substantia, tamen in homine, quia pendet à natura, (vt suppono ex disputatione Metaphysicæ) ergo tota ratio subsistendi sumitur ab independente & non à negatione vniuersitatis, quod si ipsi substantiæ vniuersitatem, vt quo non repugnat illi conceptus substantia, & vniuersi multo maiori repugnabunt animo vniito eo substantiæ ut quod.

§. 73. Secundam rationem insinuat P. Vazquez in lib. 1. num. 17. quia substantia est idem

Gg 2   quod

quod suppositum, sive hypostasis, vel personalitas, at non dantur hypostases, aut personalitates partiales, animus enim non est persona partialis, neque semisuppositum, ergo non datur partialis subsistentia, quod argumentum late proponit in 3. p. et dis. 32. o. 4.

Neque ergo haec ratio: subsistens enim latius patet hypostasi, vel personalitate, haec enim duo conueniuntent in completo, & sicut animus non est semisuppositum, sicut si hominis pars, ita nec semipersona, quia homo, & persona est effectus, & denominatio verius que patens unitus, at subsistens conseruitur cum quasi substantia, etiam incompleta independentem ab omnibus causa prater effectus. Quod confirmabo ex ipso Pater Vazquez, qui in num. 19. Disputatione 174. dicte anima separata est propriam habere subsistentiam, quam etiam habere materia, nam omnis forma est ab juncta, at tunc nec materia, nec forma rationalis essent semisuppositum, vel semipersona, ergo subsistens latius patet quam hypostasis, & persona. Sed ait Pater Vazquez hunc esse vocis abusum: quia antiqui patres tam Graeci quam Latini hoc nomine hypostasis, & subsistens usurpatunt ad significandam personam, & rationem, per quam formaliter constituitur: at vero recentiores Scholasticos ignorantie vocis eam transtulisse ad significandas partiales subsistentias fine villo fundamento in veteribus authoribus. Verum ostenditur in 3. part. satis fundamenti esse in Antisiodorensi, & alij Scholasticis, & Patribus, vel docentibus, vel insinuantibus duas uniones Verbi, alteram ad corpus, alteram ad animam, quae videntur subrogatae pro duabus partialibus subsistentijs. Item ex D. Thoma afferente creationem terminari ad rem subsistentem, & Caietano afferente duas uniones humanitatis ad corpus, & propriam subsistentiam in anima post resurrectionem. Rogo autem ego ipsum Patrem Vazquez, in quo veteri authore inueniat omnes animas separatas habere istum modum subsistendi? Cum illae nec sint supposita, nec persona, & quod ait 1. part. ea disput. 174. num. 21. materiam primam esse quasi hypostasis in compositis. Non est ergo opus tam manco fundamento inuidiam nouitatis concitare contra recentiores Theologos, qui ex manu ducti principijs Fidei, ostendentis di-

functionem suppositi à natura laudabili ingenio, & studio disquisierunt partes istae suppositi, & sicut reperiantur naturae partes ita reperi carent partes modos & complementa partialia, sicut ipse inuenit in anima separata, & tamen aneiqui Patres nec Graeci, nec Latini non usurparunt hypostasis nisi pro integro supposito, quo ergo patet ipse ea voce vitetur? Redeamus ad argumenta.

Tertia ratio est, quia subsistens est ultimus terminus complementumque naturae, per quod redditur incommunicabilis, sed materia prima, & animus rationalis mutua communicantur unione, ergo cum tali unione repugnat subsistens propria.

Respondetur subsistens, exemplariale esse ultimum terminum materie, & animi, quo in sua ratione complemetat ultimum, & constituantur perfecta in suo esse partiali materiali, & forma. Quod complementum ex natura sua praesupponitur ad unionem, quia materia ante unionem praesupponitur esse cum sua existentia, & modo existendi, cuius est signum unionem animi ad Verbum Diuinum, & corporis ad idem verbum factam fuisse prius natura quam facta fuerit animi ad corpus, ut ex D. Thoma, & alijs probat Pater Suarez Tomo 1. tertiz partis disp. 17. section. 1. & 2. cuius doctrinam ibidem probauit. Unio vero corporis, & animi est quidem complementum, sed in alio genere immediate componendo, subsistens vero est in perficiendis ipsis partibus secundum se: Vnde ad maiorem responderetur subsistens esse ultimum terminum partium secundum se, & complementum, cui non repugnat unio compositi, quia est complementum in alio genere. Ad illud de incommunicabilitate respondetur subsistens completam esse ultimum terminum naturae, illam redditrem incommunicabilem alteri supposito, at vero subsistens partialis non reddit naturam incommunicabilem alteri naturae. Nam ex eo quod sit pars, potest communicari, ex eo vero quod sit independens ab alia parte, est subsistens, neque enim proprietates suppositi sunt adscribenda subsistens in communione. Immo vero duæ partes aquæ perfecte subsistentes uniuertur

cont-

continuatione ; quia haec communicatio, & unio est in uno genere. Vnde licet una pars aquae in ratione nature sit perfecta subsistens, & incommunicabilis alteri supposito, tamen in ratione partis integralis potest alius unio autem nunc esse etiam formalem subsistens completa esse reddere partem incommunicabilem cuius oppositum ostendit disputatione Metaphysicae, & Diuus Thomas, 3. part. quæstio. 2. art. 1. ad secundum, non & Cato etiam subiectum dico enim effectum formalem subsistens, esse reddere naturam incommunicabilem alteri supposito, nomine de laudibus virtutum, igitur definitio personæ, quæ ego Boecio P. Vazquez adducit, rationam ientitatem individualis. Ex agnitione unitatis substantiae intelligitur de completa subsistente, quod dicit naturam incommunicabilem alijs suppositis. Ceterum, ly individua, non significat istam incommunicabilitatem, sed rationem individualis, ut distinguitur a ratione communis, & communieabilitate collectum. Dic Diuus Thomas, 3. part. quæstio. 4. art. 4. exp. dixi ne eadem cogatur Metaphysica repetere.

§. 75. Nulla est ergo efficiens ratio, qua negamus materiam primam, & animam rationali propriam subsistentiam, sed potius illam eas habere, probatur primo : quia materia prima, (vt sectione sequenti probabo) & animus rationalis vere, & proprie rebeat, ergo uterque habet propriam subsistentiam, consequentia probatur, primo ex Diuo Thoma, & communi philosophorum assertoriū creationem terminari ad rem naturam sua subsistentem, non tamen subsistentem actu, duin est in composite. Cum duobus aduersarijs depugno, prim' P. Molina admittit in animo rationali vnius proprietam subsistentiam, eam vero negat in materia, quæ censet à forma pendere, quod in-

fra tractabo. Secundus Vazquez admittit independentiam materiæ, & formæ rationis, non nihilq; subsistentiam in potentia, & composta negat in actuali compositione. Quod quæmisic arguo, subsistencia ex natura haec non quæ materiam primam, quia est independentia à forma, & est modus securus existentia : quia est modus existendi per se auctem, independenter ab subjecto, ergo eadem ratione sum formam probatur consequentia, primo quia illa aptitudo ex natura existens reducibilis in actu, nulla enim est posse naturam ad rem naturaliter impossibilem, sed materia sub forma non retineret propriam, subsistentiam, nunquam posset reduci in actu illa potentia ex natura rei, ergo val habet actualem subsistentiam, vel carit apertitudine ad illam, probatur minor, quia ex natura rei nunquam materia potest separare omni formam. Dicces ex suppositione quod censet illam habebit. Sed contra, quia nullus quod sequitur ex suppositione impossibilis est simpliciter impossibile, sed illa suppositione est simpliciter naturaliter impossibile, ergo non habet potentiam naturalem ad illam. At illi, esse apertitudinem ad subsistentiam patet, quia tam subsistens est, id est, tam terminus creationis, quam animus. Si ergo separatur ab omnī forma, resultaret in illa ppxius ille modus, sicut in anima, quia esset independens, & non esset in composite : quæduo rationes sunt adquata causa subsistentiæ.

§. 76. Secundo probatur eadem consequentia ; quia subsistencia per te est modus existendi independenter ab alio, ergo talis modus non repugnabit, vbi non repugnat existentia independentis ab alio, consequentia videtur manifesta, quia proprietas comittatur essentiam, sed in composite per te partes habent existentiam independentem ab alio, ergo & subsistentiam maxime si per illam constitutur partes independentes formaliter. Quod enim assertur de incommunicabilitate reictum est §. 74. & vterius impugnatur, quia si de ratione subsistentiaz est incommunicabilitas formæ, & materiæ, ergo non potest animo, & materiæ separari conuenire subsistentia. Patet consequentia, quia de conceptu essentiali materia, & for-

1.12. est communicabilitas (ut dixi sect. 2.) ergo non potest intelligi animus separatus, nisi ut communicabilis, ergo illi separatio non conuenit subsistencia, quia per se rem constituit incommunicabilem. Dices separato animo conuenire priuationem unionis, at iubilata ea priuatione non conuenit subsistencia. Sed contra, quia quantumvis separatur, adhuc concipitur, & est vniuersitas: licet enim ut separatus manens uirum non possit, simpliciter tamen est uiribus, & communicabilis, ergo vel semper habet subsistenciam, vel nuncquam. Quod sum enim ea quod ei attribuetur, modo negabitur? Aduerte nos habere ex Patre Vero subsistentiam non esse suppositum, eumnam tribuat animo separato, quem non concedit esse suppositum quod sine neganda sunt subsistentiae partiales, ergo non est ei quod pars non sunt suppositum, aut semisuppositum, ut p. Vazquez contendit (p. disp. 3.2. c. 4) sed sunt neganda ratione unionis, at cuius ea uirione non repugnat existentia independentis a substantia, ergo nec modus illam secutus: rectum ait enim esse animo separato, quia caret uirione.

§. 77. Tertio probatur conclusio (et quod ultimo dixi) quia qualibet pars compositi materialis, aqua verbo gratia, habet propriam subsistentiam partim, distinctam a subsistencia alterius partis, ergo & qualibet pars essentialis propriam habet subsistentiam partim, consequentia probatur, tum quia magis distinctiles sunt partes essentiales inter se, quam integrales, atque adeo difficilius completi possunt eadem individuibilis subsistencia, tum quia ut que partes sunt in compositione, nec videtur cum potius compositione collat alteris subsistentiam, quam alteris. At tecedens probatur, quia qualibet pars aquae est subsistencia completa essentialiter in ratione tabularis constantis ex partibus essentialibus, item nulla pars integrans aqua dependet ab alia, ergo quilibet, ut tabula et ab alia, propriam habet subsistentiam, quia hoc sequitur modum esse habere per se. Dices eadem individuibilis subsistencia totam aquam terminari. Sed eadem primo, quia tota subsistencia aqua est materialis: ergo non est individuabilis nisi partes integrales, ergo in diuersis partibus sunt distincte partes subsistentiae. Si diccas esse totam in toto, sc.

tocam in qualibet parte: Contra secundo, quia hoc est contra rationem rei materialis, cuius una pars est extra aliam partem. Tertio, quia eadem individuabilis subsistencia de facto esset in locis maximis distantias, ut eadem subsistencia aqua simul esset in extremis maris Oceani, & in toto intervallo inter eadem interiecto, quod refutat intellectus, & eadem subsistencia posset progredi in infinitum per infinitam partem aquae additionem. Tandem, quia auctor huius sententie tenetur sacerdoti divisionem aquae continentis praecedenter subsistentiam, & productas subsistentias in duas partibus abducas. Item quandoque dividunt duas partes, sed frumenti praecedentes subsistentias, & alias produci quod sine uirione fundamento admitti non debet, cumqua sit isti, & uirio constitutio non est corruptua, & producta, sibi proxiorum individuibilium, quibus partes aut constituantur, aut terminantur: cum qua difficile percipitur totum mare Oceanum subsistendum invenire, quia ei una gutta uirione, aut separatur, si que perpetuas patet, subsistendi uisitudines, quia continuo in illud aqua inserviant, restauintque ex illo. Menet ergo, quamlibet partem habere propriam subsistentiam: tunc sic, sed illae subsistentiae sunt in partibus actu componentibus, & se communicantibus: ergo non omnis comunicabilitas repugnat subsistentiae, de quo me videto in Metaphysica. Caeus asseras esse in aqua partialia supposita, quia suppositum dicit terminum rei totalis cum priuatione unionis ad aliud, sicut ergo quodlibet compositum integrum est unum, ut mare est uirione aqua, sic est & uirium suppositum, & quod tota derivantur supposita, quod per divisionem aquarum derivantur composita integralia.

§. 78. Quartio probatur, ut in verbo dicitur, ut uirione corporis & animi. Chirurgi servit uirione corporis, quae in natura certat in carnis chirurgia rationabiles corporibus uirionibus. Neque enim erat cur filii ordinari uerberetur, sed prima natura, quam corpus, & animus uirio est, ut in carnibus, fuerunt uiria ad corporis rationem, ut in corporibus, per uirium in carnibus, & in animalibus, ut in animalibus, quia in carnibus uirio uirile est, ut in animalibus, quia in animalibus uirio uirile est. Hoc argu-

mentum

mentum facile respondeat a Pare. Vndeque
§ 7. n*on* modus virgo & unum corporis
subsist*entia* v*n*erbi & proprietatis
stingit subiectum corpus & animi rationis v*n*
erbi, corrupta unione in triduo mansuetate
v*n*erbi, veriusque v*n*erbo ad verbum, qu*z* nun
quam fuit corrupta, sed in resurrectione ille
partes subsistentes in verbo fuerunt v*n*er
te ergo res subsistens potest variari. Confir
matu*r* hoc v*n*erbum, quia vel subsist*entia*
est v*n*a simplex existens in v*n*erba parte, vel
diuilibus, cum v*n*ra pars sit in materia, alia
in animo. Si hoc secundum admittitur, meum
admitte*s* intentum. Primum autem esse non
posse probatur, quia si subsist*entia* est mo
dus, non potest identificari cum corpore &
spiritu, neque etiam si sit res absoluta, & non
modus, quia modus existendi accommo
datur ipsi existent*ie*, sed existentia hominis
est partim materialis, & partim spiritualis:
ergo & subsist*entia* erit partim spiritualis, &
partim materialis, atque non potest esse v*n*
a simplex. Confirmatur, per subsist*entia*
compositi partes vere subsistunt: ergo
esse in composite & in illo habere subsist*entia*
non pugnat. Quid autem refert cum
modum esse communem v*n*riqu*e* parti, aut
cuiusque singillatim? quasi vero ille modus
non tribuat suum effectum formalem, qui
non potest necessario coniungi cum caren
tia v*n*ionis inter res subsistentes, cum partes
sint v*n*it*ae*, & subsistentes. Imo per illas to
tum subsistit, sicut est per illas. Cur igitur
subsist*entia* partialis exigit necessario partes
ab*iung*i?

§ 8.0. Dixi in fine sectionis sextae, ex subs
sist*entia* materiæ primæ sumi argumentum
ad probandam eiusdem existentiam, quod
sic efformo. Subsist*entia* materiæ est modus
alicuius existent*ie*, sed non est modus ex
istent*ie* alicuius formæ materialis, neque a
nimi rationalis, ergo est modus existent*ie*
materiæ. Probatur minor, tum quia existen
tia formæ materialis non est existentia per
se independens à subiecto, ergo modus ex
istendi per se independenter à subiecto non
est modus illius; tum, quia forma non pote
rit dare modum existendi excellentiorem,
quam quem ipsa habet, ipsa autem existit cu
dependentia à subiecto, ergo non potest co
municare materiæ modum existendi inde
pendenter à subiecto: tandem, quia subsu
-

st*entia* materiæ est materialis etiam in ho
mino, alioquin homo non esset persona ma
terialis, sed modus materialis non est mo
dus existendi spiritualis, sicut nec modus
existendi spiritualis potest conuenire ex
istentia materiali, ergo existentia, quam ha
bet materia in homine, non est existentia
forma rationalis.

S U B S E C T I O N I I .De subsist*entia totius compositi.*

§. 8.1. Positumq*ue*, v*n*erum formæ mate
rialis subsist*entia* habere subsist*entia*
compositi in compositione phis materiali
bus subsist*entia* subsist*entia* prae*dicta*. Pare. Su
arez. Metaphys. disp. 24. sect. 6. num. 18.
probabile censis in composite omnino ma
teriali, tantumq*ue* subsist*entia* in materia,
vnde clare infertur formam irrationali
non posse à verbo agnum, v*n*erbi in a part.
disp. 24. ex B. Thom*ae* Carthagineno & aliis.
Sed id reieci ibidem, quia subsist*entia* ma
teria est incompleta, ita & eiusdem existen
tia, & subsist*entia* est incompleta. Ratio à
priori videtur esse, quia subsist*entia* habet sub
stantiale compositionem ex existentia, sive
natura, & subsist*entia* (ut in Metaphysica fa
uente numine probabo) ergo quaque sub
stantia habet eam compositionem. Verum
est, quod docet Suarez supra num. 35. utrum
modum subsistendi formæ materialis esse
contra primam conceptionem subsistendi. §.
67. positam, non vero contra secundam, quia
est insufficiens, ut per illum existat forma si
ne subsistente vnde simpliciter non est
vocanda subsist*entia*. In homine quidem ex
subsist*entia* materiæ & formæ resultat per
fecta subsistendi ratio, quæ vocatur *persona*,
vel *hypostasis*, quia non modo totum compo
situm non pendet ab alio, verum neq*ue* altera
pars ab altera.

In composite irrationalibus est subs
tendendi ratio imperfectior, quia, licet totum
per se subsistat, v*n*a tamen pars innicitur al
teri, ad efficiendum autem suppositum suf
ficit & modus materiæ, & illa imperfecta
subsist*entia* formæ, per quam redditur non
inhærens. Nec mirum est subsist*entia* ma
teriæ tam diuersis modis compleri, est e
nam in causa infinita pene diuersitas compo
sto-

sitorum ex infinitis formis resultantium, Quod si & hic modus displicet, illum nega. Nec enim composita irrationalia hahent nisi substantiam materię; quia illa sola est independens: dependent autem à materia ratione formę, ab aliis autem illa non pendere, nihil refert, quia per formam pendent simpliciter à materia. Nec est complementum totale nisi in compositis, quorum utraque pars creatur. Nec partialis substantia materię petit aliam partialem nisi in homine, habet autem forma materialis alias compositiones: hac caret, quia est valde perfecta.

§. 82. Rogas utrum unio habeat propriam substantiam? Ex proxime dictis solutio patet. Deinde, si productio substantię est vere substantia, non est de conceptu substantię, ut sic propriam substantiam habere, quia arbitretur in infinitum: quia actio illa esset substantia, ergo haberet substantiam productam per aliam actionem, at haec haberet aliam productam alia actione sine fine. Deinde si substantia est res, & non modus, sequeretur processus idem, quia illa substantia uniretur per unionem substantialem, & haec haberet aliam substantiam, & sic sine fine. Si vero actiones omnes sunt accidentia, & substantia, modus, non est improbabile unionem habere propriam substantiam. Verum probabilius est eam non habere: tunc quia substantia est proprium complementum naturę, quam cognoscimus ex natura divina, cui videtur datum ad operandum: unio autem non est natura. Confirmatur: ostendi in 3. part. unionem humanitatis non terminare unionem ad verbum, signum est ergo ei non conuenire substantiam, est autem de ratione substantię esse ens per se, non vera terminatum propria substantia, sed per se expectans ad rei constitutionem.

§. 83. Rogas secundo: utrum substantiae materialis, & formę immediate unitur? Pater Suarez supra num. 43. affirmit eas unitas tanquam actum, & potentiam; sicut materia, & forma ita unitur. Mouetur primo, quia substantia composita est una per se, & non aggregatum ex duabus, ergo debent immediate unitas, quia nulla potest esse unitas per se sine unione. Secundo, quia sicut essentia materia, & formę in-

diget unionem inter se, ita, & substantię,

Verum non acquiesco huic unioni tantum actus, & potentia. Primum, quia illi modi (ad hominem arguo illos opinantem modos) aut unitur se ipsis sine unione distincta, aut non? Primum esse non potest, nam quando illi modi separarentur, periret uterque, vel certe semper essent uniti, & non possent separari: utrumque autem est falsum, ergo. Probatur prima pars maioris, quia modus perit, nisi semper afficiat rem, quam semper afficit, ut patet in unioni pereunte ad animi separationem; ergo si illi modi ab iungantur, peribunt, & contra hoc genus unionis sunt omnia argumenta, quibus probamus modos distincti à rebus. Probatur secunda pars maioris, quia de ratioe modi est, ut semper afficiat rem, quam semper afficit, ut sensatio, & visus, semper afficiunt sentientem, & visus. Confirmatur ex ipso P. Suarez supra num. 38. afferente in materia prima, scilicet manet eundem modum substantię: item substantię animi modus manet in corpore, & extra corpus, hoc autem fieri non posset, si unitas sit in modo distincta. Nam vero probò substantias non posse unitas unione distincta tanquam actum & potentiam: quia modus ex natura rei non unitur per unionem à se distinctam rei, quam afficit ut actus, sed illi unitus per se perit, ut patet in unioni, quia per se ipsam unitur extremitas, quod postea dicitur. 2. Metaphysica sectione 3.

§. 84. Impugnatur secundo haec sententia, quia modus formalis non communiceat suum effectum formaliter, substantię materię, sed tantum ipsi formaliter, quia à sua substantia dicitur substantiens, substantia vero materię non est substantiens, sed per illam substantiat materia, at si illi unitetur tanquam actus potentia, illi communificaret suum formaliter effectum, ergo non unitur illi tanquam actus potentia. Probatur minor, quia forma ex natura sua non potest unitas tanquam actus, quia communicat suum formalem effectum. Nani hoc distincte unione formę, ut formę à ceteris unionibus, quia unio formę est ratio formalis, per quam forma communicat suum effectum formaliter, & denominationem.

Tertio, quia substantia formę non habet duo subiecta, sed unum, nemirum, ipsam formam,

formam, ergo non respicit subsistentiam materię tanquam subiectum suum.

§.85. Posset igitur responderi subsistentias materię, & formę inter se vniri non vniione quasi essentiali, per quam una pars vnitur alteri illi communicando suum formalem effectum, sed vniione quasi continuativa, per quam neutra pars communicat alteri suum formalem effectum. Hoc genus vnionis reperitur in quois composito integrali: siue constet partibus homogeneis, siue heterogeneis, vt in aqua, & in viuentibus. Etiam reperitur in compositione intensiva, que iuxta multorum meamq; opinionem sit per gradus distinctarum specierum. Ratio à priori, propter quam huiusmodi res non communicat aliis suos formales effectus est, quia omnes illa partes vnite habent similem conceptum formalem, & denominationem, quam, cum ipsa in se habeant, non possunt accipere ab aliis formis: Ergo duæ partes aquæ vniuntur, & qualibet ex illis est aqua per suum conceptum: vnde non potest ab alia accipere hanc denominationem. Item qualibet pars formæ equina est essentialiter actus corporis: vnde non potest ab alia parte denominari actus, neque actuata, sicut albedo non potest dici ab alia. Item qualibet gradus caloris est calor, & primus, verbi gratia, non denominatur calidus à secundo, cui vnitur. Ratio à priori, quia forma non potest habere, vt quod effectum formalem, quem ipsa communicat vt quo, imo, neque quantitas vere est quanta, quia quantum est subiectū quantitate effectum. Igitur vt una pars communiceat alteri suum formalem effectum, opus est, vt cui illum communicat, non habeat per se denominationem alterius partis. Ita forma vitalis denominat per suum conceptum corpus viuum, quia corpus per se non habet vitam, & intellectio denominat intelligentem, quia intellectus per suum conceptum non est ratio intelligendi.

§.86. Hinc oritur subsistentias non vniiri tanquam actum, & potentiam, quia utraque per suum conceptum est ratio formalis subsistendi, quam denominationem non possunt accipere inuicem.

Dices primo, non posse vniiri per modum à se distinctum, (vt ego contra patrem Suarez arguebam) quia id est contra rationem

modi: Distinguo, nō possunt vniiri tanquam actus, & potentia: concedo; non possunt vniiri quasi integrali vniione, nego, quod patet in suppositis materialibus, quorum partes integrales inaicē vniuntur per continuationem ab illis distinctam: Idem patet in vniione formæ, & materię, cuius partes continuantur per aliam vniionem. Ratio à priori, quia modus per suam essentiam est communicatio effectus formalis rei, ad quam comparatur vt modus, sicut subsistentia, & vniio ad res, quas terminant & vniunt: at vero, quia duæ partes suppositi, & vnionis inuicem non comparantur vt medus, indigent alia vniione.

§.87. Dices secundo, vniонem integralem fieri non inter partes essentiales, sed inter partes facientes aliquid maius, vt maior aqua sit ex duabus partibus, quam ex una; & maior calor ex primo & secundo gradu, quam ex solo primo, & actus intensus potest vocari maior, & vehementior cognitio. Pata vt omnis vniio integralis præferat aliquam speciem quantitatis, at vero ex subsistentia materię, & subsistentia formæ non sit maior subsistentia. Hæc obiectio non est parvum momentum: responderi tamen potest, ex uno genere vnionis sumi fundamentum ad philosophandum in alio, in quo reperitur magna similitudo, quia illo vniio, licet non sit inter partes integrales proprie, est tamen inter partes valde similes in effectu formalis, & complectens naturam vnam.

Dices tertio etiam hinc sequi dari aliquam vniонem inter habitus vnius facultatis, vt sit una scientia. Respondeatur primum, forte non defuturum, qui ita opinetur de habitibus versantibus circa proprietates vnius obiecti.

Deinde id non sequitur necessario, quia non est inconueniens scientiam habitualem esse aggregatum, sicut scientiam actualem, at vero dedecere videtur, vt in uno composito per se, reperiatur aliquid per aggregationem.

§.88. Dices quarto, non posse subsistentiam materię compleri nisi per aliam, at ille modus subsistentiae formæ materialis non est subsistentia proprie: ergo per illam non potest compleri: Probatur maior, quia sicut substantia non componitur nisi ex sub-

Hh stantiis,

stantiis ita nec subsistentia, nisi ex subsistentiis. Distinguo maiorem, non potest compiere, nisi per aliam & que perfectam, nego: per aliam minus perfectam, quæ sit complementum naturæ non inherenteris, concedo, quia non inherere valde refert, quia est participare conceptum substantiæ, id est, complementum naturæ substantialis. Item distinguo minorem: ille modus non est subsistentia imperfecta, nego minorem; Concedo autem de subsistentia sumpta pro modo consecutæ, ad existentiam independentem à subiecto, in quo sensu à plerisque negatur subsistentia formæ materiali: Immo & hic modus est negatu facilis. Rogas utrum accidentia in Eucharistia per se subsistant. Respondeo per se subsistere, id est, non dependere à subiecto, quod habent formaliter per creationem, non tamen subsistunt, id est, complementur suppositralitate, aut alio modo à creatione distincto, quia ille modus est proprius naturæ, non tamen rei, naturæ sive inherenteris, de quo disp. 5. de generatione.

§. 89. Solutio hæc §. 81. probabilis est, & quidem acuta ratione proposita: verum non est necessaria. Vnde ad primum Patris Suarez §. 63. respondet, subsistentiam eam compiti propriè non esse unam, neque etiam aggregatum per accidens, quia, licet non vniuantur immediate, vniuntur tamen media te, quia essentia, qua terminant immedia te, per se vniuntur, ad quarum vniōnem per se, & non per accidens requiruntur subsistentia partiales, quæ vocantur integra subsistentia: quia per illas ad equireate subsistit tota essentia compositi. Dices: ergo persona, vel suppositum, non est unum, quia personalitas non est una. Confirmatur, quia ea ratione in Trinitate personæ sunt tres, quia personalitates sunt tres. Nego consequentiā, quia suppositum seu persona creata est idem, quod subsistens creatum, subsistens autem est unum, quia subsistens est natura: quæ est unum: Nam sicut album est unum, licet habeat albedines duas, sic subiectum tam est unum, quia non multiplicantur res, nisi multiplicentur, quæ possuntur in recto, licet posita in obliquo multiplicentur, ut ponum album & dulce non sunt plura qualificata, sed unum, licet qualitates sint plures, similiter subsistens creatum dicit in se lo tanquam subiectum naturam, & in ob-

lico connotat subsistentiam ab illa dependentem tanquam à subiecto. In diuitiis autem nunc tantum respondetur, non esse ita philosophandum, quia natura non est subiectum relationis, neque è contra. Ad confirmationem respondet, Theologus munieris esse disquirere, quò modo sint tres personæ, & non tres Dij, aut unus D E V S, & non una persona, de quo egit in 3. part. disp. 3. nobis in physicis sufficiat discutere ex dependentia materiali subsistentiæ à natura. Et confirmo non requiri huiusmodi vniōnem ex mysterio Incarnationis, quia vno corporis ad verbum, & vno animi ad verbum sufficiet, & tamquam illæ inter se non vniuntur, & componunt unam personam: ergo ad unitatem personæ non requiritur unitas subsistentiarum, sicut non requiritur unitas vniōnum.

Ad secundū respondeo, essentias immediate vniiri, quia altera communificat suam effectum formalem alteri, secùs vero subsistentias.

SECTIO VIII.

Vtrum materiæ prima vere pendat à forma.

§. 90. Dependentia alia à posteriori, quando res esse non potest sine alia, à qua non causatur, ut ignis sine calore, animus sine corpore, sic certum est materiam à forma pendere, cui non deberetur productio, aut conservatio, nisi sub forma, sicut hoc commune philosophorum placitum. Quem in sensum interpretor Patrem Molinæ, i. part. quæ §. 9. art. 2. disp. 3. §. Nulla siem forma. Ita dependens est à priori, quia omnes effectus dependentes à sua vera causa, ut lux à sole, formaquæ à materia.

Prima opinio asserit materiam primam vere pendere à forma dependentia à posteriori. Hæc potest tribui Thomistis, asserentibus materiam primam existentiam mutari à forma, nulla est autem maior dependentia à priori, quam in existendo. Quorum sententiam de existentia materiæ primæ, vel ex hoc improbat absurdio.

§. 91. Hanc sententiam de dependentia

materiæ,

materiæ à forma defendit non ignobilis quidam Philosophus. Ad cuius probationem præmitto doctrinam Patris Vazquez, tomo 2. primæ partis, disp. 174. numer. 15. & 21. Creationem esse productionem rei independentis a priori ab aliqua causa inten-
tive, tam materiali, quam formalis. De mate-
riali communis est omnium sensus sic ex-
ponentium definitionem creationis, *Produc-
tio entis ex nihilo*, id est, ex nullo præsup-
posito subiecto seu causa materiali. De for-
malis probatur idem à similitudine rationis.
Quia enim impediat creationem dependentia causa materiali potius, quam à formalis,
necum virtusque sit intrinseca. Secundo, quia
quod pendeat à forma, sit ex forma (ut recte
iur. P. Vazquez supra numer. 19.) ergo si
materia pendeat à forma, sit ex forma, quia
habet, & educi de potentia causæ, & fieri cuim
dependentia à causa, id est, quod est causa
habet, ut in forma materiali patet, sed si ma-
teria sit ex forma, sit ex aliquo. Ergo non
ex nihilo. ergo non creatur, quod si ex ni-
hilo sumitur pro subiecto, ideo est, quia
communiter supponunt Philosophi ut pri-
mum principium, materiam non eduxerex
forma. *¶*

§. 92. His positis probatur hæc sententia primo, quia materia prima vere, & proprie-
crearetur, nisi pendeat à forma, consequens
est falsum: ergo ab illa pendeat. Ego vero, ut
defenderem communem omnium Philosophorum, ac Theologorum sententiam asser-
rentium, materiam primâ vere, & proprie-
tatem, ab hac sententia discedetem, ne co-
siderem nouissim actionis genus contraries o-
mnis inuicem. Nullum autem est inconve-
niens, ens simpliciter imperfectius alio esse
in o. perfectius secundum quid in existen-
di modo, & productionis, ut cœlum perfe-
ctius est hominē in duratione, est eum au-
ternum. Neque est inconveniens solum
Deum productorem esse materiam, immo id
maxime decet, quia materia non dependet
ad dispositionibus accidentibus medijs, quai-
bus operantur agentia creata.

Secundum fundamentum est, quia duæ
causæ possunt esse inuicem causæ in diuerso
genere.

§. 93. Oppositorum sententiaz sui semper as-
sensus. Primo, quia materia prima est crea-
ta, ut admittunt Philosophi omnes, ac Theo-

logi nemine excepto, qui omnes id expre-
sentur, quod negari non potest, nisi oppo-
situm evidenter ratione monstretur, a. 10-
quin posset vnuquisque pro suo arbitrio au-
nouam Philosophiam inducere, omnem
antiquitatem euertens: ergo non pendeat à
forma, consequentia patet ex §. 91.

§. 94. Secundo probatur, quia, si materia
intrinseca pendeat à forma, productio ma-
teriæ debet inhaerere formæ tanquam sub-
iecto, quia productio (vt alibi probabo) non
potest inhaerere termino suo, eam autem
debere recipi in formam admittit aduer-
sarius, & probatur, quia productio materiæ
per te pendeat à forma non tanquam ab age-
te, nec tanquam à termino producto, nec
formaliter tanquam à forma, quia non in-
format eam actionem, neque illic communis
cat suum effectum formalem: ergo ab ea
pendet tanquam à subiecto: ergo & mate-
ria pendeat à forma tanquam à subiecto: pa-
tet consequentia, quia in eodem genere,
in quo causalitas pendet à causa, pendet eti-
am effectus, vt homo pendet a Deo ei-
senter, quia omnis generatio est efaciens
à Deo, & forma materialis à materia,
tanquam à subiecto, quia in eodem gene-
re pendeat ipsa generatio à materia. Ratio à prio-
ritate, quia causalitas est ratio, per quam ef-
fectus pendet à causa, neque potest intel-
ligi terminum pendere in uno genere, &
causalitatem in alio, quia ratio dependet
a causa in illo genere est ipsa causalita-
tas.

§. 95. Confirmatur, forma recipit produc-
tionem materiæ, non tanquam terminum
productum per aliam productionem: ergo
tanquam viam ad materiam: ergo illa cau-
salitas est via ad recipiendam materiam, ergo
per eam viam respicitur materia in forma.
Huius consequentis absurditas ex se patet,
quia est confundere rerū causalitates, & ad-
mittere, posse eandem rem a sua causa pen-
dere in eodem genere cause. Mitto alias ra-
tiones, quæ suum iur ex exemplificatione mu-
tuæ causalium dependeant, & ex animo ra-
tionali, qui non potest recipere modum
materiale, quæ rationes alibi discipiuntur.

§. 96. Ad secundum, omisso antecedenti,
nulla est consequentia ob rationes factas, nō
enam quia una causa pendeat à suo effec-
tu,

Hab. 2. Ideo

ideo omnes pendere possunt, ut in tua sententia animus rationalis non penderit à materia, cum materia penderet ab animo; quia non in omnibus causis eadem est ratio, constat autem cur non possit materia à forma pendere.

SECTIO IX.

*Vtrum materia prima possit existere
sine forma?*

§. 97. NO N posse ex natura rei, perspicuum est, tum, quia si id fieri posset, esset aliquando factum, id autem contigit, quis ausit affirmare? cum si, quomodo id fieret, maxime corrumpendo formam præcedentem, hoc autem non fit, nisi per introductionem qualitatum disponentium ad aliam formam substantialiem, natura enim per se generationem intendit, corruptionem vero per accidens. Patres Comimbricenses oculis iustra, rem hanc luculentiter illustrantes i. physic. c. 9. questione 6. art. 2. ante finem.

§. 98. De potentia absoluta diuinis sunt Theologistæ ab aliis Scholætum Doctoribus. Partem negatiuam sequitur eorum quamplurimi, quia effectus formalis non potest esse sine forma, sed existere materiam est effectus formalis formæ, ergo non potest existere sine formâ, probatur minor, quia materia existentiam capiat à forma. Confirmatur, materia sine forma esset in actu, quia existeret, & non esset in actu, quia actus constituitur per formam, ergo.

§. 99. Sed harum rationum inefficaciam cognosces è sectio. 6. vbi probauit materiam propriam habere existentiam, vnde negatur minor. Ad confirmationem respondeatur, materiam tunc fore in actu entitatiuo, & non completo, non tamén in actu completo, qui constituitur per formam, hac de re vide Comimbricenses supra art. 3.

§. 100. Agedum, esto, materia prima existentiam capiat à forma, etiam poterit de potentia absoluta sine forma existere: probatur, quia materia potest aliunde existentiam capere, quid enim implicat à Deo produci materiam cum aliqua existentia super-

naturali à formâ non accepta? Licet enim ex natura rei existentia proueniat à forma, cur non poterit aliunde prouenire? Dices, quia omnipotens prouenit à forma. Contra primo, quia subsistontia etiam est aliquis actus, & tamen dicitur potest à forma non prouenire, ut patet in Incarnatione: vbi Corpus Christi subsistit subsistens verbi à forma non prouenire, ego, hoc ex natura rei omnis actus proueniat à forma, poterit etiam de potentia absoluta aliunde venire, ergo & existentia. Contra secundo: quia constans est Thomistæ opinião, Corpus Christi existere existentia verbi, inter quos nihil est antiquius, quam Christus humilitatem propria existentia priuata, tunc sic, sed ille est & vis formalis existendi non prouenit à forma, quia illa existentia non est forma, sed Deus, ergo diuinus potest actus existendi aliunde, quam à forma venire.

§. 101. Dices, in verbo materiam existere per formam, quia simul & unita existit. Contra primo, ergo etiam forma existit per materiam eandem ob causam, quia neutrius est illa existentia. Secundo, forma ibidem nihil conservat materiam, quia per se esse sit formalis existendi in Verbo, non præsumit à forma, sed à Verbo: ergo cessant omnes rationes. Tertio, quia existentia vobis distincta unita vnitur formæ, ac materiam tunc quia prius natura unita sunt partes verbo, quam inter se, tum quia eandem retinuerunt unitu in triduo, certus enim quod semel assumptæ non quamdimicet, id est, nullam amittit supernaturalem unitem ad se factam, ergo ibidem nihil constitutit forma ad existentiam materię. Confirmatur, ponamus materiam solam unitam Verbo, & non formam, quod possibile esse probat huius etatis Doctor Suarez tom. 1. 3. partis disput. 14. section. 3. S. Disputatio, & facto ita euincisse in triduo probabile censetur §. Secundo modo ex aliquorum sensu opinantium formam cadaveris in triduo non fuisse unitam verbo: dato casu cur non possit illa materiam existere sine forma? Certissima est igitur opposita sententia, quia (vt bene P. Suarez supra) nulla afferetur probabilis contradictionis ratio.

§. 102. Dominicus Soto primo physi. questione 6. art. 2. conclusione secunda & Dominicus

minimus Bannes de anima, siue prima pars, quæstione 66. art. 1. dub. 2. conclusione 3. evidenter argumentorum conuicti, aperre (vt ipi arbitratur) à nostro Sancto Doctorate deficientes, nostræ subseribunt opinioni. Quem; si expendissent, non arbitrarentur ab ipsius eum esse delectum; ubi enim negat materiam posse existere sine forma; intelligitur de potentia ordinaria; non absoluta; à questionibus enī de potentia absolute fere perperuo ab aliis Dicunt. At (inquis) i. p. q. 66. art. 1. est difficultus explicari, afferit enim implicite contradictionem materialium esse sine forma, quia esset in actu tantum separatur, & non esset in actu, tūc ipsū quod est actus, est forma. Sed facilius legatur, longo in alio sensu loquitur. Sicut n. ait Dicitur Thomas esse in actu proutenire à forma, ita in distinctione materie ab eadem omni forma, sed distinctio materie in suo esse proprio non prouenit à forma, quia res per se distinguitur essentialiter. Ergo non idquidetur de actu materiali, & distinctione incompleta materiae, sed de specie completa. Expondeverba Dicitur Thomas, ipsum autem, quod est actus, est forma, sed forma Physica non est omnis actus; primo quia per te existentia forma diffinguntur ab ipsa forma, ergo forma non est unius actus, sed multi, quia substantia est singularis actus, & non est forma Physica, ergo non omne quod est actus, est forma Physica; ergo quando Dicitur Thomas dicit omnes actus esse formam, loquitur de actu quoque forma, hic autem est forma Physica & continens aquam Physicum completem, ut ergo dicitur materia esse in actu per formam, loquiur de sola specie completo, nec circulus est nullus id postulat, quod sit enim in veram materia referit sine forma? de facto agit, non de absolute potentia, & supponens Deum perfecte operari (quod docet ad secundum) aut ad operationem Dei non praerequisit priuationem formam in materia, sicut ad operationem agentis creari: atque ita docet de facto nunquam materiam fuisse sine forma.

103. Tandem argumentorū 5. materiam existere non est effectus formalis primarius formæ, sed secundarius, ergo si ponatur materia existens per aliam existentiam, nulla sequitur contradic̄to: probo consequentiam, quia, si quaequeretur, esset materiam,

esse in actu sine actu, sed hæc non sequitur, ergo; probo minorem, quia tum haberet actionem existendi, & careret actu completere speciem, ergo non esset in actu sine actu; quia habet actum existendi. Dices fore effectum formalem sine forma. Contra, effectus formalis existendi est ab actu realiter à forma distincto, ergo existere non est formaliter à forma. Dices esse effectum formalem secundarium. Contra primum, in Verbo non est effectus secundarius formæ, quia utraque exsistit per existentiam Dei, qui non est effectus secundarius formæ. Contra secundo, effectus secundarius præstari potest sine primario, vt expulsio frigoris est effectus formalis secundarius caloris, & existentia in diuersis loci partibus est secundarius effectus quantitatis, qui effectus possunt esse sine calore, & quantitate; adverte à me non dici materiae existere posse sine forma per existentiam formæ, quæ est effectus secundarius formæ, sed per aliam, quæ non esset effectus illius. Vnde effectus formalis formæ erit reddere materiam existentem per hanc existentiam in specie completa, non tamen existentem omni genere existentiaz, vt aperie patet in Verbo, qua distinctione opposita sententia evertitur funditus.

§. 104. Inquit iposset, num in tali casu materia prima indigeret peculiari concursu, quo tunc suppleretur cōcomitantia formæ? Affirmare videntur Patres Conimbricenses illo art. tertio, & P. Suarez illo §. Dico primum. Ego vero dū non sentio; quia actio illa est sufficiens ad conseruandam materiam sub forma sine dependentia à forma, ergo etiā est sufficiens ad conseruandam materiam sine omni forma; patet consequentia, quia recedente omni forma, nihil recedit, à quo simpliciter pendeat illa actio. Confirmatur, si sol priuaretur omni luce, nihilominus posset conseruari eodem concursu, quo nunc, quia sol eiusque productio natura sunt luce priora, ergo & materia sine forma. Esset quidem miraculum, & res supernaturalis, quo admodum tantum (vt aiunt) quod Deus vellat conseruare materiam in eo statu, in quo non debebat, at supposita voluntate illam cōseruandi, tantum requireretur continuatio præcedentis actionis, & hoc tantum sibi vendicat dependentia à posteriori rebus comitantibus, vt docet Pa-

er Suarez primo Metaphys. disput. 15. sect. 9. num. 7. & hoc forte volunt authores adduci, quia illud miraculum esset concursus specialis, quo ad modum, propter fatalem necessitatem, qua tunc esset interitura materia; quam effugeret illo protecta miraculo.

SECTIO X.

Vtrum materia suas passiones efficiat?

§. 105. Quidam tantummodo si modo à materia distinguitur & subsistetiam materię passiones appello: efficientiam voco naturalem emanationē proprietatis à subiecto. De quantitate (idem est de subsistentia) negat Pater Vazquez Tomo 2.1. part. dis. 196. num. 13. de vitaque affirmit Pater Suarez primo Metaphys. disput. 13. sect. 4. nu. 57. Sed neutra pars potest satis ostendit: sententia Patris Vazquez probatur primo, quia oppositum nullo efficaci argumento probatur. Verum hinc retorique argumētum, quia nec sententia Patris Vazquez efficienter probatur, ergo est materia principium quantitatis actuum; quia omnis essentia suas efficit proprietates. Secundo arguo pro eodem Patre Vazquez, quia materia prima est pura potentia, ergo nihil efficit, alioquin esset actus primus. Sed neque hoc virget, quia pura potentia Physicē non repugnat actus in alio genere, (vt dixi sect. 2.) Neque aliud video huic sententiae facere præter communem modum loquendi, negantem actuositatem materię. Quia tamen exponi potest primo de actione in formas substantiales, & in earundem proprietates, cui effectus, se-

cundo, & mesius, de actione distincta ab emanatione, quam communiter non vocare actionem, quia, licet emanatio immediate fluat ab essentia, generanti tantum adscribitur, illo proverbio, qui dat formam, dat consequentia ad formam.

§. 106. Pro sententia Patris Suarez arguitur primo; quia omnis natura à materia distincta producit suas proprietates; ergo & materia. Nego consequentiam, ex communi differentia materię ab alijs naturis, hę enim aliquam alijs habent actionem, quia, teste Aristotele, à forma oritur virtus actua, at materia est potentia mere passiva, cum respectu formarum, quam proprię passionis.

§. 107. Secundo arguitur, quia quantitas habet causam efficientem in materia, quia neque ex sua perfectione, neque ex actione agendi repugnat ab agenti & causa propria, sed eius causa efficientis non est forma, quia quantitas, cum sit dispositio materiae ad recipiendam actionem, & formam, illa in natura præcedit; ergo eius efficientia est materia. Nego maiorem, quia brevis ex eiusdem in quantitatibus imperfectione, quia eius proprietas potentia mere passiva.

§. 108. Tertio arguitur ex proportione inter materiam, & quantitatem, quia vox est passiva. Respondeo ex ea proportione probari, quantitatem esse materię passionem, non vero ab eadem prædicta. Entra hec sententia quid concidit. Prima videntur esse magis coherētā natura & materia prima, & est commodior ad probandum rationēm vix considerē in principio sententiā ab int̄roductō (vt patet in libro disputationis, utrūque in libro de animaliis.)

DISP V.

DISPUTATIO III.

De priuatione.

Priuationis prior est natura, quam forma,
quapropter de illa est prius agendum.

SECTIO I.

De natura, & cognitione priuationis.

Vx dicenda sunt de priuatione paucis expediam. Priuationis est carentia formae in subiecto apto. Convenit cu[m] carentia existentium non existentium in subiecto, in ratione carentiae, quia quando Angelus non existit, non esse Angeli, est illius carentia, & ly in subiecto, differt a carentia Angeli, conuenit cu[m] negatione formae existente in subiecto, negatio eius visus est in subiecto apto, differt a negatione, quae est carentia formae in subiecto incepto. Itaque priuationis & negationis differunt, quod priuationis confrontat in subiecto aptitudinem ad formam, cuius est carentia, negatio vero ineptitudinem.

Hinc collige primo, priuationem malorum nonnullis appellariens reale priuationem primo, quia ex gradu posse etiam dicere valde priuationem, & peccatum iustitia priuationis nonnullus admittit. Secundo, quia in ipsius extremis repugnantia in voluntate, nam ens reale dicit entitatem positivam: priuationum autem dicit oppositam rationem, cur ergo priuationum adjicitur enti reali? Dices, priuationem esse ens reale, quia est a parte re: ante functionem intellectus, & nihil est positivum: ergo est ens reale priuationum. Sed tollatur vocis ambiguitas. Quando dicimus, priuationis est, Homo est caecus, idem est, ac si dicas, non est forma, homo non habet visum, in qua propositione nihil reale affirmatur, sed potius negatur, ly enim est adiunctum legitati, aut priuationi nullam significat existentiam, vt cum dicimus nihil hic est, certum est, nihil nullum habere esse, aut existentiam, quæ propositione hanc sonat, hic

non est aliquis. Ita vero loquimur, quia priuationes apprehendimus ad modum entis. Vnde respondeo priuationem quidem esse, sed non esse ens, quia esse priuationem, id est, ac non esse formam, quod tantum abest aente, ut sit essentialiter non ens, recte autem Aristoteles dixit, ipsum non ens esse dicimus, & Beatus Augustinus explicans quod pâtor est dicatur, est futura, ait, nos per pauca proprie dicere, plura vero improprie.

S. 3. Collige secundo, ab alijs non recte negari priuationem, & formam opponi immediate, assumunt enim priuationem immediate oppositione priuationi, ut ceteras priuationes, quae fundamento peccatum habituale constitutae, nescio in qua priuatione priuationis. Sed impugnaturo primo, quia ceteras essentialiter est carentia visus, carentia autem visus est essentialiter non visus: ergo ceteras & visus opponuntur immediate, pars consequentia, quia ens, & non ens opponuntur immediate, quid enim mediat inter utrumque? Confirmatur, id, quod mediat, aut est ens, quod dici non potest, aut est non ens, quod etiam repugnat, quia priuationis essentialiter est non ens: ergo tam immediate opponitur enti, quam illud non ens, quod tu frigis. Secundo, quae non opponuntur immediate, possunt de potentia absoluta esse statim in eodem subiecto, ut calor & frigus, albedo & nigredo, sed exercitus & visus non possunt esse simul: ergo opponuntur immediate. Tertio, quia priuationis oppositum suæ priuationi immediate, quod fieri non potest, quia procederetur in infinitum, vel opponitur immediate, si hoc admittis: ergo priuationis oppositum immediate formæ, quia priuationis patet consequentia, quia sicut per te priuationis una, est priuationis alterius priuationis, ita & haec altera priuationis est priuationis formæ, ergo sicut priuationis oppositum immediate suæ priuationi, similiter quævis priuationis oppositum immediate suæ formæ. Confirmatur, quia si priuationis non opponi-

...Tardes talis oppositio intercedit in tempore
bris, quia iunctus est ad hanc etiam obversio
posa et lucis, et tunc de consuetudine
diu, oppositio inter hanc etiam obversio
cipe est, ergo inducem & tepebras novis
modum, ergo nec inter tenebras & luc
Pascas, sed quia tunc obversio inter hanc
etiam obversio, et tunc inter tenebras
et lucis, et tunc inter tenebras & lucis
via ducit. Thebius istius in dictione T. B. etiam p. 17

S. 4. Dicitur in his fuit illi qui discipuli eius
e loco iugavantur quia haec regula non ostendit
& radit enim non est Regula, sed pars eius est Regula
ie Regula proprii fuit & non haec illa, illa non est Regula
principis & quodcumque quodcumque praeceptio, & sic sicut
sunt cingulatae sub eiusdem Regulae sententiis
capaciter non sunt adiutoria, quia illa videtur non esse
principio nisi sit Regula, ut in multis apertis & de
intra extensis & intermixtae operis flumina per hanc sententiam
sunt Regula Regula, & sic illa Regula non est Regula
sola principis, sed Regula dignissima omnium Regulam
est ex causa. Deinde praeceptum est propositio quae
ne, non de negatione praecepti, sed conuersione
sia. Negatio est falsa, & si ex ea sequitur negatio
etiam in mensuris oppositio est, ne in Angulo
lo visus, & non visus habens quod est invenimus, emulorū

S. 5. Tertio ergo dicitur subiectum suum
nius formæ vnam tantum esse priuationem
& vnam priuationem esse unam rationem
mæ. Quia si à subiecto tollatur vna priuatione
formæ, nulla remanet alia priuatione, erga vi-
nius formæ vna tantum est priuatione in uno
subiecto. Patet consequentia autem quia si es-
se plures, sublata vna non auferrentur ce-
teræ, cum quia sublata illa priuatione recesseret.

sario ponitur forma. atcum forma nulla potest esse illius priuatio. quia impossibile est eandem formam simul esse. & non esse. Secunda vero pars probatur. quia si uita priuatio esset plurimi formarum. ergo posita una sola ex illis formis. non tolleretur priuatio. consequens est falsum. quia impossibile est simul esse in eodem subiecto forma. & eius priuationem. hoc autem contingere in talibus. quia illa priuatio evanescit. priuatio forma cum qua exiret. ut superius argumentum sequitur probatur. quia non tollatur priuatio. opus est uirione formae. quia priuari. sed potest in forma. etiam si per se sunt plures alii forma. potest in plurimam priuationem ergo secundo. qui priuatio est proprieate formae. ergo ea superius non possunt formarum. quod sunt formas. Ceterumque. quia possunt una forma eodum. eius priuationem. remaneat priuationes aliarum. quia priuatio quaque a dependent tollitur. eius priuatio ergo significans est. quod formam singularem respondere priuationes. nigris similiis rotundis. Diccas. quoniam illas esse in aliis priuationibus. & priuare multiplici luce. quia plurimum formarum est una priuatione. Ne ergo antecedens. tenebra enim non sunt una sola priuatio. sed que adhuc aggregatum placuerit. id est hominis spiritu. one sicut subiectum auctor una sola priuatione. iuxter hanc tenebram. quia corpora priuata transierunt per diuinam tenebram. autem in qua sit luce. quod priuatio de patet male. ita in gloriate eius. cuius invenit autem priuatione gratia. satisfactum priuata pectus. et libidinalis esse shadegu prius. inter omnes priuationes. quia unius forme plures possunt esse priuationes. in eodem subiecto. si priuatio priuato. ones eadem formaliter. id est priuare sunt. an §. 7. Colligo quartos. priuationes bonae substantiales non insciperent magis. & minus. quia hec formae oppositas constitutae in diuisibili (vt aiunt) ita & priuationes eadem. quia sic ut posito in diuisibili formo. priuatur tota forma. ita subiecto in diuisibili priuatur. ista autem priuatio priuatio. alioquin ex istente forma. simul est excusum illa in eodem subiecto aliquia illius priuationis. priuatio. At vero priuationes formae a couentante suscipiunt magis. & minus. sicut forme quibus priuant. Probatur. quia polito uno gra-

de lucis in aere, est ablate aliqua priuatio lucis, vt patet, & non est ablata omnis priuatio, quia non est posita omnis lux, ergo priuatio lucis suscipit magis, & ministrat. Itaque sicut tot gradus efficiunt unam integrā formam, & qualibet gradus est forma partialis, ita & priuatis omnium graduum efficit integrā priuationem, & quaslibet partialis priuatio partialē.

§.8. Quarto infertur, priuationem tollisse, vel per formam oppositam posuisse, vel per negationem. Probatur ex definitione, quia priuatio est carentia formae in subiecto objectu, ergo quando ponitur forma posuera, vel subiectū redditur inceptum ad eā formā, tollitur priuatio, sed aliquando subiectū recipit formam oppositam, aliquid redditum inceptum ad eam recipiendam, ergo priuatio tollitur, vel per formam posuera, vel per negationem. Probatur in primis quia ad secundam parte, quia, ut respondeat P. Vazquez, i. 2. tom. 2. disput. 13. num. 38. nisi Deus partum iniisset de conferenda in pueros iustitia originali, eius carentia, quia modo est priuatio, esset in pueris inerat negatio, quia pueri natura sua non sunt apti ad gratiam, nisi per potentiam obedientiam posse, quia reducitur in actum per voluntatem Dei voluntatem. Confirmatur catulus caro ait oculorum; aut quoniam diem superioris habet negationem visus, quia ante illum diem est in capite videndi, si postea vero ex accidenti, quia peculi eruntur, &c. non habent rationem, triplex idem priuatus visus, quia ex natura sua illi non poterant habere epistemam potest, ergo idem subiectū potest effici de incapacitate, aut in capacitate aliqui informes, ut in sola ratione existat.

§.9. Sed hic suboritur quedam difficultas, quia sequetur nullum esse adtraitem priuationem, quia dum materia est sub una forma, non potest aliam haberi, ergo non habet priuationem illius, sicut diximus de cuncta carni.

Nec sequitur ad rationem respondeo, non enim existet in subiectū aliqua forma corruptionis, informante simpliciter, & pro quoque tempore habere priuationem aliarum, quia non quam habet, potest abducere, & accipere quia caret. Ex suppositione autem quod unam habeat, non potest habere aliam, quia suppositio, cum sit consequens,

simpliciter non tollit materię capacitatē, vt ego, supposito, quod scribo, non possim ab scribendo cessare, simpliciter tamē, possum: exemplum de catulo non virget, quia catulus ex intrinseca sua natura ratione animae caninæ non potest ante illud tempus vivere. Itaque consideranda est materia secundum se comparatione omnium formarum, quarum secundum se est capax: & quia haec capacitas non tollitur per unam formam, ita nec priuatio illarum tollitur: quaevis autem forma reddit materialē imponētē compendi aliā formā cum ipsa, non vero incapacem illius.

§.10. Priuatio à nobis per sensus exterios proprietas cognoscitur, quia non est delibera aliquo accidenti reali, per quod terminet sensaciones: dicitur autem cognosci priuatio obiectū sensibilis, dum applicata potentia, & non impedita suum non sentit obiectum, sic tenebrae dicuntur videri, quia non videtur lux, quia ex non visione lucis interficit intellectus acrem tenebrescere. Per intellectum vero cognoscimus priuationes, dum cognoscēdo formas, eas cognoscimus à subiectis absesse, vt in demortuis cognoscimus esse priuationem animi, quia ex accidentiis dignoscimus animum absesse. Priuatio dicitur ens rationis, non quia sit proprietas rationis, quidem non est facta, neque in suo esse ab intellectu dependet, est autem ens rationis, quando eam apprehendimus ad modum formae realis. Entia negativa. Physices solent dicitur rationis, seu obiectiva: quia in intellectu habent esse objective, id est, cognoscuntur, extra intellectū autem non habent esse, quia sunt non esse. Deus immutabilis cognoscit priuationes non per proprias carum species, siue (ut melius dicam) per ipsas, sed per formas oppositas priuationes, cum sit non esse formae aptæ esse, non potest cognosci, nisi cognoscatur forma, eiusque aptitudo, igitur cum Deus cognoscit formam non existere, eius priuationem cognoscit. De priuatione, & eius cognitione, videantur Patres Molina, i. p. q. 14. art. 10. §. contra responsum, lege ibidem D. Tho. ad tertium, Vazquez disput. 61. num. 2. & 3. & cap. 2. disput. 62. & tom. 2. disput. 115. num. 6. & Suarez 2. Metaphy. disp.

54. sect. 5.

capere praesistit, non tam negative. Ratio est, quia numquam est materia cum priuatione forma, ergo non potest concipi. Sum tali priuatione antecedens patet, quia in uno instanti reali non possunt componi forma & eius priuatione, quia eadem res summa sit & non esset realiter. Sed si priuatione esset in uno priori natura, esset in uno instanti reali cum forma, quia prioritas naturae in uno instanti reali est. ergo. Neque bene argueretur, est prior natura, quam forma, ergo est summa priuatione formae, quia a prioritate naturae arguitur ad realem durationem. Alias questiones de priuatione prudens omittitur, graues, utilesque quæstiones quamprimum aggrediamur.

S. 11. **P**rinatio dicitur principium generationis, quia agens naturale ab eo progreditur ad formam. Vnde ex non calido fit calidum, & ex non equo equus. Præsupponitur vero priuatione, quia, si forma praesisteret in subiecto, nequamquam posset a naturali ente produci. Hoc sententia procedit in substantiali generatione ab agente creante, quod eamattinigit medias accidentiaris dispositionibus, quæ tempore substantiali generatione in præcedunt non vero de generatione accidentali, quæ fit ab agente creante, sive eodem instanti reali, quo fit subiectum, ut sol produxit in se lucem eodem instanti, quod fuit ipse productus. In generatione vero substantiali à solo DEO facta, non requiriatur priuatione, quia in prima rerum productione simul DEVS produxit materiam, & formam.

S. 12. Dicūt aliqui, etiam in his casibus priuationem fuisse generationis principium, quia materia est prior natura, quam forma, & sol quam lux, quæ prioritas sufficit ad rationem priuationis. Sed nō acquiesco, quia, licet in illo priori possimus concipere materiam non concepta forma, eam non possumus concipere quæ priuatione forma, quia (ut dicitur in Logica), res possimus conceperi, utrumque priuatione.

DISPUTATIO IV.

De forma substantiali.

SECTIO I.

Num, & quid sit forma substantialis?

S. 1.

Explicanda ratio substantialis formæ. Substantia alicuius rei est eius essentia, quia ea posita ponitur talis

est, quia ablata res non auferitur, nec posita ponitur verbigratis, albedo in homine est accidentis, quia ea posita aut sublata manet in eodem homo. At vero animus est illius substantia, ratione reduta, hinc est substantiam Physicam rei, esse quidditatrem Physicam illius, & quod primo concipi mus in tali re, ad eum modum, quo essentia Meta-

phys-

physica rei, est primus conceptus, quem de illa formamus.

§. 2. Dices hinc sequi nullam formam esse substantialiem, quia omnes accidentia materiae, quae eadem manet semper qualcumque forma mutata. Nego sequelam, quia in praesenti agimus de substantia completa vel de Homine, leone, lapide, non vero de substantia simplici. Formam autem esse substantialiem homini, aut leoni cunctis ratiis facta, neque propriae forma est accidentialis materiae, quia haec ad illam, tamquam ad actuam fibi proportionatum per se primo ordinatur, ut per hanc substantialiter in suo esse compleatur. Vide disp. 10. Metaphysica sect. 2.

§. 3. Ex dictis patet, cur primus conceptus Phyliticus rei dicitur substantialia, primo, quia substat accidentibus, & attributis, secundo, quia substat, in ea enim ista natura tantum in fine, tercio, quia partiali sub modo inuit ad integrum compositi substantientiam ad eum modum quo Metaphysica efficientia substat attributis, & proprietatis, quia de illa accidentaliter Logice predicantur.

Inimo vero ea ratione substantialia cunimque re videtur ab Aristotele, quia essentia, substantialia, & natura rei, sunt idem. Naturam autem dicitur, quia ab ea diruntur omnes actiones, & perfectiones compositi, quapropter vocatur principium motus, & quietis, unde qui vult intelligere utrum sit aliqua natura, aut forma substantialis in rerum natura? Inquirat primum unum principium perfectionum, quae in quibus composito reperiuntur, quia accidentia aliquam naturam substantiali perfcunt, vbi videtur magna diuersitas accidentium diuersas esse naturas, aperte monstratur.

§. 4. Vnde euidenter inferitur, esse formas substanciales, primo, quia aliquando auferunt essentia hominis & leonis, ergo deest alioqua hominis substantia, sed non de essentia, ut constat ex disput. 2. sectione. Ergo deest forma. Primum antecedens experientia collat, quid enim frequentius ait evideamus, aut addimus qualam hominum interitus? Quod si casus per interitum solam fieri in homine, accidentiis illi mutationem, vrgo, ergo res non differunt essentialiter,

sed accidentaliter: patet consequentia, quia homo niger eiusdem est specie, ac homo aibus, ergo homo & brutum sunt eiusdem specie, quod ipsi lumen naturali repugnat.

Dices formam hominis esse substantialiem, ceteras vero accidentiales, sed hoc est absurdum, primo quia lapis, & leo non sunt eiusdem specie, secundo, quia tam sunt indicia ad substantialitatem formae leoninæ, quam ad humanae tertio, quia sequeretur vel materiam primam carere ex natura rei omniforma substantialis, vel hominem esse unum per accidens: primum patet, quia in leone per te nulla est forma substantialis, & sic ens essentialiter incompletum est sine fine suo, si vero dicas materiali esse ens completum, inde secundum sequitur absurdum, quia ex daibus enibus in actu non fit unum per se.

§. 5. Secundo probatur conclusio ex dictis, quia in quibus composito datur principium unum, & radix omnium potentiarum, & operationum, ergo datur natura, & substantialis forma, consequentia patet ex tertio, & quia accidentia omnia compositi viam habent radicem distinctam a materia, quia haec est in differens ad omnia accidentia. Antecedens probatur primo in animantibus, in quibus tot sunt organa, instrumenta, atque potentiae, quae eorum naturam continentur, & quae ex recedente recessunt, ut probatione non egeat, ratio est, quia eorum natura est sensuia, et ad sentiendum vero tot organa requirantur. Confirmatur ex subordinatione omnis potentiae ad aliam, ergo etiam potentiae subordinantur formae, secundo probatur inductione in omnibus inanimatis, eorumque proprietatis, lege Patrem Suarez disputatione decima quinta sectione prima Metaphysica.

§. 6. Hoc autem difficile videtur, quia formæ omnes materiales pendent intrinsece à materia, ergo sunt accidentiales, patet, quia illi inhaerent, & accidentis esse, est inesse. Nego consequentiam, ad probationem respondeo duplē esse dependentiam à materia, alteram rei dantis esse composito, & quae sit prima radix, primusque conceptus talis entitatis, que simul cum materia conseruat unum per se subsistens, quæ dependet.

dentia non est in dicere nisi sit vera et ipsius
potest esse; & constat in ipsius essentia
cum compendiis, quae est honestas, primum
cepsus, copulatio, ne quis periret, quod non imp
erat proprietas, ut in quo potest esse; & secunda
esse integra manente essentia compendiis
dependens, id est in honestate, & autem
accidens, est inesse, quia non dubitasse
re, sed omnino, si esset, & non dubitasse
formam verae fiduciam habere, id est rediutus
item manifestatio, & substatio. Hoc & omnia ipsi sicut
loquuntur, ut quod accidens est, non potest esse, sed
in omni genere, & inceptu, & substatio, ut in genere
dantis est de summa. Hinc colliges, quia mag
nitas & specie personae & libenter dicitur, ut paret se,
deinde causa illius de cuiuslibet personae, quoniam id
ad hanc ratione recte, & fortiter, si sed ut propter
suum proprium & substatio, & substatio in eadem
eadem de causa illius de cuiuslibet personae
cuique, & perinde ad hunc ipsum, quoniam non
accidens non potest esse, sed illius
conveniens est, ut haec & eidem respectu
ut in hoc est substantiam, & sic primum
conveniens accidens est obserendum, Ribus
les epiphys brevibus ita, ut capillaries & apertures
prosternuntur, & quae in anatomia inquisitio
perducit, (ut & cetera in plantis his est plenaria, & in
animatis & simili, sed hanc questionem id est
substantiam) proposita, hic non ostendit accidentibus
brevi & longiori, (id est secundariis) de quoc
genitibus, & Metaphylletho, &c. &c. &c.

7. tunc illius sententia non ponenda, en
h o m i n e s a u i l l u s. & r e s o l u t i o n i s
r e s o l u t i o n i s a l u m i n i s m i s s a, & r e s o l u t i o n i s
p o s i t i o n i s c o n s i s t e n t i a, & r e s o l u t i o n i s
c o n s i s t e n t i a.

SECTIO II.

D e f o r m i s q u a d r a n g u l a r i s.

Exponitur, quod forma substantialis
est in non esse, quod est invenire, & non
generare, & oppositum sequitur, sive non
nulli assertentes in materia procedere quaten
dam formam in infinitis locis, &c. &c. &c. &c.
imperfectum, quod est recte, & imprudenter
Suares. I. Metaphysicop. 15. & 16. & 17. & 18. &
praeferuntur quinto. Probatur permodum & obvi
sio ex infinitudine formarum, que si esset
in materia actu, esset infinita in actu & con
sequenter eadem numerorum magnitudine, esset a
etu in infinitis speciebus, & eadem forma a
etu penderet ab infinitis subiectis, & esset si
mul in locis infinitis, quia omnes formae a
etu essent in eadem numero parte mate
ria, & qualibet pars materialis actu coninc-

retonnes formas, quia non potest cur potius
una forma possideret, quam alia, in una parte
materiarum potius, quam in alia. Dicunt formas
precedere secundum, id est sequitur perfectum
Contra, illud esse gratia formam non procedit secun
dum aliquid, si primum ergo est formam secun
dum esse perfectum, quia forma substa
ntialis est in capientiis, ut in libo
de generatione dicetur, quare si liquidus
existit existit rebus per se, sed in us, vel in bono
et. Sicut de cuncto probatum est animo rationa
li, qui non procedit in materia (ut est fide
sanctura), ita in hunc eiusmodi ut in vita
esse non potest sine extremis, hinc ergo
deinde est de ceteris formulis fieri, quoniam enim
esse dividendum de formis non evidet, & quod
est in libo fieri et, nisi in materia procedere et in
materia. Quarto exhibetur ignoratio eiusmodi
mentis opinonis contraria, quod de libo si
modi. Si forma non procedat in materia, se
cundum illam inchoationem, ergo nihil
ius procedit, ergo forma sic ex nihil fieri, ergo
creatur, & non generatur, aperte non
creandatur, ergo procedit secundum illam
inchoationem. Hoc agumentum fieri est
quo illa pars forme, quia de non uis produc
tur, non procedat in materia, quia de non
uo generatur, ergo sic ex nihil fieri, quia
pars sic in hoc modo procedat in illa dispu
gatur, ergo illa pars ei non creatur, & sequi
tur, in tua sententia idem inveniente
quod etiam sequitur in quibus ab偶然is
formam non esse, tunc omni materiali
is. Non nulli quod ostendunt hanc Pater
Suarez supradictum, ab aliis argumentis sup
cumbentes, arbitrii sunt de illis formulis
substantiali, creati, quoniam illi eius proced
dit, quos Pater Suarez impugnat, quia se
queretur formam materialis esse infinitu
alem, quia esset subsistens, & a materia in
dependens secundo, quia etiam creantur
accidentia. Id est quod obtemperat
Sed ex a sententia non sequitur pri
mum, abs secundum, quia iuxta eam distingu
datur duplex creatio, alteraque ex nihilo cum
quam ex termino aliquo, id est, cum mi
hi termini producti in materia praecessit al
tera ex nihilo, tanquam ex termino a quo,
& tanquam in trinsecu principio; sic autem
non creantur materiales forme, sive acci
dentialis, sive substantialis, quia dependent

à sub-

subiecto, de quo genere creationis est comune ad agium, creatum rei subsistentis, avenio, quae in primo sensu etentus recte possunt esse corruptibilia, ut nunc sunt hec est, iij. 9. v. ii. Impugnat ergo praecedens opinio apriorem, quia creation non dicitur ex nihil, sed tanquam ex germino a quo, sed tanquam est subiecto: quia enim non continentur in potentia passiva, non sunt ex illa, quia vero continentur, sunt ex illa, & non ex nihilo, quod sily, ex nihilo, excludat omnem causam, teneat nulla erit creation, quia omnis ab eo oriatur ex aliquo principio, & ergo ex nihilo excludit solos concursus causarum intrinsecorum. Unde ad argumentum in negatur secunda consequentia, quia, dicit nihil forma praecedat actu, tota causa continetur in virtute passiva materia, ex qua sit, & non ex nihilo. Ex nihilo autem nihil fieri verius fuit rudiens Philosophorum delirium, opinantium materiam primam esse in productam, quia beatitudine repugnat fides, rationisque lumen restare in virtute materiali, ex agente creatore, quod nichil si dicere non potest, ergo omnes formas (sive rationali sive irrationali) esse vere, & proprie generari, & eductas de potentia materiae probantur, quia omnis forma materialis in se esse est aliquid secundum dependens a materia, tanquam est subiecto, ergo omnis forma materialis educitur de potentia materiali. Atque secundens patet per ratio, quia si aliqua forma materialis esset independens a materia, esse quidem immortalis, sicut est animus rationalis. Secundo, esse spiritualis, quod fidei repugnat, quia animus rationalis ex ratione manifestatur esse spiritualis, quia est deus subsistens in dependens a materia. Tertio, quia si aliqua forma esset independens a materia habet certam aliquam operationem independentiam a materia, sicut eam habet anima irrationalis, quam inquit quae res potest operari eo modo, quo ipsa est. Demique omnes rationes quibus probamus spiritualitatem animi irrationalis, probant id de qua nis forma independentia a materia vel esse in probatione animi ipsa redduntur. Vnde de eam opinionem quia aliam matriformis celi non dependere propriam a materia, sicut forma equi, habeo in specie. Nam vero probo consequiam primi entymenatis, quia via quaque forma educitur ex potentia

materiali, in qua continetur, scilicet formae materiales continentur in potentia materiae, ergo ex illa educuntur, tunc sic, ergo non creantur, quia non producuntur ex nihilo, ergo generantur, quia educuntur ex presupposito subiecto. qmoc annella eiusdem ergo in 14 m. 9. 12. Hanc sententiam limitat Pater Suarez in sectione 2, num. 12, ad solas sublunares formas: de coelestibus affirmit, eas non generari, neque educi de potentia materiae, quia licet ab illa dependeant, totum tamen celum ynicia sit actione creativa, qua concreantur materia & forma, ergo non generatur.

Huius sententiae dissentior, quia materia, & forma celi sunt actionibus specie distinctis, quia actio est modus, qui non potest identificari cum aliis specie distinctis, quo argumento passim virutur ipse P. Suarez in Metaphys. disputat. 34. tota sectione 5. ad probandum subuentiam compositi naturalis includere editos modos distinctos, quia unus modus non potest cum rebus identificari diversis. Secundo probatur diversitas earum actionum ex modo tendendi, quia ut terminatur ad materiam, una tendit in rem per se subsistentem, independentem a subiecto, ut vero terminatur ad formam, tendit in rem existentem, & dependentem in esse a materia. In tertio ex prioritate, qualiter materia praecedens. Sed est soliant una actione, adhuc non creatur forma celi: quia, ut est productio forma, est illius eductio de potentia materiae, ad quam simul materia concurreat, ergo valet terminatur ad formam, non est creatio, sed generatio, quia generatione est productio formae ex subiecto concurrente, & procedens patet, quia (ut diximus) materia celi est causa materialis formae celi.

Si quis dices, non posse eandem actionem esse generationem, & creationem. Respondens esse verum, quia nulla actio identificatur cum aliis terminis specie distinctis: admissa vero per te talis identificatione nullum est inconveniens eandem actionem esse generationem, & creationem pro diversitate terminorum, & sicut enim nullum reputas absurdum eadem actione produci materiam subsistente, & formam dependentem a materia, nec censere debes absurdum eas divisiones eidem conuenire actioni,

immo vero ipse P. Suarez sect. 3. distinguit partiatim actiones ad materiam & formam, qua distinctione admissa nulla nostro argumento potest obviari difficultas.

Dices, ad educationem requiri priuationem in materia. Sed id probari non potest, sufficere enim rem fieri ex subiecto, à quo pèdet, ut patet in prima productione terra, & lucis cum sole.

S. 14. **Tertio de fine formam ex P. Suarez** supra sect. 5. forma est substantia simplex incompleta ad usus per se materiam, unum per se cum illa sufficiens. Quia definitio ex ipso P. Suarez ex dictis praesertim sect. 5. facile potest expidiri.

Quarto, videatur P. Suarez supra sectionem 6. de causalitate formæ. Primo namque eius essentia, & substantia est principium causandi compositum sine villa potentia accidentalis media qua unatur materia, ulti dem omnino rationibus, quibus idem probatum est de materia supra disput. 2. sect. 1. Secundo de conditionibus ad causandum afferro existentiam non esse conditionem, sed ipsam causandi rationem. Deinde propinquitas localis requiritur, ita ut nullo modo possit intelligi formam & materiam distantes vixi, tandem requiruntur omnes conditions, & proprietates, à quibus forma à posteriori dependet.

De ratione formalic causandi, si vera est, est opinio affirmans, materiam vere a forma pendere duplex est distinguenda causatio, alia forma in materiam, & hæc est producio, materia in formam recepta (vt dixi) disputatio secunda, sectione octaua. Alia causatio est in totum, hæc autem est, vno, qua sola est causalitas formæ, à qua vniione tamquam à comitante materia dependet.

5. 15. **Quinto vide in eodem P. Suarez** section. 7. quis sit effectus forme? proprius enim & adequatus est compositum, qua non pendas, materia à forma; at vero improprie, & à posteriori materia est effectus forma, qua ab ea pendat tanquam à comitante. Ibidem lego numero sexto, Compositum perfectius sola forma esse, qua includit formam, & materiam, qua materia licet si ignorabilior, quam forma, contineat tamen aliquam perfectionem, qua ne formaliter, nec eminenter in forma contine-

tur. Dices ex Deo & creaturis non sicut invenimus, sed in substance & in forma & materia. Nego consequentiam, quia infinita Dei perfectione non potest fieri a creatione, secus finem formam. Tandem ad uerte, formam materiale non potest ex natura sua coherere, & ex illo fine materia, quia ab ea dependet intrinsece & in heri, & esse, quia petit generatione produc, qua essentialiter pender a subiecto. Si vero Deus velit formam sine materia conservare, id debet fieri per creationem, per quam quia perfectior est generatione, supplet Deus in genere causa efficientis concursum causa materialis. Hoc probatur oppositorum rationibus, quibus supra disp. 2. sect. 9. probauit materiam primam eodem concursum posse conferuari a Deo sine forma, ac modo. Posse autem formam existere leviter a materia evidens est primo, quia nulla affertur contradictionis ratio, secundo quia forma non est essentialis affectio materiae, quia non est modus, sed illam afficit media vniione, sine qua potest produci. Tertio, quia accidentia conferuantur in Eucharistia sine subiecto, ergo multo melius forma substantialis, que minus pender a materia, quam accidentialis.

SECTIO III.

Vtrum in materia sint plures formæ substantia.

5. 16. **Hac de re videndum est P. Suarez.** Metaphys. disp. 12. sect. 3. nu. 12. & dis. sect. 10.

Prima sententia afferit in materia totales formas substantiales, quod sunt praedicta, etia, auctoritate Aristotele 7. Metaphysica cap. 10 afferente, partibus definitionis respondere partes rei. Secundo ex eodem 2. Metaphysica, c. 2 affirmante, etiam formis substantialiib non dari procellum, in infiniti, quia non datur in conceptibus quod ditativi. Verum iudicia sunt hæc fundamenta. Primum namque intellige de Phyllica definitione, que datur per partes Phyllicas, vel de Metaphysica.

taphysica, cui respondent partes obiecti, non quia sunt realter partes, sed qualia extrinsece denominantur, v. animal, & rationale dicuntur partes Metaphysica hominis. Secundum nihil concludit, illud enim Aristoteles adiucit, vt euidentis principium, quia ex quaque forma essentiali oritur unum, ut minimum praedicatum. Vnde si haec sunt finita, forma non possunt esse infinite. At non sicut Aristoteles cuius praecepto respondeat formam distinctam, vt pareret definitio Angelorum.

S. 17. Evidenti etiam ratione hanc sententiam impugno; quia etiam deberent esse plures materia, quod est ridiculum, patet isqui, quia etiam in materia sunt plura, praedicta essentialia, nam materia ut sic afflatur a sublunari, & cœlesti, quarum quilibet alia habet praedicta, item in homine essent plures anima, rationales, & alia intellectiva, ut sic alia per apprehensionem in communii, alia per iudicium, alia per discursum, alia per sensus in communii, alia per videntem, alia per auditum, &c. Quia omnia illa sunt praedicta essentialia, quæ omnia sunt ridicula. Ratio a priori est, quia conceptus formantur a nobis per ordinem ad extrinsecum connotatum, pro varietate vero essentiali connotati, obiectui conceptus diversimode denominantur, sic homo dicitur animal, quia concipitur per ordinem ad sensationem, rationale vero per ordinem ad discursum, animal autem & rationale id est sicut de quo late dispergit a Metaphysicæ.

S. 18. Secunda opinio est Scotti, & aliorum, quos refert P. Suarez numero 8. constituentium formam corporeitatis in materia ad excipiendas animas tam rationalem, quam irrationalibus. Præcipuum fundamentum est, quia anima dicitur, & est actus corporis physici organici, ergo anima informat corpus physicum, id est, compositum ex materia & forma substantiali. Vide alia fundamenta supra, quæ optime diluit P. Suarez. Hoc autem leue est, vocatur enim anima actus corporis physici, vel quia in corpore physico habet rationem actus, vel quia materia organizata est corpus physicu proper sensibiles qualitates. Impugnatur vero opinio Scotti primo, quia nullo fundamento multiplicat formas substantiales. Secun-

dum homo est unum per se, & non per accidentem, ergo in eo non sunt duas formæ substantiales, patet consequentia, quia ex uno ente completo, & ex una forma substantiali non habet unum per se.

Dicere, ad dubitationem
S. 19. Dices materiam eum illa forma esse ensim complutum. Contra, quia quavis forma, cum sit in dividua, pertinet ad physicam speciem atomam, ergo constituit speciem completam, tunc quia est materia, & actus eiusdem generis, tunc quia neque lapis, neque manimata essent species completae. Quid enim habet illa forma, ut non sit actus speciei completae, ut est forma lapidis? Tertio, quia ad corporis organizationem ipsa anima sufficit, qui enim dat formam, dat consequentia ad formam, sic videmus omnes formas esse principia actuum instrumentorum, quibus agent ad suas functiones, ut ignis calor, & siccitas, animus potentiarum, ergo etiam sensum extero rum, & interiorum, neque enim videtur, cui re illa forma deseruat, non ad efficiendas sensus, nam in fluit a forma vitali, quæ illa non est, nec item ad efficiendas dispositiones, & organa sensoria, habet enim fieri virtute formatrice seminis, & veteri patet disputatio secunda de generacione, sectione quinta: nec item forma corporalitatis potest viri sensibus, quia non est viens. Nec potest eos recipere, quia vel in materia, vel in compagno recipiuntur, per quos anima exercet vitam, ergo non sunt in illa forma. Dices corpus esse depositum ante productionem animalis. Respondeo, id fieri virtute seminis, ac scirmita, sicut ignis calore disponit lignum ad concipiendum ignem, adueniente forma conservat precedentis dispositiones, vel in corruptis alias prodicit. Quarto, quia nulla forma est apta ad recipiendum aliari substantiali, aliqui esset materia, immo & materia posset informare aliari formam, quod est confundere invenia actus, & potentias substantialis.

S. 20. Hinc obiter manet impugnata sententia, constituens formam incompletam necessariam ad excipiendas alias formas, vteriusque impugnatur, quia ad id sufficit quantitas, quæ materiam exten dit, ad eam vero aut contrahendam, aut pro trahendam sufficient raritas, & densitas,

vnde

vnde efficax sumitur argumentum, quia de-
mus materiam cum ea forma, adhuc eget
quantitate ad extensionem. & simul cum
hac eget rarefactione, & condensatione, er-
go ad extensionem materie talis forma non
seruit, sed illa accidentia cum materia à for-
mis autem oriuntur peculiares dispositio-
nes, ut à forma terra densitas, ab ignea rari-
tas.

§.21. Vnde patet, formas elementorum
non manere formaliter in mixto. Primo,
quia nullum est earum vestigium, quia e-
litor, frigus, siccitas, & humor proueniunt à
forma mixti, quia non sunt in eo in summo
gradu, ut sunt in elementis, que conservati
non possunt, nisi cum maior gradu aliquam
qualitatis, quam est in mixto. Secundo, quia
vel ponitur una forma elementi in una par-
te materie, simul cum forma mixta, quod
est ridiculum, quia nulla est pars viventis,
que non habet primas qualitates contrarias.
Vnde vel nulla est ibidem forma elementi,
vel sunt omnes. Aut in eadem parte vi-
ventis sunt sol & omnes forma elementorum,
qua simul videntur formas mixtas, quo d
est ridiculum, cum, quia omnia mixtae esse
vnus speciei, & entia per accidens, ut do-
mus, exercitus, &c. Tunc quis forma repug-
nances, & primo conterat, ratione fuer-
um qualitatibus efficit similem & consequen-
ter unam elementarum nos fieret ex alio. I-
tem si ex uno effectu colligis adesse formas,
ergo in aere erit forma solis, à qua oritur
lux, & in animali erit eadem forma solis,
quia etiam atmosphaera à sole efficit calorem à
sole producto. Tandem ex multiplicitate
formarum substancialium impugnatur, ut
supra, nam similiter efficit unum ens per ac-
cidens. Vel ultimò simul cum formas mixtas
reperiuntur omnes elementares, quod pre-
ter dicta reiicio, quia omnes illæ dispositio-
nes oriuntur ex forma mixta, anima enim
sicut est principium vivendi, ita & caloris
necessarii ad vitam: calor enim ut produci-
tur à sole, ita potest & ab aliis formis distin-
ctis ab elementaribus, quia in causa & equivo-
ca continentur plures effectus accidentiarum,
vnde reiiciendæ sunt alii. Vide P. Suarez
supra n.41.

§.22. Vnde conclude in una parte mate-
riæ unam esse formam substancialem, quia
cum ea materia facit unum compōsum

per se, & quia non potest materia esse simul
in pluribus speciebus, quia si duæ possent,
esse possunt & in quoque numero. Dices esse
plura accidentia, ergo & plures formæ sub-
stantialia. Nego consequentiam: quia acci-
dens non constituit unum per se, & cum sit
perfectio, aut instrumentum formæ, possunt
multiplicari ad varia munera, ut in multi-
libus sensibus, &c. Sed aduersus non potest ac-
cidentia esse nisi gradu remissio in conformatio-
ne pronuntiatio à formis diversis, ut in diversis
dispositiones auri, quia ab unaquaque for-
ma peculiares sunt dispositiones māndi, igno-
ritur duæ formæ substantialia non possunt fi-
niri esse, quia si id fieret ex ea natura, effici-
rentur unum per accidens, quia alora aduersi-
runtur in completo. Item nullo formam
primas qualitates, & secundas in eadem pro-
du, quo alia. Nam una est frigidior, rugosior,
aut densior, &c. Quam ob regnū materias non
capit nisi unam; accidentia vero capiunt multi-
ta; tamen ut seruant illi formæ, tamen ut ad-
liam disponantur.

§.23. Posset inquiri num de potentia ab-
soluta possit esse simul in eadem materia
duæ formæ substantialia non subordinata, sed
unaquaque immediata una materia? In
affirmationem inclinor cum P. Suarez
supra illa sententia iudicium. Quia id simul
repugnat in multis, uno enim &
forma concordans in virtute materiarum, quod
vero simul esse non possunt, prouenient ex na-
turali necessitate. Deinde duo conterat in
gradu incerto possunt de potentia absolute
esse simul, & duæ quantitates in eadem spa-
cio & una quantitas simul dividitur in locis,
ergo & duæ formæ simul in eadem mate-
ria.

§.24. Compositum illud efficit essenti-
ale, & substancialle, quia uno verius, formæ
efficit substancialis: Suppono enim eadem vi-
tione, quia unaquæque formæ unirent ac-
cidentia alia formæ, eadem (invenimus) in
nostro casu vniuersitatem, illa autem uno à
substancialis, & essentialis est. Sed rego,
quo pacto ex uno ente in actu completo, &
aliò fiat unum & non per accidentem? Respon-
deo, id intelligi de ente completo, quod ap-
petat unum alii enti, & ab illo perfici, ut in op-
pinionibus relatis non potest fieri unum per
se ex forma corporis etatis vniuersitatis, &
ex animo, quia non potest viterius ordinari.

ad e-

ad alium actum materia existens in uno actu completo: in nostro vero casu nulla fit talis ordinatio; quia neutra forma recipit alteram neque ad eam disponit, unde de potentia absoluta recte possunt esse illæ formæ cum connaturalibus suis vniuersibus, quin efficiant unum per accidentem, quia singule uniones non sunt subiectum carens vniione alia substantialis per accidens autem simus componentes per extrinsecam voluntatem Dei, contra naturales cuiusque leges, quod si ex natura sua poterent esse simul, efficerent, ut unum per accidentem, ut dixi.

Præterea, illud compositum non est esse ad aquate idem, nec ad aquate diuersum; quia id, quod significatur in recto, non est esse omnino idem nec diversum, rurbi grata ligamen dicunt in recto materiali, & forma, & vnguentem idem dicit aurum. Si contingat enim forma aut materia in formate forma ligni, tandem habetur materia tantum aurum & lignum. Vnde ibidem est aurum & lignum, diuersa quidem ex parte formæ, & vniuersa, sed omnino idem ex parte materiali. Ide indicat alioquin speciem diversas sufficere diversitatem formæ solidi, vel uno, & tunc differunt penes formas, ergo & ad distinctionem numericam. Nego enim equitiam, quia diuersitas specifica pertinet ex inqualitate, haec autem parvum est. Tertio si ab hac, et illa parte proueniat, at in aliis non, atque alios non sive lumen & ratione, atque alios sive animo. Deinde secundis partibus, sive ab aliis, atque ab aliis.

DISPUTATIO V.

De vniione materia & formæ.

Conclusio scilicet nulli multo dubio
est, plures vno vno, dicuntur, & si
vnuos, non enoque, sicut in solidi corde

Ompositi naturalis exacta cognitio sibi
convenit, tanquam disputationem, est enim
vnu de intrinsecæ insratione. Quod oportet

SECTIO I.

Quid si vnu? Et an ab utroq; ex-
tremo distincta?

Si, PROPTER VNU late sumitur pro qua-
cunq; coniunctione, ex qua
fit vnu quavis ratione. Ita

multitudine prouenit ex significatis in recto, ut duo homines cum eadem albedine, sunt duo albi, & unus cum duabus est vnum albus, quia album significat in recto subiectum, & in obliquo albedinem.

Si, 26. Nec dici posset tunc lignum est aurum, nec aurum est lignum, sicut dicitur album esse dulce, & dulce esse albū, ratio est, quia significatum in recto non est idem, ideo hæc est vera, *album est dulce*, quia idem subiectum afficitur albedine, & dulcedine. Sed cur hæc est vera, *Deus est homo?* & *homo est Deus?* quia ibidem significatur suppositum in recto, quod est idem in humanitate, & diuinitate; unde non dicuntur duæ personæ, sed una in duabus naturis, & in diuiniis non dicuntur tres Dei, quia Deitas in recto significa est vna sola, dicuntur vero tres personæ, quia, licet natura sit vna, at personalitates in recto significatae sunt tres, de quo prima parte late differunt, & à me præstum est disputationes in 3 p. nobis sufficiat illas de nominationes sumi ex vniione ad suppositum, sive hypostatica, at in causa, de quo loquimur, non est idem suppositum, quia quævis forma habet ibidem propriam subsistentiam. Quid vero est, si esset earum vna subsistencia, an aurum esset lignum, & e contra, sicut homo Deus? num id sic.

Dispositio in Metaphysica dif-

Ipsa re secula cunetur,

Antea etiam significatio est. Non enim est, q-

Etiam supra est, atque antea ista sit,

Antea etiam significatio est. Atque antea ista sit,

Etiam supra est, atque antea ista sit,

Antea etiam significatio est. Atque antea ista sit,

Etiam supra est, atque antea ista sit,

Antea etiam significatio est. Atque antea ista sit,

Etiam supra est, atque antea ista sit,

Antea etiam significatio est. Atque antea ista sit,

Etiam supra est, atque antea ista sit,

Antea etiam significatio est. Atque antea ista sit,

Etiam supra est, atque antea ista sit,

Antea etiam significatio est. Atque antea ista sit,

Etiam supra est, atque antea ista sit,

Antea etiam significatio est. Atque antea ista sit,

Etiam supra est, atque antea ista sit,

Antea etiam significatio est. Atque antea ista sit,

Etiam supra est, atque antea ista sit,

Kk perfec-

perfecta identitate, scilicet Theologi affirmant, quæ in creaturis sunt dispersa, esse unita in Deo, id est, quæ in creaturis distinguuntur realiter, esse idem in Deo. Propriissime ergo sumitur per coniunctione duarum rerum, ex quibus compositum unum efficitur. Est ergo unitio *compositio*, & *ratio formalis*, ex qua resultat totum in ratione totius, ut actio est ratio formalis agendi, passio patienti, & albedo albi.

§. 2. Unde quando aliquod ens talis est naturæ, ut ipsum se solo cum subiecto efficiat compositionem, & subiectum denominat tamquam forma, tunc tale ens habet rationem essentiale unitonis sui ipsius, verbi gratia. Sessio est modus per se efficiens sedentem, cui immediate unitur per seipsum sine alia unitone (ut est commune modis omnibus) sessio igitur seipsa est unitio sui ipsius. De hoc unitonis genere nequam disputato in præsentia, quia simpliciter non est unitio: hæc enim est compositio duorum extremorum, sicut actio est producio termini, agitur autem de unitone duarum entitatum perfectarum, quales sunt materia, & forma.

§. 3. Distinctio realis, alia absolute vocatur realis, quæ reperitur inter duas entitates ita perfectas, ut utraque sine alia possit diuinatus esse, ut materia sine forma, & è contra: alia distinctio realis dicitur modalis, sive ex natura rei, quando alterum à duobus extremis diuinatus esse non potest sine altero: verbi gratia, agens potest esse sine actione, non tamen actio sine agente.

§. 4. Dico primo, unitio non distinguit realiter absolute ab extremis unitis, probatur, de potentia absoluta non potest esse unitio, sine extremis unitis: ergo non distinguit realiter absolute ab illis, consequentia patet ex prima distinctione, antecedens probatur, quia unitio est actualis coniunctio extremorum, quæ illa denominat actu unita, sed non potest actu unitio, & denominare extrema non existentia, ut patet ex terminis: ergo non potest esse unitio sine extremis unitis. Confirmatur, quia unitio non indiget alia unitone ad unitendum, alioquin ad unitonem daretur unitio, de qua secunda unitione eadem quæstio rediret in infinitum: ergo essentia unitonis est actu unitio: ergo

non potest manere unitio, quin actu unita, sed non potest actu unitio, quin sint extrema, quæ unita: ergo non potest unitio esse, quin sint extrema: quia de re recognoscere disputat. 2. Metaphys. sect. 5. ubiliter enucleatur natura modorum.

§. 5. Dico secundo, unitio distinguit realiter modaliter ab extremis unitis. Hic est communior Doctorum assensus. P. Suarez 1. Metaphysic. disputat. 15. sect. 6. præsertim numer. 10. & P. Vazquez. tom. 1. in 3. part. disputat. 19. numer. 23. & disputat. 18. capit. 3. apud quem vide authores huius opinionis, quæ nunc receptissima est, quam clarissime docet P. Suarez. tom. 1. in 3. part. disputat. 8. section. 3. conclusione 3. & videtur expressa D. Thom. ibi. quæstio. 2. artic. 7. loquentis de unitone hypostatica, ut ibi explicui disp. 17. sect. 2. quem sequitur Gabriel in 1. dist. 30. quæstione 4. articul. 1. conclusione 4. Probatur, quia extrema possunt actu existere sine actu unito: ergo extrema habent aliquam distinctionem realem ab unitone. Antecedens probatur, tum quia Deus sua virtute conseruare potest formam equi abundantiam à materia, ut conseruat in Eucharistia accidentia; tum in animo rationali, qui conservatur à materia separatus, sit ergo firmum de conceptu materiæ, & formæ non esse, actu esse unita. Consequentia probatur, quia illud est evidens signum distinctionis, quod duæ res ita comparantur, ut corrupta altera, altera perseveret, si enim essent eadem, inuidibilis entitas, implicaret omnino unam corrumpi manente alia, neque enim id mente apprehendi potest. Confirmatur, unitio producitur distincta actione, quæ extrema, sed ubi sunt distinctæ productiones, sunt distinctæ entitates, ut disput. 2. probauit, ergo unitio est entitas ab utroque extremitate distincta.

§. 6. Dices primo, unitonem non esse entitatem distinctam ab utroque extremitate, sed esse formam in materia prout in materia, tamquam actus est in sua potentia, quæ est doctrina Caietani. 3. p. q. 2. art. 8. ubi comparat hanc unitonem unitoni hypostatico, quam dicit esse, filium Dei acquisuisse esse hominem, quod clarius dixerat art. 7. §. in hoc articulo acutissime. Ubique unitonem hypostaticam esse ipsum esse personale verbi. Pro quo sententia faciunt Gregorius & Nominales refe-

referendi disp. 11. se^ct. 4. negantes vniuersum distinctionem motus à subiecto & termino, quibus hac in parte faret P. Valentia tom. 4. disp. 1. quæst. 2. punto 5. & expresse Gabriel in 1. dist. 30. q. 4. art. 1. conclus. 5. Vide interim P. Vazquez tom. 1. in 3. part. disput. 18. c. 1. & P. Suarez disp. 8. se^ct. 3. Sed contra, quia esse formam in materia, tanquam est actus in sua potentia, est aliquid distinctum realiter à materia, & forma, ergo & vnio est distincta realiter. Probatur antecedens, quia potest existere materia, & forma, quin forma sit in materia tanquam actus in potentia. Confirmatur; quia existentia formæ in materia, vt actus in potentia, terminat actionem distinctam ab actione materiae & formæ, ergo existentia formæ in materia tanquam actus in potentia est aliqua entitas ab utraq; distincta.

§. 7. Nec potest dici esse formam tanquam actum in potentia, addere supra utramque solas materiæ dispositiones, primo, quia de potentia absoluta possunt vniiri materia, & forma sine his dispositionibus, ergo vnio in illis non conficitur. Secundo, quia dispositiones sunt accidentia præcedentia vniionem ipsam. Tertio, quia accidentia fiunt per alterationem, vnio vero per generationem substantiam: tandem, quia existente materia cum suis dispositionibus potest animus rationalis conseruari sine vniione, qui à materia disposita nullam habet dependentiam, tunc sic, si in eo casu vniiretur forma materie non vniiretur per dispositiones, quia his existentibus non siebat vnio, ergo vniiretur per aliquam entitatem distinctam realiter à materia, formæ, & dispositionibus.

§. 8. Nec potest affirmari vniionem addere supra materiam, formam, & dispositiones, propinquitatem localem: primo, quia mutato compagno ex uno loco in aliud non mutatur vnio, ergo vnio non includit formaliter vbiocationem. Secundo, quia prius natura forma materialis vnitur materiae, quam habeat vbiocationem, quia à materia pendet à priori, ab vbiocatione autem à posteriori, ergo vnio est prior, quam vbiatio. Tertio, quia vbiatio est accidens, quia non potest facere vnum per se, vnio vero est substantialis: tandem, quia generatio substantialis hominis non terminatur ad vbiocationem, sed ad essentia-

tiam hominis, quis autem dicat vbiocationem esse de essentia hominis? Immo vero existente animo propinquuo corpori disposito potest non esse utriusque vnio, ergo hæc distinguitur à materia, forma, & dispositiōnibus, & propinquitate.

§. 9. Dices secundo, vniionem habere aliquam distinctionem à materia, forma, vbiocatione, & dispositionibus, sed eam esse distinctionem actualē formalē, non vero actualē reālē, per quam distinctionem effringitur vis argumenti propositi, & eiusdem confirmationis.

Autores huius solutionis (vt credo) nobiscum rebus conueniunt, vocibus autem diuersis; quas oportet explicare: nam per distinctionem formalem actualē non intelligunt distinctionem rationis, vnio n. magis distinguitur ab extremis, quam animal à rationali, quia hæc solum distinguuntur per extrinsecam denominationem intellectus, vnde à Deo non cognoscuntur vt distincta, nec potest diuinitus animal existere sine rationali, aut è contra, secus vno, quæ distinguitur ab extremis independenter à nostro intellectu, & cognoscuntur à Deo, vt distincta, & possunt extrema existere sine illa: ergo vnio non potest dici formalitas, sola ratione ab utroq; extremo distincta.

§. 10. Nec dici potest distingui ab extremis per solam extrinsecam denominationem, sicut distinguitur relatio prædicamentalis per coexistentiam alterius relatiū, verbi gratia, duo alba sunt similia, quæ similitudo præter intrinsecam entitatem cuiusque albi, tantum addit extrinsecam denominationem ab albedine alterius albi. Distinctio igitur vnionis ab extremis non est hoc modo, primo, quia vniiri materiam formam non est extrinseca denominatione, sed intrinseca, quia est extrinseca perfectio, & complementum utriusque, quo exercetur aptitudo, quam habent ad totum. Secundo, quia in extrinseca denominatione reperiuntur duo extrema realiter distincta, vt in exemplo de duabus albis: ergo si extrema, & vnio distinguuntur hoc modo, debet dari duo extrema realiter distincta, inter quæ sit relatio prædicamentalis: erunt ergo hæc extrema ex una parte materia & forma; & ex alia vnio: ergo vnio distinguitur realiter à materia & forma, sicut terminus relationis prædicamen-

talis ab alio termino. Confirmatur, existente materia, & forma: non existit unio, at existenti duplice albo existit relatio similitudinis: ergo unionis relatio aliquid est praeter illa duo extrema.

§. 11. Nec posset haec distinctio dici virtualis, tum, quia distinctio virtualis, simpliter non est distinctio, sed virtute, in quantum eadem entitas virtutem habet duarum, ut animus rationalis virtutem sentiendi, & vegetandi; neque extrema sic distincta possunt inuicem separari, nec terminare actiones specie distinctas, aut numero, animus enim, ut est sensitus non potest existere, nec produci sine gradu rationali. Quæ omnia secus unioni contingunt: ergo ista tua distinctio formalis actualis, non est distinctio virtualis. Cum ergo nec sit realis absolute, neque item sit rationis, nec virtualis, nec per extrinsecam denominationem, supereft, ut sit realis modalis, aut ex natura rei, & quod nos vocamus modum ex natura rei realiter à subiecto distinctum, hi vocant formalitatem aetate distinctam à subiecto.

§. 12. Quod poterit explicari, explicando phrasim horum authorum, adjuntemus istam formalitatem recente aduenire subiecto, siue extremis unitis, quam fatentur distincta actione produci, negant tamen esse aliquid realiter ab illis distinctum, sed dicunt materialiter esse idem cum illis, quæ omnia & nos de modis asserimus, licet enim affirmemus, ex natura rei eos distinguiri à rebus, quas afficiunt: simpliciter tamen dicimus esse idem cum rebus ipsis, idem (inquam) non positivè, id enim repugnare supra probauit, sed negatiuè, id est, ex illis non constitui duas realitates perfectas inuicem separabiles.

§. 13. At si opposita sententia velit, rem, & eam formalitatem, esse positivè unam entitatem cum suis subiectis, sicut animal, & rationale cum homine, aut attributa diuinorum Deo, fateor me existimare evidenter eam sententiam falsitatis argumento facto conuinci, quod veterius virgo in diuinis, in quibus singulare est eandem positivè entitatem diuinam esse producibilem secundum relationes, & personas: & esse improductibilem secundum naturam, & attributa, admittere autem hoc mysterium humana ratione imperceptibile, in omnibus

rebus creatis, datum admodum videtur, quia mysterium Trinitatis non excederet captum humanum, cum in bestia & lapide idem reperiretur.

§. 14. Præterea idem videtur dicendum de unione hypostatica, & humanitate Christi, erit enim consequenter dicendum, esse eandem entitatem positivè, quod non caret absurdo; quia humanitas Christi est omnino naturalis, & in se mutatur mutatione supernaturali, quia unitio hypostatica est supernaturalis, sed eadem entitas non potest esse naturalis, & supernaturalis: ergo humanitas Christi, non est eadem entitas, cum unitio hypostatica. De quo late egit in tertiam partem, questione 4. Vide disputationem 6. Metaphysicæ, sectione, 3. Vbi late explicò, & impugno distinctionem ex natura rei.

§. 15. Sed obiciunt aduersarij primo, cum modum, ut à nobis adstruitur, esse diversam entitatem ab extremis, minus quidem perfectum, ut actus & potentia vitæ sunt distinctæ entitates ab animo, licet non possent vita potentia sine animo conservari.

Respondeo talem modum esse entitatem diversam ab extremis, si entitatis nomine intelligas rem, quam transcendat rebus tantum imperfectam, ut non possit existere sine suis extremis, ut affirmas de tua ista formalitate, at vero talis modus non est entitas absolute, quæ possit conservari sine extremis, ut tu dicis de formalitate illa, potentia vero vitæ, si non possunt conservari sine animo, sunt modi illius. Si vero possunt conservari, sunt res absolutæ, de quo agemus disp. 6. de anima sect. 3.

Hinc obiciunt secundo, hanc entitatem non posse seipsum unitem, sed alia indigere, & sic in infinitum. Negatur sequela, ut enim id non sequitur in tuis formalitatibus, ita neque in his modis, ea enim ratione eos affirmo, ut verius ad aliquam entitatem, quæ sit essentialiter ratio agenti uniti, & existendi in loco, quæ non indiget alia in eo genere, ut punctum continuat lineam, & se illi, & (ut crassis minoris loquar) unitio, & unitio extrema inter se, & se illis, quemadmodum gluten glutinæ duas papyros, & se illi: nam extrema sunt indifferentia ad rationem, quæ indifference tollitur

tollitur per vniōnem; quia non est indiffe-rens, sed essentialiter determinata ad vni-ēndūm: sic autem non eget alia vniōne (vt late ostendo ea disp. 2. Metaphys. sect. 5.)

§. 16. At ex his oritur tertia obieccio, qua sequitur extrema non vniōri per se immedi-ate, sed mediate. Hoc quoque negatur ea-dem ratione, qua tu negas in tuis formalitātibus. Ratio à priori, quia vniō immediata non tollit rationem formalem vniendi, sed potius ratio formalis vniendi vtrumque attingit extreūm: esset quidem mediata, si inter extrema intericeretur aliquid, quod non esset vniō, seu ratio vniendi, vinculum autem non tollit immeditationem rerū, quæ illo copulantur. Explicatur exemplo visus, qui immediate videt colorē, quia licet me-diat visio, mediat tamen tanquam ratio vi-dendi. Sic mediat vniō: extrema ergo vni-uitur immediate vt quod, quia immediate attinguntur vniōne: at non vniuitur vt quo, nec mediate, nec immediate: quia id conue-nit vniōni: sicut visus non videt vt quo, sed vt quod, visio autem vt quo.

§. 17. Breuiiter animaduerte sequi ex di-ctis, vniōnem duorum extreūm nulla potentia esse posse vniōnem aliorum. Ratio enim, quia ego probo distingui materiam, & formam ab vniōne, eadem probat vniōnē corporis & animi Petri non posse esse vniōnē corporis & animi Ioannis, quod sic pro-bo: quia exidente corporo & animo Petri cōtinua sua vniōne, non existit vniō corporis, & animi Ioannis, & hac corrupta non cor-rumpi vniōnem Petri, & veramque fieri per distinctas actiones, ergo vniō Petri, & Pauli distinguuntur inter se. Confirmatur, ea ratione corpus, & animus indigent vniōne à se distincta, quia utroque existente, possunt non vniōri, & vt vniāntur, aliquid debet illis superaddi, sed similiter existente vniōne Pe-tri, & materia, & forma Ioannis, illa vniō nō vniā illa extreūm, ergo vt vniāntur, debet illis aliquid superaddi: quia de re late agetur disp. 2. Metaphys. sect. 5. An fieri potest de potentia absolute aliqua vniō, quia vniā extreūm vniōbilia per duas vniōnes? Verbi gra-tia, vna quia vniāt animos Petri & Pauli vni-, vel duobus, aut multis corporibus?

Hanc questionem tractare nul-lūc vtile censeo,

(.?.)

SECTIO II.

Vtrum unio sit distincta ab actione, qua producitur forma?

§. 18. DE vniōne animi rationalis dubi-tari non potest, quin sit ex natura rei distincta ab ipsius animi productione; hęc enim est independens à materia, secus illa, vniō procedit ab agente creato, produc-tio vero à solo Deo.

De formæ materialis vniōne vissus est cō-trouerſiæ locus, cuius vniōnem, & produc-tionem esse idem ex natura rei probatur primo: quia productio formæ materialis est educatio formæ ex materia, ergo per eam a-ctionem forma est in materia: patet conse-quentia, quia educi est fieri cum dependen-tia ab illa, non potest autem dependere ab illa, nisi sit in illa, ergo per talēm actionem vnitur forma materiæ: patet consequentia, quia vniōri formam materiæ est formam es-se in materia tanquam actum in potentia, per quam vero rationem magis est forma in materia tanquam actus in potentia, quam per eam, per quam ipsa materia de potentia educitur in actum? sed per talēm actionem educitur materia de potentia in actum, ergo talis actio est vniō formæ, & materiæ. Confirmatur primo, per eam actionem ma-teria materializat, & causat formam, sed ma-terializat formaliter per vniōnem, ergo illa actio est vniō. Confirmatur secundo, per eam actionem forma materiam informat, & illi communicat suum effectum forma-lem, hoc autem media præstatur vniōne, er-go illa actio est vniō.

§. 19. Secundo arguitur, vniō est receptio formæ in materia, & informatio formæ, sed illa actio est receptio formæ, quia est passio: item est informatio, quia sola ratione di-stinguitur à receptione; sicut actio à passio-ne, ergo productio formæ materialis est vniō illius.

Sed objicis: vniō animi rationalis est di-stincta ab illius productione; ergo & vniō alterius formæ. Nulla est consequentia; quia vniō animi rationalis est singularis, quia nō est cum dependentia formæ à materia; neq; animi creatio à materia pender, secus con-

Kk 3 tingi

tingit vniōne formæ materialis, neque enim ass:ro, quamuis vniōnem esse productio-nem formæ, sed eam tantum, quæ est de-pendētia formæ à materia.

§. 20. Hæc sententia displaceat primo, quia ratio dependentiæ seu productionis formæ ex materia non est ratio vniendi formam materiæ, ergo productio formæ distinguitur ab vniōne. Probatur antecedens in vniōne animi rationalis; quæ vniō per seipsum est ratio vniendi, quia se vnit extre-mis, & extre-ma inter se, & tamen per seipsum non dependet à materia, nec per seipsum producitur, sed per actionem à seipso distinctam, ergo ratio vniendi distin-guitur realiter à productione formæ mate-rialis. Confirmatur, quia generatio homini-nis producit vniōnem, & illa generatio non est formalis vniō, quia in ratione produc-tionis aliquid producit, ut quo, ratione cuius homo producatur, ut quod, hoc autem est vniō. Item vniō pendet à materia per eam generationem, quia illa generatio est passio, passio autem est causalitas materiæ. Vniō autem non est causalitas, quia per illam causaretur aliquid materialiter: at in homine nihil potest materialiter per vniō-nem causari: sed ipsa vniō causatur: non ut quo, quia per illam nihil causatur, ergo, ut quod, quia est terminus causatus per passio-nem. Patet ergo non esse idem genera-tionem rei, & eius vniōnem: quia vniō est vniō sui, & non est generatio sui, quamvis per eā genera-tionem vere pendeat, & educatur à subiecto.

§. 21. Secundo, si productio formæ mate-rialis esset formaliter vniō, sequeretur can-dem actiōem terminari ad seipsum tanquā ad terminum per se productum, hoc impli-cat, ergo. Probatur maior, quia genera-tio compositi terminatur ad vniōnem mate-riæ & formæ; tāquam ad terminum forma-lem, sed per te vniō materiæ & formæ est i-psa productio formæ, & illa productio facie-compositum, quia non est alia, à qua fiat, ergo illa actio terminatur ad seipsum produ-cendam. Dices genera-tionem equi termina-ri ad formā equi: contra, non solum ad for-mam secundum se, sed ad formam vnitam. Nā terminus totalis est equus; ergo ex parte termini illius actioni respondet vniō; per quā constituitur compositū, sed forma non

est vniō, quia potest à Deo conseruari, quin vniat, ergo actio vnitua habet pro termi-no vniōnem. Quamobrem generatio non vocatur vniō, sed vnitio, id est, factio vniōnis. Ratio à priori huius sententiaz sumitur ex ipsa natura vniōnis, quæ est vinculum & formalis compositio duarum partium pro-ducta per actionem distinctam, productio vero tantum est via, & causalitas, per quam agens & patiens suos attingunt effectus, & efficienter vnit partem utramque. Adeo autem est certum productionem rei esse ex-tra ipsius essentiam, & conceptum, terminum autem quo esse de essentia termini totalis, & quod, ut B. Thomas i.p.q.40.art.2.dic-tat personas non constitui formaliter ori-gine, sed relatione: quia origo passiuā concipi-tur ut via ad terminum, qua terminus originatur ab alio, quia origo diuina concipi-tur instar creatæ, quæ realiter est via ad terminum.

§. 22. Ad primum ex §. 18. distinguitur primum consequens, est forma in materia eam informando per actionem, nego con-sequentiam, ab ea dependendo concedo; secunda consequentia negatur, ut euiden-titer patet in vniōne animi rationalis: ad proba-tionem consequentiaz respondeo vniō-nem esse existentiam formæ in materia, tā-quam actus in potentia, informando, non autem dependendo, sunt enim illi diuersi conceptus, animus enim noster est in mate-ria, ut actus in potentia sine dependentia ab illa; & eiusdem vniō est in materia, sicut actus in potentia per seipsum formaliter, & non dependet à materia per seipsum, sed per genera-tionem ab illa distinctam. Per produc-tionē formæ materialis reducitur mate-ria de potentia causatiua in actum, non vero de potentia vnitua, seu compositiuā. Ad primam confirmationem patet: sectione se-quenti, vniōnem non esse causalitatē mate-riæ. Ad secundam negatur ante-c-e-dens. Ad secundum argumen-tum negatur maior, de qua sectione 3. (?:)

SECTIO III.

Explicatur unionis distinctio à causalitate materie.

§.23. EX dictis sectione præcedente evidenter infertur, vnionem nō esse causalitatem materie in formam: probatur primo, quia vno animi rationalis causatur à materia per aliquid ab ipsa distictū, ergo vno non est causalitas materie: probatur antecedens, quia vno causatur per generationem hominis, quæ generatio recepta in materia est motus, & passio ipsius materie, per quam mouetur de non unita in unitam, vide supra, §.14.

§.24. Secundo probatur, quia actio, per quam producitur forma materialis est causalitas materie in formam, ergo vno non potest esse causalitas materie, quia materia non habet duas causalitates in eandem formam, probatur antecedens, quia illa actio est passio à parte rei, sed passio est causalitas materie, ergo & illa actio. De maiori nō dubito, actio enim & passio sola ratione distinguuntur, vt suppono ex disp. 11. sect. 3. & ex disput. 16. Metaphysicæ, sect. 5. vbi probatur passionem nec ratione ab actione distinguiri: minor videtur certa, quia passio, vt passio est via, & tendentia cause in effectum, sed vt passio non est tendentia agentis, quia vt agens non patitur, ergo est tendentia subiecti, seu materia, ergo passio formaliter est via seu causalitas materie, probatur major, tum quia passio est ratio recipiendi, seu pariēdi, sicut actio agendi, tum quia formaliter vt passio non est terminus, ergo est via ad terminum: antecedens patet, quia eadem entitas non est terminus sui ipsius, nec passio potest esse terminus alterius actionis, quia ad passionem non datur actio. Consequentia patet, quia quidquid producitur, aut est terminus productus aut ratio producendi.

§.25. Tertio, quia productio formæ materialis essentialiter est educio illius de potentia materie, ergo per eandem actionem forma dependet à materia, quia educi de potentia materie est ab illa dependere, ergo ratio formalis educendi ex materia est ratio

formalis dependendi ab illa, primum antecedens probatur, quia productio formæ materialis est essentialiter generatio, sed omnis generatio est educio formæ de potentia materie, ergo productio formæ materialis est essentialiter educio illius de potentia materie. Confirmatur, illa generatio reducit materiam primam de potentia in actum, ergo est causalitas illius, quia omnis reductio potentiae in actum est causalitas, antecedens probatur, quia generatio est ratio educendi formam ex potentia materie, ergo est reductio illius. Dices generationem esse educationem formæ dependentis à materia, non per generationem, sed per uniuersum. Contra, quia ipsa generatio est formaliter educio formæ de potentia materie, id est, concurrente materia, ergo ipsam est generatio educitur de potentia materie, at nō educitur vt terminus educitus, ergo educitur vt via ad terminum educendū, ergo terminus educitus dependet per illam à materia tanquam terminus educitus, ergo illa est causalitas materie in formam. Confirmatur, generatio est motus materie, per quam materia mouetur ad formam substantialē, sed materia causat per motum suum terminum, quia motu mouetur ad terminum, ergo generatio est causalitas materie. Antecedens probo: quia generatio est motus, per quem agens mouet materiam, ergo materia mouetur per illam.

Quarto, quia vno intrinsece pendet à forma, tanquam à subiecto, sed actione non pendere à forma tanquam à subiecto ostendam disput. 11. sect. 6. ergo.

§.26. Huic sententiae refragari videtur cōmuni opinio, afferens uniuersum esse causalitatem materie. Respondeo primo, verā, esse communem opinionem, & intelligendam de causalitate materie in compositū, sicut etiam vno est causalitas formæ in cōpositum, quia utraque media vniōne cōpositum constituit. Respondear secundo, uniuersum aliquando sum pro actione, siue vniōne, vt obseruat P. Suarez 1. Metaphysicæ disput. 15. sect. 6. au. 10. quæ vnitio est causalitas materie.

§.27. Sed in terminis Metaphysicis nobis aduersatur P. Vazquez ibidem sect. 4. num. 3. vbi videtur non admittere distinctionem inter productionem formæ, & uniuersum,

& sect.

& sect. 6. nu. 9. sed clarius disput. 13. sect. 9. nu. 11. Primo, quia in accidentiⁿ non distinguitur vno ab inhærentia, ergo nec in forma substantiali vno à dependentia materiæ. Secundo, quia propria dependentia causa materialis intrinsece, & essentialiter includit vnonem.

Verum eadem sect. 9. nu. 8. docet ipse generationem esse causalitatem materiæ in formam in fieri, quod tenetur, & affirmare in facto esse, quia etiam in facto esse manet generatio, & eductio formæ de potestate materiæ, ergo sicut per te forma in fieri dependet à materia per eam generationem. si militer dependebit in facto esse, licet enim si p^rperit actio, qua res primum fuit effecta, at illi succedit alia, quæ eodem modo ponit terminum à materia pendentem, quo a priori, ergo per hanc sequentem actionem conservatur terminus, sicut fuit per primam productus; sed per primam fuit productus causante materia terminū per eam actionē, ergo similiter conservatur per consequentem. Videantur rationes sententiaz Patis Suarez illo numer. 8. quæ omnes & meam concludunt. Ad primum negatur antecedens: inhærentia enim est productio accidentis cum dependentia à subiecto, quæ realiter distinguitur ab vnonie illius. Ad secundum negatur antecedens; tota enim causalitas materiæ consistit in generatione formæ, & non in vnonie. Quin non est improbabile, posse de potentia absoluta formam dependere à materia, & illi non vni^ri; forma enim producitur generatione distincta à generatione vnonie, cur autem Deus non possit producere primam sine secunda? Itē potest vni^ri forma materiæ, quin dependeat ab illa: potest enim Deus accidentia Eucharistia^r creat^r manētia reunire materiæ. Porro vnonem accidentium non esse inhærentiam est tam certum, quam generationem substantiar^r non esse vnonem illius; nam vtriusque vno, & generatio habent signiles rationes.

SECTIO IV.

Vnonis essentia.

S. 29. In compositione materiæ, & formæ reperi informationem, &

receptionem, seu materializationem constans est Philosophorum opinio; quas duas rationes oportet explicare scilicet cum illarū subiecto: hæc enim non possunt sine incommodo absungi.

Informatio est modus ille vnonis se tenens ex parte forme, & illam perficiens ut subiectum, respi- ciensque materiam tanquam terminum formæ. Informationem esse modum ex natura rei ab ipsa forma distinctum, est clarum, quia forma sine illo potest existere, ut animus se paratus. Eam vero Modum esse vnonis, inde probatur, quia ille modus non est producitur formæ, quod per exercitium motionis perficitur, per hanc autem terminum manu- nent. Secundo, quia informatio vnonis consistit in forma, & compotito, compo- siti, exercitiumque formæ, sed formæ in- format materiam, & se exercet per actionem, ergo illa informatio est vno^r. Probiatur tamen, quia forma in vno^r non est formalis formæ, respicit in vno^r non est formalis formæ, respicit in vno^r non est formalis formæ, compartem, cuius in vno^r non est formalis formæ, efficiat compotitum, ergo in vno^r non est formalis formæ consistit formaliter in vno^r, quæ partes se exercent in ratione proportionando se in unicem communicantur et simili sunt.

S. 29. Informationem ad vnonem ostendit formæ probatur: quia ille proprius exerci- tium formæ, in quantitate formæ. At quod aduerte, formam esse ordinem transcendentalē sibi intrinsecum, & essentialē, per quem respicit materiam tanquam terminum; qui ordo, cum sit imperfectus, est per- fectibilis per informationem: quæ est actualis exercitium, & actualis relatio talis ordi- nis: materia autem, quæ est terminus illius ordinis, quem ad ipsam dicit forma, non per- ficitur per illum quidditatiue, immo nec intrinsece, nisi per eius receptionem: quia totus ille ordo est extra materiam: & potest esse ab illa abiunctus: animus enim separa- tus est essentialiter ordo ad materiam, & tam per illum separatū non perficitur. Hic ordo transcendentalis formæ, exercetur, & perficitur per informationem, quæ informa- tio respicit intrinsece tanquam perfectio for- me ipsam formam; illamq; actualiter refert, & compleat ad materiam tanquam ad terminum ipsius formæ: quæ informatio respicit materiam ipsam, tanquam terminum suū. Nam, cūn si relatio formæ ad materiam, tam

eam forma relata, quam ipsum exercitum respiciunt materiam tanquam terminum, forma quidem respicit materiam, ut quod est ad illam; informatio vero, quo forma est ad materiam actu. Quod explicari potest ex relatione praedicalenti: quæ refert subiectum ad terminum eiusdem subiecti, & suipius, ergo ipsa informatio debet esse respectus, ut quo, formæ ad materiam, quia est ratio, qua forma vniatur materia tanquam terminos sua relationis.

S. 30. De receptione seu materializatio ne duplex est ineunda via. Prima materializatio est causatio formæ materialis per quam materia prima influit in formam, quæ consistit in generatione formaliter passiva, de qua nentilla dixi sect. 2. & 3. plura dicturus disp. 11.

Materializatio secunda est in compostum, quæ est formaliter vno materiæ, & formæ, de qua in praesenti disseritur. Est igitur haec materializatio modus ille unionis, qui se tenet ex parte materiæ illam perficiens tanquam subiectum, tendensque in formam tanquam in terminam materiæ. Hoc omnia probantur eodem pacto, quo nunc sunt de informatione probata. De distinctione rationis & generatione formæ, quæ generatio est causalitas materiæ in formam, egimus sect. 1. & 3. generatione enim non est compositione, nec formalis vno materiæ, & formæ. Materializatio, & informatio debet explicari, sicut (in sententia communi) explicantur actio & passio: ut enim actio est modus agendi, & producendi se tenens formaliter ex parte agentis, illudque denominans, ita informatio est modus vniendi, & componendi se tenens formaliter ex parte formæ, illamque denominans: & sicut passio est modus causandi, se tenens formaliter ex parte materiæ, illamque denominat patientem; sic materializatio est modus vniendi, & componendi, se formaliter tenens ex parte materiæ, illamque denominans recipientem.

S. 31. Ex his manifeste deduco primo; unionem materiæ & formæ essentialiter includere informationem, & materializatiōnem; & præter hæc nihil aliud habere. Probatur: quia vno est coniunctio materiæ, & formæ in ratione formæ, & materiæ, sed hæc coniunctio tantum includit informationem,

& materializationem, quia includit tantum exercitum materiæ, & formæ, ergo præter hæc nihil aliud includit.

S. 32. Secundo deduces, unionem esse perfectionem intrinsecam materiæ, & formæ, quia virtusque est ens incompletum, & imperfectum; quod essentialiter petit compleri, & perfici per mutuam unionem, quia subiectum, ut subiectum, nunquam est perfectum, nisi dum informatur; similiter ens incompletum, non est perfectum, donec sit cum suo complemneto, hoc autem complementum, & perfectio materiæ est in ordine ad formam; quia materia est incompleta, quia est pars, pars autem est in ordine ad complementum, & totum, & aliam copartem.

SECTIO V.

Subiectum unionis.

S. 33. Tercio deduco, utrumque extre-
mum esse subiectum receptivum
unionis. Probatur, quia vno æqualiter re-
spicit utrumque extremum, illudque per-
ficit æqualiter: quia utrumque est æqualiter
ens incompletum, perfectibile per unionem,
quæ non minus coniungit formam materiæ,
quana materiam formæ: neque minus
est materializatio, quam informatio: neque
potest ullum vel probabile discrimen af-
ferri, cur potius subiectetur in uno extre-
mo, quam in altero. Confirmatur. omnis
conceptus perficiens rem debet in illa sub-
iectari, secundum eam rationem, qua est illius
perfectio; vel debet esse terminus alicuius
rei, quæ subiectetur in re, quam perficit.
Sed vno materiæ, & formæ est perfectio illarum, secundum quod est vno, ergo debet
in illis subiectari, vel esse terminus alicuius
rei in ipsis extremis subiectarum. Minor ne-
garim non potest: probatur maior; quia per-
fectio alicuius rei est actus illius, vel saltem
terminus alicuius actus, omnis enim perfe-
ctio est actus: sed actus respicit potentiam,
ergo omnis perfectio vel ratione sui, vel ra-
tione rei, quam terminat, respicit potentiam;
sed illa potentia quam respicit, debet
esse passiva, ergo actus respicit potentiam
passiuam; sed potentia passiva subiectat in

se suum actuum, ergo subiectat suam perfectionem, vel rem cuius est terminus ipsa perfectio. Vno autem non est terminus nisi sua productionis, per quam educitur ex extremis, & in ipsis recipitur. Ergo uno & ratione sui, & sua productionis perficit extrema, & in illis recipitur.

§.34. Dices primo materiam esse perfectionem formæ, & non est actus illius. Distinguo antecedens; materia ut unita est perfectione formæ, concedo; secundum se considerata sine unione, nego: & quamvis materia secundum se non sit actus formæ, tamē eius uno est actus illius: Et secundum eam rationem, quia illius est perfectio, respicit formam tanquam subiectum. Dices secundo, animū rationalem secundum se esse perfectionem materiæ, & tamen non recipitur in materia tanquam in subiecto, ergo. Distinguo maiorem; animus secundum se præscito ordine ad unionem est perfectio materiæ nego: cum unione potentiali est perfectio in potentia, & cum unione actuali est actualis eius perfectio, concedo; & sic in quantum unitus dependet à materia: immo & animus secundū se est actus corporis. Vbi aduerte discrimen: animus rationalis intelligitur ex natura sua existens, quia perficiat materiam, at vero forma materialis non potest ex natura rei ita intelligi. Nam semper debet fieri dependenter à materia; quia dupli ratione materialiam perficit: prima per generationem ipsius formæ: & quia illa generatio immediate denotat formam productam ex materia, ea ratione generatio est perfectio materiæ ut quo, forma vero perfectio ut quod; quia generatio recipitur in materia ut quo, forma vero recipitur ut quod: ita ut per hunc conceptum forma secundū se sit perfectio actualis materiæ; quia secundum suam entitatem recipitur in materia: actu, quotiescumque producitur iuxta naturæ leges. Secunda perfectio est generatio unionis; quia producit unionem ut quod: atque ita uno est proprie perfectio materiæ, quia vero illa uno coniungit formam materiæ, & facit ut illi tribuat suum effectum formalem, & denominationem, ea ratione per unionem forma dicitur perficere materiam.

§.35. Rogas, cur forma absolute dicatur perfectio materiæ, materia vero non dicatur perfectio formæ? De formis materialibus

res est clara; quia immediate subiectatur in materia; & sicut actus illius actualiter producitur ex materia; materia vero non est actus formæ; nec forma potentia passiva illius, omne autem, quod perficitur habet rationem potentiarum passivæ; quia patitur, perfectionem; sic materia dicitur appetere formam tanquam sui perfectionem. De animo rationali respondeo, materiam esse perfectionem illius, & aliarum formarum quantum unita: quia vero animus rationalis per unionem communicat suam effectum formalem ipsam, & materia est potentia passiva, & receperua animi, & eius effectus formalis, passiva (inquit) non penitus habitat in forma sed in compositum: ea ratio est ut in se secundū se est perfectio materie in qua secundum se petit: uno per quam unitus communicando materiam suum effectum formalem, & actum operari ut quod est uno per formam, & ut actus: ideo animus ab perfectio materiæ absolute; quia absolute perfectio materiæ eam aquando: materia vero non tantum propriæ dicitur perfectio animi, si ut unita, id est, uno materia est perfectio animi; sic enim inserviat, propter alias passivas animi respectum unionis, & quantum ad unionem, idem est iudicium de ceteris formis. Sed hac de re recedes quidam. Perfectio autem unita rei perfectibilis per aliquem actu in ea receptum, paret à priori: quia res ita perfecta, mutatur, & transit de non perfecta in perfectam, & in ratione perfectæ aliter se habet, ergo habet aliquid, per quod mutetur, ut patet ex terminis, ergo habet motum, quo res mutatur: ergo est subiectum illius: patet, quia motus est actus entis in potentia, sed talis rei non comparatur ut potentia actualis, ergo ut passiva. Termino autem non comparatur ut potentia: eaque propter ponit illius actus: nec illum perficit. Quapropter perfectio est actus connocans perfectibilem.

§.36. Oportet aliorum sententias de subiecto unionis sequi, & insequiri. Pater Suarez i. Meta. disput. 13. sect. 9. num. 13. valde probabile certet, unionem subiectari in sola forma: & se ex illius parte tenere, quia tota agentis efficientia terminatur ad formam educendam de potentia materiæ, ergo quidquid efficitur, se tenet ex parte formæ. Hanc sententiam non probeo: quia ipsa met generatio formæ tendens ad educendam

dam formam ex materia non subiectatur in forma, sed in materia; ergo idem erit de vniione, si præcise consideretur illa ratio antecedentis positi à Patre Suarez. Immo vero eo ipso quod sit terminus vniionis, non potest esse subiectum illius (vt infra patebit) deinde falsum est antecedens; quia efficacia agentis ut vniuentis & que terminatur ad materiam ac ad formam: tum quia utramque coniungit, tum quia utraque est per factibilis per vniionem, & utraque ratione suum patrem agens, à quo perficiatur, ergo officia agentis ut vniuentis ad utramque terminatur. Eodem modo illius vero illi quid esset difficulteris potest discerni deinde agentis efficacia ratione ex parte materialium, quia tam terminus quam actio ad ductus ut ex ipsa materia, ergo etiam utro subiectatus in illa: Num quia forma faciat appetitum materie, ille quia sua pulchritudine expedit.

Hinc refellitur aliorum equali ajetium vniione in soli natura subiectari, quia dicunt haec sunt termini rationes. Quasi vero forma non vniione materialiter. Sicut ergo ipsi ponunt vniione non materialiter in materia, ponunt etiam in forma rationem formæ.

¶ 33. Inter vaquez in 3 part. disp. 19. nū. 23. ait, vniione esse modum receptu in formam, non vero in materialiter: quia forma est indifferens, vel secundum materiam, & vt sit per se separata à materia; vnde opus est, ut ipsa interfereat illos duos modos existendi in alio, & in se. Non vrgit hæc ratio: quia vno non requiritur præcise, ut sit aliqua mutatione, sed vt per illam utraque pars perficiatur, at utraque & que perficitur, ergo & que recipit vniionem. Deinde, etiam materia ex natura rei est indifferens ad diuersas formas, determinatur autem per vniionem, ergo in materia debent esse vniiones, per quas formas de non vnitis erunt vnitæ, & materia habeat in se formas, ad quas est indifferens: erit ergo opus, ut materia in se habeat modum, quo tollatur illa indifferencia. Item materia diuinitus potest separata consistere, sicut forma accidentalis, ergo, sicut per te vno ob hanc rationem est in forma accidentaria, similiter & erit in materia: immo in materia ponetur melius; quia causalitas agentis proprie magis illi conuenit ut subiecto, quam formæ: nullum ergo nec leue discrimen reperies.

¶ 38. Alij fatentur in compositis omnino materialibus esse vniionem in utroq; extremo receptam; in homine autem esse in sola materia; quia arbitrantur vniionem esse simplicem, & materialem, quæ in re spirituali subiectari non potest. In composito omnino materiali utrumq; extreum est capax recipiendi vniionem: non vero animus rationalis: ad modū, quo vno Hypostatica subiectatur in sola humanitate Christi, & non in Verbo propter Verbi incapacitatem. Hæc Philosophandi ratio non tantum displiceret, quantum præcedens.

¶ 39. De vniione Hypostatica postea video. De incapacitate animi, quæro, cur sit animus incapax recipiendi vniionem, cum non sit incapax, vt per illam perficiatur, & compleatur? Animus perfici vniione, sicut cæteras formas probatur, quia est ens incompletum, sicut illæ, ergo completur, & perficitur in compagno, sicut cæteræ: cur ergo non erit capax recipiendi suam perfectiōnem? cum nihil perficiatur nisi subiectando in se perfectionem, vel modum, qui est ad illam, vt materia perficitur animo subiectando in se vniionem, animus autem est terminus vniionis, cum igitur animus perficiatur vniione, debet illam pati, vel aliquid cuius ipsa sit terminus; at est terminus generationis sui, ergo animus debet esse subiectum productionis vniionis, & consequenter ipsa vno subiectabitur, vt quod, in animo, quia eius productio subiectatur vt quo. Verbum autem diuinum non subiectat vniionem naturæ humanæ, quia per illam non est perfibile, nec per aliud creatum.

¶ 40. Dicunt alij, vniionem in homine subiectari in sola materia, & attingere animum, tanquam terminum intrinsecum; hocq; sufficere, vt per illam perficiatur animus, & compleatur. Non placent; quia terminus intrinsecus in ratione termini intrinseci non perficit ratione, quæ terminat, vt patet in Verbo diuino, quod non perficitur vniione quam terminat. Dices Verbum esse incapax perfectionis creatæ. Contra, Verbum est incapax perfici per vniionem, & non est incapax terminandi intrinsece vniionem, ergo intrinsece terminare non est perfici. Quid ergo habet animus rationalis plus quæ Verbum, cum non sit nisi terminus intrinsecus vniionis, sicut Verbum? Ergo ratio termini vt sic

non est perfectibilis; cum autem contrehatur ad hunc terminum, nisi differat ad aliquid supra purum terminum propinquum, sit terminum perfectibilem, constituit autem, quia supra terminum addit rationem subiecti.

§. 41. Deinde sic arguo contra hanc sententiam: quia materia in homine est sufficiens subiectum vnionis, ergo etiam erit sufficiens in quois composito, quia in omnibus est eiusdem virtutis ad subiectandum: ergo vno in alijs compositis est constituta in sola materia, quia ex natura rei cum una causa sufficienti in uno genere non concurrit alia in eodem genere ad eundem effectum. Quod argumentum ad hominem virgo, quia aduersarij negant duas vniiones partiales, quia censem vramlibet sufficere ad vniendum, sed similiter per te materia sufficit ad recipiendum, ergo sola materia recipit vniōnem, & non forma. Confirmatur, quia ad nullum manus requiriur concursus materialis formæ ad vniōnem, cum sine tali concursu reperiantur in homine omnes effectus vniōnis perfecte. Nec valet afferere vniōnem hominis esse diuersa rationis à ceteris; tum quia etiam ceteræ differunt inter se, & licet humana differat ab alijs in entitate, conuenit tamen cum illis in eo quod est esse compositionem totius, & perfectionem vtriusque extremi, & in tribuēdis omnibus suis effectibus composito. Dices vniōnem hominis non posse educi de potentia animæ ab agente naturali. Nihil refert; tum quia agens naturale illam educit de potentia materiæ, quia sufficit ut homo vere generet hominem: tum quia ex spirituali coniuncta materiæ potest agens materiale aliquid efficere ut motum localem, & vicationem. Tertio, quia homo generans hominem habet principium spirituale, nempe animam; quo ex anima producat vniōnem.

§. 42. Secūdo arguo, quia non est cur non ponatur vno in animo; vt eam ponit Pater Vazquez, demus enim animum vniiri materiæ vniōne spirituali in ipso recepta, hæc vno eosdem præstat effectus, quos tua præstat, quia & si sit spiritualis, vel erit indiuisibilis, & tota in toto, & tota in qualibet parte, sicut animus. vel erit diuisibilis, vt multi dicunt vicationem Angelicam esse diuisibilē-

lem, tunc essent videntur inconvenientia, quæ visarib[us] apibus hiis motores; quia in respirationi non subiectabiles res materialis, aut secunda: ita non possuntur illa animo ab agente naturali media anima illam immediate educare ut animus agenti. Nec potest dici in homine ratiōne sequi debilitas partē, sicut coniunctio in syllogismo, & vniōne accidens p[ro]p[ter]am substantia; quia non est substantialis, sed accidentaria. Conclusio n. p[ro]p[ter]a ab utraque præmissa vniōne distinctione formalis & in conclusione coniunctio extremitatum inter se atque est exterior, neque ostenditor, quam coniunctio extremitatum cum medio in præmissis, quia utraque coniunctio est ad eam à parte rei: at vero hoc vno tantum p[ro]p[ter]at ab initio subiectum, & non a corpore ac p[ro]p[ter]a de non participare corporis imperfectiones finaliter est abesse exemplum vno in alijs identibus; quia illa vniōne genitrix vniōne per se est per accidēt, quia aduenit ex exercitu deo optum p[ro]imum illius, hoc autem inconveniens est r[ati]onē repetitur in vniōne, qua ratiōne supererat in animo, cum ergo ratiōne sit ratiōne, ob utrumpotius sit in corpore, quia in aliis ratiōnibus que. Nisi velis vniōnem in nullo esse subiecto, quod nullo affores fundamento. Quia forma substantialis materialis non subiecta, ergo neque vno. Secundo quia vno generatur, ergo educitur de potestate alicuius subiecti, ergo p[ro]p[ter]at subiecto.

SECTIO VI.

Ratione distinguuntur informatio, & materializatio.

§. 43. **Q**uarto deduces (quod p[ro]x oculis à nobis sequendz sequenti sectione) informationem, minimum, ratione distinguenda materializatione, ut in tacta communem sententiam distinguatur actio à passione. Itaque sicut in entitate actionis ratione distinguatur conceptus actionis à conceptu passione, ita in entitate vniōnis ratione distinguatur conceptus informationis à conceptu materializationis. Probatur primo à simili; quia in ordine ad diuersas causas, nempe agentem, & patientem à passione distin-

distinguitur actio, iuxta communem sententiam, ergo etiam in ordine ad diuersas causas vnionis, nempe formam, & materiam à materializatione distinguitur. Informatio.

§.44. Quia vero hanç sententiam communem faliam opinor, proposum ac collarium ita confirmo; quia informatio formaliter respicit formam tanquam subiectū perfectibile per ipsam, & materiam tanquam terminum ipsius formæ, quæ sub ratione termini non perficitur per vniōnem, è contra vero materializatio respicit materiam tanquam subiectū perfectibile, & formam tanquam terminum; sed hi duo modi tendendi sufficiunt ad distinctionem rationis, erga spuditorum minister: quia distinctione rationis finitum, quando eadem res refertur ad diuersas connotatae diverso modo; nam potest concipi ut relata uno modo, & non alio; exempli gratia, potest aliquod agens in superari, quod quidem realiter est, & agens, & patiens, at ista denominatio agentis ratione distinguitur. à denominatione patientis, quia potest intelligi agens, ut principium actionis illius actionis, & nō ut principium patientis: sumiditer potest materia concipi ut terminus vnionis, & non ut subiectum. Confirmatur: à parte rei vno Verbi diuini respicit Verbum ut terminum, & non ut subiectum; vbi realiter distinguuntur esse subiectum, & esse terminum vnionis, ergo in cæteris vnitis possimus ratione pre-scindere rationē termini à ratione subiecti: patet consequentia à paritate rationis. Confirmatur secundo: possimus concipere formā, ut ordinem transcendentalem perfectibilem per ordinem ad materiam tanquam ad terminum, quin concipiamus materiam ut perfectibilem per formam, ergo tunc possumus concipere informationem ut perfectionem formæ, & non ut materię: patet antecedens, quia possumus concipere exercitiū illius ordinis perfectibilis sub illo conceptu tantum. Quamuis enim necessario concipitur materia ut terminus illius ordinis; tamen non concipitur necessario sub conceptu perfectibilis; sed ut terminat præcise illum ordinem; in quo conuenit cum alijs terminis, potest ergo concipi ut cum illis conuenit in ratione termini intrinseci: ut concipitur filius ut terminat relationem

patris, sub qua ratione non concipitur ut subiectum filiationis; quamvis per alium actum concipitur filius ut subiectum filiationis & patet ut terminus: qui modi sunt diuersi, idem in praesenti contingit.

§.45. Ergo materializatio formaliter solam perficit materiam, quia perfectio debet vñiri perfectibili tanquam forma subiecto, à quo dependet (modo explicato,) terminus enim in ratione termini non perficitur formaliter per modum, quem terminat, ut patet in Christo, cuius personalitas non perficitur per vniōnem creatam, licet illi intrinsece, siue per illam intrinsece vniatur humilitati: item in termino actionis & ipsa actione, quæ actio intrinsece vnitur termino, illumque intrinsece denominat productum, cum tamen terminus formaliter non perficiatur illa actione.

§.46. Rogas quod sit discriminē inter attin gere intrinsece ut terminū, & ut subiectū? Respondeo afficere intrinsece ut subiectū esse attin gere rem ipsam tanquam principium, ex quo fit terminus; ita generatio attin git materiam tanquam subiectum, id est, tanquam principium, ex quo fit forma; formam autē non attin git hoc modo, quia forma non fit ex se ipsa, de quo disp. 11. & ea ratione vno Hypostatica non attin git Verbū tanquam subiectum, quia vno non fit ex Verbo, neque Verbum attin git generationem vnionis, nisi valde remoto. Sicut ergo fieri efficienter ab aliquo est actionem ab illo oriri tanquam à principio per se influente in terminum sine mutatione sui, ita fieri materialiter ex alio, est actionē siue passionē oriri ab aliquo principio per se influente in effectū, cum intrinseca mutatione sui. Quia autem calor productus nō fit ex se ipso, sed ex subiecto, ideo calefactio non fit ex illo tanquam ex subiecto: quia idem est attin gere actionem ut quo in uno genere causæ, & attin gere terminū ut quod in eodem genere.

§.47. Dicunt aliqui, attin gere rem ut subiectum, esse illam attin gere ut principium, quod ad aliud refertur: ut terminū autē esse eam attin gere ut terminum, ad quē refertur res, ut patet in relatione prædicamentali. Hoc yniuerfim non probo, quia per actionem refertur effectus ad causam relatione transcedentali, & tamen effectus non est subiectum actionis. Item per actionem refertur

agens ad paſſum, & paſſum ad agens. Ratio à priori, quia relatio prædicamentalis extrinſece respicit terminum, fundamentum vero intrinſece; transcendentalis vero non ita: quia est exercitium alicuius actus primi, & ad proportionem illius reducit in actum sua principia. Ut actio est exercitium potentiae actiæ, quæ agendo non immutatur: item & est paſſio, per quam mutatur subiectum, & per quam producitur res in actu ſecondo, eftque relatio illarum omnium rerum: & refert agens extrinſece denominando, quin ut subiectum, patiens vero intrinſece immutando, terminum autem intrinſece affiendo.

§.48. Rogas, quo differant intrinſece denominare seu afficere, & mutare? Respondeo tunc rem denominari ab alia, quando non influit in illam ut principium: fi autem est principium, plus habet quam terminare, aut denominari, ſcilicet, influere. Principia Phyſica ſunt tria: efficiens, formale, materiale: quando ergo res denominat aliam intrinſece, à qua nec fit, nec materializatur, nec informatur, illam denominat ut terminum intrinſecum: hoc autem ex dupli ratione cognosces. Primum res aliqua denominat aliam per ſe & non per ſui causalitatem. Verbi gratia, generatio vniōnis Hypoſtaticæ non attingit Verbum, ſed tantum humanitatem; vno illa denominat verbum, ut terminum: humanitatem vero ut subiectum. Verbum quidem ut terminum, non vero ut principiū; quia personalitas non potest cauſare vniōnem niſi media eius generatione; hæc autem non attingit Verbum: humanitatem autem ut subiectum: quia recipit generationem vniōnis ut quo: & conſequenter vniōnem, ut quod. Secundo diognosces terminum; quando terminus attactus non influit Phyſice in rem attingentem. Ita calor eft terminus alterationis; quia illam nec agit, nec patitur: item ab illa intrinſece denominatur productus, de quibus infra. Tandem motus eft actus entis in potentia, terminus autem ut terminus non eft potentia, quia neq; eft actua, neq; paſſua quia non patitur ſeipſum, ergo non mutatur ut terminus.

§.49. Hoc quod dixi de materializatione, proportione dico de informatione, vel è contra, nam materializatio perficit materię

ut subiectum, formam vero ut terminum. Quare, cum ratione præſcindo informatiōnem à materializatione, vere coſcipio utrumq; extrellum vnitum per informatiōnem, quia intelligo formam vnitam materialē. Sed illa ratio vniōnis non eft tota eſſentiā vniōnis formaliter; quia in illo conceptu non clauditur materializatio; vno autē ad eſquate conſiftit in perfectione materię, & formę, quæ non reperitur in ſola informatione: neq; in materializatione ſola; ſed in utraque. Quare ſola informatiō cum eius extremis non eft complete hominis eſſentiā, ſed tantum eft coniunctio formę per modum subiecti cum materia ut termino, at vero ad completam rationem hominis requiritur perfectio vtriusq; extremiti. Quādo vero in illo conceptu informationis defideratur materializatio, non ideo defideratur, ut vniat praecise materiam, quæ iam intelligitur vniā per informationem, ſed ut vniat materiam illam perficiendo tanquam subiectum, quapropter illi duo conceptus vancant vniōnes partiales.

§.50. In vniōne Hypoſtatica ſecus continet, ſufficit n. vnuſ modus ſeſe tenens subiecti ex parte humanitatis, & termini: tunc intrinſece ex parte Verbi; quia ſola humanitas perficitur illa vniōne, quia vero Verbum non eft perfectibile per vniōnem creatā; ideo illud non attingit tanquam subiectum, neq; requiritur alijs conceptus vniōnis. Dixi autem illam vniōnem eſſe intrinſecā, ut opponitur extrinſece denominationi, quia vno non eft extrinſece denominatione Verbo, ſicut eft noſtra cognitione; aut noſter amor.

§.51. In d. 2. ſect. 2. dixi, quando duæ res vniuntur, & altera denominat alteram, denominantem eſſe formam, & denominatā subiectum: nunc rogare quis potest per vtram ex his vniōnibus forma dēnominet materię? Resp. per vtramq; ſimul. Conſiftit enim illa denominatio in perfecta vniōne, & communicatione materię, & formę; per quam communicationem vtraq; pars perficitur, hæc a. perfectio includit, & materializationem, & informationem: quauis autem deficiente non communicantur extrema perfecta, nec consurgit ea denominatio: huius ſignum eft vno Hypoſtatica, quæ ex defectu receptionis in altero extremo, neque eft informatio, nec materializatio. Objicis per

informationem est forma in materia tanquam actus in potentia; ergo illi communicaat suum effectum formaliter per illam; ite materializatio est receptio formae in materiam, ergo illa sola est denominatio forme in materia. Distinguo antecedens: est forma in materia tanquam actus in potentia perficiendo utrumque extreum, nego antecedens: perficiendo alterum; concedo: & nego consequentiam? Nam illa denominatio consistit in eo quod forma dicit per informationem, & materia recipiat per materializationem, de quo infra.

SECTIO VII.

*Utrum in composite sint duas uniones
sunt entia in uno?*

§. 52. **D**ictimes essentiam unitonis ad equate considerare in his duobus conceptibus informationis, & materializationis. In praesenti disquisitur, utrum isti conceptus sint distincti ex natura? Nullus dubitas. Non enim tenetem le ex parte materiae esse compositam, e partibus integralibus unitis conformatio, sicut qualibet res extensa.

Prima sententia affirmat in composite unam causulam esse unitonem essentialē non incidentem duas. Probatur primum: quia unito se tenens ex parte materiae eam unit formam; itidem unit formam materiae, ergo una simplici unitone unitur utrumque extremum; ergo superflius est alias modus distinctionis se tenens ex parte formae. Confirmatur, per unum modum unitur materia forma: ergo utrum illemodus unit formam materiae? Si unit: ergo nullus relinquit locus alii modo unitonis: Sinon unit, ergo non est unito, nam de conceptu unitonis est copulare, & coniungere duo extrema.

§. 53. Secundo, si illi duō modi realiter distinguuntur, poterit corrupto uno manere alius, in quo casu extrema manerent unita: quia habent unitonem, & non unita; quia carerent unitone: item esset compositum & non esset compositum; quia compositio adesset, & non adesset.

Tertio, per unum modum sit utrum compositum per se, quia per materializationem

materia recipit formam, ergo per illam formam recipitur; ergo per illam informat; patet secunda consequentia quia informare est recipi in materiam per unitonem, superfluit ergo informatio à materializatione distincta. Quarto, per unam unitonem Verbum unitur humanitati, & humanitas Verbo; ergo per unam unitonem unitur materia formæ, & forma materia.

§. 54. Illis argumentis respondebit quis, materiam per materializationem unitri formæ, non vero formam materiae: nam unitri est aliquid intrinsecum extremitate unito, materializatio autem est extrinseca formæ. Est enim implicatio in ipsis terminis aliquid esse intrinsecum alicui in ratione termini: terminus enim ex conceptu suo extrinsecus est rei, quam terminat; ut color visui. Contra, implicat aliquid unitri alteri, quia & hoc sit illi unitum Physice. Unio enim ex conceptu unitonis est nexus, & compositio duorum extremitorum. Implicat autem unam rem habere nexus cum aliis, quin ille nexus necesse utramque. Si. una categatur alteri, an hæc immunit est à vinculo? Confirmatur: unito est individuo duarum rerum: nam carētia unitonis est formaliter diuisio illarum (ut ostendam disp. 4. Meta.) Ergo per quamlibet unitonē sunt duas partes individuas; patet consequentia; quia una res non potest esse individua ab alia, si alia est ab illa diuisa. Quod adeo patet, ut nō egeat nisi apprehensione terminorum: nihil enim difficultius probatur; quam principia per se nota. Adde: materia est individua à forma per materializationem; ergo per materializationem facit unitum eam formam: quia individuo est unitas, & ubi est individuo, est unitas; at ubi est unitas est unum; ergo materia cum forma facit unum per materializationem; ergo per eandem formam facit unum cum materia. Patet consequentia; quia quod materia facit cum forma, forma facit cum materia: quia id significat effectum illud fieri ab utroque principio; quamvis ab utroque in suo genere, ut Deus cum aere causat lucem; item aer cum Deo; alter efficienter; alter materialiter. Quod in praesenti est clarum: quia facere unum cum forma est facere unum cum parte: pars autem unitur alteri; quia in toto per se, & non per accidens, omnis pars est unita: ergo per materializationem materia, & forma faciunt unum,

ergo

ergo verae sunt mutuo individua; ergo mutuo unita. Id enim sonat unito, id est, compositione.

§.55. Quod assertur, terminum ut sic esse extrinsecum, non placet. Primo quia verbum est terminus visionis Hypostatica, & cum illa componit intrinsece personam humanaam: quod non est verbo extrinseca denominatio, sicut est esse visum. Dicunt verbum vniuersalia visione identificata cum ipso verbo. Pater Suarez tom. i. in 3. part. disp. 8. sect. 4. §. Addunt aliqui, ait hanc solutionem esse improbabilem, & contra omnes Theologos. Quam impugnauit disp. 17. in 3. part. sectio. 3. a qua nunc abstinentur, secundo quia productio caloris illum attingit pure, ut terminum; & tamen non est illi extrinseca denomination, ergo. Dicunt actionem esse denominatione intrinsecam termino; quia essentialiter petet cum illo in loco coniungit. Contra, ergo iam esse terminum ut sic non est extrinseca, sed potest esse denominatione intrinseca, ergo sicut terminus intrinseco attingitur actione, forma intrinseca accingitur, ut terminus materializatione, ergo vnitur ut terminus intrinsecus, quod tu negas. Contra secundo propinquitas localis est extrinseca denomination. Nam vbiatio actionis nihil est in termino, sed singula habent suas vbiaciones. ut vbiatio visionis non est vbiatio materie, nec illi inheret, ergo haec non tribuit intrinsecam denominationem materie aut formae. Deinde Deus ex suo conceptu necessario est indistans a creaturis, & tamen DEUS & creatura sunt mutuo extrinsecæ denominationes. Quod patet ex visione intuituæ creature, ut etiam quod necessario supponit propinquitatem Dei & creaturæ; quia illam cognoscit ut existentem, sed ex proprio conceptu visionis divinitate petet esse in eodem loco cum suo obiecto, & tamen est illi extrinseca denomination, ergo necessaria indistinctio non dat rebus de nominationem intrinsecam. Probatur minor, primo quia ex conceptu cognitionis Dei sequitur esse in omni loco; quia omnia diuina sunt in loco per immensitudinem. Nec enim actio est ipsa individuatio deo; sed ex illa dimittat; secundum ex cognitione Dei sequitur esse in eodem loco; ab omnibus, quia est per immensitudinem secundo probatur eadem minor, quis cognitio

intuituæ Dei iam supponit propinquitatem DEI & creaturæ, ergo petet esse in eadem propinquitate Dei & creaturæ, patet consequentia, quia petet esse in eodem loco, in quo Deus, quia petet esse in ipso Deo. sed Deus in ratione agentis petet indistinctiam a termino, ergo & intuitio Dei.

§.56. Tandem, quia actio facit rem esse, cum antea non esset; quod magis intrinsecum est termino, quam esse visum. ~~Primitiva~~ ~~fatione~~ ~~essentialiter~~ requiritur propinquitas causa & effectus; quia ex causa aliquid intrinsecum appingitur effectui: quod non appetigeretur, si distaret. Quod si esse productum esset extrinseca denomination, cur ea non daretur distanti? Sicut extrinseca est alia denominationes dantur. Addere, per actionem dependere terminum a materia, pendet autem intrinseca; quia materia causa est intrinseca; ergo actio est intrinseca, ut quantum in materia, quam termino, quia est ratio intrinseca causandi.

§.57. Potest ergo terminus esse intrinsecus et terminata. Quia modus potest se ipso vniuersali cuius rei, etiam si in nullo genere causa Physica ab ea pendeat. In ijs enim duobus conceptibus, que immutatur repugnantia. Animus vnitur corpori, a quo Physice non pendas. Dices pendas vniuersalem. Contra, non solum vnitur vno, sed etiam multis. Dices visionem pendas ab animo. Contra, quia vno vnitur animo ab illo pendens, ut non propterea animus pendas a corpore, & tamen illi vnitur intrinsece, ergo ut res aliqua intrinsecæ vniatur, non obligat Physicam ab ea dependenter. Tamen creditur vno ut fieri posse ostendam disputari, tunc actus vnius extremus, & actus ab illis non pendas. Imma in ipsa visione aliud est vnius, quod facit se ipsa, aliud pendere, quod habet a generatione, cur ergo modus non vnitur rei intrinsecæ, licet aliud non causetur materialiter? Nam vno se ipsa vnitur ut quo animo rationali, quoque est essentiale visionis. & tamen se ipsa non pendet, ut quo ab animo, nec actu dependere est de eius essentia, sicut actu vnius ergo diversa sunt vnius, & dependere ergo poteris modus vnius intrinsecæ alicui rei, qui ab illa pendeat ut subiectum, hoc autem est vnius in ratione termini intrinsecæ.

§.58. Argumenta ergo posita §.55, haud

difficile. Solues ex sectione 6. à 6. 43. Ad primum argumentum distinguo antecedens, vno se tenens ex parte materie illam ut subiectum unit formaz tanquam termino, cetero antecedens, nego tamen unire materialiam tanquam subiectum, & formam similiter tanquam subiectum per illam perfectibile. Recognosce illa verba §. 49. quare cum ratione praesciendo, quæ enim ibi dicta sunt de distinctione rationis inter materializationem, & informationem, applica distinctioni reali inter eosdem conceptus; hinc nego consequentiā, quia alius modus requiriatur non præcise, ut vniat formam tanquam subiectum illam perficiendo. Ad confirmationem respondeo materializatione vniuersitatem, ut subiectum, & formam ut terminum, requiri autem informationem, quæ forma vniuerit ut subiectum.

§. 59. Ad secundum argumentum, omissa disputatione de possibilite casis, negatur sequi illud absurdum: nam si maneret sola informatio, exempli gratia, manerent quidem extrema vnitate non perfecte, sed imperfecte, alterum ut subiectum, alterum ut terminus. Similiter esset compositum incompletum, quia tantum haberet perfectionem vnius extremi, vnde compositum illud non esset simpliciter homo, quia homo includit materialiam, formam, & virtusque perfectionem. Nam ad completam compositionem & vniōnem requiruntur vno perficiens omne extreum perfectibile per vniōnem. Qui vero hoc arguento mouetur, negent tamen distinctionem rationis inter utrumque conceptum (quod facient sine fundamento) nō argumentenatum, siquid virget distinctionem realem, eodem modo vngit distinctionem rationis, ut applicanti patet.

§. 60. Ad tertium, patet ex dictis ad secundum illud non fore compositum perfecte, neque hominem. Ad probationē verum est probatur materializationem materiali recipere, & formam recipi, negatur tamen consequentia secunda, quia informari non est recipi in materia formaliter, sed perfici vniōne per ordinem ad formam, seque illi hoc modo unire, itaque à materializatione materialia, & nominarū recipi, & formam recipere, quia hoc est interim secundum majoritatem ut subiecto, formam vero ut pure termino: informare autem est recipere in se vniōnem, in-

formari vero illam terminare, at communicatio effectus formalis perfecta, & completa est se dare materie, & ab illa recipi, vt enim nihil absolute datur, dum non admittitur, licet offeratur, ita non communicatur effectus formalis, nisi per receptionem, unde corpus cum sola informatione non erit vivens, sed tantum terminans vitam, quia vivere addit perfici in ordine ad vitam.

§. 61. Ad quartum nulla est sententia cōsequens, quia verbum tantum est vniabile ut terminus, non vero ut subiectum, immo inde retor quo argumentū, quia vno verbi autem habet distinctionem etiam rationis, quia illa vno semper intelligi. ut eodem modo, semper tendens in verbum tanquam in terminum, ab humanitate tanquam à subiecto. Hoc autem oritur, quia verbum divinum est incapax ut perficiatur per vniōnem, & ex illa incapacitate oritur simplicitas vniōnis, etiā ratione nostra, ergo ex capacitate formaz, & materie ad recipiendam vniōnem, per quam perficiantur, oritur distinctione realis vniōnum, sicut oritur distinctione rationis.

§. 62. Quinto arguunt, non esse de ratione vniōnis ut sic esse compositā, ut patet in verbo & punto continuatio: ergo. Relpōdeo vniōnem ut sic abstracti ab essentiali, & integrali: conservati autem per proprias differentias, quibus non conueniunt eisdem proprietates. Item essentialis vno est completa, & incompleta. Vno completa est simplex, quando perficit omne extreum perfectibile, tunc enī omnia incompleta accipiunt suum complementum, talis est vno hypostatica; quæ complet solam humanitatem; idoque est simplex, ut vno compositi naturalis est composita, quia una sola non compleat utrumque extreum. In continuo dico esse duplex punctum eandem ob causam. Nonnulli, cum hic negassent existatis magnis tragedijs compositionē vniōnia, eam admisere in continuo coacti dissoluere argumenta ab ipsis effecta, in continuo autem nulla ratione potuere moueri, quæ hinc non esset communis: siqua vero esset differentia in continuo, esset neganda duplex vno, & adstruenda in alijs.

§. 63. Dico igitur informationem, & materializationē esse duos modos realiter distinctos. Probatur primo, in animo rationali, cu-

li, cuius informatio est spiritualis, ut ait P. Vazquez tom. 2. prima partis disp. 188. n. 7. quia recipitur in eodem animo tanquam in subiecto quapropter materialis esse non potest, ut probabo infra disp. 5. & disp. 4. de anima (a fauente Deo.) Materializatio vero est materialis, quia pendet a materia tanquam a subiecto, ergo in homine materializatio & informatio distinguuntur realiter, patet consequentia, quia idem modus non potest esse spiritualis, & materialis, nisi ratione distinguatur pars. Itaque efficacia huius argumenti sumitur ex dictis sect. 4. unionem compositi naturalis recipi in utroque extremo tanquam in subiecto.

S. 64. Dices primo, si unio partialis animi est spiritualis, ergo quauis corporis parte adueniente, aut recedente mutatur tota informatio, consequens est falsum, ergo. Primum negari posset maior, multi enim conantur, aliquos modos spirituales constare partibus, ut P. Suarez ait de vocatione angelica, quos ramen impugnabo disp. 2. de anima. Secundo responderi potest negatio minorum: sicut enim nullum est absurdum in continuis crebra punctorum corruptio, & generatio, ita neq; in nutritione hominis crebra acquisitione, atq; destructio unionum.

Dices secundum, eam informationem non attungi virtute naturalis agentis. Primum id nullum esset absurdum. Dicinde est falsum, quia homo media anima potest efficere unionem in alia anima.

S. 65. Secundum probatur, exemplo relationis praedicamentalis, quæ in sententia communi distinguitur a fundamento & termino, ut à me ponitur unio: relatio solum non est fundamento, quod refert: termino autem non inest (ut patet sine controversia) ergo unio, qua materia unitur ut subiectum solum inest materia, & non termino, nempe forma. Probo consequentiam, quia unio est relatio transcendentalis materie ad formam, non secus ac paternitas est patris ad filium. Immo multo nobilior est hæc relatio, quia est actuale exercitium ordinis essentialis materie ad formam. Dices primò, relationes praedicamentales esse distinctas, quia possunt esse in diversis locis. Contra, posse esse in diversis locis oritur ex distinctione, si enim non essent distinctæ non possent in illis esse. Adeo multas esse relationes, quæ nec dividuntur

possunt loco separari, ut relatio causæ & effectus inter potentiam, & actionem vitalem. Dices tertius, unionem esse intrinsecam utram, extrémum, secus relationem. Contra, id probat terminum unionis esse intrinsecum, non tamen probat terminum esse subiectum, nam retento conceptu relationis ut sic, differt uno, quia connotat intrinsecum terminum, alia vero relatio extrinsecum, quin terminus unionis sit subiectum illius: ergo ex nullo capite colligitur terminum esse subiectum. Non ex conceptione relationis ut sic, nec ex differentia huius, ergo ex nullo.

S. 66. Dices tertio, relationem praedicamentalem non esse distinctam ab extrémis. Contra, si distinguatur ea et ratio in fieri datur, ergo ut de vocatione, quæ distinguuntur. Dices quartum, non esse multiplicandas uniones. Contra, quia cogit ad id conceptus relationis. Dices quidem non repugnare unam unionem esse in utroque extremo. Respondere, Nam rem forte posse esse in duobus tabernaculis, non tamen a relatione alterius referendis, in multis, ut in corpore & animo non tam illa mutuo referendo, sed illa ad obiectum. Actio autem, licet est relationis agentis auctoritatem, non est auctoritas auctoritatis agentis, nisi in quantitate agentis patientis. Tamen in rigore potius refert habere unam a gerenti. Questio tamen est de nomine: relationes enim transcendentalis possunt esse utrinque ex suis principiis, & illa extrinseca referre, prout pugnantiam confirmat soliditatem locorum, sed quia virtus referuntur in tria species ad aliud quidem si vita relatio praedicamentalis potest esse subiectum in fundamento & termino, non dicam de ratione: secus vero, illa non potest.

S. 67. Ut autem difficultas exhibetur ad utram, actionem extrema est relationem interagens & patientem. Separare hanc ut subiectum. Nam relatio patrum distinctionem problem inter extrema relata, sed actio ex se non petit distinctionem realiter in utroque agente & patiente (ut ostendam disp. p.) ergo actio utriusque non est relatio agentis ad passum. Confirmatur in creatione, quæ sit sine subiecto. Quando vero agens & patientes realiter distinguuntur, tunc actio non est proprie relatio utriusque, nisi forte ex speciebus sua differens.

terentia perat essentia liter distinctionem vtriusque. Tunc autem refert extrinsece agens, quia aeterna, ut denominatur agens, non est illius perfectionis exercitum, aut relationis perfectio agens. Si autem est imperfectus, illud perficit, non quia est agens, sed quia patiens, actio ergo vitalis ponitur a multis in corpore & animo, tunc autem non refert animum intrinsece ad corpus, vt denominatur agens, sed materialiter est patiens, vt autem & corpus & animus patiuntur, non refertur mutuo, sicut non referruntur duo corpora habentia eandem albedinem. Hec dixerim pro illorum opinione, me autem non vrget obiectio affirmantia actionem vitalis materialem esse in solo corpore non vnging animo. Quia vera unio intrinsecum corp. suo conceptu est in se et a perfectio vtrius ex tremi, semper est intrinsecum exercitum, quod in perfecto est, non a aliud vtrius ex terminum suum patiuntur, refert partem ad filium. Ex quo potius in illa sententia tamen est in Catechismo dicitur, Relatio est res ipsa secundum naturam, non secundum modum etiam intrinsecum agens. Et sic est in se, non a se, non a se, quod est ad quod non intrinsecum agens. Secundum relatione de significante rebus et de significata rebus, est res ipsa, ex quo est refert. Relatio est res ipsa, tamen in heretice, qui tunc agere agit, est termini & aliquando ab universo in materia ab extrema conceptus, refert. Quod illi est secundum agere, ex parte eius in pluribus, et relazioni praedicta a conceptu et ergo significato referendo subiectum in termini. Quod hoc est ex conceptus vniuersis redire, id est res ipsa, ut addicetur, ex parte conceptus actionis, immo cetera relationes transversales in his quae conuenient cum prædicto conceptu, non est perfectus subiectus, tamen per agere agit, tamen agere & modus significandi mobiles sunt, non tamen termini, sed modus significandi. Et si huiusmodi iunctio vniuersis significandi modis, non est nisi vnde est illius invenire. Tunc dico, ut dicam, quod perfectio non est in conceptus vniuersis, non in termini, nequod omnino significandi modis.

indivisa in se; etiam vno, ipsa est indivisa a partibus, quod vero inter se non vniuntur vnuiones quid refert? Nam compositum dic naturam in resto, & compositionem in obliquo: natura autem completa semper est vna, quia est indivisa in se; quia habet vnuionem in se. Item illa individualis est, etiam indivisa a partibus, quas vnit, & illis communicat suum formalem effectum, nec egerit alia vnuiones, nisi ad suas partes, quae vnit sunt vnum, sicut vnuiones inter se non sint vnitae. Quia tamen non faciunt vnum per accidens, quia per se spectat ad compositum, nec sunt aggregatio, quia vniuntur partibus, & inter se vniuntur remote per partes. Rogas, an possimus philosophari de vnuione sicut discimus? Respondeo non posse, alioquin in infinitum abiurimus: nam illa vnuiones non possunt continuari. vnuica vnuione simpliciter rationem eandem, propter quam materiam & anima non vniuntur vna, sed pluribus.

Mihi est, quod videtur, quod hoc obiectum non possit esse, quia recipere a deo efficax principium argumentum ad probandum in ceteris compositionis informationem, & materializationem esse distinctas realiter, quia posset quis dicere recte posse in ceteris cogitationibus unum terminum esse perfectionem extremitatis & in uno subiectari; nihil si tamen genitus ex vnuione bonum argumentum & formatum quia omnes rationes aduerfariorum iam infringuntur in homine. Dicces posse quem non moueri illis rationibus, sed haec speciali, non esse multiplicandos, nolgo ligae necessitate. Contra, quia de ratione informationis esse recipit in sola forme, & terminari ad materiam colligitur ex animo rationali, quicum in ratione formæ, & modo informandi conueniat cum exterioris formis conuenient in recipiendo informatione & materializatione terminanda. Neque hoc in illis necessitate, quia si etiam cetera formæ non tantum distent a materia quam anima, sunt tamen valde diuersæ rationibus a materia, vnde unaquaque suum habet perfectionis genus distinctum, neque inde modus potest esse perfectio subiecto, sicut vnuum suis vniuum. Nam ad distinctiorem recipere modorum sufficit diuerbras, quia vnuquisque afficit extremum suum illud perfectiendo. Neq; refert actionem

realiter non distingui à passione, quia entitas actionis non est intrinsecus nisi per se. In ratione subiecti illudque tantum perficit. Secundum autem argumentum communius est.

Confirmatur, quia si esset unus modus indisibilis non posset recipi in utroque extremitate: consequens esse falso probatum est. sectione ergo. Probatur major, quia materia sufficeret ad causandum unum modum materialiter sicut sufficit ad formam materialēm, sed potius una causa adequata in uno genere, non potest alia in eo genere simul cum illa concurrere, ergo.

§. 73. Rogas primo, cur terminus in ratione termini non perficiatur per visionem? Iam reddidimus rationem a §. 45, quā confirmos, quia perfectio, quando recenter aduenit subiecto, illud impunitat; nam perfectum, & imperfectum diuersa sunt mutationes: at terminus in ratione termini non mutatur per eum modum, cuius est terminus. Nam talis modus non est modus termini, & probatur, quia si esset motus esset actus, & terminus esset potentia illius: nam motus est actus entis in potentia, pro ut in potentia, terminus autem sub ratione termini non est potentia, quia neq; est potentia activa, neque passiva, ergo, & h[ic] est ratio a priori propter quam Verbum omnium non mutatur per visionem hypostaticam. Dices accidentia Eucharistie esse mutata, quia se habent modo aliter quam antea se habebant. Adverte accidentia in substantia panis esse subiectum suæ visionis, & quia in Eucharistia admittunt hanc visionem, ratione illius subeunt mutationem priuatiuam: at vero non mutantur ex eo quod iam generentur, iam creentur: quia non se habent aliter in ratio-

ne subiecti, sed tantum in ratione termini. Amittunt autem aliter se habere in ratione subiecti, & se habere aliter comparatione sui actus, nam mutari dicit subiectum, quod autem non est subiectum, non est sub illico terminis. Sic defendi Verbi immutabilitatem per visionem, pars disputationis 17.

§. 73. Inquiris cur modus spiritualis non possit subiectari in re materiali, & possit illā attingere in ratione termini intrinseci? Quia omne quod recipitur ad modum recipientis recipitur, & quia subiectum est vera cœla rei, ideo participat eius imperfectiones: at vero non fit extermino. Quia propter visionem Corporis Christi ad verbum est materialis, quia licet terminatur ad rem spiritualē, subiectatur in re corpore.

§. 74. Hanc questionem nullus ex antiquis attigere, e nos tristis neoterici partum huic, partim illi subscrivunt opinionem. Pater Suarez i. Metaph. disp. 13. lect. 2. n. 1. docet probabilibus esse in compositis omnino materialibus visione tantum esse visionem, cum taceat de hominis visione, eam videtur censere esse compositam, & disp. 15. lect. 3. num. 11. dicit visionem hominis educi de potentia materia, & forma. Virde colligo enim sentire eam esse compositam, quia est partim materialis, & partim spiritualis. H[oc]e enim disput. 14. lect. 3. num. 35. alitem materialēm non educi de potentia rei spiritualis. Item tom. 1. in 3. part. disput. 1. lect. 5. probat a Verbo non modo assumptiones materialēs, & formam, sed etiam carum visionem, de qua loquitur, ut de pluribus visionibus.

Ex parte vero visionis materialis, accedit ad hanc questionem, quia in re corpore, quae est subiectum, non potest esse in re corpore, quae est subiectum, ut est in re corpore. Ex parte vero visionis spiritualis, quae est subiectum, non potest esse in re corpore, quae est subiectum, ut est in re corpore.

DIS-

DISPUTATIO VI.

De composite.

Partibus, & unione explicatis, compositum superest explicandum.

et scilicet ex hoc se est.

SECTIO I.

Sit ne compositum ab utraque parte distinguitum?

Diximus supra, unionem esse compositionem; et autem compositionis summa pars est unum positi, vel coniunctio plurium rerum, unum terrum constituentium. Compositum autem erit partes illae, quae compositione afficiuntur, nam compositum dicit formaliter compositionem, & partes componentes, quae a compositione composta denominantur, id est, sumus positi, ut enim album ab albedine, & unitum dicatur ab unione, sicut a compositione compositum. Illud ergo denominabitur compositum, quod intrinsece afficitur compositione, hoc autem esse partes inde patet, quia illae recipiunt, & terminant compositionem, ut fuisse probauit dis. 5.

Dices, unquamque partem esse complicitam, quia utraqueq; sumus cum alia ponitur, sicut dicitur ypsa, hoc autem est absurdum, ergo. Respondeo, spectata nominis etymologia, & unde deriuatur, verum esse, quod infertur: at vero communis Philosophorum usus, eam vocem usurpat pro utraque parte sumus cum unione, partes vero non vocat compositas (nisi duam illę alii partibus content) ad significandam rerum simplicitatem.

5. 2. Ex hac ratione compositi videtur inferri totum compositum includere utramque partem & compositionem: prater illas autem nihil addit, nec ratione disiunctum, ut recte Durandus affirmat in 3. dist. 2. quæst. 2. num. 12. Ita Aristoteles 4. Phys. cap. 3. tex. 23. non enim, (inquietus) a partibus diversum est

totum, primum patet, quia compositum diciatiquid pro materiali, & pro formali. Pro formali compositionem, a qua denominatur, ut album ab albedine, pro materiali ipsas partes, quae compositionem recipiunt, & ab ea denominantur, ergo compositum includit partes, & unionem. Prater hæc nihil includere patet, quia postea compositione & partibus secluso, quocumque alio intelligatur compositum, ergo præter partes, & compositionem nihil addit compositum. Probatur antecedens, quia postea veraque pars ex compositione, ponitur adiquata materia & forma compendi, quia compositione, quae ex forma nullum habet subiectum præter partes, que sunt materia compositione aucta, ex forma postea denominari componere. Ergo postea compositione & partibus, intelligitur adiquata materia & forma compendi. Confirmatur, unitum nihil addit supra unitem, & partes unitas, quia partes de nominantur ab unione, quae in illis solis recipiuntur, præter quas nihil aliud ab unione denominatur unitum, sed unitum & compositum sunt idem re, & ratione formaliter, ergo compositum nihil addit supra unionem, & partem utramque, minor probatur: quia unitum dicit partes sumus coniunctas cum unione, hoc autem est compositum, ergo.

5. 3. Secundus probatur intentum, quia postea in homine, verbi gratia, materia, & forma unitis, intelligitur sufficiens principium sentiendi atque discursus, secluso etiam realiter quo cunque alio, ergo & intelligitur sufficiens hominis essentia: quia hæc adiquata consistit in principio sentiendi, & discurrendi. Probatur antecedens, quia animus rationalis habet sufficientem virtutem ad discursum, ad quem eget in via sensatione, quæ pender ab organo materiali, cuius sensations principium actuum adiquatum est animus, passum materia prima organizata. Ergo positus in homine cor-

pore & animo, intelligitur in homine sufficiens principium sentiendi, atq; discursus.

S.4. Tertio, quia id, quo dicas compositum supra partes, & vniōne addere, aut est simplex aut composite? Neutrū ergo ad hanc esse compositionem patet, quia etiam nullud cōpositum distinguetur a suis partibus, qux effont distincta à materia & forma, neque in infinitum abinētur, nec potest esse simpliciter, quia a compositione repugnat simplicitas, quā dicitur in cōglitione em parte. Quod ab hinc dicitur. Dices compositionem compōni, verbis genitiva, corporē & animo rationali, & supra illa, aliquid addere, scilicet integratam, & totallitatem. Cetero, vel corpus, & animus est tota quidditas illius compositioni, vel igitur, si primitur, ergo ad eam cōpositum sive cōpōtētia, & taliaque partes & rationes, salvoquin non confundat in eis ad eam illius quidētus, si securitatem sequitur primo, hanc materiæ essentiam non confundere, ad eamque in corpore, & cetero viriis, quod est contra cōm̄itentes Philo sophorum sententia, & Aetherius suis in symbolo asserta, ut sunt corporē, & anima istūm, ita deus & homo nūg. Christus. Secundum dicit ille parte quidētus, quam vocas integratam, reddit hoc tertium argimētum, quod ex illa & suā materia & forma, refutat cōpositum, hoc autem cōpositum, distinguuntur ab illis partibus, scilicet materia, forma, vniōne, & integratate, & sic in infinitum, quod si cōpositum ab his nō, distinguatur, ergo totum non distinguatur, ab omnibus suis partibus, vñis, quae sunt, materia, forma, vniōne, & integratate. Dices distinguitur materia, forma, & vniōne, non autem ab his suis cōstitutis integratate, Cetero, est ergo absolute totum non distinguere a suis partibus, sed ab aliquibus, nam, licet distinguantur, materia & forma, non tamē distinguatur ab omnibus suis sumptibus, at non solum in materiali, formali, & ratione cōparatis, sed potissimum in proportionib; & analogiis, non in aliis modis distinguuntur, ergo. Quare sicut per nūc partem, quam vocas integratam, cōsidero, quod distinguatur a sua forma & vniōne.

S. 5. *Ceterumque ad quod adcesserat pars
tibam, & in istis pertinet ad hominem. Con-
tinuit, vel non? si accidit, non est quis per-
natur. Si per ihu, & etiam secundum ihu, vel patrem
(ago de ihu) remittitur, vel liberata a corpore
animo, & vniione si primum, et si in materia.*

& animus nō sunt de hominis essentia, quia
hac perte consistit in sola illa integritate di-
stincta à materia, & forma: si secundum, ergo illa integritas simili est cum corpore, & ani-
mo hominem constituit, ergo illa non est
totum, sed pars totius: tunc sic primo, ergo
iam totum non distinguitur à suis partibus
vnitis, quia per se homo non distinguitur à
materia, animo, propiore & totalitate, quia per
tes uniuersitatem partes. Non ergo cur su-
prapartes & syntheses aliquid addeantur. Se-
condo, si sequitur pars sua in se sunt, quia to-
talitas est pars hominis, ergo coquita quod
resultat ex illa & ex aliis partibus distingu-
tur ab illis: rursus illud totum habet aliam
totalitatem, ita quod si uero distinguitur il-
lud uero non ex aliis partibus distinguuntur
quod respondeat extensio eius forma & uirtute
abilitate, hanc fere certitudinem dicit Thomas & Alex-
andri: Discretio scilicet pars quae se ferat, &
sequitur Pater Suarez 2. Metaphysica 16.
secundum uero propositum obnuptus est. c. e.
-alis: Calculatur a parte, per quae est pars
versus ad secundum similitudinem & quantitatem
in 3. disceptatione: Quia enim ad secundum
enunciatur pars habere quoniam pars est pars. P.
Suarez supra num. 2. & Conimbricensis 16.
Physicam. quia in laeti uero quod est in materi-
aliitate, & in extensione corporis non est separata
quid tam id est secundum à partiis, & ex quo
probatur prima, quia compositionem de-
bet esse in unitate, quia si pars secunda est una
sed materia, & forma unita simpliciter sunt
plura, ergo compositione non est materia &
forma unita. Quod argumentum non placet ap-
prehensioni, quia materialis, & formae
per se sunt distincte, & secundum secundum
secundum negabatur ut patet ex 6. 1. discepta-
tione, ergo quod pars corporis est pars est pars
vno et unitate illius distinctionis: inuenio argu-
mentum hoc ex parte, & dubium praecidit uer-
itate definitio corporis habere unitum, & pars non
liu[m] corporis non est pars, & pars non est
compositione est unitum corporis, ut per acci-
dendum est generatione, non est una sim-
plex sed est pars ex quod in partibus quan-
titate & propriae uerbi generalizatio est, &
tertia informacione, quod binatio est complexus
genitio est, & est simplex, & sufficit
enim seruari in primis formaliter, quod esse compo-
nere, & ex parte corporis est pars.

ficus; item ad minores; materia & forma sunt plura partialia & simplicia per se vel compo-
situm. Immo intelligi non potest vnum
compositum sine parte non distinguenda; quicquid
expressis Apostolus vbi Corintios 12. consi-
milla, (inquit) *membra vni sunt corpus;* & quod
dixit Athanasius, *sicut corpus animalium
sum habet ydae propositio nes esse sunt falsa;* si
totum quod est aliud supra pars; si tunc
habet ipsa gaudia & corpora propria sunt
per se omnia; id est, non solum anima
esse, sed etiam & esse in diversitate, ut diffe-
re de diverso (ut Metaphysica dicitur) ad sensuum
diuersorum esse rationes, ergo esse rationes est
essentia animi, et rationes sunt materialiter in hunc
de multis comparato, & rationes exinde ha-
bent diversitatem in diversis plurimis partibus. Et rationes
naturae, & rationes causationis & actionis sive operis
poterunt esse proprias. — *Natura enim pri-*

*S. 7. Secundo mouentur rationes materialiter
formae, & vnde sunt ad quatuor causas dominicas
materialiter, scilicet in ratione tenaciter, in ratione animi
convenientiae, & ratione causationis & actionis, ergo
in ordinatio. & tunc in qua ratione?*

*Hoc arguitur difficultate videtur, ut
comparatione talius rationes vnde rationes
secae. Sed ad hoc respondeat, ut in aliis compo-
sitis causa non ratione, ut in aliis ratione
materialiter, sed propter causam adiquatam
a seipso distinctam, non ad aliud se adiuvare, huc
Deinde horum, ratione sunt, & copularum
sunt adiquatas rationes causae actionis, rationes
separatae rationes causae rationis, & rationes
rationis & communis, & ad aliquatas rationes
in operibus, &c. propter rationes causae rationis
materialis effectus. & rationes potest summa
traquaque pars; nec copularum, quia sic acci-
soris restantem causam in effectu. Sed alia
que rationes debet distinguere, sunt rationes
rationes distinguuntur rationes & rationes rationis.
Cognito autem adiquata ratione compositum, &
solidatum, & deinceps sumpta, concedo me-
iorum ratione causa materialiter & copularum
simpliciter, negatur materialiter, quia sic non sunt
causa compositi, sed ipsi sunt compositum,
ut etiam patet in hec duo lapidum, quae
nullus distinguere omnibus partibus, o-
mnes enim lapides aceruati, non sunt cau-
sa acerui, sed aceruus ipse, omnes autem*

lapides chrysostomipili, & componunt acer-
uus, non ipsi, sed in aliis materialiter.
313. Dices, rationes solidarum est causa partialis
et compositi, & causa forma ydae, & ergo rationes si-
miles est grauia & aliq. idata. Distinguendo conse-
quentia, est causa adiquata subiectiva vni-
tatis, illam insinuante recipiendo, & sub ista
ratione est causa adiquata compositi, sicut
Deus est causa sufficientis illius, qui efficit v-
nitatem ydae consequitur negotia
men de causa adiquata intrinseci consti-
tutae et compositum. Tertium enim non co-
ponitur ex causa adiquata. Materia enim &
forma sive causa & causa adiquata, dis-
tinguitur, ut est pater illes nullam ha-
bent et aliis nullum amittunt. —
314. Dicendum est rationis propria generalis. Di-
stinguuntur causa rationis partialis & expicit
totaliter, & pars rationis intrinseci par-
tialis ydae recipit rationem, sed aliud com-
positum, & potest et compositum, non ut
causa rationis pars, sed pater constituentium &
constitutae per se, & pater constituentium &
intrinseci rationales & causa facit quantum
parte, pars vero compositum est causa ad-
iquata, rationes vero pars ut unita iam non
est pars, sed totum: ac proinde non possunt
nisi de se esse proprie, sed constitutere, se in-
trinsico composito, & de manendo es-
se solidum, & de se recipere rationem ydae.
315. Rationes quidem & formae sunt adi-
quatas & conceptus compositi, non tamen
causa adiquata, quia causa dicit ordinem
ad effectum distinctum. Nec contrarij diffi-
cultates existunt, qui hoc illorum argu-
mentis, ipsorum agere scimus. ex illorum opini-
onis intergras portentur ad compositum,
rationes pater. Confirmatur, coniunctum
estimatis, forma, & unitio constat adiquata
ex illis omnibus, non tamen causatur
adiquata, itaque materia, forma, & vni-
tote conceptus adiquatas compositi, & in
hoc sensu causa causat adiquata, id est, ad-
iquata essentia, ac proprie non sunt causa
adiquata, nec totalis, quia causa pre-
prie est ad aliud, dicitur autem materia causa
partialis, quia est pars compositi, quod
componit simul cum aliis, & sic respicit a-
sim com partem, & totum: non tamen
causat totum: ut totum simul cum for-
ma, & unitio, sed dicitur causare totum,
quia causat aliam partem, & formam
materia-

materiale, & vniōrem. Sic totum habet causam materialem, quia habet materiam, quae est subiectum forme, sic autem causalitas vnius partis circa aliam tribuitur toti. Item materia & forma sunt causa totalis compositi, non quia simul vnit causent compositum: non enim causant, sed constituant: sed quia in illis clauditur adæquata causa: nam materia est causa forme materialis, & forma est causa materie, & præter has non est alia causa in composito. Quod igitur est discriminē inter totum per se, per accidens, & aggregationem? Hoc aggregatum sit sine vera vniōne, accidentale per accidentalem vniōnem, totum vero per se, per substantiālem vniōnem.

Aristoteles vero, quando distinguit totum a partibus, intelligitur de partibus disiunctis, non copulatè sumptis. Quando vero dicit, *bistria, non esse sex*, vult sex componi ex sex unitatibus unitis; non vero ex duobus numeris ternarijs, qui ut sic non unitur, sed sunt separati.

§. 10. Immo vero existimo, compositum nec ratione distingui a partibus unitis, quia implicat concipere cum fundamento in re compositum sine partibus unitis, nec partes unitas sine composito, & explicite concipiatur homo, cum concipiatur corpus unitum animo, & corpus unitum animo, cu concipiatur homo. Nam, si concipio corpus & animum unita, ergo concipio duas partes simul positas per compositionem, quae est vnio, ergo totam essentiam compositi, quae nihil est præter compositionem, & materiam, quam denominat, & concipio unitum, quod probauit esse compositum. Item, cum concipio hominem, concipio eas duas partes, & vniōnem, cum quibus secluso alio est totum: quia est principium discurrendi, ac sentiendi. Omnes denique rationes, quibus probatur, non distingui realiter totum a partibus, probant nec distingui ratione, sed solum ratione, & Grammatico discrimine, non Philosophico.

§. 11. Dices totum generari, & non generari partes unitas, & fieri compositum, & non fieri partes unitas. Respondeo compositum, & partes ut unitas fieri eodem modo, partes enim non sunt simpliciter, sed sunt ut unitæ, id est, sit vnio, à qua ipsæ dicuntur unitæ. Vnde sit compositum, ut quod, com-

positio vero, ut quo. Dicitur autem, & vere ita est, per eam actionem torum fieri, quia per actionem illam sit vnio, sicut sit album per dealbationem. Vnde non sunt audiendi, qui negant totum propriè non fieri, antequam fieri solam vniōnem, quod & est contra communen Philosopherum, ac Theologorum sensum, & contra rationem, quia ante vere non erat totum, & per generationē vniōnis vere est totum, ergo per illam generationem vere sit totum. Confirmatur, Beata Virgo vere genuit Christum, quia attigit vniōne partium humanitatis iam subtilissimum in Verbo, per quam vniōnem fecit hominem, componendo per illam, vel hinc ponendo utramque partem.

§. 12. Rogas, cur productio materie, aut forme non dicatur productio totius, secus vero productio vniōnis? Respondeo, quia illa actio est productio totius, quæ productrationem formalem compositi, quia est ultima actio, quæ non potest esse, quin sit formaliter compositum: productio vero partium potest esse sine composito, sicut illi dicunt facere album, qui facit vniōnem, quia per eam actionem ita sit album, ut repugnet non fieri. At per productionem albedinis præcisè non sit album, quia potest fieri separata a subiecto.

SECTIO II.

Vtrum compositum habeat aliquid præter materiam, formam, & vniōnem?

§. 13. Videlicet compositum nec ratione distingui ab omnibus suis partibus unitis. Videamus utrum istæ partes sint aliquid præter materiam, formam, & vniōnem?

Pater Gabriel Vazquez Tom. I. in 3. part. disput. 19. num. 26. art. ex forma substantiali deriuari in materiam quoddam esse substantiale distinctum ab ipsa forma, item & a modo per quem forma est in materia. Nam num. 26. dixerat formam accidentalem esse in subiecto per inhesionem, ex qua nullus aliis effectus deriuatur præter album, quod nihil est præter albedinem inhesionem sub-

iecto, at præter inhalationem, ait, ex forma substantiali derivari alium formalem effectum, qui est informatio seu actus formæ, & est actus materiæ, seu illius receptio: hunc effectum derivari, probatur primo, quia materia non solum recipit animam, sicut paries albedinem, sed etiam vere dicitur vivere, & est principium operum vitalium: nam corporis diverso modo concurrunt ad vitales actiones, ac aqua ad calefaciendum, quod si solum recuperaret animam, diceretur concurrere ad actiones ut vehiculum, ut dicitur de aqua respectu caloris, & sic sola anima conturet contra Aristotelem, secundo de anima cap. 4. tex. 64, alterum, anima non rite, nec necesse est. Secundo, anima, cum in spirituali tribuit materiæ esse corporis viuentis animalis &c. Tertio, corpus dicitur habere vitam corruptibilem, at anima est incorruptibilis, ergo anima non est vita corporis. Quarto, homo ponitur in predicamento ratione corporis, & non ratione spiritus, quod effet falso, si anima nihil a leibinum in corpus derivaret. Hinc colligit dictamen inter unum per te, & per accidens, quia ex subiecto & albedine non resultat terrus conceptus praedictus ad predicamentum at ex forma substantiali, & subiecto resultat.

6.14. Ab hoc ultimo incipiet impugnatio: vnam per se esse unam vel plures substantias spectantes ad constitutionem alicuius rei, ut Angeli, hominis, & lapidis, ostendo disputationem. 1. Metaphysice & disputat. 10. agentes de substantia, & unione substantiali, similiter & mea parte question. 2. unum autem per accidens esse unam, aut plures res unitas, accidentes sive accidentes rei confluunt in uno esse, ut albedo que iam supponit totam essentiam Petri, quia sicut accidentis est accidentis, ita eius unitas est per accidentis, & accidentalis, & sicut substantia est ens per se, ita eius unitas est per se. Recurrit etenim ad hanc Philosophandi rationem Parisii Gabrielis est toto coelo aberrante. Deinde falsum est, album esse albedinem inhalarentem subiecto, quia omnes propositiones concrete esse sunt falsa. Exempli gratia, Petrus est albus non facit hunc sensum. Petrus est albedo inhalrens subiecto, ergo album in recto significat subiectum, & in obliquo connotat albedinem. Deinde rem esse al-

bam per albedinem unitam, non vero inhalarentem probatur, demus quantitatem conservari à D. E. O per creationem, & sic creatam unitam materiæ, illam denominaret quantum, & non haberet inhalationem, ergo Deinde unitio corporis, & animi est distincta ab inhalatione ipsius unitonis, ergo etiam unitio animalium refutatur. Probo antecedens, quia inhalatio unitonis terminatur ad unitam ipsam, quia generatio, quae est in inhalatione, habet proximo productu, ut Quo, unitonem, & non terminatur ad seipsum, ergo. Quo argumento ostendit disputat. 5. unitonem ab actione distinguunt. Tandem illa est unitio, qua conjugit duas res, & eas facit individuas, & facit ut una communicet alijs suum formalem effectum, sed albedo est communicata Petru unita ab eo, & eum denominat album, ergo ei unitur, & cum eo facit unum distinctum a singulis partibus, spectans ad predicamentum qualitatis, vel directe vel redditio, (vt ostendo disp. 9. Metaphysicæ disputans de iis quæ collocantur in predicamento accidentis.)

6.15. Unde sic argumentor: albedo per solam unitonem sui denominat Petrum album, ergo anima per solam unitonem sui denominat corpus animatum. Probo consequentiam, quia sicut albedo est ratio albi, ita anima est ratio animati, ergo hanc per solam unitonem albedinis redditur album, ita per solam unitonem animi redditur animatum. Confirmatur in animato, solum repetitur anima, corpus quod animatur, & animatio per quam animatur anima haec repertuntur formaliter, efficienter autem repetuntur ceteri modi causandi. Sed unitio est formaliter animatio, ergo per illam anima animat, consequentia patet, quia animare est formaliter per animationem, antecedens probo, quia per te, & absolute animatio includit animam, quia est effectus formalis illius, sed effectus formalis est ille, qui unit formam materiæ, ergo animatio est, quæ unit formam materiæ. Probo minorem, quia effectus formalis est ipsa forma, secundum suum esse communicata, nam efficiens facit aliquid distinctum ab ipso, at formale per suum proprium conceptum, unitum prestat suos effectus. Itaque animatio dicit formalem animæ communicationem, & unitonem. Denique pone incorpore animam il-

li unitam , & tolle ceteros omnes conceptus , illud corpus erit animatum . ergo . Probo minorem , illud corpus habet in se denominationem ab anima ; quia secunda differt a materia , quod hanc vitam non tribuendo forma denominationem suam , ita vero tribuit suam denominationem , et anima non dicitur corporata , corpus vero dicitur animatum . Præterea in illo effectu formaliter includitur anima . Anima igitur unita sed sola cum unione absq; alio modo reddit corpus animatum . Deinde corpus huius viuat per illum modum , sed per animam , quæ est principium vitaliter operandi per tuas potentias , ut autem viuat , quo eget nisi vita tibi viuatur ?

§. 16. Ad fundamenta in §. 12 ad primum respondeatur , animam formaliter & viviri corpori , & illud denominare viuens . Nam per te etiam in illo effectu formaliter includitur anima , sicut ergo tu sis , per animam & illum effectum viuere corpus , ita si ego , per animam , & unione viuere . Prout rationem formalem viuendi non esse nisi quid distinctum ab anima est luce clarius . Nam viuere est formalis effectus vita , sed sola anima in homine est vita , ergo . Probatur minor , quia sola anima est principium , quo homo operatur vitaliter per suas potentias . Deinde , si ille effectus est vita diuina ab anima , ergo illius denominatio viuens , & non anima ; ergo à vita unita oritur ille effectus , ergo non requiritur præter vitam & eius unionem . Ad probationem respondeo , parem esse rationem in sententia opposita , quia vel sola anima cum illo effectu formaliter concurrit , materia sufficiat effectum illum , sic autem materia solum est vehiculum illius effectus , & se habet sicut aqua in calefactione , nisi quod à te hoc vehiculum operatur alio effectu distincto ab anima , & unione vel materia aliquo modo concurrit actiue cum illo effectu , sic autem dico idem de materia instructa organis , & informata animo . Deinde , materie nullus Philosophus adscripsit actiones vitales . Nec vero anima texit ; quia texere , & irasci sunt actiones vitales , quæ essentialiter includunt actionem ab anima , & receptionem in materiam , & cum totus homo agat per animam , & patiatur per corpus , ideo totus irascitur , & non partes . Quia vero anima

sola agit & patitur actus spirituales , ideo ea sola intelligit , & quidem nisi agat intentiones , nullas recipere : at vero totum corpus suum aqua calefacit per accidentem , & contra instram proprietas . Nam enim gaudetur per calorem : at totum compositionem , homo verbi gratia , naturallissime agit per animam , & patitur actus vitales per materiam ; ut tu tenetis Patrem , & filium . Ad secundum respondet , difficultatem esse communem utrique , tu enim sis animatus formaliter includi in illo effectu formaliter , ergo etiam anima ut forma dat esse corporis . Deinde , ille effectus ut distinctus ab animo & corpore est spiritualis ? aut materialis ? Spiritualis videtur dicendus in sententia Patris Vazquez , opinantis unitorem esse spiritalem : Sic autem recidis in difficultatem eandem , si est materialis : ergo non oritur ab anima formaliter , sed effectus corporis datur formaliter ab anima , cur materia non datum formaliter ab eadem anima ? Respondeo , materiam ex se habere esse corpus ratione sui omnia composita . Phylæ sunt corporæ , à formis autem non accipit esse corpus , sed esse completionem , & constitutum humanum , & leonem . Formæ autem alias sunt corporæ , à quibus materia non denominatur corpus , sed potius formæ sunt corporæ à materia , à qua pendent maxime inseparabiliter ipsius Patris Vazquez afferentis , animalia , perfectiorum brutorum esse indubitate , quæ precise erunt corporæ , quia pendentes à corpore . Dicitur autem homo corporus , non vero spiritualis , quia spiritualis dicit in suo conceptu carentiam partium , homo autem in suo conceptu habet carentiam partium , quia carentia est negativa , & aqua vel unitate hanc enim est falsa proposicio absolute , homo caret partibus , & hec vera , homo habet partes , sic autem est absolute corporus , spiritualis autem secundum animam .

§. 18. Adeo respondeatur , corpus habere vitam corporalem , & corruptibilem , non quia eius vita in actu primo , & in se sit corporæ , aut corruptibilis , sed quia illud animal & informat corruptibilem , & variat corpus .

corporea. Suntur ergo non in actu primo, sed in secundo vniuersi, sicut per se etiam anima in actu primo in actu isto effectu, & tamen corruptibile, anima autem incorruptibile, quia vita corruptibilis sentitur concretae pro viuentib[us], quod est corruptibile, quia sentitur anima sic in corruptibiliis in forma, & tamen corruptibiliter. ¹¹ Ius emendat. Ad quartus patet & ad tertium? Prædictum caputum compositum ex quibus contratur ex materia & ex forma, quia ex parte substantiæ completa, & materia vel in forma vel in corpus anima vero dicam compositum coruscans & omnia de eiusmodi auctoritate diffinitus. ¹² Sed & omnia de eiusmodi auctoritate diffinitus. ¹³ **S E C T O R I I I .**

Huius enim sit de essentia compo-

sitionis & præfigit?

Prædictum caputum ex parte substantiæ

hic est. Et p[ro]pter hoc quod omnia de eiusmodi auctoritate diffinitus. ¹⁴ **V**no enim sit de essentia compositionis. ¹⁵ **N**on enim est de essentia compositionis nisi esse essentia. ¹⁶ **R**eferatur enim de essentia compositionis ad alios. ¹⁷ **A**utem non potest cognoscere hanc rationem, magis hoc est, nisi dixerit cognitione, cessabit ab amore virtutis, & a beatis, tunc animalium, & plantarum, qui cessat representatione obiecti, si forte hec est conditio, & non potius principium compositionis, albus & animalia prima, & animalia secundum compositionem, & animalia secundum compositionem. ¹⁸ **C**ontra secundo, repugnat Ph[ysics] e casus, atque secundum, ut res ipsa non permaneat, cessabit actio agentis, simili-

existet Petrus sine vniione. Quod est triduum, quia Petrus in suo concepitu est essentia compositus, constat enim duabus partibus, quarum altera communicat alteri suum effectum formalem: ergo ad ilium communicandum requiritur actualis communicatio: h[oc] autem est vnius, quia vnius & communiciandi sunt: ergo Petrus non potest existere sine vniione. Dicesset, casum repugnare. Contra pristinum, id vnde probatur, nam vnius est conditio siue quia non, cur communicatio illius formalis effectu non poterit vnius corruptiri, & ille manere, nam vnius tantum videtur requiri ad coniungendas partes, que sine vniione possunt esse coniunctæ, vt agens & impinguat immo ex natura rei non requiritur vnius, quia sicut agens operatur in subiecto sibi proximo sine vniione, cur forma penetrata cum materia non poterit sine vniione illi communicare suum formalēm effec-

tu? ¹⁹ **I**n aliis conditionibus percipio ne-
cessitatem permanendi: his enim applica-
tio permaneat, cessabit actio agentis, simili-
tudo cognoscitur, & cognitio, cessabit ab amore
vnius, qui cessat representatione obiecti,
si forte hec est conditio, & non potius prin-
cipium compositionis, animalia secundum compo-
sitionem, & animalia secundum compositionem. ²⁰ **C**ontra secundo, repugnat Ph[ysics] easus, atque secundum, ut res ipsa non permaneat, cessabit actio agentis, simili-

to permanente propinquitate materiarum, ²¹ **C**ontra secundo, repugnat Ph[ysics] e casus, atque secundum, ut res ipsa non permaneat, cessabit actio agentis, simili-

to permanente propinquitate materiarum, ²² **E**andem vniionem dicunt esse conditionem sine qua non causabunt partes compositionis, non tam en causalitatem ipsam. Mouentur, quia vnius est causalitas materiarum in formam, & sic est prior natura, quam forma, causalitas autem formæ in compo-

sitione.

s. 20. Si vero Petrus addit effectum il-

lum formalēm, quem Pater Gabriel adstruc-
xit, demus illum existere sine vniione: ergo

situm est posterior quam ipsa forma, ergo causalitas formæ in compositum non est unio. Vel ob hanc solum rationem rehentur negare unionem esse causalitatem in natura informata. Ac primum maior propositio terminis implicata: si vero est ratio per quæ forma se communicat materia, & tunc formalem effectum, quo pacto intelligitur prius quam forma ipsa? An intelligatur agere separata communicare effectui, quam ipsum existat? Alius quidam negatur communione formæ prius quam lux. Hec contra est bona causalitas, quia forma est communione, nec mala, quia formæ communio nesciuntur; sed quia res prius est in se; quam se dicit, & contemporanea alijs in ratione immotu ipsorum actiones.

Sed, Adhuc duplicitate possumus procedere, prima distinguendo partiales uniones; Ad atrem materializationem, quæ est pars unionis, est causalitas materiae, tam in formam, quam in compositionem: et quæ prior natura quam forma: informatione verbæ est causa separata formæ in compositum; & est posterior quam ipsa forma. Secunda: negantur causalitatem actuali esse prius in natura, quam ratione; sed esse simile: sed autem materia simili causalitatem, & compositionem, quia constitutrix nulla ratione causalitatem materialiter in forma nisi per unionem, quia vero est simul ratione causa forma: esse deinde a posteriori postmodum actaria, quando est in genere causa extinseb ea, at non est necessarium quod effectus ex partibus essentiis suis posterior illis, implicant causam: quia illas includit; vel est item ad aquarum eternis. Unio enim non potest esse prior composite, quia intellectus etiam in uno partium intelligitur formalissime compositum, immo, hec dicatur materializationem, & materializationem esse prius natura quam formam, quia sunt causalitas materiae in formam, & hinc vero potest esse causalitas formæ in compositum, quia posita forma, & prior intellectus etiam in uno partium intelligitur compositum sine noua entitate, aut modo. Nee causalitas potest esse posterior quam forma, quia forma causalitatem compositum se vincit de materia, per quam unionem pendent à materia: sic euidentur: sed necesse, quia ratione capiant, informationem formæ in materiam esse priorem ipsa forma. Videatur-

go dicendum necessario, quod docuitur. 5. secundum. 3. unionem habere causalitatem materiae in formam: sed hanc prius natura existens quam utriusque ratione.

5. 24. Unionem non esse rationem formalem, qua partes causant compositum, nullam potest ratione defendi: Nam ratiō solidalis causandi est ei, à quo causa denatur aut ad aliter causans, ut per rationē separatas sunt rationes formates agentes; & supponendis, quia per eas patimur, & agimus, sensatio est ratio videndi, quia per sensationem, & actionem, & qua partes formantur, sensatio qualiter causans est compositionem, ergo vero est ratio formula per quā pars causa facta compositum. Propter hanc rationem, partes causant compositum, & invicem sensando, & compungendo, compositionem, quam pars vel in aliis, & sensibilibus per se sunt existentes, mutantes in sensibilius sed vero est à quo formaliter pars se communione, quia est sensibilis visibilis, & communio sensibilis est in compositione, per quam sensibilis ponatur; & est per quod mutetur in sensibilius, & vero est ratio formalis, & quia pars causantur sensatio sensibilis compositum.

5. 25. Occidit de qua pars habet rationem, adhuc causalitatem realiter, ab ipsa ratione, & non nolla potest esse prior ratione sensibilis, & sensibilis est prior; quia anima separata non habet actionem causalitatem in sensibilius, & sensibilis distinctionem in sensibilius anima. Materia problematur: quia anima separata nihil potest, & non formaliter causare, prius ratione. Quia nam habet anima in composite prius ratione entitatem, & rationem. Eius habere effectiva formalem est devenit. Boni: Alioquin sequitur effectus eius causa est ratione, non existentes forma sive ratione non possunt sensibili effectus, nisi quia illæ resultent per rationem communicationem, quia effectus sensibili causa formaliter. Combinatio ratione in sensibili, & autem formis se ipsa esset ratio formaliter causandi, dum existeret, semper causaret effectum.

Si igitur agens semper causaret effectum, illud est ratione existit, & ratione sensibili ratione, & ratione sensibili durat. (4. 7)

SEQUITUR

SECTO IV.

Positio composita ex creatione

totus posuit *Productum*.¹ Vt. A. Vt. &

apud inquit *compositum inservit* & *modestus*

habet.² *Naturam* & *formam* *compositum* *in*

opus *ex* *compositione* *creata*, *non posset*

quod non est productum *per* *compositionem* *ex* *natura* *et* *modo* *probatum*.³ Sed *ut* *modus*

generatione *productum* *est*, *non* *ex* *creatione* *est*

quia *est* *ex* *causa* *dependentia* *&* *subiecto* *ergo* *&*

compositum *est*. *Contra* *me* *homo* *scriptio* *est*

ex *generatione* *est*, *ut* *ex* *ratio* *freqvitas* *et* *facto*

hominis *est*. *Hoc* *ex* *genere* *est*, *&* *ut* *in* *ratio*

Philosophia *est*, *ex* *ratio* *genetori* *est*

et *qui* *est* *in* *ratio* *est* *possebat* *agentem* *et* *curv*

et *coproducere*, *quod* *est* *ex* *compositione* *est*

et *homo* *est* *ex* *compositione* *est*, *et* *homo*

base *est* *ex* *ratio* *est*. *Ergo* *genetori* *est* *ratio*

et *ex* *ratio* *est* *productum* *ex* *compositione* *est*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

et *ex* *ratio* *est* *homo*, *et* *ex* *ratio* *est* *homo*

diximus, & sanctitatē cordis, quæ cum acci-
dēt, non creatur, sed generatur. Secun-
do, *secundum* *ibidem* *et* *ad hanc* *expositionem* *ab aliis*, &
enī, *spiritus illusoriam spiritus*, id est, *eis*
infusus cognitio *rationis intellectualem*. Quæ
(*cognitionis* *scientia* *colendi agros*)
nō propriæ *creaturæ*, *sed* *propriissime* *gene-*
ratur, *Ex* *psalm. 45. 6. formans*, *et* *creans* *tene-*
bris *faciens pacem*, *Creaturæ malum*, *item* *com-*
posita *creantur ratione materie*, *homo au-*
temptatione *materiæ*, *&* *formæ*.

S. 29. Ad rationem negatur antecedens:
quia totum compostura sit per eam actio-
nem, per quam sit unio, quæ sit ex materia
& forma, per quā totum generatur ut quod.
Ad secundum rationem negatur obsequia,
habet enim rationis terminus creationis sic
subsistens. Non tamen obsequia subsistens est
rationis creationis, nisi simplex sit compo-
situs autem, quia compositionem includit,
ab aliis generatione dicitur genitum, alio-
quin etiam compositionem per accidentem crea-
turæ. Ratione priori, quia compositione deniq-
ue productum ab ratione terminante
generationem, non subsistit per unionem,
sed per partes: et ne subsistens simplex, sicut
scipio est terminus, &c. scipio est subsistens:
sic subsistens simplex est terminus creationis
et rationis terminus sic obsequia.

S. 34. His ratiōne secunda difficultas: quia
dicitur, materialis prima vere, & proprie-
ties creaturæ prima est compositione, cuius
partes in ratione per unionem, quæ genera-
tur, est 189 à generatione huius rationis ma-
teria et generatione. Utique exemplum homi-
nius. Huius vero que pars creaturæ, ratione
materiali, homo generatur; ergo idem
est de materia prima: ergo materia est ge-
nerabilis & corporeabilitas.

Hoc argumentum multos male vexat.
V. Yannuzi p. disput. 174. num. 21. af-
firmat, rationis vero est propriæ creari, &
ibidem negat creari id, quod si vel ex subse-
quela, vel ex principio constitente. Velle
ipse solueret argumentum. Omissis varijs
solutionibus, hanc differentia est inter con-
tinuum, & compostum essentiali: quod de
hunc sensu est ipsa unio, ut in homine,
quoque, ac continuatio non est de essentia
recessit. Verbi gratia. Unio partis ma-
teriae non est de essentia materie, quæ con-

Nn 3 terna

tinua denominatur, neque unio partium aequalium de essentia aqua, sicut de essentia hominis est unio. Quod inde probatur quia quando quis coniungit duas partes aquae, aut materie, non generat materiali; nec quam, neque eas producit, sed continetur, nec vidi, aut audiuivnum, qui afferat productionem materiali, aut aquam per continuacionem, nec per divisionem corrupti. Sed, supponit continuacionem aut continuatio est de essentia materie, aut aquae, toties generaliter, & corrupti per etiam materia, quoties de novo continuatur, auebamurgitur, & contingit in homine, quia de animus vniuersit, aut separatur, ergo continuatio non est de essentia rei continua, verbi gratia, materiae, aut aquae. Confirmatur, quia partes sunt continua, sed continuatio hie divisione non fuit de essentia partis, ergo continuatio non est de essentia continua.

S. 32. Sed objicis primo, quia pars materialis, & materia essentialiter est diuisibilis, quo differt res materialis spirituali; ergo continuatio est de essentia partis. Nego consequiam, quia pars essentialiter est continua, id est, continuabilis, quia respicit aliam partem, cui continetur, sed per continuacionem ab illa distinctam. Sicut materia est vniuersaliter essentialiter continua, a verbo vero neque est de essentia materiae, nec forma. Ratio est quia continuum dicitur vniuersum per continuacionem, vniuntur ducent partes, sicut partes esseentiales hominis corpus & animus sunt vniuersaliter esseentiales. Differt autem res materialis a spirituali, quia spiritualis non habet compositionem, quia caret partibus, & sic non possit nisi vniuersi, at materialis constat partibus. Quae cum singulæ pertinent vniuersalib[us]. Ratiōne humilius petitionis, quia una pars continet alias, dicitur essentialiter vniuersalib[us]; id est, ut secundum suum continentem in p[ro]fessione vniuersalem a se distinguit, per quam sit vniuersa, & cetera. Sicut anima est essentialiter vniuersaliter corpori, sed per vniuerionem distinctam ab ipsa.

S. 33. Objicis secundi, nulla pars etiam diuisibilitas potest esse sine continuacione, quia in finitem, ergo de essentia partis est continuatio. Sed nulla est consequentia, quia homo non potest existere sine aliquo modo ab illo distinguendo, & tamen modus non est de essentia

homini. Non potest enim pars est de essentia non per se, quia continua sunt de essentia partis, duo enim essentia sunt, sed ex parte continua partium proportionata, quae quodlibet communione ad partem, secundum de essentia partis continentes, aliare, eum continetur, sicut est de essentia vniuersalia prima demonstrata formam aut ipsius. Sed ex Thales ratiōne in essentia prima nec diuisibilem sporet, esse ab aliis, quia non est aliquam formam, quia ratiōne dividitur, sed de essentia materiae. Consecutus aperte, quia si pars propria corporis habet certa aliis, ergo distinguitur realiter a corporis partibus, quia nichil de ipsum perinde quodlibet distinguitur, immobilitate, &c. S. 34. Alius ratiōne tota essentia materialis corporis partibus, corporis materialis non est de intrinseco conceptu illius; si igitur neque est de parte essentia, quae est alterius partis in opinionib[us] & quod stipulare continentur ex solidis principiis. Postea in etiam ratiōne p[ro]posito ratiōne, quia non est essentia materialis, & hoc in illo omni ratione non est esse continua materia, quod deinde impossibile proponitur, atque in illis enim in solidis consistit essentia materialis, non visu operatum & in operationibus. Inter quae in ratiōne in p[ro]posito ratiōne, altera remittitur ad p[ro]positam, & continuacionib[us] altera, hec vniuersaliter, & materialiter est generatio, quia tunc in ratione ex potentia partiam, ita que generatur. Quare totum me generat, sicut continuatio in ratione compositi, ut includit pro termino formalis continuacionem vere generatur, ut argumentum in principio demonstrat, negatur unde in ratiōne p[ro]posita generatur, & hoc ratiōne, quia partes nec generantur, nec corrupti, in quibus essentia materialis ad quadrat consitit. Itaque continua materia materialiter sumpta ne[re]generatur, sed creatur, quia sic supponit pro partibus: at in ratione continet & componit, generat, quare duplicata vniuersaliter.

S. 35. Inquiri potest, aendo potentia, ut ab soluta possum compositum creare, produci. Videtur P. M. atque supradicare, quis creacio est producio causis ex similib[us] compositum autem sit ex partibus. Estenim distinctione loquendum. Qui affirmant, rationem non posse etiam diuisitatem creari, parti negatiue necessario adhaere-

herebant, quia compositum dicitur pro-
ductum suorum auctarum per productionem, ut
vivere et reperire hominem, qui propter for-
mati generationem vivens dicitur genitus;
sed illa coesentia virum non potest abscessar-
e, propter de compositione. Quia vero aliud,
vivere posse creari, consequitur affirmati-
bunt, potest creari composite, quia compo-
nitam ciborum animalium productum a pre-
dictis rationibus; sed virum potest creari ex
excessu corporis auctarum, sicut etiam
vivere possit excessu corporis auctarum, necessarium quia hoc est esse
vivere, quod est ratio nescientis, scilicet exces-
sus corporis auctarum, quia omnia actiones deponen-
tia genitiva; cum nullum tempore possit geni-
tio, quia in affectu animalium viri pars
generatur, dummodo creare cuiuslibet spe-
cierum vivere si mutatione eisque, sic mutatio
dicitur generatione, quia eius ratio genera-
tio, sicut et corporis, & animalium, & cetera.
Vnde in respondendo, potest si mutatione ex-
istere ocausus nihil nisi quia producio-
nem viventium est produceret ex nobis, at res quo-
rum partibus produntur, & hoc secundum factum
est, quod & sensus omnes obiecto humanae pro-
preditio quoniam est exemplum, id est sine
mutatione vivere in mortali sensu, ut potest in qua-
teria prima, quae est animus corporis partibus,
et cibis. Sed quia res sequitur in processu? Num
potest animalia huiusmodi in spiritu, & fact.
prostribus, vel brevi tempore, & raro, & raro, cum
excessu corporis auctarum, ut operari, & agere, & tra-
dere, & procedere, & formare, & creare, & in
compositione vivere, & cetero?

Procedere est in de generatione &
corruptione, & in vita per mutationem
partibus, & compositione, & hereditate
accipiente, & non pro composito, non ex
partibus, & non ex compositione, sic autem
magis est in pro generatione viventium pleris,

aut viventis totum variari. Secundo, pro
partibus in recto, & compositione in obli-
quo, frequenter enim subiectum significata
est, ut recte & in oblique forma, nec pro va-
riare vivens non varietur compositum,
quia manent partes, quae sunt materia illius
compositionis, & mutantur sola ab edine non
mutatur aliquid.

Secundo, mutata autem materia, aut forma
compositionis necessario mutatur, quia mu-
tatur, quod significatur in recto, itaq; puer
magis ad quatuor, id est secundum iam viro, quia
vivere, pueras partes, quibus puer car-
bar, & homo pinguis non est idem ad quatuor
secundum, nascitur eandem ob causam. Hoc
est, quod inter hominem & cetera vi-
venientes quod hanc mutantur secundum ma-
teriam, & formam, & viventem hominem autem
secundum materiam, & viventem, dicitur
semper idem vivens homo quidem
quia semper habeat eandem animam, ex-
ceptu viventia, quia regunt aliquid partium,
quibus magis accipere, sicut continuo altere-
tur, non vivit omnes perisse secundum
vivencias, quod & omnes mutantur secundum
vivencias, dicitur semper idem vivens, quia
non omnes partes simul acquiruntur, ac de-
penduntur, & pauperrimum. Qui propter pars
de ponit, & quae afficitur figura, & ceteris
accidentibus, huiusmodi accidentibus parti-
culis, per se magis. Sic Dicitur semper i-
dem flumen, quia aqua & levitatem subduc-
dunt. Auctores dixit perfice composite
secundum partes materialis, non vero se-
condum formales. Dicunt aliqui, quia for-
ma non periclit, licet abscedat materia. Sed
non placet, quia illud est veritatis in falso ho-
mim, & plurimum in viuentibus perfectis:
Placere ergo S. Thomas exponens de parti-
bus individualibus, quas amittit vivens, etiam
homo in materia non de specificis, quas A-
ristoteles vocat formales. In resurrectione
quicquid vivitur redit. Et Deus multas par-
tes materialis, euidem, quam ante habuit, &
fortasse omnes materialis partes, quas tunc
habebimus, fuerunt nostra diuersis tem-
poribus. Hoc unum scio, prouidetur tunc
a DEO, ut cuique ita ut afferat cum Iob, &
Iacob, ut cum debet pelle mea, & alibi, & in car-
ne mea videbo Deum, Salvatorem meum, quem
visum sum ego ipse, & non aliud.

§. 38. Rogas, quoniam sit forma compositi? animus ne? an unio? Respondeo, formam compositi in ratione compositi esse unionem, materiam vero, utramque partem. At vero, si pars parti comparetur, animus est forma, qui vnitur materiaz, illi communicans suam denominationem: est enim forma compositi duplex, altera est via, qua comparata extremis, est illorum forma: altera est anima, verbi gratia, qua comparata materia est forma illius. Absoluta autem via est forma in composite: cum quia comparatio sit inter ipsas partes, quarum una est materia, & altera est forma, cum quia unio non tam est forma, quam informacio, & materializatio; et que exercitium materiaz, & formaz, ut tales sunt, & sicut actio, & agens non sunt duo agentia, ita nec forma, & informatio sunt duae formaz, sed una forma in actu secundo informans, & una materia materializans.

SECTIO VI.

De subiecto accidentium materia- lium.

SUBSECTIO I.

*Potrum quantitas recipiatur in to-
tum compositeum?*

§. 39. Affirmat S. Thomas i.p. quest. 76. art. 6. &c. q. de spiritualibus creaturis, art. 3. ad 18. & alibi, Magnus Albertus, Dur. Capr. Caiet. & alii relati à P. Suarez 1. Metaphys. disp. 14. &c. 3. nu. 6. quam in partem vniuersa fere Thos. iurauit Schola, nonnissime autem P. Rubius 1. de generat. c. 4. tract. 3. q. 7. nu. 17. & P. Vazquez tom. 2. in 3. part. disput. 129. num. 30. fundamentum sumitur ab Aristotele differente, in composite corrupto nullum sensibile ex precedentibus manere, hoc autem fieri non posset, nisi accidentia essent in toto composite; ergo. Sed nec maior est vera, experiri enim eadem accidentia in genito, & corrupto, ut probabo disp. 1. de Generat. ubi patebit Aristo-

teles loquida sensibili, ut quod substantiali, non vero accidental: nec maior est vera, quia licet in sola materia reperi possit, posse possent, quia possunt a forma conquiri a fine, ad quem disponunt, & tanquam a fini primo principio. Hic adverte circulum, quo circumfigitur aliqui ex his anterioribus, quae enim in presenti, accidentia recipiuntur utrumque partem compositi, quia percutuntur utrumque composite, ac vero agentes de accidentibus aiunt, percire, quia recipiuntur in composite, ut patet ex disp. 1. de Generatione, dicitur percipiunt, quia recipiuntur, & recipiuntur, quia percipiuntur.

§. 40. Secundo invenimus quia materia prima est pura potentia, ergo nullum habet actu.

Tertio, quia materia prima existens in se aucta est a forma, ergo non potest quantitate recipi.

Hec duas rationes facit refellit supra, operando existentiam, adhucque receptorem. Sed esto, id secundum invenimus a formis, cuius non potest accipere iam existentia, quantum recipi? praeferim cum recipiat formam substantialiem, & partialiter quantumcum, nihil impedit sinecdem potentialiter, contra quod rationes factae a quo procedual.

Quarto, quia ex materia, & forma sit unum per se, et ex materia, & quantitate unum per accidentes, sed prius est unum per se, quam per accidentes, ergo materia prius vnitur forma quam quantitatibus, ergo quantitas non recipitur in sola materia.

§. 41. Mala est haec secunda consequentia: argumentum eam superbum probat, materiam prius natura vniiri formam, quam quantitatem: non vero quantitatem inesse formam, & in hac sententia est D. Thom. supra illo art. 6. ibi autem illi nec venit in mente, neque ipse vllum fecit verbum de hac opinione, quam illi opponunt eius discipuli. Argumentum tamen, & D. Thomam sic expromo. compositeum per se, prius id est, principalius esse, vel prius in ordine intentionis, non vero in executione, quia quantitas materiam disponit ad formam, ut ages naturale, prius intendit substantialem generationem, quam accidentalem, & tamquam prius natura exequitur accidentale, non, quia finis intenditur prius, & posteriorius producitur. Immo D. Th. supra docet quantitatem secundum aliquam ratio-

rationem esse priorem formā substantiali. Et quamvis dem a Sancto Thoma asserti, prius in exequitione esse formam substantialē, quam accidentalem: vnde colligunt ex eo praece loeo à D. Tho. constitui accidentia in toto composito? Nam materia recte potest formas in se solam recipere suū ordine, ut accipit vibrationē, relations. Immo pro me afferam Sanct. Thomā. In questione autē de spiritualibus creaturis art. 2 ad 18 est expresse in hoc sensu, immo & à nobis est, quia distinctio partium est in sola materia, & non in animo rationali, quam ait Sanct. Tho. intelligi post formam.

Quinto, quia accidentia sunt proprietates corporis et compotis, ergo in eo recipiantur. Ad hanc uerbi materiam recipiuntur, & in toto ratione illius: sicut homo dicitur agere, & cetera. sed & spiritus. Sicque Aristoteles in materiali intelligunt, scilicet accidentia esse in toto ut quod, in materia vero ut quo, ut sed in materiali. Et hoc est deus, & cetera. & hoc est deus, & cetera. Dicitur effectivitatem solidet in sola materia recipi, & accidens, & comparassentur. Et si nō possit, Attestans Simplicij, quia contribuit Aristoteles & Platonis & aliorū, quos referit P. Suarez supra quod. 4. & sequitur, numero 43, est que inter recentiores sommamior, quia auctoratur P. Combricensis & de Generis cap. 4. q. 4. art. 3. contra q. 3. Et hoc est expresse Dicitus Tho. in 2. dist. 8. q. 7. art. 2. Id & 3. omnia non possunt subiecti qui busdem accidentibus ut albo & nigro, vbi autem accidentia, & quibusvis qualitate inveniuntur accidentia, & quibusvis materiali inveniuntur, & constat in sola materia: at in i. p. q. 7. art. 2. potest in materiali & substantia constitutū in virtutis parte compendiū.

Propter probasti proprito, quia, si quantitas recipitur in materia & forma, ergo nō possunt nisi in penetratis, sicut non penetrantur duas partes materiali.

Secundo, quia eadem accidentia maneat in genito & corrupto, ergo recipiuntur in sola materia, quia, si in forma recipiuntur, ea perducentur: quia accidentia non migrantur subiecto in subiectū.

Si. 43. Prima ratio nihil probat, quia duo corpora, quae habent eandem numerū partē

quantitatis, non sunt impenetrabilia inter se, sed cum aliud corpore habente aliam quantitatem: quia impenetratio per se primaria inter partes quantitatis inter se, quam ob causam, duæ partes materiae sunt impenetrabilis, quia habent duas partes quantitatis.

Secunda non uerget, negatur consequentia, & prima eius ratio ad secundam responderet, accidentia tunc non migratura de subiecto ad aqua in aquatum, quod vult ad agnum illud, nullum autem est inconveniens, quod uinc subiecta in aqua transearent. Ratio obiquam non perirent est, quia pereunte forma succedit alia eiusdem virtutis ad sustentanda accidentia, ut cum perevit uenientia efficiens, non periret effectus, & ad ipsa potest exire uare: cum canas effectus sit dependens ab effectu, quem a materiali. Quid argumentum ad hominem est contra Thomistas afferentes materiam primam, licet pendeat à forma, nō perire pereunte forma, quia succedit alia prioris vices supplens.

5.44. Probatur ergo proprito, quia quantitas non recipitur in animo rationali, ergo nequaalijs formis. Consequentia negat, nō potest, quia omnes rationes, quae contra materiam in alijs compotis afferuntur, aequali uim habent in homine, cum quia simile admittitur in materia sufficiens virtus ad quantitatis receptionem, & quorsum in alijs compotis multiplicanda erunt subiecta? Antecedens autem non probabo communione, quia accidentis materiae nequit inesse subiecto spirituali, video enim nonnullos in presenti hac vibratione, at in libris de animalibus, adhuc sentientes materiales in animo recipi rationali, quā questionem illuc rejecit. Probatur igitur antecedens, quia nulla forma potest ex natura sua inhārente subiecto, ex quo & ex ipsa hō resultet formalis effectus, ea enim ratione forma ordinatur ad subiectū, neque hoc propositio indiget probatione: quia otiose natura talē formā dirigeret ad illud subiectū: quia eo praece, quod sit in capax effectus formalis, est ineptum tali formaz. Quorsum enim intellectio posset ex natura rei lapidi uiriri? Aut quantitas Angelo? Ratio à priori: quia natura subiectis dat formas, ut per illas constituantur in actu

Oo secun-

secundo, quem ex sua natura petunt, & forma hunc habent finem, ut visio reddere videntem, & albedo album; sed ex animo rationali, & quantitate non potest resultare effectus formalis illius: ergo quantitas non inheret animo. Probatur minor, quia animus rationalis non potest esse quantus: quantum enim est corpus cum alio corpore impenetrabile: vel quantum est habens partem extra partem, extensumq; in ordine ad locum, vel ad se. Sed animus neq; est corpus, neque habet partes, quas oportet extendi: ergo non est quantus.

§. 45. Dices primo; animum non extendi, extenditamen totum compositum. Contra, quia totus homo extenditur ratione solidus materiae, ergo & est quantum ratione illius: ergo in sola illa recipitur quantitas, quae solitus colligitur ex D. Th. in primum sententiarum supra adducto, qui accidentia in eo subiecto collidat, quod illis indiget, vel ad agendum, vel ad alias fines.

Dices secundo actionem non inesse ei, quod denominat, & speciem impressam aeri inesse, cui non communicat suum formalem effectum, nec tamen otiose ponitur in aere, qui sic speciatu*s* speciem producit in oculo.

§. 46. Ad primam obiectionem respondeo, duplēcēt esse denominationem actionis, aliam extrinsecam, quae est agens, ad quam non requiritur inherētia intrinseca formē cum subiecto denominato: aliam intrinsecat, quae est patiens, quam semper cōmunicat per interinsecam inherētia itaq; actio nulli subiecto inhāret, cui non cōmunicet effectum suum formalem intrinsecū, extrinsecum ac cōmunicat principio extrinseco: vt visio intrinsece denominat potentiam videntem: exercitūs autem coloris et visum: ergo in nullo subiecto ponitur incapaci effectus formalis, quem intrinsece dat actio. Ad secundam respondetur, speciem impressam cōmunicare aer suum formalem effectum, sc. posse producere sensationē, quia aer speciatu*s*, licet non produceret specie in pupilla, ipse cum oculis producet visionem. Nēp̄ etiā effectus formalis speciei est, habere formaliter p̄sens obiectū, sed virtualiter, id est, habere virtutem p̄sentandi obiectū cum potentie concursu, quem effectum aeri cōmunicat.

§. 47. Secundo probatur hæc opinio: quia quantitas est dispositio in materia antecedens formam; ergo p̄supponit ad formā introductionem; ergo in illo priori non intelligitur in forma, sed in sola materia; ergo materia habet virtutem sufficientem ad receptionem quantitatis. Probatur primū antecedens: quia agens materiale nō potest agere nisi in subiecto quās, & extenso, vim autem primā consequentia probabo subfectione secunda, cum ostendam accidentia in sola recipi materia, & non inquantitate.

§. 48. Dices, quantitatem esse priorem natura quam formē in genere dispositivo, at in materiali esse posteriorem. Sed disp. 8. ostendam, implicare huiusmodi mutuam dependentiam. Deinde, quia quantitas disponit ad formam in genere causæ materialis, ergo in eodem genere non potest esse posterior quā forma. Video responderi posse quantitatē non esse proprius subiectum formā, sed aliquid ad illud pertinens, at formam esse vere subiectū quantitatis, ac proinde non esse causalitatē mutuam in eodem genere proprie. Item quantitatem p̄cedere in materia, & forma corrupti toto tempore ante instantis generationis, in quo instanti recipiatur quantitas in forma geniti, vt calor conseruatur ab uno agente, donec producatur ignis, quo instanti conseruatur à forma ignis.

§. 49. Sed non potest eodem instanti quantitas esse dispositio antecedens, & penderet à forma: quia iam reciditur in mutuam dependentiam: neq; est ad rem exemplum de calore: quia ultima dispositio in eodem instanti, in quo disponit ad formam, non penderet à forma geniti, sed ab alio agente: at vero tempore subsequenti penderet à tali forma, quia tunc non est dispositio antecedens, sed comitans, vel subsequens, neque est incontenēs eam tunc à forma produci, quod si in illo instanti generationis à nulla forma penderet quantitas, quia non penderet à forma corrupti, vel à forma geniti, ergo à sola materia penderet.

§. 50. Tertium argumentum est, quia per te materiā prima causat materialiter quantitatē, ergo in sola materia recipitur, & non in forma; quia materia est causa sufficiens ad illum effectum, sicut est sufficiens ad causandam formam substantialem.

§. 51. Di-

S.51. Dices materiam sufficere ad causam formam substantialem: quia haec non indiget ut suum subiectum subsistat, quia ipsa compleat totius subsistētiā: at vero accidens indiget subsistentia in suo subiecto, quia ipsum accidens est inhārentis, & quo plus habet forma inhārentiā, eo plus subsistentia in subiecto requirit.

Verum materiam habere subsistentiam supra probavi. Deinde illa distinctio est sine fundamento: quia ad recipiendam substantialiam maior subsistentia requiritur, quam ad accidens, quia ad nobiliorem effectum, nobilior requiritur causa, nulla enim substantialia recipitur in accidente, quis alia accidentia recipientur. Deinde in materia recipiuntur mille modi, ut generatio substantialis, motus localis, & vbiatio, immo in ipsa quantitate recipiuntur modi, qui sunt magis inhārentes: quam ipsa quantitas, ergo chymericium est hoc latibulum. Addes, quantitatem esse aseclam non formam, sed materiā, cui est causa. Item formae materiales extenduntur ad extensionem materiæ, sicut extenduntur accidentia, ergo sicut quantitas ad extendenda accidentia non recipitur in illis, ita neque in forma, cui ergo muneri formæ inhārebit. Tandem, quantitas nullum effectum formalem potest habere in forma. Si enim est dispositio materiæ, in materia debet esse: si est, ut extendat materiam, sit in illa: forma autem diuisibilis extendetur ad extensionem materiæ, in qua est, ergo nulli rei est necessaria in formatius receptione.

S V B S E C T I O II.

Vtrum qualitates recipiantur in quantitate?

S.52. Affirmat Sanctus Thomas 3. p. q. part. q. 4. P. Suarez 1. Met. disput. 14. sect. 4. & tom. 3. 3. p. disput. 56. sect. 3. Primum fundamentum sumitur ex Eucharistia; ubi accidentia inhārent quantitatī: quæ sola subsistit, alioquin, & miracula essent multiplicanda nec posset explicari qualitatum productio, & corruptio in Eucharistia. Secundo, quia quantitas comes est materiæ, et que iuuat

ad receptionē, ergo erit immediatum subiectum accidentium. Tertio, quia unum accidentis potest esse subiectum alterius, ut potestit vitales sunt subiectum actuum vitalium. Item quantitas recipit plures modos, vbiationem, modum, & figuram, ergo etiam accidentia.

S.53. Potest responderi ad primum, omniam accidentia in Eucharistia subsistere, neque inutiliter multiplicari miracula. Hinc enim nullum sumitur fundamentū. Quia de miraculis philosophandum est consequenter ad cuiusque opinionem; non enim est philosophandum cum timore multiplicandi miracula, sed agendum prius de rerum Physica natura, & attributis: quibus explicatis, consequenter erunt miracula admittenda, vel negāda. Qui enim unum efficit, efficiet omnia ad illud mysterium necessaria. Productio accidentium explicanda erit, vel quia agens creatum concurrebit ad eorundem creationem instrumentaliter, vel ad agentis naturalis presentiam, accidentia creari, & animali imminutis à solo Deo, eo temporis instanti, & dispositione, quo ex natura rei essent generanda, & corrumpta, si inhārent subsistentiæ, ut Deus materiam reproducit, cum ex natura rei erat nutritio facienda in stomacho Sacerdotis, quia statuit Deus in hoc mysterio partes agere naturalis agentis, quod egregie dixit Gab. in 4. dist. 12. q. 1. art. 2. idem est de existentia qualitatum in loco, & alijs, quæ Deus praestat ad occultandum hoc mysterium.

S.54. Ad secundum, quantitatem iuuare materiam ad receptionem, materiam extendendo, non tamen cum illa simul recipiendo accidentia, ut patet in forma substantiali.

Ad tertium, primo negari potest antecedens: instantia de potentijs nihil vrget, probabitur enim disput. 4. de anima potentias vitales non distinguuntur a substantia. Secundo omisso antecedenti, negatur consequentia: quia potentia vitalis per se primo ordinatur ad agendum immanenter, & consequenter ad patientem, quantitas autem non ordinatur ad patientem, sed ad extendendum. neque in Aristotele reperiatur, quantitatem esse susceptivam accidentium, sed tantum eam esse rationem Physicæ diuisionis. Modos autem non solum recipit quantitas, sed

Oo 2 quod.

quodcunque accidens, vnde sicut hinc non infertur omne accidens esse alterius subiectum, sic nec quantitatem. Ratio est, quia modus non distinguitur realiter absolute à re, cuius est modus, sed est eius perfectio seu qualitas, & quantitas.

§.55. Oppositam sententiam sequuntur Capr. i. distinctione 3.q.3.art. ad secundum Scoti, opinans in materia esse unam potentiam ad quantitatem, aliam vero distinctam ad qualitatem; in qua potentia; & non in quantitate Capreolus subjicit qualitates, Greg. 2. distinct. 12.q.2.art. 2. Nomin. apud P. Suarez tom. 3.3. part. disput. 56. sect. 3. eam sequuntur quotquot negant, quantitatem à re quāta distingui, iuxta quos accidentia sunt in sola materia. Marfilius vero 4. quæstione 9. articul. 2. licet admittit distinctionem quantitatis à materia, negat tamen quantitati qualitates inesse. In hanc sententiam primum impellor, quia quantitatis munus est materiam disponere, & extendere ad impenetrabilitatem, & ad actionem materialis agentis, ergo eius munus non est qualitates recipere. Patet consequentia, quia sine tali receptione exercet primum munus: vt patet respectu formæ substantialis, ad quam disponit, & eam non recipit.

§.57. Confirmatur: qualitates primæ disponunt ad formam substantialiem, & sunt causa secundarum qualitatum: & tamen secundæ non recipiuntur in primis. Cur ergo omnes recipientur in quantitate? Dices, omnes qualitates esse quantas, & extensas, at in qualitatibus non est aliquis effectus, qui ab una proueniat aliis. Contra: quia nulla qualitas est quanta proprie-
te quædo, quia quantum prouenit à quantitate tanquam à forma, & in tua sententia quantitas non est forma qualitatis, ergo qualitas non est propriæ quanta: est autem qualitas extensa ad extensionem subiecti, quia diversæ partes qualitatis recipiuntur in diversâ materiæ partibus: quæ materiæ partes, cum sint in locis distinctis propter suam impenetrabilitatem, secum trahunt qualitates ad eadem loca, & diuisione partium materiæ diuiduntur etiam qualitates: quia unaquaque pars materiæ secum trahit suam qualitatem. Sic ait Sanctus Thomas, formas diuidi ad diuisionem sui subiecti, sicut in opposita sententia qualitates

diuidentur, & extenderentur ad diuisionem, & extensionem quantitatis, in qua es- sent. Sicut nunc diuiduntur, & extendun- tur ad extensionem, & diuisionem materiæ, in qua sunt.

§.58. Secundo: dispositio debet esse in eodem subiecto, quod disponit ad formam, & in quo est ipsa forma: nam si non inest subiecto, quod disponit, quo pacto illud disponit, cum eius dispositio sit per informa- tionem? Quod si subiectum formæ non afficitur dispositione, illa dispositio, qua in re deseruit formæ? Si enim est in uno subiecto, & dispositio in alio, quid præstat talis dispositio? Sed qualitates sunt dispositio- nes materiæ recipientis formam, & non quantitatis, ergo sunt in sola materia, & non quantitate.

§.59. Dices primo: materiam disponi, vt quod, quia recipit quantitatem, quæ est subiectum quo. Contra, tum quia quantitas non disponitur, vt quo, quia neque, vt quæ, recipit formam substantialiem; ergo nec recipit qualitates, vt quo: tum quia disp. 8. probabo causam remotam, vere non esse cau- sam: præsertim causam materialem. Vnde infertur, materiam neq; esse causam: neque subiectum qualitatum, nisi eas immediate recipiat, idque clarius patebit ex libr. de anima disput. 4. vbi ponetur actus sentiendi in appetitu, quia una potentia realiter distincta non potest moueri per actus alterius, nisi eos in se recipiat. Vnde qui hac ratione ibi mouentur, & in præsenti quæstione no- bis aduersantur, sibi contradicunt parum consequentes.

§.60. Dices secundo: speciem impressam in aere recipi, quæ non disponit ad visio- nem. Respondco primum, speciem non dis- ponere ad recipiendam, sed ad agendum sensationem. Secundo respondeatur, dis- positonem recipi in subiecto, quod disponit, sicut species in oculo. Nec enim refu- gio nunc, posse dispositionem esse aliquando extra subiectum, quod disponit, sed subiectum necessario habere dispositionem; ac proinde qualitates inesse materiæ imme- diate, quod si illi insunt, illisoli insunt, vt de quantitate probauimus.

§.61. Dices tertio, actum intellectus es- se dispositionem ad actum voluntatis, car- tam cognitio non sit in voluntate. Re- spons-

spondeo primuna, volitionem, & cognitionem esse immediate in anima, vel ob hanc solam rationem. Secundo sicut in potentis diuersis, intellectio non disponit ad volitionem, quia dispositio non potest esse perfectior forma, ad quam disponit.

§. 62. Dices quarto, actum meritorium esse dispositionem ad Gratiam, & esse in subiecto diuerso. Contra, tum quia Gratia & actus sunt immediate in animo, tum quia actus non est dispositio Physica, sed moralis. De quo ago in materia de iustificatione.

Dices quinto: peccatum esse in voluntate, & esse dispositionem ad expellendam Gratiam ex animo. Contra, quia ex ratione pono peccatum in substantia animæ. De-

inde illa expulso est, mouendo voluntatem Dei ad displicantiam; & qui displiceret sibi in peccatore, mouetur ad auferendam Gratiam: at vero dispositio qualitatum est Physica, ac propterea debet esse Physice in subiecto disposito.

§. 63. Rogas, cur quantitas non recipiat qualitates, & ipsæ qualitates producant alias? Respondeatur, qualitatem dari formis, ut disponant subiecta ad generationem substantialem, quod præstare non possunt nisi producendo alias qualitates, quantitas autem disponit, & extendit materiam, quin recipiat illas qualitates. (?.)

DISPUTATIO VII.

De Natura.

Explui adhuc essentiam compositi naturalis in ordine ad se; explananda nunc in ordine ad motum.

SECTIO I.

Natura significatio, & essentia.

§. 1. **R**imo sumitur natura, pro DEO, natura naturans, id est parturiens omnia: sic mundus dicitur opus naturæ, & intelligentiæ. Sumitur etiam pro principio alicuius rei, ac dividitur in uniuersalem, quæ est Deus, & in particularem, quæ sunt entia creata, & natura naturata vocantur, id est, ex alia natura nata.

Secundo sumitur pro cuiusque rei quiditate & essentia, sic definitio dicitur oratio explicans naturam rei.

Tertio, pro uniuersitate rerum creatarum, sic dicitur miraculum, quod excedit naturæ vires, id est, rerum omnium infra Deum existentium.

Quarto, pro causis naturalibus: sic diximus, naturam nihil trustra mouit, & indu-

ram agere quod potest optimum, & secundum insitam propensionem.

Quinto, pro cuiusque rei temperatura, sic flegmata, & melancholiam, dicimus esse naturam melancholici, & flegmatici.

Sexto, pro cuiusque rei generatione: est enim natura nascentia, siue nascitura: siue ratio nascendi, ex qua significatione originem traxit hoc nomen.

Septimo, ad significationem primi principi intrinseci motus. Quæ, si proprie sumatur, adstringitur ad materiam, & formam substantialem: à quibus compositum dicitur ens naturale; & quia natura dicit ordinem ad motum, vocatur etiam ens mobile. Et que hæc tam stricta significatio, ut substantia materiæ expertes, atque complectæ, nec natura dicatur, neq; ens naturale, adeo, ut solus Philosophus sit Philosophus naturalis, id est, naturam irridagans: Metaphysicus autem dicitur transnaturalis, quia agit de rebus ultra naturam, id enim Metaphysica sonat. Videantur S. Thom. 3. par. quæst. 2. art. 1. & nostri Conimbricenses hic quæst. 1. art. 1. & P. Suarez 1. Metaphysic. d. sp. 15. Sect. 11. num. 4.

§. 2. Naturale dicitur totidem modis, quæ natura. Prætertum ait Aristoteles mo-

Oo 3 tum

tum ignis sursum esse naturalem, id est iuxta naturam ignis: at vero supernaturale simpliciter dicitur, quod est supra vires rerum omnium creatarum, pro quibus diximus naturam sumi tertio modo. Adde etiam, requirere, ut sit supra totam naturam possibilem, non videntem Deum viribus proprijs.

§. 3. Aduertendum obiter, recte posse substantiam esse supernaturalem, & esse naturam, si illi est connaturale proprijs viribus videre Deum, ut Deus naturam habet; estque supernaturalis substantia, quia viribus proprijs se videt: cui connaturales sunt omnes processiones diuinæ. Si autem produceretur aliqua substantia, cui esset conaturalis visio beata, esset quidem supernaturalis, quia viribus proprijs videret Deum. Dic: illam fore naturam: ergo non est supra omnem naturam: ergo non est supernaturalis. Distinguo primum consequens, non est supra omnem naturam non videntem Deum viribus proprijs, nego consequentiam; concedo autem de natura in tota latitudine sumpta: inde nego secundam consequentiam, quia ens supernaturale, sed per non dicitur comparatione omnium naturalium, sed earum tantum, quibus non est connaturale videre D-E V M, & ea ratione Angelus non est ens supernaturale simpliciter, quia non est supra omnem naturam impotentem viribus proprijs videre Deum. Hæc obserua in I. p. q. 12. vbi qaeritur sit ne possibilis substantia, cui connaturalis sit visio beata? Hic neutrā partem statuo, sed terminos explanō, ne æquiuocatio hallucinemini. Natura autem communius usurpatur, pro essentia cuiusque substantiaz, obseruat P. Suarez. Ego vero supra cum Aristotele more Physico loquar naturam usurpans pro materia, & forma substantiali.

§. 4. Definit autem naturam Aristoteles: *Natura est principium, & causa, ut id moueat, & quiescat, in quo primo, & per se, & non per accidens inest, quam definitionem vide apud Patres Conimbricenses hoc lib. cap. 1. q. 2.*

Ad cuius explicationem aduerte: ad rationem naturæ requiri, ut sit causa motus, per quod excluditur priuatio. Quæ, licet est principium motus, non tamè causa, ly autem in quo est, est particularior differentia, qua principium, & causa motus restringitur ut sit intrinseca rei, quæ mouet: nam DEVS

est etiam causa mei motus, extrinsecatamè non intrinseca. Quapropter alegatur à naturæ conceptu, ly autem per se primo, est ad excludendā accidentia, quæ, licet sint in mobili, sunt per accidens, & non per se primo. Itaque quatuor requiruntur ex parte naturæ. Primum, ut sit vera causa motus. Secundum, ut sit causa intrinseca rei, quæ mouet per talē motum, unde forma non fortuit rationem naturæ, ut est causa motus in alio, sed ut est causa motus in suo cōposito. Tertio requiritur, ut sit in cōposito per se primo, & non per accidens, quo excluduntur omnia accidentia à ratione naturæ.

§. 5. Quarto, ut sit de essentiali compositione rei, in qua est: quia primo, & per se inesse, est esse de conceptu quidditatiuo rei, qui vocatur primus. Inesse autem significat existentiam in aliquo tertio: nulla enim res inest sibi. Itaque debet esse partialis conceptus quidditatis rei, quod hoc capite expressit Aristoteles. *Natura aut subiectum est, aut subiectio inest, id est, natura, aut est materia, aut forma; quo excluduntur à ratione naturæ composita, quæ non sunt naturæ, sed entia naturalia, ut ijs bis expressit Aristoteles hoc libro 2. capit. 1. text. 12. id autem, quod ex his, id est, materia, & forma, est cōpositum, natura quidem non est, sed est, & constat natura, ut homo. Quo excluduntur à ratione naturæ Angelus; quorum essentia non constat è duobus cōceptibus partialibus realiter distinctis, licet enim componantur per se ex natura, & supposito, tamen illa cōpositio non est essentialis, neque potest Angelus dici habere compositionem essentialē realē, ac proinde nihil illi inest per se primo, natura enim Anglica non est de essentia Angelii, sed tota essentia. Excluditur etiam corpus simplex completum (si forte possibile est) eandem omnino ob causam, ob quam Angelii. Dices: tale corpus futurum principium motus naturalis: ergo esset à natura. Distinguo antecedens, motus naturalis formaliter negatur: quia sic dicitur à natura: conceditur autem de motu naturali, ut distinguatur à supernaturali; est item naturalis, materialiter, id est, cui similes motus à natura procedunt: & negatur consequentia, sicut mea latitudo, ut procedit à Deo, non est naturalis, nisi ut aliquo modo à mea natura caufatur. Excluditur etiam totum cōpositum, quia nō tam*

tam natura, quam ens naturale dicitur ab Aristotele hoc l. 2.c. 2.tex. 22. excluditur etiam suppositum, quod non est pars quidditatis.

§. 6. Præterea sufficit ad rationem naturæ esse principium in aliquo genere, non vero in omni, quia id non exigit definitio: sicut neque esse causam omnium, sed sufficit ali eius. Vnde refutatæ manent plures obiectiones, quæ hic solent opponi: at necessarium est, ut sit principium motus & quietis, id est, retentionis seu possessionis termini acquisiti per motum, quod conuenit omni naturæ saltem in motu, & quiete locali, nam omne corpus cieri potest, & quiescere: nullum enim sibi vendicat necessario perpetuam rationem, aut quietem perpetuam, saltem ratione partium diuersarum. Neque anima rationalis est excludenda à ratione naturæ, cum in illam quadret integra definitio naturæ. Dices, naturam esse determinatam ad unum, id est, non esse libram: non vero animus: ergo animus non est natura. Distingo maiorem: natura rationalis est determinata ad unum in operationibus voluntatis, nego: irrationalis concedo maiorem.

§. 7. Obijcis primo, ex Scoto in 2. dist. 18. q. vñica, principium motus debere esse intrinsecum, sed principium actiuum non est intrinsecum: ergo hoc excluditur à ratione naturæ. Nego minorem: quia forma, quæ in composite efficit motus, tam intrinseca est composite, quam materia: principium actiuum non est intrinsecum motui ipsi, sicut est materia: at intrinsecum est composite, quod mouetur.

§. 8. Obijcis secundo, tunc naturaliter aliquid moueri, quando mouetur, ut est aptum moueri, sed hoc sit per principium passiuum: ergo, nego maiorem: quia per accidentium se mouent res ut debent: quādō vero ab extrinseco mouentur non mouentur, ut ipsa petunt moueri modo naturali, nisi illic detur perfectio debita ex inclinatione naturæ. Vnde libro de cœlo ostendam,

motum illi non esse naturalem:

de principio passiuo est a-

lia difficultas.

(. . .)

S E C T I O II.

Verum materia prima sit proprie naturæ?

§. 9. MATeriam primam esse vere, ac proprio naturam vniuersæ fere testantur Scholz. D. Thom. 2. Phys. text. 2. & 10. & 21. & cum eo eius sectatores; Scotus in 2. diff. 18. q. vñica §. contra primum, vbi ait naturam esse solum principium passiuum motus, P. Conimbric. 2. Phys. c. 1. q. 1. art. 2. & q. 3. art. 1. & 2. & P. Suarez 1. Metaphysicæ disp. 15. fect. 11. num. 8. quam expressit Aristoteles text. 5. natura (inquiens) aut subiectum est, aut subiecto inest & text. 10. natura sic dicitur primo cuiusque subiecta materies eorum, qua motus in se mutationisque principium habent: also vero modo ipsa forma, & species, & alibi passim. Ratione probatur: quia tota definitio naturæ conuenit materiæ primæ, nam est per se primo in composite: item est principium; & causa ut compositū mouetur, quia est causa materialis motus, quam esse veram causam nemo ibit inficias. Quid ei deest ad rationem naturæ?

§. 10. Pater Bellmontanus Tom. 1. in 1. 2. disp. 25. num. 20. fecutus paucos, quorum meminere P. Conimbricenses hoc lib. 2.c. 1. q. 3. art. 1. opinatur, materiam primam non esse propriæ naturam, sed metaphorice, solumque principium actiuū motus esse proprie naturam. Mouetur primo ex 5. Metaphysicæ c. 4. vbi afferit Aristoteles, omnem substantiam dici metaphorice naturam propter similitudinem cum forma: quia est substantia. Ex dictis itaque prima, & quæ proprie dicitur natura, & substantia eorum, quæ in seipsis, ut ipsa sunt motus principiam habent. Materia enim, eo quod huius est suscepit, dicitur natura.

§. 11. Patres Conimbricenses q. 1. art. 2. docent, Aristotelem hoc testimonio tradidisse, naturam esse analogam comparatam materiæ & formæ: vnde non colligitur negatam materiæ proprietatem naturæ: sicut accidenti non negatur proprietas entis, tametsi est analogum comparatione substantiæ, quæ expositio confirmat, potest ex eodem Arist. 2. Phys. c. 1. tex. 12. afferente de forma, atque natura magis hac est, quam materies: namquodque enim sum magis dicitur, cum est

est actu, quam cum potentia. Vbi enim admittit formam magis esse naturam, quam materiam, admittit materiam esse naturam, licet minus præcipuam, & ex eius ratione patet: quia ibi sumit naturam, vt ex illa resultat compositum (quod legenti constabit) & ex modo cōstituendi compositum infert modum naturæ. Quia ergo forma constituit actualitate, materia vero potentialitate, ideo formam ait magis esse naturam, quia sua actualitate magis determinat essentiam, sed materia prima vere, & proprie est de essentia compositi, ergo & natura illius. Hic est scopus eius c. 4. ex lib. 5. Metaphys. vbi omnem substantiam vocat Aristoteles naturam metaphorice, quia, sicut forma determinat rei essentiam, ita quævis substantia determinat essentiam cuiusque rei, & de materia prima non dixit eam esse metaphorice naturam, sed eo q̄ huius susceptiva dicitur, id est, quia est subiectum recipiens formam, & cum illa constituens compositum, ideo est natura: quia in ratione potentiaz ordinatur ad actum vt ad finem, vt cum illo constituant compositum. Quod patet ex reduplicatione Aristotelis, *in ipsi, ut ipsa sunt*, id est, est causa, vt homo, exempli gratia, moueat in quantum homo, materia vero non est causa vt mouetur in quantum homo, nisi vt informatur anima. Itaque probo P. Conimbricensium explicationem, qua parte docet materiam, & formam esse inqualiter naturam, de analogia vero non disputo. Aliam expositionem videat qui voluerit in S. Thoma lect. 5. videtur enim subdura.

§. 11 Secundo mouetur ex definitione naturæ: nam apud Aristotelem idem est esse principium motus, ac esse causam efficiensem: sic enim hanc definit cap. 3. huius libri. Confirmatur Aristoteles hoc cap. 1. assignat discrimen inter motum artis, & naturalem: quod naturalis est intrinsecum principium efficiens, secus vero artificialis: at principium passuum est artificialium motuum. Tertio mouetur, quia si motus esset naturalis à materia, perpetua quies esset illi violenta.

§. 13. Ad secundum respondeatur, apud Aristotelem esse idem primum principium motus, & causam actiuan: quam per primū principium definijt, (vt patebit disp. 9. sect. 1.) naturam vero non definijt per primum,

sed per principium motus, abstrahens à p̄mo & non primo, vt complectetur principium passuum, & actuum.

§. 14. Ad confirmationem responderetur, discrimen esse clarum, & verum: nam artificialis motus non sit à subiecto connaturali, sed ab extrinseco. Motus vero naturalis sit à subiecto ipso, quod se mouet ab infra virtute actiua. Item adjuete materiam esse principium passuum, naturale motuum, quos efficit forma, sub qua est. Nam (ut ex Aristotele diximus) habet rationem naturæ in ordine ad formam; cum igitur ars non oriatur à forma, sed ab extrinseco, ideo materia, vt subiectum formæ, non est principium naturale illius, sed violentum, aut præternaturale. Sic motus ignis deorsum simpliciter est violentus, quia materia illi reluctatur per accidentia lignea, & hoc discrimen designat. Aristoteles ibi inter ea, quæ sunt ex natura, aut vi, aut arte. Video, materia secundum se nihil esse violentum, ex quiparte recte aiunt P. Conimbric. omnes motus esse secundum quid naturales, non tanq̄ simpliciter. Quia respectandum est, quomodo compositum, non vero materia sola. Ad tertium respondeatur, quætem, si sumatur pro parentia totius motus, fore non violentam materiam, sed contra ejus naturam, quæ patet esse sub forma substantiali, & accidentiali. Si vero sumatur pro perpetuari, in termino acquisito, vt hic sumitur, quies illi non foret contra naturam. Nam illi terminus est aliqua forma materiæ connaturalis, vt, si esset perpetuo sub forma ignis in concauō lunæ. Ne ergo deseratur opusculo communis, sine alijs fundamentis.

SECTIO III.

Quare principij motus sit de essentia naturæ?

§. 15. Præ oculis sunt habenda, quæ disp.

6. Logicæ sept. 5. dixi conceptum quidditatuum esse primum, propriumque conceptum rei, reliquos vero conceptus, etiam si non realiter distinguantur ab essentia, non esse quidditatiuos. Sic conceptus misericordiz non est quidditatiuus D E O, sed attributum. Aliqui tamen volunt, omnes conce-

conceptus, qui realiter non distinguntur ab essentia, esse quidditatiuos. Hoc modo certum est esse de essentia naturae, ut sit principium motus localis: & omnium motuum, quos viribus naturae agere, aut pati potest corpus, quod ex tali natura componitur, iuxta inclinationem sua naturae.

§. 16. De primo genere conceptus dico primo: de essentia formae substantialis essentialiter est principium actuum omni propteratum composti. Est enim prima radix, & origo illarum. Quod tam certum est, quia est certum, nullum esse compostum substantialie, quod non habeat aliquem motum sibi proprium ortum a propria forma. Hoc voluit Aristoteles hoc libro 2. c. 2. cum dixit carnem, & ossa non posse definiri, nisi in ordine ad motum.

§. 17. Dico secundo: de essentia materiarum principiis est esse naturam, quia materia prima essentialiter est principium passionum formarum substantialium, sed hoc est esse naturam: ergo. Probatur minor, quia hoc est esse principium motus eius, in quo per se primo inest.

Dico tertio: non esse de essentia naturae in communi, esse principium alicuius motus in particulari. Probatur aperte, quia natura in communi sufficienter intelligitur esse principium motus in communi: ergo ad illius conceptum non requiritur motus in particulari.

Conferatur, sicut de conceptu animalis non est esse rationale, aut irrationale, sed praescinditur ab utroq.; ita principium motus, ut sic non includit hoc, aut illud principium motus.

Dices: omnis forma in particulari est principium motus localis, ergo de essentia formae, ut sic, est esse principium motus, lo-

calis. Distinguo consequens, ergo omnis forma in ratione naturae, ut sic, est principium motus localis, nego consequentiam, materialiter ratione illius differentiam, concedo. Nam totus conceptus formalis naturae concipiatur, si concipiatur in ratione principij alteratiui, vel alius.

§. 18. Dico quarto: recte potest concipi inadquate aliqua natura in particulari, verbi gratia, essentia animae concipiatur in particulari, si illam concipiamus ut principium discurrendi: item possumus concipere formam ignis ut principium calefaciendi, quin concipiatur ut principium motus localis.

Ex dictis collige, discursum esse motus naturalem, quia, licet sit spiritualis, procedit tamen a natura, viribus illius, at vero auctis Fidei, & Charitatis sunt supernaturales, quia non fiunt viribus naturae, sed per potentiam obedientiam, & supernaturalem virtutem. Motus ignis deorsum, & alij violentiion sunt absolute naturales, quia licet sunt contra naturam rei, quae mouetur: tamen, quia materia prima est principium passionum illorum, sunt naturales secundum quid: sic dispositiones corruptentes unionem formae praecedentis sunt violentiae simpliciter, quia illis compostum per formam resistit, ut aqua calori, at generatio formae est simpliciter connaturalis, quia instanti, quo sit, non est alia forma nisi geniti, cui genito conaturalis est ea actio, & omnes dispositiones, quae praeiuere.

Mitto quæstiones de rebus arte factis, quia nostro instituto inutilis, & alienæ. Multas de rebus possunt videri Conimbricenses, quas ego rubens omitto,

quia me virginis grauiores difficultates.

(?.)

DISPUTATIO VIII.

De causis in commune.

Cause, quæ dicenda sunt, tibi excidantur in memoria; sunt enim cardines, quibus voluitur melior, ac maior pars machinae totius Philosophie naturalis, & diuinæ.
(?.)

SECTIO I.

Causam definio.

§. 1. Nullibi Aristoteles definiuit causam in communi. Parte Conimbricæ n-

bricensis hic cap. 7. question. V. art. 5. alium, causa est id, à quo aliquid per se penderit, quam definitionem omnino approbat Pater Suarez. 1. Metaphys. disputat. 12. sct. 2. num. 6. ipse enim numero 3. sic eam definerat, causa est principium per se influens et aliud, quia istud proprium ab illo dependet, quod habet suum esse ab alio, aliquo modo fluens. Hec ultima definitio arridet omnino, quia si principium ponitur loco generis immediate, utrūma enim ratiō, qua causa contineat cum alijs rebus, est ratio principij, ly influere excludit priuationem, & cetera principia, à quibus licet principiata procedant, non tamen fluunt: ly per se excludit causas per accidens, influere vero signat dare esse cum dependentia à principio causante. Hec definitio recidit in Tullianam definitionem, libris enim de Fato ait Ciceron: causa est, quae efficit id, cuius est causa, vbi ejcire late sumitur pro influere.

§. 2. In rebus creatis accusari non potest definitio, quia quidquid creatum est, dependet à suis causis. E diuinis duo communiter argumenta sumuntur. Primum ex mysterio Incarnationis, quia humanitas penderit specialiter à Verbo, & non causatur specialiter à Verbo, quia nullus effectus causatur specialiter ab aliqua persona diuina, sed omnes sunt toti Trinitati communes: ergo dependere, & causari non sunt idem. Respondet primo, humanitatem, & naturas creatas non pendere à priori à suppositis, vt probabo d. 21. Metaph. Secundo (est) dependeat, penderit tamen præcise ut à termino terminatice unionem cum ipsa humanitate. At hæc dependentia specialis est Verbi, quod solum & non tota Trinitas hypostaticè vñatur humanitati, per quam vñionem, quia compositione est, pender Christus, vt Christus, à Verbo, non tanquam totum à parte, pars enim, cum denoret imperfectionem, rejicienda est à Verbo, sed tanquam totum à principio intrinseco. Causalitas autem effectiva, & ultimi finis est toti Trinitati communis, non vero ea, quæ formaliter in hypostatica vñione consistit.

§. 3. Secunda difficultas (quæ non leuis est) est è Trinitate desumpta, quia Pater vere influere esse in Filium: Filius autem & Pater in Spiritum Sanctum, nec tantum Pater est causa Filii, neque uterque Spiritus Sancti: ergo

alia est assignanda definitio è causa minor certa est apud Latinos: maior pater, qui est nisi maior influxus esse potest, quam vera generatione, & procedere quis principiū illuc tunc suum esse continuat alio, & non mons. Respondebitis, lēc primo, generatione causa esse, vt influxus in aliud, id est, in terminum habentem naturā distinctam à natura principij: hoc enim significat aliud. Pater autem non est aliud à Patre, sed alijs. Continetur, in productionibus per se proprio modo terminus formalis, qui communiter ait, hic vero in diuinis est ipsa natura, quæ non producitur, sed communicatur, personalitas vero tatum requirit ad distinctionem productis à producto.

§. 4. Sed contra: quia in distinctionibus, licet non procedat aliud in natura, procedit tamen aliud suppositum: caro ergo id non sufficiet ad verum influxum, preferunt cum non obstante identitate naturæ, vere, & proprie producatur aliud suppositum. Non video hanc consequentie vni: formaliter terminus non producitur, neque filius à Patre, ergo Pater non influere in Filium, sicut hæc non habebit vni: formaliter terminus neque generans, neque generatur, ergo ne Pater generans, ne Filius generans. Continetur autem productis, ut quo simpliciter generatur, & in terminis productis, id est, in aliis, tamen terminus minus simpliciter est genus, quip terminus est Filius: & quibus terminis distinctiones sumuntur actiones, ut hominem continetur genus, & aliis vñionis, & ex parte terminus genus, vt quod licet animus homo generetur, stā licet natura diuina, quæ ex parte terminus formalis communicatur, non generatur: generatur Pilius, ergo Pater non in illum, quia generare est influxus: Tamen si identitas naturæ non obstat distinctioni termini producti à principio procedentes, neque veræ generationi, aut productioni, cui officio influxu?

§. 5. Responderi potest secundo, Patrem non agere per actionem distinctam ab ipso, & termino, sed generationem in actionem formaliter esse Patrem, & Filium non passim, ac ibi non est actio distincta, quia non est influxus, & sic non est influere: in rebus autem creatis est influxus, quia & actio distincta, & sic est influere.

Sed

10. Sed neque hoc placet, quia in diuinis est vera producione, & regnatur vero producione, hiscum est illa deponunt patrem geratim, non enim Filium genitum, sed non denominabile Patrem, inveniunt, & Filium quod non est. Item quia ipsae sunt actiones creatrici vero, quia a suis principiis, & non per actiones, ergo ratione inveniunt non confusa distinctione a sonis. Item si per impossibile, que possibile antiquis ratione, si necessitate, quia inveniunt apprehendunt a Deo procedere, quis negat unde al prehendit vel non influxum, & D. R. Y. M. fore illius causa. Nam non est quod inveniuntur nisi inveniunt, sed non est. Ad hoc utrumque phisico premito, primum ex prima parte in materia de Trinitate personas diuinas formaliter constitutis, & secundum hanc hanc formaliter esse origines, id est productiones actiones, aut passiones. Itaque per personam patris formaliter constituitur generationem, & auctualem generationem. Filius autem per generationem passus est. Quam senserint in omnibus negant ut Pater. Viz. quicquid. Tamen secundo disputatione, & capitulo 8. & fragmento longe probabilior. Quam secundum R. Bonaventura, & Pater Molina in quaestione 40. articulo, non adferunt manifeste Patrem non posse conceipi nisi conformatio ad actualiter existentiam Filii, neque potius esse in operatione, quia non concebirur personae. Pater est actus generare Filium, ita ut virtus genitrix suæ nec ratione possit ab actu generatione distinguere quamactus primus ascendendo. Quapropter eadem opinio digeritur, & substantia consequentia sunt Pater & Filius. Vel dicendum, non distinguunt in diuinis posse producere, & producere, & adhuc producere, & producere, nonne enim abstracto ab ea questione, verum partim a sic generatio actua? Vel verum Filius sic, quia Filius generatur, & Pater generat, & nihil enim sufficit Patrem, & Filium non concipi prius potentes generare, & generari, quam concipiuntur generare, & generari actu, & quamvis tunc non concipiatur formaliter spiratio, at simul concipiuntur, ut spirantes actu, & spirati, quapropter concipiuntur referri ad Spiritum Sanctum.

6. 7. Secundum sumitur ex Aristotele, & communi Philosophorum, causam esse

priorum natura suo effectu & subsistendi consequentia, ea vero, quæ non habent hanc prioritatem non posse munus cause exercera. Sic relativa formaliter excludit Aristoteles à ratione causa, quia sunt simul natura, & ratione. Ratio, ob quam causa concipitur prior natura, est, quia cum eius producito non sit de illius essentia, sed aliquid ab ipsa dimicans, prius intelligitur essentia in suo esse completa, quam prodeat in exterioram actionem, unde tota concipitur sine actuali existentiæ effectus.

6. 8. Hinc sumitur discrimen, quia influxus, & causalitas supponit naturam, & essentiam cause: at generatio in diuinis non supponit Patrem, sed formaliter constituit illum, et simul originem ab illo. Dices non obstante illa identitate Filium produci a Patre, ergo Pater influit in Filium. Negatur consequentia, quia ex communis consensu ad influxum requiritur illa conditio prioritatis, qua deficiens in diuinis deficit ratio causa. Neque enim quis potest pro suo arbitrio causalium conditiones addere, aut minuere, sed standum est communi Philosophorum sensu. Prioritas autem originis in diuinis tantum est ad significandum unam personam esse principium, & originem alterius, & non ē contra.

6. 9. Ex dictis collige, causam exemplarem, & finale non esse in rigore causas, quia nullum habent influxum in effectu in (vt patet in dis. 11. & 14. de anim.) neque per se influxum, sed per alias potentias. Unde ratio causæ eis conuenit per analogiam imprimentem, ut risus homini, & prato; quia influxus agentis, quia est ex affectu in finem, & ex directione exemplaris, dicitur causalitas exemplaris, & finalis, non vero quia exemplar aut finis Physice concurrent ad opus: ut vero cum vulgo loquamur, erunt enim a nobis cause compellandæ, quia excitant, & dirigunt potentias agentes.

SECTIO II.

In quo consistat essentialis causa conceptus?

6. 10. Hic erit examinandum accurate, quis sit conceptus ille, per quem causa constitui-

stituitur in ratione causæ? Nec dubium, quin in ratione causæ actualis, sive in actu secundo, constituantur per ipsam actualiter causalitatem, ut enim visus constituitur in ratione videntis, & per suam entitatem tanquam per subiectum, & per actum videnti tanquam per formam: ita agens, & patiens actu includunt proprias entitates, ut subiecta, vel quasi subiecta, quæ denominantur **causantia**, & **actionem**, & **passionem** tanquam formas, quibus denominantur: quibus in actu secundo aptatis definitio causæ. Quia vero verba in definitionibus non tam significant actum quam aptitudinem, oportet discutere, per quid constituantur causa potens causare in actu primo..

S.VB SECTIO I.

Docti cuiusdam opinio.

S.11. **T**heologus quidam ingenio nobilis opinatur. Primum: causam in actu primo dicere in recto causatatem propriam cuiusque causæ, & connotare in obliquo causalitatem, actionem, solicer, aut passionem, per quam tendet in terminum causandum. Si entitas causæ consideretur, præcise secundum concepum in recto significatum, tunc non concipitur formaliter sub ratione causæ, sed sub alio conceptu ab soluto abstracto à causalitate: exempli gratia, considerantur calor, & intellectus, secundum quod sunt formae sufficientes substantiam: totus illorum conceptus concipiatur non concipiendo verum sit calor principium alterius caloris? Vel intellectus principium intellectus?

Quando vero concipitur calor, ut principium alterius, addit hic conceptus cognitionem actionis possibilis, per quam calor producens refertur ad calorem producibilem.

S.12. Secundo supponitur, conceptum illum in obliquo connotatum esse ordinem realem transcendentalis, sive secundum esse. Quia ut patet ex Aristotele, relativa sunt, quorum totum esse est ad aliud, entitas autem causalitatis, cognitionis, & amoris, tota est ad terminum, ergo est relativa: at non est relativa prædicamentalis (quod facile admitti-

tur) ergo est transcendentalis. Confirmatur, quia proprium est relatiui, si proprie determinata cognoscatur, ferre secum evaginationem sui termini, ut ex Aristotele patet, sed actio, passio, cognitio, & affectus, si determinata cognoscuntur, & ferant secum evagationem sui termini, ergo sunt relata:

S.13. Tertius autem obcepsum illuminatissimè in recto significatum habere relationem realem, non secundum quod est, sed secundum quod dicitur. **E**sse relationem secundum probatur, quia si quis satis penetrerit intellectum, & rationem, colligit ex illis, atiam, rationem producibilim, & intollectionem causabilem: ergo secundum hanc cognitionem sui termini, quod est signum relationis, deinde in via inductione concepitur illa causa; esse actionem ordinem ad effectum. **E**am vero relationem non esse secundum esse probatur primo: quia relatio secundum esse est idem cum ipso esse, aut entitate rei, sed respectus caloris ad alterum non est idem cum esse caloris, ergo non est secundum esse. **P**robatur minor, cum que est omnia dicit receptum ad aliquid, sed ad se. Secundo: quia potest concipi tota entitas caloris, nisi cogitando de eius soliditate; ut quando omnis ex sensione caloris illum concipitur. Tertio: quia relatio secundum esse non potest concepi, quia presupponit terminus cognitus, sed calor, & intellectus, & respectus cognosci, quia praesupponit cognitionis, illorum termini, cum postulat terminus cognoscatur ex illorum: ergo non sunt relativa secundum esse. Ex his colligit, relationem secundum dici, non esse relationem simpliciter, sed secundum quid, id est, petit cognosci cum cognitione sui termini.

S.14. Ex his concludit causam in actu primo constitui formaliter per entitatem absolutam, relationamque secundum dici connotando in obliquo relationem transcendentalis, nempe causalitatem. Præter dicta probat primo inductione, quia potentia generativa & spirativa Dei constituantur in recto per aliquid absolutum, & relationem secundum dici: & in obliquo connotant veram relationem, ut patet ex Diuo Thoma in 1. distinc. 7. quest. 1. artic. 2. corpore & 1. part. quest. 4. art. 5. corpore. Poten-

Potentia creativa, vt omnipotencia Dei non dicit respectum in recto, sed in obliquo, vt patet ex communi Theologorum apud Patrem Vazquez tomo 1. in 1. part. disput. 104. cap. quidem confirmari potest in potentia causativa caloris. Secundo argumenteratur: quia non est magis de essentia intellectus esse operatum, quam de essentia accidentis respectus ad substantiam, & quoniam de essentia creaturae respectus ad Deum: sed secundogenitus, essentialis respectus ad substantias nec creature ad Domum, ergo. Probo minorem, quia tunc est certissimum signum, rem aliquam non esse relatiuam, quando potest concepi cognitione distincte, quin cognoscatur etiam per se, sed accidentis, & creature possunt concepi distincte, quia concipiuntur in substantia, aut dependencia, à Deo. Minor probatur: quia potest aliquis intuitus cognoscere calorem, & hominem, sibi cogitando de inherentia, aut dependentia, maxime ne quis intellectus sine intentione Fidei, eodem modo, cognoscat aliquid in praecolumbus causationem.

Secundo tertio argumenteratur: quia causa in actu proprio, causatur per causalitatem in actu proprio, verbi gratia, principium actionis, per actionem in potentia, sed actio in potentia est ipsa producio, per quam agens refertur ad suum terminum, ergo principium actionis constituitur per actionem ipsam. Maior probatur: quia causa in actu secundo, constituitur formaliter per relationem in actu secundo, ergo causa in actu primo, constituitur per actionem in actu primo, nam causa formalis actualis omnis à forma in actu, est effectus potentiae hab. eadem forma in potentia: sicut videns in actu est à visione actuali, visuum est à visione in potentia: tunc sic, sed causalitas est causa essentiam causae, ergo causa in actu primo constituitur per aliquid extrahibilem.

Quarto argumenteratur, quia si causa dicit essentialiter respectum ad terminum, illum enim dicit ad causalitatem, sed ad causalitatem non potest, ergo. Probo minorem, quia etiam causalitas est essentialis respectus ad causam, sed nullares potest esse essentialis respectus ad respectum essentialis sui, ergo. Probo minorem, quia est etiam respectus essentialis

ad se ipsam, similiter respectus alter, est respectus ad se: committereturque circulus. Nam qui respicit essentialiter aliam relationem, illam non respicit fistendo in ipsa, sed prograditur ad illius terminum, quia illam respicit in quantum est relationis: sed ipsa causa est terminus causalitatis, ergo se respiceret essentialiter.

SUBSECTIO II.

Impugnatur hac opinio.

§. 17. Hac sententia haud quaquam mihi probatur: primo quia singularis, & inter Theologos, & hos recentiores, qui accuratius differunt de relatione transcendentali, nihil est familiarius, quam causam dicere relationem transcendentalem ad suos effectus: adeo ut multi opinentur omnipotentiam Dei, & alia attributa dicere relationem transcendentalem ad creaturam: ita ut DEVS non existet; nisi creatura saltet in communione, sent possibilis: atque vero excludunt relationem transcendentalem à DEO respectu creaturarum, quia censem, DEVIM futurum, etiam si creaturas repugnant (vt videbimus disputatio. 15. Metaphysicæ sectio 9.) quamobrem Pater Suarez secunda Metaphysicæ disput. 47. numero. 9. ait probabilius esse Deum non dicere relationem transcendentalem ad creaturas. num. 11. ponit relationem transcendentalem secundum esse inter materiam & formam, & inter potentiam & actum ex Diuo Thomas Pater Vazquez tomo 2. in 1. part. disput. 173. num. 13. ait, relationem potentis non distinguiri à potentia ipsa. Qui vero aiunt has esse relationes secundum dicit tantum, non agnoscent relationem realem secundum esse, nisi prædicamentalem: nam & Diuus Thomas cognitionem vocat relationem secundum dicit ad obiectum, de quo requidet sermo disputatio. 15. Metaphysice à §. 75. Accidentia esse essentialiter ad substantiam docent omnes, ea ex Aristotele definientes, *enitens ens*. Hac de communi sensu relationis causa ad effectum. Ma-

teriam dicere essentialiter conceptum potentia passiva docent P. Comitubricenses 1. Physic. cap. 9. question. quartu. cum Dicte Thoma, Socrinace, Capreolus, Ferrarensis. AEgidio Henrico &c. de generatione cap. 4. question. 14. art. 2. ad 4. Item R. Peregrinus. Phys. cap. 21. Tulerus 1. Physic. cap. 7. quod stud. 14. conclus. ut sit potentiam causatam messe de essentia materiarum quod refertur Bruno Thoma. Sotius. Phys. questione. dub. ab in corollario D. Thomae. distinctiones. questione 4. art. 1. ad 3. ait philosophier vocari potentias eas; quae ordinantur ad aliquem actum; & ad hanc ait, intellectum ordinari ad cognitionem predicatorum parum que sibi quis est. art. 3. c. distinguens potentiam ab actu ait, potentialiter secundum quod est poterit; ordinari a dictu; etiam in part. questione 9. 4. art. 3. estque hic secundus cum ipsa philosophia natura; ac recentius a philosophis vaqueria, consentibus potentias essentialiter ordinari ad suorum actuum; ad est, referitur. Verum tamen questionibus forte de nomine ad reales descendamus.

5. 18. Ac primum, relationem transcedentalem in voca; cuius dicitur dependet a possibiliterate termini, in quantum illas esse impossibilis, si in certius non effici possibilis. Et quidem certissimum est esse certitudinem entitatis. Nam, si haec esset impossibilis, non esset possibiliteritas actus videndiluceque. Quid enim esset illud actus? Probo igitur entitatem cause naturalis fore impossibilem, nisi eius actio, & termini essent possibiles; primum argumento Doctoris, cum quo pugno. Nam intellectus non minus peradmodum possibiliterate intellectio, & species in pressa a possibiliterate visionis, quam accidentia a possibiliterate substantiarum, & creature. A. D. B. O. sed creatura esset impossibilis, nisi esset DEUS, & accidentis, nisi esset possibilis substantia, ergo intellectus esset impossibilis, nisi esset possibilis aliqua intellectio. Minorem certa: nam cum horum repugnet existere, nisi dependentior a causa prima, sublatto DEO, non esset causa prima, nec ens per essentiam a quo eas participatum, traheret omnia; & a virtute accidentis existere nequeat, nisi dependentior a substantia, & illi inherens, & non esset substantia, non

esset cui intellectus; sed esset ens propter se ac substantia deorum, sicut accidentia sunt substantia, & pars eius accidentia sunt substantiae, quam in essente ratione, & non quia superadditum primorum patet, quia intellectus tam est est manus sua ad intellectum, quam accidentis ad hanc secundum species, accedit, & pressa a substantia vel ratione, & non a substantia. Ex isto probatur, quod intellectus possibilitera materia potest, quae ratione esset comprensibilis, & haec substantia indecessante impossibilis. Nam materialis pars esse intellectus est, ut intellectus possibilitera materia potest, quae ratione esset comprensibilis, & hoc est, quod in parte quida-ens incompletum est ex parte intellectus rationis. petit completemur. Quod si complementum possibilitera impossibilis, non haec a ratione erat, esse incompletum est corporacionis. Nam materialis pars est intellectus possibilitera pars operis mundi, & corporis antimonstrans formam esse chypham, & illipso excludere compleibile per illam. Considerato hunc non requiratur etiam forma in qua esset materia? Non receptiva formarum, sicut non est receptiva chyphae. Contra hominis actu vel passim, quia repugnat homo sicut anima (qua excedit est unipossibilis), non est potentiale; quia sicut intellectus possibilis actus, quid ergo differt de ratione? Idem dicendum est de factis: sicut in ratione intellectus iste deus, & cuiuslibet termini intellectus est. Non ad intelligendum, quia id est chypha. Dicte per fidem hominem. Contrary, datus per fidem in intelligendum: quia finis intellectus est de intellectu animam aptam, ut possit intelligere ratione esse anima. Nam haec est rationalis, capax vicii finis, tunc autem neque appetit possitatione dirigiri, aut obtinere. DEUS. Quod si hanc negantur, non philosophicus invertitur. Similiter ergo idem, & discutatur visionem lucis, licet illa repugnare, quia visus est qualitas absolute inveniens diceretur de potentia videtur. Considerato, entitates aliquarum a potentia ratione agentium, & possitionum fore impossibilis, & essent esse quae illarum impossibilis, sicut voluntur relatio secundum esset, sive secundum dictum.

sigilans dabo h[ab]itacionem tibi posse habere primiturales quae in eius effectu, ergo non poterit esse ab illo. Distinguenda conscientia per se est aqua non a principio (a priori), aut a deo consequentiam vel quae non accipiunt nisi posteriori, ergo a consequencia. Vnde in existentia non potest esse de sua existentia a priori, sed sicut illa non potest ex parte causa secundaria possibilis nisi lux esset possibilis, quia causa dependet a fundamento ab impossibilitate, quae illius secundum efficiuntur est fundata in causa alicuius, quia sicut priores intentiones sunt fundamenta illorum. Quod si effectus esset in impossibiliis, non habeperit essentia secundum causam causalem unde est et sicut secundum intentionem. Dicitur Thomas in part. questione 77. articulo 3. ad uixit, admodum effectus operationem potentiam in ratione ad efficiere, sed in intentione esse potenter, et sic sunt potentias speciales per actionem secundum intentionem. Et hoc sequitur quia priores intentiones sunt causae effectus, non potest illi esse alicuius respondens, ut arguitur. Intra in primis quod Deinde probat h[ab]itacionem esse formam, et non substantiam, sicut est in causa in actu primo. Non enim obsecrare sicut generali dicitur. Nam dicitur alii et nupti et amores et similia non possunt esse formam, sed sunt substantia, et sicut est in causa in actu secundo. Sed etiam solitudo, et nullitas, et nonnullitas, et exequi gratia, et sol per se ipsum non est in genere, sed in actu primo, id est in intentione. Ita sicut per se est causa in actu primo, cum sit in intentione, in dictu vero ad eundem. Ut certius dicatur, quod in intentione non potest esse formam, sed est in actu primo, cum sit in intentione, in dictu vero ad eundem. Ita sicut in intentione non potest esse formam, sed est in actu primo, cum sit in intentione, in dictu vero ad eundem. Ita sicut in intentione non potest esse formam, sed est in actu primo, cum sit in intentione, in dictu vero ad eundem.

ut nihil aliud requiriatur nam illis positis virtutis necessario actione, sic communiter desinatur causa necessaria, que posita omnibus requisiis non potest non operari: liberamente, potest operari, et non operari. H[oc]que genere requisita est pars actus prius, sunt fundamentalium & virtus requiri ad agendum, & sunt formalissime virtus activa, nati actione conatur in eorum virtute, sicut virtutis illius, illaque necessario presupponitur, quia committitur in virtute omnima illorum, & non in virtute unius solius. Quare Datus Thomas in distincione 3. art. 3. ad 2. dixit, *ratio pertinet conceptus, et supremum principium operationis*.

In g[ra]m. Dicesta quia in resto requisuntur ex parte causa ius esse fundamentum illius, quod dicitur rationem secundum dicit ad actionem, per quam obicitur in ratione potentiae operationis. Et hoc dicitur in dictu primo. Solutionis praemititur, dictum secundum dicitur secundum operationem, quae secundum operationem videtur, ut quae causa denominatur agens: ut enim actus secundus videtur esse ratio per quam potest visus respondit videns, et actus secundus agendi est actio per quam est secunda causa dicitur agens, actus ut respugnat concipi actionem ex parte ratione agentis, et vel videtur condicione agentis, ut unitam subiecto, quia concipiatur potest videtur, aut subiectum malum originatur concipiatur actio exercita, et exercitus in acto, concipiatur denique malum ex exercitu agentis, sicut visus exercitus videtur actualiter videns, et albedo album. Sicut ergo concipiatur secundum se abstrahit ab actualitate, et potentialitate, denominatur agens sic abstracte, sicut visus videns, et albedo album. Si autem concipiatur actio in potentia logica, non deducta ad existentiam, concipiatur denominando agens in potentia logica, non deducta ad existentiam. Sicut visus denominatur videns. Quod clare docet Datus Thomas questione prima, de potentia artic. primo corpore afferens, actum primum esse formam, quae est finis, & principium operationis, operationem autem

autem ipsam esse actum secundum: actumque primum potentiam vocat, & art. 2. distinguit ab actione potentiam Dei, eamque ait constitui actu suo in finito, qui est principium actionis.

§. 23. Hinc argumentor: actio siue secundum se, siue exercita in existentia, siue carens exercitio, & manens in potentia Logica, est actus secundus agentis, ergo non constituit actum primum agendi. Consequentia patet: quia actus primus constituitur ante actum secundum, quia secundus oritur a primo. Antecedens patet ex §. 22. Dices actionem actu exercitam esse actum secundum, at in potentia esse actum primum. Cōtra: actio exercita est idemmet conceptus actionis in potentia Logica, sed ut exercita est actus secundus pendens ab actu primo, ergo & ut in potentia Logica est actus secundus in suo conceptu pendens a primo. Et que hæc ratio a priori ostendens hanc opinionem. Confirmatur primo: potentia Logica non est actus primus: tum quia est terminorum implicatio puram potentialitatem vocare actum primum: tum quia esset actus primus respectu sui ipsius existentis: nam potentia est potentia comparatione sui actus, sed potentia Logica est potentia comparatione existentia sui ipius: hoc autem est falsum, quia actus secundus est comparatione alterius rei, a qua oritur ut a principio influente, at existentia non oritur a potentia Logica, ut a principio influente, ergo.

§. 24. Confirmatur secundo: sol actu existens cum concursu generali Dei, & antequam intelligatur operans, intelligitur constitutus in actu primo Physico, ex quo oritur actio: sed non constituitur actione possibili, ergo. Maior est certa, quia omni actuali operationi supponitur potentia completa Physice ad agendum: quæ vocatur actus primus, quia secundus non est. Minor est certa: actio in illo priori non existit Physice, ergo non complet Physice potentiam: tum quia actio actualis oritur ab actu primo, ut constituto in actu primo, sed non oritur a se ipsa, ergo. Igitur actus primus ut primus realiter distinguitur a secundo (loquor in rebus creatis) sed secundus est actio, ergo actio distinguitur ab actu primo. Confirmatur tertio, omnipotentia Dei est idem cum eius

essentia, sed omnipotentia est actus primus cretivus rerum omnium, ergo constituitur per suam entitatem: sed actio distinguitur ab eius entitate, & illi est externa denominatione, ergo.

§. 25. Ut clarius pateat: considera potentiam visuam actu videntem: in illa reperiuntur duas actualitates, altera potentia, altera visionis. Potentia est actus primus, & principium actualis visionis. Visus autem est actus secundus. Considera has duas res in potentia Logica: ibi sunt duas potentias Logicas, altera oculi visus, altera visionis. Ita tamen ut oculus sit potentia Physica in actu primo Physico comparatione visionis existentis in potentia Logica: oculus potentialis (in qua) est actus primus visus: at per visionem existentem in potentia Logica, est visus in potentia Logica, seu visus, quæ duas denominationes facile confunduntur. Unde patet, causam esse actuam in actu primo & potentiam Physica per suam entitatem: agentem vero actu per actionem actualis, agentem vero in potentia Logica, per actionem in potentia Logica, quæ realiter est idem cum actione actuali. Si vero sumatur actio in potentia, pro potentia Physica, tunc idem est actio in potentia, & potentia ipsa actio secundum suam entitatem. Quare ad tertium in §. 15. distinguo maiorem, causam in actu primo Physico constituitur per actionem in actu primo Physico, concedo maiorem: quia idem sunt. Constituitur per actionem in potentia Logica, nego maiorem, & distinguo minorem, actio in potentia Physica est relatio, per quam causa refertur ad effectum in actu secundo, nego minorem: actio in potentia Logica, concedo minorem. Ad probationem maioris distinguo consequens, per actionem in actu primo Logico constituitur causa in potentia Logica, seu in actu primo Logico (licet est impropria vox) concedo consequentiam, qui actus est simpliciter actus secundus, non exercitus, sed in potentia Logica: per actionem in actu primo Logico constituitur agens in actu primo Physico, nego consequentiam: itaque per actionem existentem est agens actualiter, & per eandem actionem in potentia Logica est agens in potentia Logica, siue in actu secundo nondum exercito. Non tamen est actum Physice in actu primo.

§. 26. Con-

§.26. Conclude igitur, potentiam acti-
uam duobus modis dici productuam in
potentia. Primo essentialiter per suam enti-
tatem potenterem compleri ad operandum,
quod ab opmante contrario vocatur funda-
mentum ad agendum. Hac virtus respi-
cit pro termino ad extitato tam actionem,
quam terminum productum per illam : ac-
tionem, ut quae terminum vero ut quod. Hec
entitas vocatur actio in actu primo, id est,
virtus ad actionem, in ordine, ad quam co-
nectitur, qua praeter sepius utar, maxime dis-
putatione 5. de anima, atque haec virtus seu
fundamentum est, qua causa est simpliciter
in actu primo, qui est physicus. Alio modo
dicitur actua in potentia logicis, seu non re-
surgentis agere, non per suam intrinsecam
formaliter, sed per actionem i-
psam, que semper est actus secundus causae.
Quandoque et actio existit, constituit Deum,
exempli gratia, causantem per extrinsecam
denominacionem: quando vero non ex-
istit, sed est in potentia; illam denominat po-
tentiam in actu secundo potentiarum, & logi-
cas, que denominatio tam est in extrinseca
re potentia, quam est in actu, ab huiusmodi
forma potentiali tribuuntur rebus deno-
minationes potentiales, ut color dicitur vi-
sus actu a visione exercita, visibilis vero a
visione potentia ut distinguantur voces, &
honi erit grauis aliqua difficultas.

SUBSECTIO III.

Argumenta soluta.

§.27. Ad positionem primam in §. 11. Re-
pondeo, connotationem bifari-
am sumi: primo pro duobus conceptibus
intrinsece pertinentibus ad constitutionem
vnius rei composite, altero in recto, in ob-
liquo altero, exempli gratia, album compo-
nitur in recto ex subiecto in recto posito,
& albedine in obliquo connotata. Sed ve-
raque conceptus intrinsece componit al-
bum. Secundo modo connotatur aliquid
in obliquo non tanquam pars intrinseca rei,
sed tanquam aliquid omnino extrinsecum,
quod res notat, & cum quo petit cognosci,
id enim est connotare, id est, notare simul,
& cum illo cognosci. Sic visus coloris dicit

in recto qualitatem & actionem vitalem: in
obliquo vero colorem, non tanquam par-
tem visionis, sed tanquam extrinsecum ter-
minum, quem notat visio, & cum quo co-
gnosci petit. Sic potentia activa in actu pri-
mo connotat actionem, & terminum actionis:
non tamquam intrinsecam partem
potentiae in actu primo, sed tanquam ex-
trinsecum terminum, ab potentia notatum,
cum quo cognosci petit, quando recte pe-
netratur. Hinc oritur cognitionem eius
entitatis, nisi representet actionem ut ter-
minus eius virtutis, & fundamenti, non
esse formalem cognitionem cause in ratio-
ne causae. Non quod ex parte obiecti, non
attingatur tota entitas causae in actu primo,
sed quia confuse attingitur, eam non pene-
trando, nec effectum per illam cognoscendo.
Sic ostendam disputatione 5. Meta-
physicæ sectione 10. differre conceptum de
animali à conceptu de rationali, quia, licet
veroque actu cognoscatur homo in recto,
tamen cognitio de animali temporatur in
obliquo ad sensaciones soles, de rationali
vero ad solum discursum. Actuum autem
principium in ratione potentis agere per
logicam potentiam, includit actionem i-
psam possibilem tanquam intrinsecam for-
mam huius complexi. Agens in potentia:
sicut agens actuam includit actu existen-
tem.

§.28. Secundam positionem §. 12. ad-
mitto libenter. Tertiam §. 13. non admit-
to: ostendam eam disputatione 15. Meta-
physicæ, relationem, secundum dici, non
esse realem. Item dico relationem causæ es-
se realem secundum esse, quia sublatu per
impossibile effectu, non posset esse causa in
sua entitate: hoc enim est signum relatio-
nis transcendentialis, quia relatio omnis re-
alis penderet a termino. Inter has relationes
quædam sunt exercitia actualia, ut actio, v-
nio, visio, quas nunc admitto non posse co-
gnosci, nisi illarum terminus supponatur
apprehensus, quæ vero non sunt exercitia
actualia, non pertinet ita cognosci, sed pos-
sunt ducere in cognitionem sui termini. De-
inde causa in actu primo ne dicat relationem
realem secundum esse, sed tantum se-
cundum dici.

§.29. Ad primum in §. 14. Respondeo pri-
mum mentem Diui Thomæ esse subobscu-
ram,

Qq

ram,

rana, item Gregor. non admittit villam distinctionem inter personam generantem & potentiam, qua generat. Bonaventura vero, & Durandus censemunt potentiam esse relationem ipsam. Henricus autem cum multum antiquis, tum recentioribus in potentia generativa requirit utrumque. Unde nullum sumitur argumentum: sed omnia ea sententia, discrimen est clarum, nam potentia generativa non distinguitur a termino genito in diuinis, maxime cum terminus formalis communicatus sit natura ipsa: licet enim generans realiter distinguitur a genito, non tamen id, quo secundatur ad generandum, sic autem nulla potentia esset relatio realis nec secundum esse, nec secundum dici: quia in natura Dei nullula est relatio realis ad aliquid diuinum, nisi formaliter per proprietas personales. Diuus autem Thomas valde in alio sensu usurpat ibi relationem secundum dici, non enim dicit esse realem in natura diuinis: at ingreatis potentia realiter distinguitur a termino, & sic potest esse, relatio secundum esse inter utrumque. Ad id de omnipotencia respondeo, eam non esse relativam realiter, quia si creaturæ essent impossibilis, adhuc existeret tota eius entitas. Et quidem hoc primum argumentum tantum probat causam in actu primo non constitui per aliquam relationem secundum esse, non tamen probat constitui per aliquid ab ipsa; & generali concurso distinctum: aut id quo formaliter constituitur, non esse de essentia causa.

§.30. Ad secundum in eodem §.14. nego minorem: quia sicut accidens repugnaret, si esset impossibilis substantia, sic repugnaret intellectus, si repugnaret intellectio; ad probationem respondeo primo; intellectum non posse concipi conceptu proprio, & adæquato, vt est accidens animæ, quin concipiatur connotando intellectionem, sicut ipse ait non posse penetrari cognitione, quin in illo cognoscatur actio. Exemplum de calore non vrgit; quia cognitione orta ex sensu, tantum sentitur existentia obiecti, at nec sentitur sit ne activa, aut passiva? Imo, cum calor sit essentialiter accidens, non cognoscitur ut tale eo genere cognitionis; ex qua quam essentiam caloris agnoscis? at cognitione discurriva, si propriæ sit, & adæquata,

cognoscetur calor esse principium aliud caloris. Secundo respondetur, non esse de primo, & quidditatiuo conceptu caloris esse productum, quia forte per se primo non ordinatur ad agendum, nec de primo conceptu huius ab alio penderet; ut dependentia radicalis, & caletatio in radice est idem à parte rei cum caloris, & hominis essentia: ut esse principium amandi est idem realiter cum anima, non vero de primo conceptu: sicut misericordia Dei est attributa, & conceptus secundarius Dei ratione nostra, sive quæ concipiatur essentia Dei; et est idem re eum essentia. Intellectus vero, quia est per se primo potentia, non concipiatur quidditative, sine conceptu activitatis, quo corrigit totum argumentum.

§.31. Ad tertium in §.15. iam respondi à §.22. Ad quartum in §.16. ostendam dispor. 15. Metaphysicæ. sect. 7, posse unum relationum terminari ad suum correlatum formaliter, quin terminetur ad se, vt Pater eternus terminatur ad Verbum. Adverte causam terminari ad causalitatem, ut quod ad effectum vero, ut quod, quia causalitate cause esse dura, & sic quod astringit viam, attingit terminum ad quem est via: at non est via ad causam sed a causa ad terminum; ut autem causa terminatur ad suam causalitatem, & quia ipsa causa recipitur. Vel dicitur causam in actu primo non esse relativam secundum esse, sed conceptui sua entitatè absolute, sicut omnipotencia Dei in ratione potentia seipso constituitur sine villa relatione secundum esse ad creature, mens enim animalis hic est, ostendere causam in actu primo constitui non per actionem, sed per suam entitatem: de relatione vero, non multum curio; dum constet causam creatam fore impossibilem in sua entitate, si omnis eius effectus repugnaret.

SECTIO III.

*Vtrum causa sit in ordine ad effectum
in communis? An etiam in
particulari?*

§.32. O Stendi causæ entitatem futuram impossibilem, si omnis eius ter-

mines

minus repugnaret; nunc inquiero, vtrum pendeat à singulis effectibus? Aut vero ab illis secundum rationem communem tantum? Ac perclaramus non modo potentias physicas, sed etiam intentionales. Dico primo: potentiae intentionales irrationales non tendunt in sua obiecta, vt sunt formaliter unum, aut vt conueniunt in una ratione formalis; sed vt sunt plura à parte rei. Ita Patres Molin. i. q. 1. art. 3. disp. 2. §. Illud hoc loco, vbi ait visum non tendere in aliquam unam naturam, sed in pluris, scilicet lumen, vel colorem, Pater Vazquez ibi disp. 7. numer. 12. non requirit nec unitatem genericam, nec specificam. Gregorius quæstione tertia Prologi in scientiis non querit nisi analogam unitatem. Aureolus autem in prologo fol. 52. §. Ad obiecta 4. non exigit in scientiis unitatem obiecti, nisi ex modo tendendi circa illud. Commentato. 4. Metaph. Comment. 2. inquit. Res, quæ habent unam scientiam, non tantum sunt, quoram subiectum est unus specie, aut genere dictum vniuerso: sed etiam quorum esse vni fini, &c. Diuus Thomas quæstione 1. de potentia art. 2. c. ait in obiecta potentia quæ in multitudo inuenitur, & 1. 2. q. 5. art. 2. c. ait diuersa sunt potentiarum attendi secundum generales conditiones obiectorum; diueritatem vero habituum secundum speciales. Cui sententiaz subscrubunt Nominales omnes, negantes obiectis etiam intellectus, aliquam unitatem se tenentem ex parte illorum, sed aiunt ea semper esse plura ex parte sui, unum vero præcise ab unitate cognitionis, quos sequatur disput. 5. Metaph. sect. 10.

§. 33. Probatur primo, ostendi disput. 1. section. 5. Logicæ, & Metaphysicæ, idem esse formalissime obiectum potentiae cum obiecto omnium actuum eiusdem potentiae, (quod pono vt probatum,) sed obiectum omnium actuum potentiae visuæ, exempli gratia, non est color secundum unam rationem, sed sunt omnes calores & lux: ergo obiectum visus sunt plura obiecta vt plura, & non sub una ratione communi. Probo minorem: omnes actus videndi representant omnes colores, nam multi representant confuse albedinem, & alios colores, quæ cognitio vel terminatur ad illum colorem præcise, à quo oritur species, vel indifferenter terminatur ad omnes: alij vero

repræsentant albedinem in particuli, clare, atque distincte, alij nigredinem, alij colores cæteros, sed albedo vt albedo, nigredo vt nigredo, & cæteri colores sunt plures colores, & non una ratio coloris vt sic, ergo omnes actus videndi habent plura obiecta, vt plura, & non unum. Confirmatur: lux & color sunt obiectum visus, at non vt ex parte illorum est aliqua conuenientia, ergo. Probo minorem, quia lux non habet rationem aliquam communem cum colore, quā non habeat cum sapore, & sono: nam lux est virtualiter prima qualitas, color vero, & sapor sunt secunda, nec oculi discernunt eam conuenientiam, aut discrimen, sed ad lucem in se terminantur, ergo.

§. 34. Secundo argumento: visus & auditus habent obiecta adæquate distincta, & plura vt plura. Nam (vt recte Diuus Thomas 1. 2. quæstion. 8. artic. 2. ad 2.) ad ea, quæ sunt diuersa genera ex æquo, ordinantur diuersæ potentiae, vt ad sonum, & colorem ordinantur auditus, & visus, ergo sonus & color sunt ex æquo diuersa genera, & adæquata. Sed communis sensus percipit sonum vt sonum, & colorem vt colorem, ergo eadem potentia superior ordinari potest ad diuersa genera obiectorum adæquata. Dices, eas qualitates conuenire in ratione sensibilis per sensum communem. Contra, id est, eas conuenire in ratione obiecti sensus communis, sed illæ, quæ sic conueniunt, sunt plures absolute in diuersis generibus physicis, ergo plura vt plura possunt esse obiectum vnius potentiae. Tertio arguenter à priori: obiecta, quæ sunt realiter plura, nullam habent inter se unitatem, nisi per extrinsecam denominationem ab actu intellectus, (vt pono ex disp. 5. Metaph.) sed potentia irrationales non respiciunt sua obiecta, vt extrinsece denominata per actum nostri intellectus, ergo non respiciunt obiecta vt unum, sed vt plura. Minor est certa: potentia enim brutorum, quam habent dependentiam à nostro modo cognoscendi illarum obiecta?

§. 35. Objicies primo; non sumi unitatem in praesenti pro formalis unitate orta ex actu intellectus, sed pro fundamento. Contra primo; quia fundamentalis unitas est formaliter pluralitas obiectorum, sed per te tendit in unitatem fundamentalem, ergo

tendit in formalem pluralitatem. Maior est certa, quia illud fundamētum existit à parte rei; immo, ut existit, est fundamētum propter realem similitudinem, sed omne existens realiter ut existens, est singulare formaliter, ergo illud fundamētum est singulare: non vnum, ergo plura singulare. Contra secundo: lux & color non habent eam fundamētalem similitudinis vnitatem; vix enim ab illis abstractas rationem qualitatis non cōmūnem alijs qualitatibus, ut ratio animalis abstracta ab homine, & leone est alijs communis.

§.36. Obijcīes secundo, communiter dici, visum tendere in albedinem; quia est color, & eius obiectum esse colorem ut sic. Contra: visus nō tendit in albedinem, quia est color præcise; sed quia est talis color: illum enim cognoscit secundum propriam suam differentiam, quin illa cognitio pendeat à cognitione alijs coloris, vel coloris in communi. Ille autem communis loquendi modus verus est beate intellectus, nam quia visus terminatur ad colores omnes; ita ut collectio ex illis omnibus sit obiectum adæquatum cum luce; ideo dicitur color, ut sic, obiectum visus, id est non vnum, aut alter color, sed omnes simul; & quia omnes colores complectuntur, hac voce color, visus ea ratione dicitur color ut sic obiectum adæquatum visus: ut in proemio dixi de corpore ut sic comparato Philosophia naturali; & quia albedo est vna pars coloris ut sic, ideo dicitur obiectum visus, quia est color, id est, quia est vnum ex coloribus: quod habet ratione etiam suā differentię.

§.37. Obijcīes tertio à S. Thom. i. p. q. 77. art. 3. ad 2. affirmari, duo contraria non pertinere per se ad vnam potentiam, sed secundum rationem vtrique communem; ut visus non respicit per se albedinem & nigredinem; sed colorem, qui est vtrique communis. Respondeo cum Caietano ibi, à sancto Thoma ibi affirmari, albedinem, & nigredinem non attinzi à visu per se, ut obiectum, scilicet adæquatum; sed partiale: quia obiectum adæquatum visus nec est albedo, nec nigredo; sed omnis color. Quia interpretatio quadrat in textum, quo disquiritur distinctio potentiarum per actus, & obiecta. Distinguuntur autem per obiecta adæquata, non vero per inadæquata. Si autem albedo

esset obiectum adæquatum visus; nigredo non esset illius obiectum. Contraria autem ad eandem facultatem partialiter pertinere recte ibi ex Aristotele Caietanus obseruat.

§.38. Dico secundo, intellectus non habet pro obiecto adæquato vnam rationem entis abstractam ab inferioribus, nec omnia entia ut coheruiunt in ratione entis. Probatur: quia intellectus per suos actus non solù repræsentat cōceptum entis. Sed etiam substantiam, & accidens, ut differentiæ actione talis entis: deinde cogitatio plurimæ obiecta, quæ inter se sunt prius diuersa, nec possunt in aliquo intrinsecè cōcidenter. Nā chymæra, entia rationis, negationes, & priuationes cognoscuntur ad intellectum tam directe, quam reflexe, & non cōtrahuntur in aliquo cum ente reali. Item Deus, & creatura sunt obiectum intellectus quibus multe negant conceptum communem.

§.39. Obijcīes primo: omnia conuenire in ratione veri. Contra: verum est idem realiter cum ente, sed ens illarum rerum intrinsecè conuenit, ergo nō verum. Obijcīes secundo: omnia conuenire in ratione cognoscibilis. Contra: vel cognoscibilitas est extrinseca de nominatio à cognitione? Et sic intentio habeo, quia sunt obiectum intellectus cum inter se sint primo diuersa, vel illa aliquid existens in obiecto? sic autem erit diuersæ cognoscibilitates, primo diuersæ. Obijcīes tertio ens reale esse obiectum primariū, rationis autem ens secundarium. Contra: obiectum primarium, & secundarium conueniuntur in ratione obiecti, quia vtrumque obiectum potentia, & terminalis cognitionem, sed non conueniunt in vna ratione entis, ergo. Obijcīes quarto: potentias, & scientias distinguuntur per obiecta. Sæpe dixi, circa obiectum idem ex parte obiecti, esse potentias diuersas. Deinde potentias particulares distinguuntur per varia obiecta, ut sensuiz; non vero vniuersales, quæ complectuntur etiam omnia obiecta potentiarum inferiorum, ut diuus Thomas supra dixit, scientiaz autem habent obiectum aliquo modo vnu, ut patet ex Aristotele primo posteriorum capite penultimo. Vnum (inquam) fundamentaliter, ut corpus ut sic, id est, omnia corpora sunt obiectum Physicæ. Aduerte obiecta esse vnum ab unitate actus intellectus. ut dicam

dicam d. 5. Met. sect. 9. potentiam vero non esse unam ab obiecti unitate, sed à se. Quia siue versetur circa unum, vel circa plura obiecta semper in se est individua. Vnde circulum vitiis conficiunt, qui aiunt obiectum esse unum ab unitate actus: potentiam vero unam ab unitate obiecti, de quo d. 5. Meta. section. 9.

S. 40. Dico tertio: potentia causativa Physice, ut activa & passiva; non habent terminum in ipsum; sed plures in quantum plures, quos eque respiciunt. Probatur primo: quia terminus causalitatis est terminus omnium sparum actionum, sed earum termini sunt plures, & non unus, ergo. Probo minorem, quia actiones omnes sunt plures, & singulare producunt terminum omnino distinctum (ut ex terminis patet). Ergo. Confirmatur pone terminos omnium actionum, omnes illi sunt plures, sed potentia non habet alium terminum, ergo.

S. 41. Secundo probatur: causa Physica respicit terminum ut producibilem à parte rei; sed terminus ut producibilis, est singularis, & non communis: ergo. Maior patet; quia vis causativa est ad tribuendam existentiam effectui: minor probatur; quia à parte rei nec existere, nec produci possunt rationes communes, sed singulares, ut late probauit d. 10. in 3. p. sect. 4. Nam omne existens ut existens est individuabile in alia, quae sint idem adæquatae cum illis, ut ostendam d. 5. Met. sect. 1. & 2. Ergo est individuum. Confirmatur: unitas obiecti sumitur intentionaliter à nostra cognitione, sed potentia Physica non producunt terminos, ut à nobis cognoscuntur, ergo. Dices, produci substantiam à Deo, quia est ens. Contra; potius ens praedicitur, quia est hæc substantia; quia generationes, & corruptiones per se sunt singularium; universalia vero per accidens; sicut enim dixit Aristoteles 1. Meta. capit. 1. Actiones autem, ac generationes omnes circa singulare sunt, non enim hominem, nisi per accidens sanat, qui medetur: ergo potentia activa, & generativa per se versantur circa singularia; circa universalia vero per accidens: hæc conclusio certissima est, nec nisi in vocibus potest esse diversitas. Vnde semper dicendum, terminum esse aliquo modo unum vel fundamentaliter, vel in ratione obiecti reduplicando modum: potentia circa

illud, ut ex Cajetano obseruat supra Pater Molina.

S. 42. Obijcis; omnipotentiam non respicere omnia entia in particulari; quia respiceret actus malos; ut malos. Respondeatur, à parte rei omnia entia particularia esse terminum omnipotentiae, ut est causa prima, & indifferens: peccatum autem, si est positivum, est etiam terminus, secundum individuam suam entitatem materialiter acceptam: peccatum vero ut peccatum reduplicat modum, quo procedit à nostra voluntate, ut actus vitalis ut vitalis; quod non tollit, quin tota entitas individua oriatur à Deo ut à causa prima in differenti, cui, quia est indifferens, non attribuuntur denominationes, quibus præbent fundamentum causæ particulares. ut equus, in quantum equus, non oritur à sole, de quo d. 10.

S. 43. Dico quarto: potentia, quæ pendet à termino in communi, etiam pendet à singulis suis terminis. Probatur: mutato termino vel in toto vel in parte, mutatur essentialis ordo ad illum: sed singuli termini sunt partes termini adæquati potentiaz, ergo mutato uno mutatur ordo potentiaz ad illum. De minori nullum potest esse dubium. Maior probatur; primo in actuali cognitione representante tria obiecta, quorum alterū si mutetur, perit tota cognitione: licet cetera maneant. Dices cognitionem esse actualē cognitionem. Contra; quia actualis cognitione per suam entitatem respicit tria obiecta, deficiente uno deficit tota; sed potentia per suam individuabilem entitatē est actualis virtus ad singulos effectus, ergo si deficit circa unum, deficit circa omnia. Secundo probatur à priori eadem maior propositio: quia à parte rei potentia amitteret respectum ad unum effectum, si talis effectus esset impossibilis: quia non esset actus primus ad efficiendum obiectum impossibile, ne hæc esset potentia ad illud: sed ordo ad cetera obiecta est à parte rei idem cum ordine ad illud obiectum singulare; quia intellectus, verbi gratia, per suam individuabilem entitatem est ordo ad assensum, ad ceteros actus: ergo cum ordine ad unum obiectum singulare periret ordo ad cetera. Consequentia patet ex d. 5. sect. 1. ubi probauimus implicare corruptiorem unam, quin cum illa corruptantur omnes conceptus realiter idem cum ea.

§.44. Obijcis primo : potentiam non dicere ordinem secundum esse ad effectū. Iam egi sect. 2. aduersus hunc dicendi modum: sed ne vocetur *ordo secundum esse*; negari non potest, esse de essentiā, vel esse à parte rei idem cum essentiā intellectus, & materię primę, esse fundamentum, & virtutem, quæ petit compleri ut sit proximum fundamentum, quo fundetur causalitas intellectionis, & formarū: ergo, si essent impossibilis forme, deficeret hoc fundamentum in materia prima: nam sicut modo non est fundamentum ad chymaram, nec tūc esset ad formas chyméricias; ergo deficeret tota entitas materię, quia tota est fundamentum causalitatis in formas, cui respondentē formę necessario. Atque hæc obiectio probat, futuram materiam primā; tamē si omnes, formę repugnarent; quia ab omnibus est absoluta, sicut à singulis. Nec audiū yngnam, aut legi futuram materiam, si formę repugnarent, nec possum id mente apprehendere. De solo Deo docent Theologi per pauci, eum futurum, & si creature repugnarent; posito ut certo causam creatam fore impossibilem, si eius repugnarent effectus omnes. Disqurimus, verum id etiam illis conueniat comparatione singulorum?

§.45. Obijcis secundo; causam per se primo respicere effectum in communī, secundario autem effectus in particulari, manente autem effectu in communī manet specificatiūm potentię, licet non maneat hic aut ille effectus. Primū repugnat intelligi, Physicas potentias actiūas, aut passiuas connotare terminūm communēm, deinde particulaarem, quia illæ sunt extrinsecā denominatiōes ab actib⁹ intellectus clare, aut distincte representantibus obiecta: at non respicit causa suū terminū sub istis denominationib⁹. Secundo in actib⁹ intellectus, & voluntatis bene capio, obiectum vnum attigi primario, aliud vero secundario; quia veritas, aut bonitas vnius ratione sui, aut per se amata dicit in amorem, vel cognitionem alterius (vt patet ex d.i. sect. 1. Logicz, & Metaphysicz) at vero vbi vna ratio producta non dicit in productionem alterius, nō capio istas rationes per se primo, & per se secundo. Tertio, negari non potest materiam primam habere in se aptitudinem ad animam rationalem excipiendā; & causandam illius

vniōnem; siue per se primo, siue per se secundo: ergo, si animus rationalis esset impossibilis, esset etiā impossibilis illa aptitudo materię ad animūm & eius vniōnem: quia non est possibilis aptitudo ad chymaram; ergo tota materia esset impossibilis: probo consequiam, quia illa aptitudo non distinguatur realiter à materia prima, quia hæc se ipsa est apta ad animām, sed illa aptitudo tunc repugnaret, ergo; & tota materia. Nonnulli autem nostrum modum confuse concipiēdi, & faciendi vniuersalia, appingunt, rebus ipsis, nec se dant intelligi, nec se intelligunt. Nos concipiimus causas cum respectu ad effectus in communī, nō quia illos sic respiciant causæ, sed quia ignoramus particulares effectus, quos, si bene cognoscimus, melius p̄hēstramus causas.

§.46. Obijcis tertio; manente forma in communī manerē actūm receptibilem, & sic maneret materia prima, sicut manente colore esset obiectū visus; licet albedo deficeret. Contraria, non maneret hæc in materia, sed alia. Si enim daretur *visus materialis* receptiva formarū materialium, quas hæc recipit, non tamē esset receptiva animi rationalis, illa materia distinguere tamen spēcie ab hac, ergo, si animus esset impossibilis, materia receptiva allarū formarū tamē esset distincte speciei ab hac, quam esset in casu argumēti: quia vitaque esset simpliciter in capax animi, cuius est hæc capax. Idem dico de potentia visiva: si enim aliquis *visus receptivus* cæterorum colorum, non posset percipere albedinem, esset distincta specie a nostro visu. Confirmatur: vna vna vno representat omnes colores, si vnu amoueatur, corruptetur tota visio, licet manerent cæteri: visibiles quidem per aliam, sed non per illam. Ratio à priori; quia iam nunc esset obiectum adæquare distinctum. Quod indicū ponunt ad distinguendas potentias Diuit Thomas, Caietanus, Pater Vazquez adoucti supra, & quotquot hac de re agunt. Deinde in casu argumenti non esset *eadem ratio communis* forme, quæ nunc: ergo non maneret eadē materia, consequentia liquet: quia iam esset aliud primarium obiectum. Antecedēs probo: ratio communis forme includit immediate animam, vel est aliqua ratio ab illa abstracta, vere prædicabili illa, & idem realiter cum illa; sed, si anima:

sciri impossibilis, nec ratio formæ illam immediate includeret, nec ab illa esset abstracta, nec prædicabilis de illa, nec realiter idem cum ea, quia sicut modo forma ut sic non est prædicabilis de cibis maratis ita nec ratio dominantis.

§. 47. Conclusionem hanc tam expresse non reperes apud autores, qui tam eam aequivalenter docentes alii. Nam D. Thomas, Ghetinus, P. Vazquez, & alii aducti supra expresse causam per se posseas per obiecta adæqua. & D. Thomas, & omnes citius quæcumque & audiunt per sonum, & colorum, & prætoralium adductus s. 41. Singulariter signo opno abjecto generationem, de auctibz coenit, si signo est, apud omnes. De Deo multi theologi & philosophores maxime Salmaeio arbitrantur, omnipotentiam Dei defutare, si qua est creatura possibilis, est impossibilis, quia esse causam mutans ad æquatus terminus bivis. Ex quo deduces, hanc animam fore impossibile, si quis eius actus aut obiectu est impossibile.

SECTIO IV.

Vtrum definitio cause conueniat causa remota?

§. 48. Explicato conceputu quid diratio causa, opposites disponere, quibus causis conueniat? Ut causa cognitio per se effore quædam causa proxima dicitur illa, quæ immediata per ipsam causam ad effectum condicit ut calor ad calfactionem, & materia ad quantitatē vel. Rem ergo adiungit, quæ immediata est, & in se per se penitus actitudinis, non media propter operam operari, ut aqua calfactio in manu non per se immediate, sed per ipsam calfactem inhaerentem. Vocatur medietas, non quia inter illam, & effectum mediet actio, nam principium immediatum, actionis est principiū immediatum termini, quia actio est formalis ratio dependendi, ut de unione simile diximus, sed quia medietas entitas, à qua sola procedit immediate actio.

§. 49. Aduerte causam remotam, simpli-citer esse vocādam causam: ignis verbi gratia dicendus est calfactere, neque hoc veritutur in controuersiam; sicut homo dicitur tangere hominem, licet non eius carnem, sed vestes, quibus est induitus, tangat; quia ad

hanc denominationem sufficit id, quod immediate agit, aut tangitur immediate, suæ-tari, aut pendere à principio, quod denominatur agens, aut tactum: admissa ergo ea phrasis, de re agendum.

§. 50. Quæsto igitur est, num huiusmodi principiū fit proprie, & in rigore causa? Pro parte affirmativa duo possunt adduci; primum communis loquendi modus: sed hic sicut est explicatus Secundum; quia illa dicitur immediate causa, quæ est conditio, aut principiū necessarium, ut existat id, à quo actio immediate procedit. ita ignis est immediate causa caloris in ligno, quia est principiū necessarium ut existat calor, à quo lignum immediate calefit, & aqua est immediate causa calefactionis, quia est subiectum caloris calefacentis. Hoc fundamē-tum non videtur, qua ratione probetur à suo auctore, quod tamē infra facile dissoluetur.

§. 51. Opposita sententia valde mihi semper adest, pro qua non possunt multi Docentes adiungi, qui eam expresse tueantur, sicut nec contraria; quis eam non vidi in terminis disputata, pro etiam possum adiungi omnes, qui alienant, sola accidētia materia prima sententia, eorum vero subiecta in proprio & remoto, item omnes, qui tenent actus intelligenti, & tantandi in eodem recipi principio, quia si in diuersis existant, non potest illa potentia moueri per actionem alterius, iteh Pater Suarez d. 18. Meta. sectio 2. filii. 22. & d. 26. sectione 3. num. 11. clavis autem illi fuit P. Vazquez tom. 1. in 3. d. 21. num. 19.

§. 52. Explicatur autem prius: aqua calida, verbi gratia, dicitur calfactere; tota vero calfactio per se oritur à calore, ita ut si inde in numero calor successivus sit in pluribus subiectis, eadem numero calfactio eodem modo ab illo prodibit: quia, cum subiectum tantum influat in calorem agentem, à quounque subiecto calor sustentetur, præstat effectus eodem.

Vnde probatur primo hæc sententia: causa debet esse causa per se, ut sit proprie causa, sed causa remota non est causa per se, sed per accidentem, ergo non est proprie causa. Maior ex definitione causæ patet: minor probatur, quia illa dicitur causa per accidentem, qua deficiet, ex natura rei non deficit causalitas, nam, si causalitas ex se potest sine illa esse,

esse, quam dependentiam per se habet ab illa; sed deficiente quavis causa remota, immo vero deficiente omni subiecto, non deficit causalitas causæ proximæ, (vt mox patet) ergo causa remota est causa per accidens.

§. 53. Dices primo; pereunte subiecto perit effectus ex natura rei, & causalitas, per quam sit; quod contingit per se, & non per accidens, sicut ablato calore producente perit calor ab eo productus, nisi alius, aut lux illi succedat; nec tamen propterea calor per accidens à calore dependet.

Sed contra: quia pereunte subiecto perit effectus, quia perit immediata eius causa, quæ pendebat à tali subiecto; at vero sublatto calore per se perit effectus, quia perit virtus, à qua egreditur immediate, quod discrimen hoc patet exemplo. Ponamus calorem A, recipi in aqua, & ab illo produci calorem B, auferat Deus aquam, omneque subiectum, & per creationem conseruet calorem A, tunc ille calor A, eadem numero actione conseruabit calorem B, vt experientia patet in Eucharistia, cuius accidentia eodem modo operantur, ante & post consecrationem; at si DEVS auferat illum calorem A, ex natura sua calor B, definit esse: eiusque causalitas, nec de potentia absoluta poterit conseruari, ergo magnum est inter utrumque discrimen.

§. 54. Dices secundo, calorem A, separatum à substantia ex natura sua operari non posse. Sed hoc, qua ratione probatur, cum sit constans Theologorum opinio in operatione accidentalium Sacramentalium nullum nouum interponi miraculum præter eorum separationem? Et qui aiunt, qualitates esse in quantitate receptas, expresse affirmant nullum nouum miraculum esse, quod quantitas retineat accidentia, vt ex D. Thoma, & alijs docet Pater Suarez i. Meta. disp. 14. sect. 4. numero 5. Ratioque demonstrat: quia in sola essentia caloris continetur virtus sufficiens ad calefaciendum, quia in aqua solus calor calefacit; ergo, si calor existat separatus à substantia, poterit calefacere, quia subiectum tantum ei confert existentiam, & non virtutem actiuam. Vnde quoconque modo existat, cum semper retineat eandem essentiam, semper retinet virtutem agendi. Quidquid autem substantia requiritur ad

agendum, & datur per creatuam actionem, vt ex Eucharistia patet: & licet sit miraculum, id tantum est ad exhibendum concursum generalem, quo exhibito conseruatur eadem causalitas; quod de potentia Dei repugnat, si immediata causa periret.

§. 55. Vnde argumentor secundo: quia existente causa materiali remota, eodem modo afficitur proxima per terminū proximum, ac non existente; & quando remota existit, non magis immutatur per unionem remotam, quam si non existaret: ergo non est vera causa materialis causa remota: consequentia ex terminis liquere videtur, quia est de ratione causæ materialis per unionem immutari: antecedens probatur, quia unio ad causam proximam, eodem modo se habet existente subiecto remoto, ac non existente; ergo & subiectum eodem modo se habet. Quia, si qua esset differentia, eadem omnino esset in unione. Antecedens patet, supposita communis sententia de receptione qualitatibus in quantitate, in Eucharistia enim quantitas, quæ antea erat subiectum, vt quod, modo est subiectum, vt quod, remanente eadem numero unione. Confirmatur, si subiectum remotum esset proprie causa, ergo & causalitas esset proprie eius modus; at non esse probatur; quia illa causalitas conseruat sine illa causa remota; cum tamen nullus modus queat conseruari sine re, cuius est proprius modus, ergo.

§. 56. Tertio arguitur: eodem modo dicitur panis videri, & tangi medio colore, & quantitate, quo dicitur operari medio colore, sed proprie, & in rigore non videtur, ergo nec operatur. Probatur minor: quia, si proprie videretur, esset proprie obiectum visus, sed non est, quia visus cum non attingit proprie, pane enim corrupto, manet eadem numero visus, & accidentia eodem modo prorsus videntur; ergo panis non est proprie visionis obiectum.

§. 57. Quarto arguitur ex opinione Durandi, quam Theologi omnes damnant erroris; qui ait non omnes creator effectus immediate à Deo prodire, sed à solis causis secundis medijs, quibus à D. E. O proceduntur, vnde inferunt Theologi ex hac opinione esse multos effectus, quorum Deus non est proprie causa, quod continent absurdum in Theologia; vnde argumentor: Deus non est

sed proprie causa talium effectuum, nisi ipse ad illos immediate concurreret, ergo idem est dicendum de quavis causa remota.

§. 58. Dices, id esse verum de causa remota activa; secus de passiva, quae denominationem sumit ab accidentibus, quae patitur; ut paries dicitur visus, & non DEVS. Contra: omissa denominatione, rebus insistamus: causa materialis dicitur agens, quia per unionem influit in principium agendi, ergo eadem ratione principium actuum remotum denominabitur agens, quia influit in principium proximum; patet consequentia, quia influxus subiecti nihil efficit in effectu remotum, at in principium proximum tantum efficit causa remota actua, quantum in passiva. Confirmatur, qui dicunt sensus materiales recipi in sola materia prima, & dicunt animum non influere immediate in eorum actus, sed tantum per sensas, dicunt quidem animalium efficer sensationes per sensus, etiam tamen sensus a animo non recipiantur; sed efficiantur. Vel ergo opinio Durandi nullum habet absurdum, vel idem habet sententia, quam impugno. Ad illam denominationem vlsi requiritur; ut quod sic denominatur, aliquid speciale efficiat circa accidentia sensibilitatis, ut Angeli dicuntur virdéri, quia aliquid pertinet in colores. Intimo hinc argumentum, ut aliquid dicatur videri non est opus in se recipiat accidentia. Angeli enim dicuntur videri, cum nec proprie videantur, nec accidentia recipiant, ergo nec est necessaria ea uno, nec propria causalitas, ut dicatur agere. Sed id, quod vere non agit, dicetur agere ab actione sui effectus.

§. 59. Ex dictis solutum manet secundum argumentum, quod tantum probat, principium proximum immediate à remota pendere. Neque quis dicet, si calor B. productus à calore A. producat calorem C. nullus (inquam) dicet C. pendere ab A. licet B. ab illo dependeat. Item illa ratio est contra eosdem, qui aiunt duas causas mutuo pendere. Contra, quos sic arguo; id, quod requiritur ad principium proximum est vera causa principiati à tali principio, ergo id, quod requiritur ad materiam primam, est vera causa cuiusque effectus à materia pendens, sed per te forma requiritur ad materiam, ergo forma est vera causa effectuum

materie, at ipsa forma est effectus materie, ergo forma est causa sui ipsius. Dices propositum argumentum verum esse, quando aliunde non sequitur absurdum. Contra, ergo tua opinio est explodenda, quia contra eam evidenter sequitur tale absurdum.

§. 60. Hinc amplius probata manet nostra sententia d. 6. sect. 6. præsertim ex dictis hac sect. §. 55. Quia per unionem accidentium ad quantitatem non magis disponitur materia, ac si non esset talis unio.

§. 61. Tandem, causa proprie est ordo ad effectum; vel saltem fundamentum ad tam ordinem, & causalitas est actualis ordo causæ ad effectum. Sed causa remota non est talis, ergo. Probo minorem. Quia totus ordo potentiae calefactiæ, & fundamentum calefaciendi intelligitur in suo calore, quin intelligatur in aqua. Nam sicut essentia caloris sola fundat calefactionem, aqua vero potest ad æquate concepi sine tali ordine, aut fundamento, & calor solus separatus retinet totum fundamentum: ergo aqua non habet rationem causæ propriæ calefactionis, nec hæc ducit in cognitionem causæ remota magis, quam si non esset, quæ omnia sunt contra conceperus causæ explicatos sect. 2. & 3. Dic et id esse verum in aqua, non vero in igne. Bene: per caloris sustentationem tam conseruat aqua caloré, quam ignis, ergo utrumque est eodem modo causa, nisi quod unio ad calorem est violenta aquæ; igni vero connaturalis: at illa remota calefactio nec respicit ignem, nec in illo fundatur, nec ducit in eius cognitionem magis, quam in cognitionem aquæ, nam eadem actio oritur à calore existente in aqua, vel igne, vel separato. Quod si ignis esset extremum, ad quod referretur proprie calefactio, hæc periret amota substantia connaturali caloris: quia relatio perit pereunte altero extremo.

§. 62. Hæc tibi ante oculos obuersentur in libro de anima, ad probandum animum immediate concurre ad actus vitales. Item in materia de habitibus supernaturalibus, præsertim de charitate, & visione Dei, ad probandum potentias vitales naturales immediate influere in actus vitales supernaturales. Huc enim totam hanc quæstionem direxi.

SECTIO V.

Quo pacto existentia requiratur ad causam?

S. 63. *Q*ui negant existentiam ab essentia distingui, necessario, fatentur existentiam esse virtutem, & rationem agendi. Qui vero eas distinguunt, asserent essentiam esse virtutem actiua m, existentiam vero conditionem, sine qua non. In praesentem autem controveriam adduco, utrum causa possit Physice in effectum influere, sine existentia actuali?

S. 64. Nullus hucusque affirmauit, posse aliquam causam influere realiter, quin cum influat, aut antea habuerit existentiam: ita enim est constans omnium hominum sensus, ut ex effectu existentia monstretur aperte existentia causæ.

E Thomistis aiunt nonnulli posse causam actiua Physice in effectum influere temporis instanti, quo realiter iam non existit, dummodo extiterit immediate, inter quos vnum vidi. 3. p. q. 62. art. 1. diff. 5. 5. *Quinta sententia est*, ubi ait Sacraenta Physice gratiam producere, quando non existunt, id est, in ultimo instanti extrinseco. Idque probat primo, quia illud instans ratione nostra pertinet ad existentiam Sacramenti; quod sufficit ut tunc possit operari. Secundo confirmat tribus (ut ipse ait) appositissimis exemplis; primo ex dispositionibus, quæ producunt formam geniti eo instanti, quo ipsæ iam non sunt, sed perierunt cum forma corrupti. Secundo ex morte viuentium. *Certum enim est* (inquit) quod non moriuntur, nisi viuentia: tamen in instanti mortu iam vivens non est: non vivit, sed sufficit, quod vixerit ror tempore precedenti, unde in illo instanti dicitur esse sufficenter, cum vere dicatur mori, cum tamen in alio instanti non vere dicatur morti, licet fuerit viuens, mors autem mutatio physica est realis. Tertium exemplum est, nam sicut contiguitas duorum corporum sufficit ad hoc, ut vnum agat in aliud, ita sufficit ad agendum contiguitas inter causæ & effectus existentiam, cui sententia ita adhaeret, ut cæteras omnes censeat improbabiles.

S. 65. Sententiam hanc improbabilem

censet Pater Suarez disput. 14. met. sect. 3. num. 30. cui Aristoteles refragatur hoc lib. 1. capite 3. text. 36. & 37. omnia (inquit, id est causarum genera, de quibus ibi, aut agentia, id est, actu causantia, aut que possint agere. Hoc autem differunt, quod, que efficiunt, & singula, atque ea, quorum sunt causa, simul sunt, & non sunt. Ut hic, qui medetur, &c. at qua sunt, potestate, non semper. Vbi vult Aristoteles intercunte causa effectum perire, & effectu existente causam simul existere, at instans, & tempus immediate præcedens non sunt simul ex tua sententia, ergo causa non existens illo instanti non est, simul cum suo effectu contra Aristotelem. Respondet hic author, tunc existere causam non formaliter, sed virtualliter; non in esse entis, sed in esse causæ. Verum his pugnis repugnat ipse Aristotelicus textus, qui ex causalitate infert existentiam causæ in esse entis, & ex non existentia causæ non existentiam effectus: id est, (ut terminis ijsdem respondeam) ex virtuali existentia, quæ est existentia effectus, infert existentiam formalem, id est, causæ, & ex negatione existentia in esse entis, infert negationem in esse causæ. Deinde hæc solutio principium petit, nam existentia formalis, & in esse entis est propria existentia causæ, & existentia virtualis, & in esse causæ, est existentia causalitatis, si minus ipse explicet terminos; at in-controveriam adducitur, quo pacto sit causalitas, & effectus actu, sine actuallia existentia causæ ergo petitur principium.

S. 66. Impugnatur igitur primo hæc sententia; quia causa materialis non potest recipere accidentia, nisi actu existens; ergo neque efficiens. Antecedens admittunt etiam aduersarij, estque ex terminis notum. Quia enim ratione potest esse album, aut nigrum quod non est? consequentia probatur à paritate rationis? effectus enim non minus pedit ab efficienti, quam à materiali causa: unde in consequentes sunt nonnulli, dum aiunt accidentia corrupti perire, quia per se forma, à qua sustentabuntur, & aiunt formæ geniti physice effici à talibus accidentibus iam corruptis. Rogo enim, cur forma corrupta in eo instanti non valeat causare accidentia, cum hæc iam corrupcta valeant causare formam geniti? aut sicut ad primū existit actuallia existentia, quidniq; ad secundū?

Secundo

§. 67. Secundo probatur: quia in instanti initiativo, antequam res existat, non potest physice causare; ergo neque in ultimo terminatio postquam extitit. Patet consequētia; quia sicut ultimum instans est terminus duratiois præcedentis, similiter & primū, quia tota duratio causæ clauditur duobus illis instantibus, item causam extitisse est extrinseca denominatio in illo instanti, simili-
ter est & in instanti initiativo; quia sicut in uno fuit, ita & in altero erit, & postquam fuit, nullam virtutem reliquit magis, quam antequam esset, fuisse enim nihil est actu, magis quam fore, & si exemplum sumitur de contiguitate corporum, parum refert duo corpora ex hac, vel illa parte contiguari. Ergo etiam parum refert existencias causæ, & effectus contiguari, vel ex parte initij, vel ex parte finis. Item si res potest operari aliqua duratio reali, in qua non est, etiam poterit operari quolibet tempore subsequenti, ca-
ue igitur ne te mordeat canis mortuus.

§. 68. Tertio, causa efficiens iam corrupta potest physice causare: ergo & homo mor-
tuus in primo instanti sui non esse, poterit sentire, quæ enim ratio discriminis potest afferri? Nam si calor corruptus potest igne producere, quidni videbit homo mor-
tuus? quis autem non irrideat eum, qui afferat mortuos videre? Præterea sequitur magnum in Theologia absurdum, nam si quis repente moriatur, habens perfectam liber-
tatem ad peccandum, si in instanti obitus erat in gratia; poterat peccare in ultimo instanti, excitatus per appetitum sensituum, per quod peccatum damnaretur ille, qui in gratia deceperat, cum sit certum talem hominem sic decadentem saluari: hoc autem absurdum probo ego eadem ratione qua tu tuam sententiam, quia sufficit contiguari existencias causæ, & effectus, & manet causa in esse causæ, licet non manet in esse entis, & quia tunc sufficienter dicitur vivere, cum vere dicatur mori: ergo appetitus potest tunc mouere ad peccatum, & hoc committi per organi corporei dispositionem.

§. 69. Tertio probatur à priori: quia actio est modus realis præsupponens causam rea-
lem: sed causa non existens simpliciter, nihil est: ergo ab ea non potest actio prodire. Nec videtur posse apprehendi, quo modo existat agendo, quod non existit: quia existere a-

gens, supra existentiam addit actionem, at tunc nulla est existentia: ergo supra illam nulla additur actio. Adde modum existere non posse sine re, cuius est modus: ergo causa non existēte, non potest existere eius causalitas. Causa finalis mouet non existendo, quia non influit physice, sed intentionaliter, & sicut res possunt cognosci antequam sint, ita & amari.

§. 70. Tandem argumentor à priori, actio est actus secundus agentis: ergo oritur ab actu primo: quia omnis actus secundus oritur à primo: ergo tunc debet esse auctus pri-
mus, à quo oriatur. Nam si non est actus pri-
mus, non est actus prius, sed in instanti, quo vere dicitur nunc non est causa, non est actus primus, à quo oriatur secundus: ergo in eo instanti non oritur actio à causa. Dices tunc esse causam non in actu, sed in potentia. Cō-
tra, non est in actu: ergo simpliciter non est actus primus. Probo consequētiam, quia actus simpliciter est per existentiam, fine qua nihil est in actu, sed in potentia tantum; sed actio actu existens est simpliciter actus secundus. ergo oritur ab actu primo simpliciter, nam illa actualitas simpliciter actionis oriri debet physice ab ente simpliciter, nam à simpliciter non ente, quale est non existēs, quo pacto datur physice existentia, & entitas simpliciter?

§. 71. Dices, actum secundum oriri à pri-
mo existente prius, non tamen existente tunc. Contra: ergo tunc est actus secundus à pura potentia logica, siue non repugnan-
tia, quia tunc causa non est in actu existen-
di, sed in potentia tantum: & ut in potentia
operatur: ergo ens in actu sit physice à non
ente in actu, quod qua ratione capiant, ipsi
viderint, ac poterit unusquisque pro suo arbit-
ratu afferere rem antequam existat, saltem
immediate antequam existat, operari. Re-
spondere que poterit, quod ipsi in hos qua-
drat sapiens Aristoteles sententia 2. phisi.
1. text. 6. ostendere vero ea, quæ manifesta sunt per
ea, quæ non sunt manifesta, homini est profecto,
qui nequit id, quod est per se notum, & id, quod non
est per se notum discernere. Cum ergo hæc
sententia sit per se nota, non potest nisi ex
terno inorum appellatione probari. Nec
illis est Beatus Thomas commune assylum,
ostendam enim ipissimi verbis disput. 2. dī
generat. sectio 2. accidentia agentis, non

vero patientis concurrere ad generationem.

§.72. Ad primum in §. 64. admissa illa sententia, scilicet, ultimum instans ratione pertinere ad durationem Sacramenti, negatur id sufficere ad veram causalitatem, ad quam requiritur existere realiter, & non ratione nostra. Quemadmodum instans initiatuum Sacramenti, in quo ultimo non est & immediate post erit, non sufficit, vt in illo Sacramentum efficiat: quamvis illud instans ratione nostra pertinere potest ad durationem Sacramenti, sicut primum non esse. Sed de illo antecedentialib[us] latius.

§.73. Ad primum exemplum de dispositionibus, patet ex dictis §. 66. non loqui consequenter autores earum duarum opinionum, & ad vnam sententiam inintelligibilem in Philosophia, adducitur alia non magis probanda, in qua eadem est omnino difficultas.

§.74. Ad secundum exemplum multa mirabilia ibi miscentur, si non moriuntur nisi viuentia, quo modo eo instanti moritur, quod per te eo instanti non viuit? Quod si tu affirmas, tunc viuens non esse, quo modo dicis sufficienter esse, vt possit mori? Præterea: quo modo in illo instanti dicitur esse, cum vere non sit, sed perierit? anne mortui vere viuunt? nam vita animalis est anima unita corpori: mors autem est carensia unionis, sed tunc non est vno, sed eius carentia: ergo non est viuens animal, sed mortuum.

§.75. Respondeo igitur, viuens eo instanti non mori, sed esse mortuum, quia dissoluta vniione vitali, corpus est cadaverica forma induitum, moritur autem tempore præcedenti, quia mori est vitâ habere tempore, quod immediate præcedit instans, in quo vita non est habenda. Mori enim est definere extrinsece, ita ut verum sit dicere hoc instanti non est viuens, & immediate antefuit, esse igitur immediate ante, est mori: morte vulgari modo accepta. At in rigore, homo moritur eo instanti, in quo est cadaver, quia tunc corripitur, ac definie esse intrinsece per primū non esse, quod est metaphysice mori.

§.76. Ad tertium exemplum respondeatur, duo corpora contigua, simul retinere suas actuales essentias, per quas operantur,

at vero causa corrupta suam non retinet, per quam agat. Deinde non sunt contiguz tales existentiaz, quia contigua sunt, *quorum extrema sunt simul*, ibi autem existentiarum extrema non sunt simul.

SECTIO VI.

De Prioritate causarum.

§.77. Nullus est in Philosophia communius causarum prioritate comparatione effectum. De modis prioris agit Aristoteles in post prædicamentis & §. Metaphysicæ capit. 11. è quo tres subiectam, quantum vero è Theologia desumam.

Primum, prius, & posterius simpliciter dictum, de prioritate durationis, ac temporis intelligi voluit Aristoteles in post prædicamentis, capit. de modis prioris, & §. Metaphysicæ capit. 11. & ex Diuino Augustino probat Pater Vazquez, tomo 2. primæ partis, disp. 167. numero 8. Est autem hæc prioritas, quando vna res tempore antecedit aliæ, vt meus pater est prior. Qua propter eiusmodi res, vetustiores, & antiquiores vocantur.

§.78. Hæc prioritatè è regione opponitur prioritas Originis, quam Diuus Thomas, aliquique Theologi non prioritatem, sed ordinem vocant originis: qua vnum principium concipitur vt principium alterius rei ab ipso procedentis, sed cum omnimoda similitate temporis, naturæ, atque rationis: implicat enim tale principium non modo esse vlo modo, verum neque apprehendit sine re, cuius est principium, vt de personis diuinis dixi sect. 1. Ratio à priori est, quia inter eas res intercedit perfectissima omnium relatio: relativa enim, teste Aristotele, *similis sunt natura, & cognitione*, patetque evidenter, quia pater, vt pater, neque est, neque potest apprehendi ante, aut post filium formaliter. Porro Patrem æternum non esse natura, aut ratione priorem Filio, recte probat P. Vazquez supra n. 10. estque fine controversia, cum illi non conueniat definitio prioris natura. Itaque hæc prioritas est, quia pater est principium à quo est filius, pater autem non est à filio, sed simul concipiuntur esse.

§.79. Tertia prioritas est rationis, quæ per

se primo versatur inter res sola ratione distinctas, ut inter praedicta vniuersalia & singularia, aut minus vniuersalia. Atque hæc dupl. ratione: primo quando fit comparatio inter vniuersalia suaque inferiora; ut inter animal & hominem, quæ prioritas dicitur in subsistendi consequentia, vniuersale enim prius dicitur, vel quia prius cognoscitur, vel quia ab illo ad singulare non valet consequentia: valet autem à singulari ad vniuersale, ut hæc non valet, est animal, ergo est homo, valet autem, est homo, ergo est animal: atque hæc consequentia non modo de actuali existentia, sed de ipsa essentia etiam in conceptu, & apprehensione nostra debet intelligi. Ponamus enim omnia animalia necessario existere, adhuc esset vera hæc doctrina, quia in conceptu quidatatio animalis non clauditur homo, secus animal in conceptu hominis. Ratio à priori cur vniuersale dicatur ab Aristotele prius, quia non conuertitur consequentia cum inferiori est, quia hæc prioritates consistunt in dependentia, quam vna res habet ab alia & in independentia alterius: vniuersale autem in cognitione sui non pendet à singulare, nam sine homine cognosci potest animal, at particulare in cognitione sui pendet ab vniuersalis cognitione: propter quam dependetiam valet consequentia ab inferiori ad superiorius affirmative in cognitione, quia qui concipit inferioris cognoscit necessario superiorius, non tamen valet à superiori ad inferioris; quia cognito superiori non cognoscitur necessario inferioris, itaq; cognitio de hominie pendet à cognitione de animali, non è contra. Quapropter hæc est prior illa in consequentia subsistendi in intellectu. Item homo pendet ab animali in existentia Phisica, id est, non potest esse absq; conceptu animalis: animal vero potest absq; homine. Vnde in subsistendi realiter consequentia homo pendet ab animali, & est posteriorius.

§. 80. Secundo contingit hæc prioritas inter conceptus que vniuersales, aut singulares, sed quorum alter sit alterius ratio, radix, aut origo, verbigratia: in diuinis intellectio est ratione prior volitione, & in nobis admiratiū prius risibili, quia prius apprehendimus Deum cognoscērem, quam amantem, vbi etiam valet subsistendi consequētia ab uno ad aliud, sed non è contra, vt

hæc valet: Deus amat, ergo cognoscit, hæc autem non est formalis: Deus cognoscit, ergo amat, quia amor non sequitur necessario ex cognitione (loquor circa res creatas.) Ratio, ob quā hæc sunt priora ratione, est, quia vnum nostro modo concipiendi est principium, à quo pendet aliud: non è cōtra: vnde in propositione causalī, id quod dicitur prius, redditur pro ratione posterioris, posterius autē non redditur pro ratione prioris, ut hæc est bona causalis, quia Deus vult mundum existere, videt illum existere: hæc autem est mala: quia Deus videt mundum existere, vult illum existere, quo præscise constituitur prioritas rationis, siue consequentia valeat à priori ad posterius, siue non.

§. 81. Quarta prioritas est naturæ, quam in omni causa intercedere manifestū est, quælis autem hæc si: oportet ex Aristotele monstrare quinto Metaphysicæ cap. 11. Quedam vero (inquit) secundum naturam & substantiam (priora, & posteria dicuntur) quecumque contingunt abque alijs esse, ista vero sine illis minime. Vnde infertur aperte, ad prioritatem naturæ requiri, vt id, quod est prius, possit esse sine posteriori, & posteriorius non sine priori, id est, vt id, quod dicitur prius, sit causa posterioris, non vero è contraria posteriorius sit causa prioris, vnde commune est adagium inter Philosophos ex Aristotele sumptum, *inter prius, & posterioris natura non valere conuentientiam, seu subsistendi consequentiam*, quod ex Aristotele adducit P. Vazquez supra disp. 167. numero 3. Quapropter neganda est mutua causarum depēdētia, tum, quia causa est natura prior effectu, & ab illo independens, tum, quia valeret conuertentia inter prius, & posteriorius. Sic hanc prioritatem intelligit P. Suarez 1. Met. disp. 26. sectio 2. num. 18, est (inquiens) dependentia effectus à causa, & independentia cause ab effectu. Quod docuit Aristoteles in post-prædicamentis c. de modis prioris, videbitur autem (aiens) & ultra iam dictos alias quidem esse prioris modus, eorum enim, quæ essendi consequentia conuertuntur, alterum, quod est causa quovis modo, vt alterum sit, prius natura non incongruē dici potest, & ostendit exemplo propositionis veræ, quæ, cum ab obiecto in veritate depēdeat, obiectum est independens ab eius veritate. Quod autem dicit de conuertendi consequentia, non absolute loqui-

Rr 3 tur,

tur, sed ex hypothesi, quod proportio sit, homo projecto est (inquit) si vera est ea oratio, qua hominem esse dicimus, & item si sit homo, vera oratio est, qua homo dicitur esse. Vbi non affirmat, si homo est: ergo oratio est, quæ id affirmet, potest enim esse homo, quin talis sit oratio, sed ait, si homo est: ergo vera est oratio, qua homo dicitur esse. Semper enim vult Aristoteles à causa ad effectum simpliciter non esse conuertibilem consequiam: illa autem consequentia non est conuertibilis simpliciter, est enim hæc mala consequentia, homo est, ergo est propositio vera de illo: hæc autem est bona, est oratio vera affirmans hominem esse, ergo homo est, at vero est consequentia secundum quid ex suppositione, quod sit propositio. Quo posito conuertitur consequentia, sed suppositum non est necessarium. Ac ne quis existimet Aristotelem loqui de causa in uno genere tantum, statim in capite de modis simul, natura vero (inquit) ea dicuntur simul, qua essendi quidem consequentia cum conuertantur, neutrum tamen, vt sit alterum, causa est. Itaque ad prioritatem naturæ requirit, ne sit conuertibilis consequentia; Et vt unum sit alterius causa & non è contra; & ad similitudinem naturæ requirit, vt sit conuertibilis consequentia, & vt neutrum pendeat ab altero. Vnde, qui ponunt mutuam causalitatem, debent ponere conuertibilem consequiam, atque ista destruunt prioritatem naturæ, & ponunt dependentiam unius ab alio, per quam destruunt simultatem naturæ, ipsi enim volunt mutuas causas esse simpliciter simul natura, & secundum quid vnam priorem alia, neutrum tamen ex philosophi doctrina assequuntur.

§.82. Sed obijcis i. Phys. c. 3. text. 30. assertentem sunt præterea, quam mutuo sunt sibi cause, vt exercitium (id est) est causa bona habitudinis, & hec (est causa exercitiū) at nō eodem modo, sed hec vt finis, i. hūd ut principium motus. Idem ait 5. Metaph. c. 2. vbi admittit mutuam causalitatem, & consequenter dependentiam mutuam.

Sed hic non admittit proprietatem causalitatem, sed potius negat: ad quod adverte, finem non esse causam secundum se, sed ut apprehensum: ita vt ex fine, & eius apprehensione fiat integra causa, in qua finis ipse est causa, quæ mouet, & terminat actionem: apprehensio vero est ratio, per quam

mouet: sed quando finis causatur, causatur secundum suum esse existentiaz, qui duo modi sunt valde diuersi, nam finis vt mouet, non causatur, sed causat media apprehensione, & voluntate, & vt causatur physice, non mouet: mouet enim vt apprehensus, & non vt existens, causatur autem vt existens realiter, finis vt apprehensus, prior est natura eo, ad quod mouet: apprehensio enim sanitatis, prior est natura exercitio ad sanitatem, ad quod mouet finis: sic autem nunquam est posterior, sanitas autem existens posterior est exercitio, sic autem nunquam est prior. Itaque secundum diuersas existendi rationes est prior & posterior: at vero secundum eandem rationem existendi, semper est prior, aut posterior semper: prioritas autem naturæ debet esse ex mente Aristotelis iuxta eandem existendi rationem realem, aut intentionalem: secundum quam verum est Aristotelis effatum, quia ab existentia apprehensa sanitatis ad existentiam realem exercitij non valet consequentia: neq; ab existentia exercitij ad realem existentiam sanitatis: valet autem è contra à sanitate ad exercitium, & ab exercitio ad apprehensionem sanitatis. Est enim bona consequentia, est sanitas, ergo est exercitium, est exercitium, ergo est apprehensio sanitatis, hæc autem non valent, est apprehensio sanitatis, ergo est exercitium, est exercitium, ergo est sanitas. Vnde retor queo argumentum, quia enumerans Aristoteles mutuas causas, nullius meminit nisi finalis & actiuz; ratio est, quia vnaquæque est simpliciter prior alia in existencia, secundum quam causat, & posterior in ea, secundum quam causatur. Vbi autem non reperiuntur huiusmodi existentiaz realiter distinctaz, non reperitur mutua causalitas.

§.83. Hæc prioritas naturæ est, vt proprietas eam causæ ex natura sua ob præcisam rationem causæ possit esse sine effectu. Dixi obrationem causæ, quia aliunde potest effectus necessario connecti cum causa, vt proprietates cum essentia, & effectus cum potentia applicata, sed id, teste P. Suarez agente de causa actiua, (quod ad omnes causas extendit) non oritur ex ratione causæ, sed aliunde: nam vt etiam connecteretur effectus cum causa, & si ab ea non fieret, ait enim P. Suarez illa sect. 2. n. 14. Si interdum est causa aliqua effectus.

qua non antecedat tempore suum effectum, id non est ex præcisa ratione talis causa, sed ex aliqua peculiari conditione. Nam (vt in finuauit supra,) deficienti omni forma substantiali, eodem concursu materia conseruaretur, quo ante: ratio à priori est, quia antequam causa influat in aliud, præsupponitur habēs suum esse, & pendere à suis causis, quæ non deficiunt, etiam si ipsa non operetur. Sit igitur firmum dogma Aristotelicum, à causa ad effectum non valere consequētiā formalem: secus ab effectu ad causam, spectata præcise ratione causæ & effectus.

S E C T I O VII.

Enucleatur doctrina de prioritate & simultate naturæ.

§.84. **Q**uoniam hæc doctrina de prioritate naturæ apprime est necessaria philosophis, ac Theologis, eam oportet explicare. Prioritas dicit aliquid in recto, & connotat aliud in obliquo. In recto dicit fundamentum cause, & effectus: in obliquo connotat nostrum modū concipiendi causam & effectum. Fundamentum est ipsa virtus causæ, quæ in suo esse existendi constituitur non quidem per effectum, sed per alias suas causas: exempli gratia: sol, antequā illuminet, intelligitur constitutus in suo esse actuali, & ex illo oritur lux: Sol secundū se consideratus est prior, siue est primum signum, vel instantis rationis, quia præbet fundamentum, vt ratio nostra versetur circa existentiam ipsius, quin tunc versetur circa existentiam lucis. Nam existentia solis independens à lucis existentia, est causa, ob quæ concipiatur, quin concipiatur lux existens. Quando vero concipitur lux, est secundum signum, siue instantis naturæ, vel rationis. Quod ex parte obiecti est ipsa existentia lucis pendens ab existentia solis: & sicut lux ipsa in existendo penderet ab existentia solis, ita penderet in cognitione sui à cognitione solis: quod genus cognitionis vocatur à priori, id est, à causa cognita. Huc recidit, quod communiter circumfertur. Prioritatem naturæ esse prius: à quo: non in quo: id est:

eam prioritatem esse entitatem causæ existentis, à qua oritur effectus: non vero in quo, siue in instanti reali, in quo sit causa, quin realiter sit effectus.

§.85. Obijcis non posse concipi quidditatue Solem, quin concipiatur lux: quia concipi debet vt illuminatiuſ. Confirmatur, Sol non potest existere sine luce: ergo nec cognosci. Aduerte, Solem bifariam posse concipi connotando lucem: primo modo lucem secundum se abstractam ab existentia: sic autem concipitur in casu argumenti, sed hoc non officit prioritati naturæ, quæ est in ordine ad actualem existentiam. Secundo modo concipitur Sol connotando lucem existentem, sic autem non est opus concipi solem, quia totam eius existentiam concipimus, vt principium illuminandi, quin concipiatur lux actu existens. Et sic Sol est prior natura luce, quia fundat talen modum concipiendi. Ad confirmationem Respondetur, Solem à posteriori pendere à luce, non à priori: similiter non potest cognosci, quin cognoscatur lux existens, sed sicut existit posterius Sole, quia ex illo oritur sine dependentia Solis à luce, ita ex cognitione Solis oritur necessario cognitio lucis, in signo posteriori naturæ: non vero in priori signo. Nam & ipsæ cognitiones sunt altera causa alterius, effectus altera.

§.86. Vbi animaduertenda est ratio, ob quam dixi, causam ex conceptu causæ esse posse sine effectu, & ab illa ad effectum non esse consequentiā ex conceptu causæ. Quod patet ex causa libera, quæ, antequam intelligatur in actum secundum exire, intelligitur constituta in actu primo potente libere operari: ex quo actu primo non valet consequentia ad effectum. Nam positis omnibus requisitis ad operandum, potest operari & non operari, id est, cum illo principio ita potest operatio coiungi, vt etiam possit coniungi non operatio: quia potest operationis esse. Cum igitur causa necessaria tam sit independens à sua operatione, quam libera, consequentia à causa ad effectum non fundatur in conceptu causæ, sed in necessitate causandi. Quo differunt causa libera, & necessaria: libera enim non fundat consequentiam ad operationem potius quam ad rationem operationem: quia operatio ita sequitur, vt possit non sequi, eaque propter causam libera

Liberia non est medium, ut ex illa cognoscatur existentia effectus, quia causa cognita, potest effectus non cognosci, sicut potest non esse: at vero causa necessaria fundat necessario cognitionem effectus, qui cognita causa cognoscitur necessario, sicut sequitur. Prioritas ergo causæ liberae est independentia ipsius ab effectu, cum indifferentia ex parte ipsius ad utramque partem contradictionis, cum qua potest coniungi. Vnde est pensanda libertas actionum, quæ, quantum est ex parte sui principij, ita sunt, ut principium ipsum esse posse cum alia operatione opposita. Vnde aduerte, cum dicimus causam esse indifferentem ad operandum illo priori rationis, in quo intelligitur an operationem, non sumi pro actuali nostra consideratione. Hæc enim, cum intrinseca sit causæ, parum refert, sed sumitur pro fundamento huius considerationis: quia illud talis est naturæ, ut ex se possit esse cum operatione & non operatione: & antequam operetur, vel omittat operationem, intelligitur ex se nec petens operationem, nec carentiam illius. Hæc obserua in section. 8. contra quandam' opinionem Patris Vazquez.

S.87. Hic etiam aduerte, non posse fieri comparationem inter prius, & posterius: nisi inter causam, & effectum. Quia fundamentum sumitur ex independentia causæ ab effectu, & dependentia effectus à causa. Vnde, si cum causa vnius effectus existat aliud ens: dummodo nulla ratione sit principium illius effectus, non est prior conceputu illius, sed est simul comitanter cum causa, & effectu: nisi forte talis res & causa pendeat ab uno principio indiuisibili. Exempli gratia, uno actu indiuisibili ratione creat Deus duos Angelos, & in eo instanti operatur unus: alter non est prior operatione alterius physice, & propriæ: quia non est causa illius operationis, est tamen aliquo modo ratione prior, quia in illo priori antecedente operationem alterius Angeli, concipitur & alter producitur à Deo, qui potest dici prior negatiue: si vero esset diuersis actibus utræque productus, Angelus non operans nullo modo esset prior operatione alterius Angeli: duæ autem res, quarum una est prior altera, possunt fundare aliam prioritatem comparatione tertij effectus ab utræque pro-

ducti, ut intellectus & præmissæ respectu conclusionis.

S.88. Deinde ista prioritas naturæ, quæ realis est, id est, est entitas causæ, & effectus: est in eodem instanti reali. Nam comparata causa cum effectu respectu diuersorum instantium realium non est naturæ prioritas, sed temporis. Ita esse intelligendum patet ex Aristotele s. Metaphysicæ, c. 11. afferente. *Quadam vero secundum naturam, & substantiam (priora, & posteriora dicuntur) quacunque contingunt absq[ue] alijs esse, ista vero sine illis minime.* Pone autem causam mutationis instantaneæ, quæ nō durat nisi per instantes, ut productio instantis realis, illa non potest esse hinc suo principio actiua, hoc autem potest, esse sine illa, ergo illi conuenit Aristotelica definitio. Sed non potest illi conuenire, nū in uno instanti reali, ergo, Idem docuit Magnus Basilius primo contra Eunomium loge à fine his verbis. *Nam in his priori causa causam dicimus, posterior vero, quod ab ipsa est, non inter alios hæc in iuicem discrepantes: sed cogitatione prius, quam causatu causam intelligentes. Quam igitur pacto rationem habet, ordinem inveni negare, in quibus est prius, & posterior non possumus nostris, sed naturali quadam consecutione.*

S.89. Nec de hac re licet philosopho dubitare. Nam causæ necessaria sunt priores suo effectu, & tamen eodem instanti sunt, quo Sol fuit, illuminatus. Ita præmissæ sunt priores conclusione, & tamen sunt eodem instanti. Item causa libera eodem instanti quo operatur, est prior sua actione, quia tunc habet potentiam ad non operandum. Denique quia generatio vnius formæ prior est corruptione alterius, & tamen eodem instanti sunt, ergo: minor probatur, quia alsoquin duæ formæ substantialies simul existentes in eodem subiecto: homoque idem, est immortuus, & viuus. Quod vidi publice defendi, est tamen contra communem philosophorum sensum afferentium primum esse unius formæ, esse primum non esse alterius (ut ostendam disputatione 15.) Item materia esset tunc in duabus speciebus completis, immo forma cadaueris constitueret unum per accidens, quia ex natura sua adueniretenti completo, licet per solum unum instantem, nā & per instantes sunt multæ accidentales mutations. Nec video cur forma cadaueris cetero tempore non possit esse cum anima.

Nam

Nam si comparatione vnius instantis nō habent effectus formales repugnantes, nec eos habebunt respectu secundi instantis, quod nihil mutat illarum formales effectus. Denique rem præcessisse alio instanti reali, est per accidens, & extrinseca denominatio, magna enim est pro eodem instanti reali, pro quo una res est causa, aut ratio alterius. Volum audire ab auctore huius sententie, utrum sentiat idem de assensu & dissensu, amore, & odio? quibus est eadem ratio. In rebus physicis nullus auctor adstruxit, ad prioritatem naturæ exigi diuersa temporis instantia.

§.90. Petrus Lorca 2. tom. in 1. 2. disp. 4. de gratia. §. Tertio dico, hæc ait, & certe, si bene attendimus, in aliquo instanti peccatum, & gratia sunt simul ut aduertit Scotus in 2. dist. 37. Vbi docet in rebus moralibus id, quod est posteriorius posse non esse simul cum priori, nam expulsio gratiæ habitualis est posterior peccato aequali, & effectus illius, & tamen, quando gratia expellitur, iam peccatum actuale potest non esse. quod in primo instanti simul est cum gratia. Hæc sententia ortum traxit, quia eius autor non calluit prioritatem naturæ: à cuius calumnia Scotum vindicauit in numeris disputationibus de iustificatione disp. 8. & ostendi eam esse à duobus Pontificibus damnatam contra Michaelem Baium: item eam è regione opponi nō modo omnium Theologorum assensui, sed testimonio B. Ioannis Epist. 1. c. 3. & contra sacros eius testimonij interpretes. Omissis ergo Theologicis argumentis, Philosophicis contra eam agamus.

§.91. Ac primum, si in primo instanti, quo peccatum committitur, non expellitur gratia, ergo nec eam expellit in secundo, nisi in eo perseveret, ergo semper erit peccatum actuale cum gratia, probbo primam consequentiam: in primo instanti non expellit gratiam, quia opus est, ut prius existat, sed opus est ut etiam in secundo instanti prius existat, ut in illo gratiam expellat, ergo est eadem in utroque ratio. Probo minorem: peccatum extitisse in primo instanti non sufficit ad expellendam gratiam in secundo, ergo ad hoc opus est, ut existat peccatum in secundo etiam instanti: probbo antecedens: peccatum: postquam existit in primo instanti, potest non existere in secun-

do. Immo potest Angelus, vel homo in secundo instanti cessare à peccato, & elicere actum contritionis, vel saltem Deus potest in secundo instanti illi donare visionem beatam, per quam elicit actum charitatis: tunc autem in secundo instanti remittitur peccatum commissum in primo, ergo præcise ex existentia peccati actualis in priori instanti, non infertur expulsio gratiae in secundo: ergo opus est ut actuale peccatum perseveret in secundo instanti: tunc sic: sed in secundo instanti debet consummari prius, quam gratiam expellat, propter eadē tuam rationem, ergo etiam in secundo instanti debet habere existentiam priorem, quam gratia expellatur, ergo in secundo instanti erunt simul: idem erit de tertio, & cæteris.

§.92. Confirmatur: demus per possibile, vel impossibile, transacto actu in priori instanti, non remanere in secundo nec peccatum actuale nec habituale, tunc in secundo instanti non expellitur gratia, quia tunc nulla est forma, à qua expellatur, quia ponitur nullum esse peccatum, quod autem prius fuerit nihil refert, ut patet in physicis; ergo peccatum actuale in ratione actualis nō expellit gratiam in secundo instanti, eo præcise, quod extiterit in priori, sed opus est, ut in secundo existat aliquid gratiam tunc expellens.

§.93. Dices: in secundo instanti iam esse peccatum habituale. Contra primum, quia manente actuali non manet habituale: ut enim in primo instanti non est habituale, sed actuale, quia habituale est actuale moraliter manens, & non Physice, vel est terminus ex illo relatus, qui non relinquitur, dum est actuale, ita in secundo instanti est actuale, & non habituale propter eandem rationem, ergo actuale formaliter, ut actuale nunquam gratiam expellet. Contrá secundo, vel ad expulsionem gratiæ non concurrit actuale, ut actuale, quod est falsum, quia demeritum formaliter in illo consistit, itemq; ut actuale nullo modo opponetur gratiæ, vel cōcurrat in secundo instanti, tunc autem locum habet argumentum, quia gratiam expellit ut demeritum in secundo instanti, ergo in illo debet consummari, & prius esse, vel ad expulsionem concurrit habituale, quod sufficienter expellere potest gratiam: tunc sic, habituale in secundo instanti expellens.

pellit gratiam, ergo existit habituale in secundo instanti, alioquin non expellit; ergo prius est habituale in secundo instanti, quam in eo gratiam expellat, quia per te prius est peccatum in primo instanti, quia est demeritum, sed in secundo instanti expellit, ut demeritum, ergo existit prius, ergo simul cum gratia: patet ex te: ergo in nullo instanti expellit gratiam, quia in eo debet existere prius, vel si habituale expellit in secundo instanti, in quo est primo, cur actuale non expellit in primo suo instanti? & aequaliter enim oppositione habet cum gratia habituale, ac actuale. Vel si habituale fuit in primo instanti cum actuali, cur tunc non expulit gratiam? eamdemque ob causam eam non expellit in secundo. Quia in secundo debet esse prius natura. Quod si non est non habet gratia, à quo tunc expellatur: quia peccatum non existens non expellit gratiam.

§. 94. Secundo argumentor: causa physica in eodem instanti, est prior suo effectu, quo existunt utrumque, ergo & moralis. Negabis consequentiam, quia causa physica expellens formam est prior expulsione in uno genere, & posterior in alio, secus causam moralis. Secundo etiam, quia physica causa operatur sua virtute, meritoria vero mouendo voluntatem Dei, ad quod requiritur, ut prius existat. Contra: multæ causæ non pendent à suis effectibus à priori, ut Sol à luce, visio beata ab actu charitatis: & tamen Sol, & visio sunt eodem instantium luce, & actu charitatis, ergo existentia causæ cum effectu non oritur ex mutua dependentia. Confirmatur: iam ad hanc causam esse similem cum suo effectu: item addis, causam ab eodem effectu pendere. Mihi sufficit primum, hoc autem secundum me adiuuat, nam si effectus potest existere cum sua causa, & prius illa in uno genere, multo facilius erit posterius ab absolute: nam causa faciliter concipitur causare effectum, à quo non pendet, quam à quo pendet. Secundo contra secundam rationem: eodem instanti, quo existit causa meritoria, potest causare effectum, non minus quam physica. Nam causare meritorie est mouendo intellectum, & voluntatem Dei ad pœnam, vel præmium, sed eodem instanti possumus Deum ita mouere: ergo. Minor probatur, qui eodem instanti, quo existit meritorum bonum, aut

malum, videtur à Deo; id enim negare nullus audebit, quia ut res cognoscatur, non eget temporis prioritate. Item eodem instanti Deus sibi placet, aut displicer in obiecto, quia illi actus, vel necessarium sunt, vel saltem possunt in eodem instanti: nam Deus unico instanti habet omnes suos actus, alioquin esset successio, & infinita distantia. Item eodem instanti potuit velle gratiam destruere, itaque omnes actus causæ moralis possunt eodem instanti reali exerceti. sicut & physica causa, ut patet in argumento gratiae dato iustis eodem instanti, quo bene operantur.

§. 95. Confirmatur hoc argumentum. nam contritio est causa moralis, & meritoria infusionis gratiae, & tamen eodem instanti reali est infusion gratiae, & contritio, ergo causa moralis eodem instanti infert suum effectum, sed expulsio gratiae est effectus moralis peccati, sicut infusion est effectus contritionis, ergo sunt similis eodem instanti. Doctrina hæc de contritione non admodum consequenter traditur à Loxa disp. 38. §. Hæc sententia, & §. Ali argumentum denique. Contra quem est ipsius argumentum, & auctoritas Scoti adducta à me §. 90. Dices peccatum fieri à solo homine, contritione autem præcipue à Deo. Contra: Hæc à quo volueris, utrumque est causa moralis, utrumque est meritorum: utrumque est prius in homine. Deinde utrumque videtur, & affectur præmio, aut supplicio, & de utrumque dicitur vere, prius homo meretur, quam aut donetur, aut priuetur gratia.

§. 96. Igitur omnis causa est in eodem instanti reali cum suo effectu. Vnde colligi videtur, obiecta, quæ non existunt eodem instanti, quo existunt actus circa illa, non esse priora natura suis actibus. Nam ex Aristotele valet consequentiam à posteriori figura ad prius: at ab actu ad existentiam obiecti non valet consequentia, ergo actus non est natura posterior obiecto. Ad quod aduerte prioritatem, & posterioritatem ex parte obiecti esse causam, & eius effectum: si igitur causa intentionaliter tantum, & non physice influit in effectum, prioritas est intentionalis, & non physica: si autem est causa moralis, similiter prioritas erit moralis, at in eo genere, in quo est causa pro aliquo instanti, in eodem est prior pro eodem: exempli

empli gratia, ego scio hominem cras moriturum : mors crastina est prior obiectus pro crastina die, quam mea scientia : quia hæc pendet à morte, mors autem non à scientia. Ideo enim ego scio mortem, quia mors erit, priusq; supponitur existens, quæ existentia est intentionalis causa meæ scientie : licet mea sciëtia tempore sit prior, nam est prior, quia non pendet ab influxu physico mortis, est posterior, quia supponitur mors futura in ratione obiecti, siue ad terminandum actum. Prioritas physica semper infert causam, & effectum simul, quia physicus influxus pendet ab existëtia : prioritas vero intentionalis abstrahit à simultate temporis, quia non est per physicum influxum.

§.97. Simultas tot modis dicitur, quot prioritas. Rationis, quando duo cognoscuntur simul sine dependentia unius ab alio. Temporis, quando existunt in eodem instanti. Naturæ vero simul sunt dupliciter : prius negatiæ, quando duo existunt eodem instanti reali, vel dependenter ab uno tertio principio, sine dependentia inter se, vel independenter ab uno tertio & inter se, quæ simultas dici poterit negatiæ: alio modo, quando duas res coniunguntur ad causandum aliquem effectum: tunc sunt simul naturæ positivæ, quia prius natura est causa, ergo quæ sunt simul natura sunt duas causæ ad effectum, idem enim est simul natura, quod duas causæ simul potentes unum effectum, & licet una causa in suo esse pendeat ab alia, & sit posterior, quam illa, tamen potest cum illa constituere secundam prioritatem naturæ ad tertium effectum. Nam potest esse effectus unius rei, & simul cù illa esse causa alterius, ut præmissæ sunt effectus intellectus illoq; posteriores, & simul cum illo sunt causa conclusionis, & illa priores.

§.98. Rogas, virum causa ut actu causans, sit prior natura, quam effectus ? An simul ? Nollem questionem esse de nomine, vt item componamus, nomina expendemus. Certum est actionem actualē non constitui prius in suo esse, quam terminum producat, quia eius essentia est esse actualē termini productionem: quo differt à causa in actu primo, quæ nō constituitur nisi per potentialē productionem. Hinc infertur, esse conuertibilem consequentiam inter actio-

nem & terminum, quia terminus existit terminando actionem, & actio existit tendendo in terminum. Deinde infertur, neutrum esse prius ratione, quia terminus non potest concipi, vt posterius causa, nisi ab illa pendens per causalitatem, nec hæc concipi potest, nisi dando esse termino à causa. Ex his recte colligitur actionem non esse absolute priorem natura termino, quia illi deficiunt conditiones ab Aristotele assignatae. Aliud devero, dubitari non potest, quin actio sit ratio, ob quam terminus existit, quia ideo existit, quia actualiter producitur, terminus autem non est ratio productionis, non enim ideo actio existit, quia terminus existit, quāuis non potest sine illo existere : omnis autem ratio redditia, in propositione causalī significat prioritatem aliquam, quam non impediri similitate cognitionis, & coexistencie, patet in diuinis processionibus. Dico : terminum, & actionem esse ad quatum signum posterius natura respectu sue causæ: at actionem esse priorem aliqua prioritate naturæ imperfectæ respectu sui termini. Quod ex Aristotele colligo in post prædicamentis c. de modis simul his verbis. Similiter dicuntur natura ea, que in essendi quidem consequentia conuertuntur, nullo tamen pacto alterum causa est, vt alterum sit : ergo ex sententia Aristotelis, si alterum aliquo pacto est causa, vt alterum sit, non erunt simul natura : at actio aliquo pacto est causa sui termini, quia est ipsissima ratio formalis, per quam producitur, vt albedo est causa albi. Confirmatur indidem ex c. de modis prioris. Videbitur autem, & ultra iam dictos alius quidam c. se prioris modus: eorum, quæ essendi consequentia conuertuntur, alterum est causa quois modo, vt alterum sit prius natura, non incongrue dici potest. Dixit quois modo, vnde cum aliquo modo actio sit causa, vt sit terminus, non incongrue dici potest prior natura. Et quamvis exempla ab Aristotele adducta non quadrent in actionem, tamen doctrina quadrat. Nec hæc aduersantur dictis §.81. ibi enim ago de prioritate naturæ perfectæ, & simpliciter, in qua non est conuertibilis consequentia: in quem finem explicui hoc testimonium, hic autem loquor de imperfecta, quam non incongrue, & ultra iam dictos modos vocat Aristoteles, non tamen simpliciter : imitaturq; hæc prioritatem originis.

§.99. Infero ex dictis, non omne, sine quo aliud esse non potest, esse prius illo, nam animus non potest esse sine potentia, non tamen potentia sunt priores natura animo.

Infero secundo, omnem causam esse naturam priorem suo effectu: de finali dixi §.12. de materiali in disp. 2. de efficienti re est clara, de formalis ex mea sententia liquet, quia forma materialis non pendet a materia per unigenitum, sed per generationem prefissuam, quae est natura prior unione. Quia propter de quaus forma philosophorum proportione ad animalium rationalem, qui sicut ut huius creatio natura precedit rationem, sic & illarum generatio. Qui vero dicimus materiale formam perdere per unigenitum nequeunt defendere illius absolucionem prioritatem, nec respectu unigenitum, nec comparsiti. Cuius impugnatio sumitur ex dictis iude ex illatione, quam vero difficile defensatur, vide in P. Suarez illa scđ. 2.

§.100. Reges, utrum causa in esse possibili sint inuicem causae? Duplicitur conuictio esse possibile. Primo in ordine ad axis stendum, sic autem eandem prioritatem continent in esse possibili, quam in actuali, quia: quae existunt, quo ordine existunt, esse possibilia existere: nam & ista prioritas possibilis erat, nec in hoc sensu reperiatur mutatio causalitas, quia non est possibile, ut existente se actu mutuo causando, alio modo intelligi potest dependentia, & prioritas possibilis non comparando duas res ad ordinem, quem seruare petunt, cum existunt, sed ad ipsam possibilitatem secundum se, verbi gratia, utrum esset possibilis intellectus, si non esset possibilis intellectio? Et primum hic propriè nulla prioritas simpliciter reperiatur, sed secundum quid, quia illa petit actualem existentiam. Deinde in multis reperiatur prioritas, & posteritas rationis. Nam obiectum concipi potest sine cognitione de illis, secundum cognitio, quin connotetur obiectum. Secundo in primariis conceptibus potest reperiari, verbi gratia, non est de primo conceptu caloris calefacere, quia eius essentia concipiatur in ratione qualitatis ignez, tertio in ipsa substantia rei ad eaque considerata potest esse mutua dependentia. Nam calor non esset possibilis nisi esset possibilis calefactio, quia calor per suam entitatem est principiu illius. Quarto in rebus per se primo ordinari-

tis ad agendum, datur mutua dependentia, & in cognitione, & in esse: quia nec vitalis actus concipere possumus non concipiendio potentiam, nec potentiam non connotando actum. (ut enarrat supra atculi ex Diuino Thoma) actus est finis potentie, & potentia principium actus. Unde haec sunt tres proportiones, quae est possibilis per tantum est possibilis. Quia, nechoc est inconveniens, quip non est simpliciter mutua causabilis, sed secundum quid, ut illud sit per se mutua causabilis.

SECTIO VIII.

Sicut mutuas causas dependentia.
Mentre inquit, ut illud sit per se mutua causabilis, ut illud sit per se mutua causabilis. In hoc enim est probatum, quod mutua causabilis sit per se mutua causabilis. Secunda. De dependentia à posteriori non dubito, quoniam materia perdeatur a forma etiam accidentali. De dependentia à priori probatum est supra, quoniam finis est esse causam efficientis, & efficientem finem. Vide §.8a. Difficultas est, utrum duae causae secundum eandem existentiam possint inuicem esse causae? In multis enim est. Affermavit ex Neotericiis nonnulli que in indebet. Primum: quia id nullum est sequitur inconveniens, nec ratiocinatio videtur, quod quam opopium queat ostendendi, præcipue cum sit axioma communis: *causa est inuicem causa inindebet genere causa.* Secundo: qui generaliter recipiatur in termino, à quod penderet in genere causa materialis, & terminus penderet ab illa in genere causa efficientis, idque confirmant creationis exemplo, quia, cum modus sit, necessario inest subiecto; nullum autem praeter terminum, ergo.

§.102. Huius partionumquam adhuc, secundus P. Suarez, tom. 1. Metaphys. disput. 15. scđ. 8. num. 29. & 27. scđ. 2. quod sequuntur. Scotus, Gregorius, Henricus, Aureolus, & alii apud P. Suarez, ea disp. 15. scđ. 8. hum. 5. ut patet ex fundamento sententia, quam ibi sequuntur; estque haec sententia magis communis, ac probatur. Primum, quia tale causandi genus reicit Aristoteles: assignans enim supra mutuas causas, solius efficientis meminit, & finalis, & ex ordine, quo ipse assigna-

assignauit prioritatem naturæ, ced ligatur manifeste. Quia prior naturæ est causa effectu, & ex causa ad effectum non valet consequentia; valet autem ab effectu ad causam, unde in sententia, quam impugno conuer-sibilis est consequentia, quia causa est effectus si effectus. Item ex hac sententia dī-
cendum est, mutuas causas esse simpliciter finitas, & neutrām simpliciter esse altera pri-
or, quem modum si multo magniorum A-
uctiblos supra agens de modis simili.

Secundo: quia causa materialis, & forma-
lis non se causant mutuo, vt supra probauit,
item neque efficientis cum materiali, aut for-
mali: ergo.

S. 103. Tertius: quicāusa prius, saltem ra-
tione, aut natura præsupponitur ad causalit-
atem, hoc quod non est, sed, si mutuo cau-
santur, non potest ita præsupponi: ergo. Ma-
ior probatur, ex dictis sectione 6. & ratione,
quia entitas creata prius intelligitur habere
suam efficiētiam, quam in rebus communi-
cante, & prius intelligitur proxime potens,
quam adiutoria prius, quia potentia proxima
est statim sicut quantum actus, quod adeq-
verum est, ut habeat suum commune ad-
agutum, actiones sunt suppositū, quia supposi-
tū est ultimum actus aperitudo, quia do-
nec naturæ adueniat, non intelligitur natu-
ra operari, quia priores in se persistunt,
quoniam a beatis aliisque. Denominationes
actuum tribuuntur virtute formæ, quæ ad-
eas sequitur (vt vidimus disp. 6. sect. 2.) sed
de causa actiones tribuuntur suppositū, quia
sunt ultimæ formæ complectæ naturæ re-
quisitæ ad operandum. Minor probatur:
quia, si mutuo causatur ergo causa A, ver-
bi gratia, non est prior causalitate, per quam
causatur à causa B, quia effectus non est pri-
or causalitate, quia fieri ergo nec est prior cau-
salitate sua, quia haec non est prior, quam
causa B, sed causa A, non est absolute poste-
rior, quam B, ita haec sententia: ergo neque
causalitas cause A, est absolute posterior,
quam ipsa causa A.

S. 104. Dicunt, duas res simul esse posse v-
nam priorem alteram in uno genere, & poste-
riorem eadem in diuerso, quæ tamen sim-
pliciter sunt simul, vnde si unum bene proba-
re argumentum, non posse eas mutuo esse
causas in eodem genere, non tamen in di-
uerso.

Verum hoc genus simul essendi reieci,
sect. 6. vt alienum à Philosophia, Philoso-
phorum Principi ignotum. Præterea sic ar-
gumentos, causa efficientis, verbigratia, est
prior in genere causa efficientis suo effectu:
ergo simpliciter est prior. Probatur conse-
quentia, quia esse priorem in genere causæ
efficientis, est potentiam & virtutem acti-
uam, præsupponi eo pacto, quo est prius, &
præsupponi in genere causæ actiæ, est præ-
supponi ad agendum, sed id, quod præsup-
ponitur ad aliud in aliquo genere, est illo
simpliciter prius: ergo id, quod est prius in
aliquo genere, est simpliciter prius, & non
posterior. Probatur minor, quia id, quod
præsupponitur, præsupponitur ut existens,
& consequenter præsupponuntur omnes
causæ, a quibus pendet in existendo, qua e-
min ratione effectus præsupponitur existēs,
nisi causa talis existentiæ præsupponantur?
Si enim non præsupponuntur existere cau-
sa, quomodo intelliguntur causæ, aut ab
illis effectus existē? at inter causas effici-
entes causæ, non præsupponitur effectus à
tali causa procedens, alioquin ut eius causa
actiæ est prior in genere causæ efficientis
ipso effectu, ita ipsem effectus deberet
præsupponi, quod nequit intelligi: ergo ef-
fectus cause nō præsupponitur in serie cau-
sarum ipsius causæ: quia talis effectus præ-
supponeretur existens à causa efficienti: hęc
autem est ipsam res, ad cuius productio-
nem ipse supponitur. Exempli gratia, si for-
ma esset causa materiæ; materia, antequam
materialiter causet actu, intelligitur existēs
extra omnes suas causas, quarum una est
forma: ergo præsupponitur forma: ergo
præsupponuntur omnes causæ formæ, ex-
tra quas intelligitur forma; sed una ex his
causis est materia ipsa: ergo materia supponi-
tur ante formam: ergo materia supponi-
tur ante seipsum, quod repugnat.

S. 105. Confirmatur primo, verbigratia, si
calor est causa productiva formæ ignis, &
hæc est subiectum caloris, nō potest calor
intelligi producens formam ignis, nisi ipse
intelligatur productus esse, quia debet intel-
ligi ut existens, at nō intelligitur tunc in illo
priori, quo præsupponitur, nisi ut existens in
subiecto, quia est accidentis, vtque tale con-
cipitur, ergo antequā intelligatur agere, cui
subiecto intelligatur inhærente? non formæ,

S. 3 quam

quam producit, quia cum hæc nondum intelligatur producta, non potest intelligi ut affecta calore, ergo implicat intelligere unam rem priorem alia in uno genere causa, & eam non intelligere, ut simpliciter priorum, nulloq; pacto superiorum suo effectu.

S. 106. Confirmatur secundo; calor ille simpliciter est natura prior actione, quia ignem producit, ergo simpliciter est prior ipso igne: antecedens patet, quia actio a calore dependet, & calor non pender ab ea actione, neque per eam, ergo calor simpliciter est prior illa actione: hæc consequentia patet ex sect. 6. primam consequentiam probbo, quia ignis non est prior illa actione, sed simul re: narrata absolute, & ratione, ergo quidquid est presuppositum illi actioni, presupponitur & illius termino.

S. 107. Pater Vazquez tom 2. 1.2. disp. 212. num. 7. docet, res quæ sunt causæ esse posse inuicem causas, & unam in uno genere esse priorem altera, & alio posteriorē: ceterum cum unum diuersa comparamus in aliquo ordine inter se, non debemus comparare unum genus causandi cum alio genere, nam diuersa genera causandi non habent ordinem inter se prioris & posterioris, sed res, quæ sunt causæ locum habent in suo genere causandi, & ita ea, quæ sunt in uno quoque ordine causæ, inter se debemus conferre, verbi gratia, non debemus conferre causalitatem efficientis cum causalitate materiae, quia una cum alia non habet ordinem, neque una est altera prior, neque enim prius est efficere, quod est ex parte efficientis, quam pati, & recipere, quod est ex parte passi, sed comparari debent ea, quæ sunt in quoquis ordine, inter se, nempe ea, quæ sunt ex parte efficientis ad agendum, ita debent inter se conferri, ut videamus quidnam sit prius in eo genere? & quid posterior? hoc est, quid prius alio conduceat ad genus efficiendī? Hæc Pater Vazquez, quibus mouetur ad affirmandum, gratiam habitualem concurrere efficienter ad productionem contritionis in homine peccatore, & contritionem esse dispositionem ad infusionem eiusdem gratiæ.

S. 108. Verum (ni fallor) hæc doctrina P. Vazquez reludatur doctrinæ, quam ex ipso retuli sect. 6. §. 81. quam ipse prima parte desumpserat ex Aristotele, illud scilicet esse

prius natura, quod potest esse sine posteriori, at vero mutua causa non possunt esse una sine alia, est enim mutua consequentia inter utrumque.

Deinde, id quod assertit, vnum genus causandi non debere cum alio conferri, verum est, quando neutrum ab altero penderet, ut patet exemplis, quia quantitas, & extensio, aliaque huiusmodi conferunt ad causalitatem materiale, receptionemque ignis B. exempli gratia. Item calor, & siccitas continebunt ad causalitatem actiūm; ignis A. producentis, nec tamen prior est quantitas, nec posterior in materia patienti, quia calor in igne A. producere, quia neque ille calor penderet ab illa quantitate, ita ut illa quantitas ab illo calore. Item omnes dispositiones, ex parte materiali, prius non sunt priores natura physice influentes animo rationali, neq; animus est prior illis dispositionib; quia nec materia penderet a forma rationali, neque hæc à materia, sed debet fieri comparatio inter ea, que sunt eiusdem ordinis usque ad vnum primum in talis ordine.³¹³

S. 109. Ceterum hæc doctrina falsa est, quando totus unus ordo causandi penderet ab altero: licet enim in unoquoque ordine sistendum sit in uno principio in tali ordine, tamen, si totus ille ordo penderet ab alio ordine, & genere causandi, non minus debet fieri comparatio inter illos duos ordines, quā inter res ordinis eiusdem, verbi gratia, forma materialis accidentalis, ut quantitas, est primum principium formale, in genere causa formalis accidentalis, haberque suas dispositiones, & conditiones prærequisitas ad causalitatem formalem, si quod genere, cum quantitas sit primum principium, est in ipsa sistendum. Item materia prima est primum subiectum, & materialis causa compositi eiusdem accidentalis, in qua sistetur in ordine, & genere causalitatis materialis. Quis dubitet illam causam formalem accideralem, & omnes eius dispositiones, & conditiones à materia pendere, etiam ut est causa formalis? quia ut accidentis materiae est, à materia dependet? Comparatio enim sit prioris, & posterioris, inter ea, quæ dependent, ad ea, à quibus dependent: quod si totum unum genus ab alio dependet, inter illa duo genera reperitur prioritas naturæ. Item calor existens in homine est principium actuum

aetuum alterius caloris, cum ergo virtus aetui coloris ab hominis materia dependeat, cur non fiet comparatio inter actionem caloris, & inter dependentiam, quam habet a materia, cum hæc sit causa illius, & non est contra? Ratio a priori sumitur ex §. 84. quia priores dicit ex parte obiecti fundatum, quoq[ue] est vis causativa: vbi ergo reperiatur vis causativa, sic et effectus, in eodem, vel aucto genere, reperiatur fundamentum prioritatis, unde maneat rem in uno generi priorem natura alia, impliciter esse illa priorem, & nullo modo posteriorem.

§. 139. Quarto argumentor, quia, si dux resse possemus, ut causa in diuero genere cause, ergo etiam in eodem consequens est ab aliud, sicut quia in Philosophia est secundum inauditum, & ab omni Philosopho negatum, tunc quia nulla interueniret naturam proprietatis anterior causam, & effectum, nam inter causas caloris, exempli gratia, numeratur efficiens, quæ est ignis & inter causas est ipsi numeratur causa illius efficiens. Vel ergo nullus est prior, id est efficiens, nisi se proponat, ut recta probatio, quia materia pender a forma, Verbi proposita, ergo forma vere insit, estque vera causa materiae, ergo materia ut existat, recipiunt formam existentiam ad quam existentiam sufficit, formam immobile cum materia, licet aliquo modo sit forma posterior, quam materia, sicut ergo forma potest vere causare materiam, à qua ipsa forma talisatur, cur dha causa efficiens non se mutuo causabitur? Quia forma non est mutuus causa, neque minus exigit existentiam, neque prioritatem, ergo.

§. 140. Quarto, quia idem esset causa suipius proxima quicunq[ue], & immediata in eorum sententia, quæ est aliquorum exadversarijs, qui ciuitate eam esse causam propriam, & immediatam, à qua pender immiediat ratio causandi, vide quæ dixi scilicet. 4. vel erit causa remota suipius eodem modo, quo ignis est causa caloris producti à calore existente in ipso igne.

§. 142. Ad primum patet ex dictis ratio, quia talem causalitatem negamus. Ad id de generatione patchit disput. 11. eam recipi in subiecto, in quo recipitur eius terminus, & non in ipso termino. Creationem vero probabo disp. 12, vel non inhaerere termino, sed

per se subsistere, vt quo, vel à termino nequaquam distingui.

§. 113. Quod vero ex Patre Vazquez retulit de prioritate gratiae respectu contritionis, est difficultius: tum quia contritio est moralis dispeñatio, quæ prævidetur libere existens, antequam intelligatur mouere ad præmiū; ergo in illo priori supponitur principium actuum, à quo libere producitur, sed non supponitur gratia habitualis, quia hæc est principium posterius natura dandum, ergo supponitur aliud principium: tum etiam, quia principium contritionis de se est indifferens, vt sic cum contritione, vel sine illa quia libere dicitur ab illo, sed gratia habitualis in eo instanti non est indifferens ad existendum sine contritione, ergo non est principium illius. Minor probatur, quia gratia habitualis in eo instanti datur ob contritionem, qm ab illa pender, & existit ex suppositione contritionis: sed ex hac suppositione gratia non est indifferens ad carentiam contritionis, ergo in eo instanti non est indifferens. Item gratia habitualis non potest cum peccato componi ex natura rei, posset autem, si esset principium indifferens contritionis, quia potest non esse contritio, tunc autem peccatum maneret cum principijs ad contritionem, de quæ egri in 1.2.q.113. dif.

13. Nec magis placet, quod dicit actionem esse priorem ex parte agentis non vero receptionem, sed expulsionem veteris formæ ex parte patientis. Nam agens habet formaliter actionem eductuam, ergo si prius agit, agit educendo ex subiecto, ergo in illo priori intelligitur receptio subiecti, quia eductio est receptio illius (vt ostendam disput. 11.) Item subiectum ideo deponit formam veterem, quia recipit nouam, de quo recidet sermo lib. de generatione.

SECTIO IX.

Causarum diuisio.

§. 112. **V**aria possunt assignari causarum diuisiones. Aliæ quidem vniuersaliores: aliæ vero minus vniuersales, quas hic breuiter perstringam, nihil curans, vtra illarum sit immediatior? Vtra vniuoca? Aut analogia? Neque enim est, cur his nugas temporis impendam.

Vulgaris

Vulgaris diuisio est, quam ab Aristotele vniuersi sumpsere Philosophi, in causam actiua, passiuam, formalem, & finalem: ad quæ membra cæteræ cause poterunt reuocari, vt exemplar, quod ad formalem reduxit Aristoteles. Vel diuidi potest causa in intrinsecam, qualis est materia, & forma: & hæc subdividi in materialem, & formalem: & in extrinsecam, quæ subdividitur in efficientem: & intentionalem: efficiens autem sub diuiditur in primam, & secundam. Secunda vero in principalem, & instrumentalem.

§.114. Rursus vniuersaliter loquendo, diuidi potest causa in causam realiter influentem, actiua, scilicet, passiuam, & formalem: & in metaphorice influentem, quæ diuiditur in moralem, & finalem.

§.115. Causa Phyfice influens est, quæ realiter per suam entitatem existentem concurrit ad effectum, siue sit causa Phyfica, id est, naturalis, pertinens ad corpus naturale, siue sit spiritualis, aut supernaturalis, aut vitalis. Causa intentionalis est, à qua prodit effectus non tanquam à principio per suam entitatem in effectum, sed per alienam influente, vt finis, qui non influit per suam entitatem in effectum, sed per apprehensionem tanquam per mouendirationem, aut conditionem; ideo dicitur. Causa intentionalis, quia mouet vt obiectū, quod est existere intentionaliter, siue in intellectu.

§.115. Causa moralis duplex est; alia phyfice influens per se, quæ est causa libera: liberum enim & morale idem esse patebit in libris de anima, de qua causa morali in praesenti non agitur, quia est idem cum causa phyfica.

Alio modo causa moralis dicitur, quæ in effectum non influit, illi tamen attribuitur effectus, ac si vere influxisset in illum, ita causa consulēs, aut imperans, est causa effectus sic imperati, & qui videt urbem comburendam, nisi ipse festinaret ad restringendum ignem, si non festinavit, cum deberet, & urbs deflagravit, dicitur causa incendiij. Causa moralis sèpe mouet medio intellectu cause proximæ, vt qui seruo imperat necem inimici; sèpe sine intellectu cause liberæ, vt qui commouet canem in viatorem; aut non extinxit incendium. Dicitur autem causa moralis, quia in prudentium more, & estimatione periude-

se habet, ac si Phyfice influeret: eaque propter illi adscribitur effectus.

§.116. Item diuiditur in causam per se, & per accidens. Causa per se, vocis spectato rigore; est, que per suam entitatem concurrit immediate ad effectum: sive sola causa immediata esset causa per se: causa vero per accidens esset, quæ non per se, sed medio aliquo accidenti concurrit ad effectum, ly enim per accidens. Id est, ac medio accident. Sed hic vñus non est in vñu. Est igitur causa per se, quæ est per se necessaria ad effectum, ita vt sine illa effectus esse non possit. Sic ignis, & aqua, alioque cause remotæ sunt per se causa calefactionis in ligno procedentis à calore in ipsis existente, quia, licet calefactio adæquate procedat à calore, ignis tamen, & aqua sunt necessaria ad existentiam caloris: qui natura sua nisi in subiecto nequit existere. Causa vero per accidens erit ea, quæ ita concurrit, ad effectum, vt ad illum non sit necessaria, verbi gratia, Musicus est causa calefactionis, quia homo calefaciens, est musicus. Evidem calefactio tam bene fieret ab homine non musico, quam à musico, quia principium calefaciendi non est musica, sed calor. Itaque causa per accidens est, quæ habet coniunctam secum aliquam rationem, quæ nihil confert effectui, nec immediate, nec immediate. Vnde quidquid requiritur ad existentiam causæ, est causa per se effectus. Sic, qui tendit Toletum fratris inuisendi causa, ibique pecunias recepit, fuit quidem hoc per accidens, quia ipse non iuit Toletum pecunias recipiendi causa, sed contigit eas repetere. Et qui nauim trahit, trahit quidem muscam in naui existentem, sed per accidens, quia & si musca non esset in naui, adhuc traheretur nauis. Hanc doctrinam desumpsi ex Aristotele hoc lib. 1.c. 5. tex. 50.

Item diuide causam in proximam, & remotam, videatur Pater Suarez disputation. 12. sect. 2.

§.117. Alia diuisio ex instituto nobis est explicanda: quia vtilior est Theologi negotio, est autem diuisio causæ in totalem, sed adæquatam & completam: & in partiale, seu inadæquatam, vel incompletam. Totalis est. Tota ratio influendi in effectum. Hæc autem aut est in omni genere causæ, vt in corpore naturali: cuius adæqua: causa est quadruplices causarum genus ex Aristotele sumptum:

ptum: quia ad illud omnes causæ concurredunt. Aut est causa adequata in uno genere causæ efficientis, verbi gratia, sic autem causa adequata efficiens est causa id, quod concurredit ad actionem elicendam. Rursum in genere causa efficientis potest esse causa adequata in uno ordine, licet non in pluribus, ut homo est causa adequata hominis in genere, vel ordine causæ secunde, & Deus in genere causæ primæ. Hoc autem genus ad acquisitionis non est simpliciter, sed secundum quid.

§. 122. Tercidera pars dicitur partialis causa, sic nam quæcumque genera causa est partialis quando cum illo ad eundem officium concurredit aliam, remaria, astiforma, aut efficiens in comparte nauerit: vel superius in parte determinata pro genere determinato, quævis causa partialis visio- nis in genere causæ efficientis, qui acutus visus in eodem genere co-occurredit species impensis.

§. 123. Causa totalis dicitur ex natura sua totam actionem influens, effectum in suo genere, concurando negationem influ- xas in eundem effectum ab alia causa in eadem genere. Quare, si reperitur causa influens in effectum tam efficaciter, & insuffi- xus in eodem praeficiens ad existentiam effectus, ex natura eius in illo genere non concurrit alia causa (vel heus divisione se) quæcumque.

§. 124. Quæsa partialis ex natura sua con- nivat alias comparsæ, por quam in comparsa est, & unum autem concurrit ad effectum, productionem, aut quæ parvæ non dividunt ad botum, & ad aliæ partem, & res incom- pleta suam respicit, & complementum, rur- patet inductione in quibus causarum gene- re: causa materialis connotat formalem, & formaliam materialiam, ita ha potentia passiva respicit secundum, & quæ patitur effectum, ita activa operans cum dependentia à subiecto, illud bonum ex natura sua: causa se- cunda efficiens respicit primam, & prima ut prima connotat secundam. Item cau- sa secunda partialis connotat alias in eodem genere, ut potentia vitalia connotat spe- ciem impressam, & instrumentum respicit agens principale, cui deseruit.

§. 125. Hæc connaturatio nihil est præter propriam cuiusque causæ entitatem, in or-

dine ad causandum potenterem consortium alterius causæ, quod consortium illi ex sua natura debetur, ut inductione patet exemplis adductis. Itaque causa partialis debet, & potest ex natura sua coniungi cuicunque principio, à quo in causando dependeret.

§. 126. Dices, potentias vitales (& vniuersim obedientiam potentiam actuam aut pas- sivam) esse causam partialis actuam suam supernaturalem, (ad quos supponuntur immediato concurrere,). & tamen ex natura suam percuti compleri per auxilium super- naturale: quia petere ex natura sua, & posse ex natura sua, idem est omnino, ergo causa partialis non dicit ordinem ad compartem.

§. 127. Huinc difficultatisenodatio, scopus est tota haesitatione intentus. Potentia vitalis naturalis, si consideretur secundum suam inactinsecam rationem, nullum dicit ordinem, nec respectum ad actum super- naturalem. Nam, si illa diceret, eslet con- naturalis causa actus supernaturalis: at vero coniungendo potentiam vitalem cum auxilio supernaturali, illa respicit actus super- naturalis, ut potentia, vel obedientialis, vel principalis, quia tunc iam consideratur, ut connotans eti principium supernaturale, per quod eti principi poterit. Ad quod adiuvare, in causa partiali duo experiri: pri- marum, connotare principium, & petere, & posse cum illo coniungi: secundum, coniunctam iam cum illo, operari, aut proxime posse operari, nunquam enim intelligitur potens causare causa partialis, nisi coniuncta cum alia comparte, & pro maiori, vel minori, distantia, coniunctionis, utriusque causæ, dicitur proxime, aut remote potens.

§. 128. Causæ partiales connotantes sunt ex natura sua eligendæ partes simpliciter: quia ex natura sua coniunctæ cum alijs partialibus causæ possunt causare effectus, & petere, talem coniunctionem. Species enim impressa vnta oculo potest visionem eli- cere, & petit talem vniensem cum oculo, ita ut ille respectus ad oculum sit essentialis speciei, quæ natura sua est coniunctua lucis cum oculo, sine quo respectu compre- hendi non potest: immo nec quidditatue cognosci in ratione speciei visuæ. At ve- ro potentia vitalis, licet coniuncta cum au- xilio supernaturali queat actum superna- turæ.

turalem elicere, non tamen potest, ne quis ex se connotat tales coniunctionem: quia in ea nullus reperitur intrinsecus respectus ad comparatem supernaturalem, cum sine tali respectu possit ab Angelo comprehendendi. Itaque potentia naturalis, quia ex natura sua petit coniungi alij causæ partiali, est simpliciter causa partialis. quia vero potentia vitalis non petit ex se coniunctionem cum causa partiali supernaturali, non est secundum se, simpliciter causa partialis.

§. 125. Dices potentiam vitalem posse ex natura sua coniungi cum supernaturali auxilio: quia de facto illi coniungitur: ergo illud respicit intrinsecam ex natura sua. Respondeo, illam coniunctionem potentiam esse extrinsecam denominationem in potentia vitali, & non intrinsecam: ex eo enim, quod Deus ut supernaturalis auctor potest coniungi cum potentia vitali, haec denominatur potens coniungi: sed haec potentia intrinsecam in Deo est, & in potentia vitali extrinseca, vt color est visibilis à potentia visu, quæ visibilitas in obiecto est extrinseca denominatione: intrinseca vero oculus. Dices: potentiam in actum vitalem non concurrere per solam extrinsecam denominationem, sed per virtutem intrinsecam, quia actio vitalis supernaturalis, est actus secundus realis, qui intrinsecam supponit primum. Respondeo potentiam vitalem coniunctam auxilio supernaturali influere immediate per suam, & auxilij virtutem, in qua potentia reperitur virtus in actu primo, si cum auxilio coniungitur, quia sicut actualiter effectus non erit ab una sola causa, sed ab utraque simul coniuncta, ita nec potest oriri nisi ab utraque potente coniungi, haec autem potentia non reperitur, neque est aliquid intrinsecum potentia obedientiali. Vnde potentia vitalis secundum se considerata non est potentia obedientialis, sed ut connotat imperium Dei volentis illa vti ad opus supernaturalis.

§. 126. Rogas quid sit talis connotatio? Respondeo, esse diuinam voluntatem volentem cum potentia vitali concurrere ad actum supernaturalem, sine ordine ad quam voluntatem potentia vitalis non est dicenda potentia actus supernaturalis: & quamvis verum sit, ipsam potentiam vitalem non posse prodire etiam in actus naturales sine

Deo volente concurrere, est tamen hoc discrimen: quod ad actus naturales petit ipsa potentia, vt Deus velit concurrere, quæ petitio est illi essentialis in ratione causæ: at vero ad actus supernaturales non petit talem Dei voluntatem, eaque de causa dico illarum connotationem ad actum supernaturalem illi potentia non esse intrinsecam. Quod confirmo ex ratione rei supernaturalis, ad quam, quia supernaturalis est, potentia naturalis secundum se non potest dicere ordinem, nec petere coniungi alteri principio supernaturali, quia vero actus supernaturalis, vitalis est, petit potentiam vitalem, & ut eam illa coniungatur auxilium supernaturalis. Inter effectum & causam naturalem reperitur mutuus respectus, secus vero inter effectum supernaturale, & causam naturalis, causa vero non respicit effectum.

Dixi, illam coniunctionem esse extrinsecam, quod non intelliges de vnione potentia cum habitu supernaturali, sed cum potentia vitali.

SECTIO X.

Vtrum cum una causa adequata possit concurrere alia causa in eodem genere?

§. 127. Duxi, in eodem genere, nam in diversa pars affirmativa in cōpositis naturalibus patet aperte. Item intellige in eodem genere, & ordine, nam cum causa effectiva creata in ratione causæ secundæ adquatz, concurrit etiam causa prima generali concursu.

§. 128. Duos sensus potest habere quæstio: alterum utrum applicatis duabus ex se sufficientibus ad causandum eundem effectum, possit hic effectus ab utraque prodire, concurrente utraque non secundum omnem suam virtutem, sed illam moderando, & quasi partiendo influxum? ita ut ex vi influxus cuiusque causæ non possit effectus prodire, nisi simul utraque coiret, vt Deus virtutem habet ad producendum hominem, vel per alium hominem, vel solum per seipsum; at cum D E V S concurrit cum alio homi-

hominem, influxus ille ut à Deo, non est sufficiens ad causandum hominem sine alio hominem, in hoc sensu hanc questionem tractabo disput. sequenti sect. 5.

§. 129. Alter sensus est, vtrum concurrente vna causa actione totali, & sufficienti ad effectus existentiam, possit alia causa totalis aut partialis concurrere ad eundem effectum alia actione? & quidem ad eundem effectum celerius, aut distantius causandum non dubito, quin ita possint concurrere. Verbi gratia, applicantur hic duo calores eidem calefactibili, vnuusquisque seorsim sumptus potest producere calorem vt sex in dimidia hora, recte potest uterque coniungi actione totali ad producendum eam calorem in quarta horæ parte; quæ actio, licet sit totalis respectu substantiae caloris producti secundum se considerata, non tamen est totalis respectu temporis, quo sit.

§. 130. Ad eundem vero effectum simul, & pro eadem temporis parte, omnibusque adiunctis eodem modo concurrentibus non posse duas causas totales concurrere, aut unam, totalem & partialem communis est Philosophorum sensus, ponendus potius, quam probandus. Causatum enim multitudine eo tendit, ut effectus possit existere: si vero potest per duas existere, quorūsum erunt tres adhibendæ? Adde dependentiam effectus à causa esse indigentiam effectus à causa, nulla est autem necessitas ab alia causa, quando effectus adaequata pendet ab una. Huc spectat ad agium commune, frustra fūnt per plura, que possunt fieri per pauciora, vt enim natura necessaria non dēnegat, ita & superflua circumcidit.

§. 131. Num saltem potentia Dei absoluta possunt simul duas causas in eundem effectum influere? Nullam video repugnantiam rationem. Quod docent Patres Valentia, tom. 4. disput. 1. quæstio. 3. part. 3. §. Mihī videtur, & Suarez 1. metaph. disputation. 26. section. 4. numero 14. vnde sicut idem corpus potest simul pluribus ybicationibus affici; & duo corpora simul esse possunt in eodem loco; cur non poterit idem effectus dupli causalitate effici?

Immo probabile est, id quotidie fieri in Eucharistia iuxta Patris Suarez opinionem, afferentis verba consecrationis esse physice

produciua corporis Christi, & transsubstantiationem esse productionem Christi sub accidentibus panis, & vini; item beatam Virginem; & Spiritum Sanctum duplice actione totali influxisse in Christum, ostendi dis. 15. in tertiam partem §. 5.

§. 132. Sed ais, causalitatem esse exigentiam effectus, qua petit à causa produci; quando autem adaequate pèdet ab una, nullus relinquitur locus necessitatis dependendi ab alia. Confirmatur; tunc effectus à nulla causa penderet; non à causa A. quia si ne illa potest esse; neque à causa B. ob eandem causam. Quo argumento negant hanc nostram sententiam Scotus in 3. disputatione 1. quæstione 2. Caietanus 3. part. quæstion, 3. art. 5. §. Ad probationem, & Pater Vazquez tom. primo in 3. partem disputation. 24. capite 4.

§. 133. Respondeo illas actiones ex natura sua fundari in exigentia effectus à causa: neque hoc variari in illis: est enim dependencia adaequata concursus causæ necessarius ad effectum ex sua natura, connotans ex natura sua parentiam alterius concursus; quod vero diuinitus alius adhibeat, nihil de priori concursu mutatur. Sicut non mutatur quantitas, licet cum alia in eodem loco penetretur, quia ex natura sua petit non penetrari. Ad confirmationem negatur antecedens: quia penderet ab utraque, id est, fieret: at non habet necessitatem vtriusque simul; habet tamen vtriusque diuinis, id est, huius, aut alterius; vel ex se habet necessitatem vtriusq: facta vero suppositione, quod habet vnam, non indiget alia; bene tamen potest D E V S ei dare id, quo non eget; vt corpus eget vna ybicatione, qua posita alia non eget; eam tamen potest ei dare Deus.

§. 134. Rogas vtrum illæ causalitates debent esse naturales? An supernaturales? Respondeo, naturales quoad substantiam: supernaturales vero, quoad modum. Hic modus in eo consistit, quod cum vna causalitate Deus velit conseruare aliam, illa perseverantia voluntatis Dei, facit rem miraculosam in modo.

§. 135. Obijcis: causæ tunc influerent, vt eleuantæ, ergo eleuantur per causalitates sed causalitas eleuans causam, est supernaturalis, ergo: distinguo antecedens, vt eleuantæ

Tt 2 quoad

quoad substantiam, nego antecedens; concedo quoad modum; similiter distinguo, concedo & nego minorem.

§.136. Confirmatur: eo præcise quod Deus conseruet priorem causalitatem coexistentem alteri, intelligitur miraculum: quia intelligitur coexistentia rerum incompositibilium. Sed hæc coexistentia intelligitur sine vlla eleuatione supernaturali quoad substatiā; vt si Petrus esset moriturus vulnerē lethali, & Deus illum miraculose liberaret, ego coexistenter illi miraculose sine vlla re supernaturali, quoad substatiā. Deinde supernaturalis non esset in utraque a-

ctione, sed in illa, quæ naturaliter non posset esse; vt in actione causæ posterius applicatur, cui non debetur concursus supposita prioris actione. Hæc secunda operatura est supernaturaliter: non prima; vnde miraculum esset in concursu secundæ causæ, quia illi non debetur influxus ex natura rei, supposita operatione primæ causæ: miraculum ergo erit in dando concursu causæ, cui non debetur. Hoc autem non est respectu prioris causæ, quia illa naturaliter operatur. Vide, quæ in simili dixi de conseruatione gratia cum peccato disputat. 9. de iustificatione.

DISPUTATIO IX.

De causa efficiente creata.

 C^{tum} est libro I. de causa materiali & formalis. De quarum causalitate plura dicam. disp. II. De causa efficienti, eius causalitate, conditionibus, ac proprietatibus, quatuor primis disputationibus erit agendum.

SECTIO I.

Causam efficientem definio.

§.1. Aristoteles in præsenti capit. 2. & 3. causam efficientem ait, vnde primū principium est mutationis, aut quietis. Id est, est primū principium, à quo per se oritur motus aut quietis. Quæ definitio non admodum enucleat causæ efficientis essentiam: tum, quia videtur soli causæ primæ conuenire, tum, quia causæ creanti non conuenit: quæ non agit per motum; tum tertio, quia etiam conuenit fini: tandem, quia conuenit cuius causarum generi, in suo genere, neque explicat peculiarem rationem causandi efficientis.

Hanc definitionem ita exponit P. Suarez 1. metaphys. d. 13. sect. 1. vt aliam nouam ipse cōdat: eam definitionem, vt incommode rei: Aristotelem autem in ea tueri, nec

necessarium est doctrinæ; nec sine temporis dispendio potest.

§.2. Commodius autem sic definies; causa efficiens est, principium per se influens in aliud, sine mutatione sui, ex præcisa ratione influxus. Prima pars ponitur loco generis, quæ conuenit omnibus, & solis causis, (vt patet ex octaua disp. sect. 1. per ly, sine mutatione sui, differt à causa materiali & formalis: quæ ex præcisa ratione suæ causalitatis immutatur: quia recipiunt intrinsece suas causalitates, per quas mutantur. Addidi autem, ex præcisa ratione influxus, quia conceptus actionis formaliter non petit immutare agens: quādoque vero illud immutat: sed non ob rationem actionis, sed quia contingit aliquando agens esse patiens, quod quidem mutatur patiendo formaliter, non agendo?

§.3. Hanc definitionem optime quadrare in efficientem probatur: tum quia conuenit omni efficienti, quia quævis per se influit sive mutatione; vt Deus, homo generans, & lux calefaciens, item conuenit illis solis, quia licet finis & exemplar sua causalitate non immutentur, vere tamen per se non influunt in effectum. Vnde liquido constat discrimen inter omnes, & propria efficientis differentia. Hinc dignosce, cur Deo conueniat causalitas efficientis; quia nimis, cum sit illi extrinseca, per eam non immutatur,

tatur, repugnat vero causalitas materialis, aut formalis, quia, intrinsece mutat.

§.4. Sed definitioni obijcio: actio vitalis formaliter immutat agens, ergo ea definitio non conuenit omni efficienti. Probatur antecedens: quia actio vitalis ut sic, est immanens, ergo immutat agens formaliter. Patet consequentia, quia causalitas intrinseca immutat causam: sed actio immanens est causalitas intrinseca, quia manet intra agens: ergo formaliter immutat agens.

Distinguo primum antecedens; actio vitalis in quantum denominat agens, immutat, negatur, in quantum denominat patiens, conceditur: ad probationem negatur consequentia, ad cuius probationem distinguo maiorem, causalitas intrinseca in ratione, in qua est intrinseca, immutat causam, conceditur: secundum rationem, in qua non est intrinseca, negatur. Distinguo etiam maiorem, actio immanens est causalitas intrinseca in denominatione passionis, concedo, in denominatione actionis, nego: quia non manet in denominatione actionis, sed passionis. Itaque hoc differt actio immanens à transeunte: quia transiens petit ut agens, & patiens sint distincta: immanens vero ut sit idem agens & patiens. Itaque, tota entitas actionis ut manet in agente, dicitur immanens, sed manet, in quantum denominat patiens. Cur autem actio dicitur immanens? Quia tota illa entitas petit recipi in illo subiecto à quo sit, esse autem causas activas est luce clarius.

SECTIO II.

Vtrum causa creata vere aliquid efficiat?

§.5. **H**ac de re videatur P. Suarez supr. d. 18. sect. 1. Aliqui negant causam creatis veram actionem, afferentes solum Deum operari, creaturem autem dici operari, quia ad illarum presentia operatur Deus. Fundamenta levia sunt, & in decursu disputationis proponentur.

Alij affirmarunt creaturem corporeas nihil efficiere, secus spirituales. Alij res corpo-

reas esse principium accidentium, non tantum substantiarum.

§.6. Omnes illæ sententiæ, ut stultæ explosæ sunt ab scholis. Prima quidem, quia in viuentibus sunt vitales actiones, de quarum ratione est, ut fiant & recipiantur ab eodem principio: recipiuntur autem à principio creato, ergo fiunt ab eodem. Item sunt multæ creature liberæ, quarum libertas consistit in dominio propriarum actionum, quod autem dominium habet homo in actiones solius Dei? Adde contra hanc sententiam, Deum eodem modo esse auctorem boni, & malii: quia si homo nihil operatur, ergo solus Deus facit bonum, & malum. Nec peccata tribuerentur homini, sed Deo soli.

§.7. Secunda sententia item impugnatur, quia multa materialia habent actiones vitales, ut equus, & leo, quæ ex actione sensitiva elicunt appetitivam. Item motus localis viuentium, vocum prolationes, & id genus alia, à quo principio actio proueniunt, nisi à vitali creato? Cur autem bos mugit, non vero lapis?

Alia præterea materialia vere aliiquid producere, patet ex calore calefaciente, & ex sole illuminante. Dices, eas actiones proueniare à Deo, eas eliciente, ad presentiam caloris & solis. Sed hoc ridiculum est: cur enim calor calefacit potius, quam frigus? Dices quia calor similius est calori, quam frigus, pactum autem fundatur in aliqua similitudine. Contra; cur ergo lux non frigefacit? vel cur frigus non illuminat, cum non sit maior similitudo inter lucem, & calorem; quam inter illam, & frigus. Cur item albedo non producit albedinem; & cur homo generat hominem, & Angelus non creat Angelum. Quæ omnia sunt perabsurda.

§.8. Deinde, dicamus etiam causam materialem, vere non recipere accidentia, sed ea dici causari, quia ad causæ presentia causantur à Deo effectiue. Iisdem enim rationibus utrumque potest defendi, & impugnari. Quod si obijcas, accidentia Euchariastizæ videri inhærente subiecto, cum tamen non inhærent, & in illa produciatia à solo Deo, cuni tamen videantur à causa creata produci. Respondeo, hinc te: queri arguimus, quia Deus, ut mysterium cœlet, præstat eosdem effectus, quos eiant causa creata.

præstitur, at vero sic operari semper cum quauis causa nulla ratione oportet: imo vero frustra viuentibus communicasset tot instrumenta ad agendum.

§.9. Tertia sententia ijsdem fere rationibus confutatur: quia ad ignis præsentiam aliis producitur, vel mediate, vel immediate. Dices esse infinitam distantiam inter esse, & non esse: ad quod requiritur infinita virtus actiua. Sed hæc distantia non est propriæ distantia, nec infinita: quia terminus, ad quem est finitus: ad quem sufficit finita virtus, que tantum distat à non virtute, quantum calor à non calore. Deinde causa materialis quasi interiicitur, quia cum illius concursum operatur creatura: nisi velis, & materialem non posse influere, quod eadem ratione probabis.

§.10. Sed superest explicanda ratio, qua id contingat. Ad quod aduertere, Deum omnia operari ex imperio libero suæ voluntatis, quo posito statim oritur effectus ex eius omnipotencia sine ulla mutatione Dei: idem fere contingit in homine, & proportione in bruto; quod ergo Deus, homo, & brutum efficiunt per voluntatem, & appetitum, ignis facit sine appetitu. Nam sicut ex potentia hominis applicata per voluntatem oritur actio, ita ex potentia ignis applicata.

SECTIO III.

Vtrum substantia creata sit immediate activa?

§.11. Id est; vtrum ratio formalis, & principium, à quo immediate oritur actio, sit substantia? An vero accidens? Communis est Thomistarum opinio, nullam substantiam creatam esse immediate operatiuam, sed omnes agendi rationes esse omnino accidentales: vnde una substantia ab alia non producitur immediate, sed mediis accidentibus. Hæc sententia probari potest primo auctoritate Sancti Thomæ, & Aristotelis; afferentium omnem actionem fieri inter contraria, contraria vero sola sunt accidentia. Præterea Aristoteles ait

ignem producere ignem in quantum calidus est, id est, rationem agendi esse calorem.

§.12. Quando ait Diuus Thomas substantiam non esse immediate operatiuam; illum intellige, non esse immediate operatiuam sine prævia dispositione: vel sine aliquo accidente medio, quo simul concurrat. Nam ignis non generat ignem, quin prius materialiam disponat per calorem; & sic generat in quantum calidus, id est, adiutus calore ad disponendum ly, in quantum, non reduplicat rationem formalem agendi, sed conditionem requisitam, vt cum dicitur ignis comburere, vt applicatus; est enim applicatio conditio sine qua non, sic Aristotelem accipe. Illud de contrarietate inter agentia, falsum esse, euincit illuminatio, quæ inter nulla sit contraria: tum præterea sufficit radicalis contrarietas inter formas geniti, & corrupti. Quando vero non requiritur prævia dispositio, vt ad actus vitales producendos, tunc cum substantia concurrit species accidentalis impressa. Itaq; in actionibus distinctis ab emanatione semper reperitur principium aliquod accidentale, sine quo substantia non est operatiua mediate, nec immediate, quod significat S. Thomas.

§.13. Secundum argumentum sumunt ab experientia; ignis enim calefacit medio calore, & aqua infrigidat medio frigore, & sic de omni alia materiali substantia; signum est ergo substantiam per se nihil operari.

Nulla est hæc consequentia: non enim intendimus substantiam efficere per se omnes effectus, sed aliquos, qualis est substantialis generatio, & aggeneratio vitalis, omnesque functiones naturales.

§.14. Tertium; quia prius est esse, quam operari, ergo prius est esse, quam operari posse; ergo per se substantia nihil efficit. Distinguo antecedens, prius natura concedo; tempore nego. Prima consequentia vel est mala, vt patet in potentia vitali, quæ simul est, & potest operari; quia de eius conceptu est posse operari: vel est intelligenda de prioritate rationis: Secunda consequentia nihil valet, quia idem principium potest ratione nostra habere esse prius, quam concipiatur posse operari, & in secundo instanti potest concipi ut operatiuum.

§.15. Quartum est, quia potentia, & actus debent esse in eodem genere, teste Aristotele, at

16. at substantia est in diuerso genere, ac accidentis, ergo substantia non potest operari. Confirmatur primo: potentia debet proportionari actu, cui per se ordinatur, sed substantia nec proportionatur accidenti, neque ad illud potest ordinari, ergo. Confirmatur secundo: potentia specificatur ab actu, sed ab accidente non potest specificari substantia, ergo.

§. 16. Hoc argumentum probat; summu, substantia per se primo non posse esse principium accidentis; alterius autem substantiae quid nisi? Imo vero ad hominem euidenter probo, substantiam non posse producni si ab alia substantia, quia per te potentia, & actus sunt in eodem genere. Dices, causam remotam esse in eodem genere cum substantia producta. Contra; ergo substantia non potest producere accidentis medio accidenti; quia per te causa remota cum accidenti immediate concurrente est in eodem genere cum substantia producta, ergo non potest esse in eodem genere cum accidente, quod producit per suum accidentem.

§. 17. Præterea hæc ratio pugnat aperte cum doctrina Diui Thomæ §. 21. referendi, afferentis accidentis à substantia produci.

Deinde illud Aristotelicum intellige de actu, & potentia passiuæ. Loquitur enim de materia prima, quæ est in eodem genere substantiae cum forma substantiali; illud vero esse omnino falsum in ceteris potentiis, tam actiuis, quam passiuis, patet, tum in Deo cuius omnipotencia non est in eodem genere cum rebus accidentalibus, quas producit, tum in animo producente suas potentias accidentales, & in potentia vitali naturali producente, & paciente actus supernaturales, tum in substantia recipiente accidentia. Hujus etiam testimonij vide latam impugnationem in lib. de Anima disput. 4. sect. 1.

§. 18. Ad primam confirmationem negatur minor; substantia enim vitalis proportionem habet cum actu vitali, sicut ignis cum calore; & quævis causa æquiuoca cum effectu, quia ratio superior eminenter continet inferiorem. Per se autem ordinari dupliciter potest intelligi; primum, ut sit idem, ac per se dicere ordinem transcendentalis ad accidentem, sic autem quævis substantia creata

per se ordinatur ad suas accidentiales perfectiones. Secundo, est referri tanquam ad finem, sic autem omnis substantia creata per se ordinatur ad suas perfectiones tanquam ad finem qui, quia perfectio substantiaz est finis, qui intenditur, at vero omnes illæ perfectiones per se ordinantur ad substantiam, tanquam ad finem principalem, & cui substantia enim est finis cui, & propter quam procuratur perfectio accidentalis.

§. 19. Ad secundam confirmationem negatur minor: sicut enim animus spiritualis specificatur à materia, & actus spiritualis ab obiecto materiali; ita & potentia substancialis ab effectu accidentalis. Ratio est; quia terminus relationis transcendentalis est extrinsecus, quem possunt respicere res generum diuersorum.

Quintum argumentum est ab inconuenienti: quia sequeretur multarum rerum nullam esse causam secundam, sed esse necessario recurrentem ad causam primam. De hoc arguento me videto sect. 4.

§. 20. Dico primo: substantia non efficit immediate accidentia in subiecto à se distinto: probatur tum ex Philosophorum sensu, tum experientia; quia calor aquæ calefacit manum, ergo & calor ignis; quia eiusdem virtutis est in vitroz subiecto. Ratio est, quia effectus commodius efficitur per causam vniuocam, aut minus æquiuocam, quam per æquiuocam, sic enim effectus similior evadit suo principio.

§. 21. Dico secundo: quævis substantia (non est sermo de materia prima) efficit in suas naturales proprietates. Hanc sententiam his fere terminis docet Diuus Thomas 1. parte quæstioney 7. articulo 6. vbi quærens, vtrum potentia anima fluat ab eius essentia? In conclusione sic ait: actualitas forma accidentis causatur ab actualitate subiecti, ita quod subiectum, in quantum est in potentia, est susceptivum formæ accidentalis. In quantum autem est in actu, est eius productivum. Et hoc dico de proprio, ac per se accidenti: nam respectu accidentis extrinseci subiectum est susceptivum tantum: productivum vero talis accidentis est agens extrinsecū. Vnde nullum principium actuum propriæ passionis admittit Diuus Thomas pter propriam essentiam, cum illud admittat respectu accidentis extranei. Caietanus a. ibident huic adhæret opinioni; & cæcos vocat eos omnes,

omnes, qui sentiunt aduersari Auerrois dōctrinæ; sic concludens, *cum hoc tamē evidenter patetflare, quod substantia sit efficiens & finis accidentis.* Quod vero hoc actionis genus dicatur à D. Thoma, *quod in modo actio, & à Caetano dicatur effectio sine media actione, & propriæ passionis productio attribuatur generanti, nihil officit conclusioni.* Illis enim locutionibus tantum intenditur, eam actionem tam necessario esse coniunctam productioni subiecti, vt non censematur noua actio, sicut censemur actiones accidentis non proprij: & Caetanus obseruat, qua ratione in sententia Diui Thomæ fit dicendum substantiam esse immediate actiua.

S. 22. Conclusio ergo probatur primo ratione Diui Thomæ: quia essentia est in actu primo sufficienti ad agendum, ergo agit. Probatur antecedens ex eodem: quia in his, in quibus est ordo per se, primum, & perfectius est in actu primo sufficienti; qua ratione art. 7. probat vnam potentiam animæ ab alia effici; sed inter essentiam, & passiones est ordo per se. ergo. Probatur maior: quia in his, in quibus est ordo per se primum, & principalius est perfectius, quam posterius, & hoc habet dependenciam à primo: cur igitur posterius non continebitur in virtute prioris, sicut calor in luce?

S. 23. Secundo probatur experientia, quia aqua se reducit ad pristinam frigiditatem, & tunc nullum est principium, cui talis reductio attribuatur, præter essentiam.

Aiunt nonnulli, id fieri per occultam quandom qualitatem, relictam aquæ ad se infigidandam, & igni ad incalcentandum, sicut graui relinquitur grauitas ad centrum pendendum. Tam occulta est hæc qualitas, vt præter Iauelli oculos, cæterorum philosophorum effugerit: vnde impugnatur primo. Quia est omnino ignota, & occulta, unde ergo eam nosti? Certe ex nullo effectu; si quem enim haberet, certe ille esset maxime notus, qui non pateretur suam qualitatam esse tam occultam, vt contigit graui, & leui. Ais, vt loquaris, consequentur ad tua principia, tuearisque sententiam Diui Thomæ. At vereor committere (inquit Tul. i. de Legibus) vt non bene prouisa, & diligenter explorata principia ponantur. Quale autem principium est, quod te, vel inuitum in peregrinam trahit conclusionem. Hoc mihi ingenium est,

atque natura, vt commenta existimem eorum placita, qui, vt apertas rationes, & experientias studiant, confugit in ad occultæ naturæ. Sacraenta, tanquam ad sacram anchoram; vt inter occultæ latibula veritas delitescat, erigantque aras ignoto Deo. Et quidem hoc argumento ipsi premuntur: nā sicut illa qualitas occulta infrigidat aquam, in qua est, cur & aliam, cui applicatur non infrigidat? Sed frigus oritur ab alio frigore? Si enim negas aquæ influxum in suum frigus; quis posset & infrigidare aliam, frigus, que non infrigidaret; nega, cum influxum huic qualitati proprie rationem eandem. Nec vero ad defensionem sua sententia pura est Diuo Thomæ ad ignota recessione; qui enim negare substantiam aliquid operari extrinsece, dicunt in se operari propriæ passiones, quia ad eas efficiendas multum habet vniuocam causam: at vero qd pressuenda in aliis accidentiis habet quidem causam vniuocam, vt ignis calorem ad calcifiendum, vel minus æquuocam, vt Sol lumen ad illuminandum, & calefaciendum; hoc autem sufficiens est distinctione. Nam & Diuus Thomas i. parte quæstione 77. articulo 7. ait, vnam potentiam ab alia produci, licet primam dicat ab anima produci.

S. 24. Secundo impugnatur: quia illa qualitas est remissibilis, & intensibilis? An non? Ultimum dicetur sine fundamento: quia omnis qualitas, præter potentias vitales, est intenſibilis, & remissibilis, etiam si sit supernaturalis, ut grauitas, cui comparata istam tuam qualitatem, etiam est intenſibilis, quia aqua glaciata grauius est seipsa dissoluta; cū tamen eadem sit aquæ mensura. Quid partet apertius, quando calore rarescit; plures u. partes aquæ dissolutæ minus graues sunt, quam pauciores glaciatae; si a. est remissibilis, quando intenderit, à quo intenderit, nisi si ab ipsa aqua immediate? Quid si dixeris eam intèdi à Deo; idem dico de frigiditate; & tolle è medio occultam qualitatē; quam cognoscis occulte. Porro cum omnes qualitates etiam corporeæ sint capaces intentionis; etiam omnes, quæ per se ab illis producuntur, vt à causa principaliterunt eam, perfectione. Nec vero quia singitur qualitas ignota, è proprio cerebro, debet singuli sine intentione: nisi forsitan ita ponatur, quia

quia è cerebro ponitur, non è philosophia.

§.25. Dico tertio, substantia immediate productit aliam substantiam. *Hac est contra vniuersam fere Thomistarum Scholam:* dixi fere: nam ex ea nobis ad simpulanter Patres Conimbricenses. 2. physic. quæst. 18. art. 2. conclu. 1. art. 6. & Suarez 1. met. disput. 18. sectio. 2. num. 21. Rubi tractatu de causa efficiendi quæst. 5. a. num. 57. quæ sententia familiaris est Scoticus cum Scoto, & Nominalibus cum. Okamo adductis à Patre Suarez num. 5. & Durando in 1. disput. 1. quæstio 4. numero 13. estque hac tempestate communior.

§.26. Ad probationem præmitto, substantias materiales sublunares immediate produci ab aliqua causa creatæ, quemadmodum vitimo disponat subiectum, sed peculia-ri actione influat in ipsa substantia. Quod præter communem Philosophorū sensum, probatur, tum quia dantur causa principia-les talium effectuum, tum quia potentia na- turali passiuæ materiæ præme respöder po- tentia naturalis actiua, quia potentia natu- ralis passiuæ est respectu naturalis actiua, immo hoc cernitur in animo rationali, ad quem materia prima non dicit ratione po- tentia passiuæ, quia est ab illa independens: at vero quia ad eius unionem dicit potentia passiuæ rationem, ideo ad eadem datur po- tentia naturalis actiua, tum tertio, quia hoc limitata virtus est, nec censeri debet tran- sfixare limites creatæ virtutis. Tandem, quia alienum est ab homine philosopho ad om- nem generationem substantiam recurre- re ad solum auctori naturæ. Dices, Dei po- tentiam dici naturalen comparatione ma- teria iam dispositæ, nec enim est contra po- tentiam naturalem passiuam connotare so- lum Deum, ut principium actiuum; quia ma- teria prima cæli, potentia est passiuæ natura- lis, & tamen à solo Deo reduci potest in aërum. Verum id est sublite, si enim alia materia So- lis est huic Soli applicata, vnde constat for- mam Solis non posse induci in eam ab alio sole? Deinde, esto; præsto est discrimen: vt enim nullum agens naturale potest aptare materiam cæli, ita nec cœlum producere, vnde solus Deus respicitur ut auctor omniū rerum concurrentium ad cœli productio- nem: at ignis disponit ad aliū ignem; cur illū non producet? cum hoc finita virtutis sit.

§.26. His positis probatur assertum: ignis, verbi gratia, causam habet creatam princi- palem, ergo ad eius generationem imme- diate concurrit substantia creata. Conse- quentia probatur tum ex dictis d. 8. sect. 4. ubi late probans eam tantum esse verâ cau- sam, quæ immedieate influit in effectum, tum quia concursus folius accidentis nō est con- cursus causæ principialis. Dices, illum con- cursum, prout ab accidente, esse instrumen- talem, principalem autem, prout à substan- tia. Contra: quia in tua sententia ille influ- xus, pro ut est ab accidente, est formaliter à substantia, quia hæc nullo modo concurrit nisi per solum illum accidens, quod est ra- tionalis, per quam substantia concurrit, ergo semper habet rationem causæ instru- mentalis.

§.27. Secundo probatur: efficere est com- municare esse, quod habet causa, ergo causa adæquata debet concurrere per æqualem virtutem, ac habet effectus, hæc confe- quentia patet, quia nulla causa adæquata potest extra suam virtutem causare, quia in ea non continetur effectus excedens eiusdem vir- tутem, nemo enim dat quod non habet, sed acci- dens non est æquale substantiæ, ergo acci- dens non potest esse causa adæquata substatiæ. Dices primo, accidens non continere substantiam, sed hanc contineri in virtute alterius substantiæ, quæ per tale accide- ns o- peratur, nec enim est attendendum, utrum virtus, per quam operatur substantia, sit acci- dens, vel substantia, sed attendenda est causa, cuius est illa virtus.

§.28. Verum hæc solutio omnino vide- tur, inintelligibilis; nam contineri in virtute substantiæ nihil est aliud, quam contineri in virtute accidentis, quia per te tota virtus sub- stantiæ est accidens: nam contineri effectum in causa actiua, est contineri in virtute actiua causæ, siue in causa esse virtutem agen- di tales effectum, sed per te tota virtus a- ctiua substantiæ est accidens, & nulla est in substantia alia virtus agendi; ergo contin- eri effectum in virtute substantiæ, est conti- neriri in accidente actiuo, & in substantia es- se accidens, quo agatur effectus. Hæc au- tem sunt ridicula: quia terminis diversis respondeatur idem per idem. Hoc enim est de quo dispuo, qui fieri possit, ut substan- tia adæquate continetur in virtute acci-

Vu den-

dentis? Afferere autem non esse attendendam perfectionem virtutis actiua, nescio, quo fundamento dicatur, cum ex perfectione entitatiua virtutis inferenda sit virtus in agendo: quia virtus actiua talis vereat virtus entitatiua: alioquin animus rationalis non egebit habitu supernaturali ad actum charitatis, sed illum elicit sua sola voluntate: quia, licet haec sit imperfector actu charitatis, non est tamen attendenda virtus actiua, sed perfectio animi, cuius est illa virtus: quia animus per te perfectior est, omni habitu supernaturali: & actus materialis producit speciem spiritualem: immo calor viralis hominis producit intellectum, quia haec res operabuntur in virtute animali rationali, cuius sunt instrumenta anima enim est attendenda, non vero accidentia, per quae operatur.

S.29. Tertio, quia continget ex numero nullam dari causam principalem substantiam, sed accidens propria sua, solaque virtute esse in, omni genere causarum, est principium secundum adaequatum principium substantiarum, quo in philosophia nihil dicitur absurdius, ut ex ipsius terminis patere videretur. Probatur consequentia in medium productis exemplis, quibus tu moqueris ad tuam sententiam: ferrum, vegetigratis, producat ignem, & calor steroris producat viventia ex putrefactione. tunc ferrum non est causa principalis ignis, quia ferrum ex natu sua non continet ignem, immo hac ratione tribuis accidenti totam agendi virtutem, quia ferrum non potest concurrere per se ad ignem, & in generatione viventium patet, quia terra, aut stercus non sunt causae principales viventium, tunc sic ignis, à quo productus fuit calor in ferro, non est causa ignis producti per calorem; quia suppono talem ignem extinctum, cuius luc extinto nulla potest conuenire physica causatio; quia quod non est, non operatur, neque substantial accidentia, quae id causant, quia iam periret, quo igitur pacto habet rationem causæ.

S.30. Dices, causare quidem non per se, sed per calorem à se relicturn: contra, ergo tota causalitas per se oritur adaequata à calore, à substantia enim iam annihilata, quomodo physice potestoriri? Vnde patet tota virtute agendi substantiarum esse accidens, im-

mo vero malevis agere accidentis in virtute substantiarum, cum prius substantia agat in virtute accidentis.

S.31. Vnde confirmo rationem, quia calor existens in igne eodem modo operatur, quo separatus, solutusque differt, quod ignis totam causandi virtutem sustinet, sed ignis corruptus nihil omnino efficit, ergo neque existens, vnde patet calorū relicturn à substantia non esse instrumentum substantiarum annihilatae, quia instrumentum physicum non potest operari, nisi cum actuali dependencia a causa principali, at tunc non existit substantia, ergo tunc non potest exercere causam substantiam principalem physicam. Constat ergo, totam, & adequatam virtutem actiuanam esse accidentis, & non substantiam accidentis autem non operari in virtute substantiarum, sed substantiam in virtute accidentis, quia accidentis, ut realiter à substantia dissimilatum & separatum habet virtutem actiuanam, quam exercet annihilata substantia. Hec autem valet illo distincta non habet virtutem actiuanam, eam tamen habet in accidente. Ergo substantia operatur in virtute accidentis, non vero accidentis virtute substantiarum. Nam tunc dicitur manere substantia in accidente, & virtutem substantiarum in virtute accidentis, sed illa existentia est formaliter accidentis & non substantiarum item illa virtus est formaliter accidentis: ergo accidentis virtutem sua habet, & operatur, substantia vero per se est denominationem ab accidente. Ut pater VI detur ratione albedinis, hec autem ratione suis,

S.32. Secundo responderi solet, calorem agere substantiam in virtute substantiarum, & non sua propria virtute. Sed hec solutio nos illudic terminis, estque plena cum precedente, & ceteri pacto unipugnanda, nam est virtutem substantiarum, & agere in eius virtute nihil est aliud, quam accidens agere secundum rationem accidentis: quia non habet virtutem substantiarum nisi inquantum est accidentis illius (ut nunc dixi.) Immo vero sic vrgetur argumentum: quia virtus substantiarum est accidentis formaliter; quia substantia per se nullam habet virtutem actiuanam nisi accidentalem, ergo ergo quomodo substantia contineatur adaequata in accidentalis virtute alterius substantiarum? Dices è substantia nescio quid deriuari in accidentis: ergo, vtrum

vix id quod deficiat sit substantia? An accidentis? Si accidentis: nudem omnino difficultibus implicari: si vero substantia, ergo substantia est immediate operativa quod tu negas. Præterea, quomodo substantia habetur in accidenti? Ergo confirmatio primi ad hominem contra nonnullos, qui alium ignem producunt a solo calore, nutritionem vero hæc calore vitali simul cum immmediato concupissim substantia viuentis contra quos sic arguo: accidentia viuentis non sufficiunt ad nutritionem, etiam si sunt virtus activa viuentis, ergo neque ignis accidentia sufficiunt ad ignem, quia etiam deinde seruant proportionem. Dicunt: Non deinde viuentis non esse instrumenta separata, sed ut est calor. Contra: quia etiam si essent separatae viuenti dummodo essent utrique parti intime communica, tunc productent nutritionem: quod si separari non possunt, non inde prouenit, quia non continent vitæ turem agendi; sed quia necessario debent agere viuendo duas partes viuentis, quod non conuenit calori, qui potest disponere substantiam distantem ab eo, a quo fuit ipsius productus; itaque illud prouenit non ex discrimine accidentium in virtute activa, sed ex discrimine substantiarum, ergo quantum ad agendum eadem est omnium ratio.

Sic possunt impugnari omnes distinctiones, eas reducendo ad virtutem actionis accidentalem, que est simplicitatem ad substantiarum productionem.

Confirmatur secundo: quia similiter dicti posset ab agente rem prodicere effectum intensorem, ut calorem ut uno, et calore ut vacuum, uno & lucem, quia tale agentis operatur in virtute substantiae. Dices, calorem non esse instrumentum ad alium? Contra calor ut unum recte potest esse instrumentum ad calorem ut octo: item & ad lucem. Cur autem substantia non producet lucem per calorem? & calorem intensum per qualitatem remissam, sicut producit fabritiam?

Tertio argumento; quia operari immediate est limitata perfectionis conuenientis accidenti, quid non conueniet substantia?

Quarto: quia substantia est immediate receptiva ergo & activa: quia sicut ordinatur ad componendum unum per se, quid non

ordinabitur ad agentem per se; cum esse sit propter operari?

SECTIO IV.

Quomodo suppleatur defectus causarum particularium.

§. 34. Praescripte videtur nonnulli oppositi sententiæ auctores; quia non vident quomodo suppleatur cursus substantiarum pluribus in casibus; quibus breuiter respondabo.

Quando ferrum comburit stupat: dicendum, inferto inclusa contineri ignes aliquas particulas, quod facile colliges; quia ferrum sepe flammatiscit, quod est proprium ignis: si quando vero per calorem disponitur subiectum ad conciplendam ignem, tunc prædicto est auctor naturæ; qui in rebus fortis agit partes creaturatum, ut patet in forma cadaueris, que gignitur ex suffocatione hominis, & in forma animalium, que gignitur ex putrefactione; illæ enim formæ a quo producuntur, nisi a solo Deo? alias aucteris, aut laqueus erunt causæ adæquatæ cädaueris, aut viuentis:

In productione plantarum, & mineralium sol est causa principalis; plantæ enim & mineralia maxime pendent ab astrorum influxu: quando vero una planta aliam producit, ut contingit in myricis, & cerasetis, tunc una est causa principalis alterius.

§. 35. Hinc subiuntur tres difficultates: prima quia sol distat a plantis. Sed ostendimus section. 6. illum esse maxime præsentem. Secunda, sol est ignobilior planta, ergo non potest esse causa principalis illius. Negatur antecedens: licet enim viens ex genere suo sit nobilis non viuente; tamen non viens ex differentiæ conceptu potest adeo excedere differentiam viuentis, ut sit illo simpliciter perfectius: ut unio hypostatica ratione suæ differentiæ simpliciter sit perfectior quavis substantia creata, cum tamen substantia ex genere suo sit nobilior viuente. Quis autem dicat rapam esse nobiliorem celo? Ratio à priori; quia illud genus viæ nititur maximæ imperfectioni; nempe

Vt corru-

corruptioni viuentis; quod paulatim consenserit, & amittit substantiam priore quam recuperat nutritione; at melius est simpliciter, nihil de proprio esse amittere, quam instaurari propria virtute. Sol igitur, quia est incorruptibilis, & causa universalissima rerum inferiorum perfectior est, quam Lactuca, licet hec vitaliter operetur, quia operatur instaurando substantiam propriam corruptam. Animalia vero ratione viuentis sunt perfectiora simpliciter sole, plante vero sunt imperfectiores simpliciter, & perfectiores secundum quid in ratione vita: sic intellige B. Augustinum, & alios. Tertia, quia sol ex iunctu concurreat ad productionem cuiusque plantarum & illius fructuum, quae semper est applicata. Negant, quia prae senti causa viuenda, aut minus ratione, & magis particulari, non debetur concursum, causa equivocae, & universaliori, licet si applicata: producio autem fructuum plantarum ab ipsis oritur adaequata.

S. 36. Superest, à qua principio procedatur: viuentia perfecta? Respondet, 1. feminina, ut late ostendo disput. 2. de generatione, neq; hoc tollit quo minus vix patet, quia ad hanc denominationem, & ad denominandum genitorem, sufficit dispositio ad foetum per semen, sementinamque ipsam, ut in sententia Aristotelis feminina vera est mater, licet sine concubitu actio, immo homo mortuus dicitur pater, & generare, quia concurreret eius semen, cum constet hominem mortum neq; generare, neque esse patrem in rigore.

SECTIO V.

Quid sit causa adaequata? & utrum talis sit substantia creatu in productione aliorum?

S. 37. NON agitur de causa adaequata in actu secundo, quam disput. 8. sectione 10. diximus esse, quæ causat actione sufficienti ad existentiam effectus: agitur autem de causa in actu primo adaequata, scilicet, quæ requirantur, & sufficienti, ex parte principij actui, vi contineat totam virtutem requisitam ad causationem tota-

lem, quam questionem ex insufficiencia aquagunt.

S. 38. Pater Vasquez omnia post scriptum disp. 13. & cap. 1. praesertim quæ negescunt lumine globo, & intellectu naturalem concursum. Deinde, ad suis visi operam effectu leproso specie impresse, hac ratio de qua operato formalis agere reportat, in solutione beatus reperiuntur in intellectu & specie impresa, quæ permanet; vel in uincis obiectis eti, inde infatuus lumen, ut speciem superflueret. Inquit in hac sententia Parris Vasquez: quid sit causa adaequata, quia habemus omnes formalitatem, similes his, quae perceptuaria esse debent, ut in dispensatione cap. 2. negat potest, ut obiectum elemi, in uincis, quibus in potestate nulla formalitas in effectu potest respondere, quam ob causam tam in primis prima pars disp. 13. & 14. consequenter, habitus naturalem producere in actu, quandam, faciliter in intranscens ratione: cuius inibit in aliis: nescio, autem utrum in primis sequitur, ut prima pars dispu-

p. 189. B. August. 10. affirmat sed accedit, q;ta concurrere ad productionem substantiarum; quia his nulla formalitas in substantia respondet. Et hoc videtur quod, obiectum.

S. 39. Ex hac doctrina de Hugueniuntur: primum, cause efficiendi prodere, et causa ratio responderet in effectu aliquod formaliter rationem, quia non responderet alia causam proxima, et faciens. Unde accidentia naturae concurrerent immediate ad substantiam productionem, quia accidentibus nullae formalitatis respondet in substantia, dicitur causas, quæ illis possit adscribi, quæ si transcedentes ipsam substantiam, illi principio responderet, cui responderet substantia, vel responderet causa prima, quæ ad creaturas concurrere dicitur sub ratione entis.

S. 40. Cum dico, debere formalitatem, non respondere, intelligo: formalitatem aliquam simile formalitatem causæ, licet sit perfectione, vel imperfectior, quam ipsa causa; ut in productione actus vitalis supernaturalis, vitalitas respondet potentiam vitali, cum quo conuenit in ratione vita: supernaturalitas vero responderet habitui supernaturali, cum quo in ea conuenit: item calor calorem producit, cui est omnino similis, item, & lux calorem, qui est luce imperfectior.

S. 41. Hinc dices inferri, solum Deum esse caus-

causam adaequatam omnibus effectuum; quia eos continet eminenter. Negatur se quæsta: Deus enim est agens liberum, & pro suo arbitrio non moderatur actiones, ut vel iustitiam causas credas cum eo aliquando concurreat, aliquando non: causa autem creatio non potest esse potestas, concurrensque Deus vocata universalis, quæ dicitur infinita turpem participationem. & in se omnia invenit.

- 5.42. Secundo dicitur, inferni, ratione illius batum & super natum adesse adaequatas principias a virtutum actus & naturæ spiritus radis, & sola in animam actus naturalis, quam tam amora, quam sapientia, & hoc effectus per se, & virginitatis operis in cuiusdam etate uocari possit adaequata, vel uocare uirgo, & solo studio. Neque hoc est quæstio, nam quod ad hoc effectu concordare aliquid patitur, quæ verbis modo, quo patet producere, non potest procedere à sola uirgo aquiuanda vel ealita ob suam indifferenciam indiger comprincipio, alio determinatio, ut non sufficiat aquiuanda uirgo, ut in actu vitali, qui necessario per principia operans modo vitali, qualiter omnis est habitus supernaturalis & actus naturalis, qui pertinet de determinatione ob jecto, quam determinationem non habet potentia a se, sed ab specie impressa. Animus autem ad propounderidas suas proprietates non est indifferens, sed ex natura sua determinatus. Quando vero causa aequaliter non habet aliquam ex his rationibus, ea sola est causa efficiens adaequata, ut lux dale facit, & illuminat, quia est perfectior calore, ad quem noceveret a determinacione, quam applicatio passi apudcale fieri.

- 5.43. Colligitur secundo, non esse multiplicandas causas partiales possit iam omnibus causis, quibus potest effectus attribui. Id est, causaesse causam adaequatam efficiensem, quæ influunt effectum per virtutem, cui possint omnes eius formalitates attribui. Hæc conclusio mihi certissima est, quia prescribit certam regulam causas adaequatas cognoscendi, quæ nisi hac ratione discerni non possunt. Probaturque primo inducione, calor sola sua virute calorem producit, frigiditas frigus, lux lucem, & calor: item potentia vitalis, ut voluntas, sola producit naturalem amorem, ad quem non indiger aliò principio: ergo idem est in quibus causa influente per virtutem, cui possint o-

mnes formalitates attribui: patet consequētia, quia rerum de quibus in antecedenti agitur, nulla ratio reddi potest, prout assignata.

- 5.44. Dices, illas qualitates, quia sunt instrumenta substantiæ, non indigere concursu alterius instrumenti, substantiam vero indigere concursu sui instrumenti. Contra, quia si instrumentum non contineat totam virtutem effectus, indiget quidem concursu alterius causa, vt pater in potentia vitali, requirent habeat supernaturalem ad supernaturalem actum, & in potentia vitali impotente operari sine specie impressa, & in hac, quæ est, instrumentum vicarium obiectum, ergo nullus calor esset tam perfectus, quam aliis calor, non posset illum producere sine concursu alterius causa, ergo tota ratio concurrens adaequata prouenit ex æqualitate causa cum effectu, propter quam omnes formalitates illi possint attribui.

- 5.45. Confirmatur ad hominem contra alios potentes in nutritionem immediatum concursum substantiarum cum concursu accidentis vitalis, & concursum intellectus cum phantasia in speciem impressam spiritualiter, quia neque spiritualitas in re materiali, nec substantialitas contingit in accidente: ergo ex ratione alias substantiam concurrens ad productionem substantiarum, & rem spirituali ad aliam, ut reperias in causa formalitates effectus: ergo huc est recurrendum ad diuidandum de causa adaequata: quicquid soluta phantasma esset causa speciei impressæ spiritualis, & sola accidentia essent causa nutritionis.

- 5.46. Immo vero, qui negant substantiis immediatum influxum in alias substancialias, consequenter tenentur assūtiare, ea accidentia esse causam adaequatam instrumentalem; seu rationem adaequatam causandi, quæ derivatur è substantia æque perfecta ac effectus. Vnde secti, §. 32. malæ consequentia notaui eos, qui aiunt ignem à solo calore produci, nutritionem vero à calore simul & substantia vitali.

- 5.47. Secundo probatur conclusio, quia causa continens omnes formalitates effectus est æque aut magis perfecta ipso effectu, ergo ad productionem illius non eget aliò comprincipio. Probatur consequentia, quia illud cōprincipium non confert causæ

aliquam maiorem virtutem, ergo non negat eo comp̄ principio: omne enim comprincipium conserue debet ad maiorem virtutem rotius causę. Probatur antecedens, quia illa maior virtus non requiritur ex parte esse, etus, quoniam habet plures formalitates, nec perfectiores, quam causa.

§. 48. Dices causam usi & que penses tam in ratione entis, non tam in ratione principij, scilicet in ratione entitatis. Ubi haec, quia ex equalitate perfectibilis entitatis colligitur sufficiencia yustitiae actiua. Hoc enim est nostrum negotiū inquirere, quae requirantur ad virtutem agentiam. Porro autem equaliter perfectionem esse sufficientem virtutem, probatur, quia entitas perfectionis est idem cum actiua virtute. Ergo quo maior est perfectio, maior est virtus activa. Consequens videatur clara: probatus antecedens, quia entitas solum differt à virtute agendum connocatione ad effectum: quia si p̄entitas in ratione entitatis concipiatur sicut effectus, secus vero in ratione principij, ita in vero aliquis sunt essentia, ut principia virtutis, quem non possunt concipi nisi in ratione principij actiui, in quibus efficacia procedit a gumentu.

§. 49. Confirmatur, causarum virtus requiritur ex parte effectionis, & inde tota plus, entitas emanet. Item requiri causa, quae operetur modo, quo efficiens poterit oriri. Item principium determinatum, quo tota causa determinata hunc operetur effectum. Positis autem his omnibus nihil vltra ostendetur, ceteraque causae superfluentes, at per accidens se habent. Ex ratione intellectus, cum specie impressa est causa ad aqua cognitionis naturalis & cura habitus supernaturali potest elicere supernaturalem actionem. Item homo cum causis universalibus generali hominem, & ignis ignem. Quod si ab haec doctrina disceditur, nulla certa ratio causa in actu primo ad aquata comprehenditur, sed unusquisque pro sua arbitriata plures, paucioresque constituet. Evidem frequentiter dicitur, multitudinem causorum esse fugiendam, nisi necessitas urgeat: positis autem causis iam recentibus, nulla superest necessitas, ergo illa erit causa ad aquata in actu primo, qui continet omnes formalitates, quas habet effectus, tam ex vi sua perfectionis, quam modi procedendi, & determinacionis.

§. 50. Ex dictis collige, habitum naturalis non copiaceum est, quia ad suos effectus, quia habens ista supponit in potentia esse primum inservientes, scilicet actus & yustum, faciliter actionem ad quam iusta habens, non quod modus inservientis aequaliter, sed connatur in potentia, inservientem promptuq; item ad agendum, quia vero actus efficiunt in inscriptu, in quo non est faciliter ut difficultus, ea ratione quod non conservant aliam, sed per se yustum fortior malitia faciliat poterit, & ad actionem inveniuntur antecedentes ad actionem, ut dictum est, de anima.

§. 51. Införp̄t secundo, neque actus permissarum in actionem rationis, neque hoc ut propter peccatum voluntatis efficienter inducere, quia in ipsa potentia supponit sufficiencia yustitiae ad agendum, & illes sint in differentiis ad plures actus, non in singulis comp̄ principiis, atque de terminis, sed representatione ab aliis, quia habens propriam, propria tali est diversa, quo differunt ab aliis peccatis. Hoc enimque, cum non sit forma ut representatione, obiecta, sed virtualis, difficit per se producere, qui possit determinare potest yustitiam, in agendo, & vero illi omnes actus in effectu sunt formalis obiecta representatione, sed yustitiam habeant actione proponunt, sufficientes intellectus ratione boni & malii, & praeceperint coniunctionem extremonum inter se, quae cognoscuntur per conclusionem, & apprehensionem propositorum menti extrema, de quibus iudicet, de quo disp. 7. de anima.

§. 52. Införp̄t tertio, accidentia non influere immedias in substantiam, quia substantia concurrit immedias ad illam, cui respondeat omnes formalitates substantiae producentur, nec ex modo producendi requirentur, concursus accidentium: nec ex yunctio[n]e, quia deposito subiecto agens determinat naturam substantiae in naturaliter respondet illi dispositioni. Quam hanc conclusionem præter se oculi tradit aperte displicit in 2. dist. 1. q. 4. n. 13. & 14.

§. 53. Dices, totam hanc doctrinam comprehendit niti fundamento, scilicet in effectu, diuersas formalitates causis respondere diversis, cause enim totam attingunt entitatem effectus, neque unam praescindunt ab alia. Respondeo, causam producere totam effectus entitatem, quia est physice indubibilis,

bilis, ut actus charitatis totus procedatur ab habitu, & via coniuncte causa illud de formalitate intellige, nos requires principia plura, quod de omni genere causarum perfectiorum & de eorum relationibus effectus, vel in actu, que per hoc est, si requiri vult ad cognoscendam per causas ex quo habet suum potestum, & auxiliari supernaturale. Cum autem de eius misericordia supernaturalitate formaliter non respondere potentia, sed habitus idem est ad dicere, ut in supernatura & in conceptu substantiae supernaturale potest ad principium supernaturale, non vero ad vitales, quia tunc non concipitur ratio vitalis, quod vero est & obiectum. De vitali, nam referuntur ad potentiam vitalem, & non ad auxiliari, quia non potest explicari ut in supernaturalis. Tunc enim est autem non potest explicari ut in supernaturali, nisi relationem proportionem vitali, & que ex eo quod explicari non posse scaturire vitalis, cognoscere explicare & taliter per auctoritatem, aut contra: cum integrum formaliter non esse aliam, & illa plures formalitates in obiecto quod est apponitur iuxerint, in formaliter, & in supernaturali sunt determinaciones ab intellectu desumptae, quod nullitas & concurrit a potentia substantiae, & non habita est enim ratione ad eum determinante, sed est in potentia, & ratione. Quod autem explicari possit a substantia causali, ut in operacione, & in effectu, & in principio supernaturale, & deinde in principio substantiale, & ratione, & potentia, & obiecto, quod est in ratione, & potentia, & principio, & effectu. Tunc est potest, ut in principio, & ratione, & potentia, & effectu, & in operatione, & in causis de bonis, & aliis paucioribus: alioquin non haberemus, unde eas dignoscere, nec res, & rebus diversis causas realiter: nam ad actum vitalem ut sic, non datur una potentia, & alia realiter distincta ad dif-

ferentia inesse potest: sed dantur cause realiter distincte, quando potentia vel ex modo, vel ex indifferenti, vel ex nobilitate, & secundum requisitiones consenserit alterius principij, & sicut explicatur in de ceteris. Formalitas effectus, non duo: alterum in recto ex parte obiecti: alterum in obiectu. Rectum est ipsa entitas effectus cum modo, quo a sua causa proceditur: qui modus sufficiat non secundum proprium modum, qui conatur satur in obliquo: exempli gratia: causa vitalis supernaturalis, de Christo habet obiectum & obiectus, seu formam, seu practicam: esse actionem vitaalem, & supernaturalen, & esse de Christo. Vitalitas est ratione substantiae modus, que erit in potentia: quia est ab ea invenitur modo, & visus rego dici, tunc modus, & potest explicari, ut in significante, principio, & propter superiorum naturae potentias, & non a deo: Christus est idem actus significandi modus, qui ratione ab obiectu impressa determinante representatur. Quislibet, & non aliud obiectum, quod est rego dicitur, & actus significandi ratione potentia, & non in habitu, id est, a dicto quod ea ratione nostra modo concipiendi esse a deo, quod ex genere actione illum ostendit a potentia vitali, & cum abstracto, utrum erit a principio supernaturale: hinc ne fieri exponatur obiectus intelligentis ratione, cum modo, quod concipiatur a potentia, & ratione, & obiecto, quod est in ratione, & potentia, & principio, & effectu. Tunc autem explicari possit ratione, & potentia, & effectu, & in operatione, & in causis de bonis, & aliis paucioribus: alioquin non haberemus, unde eas dignoscere, nec res, & rebus diversis causas realiter: nam ad actum vitalem ut sic, non datur una potentia, & alia realiter distincta ad dif-

Hac

§. 55. Hec doctrina de concursu substantie solius in aliam est Scotti in 4. dist. 12. question. 3. præsertim §. Dices ergo, quem sequitur Okamus apud Patrem Suarez 1. metaphys. disput. 18. sect. 2. num. 5. & hos vniuersi Scotistæ & Nominales, multique è recentioribus. Diuum Thomam fateor habere difficultem explicatum: licet nonnulli contentur illum explicare, utinam aſsequantur.

SECTIO VI.

De propinquitate causa & effectus.

EA, quæ de actione substantiaz dixi sect. 3. magna ex parte dependent ex hac difficultate propter efficientiam immediatam, quam sect. 4. Soli attribui in plantas, & mineralia.

§. 56. Dico primo: agens creatum non potest immediate agere in distans, quin agat a liquid in mediū. Hec est Aristotelis 7. physiorum cap. 2. & 1. de generatione cap. 6. D. Thomæ 1. part. question. 8. art. 1. & 3. contra gent. cap. 68. Patris Molinæ 1. part. quest. 8. art 1. disp. 2. Patris Suarez 1. metaphysicæ dis. 18. sect. 8. Patris Rubij 1. de gen. cap. 6. quest. 1. & communis contra Scoticos: immo in creatis consentit Scottus in 1. dist. 37. §. argumentorum. Probatur primo ex sollicitudine, qua natura vacuum exhorescit, nulla alia ratione, nisi vt corpora inferiora non priueatur influxu cœlesti, sed si possent coeli immediate agere in corpora inferiora, nō impeditur illorum influxus, ergo coeli non possunt agere in distans.

§. 57. Secundo probatur experientia, quia si inter agens & passum interponatur corpus incapax talis actionis, non potest agens agere in primum passum; sed huius nulla potest ratio reddi, nisi quia per interiectum spatium continuatur actio, ergo agentia nō possunt agere in distans, nisi continuetur actio per medium. Maior patet in lumine: si enim inter faciem, & solem pallium intericias, sol non illuminabit, nec calefaciet faciem, quam antea illuminabat, & calefaciebat. Minor patet, quia si agens potest im-

mediate agere in distans, cur non traiicit actionem etiam interposito pallio, sicut interposita chryſtallo? Dices id prouenire ex resistentia corporis interiecti. Contra primo, quia corpus opacum tantum resistit actioni in se recipienda, non vero recipienda in facie, fieri potest agere in distans immediate, nō poterit resistere corpus medium: Contra secundo: quia tale corpus non resistit positivè illuminationi, sed negatiue per suam incapacitatem; sicut resisteret vacuum, hoc autem cur tolleret actionem immediatam in distans? Videatur Pater Suarez 1. metaphysicæ disputat. 18. sect. 8. numero 14.

§. 58. Tertio, quia si agens potest agere in distans fine medio, ergo poterit agere in quacunque distantia: ergo nullam habet agens creatum actiuitatis sphæram: quod est per absurdum. Probatur prima consequentia, quia in agente supponitur sufficiens virtus actiua, & in passo passiva, propinquitas vero per te non est necessaria, ergo. Confirmatur obiectum non requirit propinquitatem cum intellectu, esque ratione cognosci potest in quacunque distantia, ergo idem erit de quoquaque agente. Dices nullam esse primam consequentiam, quia maior propinquitas est conditio, vt agens metius operetur, & tanta potest esse distantia, vt nihil possit operari; patet enim ex terminis, maioris esse virtutis vinoere maiorem distantiam, sicut projcere lapidem in locum distantiorum. Contra, quia in tua sententia fine fundamento requiritur propinquitas, quia medium nihil omnino luuat; cum in illo nihil agatur, resistere vero maiori distantia, maioris est virtutis, quando per totum spatium aliquid agitur; at vero per te nihil agitur in illo, atque ita inter agens, & medium, neque est pugna, neque victoria, vt patet in intellectu percipiente obiectum minus aut magis distans eadem facilitate: quia per medium interiectum nihil agit, nec ab eo pendet. Secus visus non porrigitur ad obiecta multum dissita, quia ab illis accipit species impressas traiecas per medium, ab eoque pendentes. Hec autem solutio coniungit communem sententiam cum ratione opposita; & ita rixantur, nec coherent. Illud de lapide est abs re, quia impetus per totum medium producit motum, quapropter

per maiori eget virtute; secus est in tua sententia.

§. 59. Sed obiectis pro Scoto, imaginacionem immediate alterare tum appetitum, tum alias corporis partes, distantes, & à multis licere hominem fascinari, & regulum visu occidere homines, & torpedinem hamo pendente pescatoris brachium ligare corporis, & trahit ferrum magnete. Respondet ut in imagine nihil efficeret in partes distantes; quia actus phantasias non concurredit actus, neque ad appetitum, neque ad membrorum motum, sed excitante humores, & spiritus viales per naturalem sympathiam, vel quia appetitus coactus est nervis, quos immediate percipit per illogum initium, quo oriatur. Et scilicet yr. in libro de animalia dicerunt: illud de regalibus etiam fabula, de quo dici posset, quod de muliere fascinante, ab istis per medium venena diffundi, quia aera non inficiunt, quia non habet humores: quia venenap er lineam rectam operantur, magnes autem aliquid diffundit per aera, nam in magna distantia ferrum non trahit, neque etiam trahit, si corpus interjectum, aut si limitatur capa aurea.

§. 60. Secundo difficultius obiectitur locutio Angeli, per quam Angelus loquens excitat Angelum distarem, quod sit per immediate actionem indistans.

Suppono ex prima parte, quod etiam dicam dupl. metaphysicę §. 31, locutionem Angelii nihil esse prater actum voluntatis, quo loquens vult, vt ille, cui loquitur, sua noscat legera, quo actu posito statim Deus præbet concutit suam generalē, per quem concurredit cum specie impressa, quam Angelus cui sit locutio, habet de secreto actu Angelii loquentis: qui ordo necessarius est, & fundatur in ipsa natura liberæ creaturæ.

§. 61. Dico secundo, agens creatum agendo per medium potest etiam agere in distans per se ipsum, ita vt actio oriatur immediate ab illo, & non ab aliquo agente intermedio, vel saltem simul ab utroque. Est Patris Suarez supra num. 19. & in parte Patris Rubij sub initium eius questionis primæ, idem affirmantis de remissioribus partibus eiusdem agentis: quæ agunt immedia te in partes distantes. Explicatur, & probatur primo, in fornace flammis accensa: quæ

si porta referetur, subito calefacit quatuor, aut quinque cubitos aeris per lineam rectam: aio igitur totum illum calorem aeris immediate fluxisse ab igne, & ab omnibus illis partibus respondentibus linea recta: quia si fueret calor ab aere calido & non immediate ab igne; ergo si quis linea rectam apponenteret, etiam si occluderetur fornax, tantum calor sentiret, quantum antea, cuius oppositum experientia demonstrat: ergo ille calor non fluebat ad eum aere calido, sed etiam immediate ab igne. Probatur cōsequētia, quia occludere fornacem non impediret actionem aeris immediate circumdantis manū ipsam: neque ab illo tollitur aliquid calor: nam aer circumstans etiam manet calidus. Quod si aeris calor minuitur, efficacius probatur cōclūsio: quia ea ratione minuitur; quia porta interiectu impeditur ignis actio.

§. 62. Dices primo, calorem vicinum manui amitti, quia corruptitur calor vicinus portæ, qua occluditur fornax, qui pendebat à calore immediate existente in igne. Contra: quia saltum est calorem aeris corrupti, alioquin totus corrumperetur eandem ob causam; quia zotus saltu mediate ab igne dependet: sicut ergo summoto pru nario è cubili, outile manet calefactum, & hominē suffigente è lecto fundonē diu retinent calorem, quædā & aer iste maneat calidus occlusa fornace.

§. 63. Dices secundo, quia impeditur correspondētia linea recta. Contra primo, quia semper manent in eadem linea manus, & ignis, quid igitur officit porta interiecta? Secundo hinc probatur intentum: quia si calor vicinus manui ad eum calefaciet, manum ante interiectum portæ, quidni & post illum, aut in quo dependet calefactio à linea recta expedita, si ignis in eam non influit immediate? Existimo hoc esse evidens. Quod vero calor ab omnibus partibus proueniat probatur, tum quia omnes illæ constituant unum agens existens in sua ad eum aquata sphæra: tum quia non prouenit ille calor à sola ultima superficie ignis, secundum quam aerem contingit: tum quia tam vehementem actionem impossibile est ab agente indiuisibili, & tam exiguo manare: ergo prouenit ab alia parte diuisibili, quæ non sit aeri immediate coniuncta.

cta : cur ergo potius ab hac quam ab illa: sum omnes illa sint intra suam spharam? & actio oriatur ab aliqua parte determinata agente : nam actio determinata dicit ordinem ad principium determinatum, videtur autem ridicula recurrere ad actionem solius partis proportionalis, que nihil determinate operatur. Confirmatur : quia hinc colligitur, quo pacto multitudo partium iuuet ad vehementiorem actionem, quia omnes illae inmediatae ad effectum concurrent, & patet in eadem formace actionem remittente, si partes ignis posterioris extinguantur, quod confirmat, quod dixi de partibus determinatis.

§. 64. Secundo probatur, & explicatur in generatione substantiae ad quanto si sola substantia concurrit, clare patet conclusio, quia mater, v.g. non penetratur cunctis, sed illum tangit secundum vias super se, idque est de semine, cum tamen in quaquis parte materiae factus producatur animal, aut saltem unius illius, ergo agere operationem potest immediate in distans operando simili per medium : si vero sola accidensia concordat, actiue, probatur conclusio, quia accidentia, quae concurrent, non sunt ea, quae existunt in passo, sed quae in agentie, quia quae sunt in passo iam habent suam causationem, dispositiua, item quia sequentia agentis non esse causam ut quod genitum se divelatur, primum, vel ipsum genitum, aut corruptum, quod est falsum. Probatur, quia accidentia, passi iam non pendent a generante substantie, immo neque auctio ea, quae sunt in parte remotiori, ergo generans non operatur per illa, quia neque ipsius influit super illis, neque ab eo vlo modo dependent. Accidentia pendent a sola materia, vel a solo composite, ergo vel materia, vel compositum dicentur per illa generata, sicut ferrum calefacere per calorem, quia accidentia dependent materialiter ab illis substantiis, & qua dependentia omnes causae remote dicuntur influere in effectus. Constat ergo accidentia generantis concurrere, sed illa accidentia non tangunt immediate omnes partes materie, in qua operantur, ergo recte potest causa creata agere immediate in distans.

§. 65. Tertio probatur, quia Sole efficacius solet operari in subiecto remotiori, quam in

propinquo, ergo omnes illi gradus, quibus propinquum exceditur a remotiori, non possunt prouenire a propinquuo: Consequenter probatur, quia agens remissum non posset producere effectum se intensiorem, vt calor ut unum non potest producere calorem etiam. Antecedens probatur, quia Sol intensiorem lucem producit in speculo, & in parte inveniorem calorem, quam in aere inteniebat. Experimus enim hominem penes suffocari applicatis parieti, a quo si recedat, crux versus solam non ita premitur, & speculum ob lucis vehementiam oculo perstringi, ignemque producit.

§. 66. Dices primo, neque lucem, neque calorem esse inveniorem in remotiori subiecto, quam in propinquuo, sed proprietatem intensitatis subiecti respondeat esse plures partes extensis caloris, quae magis sentiuntur, licet sine, neque intensa, vt & aqua calefacta plus calefacit, quam ipsa aqua, cum non sit calidus. Contra, quia certum est calorem esse vehementiorem, quia suffocari hominem, & lux producitur ignem, cum tamen certum sit eos effectus non possunt prouenire a calore aquae, qui est in aere, licet tempore longiori illi applicetur homo, at vero plures partes extensis cuiusque operantur, sed non vehementius, vt in exemplo aeris, & aquae, si aqua manum pro aqua sensas tantum calefaciat aquam, quantum ab aere homo vero non suffocatur in aere.

§. 67. Dices secundo, calorem in parte esse inveniorem, quia sunt huius plures partes caloris, propter plures partes subiecti, per hunc sit intensio. Sic licet per partes singulares. Verum haec solutio supponit dominum in omnibus impugnandam disput. 5. de generat. ubi, (fauente numero) probabitur intentionis, fieri per additionem, noui gradus perfectionis, quam praecedens. secundo, esto ita hat, est falsum quod infertur: nam in unaquaque parte subiecti densioris non possunt ab agente introduci plures, quam ipsu haber, licet sint omnino similes, quia in omni sententia agens remissum non producit qualitatem intensiorem, alioquin calor ut unum posset producere calorem ut octo, ergo subiectum remotum non est intensius calidius aere, si ab ipso aere calefit, habet ergo immediate a sole illam maiorem intentionem. Porro intentionem fieri

per

per additionem qualitatis in eadem infinitibiliter parte, & non in diffueris, si quet ex termino.

6.68. Quarto. Solus inmediate perstringit oculorum aciem, eoque facti confluere, ergo potest agere in diffinis modo explicitus. Probatur antecedens, quia illi effectus non provenient nisi cum per lineam rectam obseruamus Suni, ergo in effectus producuntur immediate a Sole. Pater consequitur, quia si provenient a radiis solis per heredifitio, illum praetare effectum, cum medium ipsum intueniatur, cum quia per lineam rectam tale in medium intueniatur, quod si eam virtutem haberet, cum tunc exercetur tum etiam, quia sicut non pendet a linea recta Solis ad illum mandum neque etiam penetreret ad oculos præstringebatur.

6.69. Sed primo obicitur conclusio, quia finita actio intensior erit in immediate a Sole, cum illam numerō horū diffundatur per medium, ergo iam Sol inmediate agit in diffinis, ergo in nobis solitudo effectum etiam ager in diffinis. Pater contraenarrat, quia partes duobus constituantur actio in diffinis, sunt omnino ab illis diffinis, quid ergo quantum rem quo tenet? Concedo primā consequentiam, & secundam nego, si huius rationem a priori nullam habeo. Primam guidem conclusionem huius argumentis probauit. Secundam etiam huius, quae etiam a posteriori sunt, rem probant, conciliare rationes non possunt: etenim experientia, facta probat rationem facti, si neque indicat: est tamen experientia Philosophia magistra, discipulus vero præceptor Metaphysicē. Relabordeo tamen innare contradictionem, ut effectus non sit omnino diffinis a causa; sed illi coniungatur, & per se, & per aliquid, à quo dependeat, ut videbitur conclusio tercia: vel cum quo continetur, ut faciat unum effectum.

6.70. Obicitur secundum, Paulus actorum 17. num. 27. & 28. Probans Dei præsentiam nobiscum, quia operatur in nobis, non enim longe abest (inquit) ab unoquoque nostrum, in ipso enim vivimus, mouemur, & sumus, aut ergo collectio Diui Pauli inepta est, aut omnino dicendum causam immediate cum effectu cōiungi, inquit Pater Molina supra ea disputatio nē.

Primum respondeo cum Patre Vazquez

disp. 28. num. 14. primæ partis, ibi non agi de præsencia physica Dei, sed de intentionalis, Apostolus enim contendit Athenienses argueret & citatis, cum Deum ignorant, qui est factis cognitus; non enim longe distat à nostra cognitione, cum ea illum possimus attingere, & quasi palpare ex eius effectibus, quos palpamus, ut recte ostendit, ac probat Lorinus noster. Paulus enim nihil ibi curat de immensitate Dei, sed de vnitate, quam ait non longe abesse cognitione nostra, quia ex his tuis mētib⁹ cognosci potest unus primas mērabo, & ea ratione Athenienses recidacis à plurilate deorum ad unius, & veri Dei cognitionem adduceret: quod patet ex loco ratione Pauli.

Secundum respondeo & argumento, summi probantur secundum conclusionem, Deum scilicet esse præsentem, & immediatum spatio, in quo operatur, secundum aliquam partem, ut mox probatur Dei immensitas, quia ad agendum non requiritur penetratio in quavis parte subjecti, sed contactus secundum aliquam, quare subiunxit Apostolus, non enim longe abest.

6.71. Obijovit tertio Psal. 138. vbi ait David, si transderem in celum, tu illic es, si descendem in infernum ades. Etenim illuc manus tua, ducet me, & tenebit me dexteratua. Vnde haec fortitudinem & consequentiam huius argumentis probamus.

Sed Dauid ibi non probat præsentiam physicam Dei, sed probat Deum per cognitionem ubique esse præsentem: quia eius agnoscos oculos nihil latet, ut patet ex argu mēto Psalmi: Domine probasti me, & cognoscisti me: tu cognovisti sessionem meam, & resurrectionem meam. Intellexisti cogitationes meas de longe, & cetera. Vnde infert, se non posse latere oculos Dei in celo, inferno, aut mari, quia etiam ibi D E V S operetur, recte cognoscit, quod operatur, quare ut dixit, & tenebit me dextera tua, protinus addit, & dixi forsitan tenebre conculcabunt me, & nox illuminatio mea in delit⁹ meis. Quia tenebra non obscurabuntur a te, & nox sc̄ut dies illi: mina: itur, sicut tenebra eius, ita & lumen eius, perlege Psalmum, si placet, in quo commendatur intentionalis D E I præsentia in rebus omnibus, quam colligit Dauid, quia D E V S, res omnes operatur, cumque haec re-

ratio sit per intellectum, omnia cognoscit Deus. Lege Hieronymum tom. 8. & Generbrardum, Cardinalis Bellarminus securus Chrysostomum, & Euthymium censet argumentum esse de prouidentia Dei.

S. 72. Dico tertio: agens creatum potest agere in distans actione dissimili ab intermedia, sed ab illa dependente, verbigratia, Sol immediate generat plantas, & mineralia, quorum generatio, licet pendeat ab alteratione medij, est tamen illius dissimilis. Hęc assertio est Patris Suarez supra; probatur ex dictis, quia Sol immediate attingit dispositiones necessarias ad talem actionem: ergo etiam attingit immediate ipsam actionem substantialem. Patet consequentia, quia ille effectus, neque excedit virtutem actiuam Solis, neque sphäram actiuitatis illius, cum ibidem Sol operetur, neque illa actio est independens à medio, quia ab illius alteratione dependet: quidni ergo ad eam concurrat?

S. 73. Dices, esse actionem diuersę speciem alteracione medij. At etiam maior intensio lucis est diuersa rationis, & tamē at immediate à Sole in subiecto remotiori. Dices, maiorem intensionem continuari cum præcedenti. Contra, quia illigradus, qui excedunt in subiecto remotiori, non continuantur cum gradibus remissis corporis intermedij. Secundo. Quid refert non continuatio, si aliunde penderet generatio ab intermedia actione? Dices ad eam generacionem, non concurrere accidentia medij: sed certe concurrunt disponendo. Saltē in gradu remisso, quod vero non concurrant effectus, quid refert? Anne tollitur virtus actiua Solis, aut debita distantia, etiam si cum eo accidentia non concurrent. Certe non video cur Pater Suarez supra numero trigesimo primo censeat, dicendum esse necessario ad actionem in remotum requiri etiam concursum agentis intermedij, nam si agens habet virtutem producendi substantiam propinquam sine concursu accidentium, eādem virtutem habet ad quamcunque distantiam intra suam sphäram, quando per medium continuantur dispositiones, quae si deficerent, deficeret & generatio: quia agens impos ad disponendum, erit etiam impos ad generandum. Verum quidem est non posse agens in subiec-

to remotiori agere actionem, quae vel non continuetur cum intermedia, vel ab illa non pendeat, alioquin se haberet omnino per accidens.

S. 74. Sed quid erit in hoc casu? calor disponat lignum sine concursu ignis, sitque lignum intra ignis sphäram, anne tunc ignis comburet lignum? Nequaquam: quia tunc esset immediate agere in distans, nihil agendo per medium: quia effectus caloris, non est proprius ignis effectus. Contra, quam actionem, sunt probationes conclusionis primæ: requiritur ergo contactus physicus inter agens proprium, & passum, scilicet secundum aliquam partem spatij intermedij.

SECTIO VII.

De sphera actiuitatis.

S. 75. Consequitur haec difficultas præcedentem. Agentia naturalia proper limitationem sue virtutis non posse actionem protendere ultra definitos limites, deprehenditur experientia; quia videtur lucernam ultra cerum spatiū nihil dilatimare, cum illuminatio nec concretum habeat, nec resistentiam negatiā, quam nullum corpus opacum intercūctur nō habet à proportione maioris vel minoris distancie est actio major, atque minor, orta ab ipsa force. Quā experientiā hęc ratio difficultate reddit. Lucerna quando immota in seipso, & in linea sibi immidata lucem producit, remoto, & in distantiā dīceq[ue] lucem vix latet, & non est mitu[m], quia cum agat continueretur mediū, deficit agendi virtus, ut seruatur extensis in linea proxima lucernaz, cur non producit in parte sibi immidata tantum lucis, quatenus ipsa habet, cum habeat virtutem actiuan[r] turbis, illa secundalux producta, cur non produdicit aliam sibi exqualē in parte immidata? Vnde exigua lucerna sufficeret ad illuminandam totam Pompeionam, & in qua pars eius parte legi posset. Confirmatur, si lux illa immidata lucernaz, esset sine lucerna, proculdubio produceret aliam & que intensam, & sic de alijs lucibus: cur igitur eamdem non producet unita lucernaz, vel continua cum alijs?

Dices

§.76. Dices primò, in aere esse capacitem negatiuam: sed hoc non capio: luci enim, quippe quæ contrario careat, nulla potest esse in aere resistentia, quem suppono in nostro casu æqualiter esse diaphanum: in contrarijs qualitatibus id recte percipitur propter mutuam cōtrarietatem: solet enim tantum resistere vna qualitas, vt suę contraria imetus frangat, viresq; retundat, at in aere æqualiter diaphano, & disposito respectu lucis nihil tale reperies.

§.74. Dices secundo, lucem existentem in lucerna immediate producere aliam æque intensam secundum se, sed non prouidit lucem tantumdem lucis quantum ipsa habet. Sed hoc non capio: si enim lux vt octo producit lucem, vt octo, hæc tua lux cur nō erit productua lucis alterius æqualis, nam potentia productua in luce nō est distincta realiter ab ipsa luce. Prætereal lux producēs, & producta sunt eiusdem speciei, & per te in eodem gradu: ergo tantam virtutem habet vna, quam alia: nam ex diversitate potentiarum actionum colligimus diversitatem specificam rerum.

§.77. Ego quidem dicerem, nullam qualitatem esse productiam alterius in eodem gradu intensionis, quem ipsa habet, sed calorem: vt tria, verbigratia, habere virtutem producendi calorem, vt duo tantum, sicut à proportione maioris distatiam tam exiguum gradum lucis produci in ultima linea, vt ratione minimi naturalis non possit aliū producere. Hic modus probatur, quia ita quotidie experimur, nec eius alia potest ratio sufficiens adduci. Secundo, quia radius soles non est productus aliud radij, sed lucis minus intensæ, alioquin, non illum produceret, quando producit lucem remissam: si enim esset productus lucis intensæ, sicut est remissa, vt hanc producit in lateribus linea recte, qua producitur à Sole, etiam producere illam, vel nullam posset. Sicut visuales species nullam nec remissam producunt, nisi per lineam rectam: secus species auditus tam intensæ fuit in linea obliqua, quam in recta; idemq; patet in calore, qui in manu non producit tantum, quantus ipse est in igne. Quod patet, quia etiam substantia quo pauciores habet partes, minus operatur, & tam paucas potest habere, vt nihil omnino producat. Confir-

matur, quia lux remissa nullum producit gradum caloris, quem quidem produceret, si haberet plures partes intensionis. Huius sententia videtur esse Pater Suarez, primo Metaphysicæ disput. 18. sect. 9. n. 26. & maxime 34.

§.78. Obijcis primo: calor existens in ferro producit calorem æque intensum in stupā, quam comburit: ergo. Negatur antecedens; quia stupā propter siccitatem minori indiget calorem ad concipiendum ignem, aut hic latet in ferro, vt ex communiphilosophorum sententia docet P. Suarez supra numer. 29.

Obijcis secundo, deuenietur ad aliquem gradum, qui ex se non sit actius. Nego consequiam, quia, cum quis gradus sit infinite divisibilis, signata quacunq; parte remissa, potest producere aliam remissionem, sed illa potentia non reducetur in actum, quia ille gradus remissus non est vnitus gradu intensori, & ratione paruitatis impeditur actio, quia aliqua multitudine partium est conditio necessaria ad agendum, vt etiam patet in substantia.

§.79. Sed posset inquiri, an lux intermedia producatur ab agente principali? an vero ab alia luce? Respondeo, lucem intermediam produci immediate à luce, sibi immediata, vsq; ad ipsum gradum, quem lux proxima potest producere: intensiores vero gradus immediate produci ab agente principali; Sol, verbi gratia, in linea immediata producit lucem, vt octo, similiter & in parte remotiori, lux vt octo est productua lucis, vt quartuor tantum conturrit: ergo ad lucem proximam vsq; ad illos quartuor gradus, ceteri quartuor à solo producuntur Sole, quia ubi est causa vniuoca commodius agitur effectus per illam: ea tamen actio continua est, quia omnes illi gradus sunt continui. Hac de re iterum agetur sectione tercia, intelligitur in hoc sensu, vt inde patet, nempe à substantia in subiecto distincto nō produci accidentis, scilicet in eo gradu, quo potest ab accidente produci. Quod si hæc ratio pro communis sententia non placet, quæatur alia, quia libenter accidit. & sequar, si & inibi placet. Ceteri hujus ergo agentium spherae, quæ in linea recta in decessit virtus

rantur per se à proportione maioris distan-
tiae inæqualiter, unde quævis distantia est
per se causa remissionis actionis. Per acci-
dens autem ob incapacitatem, aut in dispo-
sitionem subiecti proximi non sensatur ea
inæqualitas, & in parte remissori sit inten-
sior actio, quam in proximiori. Quod quâ-
uis ita sit, recte poterit agens sol, aut ignis,
producere simul ignem in parte proxima
& remota: quia simul sit in terraque ultima
dispositio necessaria, quia illa nos excedit
intensionem, quam in parte remota sequitur
disposita potest attingere ignis, quando au-
tem per accidens qualitas in parte proxima
est remissa, potest fieri intensior à substantia
in parte remissori.

SECTIO VIII.

Distinctio agentis à passo.

S.80. Persequimus conditiones efficientis causarum & patientium. Rater Suarez i. Metaphys. disput. 1. & sect. 7. late probat aliquam distinctionem interuenire inter agens, & passum ea duntaxat ratione dictus, ut defendat hão Aristoteleis propositionem, omne quod mouetur ab alio mouetur, quia cum falsa sit comparatione causatum secundorum (nam omne quod mouetur ab Deo mouetur ut à causa vniuersali & à qua physice pendet omnis motus) male potest defendi, ipseque P. Suarez, rem sám negat. licet per multa folia eam verbis explicare conetur, vt patet ex n. 54. In quam proponem vniuersi conspirare Thomistæ, quia idem non potest simul esse in actu & potentia; quia haberet actum, & illo careret. Verum hæc probatio clarissime aduersatur D. Tho. 1. p. q. 77. art. 6. vbi probat, potentias animarum ab ipso produci, quia simul est in actu & potentia passiva ad talem effectum formaliter: ergo hinc non repugnat idem esse agens, & pas-
sim: antecedens probatur primo, quia formaliter non sunt idem actus primus & secundus: ergo potest esse unus sine alio. Se-
cundo in potentia vitali voluntatis, verbi

gratia, quæ quando non amat, habet virtu-
te in amando, id est, amore in actu primo,
& tunc non habet amorem, sed est in po-
tentia & quæ priuatione ad tamen res
potest simul esse in actu primo, & in poten-
tiæ passiva respectu eiusdem effectus, vt Sol
est actus primus ad illuminandum, & sepe
carat actuali illuminatione aeris, ergo idem
esse respectu suæ gratia non magis repugnat
ex concepsu existentia in actu primo agendo,
& in potentia passiva.

S.81. Vnde argumentor, secundo à gravi-
tate, & levia se mouent localiter, & aqua
se infrigidat; ergo inter agens creatum, &
patientem non requiritur distinctio realis. Di-
ces eos motus proueniens à generante. Con-
tra, quia si idem est eas actiones physice,
& proprie manere à generante, quod vel
longo abest, vel intercidit. Deinde ipsa gravi-
tas vere se mouet: item potentia loco mouen-
tia, quia Angelus se mouet libere, non est
producens, sed ipsiusm est Angelus, at illa et-
iam se mouet, quia mors Angelus, ista non
manet immota. Dices, eam moueri per ac-
cidens... Contra, quia si non repugnat eam
moueri per accidentem, neq; illi repugnabit
motus per se, quia nec per accidentem potest idem
esse in actu simul & potentia ad eun-
dom effectum,

S.82. Tertio, potentia virales scilicet mo-
uent per se proprio: ergo. Probatur anteced-
ens, quia ratio, per quam se Angelus mouet
vitaliter, sunt ipsæ potentiaz vitalis, & quibus
per se proprio & immediate oritur actio: & in
quibus per se proprio recipiuntur, sive à sub-
stantia reali, & distinguuntur, sive non.

S.83. Ad propositionem Aristotelis re-
pondeo, quam esse falsam vniuersim sum-
ptam. Verum autem in actionibus cause v-
niuersales; quia hæc non potest producere in
se effectum; quia illum iam habet. Calidum
non se potest calefacere; quia non habet pri-
uationem caloris. Deinde recurrendo ad
causam primam vera est proposition, quia
quidquid mouetur à Deo mouetur, cum ille
motus immediate procedat à D E O, in
quo sensu à nonnullis accipitur, vt prin-
cipium ad demonstrandum e-
xistentiam Dei.

SECTIO IX.

Dissimilitudo agentis à passo.

seruit alicui rei: non extensioni, quia hæc fit
in diuersa parte subiecti: non intensioni,
quæ non fit ab agente remissori, cui ergo
deseruit patetque in igne non producent
ignem in alio igne: sed in ligno; vnde com-
munitis est philosophorum sensus duo accide-
ta solo numero distincta non posse simul eidem in-
esse subiecta.

348 & primo; quia duæ species intentionales solo numero distinctæ, & duæ cognitio-nes de duplo eiusdem individuius eiusdem speciei possunt esse in eadem potentia simul: ergo & plasæ quantitates similes; patet consequen-
tia, quia si eum imprimens species agit in si-
milius ita & quodouis agens.

Negatur consequentia; quia species intentionales proprium habent munus distinctum: unaquaque enim suum representat obiectum: nulla enim ex ipsis praestare potest quod alia, nam species aut cognitio de solo Petro non representat Paulum. Ad probationem negatur ea similitudo, imprimens enim speciem Petri non agit in simile, quia species Pauli quantum habeat, non est representativa Petri, et rati est, non posse imprimi unam speciem Petri si alia eiusdem praexistat in subiecto: nisi una sit directa, & alia reflexa, quia illae habent diuersum munus representandi obiectum a se, vel a fronte: ut qui videt specimen in directa specie, quia illud habet esse ratione deinde in secretu duorum speculorum altero species refrangantur in alterum, & ex hoc in visum: illum videt quantum distincto loco per speciem ex speculo retractam in visum.

171 **glossa:** *Contra secundo, quia s̄pē idem agit ante p̄spō p̄cē cādem qualitatē, vt patet in Antiperistasi. Hac in re dico cum P. Sua-
cē et Appenām.: 8. Antiperistasi fieri ab ali-
qua forma superiori, se reducenti ad suum
connaturalē statum ob remotionēm ali-
quās contrarij circumstātis, vt aqua putea-
tis v̄ere īfrigidat, quia per verū calo-
rem exhalantur & pureo calidi vapores, qui
aquā hyeme calefaciebant, quibus exha-
lati propter aeris raritatem, ipsa aqua se i-
ffrigidat, quod cōtingit in vase soli obiecto, &
cuius poris vi calorē egrediuntur calidz
exhalaciones: idem est proportionē dicen-
dum de alijs.*

§.88. *Contra tertio, quia agens densius
passo, non tamen intensius, potest in illo
opera-*

operari; quia agens haber plures gradus numero, in quibus est dissimile passo: ergo duo accidentia possunt esse simul. Sed pri-
mum iam requiris dissimilitudinem aliquam, quod intendo. Nam illa raritas dissimi-
lilis est densitat: deinde id esse falsum probatur, tum, quia non faceret sibi simile, sed dissimile (vt obseruat P. Suarez) quia in eandem partem induceret plures gradus, quam ipsum habet: tum quia illa diuersitas non se tenet ex parte formarum, sed ex parte subiectorum, quod per accidens est ad agendum in simile. Tandem, quia tria agentia similia possent agere mutuo in se, verbi gratia, A. & B. calida vt quatuor in C. calidum vt quatuor. Item C. & B. in A. quod est ridiculum.

§.89. Contra quarto, quia in reflexione aer remisse lucidus producit lucem intensorem in subiecto denso. Iam patet ex sect. 6. maiorem intensionem esse inmediate ab agente principali, vt lucem speculi à luce Solis, & lucem reflexam ab speculo à luce ipsius speculi produci.

Potest inquiri, vtrum aer ex actione reflexa fiat magis calidus? & à quo agente? v.g. vtrum aer immediatus parieti magis inclescat à pariete? Respondeo affirmatiue, quia paries, aut corpus densum impedit illum aerem late diffundi, illuminq; tueretur ab incursione aeris existentis in contraria par- te. Ille calor prouenit à corpore denso vsque ad gradum, quem illud potest producere, vt patet, quando quis iter facit noctu inter duas rupes, aut per loca saxea sentit enim tam vehementem calorem, vt pene suffocetur, quando vero aer est calidus ultra gradum, quam potest à corpore denso produci, illa maior intension prouenit imme- diate ab agente principali, eo pacto, quo expliciti sect. 7.

Inquiris secundo, vtrum aer tunc sit lucidior? Respondeo affirmatiue, quia est crassior, si non, neq; est lucidior; quia agens principale, cum in corpore denso remotiori maiorem lucem producat, eam etiam produceret in aere, si haberet capacitatem. Alia de similitudine multorum agentium iuantium ad maiorem intensionem discutiemus in libris de generatione agentes de intensione qualitatis disput. 5.

S E C T I O X.

D e r e s i s t e n t i a p a s t i .

§.91. R esistentia est impedimentum, quo posse resistere ab alio retardatur ab agendo, dividitur in positivam, & negativam, positiva est actio qua passum reagendo in agens, se vindicat, illius vires infringens, vt cum nix infrigidat ignem, ne ab ipso calefiat, quod non est tam resistere, quam agere: negativa est incompossibilitas effectus ab agente prouenienti cum aliqua forma, aut proprietate patientis, vt incompossibilitas albedinis cum nigredine, frigoris cù calore, huius corporis cum illo in eodem spacio. Hæc est propriissime resistentia, & est positiva, quia formaliter una forma alteri repugnat, sed quia hæc repugnantia est sine actione formalis, ideo priuativa vocatur. Hanc non consistere in actione inde probatur, quia albedo non est actiuia in nigredinem, vt una alteri resistit, & sic citas nihil agit in ignem, & per illam terra ignis resistit, & lapis existens in terra nihil agit in lapide super illum cadente, & tamen illi resistit: ergo hæc resistentia est sine actione. Ratio est, quia unio formæ resistentis talis est naturæ, vt per seipsum ita subiectum afficiat, vt ab eo dimoueri facile nequeat, licet ipsa nihil sit actiuia.

§.92. Dices, lapidem cadentem aliquid pati à iacente, quia ex illius collisione comminuitur. Verum illa lapidis fractio non prouenit nisi ab impetu, quem illi mouens impressit, qui impetus, cum sit productus motus localis, eum producit in omni parte, in qua existit, & quia à lapide iacente impeditur, ne motus deorsum fiat, ideo impetus sua efficacia distrahit, ac diuidit in varia loca: quia vel propter mobilis grauitatem, & figuram, non potest illud retrahere, & facere resiliere, vt trahit globum leuem, qualis est pila, vel etiam, si sit grauis, vt ferrea glas, quæ propter rotunditatem figuræ non potest impetu frangi.

§.93. Nec possumus negare, qualitates actiuas minus habere resistentiae, quo plus habent activitatis, tum quia experimur sic citatem esse parum actiuam, vt patet in terra, & multum resistiuam, vt patet in morbo nific-

secundam inclinante; qui difficile curatur; quis medicamentorum resistit efficaciam; quia si vis actiua effet aequalis reductio; non posset esse reactio; quia si ignis resistit aer & que, ac in illum efficit, cum illum supereret in actione, etiam superabit in resistentia; unde aer non poterit sua actione ignis resistentiam superare, neque in illum regere. Ratio discriminis est, quia resistentia superatur ab immobilitate formae subiecto, que magna esse potest, etiam si forma vel parum vel nihil sit actiua, ut in calore: item potest talis immobilitas esse exigua, licet sit magna virtus agendi. Solet a. maior resistentia prouenire ratione densitatis, & duricie, per quam multæ partes condensantur, quæ, quo plures & coniunctiores sunt, facilius se tuentur, quia agens difficilius operatur in tam multas simul, & quia calor est actuale principium raritatis, frigus autem densitatis, ea ratione ignis resistit minus, quam terra: licet sit actiua: hoc de causa serra difficultius diuidit lignum, quia propter suam grossitatem tangit plures partes signis, difficultius, inquam, quam acus, quæ, quia per paucas attingit partes, facilius eas dilungit, sic instrumenta acuta facile secant corpus densum, quod difficultime secant instrumenta plana, aut alterius figurae: è contra vero corpora rariora communiquer minus resistunt, quia illorum partes minus se iuvant, ut patet in igne. Vnde sicutas nō tam ratione sui, quam ratione densitatis, aut duricie resistit: ignis enim est siccus, item & terra, sed quia hæc est densa, rarus ille, ea de causa plus resistit terra, quam ignis.

S.94. Efficit quidem resistentia, ne agens subito passum sibi assimilet: at vero totum passum non vinci, & assimilari perfecte agenti, non efficit, ut cum ignis comburit fermentum, aut stupam. Item qualitates actiuae inducunt sœpe in subiectum totam latitudinem graduum, quæ possunt producere tantam vero, quantam ipsæ habent, si non producunt, non prouenit ex resistentia, sed, qd (vt dixi sect. 7.) non habent vim productivam maioris gradus; ut enim aliquæ non sunt actiuae, ita aliæ non sunt actiuae alterius & que intensæ, nihilominus est causa vniuersalæ, quia eiusdem speciei completæ cum gradu se productio.

S.95. Rogas, cur prouenit à forma, vt cum primum applicatur agens possit inducere primum gradum qualitatis contrariae, & nō totam qualitatem? quia plus resistit forma contraria toti contrariae qualitati, quam primo gradu, ad quem non requiritur tanta virtus actiua, quanta ad totam: quemadmodum lignum facilius patitur sectionem minutulæ partis, quam ingentis.

S.95. Sed est subtilis difficultas, an agens quod in primo instanti sua applicationis ad passum nihil in illud producit, propter passum resistentiam, si post illud instanti nihil virtutis ad agens acquisiuit, nec passum resistit, an, inquam, possit post aliquod tempus agere?

Partem affirmantem tenet aliquis: quia agens continuo applicatum conatur in contrarium, quia conatus tandem contrarium vincit.

Secundo, quia si semper continuè ageret in passo, certe & que velociter agerent agentia remissum & intensem. Tertio argumentor ego, vnum lapidem ponamus super lignum, lapis nō subito, neq; per duos annos lignum fregit, ac diuisit suo pondere, diuisit tamen post tres annos: sic argumentor, lapis ille nihil omnino fecit in ligno toto biénio, & tamen propter continuum conatum gravitatis in centrum vicit ligni resistentiam in triennio: ergo.

S.96. Huic sententiae haudquam acquiesco: quia tantum est excogitata ad defendendas morulas imperceptibiles motus, continua localis, quæ morulæ sicut sunt imperceptibiles, sic suos autores in opinione omnino imperceptibiles impulere. Ratio à priori est, quia si agens in primo instanti nihil egit, qd eius actiua virtus non potuit vincere resistentiam passi: ergo nisi virtus agentis augeatur, aut minuatur resistentis in secundo instanti nihil efficiet. Probatur consequentia, quia in secundo instanti actiua virtus & passiva sunt aequalis, sicut in primo, ergo sicut in primo instanti resistit omnino agenti, ita in secundo. Conatus autem ille, quem tu fingis, quid est? non aliquid in passo productum: quia per te nihil produxit agens, neque est maior virtus in agente, quia est contra casum questionis: quid ergo est præter ipsum agens applicationis? at hoc in secundo instanti non est fortius, quam in primo:

Yy primo:

primo : ergo ille conatus nihil refert. Confirmatur: supponamus agens de nouo applicari illo secundo instanti, & non priori; tunc nihil ageret propter rationem ob quam nihil egit in primo : ergo etiam si præcesserit applicatio in primo instanti, non operabitur in secundo, quia præcedens applicatio est, ac si non esset, quia neq; virtutem auxit agenti, neq; minuit resistenti: ergo illa virtus est insufficiens ad agendum in secundo instanti.

§.97. Explicatur communī exemplo, conetur aliquis parietem démoliri, in illum bombardam explodat, quæ primo ictu nihil omnino egerit in pariete magis, quam si non esset explosa, explodatur secundo in eundem parietem eodem modo resistente, & vis bombardæ non sit maior in secundo ictu, quā in priori, certe per ictum secundum non magis efficiet quam per primum, quia idem semper idem natum est facere semper idem, ergo similiter, licet continuo exploderent bombardæ, nisi maiori virtute glandes projicerent, nihil in pariete efficeretur, quia illa continuatio non auget bombardarum virtutē: si enim augeret, iam in secundo instanti esset maior virtus actiua, quam in primo, & est contra casum. Quod si bombarda prima vice explosa non egit magis, quam si non exploderetur, quid prodest ad demolendum murum secundæ explosioni magis, q̄ si non præcessisset prima, vel magis, quam si post centum annos secunda vice exploderetur? annē nostri Pompeionēses muri corrūtent post cētum annos per bombardas explossas, quia tēpore Imperatoris in eos fuerunt explosa tormenta, quæ nihil effecerūt magis, quam si non essent explosa. Ita contingit in motu locali, si in secundo instanti interrumpitur est motus propter medijs resistentiā, & in illo instanti mobile non acquirit maiorem virtutem, nec spatiū resistentiā amittit: ergo in tertio instanti etiam motus interrumpetur eandem ob causam, donec virtus augescat, aut decrescat resistentiā, & videtur ex terminis patere. Ratio igitur, ob quam in secundo, & tertio instanti agit, est, quia cum in primo instanti aliiquid egerit, iam diuinuit resistentiā expellendo formam contrariam, sicque passum paulatim vincitur: si quando vero interrumpitur actio, non continuatur, nisi aut aliunde aliqua virtute, aut resistentiā diminuta.

§.98. Ad primū, in §.95. patet illum conatum nihil causare. Ad secundum, primo negatur consequentia: in continua enim actione est magis, & minus pro maiori agenti virtute (vt probatur disput. 15.) Secundo respondeatur, idem sequi in prima opinione, quia etiam in illis instantibus conatur agens remissum.

Ad tertium respondeatur, toto illo tempore à lapide aliquid imprimi ligno, scilicet, impetu à grauitate, qui impetus propter resistentiā fuit admodum exiguis, nec potuit depellere lignum, antequam per continuationem fieret maior: vt experimur cum manū supponimus oneri, quæ paulatim deprimitur; quia per singula momenta incrementum capi: impulsus, quod si lapis à principio nihil impremit ligno, neq; etiam postea imprimet, donec resistentiā ligni aut humiditate, aut aliunde minuatur. Quod si aliunde id non proueniat, sic perpetuo durabunt, vt magna ædificiorum moles non corruunt, nisi ob extrinsecas temporis iurias.

§.99. Hic solet disputari, vtrum actio procedat à proportione maioris inæqualitatis? id est, vtrum per totam sphærā agentis sit minor actio, quo plus distat ab agente? ex dīctis sectio. 7. Respondeatur; quando agens inuenit per totam sphærā subiectum capax omnium graduū, quos potest produce-re, actionem esse minorem, quo longius distat, sed non ita debet intelligi, vt linea immediata incipiat minui sensibiliter, sed, v.g. in toto vno palmo operatur vniiformiter vt octo, ad sensum, qui non percipit remissionem exiguam. In secundo, vt septem, &c. Quando vero subiectum intermedium est incapax omnium graduum, in toto illo operatur ex se vniiformiter; quia totū illud, quod operatur, adhuc est minus, quam operaretur in distantius subiectum, si modo esset aptius, vt Sol æqualiter illuminat aerē, & intensius speculum remotius. Dixi ex se, quia tam longa potest assignari sphæra, vt ratione distantia non possit operari plus in subiecto ex se capaci, quā in incapaci; vt aer & speculum tantum possunt distare ab igne, vt æqualiter illuminentur: quando autem in medio est resistentiā, eam vincet agens diu perseverans. Vnde si Sol diutius duraret in nostro hemispherio, eque calefaceret ḡrem

aerem distantem à pariete ac calefacit coniunctum parieti. Modo vero, id non facit, quia ad vincendam resistantiam medijs requirit diuturniorem presentiam, nisi forte aer iuxta parietem sit crassior, quam ob causam intentius calefiet. De resistantia vide P. Suarez, 2. met. disp. 43. sect. 1. a. n. 7. & Commb. i. de generatione, c. 9. q. 3. articulo 3.

SECTIO XI.

De Reactione.

§. 100. Requens est philosophis propositiō omne agens agēdo repatitur: est autem repassio recipere ex subiecto, in quo agit aliquam qualitatem: reactio autem est, agere in subiecto, quod in te etiam agit, siue repassio est mutua passio, reactio vero mutua sed reciproca actio. Hoc agendi genus non conuenit rebus materia diuersis, vt cœlum nihil ab igne repatur, licet igitur patiatur à cœlo, neque in agentibus perfectiis, vt lux nihil repatur ab aere, neque species impressa à visu; Est igitur reactio inter agentia per contrarias qualitates, quarum est capax vtrumq[ue] agens. Sit dupliciter: primo agendo unam qualitatem, & recipiendo aliam diuersar[um] speciei non contrariam, vel calidum calefacit aqua, & ab ea humectatur: vel per qualitates contrarias, vt ignis calefacit niuem, à qua infigidatur, potest etiam agere per unam partem, & repatri per aliam, vel simul per eandem agere, & repatri.

§. 101. Omnibus his modis fieri reactionē, est opinio Aristotelis, & aliorum, quos PP. Conimbricenses illa quēst. 3. referunt, & sequuntur: quæ vt communior ita & vera, tum experientia, videamus enim ferrum calidum in aquam immersum infringidari, & aquam ab eodē ferro incalescere, linteum calidum à manū hominis frigescere, & manū incalescere à lingeo: alimentum agere in viuens, & viuens in alimentum: ferrum frigidum imprimere humanæ fronti frigus, frontem calorem ferro. niuem totam dissolui ab igne, igneuni temperari calorem ob niuis frigiditatē, dies mē potius, quam exempla deficiēt: tum ratione; calidū verbi gratia, vt octo, applicatum frigido vt septem, habet virtutem producendū in eo

frigido calorē vt vnum: item frigidum potest inducere in calidū frigus vt vnum: ergo si hæc duo agentia applicentur simul, virtusque ageret: patet consequentia, quia licet calidum remittat septimum gradum frigoris, remanent in frigido sex gradus frigoris, qui gradus possunt producere vnum, idēq[ue] fit in calido: ergo vtrumq[ue] simul ageret. Confirmatur primo, si tunc frigidum nō ageret in calido, certe ab illo pateretur primū gradum caloris, qui est compōsibilis cum sex gradibus frigoris: ergo etiam si frigidū agat in calido, ab eodem nihilo minus patietur illum primum gradum, quia per frigidū reactionem non pellitur à calido virtus agendi primum gradū caloris. Confirmatur secundo: Demus lucem vt quatuor producere in aqua calorem vt vnum: ergo similiter calidum vt octo eandem calefaciet vt vnum, licet ab illa repatiendo amittat gradum octauum caloris. Confirmatur tertio, quia ex pugna elementorum quando neutrum perfecte vincitur, oriuntur mixta, signum est ergo inter elementa mutuam esse pugnam: ostendam autem in metaphysica cōtra Gregorium Ariminensem, & Paulum Soncinatē non esse incompossibiles qualitates cōtrarias in gradu remisso: admissa autem ea sententia adhuc alias qualitates mutuo acciperent agētia contraria, quas quidem experimur, & vocariū contrarias remissas: hi autem alio vocabulo eas nuncupant.

§. 102. Sed cōtra primo: quia contraria vel sunt æqualia in actuitate, & resistentia? sic autem nulla potest esse actio, vel sunt inæqualia? at sic infirmius nō poterit agere in potentiori, ergo. Respondeatur reactionē esse inter inæqualia, negatur tamen, non posse infirmius agere in potentiori, quia licet sit in agendo infirmius contrario, tamen, quia contrarium minus resistit, potest in eo reagere, quia vincit eius resistantiam: vnde sumitur proportio maioris inæqualitatis, comparando potentiam actuum agentis cum resistiuā patientis, non vero vtriusque potentiam actuum, aut resistuum vtriusque.

§. 103. Contra secundo, quia sequeretur eandē partem habere qualitates contrarias in gradu intenso, quia nix, v.g. infringidat vnam partem ignis fibi proximam, quam tamen calefaciunt alia partes eiusdem.

Vy. 2 ignis.

ignis negatur sequela, quia totus ignis non sufficit ad resistendum frigefactioni, neque etiam sufficit ad calefaciendum illam partem, donec per continuam actionem contrarij vires infringat.

§. 104. Argues secundo, pro eadem sequela; quia omnes partes ignis, & niuis, v.g. sunt intra spharam suæ actuitatis; at demus à partibus ignis calefieri niuem. Rogo, utrum eandem calefaciant immediate partes remotiores ignis, quin calefaciat partes intermedias ipsius ignis? quod est agere immediate in distans, vel calefaciunt niuem, simul calefaciendo partes ignis medias; tunc sic; ergo illæ partes ignis intermediae retinēt contrarias qualitates, calorem intensum acceptum ab aliis partibus, & frigus remissum acceptum à niue. Idem argumentum est de frigiditate niuis. Hæc difficultas probat nostram sententiam, qua sect. 6. asserui posse agens naturale per omnes suas partes agere immediate in tota sphera, licet eam nō tangat nisi per unam lineam: vnde in eo casu omnes partes calidi producunt immediate calorem in niue, & tota nix producit frigus in igne, vt in communi dixi, sectione illa 6. non tamen calefacit ignis partem, in frigidatam à niue, quia nix vincit resistenciam ignis in illa parte. Quod vero hic asserunt nonnulli, calorem partis remotioris ignis conseruari à calore partium proximarum, effugium est ad illudendas rationes pro nostra sententia, sectione illa 6. nam ille calor partis remotioris conseruatur in prælio ab eodem agente, à quo ante prælum conseruabatur, quia ad eam conseruationem habet virtutem æque applicatam, cur ergo nō conseruatur ab eodem, sed mutat agentia? est quidem effugium.

§. 105. Argues tertio, pro eadem sequila: demus aerena habere totam frigiditatem, vel calorem, applicentur nix, & ignis paruo aere interposito: tunc utrumq; agens in aere suam qualitatem intendit: ergo simul erunt duo contraria in gradu intento. Respondetur, si aer æque sit calidus, & frigidus, tunc remissum iri qualitatem agentis impotentioris, verbi gratia, frigus: quo vero plus illa remittitur, contraria intenditur vehementius. Sicq; vitatur inconueniens: si vero minus sit calidus, quam frigidus, tunc vincet agens fortius, licet in se recipiatre-

missam aliquam reactionem contrarij: si vero sit magis calidus & ignis sit vehementius, tunc, quia nix non poterit vincere resistentiam ignis, nihil reages sed liquecerit. Sicque agens vehementius perfecte fibi passum assimulat, cuius resistentiam vincit, infraest autem contrarij viribus seipsum reparat, se reducens ad suum connaturalē statum, intendens propriam suam qualitatem, contrariam depellens, quia contraria non habet virtutem, à qua conseruetur. Quod si non vincit per naturam qualitatem, vt ferrum calore vincens aqua, tunc remanet ferrum in eodem statu, quem habuit in fine pugnæ, quod si non sit aliud agens, à quo remittatur qualitas contraria, erunt simul via & victrix in gradu, in quo in fine pugnæ. Quando vero Aristoteles ait, ignem non esse frigidum, intellige quoad sensum, quia ex vehementia caloris non sentitur frigus, vt contingit aquæ calidæ: at vero formaliter sçpē ignis adeo frigescit, vt extingua-

SECTIO XII.

Causa efficiens creata dividitur.

§. 106. Missis causæ divisionibus, de quibus egit disp. 8. causa efficiens dividitur in uniuocam & æquiuocam: sed insufficienter: quia multæ; neq; sunt uniuocæ, neque æquiuocæ, sed virtualeæ (vocentur ita.) Uniuoca est, que continet effectum in virtute equali ipsi effectui, vt homo hominem, lux lucem, æquiuoca, continet effectum eminenter, id est, in virtute illo perficiari, vt lux calorem, Sol lucem, creaturam creator. Continere enim æquiuoce vel eminenter est continere in virtute activa effectum sublati illius imperfectionibus specificis, vt lux & calor sunt qualitas, sed lux non est corruptiua, sed calor. Itaq; ad eminentiam continentiam, præter excellentiam requiritur virtus activa: sic Angelus non continet eminenter hominem, licet sit illo excellentior. Late vero quamcunque excellentiam possumus vocare eminentiam. Causa virtualis est, que habet virtutem productivam effectus, sed illo imperfectiore, que semper est causa partialis, vt species

species impressa. Aduerte causam æquiuocam. & vniuocam etiam esse virtualem, in quantum virtualis significat virtutem influendi, sed ab hac virtuali distinguuntur, quia non sunt imperfectiores suo effectu.

§. 107. Secundo diuiditur creatum efficiens principale, & instrumentale: omnem causam vniuocam, & æquiuocam esse principalem, ~~xonstante est omnia~~ opinio. Est autem difficultas de causa instrumentalis, quam optime (vt assulet) tractat P. Suarez. i. met. disput. 17. sect. 2. a. num. 7. 311.

§. 108. Alii nonnulli, causam principalem esse eam, cui attribuitur effectus. Quam rationem approbocum P. Suarez, quam explicauimus §. 77. quia cause principali respondet aliqua formalitas, secundum quam illi attribuantur effectus.

Alii afferunt causam principalem esse, quæ propria virtute induit in effectum, verum hac sententia vera esset, si negaretur instrumentis immediatus influxus in substantiâ: at vero admissum hoc concursu, impugnatur aperte: quia calor propria sua virtute influit in ignem; quia enim ex se est potentia, per quam ignis in alium ignem concurrit, ex se, & ex sua virtute, & per suam propriam entitatem habet calor virtutem productiua illius, de qua late egimus sect. 3. conc. 3. Dices, cum caloris influxu esse necessarium concursus substantiæ. Contra, quia substantia est causa principalis substantiæ, ad quam indiget concursu accidentis (in tua sententia) hoc autem non collit, quia accidentia natura sua, & propria virtute contingat in immediate substantia non in Thiomistorum sententia tota influenti ratio est accidens, nec substantia habet virtutem aliam actiua. Et quenadmodum accidentes proprio conceptu est accidentes substantiæ, ita propria virtute est virtus substantiæ; sicut intellectus est causa principalis intellectus, licet sit virtus substantiæ. Cum ergo accidentis propria virtute concurrat, cur erit instrumentum potius quam substantia?

Alii dicunt, instrumentum agere ut motum ab alio, causam vero principalem, ut mouentem. Serra enim agit ut mota, faber agit, ut mouens. Sed neque hoc placet: piper non calefacit, nisi ut alteratum per calorem, & humiditatem saliuæ, & hominem non amax, nisi motus per intellectum, cum

piper sit principalis causa caloris, & homo amoris, item calor est instrumentum ad ignem, & non operatur ut motus. Instrumenta artis non causant nisi per motum localis, quem agit faber.

§. 109. Pater Suarez supra numero 16. 17. & 18. causam principalem vocat eam, quæ est vniuoca aut æquiuoca, instrumentalem vero vocat eam, quæ coheredit ad effectum se nobiliorem: vel ad quem ex se non habet proportionem. Hæc sententia probabilis est, nec multas patitur difficultates. Primo namque conuenit instrumentis artis, quia licet hæc entitatibus sint perfectiora, quam forma artificialis: ad eam tamen ex se non habent proportionem: quia talis forma non fit per se ab instrumentis. Sed resultat ex motu locali instrumentorum, ad quem se habent vel mere passiue, vel si actiue, est remote per impatum illis impressum, ut aqua agit per calorem, ex quo impetu resultat motus localis instrumentorum, & materia arti subiectæ, ex quibus motibus artificiosa forma resultat. Secundo conuenit calori, qui est imperfectior igne, conuenit Christi Domini humanitati, quæ licet sit perfectior, quam sanitas, & alia id genus, ex se tamen non habet proportionem ad illam producendam. Solum videtur obstare, quia animus rationalis concurrit ut instrumentum ad actus supernaturales, quia ex se spectatus non habet virtutem ad illos, nisi per potentiam obedientiam, & species impressa est instrumentum ad actum cognitionis. Sed hæc non multum habent inconuenientis, dum constet animum & speciem immediate influere in actus, & illis formalitatem aliquam respondere. Quibus positis, superest quæstio non tam rerum, quam vocum, utrum eiusmodi causa sit dicenda principalis? An instrumentalis? Odi autem eiusmodi controversias, in quibus vocibus obtundimur fabrorum mcre.

§. 110. Diuus Thomas, part. quest. 45. art. 5. conclusi. 2. ait causam instrumentalem esse, quæ non concurrit ad effectum causæ principalis, nisi in quantum per aliquid sibi proprium præcie concurrit ad effectum. Vbi duo S. Doctor affirmare videtur, primū instrumenta semper aliquid operari præcie per aliquam connaturalem virtutem, secundum, talia instrumenta non concutrere

immediate ad effectum principalem. Video posse dicinon excludi à D. Thoma concursum immediatum, sed illum esse media dispositione. Hæc sententia de instrumentis subdifficilis est in alijs principijs D. Thomæ, in cuius sententia phantasma concurrit instrumentaliter ad speciem impressam spiritualem, ad quam nihil prævie operatur. Secundo, quia in eiusdem sententia ut patet disp. 12. Sacraenta causant physice gratiam, ad quam nihil prævie operantur.

S. 111. Dicunt nonnulli eius interpretes eius doctrinam intelligi ex natura rei, non vero per ordinem ad diuinam potentiam. Sed hi non legerunt illum articulum quintum, vbi negat Diuus Thomas posse instrumentum assumi ad creationem: quia ad eam nihil potest prævie operari, quod in ordine ad potentiam absolutam communiter intelligunt discipuli Sancti Thomæ, inter quorum plurimos ob solum hoc testimonium commune est repugnare de potentia absoluta creaturam instrumentum esse creationis. Diuum Thomam intelligi de potentia absoluta patet, quia si ille modus causandi est de conceptu instrumenti, nec diuinitus poterit aliter fieri.

S. 112. Alij dicunt, Sacraenta secundum propriam virtutem aliquid prævie operari, motum scilicet localē, vel quid simile. Quorum doctrina videtur falsa, & Sancto Thomæ contraria, assérēt illud præium, quod ab instrumento procedit, esse necessario dispositivum ad effectum: at vero motus localis non est dispositio ad gratiam, ergo in sententia Diui Thomæ ille motus localis non est dispositio, quam Angelicus Doctor ab instrumentis requirit. Vnde argumentor à priori, in naturali arguento requiritur prævia operatio propter dependentiam formæ à prævia dispositione ut ignis pendet à calore, sed gratia, non pendet ab illo motu locali, ergo Sacramentum ad productiōnem gratiæ non eget prævia latione. Dices, gratiam secundum se non pendere à latione, pendere tamen ut producibilem per instrumentum: contra, quia petis principium, id enim est assérere illum modum operandi instrumentis conuenire, quod ego inde impugno, quia ad gratiam, effectumque Sacrauentorum non requiritur talis modus, ergo quando dicis illum requiri ad gratiam,

quia fit ab instrumentis, affirmas illum modum esse proprium instrumenti, petisque principium; reddens pro ratione tuam conclusionem. Secundo per te ille motus nullam habet ex se connexionem cum gratiâ, ergo tantum valet, ac si non fieret: nam si nō habet connexionem, quid refert illum fieri, aut non fieri. Tertio quia prævia dispositio debet fieri in subiecto, in quod inducitur forma principalis, ut patet exemplis; dispositio enim lapidis parum confert, ut lignum concipiatur ignem; alias Angelus posset esse creationis instrumentum, quia posset alterare aerem, & creare animum, quod cum D. Thoma negant Thomistæ; sed motus localis Sacrauentorum est in aere, ut patet in absolutione confessionis, gratia autem est in animo pœnitentis, ergo ille motus non disponit ad gratiam. Immo & hinc argumentor. Si præius motus ponitur necessario in subiecto effectus principalis, ideo est, quia est dispositio; alioquin quorsum requiritur? ergo conductit ad effectum, quia dispositio conductit. Quod si hæc conductit, nec requiritur in subiecto, perinde erit in subiecto & extra subiectum fieri; & sic Angelus creabit animam agendo aliquid præuum in aere. D. Thomas agnouit duplex instrumentum; alterum vulgare, & vilitatius, quod operatur prævie ad effectum; quod iure negauit posse ad creandum assumi; quia creatio non fit ex subiecto: alterum minus vulgare, ut phantasma, quod non operatur prævie; & Sacraenta. Quibus nihil in effectu responderet, (vt probo.)

S. 113. Est autem instrumentum, à quo dependet effectus, sed ei nulla effectus formalitas attribuitur. Effectum ab instrumento pendere est clarum; ei nullam formalitatem attribui colligitur ex S. Thoma, qui supra instrumentis attribuit præiam dispositiōnem; & probatur ex communi sensu; quo censentur instrumenta valde improportionata ad agendum, nisi in virtute causæ principalis. Sic sentit Scotus tribuens instrumentis præiam tantum dispositionem, negans illis immediatum influxum in effectū principalem; quem sequi videtur in parte Pater Vazquez tom. 2.1.p. disp. 176.n. S. dixi (videtur) quia etiam videtur oppositum sentir eait enim n. 19. & 20. causam concurrentem secundum aliquam formalitatem in effectum,

Etum esse principalem, item ait solum calorem esse immediatam causam ignis, cuius tenuis responderet: & tamen calorem ait esse instrumentum, & numerus. ait, instrumenta vel praeui operari, vel secundum aliquam formalitatem in effectu.

§. 114. Hic modus conuenit instrumentis artis, quae motu disponunt ad formam artis, quae illis nullo modo respondet: & naturalibus, quibus nihil in effectu respondet, ut calori in igne: item & supernaturalibus, ut Sacramentis. Naturalia quidem non concurrunt ad effectum principalem, sed disponunt, quia totus prouenit a causa principali, quod sufficere ad rationem instrumenti patet ex D. Tho. illo a. 5. utrum vero supernaturalia concurrant actiue? alibi queram.

§. 115. Obiectis causam instrumentalem ut instrumentalem, esse actiua, ergo est actiua alicuius effectus, respectu cuius sit instrumentum; ergo calor ut instrumentum est productius ignis, quod negatum est. sect. 5. Non esse instrumentum ad calorem patet; quia respectu illius, est causa principalis. Hec obiectio non tam est contra naturam instrumenti, quae recte consistit cum hoc immediato influxu: quam contra doctrinam de causis adaequatis traditam sect. 5. Ac prium causa instrumentalis ut sic, non est actiua, quia instrumenta artis potius concurrunt patiendo modum artificis, quam agendo. Deinde non sunt formaliter actiua termini principialis, sed dispositionis ad illum; ut calor est actiua caloris disponentis ad ignem. Vnde distinguo primum antecedens, sunt actiua (loquor de foliis naturalibus) dispositionis, concedo; tertium vltimi, nego, & distinguo primum consequens, est actiua effectus disponentis ad terminum, ad quem est instrumentum, concedo consequiam; est instrumentum comparatum termino disponenti, nego consequiam; itaque calor considerari potest, ut praeceps est quedam qualitas, non magis perfecta quam eius causa, & sic causa caloris est principalis respectu illius, ut autem calor consideratur ut medium disponens suum subiectum ad ignem, sic causa actiua caloris sub isto respectu est instrumentum ad ignem (si alias non habeat virtutem principalem ad ignem) qua facit calorem eo fine. Itaque per ordinem, & denominationem ad ultimum terminum est

instrumentum, non vero praeceps ad dispositionem in illa fistendo.

§. 116. Differt hanc sententia a Diuo Thoma non in assignanda ratione instrumenti naturalis, sed in neganda instrumentalis actione phantasmati, & neganda praevia motione supernaturalibus instrumentis, quibus praeui actionem non assignat S. Thomas, nisi vulgationibus instrumentis: conuenit autem cum eodem in neganda formalitate effectus principalis respondente instrumento. Differt autem a sententia Patris Suarez, quia non omnia principia actiua imperfectora effectu sunt instrumenta, sed ea tantum, quibus nulla respondet formalitas in effectu. Animus enim rationalis, potentia vitalis & species impressa sunt causae principales cognitionis supernaturalis, licet in hoc magna sit questio de nomine.

§. 117. Instrumentum aliud est coniunctum, ut omnia instrumenta artis, quae necessario coniunguntur in agendo cum principali agente, ut penicillus, & calamus, licet non semper coniungantur in essendo, alia sunt separata in causando, ut calor existens in ferro, & vini species in Eucharistia disponunt, quin existant in ea substantia, cuius sunt instrumenta, quia sine illius concursu possunt alterare subiectum: item & in essendo sunt instrumenta separata, & sape sunt separata in causando, & non in essendo, quia sunt in sua substantia, & causant sine concurso illius: varias instrumenti acceptiones vide in Patre Suarez illo numero 16.

SECTIO XIII.

Vtrum instrumentum ad sui productionem posse assumi?

§. 118. **R**es dupliciter produci potest, vel per unam solam actionem orientem ab omnibus suis causis, vel per duas, alteram a causa principali sola, alteram a principali simul cum instrumentalis: item produci potest primo instanti reali, quo incipit esse, & conseruari instantibus sequentibus.

§. 119. Dico primo. Non potest instrumentum assumi ad primam productionem sui, quando producione est una sola. Probatur primo, quia calor, verbi gratia, ut elicit aliquam actionem, debet considerari existens prius natura, & ratione, quam eam eliciat, sed non potest.

potest considerari existens prius ratione, quam ea ratio, per quam primo producitur, ergo non potest eam elicere. Maior probata disp. 8. sect. 8. Minor probatur. Ut possit considerari propriæ, & adæquate in ratione creaturæ existentis (sic enim loquimur non de existentia abstracta à creatura, & creatore) debet considerari productus ab alio; quia non potest aliquid concipi ut creatura existens, quin intelligatur existens ab alio; sed non potest considerari ut productus ab alio, priusquam concipiatur illa actio, ergo non potest considerari existens prius ratione, quam illa actio. Probo minorem: non potest intelligi causa producens, nec effectus productus, priusquam concipiatur ratio formalis producentis, & producti; sicut non potest intelligi prius album formaliter, quam albedo: nec effectus formalis, quam forma. Sed illa productio estratio formalis producentis & producti, ergo non potest intelligi calor productus ab alio, priusquam intelligatur illa productio; cum ergo in prioritate naturæ formaliter non inuoluatur effectus, qui est posterior, & in illo priori caloris existentis inuoluatur prima productio caloris; si plane, illam non esse effectum illius caloris.

§. 120. Dices: idem argumentum fieri in mutuis causis, id ego vellem, ut etiam illas impugnem. Immo quia hæc ratio est efficax ad hanc sententiam; & eandem vim habet ad negandas mutuas causalitates, ideo ea versus fui disput. 8. sect. 8. Nam contritio, verbi gratia, si præcedit in genere causæ dispositiux, præcedit libere producta, & si præcedit facta in subiecto, præcedit facta ab aliquo; ergo in eo genere præsupponitur causa efficiens contritionis: Quidquid autem sit de causis mutuis; hoc argumentum est virginissimum: nam in mutuis causis potest dici præcedere unum in uno genere, alias vero in alijs, tunc autem non concipi eandem, quia sunt distinctæ realiter, & causalitates distinguuntur saltem per varia connotata: hic autem debet intelligi causa efficiens caloris, & eius causalitas; quia calor operatur, ut est in actu primo, ergo in illo priori non inuoluitur actio, quæ oritur ab ipso calore; quod clarius patet in productione animæ, quæ cū pendeat à solo efficienti, non potest intelligi causa nisi per effectuonem.

§. 121. Secundo probatur eadem conclusio; nam productio sui oritur à calore ut ab instrumento eleuato per potentiam obedientiale; ergo supponitur prius saltem natura productus per actionem principalem. Probo consequiam, quia priusquam color eleuetur ut instrumentum obedientiale, debet intelligi existens fundamentum talis elevationis; nam res ut præcisæ est extra causas, non eleuatur ad agendum: ut autem operetur supra modum suæ naturæ, videtur necessaria existentia ipsius instrumenti, qua vitur causa principalis.

§. 122. Tertio probatur, quia inde valde eneruatur mysterium Trinitatis; quia dicere quis posset non esse in Deo duas processiones, sed unam tantum, aut duas personas: nā ex conceptu productionis ut sic non est realis distinctio inter producens, & productum: sed sufficit distinctio virtualis. Nam in conceptu productionis non includitur imperfectio, nec quod terminetur ad principium producens nullam inuoluit imperfectiōnem, si non inuoluit repugnantiam.

§. 123. Dices inuoluere imperfectionem; quia illa productio est supernaturalis, quod Deo repugnat. Contra, prædicatum esse supernaturale creaturis tantum abest ab imperfectione in Deo, ut illi facilius conueniat; quia diuinus est quam naturale: igitur, quæ nobis sunt supernaturalia, Deo possunt esse naturalissima; ut impeccabilitas est nobis supernaturalis, & naturalis Deo: ergo simpliciter illa actio erit Deo naturalis, licet nobis supernaturalis. Dices, de conceptu principij, productiū esse, esse connaturaliter ad aliud. Contra, id erit in naturalibus, sicut connaturale est creaturis rationalibus posse peccare: at sicut hoc non est de conceptu personæ rationalis ut sic, ita nec illud de ratione principij productiū ut sic.

§. 124. Dico secundo, nec per secundam actionem instrumentalem potest creatura eleuari ad productionem sui. Probatur primo ex proxime dictis de mysterio Trinitatis: si enim ex conceptu productionis ut sic, non repugnat idem à seipso produci, non repugnabit Deo, nec firmum sumitur argumentum ad probandam distinctionem tricū personarum ex duabus productionibus ad intra.

§. 125. Dices primo, Deo repugnare esse instru-

instrumentum sui, aut alius. Contra, quæ in nobis sunt supernaturaliter more instrumétario, sunt à Deo naturaliter more principalis principij, ut visio Dei & gratia impecabilis sit in nobis ex obedientiali potentiâ, non vero in Deo. Ratio à priori, quia excellētissima illa prædicata non attingimus nisi per participationem ab eo, cui ea sunt insita à natura sua. Dices secundo, hic iam reperiri distinctionem, quia creatura prôducit se dependenter à Deo: unde causa adæquata distinguitur à termino. Contra pri-mo, ergo etiam Verbum diuinum poterit se ipsum producere, quia ipsum à Patre producitur: Sanctus autem Spiritus à Patre, & Filiō; Filius autem realiter non distinguitur à Spiritu sancto, quia principium adæquatum Spiritus sancti distinguitur à Filio ratione Patris. Non video quid possint respondere. Contra secundo, quia creatura non eget Deo concurrente secum, ratione distinctionis: sed ut compleatur ad agendum: cui argumen-to est, non posse creaturâ aliquid à se distinctionem operari absq; generali Dei concursu: cū ergo Deus nullo egeat, & distinctione pro-ducentis à producto non sit de conceptu principi: ut sic recte poterit una persona diuina sē producere: maxime Verbum diuinum, quod sub conceptu Verbi est prius ratione & origine, quam Spiritus sanctus: & sic in quantum Verbum erit prius productum quam in quantum Spiritus sanctus, vel ob hanc rationem non potest huic sententiae as-sensus præberi.

§. 126. Secundo argumentor: repugnat rem aliquam esse causâ receptiua, & formalem sūi, ergo & actiuam. De antecedenti nulli sano Philosopho est locus dubitandi. Alioquin idem informaretur se ipso, & calor esset calidus per se ipsum, sicut corpus per calorem: Consequentiam probo: quia id oritur ex communi conceptu causâ. Cōfirmatur, sicut actio distinguitur ab agente, ita receptio à subiecto, ergo sicut eadem res per te potest attingere actionem ut principium actuum: & ut terminus productus, ita poterit attingere receptionem ut subiectum, & ut terminus.

§. 127. Dices primo: causam materialem esse potentiam ad actum, à quo realiter distinguitur. Contra: etiam causa activa est actus primus comparata effectui, & hic est a-

ctus secundus comparatus causæ. Dices secundo, ex subiecto & forma fieri verâ compositionem, quæ requirit distinctionem realis partium: Contra: illa compositio erit ex natura rei, non vero de potentia absoluta, sicut causa activa est ad aliud ex natura rei: nec tunc sequeretur vera unio & compositio inter subiectum & formam, sed tantum esset causalitas, cui per te non obest identitas causæ & effectus.

§. 128. Dices tertio, difficiliorē esse influxum passuum quam actuum. Nec enim calor potest recipere Angelum, quem diuinus potest producere, nec recipere alium calorem. Contra: in rebus pendebitibus à subiecto ex natura sua tam facilis est unius influxus quam alter: Angelus non potest recipi, quia est actus completus, simplex, & per se subsistens, cui non est locus ut recipiatur: unus calor ex rei natura non recipit alium, quia in se habet formalē effectū alterius: at de potentia absoluta cur non fiet? Sicut se ipsum potest producere.

§. 128. Ratio à priori harum conclusionū est, conceptum causæ esse ad aliud. Nam ut Dominus, Rex, Magister, Pater, & alij conceptus sunt ad aliud, ita & causa. Ut enim repugnat Dominum esse sui Dominum, sed alterius hominis, alioquin esset Deus Dominus sui, ita repugnat esse causam sui. Nam causalitas relatio transcendentalis est inter principium & terrinum: item ponamus me à me ipso generari ex utero matris; ego esse patr̄ mei ipsius: quia in generatione viuentis à viuente à principio coniuncto fundatur paternitas, & filiatio, hæc autem quis non videat? Immo vel sola definitione causæ hæc sententia impugnatur: quia causa per se influit in aliud. Immo hæc ratione auctor oppositæ sententie ait Patrem æternum non esse causam Filii, quia Filius non est aliud à Patre: & certe tota subuerit Philosophæ di ratio, nisi communibus stetur principijs, ac definitionibus. Quid autem opus est ut Christi corpus se physice producat? Producatur ab anima, vel à solo Deo.

§. 130. Dico tertio: si in secundo instanti reali potest res se ipsam producere, similiter poterit in primo. Demus enim in secundo contingere casum per duas actiones, tunc sic, in illo secundo instanti actio principalis est independens ab instrumentalis, & hæc

Zz depen-

dependens à principali: quia principalis potest esse sine instrumentalí, hæc vero non sine illa: ergo etiam si esset in primo instanti, in illo seruarent eam naturæ prioritatem: quia in illo seruarent eam dependentiam, & independentiam, sed prioritas naturæ sufficit ad causandum, ergo. Confirmatur: causam præcessisse prius tempore, quam effectum, est omnino extrinseca denominatio, est enim ac si non fuisset: tantum autem requiritur existentia physica pro instanti, in quo causat: sicut rem esse futuram post, nihil refert ad causandum physice pro instanti præcedente: solum ergo exigitur existentia causæ cum sufficienti prioritate: si vero per unam actionem solam casus contingere in secundo instanti, ergo etiam, si prius non exitisset causa, posset seipsum causare: quia existentia tempore prior nihil iuuat: si enim requiritur prioritas naturæ, hæc reperitur in uno solo instanti, ad quam nihil refert præcedens: quia hæc prioritas est independentia causæ in ratione causæ ab effectu, & dependentia effectus in ratione effectus à causa: quæ exercentur eodem instanti reali, quo effectus oritur à causa, non in alijs: quia in illis non dependet effectus à causa: si vero non requiritur naturæ prioritas, quorūsum exigitur temporis successio? Vnde cum auctor huius sententiaz neget hoc posse contingere in prima rei productione, necessario est dicendum repugnare etiam in conseruatione, vel in neutro repugnare.

SECTIO XIV.

De potentia obedientiali.

S.131. Non erit abs re agere de diuinis instrumentis, quorum cognitio maxime pender ex physicis principijs (vt enim alibi dixi) non docemus ethanicam Philosophiam, sed Christianam, Christianæ Theologiaz famulatricem.

Potentia actiua, & passiua dicitur naturæ comparata illis effectibus, quos causare potest cum concursu generali sibi debito, & ceteris comp̄ principijs, quibus perit, ant potest coniungi, spectata eius natura, & legibus: exempli gratia, Angelus habet potentiam naturalem actiuan & passiuan latio-

nis, quia iuxta suam naturam petit, vt Deus cum illo concurrat ad agendum motum. Item intellectus creatus est potentia naturalis ad cognitionem abstractiūm Dei, quia potest ex suis viribus coniungi cum omnibus comprincipijs ad eam cognitionem necessarijs. Potentiam obedientialem intelligo, virtutem seu fundamentum ad causandum aliquid, ad quod naturæ viribus concurrere non possit, possit tamen adiuta voluntate Dei miraculosa, illi minime debita, cum qua possit agere, aut pati aliquid supernaturale ipsi potentiaz secundum se consideratæ, supernaturale (inquam) quoad substantiam, vt gratiam, vel quo ad modum, vt restitutionem visus, vel utrumque. Igitur illam potentiam voco obedientialem, quia in recipiendo complemento ad causandum non tam sequitur insistas à natura leges, quam imperium Dei, ultra id quod natura sola potest.

SUBSECTIO I.

Ostenditur in animo rationali potentia obedientialis actiua, atque passiua.

S.132. Sic existimo esse Fide sanctum, inesse animo rationali potentiam passiuam obedientialem ad unionem hypostaticam, gratiam habitualem, & habitus per se infusos. Nam hos effectus causat animus in genere causæ materialis, non per potentiam passiuam naturalem præcise, tum quia hæc respicit naturalem actiuan, tum quia illi effectus sunt supra naturam ipsius animi, ad quos non potest dicere ordinem naturalem, alioquin non essent illi supernaturales, si eos posset naturaliter pati, neque eos causat per potentiam supernaturalem medium inter essentiam animæ, & gratiam, vt dicitur qualitas media inter materiam primam & qualitates, tum quia illos recipit in se immedia te, quia uno hypostatica non attingit humilitatem medio accidere, quia esset uno per accidens, tum quia in se haberet potentiam supernaturalem passiuam, de hac eadem rediret questione, sicut de uno hypostatica, ergo causat eos effectus per potentiam obedientialem passiuam. Confirmatur explicatio-

tione potētiæ obedientialis: quia animus non reducitur ad eos actus per concursus connaturales sibi debitos, sed per concursos actius omnino supernaturales: qui cōcursus cum formaliter sint vel saltem identice receptiones animi, quia actio non distinguitur à passione, sunt etiam receptiones supernaturales, ergo sunt subiecti causalitates supernaturales, ergo denominant animam supernaturaliter recipiētem, quid autem sit formaliter illa potentia dicām infra, nūsic tantum probō illām ēsse in anima.

§. 133. Nec videtur neganda potentia obedientialis actiua in intellectu, & voluntate ad actus supernaturales, quia potentia vitalis relata ad concursus sibi ex natura debitos, non potest exercere actus supernaturales, potest tamen cum concursu extraordinario, & supernaturali, ergo ad actus supernaturales habet potentiam obedientialem actiuaam.

§. 134. Dicunt Thomistæ, potentias vitales non concurrere per se immediate, sed adæquate per habitus, vt aqua calefacit per calorem.

Contra primo, quia habeo intentum, scilicet entitatem naturalem potentiæ adiutam concursu supernaturali posse efficere actus supernaturales, in quo consistit ratio potentiae obedientialis; etsi, ipsa non concurrat immediate: vt enim anima, in illorum sententia, est causa naturalis intelligendi, colorum, verbi gratia, licet intellectionem non causet immediate, sed medijs potentij, ita potentiae erunt causa actiua obedientialis visionis, quia eam causant per virtutem illis superadditam supernaturalem, licet non influant immediate in actus.

Contra secundo, quia actus vitalis supernaturalis habet duas formalitates virtute, & ratione distinctas vitalitatem & supernaturalitatem, ergo utraque habet aliquod principium, à quo immediate procedat, nihil enim potest produci nisi per aliquod principium immediatum, sed vitalitas formaliter non potest immediate ab habitu produci, quia formaliter neque respondet illi, neque attribuitur, ergo immediate procedit à potentia vitali: consequentia liquet, minor probatur, quia vitalitas immediate procedit ab aliquo principio vitali, cui (vt est in confessio apud omnes) attribuitur propter

modum vitaliter ab illo procedendi, sed ab habitu non procedit modo vitali, ergo procedit à potentia. Vide, quæ de formalitate effectus diximus sect. 5. Confirmatur, vitalitas attribuitur prícipio, à quo procedit modo vitali, sed ab habitu supernaturali non procedit modo vitali, ergo ei non attribuitur, probatur minor, quia ea ratione habitus indiget potentia vitali, vt ab ea actus vitaliter procedat: si autem à solo habitu vitaliter procederet, quid ei esset opus potentia vitalium ipse ageret, & pateretur actus? Quod etiam præstaret existens in alio subiecto.

§. 136. Secundo probatur eadem minor: quia si habitus modo vitali concurreret, essent in homine duo intellectus, & voluntates duæ, quia essent duo principia vitalia eoruðem actuum: ea enim de causa sunt in homine intellectus, & voluntas, quia sunt duo principia vitalia cognitionis, & amoris, cōsequens est falsum, tum quia id nullus ausus est affirmare, tum quia Fides & Charitas inhaerent non immediate in intellectu, & voluntate formaliter, sed in ipsa substantia animi, vt gratia, quia una voluntas non inest alij, sed animo, qui per eam amat: hoc autem est absurdum, ergo. Confirmatur: si Charitas causat actum modo vitali, ergo & modo libero, quod enim potest esse discrimin? Ergo in actus supernaturales nostrum liberum arbitrium nullam haberet libertatem, Charitas enim non est nostrum arbitrium, hoc enim est potentia naturalis, at vero nostrum liberum arbitrium, libere eos actus exercere definit Tridentinum sessione sexta probans ita gratiam per habitus concurrens ad actus, vt non admatur naturalis nostra libertas.

§. 137. Deinde efficaciter solutionem impugno. Ex Concilio supra sess. 6. can. 4. asserente, si quis dixerit, liberum homini arbitrium à Deo motum & excitatum, veluti in anime quadam nibil omnino agere, mereque passiue se habere, anathema sit. Vnde sic arguo, si nullam haberet immediatam actionem in eos actus, sed eos adæquate produceret solus habitus per se infusus, se haberet vt in anime instrumentum mere passiue, ergo habet aliquam immediatam actionem: probatur minor ex ipsis terminis aduersiorum: per quos tota agendi ratio oritur ab habitu immediate, & non à potentia, quia hæc in illorum opinione

ne mere passiue se habet circa habitus, & circa actus versatur præcise patiendo habitus, & nullum aliud exērcendo munus; ergo se habet mere passiue contra definitionem Concilij: Et à priori probo: quia causa remota ea præcisæ ratione dicitur concurrere ad effectus, in quantum materialiter conservat principium, à quo efficitur effectus, ut aqua ea præcisæ ratione dicitur calefaciens, quia sustentat calorem, & in bona parte Thomistarū scholæ, animus intelligit, quia sustentat intellectum; ita aqua dicitur calefaciens, ut quod. Et calor, ut quo, quia illa per calorem, & calor per seipsum calefacit: sed hoc genus causandi non transilit limites inanimis instrumenti, & causæ mere passiuz, ergo. Probatur minor, quia causa remota totam suam causalitatem exercet circa causam proximam, & ratione illius dicitur causare effectus remotos, sed causalitas circa causam proximā est mere passiua, quia voluntas circa habitum Charitatis nullum alium habet concursum, ergo.

§.138. Confirmatur primo: vel intellectus immediate influit in actus efficienter simul cum habitu per se infuso, ita ut actio oriaritur tam ab intellectu, quam ab habitu, ut visio coloris oritur immediate, & à visu, & ab specie impressa: vel oritur efficienter à solo habitu, ab intellectu autem non immediate sed medio habitu, circa quem intellectus versatur mere passiue per potentiam obedientialem passiuam: & sicut aqua versatur circa calefactionem manus, præcise in quantum per potentiam passiuam naturalē causat calorem, à quo manus calefit: si primum, ergo habemus intentum, scilicet potentiam vitalem eleuatam auxilio supernaturali efficere actus supernaturales, quam voco potentiam obedientialem actiua: si secundū, ergo est aperte contra definitionem Concilij: quia tota causalitas voluntatis in consensu in vocationem Dei consideret formaliter in mere passiua receptione habitus, à quo denominatur operans per solam illius receptionem. Si autem haberet aliam inflationem, erit immediate actiua.

§.139. Dices, aquam calefaceret per calorem violenter, potentiam vero per habitus nequaquam. Contra, id probat, habitus non esse violentos potentij, sicut aquæ est violentus calor: quia habitus perficiunt poten-

tias, calor vero destruit aquam: at in modo se habendi ut inanimes quoddā & mere passiue non differunt: quia potentia non habet in habitus per se infusos alium concursum nisi passiuum, sicut nec aqua, licet alter concursus sit violentus, alter non: at in ratione passiui uterque est mere passiua sine mixtione actiui: & respectu actuum supernaturalium per te non habet alium influxum actiuum, sed passiuum etiam: ergo tota causalitas actuum est passiua, actiua autem non nisi per denominationem ab habitu, quem passiue sustentat, sicut contingit aquæ calefacienti per calorem, quem sustentat.

§.140. Confirmatur secundo: qui in easu voluntatis non potest imperare actus charitatis, aut eos cohibere, quia nullum habet in eos influxum actiuum, præter materialē, quo recipit charitatem, à qua receptione dicitur operari: item charitas non est habitus libere operans formaliter ex conceptu suo solo: ergo homini non est libertas ad eos actus.

§.141. Dices, animum esse liberum, licet non influat immediate in actus voluntatis, ergo idem erit de voluntate respectu charitatis. Sed quidem animum immediate influere in actus monstrabitur in lib. de anima disputat. 4. sectione. 1. Deinde animus tantum est liber à libertate in voluntate formaliter residente, quia nullam habet immediatam libertatem: ergo eodem modo voluntas erit libera à libertate formaliter residente in habitu charitatis, sed charitas nullam habet libertatem, cum non sit potentia vitalis: ergo voluntas non potest esse libera ab illius libertate. Et quamvis caritas eam libertatem haberet, tamen non esse nostri liberi arbitrij, ut vult Concilium supra, quod agere de libertate homini innata legenti, & mentem Concilij attendenti patebit, ergo tota libertas prouenit ab habitu, vel ut melius dicam, nulla ait libertas. Certe contrariam opinionem recusarem defendere ut minus aptam Concilio. Nam substantia animæ secundum se considerata se habet passiue in actus naturales, & actiue remote producendo potentias: si autem est libera, est per denominationem à sola libertate voluntatis, & quia hæc est naturalis animæ potentia, & ratio, per quam anima amat, ideo est libertas animæ. Habitus autem supernaturalis

naturalis non est naturalis potentia voluntatis : & illius libertas non est libertas animæ. Concilium autem ait nostrum liberum arbitrium non se habere in consensu, ut in anime instrumentum; ergo ex parte ipsius requirit libertatem. Si autem haberet totam libertatem ab habitu: ergo ad actum ex parte sui se haberet ut in anime. Nam habitus eodem modo se haberet in lapide, aut extra subiectum, quia secum afferret totam libertatem: habet ergo actus à libero arbitrio aliquid, quod non habet à solo habitu.

§.142. Totum argumentum confirmo tertio, quia si charitas est ad equata ratio agendi, si separetur à voluntate, vel in alio subiecto existat, poterit cum generali concursu producere connaturaliter actus charitatis, consequens est falsum: ergo. Probatur maior, quando vna causa in hoc subiecto est adaequata ad aliquem effectum in uno genere, si in aliud subiectum, vel extra subiectum transferatur, poterit cum concursu communi eundem causare effectum, ut calor in igne, aqua, & Eucharistia, cum eodem concursu calefecit, & quantitas in opinione Thomistarum eodem concursu conseruat accidentia in Eucharistia, quo in substantia panis. Ratio à priori, quia effectus adaequate continetur in virtute illius causæ, qua ad causandum, tantum requirit existentiam, hæc autem eiusdem virtutis est, ubicumque sit. Falsitas consequentis, probatur; qd esset connaturaliter actus vitalis sine concursu actiū poterit vitalis, quia ille concursus habitus ab illo solo oriretur in genere causæ efficientis. Miraculum enim esset non in eo quod sine voluntate effect volitio, sed quod voluntatis habitus ab ea separaretur. Facta vero separatione, actus connaturaliter oriretur ex habitu, ut miraculum Eucharistæ non est in eo, quod quantitas accidentia conseruet, sed quod separetur à pane, quo posito, naturaliter sequitur conseruatio qualitatum.

§.143. Hinc verò clarius colligitur inconveniens contra Concilium illum; quia de mus charitatem separatam à voluntate producere actum amoris: certum est tunc voluntatem non esse liberam circa talem actum; reuniat habitus voluntati, conseruans actionem præcedentem; certum est etiā tunc voluntatem non esse liberam circa talem a-

ctum; quia de nouo nō habet nisi receptionum habitus, in qua receptione, cum sit mere passiva, non est libertas, ergo etiam modo ex tua sententia voluntas non est libera, quia modo nullum alium habet influxum distinctum ab influxu, quem haberet in dicto casu. Confirmatur tota doctrina ex communis sententia Theologorum afferentium concursum habitus charitatis suppleri posse per auxilium extrinsecum, & de facto ita fieri in peccatore attritionem exercente, sed in tali casu voluntas concurrit immediate, quia Deus solus id non facit, ergo & modo voluntas concurrit immediate, quia habitus non præstat plus, quam auxilium extrinsecum.

§.144. Dices, casum illum argumenti repugnare: esto, repugnet: sicut etiam per te repugnat voluntatem ab animo separari: certe id non repugnat, ex conceptu influendi in actum; sed ex dependentia speciali habitus à voluntate, & gratia: & ex dependentia voluntatis ab animo: si enim dependent ficit calor ab igne, possent separari diuinatus: tunc autem operantur separata ab anima, ut accidentia in Eucharistia; quia secum afferrent, sicut illa, totam virtutem agendi, ergo nunc operantur eodem modo anima mere passiuæ concurrente: probo consequentiam; quia nunc retinet modum, quem tunc retinerent: nam in modo operandi non est diuersitas, sed in speciali dependentia, quam habent ab anima, non in modo influendi, sed in sua existentia: sicut dicunt charitatem pendere à gratia, & tamen gratia non habet influxum in actus: quod si habitus sine illa esset, eodem modo operaretur, ac cum illa; ut patet in Fide, & Spe.

S V B S E C T I O N I I .

Ostenditur potentia obedientialis alijs in rebus.

§.145. Major est difficultas, sitne in rebus omnibus potentia obedientialis actiua ad res ordinis supernaturalis? Affirmat Sanctus Thomas 3. p. q. 13. art. 3. & q. 62. art. 1. 3. & 5. vbi Christi humanitati tribuit physicum influxum in miracula: & Sa-

eramentis nouz legi in gratiam, quem sequitur communiter eius discipuli præser-tum Pater Suarez, & Pater Molina, ille tomo. 3. disput. 31. sectio 6. vbi eam confâmat, & explicat, pro qua multos ac graues adducit auctores hic 1. part. Vbi ait dæmones physice igne torqueri, quibus lubens acquiesco; primo, quia datur in rebus inferioribus potentia obedientialis passiuâ ad res supernaturales, ergo & actiua. Probatur consequentia. Primo, quia difficultius pendent res superiores ab inferioribus in genere causæ materialis, quam efficientis, vt ignis non recipitur in quantitate, & tamen multis videtur à calore actiue pendere, & patet in specie impressa actiue, & non passiuâ ad visionem concurrente. Secundo probatur ab æquitate rationis, omnia enim incommoda ab aduersarijs obiecta contra actiua potentiam urgent passiuam, sicut enim rogant, vtrum actiua sit substantia, vel accidens? Eandem ego quæstionem instituo de passiuâ, & sicut magnum reputant inconueniens, vt ex ipsa natura oriatur virtus assurgens ad effectum supra totam naturam, idem erit de passiuâ: quia effectus non minus continetur in causa materiali, quam efficienti. Ea enim de causa materia prima non potest recipere aliquid supernaturale, quia illud non continet in virtute, qua igitur ratione illi respondent pro potentia passiuâ, respondant pro actiua.

§.146. Secundo probatur: quia intellectus potest cum habitu supernaturali concurre-re ad visionem Dei, ergo & quævis res ad aliâ cum auxilio supernaturali: de antecedenti iam constat, quod enim ait Pater Vazquez, eas potentias per virtutem actiua mibi innatam concurrere, est quæstio de nomine; constat enim eam virtutem secundum se consideratam esse insufficientem ad eos actus, ad quos completur per con-cursus illi minime debitos, quam ob causam habet virtutem obedientiale passiuam. Præterea non placet ille loquendi modus; quia potentia nativa est innata potentia, siue naturalis, quia nascitur ex ipsa rei essentia: innata autem potentia exigit innate, siue naturaliter, aut nativiter concursum ad id, cuius est potentia, & sic effectus erit illi naturalis, & innatus. Dices non esse potentiam proximam, sed remotam. Contra,

est potentia remota naturalis, ergo natura-liter potest compleri per potentiam proximam, sicut aqua potest naturaliter per calorem compleri ad calefaciendum: connotat enim potentia remota proximam, compara-tione cuius est remota: item, & effectum ipsum. Dices, non esse remotam hoc sensu, sed quia ex se non dicit ullum ordinem na-turalem ad effectum. Contra, ergo ex se nec est potentia innata proxima, nec remota, quia potentia sine respectu, intelligi non po-test. Et quod tu vocas potentiam innatam remotam, voco ego obedientiale, ergo si-cut intellectus habet id genus potentiae ad actus vitales, etiam aqua illud habebit ad productionem gratiæ.

§.147. Hanc consequentiam negat Pater Vazquez, quia in actibus responderet poten-tiae vitalitas, in alijs autem rebus nihil respon-det instrumentis. Sed hoc nihil ad rem: quia tota illa vitalitas est omnino supra naturam, & vires intellectus in se considerati, qui licet dicat proportionem ad cognoscendum Deum, non tamen ad videndum; sicut licet ignis dicat proportionem ad calorem, non tamen ad gratiam, ergo sicut potuit intellectus eleuari ad visionem Dei, ita & ignis ad gratiam. Quod vero ei nulla formalitas respondeat nihil refert, tum quia ad hominem ostendi supra, ipsum Patrem Vazquez sentire calorem influere in ignem, cui tamen nulla formalitas respondet: si autem causæ principali omnes formalita-tes per instrumenta respondent, etiam gratiæ producta per sacramentum respondebit Deo, per idem sacramentum. Item po-test eadem formalitas potentia Dei absolu-ta causis respondere diuersis, quia posita una causa adæquata de potentia absoluta potest cum illa alia concurrere: ratio autem ob quam ego instrumento naturali ne-go concursum actiuum ex eo, quod ei nulla formalitas respondeat, est, quia causa, cui omnes formalitates respondent, est adæqua-ta: cum qua ex natura rei non potest alia concurrere, quia una causa superfluit. Quod vero hoc de potentia absoluta repugnet, non video magis, quam quod possint duæ causæ adæquatae ad eundem effectum simul concurrere, quod fieri posse osten-di disputatione octaua, sectione ultima. Unde ex eo, quod negem instrumento na-tura-

turali influxum in effectum, nullum contra me sumitur argumentum : quia quod non potest ex natura rei, potest potentia Dei: sicut corpus, quod natura sua unum tantum occupat locum, potentia Dei potest occupare mille, sicut hoc nullum est argumentum: calor potest producere ignem, ergo & gratiam, ita neq; hoc valet: calor non potest natura sua producere ignem, ergo neq; de potentia alia soluta potest producere gratiam.

§.148. Dicunt aliqui, actum vitalem secundum conceptum vitalitatis precisè à supernaturalitate habere conuenientiam cum potentia vitali, quæ formaliter concurret ad vitalitatem: at supernaturalitatem non attingit nisi per habitum; potentiam autem habere proportionem ad supernaturalitatem non refert, quia ad eam non concurret nisi habitus; in cæteris autem rebus id non inuenitur: aqua enim quam habet proportionem cum gratia? Contra: à parte rei illæ formalitates sunt idem realiter: ergo à parte rei habent eandem conuenientiam, vel inconuenientiam cum causis: probo consequentiam: tum quia, quod à parte rei & intrinsece conuenit vni conceptui, conuenit à parte rei, & intrinsece omni conceptui realiter cum illo identificato: tum quia conuenientia effectus est ordo, quem effectus dicit ad causam: at supernaturalitas à parte rei est ordo ad potentiam vitalem, & vitalitas est ordo ad habitum supernaturalem, ergo habent eandem conuenientiam, aut discounuenientiam: & sicut vitalis à parte rei respicit potentiam vitalem, ita & supernaturalitas, quia hæc à parte rei est totus actus: & sicut iste actus individuus non potest à parte rei esse nisi à potentia, ita nec hæc supernaturalitas à parte rei, ergo hæc à parte rei respicit potentiam vitalem, ut ergo hæc potuit diuinitus oriri à potentia, à qua non respicitur naturaliter, quid ni & ab aqua aut calore?

§.149. Confirmatur, lux conuenit cum calore in ratione qualitatis, & calor est productius aliis qualitatibus. Item ignis potest producere ignem: & tamen calor nec sub ratione qualitatis potest producere lucem, nec ignis aquam sub ratione substantie, propter differentias illorum effectuum, quas illæ causæ non attingunt: ergo nec potentia vitalis dicit proportionem cum actu

supernaturali propter differentiam, ad quæ est improportionata: ergo sicut hæc improportionio diuinitus auferitur, auferetur & in alijs rebus. Nec vitalis abstracta dicit proportionem, sed abstracta à proportionato aet, vel improportionato, quando enim differentia effectus dicit improportionem cum causa secundum se considerata, conceptus abstractus sola ratione ab illa differentia, non est proportionatus, sed abstractus: sicut illa vitalitas non est naturalis, sed abstracta à naturali, & supernaturali, vt autem esset proportionata secundum vitalitatem, deberet secundum illam esse naturalis: nam effectus proportionatus causa naturali vt naturali, est naturalis in conceptu, in quo est proportionatus: si autem conceptus sit supernaturalis, effectus secundum illum non est proportionatus soli causa naturali: si autem effectus abstractus à naturali & supernaturali, abstractus etiam secundum eam rationem à proportionato & improportionato, contrahitur autem per differentias proportionati, & improportionati, id est, naturalis, vel supernaturalis, à quibus totus actus est proportionatus: vt homo est animal rationale absolute propter differentiam, licet genus abstractus à rationali.

§.150. Contra secundo: ergo anima eleuari potest ad producendam vniōnem hypostaticam, & calor ad gratiam: probo consequentiam: quia conceptus vniōnis substantialis abstractus à supernaturalitate, dicit proportionem cum anima potente producere substantialē vniōnem: ad differentiam vero supernaturalitatis non concurret ipsa formaliter, sed voluntas supernaturalis Dei, potestque hoc argumentum virgeri hisdem terminis, quibus respondent aduersarij. Dices, actum vitalem supernaturalem petere ex se potentiam vitalem, qua fiat modo vitali: Contra, iam hoc labitur in solutionem de diuersis formalitatibus impugnatam; & iam non nititur in illa conuenientia vitalitatis abstracta à supernaturalitate, sed quia effectus non exigit eam causam. Ostendi autem, Deum multa operari posse ultra eorum exigentiam. Deinde nec effectus id exigeret, si repugnaret causam eleuari supra suas vires, nam ex parte causæ repugnaret: ergo non repugnat ex par-

ex parte potentiae obedientialis, ut sic: licet autem effectus eam non requirat, cur Deus eam non poterit eleuare? Adde iuxta sententiam meam dari actiones supernaturales, quae exigunt tam essentialiter ea instrumenta, quam actio vitalis potentiam vitalem. Nam actio orta ab anima in gratiam, est motus essentialiter ab ea pendens, ergo ad illum anima poterit eleuari. Dices huc modum repugnare, quia non exigitur a suo termino: Contra, euidenter (vt opinor) accidentia possunt creari a Deo actione omnino independente a subiecto, & tamen tale genus actionis non petunt accidentia, ergo vt sit possibilis de potentia absoluta aliquis modulus, non est opus, vt ex natura sua eum requiratur terminus, ergo licet gratia non petat actionem ex se a calore pendentem, non tamen huc propterea repugnabit.

§. 151. Respondent alij potentias actiuas naturales esse natura sua determinatas ad certos effectus, qui sunt veluti rationes formales illarum, ultra quos nullo modo possunt alios attingere, vt visus nihil potest videre nisi lucem & colorem, quae sunt obiecta illius. Quo negant concursum actiuorum accidentibus in effectum principalem. Verum huc nihil yrgent opinionem de cursu accidentium: quia sicut color pertinet ad obiectum visus, ita ignis ad effectum caloris. Deinde potentiae passiuæ sunt natura sua determinatae ad suos effectus. Anima enim non potest esse subiectum proprietatum Angeli, nec quantitas formæ substancialis, & tamen diuinitus possunt attingere materialiter effectus supernaturales. Illis autem effectus naturales erunt veluti ratio formalis, sicut per te contingit agentibus. Nec enim quidlibet possunt a quolibet accipere ex natura sua: sed certos effectus ab agentibus certis.

§. 152. Præterea accidentia sunt natura sua determinata ad existendum inhaerendo substantiæ: quæ ratio ab illorum connotatur essentia, at possunt diuinitus absque substantia cohaerere. Adde, hac solutione probari intellectum nec Trinitatem posse cognoscere, nec Deum intueri. Nam Trinitas, vt Trinitas non continetur in obiecto conaturali intellectus. Nam illam non potest attingere solis naturæ viribus, nisi facta supernaturali reuelatione. Dices, ea facta pos-

se cognosci. Bene, ergo facta miraculosa elevatione, poterit sacramentum producere gratiam; nec hæc est extra sphærā illius ex suppositione elevationis. Aliunde ergo probanda repugnantia huius suppositionis. De intuitione Dei idem probo: quia Deus non est obiectum immediatum nostri intellectus; sed per creaturas prius cognitus: nec alia ratione naturaliter pertinet ad intellectum: sicut calor ad visum non pertinet, nisi simul cum luce: ergo diuinitus non potest intellectus immediate attingere Deum: q[uod]a extraheretur intellectus a suo obiecto primario adæquato, quod sunt sol et creaturæ, sicut visus nec diuinitus potest videre calorem nisi per lucem. Immo potentiae magis pendent ab obiecto primario, & formalis, quam a secundario, & materiali.

§. 153. Ad hæc: intellectus non respicit obiecta nisi per actus: & vt non potest ultra illa vagari, ita nec nisi per suos actus. Nam voluntas, & intellectus habent eadem obiecta materialia: differunt tamen per actus, quibus in ea tendunt: vt visus & phantasia circa calorem & lucem. Sed ratio formalis conaturalis intellectui sunt actus naturales: supernaturales vero sunt extra illam, ergo non potest intellectus tendere in obiectum nisi per actus naturales, & cum sit potentia activa, non potest extrahi ultra naturales actiones.

§. 154. Quod affertur de sensibus externis est abs re primo per instantiam; non potest visus videre colorem sine luce ex natura sua, nec de potentia absoluta, ergo intellectus nec natura sua, nec diuinitus potest videre Deum sine creaturis prius cognitis: quia ex natura sua ita est determinatus. Item, non potest visus elicere actus supernaturales circa colorem, ergo nec intellectus circa Deum, aut creaturas. Secunderum ratio est, quia obiecta sunt quasi formæ extrinsecæ, a quibus sumitur essentia sensuum, qui sua imperfectione sunt limitati: & mutato obiecto aliis sensus mutatur: & sicut natura sua tatum versantur circa sensibiles qualitates, ita ab illis adæquate pendent, effectus vero physici non tam specificant sua principia, vt patet in causa materiali, & in ipso intellectu, cuius potentia activa extrahitur ultra actiones naturales. Ratio forte est: quia sensus speciem sumunt ab actibus, actus autem

tem pendent ab obiectis : causa vero non pendent ab effectu. Tandem, licet non apparet ratiō discriminis, discriminem certe appetat aperze, nam omnes fateri tenemur, magis p̄endere sensus ab obiectis, quam causā physica ab effectu.

§. 155. Sed obicitur primo; quia sequitur dari in rebus principium potens operari supra suam naturam, quod implicat, ergo. Respondeo, nullum principium se solo posse operari supra suā naturam, secus vero coniunctum principio supernaturali, intellectus enim non potest clare videre Deum se solo, potest tamen concurrende Deo cursu supernaturali luminis gloriæ.

§. 155. Obiicitur secundo, res naturalia ante eleuationem nō potest causare aliquid supernaturale, sed ipsa eleuatio nihil ei virtutis addit, ergo neq; cum eleuatione potest aliquid supernaturale operari. Primum ostendo futilitatem argumenti exemplo ignis, qui ante concursum generalē Dei non potest comburere, concursus autem generalis nihil ei addit virtutis, ergo neq; cum illo concursu potest comburere, applica manum & experiere. Distinguo igitur minorem, eleuatio nihil virtutis intrinsece addit, concedo: extrinsecum, nego: ei enim additur assistentia D E I, volentis cum illa concurrere, per quam voluntatem redditur potens ad operandum.

§. 157. Dices, ante illam voluntatem Dei causa creata non erat potens, & post illam est potens, ergo accipit aliquid intrinsecum. Nulla est consequentia, vt patet in igni Babylonio, qui nihil intrinsecum accepit aut amisit, quando potuit aut non potuit comburete pueros. Ratio est; quia potens dicit & intrinsecam virtutem agendi, & connotat extrinseca comp̄incipia, à quibus in operando dependet, & quia manente intrinseca virtute potest deficere, aut adesse extrinsecum comprincipium, ideo sine intrinseca mutatione, potest esse, aut potens, aut impotens, vt si tu solus non potes trahe re trahem, & tibi coniungatur socius, factus es potens ad illam trahendā: per quam socij coniunctionem nihil intrinsecum acceperisti. Hoc autem fieri posse à Deo per distinctum actum liberum, quo id ab æterno vellet, Theologus cognoscet. Neq; hinc sequitur aliquid, quod faueat Pelagio; vt perpet-

ram arbitratur Zumel, quia non damus in rebus virtutem, quæ ex natura sua petat, & possit compleri per auxilium supernaturale, sed potius negamus. Id tamen quod natura negamus, concedimus Deo, vt ipse necessario faterit teneretur in potentia passiva, & in voluntate, & intellectu respectu actus vitalis supernalis.

§. 158. Vrges adhuc: ante eleuationem non poterat potentia agere, nec dicebat respectum ullum ad actum: post eleuationem non dicit respectum ad actum, ergo nō potest concurrere. Verum idem argumentum erit in potentia passiva, & in voluntate instructa iam habitu per se infuso. Distinguo, ergo maiorem, potentia se sola considerata non poterat agere, nec dicebat ordinem ad actum, concedo maiorem: potentia concepta à nobis sub eleuatione non poterat agere, nec dicebat ordinem obedientiam eleuationi, nego maiorem. Itaque quoties concipitur voluntas coniungibilis cum eleuatione, concipitur potens obediens liter: distinguo item minorem, post eleuationem non dicit ordinem naturalē, id est, consideratum secundum suam entitatem præcise, concedo minorem: obedientiam, dum consideratur formaliter sub eleuatione, nego minorem. Dixi autem disputat. 8. section. 9. potentiam naturalē ab obedientiali differre, non in immediato influxu in effectum: completa enim utraque potentia immediate concurrit, sed in modo complementi: nam potentia naturalis illud petit ex se, vt species coniungi cum oculo, obedientialis vero non petit, sed habet non repugnantiam. In oppositum autem argentes sumunt argumentum ab entitate potentiaz obedientialis secundum se considerata, ad eandem consideratam non secundum se, sed vt subest eleuationi actu vel potentia, vt si arguerent ab igne secundum se, ad ipsum vt subest concursui generali Dei.

§. 159. Tertio obiicit P. Vazquez 1. part. tomo 2. disputat. 176. capit. 3. quia effectus, qui ex sua natura non pendet ab una causa, non potest diuinitus ab ea pendere, ergo gratia, verbi gratia, non potest physice à Sacramento produci. Probatur antecedens, quia si modo dependet, debet esse per aliquam mutationem factam in gratia, hæc autem

Aaa autem

autem fieri non potest, ergo. Nego antecedens: ad probationem respondeo, id fieri per modum nouum dependentia, qui si sit generatio, recipitur in subiecto, in quo recipiter terminus, qui modus dependentia potest oriri à D E O principaliter, & minus principaliter ab instrumento licet huic nulla formalitas in effectu respondet, sicut P. Vazquez cum aliis Thomistis concedit calorem influere in ignem. Porro illud antecedens esse falsum probatur: quia accidentia Eucharistia non pendent ex natura sua à D E O per creationem; & tamen pendent de facto & miraculose, quod per modum nouum dependentia fieri, quid vetat?

S.160. Tandem obiciunt alii: se hoc vicino argumento negare, quia non percipiunt, quo pacto gratia continetur in aqua, & Angelus in ligno. Sed in questionibus de potentia absoluta Dei, id est valde periculosum argumentum; sive namque negari posset mysterium Eucharistia, quia vix capimus integrum hominem puncto claudiendi visibili. Oportet igitur claram contradictionem afferre, seu captiuare intellectum in obsequium omnipotentiae Dei. Verum autem creatura possit assumi, ut instrumentum creationis? disquiram disput.

12. Vnum animaduerte, quando ex peculiari effectus ratione repugnat, tunc esse negandum concursum potentia obedientialis: aqua enim, verbigratia, non potest concurrere ad actus vitales modo vitali, potest tamen modo mortuo.

SUBSECTIO III.

Quid sit formaliter potentia obedientialis?

S.161. Probata existentia potentia obedientialis; superest explicandum, quid sit.

Potentiam obedientialem admittunt plurimi auctores: sed ea exponunt varie. Franciscus Zumel arbitratur eam esse non repugnantiam creature ad obediendum creatori: quam sententiam nonnulli imponunt Capreolo in i. dist. 42. quæst. 2. S. Ad argumentum aureoli, sed immixtio ut patet S. 179. Ad-

uertere sermonem esse non de causalitate activa, aut passiva, sed de virtute causativa constituta in actu primo.

S.162. Impugnatur ergo, primo evidenter in potentia passiva, quæ est ea potentia, quæ dicitur *patiens*, quando passio exercetur: sed quando exercetur passio gratia, aut actus vitalis supernaturalis, substantia animi, & intellectus dicitur *patiens*, non vero non repugnativa, ergo substantia animi, & non repugnativa est potentia passiva. Maior videtur clara: quia nihil agit nisi potentia activa, nec patitur nisi passiva: ratio à priori, quia actio aut passio sunt rationes formales potentia actiua, & passiua, & actus secundus illarum. Minor est clarius: quia anima dicitur grata, & recipere gratiam: item intellectus credit, & voluntas amat. Dices id fieri per solam non repugnantiam. Contra, vel hoc responso significatur, necessariam esse non repugnantiam, quod certissimum est etiam in potentia naturali: vel significat non repugnantiam esse ipsam rationem constituentem potentiam: quod terminus repugnat; quia potentia vel sumitur pro principio agente, & paciente ut *quod*, hoc autem est anima, aut Angelus, quia non repugnativa non amat, sed Angelus: vel sumitur pro ratione formalis proxima concurrente ad actionem, aut passionem, ut calor est ratio calefaciendi, & quantitas dicitur ratio per quam compositum recipit qualitates: quod item est falsum: quia intellectus est, qui credit ut *quo*, quia non repugnativa, cum nihil sit, non potest physice influere in effectum posituum.

S.163. Secundo impugnantur, quia receptio penderet ab aliqua potentia physica receptiva, quo sit in potentia proxime recipiendi, sed non repugnativa non constituit physice potentiam proxime recipiendi capacem, ergo: minor patet, quia non repugnativa; nihil est physice existens in tua sententia.

S.164. Tertio impugnantur in potentia actiua: quæ sit, actus primus agendi, sed non repugnativa non potest esse actus primus agendi; ergo: probatur minor, quia actus primus est actualitas existens extra causas, (ut extermis patet,) sed non repugnativa præcise, non est actus existens physice extra causas, ergo. Confirmatur quando

quando volūtas concurrit libere ad actum per auxilium extrinsecum tunc ipsa concurrit immediate, quia D E V S non concurrit modo vitali. Rogo vnde oriatur illa vitalitas nisi ex potentia, vitali modo in actum influente. Idem est, quando concurrit cum habitu (vt ostendi subsectione, prima.)

§.165. Alij opinantur potētiam obedientiam esse qualitatem supernaturem inherētentem instrumentis: alijs motionem: alijs fluctuant, nec sibi constant, iam motionem adstruentes, iam non. Impugnant utriusque in potentia obedientiali passiuam, à qua pendet illa qualitas vel motio, quæ ad illas recipiendas non concurrit per potentiam naturalem, quia iam qualitas, & motio essent naturales, naturalisque potentia, & non obedientialis: nec ad illas concurrit per potentiam supernaturem, quia de hac gratiō recideret difficultas, ergo per potentiam obedientiam physice recipientem illam qualitatem, & motionem. De hac ergo potentia obedientiali, ex qua educitur ista qualitas, rogo quid sit? Et hinc ad recipiendas istas qualitatem & motionem supernaturales sufficit ens naturalis cūm concursu extraordinaria D E I, quidni & ad receptionem gratiæ? Secundo, quia unio hypostatica non recipitur in actu media qualitate, vt qualitas dictum recipi media quantitate, quod fieret si potentia passiva esset illa qualitas: quia effectus recipitur media potentia recipiente. Id autem absurdipatet, quia illa unio esset per accideb̄s, quia immediate recipetur in accidente. Tertio, quia intellectus vitaliter recipit fidem, ergo in se immediate.

§.166. Quarto impugnantur in potentia actiua: ostensum est enim supra voluntatem simūl cūm habitu influere in actus supernaturales, ergo ab ipsis eorum entitatibus oriuntur actus similiter ab habitu. Sed potentiaz concurrunt immediate per obedientiam, ergo obedientialis potentia non est qualitas ab illis distincta. Quinto, quia illa motio, aut qualitas, aut est spiritualis, aut materialis. Materialis esse non potest, quia tam improportionatum relinquit instrumentum, quam antea. Motio autem non habens connexionem cūm effectu non re-

quiritur in instrumento (vt patet ex sectione 11.) spiritualis esse non potest: quia illa ex natura sua per te petit fieri & esse cum dependentia à causa materiali, quia per te conuenit rei materiali, ea enim ratione quantitas est materialis, quia ex natura sunt inhaeret materiæ. Confirmatur, quia nullum relinquit vestigium ad probandum solam animam rationalem esse spiritualem, quia id colligimus ex independentia à materia, sed per te res dependens à materia est spiritualis, ergo & formæ substanciales erunt spirituales. Maxime in opinione Thomistarum afferentium, formas perfecti viuentis esse indivisibiles; tunc neq; ex diuisibilitate, neq; ex dependentia à materia potest colligi earum materialitas: quod si dicas, eas formas esse diuisibiles. Respondeo istam qualitatem esse etiam diuisibilem propter dependentiam, quam habet à pluribus partibus materiæ.

§.167. Dices, eas formas esse materiales, quia ex natura sua pendent à materia: at vero potentia obedientialis non pendent ex natura sua à materia, ergo non est materialis. Nego minorem: res enim supernaturalis potest ex natura sua pendere à re naturali, & ab illa specificari, non minus, quam res naturales. Habitus enim Fidei, & Charitatis dependent & specificantur à potentia vitali, ergo similiter illa potentia obedientialis, quam tu fingis, erit materialis, quia ex sua natura non minus pendent à materia, quam quantitas.

§.168. Dices, actum intellectus de potentia absoluta posse à lapide pendere, cum sit spiritualis, ergo similiter illa potentia obedientialis. Sed nulla est consequentia, quia illud non conuenit intellectui ex sua natura, sicut per te conuenit potentia obedientiali ad eum modum, quo quantitas non est subsistens, quia licet in Eucharistia subsistat, non ei conuenit ex sua natura. Quia vero animus rationalis ex sua natura est independens à materia, ideo simpliciter est subsistens, ergo similiter illa motio erit materialis, quia ex sua natura pendent à materia.

Sed aiunt, res naturales permanentes à materia pendere, secus illam qualitatem. Contra, quia si eo modo, quo per se pendent à materia, erit quid?

corporeæ, quæ successiue, & hæc illa permanentia fit, est materialis, quia pendet à materia ex natura sua. Secundo, quia illa qualitas etiam est permanens, cum tamdiu durarit in Christo, & in Sacerdote duret.

§.169. Deinde arguo, quia humanis instrumentis nihil præsumum imprimitur, ergo neque diuinis : de quibus proportione ad humana est philosophandum. Oppositum enim nulla ratione probatur ; Antecedens probatur, tum ad hominem, quiaphantasmati per te concurrenti instrumentaliter ad speciem intellectus , nella inprimiuntur motio, neque calori concurrenti ad ignem, sed tantum requiritur coniunctio principialis: tum, quia illa motio, si est accidentalis, est tam improportionata , quam ipsum accidens : substantialis autem esse non potest, quia accidenti nulla inest substantia, & si requiritur motio substantialis ad ignem, ergo instrumentis , quibus producitur viuens, debet præberi motio substantialis vitalis, & equina ad equum, quod est ridiculum. Instrumento artis imprimitur impetus; quia illud instrumentum non iuuat nisi per motum localem, & cum ipsum sit inangustatum, tantum potest illum motum pati : Inde tamen ad cætera instrumenta nullum sumitur argumentum.

§.170. Est igitur potentia obedientialis non aliqua motio, neque qualitas; sed substantia ipsius rei connotans extraordinarium concursum DEI volentis cum illa concurrere ad opus aliquo pacto supernaturale: cuius explicationem vide supra disputatione 8. sectione 9. à §.117. quam sententiam de potentia obedientiali passiuam docet Capreolus supra in 1. distinctione 42. questione 1. versiculo. Ad argumenta Aureoli ad primum his verbis: *consimiliter dico, quod potentia obedientialis receptua, quam Deus indi-*

dit in materia, non est aliud, quam essentia materie secundum rem, sed tamen secundum rationem addit respectum ad potentiam actiuan Dei. Tota potentia passiuam in recto significatur, & est essentia rei eleuata: at in obliquo connotatur omnipotentia Dei, non vt receptua, sed vt principium , à quo recipitur effectus in materia. Differt à potentia passiuam naturali; quod hæc respicit voluntatem sibi debitam, obedientialis indebitam. Actiua autem potentia est entitas eleuata, non sola, sed simul cum habitu supernaturali, aut voluntate eleuante, & quibus duobus conflatur integrum principium actuum , vt proportione pater in naturalibus. Potentia ad istam coniunctionem est in re naturali non repugnantia, vt ostendit disputat. 8. sectione 9. facta autem coniunctione elevationis & rei eleuatae, utraque immediate concurrit, quod forte voluit Zumel: nec dissentit in re Pater Suarez , quem vide tomo primo in 3. part. disputatione , 31. sectio. 6. hæc sufficiant.

§.171. Quæ potentia est substantialis, aut accidentalis, naturalis, aut supernaturalis, prout fuerit res, in qua est, si est in substantia est substantialis, &c. quæ concurrit ut naturalis vel accidentalis, si ly, ut reduplicet supra entitatem, per quam concurrit, quod est dicere in aliquibus entitatem potentiaz obedientialis esse naturalem, ut in anima, in aliquibus accidentalem , ut in calore, quia anima est substantia, & calor accidens, & hæc potentia non distingui ab iis rebus, in quibus inest, semper autem concurrit, ut supernaturalis, si ly, ut reduplicet supra ipsum concursum, seu causalitatem, id est, ipsam causalitatem potentiaz obedientialis esse super sui naturalem.

[*]

DIS-

DISPUTATIO X.

De causa prima.

DPrincipium efficiens diuiditur in primum, & secundum, sive in increatū, & creatū; agimus de increatō, de cuius existentia vide Patrem Suarez. 2. metaphysicā disputat. 29. per tres sectiones. Molinā 1. p. q. 6. art. 3. Vazquez ibidem disput. 20. Valentīnam tom. 1. disputat. 1. q. 2. punct. 3. è quibus paucā de sumam nostro instituto admodum necessaria.

SECTIO I.

Vtrum, & quid sit causa prima?

S. 1. Per causā primā intelligo, principium omnium rerum creatarum principium, quod à nullo aliō trahat originē: sive hoc sit vnum, sive plura, materiale, vel spirituale, necessarium vel liberum; nunc enim tantum inuestigamus eius independentiam à rebus omnibus, & omnium dependentiam ab illo: nam in omni motu recurrente est ad vnum illius primum principium. Qua in re sit primum argumentum diuina quedam Aristotelis verba hoc libro z.c. 4. text. 43. & 44. Sunt etiam (inquit) qui mundi huius, aliorumque omnium causam in casu referant, conuersiōnem enim, & motum cum qui vniuersum disinxit, & hunc ordinem rediget casu esse: & hoc sane admiratione maxima dignum est: quod enim animalia quidem, & plantas, neque esse, neque fieri a fortuna, sed aut naturam aut mentem, aut aliiquid aliud tale causam esse affirment, propterea, quod è cuiusque semine non quod via fiat, sed ex tali oliva, ex tali autem homo, cœlum vero, & ea, qua inter sensilia diuiniora sunt, casu effici censeant, taliumque eorum nullum, qualis plantarum, & animalium est, causam esse.

S. 2. Vnde arguo: tota hæc rerum creatarum vniuersitas non potuit casu esse, ergo prouenit ab aliquo principio, quod eā pro-

duxerit mente, & ratione. Consequentia negari non potest: Antecedens ab homine negari non potest: si enim nec domus, nec nauis, nec ciuitas, nec res minimæ, vt horarum, pictura, vestis, & calceus casu esse possunt, sed ab artifice, & non qualicunque, sed optimo, quis erit adeo excors, vt sibi persuadeat cœlorum motum, elementorum dissidium, & consensionē, animi rationalis productionem, perfectorum animalium mirabiles proprietates, non esse ab aliqua mente inditas? Cum hoc non ratione, sed fuste erit agendum. Vide disput. 20. metaphysicā sect. 2. Aristoteles autem libris de cœlo hæc sententiam mutasse videtur, cum cœlum dicit à nemine factum: (vt contra eum ostendam disput. 4. de cœlo.)

S. 3. Secundum argumentum sumitur ex clara repugnantia processus in infinitum in causis per se, quæ sic probatur. Si ad productionem Petri præcessissent infinitæ causæ, quarum vna esset tempore prior alia, non potuisset ad ultimam, scilicet eius patrem, perueniri, ergo nō præcessere infinitæ. Probatur, quia in infinito non est ultimum, alioquin non infinitum esset, sed finitum, quia ultimum est finis, & terminus numeri, tum, quia ascendendo ab ultima ad priores causas, non possumus infinitas numerare, neque ad primam venire, quia, infinitum successione pertransiri non potest, quia si pertransiretur, haberet finem, ergo descendendo per causas superiores ad inferiores, non possumus peruenire ad ultimam, quia eadem via ascenditur, & descenditur.

S. 4. Dices, infinitum posse habere ultimum dummodo non habeat primum, vt patet ut in actibus exterritatis, qui sunt infiniti, & licet non habeant ultimum, habent primum, tum quia si Deus creasset hominem ab extero, ille duraret infinite, quem tamen Deus posset annihilare in quavis parte temporis, quia contra infinitum non est unus terminus, sed duo, primum scilicet, & ultimum. Respondeatur negando antecedens;

Aaa 3 nam

nam ut habeat ultimum, opus est omnes partes pertransiri, quod repugnat, si sunt infinitæ; alioquin exhauriatur infinitum successione. Quod patet in ipsis actibus æternitatis, quibus nullum assignabis ultimum, immo nec primum propriæ loquendo, in quantum sunt infiniti, quia primum respicit secundū, & hoc tertium, &c. Semper respectu numeri finiti, & determinati, cuius affectiones sūt primum, secundum, & tertium. Infinitum autem non est numerus: Dicitur autem unusactus liber eorum, primus, quia ante ceteros fuit productus; non vero quod sit formaliter primus in illa infinitudine, quæ, quia numerus non est, primum non habet: at vero in casu argumenti sic descendendo à causis remotis ad immediatas, omnes transfeudo venietur ad ultimam, ergo eodem modo ascendendo ab ultima ad remiores, omnes transfeundo successione, saltem cogitatione, sicut realiter sunt omnes transitæ descendendo ad ultimam, venietur ad primam, & erunt finitæ. Patet consequentia, quia ea

en. vi. dicit Thebis Athenas, & Athenis Thebas;

en. viii. ppositum cernitur in actibus æternitatis.

...Inquam enim venietur ad unum, ultra quem non sint infiniti, at per te percur-

endo omnes causas motus, venietur ad u-

nus, ultra quam non est alia. Unde sequitur

omnes esse finitas: quia omnes sunt transitæ,

de quo disp. 18. ubi late probatur homines

sumpuisse initium ab aliquo principio non

hominem: item late ostenditur repugnantia

in infiniti successivi ab æterno: quia eo ipso,

quod nunc successione esset exhaustum, esset

infinitum. Illuc adi.

S. 5. Aduerte in multitudine infinita posse assignari primum, & ultimum respectu alienius multitudinis finitæ, sed non respectu totius; similiter in magnitudine. Ad illud de homine creato ab æterno respondetur, id repugnare ipsam causam in sententia assertione successionem extrinsecam, aut intrinsecam esse de ratione durationis creatæ, & hominem tunc duraturum; quod si duratio sit omnino indivisibilis, exemplum non est ad rem; quia ubi non est pluralitas rerum, non est prius, & posterius; hominem autem esse, æternum tunc nihil erit, quam existisse, antequam posset existere res successiva, & annullari, quando existit, aut potest existere. Cetero, in quo non reperitur infiniti per-

transficio, principium nec finis respectu pluriū; stet ergo repugnare progredi in infinitum in causis sibi succendentibus.

S. 6. Hinc vero probatur intentum, quia omne, quod est productum, ab alio producitur (ut patet ex terminis) ergo in huius productione sistendum est in uno producente improducto: quia huius producti non potuerunt esse infinitæ causæ per se. Hoc explicò: quia species hominis, verbi gratia, est producta, sed tota illa species non potuit produci ab aliquo individuo eiusdem speciei, quia, cum hoc includatur in tota specie, esset principium sui ipsius, ergo tota species producitur ab individuo alterius speciei, de hac specie rogo, vtrum sit producta? vel non? Si non est producta, habeo intentum: si vero est producta, de illius principio rogo finem productum? vel non? Si non, habeo intentum; si vero est productum, eandem questionem instituam, donec sistam in uno improducto, quia in infinitum ab iri posse, probatum §. 3.

S. 7. Dices multa esse improducta, quæ tamen non producunt. Respondeo hoc nihil ad rem esse, quia modo non inquirimus, vtrum possint esse plures dij? Sed inuestigamus unum primum principium efficiens à nullo factum, & ab ipso omnia facta.

Côfirmatur: tota species hominis est ens ab alio, ergo sumendo omnes homines existentes ex una parte, debet dari aliud principium, à quo existant. Dices nullum esse, quin sit ab alio homine eiusdem speciei, nec tamen venietur ad primum. Contra, omnes homines hucusque existentes fuerunt facti ab aliquo, recurre mente omnes illos, incipiendo à te ad tuum patrem, auum, proauum, &c. Certe illos omnes mente finies, sicut tempore finiti sunt, cum ergo nullus alius supersit, rogo illum ultimum, quem in hac serie inuenisti, quis efficerit?

S. 8. Est igitur argumentum: omnes res creantur ab uno primo principio, hoc autem à nullo alio dependet; ergo datur primum principium rerum omnium creatarum, ergo datur causa prima. Hæc sufficiant phisico instituto; De infinito ex professò disputabitur disp. 13. & 18. ubi probabitur aliquid ab homine distinctum determinasse materiam primam ad animam rationalem: & repugnasse generationes ab æterno:

no: vnde tota hæc doctrina liquidius con-
siderabit.

SECTIO II.

Vtrum causa prima influat im-
mediate in omnes cre-
aturas?

S.9. **D**vrandus in 2. distinctione 1. quæ.
5. numero 11. negat Deum imme-
diate concurrere in effectus causæ secundæ:
quam opinionem, minimum damnat erro-
ris Pater Suarez 1. metaphysicæ disp. 22. sect.
1. quia est contra communem scholasticorum,
ac Patrum sententiam. Cuius falsitas
omissis alijs rationibus minus efficacibus,
probatur primo ex Psalmo 138. vbi probat
Dauid omnia, diuinis oculis patere, quia De-
us ea omnia operatur. Ecce Domine tu cognoci-
sti omnia nouissima, & antiqua: si descendero in in-
fernū ades, si sum ptero pennas meas diluculo, &
habitauerō in extremitate maris, etenim illuc manus
tua deducet me, & tenebit me dexterā tua: vbi
expende ly etenim: non possum te latere in
celo, & inferno: quia tu illuc me deduces:
ergo homo non se mouet sine immediato
concurso Dei: nam deducere aliquem manu
illumque tenere, quid est nisi esse immediatum
principium motus, & quietis? nam ho-
minem accepisse esse à Deo non sufficit ut
dicatur Deus ducere hominem, quocum-
que moueat homo, sicut meus parens nō
me deducit. Igitur, quia Deus mouet ho-
minem latione, non potest homo alicubi latere
Dei: in quia omnia quæ Deus operatnr, o-
peratur per intellectum & voluntatem. Vide
clarissima testimonia apud Patrem Suarez
lib. 1. de concursu Dei cum voluntate, cap.
4. initio.

S.10. Secundo, quia nulla est entitas crea-
ta, cuius Deus non sit vera, & propria causa:
ergo Deus ad eam immediate concurrit: cō-
sequens patet effect. 4. disp. 8. vbi probauit
causam tremotam non esse propriæ causam.
Quod in præsenti confirmo: Demus à Sole
Petrum calefactum: & per eum calorem à
Petro conseruatum, alium produci in An-
tonio: & ab Antonio alium: quis dicet calo-
rem ab Antonij calore productum esse pro-
prie & in rigore effectum Solis? Ast ego sum
effectus meipræsum multo minus ero Dei.

S.11. Tertio, quia Deus non posset vniuer-
so prouidere; maxime prouidentia miracu-
losa, & extraordinaria, nisi ab illo res pen-
derent omnes immediate; ergo: probatur
anecedens: quia sine physico influxu non
posset Deus cohibere actiones causæ secun-
dæ, neque easdem imperare quia si ab illo
non pendent causæ in agendo; ipsæ agent,
aut non agent independenter à Deo.

S.12. Dices, Deum posse imperare, aut co-
hibere omnes actiones per extrinsecum im-
perium. quin in eas physice influat; vt ani-
malia per appetitum sensituum imperant
motum, aut cohibent partibus diuersis, ad
quem motum non influat physice appeti-
tus.

Hanc solutionem difficile impugnabis.
Aiunt aliqui eandem esse animam existen-
tem in appetitu imperante motum, & in par-
te illum exequente. Contra, in animalibus
imperfectis cernitur oppositum, nam cauda
colubri mouetur ex imperio appetitus exi-
stentis in capite, vel corde.

S.13. Alij dicunt, corpus habere natura-
lem sympathiam in suis partibus. Contra,
hæc sympathia fundatur in obedientia, &
sub ordinatione omnium partium ad appe-
titum, vt prouideatur toti animali, sed ma-
ior inclinatio est creaturæ ad obediendum
Deo, quam vni parti ad obediendum alijs,
quia magis pendet à Deo: ergo erit maior
sympathia. Tandem concipimus hoc obe-
dientiae genus per solum extrinsecum im-
perium: ergo præcise ex illo non colligitur
physicus influxus. Vnus autem partiū quid
refert? cum non sit ratio agendi, nec virtus.

S.14. Respondeo tamen, non posse com-
mode intelligi huiusmodi imperium, sine
aliquo immediato influxu partis imperan-
tis. Ad quod pono, quod ex Galeno docebo
disput. 16. de anima: cerebrum esse princi-
pium motus localis in animali; qui à medi-
cis dicitur *arbitrarius*, quia pendet ab appeti-
tu nam à cerebro deriuantur omnes nerui,
& medulla spinalis, quæ concurrunt ad mo-
tū; quia igitur illi nerui sunt immediati ce-
rebro, vbi res appetitus, in ipso inde mo-
tus, vel quia sit per neruorum impressio-
nem & dilationem, vel quia per rei nos de-
fertur virtus quedam, à fibras cari immi-
xtas, per quarum contractionem, & dilata-
tionem ducunt alijs fieri motus; quod patet

q. da

quia si neruus præcidatur, aut ligetur, nullus sit motus arbitrarius in ea parte, ad quā porrigebatur neruus præcisus, quod est signum dependentiæ, quam habet motus, vel ab immediato in fluxu ad contractionem nerui, vel ad illam virtutem traiectam per neruum, quæ impeditur scissione nerui. Quod si motus physice non penderet à cerebro, equidem imperaretur præciso neruo, nō secus, ac si non præcidererur. Neruus enim ea ratione oritur à cerebro, ut ipsi parerent motibus arbitrarijs: alioquin, quid referret non continuari, mediate, vel immediate cum cerebro. Demus neruum a grum prope cerebrum, sanum autem in catenis partibus: cur non moueret partes, cum illis sit fixus & sanus, nisi quia totus motus pendet à cerebro ut origine? Confirmatur: quia motus non pendentes à neruis non sunt arbitrarij, nec eos possumus imperare: non enim potest quis aures mouere pro suo arbitratu: signum est ergo neruos parere cerebro propter specialē coniunctionem cum illo: qua aliæ partes carent, quæ ideo non mouentur per sympathiam. Requirit ergo motus immediatam vniōnem nerui, & cerebri ad accipidēum physice aliquid requisitum ad motum, quem influxum Galenus vocat, irradiationem: alij spiritum vitalem: simile autem non reperitur inter Deum & creaturam. Vnde oportet Deo tribuere immediatum influxum physicum. Dices, fieri motum sine influxu cerebri, ut patet in cauda lacertæ dissecta. Respondeo, illum motum non esse arbitrarium, aut voluntarium, fieri autem per commotionem spirituum in cauda existentium, donec marcescant: nec contendo ad omnem motum requiri illum influxum, vel irradiationem, aut excitationem cerebri, sed ad motus, quos partes exercent ex imperio appetitus, & dicuntur arbitrarij.

§.15. Vnde quarto argumentor: quia tribuenda est Deo perfectissima ratio influendi in effectum, & quamvis prouidere posset alio modo, immediatus tamen influxus est omnium perfectissimus & maxime aptus ad prouidendum.

Dices, Deum posse, si velit, operari simul cum creatura, posse item cessare ab operatione. Contra primo, quia id Durandus negat expressè. Secundo Deus non potest velle

cretroram operari, quin velit concurrere, quia omnes creature motus sunt liberi Deo, non minus quam motus animalis sunt arbitrarij, & sicut non potest appetitus imperare efficaciter motum, quia præstet irraditionem illam vniuersalē; ita nec Deus, quin præstet suum generalem concursum. Ratio à priori, quia Deus non potest efficere, quin omne ens sit vere effectus ipsius, & proprie: nec vt pendeat res ab ipso remote, per accidentis, & imperfecte: sed per se, perfecte, & proprie: quamvis enim res sic dependens à Deo remote, esset ens per participationem, tamen non esset proprie, & perfecte participata à Deo, sicut ego à meo proaucto: non est ergo liberum Deo ita concurrere.

§.16. Nec rationes oppositæ quidquam valent: quod enim ait Durandus non posse Deum agere eadem actione, qua creaturæ, nec diuersa, est falsum, vt probabo sectio 3. neque hinc sequitur vlla imperfectio in Deo, quia licet non sit causa totalis, nisi in ratione causæ primæ, id non prouenit ex eius limitatione, sed ex summa bonitate, qua voluit suum concursum cum creaturis quasi partiri. Quod si tu hoc reputas imperfectiōnem, sane maior est imperfectio nullo modo concurrere: nam Deus solus potest producere creaturas, n̄c eget aliarum cursu.

§.17. Dices, in causa secunda continerion: mnes formalitates effectuum, ergo non requirit consortium primæ. Nego consequentiā: quia licet homo sit tam perfectus, quā alius homo, requiritur concursus Dei propter essentialē dependentiam, quam habet ab eo in esse, & operari: immo vero secluso concursu generali Dei, causa secunda proprie non est causa, quia per concursum generalem Dei completur in ratione causæ: posito vero hoc concursu, est proprie causa, nō indigens alio consorts in eodem genere, scilicet, causæ secundæ: in diuerso autem quid ni? sicut indiget concursu causæ materialis: itaque, quia effectus est etiam proprie Dei, petit oriri immediate à creatura & Deo.

§.18. Hunc concursum esse à Deo immediate virtutis, & suppositi, recte probat contra Ferraram P. Suarez supra a.n. 17. quia egreditur actio tam immediate à supposito diuino, quam à creato. Concurrit etiā Deus medio

ad hanc suppositum causa secundum, sed hoc non collit immediationem suppositi diu-

ni. 19. Deum non concurrere in genere materialis, est luce clarus: quia haec natura est per intrinsecam mutationem & propria entis incompleti: nec concurrence in genere causae formalis eadem ob causam. Quare est tam materialis, quam formalis & adhuc pendens de Deo ut genere & substantia. Videantur P. Suarez supra loca lib. 8. cap. 8. assertens hac de re nullum certitudo fas esse dubitare.

SECTIO III.

Utram causam prima & secundam eadem actione concurrant?

Nihil operatur Deus antecedenter cum causis secundis naturalibus, sed ipsis iam productis à Deo, cum omnibus principijs, & iam applicatis, vel in eodem loco, cum passo, vel in actu primo constitutis, simul natura & ratione D E V S cum illis inducit in effectum. Hic influxus in actu primo, est voluntas diuina parata cum homine concurrere, à qua voluntate causa secunda dicitur proxime potens: ut cum homo vult acquirere trabem, si solus nō potest, & illi adhuc socius, iam cum illo potest, licet nihil intrinsecum ei socius addat, quia potens dicit preparationem omnium necessiorum ad agendum, siue intrinseca sint, siue extrinseca: hac Dei voluntate possumus uti prout libuerit, non aliter ac si esset habitus noster, aut species impressa. Quare ait scriptura ignis, & aqua apposita sunt tibi, ad quod volueris porrige manum. Hic concursus Dei in actu secundo est ipsa Dei actio, per quam operatur. De qua inquit fitne à creaturæ actione distincta?

S. 21. Prima sententia sit, Deum concurreat ad effectum dupli actione: altera solius Dei quæ sit essentialis dependentia creaturaræ à Deo, & sit idem cum termino producto, altera actione creaturaræ & Dæi. Huius sententiaz meminit Pater Suarez primo de audijs capit. 3. numer. 3. in fine, quam merito censet improbabilem, tum, quia sine fundamento multiplicat actiones: tum quia, si actione solius Dei est creativa (ut à quodam audiui) & ex se sufficiens ad effectum, quorsum

idem effectus penderet à causa secunda per generationem, quia creatio & generatio, vel includunt, vel connotant modos contradictionis oppositorum, terminus enim creationis est ex sua natura subsistens, & generationis inherens. Præterea quis credat accidentia natura sua non pendere à subiecto? Dicebat ille, id fieri, quia virtus activa creata petebat influere in effectus. Contra: quia causa secunda non petit concurrere ad terminum creatum proprio, neque cum alia causa adiuncta: nullum enim agens creatum potest producere aut Angelum, aut animalium rationalem: nam res ex sua natura creabilis habet altioremodum modum, quo producatur, quā posuit ab ullo agente creato attigi: ergo nullum agens petit illam producere per creationem: ergo nec per generationem, quia, quando restat creabilis natura sua, non est ex natura rei generabilis: unde nec erit ex natura rei principium aliquod generatiū illius; nam generatiū & generabile sunt relata. Adde causam influere in effectum, quia effectus indiget natura sua concursu illius cause: quare ergo prius necessitatem in effectu, deinde vero virtutem in causa: at in effectu creabili non reperitur illa necessitas (ut patet in animo rationali) ergo nec in causa naturali, respondet virtus productiva illius, in actibus autem malis illa doctrina nō placet; quia si ponantur in sola qualitate, & hac intrinsece mala, mala erit ista doctrina.

S. 22. Inferebat autem ille, accidentia in Eucharistia subsistere eadem actione, quia prius conservabantur à solo Deo; perijisse concursum creaturaræ. Hoc autem est per absurdum; nam deficiente vera causa à priori, supplet Deus illius defectum influxu efficaciori, & potentiori, ut est in dubitatum apud omnes: ergo Deus non conservat accidentia in Eucharistię eodem concursu, quo ante, sed alio supplente prioris defectum.

S. 23. Secunda sententia, non constitue duas actiones ex parte Dei, sed unam propriam Dei; alteram creaturaræ; ita tamen ut actione Dei non terminetur ad actionem creaturaræ; neque creatura agat per actionem Dei, neque est contra; dependet tamen actione creaturaræ ab actione Dei, tanquam à coquitante. Huius sententiaz auctores ex antiquis vidi nullum; ex Recentioribus scio duos, sed qui pèdem retulerere, quia apud Theologos Durandis.

randisnaum sapuit hæc opinio. Quæ probatur primo: quia non probatur efficaciter actionem Dei, & creaturæ esse eandem. Verum cum netp hæc sententia efficaciter probetur, ab ea, vt à singulari discedendum cœsio, est enim in philosophia periculosa hæc argumētandi ratio: demonstrationes enim habemus per paucas, est autem nobilis ingenij communiorum sequi doctrinam, nisi vrgentis fundamento prematur.

§. 24. Secundo pro ea arguitur: quia eadem indiuisibilis actio non potest egredi ab agentibus specie distinctis: ergo. Distinguo antecedens, non subordinatis cōcedo, subordinatis, nego. Difficile enim crederem speciem impressam, & potentiam, & habitū diuersos habere influxus in actum. Tertio arguitur, quia eadem actio non potest esse transiens, & immanens: vitalis & non vitalis: ergo non potest esse eadem actio Dei & creaturæ. Distinguo antecedens: respectu eiusdem, concedo: diuersorum, nego. Nam si ut meus actus vitalis respectu mei est vitalis, quia à me procedit modo vitali, comparatione tamen Dei, non est vitalis, ita & actio quæ simpliciter est dicenda vitalis, quia actio mortua, vel non vitalis dicit negationē vitalitatis, quam negationem illa actio non habet, cum respectu creaturæ sit vitalis. Propositio autem negatiua vitalitatis, quia est universalis, redditur falsa, si vitalitas actioni oriatur ex aliquo capite.

§. 25. Quarto arguitur: quia melius saluat, cur Deus non concurrat ad peccatum formaliter. Negatur: quia actio prava hominis, licet non egrediatur proprie à Deo, per te tamen est vere dependens à D E O: sic autem idem argumentum fit contra tuam sententiam, vel non est vere dependens à Deo: sic vero recidis in Durandi opinionem, quia nulla actio creaturæ vere dependet à Deo.

§. 26. Verior sententia asserit, Deum & creaturam unica indiuisibili actione cōcurrere ad effectum. Quam sequuntur omnes nostræ familie Doctores, præsertim Pater Suarez disput. 22. metaphysicæ sect. 3. num. 2. pro qua refert Diuum Thomam, & alios. Probatur primo: quia eadem actio potest egredi à diuersis agentibus subordinatis, vt eadem actio est extrinseca agenti, & intrinseca passo, & termino, cur ergo negabitur

Deo? Secundo, quia actio creaturæ vere pēdet à Deo tanquam à causa per se, sed non potest dependere per aliam actionem, quia ad actionem non datur actio, ne sit infinita progressio, ergo depēdet per seipsum à Deo, tanquam ratio agendi, patet consequentia, quia causa per se, & proprie, causat aliquid, vel tanquam terminum causatum, vel tanquam viam, & rationem causandi talerum terminum.

§. 27. Confirmatur: si actio dependet à Dei actione tanquam à comitante, non est dependentia effectus, neque causalitatis à sua causa per se, ergo illa dependentia tanquam à comitante non sufficit: probatur antecedens, tum, quia etiam concursus ille Dei pēdet à concursu creaturæ tanquam à comitante, & tamē creature non est propria causa illius concursus, tum, quia etiam in viuentibus, quæ sibi certam quantitatem determinant, pendet una pars ab alia, tanquam à comitante, & conditione, sine qua non, nec tamen quis dixerit propterea unam partem viuentis esse causam alterius: tum tertio, quia illi duo concursus mutuo essent sibi proprie cause in eodem genere, quia inuicem pendet vt à comitante. Ratio à priori conclusionis est: quia in opposita sententia neque Deus influeret in actionem creaturæ, neque creatura in actionem Dei: nam influere est rem dependere à sua causa per verum influxum, sed actio Dei per te non esset influxus in actionem creaturæ, neque actio creaturæ esset influxus Dei, quia per te non est actio Dei, ergo actio creaturæ non dependet per se à Deo.

§. 28. Confirmatur, si dependentia à comitanti est vera dependentia, supponamus duas partes viuentis, verbi gratia, medietates cordis, ita produci, vt altera à solo Deo, altera à solo animali producatur, tunc vere vtraq; pars penderet à Deo, sicut per te modo pendet vtraque actio: ergo ex vi dependentia creaturæ à Deo non requiritur vt res omnes creaturæ hant proprie à Deo, quod si in exemplo posito hoc est absurdum, sicut vere est, vt in errore Durandi (idem) erit in sententia, quam impugno.

§. 29. Observa cum P. Suarez supra, quorundam loquendi modum aientium, actionem creaturæ pendere ab actione Dei: quia illi vocant actionem Dei internum Dei voluntas-

Iuntatis actum, quo Deus vult producere effectus: in quo sensu solent affirmare Diuus Thomas, & alij, actionem Dei non distingui ab ipso Deo, in eo etiam sensu actio creaturarum, & ipsa actio creata Dei dependet ab actione interna Dei, nam omnis effectus dependet à voluntate Dei. Placet tamen enucleare concursum istum Dei per voluntatem. Ac primum, Deum non habere actionem physicam transiuntem, quæ terminetur ad actionem creaturæ fateri tenentur, quotquot negant physicas prædeterminationes. Nam illa actio esset physica prædeterminationis: quia illa esset à solo Deo, aliquo modo antecedens actionem creaturæ: esset enim causa, cur existeret à priori actio creaturæ: iam enim dixi, terminum existere, quia existit actio. Confirmatur: si illa actio oriaretur à qualitate impressa à Deo libero arbitrio, esset prædeterminationis, vt patet, ergo etiam orta ab interna voluntate Dei: quæ est principium illius actionis, & non est magis in potestate arbitrij creati, quam esset illa qualitas. Itaque negantes prædeterminationes, eam actionem negabunt consequenter. Immo actio creaturæ ab illa sola fieret in generali causa efficientis.

Secundo, quia actio creaturæ esset formaliter actio Dei, ergo non esset necessaria alia: probo antecedens: Deus attingeret actionem creaturæ vt actio est, ergo per illam produceret terminum. Consequentia sepiissime à me probatur, quia non attingimus terminum physicæ, nisi in quantum attingimus actionem, quæ est physica termini attingentia: antecedens probatur, quia actio Dei terminaretur ad actionem creaturæ sub specifica eius differentia, vt distinguitur à rebus alijs, sed sub isto conceptu est actio, ergo terminaretur ad actionem vt actio est, ergo vt est ratio producendi terminum. Ratio à priori, quia sicut unio non eget alia ratione, ita nec actio alia: quia ipsa, per suam essentiam est dependentia sui, & sui termini ab agente, & sicut alia actio Dei per se dependet à Deo, ita & actio creaturæ. Dices actionem creaturæ attingi à Deo, vt actio est creaturæ, non vero vt actio Dei. Contra actio creaturæ physicæ attingitur à Deo, & creatura, vt actio termini, ergo à DEO & creatura attingitur vt productio termini, ergo terminus per illam attingitur physicæ à

Deo & creatura, ergo per illam producitur à Deo & creatura. Attingi enim actionem per aliam nihil obest: si enim ego actione una præproducerem meam calefactionem, mea actio calefacere per calefactionem, sicut ego nunc calefacio: quia ad hoc tantum requiritur physice attingere actionem in genere causæ efficientis: nam semper attingitur vt actio, siue sit sine noua actione, siue cum illa: ergo Deus per illam actionem præceret effectus causæ secundæ.

§. 31. Nec item Deus habet voluntatem aliquam, quæ sit ratio formalis agendi. Primo, quia ostendam disput. 12. id universim repugnare. Secundo, quia illa actio non terminaretur ad actionem creaturæ propter eadem argumenta, quibus §. 29. probauit actionem Dei non terminari ad actionem creaturæ: nam per actionem creaturæ ageret Deus. Nec item illa actio Dei terminaretur ad eundem terminum, ad quem actio creaturæ, quin terminaretur ad eandem actionem creaturæ, quod probatur ijsdem argumentis, quibus §. 23. impugnauit duas actiones, alteram Dei, alteram creaturæ. Adeo præterea Deum nullo modo fore causam actionis creaturæ, quia circa illam non haberet voluntatem, nam voluntas Dei non est actio Dei per te ad actionem terminata, quia ad actionem non datur actio: alio autem modo non vult Deus creaturas efficaciter, nisi eas volendo, cum ergo Deus non velit actionem, non erit efficax causa illius. Item hoc genus actionis negare tenentur, qui negant physicas prædeterminationes. Itaque habet Deus voluntatem terminatam ad nostras actiones, & earum terminos, quæ voluntas non est formaliter actio, sed est principium, à quo dependet actio nostra, vt quo, & eius terminus vt quod, quemadmodum actiones nostræ pendent à voluntate creatura, de quo recedit sermo sect. 4.

§. 32. Dixi §. 20. hominem posse vt pro suo arbitratu concursu Dei, non aliter ac si esset habitus inhærens. Videatur P. Suarez supra sectione 5. quomodo Deus illum offerat, vbi probatur Deum nolle efficaciter antecedenter nostros actus liberos, sed videns per scientiam medium ad quos actus voluntas creata se inclinatura esset positis omnibus requisitis, voluit supposita hac scientia concurrere cum ea voluntate ad eos actus,

paratus concurrere ad oppositos, si ipsa vellet, quod sequentia explicabo.

SECTIO IV.

Vtrum causa prima determinet individuationem effectuum?

S.33. **Q**uestio est: quidnam sit in causa, cur applicatis his numero causis, hoc tempore, loco & alijs adiunctis, cur (inquit) oritur hic effectus potius quam aliis.

Gregorius de Arimino in 1. dist. 17. q. 4. art. 2. ad 7. & dist. 35. q. 1. art. 1. docet gradus intensionis esse omnino similes: hunc autem esse primum, illum secundum, & alium tertium, illis contingere ex voluntate Dei, qui voluit ut hic produceretur, posterius, cum prius posset produci. Gregorius, ergo docet aperte individualizationem illorum effectuum hic, & nunc ex his causis oriri, non ex natura causarum, & effectuum, sed ex sola voluntate Dei volentis ad hunc concurrere effectum potius, quam ad illum. Quam obrem mihi accedit mirum, nouam accidisse hanc philosophandi rationem Patri Vazquez. Eam securius est Pater Suarez disputatione 5. metaphysicæ sectione 3. numer. 34. asserens oppositam sententiam multis viris doctis visam esse difficultem creditu, quia determinatio individualiorum videtur reduci ad solam temporis circumstantiam. Et scilicet 6. à. numero. 6. idem ait de anima rationali, eius individualizationem non sumi per ordinem ad alias determinatas materias partes. Cui sententia adstipulatur Tolerus 3. de anima quæstione 18. conclusione 2. & 3. quod de ceteris formis ipse P. Suarez docet aperte, eadem sectione 6. a. numero 9. etiam tamen P. Suarez sequatur sententiam Gregorij hac in parte, ab eo tamen descendit in opinione de prioritate, & posterioritate gradu qualitatis, quia opinatur eos esse dissimiles, & unum natura sua ponit ante alium, nec in hoc potest argui à P. Vazquez ut desertor consequentia, quia Gregorius rationem reddit communem omnibus effectibus intrinsecè similibus, quam libens P. Suarez admittit, negat tamen primum & secundum gradū qualitatis esse similes: in quo nulla est desertio consequentia: opinionem eadem vniuersale sequitur Collegium Combricensis hoc lib. 2. c. 7. quæst. 15. a. 2. & 1.

de generat. cap. 11. quæst. 1. art. 3. multique philosophi recentiores non indocti, quam à P. Leonardo lessio defendi me memini vidisse in disputatione de prædestinatione Angelorum, & hominum, quam animaduerti, postea vero, cum locum quererem, non inueni: hanc opinionem arbitror esse veriorē: quam sic explano.

S.34. Causa creata ignis, exempli gratia, applicatur huic manui in hoc loco, hoc tempore, & omnibus alijs adiunctis antecedenter desideratis ad calefaciendum. Dico, istū ignem ex se cum ijs omnibus circumstantijs habere virtutem ad calefactionem ut octo, ex se tamen in ijs circumstantijs non continentur, hanc numero calefactionem ut octo in particulari, nec illam: sed ex se esse in differentem ad omnes calefactions ut octo: quæ in eius, & subiecti potentia continentur: ad omnes (inquit) non collectivite, ita ut possit illas exercere simul in eo subiecto, nec plures, nec duas. Non enim potest nisi unam solam typem elicere, sed indifferens ad omnes duiusque, ita ut nulla perat in particulari, sed omnes indifferenter non magis hanc quam illam: eius enim virtus hic & nunc applicata tam conaturaliter elicit hanc quam illam; si velit Deus ad eam concurrere. Dico præterea, hanc indifferenzæ determinationem debere tolli voluntate causæ primæ parantis concursum ad hanc calefactionem, non vero ad illam.

S.35. Dices, causam primam determinari à secunda ad speciem astus: ergo ipsa non determinat secundam ad individualizationem, quia individualizationem continet speciem, & sic causa prima determinaret secundam ad speciem. Aduerte, determinationem explicari propositione causalí, verbi gratia, Deus, & ignis concurrunt ad calefactionem: concursus Dei ex se in actu primo est indifferens ad calefaciendum, & infrigidandum, unde in solo Deo ut est præcise causa vniuersalis, non intelligimus, cur eius actio esse debeat calefactionem potius, quam infrigidatio: unde non dicimus hanc actionem esse calefactionem, quia oritur à Deo, nam & infrigidatio oritur à DEO: at vero ignis ex se est determinatus ad calefaciendum: nec enim est indifferens ad infrigidandum, & dum concepiimus ignem petentem, concursus Dei ad calefaciendum, intelligimus eos concursus esse ad cale-

calefaciendum. Ecce hæc vera causalis, *hæc actio est calefactio, quia oritur ab igne, & sic determinatur voluntas Dei per calorem, vt velit cum eo concurrere ad calefaciendum.* E contra vero hæc individua calefactio, hic & nunc non oritur ex aliquo determinato ignis conceptu, sed ex voluntate Dei parata ad illam, & non ad alias. Vnde ad argumentum, negro consequentiam.

S. 36. Ad probationem respondeo, speciem posse sumi ut contrahitur singularitate ad compositionem individui, vel in sua latitudine complectente confusæ omnia individua, vel rationem communem: sic causa prima determinat conceptum speciei, vt contrahitur ad singularitatem: quia omnes gradus superiores sunt à parte rei idem cum individuatione, non tamen determinat speciem formaliter sub conceptu communi. Nam, quia Deus vult concurtere concursu generali cum igne, tenetur concurrere ad aliquam calefactionem in communi, ita ut illa actio non possit esse alia, nisi calefactio, quod est DE V.M igne determinari quoad speciem: at vero non cogitur igne, vt sit hæc calefactio potius, q̄ illa; sed quæ illi libuerit, & hoc est ignem à Deo determinari quoad individuum. Hæc, quæ dixi de causa necessario operante, dico de libero arbitrio creato comparatione earum actionū, quas operatur sine illarum electione, vt in cursu patebit.

S. 37. Sic igitur explicata conclusio, probatur primo quia ignis in se virtutem habet ad plures calefactiones: eius enim essentia secundum se considerata æqualem ordinem dicit ad illas: nam illæ essentialiter continentur in potentia ignis, quas successivæ potest exercere: matus item, cui applicatur, secundum se considerata, indifferens est ad plures calefactiones ab eodem igne recipiendas, quas recipere potest successivæ: locus item non determinat causam actiū, aut passiū ad aliquem calorem potius, quam ad aliū: tum quia locus nec est operatiū caloris, nec confert igni virtutem actuam, tum quia in eodem loco possunt esse plures calores: tempus autem non determinat causas ad hunc effectum: tum quia locus nec est operatiū caloris, nec confert igni virtutem actuam, tum quia in eodem loco possunt esse plures calores: tempus au-

tem non determinat causas ad hunc effectum: tum quia tempus est valde extrinsecum, nec imprimis aliquid causis: tum quia non est operatum: tandem, quia si alias calor in eo produceretur, quid interferet temporis? quod ex se non respicit calorem, nec calor tempus, cum in diuersis posset existere: ergo nihil est creatum, quo datur quæ causas secundas ad hanc numero actionem. Consequentiam arbitror euidentem; quia si nulla singularis causa petit determinate effectum, sed omnes sunt indifferentes, unde roti collectioni orietur hæc determinatio? Antecedens autem satis videtur probatum.

S. 38. Dices, tempus requiri ad productionem effectuum causarum secundarum, quæ pendent à motu cœli tanquam à causa vniuersali, hanc vero partem motus non posse concurrere nisi ad hanc actionem. Contra primo, tempus formaliter consistit in motu cœli, sed motus non est principium influendi in effectus aliarum causarum, ergo iste effectus non est effectus temporis: ergo, quantum est ex parte sui, non petit magis hanc temporis partem, quam aliam. Confirmatur: hæc numero actio potuit produciab his causis aliò tempore, saltem de potentia absoluta, ergo hæc non est dependens effectus ab hoc tempore: quia nisi in illo, non posset esse de potentia absoluta. Antecedens patet in Christo, cuius anima, & vno hypostatica, & vno essentialis decreta fuerunt à DEO abstrahendo ab hoc tempore, quia aliqua circumstantia temporis cecidit in patrum merita habita ex gratia per Christum, vt ostendi in 3. part. dispu. 16. sectione 2. ergo actio ex se non petit magis hoc tempus, quam illud. Motus est applicatio astrorum, quæ illo circumaguntur ad diuersa spacia respondentia diuersis terræ partibus: at vero inferiores actiones pendent à qualitatibus cœlestibus; à motu vero tanquam ab applicatione; & sicut iste calor hic & nunc non producit diuersam actionem si applicetur ligno, manu dextra, vel sinistra, ita nec lux cœli si applicetur subiecto hac vel illa temporis parte.

S. 39. Contra tertio: Multæ actiones humanæ pendent à Cœlo remote, & indirecte: directe autem à solo Deo, & anima. Illæ

vnde sunt diuersæ, ex diuersis temporibus? Deinde intellectus Angeli non pendet à motu, aut influxu cœli: de illa determinatione ad individuum, ergo vnde oriatur? Adeo, cur hic, & nunc voluitur cœlum hoc numero motu? cum sint possibles infiniti alij, quibus moueretur. A tempore autem imaginario res inferiores pendere esset imaginatio; tempus enim imaginarium, cum nihil sit, non est causa rerum, nec est nisi apud eum, vt sit tempus reale: & quidem vt dicuntur esse cati Augustales, quia oriuntur Augusto, & fructus verni, & hyberni: ita essent Angeli autumnales, qui non nisi autumno pterent produci, alij in eunte vere, alii hyeme, quæ quam sint philosophica ipsi viderint: & impugnantur in Christo, qui postquam absolute fuit productus, & visus existere, & bone operari impetravit matris suæ merita, quibus disponeretur ad illum tali die, ac loco concipiendum, quod si Deus uno instanti ante aut post mundum produxisset, non hunc, sed aliud produxisset: quod si hæc sc̄emina non se dispositusset ad concipiendum Christum hoc die, vt potuit, non conceperet hunc Christum, sed aliud.

S.40. Secundo argumentor in materia prima: quæ in prima molitione mundi creata est sub forma elementorum, & non sub forma viuentium, cui in prima productione non fuit magis connaturalis forma aquæ, quam leonis; vt enim Deus alio die ex ea in materia generauit leonem, quid contra illam faceret, si primo instanti id fecisset, maxime cum eadē materia sub diuersis formis persevereret, arbitrorque ridiculum opinari, materiam primam in fieri dependere ab hac forma, in conseruari autem ab alia. cum productio, & conseruatio sint eadem actio, & materia æqualiter respiciat omnes formas. Idem argumentum est de animo rationali, qui in prima creatione informat corpus exiguum, quo aucto, idem conseruatur. Demus autem duo corpora simul æqualiter disposita in eodem instanti reali: duas animas à Deo creari, cur hæc anima erit hoc corpus potius, quam illud? et viceversa que illi sit aptum. Demus autem in corporculum gibberam, aut simum, erraticam aliquam anima, quæ secundum se petat illud corpus, ita ut corpus rectum esset con-

tra eius inclinationem: nihil deest nisi ut cōsideremus animos gibberos, simos & coquiles. Cum igitur corpora defectuosa careant perfectione naturali, non possunt animæ ad illa ex se determinari. Vnde si corpora essent aut maiora, aut minora cum materia requisita ad organorum perfectionem, animæ melius in illa infunderentur; & cum corpus in prima conceptione est trium palmarum, exempli gratia, si in illo instanti esset, aut minus, aut maius posset idem animus informare. Si maius patet quia tempore sequenti id facit: si minus, quia illam quantitatem pono non esse minimum quod sic. Idem confirmari posset in anima Adami, quæ, cum sit eiusdem rationis cum nostra non petit natura sua corpus ita dispositum extra uterum: sed organizatum in utero: & ut Deus creauit Adamum, posset & me, & ut ego genitus sui, potuissest Adamus.

S.41. Idem patet in libero arbitrio, quod non potest libere præferre hanc actionem alteri: quia eam non cognoscit, & quidem voluntas repræsentatio illi obiecto potest illud aut amare aut odiare: ad quod non eget cognitione reflexa amoris, & odij, sed tantum directa cognitione bonitatis, & malitiae: item potest intra latitudinem intensio-nis, quam cognitio patitur, illud intense, vel remissè amare, aut odiare: nam sicut totus amor est in eius potestate, ita & quævis determinata pars intensiois aëtus eiusdem: quia ad id sufficit sola bonitas obiecti cum modo illud indifferenter repræsentandi: at vero quo principio moueri potest ad præferendum actum hunc amoris alij amoris eiusdem speciei? Cum igitur voluntas ab aliquo determinetur ad hunc actum hic & nunc: dico id oriri à voluntate Dei: quæ videns voluntatem hic, & nunc esse indifferenter ad amorem, & odium, parauit concursum generalem ad hunc amorem & non aliud, & ad hoc odium, & non aliud, ita ut sint in eius potestate hic amor, & hoc odium ad ea exercenda vel non: non tamen ad præferendum hunc amorem aliis amoribus, sed ex suppositione quod amet, erit hoc amore.

S.42. Dices, ergo Deus est causa peccati, quia ipse est causa, cur oriatur hoc peccatum potius, quam aliud: & sicut calor est cau-

est causa, à qua oritur calefactio formaliter, quia est determinativa concursus Dei ad calefaciendum, ita voluntas Dei erit causa huius malitia, quia ad eam determinat voluntatem humanam: estque hæc bona causalis, *hæc malitia oritur nunc, quia Deus vult eam.* Nego consequentiam: ad probationem respondeo à Deo ex lege causæ liberæ creatæ parari concursum generalem ad aliquam actionem malam huius speciei: quo posito, quid refert eam parari ad hanc potius, quam illam. Semper enim paratur ad illam indifferenter cum dependentia ab eius consensu. si velit ut ei concursu, item & cum exhortatione, ne eo male vertatur. Ad probationem respondeo, Deum non esse causam, ut oriatur formaliter hæc malitia, sed ut oriatur iste actus, ex suppositione, quod homo velit male operari. Et sicut Deus non concurrit ad maliciam formaliter, sed tantum ad entitatem materialis actus mali, ita non concurrit ad hanc malitiam formaliter, sed materialiter et tantum parat suum concursum generalem, & conditionatum ad istam entitatem actus, & sicut odium Dei ut sic, exempli gratia, non sumit suam malitiam ex concursu Dei, sed ex libero nostro arbitrio, ita nec hoc odium sumit suam malitiam, sed in hoc individuo odio reperiuntur & hæc entitas actus vitalis individua, & incompleta, & hæc malitia singularis: sicut in Petro reperitur hoc animal, & hoc rationale: Deus autem concurrit ad hanc entitatem, ad hanc vero malitiam formaliter nec parat concursum, nec concurrit, sed ea sumitur per ordinem ad nostram voluntatem: hoc autem qui fiat spectat ad Theologum. Nec enim volo physici carceribus effractis Theologicam metam tangere nec *Sutor vel tra crepidas.*

§.43. Aduerte tamen ex disp. 9. sect. 5. quæ dixi de attributione formalitatum: unde comperies peccatum formaliter non esse à Deo, sed à nobis: nam peccatum ut peccatum reduplicat modum, quo peccatum se oritur à sua causa, ut vitalitas formaliter reduplicat modum vitaliter producendi: at peccatum non oritur à Deo modo peccamino, sicut nec modo vitali; ergo peccatum formaliter non oritur à Deo: minor patet, quia à Deo oritur iuxta leges suæ sapientiæ, & nostri liberi arbitrii potestis compleri

ad libere operandum: item concursus Dei est indifferens: determinatur autem à libero nostro arbitrio: sicut calore determinatur ad calefaciendum: ergo sicut calefactio formaliter tribuitur calori, & non concursus indifferenti Dei, ita peccatum tribuitur formaliter nostro libero arbitrio, & non concursus generali Dei: est tamen discriminem, quod calor est per se intentus à Deo: secus vero actio prava. Cuius clarius exemplum est actus vitalis: qui licet determinetur eius individuatione à Deo, tamen hæc vitalitas, ut hæc vitalitas, non oritur à Deo, sed ab hac potentia vitali. Quia Deus parat eius concursum ad eum actum materialiter sumptum: non vero ut oriatur à Deo modo vitali: quia vero ille actus oritur à libero arbitrio, est vitalis: ita parat Deus concursum indifferenter ex se, & conditionatum ad entitatem huius actus: eius autem malitia est formaliter à creatura, quia per illum operatur contra legem. Sed de his Theologus: libremus autem oppositæ sententiae pondera.

§.44. Pater Pereira lib. 8. cap. 15. recurrere videtur ad naturam causalium. Verum ille nō querit utrum hæc numero causa hic & nunc applicata sit indifferens ad hunc vel illum effectum. Sed utrum unus effectus huius causæ possit alia produci. Ipse autem neganti adhæret opinioni, & quod ipse ait de actione, censeo esse eidens. Vnde non potest pro alterutra parte adduci. Pater Vazquez tomo. 1. in 3. part. disp. 74. c. 8. ait posita hæc causa hic & nunc, ex natura rei produci hunc effectum, & non aliud: rationem à priori nullam ipse reddit: nec mirum, quia nulla est, ab absurdo autem totis nervis iacula torquet.

§.45. Primo: quia nulla ratio reddi poterit, cur naturalis causa sit indifferens ad unum effectum & ad alium, & non potius determinata ad unum. Confirmatur: nam si causa est indifferens ad unum effectum, erit etiā indifferens ad infinitos, nam & ad duos, tres, &c. Hoc autem est absurdum, cum causa: creatæ sint finitæ virtutis, nec enim verisimile est, voluntatem una cognitione constitui indifferente ad infinitos actus intentionis eiusdem.

§.46. Respondeo tamen, rationes multas nobis suppetere, quas iam reddidi. Confirmation est infirma, non enim ponit ad indifferen-

differentia causarum ad multos, aut duos effectus collectivè: sed diuisive: est enim indifferens ad infinitos diuisive, id est, ad facendum unum ex infinitis, id est, quemlibet ex tota infinitudine, non tamen duos, aut tres simul: exempli gratia: ego possum equitare in uno equo ex infinitis, ita ut possum in quolibet: non tamen in duobus simul: quia si unum ascendam, non possum alium simul: ita si causa producat effectum unum, non potest simul alium producere: valde enim diuersum est, posse efficere mille effectus simul, aut posse efficere quemlibet ex mille, sed non cum alio simul, sed unum solum: nec video quid huic cum infinita virtute commune?

§.47. Secundo mouetur, quia si causa haberet vim ad plures numero effectus, etiam posset iterum producere effectum iam praeteritum. Nam habet virtutem ex se indifferenter ad omnes: determinatur autem ad hoc individuum sola voluntate cause primæ: ex quo sequitur, posse eundem hominem decidere sententiam idem, & disponere materiam ad uniuersam animæ demortui filij, & ad eius suscitionem virtute nativa cooperari, quæ omnia censem absurda.

§.48. Respondetur, primo negari posse sequelam, nam causa de se est indifferens ad effectus, qui ex se non habent ullam conditionem repugnantem ex re natura productioni: si autem effectus talem conditionem includat, causa ianuæ non illum respicit naturaliter: quia causa, & effectus naturalis se mutuo connotant. Dicere autem quis posset, effectum iam corruptum non posse ex re natura redire: non quia defectus oriatur ex causa, sed ex effectu ipso: ut chimæram Deus non potest facere ex defectu ipsius chimæra: oritur autem repugnancia; quia natura per se intendit speciei conservacionem per multiplicitudinem individuorum: quia ipsis naturæ fecunditas demonstratur: repetitionem autem eiusdem individui esse per accidens, minus venustam, & gratam, ut si quis semper eadem viteretur veste: aut dux non haberet nisi per paucos milites: consequence repetitis recensionibus iactaret: quanto autem pulchrior, & ornatior est plurimæ copiarum recensio. Denique repugnancia quærenda est ex effectu, non vero ex causa.

§.48. Secundo respondetur, causam ap-

plicatam posse ex natura reproducere effectum iam productum: si Deus ad illum, concursum paret; ostendi autem disp. 2. sect. 3. materiam habere appetitum ad formas iam corruptas, nec hoc est magis difficile, quam habere virtutem ad plures effectus, quos Deus non vult produci. Hoc tamen reproductione est impossibilis, non simpliciter inspecta præcise causarum, & effectuum aptitudine, sed inspecto decreto Dei, de non reproducendis ijs effectibus, ut etiam sunt impossibiles alii effectus, ad quos Deus non vult concurrere, & quia hoc voluntas Dei est absolute necessaria, & ea non est in nostra potestate, nec ex potentia ordinaria datur: ideo absolute de potentia ordinaria non potest causa naturalis eundem iterum producere effectum. Vide P. Conimb., 2. de Generat. c. 11. q. 1. art. 3. ita respondentis; resurrectione mortuorum est miraculosa mille modis; tum quia Deus generalem legem infringit; tum quia sine coitu sit unio, sine coagulo, & puerperio; tandem, quia corpora extrahentur ex piscibus, terra, & aliis compotitis; ubi tunc erunt.

§.49. Aliud, quod dicitur de unione animæ iam separatae speciali habet difficultatem, quia anima per se petit esse in termine merendi post separationem à corpore: at si præcise consideretur physica aptitudo ad unionem, si Deus pararet concursum ad eam iterum uniendum, fieri posset, vt ante fuit factum. Est quidem ex parte animæ specialis ratio, ne Deus concursum paret ad secundam unionem: at eo parato, fiet. Dicit P. Vazquez, antiquos philosophos non cognouisse potentiam reproductionis; infirma ratio: rudia enim illa idolatriæ seculâ abiecit sensere de prouidentia Dei; cognoverunt quidem effectum, causam ignorauit. Quibus respondet Augustinianus verbis tom. 10. serm. 147. de tempore. In hominè carnali tota regula intelligendi est consuetudo certendi; quod solent videre, credunt: quod non solent, non credunt. Preter consuetudinem facit Deus miracula, quia Deus est. Majora quidem miracula sunt, tot quotidie homines nasci, qui non erant, quam paucos resurrexisse, qui erant; quod si de illa miraculosa suscitione Christi id dixit Augustinus, multo potiore iure id dicetur de reproductione seruatis aliis naturæ legibus. Et quidem cum effectus corruptus sit idem, si po-

Si ponatur eadem principia cum eadem voluntate Dei; quid mirum si producatur?

§.50. Tertio mouetur, quia in causis liberas ludit libertas; quae non solum est ad actionem speciem & exercitium, sed etiam ad individuum; quia non modo est nobis liberum amare, & non amare, & odio habere, sed etiam amare hoc amore ita intenso: nec enim puniemur solum aut donabimur premo, quia amauimus, sed quia tali actu. Confirmatur; quia si voluntas non est libera ad actionem individuum, ergo determinatur ad eam à solo Deo; quod in prauis actionibus videretur absurdum.

§.51. Hoc argumentum nullam habet difficultatem; nam per voluntatem Dei non determinatur causa ad actionem individuum magis, quam in opposita sententia determinatur causa à se, & aliis circumstantiis; quib' hic, & nunc operatur: Aiunt enim aduersarij non posse liberum arbitriū reproducere actum iam præteritum, & consequenter ad illum iam non habet libertatem: item aiunt non posse exercere duos actus eiusdem speciei omnino similes circa idem omnino obiectum, vel saltem non posse habere simul nisi certos actus, & non plures: item aiunt liberum arbitrium non esse indifferens ad omnes actus illius speciei; si enim admitteret eam indifferentiam, iam nobiscum consentirent; & posset voluntas pro solo suo arbitratu reproducere præteritos actus; (quod ego inficior,) & different in assignanda causa tollente eam indifferentiam: restat ergo ut dicant, causam necessariam hic & nūc esse determinatam ad exercitium huius effectus: liberum autem posse exercere hunc actum, & ab illo cessare: at vero ex suppositione quod operetur, non esse in eius potestate eligere hoc individuum præ alii, vt probatum est: ergo liberum arbitrium determinatur à circumstantiis ad individuum actum, ergo Deus illi non adimit libertatem quo ad individuum, quia eam non habet; sed nos Deo tribuimus; quod aduersarij circumstantiis, ergo sicut illæ non tollunt libertatem, ita nec Deus.

§.52. Ad argumentum ergo ex §.50. negatur antecedens: ad probationem resp. nos

habere libertatem ad individuum actionem exercendam, & non exercendam; non tamen ad hoc individuum eligendum potius, quam aliud eiusdem speciei: ac proinde nobis est liberum amare hoc amore, quia ita per illum amamus, vt possimus illum non habere: at non possumus illo ita amare, vt eo libere omisso, possimus alium eiusdem speciei circa idem obiectum hic, & nunc exercere; vt etiam aduersarij dicunt de circumstantiarum determinatione; nec premo aut suppicio affictemur, quia hoc individuum prætulimus alii, eiusdem speciei; id enim in nulla sententia fiet; sed quia id exercuimus potentes non exercere, atq; debentes ex lege. Libertas item est altera quoad speciem actus: quia possimus amare, & odire: altera quoad exercitium; quia possimus hoc actu amare, & non amare: at non ponitur libertas ad individuum: qua hoc eligamus potius, quam aliud. Nec tu eam das, ergo non adimitur à Deo.

§.53. Ad confirmationem responderetur, nos non determinari antecedenter à Deo: sed ab ipso parari concursum ad hanc actionem, & ad illam oppositæ speciei: non tamen ad alias earundem specierum: quæ determinatio non est influendo, sed negando concursum ad alias præter has duas: vt per te contingit ex circumstantiis, ob quas non parat Deus concursum nisi ad hunc actum, non vero ad alium: idem ergo ex se facit Deus, quod ex te facit ob circumstantias. Qui tameti concursus in actu primo non est diuersus à concursu, quem in tua sententia parat Deus ad hanc actionem hoc tempore, qui concursus non cogit eo vti: vt si tu potes scribere duobus calamis, & ego tenens alterum, tibi scriptiōnem per illum interdico, eam permittens per alium: at hæc permissio te non cogit scribere, sed liber es ad utrumque; si autem scribis, erit alio calamo, quem ego relinquo, non vero eo, quem teneo: eadem ratione Deus non determinat ad mai-

litiam actus, sed ad entitatem: Nec circumstantiæ determinant; sed Deus facit, quod illæ præcise, ergo.

(*)

DISPUTATIO XI.

De Motu, Actione, & Passione.

SECTIO I.

Definitio Motus, & distinctio à mouente, mobili, & termino.

S. 1. Atres Conimbricenses hoc lib. 3. & 2. q. 2. n. 2. tres subiiciunt definitiones ex Aristotele primam. *Motus est actus entis in potentia, pro ut in potentia.* Secundā: *motus est actus eius rei, que vim habet ut moveatur, quatenus eam vim habet.* Tertiā: *motus est actus eius, quod agere, & pati potest, quatenus tale est.*

S. 2. Ipsi Conimbricenses, & alij multi, censem hic definiri motus successivos tantum, qui ita actuant subiectum, ut illud relinquant in potentia ad alias partes formæ: sic enim exponunt illud *in potentia*, id est, *cum priuatione actus*. Sed lōge alia Philosophi mens, qui cum toto secundo libro egerit de potentia actiua, & passiua naturæ in communi, hoc lib. 3. agit de ratione formalī, per quam hæc potentia excrectur, seu in actum educitur. Illæ enim definitiones huic æquivalent. *Motus est actus, per quem exercetur potentia actiua, & passiua naturæ, in quantum potentia est, ut si quis diceret, actio est actus agentis, seu ratio agendi, & passio est actus patientis seu ratio patiendi: ut clare patet ex secunda definitione, & clarius ex tercia; ly ergo, in potentia præ, ut in potentia, est idem ac in sensu formalī, & reduplicatiue, est actus agentis ut agens, &c. nam quod in prima definitione dixit, pro ut in potentia, dixit in secunda quatenus eam vim habet, & in tertia, quatenus tale est, quod ex initio capit is secundi constat apertere, cum autem (inquit) in unoquoq; genere aliud quidem actu, aliud potest, ite esse dixerimus, eius, quod potest, ite est, quatenus tale est, actus, motus est, ut rei, quæ alterari potest, qua ex parte alterari potest, alteratio, &c. agit ergo Aristoteles de ratione formalī, per quam potentia exit in actum, comparatq; actum, & potentiam formaliter; Ut enim potentia in quantum potentia est, connotat actionem, aut passio-*

nem, sic motus in quantum motus est, connotat formaliter potentiam motiuam, & mobilem: est ergo motus, *actus entis in potentia*, id est, entis in actu primo poteris in quantum in potentia, id est, quatenus poteris est mouere, aut moueri: sicut *visio* est actus entis in potentia, id est, potestate videntis, pro ut in potentia, id est, pro ut videre potest; siue *visio* est actus potentia visuæ in quantum visuæ est, ita motus est, *actus potentia mouentis, & mobilis in quantum motiuam.* & mobilis est.

S. 3. Nec opposita explicatio sibi constat: nam motus est actus: quo igitur pacto est actus eius, quod est in potentia prout in potentia? nam motus non est actus entis in potentia prout in potentia, in sensu, quo communiter dicitur esse in potentia, id est, cum priuatione actus. Nam actus, & priuatio opponuntur contradictione: quo ergo pacto motus est actus entis, prout est in carentia motus? nam si est cum tali carentia, quo pacto in quantum tale actuatoris per actum? an ne visio erit actus potentiaz, in quantum non est videns? recedendum ergo ab hac expositione. Item deberet dici ab Aristotele motus est actus rei reductæ à potentia in actum; sed cui deest pars eiusdem actus, quod neq; in mentem venit Aristoteli. Conuepit ergo omni motui, & mutationi etiam instantaneæ, quia per illam exercetur potentia passiua, & actiua in quantum talis.

S. 4. Aduerte ad veram rationem motus prærequiri in subiecto mobili carentiam, vnde prima productio formæ substantialis in prima molitione mundi, non fuit motus, quia materia prima nūquam præcessit cum illius priuatione; est ergo de ratione motus, ut mobile se habeat per illum aliter, quam antea se habebat. Siue sit in potentia præcise non deducta in actum. Quod communiter dicitur esse in potentia. Igitur ly in potentia, significat potentiam actiuan, & passiuan in actu primo esse sine termino motus: motus autem est. Et si eius potentiaz quatenus talis est: nam tollit priuationem termini, & exercet ipsas potentias.

SE-

SECTIO II.

Vtrum Motus distinguitur ab agente, subiecto, & termino.

§.5. **G**regorius in i. disp. 28. quæstio. 2. ad 15. non distinguit in hærentiam identis ab eodem accidente, & ad 13. non distinguunt passionem à subiecto, & vniuersim tota ea quæstione nullam realem distinctionem admittit inter ea, quæ à nobis modaliter distinguuntur, canderi sententiam, docet Gabriel de lex ultimis prædicamentis in i. disp. 30. q. 4. a. 1. concl. 3. de actione & passione, & alijs respectibus: idem docet Ockamus d. 30. q. 2. sub initium: quibus P. Val. subicribit tom. i. disp. 3. q. 2. p. 1. §. Si autem creatio, & omnes, qui negant vniuersal hypostaticam esse aliquid ab humanitate, & Verbo distinctum, tenetur consequenter idem de motu afferere, cum rationes æquales sint utrobique quos retuli disputatio. 17. in 3. p. sect. 1. Fundamenta iacta sunt disputatio. 5. sect. 1. & conuicia: de actione id probat Ockamus, quia agens agendo mutaretur: item quia sine tali actione distincta faltuantur omnia, sed hoc secundu conuincetur falsitas: primum autem non vrget, ostendit enim disp. 9. sect. 1. causam actuam non mutari ex prædicto conceptu agendi.

§.6. Diuus Thomas passim loquitur de motu ut de re a termino, agente, & subiecto distincta, maxime secundo contra Gen. ca. 17. sed clariss cap. 18. vbi creationem realiter distinguit à termino, quem ait esse subiectum illius. Huius opinionis est Caietanus 3. p. q. 2. ar. 8. §. Dubium quarto occurrit, Scotus adductus disp. 15. met. sect. 10. subsect. 3. Afferens relationes extrinsecus aduenientes esse distinctas realiter à fundamento, & termino, ante quas ponit sex ultima prædicationa. Durandus in 3. dist. 5. q. 2. n. 4. distinguit actionem à termino, & alibi sape ait posse plures motus ad eundem terminum, itē motum speciem sumere à termino, estque sententia hæc communis, quam sequitur P. Suarez 2. met. disp. 49. sect. 2. n. 5. quam ait ab omnibus doceri: estq; communior quam egeat autoritate firmari.

§.7. Probatur aperte: existente termino, agente, & subiecto, non existit actio, ergo actio realiter distinguitur ab illis. Consequē-

tiam probauit disp. 5. sect. 2. antecedens probatur primo: equus in prima sui generazione fit à parente, vel aliquo eius instrumento: post ortum vero perseverat idem equus cum eadem materia, forma, & vniōne, & non manet illa prima generatio, quia equus extra uterum matris à solo Deo conservatur: alioquin perpetuo generaretur, & conservaretur à partibus, ergo manente agente, subiecto, & termino non manet actio. Dices non manere approximationem agentis, & paisi. Contra, hæc approximatio vel est de conceptu actionis? Vel non? Si primum, ergo non manet actio manentibus agente, subiecto & termino, quia non manet approximation: si vero non est de eius essentia, ergo utrum inaneat tota essentia actionis, vel non: si non manet, habeo intentum, si manet, ergo semper denominat agens illud, quod semel denominavit, quia actio semper denominat agens, sicut vniōne vnitum: alioquin esset processus in infinitum.

§.9. Secundo probatur idem antecedens, & prælucatur hæc solutio Gregorii, quia Deus potest conservare per solam creationem qualitatē productam à sole in hac materia prima, manente utraque cum approximatione mutua; quin sol habeat actionem in qualitatem. Nam potest Deus annihilata materia, & præsente sole creare lucem, sicut creat quantitatem: tunc autem sibi non habet actionem in lucem. Deinde reproducatur Deus materiam in eodem loco quo prius; jam est approximata, & potest non causari lux à materia, & sole, quia Deus illam conservat per creationem, ergo manente agente, subiecto, termino, & applicatione potest non manere actio. Vide disput. 5. sect. 1. & quemadmodum vniōne est modus, & non res ita & actio, quia ipsa est ratio formalis, qua terminus est productus ut quid, ergo ipsa producitur ut quo: habetque per essentiam denominationem, quam termino tribuit. Estque actualis determinatio huius agentis ad hoc subiectum, & hunc terminum: omnia autem quæ disp. 2. met. sect. 5. dicuntur de modis, sive controversia quadrant in actionem.

§.10. Hoc argumento probatur, productionem quantitatis distingui ab ipsa quantitate: quia in Eucharistia inaneat quantitas sine prima productione: quia hæc est depedens

à materia, secus in Eucharistia. Item probatur calorem distingui à sui productione: quia in cubili producitur ab igne, quo a moto conseruatur ille calor, non vero actio ignis, qui tunc non producitur ab igne: & consequenter non manet eius actio: nam actu est ignis, & calor, & subiectum, & actu non est calorem ab igne produci, ergo produci calorem ab igne aliquid est distinctum ab igne, calore, & subiecto: (vt de vnione probauit disput. 5. section. 2.) Quid autem sit de termino creationis? Quæritur disput. 12. Quid vero de actu vitali? patebit disput. 6. de anima.

SECTIO III.

Vtrum actio, & passio sint de conceptu essentiali motus?

S.11. Non ago vtrum de conceptu actionis, & passionis sit motus: quia pars negatiua est eidens: tum, quia creatio est actio, & non est motus: quia non habet subiectum, quod sit in potentia ad ipsam & terminum, vt docet Diuus Thomas 2. contra Gentes c. 18. tum in prima productione subiecti cum sua forma: illa enim productio non fuit motus, qui præter entitatem actionis eductiuæ connotat etiam subiectum prius tempore extitisse in potentia ad formam, cum reali illius priuatione, vel saltem cum priuatione ipsius motus: tum etiam in conseruatione termini producti per motum: ibi enim reperitur actio, & passio sine motu: quia in conseruatione res non mutatur, quia non habet alio modo, quo ante, nam (vt dixi) est de ratione motus, vt incipiat à priuatione. Rogo igitur, vtrum de conceptu motus sint actio & passio primo productiva termini immediate ante non existentis in subiecto?

S.12. Pars negatiua placet quibusdam, ob quædam Aristotelis testimonia: verum infra patebit Aristotelem esse à nobis: deinde probant: quia motus deberet constituere diuersum prædicamentum: sed vero per se pertinet ad duo prædicamenta, actionis scilicet, & passionis: neque est cur tertium constituant: pertinet autem ad post prædicamenta, quia ibi sub isto conceptu motus connotantis priuationem consideratur:

in prædicamentis vero actionis, & passionis consideratur secundum diuersas denominations qua tribuit. Argumentantur præterea: quia si motus formaliter est actio, & passio formaliter, ergo actio, & passio sunt formaliter idem, quia quæ sunt eadē vni tertio sunt idem inter se. Nego consequētiam: ad probationem respondeo, quæ sunt eadem vni tertio adæquate, esse formaliter idem inter se: secus vero, si non sunt idem adæquate vni tertio, vt homo formaliter est animal, & formaliter rationale; animal tamē & rationale non sunt formaliter idem; quia homo præter animal includit alium conceptum; quod etiam contingit in reali compositione; quia igitur motus includit formaliter actionem, & passionem, sicut duas partes; ideo non sequitur actionem esse formaliter passionem; de quo tamen infra.

S.13. Quarto argumentantur, quia transacta actione manet motus, vt lapis rauetur, & non est actio mouentis, vel præsidentis. Sed hoc est falsum: quia ab eodem principio, à quo oritur motus ille, oritur actio; scilicet vel à projiciente, vel ab impetu impresso. Quinto, quia actio est in agente, & motus in passo, ergo motus non includit actionem. Verum infra patebit, actionē formaliter non esse in agente: sed eo admisso, negatur consequentia. Quia motus in quantum actio, esset in agente, & in quantum passio, in paciente: est enim motus actio & passio. Sexto quia motus esset vnum per accidens, quia pertinet ad prædicamenta diuersa. Sed si per accidens intelligatur res habens vnum conceptum, cui accidit alius; motus non est per accidens; quia nec passio accidit actioni, neque actio passioni, sicut animal & rationale mutuo non accidentunt; si vero intelligatur res habens duos conceptus, quorum neuter alij vniatur tanquam subiecto, aut formæ, aut parti integrali. Transeat; in quo sensu actio & passio sunt etiam per accidēs, quia sunt duo conceptus in eadem entitate, sicut ego dico esse in motu. Ostendam autem disput. 16. Metaph. actionem eductiām à passione nec ratione distingui, ac proinde non habet duos conceptus.

S.14. Exstimo igitur, motum includere in suo conceptu formaliter actionem & passionem; sicut homo animal rationale: ita vt nō possit concipi motus adæquate, quin concipiā-

cipientur actio & passio. De passione à nobis est Pater Suarez 2. metaph. disput. 49. sectio 2. prope initium, & passim Diuus Thomas: tota autem hæc conclusio est expressa Aristotelis hoc libr. 3. capit. 2. & 3. vbi affirmit expresse, motum esse tationem formallem, per quam potentia activa & passiva formaliter reducuntur in actum, ut vidi mus sectione 1. & text. 16. ait. *Nam in id agere, quatenus c' est tale, id demum mouere est, & subdit, quam ob rem motus actus est rei, que vim habet ut moueat, quatenus eam vim habet.* Id est, est actus intrinsecus mobilis, & capit. 3. tex. 17. concludens quidnam sit motus, inquit, *motus, eius quod agere & pati potest, quatenus tale, est actus.* Id est, est actus agentis formaliter ut agentis, & patientis: estque hoc manifestum ex ipso Aristotelis scopo, qui fuit, explicare actum naturæ, quam definierat esse principium, & causam motus, nunc vero explicat rationem formalem ipsius naturæ, in quantum est natura, id est, in quantum est principium actuum, & passionum.

§. 15. Ratione autem probatur primo: quia mouere est formaliter agere, & moueri est pati, ergo motus formaliter est actio; & passio, patet consequentia, quia id, à quo agentis & patientis denominantur agere, & pati, est actio, & passio, sicut visio est id, quo potentia denominatur videns, & obiectum visum: quia actio est actus agentis, & passio patientis, antecedens probatur, quia alterare subiectum est formaliter illud mouere, & alterari est moueri, sed alterare est formaliter agere, & alterari est pati, ergo mouere est formaliter agere, & moueri pati. De maiori dubitari non potest, quia alteratio est species motus, & qui alterat formaliter, facit rem aliter le habere quam antea, ergo qui alterat formaliter mouet. Minor vero probatur, quia alterare est producere qualitatem corruptiuam in subiecto ea carente, ut calefacere, aut infrigidare: in quo essentialiter includitur conceptus actionis, scilicet calefactionis, aut frigefactionis. Alterari vero esse moueri, eadem ratione probatur: quia alterari est recipere seu habere calefactionem, qua antea carebat.

§. 16. Secundo probatur: generatio ignis in ligno est motus formaliter quia per illam materia ligni se habet aliter quam antea, er-

go ignis generando igitur mouet lignum, quia illi dicit generationem, per quam mutatum est lignum, ergo agendo formaliter mutauit ligni materiam: quia generare agere est: præsertim cum nullum agens creatū agat nisi in materia, ergo formaliter actio agentis est motus. Maxime cum nihil remaneat, quod sit motus formaliter præter hos duos conceptus: quia motus est via ad terminum, & dependentia ipsius termini, sed nihil tendit in terminum præter agens & patientis: & terminus ab illis dependet physice, & non ab alijs, ergo motus nihil est præter viam agentis, & passi in terminum, & huius ab illis dependentiam, sed via agentis & patientis in terminum, & dependentia ab illis nihil est præter actionem & passionem ergo. Quod explicit Aristoteles comparatio via acclivis, & declivis, in qua nihil formaliter est præter acclivitatem, & declivitatem.

§. 17. Confirmatur, constitue hic actionē ignis in ligno prius carente calore: calor tūc producit in ligno calorem, illa calefactio est formaliter actio, ut negabit nullus: sed eo præcisè quod intelligamus lignū antea cœruisse calefactione, intelligimus illud moueri per eamentitatem motus, & non per aliam, ergo de conceptu illius motus est illa actio, & passio connotans præcedentem immediate priuationem sui.

Tandem probatur: quia motus formaliter est ab aliquo, & in aliquo, nam est à motore, & in mobili, ergo motus est formaliter actio, & passio: patet consequentia, quia actio est actus ab agente, & passio in paciente. Nominis passionis non intellico unionem formæ, sed illius generationem. Tandem motor mouet, ergo per motum, pone eum mouere lapidem de albo in nigrum, aut è loco in locū, illū mouet dealbando, & impellendo, dealbare autem & impellere, mouere est, ergo mouere & agere idem sunt. Ergo motus & actio idem sunt.

SECTIO IV.

Vtrum actio realiter differat à passione?

§. 18. Aristoteles hoc li. 3. tex. 19. hoc disputat in utramque partem, dirimittamen conclusionem dupli pronuntia-

to: primo, actionem, & passionem esse idem realiter, secundo, ea differre ratione, sicut viam accluem, & decluem, & viam Thebis Athenas, & Athenis Thebas, quæ Aristotelis sententia nullam expositionem admittit, quam sequitur Diuus Thomas, & P. Suarez cum communiori 2. met. disp. 49. sect. 1. quem ego sequor: primo quia, si actio est modus distinctus realiter à passione, sequitur passionem non esse modum prædictum in rerum natura, hoc autem esse falsum patet ex terminis, ex quibus repugnat esse aliquid reale distinctum à Deo, & non esse productum: ergo. Probatur maior: quia passio non esset producta ab agente tanquam terminus alterius actionis, neque tanquam ratio producendi: ergo non esset producta, neque haberet causam actionis, quia quidquid sit, altero ex his modis sit. Antecedens probatur: quia passio non est terminus, sed via subiecti in terminum, tum, quia si producitur per aliam actionem, rogo utrum illa habeat passionem? Si habet recidit in eadem questionem in infinitum, cum ergo si stendum sit in una passione improducta per actionem, dicamus primam passionem esse improductam ut terminum, si vero dixeris actionem terminatam ad passionem nō habere passionem, primo sine fundamento dices: quia talis actio est motus, vel saltus prædictio rei ex subiecto, habet ergo passionem, secundo, sicut sufficeret illa actio sine passione distincta realiter constituere suum terminum in subiecto, cur & prima actio id nō præstabit? Tandem si passio producitur per actionem ut terminus, ergo poterit creari, maxime ex tua sententia afferente modos posse creari, id autē passioni repugnat, quia cum sit essentialis inherentia termini à subiecto, non potest illi non inherere ut quo; patet ergo passionem non produci ut terminum alterius actionis. Eam vero non produci, ut viana, patet, quia si producatur ut via, & ratio formalis producendi, ergo est actio, ergo passio non distinguitur realiter ab actione: prima consequentia patet, quia ille modulus est proprius actionis, & denominat formam litter agens, sicut passio patiens, & vno vnitur.

§. 19. Secundum, quia passio non distinguitur realiter à motu, sed actio est idem realiter cum motu, ergo actio nō distinguitur realiter

ter à passione. Dices, motum esse inadæquate idem cum passione. Contra, quia tota entitas motus clauditur in entitate passionis, ergo quidquid est idem realiter cum motu, est idem cum passione realiter. Probatur antecedens: quia de ratione motus est facere rem aliter se habere, quam antea; neque al. ud est de entitate motus, sed totum hoc conuenit entitati passionis, ergo. Probatur minor, quia passio facit rem aliter se habere.

§. 20. Dices, passionem id præstare passiue, actiue autem actionem. Contra, ille motus, qui est passio, denominat materiam motum, ergo ab aliquo mouetur per illum motum; nam omne quod mouetur ab aliquo mouetur, ergo illa passio denominat aliquod agens, ergo illa passio realiter est actio; prima consequentia patet, quia mouere est agere, vt ostendit §. 15.

§. 21. Tertio probatur, alterans subiectum, ut calefaciens, producit calorem in subiecto, ergo illa productio est passio, probatur consequentia, quia illa productio in quantum est eductio de potentia subiecti, recipitur in ipso subiecto, saltem ut quo, quia ex illo educitur ut quo, quia per illam educitur terminus ut quod. Sed recipi ut quo, est esse passionem, ergo actio est passio. Probatur minor, quia receptio termini, & illius eductio est dependentia termini à subiecto, sed illa actio est receptio termini, & eductio, ergo est dependentia termini à subiecto, sed terminus dependet à subiecto per passionem, ergo illa actio est passio.

§. 22. Confirmatur. Agens mouet subiectum illud alterando, ergo per illam actionem, quæ oritur ab agente, subiectum mouetur: nam agens mouendo, aliquid mouet, & per id, per quod mouet, aliquid mouetur: sed aliquid mouetur per passionem, & mouens mouet per actionem, ergo per eandem entitatem, per quam res mouetur, agens mouet, ergo actio & passio sunt eadem entitas, quod clarius patet sect. sequenti, & disp. 16. met.

§. 23. Sed primo obijicitur distinctio prædicamentorum: item eandem causalitatem non posse causis conuenire diuersis sed hoc ultimum falso est, vt dixi d. 10. sect. 3. quia eadem forma recte potest extrinsece unius rei conuenire, & intrinseca alijs, vt patet in cognitione intrinseca potentia, & extrinseca obiecto:

objeto : prædicamenta vero bene distinguntur per diuersos modos concipiendi eandem formalitatem, vt ostendam disput. 8.met.

S.24. Secundo obijciunt, remanere causalitatem materiæ pereunte actione priori. Sed hoc dicitur pro libito, toties enim perit passio, quoties actio, quia actio causa secunda semper est educio & passio: passio enim penderet ab agente, quo mutato illa perit.

S.25. Tertio, quia actio vt actio, debet habere subiectum, sed vt actio non potest esse in mobili, in quo non est nisi passio, ergo actio & passio sunt in subiectis diuersis, ergo distinguuntur, probatur maior: quia actio vt actio est accidens, de cuius ratione est inesse. Distinguo maiore. actio vt actio debet habere subiectum à parte rei, concedo, secundum conceptum præcisum actionis, nego: quia vt sic concipitur vt accidens extrinsecum, extrinsecum autem accidens nō potest concipi in subiecto. Itaque accidens sub conceptu accidentis intrinseci debet concipi in subiecto, non vero sub conceptu extrinsecæ denominationis.

S.26. Dices, illam extrinsecam denominationem esse accidens, ergo concipitur vt in subiecto. Nego consequentiam, quia concipitur vt accidens extrinsecum, de cuius conceptu non est inesse, nisi concipiatur in quantum intrinsecum, vt visio concipitur in subiecto in quantum denominat videns, at vero vt denominat visum, nō concipiatur in subiecto, quia subiectum visus non est subiectum visionis. Quod vero dicitur. Accidens est inesse: intellige, est inesse à parte rei, at subconceptu præciso accidentis extrinseci nō potest intelligi inesse, quia jam non conciperetur vt extrinsecum, sed vt intrinsecum. At vt est extrinsecum, eius conceptus est denominare extrinsecum, denominatione non constitutente substantiam rei denominare, sed illi constitutæ accidente.

- S.27. Hæc responso sufficit, supposita sententia distinguente ratione actionem à passione, & constituente duas formalitates obiectivas ratione, & adæquate distinctas ex parte obiecti: cui non acquiesco, opinans in motu non esse duas formalitates distinctas, sed unam tribuentem duas denominations; vt cognitio quæ denominat cognitum, & cognoscens per eamdem formalitatem,

Probatur, quia generatio, verbigratia, est productio formæ dependenter à materia, & passio est receptio formæ à generante; ergo non potest concipi actio sine passione, nec passio sine actione, patet consequentia, quia productio cum dependentia à materia est formaliter passio, & receptio materiæ ab agente est formaliter actio: ergo non potest præscindi actio à passione. Confirmatur, mouens per suam actionem aliquid mouet: ergo non potest concipi illa actio, quin concipiatur per illam aliquid moueri; sed hoc est concipi vt passionem; ergo. Dices, ergo ab actione vt actio denominatur passum, & à passione vt passio denominatur agens; Cōcedo consequentiam, quia idem est conceptus utriusque, qui conceptus necessario refertur ad utrumque principium simul.

S.28. Dices, ergo patiens est agens, & è contra. Nego consequentiam: nam ab eadem formalitate sumuntur illæ diuersæ denominations propter diuersa principia, quæ denominantur ex diuerso modo, quo influunt in eandem entitatem: patiens enim denominatur subiectū, sed recipit illam denominationē: agens autem vocatur principium, à quo oritur non intrinsece, sicut visio denominat oculos videntes, & parietē visum, & unio hypostatica denominat Verbum unitum sine inhaesione in Verbo, & humanitatem unitam cum inhaesione. Itaque actio educitua etiam vt actio, respicit subiectum, & passio agens. Constituit autem diuersas Categories, quia tribuit diuersas denominations, de quo in met. disp. 16.

SECTIO V.

Determino à quo motus.

S.29. **O**mnis motus habet terminum à quo, & ad quem, ille est id, quo destructo fit terminus ad quem: Non est de conceptu actionis vt sic, habere terminum à quo: quia non est opus destrui aliquid, nec præcdere immediate priuationem termini ad quem: tum quia Deus ab æterno producit verbum, quæ productio non habet terminum à quo, tum quia ab æterno potuit producere creaturam permanentem, quæ non haberet terminum à quo, quia Deus non produceret illam ex alio, nec ex priuatione sui: tandem, in conseruatione, quæ non est ex termino à quo:

à quo : nunc enim lux conseruatur in sole; quæ conseruatio nunc non est ex alio contrario, quo caret; nec est ex carentia sui, quia in tempore immediate precedentis non fuit carentia lucis, ergo conseruatio lucis in ratione conseruationis non habet terminum à quo : at motus in ratione motus habet terminum à quo: quia est ratio, ob quam res nūc se habet alter quam antea, & illi tollit id, quod antea habebat, & ei dat quod non habebat.

S. 30. Iste termini sunt inter se oppositi. Primo probatur inductione, quia ex calido fit frigidum: & calidum ex frigido: ex tenebroso lucidum: & tenebrosum ex lucido: quia productio caloris petit destrucciónem frigoris; & tenebrarum inductio est exilium lucis, vnde effluxit ad agum. Generatio unius est corruptio alterius, id est, est causa corruptionis: nec enim dicitur fieri calidum ex dulci; aut lucidum ex nigro: quia productio caloris non petit destrui dulcorem, nee lux nigredinem abigit: vnde patet, terminos à quo & ad quem esse oppositos ex natura sua. Secundo patetur explicacione vocis ex. Quæ in prædicti notat destructionem termini: cur enim ex albo fit integrum potius, quam ex dulci? nisi quia nigredo rixatur cùl albedine, & non cum dulcore? Quam ob rem tam difficile inuenitur in Eucharistia conuersio physica panis in Christi corpus, siue productio corporis ex pane? quia difficile inuenitur physica oppositio inter verumque. Perinde ergo est vnum fieri ex alio; ac vnam fieri destruendo aliud terminum: & iste terminus destructus, quando est positivus, dicitur conuersus in aliud, vt panis conuersus in Christi corpus, & nigrum conuersum in album: & aqua in aerem: quia materia repudiata forma aquæ, se conuertit ad formam aeris.

S. 31. Vnde patet, motum non habere pro termino à quo, id, quod non destruit, exempli gratia, est hic subiectum cum calore vt duo, sit frigidum vt tria, calor vt duo non est terminus eius in frigidationis, quia per eam non destruitur: item sit calidum vt octo, & DEVS simul cum illo calore introducat frigiditatem, tunc non habet in frigidatio pro termino à quo calorem; quia illum non expellit. Ut ergo habeat aliquid pro termino à quo, requiritur destrucciónem naturaliter

secuta ex productione certi nisi ad quem. Et que hoc entitatis motus extrinseca denominatio; præcessisse enim formam contrariæ, eamque corrupti connotat extrinsecam denominationem à forma: & eius corrúptione; vnde entitas actionis in ratione motus compleetur, & formaliter constituitur per connotationem ad eas extrinsecas de nominationes. Vnde tolligo non migrare ex uno loco in aliud corpus, quod retento priori loco acquirit diuinitus aliud; migrat quidem in aliud, quem acquirit, sed non ex alio, quem non deserit. Impropius autem dicitur venire ex alio loco: quia de nouo venit in hunc, in quo non erat.

S. 32. Iste terminus à quo, solet esse positivus, & priuatius. Priuatius semper requiriatur ad rationem motus, & ille sufficit. Nā aer tenebrosus fere mutatur, quando lumine perfunditur, se enim habet intrinseca auctoritas: quam antea. Positivus terminus non requiritur, est tamen quandoque. Quocies enim si actio inter-qualitates, aut alias recontrarias, terminus à quo est positivus, exempli gratia, ex albo nigrum & album est terminus positivus à quo, quia per nigredinationem perit conceptus positivus albus, qui generat motus bifariā: mutatur subiectum: primum positivus per nouam acquisitionem nigredinis. Secundo priuatius per motum carentiam albedinis. Quapropter in opni motu à contrario in contrarium esthevus motus positivus, & una mutatio priuata.

SECTIO. VI.

De termino ad quem motus?

S. 33. T erminus ad quem est illo, ad quem acquirendum mouemur: siue est finis, ad quem dirigitur motus, & qui per illum producitur (vt mox dicam.) Iste terminus alias est totalis, siue terminus, qui acquiritur aut producitur, exempli gratia, in hominis generatione, terminus, qui, est homo, ille enim fit per generationem. Antea enim non erat homo, nunc autem est homo, ergo factus est homo. Vnde non sunt audiendi, quia iunt totum non fieri propriæ: sed vniōnem. Quis enim negat modo esse hominem, qui non erat, & factum esse hominem. Ad quod sufficit vniōne fieri: productio enim partis maxime

xime autem vñionis, conuenit toti compo-
sito: omne etiam quod conuenit parti, con-
uenit toti ratione illius, quæ sententia mo-
dusque loquendi est familiarissimus Aristoteli i. met. c. 1. & lib. 7. c. 8. D. Thomæ 1. p. q.
45. art. 1. & omnibus Philosophis ac Theo-
logis, quos referunt, & sequuntur PP. Co-
nimbr. 1. de generat. c. 4. quæst. 15. art. 2.

S. 34. De termino quo, & formalis censent
Patres Comimbricenses supra conclusione
3. esse formam ad quam motus dirigitur; cui
doctrine subscribit P. Vazquez t. 1. in 3. par.
d. 19. c. 2. assertens, oppositū (nempe terminū
formalem esse illum, qui immediate pro-
ducitur per motum) à solis recentioribus
dictum. Quod mihi mirum accidit, cum ipse
Aureolum adducat. Durandus item in
3. dist. 5. quæst. 2. num. 5. id docet expresse,
censens terminum formalem non supponi
ante actionem, sed per eam produci: Scotus
item ait expresse ad vñionem hypostaticam
dari per se motum, terminus autem est id ad
quod per se datur motus; quam sententiam
docet P. Suarez tom. 1. in 3. p. dis. 8. sect. 3. §.
in hoc nihil potest: quam ego docui in 3. p. dis.
17. sect. 5. §. 20. & quidem vitare vellem mo-
tetas, atq; pueriles de vocibus quæstiones.

S. 35. Primo negari non potest, id quod
immediate producitur per actionem, esse
terminum ad quem, actionis. Nam terminus
ad quem, est ille, ad quem terminatur actio,
sed terminatur ad id, quod producit, ergo
est termin' id, quod motu producitur. Pro-
batur minor, quia productio est ad produ-
ctum: productio enim alicuius productio
est, ergo est ad illud, sed terminus est id, ad
quod est aliquid: ergo. Deinde terminus pro-
ductionis est id, quod fit per illam: terminus
enim à quo, est qui destruitur, ergo terminus
ad quem, est qui producitur. Adde id, quod
producitur, denominatur ab actione, non
vt causa actiua, nec passiva: ergo vt terminus. Item id, q; producitur, est finis producē-
tis, saltem immediatus, ergo est terminus im-
mediatus, nec de hoc poterit quis dubitare.

S. 36. Item est certum, compositum deno-
minari productum, aut genitum per solam
generationem vñionis, vt patet in homine:
ergo vñio est id, quo tanquam termino totus
homo denominatur genitus. Dixi tanquam
termino, nam tanquam ratione generati de-
nominatur generatione ipsa: antecedens pa-

ter, quia in homine nihil aliud generatur
præter vñionem: nam corpus, & anima crea-
ntur; consequentiam probo, quia quod
conuenit toti, debet conuenire, vel ratione
omnium partium, vel alicuius, sed ceteræ
omnes partes sunt creatæ: siue diuisim, siue
collectim capiantur: ergo à sola vñione ha-
bet homo esse genitum, vt terminum tota-
lem. Deinde denominatio vñius partis da-
tur tū ut quod & parti vt quo, sic enim homo
se mouet vt quod, & anima illum mouet vt
quo: ergo à generatione vñionis homo est
genitus, vt quod, & vñio vt quo, quia est id,
quo homo denominatur genitus, equidem
videtur evidens, vñionem esse terminum
quo immediatum generationis.

S. 37. Vnde deduco, vñionem esse termi-
num formalem generationis cōpositi. Pri-
mo, quia proprium est formæ tribuere spe-
ciem, sed vñio tribuit speciem generationi
totius: ergo est terminus formalis illius. Mi-
nor probatur, tū, quia calefactio sumit spe-
ciem à calore & illuminatio à luce: ergo &
vñitio, quæ est generatio ab vñione; tū, quia,
si variatur vñio, etiam si non varientur ex-
rema, erit distincta actio terminata ad vñio-
nem: Secundo probatur, quia proprium est
formæ tribuere alij denominationem sui, vt
albedinis denominari albū, sed vñio in ra-
tione termini geniti, denominat cōpositū
genitum vt quad, ergo est forma in ratione
termini, seu est terminus formalis. Tertio,
quia termin' formalis est, qui seipso imme-
diata terminat actionem, & per illam agitur,
sed vñio seipso terminat actionem, & per il-
lam agitur: ergo est terminus formalis. Ma-
ior videtur certa; tunc n. res formaliter est
talis, quando suo conceptu est talis: minor
patet: quia generatio vñionis non attingit
formæ immediate, sed remota media vñio-
ne. Anima n. non magis attingitur genera-
tione vñionis, quā si non esset talis genera-
tio: vñio immediate tangit animā, vñitio ve-
ro remote, vt patet in vñione, & vñitione
hypostatica: immo nō est proprius terminus
formalis, nisi ille qui tribuit cōposito deno-
minationem geniti. Vnde Angelus non est
terminus formalis creationis proprie, quia
forma dat sui denominationem cōposito,
quia tamē omnis terminus immediatus dat
speciei actioni, & seipso est terminus, ideo
minus proprie dicitur formalis.

Ddd

Sed

S. 38. Sed primo obijciunt PP. Conimbricenses, & Vazquez supra, terminum formalem esse eum, qui constituit essentialiter terminum totalem, ut essentia diuina est terminus formalis generationis Verbi, non vero subsistentia Verbi: ergo terminus formalis non est qui immediate producitur. Distinguo antecedens; terminus formalis communicatus, & in genere quasi causæ finalis est essentia: concedo antecedens. Terminus formalis in ratione producti est essentia nego antecedens, quia terminus formalis in ratione producti est ille, à quo totum dicitur productū, ut à subsistentia Verbi, totum Verbum dicitur genitum: non vero ab essentia. In primo autem sensu multi tenent conclusionem PP. Conimbricensiū, non in secundo. Hic autem iam non superest nisi quæstio de nomine, vtrum autem essentia diuina sit terminus formalis se sola, vel simul etiam cum relatione? non est huius instituti.

S. 39. Obijcit secundo, Pater Vazquez, terminum formalem resurrectionis non esse unionem, sed animam: ergo nec primæ generationis: verum non probat antecedens: ergo id distinguo: anima est terminus formalis communicatus, quia est finis generationis, aut resurrectionis, ut per eam consti-tuatur homo, concedo: est terminus formalis productus, nego.

S. 40. Rogas, vtrum terminus motus intrinsece denominetur à motu? an vero extrinsece solum? primum respondeo, terminum non esse subiectum motus (ut sectione sequenti patebit.) Secundo respondeo, terminum esse productum per motum, actionem autem eductiāam non esse extrinsecā, sed intrinsecam denominationem termino. Nam terminus dependet intrinsece à subiecto, nam causalitas materialis est intrinseca tam causæ, quam effectui, ex quibus intrinsece communicatis resultat vnum: ergo habet terminus intrinsece rationem dependendi à materia, quia si ratio dependendi esset illi extrinseca, esset ipse extrinsece, & per extrinsecam denominationem dependens.

S. 41. Dices naturæ esse intrinsecam causalitatem materialam, non vero termino. Contra, materia intrinsece causat materializationem: ergo per illam intrinsece causat

terminum, patet consequentia; quia motus causat intrinsece ut quo, ergo per illum causat intrinsece ut quod terminum: ergo terminus intrinsece est causatus, ut quod: ergo intrinsece habet denominationem causati, quæ videntur clara, & vix capitur actio extrinseca dans esse rei, agens est extrinsecum, quia ab illo fluit terminus: actio vero non videtur ita esse posse: sed siquid existentia est intrinseca termino, ita & ratio per quam accipit existentiam, cognosce d. s. à. S. 54.

SECTIO VII.

De subiecto motus.

S. 42. Vbilectū hic capitulū pro causa materiali, seu receptua motus. Quæ debet & esse extrinsece communicare effectui: & esse vere principium, & causa physice in illum influens. Vnde causa materialis debet esse distincta realiter à suo effectu, quia nihil potest in se influere physice, aut à se dependere. Item aduerte, causam materialē perfici suo effectu, ita ut quidquid perfectionis est in illo, item & imperfectionis, & omninetur subiecto: quod bonum, aut malum denominatur pro bonitate, aut malitia formæ, cuius est subiectum, quia proprium est formæ communicare denominationem sui, & subiecti, illam recipere. Ratio à priori, quia causa materialis est passiva, id est, quæ patitur, & recipit perfectionem, aut imperfectionem, sui effectus. Activa autem est, quæ dat, & agit eam perfectionem. Quam ob rem potentia activa dicitur esse in actu primo agendi, quia actualiter eminenter, aut virtualiter habeo in se perfectionem effectus. Causa vero materialis non dicitur esse in actu primo, sed in potentia; id est, carens actu formaliter, & eminenter. Quam ob rem esse causam actiāam dicere perfectionem, esse vero passiāam, imperfectionem, illa est in Deo, hæc illi repugnat ijs positio.

S. 43. Dices primo, agēs non est causa materialis actionis suæ: hæc conclusio intelligitur de agente in quantum agens, nam aliquando eam recipit: non quia est agens, sed patientis. Probatur primo: quia ostensum est actionem & passionem esse eundem motum, sed passio à parte rei non est in agente, ergo nec actio. Secundo, agēs in quantum agent, est principium extrinsecum effectus, nec mutatur agendo; ergo actio non est in agen-

te, antecedens patet in Sole, cui est extrinseca lux, quam in me producit, consequentiam probo, si actio est intrinseca agenti, etiam terminus illi est intrinsecus. Nam actio est illi intrinseca, ut actio & via ad terminum, sed eadem ratione illi est intrinsecus terminus, ergo probatur minor, quia terminus attingitur physice ut *quod*, à causa, eo modo quo attingitur causalitas termini: terminos enim non attingimus physice nisi media causalitate, quae est ratio illos attingendi: ergo si rationem attingendi terminū ego intrinsece attingo, attingam intrinsece terminum. Quod argumentum vide in disp. 16. met. sect. 3.

S. 44. Confirmatur: principium actuum formaliter non recipit ullam perfectionem agendi: ergo actio non est in illo ut in subiecto: antecedens patet, tum in Deo, cui nihil perfectionis accrescit ex temporaria mundi productione: tum in Sole, qui non perficiatur producendo calorem, non enim in se recipit calefactionem, tum tertio à priori, quia principium actuum est ad faciendam perfectionem, id enim est agere: passuum autem ad eam recipiēdam, propterea enim dicitur potentia passiva, & receptiva.

S. 45. Secundo argumentor: quia actio educit uia non est in Deo: ergo nec in reliquis agentibus Dices, Deum non agere actione à se distincta, sed eius volitionem esse actionem. Contra, quia vel illa voluntio habet pro termino producto actionem creatam, sic autem reciditur in physicas præmotiones, & in ea incommoda, quæ disp. 10. sect. 3. intulimus contra actionem Dei, terminatam ad nostras actiones; quæ hic eandem vim habent: vel illa voluntio Dei non terminatur in actionem nostram, sed in ipsum effectum, & concomitantem ad nostram actionem, sic autem reciditur in incommoda, quæ ibidem in sect. 4. deduxi contra opinionem afferentem, influxum Dei, & nostrum esse distinctos: vel simul Deus concurrit suo actu, & nostra actione, sic vero reciditur in opinionem eadem sect. 3. impugnatam, & sequitur actionem non esse in agente, quia nostra actio non est in Deo. Quod si Deus potest per voluntatem tanq; per actionem agere, quidni & homo?

S. 46. Quarto: quia si actio recipitur in agente, ergo agens per illam immutatur, ergo agens illam patitur; patet consequentia,

quia mutari est pati: nam recipiendo in se motum, aliter se habet, quam antea, ergo actio est passio, quia agens ab illa denominatur patiens, ergo actio est in paciente, quia est in agente; quod per te patitur. Rursus passio est formaliter ab agente, quia materia prima cum mouetur, ab aliquo mouetur, sed non est ab agente ut terminus, ergo ut ratio agendi (ut patet ex dictis sect. 3.) ergo passio est actio; vnde actio non in agente, sed in paciente constituetur. Confirmatur: actio causaliter secundum est educatio formæ subiecto, ergo ipsa actio educitur ut *quo*, patet consequentia, tum ex receptione, tum ex unione, quæ cum simul uniat extrema, seipsum illis unit, & receptio seipso recipitur, ergo & actio seipso educitur, tum quia est de essentiali modi, ut illi conueniat essentialiter, quod ratione illius conuenit alijs rebus, sed ratione actionis conuenit termino educi, ergo id conueniet actioni essentialiter, ergo ipsa est in mobili ut *quo*, quia forma est ut *quod*, in eo subiecto ex quo educitur.

S. 47. Dico secundo: neque actio, neque passio inherent termino: patet tum ex dictis; tum quia actio, & passio non edunt terminum ex potentia ipsius termini, ergo illi non inherent.

Secundo probatur efficacius: terminus non potest esse causa sui ipsius: sed esset causa sui, si in se reciperet actionem, aut passionem, ergo probatur minor, quia id, quod est causalitatis principium, est in eodem genere principium termini causati per talem causalitatem; at per te forma producta est immediatum principium passiuū sua causalitatis, ergo est immediatum principium sui ipsius. Probatur maior, quia agens ea sola ratione terminum producit, quia attingit immediate actionem, & generans immediate producit compositum, quia solam compositionem attingit; ergo eadem ratione causa, quæ attingit immediate motum, aut actionem, attingit etiam immediatum terminum. Ratio à priori, quia terminus non per se, sed per suam causalitatem pendet: quæ terminum facit dependentem in eo genere, in quo ipsa pendet: & cum ipsa sit essentialiter dependentia termini illum denominat dependentem ut *quod*, ab illa causa, à qua ipsa pendet ut *quo*: pendent autem, ut *quo*, ab omni principio, à quo pendet: quia

Ddd 2 pendet

pendet ut ipsa est essentialiter, sed essentialiter est dependentia, ut quo termini, ergo ut talis pendet, & terminum denominat dependentem:

S. 48. Dices: actionem esse in termino adhuc, & non in hoc, ad eum modum, quo dicimus unionem hypothatica esse intrinsecam verbo, sed non illi inhaerere. Sed hoc displiceret: tum quia passio est idem cum actione, ergo recipiuntur in eodem subiecto action & passio: eum, quia cum actione significatio termini, & subiecto, & dependentia, ergo debet ipsa educi ut quo, & dependere a subiecto, a quo pendet eius terminus. Nam ratio dependendi habet essentialiter esse, dependentiam, ut denominet terminum dependentem, ergo est in illo subiecto dependens, ut quo, & ut dependentia, a qua terminus est dependentis, ut quod: si enim ipsa in se non habet ut quo, formaliter effectum, quo pacto illum communicat termino. Prater ea tam actione, quam passio afficiunt intrinsece terminum, sed praeceps in ratione termini, prater quod indigent alio subiecto, inhaesio, ut patet in unione hypothatica, quodlibet Verbum attingat ut terminum inhaeret tamen humanitati.

S. 49. Dices, actionem, & passionem modum termini, ergo illi debentque grere: Nego consequentiam, ut patet in unione hypothatica, quae est modus Verbi: Itaque actio, & passio sunt modus extrinsecus agentis, & intrinsecus termini in ratione termini, & intrinsecus mobilis in ratione subiecti.

Dices creationem inhaerere termino, sed hoc esse falsum patet disp. 12.

S. 50. Dico tertio, motus est subiectum a subiecto sui termini, exempli gratia, illuminatio est in aere. Probatur primo inductione, quia est in subiecto, non in termino, nec in agente, ergo in passo.

Secundo probatur a priori: motus est causalitas qua subiectum causat terminum in genere causa materialis: (ut probauit) vel saltem unio corporis & animi causatur per generationem: nam forma causatur materialiter per reductionem sui ex potentia subiecti, quam educationem ostendit esse passionem; ergo educatione ipsa & passio educitur ex eodem subiecto ut quo; nam terminus educitur ut quod, & habet aliquam rationem, qua educatur: ergo educatione, quae est motus, pen-

det a subiecto ut quo, quia educi, & pendere a priori a subiecto, idem est: ergo subiectum causat educationem ut quo, & per illam terminum ut quod. Nam si educatio est ratio dependentis terminum pendentem ut quod, a subiecto, ipsa pondet, ut quo, ut plissima ratio dependendi. Contra manifestum, agens quod producit secundum ut quo, producit actualem ut quo; repugnat enim haereri terminum ut quo d. nullum habet ut quo, actio, quia productus terminus, nam aliqua ratione agentis producitur terminus. Ad hanc pacem in unione, ergo subiectum causans terminum ut quod, causat educationem ipsius ut quo.

S. 51. Dicas, unionem inter se est causam, materiam. Contra, ostendit iesit 3. dis. 5. id est falsum, nam unio animalis rationabilis non causatur ut quo, quia non est ratio causandi iudicis & ipsa causatur ut quod, in genere cause materialis. Nam generatio terminatur ad unione, & generatio est dependentis a materia, quae unionem denominat dependentem: nego opus est probata repetere. Confirmatur aer mouetur detrahendo in lucidum, ergo per motum illi unitatem. Dicas, moueri per lucem; Contra primus mouetur de fenebris ad lucem, ergo non per lucem, sed per motum ad lucem. Contra secundum, lux non est motus, sed terminus motus: ergo lux non denominat subiectum motum: Dicas, per lucem moueri, quia ipsam mouetur, & per illam aer. Contra: ergo lux mouetur ut quo, & aer denique mouetur, ut quantitas in sensuceptu communis recipit qualitates ut quo, & per illam eas recipit substantiam. Ridiculum autem est dicere lucem moueri, quia id, quod mouetur, debet existere prius tempore, quae motus, & habere carentiam illius, & est subiectum, in quo naturaliter repugnat compositionis terminus a qua, & ad quem videatur Pater Suarez 2. met. disp. 48, lect. 4. & mea disputatione 16. met. sect. 3.

SECTIO. VIII.

Vnde sumatur essentia motus?

S. 52. Hoc inquiritur, utrum motus distinguatur specie pro sola distinctione essentialiter termini? an etiam pro distinctione agentis, patientis, & modi tendendi? Ac primum statuo, motum sumere speciem intra-

intrinsece à sua entitate, quæ est eius essentia, & extrinsece connotando subiectum, agentem, & terminum (vt patet disp. 4. Metaphys.)

§. 53. Dico primo: duas actiones specie distinctas esse posse ab eodem agente, & in eundem terminum, sed modo diuerso; probatur, quia eadem forma accidentalis potest generari à solo Deo, & potest creari, sed illæ actiones differunt specie, ergo. Dices, creationem habere duos terminos; alterum, rem ipsam creatam, alterum, eisdem subsistentiam; generationem vero habere alios duos, & ipsam formam genitam, & illius inherenteriant. Contra primo; quia creatio tantum terminatur ad terminum creatum: ad subsistentiam vero non terminatur creatio, sed quædam generatio, quia subsistentia sit cum dependentia à subiecto (vt patet disp. 11. Metaph.) Item forma, quæ dependet à materia, non habet inherentiā, quæ terminat aliquam actionem; nam ipsa generatio formæ est illius inherentiā; ergo illa creatio, quæ præcisiter terminatur ad substantiam formæ, & generatio quæ terminatur ad eandem; oriuntur ab eodem agente, & in eundem terminum. Contra secundum, quia actio Eucharistiae creatur; & non habent subsistentiam, (vt ostendam disp. 13. Metaphys.) ergo creatio non terminatur ad subsistentiam.

§. 54. Dices secundo, potentiam creativam Deesse ratione distinctam à generativa creaturarum, & actiones illas prædire à diuersis in specie principiis. Sed primum, id assentitur sine fundamento; quia omnipotentia unica vincit etenim conceptum, per quæ referitur ad omnia possibilia, quia quælibet ratio potest in Deo est formaliter omnipotens; diuersa tamen habet etenim naturam. Secundum eo admisso, illi duo conceptus non differunt specie, quia sunt eadem entitas omnino æqualis: ergo ab eodem realiter principio in eundem terminum oriuntur duæ actiones specie diuersæ propter solum modum terminura attingendi. Tandem, quia si illi duo conceptus distinguuntur specie, ea ratione differunt; quia habent diuersum modum tendendi, ergo cum ille modus reperiatur in ipsa generatione; & creatione, propter illum different specie generatio, & creatio.

§. 56. Dico secundo: pro sola varietate agentium non variatur essentia motus, neq; actionis: probatur primo, quia actio requirit propter terminum, vt per illam constitutatur in ratione existentis; sed calor, verbi gratia, sufficieret ponitur per calefactionem ignis, ergo per eandem specie ponetur à sole; quia calor ex se non requirit perfectiorem actionem. Confirmatur, tum ex ipso calore, qui idem specie potest esse à sole, & igne, tum ex Aristotele 5. Physico c. i. tex. 4. & c. 4. text. 31. afferente omnes dealbationes esse eiusdem speciei.

§. 57. Dices, actionem respicere essentia liter agens tantum eiū causalitatem, ergo variato agente in specie, variatur in specie actio; sicut variato agente numero, variatur actio numero. Nego consequentiam: Ad probationem respondeo, actionem numero variari pro numerica varietate agentis; quia cum actio sit modus, non potest esse hæc, nisi ab hoc agenti; (vt de unione dixi disp. 5. sect. 4.) quam ob causam multæ calefactio[n]es, quæ sunt à calore A. non possunt esse à calore B. cum tamen actiones illius caloris, & huius solo numero distinguantur; similiter diuersæ actiones numero possunt esse ab agentibus specie diuersis.

§. 58. Dices secundo, lucem, & calorem esse potentias calefactivas specie diuersas, ergo habent actiones specie diuersas. Nego consequentiam; sicut non habent diuersos specie terminos, à quibus principiis specificantur potentia. Illa autem diuersitas provenit ex diversa entitate lucis, & caloris: itaque, quia calor sufficieret ponitur per actionem, quæ habet hanc speciem perfectioris, ideo applicato allo agente non variatur in specie actio: quia tamen qualibet attributus essentialiter pendet à suo agente; ideo variatur numero pro qualunque varietate agentis.

§. 59. Motus distinguitur numero pro varietate vel agentis, vel patientis, vel termini: protempore autem non variatur; quia eadem entitas actionis potest esse diuersis temporibus. Non dispergo, vtrum ad res omnium prædicamentorum detur per se motus? Existimo enim tot esse motus distinctos, quorū termini producti; neq; dispergo, vtrum motus constituat unum genus? Nam constituit actionem & passionem; quod si

Aristoteles illum posuit, in postpredicamentis, id est fecit, quia ibi egit de motu tam priuatiu, quam positiuo.

De passione philosophandum est quantum ad distinctionem, sicut de actione.

§. 60. Dico tertio: actio non sumit specie a termino a quo, ut expresse docuit Sanctus Tho. i. p. q. 45. art. 1. ad 2. Probatur aperte. Tum quia eadem illuminatio perseverat, que facta fuerat in primo instanti, sed in primo habuit terminum a quo priuatum, in secundo autem non habet, ergo. Tum etiam, quia huc numero illuminatio potuit esse, quin aer prius, habuisset tenebras, potuit enim simul cum aere produci. Tandem, terminus a quo destruitur per terminum ad quem, quod facere potest quilibet terminus ad quem, quia semper opponitur termino a quo: destruere autem contrarium, est illi accidentale: nam ex eo quod contrarium praexistat destruitur terminus ad quem, si vero non praexistit, non destruitur: contrarium autem extitisse, aut non extitisse valde per accidens est calori. Itaque si est actio a termino a quo habet adiunctam destructionem illius, secus vero, si non habet talern terminum: illa autem destructionem habere, aut non, est extrinsecum actioni.

SECTIO IX.

De Motu quedam expedio.

§. 61. Dico primo: in motu a contrario in contrarium positiue reperiuntur duæ mutationes, altera positiva, altera priuativa, patet, quia in productione albire peritur motus positiue tendens in albedine, & corruptio nigredinis, quæ duæ mutationes possunt de potentia absoluta separari, nam potest subiectum esse sine albedine, in quod si tunc introducatur nigredo, nulla fit corruptio contrarij: item potest introduci qualitas contraria in subiecto, Deo contrariam conservante.

§. 62. Inter terminos priuatiue oppositos, tantum reperitur unus motus: nam introducio lucis est formaliter expulsio tenebrarum, & introductio tenebrarum est formaliter corruptio lucis, formaliter: (in qua) formalitate reali: non tamen formalitate rationis, nam bene potest concipi lux in aere pro-

ducta, quin concipiantur tenebrae destruuntur, quia lux potest concipi sine suo contradictorio, quamvis tenebrae non possunt sine luce. Dices, à Diuo Thoma assertum ad terminum ad quem, non esse formaliter recessum a termino a quo: ergo semper reperiuntur duæ mutationes. Intellige Diuum Thomam de accessu, & recessu inter terminos contrarios, non vero contradictorios.

§. 63. Dico secundo: omnis motus habet mutationem contradictionis oppositam, ut generatio corruptionis eius termini, accretio diminutionem, remissionem intensio. Deinde, plures motus habent contrarium positivum, ut alteratio, quæ est inter qualitates contrarias, latio sursum opponitur lationi deorsum, si sumatur ascensus, & descensus per eandem lineam adæquatam; nam si fint per eandem inadæquate, tunc non opponuntur, motui circulari opponitur motus per eundem circulum ordine inuerso. Hec contrarietas sumitur ab incompositibilitate terminorum & subiectorum, quæ simul penetrari non possunt in eodem loco, quapropter impediuntur mutua quantitate. Neq; hic agitur de propria contrarietate sub eodem genere, sed de quavis incompositibilitate in eodem subiecto, vel spacio,

§. 64. Dices: motum sursum, & deorsum per eandem viam non opponi, quia illi motus possunt simul ab eodem exerceri, ut animus mouetur sursum in una manu, & in altera deorsum: rursus homo existens in superemo gradu scalæ mouetur sursum ab elevante scalam, & ipse se mouet descendendo deorsum. Idem contingit his, qui feruntur nauis. Verum animus per virtutalem extensionem existens in duobus locis se mouet, ac si ipse esset duo: cum vero duæ corporis partes, quas animus mouet, concurrunt ad idem spatium, impediuntur, & anima tunc habet motus contrarios. Plures autem potest habere simul in diuersis partibus corporis non concurrentibus, propter virtutalem extensionem. Casus autem secundus peculiarem continet difficultatem, disquerendā in libris de cœlo: interiam respondeo, nunquam esse nisi unum motum, quia non est nisi unum ubi, illum autem motum prouenire a vehementiori impulsu. Motus qualitatum contrariarum in gradu remisso non sunt proprie contrarij, donec veniatur ad gra-

gradus simul incompossibilis, sicut neq; ipsae qualitates, quia tota oppositio motuum oritur a terminis. Cum vero a termino ad quem unius motus, possit esse alius, vt a termino a quo, omnis motui motus est contrarius, vt frigefactio rendit ad frigus, & calefactio oritur a frigore: illuminatio oritur a tenebris ad lucem: obtenebratio vero a luce ad tenebras.

§.65. Quies sum ipso test primo pro parentia motus in termino a quo, vt calidum quieti frigefactio, quia non mouetur per illam. Secundo, pro parentia motus in termino ad quem, vt calidum, postquam calefactum est, cessat a motu. Primo modo, quies opponitur motui priuatiue, sicut lux tenebris; quia frigefactio, & non frigefactio in subiecto apto opponuntur priuatiue, in inpetto autem negatiue. Secundo modo quies, & motus non opponitur in rigore, sed potius illa quies est effectus, & finis motus: tunc enim mobile non mouetur, sed fruitur termino sui motus: tunc autem non remanet motus in ratione motus, quia non conhorat immidiata parentiam termini in subiecto; vt s^e poteſt manere in ratione actionis conservatiua, vt lux, quae successione producta fuit per motum, per eadem actionem permanenter conseruat; itaq; manet ea-deri enītas motus.

§.66.¹ Quies ergo in termino a quo, etiam oppositus quieti in termino ad quem, quia esse calidum opponitur frigido, quies autem in termino ad quem non omnino perfecta, non opponitur in motu, quia acquisita una parte termini, adhuc est in potentia ad alteram, quam acquiratur: unde quies siue acquisitione primi gradus caloris non opponitur motui omnino, quia acquisito toto termino ad quem, non est, ad quid ultra mouetur subiectum, vt acquisito toto calore, non est, sur moueamur ad aliud calorem. Sub hac distinctione concilia Aristotelem, iam assertentem quietem in termino ad quem, non contrariari motui, scilicet motui inesse imperfecto; quando vero sit esse contraria, intellige in esse completo: cum autem sic Aristoteles, vnu ynum esse contrarium,

intellige, extremè contrarium sub eadem ratione: non vero sub diuersa; potest enim una res habere plura contraria, & liberalitas habet prodigalitatem, & parcitatem, & albedo nigredinem, & viriditatem.

SECTIO X.

De Motu instantaneo, & successivo.

§.67. MOTUS diuiditur in instantaneum, & successivum: primus est: Actus entis in potentia, prout in potentia, totus simul. Secundus est, actus entis in potentia, prout in potentia; cuius una pars fit post aliam. Motus instantaneus communiter vocatur mutatio, successivus autem sibi nomen motus usurpat. Dicitur mutatio esse tota simul, quia cum sit subita, & in uno instanti, non est unde possit in acquisitione diuidi magis, quam unum instans: motus autem, cum in acquisitione termini progrederetur ultra instans, necessario habet vnam instans post aliam, sicut post unum instans necessario sequitur pars temporis. Motus successivus potest accipi primo per morulas interiectas, vt in instanti A. sit una pars motus, & immedia te post cesser, & postea in instanti C. sit alia pars motus: hic motus non tam est successivus, quam plures discretæ mutationes, de quibus agemus lib. de Generatione. Secundo modo sumitur motus pro continuata termini acquisitione, vt cum ignis producit calorem, illum continuat per partes superficie, ita vt inter productionem earum partium caloris nulla intericiatur morula. Sic de essentia motus successivi est continuatio, quia ubi nulla intericiatur morula inter duas partes, illæ quidem continuantur: immo vero, non modo, quando motus sit successivus, sed etiam quando eius terminus acquiritur in instanti, requiritur continuatio inter partes termini inter se, & inter partes motus inter se.

§.68. Mutatio instantanea habet etiam continuationem, quando eius terminus est diuisibilis; vt generatio animalis eodem instanti sit continua in tota illa parte, quam dispossuit calor: etiam subita illuminatio contigua est, sicut lux: quando vero terminus est indiuisibilis, mutatio neq; est continua, neq; diuisibilis.

§.69. Mu-

§. 69. Mutatio instantanea fit, vel quia pars non resistit agenti sufficienter applicato: vel quando agens subito vincit totam resistentiam; vel quando forma est indivisibilis, ut intellectio subito fit, & Deus infinita virtute potest vincere resistentiam calidi, & illud subito infrigidare, & sol subito illuminat aerem, cui applicatur.

§. 70. Motus successivus, nulla ratione potest fieri in instanti successione, quia in successione una pars est prior tempore alia, que prioritas instanti repugnat: at vero tota entitas motus successivi potest esse simul in uno instanti sine successione, quia terminus talis motus simul perseverat in uno instanti, ergo & actio, quae ad illum terminatur: patet consequentia: quia ibi reperiuntur idem agens, idem subiectum, & terminus idem, ergo etiam potest totus simul produci in instanti (si defint impeditamenta) quia non est maior difficultas in primo producenda tota entitate rei successivae, quam in eadem conseruanda. Confirmatur: supponamus calorem introduci in ligno successivae, prima pars caloris conseruatur, postquam immediate producitur alia, illæ duæ partes caloris inter se continuatur, similiter continuantur partes motus, per quas producuntur; si in ligno nulla esset resistentia, omnes illæ partes simul fierent, ergo omnes illæ partes motus, que propter resistentiam productæ fuerunt successivæ, potuissent produci simul. Ratio à priori est, quia successio nihil addit supra partes, sed tantum connotat unam partem non existere, quando existit alia, sicut si duo homines simul producantur, nihil habent magis, aut minus, quam si unus post alium produceretur.

§. 71. Dices entitatem motus localis non perseverare totam, ergo nullus motus successivus potest perseverare totus. Nego consequentia: discrimen est, quia ubicatio, ad quam terminatur localis motus, non perseverat tota, si simul sicut perseverant termini aliorum motuum: quod si Deus de potentia absoluta velit, ut homo, quando se mouet non deferat locum, quem semel acquisuit, talis homo conseruabit simul suam entitatem motus.

§. 72. Motus species dividitur producendo, sitate terminorum, in genere, & in specie motus: Ad substantiam: Ad quantitatem: Ad qualitatem: Ad ubi. Nam ad cetera praedictamenta nullus est motus. Nam relatio non distinguitur à qualitate, in qua fundatur, unde ad relationem non est per se motus. Actio & passio sunt actiones & motus. Quando est motus coeli: Situs non distinguitur ab ubi circumscripsiō. Habet autem resultat ex motu locali vestis, & armorum.

§. 73. Motus ad substantiam continet duos: generationem & corruptionem: Augmentationem & diminutionem: hodie continet motus ad quantitatem: Accretionem, & decretionem: raritatem & densitatem. Verum est, hunc ultimum continet in alteratione, & latione. Motus ad qualitatem vocatur. Alteratio: quamvis haec vox adstringitur ad motum ad qualitatem corruptionem. Haec dividit potest in productionem & corruptionem qualitatis: & in intensiōnem & remissionem, ut de motu ad substantiam dixi. At vero alteratio dicitur intensio & remissio. De his motibus propriis in locis agetur.

DISPUTATIO XII.

De creatione.

REATIO præteriri à nobis non potest, tum quia est causalitas propria causæ primæ: tum, quia per eam producuntur & prima materia, & animus rationalis.

SECTIO I.

Creatio non est relatio.

§. 1. Diversus Thomas i.p.q.45.ar.1. Creationem definit esse productionem ex parte

entia ex nihilo, & ex nihilo, ne intelligas quod vulgo nihil, id est; repugnancia rei, ut chymera, quia ex tali nihil repugnat quid fieri: item ex nihilo non stimetur pro non repugnancia ad non esse existendum, quia (ut beret P. Vazquez ibi) talis non repugnancia semper manifestetur, neque omnino placet, quod ipse ait ex nihilo significare nos ex actualitate, situatione existentia rei, quia si creatura creata ab eterno fuisset, non fuisset ex nihilo producenda in hoc sensu, quia nunquam praecessisset non existentia talis rei, item quia sic etiam crearetur forma materialis, quia ex nihilo sit, cuius neque ipsa, neq; aliqua eius pars preexistenter, est igitur idem ex nihilo quod est huius tuncurrente substantio, vel forma intrinsecus, quia (vt dixi disp. 2. sect. 8.) omni offici creatio concursus formæ, quam materia, quia id quod sit forma concurrente, sit ex aliquo: nempe ex forma ipsa, vt ergo generatio est productio entis ex aliquo, id est, non ex aliqua actualitate sui, sed ex substantia; ita creatione est ex nihilo, id est, non ex aliqua actualitate sui, sed ex concurrente substantia ex principio, ut enim vocamus generationem actionem in eam, quae terminum producit dependenter a subiecto, ita vocamus relationem actionem cari, quae terminum prodicit independenter a substantia, & quouslibet alio principio intrinsecè influence. Vide Distrangulum in 2. distin. 1. q. 1. n. 1. 7. 20

S. 2. Creationem re ipsa esse probat Sant' Etius Thomas, quia tota rerum creaturam visu et latitas sit ex nihilo facta. Verum, ut haec ratio sit efficax, sporteradiungere, materialiam primam vere, ac propriam cari, aliquoquin posset totus mundus produci & non creari; quia in eius productione nulla intervenisset actio creativa. Fuerunt igitur creatæ, materia prima antius rationalis, Angelicæ mentes: quod vero Aristoteles & præcedentia rude philosophatiū secula dixerunt, ex nihil nihil sit: aliqui exponunt de agentibus naturalibus: ego opinor illos non agnouisse omnipotentiam Dei.

S. 3. Diuus Thomas i. part. q. 45. art. 3. ex presse distinguit creationem à termino creato: idem præstat, secundo, contra gentes c. 18. quem lequitur Caeteranus, & Ferrara, ibidem: autem tamē creationem esse relationem creaturæ ad Dñm, quod Diuus Thomas non intelligi de relatione prædicamen-

tali: Primo, quia prædicamentalem non distinguunt Diuus Thomas à fundamento, & termino (vt ostendam disp. 15. met. sect. 1. & 2.) Secundo, quia ait Diuus Thomas in actione sublata motu manere relationem effectus ad causam, sed actio non est relatio prædicamentalis, quia constituit prædicamentum actionis etiam sublata ratione motus, quia motus non ponitur in prædicamento. Tertio, quia eo cap. 18. ait Diuus Thomas esse ipsam dependentiam creaturæ à Deo, sed relatione prædicamentali nihil formaliter à Deo dependet, ergo: probatur minor, quia ratio effectus ad causam est post actionem, & dependentiam, quia innititur actioni tanquam rationi fundandi. Loquitur ergo Diuus Thomas de relatione latius sumpta pro entitate, quæ est unius rei ad aliā: quia quod sit, ab alio sit: sicut uno est relatio transcendentalis, vel secundum dici, ut vocatur à Diuio Thoma,

S. 4. Creationem esse prædicamentalem relationem, probatur. Ferrara eo caput. 18. libri. 2. contra gentes, §. Secundum dubium: dicit aliud esse creaturam à Deo produci universaliter; aliud dependere à Deo creationem: primum ait fieri per voluntatem Dei, vt connoat creaturam, quod est prius, quæ relatione creationis referri: hoc autem secundum ait esse posterius, quod sit creatione, quæ est accidentis. Verum Ferrara vocep, creatio accipit in diuersa significatione, ac communiter accipitur, nec nunc disputatur de illa entitate, quæ resultare dicitur ex termino iam existente, & producto: sed de ipsa termini productione, vt cum queratur quid sit generatio? non agitur de relatione, quæ consequitur actionem, sed de actione ipsa.

S. 5. Probo igitur rationem, qua Angelus deo in natura productus ex parte Angeli aliquod fundamentum existens, ergo non est relatio prædicamentalis, quæ supponit fundamentum & terminum iam existentia: probo antecedens; quia Angelus non supponitur ante productionem (vt, p. babo sect. 3.) estq; notum ex terminis, quia anter rationem producendi nihil intelligitur

Eee pro-

productum. Confirmatur, actio, qua agens aliquid producit, pertinet ad prædicamentum actionis, & non ad prædicamentum relationis, sed præductio, quia Angelus à Deo fit ex nihilo, est actio, qua Deus producit Angelum, ergo, pertinet ad prædicamentum actionis, & non relationis, sed eiusmodi productio est creatio, quæ definitur; *productio entis ex nihilo*, ergo creatio est de prædicamento actionis, & non de relationis. Quando Diuus Thomas dixit, sublato motu non manere nisi relationem actionis, non intelligitur de entitate motus, quia ea sublata auferuntur actio, & passio, quæ sunt idem cum illo: sed manere relationem, id est aliam actionem cum respectu transcendentali ad solum agens, nam motus etiam refert effectum ad subjectum.

S E C T I O II.

Creationem non distingui ab Agente & termino per illam productio qui, & quibus affirmant.

§. 6. **F**ranciscus Ferrariensis, secundo contra Gentes cap. 18. §. *Ad terrarium dubium*, ait creationem esse distinctam à termino creato, & Deo: at vero actionem, qua Deus Angelum producit, non esse medium entitatem inter Deum & creaturam: sed creationem actiuam esse voluntatem Dei cum habitudine actualiter producendi uniuersaliter creaturam; passiuam autem esse, creaturam ipsam, ut dicit ad Deum habitudinem accipientis esse. Ferrara est singularis in usurpatione, *creationis*: sumitur enim communiter pro actione ipsa formaliter producendi terminum. Definitur enim. *Productio entis ex nihilo*: hanc autem esse propriam huius vocis significationem docet Pater Gregorius de Valentia, 1. p. disp. 3. q. 2. p. 1. prope initium: quod optime ex scriptura, & partibus probat: quamuis dicit; creationem passiuam esse relationem dependentiae, sed ibi non sumitur creatio proprie. Quam esse actionem ait Durandus in 2. dist. 1. q. 1. num. 5. Item Diuus Thomas, secundo contra Gentes c. 17. hæc ait. *Manifestum est quod Dei actio, qua est absque materia preiacens, & creatio voca-*

*tur, & 1. p. q. 4. 5. in procœmio. Deinde (inquit) quæcœur de modo emanationis rerum à primo principio; qui dicitur *creatio*, tandem artic. 1. querit, *vitrum creare sit ex nihilo facere*. Respondeat autem affirmatiue, in quo sensu negatur ab Scoto distinctio creationis à termino, & agente. Ferrara vero consentit Scoto, ne tamen videatur à Diuo Thoma dissentire immutat cōmunem vsum huius vocis, *creatio*.*

§. 7. Ferrara igitur à Diuo Thoma ad Scotum dificiens ait, creationem nō distingui à Deo & termino creato; nec esse medium inter agens, & terminum. Quod docuerat Scotus in 2. dist. 1. q. 5. §. *Ad questionem istam*: qui tamen loquitur vniuersim de omni dependentia creaturæ: vbi tantum videtur locutus de relatione consecuta creationem. Scotus enim hic non deseruit familiarem obscuritatem: nec satis distinxit inter actionem, & relationem. Nam loquitur de lapide, cuius generatio in sententia Scotti distinguitur ab ipso, quia est relatio extrinsecus adueniens, & saxe mutatur lapide immoto. Sententiam hanc Ferraræ propugnabunt Nominales adducti disput. 11. sect. 2. pro idemtitate motus cum termino, & agente; Durandus in 2. dist. 1. q. 1. num. 12. Quod expresse tuetur Pater Valentia supra, §: si autem *creatio* accipiatur afferens creationem esse voluntatem Dei cum habitudine, seu respectu rationis ad creaturam, quæ sententia nunc satis est communis. Pater Vazquez tom. 2. in 1. part. disput. 173. nu. 4. ait, creationem esse quidem in re creata, à qua Deus denominatur creans, cap. autem 3. ait eam à termino sola ratione distinguere: cum tamen n. 3. dixisset, eam esse influxum realitatum num. autem 5. afferuit omnem actionem esse medium inter agens & terminum, & quidem hæc ab ipso debent intelligi de relatione, & medio rationis: est tamen haud propria locutio. Quod si terminus à parte rei est absolutus, & creatio est à parte rei terminus, ergo creatio est absolute absoluta; quid ergo reprehendit aduersarios?

§. 8. Primum argumentū Scotti; quæ non possunt separari sunt idē à parte rei, sed dependentia, à Deo & creatura non potest separari; ergo sunt idē. Major probatur; quia separatio est signum distinctionis, ergo inseparabilitas est signum realis identitatis. Casianus, & Ferrara negant maiorem: quia prima

prima passio, & essentia separari non possunt. Sed non bene: cur enim essentia esse non poterit sine prima passione. Per locum enim intrinsecum, quæ contradistio sequitur, si Sol conseruatur sine omni luce? aut ignis sine calore? aut Angelus sine patellesta? quod enim dicit de toto, & partibus est falsum, quia sunt idem totum & partes unitæ, si vero totum distinguitur, poterunt etiam partes unitæ diuinitus existere sine totalitate, eam impediens Deo... Vide modos esse inseparabiles à suis rebus, ut ostendam disput. 2. metaphysicæ sectio 5. res aeternam absoluta, separari poterit à qualibet alia creatura in particulari, nam illa essentialis dependentia unius rei ab alia in particulari est propria modorum: quæ enim repugnantia sequitur, si Angelus sit sine hac numero actione? sine hoc ubi, &c. Opinorigitur maiorem Scoti esse veram. Distinguo autem minorem, creatura non potest esse realiter sine dependentia aliqua à Deo, concedo minorem non potest esse sine hac numero, nego minorem: itaque potest creatura dependere à Deo sine dependentia B. in particulari, & sine dependentia C. & sic de singulis in particulari: at non potest dependere sine aliqua: nō enim potest omnibus collective carere, potest tamen omnibus diuisitatem: vnu non potest homo existere nisi in aliquo loco, potest tamen non existere Pompeionæ, & sic de singulis locis in particulari, hæc autem separabilitas omnium dependentiarum ab hoc termino, est evidens signum distinctionis inter illos & terminum.

§. 9. Secundo arguit Scotus, quod uniformiter conuenit omni creature in ordine ad Deum, non distinguitur à creaturis, sed dependentia à Deo illis conuenit uniformiter, ergo. Maior est falsa, quia actu existere conuenit libere omni creature uniformiter in ordine ad Deum, & tamen non est de conceptu creature existere libere, quia connotat actum liberum Dei, qui illis accidit. Idem dixerim de cognitione, omnibus enim conuenit uniformiter esse obiectum scientiarum Dei, quod tamen illis accidit. Item omnibus conuenit uniformiter esse in loco, & illis est accidentarium. Ratio à priori, quia sicut essentia quæ pendent à Deo uniformiter, conueniunt in ratione creature. Ita uniformiter

conueniunt in petenda relatione, & dependentia à Deo, sicut uniformiter conueniunt in petendo ubi, accidentiaque alia, à quibus realitez distinguuntur. Tertio argumentatur, quia substantia nō potest esse prior creatione. Quod verum esse probabo sect. 4. non tamen propterea est idem cum creatione.

§. 10. Quartum argumentum sumitur ex Patre Vazquez supra, comparante creationem cum suo termino. relationibus diuinis cum suis: sunt enim à parte rei idem cum termino. Verum hinc sequitur etiam illuminationem esse idem realiter cum luce exacta proportione, quod merito ipse negatnum, 5. Respondeatur igitur, in diuinis omnina esse idem realiter, ubi non est oppositio: relativa & cum inter originem passionis filij, & personam & naturam filij, nulla sit relativa oppositio, non distinguuntur: in creatis vero non reperitur hæc simplicitas, estque debile argumentum à simplicitate Trinitatis ad nos: nam à parte rei Pater constitutus in eius personæ per generationem, non tam nos.

Quinto argumentatur, quia non est unde colligatur distinctio realis. Verum id ostendam inferius.

§. 11. Sexto argumentantur alij, quia quæ dependentia à Deo essentialiter, & immediate, non pendent per actionem à se distinctam, ut patet in eadem actione: sed creaturæ pendent à Deo essentialiter, & immediate, ergo dependent se ipsis. Primum aduerte, immediate posse effectum à causa pendere per actionem distinctam ab agente & termino: primum, quia materia & forma vniuntur immediate, & per unionem distinctam, & lux immediate illuminatur, & per actionem distinctam, alioquin omnis actio debet esse idem cum termino, & causa immediate, ratio à priori, quia illa immediate vniuntur, & producuntur ab aliquo, quæ immediate afficiuntur unione, & actione: sicut videtur immediate & dealibantur immediate, quæ immediate attinguntur visione, & albedine, nam actio est ratio formalis producendi, & illud immediate producit à quo immediate oritur actio: illud autem producitur immediate, quod immediate sit actione, quia effectus formales concreti immediati non excludunt, sed includunt se.

Ecc 2 mas,

mas, à quibus accipiuntur: mediate autem fit vnum ab alio, quando inter utrumque mediat alia causa, causa enim remota non attingit per se causalitatem, sed per aliam causam intermedium. Vnde patet, omnia, à Deo immediate produci, vt *quod* medium actionibus, quas Deus immediate attingit, vt *quo*.

S.12. Dependere autem per essentiam, & essentialiter; debent distingui: omnia dependent à Deo per essentiam, vt *quod*, quia per suas essentias sunt terminus quia à DEO petit dependere, & dependet, quamdiu existit: item dependere essentialiter potest significare ipsam dependentiam, & qualiter esse de essentia creaturarum, quod est falsum: item potest significare, repugnare illi essentia existere, quin actu immediate pendeat, à Deo, quod est verum. Vnde lux per essentiam pendeat à Deo, vt *quod* non vero essentialiter: hæc autem illuminatio, & per essentiam, & essentialiter penderet hoc solo, non quod de eius essentia sit semper pendere aeternum, id enim est falsum: sed quia per suam essentiam est ratio dependendi; & non per alicuius distinctum. Ita creatura penderet essentialiter à Deo, quia illi repugnat sive immediato influxu Dei existere: Nam siue influxus sit distinctus ab essentia, sive non, semper exigitur necessario. Vnde negatur major argumentum ex S.11. actio autem penderet se ipsa, non quia essentialiter penderet; sed quia penderet vt modus, seu ratio formalis agendi; Vnde non eget alio modo: termini vero penderet vt res, & non vt ratio agendi: nam perseverante eodem termino non perseverat eadem dependentia, nonnulli autem dicunt, res creari sine actione distincta, quia à DEO penderet essentialiter, & pendere essentialiter: quia creantur, quo circulo circumguntur.

S.13. Septimo argumentantur: quia applicata potentia creativa ad creandum, sufficienter intelligitur creans sine actione intermedia. Verum id dicunt, non probant; esse quod falsum patet in applicatione potentiarum eductiarum Dei, quia non potest educere terminum nisi media eductione à termino, & agente distincta. Immo applicatio potentiarum creativæ est ad terminum vt *quod*, ad creationem vero vt *quo*.

Octauo mouentur, quia creatio esset acci-

dens, ac deberet esse in subiecto, nullum est autem. Verum est sedam scđt. 4. creationem esse accidentis, & non habere subiectum.

SECTIO III.

Quid sit creatio.

S.14. *Entitas Dini.* Thomæz contra. Gentes cap. 18, &c. p. q. 45. art. 3. est, & creationem esse actionem ipsam, qua creatura pendet à Deo & producitur ex nihil; & esse accidentis receptum in termino tanquam in subiecto, quana sequitur Catechismus. & multa Tiromistæ: præter quod eam sequuntur alii, quos refert P. Suarez, i. metaphysicæ, 20. scđt. 3. multo, quos ipse sequuntur numeri quam ita P. Molina defendit, i. p. q. 45. art. 3. vt oppositam censem improbabilem, necipie eam distinguere realiter absolute, sed tantum ex natura rei, quod communiter dicitur *distinctio modalis*, quod obserga, ne has lucineris irrallenda doctrina P. Molina, quæ nunc communior est, quam explico sequentibus dictis.

S.V.B. SECTIO I.

Creatio non est voluntas Dei.

S.15. *De primo: creatio non est formaliter voluntio Dei:* hæc est cōtra Patrem Valentiam, & alios, sed est P. Vazquez, Durandi, & aliorum: eam expresse docet S. Thomas supra, assertens creatio esse actionem Dei, qua producitur creatura, & ea non esse in ipsis tantum in subiecto. Dices, ab eodem Diuo Thoma affirmari, actionem creationis Dei esse ejus voluntatem. Resp. à Diu Thomano sumi tunc actionem, pro ipsa productione termini; sed pro actione immanenti Dei, qua vult creationem: in Deo autem nulla est alia actio. Estenim voluntas ratio, qua Deus mouetur ad actiones transientes, sive fiat creatio, sive eductio, qua propter disput. 10. monui distinguere modum istum loquendi, ne per affinitatem deludaris; eum probat P. Molina, quia videtur esse contra rationem agendis, vt ipsum agens sit actio. Secundo probari potest, quia itidem dici posset educationem esse voluntatem Dei volentis educere formam complexum subiecto taliter tempore; de quo infra.

S.16. Ter-

§.16. Tertio argumentor: Deus ab æterno vult creare Angelum pro tali tempore, & illum non creat ab æterno pro tali tempore, ergo Deum velle creare ab æterno Angelum pro tali tempore non est illum creare ab æterno pro tali tempore, ergo per aliquid distinctum à volitione illum creat. Dices primo, non esse idem velle creare pro tali tempore, & creare; ac voluntatem creandi esse creationem. Contra, ergo creatio, & voluntas creandi in abstracto significata sunt idem, ergo volens creare, & creans sunt idem: quia quando subiectum, aut suppositum est idem, & forma illud denominans est eadem in abstracto; denominatio concreti erit eadem, si disagregatio visus, & albedo est idem, & homo disaggregans est etiam homo albus, idem erit hominem esse album, & disaggregantem, quia iste denominationes non variantur nisi pro varietate subiecti aut formæ, si ergo creatio, & voluntas creandi sunt idem, idem erit formalissime, creare, & velle creare; sive creans, & volens creare.

§.17. Dices secundo: creationem esse ab æterno pro tali tempore. Contra, ergo sicut Deus vult ab æterno creare pro tali tempore, ita ab æterno creat, ergo Angelus est ab æterno creatus pro tali tempore, repugnat enim Deum ab æterno creare, & aliquid non creari ab æterno, ergo Angelus, & tale tempus existunt ab æterno. Aduerte. Deum ab æterno velle creare pro tali tempore duo dicere, alterum voluntatem creandi existere formaliter in Deo tota æternitate, alioquin non esset ab æterno formaliter volens: alterum, obiectum, talis voluntatis non esse existens ab æterno, sed extitum tali tempore, ita ut non extiterit præcedente æternitate, alioquin tale obiectum non capisset de nouo in tempore, sicut voluntas Dei de creando hoc die non incipit modo de nouo, sed ab æterno est habens pro obiecto hunc diem, vt ego habeo modo voluntatem faciendi cras missam, nunc habeo voluntatem missam non faciendæ modo, & sic modo non fit missa, sed fiet cras durante hac voluntate, si ergo Angelus est ab æterno creatus pro tali tempore, est quidem coexistens Deo in tota æternitate: sicut existit voluntas creandi, alioquin non creatur ab æterno pro illo tempore, sed creatur in solo illo tempore, in quo Deus illum creat multo post, quam voluntati-

lum creare, estet autem absurdum doctrina Angelum extitisse ab æterno creatum pro tali tempore: quia nunquam extitit nisi cum tali tempore; quia nec extitit reale tempus ab æterno: & tamen est ab æterno volitus creari pro tali tempore: quia ab æterno extitit illa voluntas: ergo velle creare & creari non sunt idem: quia velle est ab æterno, & creari non nisi in tempore.

§.18. Dices tertio, non existere in Deo ab æterno voluntatem creandi Angelum. Contra: ergo Deus tota æternitate fuit, quin vellet creare Angelos, ergo eius voluntas de nouo incipit esse; quod pono ut absurdum in Fide. Dicitur enim Deus ab æterno nos dilexisse: & tempora dicuntur à parte praefinita. Nec potest dubitari, Deum ab æterno habere voluntatem faciendi ea, quæ in tempore facit. Si enim corda hostines habent voluntatem faciendi, quæ prævident expedire, eam non habebit Deus? nec enim dubitar licet, Deum ab æterno esse volenter, & cognoscēt omnes creature. Sed ergo ab æterno esse voluntatem creandi Angelum, & creationem non esse ab æterno, ergo voluntas creandi Angelum non est creationis Angelis.

§.19. Dices quarto, creationem Angelii dicere respectum ad Angelum: sicut voluntatem. Contra: voluntas creandi Angelum dicit etiam respectum rationis, quia habet pro obiecto. Angelii existentiā pro tali tempore: Deinde, ergo distinguuntur voluntas creandi à creatione: quia illa dicta solum respectū rationis ad Angelum: creatione vero realē, quod sine distinctione reali esse non potest.

Dices quinto, non esse ab æterno tempus, pro quo creandus est Angelus. Contra, etiam si non sit tempus ab æterno, adhuc ab æterno est tota volitio creandi Angelum pro hoc tempore: sed per te illa est creationis Angelii pro hoc tempore: ergo ab æterno est creationis Angelii pro hoc tempore. Confirmatur: aut tempus pertinet ad intrinsecum conceptum creationis, sic autem habeo intentum: quia tempus non est voluntas Dei, vel non pertinet, sic autem tota formalis ratio creationis existebat, antequam tempus existeret, ergo creationis fuit ab æterno.

§.20. Dices sexto, ab æterno esse creationem Angelii, quæ tamen non creat Angelum

ab æterno, sicut ab æterno est voluntas illum
creandi, & tamen non creat usq[ue] ad tempus,
pro quo vult illum creare.

Contra: creatio est ab æterno in Deo, ergo Deus ab æterno creat, quia creatio actu existens communicat suum formalem effectum: ergo Angelus ab æterno creatur: sed Deus ab æterno cognoscit Angelum, & Angelus cognoscitur ab æterno; Deus ab æterno vult creare Angelum, & Angelus (sicut ita loqui) est volitus creari: ergo ab æterno illū Deus creat, & ille creatur: probo consequentiam, quia in Deo idem sunt formaliter: vel le creare & creare, quia idem sunt creatio & voluntas creandi, ergo ex parte Angeli id est esse volitum creari, & creari: quia eadem ratione, quia Deus creat Angelū, Angelus creatur à Deo, sicut eadem ratione, quia Deus cognoscit Angelum, Angelus cognoscitur à Deo, & sicut implicat Deum non esse ab æterno volente, & Angelum volitū, si semel ponatur ab æterno voluntas: ita implice Deum non esse creantem, & Angelum creatum ab æterno, si semel creatio ponitur ab æterno, quia ratio formaliter tribuens denominationem subiecto non potest in illo physice existere, quin illam tribuat. Sin assigna mihi, quo differat denominatio volentiæ à denominatione creandi, si creatio, & volitio sunt idem? nam ad tribuendam denominationem creandi expectat aliam ratione: formalē? vel non? si expectat, ergo sola volitio non est creatio, sed erit etiam terminus, vel quid aliud quod contendō: si autem non expectat, ergo ab æterno est tota denominatio creandi in subiecto apto, cur ergo non denominat ab æterno: & denominat in tempore? & ne te armes exemplo relationis creatæ, adverte hoc argumento à me probari disputatione 15. metaphysicæ sectione tertia, relationem esse duo extrema relata, vel modum ab utroque distinctionem: si ergo absurdum est creationem esse ab æterno, ergo creatio aliquod temporarium est, vel addit distinctum ab æterna voluntate Dei.

§. 21. Quod affertur de voluntate creandi ab æterno existence, quin ab æterno existat voluntas non esse re (ut paret) primo in creando, sed ab eo modo voluntatem inambulante, de non ambulo modo: repugnat ratione habere inambulationem, quin

inambulem modo: tum ratione à priori, quia forma non possunt existere in subiecto apto, quin illi communicent suum formalem effectum, quia hic nihil est aliud, quam ipsa forma, & subiectum unita: præter quod nihil aliud requiritur ad communicationem formalis effectus. Ita non potest albedo esse unita subiecto apto, quin illud reddat albidum. Cum igitur creatio sit ratio formalis, qua constituitur creans, non potest esse in subiecto apto, quin illud denominet creans, quia ad id nihil aliud requiritur. At principia actionia rerum non sunt formalis ratio denominandi eas productas, sed sunt actus primus illarum: actus vero primus agendi bene potest esse, quin agat, ut potentia voluntatis potest esse quin amet. Voluntas Dei comparata ipsi Deo, est velut actus secundus illius, quia est actus vitalis formaliter denominans Deum volentem, nec potest in eo esse, quin sic denominet, comparata vero creature est principium & actus primus illius, & sic potest existere, quin tunc existat effectus.

§. 22. Rogas, cur actio non oriatur ab æterno? Respondeo, quia eius existentia libere est producibilis à Deo, & non potest oriari sine voluntatis actu, qui non vult eam oriri nisi tali tempore. Et quidem potentia intentionales, quia non operantur physice obiecta per suos actus possunt præuertere tempus, & cognoscere, & velle obiecta multo ante quam sint, potentia vero physice non habent actus, nisi, quo tempore effectus existunt, quia illarum actio est ratio formalis faciendi physice existentiam.

SVBSECTIO II.

Creatio non est terminus creatus.

§. 23. Dicò secundo, creatio distinguitur à termino saitem modali distinctione. Contra Dutandum, & P. Vazquez: est tamen omnium, quos pro me adduxi. §. 14. item aduersariorum afferentium creationem esse voluntatem Dei: probatur primo, quia eductio distinguitur realiter à termino educto, ergo & creatio à termino creato: consequentiam probabo §. 20. secundo probatur: quantitas in Eucharistia est terminus creationis, quia sit ex nihilo independenter à subiecto; sed quantitas realiter distinguitur à creatione sui, ergo terminus creationis

eternis distinguitur realiter à creatione. Minor probatur: quantitas potest realiter existere, quin tunc realiter existat creatio, ergo realiter distinguitur à creatione, consequentiam s̄pē probauit: antecedens probō, quia quantitas ante consecrationem existit, & tunc non existit creatio, quia tunc non creabatur: ergo.

S. 24. Respondet Pater Vazquez num. 18. quamvis adhuc situr distinctio realis inter creationem, & terminum, qui natura sua p̄det à materia, inde tamen non sumi argumentum ad formas natura sua subsistentes, quæ semper perunt creatione produci. Verum iam habemus ex ipso P. Vazquez aliquid creationem ex natura rei distingui à suo termino, quo igitur fundamento id negabitur de omni actione: cum omnia argumenta ipsius P. Vazquez in hoc casu infringantur, licet enim non videamus eos terminos diuersis modis posse produci, id non prouenit ex identitate creationis cū termino, sed ex impotentia naturalis agètis, quod non potest aliquid creatione attingere. Immo vero ex hac separatione quantitatis à creatione potest evidenter inferri, posse à Deo eundem animum alia, & alia creatione produci. Quod vero ait non posse, rem eandem eodem modo se habentem produci actionibus diuersis, non probat, nam, & eadem anima potest iterum vñricum, priori vñione ad idem corpus de potentia absoluta, & quidem per diuersam actionem à præcedente. Ratio à priori, quia ad eundem terminū possunt esse mille modi seu relations: vt multæ formæ ad eandem materiam & multæ cognitiones ab eadē specie impressa, & eadem potentia ad obiectum idem, qua autem verosimilitudine negari potest. Deum alia actione distincta ab haec posse producere, luce in hoc aere, aut alia creatione creare hanc quantitatem: ergo ex eo quod terminus sit idem, & semper subsistens, non arguitur repugnātia, vt pluribus actionibus possit effici, per quas semper relinquatur subsistens, vt per multas potest forma materialis educi, per quas relinquatur dependens à materia.

S. 25. Posset item dicere; educationem & vñionem formæ cœli esse idem cū forma, quia haec est inseparabilis à materia. Unde n. probabitur illam posse separari? nec enim

est sufficiens philosophandi ratio, expectare separabilitatem in rebus omnibus ad eas distinguendas: sed sufficit ex separatione unius colligere de conceptu communi creationis non esse identitatem cū termino. Deinde ex illo communi conceptu deriuatur ratio ad species, & dum in aliqua non ostenditur positivè differentia, de illa est rationandum, sicut de alijs: maxime in praesenti: vñ rationes si quid probant, est contra communem conceptum creationis, ne videlicet detur accidentis fine subiecto.

S. 26. Alia adducit P. Vazquez, quæ difficultate non carent. Ait enim, quantitatem cū modo perfectatis esse terminum creationis, sicut forma cū modo inherēendi est terminus generationis, nam creatio non terminatur ad quantitatem secundum se, alioquin in priori, quo considerari posset vt à Deo producta, posset esse creata. At in nullo priori potest considerari creata: quia vel consideratur secundum se sine villa actione, tunc autem nec concipiatur creata: nec generata: vel concipiatur vt dependens ab agente præciso ordine ad subiectum, vel negationem subiecti, sic autem cōcipitur facta abstracte ab eductione, vel creatione: vel concipiatur cum negatione dependentia à subiecto, sic autē concipiatur creata, sed id non potest fieri ex natura rei, nec concipi cum fundamento in re: vel cōcipitur dependens etiā à subiecto, tunc autē concipiatur vt educta.

S. 27. Contra: quia illæ differentiae dependēti à subiecto, vel non dependēti, nihil sunt ex parte termini, vt distinguitur ab actione: sed sunt differentiae ipsarum actionum, à quibus terminus est dependens: vt esse discursum, aut iudicium non sunt differentiae obiecti, sed actuum: creatio enim est actio solius agentis, & in se habet negationem subiecti, vt quo, à qua, sicut terminus est productus, vt quod, quin haec denominatione respondeat ex parte termini: sic ab eadē denominatur independens, vt quod à subiecto, id est, pendens à solo efficienti: generatione vero est essentialiter dependentia à subiecto, quia ipsa est causalitas vtriusque: unde sicut forma generatione dicitur genita, ita dicitur dependens à subiecto, sive illi inherens, quæ denominations non respiciuntur ab actionibus vt termini, nec ex parte termini, sed potius termino obueniunt for-

formalissime ab actionibus, quæ terminantur ad entitatem termini secundum se à subiecto pendente per generationem ipsam: & independentem à subiecto per actionem creatuam, quod non habent per alios modos, aut conceptus distinctos ab actionibus: sicut visio non terminatur ad obiectum, vt visum, sed formalissime illud constituit visionem: ita creatio non terminatur ad rem ut independentem à subiecto, sed formalissime illam constituit independentem à subiecto. Pater autem Vazquez eas denominations ponit ex parte termini, & ait ad illas terminari actiones.

§.28. Quod tamen nescio sitne satis consequens: nam ipse ait animam, & materiam non habere proprias subsistencias, sed unam communem, posteriorem natura unitione compositi: hic autem numerus 19. ait ex D. Thomas creationem esse rerum subsistentium, & terminari ad res cum illo modo perfectatis: ergo creatio animæ terminatur ad modum perfectatis etiam in composite, sed creatio est prior unitione corporis, & animi, ergo in illo priori intelligitur habere pro termino animam & modum perfectatis, quod ipse negat: quia esse in toto & per se repugnat: vel si creatio animæ terminatur ad solam animam secundum se, & non cum illo modo perfectatis, ergo creatio quantitatis terminabitur ad quantitatem secundum se, & non cum illo modo.

§.29. Deinde vel ille modus pertinet ad terminum creationis? Vel non pertinet, sed est ipsa creatio? Si primum, ergo terminus creationis realiter distinguitur à creatione, quia iuxta hoc responsum quantitas & ille modus sunt terminus creationis, & non sunt creatio: si vero modus ille est creatio, ergo distinguitur à quantitate creationis, quia quantitas potest existere sine tali modo, quia potest non creari, atque quantitas est terminus creationis, & ille modus est creatio, ergo creatio distinguitur à termino. Dices, quantitatem, & modum esse creationem, & terminum. Contra, idem dico ego distinguens creationem à termino, quia creatio creatur, & est creatura, ut quo, terminus autem ut quod: similiter ille modus perfectatis erit creatio ut quo, & quantitas creabitur ut quod. Vnde erunt, & terminus quod, & ratio quæ creatur, & unum realiter ab alio distinctum. Nam ex

doctrina Patris Vazquez num. 10. illenus erit in quantitate ut in subiecto, quia est accidentis. Tandem sicut ipse ait non posse separari modum illam à quantitate creata, nec item potest separari in hæc à forma generata, & tamen in sententia ipsius generationis distinguitur à termino, ergo & creatio. Alius omitto, quia hæc sufficiunt evidenter.

S V B S E C T I O III.

Creatio non est aggregatio Dei & termini.

§.30. **D**ico tertio: creatio non componitur ex voluntate Dei aeternae, & ex termino passiuæ creato, contra Ferraræ opinantem Deum sua voluntate creare Angelum tanquam ratione formalis agendi. Angelum vero se ipso esse creatum. Probatur, quia per eam rationem, per quam Deus Angelum creat, Angelus creatur à Deo, sed per te Deus creat Angelum per voluntatem, ergo, Angelus creatur per voluntatem Dei, maior probatur, tum quia per te Deum esse creantem est Deum esse volentem Angelum, sed per eandem rationem per quam Deus vult Angelum. Angelus est volitus à Deo (vt ex terminis patet) ergo per eandem rationem per quam Deus creat Angelum, Angelus erit creatus: tam etiam, quia ratio formalis, per quam Deus agit, denominat Deum agentem aliquid, ergo per illam aliquid agitur à Deo. Probo consequentiam: quia implicat Deum agere aliquid, quin per illam rationem aliquid agatur, non minus quam Deum cognoscere obiectum, quin obiectum per illam cognitionem cognoscatur à Deo: Ratio à prioti: quia sicut cognitione habet potentiam quam denominat cognoscendum, & terminum, quem denominat cognitum, ita creatio habet subiectum, quod denominat creans, & habet etiam terminum, quem denominat creatum: nam creatio dat denominationem suo termino, sed denominatio quam dat termino est creati, ergo per eandem rationem, qua Deus creat Angelum, Angelus creatur à Deo.

§.31. Secundo probatur, quia si Deus formaliter esset creans per voluntatem, esset ab æterno creans, sicut ab æterno volens (vt probau, §. 15.) sed implicat Deum esse ab æterno

tertio creantem Angelum, quin Angelus sit
creatus ab *eterno*, quia creare est aliud, &
non potest aliquid esse creans, quin sit aliud
ab illo distinctum creatum: sed ab *eterno*
Angelus non est creatus, vt est de fide, ergo
Deus ab *eterno* non est creans. Dices, Ange-
lo*m* de nominari creatum: ergo habet in se
passiuam creationem? Deus autem est cre-
ans, ergo habet in se actiuam creationem. Re-
spondeo, supposito quod voluntas Dei sit
creatio actua, Angelum esse creatum, quin
in se habeat creationem passiuam, nam per
eandem quae est in Deo, Angelus erit crea-
tus, sic ut est cognitus per cognitionem exi-
stentem in Deo: aliud enim est passiuum habe-
re denominationem, aliud autem in se ha-
bere intrinsece denominationem: vt obie-
ctum passiuum denominatur cognitum, quin
illam habeat intrinsece: illa enim denomi-
natio est cognitio, quae intrinsece existit in
potentia cognoscente, & non in obiecto: si-
militer si creatio passiuum est in termino, per
illarum Deus denominatur creans, vt contin-
git in quavis alia actione transiente, quae ex-
trinsece existens denominat agens: recte au-
tem dixit Pater Vazquez supra, creationem
esse rationem, per quam Deus denominatur
extrinsece creans.

§.32. Dico quarto: creatio realiter distin-
guitur à Deo, & termino creato. Cōtra Gab.
in 2. dist. 1. q. 1. art. 2. conclus. 5. & 6. probatur
primo: quia possunt existere Deus, & ter-
minus creatus quin existat creatio, ergo di-
stinguitur ab utroque, probo antecedens, an-
tequam proferantur verba consecrationis,
existunt Deus, & quantitas, & tunc non exi-
stit creatio quantitatis, ergo existente Deo,
& termino creato non existit creatio. De
maiori nulli dubium: minor patet, quia si
tunc existeret creatio, ergo tunc Deus esset
creans, & quantitas esset creata: quia ostend-
i à §. 19. repugnare existere rationes for-
males in subiecto apto quin illi tribuant
suum formalem effectum, sed creatio est
forma creandi, & Deus est suum principi-
um aptum, vt per illam denominetur
creans & quantitas vt denominetur creata,
ergo si esset creatio simul cum Deo & quan-
titate, & Deus esset creans, & quantitas crea-
ta: quemadmodum existente Dei volunta-
te, & quantitate in ratione obiecti, non po-
test Deus non esse volens quantitatem, &

quantitas non esse volita à Deo. Atque hanc
conclusionem probans omnia fere quae di-
xi ab illo. §.19.

§.33. Dices primo: hoc argumentum in
terminis, probare intentum in ijs, quae pos-
sunt eductione & creatione produci, nō ve-
ro in alijs: Contra, ergo omnia argumenta,
quaे auctores oppositi iaculantur contra o-
mnes creationes distinctas à termino, pos-
sunt hic contra illos retorqueri, ostendi au-
tem, §. 22. non ostendi discrimen inter has,
& alias creationes.

§.34. Dices secundo, quantitatem exis-
tre ante consecrationem respicientem Deū
non vt creatorem, sed vt eductorem, postea
vero existere connotando Deum non vt e-
ductorem, sed vt creatorem. Contra, à parte
rei ante consecrationem existunt Deus &
quantitas, & quantitas à parte rei non habet
respectum ad Deum, vt creatorem: ergo re-
spectus ille quantitatis ad Deum vt crea-
torem distinguitur realiter à qualitate, & Deo,
consequentia patet, quia realis separatio v-
nius ab alio est evidens signum realis distinc-
tionis: antecedens probo, quia ante conse-
crationem nec Deus creat quantitatem, ne-
que haec creatur: ergo non habet respectum
ad Deum vt actualiter creantem. Deinde
post consecrationem, realiter habet respe-
ctum illum, quemante realiter non habe-
bat: ergo respectus ille aduenit quantitati &
Deo realiter de nouo.

§.35. Confirmatur, quando quantitas re-
spicit Deum vt creatorem, quem antea non
respiciebat, vel habet aliquid de nouo rea-
liter, & sic habeo intentum, vel non habet:
sic autem, ergo ante consecrationem exis-
tabat à parte rei tota essentia creationis, & re-
spectus quantitatis ad Deum vt ad creatorē,
tempus autem non est de ratione formalis cre-
ationis: ac proinde per solum temporis ad-
uentum nō potest esse de nouo creatio, quae
antea non erat, vel si tempus est de cōceptu
creationis, ergo omnis creatio distinguitur
realiter à termino, & creatore. Si vero dicāt,
istum respectum esse voluntatem Dei crean-
di quantitatem pro talis tempore: contra, er-
go sic ut Deus est volens creare quantitatem
per illum respectum, ita est illam creans: sed
ante consecrationem est volens, ergo &
creans, vide quae supra dixi à §.19.

§.36. Probo secundo conclusio nem: quia
Fff quan-

quantitas, vt existat connaturaliter indiget modo à se distincto per quem dependeat à causa materiali, estque quantitas terminus intrinsecus illius modi; ergo vt existat indiget alio modo à se distincto, quem intrinsece terminet, patet consequentia, quia defectus intrinsecus illius modi opus est vt suppleatur.

Dices primo, suppleri per voluntatem extrinsecam Dei: contra illa est extrinseca, & non est melior quam voluntas eductiva Dei; sed eductiva non sufficiebat; ergo nec sufficit creativa. Dices secundo, quantitatem esse indifferentem vt sit sine subiecto, & dependenter à subiecto: contra: ergo si illa ad existendum non indiget modo intrinseco, petit ex natura sua voluntatem creativam, nam voluntas connaturalis accommodatur exigentiae terminorum, sed quantitas per se potest existere sine alio modo, ergo petit voluntatem per quam ita sit, & repugnabit naturaliter voluntas, quæ illi tribuat concursum materialem. Frustra enim, fiunt per plura, quæ possunt fieri per pauciora, illaque est connaturalior.

S V B S E C T I O IV.

Creatio est modus distinctus realiter ab agente, & termino.

§.37. **D**ico quinto: creatio est modus ex natura rei distinctus à termino, & Deo, existens intrinseca in termino, & extrinseca denominans Deum. Hęc conclusio de reali distinctione non est noua à præcedentibus, sed ex illis euidēter infertur. Probatur præterea. Actio eductiva est distincta à termino, agente, & subiecto, ergo & creativa, patet consequentia, quia illa distinctio oritur ex conceptu communi actionis. Dices primo, motum clare probari distinguī à fundamento, & termino propter separacionem realem. Contra, eadem separatio repetitur inter creationem, & terminum (vt patet in quantitate Eucharistia) aduerte à non nullis distinguī motū propter illud argumentum; non tamen creationem argumēto autem de quantitate respondent, illam connotare Deum, vt cretorem, & applicantem suam potentiam per voluntatem creandi: quos eodem arguento reuincam. Nam posset quis dicere, motum non distin-

gui à termino, agente, & subiecto: sed mode pendere ab hoc subiecto, & agente: modo ab alijs, qua Deus per diuersos actus applicat suam omnipotentiam, vt terminus dicat respectum iam ad has causas, iam ad illas, vt Nominales affirmant: etenim sicut manente quantitate, & Deo, modo cretur quantitas, modo non: quia Deus applicat suam omnipotentiam, cum Deus habeat diuersos voluntatis actus, ratione nostra distinctos, hoc actu vult lucem pédere à sole, alio à luce: lux autem dependet à sole connotat respectum ad solem, & non ad aliam lucem. Dices causas creatas esse diuersas. Contra, etiam causæ à quibus pendet terminus eductus sunt distinctæ à Deo, & tamen sine creatione distincta sola applicatione diuersa suæ omnipotentie facit, vt non pendeat ab illis, & pendeat à se solo. Ergo per eandem applicationem ad diuersas causas facit terminum ab eis pendere sine actione distincta. Nulla responsio afferetur, quam non rutorqueam contra eos: vnde vel vniuersim cum Nominalibus negent omnem modalem distinctionem, vel eam hic admittant.

§.28. Creationem esse modum, & non rem absolutam, patet ex differentia rei & modi, quam assigno dis. 2. metaphysicæ sect. 5. quia creatio tollit indifferentiam, quam D E V S habet ad Angelum efficiendum, & est ratio formalis, qua terminus agitur, ergo est per essentiam actio, & sic vt quo, sic autem non egit alia actione. Siautem esset res absoluta, egeret actione in infinitum; estque creatura vt quo, & dependens vt quo à Deo. Illam esse intrinsecam termino patet: quia est modus existendi, qui immediate diuiditur in modum existendi per se, & in modum existēdi dependenter à causa materiali, qui opponitur existentiæ per se: creatio enim est ratio formalis ob quam res existit independenter à materia: quia est dependentia termini à solo agente: generatio vero est dependentia termini à subiecto, cui facit terminum inhærere, estque inhærentia. Et quamuis creatio non est subsistentia, quæ hypostasis, vel suppositum vocatur, est tamen subsistentia, vt significat independentiam à subiecto: quamuis hac voce est vtendum cum distinctione, ne confundatur cum subsistēta, hypostasi. Modus autem existendi non potest non esse intrinsecus existentiæ, Deo autem esse extrinsecum

secam creationem, patet ex conceptu communis transiuntis actionis.

SECTIO IV.

Vtrum creatio habeat subiectum?

S. 39. Vlti abierunt in varias opiniones sect. 3. impugnatas, quia non videbant, quo modo actioni commodaret subiectum. Ex opinatiis relationem esse modum, censent aliqui eius subiectum esse terminum, qui per eam producitur. Probare possunt primo ex D. Thoma 2. contra Gentes c. 18. id afferente expresse, & 1. p. q. 45. art. 3. ad 3. ijs verbis, *creatura est eius subiectum, (scilicet creationis)* & prius ea esse sicut subiectum accidente. Verum Diuus Thomas doctrinam, quam tradiderat secundo contra Gentes eo c. 18. explicat in hoc art. 3. Distinguit enim D. Thom. creationem, secundum quod est via, à creatione, secundum quod est relatio. Et quamvis dicit terminum esse subiectum illius in quantum est relatio, id tamen negat in quantum est via his verbis. Ad tertium dicendum, quod creationis secundum quod significatur ut mutatio, *creatura est terminus, sed secundū quod vere est relatio, creature est eius subiectum.* Itaque Diuus Thomas, negat terminum esse subiectum actionis in quantum est actio. At vero si ex actione resultat relatio praedamentalis (ut volunt Thomistæ,) terminus erit illius subiectum: si vere non resultat (ut volunt Nominales) terminus quidem non erit subiectū cui inhāreat relatio, sed quod intrinsece denominetur ad aliud, & quia ista relatio, siue denominatio fundatur in actione, iure dixit Diuus Thomas terminum esse priorem relatione, ut relatio est, sicut duas res esse albas, est prius quam relatio similitudinis, licet relatio non distinguantur ab utraque.

S. 40. Secundo moueri possunt: quia creatio est accidens, ergo habet subiectum, à quo depēdeat, quia accidentis esse est inesse. Posset responderi, creationem esse modum substantialem. Verum hoc non est verum: quamvis enim in termiuo substanciali id defendi posset, tamen in termino accidentalii non potest, tum quia in Eucharistia nullus est conceptus substantiaz distinctus à substancialia Christi. Quamvis enim definitio Tridentina directe sit ad damnandos impanatores, asse-

rentes manere substantiam panis in Eucharistia: tamen eius definitio est vniuersalissima, affirmans non manere, nisi, duntaxat accidentia, ut patet ses. 13. Canon. 2. ut autem nullus potest dicere, accidentia esse in alia substantia distincta à pane, ita non potest dicere manere alium conceptum substantialem distinctum à substantia Christi? Item non potest esse producio substantialis, ubi terminus est accidentalis, quia terminus est accidentalis, quia est extra conceptum substantiae, cuius est terminus, sed actio est etiam extra conceptum eiusdem substantiaz, ergo eadem ratione erit accidentis.

S. 41. Respondeo igitur, substantiam & accidentis non distingui per dependentiam à subiecto, vel non dependentiam: nam forma substantialis potest à subiecto pendere, & tamen non est accidentis, ergo similiter ex eo quod modus aliquis sit independens, non erit substantia. Est ergo substantia, *ens per se*, id est, quod per suum conceptum constituit, quod absolute vocamus *rem*, & est prima radix ceterarum proprietatum: eaq; propter est substantia, licet sit dependens: quia vero creatio est extra conceptum rei non est *ens per se*, sed accedit rei. De quo late agitur disp. 10. metaphysicæ sect. 3. est igitur conceptus accidentis ut sic esse extra conceptum rei omnemq; accidentis est intrinsece dependens natura sua ab aliquo, vel tanquam à subiecto inhæsionis, ut sunt omnia accidentia absoluta, vel tanquam à subiecto intrinsecæ de nominationis, quod ab alijs vocatur *adhesionis*, qualis est creatio: & in hoc sensu accidentis esse est inesse. Aristoteles autem non cognovit istas actiones potentia absolutæ, & propterea illarum non meminit.

S. 42. Dicendum ergo, creationem non habere subiectum in ratione productionis, ut ait D. Thom. supra, & simpliciter non habere subiectum, ut ait P. Suarez. 1. metaphysicæ disp. 20. sect. 5. n. 27. Probatur primo: quia terminus non potest esse causa materialis sui ipsius: esset autem si reciparet actionem de motu idem probauit disp. 11. sect. 7.

Secundo probatur: quia terminus non potest cōcipi ut prior natura productionis sui, quia debet intelligi existens cum dependetia à Deo, quia concipiatur ut ens creatum existens in quo cōceptu includitur creatio, per quam dependet, ut autem esset subiectum,

opus erat, ut conciperetur prius existens.
Hæ duæ rationes communes sunt cuius a-
ctioni.

S. 43. Tertio probatur: creatio reddit suum terminum independentem ut *quod*, ab omni subiecto, ergo illa est independens, ut *quo*, à subiecto omni, probo consequentiam: quia effectus formalis formæ contineatur ut *quo* in forma ipsa: nisi enim sua essentia sit ut *quod* talis, qualem denominat subiectum, implicatur illud denominare. Nisi enim cognitio sit *quod* cognoscitur obiectū, non poterit denominare potentiam cognoscentem ut *quod* obiectum: quod ex terminis patere videtur. Tunc sic, creatio est independens, ut *quo*, à subiecto, ergo non potest pendere ab ullo subiecto: probo consequentiam: esse independens ab omni subiecto, & esse dependens à subiecto aliquo, sunt termini contradictorij. Dices creationem esse independentem ut *quo* à subiecto termini, non vero à termino ipso. Contra: creatio est dependens à termino ut à subiecto, ergo simpliciter dependet à subiecto, & simpliciter non est independens à subiecto; ergo non potest reddere terminum absolute independentem ut *quod* à subiecto. Nam ut in simili acute dixit Gabr. in 3. dist. 1. q. 1. a. 1. notab. 5. initio: quo pacto denominare potest ut *quod* subiectum ea denominatione, qua ipse caret? & ut Durandus obseruat, actio tunc exigit subiectum, quando terminus illud exigit: terminus autem creationis illud non exigit, ergo nec creatio.

S. 44. Confirmatur primo: si creatio inhæret alicui subiecto, ergo terminus per illam inhæredit subiecto eidem: patet consequentia: terminus generationis nullo alio modo endet à subiecto ut *quod*, nisi quia actio, qua producitur, penderet à subiecto, nam actio non constituit terminum dependentem actu, nisi ab illa causa à qua illa ipsa dependet: nec alio modo nisi ipsa dependente à causa: eo n. ipso, quod causalitas penderet ab uno principio physice, totus effectus illius penderet physice ab eodem principio, & si causalitas non penderet, nec penderet effectus: quia non habemus rationē aliam attingendi effectus nisi attingendo causalitates: ergo subiectū, quod attingit creationem, attingit subiectum terminū illius; sed terminus ipse non potest attingere scipsum subiectum, ergo nec creationē.

S. 45. Confirmatur secundo: inhærentia non potest non inhæriter alicui subiecto, ex quo educat terminum; quia est ratio formalis, quaterminus inhæret, & educitur, quod si ipsa non inhæreat, non posset facere terminum inhærentem; ergo similiter creatio est omnino non inhærens, quia est ratio ob quam terminus est non inhærens. Aduerte, ad communicandos huiusmodi formales effectus, non sufficere nō inhæriter vni subiecto, sed non inhæriter vlli: verbi gratia, eductio caloris ex aere constituit illum dependentem ab aere, illa non constituit calorem independentem à terra; nam per potentiam absolutam potest manente illa actione pendere calor simul à terra per aliam actionem, quod non posset si effectus formalis illius actionis esset reddere calorem independentem à terra: ergo quod creatio non penderet ab alio subiecto, si tamen penderet ab uno, non potest reddere suum terminum independentem à subiecto, sed eo ipso quod illa penderet ab uno, ab eodem penderet & terminus; ut terminus eductionis penderet ab uno, eo ipso quod ab eo penderet eductio, licet non penderet ab alijs. Tandem terminus per creationē est subsistens, quia fit sine concursu causæ extrinsecæ, ergo ipsa est subsistens, ut *quo*, quod repugnat cum inhærentia.

SECTIO V.

*Quæ res possint naturaliter, & di-
uinitus creari?*

S. 46. Et sine controversia, non creari ex natura rei formam vllam (animo rationali excepto) nec naturalē, nec supernaturalem, quia omnes illæ petunt fieri cum dependentia à subiecto, & consequenter ex illo, quod ex earum corruptibilitate constat: nisi enim à subiecto penderent, non esset cur eius separatione perirent: de accidentibus res est clarior: quia ex natura sua sunt ad perficiendū subiectum extra quod nulli muneri sunt apta: creatio vero est inseparabilis à suo termino: quod si vere non habet subiectum est, quia ipsa est ratio formalis independenti à subiecto, quod nulli accidenti conuenit. Est etiam certum animum rationalem propriæ creari: idem probauit de materia prima disp. 2. sect. 8.

S. 47. Itenī disp. 6. sect. 4. ostendit, compo-
situm

Item in ratione creaturae ex rigore non potest creari nisi per se ipso possum donec videtur. q. 45. artic. 4. verum in bia ratione creaturae ex creatione fuisse impeditum ut am dicta formas concretas : vel etenim ex compositum minus impetrare proprietas in formam , quia totum est ad suum finem, sed rigore vera sunt quae ex iusta illa ratione.

S. 48. Ita quod fine controuersia omnes formas absolutas posse à DEO creari ; tum quae quantitas in Eucharistia creatur ; ergo idem erit de ceteris : tum quia formæ non pertinet per se tanquam per formalem dependenti rationem , sed per dependentiam à se distinctam ; at hæc dependentia per aliam per rationem potest à Deo suppleri ; ergo . Quod si forma se ipsa penderet ab agente , & subiecto vt ratio formalis dependendi (vt non illi dicunt de actu vitali) equidem creaturam posset , quia eius essentia esset actu ab illis principiis oriri : at hoc est contra rationem formæ absolutæ , quæ se ipsa non est affixa his principiis , quo differre rem à modo rei ostendit. disp. 2. metaph. sect. 5.

S. 49. Illa disp. 6. sect. 4. huc remisi, vtrum modi possint absolute potentia creari ? & quidam non est sermo de generatione , cui repugnat creari , quia eius essentia est actu esse dependentia à materia , quia est ratio formalis ab illa dependendi , quod si illius essentia est à materia pendere , implicat eam producini dependendo à materia . Nam si existaret , quin à materia penderet , iam eius essentia non esset pendere actu à materia , vt si unio existere posset non vniendo , eius essentia non esset vniire , si autem existere non potest nisi dependendo à materia , ergo non potest creari : quod est fieri independenter à materia . De ceteris modis idem censeo , quod de forma substantiali , & accidentali . Nempe eos posse diuinitus creari , quia forma creari potest à Deo eo præcise , quia non penderet ipsa à materia per se , sed per modum à se distinctum ; sed similiter modi non pendent per se à materia , sed per aliud modum à se distinctum , ergo similiter possunt creari modi . Probatur minor ; quia unio , verbigratia , producitur ex materia per actionem à se distinctam (vt probauit disp. 5.) ergo per illam educitur unio , ergo per illam penderet ex materia , quia educi à materia , & ab illa pende-

re idem est . Confirmatur : passio est causalitas materiæ , vt probatum est disput. 11. sed passio non est unio , ergo unio non est causalitas materiæ . Confirmatur secundo in visione hominis , quæ non potest esse passio & receptio sed terminus receptus : nam receptio alicuius est receptio , & via in terminum receptum : sed per eam unionem nihil recipitur vt terminus , quia animus rationalis , cum sit independens à materia , non recipitur in illa inhaesiue ; ergo unio hominis non est receptio , sed generatio hominis immediate terminata ad unionem , quia illam educit ex subiecto est causalitas ; qua agens , & materia influunt in unionem : sicut generatio formæ materialis est , quia causatur forma ab agente , & subiecto .

S. 50. Itaque , in visione reperiuntur duo conceptus ; alter dependendi subiectus à materia , quem conceptum unio non habet à se , sed à generatione fui , realiter distincta ab ipsa unionem : sicut generatio formæ materialis distinguitur ab ipsa forma genita . Alter conceptus est afficiendi , seu denominandi extrema unita : & hunc habet à se formaliter ; quia est ratio vniendi extrema , & se illis . Quod plures cludit , existimantes esse eundem conceptum dependendi tanquam à subiecto , & afficiendi : unio enim non generatur per se tanquam per rationem generandi , & tamen unitur per se tanquam per formalem rationem vniendi : hos duos conceptus dico posse separari , ita vt maneat unio afficiens , & vniens extrema ; & non maneatur generatio unionis : nam cum unionem vniatur , & dependere à materia sint conceptus realiter distincti ; cur non poterit esse unio sine tali generatione ; sicut potest esse quantitas sine sua ?

S. 51. Dices , quia implicat modum manere nisi dependentia à re , cuius est modus , & non penderet si crearetur . Aduerte duas dependentias : alteram , qua una res nequit etiam diuinitus manere sine alia : alteram , qua vere pendeat per physicum influxum : primo modo non potest manere modus sine dependentia à sua re , quia ipse modus est illa dependentia , quia eius essentia est tribuere rei denominationem sui , & sic sine tali re esse non potest , vt unio non potest esse sine extremis , quia eius essentia est denominare extrema unita : & actio non potest

esse nisi denominando terminum actum, quia eius essentia est denominare actum: at vero recte potest esse modus absque altera dependentia causæ materialis: quia essentia modi distinguitur ab illa dependentia: recte enim potest modus denominare rem, quia sic ab ea pendeat: ut actio denominat terminum, à quo non pendet subiectum. Explicatur, motus localis producit vocationem, quæ essentialiter constituit mobile in hoc numero loco, nec potest existere nisi illud in eo constituens: at hæc vocatione distinguitur à suo motu, quo producitur: cur ergo non poterit produci creatione sicut producitur motu: tunc autem tam intrinsece constituet mobilem hoc loco, quam antea: quia semper crearetur vocatione affixa mobili & loco. Confirmatur: potest vno conseruari actionibus diuersis, vt sèpe contingit: ergo essentia vocationis non petit vnam determinate, sicut ergo pro vna succedit alia, cur nō poterit creatio succedere; nec inde vlla contradictione sequitur.

§.52. Rogas, vtrum eo casu perficerentur extrema per vniōnem. Respondeo ea perfectum iri vniōne, quia hæc se ipsa est virtus partis perfectio: qua posita perficiuntur & complentur in ordine ad totum: nec deficeret homini vlla essentialis perfectio, nam vt res perficiat aliam, sufficit esse ex natura sua actum potentiarum passiuarum & terminum passionis: actu autem vniū sine motu aut receptione causatiua, est per accidens: at tunc carerent extrema perfectione motus, aut actionis eductiuarum, quia creatio non esset illorum actio, nec actus, nec perfectio.

SECTIO VI.

Vtrum diuinitus generari possit res quæ naturaliter est terminus creationis.

§.53. VIdimus, rem generabilem posse creari: inquirendū, num res creatibilis generari possit. Ac primo de Angelis certa videtur pars negatiua: quia generatur res ex subiecto, quod afficit ut forma: Angelo autem repugnat ratio formæ, quod eadem ratione dico de materia prima. Quæst. est de anima rationali, pars negatiua videtur probari primo; quia quando res producitur

modo non connaturali, requirit modū productionis, qui eminenter contineat productionem connaturalē: quam ob causam quantitas creaturæ in Eucharistia, quia creatione eminenter continet generationem quantitatis; sed generatio non continet eminenter creationem. ergo res ex natura sua creatibilis non potest generari, probatur minor, qæ generatio est imperfectior creatione. Dices, distinguo minorem, quæ vera est de generatione naturali, non de supernaturali. Ad probationem respondetur, creationem ex genere perfectiore esse generatione, at generationem supernaturalem perfectioram creatione naturali, ut in simili dixi disputatione, 9. sect. 4. Immo hinc retorqueo argumentum: quia res generis inferioris, nō constitutatur in ordine supernaturali, potest præstare, quod res naturalis generis superioris, verbi gratia, vocatione spiritualis, potest constituere totum in toto, & totum in qualibet parte: immo id præstat multo miraculosius, quia talis vocatione repugnat ex natura sua corpori, & non spiritui, ergo generatio supernaturalis præstare poterit, quod creatio naturalis, & quamvis agens nō eleuetur ad actionem superiorē ex modo agendi, at eleuetur ad superioris ordinis actionem, nempe supernaturalis.

§.54. Arguitur secundo: quia res spiritualis non continentur in potentia passiuarum materialium. Dices, distinguo, in passiuarum naturalium cōcedo, in obedientiali, nego, sicut continetur vno Hypostatica.

§.55. Tertio animus est per se independens à materia, quo ergo pacto ab illa potest esse dependens. Dices, respondeo amittendo creationem, per quam est formaliter independens, & accipiendo loco illius generationem supernaturalem, per quam dependebit: sicut gratia, quæ non est dependens à lapide in genere causæ materialis, nec à sacramento in genere efficientis, potest ab illis pendere amittendo priores causalitates, & accipiendo nouas, quibus ad nouas causas determinetur.

§.56. Quarto, quia animus est spiritualis, ergo non potest à materia pendere: distinguo consequens: ex natura rei, concedo cōsequentiā, miraculose, nego: sicut accidentis ex natura rei non subsistit, miraculose tamen subsistit.

§.57. Quia-

§.57. Quinto: quia illa actio non est proportionata ad eum terminum, quæ necessario est materialis, cum à materia ex natura sua pendeat. Miror obiici hoc argumentum ab eo, qui ait substantiam producimodo accidentaliter, & hoc ex natura rei, cur, ergo diuinitus non producetur spiritus modo materiali? Respondeo, illum modum satis esse proportionatum, quia non inhæreret animo; sed illum afficeret ut pure terminum sicut unio materialis afficit animam, & hypothistica verbum attingit.

§.58. Sexto, vel tota materia concurreret ad animum; vel pars tantum; neutrūm esse potest, ergo. Dices, respondeo totum animum causatum iri à qualibet parte, sed non adæquate: quia quælibet pars requirit consortium alterius ad causandum animū, à quarum actionibus totus animus dependet: sicut intellectio tota dependet ab intellectu, sed non totaliter ab illo solo, sed ab illo simul cum specie impressa. Dices ergo animus esset tunc corruptibilis. Hæc consequentia est neganda, quia incorruptibilitas est animo essentialis. Si enim tunc illa actio destrueretur: tunc Deus ex natura animi, ut auctor naturæ, illi prouideret creationem, quæ impedita fuerat per eam generationem; ablato autem impedimento consequeretur statim unio, ut patet in quantitate Eucharistia, cui in stomacho Sacerdotis tribuit Deus actionem, quia pendeat à materia reproducta post specierum sacramentalium corruptionem, unde quantitas nunquam perit, quia sublata actione miraculosa, illi tribuitur naturalis, idem contingere animo.

§.59. Absolute censeo, animam non posse generari; quia nulla generatio est tam nobilis in modo existendi, & producendi, quæ creatio; quia omnis generatio pendet à subiecto; & quantumuis sit supernaturalis, semper habet eum imperfectum modum. At actio supplens defectum naturalis actionis debet in modo attingendi esse nobilior. Quæ obiiciuntur, §.53. non sunt è re; quia illi modi in substantia, & modo, sunt nobiliores modis, quorum defectus supplet; secus hic.

* *

SECTIO VII.

Vtrum creatura possit creare?

§.60. Inquiramus primo ex natura rei, secundò ex absoluenda Dei potentia.

Communis est Theologorum opinio (à quibus hac in parte non erit tutum deficere) tum in 2. distinct. i. tum in 1. p. q. 45. art. 5. nullam creaturam viribus suis posse aliam creare. Ratio tamen implicationis est inuentu admodum difficilis; ac primum consulendi sunt P. Suarez i. metaphysicæ disp. 20. sect. 2. n. 1. Molina, & Vazquez, i. p. q. 45. art. 4. probantes nullam creaturam ab alia esse creatam. Vnde non improbabiliter infert P. Suarez, nullam creaturam de facto eam virtutem habere, quia non esset cur semper sua priuaretur actione. De possibili hanc rationem reddit Sanctus Thomas illo art. 5. quia effectus universalissimi sunt tribuendi causæ universalissimæ, sed terminus creationis est universalissimus, quia est ens in quantum ens, ergo est tribuendus causæ universalissimæ, scilicet Deo. Sed hæc ratio non caret difficultate; primum, quia ens, in quantum ens abstractum, non creatur, alioquin omnia entia crearentur, & ipse Deus. Item neq; creatur ens participatum abstracte sumptum, quia forma materialis non creatur, quæ est ergo illa ratio entis in quantum ens, quæ creatur?

§. 61. Dices rationem entis creabilis in communi creari: contra, quia ens creabile ut sic, est terminus creationis ut sic, & ens particulare, terminus particularis creationis, sicut respectu generationis ens generabile est eius terminus; at vero terminus huius creationis A. non est ens ut sic, sed tale ens, sicut terminus huius generationis est hoc generabile. Deinde actio physica non tendit in terminum præscindendo unam rationem ab alia, hoc enim prouenit à nostro intellectu, estque extrinseca denominatio intentionalis: at vero actio physica attingit res ut sunt in singulare (ut arbitror à me satis aperte monstratum contra nonneminem recentiorem disputat. 10. in 3. part. section. 4. & disput. 15. section. 3.) sed actio physica rendit in rationes communias, ut idem-

idem significatas cū singularibus nam actionis physicæ terminus, vt est terminus illius, est existens à parte rei: omne autem existens à parte rei vt existens, est singulare, ergo omniteminus actionis physicæ est singulare: quia vt terminus illius habet rationem, per quam existit à parte rei, ergo creatio A. non tendit in ens nisi in quantum est hoc, alioquin ratio huius entis per quam actione formaliter producetur? Adde rationes communes non produci per se, sed per accidentem; quia *medicus non curat hominem: sed Socratem, aut Chaliam.* Ita generat Socratem: & ratione illius cæteros gradus communes: quia actio per se primo est circa singularia: ergo ens est creabile non in quantum ens: sed in quantum tale: ergo creatio est ad tale ens vt tale. Deinde si terminus huius creationis A. est ens in quantum ens, ergo creato vno animo non potest Deus aliud creare, quia in primo producta fuit tota ratio entis.

§. 62. Dices, non fuisse productam totam rationem entis, nisi vt contractam, sicut una creatura generat aliam. Contra, ergo recte poterit creatura aliam creare, sicut generare: quia terminus generationis, & creationis est singularis. Sensus Diui Thomæ est, per creationem producens in quantum ens, id est, totam entitatem termini independenter à subiecto, quia quando forma fit ex subiecto, non tam fit ens, quam tale ens; id est, album, aut equus: quia ex non ente albo, aut ex non equo, id est, ex subiecto non albo & ex materia non equi fit album aut equus, illæ autem formæ dicuntur confieri, quia terminus talis generationis est equus, qui secundum se totum non fit generatione, cui præcessit secundum materiam, vnde fit, vt generatio non producat totum terminum, at vero animus non fit ex non homine, sed ex non ente: quare eius productio non est productio hominis ex non homine, sed entis ex non ente, vnde tota eius entitas fit per creationem, per generationem autem non fit tota entitas hominis, cur autem repugnet tale ens à creatura produci, inquirim? Aduerte Deū dici concurrere ad effectus creaturarum sub ratione entis: non quod attingat ens vt ens, nam cum igne attingit calorem: sed quia eius concursus est indifferens ad hoc aut illud ens: determinatur autem à

causa particulari, ad hoc ens: at quando crat, gerit vices causæ particularis determinatæ: vnde creat Angelum in quantum Angelus est. Immo ob differentiam Angeli creat illud ens: quia ens vt sic est indifferens vt sit creabile, aut generabile: esse autem creabile habet à perseitate Angeli.

§. 55. Secunda ratio est: quia quo magis terminus elongatur à subiecto, maiorem exigit perfectionem in agente, sed terminus creationis elongatur infinite à subiecto, ergo requirit virtutem creativam infinitam: inefficax calculatio, tum, quia nullies instatur, vt quo perfectius est obiectum, perfectiorem requirit potentiam visuam; sed Deus est infinite perfectus: ergo ad vindendum Deum requiritur potentia infinite perfecta, quod consequens est hæreticū. Negatur igitur illa consequentia: sed requiritur potentia altioris perfectionis, quam ad videndum obiectum finitum: quod idem dico de potentia producente terminum infinite elongatum à subiecto: deinde non est infinita distantia inter terminos à quo, & ad quem creationis, magis quam inter terminos generationis, quia sicut Angelus sit ex non Angelo: ita & albedo ex non albedine tanquam termino à quo, à materia autem non distat Angelus infinite.

§. 56. Nec minus inefficax est quod infert Caietanus contra nos: posse dari potentiam generativam longe perfectiorem, quam creativa: quia maior virtus requiri posset ad educendam formam perfectissimam vincendo longam resistentiam subiecti, quam ad aliquem terminum creandum. Hoc (inquit) est inefficax: primo, quia eo admisso sequitur aperte ad creandum non requiri virtutem infinitam, quia illa virtus generativa, et si esset perfectior, esset finita. Secundo, quia ex illa calculatione perfectioris formæ, & maioris resistentiae non colligitur virtutem generativam esse perfectiorem creativam: quia terminus generativus non esset tam perfectus, quam terminus creativus: neq; modus tendendi illius tam nobilis, quam huius, quantumuis autem terminus illæ generabilis in perfectione crescat, semper manet imperfectior termino creabili, vt quantumuis crescat perfectio bruti, semper est imperfectius homine.

§. 57. Pater Vazquez supra disp. 175. n. 13. hanc

Hanc ex Scoto reddit rationem, quia si qua creatura posset creare, maxime creatura libere operans per actus intellectus, & voluntatis, sed hi, cum sint accidentia non possunt producere substantiam, ergo. Neq; hæc placet, tum, quia creatio prodiret immediate à substantia, intellectu, & voluntate libere illi imperantibus, & præscribentibus creationem, sicut homo hominem generat & operatur, quia tam distingueretur tunc creatua potentia ab intellectu, & voluntate, quam in nobis generativa: immo ostendemus in metaphysica attributum omnipotentie ratione distingui ab intellectu & voluntate Dei: tum, quia licet volitio sit accidens, ab ea tanquam à causa instrumentalis, & à substantia creativa, tanquam à causa principalis creatio prodiret, vt de facto contingeret, si potentia generativa esset accidens à substantia distinctum, & vt ipse P. Vazquez docet, ignis per calorem producit ignem. Itaque creatio fieret à substantia tanquam à causa principali per directionem intellectus, & imperium voluntatis, vt brutum generat brutum cum dependentia ab imaginacione, & appetitu.

S. 58. Quarta ratio sit: quia potentia creativa, aut esset perfectior quam intellectus, aut imperfectior; perfectior esse non posset, quia in creatura rationali primas tenet intellectus, tum etiam, quia illi responderet actionis perfectior, quia hoc est de ratione potentie perfectioris, at imperfectior esse non posset, quia maior virtus requiritur ad creandum, quam ad intelligendum. Respondeo primo, eam potentiam, neq; esse perfectior intellectu, & voluntate, sed omnes illas esse idem cum substantia creativa rationali, at vero terminum potentie creativæ formaliter esse perfectiorem, quam terminus intellectus & voluntatis. Respondeo secundo, fore perfectiorem creativam, quam intellectuam, sicut in bruto perfectior est generativa, quam sensitiva: quia terminus creativæ: & generativa est subsistens, Angelus, verbi gratia, aut equus; intellectuam autem esse perfectiorem in modo vitaliter operandi. Neque est absurdum potentiam nobilioram ab ignobiliori pendere, quia caret ea perfectione, quā habet ignobilior: licet aliunde eam excedat, vt patet in charitate, quæ fide perfectior est, & tamen ab ea

pendet in operando; item unio hypostatica, licet non pertineat ad intellectum, est perfectior quocunq; habitu intellectuali: ergo aliquid potest non pertinere ad intellectum, & esse perfectissimum in creatura rationali: etiam animal pendet à phantasia, & sensu in generando, cum terminus genitus perfectior fit, quam potentia sensitiva bruti (si modo à bruto distinguuntur.)

S. 59. Quintam reddit P. Suarez, quia de facto Deus non communicavit eam virtutem: ergo non est communicabilis. Nego consequentiam, quia potest Deus creare mille rerum ordines præter creatos de facto.

S. 60. Sexta posset afferri ex idemitate creationis cum termino creato, quia omnis res creata creaturæ per seipsum tanquam per formalem rationem: ergo non potest pendere nisi à solo Deo; patet consequentia, quia actio, quæ semel est unius agentis, non potest esse alterius, sed terminus creatus est actio sui ipsius, ergo non potest dependere nisi ab eo agente, à quo semel dependet. Cōtra primo, quia falsum adducitur fundatum. Deinde possemus considerare duo genera creabilium: primum eorum, quæ à solo Deo dependent, ad quod non posset concurrere creatura propter rationem redditam: alterum esset rerum dependentium à Deo & creatura, ad quod genus concurreret causa creata.

S. 61. Ego sic existim, nullam actionem posse ex natura sua creaturæ conuenire, quæ non sit proportionata modo essendi illius, ea enim ratione probatur animas brutorū non agere nisi cum dependentia à materia, quia illæ ab ea dependent in esse: nulla autem est creatura, quæ non habet aliquam compositionem, vel ex materia & forma: vel ex accidenti, & natura, vel ex natura & supposito: ergo nulla creatura potest habere aliquam actionem, quæ non sit pars veræ compositionis vel subiectum: patet ex maiori iā posita, sed creatio nullam facit compositionem tanquam forma, vel subiectum ut probatum est: ergo creatio non potest ex natura sua conuenire creaturæ. Si minus hæc ratio placet quare aliam.

S. 62. De potentia absoluta posse assumi instrumentum ad creationem, supposita potentia obedientiali actiua, videtur clarum:

quia vix assertur **villa efficax** ratio, qua probetur non posse creaturam, ex natura sua creare, sed ad id manuducimur autoritate: multo igitur minus ad potentiam absolutam. Quando vero Diuus Thomas negauit supra art. 5. posse assumi instrumentum ad creandum intellige de instrumento praevie operante, quia praevia operatio debet esse in subiecto: terminus autem creatus non sit ex subiecto. Hanc esse mentem Sancti Thomae patet ex eius probatione, quæ tota est de instrumentis disponentibus subiectum: cum ergo ratio sit evidens de iis instrumentis, in aliis autem sit abs re, non est credendus Sanctus Thomas afferre probationes à conclusione aberrantes. Iam dixi disput. 9.

sect. 12. à B. Thoma constitui duo genera instrumentorum: alterum vulgatius disponens subiectum: cui negat concursum in creationem: alterum; quod nihil operatur præviè, vt phantasma. De hoc non agit ibi: quod dicere posse producere totū unum ens nullo presupposito ente, vt subiecto suæ actionis: quamvis multa alia supponantur, non ut subiectum. Aduerte à Durando in 2. dist. 1. q. 4. n. 23. oppositam sententiam defendi, opinatur enim posse alicui creaturæ communicari facultatem creandi aliam in speciali: Verum solus est Durandus, quamvis Magister in idem inclinat: sed explicatur de potentia instrumentaria.

DISPUTATIO XIII.

De infinito.

SECTIO I.

*A Deo cognoscantur infinita in infinitu-
m infinitarum specierum, nullum ta-
men infinitum simpliciter
in essentia.*

S. 1. **V**ARIE accipitur infinitum, propriè significat, id quod caret limite, fine, ac termino, id est, infinitum, vel sine fine. Vnde rejicio ab infiniti ratione punctum, quod licet non habet finem, nec initium magnitudinis, ipsum enim non est magnitudo, sed terminus magnitudinis: dicique potest negatiue infinitum: item rejicio, id, quod est imperfectum, sive cui non imponitur manus ultima, sic dicitur Dóminus infinita, id est, non dum omnino facta: totidem modis dicitur infinitum, quos sunt limites; quibus res caret.

S. 2. Primum dicitur infinitum in *essentia*, quod est infinitum simpliciter, cuius natura, & essentia nullos habet terminos; qualis est essentia diuina; proprietates naturaliter sequentes hanc essentiam sunt simpliciter infinita in suo genere, vt *potentia*, *cognitio*,

&c. Quia proprietas, & modus operandi sequitur essendi modum.

S. 3. Deinde infinitum potest accipi in aliquo genere determinato, de quo queritur utrum conueniat rei essentialiter finita? Nā ut recte Diuus Thomas 1. part. quæstione 7. artic. 3. essentia finita conuenire potest aliqua infinitudo, ut quantitat, infinita magnitudo, & multitudini, infinita unitates, quod controvèrtitur inter philosophos: nec propter ea res erit infinita simpliciter, quia habet multas imperfectiones illi finem prescribentes.

S. 4. Rursus infinitum secundum quid, seu in aliquo genere, sumitur pro infinito simpliciter in eo genere, & secundum quid. Infinitum simpliciter est, quod nullos habet terminos. Secundum quid est, quod semper habet terminum actu, in potentia tamen non habet, quia nullus poterit assignari terminus, quena prætergredi non possit: ut patet in quantitate, & multitudine. Infinitum simpliciter vocatur infinitum in actu; quia actu nullos habet fines: infinitum secundum quid, vocatur infinitum in potentia, quia potest sine fine crescere. Vocatur autem infinitum simpliciter in eo genere, quod licet primo ad spectu videatur coniungere terminos repugnantes; recte tamen dicitur. Nam in quantitate, exempli gratia, possumus dicere non posse

posse dari, nec primam nec ultimam partem actu existentis: quod est habere magnitudinem simpliciter infinitam, & esse infinitum simpliciter in genere quantitatis: potest item dari prima & ultima actu existens, non tamen in potentia, quod est in genere quantitatis infinitum secundum quid. Igitur ad explicandas ultimas, & primas partes magnitudinis, dicimus eam esse finitam actu: quando vero in partibus actu existentibus nec est prima, nec ultima, dicimus eam magnitudinem esse simpliciter infinitam in ratione magnitudinis, si vero simpliciter infinitum sumatur in rigorosa significatione, est impicare terminos vocare infinitum simpliciter & in uno genere, quia eo ipso quod sit in uno genere, est secundum quid, & non simpliciter.

§. 6. Huc recedit infinitum categorematicum, quod est infinitum simpliciter, & per se; sive quia secundum id quod habet, est sine fine: nam sicut terminus categorematicus est, qui solus per se significat, ita est categorice infinitum, quod per se tale est: infinitum secundum quid vocatur syncategorematicum, quia sicut terminus syncategorematicus per se non significat, ni adiunctus alij termino, eaque propter dicitur consignificatus, id est, significans cum alio, ita infinitum syncategorematicum non est infinitum per se, sed per additionem aliarum rerum, hoc enim genus infiniti, secundum ea, quae habet, est finitum, secundum autem ea, quae non habet, sed habere potest, est infinitum, quia potest illi fieri additio sine termino, & sic dicitur infinitum in potentia, & secundum quid, absolute autem, & actu finitum, quamuis hi ultimi termini applicentur infinito in potentia: quod etiam dividitur in categorematicum seu simpliciter, & in secundum quid seu syncategorematicum.

§. 7. Aliqui affirmant, Deum non cognoscere infinitam multitudinem rerum possibilium, sed eas, quas cognoscit esse simpliciter numero finitas: ita expresse sentit Scotus de Gracia actuali Christi, & ceteris qualitatibus in 3. distinct. 13. quest. 4. §. ad 1. quest. dico: a quo non videtur Caietanus diffire in 3. p. questio. 7. art. 12. §. sive hoc in loco lector: sed quid non consentit: non enim negat augmentum infinitum de potentia absoluta, sive a parte agentis, sed tantum ait illud

non conuenire qualitati ex conceptu suo. Hanc opinionem nonnulli appingunt Durando, sed dubio quidem iure. Ille enim in 1. distinct. 39. quest. 2. a num. 8. docet a Deo cognosci infinitas cogitationes cordis in tota eternitate existentes: item scientiam simplicis intelligentiae non terminari ad obiectum finitum in potentia tam multitudine, quam magnitudine. docet tota ea quest.

At vero distinctione, 43. questione 2. n. 7. negat infinitudinem specierum possibilium in unicem subordinatarum, non vero disparatarum: distinctione quidem 44. quest. 2. magis videtur inclinare in eam sententiam, sed tamen expresse eam non defendit, sed videtur eam in utramque partem disputare, proposita enim sententia communiori, dicit num. 8. Quicquid sit de conclusione, rationes tamen iste non cogunt. Quidquid autem nunc sit de infinitate specierum, negari individua eiusdem speciei infinita in potentia minime possunt.

§. 7. Primo enim videtur haec opinio illabi in errore Vyclephi. Refert enim Vvaldensis tomo. 1. libr. 1. cap. 14. eum hereticum dixisse, non potuisse a Deo fieri infinitos effectus neque eos contineri in omnipotentia Dei, quod Vvaldensis damnat erroris. Hunc errorem suxit Ioannes Hus, qui inter eius errores refertur his verbis in concilio Constantiensi sectione, 15. Deus nihil potest annihilare, nec mundum maiorare, vel minorare, sed animas usque ad certum numerum creare, & non ultra. At illa propositione merito dicitur ibi damnata ab omnibus Theologis, & refertur inter Husitarum articulos damnatos, ergo haec opinio longe est abigenda. Eam esse eundem errorum Ioannis Husi sic probbo, ille enim dicebat posse a Deo fieri animas usque ad certum numerum finitum, & non ultra. Haec autem opinio ait cognosci a Deo individua certo numero circumscripta, & non ultra. Quo ergo differt ab Huso? maxime cum illis factis esset certus numerus, ultra quem non posset esse minor, eas autem fieri posse, cum sint finiti: quid verat,

§. 8. Dicendum ergo in omnipotentia Dei contineri infinita individua, ita ut tota illa multitudine careat primo & ultimo individuo, & signato quocumque numero, possint alij sine fine signari: eaque omnia in particulari a Deo clare, atque distincte cognosci.

gnosci. Ita Diuus Thomas i. p. q. 14. art. 12. Caietanus ibi cum omnibus Thomistis. Durandus adductus, §. 6. Gabriel cum Okamo in tertium distin. 13. q. vniqa art. 1. bene post notabile tertium. P. Molina cum Dico Thoma supra, Vazquez disput. 63. c. 2. Valentia tom. i. disp. 1. q. 14. pur. 6. Probatur primo : quia Deus per scientiam visionis cognoscit infinitos actu existentes extra suas causas, vt ostendam sect. 3.

§. 9. Secundo, quia Deus ultra diem iudicij potuit mouere cœlum spacio vnius anni; quo elapsò potest per alium annum cœlum idem mouere; quid enim id repugnat? signato autem quocunq; motu, potest Deus cœlum iterum circummagere, & singulis circuitionibus creare vnum animum, aut Angelum vnum. Quod videtur ex terminis notum. Hæc autem in particulari à Deo cognoscit non est minus certum, quam singula posse libere à Deo produci.

§. 10. Tertio probatur aperte : homines possunt multiplicari in eadem specie humana sine fine, sed Deus cognoscit omnes illos, ergo Deus cognoscit infinitam rerum ~~multitudinem~~. Probatur maior: quia nullus potest assignari certus numerus hominum, ultra quem non possit dari aliis homo: non est enim maior ratio, cur possint esse quatuor homines, potius quam sex: id enim qua ratione monstrabitur? Ergo nullus potest assignari determinatus numerus hominum. Confirmatur: supponamus illum tuum numerum esse centum hominum, dic obsecro, cur repugnat vnum supra centum, cum non repugnauerint centum? Et quocumq; numero assignato faciam idem argumentum.

§. 11. Dices, posse assignari quemicunque numerum, dummodo non sit infinitus. Contra ; quia Deus per te cognoscit numerū determinatum, & finitum, rōgo cur illo assignato nō possit esse aliis homo? Dices, quia posset esse infinitum in actu. Contra , quia hoc ego contendam sect. 2. & 3. ex eo quod Deus infinita cognoscit. Deinde, vt alij negant infinitum in actu, id tu etiam negato, ne te conijicias in has angustias, vt communem opinionē defendas. Confirmatur, posne homines possibles esse decem (exempli gratia) da mihi duas propositiones inuicem contradictentes ex eo quod sunt tredicim:

quod sint quatuordecim, quindecim, sedecim, & ridicula sunt hæc, &c. homine philosopho indigna.

§. 12. Dicunt alij: contineri in omnipotencia Dei effectus syncategorematice infinitos, id est, non tot, quin plures. Contra : infinitum syncategorematum secundum id quod habet est simpliciter finitum, alioqui esset simpliciter infinitum, quod est esse categorematice infinitum : secundum autem ea, quæ habere potest, est infinitum, quia ea quæ habere potest, nunquam habet, ergo est in potentia infinitum, vt linea existens, ve existens est syncategorematice infinita, q; habet quantitatē existentem finitam, at quæ existere potest est infinita. Hoc autē de possibilibus adstrui non potest sine hallucinatione terminorum. Sumamus enim statum rerum possibilium, antequam Deus aliquā crearet: rōgo vtrum illæ res secundum statum possibilem sint infinitæ categorematice, id est, inter eas non esse primam, & ultimam? Et sic habeo intentum: Vel sunt syncategorematice infinitæ? Sic autem in statu possibilierunt finitæ, & habent primā & ultimam: at vero secundum additionē possibilem erunt infinitæ quod terminis implicatur; quia ultra creaturas possibiles nō potest esse additio. Nam quod addi potest, possibile est, & inter possibilia continetur: quod si additio possibilis est sine termino, creature possibiles sunt sine termino. Nec esse possit infinitum syncategorematum, quin actu essent possibilia infinita simpliciter; alioquin finiretur obiectum omnipotentiaz, & veniretur ad ultimum, ultra quod non possemus progedi.

§. 13. Dicunt alij; esse possibiles creature infinitas simpliciter, sed à Deo non cognosci omnes categorematice. Error peior priori, quia tribuit Deo imperfectam notitiam. Nullus est effectus possibilis, quem Deus nō cognoscat actu claro, atque distincto, multo melius quam ego cognosco quinq; digitos meꝝ manus; sed effectus sunt infiniti, ergo clare, atq; distincte noscuntur à Deo. Præterea rōgo, vtrū Deus possit de nouo cognoscere aliquem effectum, quem antea nō cognoverit? Nullus erit tam stolidus, qui id affirmet, cecidisset in Deum ignorantia rei toto tempore præcedente nouæ notitiae: ergo non potest eius scientia addi obiectum, quod

quod de novo cognoscatur, ergo in cognitione Dei non est obiectum syncategorematicum infinitum, patet consequentia, quia infinitum syncategorematico potest fieri additione in eo statu, in quo est infinitum, ut patet ex dictis, sed obiecto cognitionis Dei, ut est in illa, non potest fieri additio, ergo non est syncategorematicum infinitum in ratione objecti.

§.14. Nunc opinioni Durando adscriptae intendam, afferenti à Deo non cognosci infinitas rerum species, quia in illis repugnat infinita processio: quia sequeretur dari posse aliquam creaturam infinitam in essentia. Impugnatur tamen: quia posset dici, non esse possibilis aliam speciem præter eas, quæ de facto sunt productæ, quod in parte recidere videtur in errorem Vucleffii, & esse contra Diuum Paulum afferentem, se non separatum iri à Charitate Christi à presentibus, instantibus, & futuris, sed neq; à creatura alia, vbi per creaturam aliam intelligit res possibles. Deinde probatur, quia si essent essentiæ rerum determinatae, posset dici non esse possibles alias præter eas, quæ de facto sunt: quod sine fundamento diceretur: cur enim repugnat fieri Angelum perfectiorem omnibus existentibus modo, ergo poterunt esse plures, at hoc etiam sine fundamento dicitur, vnde enim id tibi constat. Vel si sunt possibles plures, supponamus esse centum, quæ implicatio sequitur, ut ultra illas centum, sit una. Videatur hoc argumentum in §. 10. Itaque signata quacumque specie posse aliam assignari, nullum est inconveniens. Neque sequitur inde ab eo cognosci aliquam creaturam infinitam simpliciter in essentia: quia eo ipso quod sit creatura habet essentiam finitam, & limitatam: cui possent præscribi infiniti termini tam in essendo, quam in operando, cum à causa prima dependet in illis, & haberet aliquam compositionem realem. Nam essentia infinita est, quæ caret principio & fine: at nulla creatura caret principio & fine, quia Deus est principium & finis cuiusvis creaturæ.

§.15. Dices, effet infinita in suo genere, sicut homo in ratione animalis. Contra: quia hoc non tollit rationem finitum simpliciter, quia illud genus est simpliciter finitum. Itaque nulla est assignabilis species, quæ sit omnium infima, vel suprema, quia illa assigna-

ta, possunt, alia superiores, & inferiores assignari. Nec quia res excedat in perfectione infinitas species, ideo erit infinita simpliciter, vt homo non est infinitus, licet excedat infinitas species materiales, quia participat plures imperfectiones rerum inferiorum: siue nulla res est infinite imperfecta, quia licet sit imperfectior infinitis speciebus imperfectis, participat tamen aliquam illarum perfectionem. Cur enim posita una creatura, repugnabit alia quæ habeat modum cognoscendi Deum magis perfectum quam Angelii. Et alia magis quam hæc? Et sic sine termino, maxime cum Deus infinite sit participabilis. Argumenta Durandi & Scoti sunt facilissima soluta.

SECTO II.

Argumentorum solutione ostendo non repugnare infinitum in actu.

§.16. Aristoteles hoc 3. & vbique affirmat, repugnare infinitum in actu; de cuius auctoritate non est multum curandum in questionibus de potentia absoluta, quia eam ignorauit: eandem sententia sequitur D. Thomas 1.p. quest. 70. art. 3. & 4. Caletanus, Capreolus Ferrara, & alij, quos referunt Pater Vazquez ibi disp. 26. num. 1. & Conimbricenses hoc libr. 3. c. 8. q. 2. art. 1. quibus ipsi adstipulantur art. 3. & Valentia tom. 1. disput. 1. q. 7. punto 3. Pereira libro 10. Phy. c. 11. alijque quam plurimi, sed nullam afferunt repugnantia rationem, ut iam probo.

§.17. Prima ratio, quam afferunt est, quia omnipotencia Dei est simpliciter infinita, ergo non potest producere infinitum in actu, probatur consequentia, quia si sensibiliter potest producere infinitum, ergo etiam poterit actu producere, quicquid est producibile, sed tunc finiretur omnipotencia Dei, quia iam non valeat quid ultra producere, ergo.

§.18. Sed hæc ratio est inefficax, tum quia ex ea opposita consequentia erat deducenda, infinitus enim effectus actu productus argumentum est infinitæ potentiaz. Tum, quia omnipotencia Dei non est magis infinita quam scientia simplicis intelligentiaz, & tamen scientia ita cognoscit infinita, ut nihil sit aliud tali scientia cognoscibile præter id

Ggg 3   quod

quod actu cognoscitur: sed illa scientia non finitur, nec clauditur terminis, ergo neque omnipotentia finitur, etiamsi producat omnne producibile. Confirmatur: nihil est possibile praeter id, quod de facto potest Deus facere, & tamen obiectum omnipotentiae eam non limitat, aut definit, ergo etiam si totum illud obiectum de facto producatur, non finiet omnipotentiam. Ratio a priori, quia non posse produci aliud praeter iam producta, orisetur non ex imperfectione Dei, sed ex repugnantia obiecti, sicut non cognosci a Deo aliud praeter id, quod cognoscitur, prouenit ex repugnantia obiecti, & non ex imperfectione scientiae. Hinc est nullam esse imperfectionem in Deo, non posse chymaram producere. Præterea obiectum illud omnipotentiae, si actu produceretur, esset fine terminino, & fine: quam ob causam eius productione non limitaretur omnipotentia Dei, neque exhauriretur, sed potius actu referretur ad suum adæquatum obiectum, & cum illo adæquaretur actu. Quod posset annihiare, & iterum reproducere. Immo retroquo argumentum, quia nisi posset, fieri infinitum actu, semper prescriberetur terminus omnipotentiae Dei, quia semper, quod actu produceret esset finitum necessario, quod si ex eo quod potest infinitum in potentia, est infinita, multo melius id erit, ex eo quod infinitum de facto producat.

§. 19. Secunda ratio est Diui Thomæ supra: quia quidquid sit a Deo, cadit sub certam agentis intentionem, sed infinitum non ita cadit, quia non habet certam, & determinatam sphæram, ergo. Distinguo maiorem, debet cadere sub certam intentionem, id est, sub determinatam voluntatem directam, infallibili cognitione, concedo maiorem, debet cadere sub certam intentionem numeri, aut mensuræ, nego: quia infinitudo rerum potest a Deo certo, & infallibiliter dirigi in suis fines, ac si esset finita.

§. 20. Tertio, quia repugnat multitudinē non esse in aliqua specie numeri: sed omnis numerus est finitus, ergo. Confirmatur, quia reteretur partem esse æqualem toti, quia unus binarius, qui est pars quaternarij, non possit multiplicari, quoties quaternarij: hoc autem est impossibile, ergo: maior: nam tota collectio remanet, quam Deus cognoscit, non

est in specie numeri, quia id conuenit multitudini finitæ. Ad confirmationem negatæ sequela, ad probationem respondeo multiplicatione finita toties posse replicari quaternariū, quoties binarium: at non ita multiplicatione infinita, quia quaternarius infinites superatur a binario, vt etiam patet in illa rerum infinitudine a Deo cognita, in qua non sunt tot hominum quaternarij numeri cogniti a Deo, quot binarij: cum tamen in numero finito tot possint produci a Deo quaternarij, quot binarij.

§. 21. Confirmatur, videt De VS infinita malogranata, & in singulis centena grana, certum est illa malogranata centies superari a suis granis. Dices, ergo vnum infinitum est maius alio. Distinguo: maius propriæ, negatur consequentia, quia maius, & minus sunt proprietates entis finiti: maius impropriæ, id est, vnum infinitum continet aliud infinitum item alias, & alias partes supra illud, concedo. Neque hoc est absurdum, sed necessarium, vt patet in exemplo adducto de granatis infinitis a Deo cognitis, & necessario concedent, qui asserunt in continuo esse puncta actu infinita. Nam in digito non continentur tot puncta, quot in tota manu, in qua sententia soluendæ sunt omnes rationes. Quam doctrinam perspicue docet D. Thom. 3.p.q.10.a.3. Ad tertium vbi ait numeros pares & impares infinitos, esse plures quam numeros pares: item infinita cognosci ab anima Christi: at vero a Deo plura cognosci: distinctio n. ibi a D. Tho. tradita est clara: nempe in una linea infinita nihil esse maius quam illa linea infinita: quod est clarissimum: at vero in alia secunda, aut tercua linea esse aliquid maius quam prima linea infinita. Nec scio autem cur pura hæc Diui Thomæ doctrina naufragam prouocet. Aduerte, maius, & minus posse sumi reduplicatiue in ratione infiniti, vel specificatiue in ea multitudine, aut magnitudine; que clauditur in infinito: primo modo nullum infinitum est maius alio, quia in ratione infiniti tam malogranata, quam grana sunt sine principio, & fine: secundo modo vnum est maius alio, quæ patent in illis possibilibus, quæ De VS actu cognoscit; vbi effringitur vis argumenti. Nec infinitum multitudine, magnitudine, aut intentione differt essentialiter a magnitudine finita; sicut duo homines non differunt

runt specie à tribus, quamvis in ratione numeri dicuntur specie differre, quia binarius, differt à ternario, sed hoc est differentia per accidens, ita multitudo constituens numerum, differt sub ea ratione accidentalis numeri multitudine innumera, non tamen impliciter.

S. 21. Quarto, si infiniti homines consiperent ad mittendos singulos lapides in aceruum, illi lapides esset infiniti: resumat unusquisque suum lapidem; sequitur aceruum exhaustum iri, quia tot lapides erunt ablati, quae fuerant coniecti; & non exhaustum iri, quia infinitum non habet finem, neque consumitur ablatione finiti. Verum ille acerius exhaustiretur, quia sicut per coniunctionem infinitorum, lapides euaserant infiniti, sic per ablationem eorumdem consumeretur infinitudo; nam illa non esset ablatio finiti, sed infinitorum; vt Deus fucus videt infinitas consumptum iri, si eas distribueret hominibus infinitis; ablacio autem finiti est, quæ non exhaustit infinitum; non vero ablacio infiniti.

S. 22. Quinto probatur in magnitudine: non potest creari corpus sine aliqua forma substantiali, ergo, neque infinita magnitudo: nam qualibet forma sibi vendicat accidentia determinata; è quibus unum est quantitas. Sed falsum est antecedens, & mala consequentia, tum quia potest creari à Deo sola materia prima sine via forma, vel sola qualitas sine materia, tum quia ignis, verbi gratia, nullum petit terminum magnitudinis, cum se augeat sine termino: petit autem determinata accidentia secundum essentiam, ut calorem, siccitatem: non tamen secundum magnitudinem, & licet naturaliter peteret terminum magnitudinis, non esset, cur dipunctus illam non possit prætergredi.

S. 23. Sexto: quia omne corpus est locum mobile, ergo debet esse finitum; quia infinitum moueri non potest, quia nunquam ultima pars posset prouenire ad locum primæ: nam in motu recto debet terminus à quo deseri in parte inferiori, & constitui mobile in termino ad quem: item in motu circulari non posset peruenire pars ad locum alterius, quia quævis linea infinite distaret ab alia. Negatur antecedens de toto corpore simul, conceditur autem de toto secundum quamlibet partem determinatam. Dices, ill-

lud tamen corpus esset naturale, ergo totum illud esset principium lationis. Negatur consequentia: nam de ratione naturæ sufficit esse principium alterationis, licet non lationis: vt dixi disp. 7. sect. 2. illud autem corpus varie posset à Deo alterari: Deinde sufficeret, vt per partes moueri posset, nam tota illa moles & careret figura, & impeditur à latione.

S. 24. Septimo: crevit Deus lineam, aut virgam infinitam, & Deus eam diuidat ea parte, quæ descendendo de cœlo in terram nobis respödet, & annihilet ex ea quatuor palmos: tunc velit Deus illas virgas reunire fine additione materiae, eas mouendo ex vtraque parte: tunc sic, illis virgis possunt prefigi duo termini, intra quos claudantur totæ, ergo non sunt infinitæ: consequentia est evidens: antecedens patet, quia in reunione necessario deserunt illæ virgæ duos palmos spatij, quos antea occupabant, ergo tangendo vtriusque extremitatem versus illos palmos vacui, verum est dicere, *hi sunt termini huius virge*. Casum autem non repugnare probatur: quia potuit Deus in prima virga productione eam constituere presentem illi partis spatij, vbi quatuor palmi virgæ annihilati sunt, & tunc virgæ esset fine illis palmis, ergo in tali casu essent duo palmi spatij versus utramque partem: quos non occuparet virga. Hoc argumentum accommodatur Angelis, quia possent creari occupantes singuli singula spatia distincta: annihilaret Deus quatuor versus medium: tunc poterat Deus reunire totam illam Angelorum catenam, & relinquerent duo spatia vacua versus utramque partem.

S. 25. Respondeo, facta illa divisione, posse à Deo virgam reuniri, vel per rarefactionem aliquarum partium, vel per nouarum additionem, vel constituedo aliquas partes duobus in locis, at eo modo, quo ponitur in argumento implicare contradictionem: quia totum illud corpus simul non posset moueri, quia motus est desertio termini à quo, & acquisitione termini ad quem, latit enim est inter duos terminos, sed illæ virgæ versus cœlum, & inferos nullum haberent terminum, quia occuparent spatia infinita sine termino, ergo non possent moueri. Ad probationem respondeo, in prima productione non potuisse versus cœlum præfigi terminum

minum ultimum corpori infinito. Dices, potest Deus infinitam illam magnitudinem, palmo concludere, ergo etiam reunire illas virgas. Distinguo antecedens; efficiendo, ut deserat spatum infinitum, & sine termino, concedo antecedens, ut deserat finitum, & ultimum, nego, & in eodem sensu concedo consequentiam. Dices, illi virgæ versus terram prescribitur terminus, cur repugnat eiusdem prescribi versus cœlum? hæc quæstio soluta manet disput. 10. sect. 2. ille enim propriæ non est terminus; quia terminus est finis magnitudinis, aut multitudinis pertransire adequate: at totam multitudinem aut magnitudinem infinitam pertransiri implicant; ergo propriæ versus nullam partem prescribitur terminus; licet per plures partes intersectetur: dicetur autem terminus, vel propriæ respectu numeri aut magnitudinis finitæ ex illo infinito: ut centum virgatum, aut palmorum, vel impropriæ dicetur terminus, & materialiter, quia ultra non protrahitur multitudo, aut magnitudo, ut patet in actibus æternitatis, qui nunquam poterunt pertransiri adæquate, licet initium sumpserint ab uno.

§. 25. Confirmatur, quia videt Deus versus cœlum infinita spatia imaginaria vel finita: si finita, casus inuoluit repugnantiam: quia finitum spatium ex se est incapax corporis infiniti, nec possunt finita dici, alioquin extensio in potentia esset finita, cuius oppositum monstratura est sect. 1. illa enim argumenta in quauis specie vim habent eadem: si infinita, male arguis, quia cum omnia illa occuparentur virga, non est ultimum, quod virga deferat. Vnde patet ad illud de Angelis; quia vel Deus videt illa infinita spatia: sic autem videt etiam implicare ex illis ultimum assignari; quod deseratur à virga: si vero sint finita, poterit Deus penetrare in eodem spatio infinitudinem Angelorum, & corporum: ergo sic non repugnat infinitum. Virgam sic præcisam non habere propriæ terminum patet: præcidatur in terra, & protrahatur versus cœlum, ergo utrum videat Deus versus cœlum finem spatii imaginarij vel non? Si videt ergo non est possibilis extensio infinita syncategorematice, ut probauis sect. 1. si non videt finem versus cœlum, ergo incipiendo à terra non pertransibit successiue tota linea; quia si non habet

finem, nunquam venietur ad finem, nec poterit pertransiri mensurando successiue vel realiter, vel imaginatione. Ergo è contra incipiendo ex parte superiori versus cœlum & eam mentiendo nunquam pertransibitur, nec venietur ad terram; ergo, sicut ex parte cœli non habet finem, ita nec ex parte terræ: quia éadem via itur Thebas, Athenas, & Athenas Thebas, est enim finis extremitatis magnitudinis pertransitæ, atque finitæ, & admodum multitudine manet infinita ab aliis duabus vnitatibus, ita & magnitudo ab aliis duobus palmis. Quod considera in eadem magnitudine secundum esse possibile, quia in illo statu manet versus omnem partem infinita, quâuis essent impossibile duo palmi, alioquin in illo statu non retinueret elementum infiniti.

§. 27. Octavo argumentamur contra magnitudinem infinitam: Demus triangulum, cuius duæ lineæ continentur intra spatium certum; protendantur illæ lineæ in infinitum: inter illas interiçetur actu infinitum spatium, quia quo plus protrahuntur plus diffat, & protractæ in infinitum distabunt infinitum, & non interiçetur actu spatium infinitum, quia clauditur duobus terminis, ergo infinita magnitudo includit duo prædicata contradictionia. Hoc argumentum ut cetera, rapia, solvit in infinita extensione, quia Deus cognoscit, ergo enim utrum Deus cognoscat illas duæ lineas retenta figura trianguli posse extendi sine fine, vel non? Si non possunt, ergo male supponis eas posse sine fine protrahi: sic autem occurrit argumentum, si vero possunt protrahi, ut quæ possunt, ut patet ex sect. 1. ergo videt Deus inter illas lineas esse possibile, corpus infinitum, ergo nullud spatum repletum corpori, sequitur per locum intrinsecum, illud corpus esse infinitum, & vides Deus illas duas lineas non esse terminos illius, quia in partem sunt sine fine protractæ. Nam videt Deus incipiendo ab una successione non posse veniri ad aliam: termini autem sunt extrema rerum quæ successiue pertransiri possunt: ab uno ad alium. Duo probat hoc argumentum, alterum eas lingas esse fines corporis inextensi in quacunq; distantia finita. Addita vero infinitate distantia non esse eius terminos: alterum, quod probat est, corpus exteriorum inter eas non habere totam exten-

tensionem possibilium, quia ultra illas potest protracti: non vero probat non esse infinitum ut §. 29. probabo, & sicut multitudo hominum est infinita in potentia, licet ab illa solles melius individua, in extensio est infinita, licet undeque ei tollantur extensio finita.

§. 28. Non arguitur contra infinitatem Angelorum, & intensioris qualitatum: quia si essent actu Angeli infatiri, cum possent simul applicari lapidi eum loco mouerent instanti, quia haberent virtutem motricem infinitam, hoc autem repugnat, quia motus sit in tempore, item gravitas infinita momento & loco lapidem pelleret, & per visionem infinitae intensam Deus euaderet comprehendens. Respondetur, ab infinitis Angelis lapidem necessario successiue motum iri, qualiter posset in infinitum fieri velocior, nunquam tamē fieri in instanti: quia rei successiue id repugnat: cum vero Angeli libere applicarentur lapidi, illi imprimeret motum velocorem, aut tardiorum, pro suo arbitrio, sicut Deus modo facit, quin non potest producere motum infinite velocem, quia velociter dicit acquisitionem partis post partem. Gravitas autem illa determinatur a Deo ad hanc velocitatem, velillam, ita tamen, vt nec gravitati, nec lapidi assignetur causa velox motus, quem posset aliud velociter efficiere: nec propterea illa virtus est simpliciter infinita in ratione potentiz, quia in operatione pendet a Deo, vt Deus videt potentiam illam in esse possibili non continentem conceperit potentiam simpliciter infinitam, quia est potentia creata, sed infinita secundū quid. Dices, cur gravitas non mouet lapidem momentu subito motu? Respondeo, quia id fieri nequit, nisi constituerit simul eundem lapidem pluribus in locis, & omnium creaturarum repugnat. Nam, si lapis a momentum mouetur, ergo omnes eius partes simul sunt eadem momento in toto spatio, per quod mouuntur. Ad illud de visione respondeo, non ideo Deum fore comprehendum, nam quamvis visionem creatam, quantumvis infinitam intensam infinitam latent diuinæ formalitates, vt patet in intensione possibili, quā Deus videt, non u. videt esse possibilem visionem creatam cōprehensionem sui, licet intensio sit possibilis sine termino. Hac inde re videantur P. Vazq. & Coniub. supra.

§. 29. Argumentum contra alij: quia sequetur numerum finitum esse, & non esse partem multitudinis infinita: ergo. Esse pars est ab omnibus non esse probo, quia pars sublata restitut totum, quod ex illa conflatur, sed ablato quo quis numero finito non tollitur, neque minuitur multitudo infinita, ergo numerus finitus non est pars multitudinis infinita: idem argumentum fit de magnitudine.

Negatur sequela: est enim pars: ad probationem respondeo, variata parte non manere adaequate rotum ex illa confiatum, vt abscissa manu ab homine non manet adaequate idem homo. Ad minorem respondeo, ablato numero finito non manere adaequare illud infinitum, sed inadaequate, & magis (liceat sic improprie loqui) immunitum, quam antea, licet enim non corrumperat infinita multitudo per ablationem finiti, at certe minuitur, neque manet eadem adaequata, sed inadaequata, & hoc est de ratione partis integralis, vt patet in homine, in quo differt ab essentiali parte, quia hac ablati, rotum auferunt. Atque hoc argumentum instatur in infinitudine rerum possibilium, quam D E V S actu cognoscit: contra quam yim habet eamdem, nam D E V S videt singulatim omnes homines possibles, quos videt esse distinctos, nam Petrus possibilis non est Paulus possibilis: illi autem sunt infiniti, si enim successiue producantur, aut numerentur, nequibunt exhausti. Rogo, vtrum Petrus possibilis sit pars hominum possibilium, siue illius multitudinis, sicut Petrus existens est pars infinitæ multitudinis hominum actu existentium? Sinon est pars, idem dico ego de actuali. Si vero est pars, rogo vtrum eo ablato maneat infinitudo hominum possibilium integra? Vel non? & quod tu mihi responderis de illis infinitis hominibus possibilibus, intellige a me tibi responsum de actualibus. Aliqui autores dum intente indulgent ingenio contra infinitum in actu, non animaduertunt, se corpora obijcere hosti, vt feriat infinito in potentia: igitur nulla pars finita sola est pars infiniti in quantum infinitum est, quia ea ablata manet tam sine primo & ultimo quam cum illo: at quilibet pars simul cum alijs infinitis est pars infiniti vt infinitum est, quilibet autem etiam se sola est pars

partes illius multititudinis infinitae specificatiue sumptae.

§. 36. Alii dicunt, infinitum esse quod est in genere & certe non quicquam possibile est; sed nullus magnitudo aut multitudo ad continere potest; ergo Maiorem probant cum ex definitione infiniti, tum quia infinitum per essentiam est quod formaliter aut eminenter continet omnes perfectiones possibles. Sed hic nihil concludum, potest etiam Deus producere entes partes materialis possibles, quae continet quicquid est possibile in eogenere. Deinde, Deus videt omnes homines possibles, ut distinguuntur ab individuis Angelicis. Rogo, vtrum illi homines sic distincti sine finitu? & sic non exenti infiniti in potentia, cuius oppositum probauit se. 1. vel sunt infiniti, & non continent omnem multitudem possibilem: ergo hoc non exigit ratio infiniti. Deinde, videt Deus infinitos homines possibles, si ex illo numero ignoraret duos, vel si omnes mihi ostendat praeter duos, ego cognoscere iubijos, quia illi duo superadditi soli non facient tantitum infinitum infinitum: ergo infinitum hoc non requirit. Ad probationem respondgo: Eam definitionem esse ipsorum: communem non est nisi infinitum carere principio, & fine: ego hic volo posse existere multitudinem, in quantilla sit pars prima; nulla, ultima, ceterae sunt questiones de loco. Infinitum autem per essentiam est, cuius essentia caret principio, & fine, id est, nec habet causam efficientem, nec finalem, vnde est ens a se, & principium & finisque rerum omnium ab ipsis distinctarum, cui infinita omnes perfectiones possibles formaliter, vel eminenter. Itaque ea definicio non est formalis infiniti ut sic, sed propria Dei ob eius differentiam: quia esse infinitum per essentiam, & esse omnes perfectiones formaliter, aut eminenter recidunt in Deum: quia est summe actualis sine principio, & fine; contra infinita sunt per compositionem, quia solum requiriunt carere prima, & ultima parte componente, hinc patet quod dixi supra infinitum esse quod caret principio & fine.

§. 37. Denique sit præ oculis in magnitudine infinita non esse figuram, neque circumferentiam, neque centrum, neque medium, neque primum, neque ultimum, quia omnis illa, sunt affectiones corporis suorum, item in mul-

titudine infinita non esse formaliter primū, neque secundū, neque medietatem, nec tertiam partem, neque in intentione esse duos gradus, alterum perfectissimum omnino, alterum imperfectissimum, neque unam creaturam, quae sit omnium perfectissima, vel imperfectissima, vnde omnia argumenta inde sumpta aperiunt uno hunc terminorum implicacionem, nullum est autem argumentum, quod non infringatur in infinito, quod cognoscitur a Deo in esse possibili, ut sepe ostendi.

SECTIO III.

Item probatur aliunde.

§. 38. Virandus in dist. 4, quæst. 2, art. 1. se dari infinitum in actu, tamque est opinione Avicenæ & Algazelis. Gratia Cattisti esse actu infinite intensam: fuit opinio Averrois communis, ut refert Almanus in 3. dis. 12. quæst. 1. s. Ita suppositum, & qua ipse non videtur alienus: quem appetere sequitur Joannes Major eadem disp. 1. quæst. 3. Gregorius in 1. dist. 44. questione 4. art. 1. P. Vizquez in 1. par. disp. 26. vbi refert Oxamnum, Gabrielem, Aliacensem: item P. Commoderentes supra referunt alios, tamque defendunt ut probabilem: articulo enim vero, respondent omnibus argumentis, quod si sic erat multi viri docti sequuntur, & quidam iure.

§. 39. Probari posset primo: quia infiniti homines possibles, verbi gratia, sive simpliciter ens reale: ergo possunt fieri. Deo produci: antecedens patet, quia omnes illi habent verum hominis conceptum. & consequentia probo: quia omne ens reale, non ens reale, potest existere a parte rei, sed nisi homines ut infiniti, sunt infinita entia realia, ergo ut infiniti possunt existere a parte rei. Dices, infinitos homines esse entia realia non ut sunt infiniti, sed ut videntur fieri: unus homo. Contra, unusquisque videntur unus homo est ens reale, ergo infiniti: infiniti sunt infinita entia realia: probo consequentiam, quia duo homines sunt infinita entia realia: ergo per additionem huiusmodi hominum fit additio entium realium: ergo per additionem infinitam horum fit additione infinitorum entium realium: ergo infiniti

Homines vero infiniti, sunt infinita entia reale: ergo ut infiniti possunt existere: ergo tota aggregatio hominum est aggregatio realis: probo consequentiam, quia quando omnes partes componentes sunt ens reale, totum compositum est ens reale, quia nihil est nisi omnes illae partes: præsertim in quantitate numerica, cuius partes non habent unionem: sed sunt per accidentem aceruatae, & siue aceruus lepidus est realis acerius & non chrysæmaricus, acerutis infinitorum hominum possibilium est aggregatio realis, quia omnes illius partes sunt reales, ergo tota illa aggregatio, ut est aggregatio, potest existere à parte rei, partem reale est, quia potest existere à parte rei, ergo non repugnat existere aggregatum in actu.

Dices primo: esse possibiles omnes homines singularium sumptus, non tamen collecti, Contra: ergo infiniti homines in se posse non sunt ens reale, patet consequentia: quia ut infinita non possunt esse à parte reale, hoc autem repugnat, quia in illa infinitudine nulla pars includitur, que non sit ens reale, ergo omnes partes simul sumptus sunt ens reale, patet consequentia: quia quod conuenit toti, debet conuenire illi ratione eiusdem partis: antecedens probabo, quia omnes partes illius multipliciter sunt vere homines, & nihil in ea includitur, quod non sit homo: tota autem collectio nihil est aliud præter omnes homines, in quibus nullus est inveni non sibi homo, & consequenter, qui non sunt ens reale, ac præter omnes partes, & totum compositum est ens reale, ac poterit illuxistere.

Dices secundo: omnes homines esse finites, ergo quia omnes illi possunt produci, & consequenter tota aggregatio ex illis, est ens reale. Contra: ergo tota verba est, potest producibilis, patet consequentia extensio, ut tota sit ens reale, sufficit singulas effici partes esse ens reale, ergo ut tota possit existere sufficit omnes eius partes existere, it posse, & cum ratione nullius partis repugnet compotio producitora, ut tota producatur potestur, Nam aliqua collectio habet remittit ad existendum, quia partes, ex quibus erat constituta, mutuo repugnant, & ex parte ipsius dicit essentialiter repugnat. Contra: cum existentia alterius: eaque propter collectio ex illis dubiis partibus estchyne.

tica, atque repugnans, verbi gratia, non potest excogitari coexistentia assensus, & dissentientis iurisdictio inter se, circumspectam obiectari, unde aggregatio illorum actuum est impossibilis. Num et se possibili debet considerari, ut possibiles sunt, sed ut possibiles diuisive, id estque de rebus successiis, quas nonnulli autesse essentia, ut successivas. At vero collectio illa infinitorum hominum non habet duas partes, quarum una cum aliis repugnet, nec potest dici, repugnare ratione infinitudinis, hoc enim est peccatum principium, id enim ego impugno, quia illa infinitudo conflatur ex entibus realibus quantum nullum dicit repugniam cum alio, ac propterea non solum apprehenduntur singuli ut possibiles, (sic enim & assensus & dissensus sunt possibiles,) & omnes illi collecti, sumptui apprehenduntur ut possibiles, quia in tota illa infinitudine nullus apprehenditur ut repugnans alteri, sicut apprehenduntur assensus & dissensus, & entia accessoria.

Vt hoc argumentum sit efficax, non est probandum totam collectionem possimil existere, quia tota est ens reale, potest enim aquivocatione offendendi. Nam etiam approbatur assensus & dissensus ut possibiles, & conscientiam binarium numerum rerum possibilium, qui binarius est realis, qui ex parte potest, scilicet unum viratque via, quamvis actu non possint componi & ex parte simili, hoc autem non tollit illum binarium esse realem, quia est realis non in actu, sed in potentia. Denominatio autem possibilis conuenit simili assensi & dissensi, qui existentia autem simultanea illis repugnat, Idem responderi posse de infinita illa hominum multitudine: quia ut infinita, est ens reale in potentia, & potest produci non finitas, sed successiue, itavt nulla sit eius pars, quae producitur posse, ac non potest tota simul existere, Igitur non est neendum primo illitteroscendi de ente reali. Sed est probandum non repugnare totam infinitudinem simul prodigi, quia in tota illa nullae pars habet oppositionem cum alia. Confirmarique potest: quia quocumque numero hominum producitur, possunt simul alii produci, ergo de simplici: nam ex parte Dei non repugnat, nec ex parte hominum: nullus enim essentia, ut supponit alium, nec sunt Hh 2 successiua.

succesuui, sed permanentes: permanentes autem effectus non se impediunt.

§.37. Secundo probatur efficaciter Deus cognoscit infinitos homines, & infinitam extensionem in sua omnipotentia contentos: ergo videt non repugnare simul ea omnia produci, probe consequentiam: omnes repugnantia alicuius momenti, quæ ab aduersarijs obiectiuntur contraria infinitum in actu, impugnant etiam infinitum in potentia: quod tametsi disluendis argumentis indicavi, id nunc libet altius probare. Argumentum confectum contra infinitudinem multitudinis, conatur probare quamlibet unitatem eius magnitudinis esse partem illius & non esse esse, quia a nobis ponitur, & omnis multitudo constat unitatibus: non esse vero, quia ea sublata tam integrum maneret infinitum, quam antea, quod est contra ratione partis. Hoc argumentum vim habet contra multitudinem infinitam in potentia. Deus Petro ostendat omnes homines possibles, ut eos cognoscat cognitione A. iste actus representat homines infinitos, quia bono possibles esse infinitos: Deinde per actum B. simul cum priori existente ostendat Deus eidem Petro omnes homines, excepto Martino, in quo nulla est repugnatio, & fiesceret adhuc per locum intrinsecum possimilis argumentari. Rogo, utrum Martinus possibilis sit pars obiecti, quod cognoscitur per actum A: negari non potest, sicut esset pars infinitudinis actu existentis, quod si non est, nec erit, si existant infiniti homines, & si locum non habet tuum argumentum, est ergo pars. Probo item, eum non esse partem, quia obiectum actus B. tam infinitum manet sine Martino, quam obiectum actus A. cum eodem Martino: quod tu ait esse contra conceptum partis; ergo Martinus possibilis, est & non est pars infinita multitudinis hominum possibilium: ergo, si Deus producat omnes illos homines retinebunt conceptum infiniti in actu, sicut retinent in potentia: vel erunt etiam in potentia finiti: arbitror ad hominem esse evidens argumentum.

§.38. Contra infinitum in magnitudine idem argumentum efforma: de illa linea: representetur Petro per actum A. omnis linea possibilis ducta a celo empyreo ad terram & ad partes supra cælum: illa linea est infi-

nita in potentia; ut ipso, alioquin non posset sine fine proxendi, quia in actu sufficiat in ultima extremitate, quod obstat esse eternum. Deinde per actum B. representetur eterna Petro tota illa linea, excepis quatuor palmis respondentibus serie ergo, utrum linea, quam Petrus cognoscet secundo actu finis illis palmis sit infinita. Non est: ergo nec est infinita quamvis videatur prior in actu, quia finis ad additione quartorum palmarum non redditur infinitum; ergo secunda linea sine palmis illis retinet conceptum infiniti: ergo si producatur tota illa linea illis quatuor palmis, retinetur donec per suum finem infiniti, quem retinebat in potentia: ergo est idem argumentum. Deinde videt Petrus posse illas virgas uniri: reliquando extrema: Vel hoc: Si video, & adhuc video eas esse infinitas, ergo & si producatur sic, & deferant extrema, erunt infinitae in actu, quod negas; vel non sunt infinitae in potentia, quod concedis. Quod si Deus non videt extrema, que possint deferent, ergo & si producantur, non poterunt vacui relinquendo extrema, quia reperiuntur in actu negati: sed extrema, quam definit in potentia, est ergo idem argumentum.

§.39. Idem probo de illis dubiis: linea trianguli sine fine praedictis: autem invenit Deus eas praetendi posse sine fine, sicut nos. Si secundum, ergo non possunt diffundere infinitate; Et tunc demonstramus: si primum, videt ergo Deus in eis impossibile corporis infinitum, & videt illi etiam inter illas duas lineas, ergo si eorum modum corpus producatur, retinetur a quo essent ipsam infinitum, quem haberet in potentia.

Argumentum hunc in deinceps infinito maiore alio modo est: scilicet invenit ratio logica: videt enim infinita indecim gradus: ergo utrum sit manus infinitam gradus: quam in logica non videtur. Si est, ergo infiniti ratione essentiantur cumque qualitate cum aliis infinito, si non est, nec erit ponatur in actu.

§.40. Dices: hinc argumentum: quoniam ratione peccare: nam infinitum in potentia est singulariter in potentia: infinitum autem in actu est categoriale infinitum: nec infringi in uno argumento ad aliquid. Immo hic latissima & quipudicatione peccatar. Nam, sicut categoriale infinitum invenitur ex duobus: partitu ex entitate finita actu existente,

re, partim ex omniere infinita illi existenti
est, non actu, sed potencia, in quo sensu
non reteretur argumentum, sed comparat
ramus duo infinita eius quia pars actu ex-
istit, quae non sunt syncategemata: sed
categorica inesse possibili: id est, ea
qua habent in potentia, ut suaria potencia
haret primo & ultimum, nec successione pos-
sunt cognitione hauriri cognoscendo ipsum
post aliud: & quae ad modum quantitudo
centum malogranorum possibilium, ap-
plicata producande in aliis, includit simili-
plicitor ceteri granata, & tam in illa mul-
titudine includuntur grana cibaria plura &
granata, & de illis nichil multitudinibus
potest. A mathematico etiam tamen quod si
ducatur, retinetur etiam conceptum eti-
atum granatorum & granorum cibaria plu-
rius, scilla multitudinem intelligitur compo-
site ex pluribus, unitatis habentibus pri-
oritatem & ultimam, & sic ceteris infinita-
tate, ita diversa granata possibilis, componunt
infinitum numerum vniacum distinctas, ca-
racterem primam & ultimam, & sic reuidentur
finiti & incepimus, quem reuidentur in actu
potentia. Nec sicut Humeral argumentum (ex-
cepimus), atque Deo Dico Thomas Sumpcio
ad remittendam Dei agendum, quod non elimi-
natur infinitum potencia. *Ad hanc autem*
etiam Bertrandi argumentum: Deus videtur
infinitam multitudinem adiutorum existentium an-
*dare: aeternitas ergo non repugnat infini-
tum, & in eis aspectus probatur, quia a-*
eternitas aeternitate futuritas sanctorum, sed
infinitus, quoquin tandem venire regat ad ulti-
mum, vnde quae non progederentur, & se
finirentur damnatocum crucifixo: illos a-
utus offensio aeternitatem, quia futuri non
cognoscere, non scientia sapientia, intelligentia,
sed visus, que terminatur ad temporis
*et aeternitatem a parte ei. Dico primo, non ce-
quuntur aeterni existentes simul: Contra non*
dicimus esse infinitos comparatos certos,
porci aeternitate: sed respectu totius aeternitatis;
que tota ut existere videtur a Deo,
regi virum illud obiectum sit maius alio
obiecto infinito? virum sit in certa specie
superiori: virum cedat in certam intentio-
nem agentis: virum si singulis dichus Deus
produxisset partem linea, & illam conser-
varet per totam aeternitatem. Semper pro-
ducendo, virum aliud corpus ipso cre-

se, & efficiamq; ibi omnia argumenta, quae i-

plici contra nos.

S. 42. Dices secundo: in aeternitate non
continetur omnes actus possibles, licet non
sit in illis primus, & ultimus: bene, ergo po-
test cognosci infinitum sine ea continentia
omnium possibilium. Aristoteles enim in
physicorum dixit infinitum esse, cuius quanti-
tatem accipientibus semper est sumere extra, id
est, quod successione hauriri non potest, ac
progressa accipientis successione ex eo, non
veniunt ad ultimum, at nec habent forma-
liter primum: Quod si mihi concedis posse
actu existere magnitudinem, & multitudi-
nem, quae successione non possit hauriri, nec
finiri, ego sum contentus; id ego infinitum
voco. Deinde, cur Deus non poterit produ-
cere omnes Angelos? quidem non poterit
omnes actus vitales producere, quia amo-
rem & odium, assensum & dissensum simul
non potest, nec infinita multitudine, nec fi-
nito numero, quia unus essentia siter oppo-
nit alteri, at Angelos quidni poterit?

S. 43. Quartum argumentum ad hominem,
contra adiuventes infinita puncta actu exi-
stentia in continuo, illi labuntur in omnes
diffuse ultras infinita multitudinis. Dicunt
ea pertinere ad quantitatem finitam, bene
ego nolo esse ea infinita magnitudine, sed
multitudine quibus conuenit definitio infi-
nitri, id est, accipienti ex eorum multitudi-
ne, semper alia accipienda restare, nec ea
posse successione hauriri, & carere primo, &
ultimo, quod si Deus in singulis illorum fini-
giulos Angelos creasset, hi essent infiniti sim-
pliciter.

S. 44. Tandem ad hominem contra Aristotelem constituentem motum successio-
num eternum, quod si singulis motibus Deus
singulas animas produxisset, nunc essent fini-
tus, quod repugnare, si motus non repu-
gnat, nullus sanus mente dicere potest.

S. 45. Nec propterea volo, posse produci
creaturam infinitam in essentia, quia et pre-
cisus quod est creatura, eius essentia habet
principium, & finem, nempe Deum. Item
potentia creata est finita, quia vel distinguuntur
ab esse, & vel non sunt secundum: est fi-
nita sicut essentia, si primum, magis erit fi-
nita, quia habet principium actuum, atque
potissimum, & finem. Item in operando pen-
det a voluntate, & concursu alterius, quo

completur in esse potentia naturalis. Cognitio representans infinita classe, atque diffinete, si puncta sua infinita, non repugnat, quia Angelus comprehendit quantitatem manus, & singula eius puncta. Super naturalis cognitio non repugnat, de obiecto infinito, utrum repugnet motus successivus ab eterno, aut creatura permanens? disput. id. disquiram.

S. 46. Item repugnat infinita intensio qualitatis naturalis: quia gradus determinati possibles iuxta leges naturae sunt etiam finiti. Nam omnis qualitas naturalis (praesertim vitalis) dicit naturalem ordinem ad potentiam naturalem: ita ut omnes gradus naturales petant originem a principio natu-

rali, sed omnis forma naturalis, quae finita, dicit respectum ad accidentia in gradus intensitate: alioquin esset potentia naturalis omnipotenter infinita. ergo gratia, & accidentia sunt supernaturalia possunt sine fine, ergo quae sunt a Deo voluntor est supernaturalis. Quae sunt naturalis intensio videtur tam magna, ut nulla maior possit esse naturaliter, quamvis non supernaturaliter! Nec caro propter substantiae naturales sunt finitis: quia in infinite capillis possunt multiplicari. Quae sunt obiecti dixerit 3. p. q. 7. Christum habendo habebut & actus supernaturales infiniti, intensos naturales vero finiti. Ex origine sunt etiam in infinito, & a principio naturaliter sunt etiam in finito.

DISPUTATIO XIV.

De loco.

SECTIO I.

Quid sit locus extrinsecus?

S. 1. N re difficult, quod capita tot sententiae. Aliqui affirmantur, locum esse materialiam primam, aut formam substantialiem: alij esse corpus infinitum, quos elucidenter impugnat Aristoteles per quatuor prima capita huius libri quarti.

S. 2. Patres Comunitenses c. 5. questione 1. ex Aristotele defendit locum esse, superficiem corporis ambientis, intra quam abut corpus includitur, ut vas esse locum aquae in illo concludat. Hec sententia nullam habet probationem prater hoc ostenditum Aristoteles. Quamvis impugno primo, quia in omninatione mutatur locus, in quo erat mobile, & non usus acquiritur, sed id non fieri in hac sententia, ergo superficies corporis ambientis, non est locus: maior patet ex Aristotele in presenti, & alibi ubi existione colligit esse locum, quo ab immobile defensatur, & ratione, quia per motum localium mobile acquirit suam dignitatem, & responderet spacio diuersis, quie-

nim a celo leucam distabat, per invenitum stat sentiecam; ipsum nomine habet locum, id pra se fert, est enim ex uno loco in aliud migratio. Minor vero probatur, in loco certe plenus viro, certum est virum quodque mobili, ut non mutata superficies, quia semper concludatur inter eundem vicem, ergo si superficies sit locus potest esse tempore localis sine mutations loci.

S. 3. Secundo: quia mutatio loci est immutatio mobilis, sed immutatio superficies corporis extrinseci, est extrinsecus denotionatio, quae accipi potest de dependere, sive invenit mutatione mobilis, ergo illius loco non est immutari extrinsecus superficies. Major patet enim ex communione sensu confundit mutationem inter species motus, & de ratione, quia mobile est quod vix mutatur. Minor probatur, quia potest mutari in superficie, sicut mutatione mobilis & cuiusmodi est pressura, cum pressum invenit aut per accidens, aut invenit.

S. 4. Respondet. Quoniam in loco secundum art. 3. ad secundam non est absurda, donec in immutacione mutare locum, & mutari in respectu loculi evadit haec posse que possit mutare vocationem, & non superficie mutare superficiem, & non obivationem. Contra: quia res, quae mutat vocationem, mutatur secundum locum, quia ille motus est localis, seu latio,

lacio, per quam ex Aristotele supra corporeus transferitur alio in locum atque ex corporeus supraficie ex secum non mouens ut in loco sit ergo est, quia ubiq' ubicationis non mouet in eodem loco, neque enim
mouit quia non mouet ut ubicationem. C. 9. qd.
Si in aere etiam cum aere locum amorem decurrit
deinde si ambientur iisdem aqua partibus, aut
operari possit, postquam amorem decurrit
ut ubicationem loco quod est ridiculum,
cum prius fuerit agere. Ut illo locum, verbi
gratum deinde vero agere Zaporam, & non
habere eamdem distantiam, vel propinquitate
in locis rebus, quam ante habebar. Di-
ces id prouisus ab ubicacione diversa. Contra ergo ex sollicitatione ubicacionis res
cietur. Deinde ubicatio est praesentia ad spa-
tium, sive loco, & non variatur nisi quia
corpus ex uno loco emigret in aliud.

9.5. Tertio probatur, quia etiam superficies est in loco, & Christus in Eucharistia est
etiam in loco, vel ergo ad locum erit locus,
quod reputat absurdum Aristoteles cap. X
sext. 30. vel aliquid erit in reru natura, quod
non est in loco, quoniam nequit intelligi locum
quod non est in loco, quod non est in loco
quoniam est. Item potius Deus producere cor-
respondit superficie, vel systema in vacuo, si
semper ipse Deus est in omnibus loco per se me-
misus, ergo sive in loco non est ambienti su-
perficie. Confitetur, quia etiam superficie
loci mutatur, item per vacuum posset
diffunditur ergo potest res mutare locum si
in representatione superficie. Igitur locus est im-
possibilitas locis superficie, non recipitur
secundum 6.6. Alioquin opinetur, locum adquirere co-
ficiatis ex ubicacione intrinseca, & superficie
corporis ambientio, & spacio imaginatio.
O. Verum haec sententia recidit in case de dif-
ficiencia in qua prior, quia potest mobile
ad omnium latitudine ferri, quia mutet extrinse-
ciam superficie, & potest mutare superficie
quia locum mutat, & quia locus etiam
in hoc modo mutabilis, quia mutari po-
test, & potest ad illum si ubicatio pertinet ad
in loco, non potest ei conuenire proprietas,
quoniam exigit Aristoteles recte, locum non
convenire est, quae in eo sunt aeri in partibus,
qua ubicatio inter se potest integrare. O.
Contra dicitur, quod in loco non
potest mutari, & quod in loco non
potest mutari.

SECTIO II.

9.6. Quid sit ubicatio & spatium imagi-
narium? Quod si non, omnia? C. 9. qd.
- 6.7. V. Bicatio est ratio formulis existendi in
loco, sive presentia localis, & tertialis
locione productus, esse rationem existendi in
loco non eger probatione: quia ubicatio est
ratio existendi alicubi, esse terminum latio-
ne productum egregie dixit Durandus in 3.
dist. 5. quod 2. numer. 6. patet, tunc quia ac-
quiritur per motum localem, ergo si per il-
lum, patet consequentia, quia motus est actio;
ergo id, quod in trinsece motu acquiritur,
motu sit ostendo enim disp. 16. metaph. nullum
esse actionem sine termino productum:
tum quia mouere aliquid, est agere: ergo ha-
bet aliquem terminum productum, quia o-
mnis actio producit terminum, sed termi-
nus motus est presentia localis, quia motus
contendit, vt mobile constitutus presens diuer-
satio: ergo ubicatio producitur motu.

Hanc ubicacionem esse intrinsecam mo-
bilis idem probatur modis, quibus proba-
tur motum esse intrinsecum, quia motus est
ratio, quaterminus intrinsecus pender a sub-
iecto: ergo, eius terminus intrinsecus pender
vt quod ab edidit nobis. Etiam autem di-
stinctam a mobilis iisdem quibus idem de v-
eritate probatum est, quia mobile reperiatur
in sensibili presentia, ergo distinguitur ab
alii.

9.8. V. Bicacionem non esse presentiam
ad superficiem corporis ambientis colligi-
mus ex se, quia motu superficie manet pre-
cedens, ut patet, quia etiam maneret in va-
cuo, est autem praesentia ad spatium imagi-
narium. Ad quod aduerte, ubicacionis, 4. v.
g. essentiam esse constitutere corpus distans
ab ubicacione, & tantum quantum sufficit, ve
inter utramque intercificantur duo palmi
quantitatis, quod ita est de essentia ubicatio-
nis, 4. ve nec diuinus possit esse vel distan-
tior vel propinquior ubicacioni, & sic autem
est de ratione, cuiusque ubicacionis ab alijs
distare, vel adesse pro cuiusque ratione, aut
specifica, aut numerica.

9.9. Quid lubet alius probare; Petrus,
verbi gratia, est indifferens ad distandum
A Paulo uno stadio, quia ab illo distare po-
test, & potest ab eodem non distare, est quam
indiffe-

indifferens ad non distandum à Paulo: ergo quando distat, habet aliquid à se realiter distinctum, per quod distat, probo consequiam; quia existentibus Petri & Pauli, potest non existere eorum distinctus quod esse evidens signum distinctionis reale ostendi, disput. sect. 1. ergo illa ratio: per quam distant, ita facit illos distare, ut eius essentia existere non possit, nisi faciendo illos distare. Probo consequiam, cum quia si existere realiter nec faciendo illos distare, ergo non est à patre rei distinctus, quia distinctio non potest existere, nisi faciendo distare, sicut nec vno nisi vniendo, tunc etiam, quia quando faceret distare, aliquid realiter de hunc illi adderetur, quod non posse existeret, nisi faciendo distare, & sic biretus sine fine: ratio à priori, quia ubicatione est determinatio Petri, ut distat à Paulino studio, quia collitur indifferens Petri: id autem quod est determinatio, scipio est determinatus, ut quo ad effectum, ad quem suum subiectum determinat, ut quod, ut vno est determinatus ad se valendum extemisq; n. cōstante simili modo, de quo vide disput. sect. 1. sed scipio disput. 2. met. sect. 3. biretus proponitur huc doctrina. Hoc distans aut indistans in ubicatione vtriusq; sō & Pauli, potest multi per solam distinctionem materialis ubicationis, quia vero q; defiguntur. Petrus enim rectio et ubicationem, per quam distabat à Paulo, potest non distare, quia Paulus mutauit suam. Nam Petrus penitus priorem distat ab una ubicatione Pauli, & est propinquus alter ubicationi ipsius Pauli: enī sic de essentia illatum ubicationem distare invenimus, ut non distare.

§. 10. Ubicatione, quæ necessario distat ab aliis locis, quia ita definit mobile, & adstringit ad unum spaciū, ut per illum non possit fieri præfatio alij, verbi gratia; Angelus occupans hoc gymanstium, & animus rationalis in fontanabos corpus, ex ea ubicationem quas habebit, non possunt esse vel extra gymanstium, vel corporis: unde per illas necessario distare belis spacio, & corpore, ubicatio autem, quæ necessaria est intime præfatio omnibus ubicationibus, si distinctis vocatur immobilitas, quia ita omnia replet, vnde non si fundatur novæ distinctio ab aliqua re. Hec autem concurrit Dico, dicitur immobilitas, quia si fundatur, potest, sc-

bus omnibus eratis, & reabilitatibus, repositis, debet ad esse, nisi sit. At vero ubicatione, quæ necessario distat ab ubicatione, inter omnia mobilium, quæ sunt eiusdem specie, sic suum serviet, & quæ sunt ipsius existere redicitur ab eis, et causa sorp̄sum: quia ita determinat suum subiectum ad hoc spaciū, ut nulla pars eiusdem subiecti simul in eodem loco cum alijs pastet, ut que ait, si corpus simul est illo, ut eadem sit quadruplicatus duarum partium habens suam similitudinem in eisdem loco: sed in diuersis in propriis quodammodo est natura sua impenetrabilis.

§. 11. Differt ergo quantum est ab aliis praesciatis, quia immobilitas est fundatrix eiusdem suum subiectum in differenti, & reliqua proprieitate, ne sit simile fundat aliquam distinctionem in aliis tribus definitim, non negotiari distat ab aliis, ubicationibus, et in futura mobilitate, si id est in specie, non tam in distante, ab aliis, sed similiter existentibus, nam plures Angeli possunt esse simul super illa distantiā. Itaque ex qualitate materiales sunt eisdem immobilitate, et ad eam materia prima, & quantitas. Repugnare autem per se est in eodem loco, et in presentia mobilis eiusdem speciei, soli sonuerit quantitati proprias, itaque impetrabitatem. Dixi per se, et ait, quod ex istis quatuor possunt omnia patra possit substantialis, alio modo realis, et occupant de loco, quia cum quilibet parte formae sit in eodem loco, quoniam quatuor, non potest esse cum alia parte formae, quia essent simul duæ partes quantitatis. Hinc non colligitur, quia distinguitur pars quantitatis, per se, et ex istis quatuor, non potest, sed producuntur ubicationes in eodem loco, et in tribiendo quantitati ubicationem prædictam, & non circumscripsiuntur, ut tribuit in Eucharistia quantitatē Christi.

§. 12. Sicut ergo naturam ubicationis necessario apprehendimus in ordine ad spaciū imaginarium, hoc est, declaramus per propositiones affirmantes, et siquid de spacio imaginario, ac si esset verum ens reale, sic indicimus inter ubicationem A. & B. inter ipsiā intermissionem, sua intercedentem duorum palmarum: non quia spaciū illud aliquid est realis, sed quia aperte dicitur est, ut inter ubicationem ubicationem, intercipitur duo palmi quartaria, quod potest recte explicari, nū

ut per hoc terminos internum, spaciū; quām ob causā vocatur spaciū imaginariū, quod imaginatur ut in membris vesp̄sus omnibus dimensionēs, fixum, permanēt, immobile, incapax natura sua duorum corporum usus in eadem parte; que omnes propositiones sumuntur ad exactam explicatiōnēm metus, distantia, propinquitatis, & penetrationis. Nam ad explicandum, mobile nunc habere ubicationem magis, aut remane distanciam ab alio mobile, quam antea, dicimus illud ex uno spaciū imaginario translatum in aliud, & ad explicandas distantias ubicationum, sursum, deorsum, & a lateribus, apprehendimus in illo spaciū superiū, & inferius, dexterus, & sinistrus, quoque illas ubicationes constituant ictales differentias; ac si inter illas reale spaciū intercederet. Quam ob rem spaciū imaginariū nihil est præter spaciū realē, quod realiter potest esse inter Petrum & Paulum; sicutem vocatur aptitudo ad recipiendum tantum corpus. Ubicationes ergo respondunt respondere spaciū imaginario, & ad illas determinare, quia illis potest respondere spaciū reale, & inter illas potest esse tantum spaciū realē: sicut tempus imaginariū explicatur per aptitudinem ad tempus reale, & hoc est unerū duas ubicationes sive spaciū imaginariū; id est, inter illas possit esse corpus reale mensurarū vnuū fddij: sive cum sc̄illima fine, aliqui voluntē obsecrare, & quia ubicationes sunt immobiles, dicitur spaciū esse fixum, & immobile.

¶ 93. Vnde h̄allucinantur aperte, qui hoc spaciū explicant, ac si non ob adstricere liceret; ut veluti non sc̄ire habeat esse Aristoteles: quoniam patet, quia ipse vult locum esse immobilem, et non perire perire locato, & alia id genus, quia nulli corpori pertinet conuenire. In modis P. Combrisenses immobilitatem superficie declarant ex Aristotle, ut ordine ad spaciū imaginariū.

¶ 94. At tamen Aristoteles superficiem esse locum, cum quia ergit de loco omnino extirpato, tum maxime, quia in ordine ad superficiem realem in vobis declarare superficiem imaginariam: at vero quando videtur inse-
latis hoc spaciū imaginariū non contra nos egit, sed cetera rudis illus Philosophos, qui dixerunt hoc spaciū esse chaos illud poetum, corpusque reale; & forte Aristotle-

les hoc illis ex suo cerebro imposuit pro suo more, ut eos melius impugnaret: qui stylo illo preterito adstricabant nostram sententiam. Ita propositum spaciū imaginariū, non ut in aliquo reali (ut P. Vazquez nobis impunit) sed habent illas reales ubicationes, quibus fundant relationes distantia & propinquitatis, quas non possumus nisi per spaciū imaginariū explicare.

¶ 95. Dices primo, ubicationem esse aliquid reale, ergo, non potest habere dependentiam ab spaciū imaginario. Respondō primo, ad priam chymaram posse esse relationem entis realis transcendentalis, ut omnis actus intellectus falsus dicit relationem transcendentalē ad chymaram. Respondetur secundo, ubicationem non perdere realiter ab spaciū imaginario, sed quia essentia ubicationis est, tantum distare, ab talis ubicationibus versus operem partem, ideo explicatur per ordinem ad hoc spaciū imaginariū, ac si illi esset essentialiter affixa.

¶ 96. Dices secundo, spaciū imaginariū non habere virtutem attractivam, & conservativam mobilium. Respondeo, chymricam esse tales virtutem, locus enim meque conservat, neque aerrit locatum, sed hoc illi adscibitur arcanitatem, quia terra verbi genit, potest ut pater ipsam & celum inspicere in ignis & aer, ea ratione ubicatione illa per hanc positur infra cetera corpora, vocatur centrum, & spaciū imaginariū illi respondens dicitur centrum, & conservare, & attrahere terram: quia terra in illo existens coelestis fructus inflexus quod est idem de ceteris compositione: si autem hunc modo distaret, non habebet tempore in colestum influxum, ubi debitam proportionem efficiet.

¶ 97. Dices tertio, ubicationem quantitatim fundantem distanciam quaque palmarum, cum alia fundante distanciam triunū, esse eiusdem speciei, quia motus, per quos producuntur sunt etiam eiusdem speciei, ergo non potest illis esse essentiale tantum distare. Nego consequentiam, quia eiusdem perfectionis est distare tres aut quatuor palmata, quod vero non possit plus aut minus distare, illis conuenit ratione modi, cui quod servet coenit, essentiale est conuenit, ut calefactio ignis, & cetera eiusdem speciei.

cum calefactione ignis. & cum tamē re-pugner omnino calefactionem vnius esse calefactionem alterius.

SECTIO III.

*Deus, & creatura sunt in spacijs
imaginarys.*

§. 17. **M**agna verborum, vocumque contentione hac in quæstione disident Doctores: rebus autem, & sententiæ varietate vel leuiter differunt. Pater Vazquez i. part. disp. 29. cap. 2. 4. & 3. pro viribus contendit, Deum non esse in spacio imaginarij, tum quia esse in alio dicit realē coexistentiam loci, & locati, quæ non reperitur inter Deum & spaciū imaginariū: tum etiam, quia Deus non est in chymara. Verum hæc probant aperte DEVS non coexistere spaciū imaginariū tanquam alicui reali: at vero Deus non esse in spacio imaginarij modo supra explicato, nequam probant; ad illud de chymara latum est discrimen: quia hæc non apprehenditur ut in euallum, & intercapado ad explicandas vocationum essentias; sicut apprehenditur spacio imaginariū ut aptitudo ad capienda corpora.

§. 18. Dicendum autem est, Deum actu esse extra cœlum in infinitis spaciis imaginarij, id est, Deus modo habere immensitatem, per quam necessario est intime præsens cuius corpori, si extra cœlum creetur, sic enim ex dictis debet explicari existentia in spacio imaginarij. Est communis Sanctis, ac Theologis, quam docent P. Molina i. p. quest. 8. art. 1. disput. 3. conclus. 2. & Suarez tom. 2. metaphysicæ disputat. 3. sectione 7. à num. 30. usque ad 44. imo ipse P. Vazquez illa disputat. 29. numer. 14. nec negare posse videtur: primo quia Deus est immensus, ut est si de certum, ergo modo DEVS habet præsentiam localem; per quam coexistet infinitis corporibus, si extra cœlum ererentur, probò consequientiam, quia si modo eam præsentiam non haberet ergo modo careret aliqua præsentia, quam postea posset habere, hoc autem dicit imperfectionem, & potentialitatem ad habendum actum, & illo carendum; quo nihil potest absurdius dici. Probatur sequela ex suppositione q. supra superficiem extimam cœli creet Deus

alium mundum; tunc Deus vere esset præsens illi mundo præsentia distincta ab ea, quam modo habet, & quæ modo caret, ergo Deus modo caret aliqua præsentia, quam postea haberet si modo non est in spacio imaginarys.

§. 19. Dices: Deum esse præsentem per operationem, & nō per aliquid intrinsecum, ut de Angelis communiter docent Thomistæ. Verum hoc de Angelis falsum esse patet, d. i. met. de Deo autem impugnatrum quia attributum immensitatis distinguuntur ratione ab attributo omnipotentie, ergo Deus per immensitatem est præsens & non per omnipotentiam: cum etiam, quia communiter dicitur Deus esse in rebus per existentiam (id est per immensitatem suæ substantiaz) & per præsentiam (id est per intentionalem præsentiam intellectus) & per potentiam (id est per exercitum omnipotentie) ergo distinguntur illi modi existendi in rebus.

§. 20. Secundo probatur: nam hæc præcisæ ratione res create sunt finita, ac limitata in præsencia, quia ita sunt in hoc spacio imaginary, ut nequeant simul esse in alio. ergo Deus ea ratione erit immensus, quia simul est in omnibus spaciis. Nam esse in spacio finito nihil est (ut patet ex dictis) nisi habere vocationem, quæ possit ab aliqua redistare: ergo è contraria habere vocationem in omni spacio imaginario, nihil erit nisi habere vocationem, qua à nulla redistare possit: & sicut esse in loco definitu est, inter ipsam & aliud locatum posse interloci spaciū reale: ita esse immense, est intet ipsum & alia hon posse interloci medium corpore, ergo tam certum est Deum esse in omnibus spaciis imaginario, quam quantitatem esse in parte spaci.

§. 21. Terio, quia si Deus nunc non sit extra cœlum, poterit vere, ac proprie motu, ergo nunc est extra cœlum: probatur antecedens: quia Deus potest totum hunc mundum extra cœlum mouere, ut est certum, & P. Vazquez admittit supra capit. ultimo; sed in illo motu DEVS realiter mutaretur, nisi antea esset extra cœlum: ergo, probatur minor: quia Deus acquireret nouum locum, in quo non erat, & desineret esse in eo, in quo antea erat: ergo aliter mutaretur secundum locum: consequentia patet, quia ut pro-

probauimus supra ex Aristotele ratio est à loco in locum translatio: antecedens probatur ex adiuerariis, quia D E V S tunc perte non est extra cœlum, & est in hoc mundo: tunc autem dælineret esse in hoc mundo, & inciperet esse extra cœlum: inde vero liquet consequentia, quia ea solum ratione totus mundus in eo casu vere mutaretur, quia ex spacio, in quo modo est, commigraret extra cœlum, etiam si seruasset eandem partium proportionem, & dispositionem inter se: ita ut nulla ab alia distaret plus, minusque quam modo, si assignaret mihi aduersari, ob quā aliam causam mundus moueretur, cum retineret eadē superficies, eandem distantiam partium, & litum eundem, nisi quia ex hoc spacio migraret in aliud. Sed per te Deus etiam hoc modo migrat, ergo eodem modo mouetur.

S. 22. Respondent nonnulli, non posse mundum extra cœlum moueri, & vniuersim in vacuo repugnare motum: quos infra coarguemus: supponamus tamen totu[m] hunc mundum anninuati a Deo, & simul produci alium mundum in alio spacio præter hoc, in quo calu eandem vim habet argumentum: quia Deus de novo esset in alio mundo, & refinqueret hunc.

S. 23. Respondentalij: Deum tunc mouemus nos per se, sed per accidens ad motum mundi, & extrinsecā denominatione proueniente ex distantia, vel propinquitate corporis. Hac solutio impugnatur primo: quia id, quod per accidens mouetur, realiter mouetur, ergo ex hac solutione non vitatur inconveniens: probo antecedens: quia nauarchus motu natus mouetur per accidens, & anima motu corporis, & accidens motu substantiaz, & eques motu equi, quis autem inficitur hæc vere, & proprie mutari. Secundo impugnatur: quia Deus per aliquid sibi intrinsecum est præsens rebus, & non per extrinsecam denominationem, ut patet ex dictis, & exemplo aliarum serum.

S. 24. Pater Vazquez supra num. 23. respondet, Deum tunc nec secundario motum iri licet mundus moueretur: quia Deus non potest habere nouum respectum distantie à punctis imaginariis: corpus autem potest: quia puncta possunt extra illud fieri, & non extra Deum: quia ubicumque figan-

etur adest Deus, & non corpus. Verum haec hōbitis concedit quod rora hac sectione contendimus, quod datur in eam: quia nullib[us] possunt puncta defigi, quin ibidem intelligatur esse Deus, ergo Deus est in omnibus: capaces sunt eterna figurae: hoc autem dicimus esse, in spatiis imaginariis esse. Deinde est facilis impugnatur, qua parte nobis lastem verbis adierat: ut & ad h[ab]itatem (y) dunt Præfati patet: figuram puncta ultra cœlum Empyreum, & vel inter puncta fixa, & cœlum possit inter se in linea quantitatis, Deus per se ea ratione non mouetur, quia est in illis punctis fixis ultra cœlum Empyreum, sed ibi nihil est præter spatium imaginarium: ergo cum Deus coexistat punctis fixis, philosophatur etiam de spacio imaginario. Deinde impugnatur solutione, quia chymatica sufficit haec puncta, fit gamus enim à Deo solum unum lapidem conditum suffit, & illam moueri: ergo ubi tamen essent h[ab]itus modi puncta fixa, cum nulla esset intagmatio, qua ligarentur? Dicēs sufficere aptitudinem ut figantur. Contra vero, fingamus nullam in creaturam rationalem esse possibilem, tunc certe, & tapis moueretur, & puncta figi non possent. Secundo, quia illa aptitudo nihil est nisi spacio imaginarium, quod non possunt nisi explicare nisi cum habitudine ad corpus, eadem autem ratio est de ceteris spatiis imaginariis. Vide alias probationes apud Patres Suarez, Molinari, & Comimbricenses supra. Robas viride sumenda sit distantia, patet ex dictis, ex una ubicatione ad aliam, & ex spacio imaginario, quia ipsæ ubicationes existantur in ordine ad spatiū imaginarium suffit ratio distandi, aut proximum effendi, puncta autem fixa parum reserant, nam ipsæ ubicationes sunt satis fixæ, & certa ratio distantiaz, & in distantiaz vñius rei ab alia.

SECTIO. IV.

Quibus distincta ubicationes conueniant?

S. 25. Dico primo, motus localis non habet distinctam ubicationem à se ipso neque formaliter est in loco per terminum a se productum. Prima pars profatur, quia illud ubi quod haberet, rogo utru pro-

duceretur per motum? Negari non potest; de illo igitur motu rogo per quid in loco existet? Si per se: ergo idem erit de quois motu: si vero per aliam vocationem, redit infinita questio. Secunda pars probatur: quia esse in loco per vocationem est effectus formalis proueniens subiecto ab ipsa vocatione tanquam à forma intrinseca, sed *vbi* non est forma intrinseca motus, ergo motus non potest esse formaliter in loco per suum terminum.

§. 26. Secundo probatur conclusio: quia motus localis essentialiter est constitutio seu productio vocationis in hoc spacio, ita ut nec diuinitus possit ille motus non correspondere huic spacio; ergo non minus conuenit motui eum esse essentialiter affixum huic loco, quam vocationi. Ergo sicut hæc per suam essentiam huic loco respondet, similiter & ille. Est autem discriminem: quia motus huic loco respondet, tanquam ratio formalis, per quam mobile mouetur ad hoc spaciū, & causa vocationem: vocatione autem est terminus productus per motum, & formalis ratio, qua mobile existit in loco, ita ut vocatione sit formalis locus intrinsecus, motus autem sit effectio loci: quæ non potest ab eodem loco distare.

§. 27. Pater Vazquez tom. 3. in 3. p. disput. 199. num. 29. censet qualitates non habere diuersum *vbi* à qualitatibus *vbi*: primum quia si tot essent *vbi*, corpus habens quatuor qualitates moueretur simul sex motibus: qui ipsum moueretur ad suum *vbi*, & singula accidentia ad sua: secundo quia albedo & nigredo mouerentur per se, & non per accidens contra Aristotelem: tertio quia materia, & vita non habent distinctum *vbi*: quis enim vñquam dixit vñionem, & effectum formalem vitæ habere diuersum *vbi* à corpore? Disput. autem 90. c. 3. id probat; quia à sola quantitate materia habet partes, & extensionem: item & qualitates. Vnde probat, per solum *vbi* quantitatis cetera esse in loco, CHRISTVM autem in loco constituit quemadmodum Angelos.

§. 28. Quod ait de partibus à quantitate sat is aperte confutabitur in metaphysica disputat. 13. item & disput. 12. rejicientur, quæ asserit de Angelis. Ad primum respondeatur, materiam non moueri nisi uno motu,

ceteris autem moueri accidentia; quorum motuum subiectum sunt ipsa; corpus autem Valde remote. Ad secundum respondeo: hitorum per accidens sumi ab impetu impresso corpori, ut afficitur quantitate: quodrum motus per se intenditur illo impulsu: ut motus nautæ non est per se à vento; quia ex impulsu nautæ non intenditur motus nautæ: licet enim hic esset, nihil minus ueretur nautæ: in hoc sensu dixit Aristoteles accidentia moueri per accidentem: si ex illo impulsu oritur motus ad ea, quæ sunt in corpore; ut ex impulsu in nauta oritur motus in nautam: hi motus per se terminatur *vbi* accidentium. in quo sensu per se mouentur. Ad tertium negatur antecedens: ad interrogationem respondeo: omnes Numinales, & ceteros autores, quibuscumque vtrōq[ue] brachio digladiatur: immo & ipse opifex vñionem esse spiritualem, quæ non est in loco per *vbi* extensem. Addo; materiam habere distinctum *vbi*, tametsi habeat partes à quantitate: nam *vbi* quantitatis est circumscriptuum; materia vero definitiuum; quod retineret quantitate destruetur ut mox probo.

§. 29. Ita hæc sententia non habet nullum ponderis, nec rationis. Quam impugno: quia materia prima, & qualitates non sunt in loco per *vbi* quantitatis. Nam *vbi* materia, & qualitatum nec diuinatus existere potest, quim illas formaliter actu constituat in loco: sed *vbi* quantitatis potest existere; quin actu formaliter constituat in loco materia, aut qualitates: ergo *vbi* quantitatis nec est materia, nec qualitatum, nec eas actu formaliter constituit in loco. Minor probatur, cum in Eucharistia, in qua remanet *vbi* quantitatis, quin materiam panis constituat in loco: quia, cum materia non sit, nullibi est. Item substantia p[ro]ssim amittunt mutatas qualitates: nec tamen propterea substantia, aut quantitatis mutant *vbi*: quis enim dicat alterum, cum mane illuminatur, habere distinctum *vbi* à vespertino, cum luce priuatur, eo præcise, quod lucis vicissitudines subeat? Nec id affirmant aduersarij: nam in illorum opinione *vbi* oritur ab extensione, hæc autem à quantitate: cuius extensio non mutatur qualitatum abscessu, aut accessu. Nec dicent esse vnum indivisiibile *vbi* in materia, quantitate, & qualitatibus, omnia illa

per

per se primum & que afficiens: illudque perire amota quacunque: ut vixio quatuor corporum amittitur uno solo amore: si enim hoc dicerent, relaberentur in sua argumenta: essetque motus & que per se ad acciden-
tia, ac ad corpus. Et quemadmodum culli-
per qualitati affigunt vbi commune omnibus, affigunt singulare, ne vbi commune mu-
tetur. Nam ex conceptu quaeque qualitas
exsurgit illa in insecum vbi. Cur fugient illi proprium dare?

S. 30. Vbi materia, & qualitatum nec di-
uinicus possit existere, quin eas constituant
loco actu formaliter, probatur aperte ex
communione modi, qui nequit existere
 nisi actu tribuendo suum formalem effectum
 cum rebus, quantum est modus, ut de uno
ne dixi, disp. 5. sed illius dictus disp. 2.
 muta. sed. s. - sed vbi materia, & qualitatum
est modus illarum: ergo nec diuinicus po-
test existere, nisi illis communicando suum
formalem effectum: qui est constituere in
loco.

S. 31. Dices primo, qualitates, & materiam
esse in loco per unionem ad quadruplem.
 Contra, reteta eadem numero unione, mu-
tant materiam, & qualitates rationem existen-
ti in loco: nam cum eadem unione acqui-
runt nouas relationes distantiarum, & indistan-
tiarum ergo ratio existendi in loco non est unio
cum quantitatibus, sed habet distinctas ra-
tiones existendi in loco: quia uniones sunt
distincte. Dices secundo, vbi quantitatis esse
rationem, ob quam qualitates sunt in loco,
non per se primo, & immediate, sed ratione
quantitatis, non enim est quantitas, sunt om-
nia cum quantitate servata. Contra, vbi quan-
titatis non attingit immediate materiam, aut
qualitates ut subiectum, sed tantum remo-
te, & denominative: alioquin periret illud
vbi, vt pereunt omnes modi amore quo cum
que subiecto partiali: item, daretur per se
immediate motus ad illa omnia, non secus
ad quantitatem: sed, nisi immediate attin-
get materiam, & qualitates ut subiectum,
non potest illas constituere in loco, ergo.
 Probatur minor, quia effectum suum for-
malem sollicitavit quantitati: quod vero
qualitates sunt in quantitate, non pertinet ad
eas illud vbi, magis quam creatio, aut perfec-
tas quantitatis in Eucharistia. Nam a crea-
tione quantitas nulla qualitas est, creata,

quamvis sit in quantitate: nec ab huius per-
seitate, quam Pater Vazquez admittit, vlla
qualitas est per se: quia creatio & perseitas
soli conuenient quantitati: ceteris autem
accidentibus non aliter, ac si non essent: Na-
modi illis tantum rebus tribuunt suos esse
ctus, quas immediate respiciunt: non vero
illis omnibus, quae sunt ex ipsis. Maxime
quia quamvis effectus formales modorum
possint adscribi remore subiectis formarum;
quas afficiunt, ut in sententia communis
novo qualitatis ad quantitatem denominat
qualitatem unitam materiam; & vnde a do-
ris denominat substantiam visam, quia for-
ma communicat subiecto omnes suos for-
males effectus, quos etiam ipsa habet ut for-
ma: at effectus formalis quem subiectum
habet ab una forma, non communicatur
illis formis: non enim albedo dicitur dulcis,
sic sit in eodem subiecto est enim proprius
formae communicare subiecto duas deno-
minaciones: subiectum autem eas non com-
municat, sed qualitatum subiectum per se
est quantitas, ergo denominatio quantitatis
orta ab vbi tamquam a forma modali non
communicatur qualitatibus, sicut quantita-
ti non communicatur perseitas materiam, &
formam. Cum ergo qualitates vere sint in lo-
co, debent habere aliquam rationem in illo
existendi, vel illis immediate affixam: (ut
volo) vel mediate per aliquid, quod sit for-
ma illarum: nam nisi a conceptu formae, vel
quasi formae non accipitur denominatio,
nec effectus formalis: nam a subiecto non
accipitur. Sed nihil potest habere rationem
formae comparatione qualitatum, per quod
sint in loco nisi vbi: ergo vbi est illarum for-
ma: non mediata: quia deberet communi-
cari per aliam formam, ergo immediata. Di-
ces, qualitates esse extensas a quantitate, li-
cet non sit illarum forma. Iam ostendit disp.
5. 5. 27. qualitates esse extensas per sua vbi:
quia per illa respondent diversis locis, in
quibus est subiectum.

S. 32. Deinde impugnatur: quia Deus po-
test conservare qualitates in eodem loco ex-
trinsecu, quo nunc sunt, & destruere quan-
titatem. Nam, vt aduersarij fatentur, sepa-
ri pollunt a subiecto omnia accidentia ab-
soluta: in illo casu qualitas haberet vbi intri-
secum, per quod haberet relationes distan-
tiae, & indistantiae: sed non esset a quantitatibus

vbi; quod cum illa periret; ergo aliunde. Vbi corruit fundamentum oppositæ sententiaz: Nam si vbi oritur à quantitate tamquam à ratione formalis, sicut oritur distinctio partium, ergo sicut implicat distinctio partium absque quantitate, ut effectus formalis absque forma: ita repugnat vbi propter eamdem rationem. Maior probatur: quia illa qualitas haberet tunc eamdem distantiam à cœlo, quam aptea: item posset illam amittere; quia ita separata posset à Deo è loco moueri; ergo haberet aliquid distinctum ab ipsa; quo acquireret nouas relationes distantiaz. Ergo & modo illud habet: quia illam intrinsecum est fundamentum distantiaz, & indistantiaz nunc, quam in eo euentu; nunc enim tam vere, ac proprie mouetur, & est distans & indistans à cœlo, quam tunc: *Motus enim nobis mouentur omnia, que sunt in nobis.* Si enim per extrinsecam denominationem mouentur qualitates, etiam Deus diceret moueri localiter ad motum humanitatis, quia id nihil est nisi moueri humanitatem; Item absolute qualitas est in hoc loco: ex quo mouetur per intrinsecam mutationem; quia motus est actus mobilis: ergo intrinseca mutatur, licet secundario; ergo habet intrinsecum terminum eius motus: Nam magis intrinsecæ mouetur, quam creaturæ, aut per se existit creatione, & persistente quantitatibus. Alioquin siquid qualitas non est per se extrinsecæ in Eucharistia, ita nec intrinsecæ existit in loco, nec mouetur, sed per extrinsecam denominationem: ut si diceret aquam in vestra non moueri nisi motu virtutis, & ceteris distractur moueri motu superficies ambientis, cum tamen virtus nichil intrinsecæ acquireret, aut amitteret: ergo omnia accidentia absoluta murant intrinsecum fundamenterum distantiaz. Vide sectionem primam.

§. 33. Dico tertio: quimus modus (exceptis suis, qui elementis locorum scilicet ariis) habet distinctum vbi, ab aliis locis rerum. Probatur, quia quilibet modus est distinctum mobile, & ubicationem rerum potest esse sine ubicatione modorum: ergo ubicationem rei distincta est ab ubicatione modi: antecedens probatur quia materia prima, dum abiicitur loco hominis; & recipit cadaue: iam, in aliis loco, licet uno præcedens, & è vita migrat, immixtum motis

manentibus in loco corpore & animo, deperdi poterit uno & eius ubicatione.

§. 34. Dico quarto: animus rationalis, & quouis Angelica substantia est propriæ in loco per veram presentiam intussecā, quam latione mutare possunt. Hęc conclusio probanda erit contra Thomistas disp. 12. meta. vbi probabitur intelligentiam creatam non esse formaliter in loco per operationem.

§. 35. Cum quantitas est in loco, distinctas ipsa habet partes inter se, cuius ubicatione constat etiam partibus distinctis: quarum quouis, cuimis quantitatibus parti responderet, & quia quouis pars necessario distat ab aliis, ideo cuimis partib[us] loci, seu spatiū imaginarij responderet distincta pars ubicationis, atque h[oc] negat cessatio, & per se: in quo consistit impene tratio quantitatis. Quando vero rotat quantitas diuinitus collocaetur rotat simul in eodem spacio, ut patet in Eucharistia, tunc longe alter se res habet: nam licet partes corporis & spatiū, respondet diversa pars ubicationis, tamen cuilibet particulis corporis distincte rotantes ubicationis, quae sunt ipsa, verba gratiarum, caput est in puncto A. le toto: idem caput est in partibus A. B. & C. item tota manus est in illo punto, & in illis partibus. Ad modum, quo rotus Angelus est in puncto A. & in partibus, quo animus est in corpore, & corpore in qualibet corporis parte. Miraculum quantitatis est: quia manu existenti in parte A. non erat tribuenda ubicatione in parte B. Ad hunc modum Angelii existunt in loco, sed cum differentia, quia cum Angelus sit in aliis locis, non potest habere diversas partes ubicationis, quæ respondent diversis partibus Angelii, quia est insectilis, sed quilibet pars ubicationis affectus est cum animu, vel Angelum: utrum autem vbi Angelicum sit diuibile per ordinem ad spatiū? est proprium metaphysicis negotiis vbi accurate disseremus de Angelicis affectionibus, & disputas de Anima nonnulla prexfringemus.

§. 36. Adverteendum; ubicationem materiale, per quam tota quantitas ponitur penetrata in eodem loco, neque habere figuram, ne constitui, quia consistunt in dignitate, & proportione, quam partes feruant inter se in ordine ad locum, ut patet in figura recta, & circulari. At vero ubicatione circumscripta essentialiter est figura, & situs: ita ut nec

ratione

ratione distinguantur, quia non potest apprehendere ubi circumscriptum, quin apudprehendatur una pars ab alia distare. Ponamus ergo unam distare ab alia versus locum superhunc, & aliam versus dextram, ecce in primis casu figura rectanguli, in secundo veritatem figura circularis, sed enim quod haec vocatione detur mobili, per quam distet taliter ab vocatione alterius partis versus hanc positionem, facit circulum, aut figuram rectam, ut patet in domo, eo enim quod sapientia lapidem ponatur fit paries quod ex sella sumitur vocatione.

¶ 39. Dices, mutari vocationem non mutat figuram, vt quando homo fertur sella generalia: sed impossibile est in omni sententia, quia falsa figura est passio vocationis, quia si sit partium dispositio resultans ex vocatione, qua est fundamentum distantiae partium. Deinde semper mutatur figura, quia est talis dispositio corporis in ordine ad locum, & licet non mutetur distantia partium inter se, mutatur tamen totus immobilis, qui essentialiter priori respondebat spatio & statim alia vocatione, quia partes, servata eadem distantia inter se, respondeant spatio diuerso, vt si Deus homini sedenti afferat sessionem, & pro illa subroget aliam floram, vel sedens annihiletur, & reproducatur iterum sedens, sic modos figurae mutaverunt. Vulgatam dicitur eamdem rectitudinem figuram, quia partes exque distantia inter se, & ut in illis explicaret Aristoteles hanc vulgaris conceptionem, adhibuit praedicamentum de situ, de quo nec de praedicamine, rō ubi nihil superest tractandum in metaphysica.

SECTIO V.

Vtrum idem corpus possit esse duobus in locis circumscripti.

¶ 38. Negant Diui, Thomas, & Bonaventura, Capreolus, & alii plures, grauesque Doctores apud Patrem Suarez tom. 3.3. part. disp. 48. section. 4. sub initium: quibus subscribit Pater Vazquez disp. 189. ca. 5. Quia esse corpus extensum duobus in locis est esse circumscriptum, sed implicat unum corpus esse circumscriptum duobus in locis: ergo & esse extensum, probatur minor:

quia circumscribi loco, est, ita esse in hoc loco vt non sit extra illum, sed implicat rem eamdem esse simul extra locum & non esse, ergo. Sed vt recte ait Pater Valentini, nimis frigida est haec usurpatio, & vt P. Suarez omnino voluntaria, & sine fundamento, quare ab ea discedendum censeo cum Alensi, Scotorum ac bona parte Theologorum, e quibus tredecim adducit, & sequitur Pater Suarez illa se. 4. §. Dito 3. quibus adde Patrem Valentianum tomo 4. disp. 6. question. 3. punto 1. §. 23. in fine, qui ait oppositam sententiam a Catholicis rejici, vt reuera minus congruentem veritatem fidei, & PP. Comimbricenses hoc libro 4. cap. 5. question. 5. art. 2. & Rubio, estque tam recepta vt opposita fere exoleuerit.

¶ 39. Probatur primo euertendo fundamentum oppositorum sententiarum: quia esse circumscriptum in loco non negat locatum esse posse extra illum locum, sed potius affirmat locum ita corpore circumscribi, vt non sit capax simul alterius corporis, sed quod locus non sit capax alterius corporis, non efficit, quo minus corpus sit capax alterius loci: frigida ergo est illa ratio. Probatur maior primo ex differentia vocationis circumscriptarum, & definitiarum, quia per definitiunam totum locatum ponitur in toto loco, & totum in qualibet parte, vt Angelus, & Christus in Eucharistia: at per circumscriptuam unam partem est extra aliam, quia est extensio partium in ordine ad locum, ergo tota differentia circumscriptio sumitur in ordine ad diuersa corpora in eodem loco, & non in ordine corporis ad diuersa loca. Probatur tertio eadem minor: quia si de conceptu quidditatiuō circumscriptio est, vt locatum non sit extra eundem locum, ergo non potuit Christus extensus existens in uno loco instituere Eucharistiam: consequens est hereticum, ergo: probo sequelam, quia Christus in Cœna erat extensus in ordine ad locum, cui aderat circumscriptum, ergo si existens circumscriptum non potuit simul esse extra istum locum, neque enim potuit subesse physice speciebus panis, & vini.

¶ 40. Dices, potuisse esse sacramentaliter, & definitiue, non tamen circumscriptum: quia circumscriptio dicit negationem alterius circumscriptiois, & non definitionis. Contra, ergo iam non est de ratione circumscriptiois,

ptionis, ut corpus non sit extra illum locum, cur ergo est de ratione illius ut non sit extra illum circumscriptio. Certe nulla potest redditio affirmare enim unam vocationem circumscriptiuam repugnare magis cum alia circumscriptiua, quam cum definitio, frigidum est, & sine fundamento, ac videtur esse petitio principi. Huius enim rationem querimus. Confirmatur esse definitio in loco dicit locatum ita esse in hoc loco, ut non possit esse in alio, hoc enim significat definiri, id est, finibus contineri, quia proper hæc vocatione D E O repugnat, sed non obstante hac naturali incapacitate, idem corpus potest esse in duobus locis definitio, ut patet in Eucharistia, ergo non obstante circumscriptione poterit esse corpus extensum in duobus.

¶ 41. Dices definitionem non dicere negationem alterius definitionis, secus circumscriptiōem. Contraprimo, quia tam circumscriptio, quam definitio sunt modi positionis, atque reales, ergo de neutrī essentia est dicere negationem alterius vocationis: secundo quia hæc negatio potius consernit definitioni, quia est limitatio locati ad unum locum, quam circumscriptiōi, quia est limitatio loci ad unum corpus. Tertio quia si de ratione vocationis circumscriptiuā est illa negatio, dicamus esse duas extensiones, alteram circumscriptiuam, non circumscriptiuam alteram: dicamus posse corpus esse extensum duobus in locis, & non per circumscriptiōem, cur autem erit de ratione extensionis ad locum, ut non possint omnes illæ partes seruata eadem proportione distantiæ inter se in alio loco constitutu. Confirmatur: quia difficilis conuenit corpori esse in uno loco definitio, & in alio circumscriptio, quia definitio est modus ex se valde repugnans corpori, si ergo quod difficilis est Deus potuit facere, quidni & quod facilis.

¶ 42. Secundo probatur conclusio, quia non magis repugnat corpus extensum duabus in locis, quam in uno loco duo corpora extensa, atqui hoc diuinitus fieri potuit; ut in Christo egrediente è vulva materna virginis claustris obseratis, egrediente è sepulchro, Cœnaculum clavis foribus intrante, ac penetrante cœlos, ergo etiam constitui unum corpus duabus in locis.

¶ 43. Dices, posse auferri ab vocatione actualem impenetrationem, non veronegationem alterius circumscriptiōis. Contra: quia ut circumscriptio tollit naturam suam idem corpus esse simul in alio loco, sic tollit aliud corpus simul esse in eodem loco, ergo sicut diuinitus tollitur impedimentum duorum corporum in eodem loco, etiam tollitur impedimentum unius corporis ad duos loca, neque appetit ullum probabile discrimen. Contra secundo, quia actualis impenetrationis non distinguuntur ab ipsi circumscriptio, quia circumscriptio est presentia corporis illud constituens partem extra partem, ac distans ab omnibus corporibus simul existentibus, hoc autem haberet circumscriptio essentialiter à se ipso, assertare autem impenetrationem esse quid primum ad vocationem, est sine fundamento, quia impenetrationis dicit partem extra partem, quod prouenit formaliter ab vocatione ad actualem penetrationem nihil aliud requiritur, nisi ut simul in eodem spacio imaginario detur vocationis alijs corpori, sicut ad constitendum calorem intensum simul cum frigore intenso, non tollitur ab illis aliquis modus, sed existente altero in subiecto, alterum productur in eodem, quia repugnatio oritur per se ex ipsis formis in ordine ad subiectū, cuius incapacitatem supplet Deus. Quis autem credat cœlis ablatam suilectualem impenetrationem. Aut cum Christo aerem potuisse simul per illos penetrari. Nam si cœli caruerant penetrationem, ergo ignis attiguus cœlo, potuit cum Christo naturaliter ascendere, vel inserviori, vel ab Angelo impulsus: & de facto quantitatem in Eucharistia posse a nobis penetrari. Nam sicut, per te à corpore Christi auferitur impenetrationis, ita & à quantitate debet auferri, quia, si ipsa est causa actuali impenetrationis, non poterit cum Christo penetrari, ergo sicut penetratur Christus, & nos possimus penetrari. Est igitur actualis impenetrationis, ipsa vocationis circumscriptio cu[m] priuatione alterius circumscriptiōis in eodem loco simul, quam priuationem potest Deus auferre per solam positionem alterius vocationis, quia aliquis modus intrinsecus auferatur à precedenti. Solutionem à Patre Vazquez redditam facilius impugnaboh. serius;

5.45. Pater Vazquez ea dicit. p. 89. cap. 5. & scholastica ratione suam sententiam probat, & impugnat argumentum. Nam si idem corpus constitutum ex existentia duobus in loco, sequitur plane illud posse in vitroque vi in-
fusa moueri, dum se producere duplex vbi-
tus autem repugnat; ergo. Probatur maior:
 si lapis in aere in turbis extremisibus
 turbis, amodocas et rabi lapicis vitroque lo-
 co petret centrum, quia veroque gra-
 tur et: sed illi mactis efficeret inlata vir-
 te lapidis: ergo, vitroque effec natura-
 lis.

5.46. Miror tam robustum militem tam
 inbecilliter laetare quidetur. Rago enim verum
 perduo miraculo de existentia extensis in du-
 obus locis: sequitur per locum invenientiam
 vitroque ab infra virtute sive noua
 inveniendo. Eovrum ad finitima requista
 ad mecum? An vero absit vilium. Si secun-
 dum ergo admissio causa, non efficietur du-
 plex motus sed unus, si ad illam in fine venia
 aquifera, vel nullus, si defit aliquod. Si autem
 fuerit via requiesquid mirari possit sup-
 tus? Nam postea virtute activa & passiva mo-
 tione, cum concurso generali, & applicatione
 in diversis spatiis, motus hoc naturaliter. De-
 ceta, utrūque sequitur que per optime negari.
 Contra: possum dicens, et se habet virtus
 ad duas successional, qm ad virum; in aliis &
 palliis, si non habent esse, ergo sibi posse
 non in duabus locis, non efficietur duas mo-
 tiones simul: quia per illam constitutionem
 non augetur vis & tuta, nec passiva. Si da-
 meretur se habentem virtutem, collaudant
 applicatio per duas vras: ergo per unum non
 potest applicari, efficietur tandem duas
 motiones: quia datus est ordinatio distinctus,
 quae viribus inter se non poterant compa-
 rentur. Ut ergo non possumus fieri videlicet Pe-
 trum Romam, & Petrum Romapalem, quia
 duplex applicatio ad eam non tamquam, una
 & eadem applicatio, sed sequitur posse vide-
 re, ut possem Petrum Romam dero virtusque
 ab idem existentia.

5.47. & respondet lapidem vitroque co-
 struimus nullo modo moueri posse acsta-
 biliter: sed naturale non quidetur. Nam, quia
 non habet virtutem, etiam ad duas motus
 simul efficiendos in diversis corporibus fibi
 applicari: et non habet virtutem passivam
 ad illos simul recipiendos: vt calidum vt

vnum habet virtutem adiuuans ad produc-
 dum calorem vt vnum in diversis subiectis:
 non vero in seipso. Nam si esset in homine
 virtus activa & passiva ad efficienda in se
 duobus finibus, heret ex natura rei, vt ex se
 patet videtur: quia virtus activa & passiva,
 effici applicata mutuo. Lapis autem vio-
 lenter esset in vitroque loco: quia ex sua in-
 clinatione petit centrum, sicut aqua est vio-
 lenta cum calore, & quemadmodum hac
 non potest praesente igne, & se vina propul-
 fare: ita nec lapis, quia impeditur potentia
 passiva ex se incapaci recipiendi nouum
 ubi, dum alio est informata. Cuius exem-
 plum sint duo corpora penetrata, quia in
 sententia Patris Vasquez non se possent
 mouere: quia alterum ab eo impediretur,
 immo nec ab agente naturali possent di-
 moueri; quia nullum potest constituere duo
 corpora in uno loco, etiam si diuinitus in
 alio sit constituta. Ita nec lapis vila virtute
 naturali posse moueri in loco vno, dum
 in alio existere, ob defectum potentiae pas-
 siva.

5.48. Quid autem refer lapidem consti-
 tuire extensum, vel non extensem. Nam gra-
 uitatis eius in punto existens, impelleret
 lapidem ad centrum: non enim penderet ab
 extensione, nisi ob certam partium magni-
 tudinem, quam habent secundum: at si semel
 posuerimus mobile in punto, melius mouebi-
 tur, quia coniunctiores sunt partes grana-
 tiae & spinulae, & minor est resistentia medijs:
 vnde agitur in puncto melius: efficit applicatus,
 quoniam extensus: ergo, eadem est diffi-
 culter, sine ponendo distans in vitroque loco,
 sine inveniente, quam in tua sententia ap-
 fulsum ideam. Item existens in uno loco
 intextus, non se posset in alio mouere:
 quia tamen postea priori miraculo, non ha-
 bit virtutem se constitueri de novo in vno
 loco; existens alio: tamen cum ubicatio-
 ne inextensa, non potest dari illa exten-
 sione per locum intriefecum, posset vna
 naturali componere vbi ad vnum locum, cum
 non ad alium. Quod idea est in Catholica
 doctrina: ac in ea, quam Pater Vazquez
 impugnat. Si Christus in Eucharistia habet
 sibi supernaturale quoad substantiam: be-
 ne peccati se loco mouere in celo virtute natu-
 rali. Nam ubi supernaturale non educitur
 de potentia naturali: sed obedientiali: vt in-

Kkk telle-

telectus simul cum habitu Fidei inf. scilicet potest habere habitum acquisitionis circa idem obiectum: at vero non potest duos naturales. Nam effectus formales illarum rerum non sunt oppositi: elevatio autem ad effe-
ctum supernaturalem non tollit virtutem naturalem. Si autem illud ubi est naturale in Eucharistia, eget Christus ad motum in celo speciali cursu quoad modum. Ex dictis patet, discrimen redditum à Patre Vazquez arguento posito s. 42 nullum esse: nam ve moles unius corporis officit motui alterius: ita defectus potentie pafsi-
us officit motui lapidis duobus in locis con-
stituti.

s. 49. Contra hanc sententiam inferunt nonnulli, contingere posse corpus Romæ viuere, & mori Pompeionæ, hic habere oc-
culum, & Romæ illo carere: item simul esse in gratia & peccato in diuersis locis. Item in uno frigere, & in alio incalescere in gradu intenso: quia Romæ applicatur ignis: Pompeionæ autem nini, & alia huiusmodi. Quia tam
enim vim habent tandem in sententia Cathe-
olica. Nam, si post cœnam Dominicam as-
seruatus fuisset panis consecratus, ibi esset Christus vitius, & non eius cadaver: et cum Christus obiit, quid contigeret corpori ex-
istenti sub speciebus panis? Proferuntur
ibi viuere, & in Christo mortis Anno tunc es-
fatio illi esset vita auferenda: Ideo dicitur in no-
stro casu:

s. 50. Duo sunt certa; alterū acidentia, spicientia locū determinatū non posse aīd corpori simul cōuenire in locis diuersis. Nā motus, ubi, figura, & situs, quæ persulas cō-
stias sunt fixa in uno loco, non possunt inde auelli. Non secus ac visio nigredinis. Solutus non potest nec diuinus representare albe-
dinem: Alterum, potentiam accidens, aut passim nouaugeri per solam replicatio-
nem ubi: quia hoc non conferit in potenti-
tis. Quam ob rem non potest habere duobus in locis simul nisi effectus, quorum est capax secundum se. Cum ergo sit in capax assensus & dissensus simul: quia connotat contradictionem in obiectis: ita nec potest Romæ esse assensus, & simul dissensus Pompeionæ. Quia illi actus non vniuersus subiecto ut existenti in loco, sed secundum se: cum ergo eadem sit essentia assensus, & dissensus, non potest in se vniuersus com-

ponere: quia ipsa videt repugnantiam. Item non potest ex natura rei esse in gratia Romæ, cum peccato Pompeionæ: quia illorum formales effectus sunt secundum se repu-
gnantes. Esse in gratia Romæ dicit & vniōne in gratia cum anima, & vniuersque ubi Romæ manum, quod minitur illi vniōni: cum er-
go vniō secundum se repugnet, non potest esse fundamentum illorum ubi. De pōten-
tia autem absolute Romæ potest cōponi qualitas graviæ cum peccato mortali. v. d.
xi in 1. 2. 113 disp. 9. item non potest Romæ intenso calore perfundi, & Pompeionæ frige-
re intenso: quia illi effectus repugnant se-
cundum se. Si ergo Romæ applicetur ignis, non poterit producere calorem inten-
sum, sed illum quem poterit cōponere ex natu-
ra rei, si corpus esset in uno cōntactat loco. Si
igitur agens frigoris vincit ignis virtu-
tem, nihil efficiet ignis: si autem hic vincit
reflexiōnēm intrigidantium, inducit calo-
rem, & expellit frigus Pompeionense. Li-
cet enim frigus illud non sit Romæ, est tamen subiectum frigidum. Ex quo calor
productus abigit vniōnem frigoris, illud
destruit, & cōsequenter destruit omnia fri-
goris accidentia: quorum unum erat ubi Pompeionense. Itaque calor Romanus ni-
hil est Pompeionæ, sed de cōstatis frigus de-
trahit cōsequenter quæ illuminantur,
accidente, ille deinde est de ceteris rebus in
argumento obiectis. Verum h̄i capacitas o-
mnium effectuum non est expleta, poterit
parum Romæ partim Pompeionæ exerce-
ti: verbi gratia prouincia aut pati utrobiqui
poterit effectum quem potest in uno loco. I-
tem si in uno non potest producere centum
effectus, non aliam est causam nisi quia non
possunt applicari subiecta in uno loco: po-
terit fortius cōstatere in duobus, qui in illis
plura subiecta possunt applicari, quam in
XII. 10. illis. s. 51. Argumenta respondeantur oportet
suppositione primi miraculi obiecte. Deum iuxta leges Naturæ constitueret omnes effec-
tus absoluto per aīdum loco, in omnibus, in
quibus est subiectum. Nam unaquæque for-
ma est cōmēs in diuisus subiecti. Est enim
contra naturam partis non esse cōtinuam
sum tota, aut cōponere, ubi unq[ue] sit alia
pars in statu capaci vniōnis. Quemadmodū
videtur clarum, ut oppositum cōfessant non
nulli

nulli repugnare: & quidem hoc secundum, est etiam miraculum, quia à nullo agente naturali potest accidentis in duobus locis co-
stitui, etiam si subiectum sit in illis, quae est
res aliquo modo supernaturalis, annexa
quidem priori, ut concursus ad visione Dei
sit supernaturalis, sicut debitus intellectui
iam informato lumen Glorie.

S. 52. Item opinor, posse Deum facto pri-
mo miraculo constitutive corpus in duobus
locis, non constitutere eas formas duobus
in locis, sed in uno tantum. Nam ubi For-
ma est distinctum ab ubi materia: ergo fa-
cto secundo ubi materia: potest non heri-
sius secundum in forma.

Pater Vazquez obicit, idem esse ubi earum in locis, & pro-
pterea non posse vitam esse nisi sufficiat eam
ex aliis. Item ubi totius esse ubi particula. Ve-
rum iam ostendit hoc esse falsa, nec enim ma-
teria mutat ubi in generatione substantiae,
& absillo brachio manet prius ubi, an quia
solus digitus mouetur, totus homo mutat
ubi sunt ergo illa ubi particula, & extensa, fac-
it compositum integrum. Vt quod ex adhuc
ad hoc potest esse Romæ, quia animus
aut brachium: nam corpus potest constitutus
conseruari Romæ sine animo, aut brachio:
det ergo Deus corpori illud ubi, quo est
Romæ sine animo, aut brachio. Dicest alio
ubi esse corporis realiter carentis animo.
Contra, illud ubi non perdet physice a de-
fensione animi, aut brachii: sed tantum quia
conditione, quia non compromisito tale ubi.
sed tantum est ubi his partis partim tamen
neret ubi nec completum, ac si Verg Non esset
animus alibi, quia carentia animi refusari
tur, ne illud ubi sit totius compagnum, sed
tum partis. Hoc autem probemus ab eo re-
ceterimus alibi, quia non attingitur per
illud ubi, ac propter ea respectu sui loci tam
partiale manet, ac si non esset brachium: est
que totum tunc more totius mutili: quia muti-
lum est illud ubi id est, solidum sat in parte.

S. 53. Super est inquidendum, vtrum idem
corpus possit Romæ esse vivum, & mortuum
Pompeion, singulue patetur non pau-
ci, nec ignobilis: quia corpus vivere Pom-
peion, est ipsum & animatum illi vivit, es-
se Pompeion, mortuum autem Romæ est,
soluta esse Romæ, quonibz sit eius anima-
vita: hoc autem non reprobare nos fate-
mur: ergo Pater Vazquez disp. 189. capit. 4.

non leuiter praestrinxit hos auctores: quia
haereticus mania arguente contra Euchari-
stiam obiectus, hac Catholieorum doctrina
nudus impunitus vulgo: proficiunt am-
pulas, & scelus quisque datus verba. Doctrina Pa-
tris Vazquez mihi placet. Fundamentum
disputat, nomine idem esse ubi corporis &
carentiarum rerum, ortum à quantitate. Esto
id est natura rbi: consuetus Deus hominem
absque quantitate, tunc ubi materia non e-
rit à quantitate, nec ubi qualitatum: cur Deus
non vivet, tunc distincta rbi: & erit albedo
Romæ quin Pompeion, cum corpus sit v-
trobique.

S. 54. Dico ergo: posse corpus esse Pompeion
etiam animatum ibidem, & esse hinc ap-
parentibus, quia secundum deum Romæ, & viuere
Pompeion. Prima: quia esse mortuum di-
cit carentiam visionis inter corpus & ani-
mum, quia constituit formaliter corpus mor-
tuum, at non eum Romæ, addit præter ca-
rentiam visionis: carentiam ubi Romani ex-
istentiæ positionis, existente corpore Romæ;
sed in nostro casu existente corpore Romæ
quintam Romæ existat frigio, non est care-
ntia visionis inter corpus, & carentiam: ergo nō
est ratio formalis mortis. Minor est cetera,
quia consideratio corporis & animo non ha-
bit carentiam visionis, sed potius sunt y-
nus: et cetera sunt falsa base proposilio, animus
naturae informatus, non enim abstrahens à lo-
co: nec ea unio constituitur per ubi: sed po-
tius ex ista locis ubi. Major paret, quia mors
de vita opponuntur priuatue: sed carentia
ubi Romani non opponitur yngue priuatue;
ergo illa carentia non constituit morte Ro-
mane: per illam autem non opponuntur vita sub-
stantialis & mors. Secundo, viuere Romæ
non constituitur formaliter per solum ubi
Romanum, sed viuere constituitur visione
vitæ, quæ est substantialis, quod autem vita
sit Romæ, constituitur ubi Romano, ergo si
solidum in mari Romæ constituitur formaliter
per carentiam vita secundum se, & per ca-
rentiam ubi Romani, ergo deficiente caren-
tia visionis non est mors Romæ, licet non sit
ubi Romanum,

S. 55. Confirmatur, non corruptitur ho-
mo Madridij, tametsi corruptatur ubi Ma-
dridianum, quia corruptus hominem dicit ca-
rentiam influxus, at viuentem hominem Tole-
ti, non est Madridij carentia influxus, quia
Kkk 2 carentia

carentia eius influxus, cum nullibi sit, non est Madridij. Nec enim est cæcitas mea Madridij, quamvis ibi non fuerit oculi: quia cum ego non sim cæcus, nullibi est mea cæcitas: cum ergo mors, id est, separatio corporis & animi, non sit in rerum natura, non est mors Romæ.

§.56. Ad argumentum ex §.54. Nego maiorem: nam ad mortem dum Romæ requiritur, ut & mors sit, & ut sit Romæ mors atra tem non est. Id quotidiane contingit, ego deserto nunc esse in gymnasio, ergo mortis in gymnasio? similiter unio vita non est Romæ, ergo corruptio unionis, sive mors est Romæ. Dices: corpus non vivit Romæ, ergo Romæ est mortuum: quia inter mors Romæ, & viuere Romæ non est medium. Credo antecedens: quia vita non est Romæ, eo præcise quia illi deest ubi Romanum, sicut ego eamdem ob causam non vivo Romæ: nego autem consequentiam: sicut ego non morior nisi Romæ, licet non vivo Romæ. Nego item probationem: quia inter viuere Romæ, & mori Romæ est medium, nempe nec viuere, nec mori. Sicut inter viuere cum filio & mori cum filio est medius: nempe nec viuere nec mori cum filio, multi enim sine filio vivunt, qui nec vivunt, nec moriuntur cum filio, est quidem immaterialis oppositum viuere & non viuere: item esse Romæ & non esse Romæ: secus autem viuere Romæ & mori Romæ. Argues autem, à negatione accidentis arguit ad negationem substantie. Quo videntur nonnulli moti, arbitrantur mori Romæ esse, non habere vitam Romæ: ut mori Romæ est, Romæ esse priuationem substantialis synonimis: non vero esse carentiam ubi Romanum. Dices, ergo Romæ est viuum: distinguo, specificatim, cœcedo, reduplicative, nego: quia corpus illud affectum ubi Romano, viuum est, at illud ubi non affectus viuum: & quia nec affectus corpus carens vita, ita nec reduplicative, nec specificative est mortuum Romæ, sed est corpus specificative viuum: reduplicative autem nec viuum, nec mortuum, sed secundum conceptum corporis individualis, quia per illud ubi tantum attingitur essentia corporis.

§.57. Probata est ad hominem contra Catholicos conclusio ex fidei principijs, confirmatur absolute contra hereticos: quia

nulla cernitur repugnantia in casu conclusiois, ergo. Probat ergo antecedens, quia duæ ubicationes tantum opportunitur contrarie, vel quasi cœntarie, sicut caloris frigus, sed duo a cœntraria tempora posse simul esse, & eodem subiecto non ostendens repugnare, ergo. Confirmatur, animus rationalis existit in corpore continuo, deinde vero parte habet etiam corporis, & anima locus qui est hic sicutum sit, & eorum ab aliis distinet, illis non, hæc ab aliis, quod sit in corpore, ut ergo de potentia absoluta non poterit simili esse in locis infinitis: ergo, & esse inveniuntur. Nego locum, consequitur: quia immobilitas est presentia partis sua constitutae rem in omnibus spatiis possibilibus, at vero corpus id non trahit ex natura sua. Dices, non posse id ei a se ipso distare, quia hoc dicit distinctionem. Bene: sic autem non distaret a se ipso, sed habebet ubicationes distantes, sicut habet in eodem sensu distans, sed dicentes id ut & sic existens distare a se ipso ut existens alibi, utitur Christus, & anima, ut in aliis si hostiis, sic vero in diversis corporis participibus, id est in partibus diversis habet, ubicationes, inter se distantes, ita ut in argumento diligenter spectetur. Theologumque videatur sollempnes.

SECTIO VI.

De viendo, & sentiendo.

§.58. Vnde acutum est in his, ut dicitur esse. Tunc rationis corporis spiritus non repletus. Quapropter PP. Conarbitur ea res in libro 2. cap. 5. affirmant, spatium illud imaginarium inter eternum inter angulos et collimato, si modo quadratum sit, & orbem imaginarium primi mobilis, non esse vacuum proprium, quia natura huius est visus etas, per quam repleatur, & consequenter ostium spatialis imaginaria, que sunt ultra hunc mundum, non sunt vacua, eamdem ob causam: sed improprie sunt vacua, quatenus poterat diuinatus repletus. Item canalis illi, per quos liber de celo errores circumagit quorundam opinio, propriæ eamdem rationem non sunt vacui. Proprie igitur est vacuum, spatium aliquod sublunare vadans corpore, quo

que potest naturaliter repleri. Hoc autem repugnare naturaliter, peracutus, & elegans ter. Conimbricenses ostendunt supra tōrū quæst. quid manifeste obligatur ex soletate diligentia naturæ, que prædictos eos pus graue suopte ingemperat declinare, & lene decline, ut fugiantur vacuum, sive quoque comprobatur: nam corpora sublunaria fructuosa possunt crederis beneficiorum, si forte, & diffusa, quia per mare nullam inferi caput dingit non potest cœlum suos nullum trahere. 5.58.

Quapropter cum rotundus corpus loco mouetur simul, atque de ea in distibili tempore corporis intemus diu in uno mouetur ad ocepsandum locum, prius in aliis deformentem; quapropter diligenter est ut vacuo spacio esset, qui omnium corporum manus compingat meatas, sic disrumpitur vacuo quando per gelidam concretionem condensatur aqua, quæ in locum ab ea de seruato succedat vicinus corpus, sicut duo plana agglutinata non possunt simul habere, nec ab aliis ex parte aqua extirpantur, sed successus. Vnde corpora ambiente possit totus illius locus successine occupari. 5.59.

Probat etiam recte R. Conimbricensis quod non posse fieri vacuum Angelorum sive aere, quia licet quodlibet corpus possit angelorum corporis hinc tantum esse illud ab aliis abilius gerere, quam hio est diuersus naturæ corporæ, quem nullus praecipue trahere, nisi quie eiusdem sit auctor.

Dices, posse Angelos mouere duo corpora in partes contrarias, & impeditre corpora sive unius, nac commutare in parte reliquum, quia virtus motrix Angelorum ita potest extremitate, ut superet restringere corporum. Sed negatur hic casus, quia ab auctore naturæ corporibus debetur, concursus ad superandum Angelicum impulsum. De portione absolute non repugnare vacuum, cur negabatur & videtur R. Conimbricenses sequitur, 5.60.

In quo vacuo naturaliter non fore motum instantaneum corporum, probat distractio ipsa inter se, & limitatio corporis, ad unum locum, vixira quem non potest mutari ex parte, ratio est: quia successio non impouerit ad aquatum, à resistencia mediis, ut spacio in Angelio, cui medium non resurit, sed præcipue ex intercedentis distantia. Fore

autem motum successivum negant nonnulli, sed sine fundamento, quia Angelus mouens ultimum cœlum habet eandem virtutem annihilatio igne à Deo, vel non annihilatio ergo à Deus annihilat ignem, nihilominus Angelus circumvolvit cœlum, nam ignis potius impedit motum. Deinde Deus potest ponere ignem in spacio, in quo modis efficiat corporibus annihilatis, cur non poterit ex successione eudem ignem constitutere in omnibus aliis spaciis? aut quis dicat hominem existentem in terra non se posse loco mouere? nū esset aer, neque virgam fixam cœlo ultimo moueri posse motu cœli, si eius extremitas esset in vacuo? Quid tunc fieret de illa virga? Ratio a priori est, quia motus sit ex uno spacio imaginario in aliud, & ex una ubicatione in aliam, quæ omnia reguntur in vacuo.

S. q. Motu autem gravium, & leuium mouerentur corpora, donec cœlo adiungentur, vel per se, vel per alia corpora, unde si Deus annihilaret ignem, aereni, & aquam, statim terra peteret concagum lunæ ne preparetur domo cœlesti, si vero cœlum annihilaretur, adhuc elementa eundem sicut retinerent, quem modo, ut pote accohimatio rem ad fruendum cœlestem influxum, si poneretur, si vero non esset cœlum, & ponetur terra in spacio imaginario, supra spaciū imaginariū ignis, & inter utrumque elementum esset vacuum totum spaciū, quod cœli occupant, tunc neutrum corpus moueretur, quia tunc nullus esset illius locus aptius ad fruendum cœlo, quia res se mouent in centrum, quod est locus aptior ad fruendum cœlo, sic terra est, que maxime distat a cœlo, quia cum sit opaca impediret lucem aeris, aer autem, quia diaphanus, est non impedit lucem, aut calorem in terra. Quapropter aer ponitur proxiior cœlo, ob quod in se sunt illis qualitates, per quas ea loca sibi vendicent. Hoc unum admoneamus, ad motum cuiuscum corporisculi non motum iri totam naturam, sed vel duo corpora locum commutare, vel aliquod rarefcere. Rogas, si lapis ponatur in aere, & annihiletur aer infra illum. Virtus lapis ille à se moueretur? Non: quia elementa non mouentur nisi in locum, ex quo fruantur cœlo; lapis autem descendens, Non posset cœlo frui, cum ab illo ablingeretur, & per vacuuum. KK 3

non possit cœlestis traiici virtus. Aduerte, si terra manens infra lapidem illum, esset continua cœlo ex alia parte, vt per antipodes. Exempli gratia, & locus supra vacuum ab aere deserto esset commodior lapidi, tūc lapis propria qualitate descendenter, cuius finis est eum constituere in loco commodo:

si vero esset commodius in loco superiori eum retinere, quia non pugnaret cum corpore leviori, illa pars quae pugnat vincit, & gravis detinetur ad eius pedes. De loco elementorum videantur p. Comitabrigentes hoc lib. 4. cap. 5. q. 3. de quo agor a us libro de cœlo.

DISPVTATIO XV.

De continuo permanente, & successivo.

E VENIMVS tandem in hanc materiam, quam nullus Philosophus non exhorrescit, quia eius difficultates opprimunt humanum ingenium. Mihi quidem nullum amarorem diffundunt: immo delector interdum acutissima ingenia exercitu-
re, vt intelligant se esse humana, neque al-
tum sapere cupiant, cum vix possint per-
eipere vnguis compositionem. Lata, &
communi via grademur; non quia planior, sed quia tritior, nisi forte & ob id etiam planior, nihil enim est tam difficile,
quod non complacent præsentium pedes;
deflecterem quidem in eorum viam, qui a
communi diuerterat. si in ea viderem ali-
quod diuersorum, in quo possemus pacate
diuersari, at in eo difficultates tam aper-
te cruentant, vt ferè inter vulnera animum
exhalent aduersari; at in communi philo-
sophantium solo, nonnullis latibus vulne-
ra eluduntur: vis enim termini ab arguen-
to, aut respondente percipiuntur: malo ta-
men aperte non percipi, quam aperte con-
uinci.

mentum, nisi ut effugiat difficultates circa continuo compositionem. Sed alii granularibus irrecitur. Primo, qui si materia prima actu nullas habet partes distinctas, ergo à Deo nullæ partes actu distincte productæ sunt: nam si essent productæ, non dubium, quin actu distincte existarent: ergo partes materiae tunc producuntur, cum: materia diuiditur: quia ante non sunt productæ: ergo qui materiam diuidit, producit easdem partes: atqui bastant divisiones: ergo ipsi materiam diuidit, creans partes, & qui vnit partes eas annihilarat. Sed verò natura-
lis agentis non potest quid creari, aut annihi-
lari, ergo. Dicēs diuitatē at partis ea facta a
Deo creata, non vero distinctionem, quia
acepimus à diuidente. Coagula, qui aucta mera-
physet probabilitate distinctiones formaliter
provenire à proprietate cuiusque entitatis, &
implycat contrariationem, reducere, que
semel sunt distincte, possint aliquando esse
identes. In otio ecclesiasticis, usus multo mag-
is. Unde argumentum sequitudo, quia continui
et diuiditiles in Rigo, verum in par-
tes, quas in modo habet, aut vero in qualitas
habet modum. Hoc dico non potest: ergo mo-
do habet partes in quas possit diuidi: sed de
conceptu rationem realiter est, nescire cali-
cer distincte, ergo prohibitus innotet, sū, quia
partes dicunt relationem ad totum, & ad com-
partem, tunc quia huius distinguuntur actus, non
potest irreas diuidi. Nam diuisio nostra sed
distinctio, sed separatio rerum iam distinctarum.
Confirmatur: antsquam eniantur duæ
partes aquæ, erant realiter distinctæ, ergo
etiam quando uniuertur, non eandem refi-
nient esse tam, & existentiam, & produc-
tionem. Immo easdem videmus ijssem
affectionibus præditas, quibus ante vno-

SECTIO I.

Actualis continuo compositione mon- stratur.

S. 1. **N**Vlla fæditas sine amore, nec fatui-
tas sine patrono. Non defuere, qui
afferent, continuū actu nullas habere par-
tes, sed potestate, neque actu esse compo-
sum, sed simplicem entitatem, potestate ve-
ro continere infinitas partes, in quas possit
difficari. Cuius sententia nullum est funda-

nem, quare Aristoteles dixit, quantum esse divisibile in ea, qua insunt.

§. 3. Terro: quia manus hominis non sunt caput, nequid caput manus; quia praecipuis manibus manet caput, & sicut in diversis locis, & ab aliis distinctos inveniuntur in uno in multis manibus non mouetur caput: alioquin manus, & caput essent in eodem loco, neque esset necessaria nutritio, quia nulla pars distincta a precedentibus acquireretur. Dicunt, manus, & caput distinguuntur. Vnde iam illa signamus. Contra primo: ergo iam in continuo actu sunt partes distincte, realiter, quia per illam mentis designationem non solitetur illarum continuatio, quia manent in toto, ab aliis quecum. ego asserio, *Pars habet manus*. *Pars dividitur*: secundo, quia illa designatione est pars scilicet nominatio, ab aliis tellitus ronderet in obiectum, ut est sed locum, dictum obiectum ut est a parte rei, cum capite & manibus distinguitur: ergo obiectum a parte rei habet manus distinctas a capite, alioquin falsa est propositio aesse sensu illas partes esse actes distinctas. Itaque illa designatione non distinguat partes, sed eas tam disuntas cognoquit, ut distinctas. Ratiocinatio prior est, quia consummatio, vel unio, non tollit, sed supponit partium distinctiorem, quia aliud est partes esse vires, aliud esse distinctas. Ne paperum materiam phimus & animus recipiat, quae ratio distinctionem annulat, & aqua voluntate reditor. Quartum: vnde Aristoteles, & alijs auctoribus continuum esse vissum, potestate vero plura, & primum pars aequaliter plus in summa quantitate, factum in magna distantia, & minoris ei sunt duas totales, & sic de summa composta potestate, quod sunt partes distinctae, deinde.

§. 4. Dubitari hinc potest, nam continuitas sumitur non per se, an vero per accidens? non per se propriam, primitu[m] quia ex illis est in omnibus complectis, & perfectis non potest separari, non per se, sed ex duabus entibus complectis & perfectis sic continuum, ut cum ex duabus aquis sit una: ergo continuum non est unum per se. Confirmatur, quia unum per accidens sit ex materia, informata substantialiter, & ex quantitate, quia haec est extra rationem compositi substantialis, quod essentialiter sicut ea coalescit, sed continuu[m]

A. essentialiter coalescit sine continuo, B. ergo quando haec duo iunguntur, fit unum per accidens. Confirmatur secundo, quia compositione per se non manet sublata una parte, ut si quet in homine, sed sublato continuo. B. a continuo, A. manet integra utriusque essentia: ergo.

§. 5. Dicendum tamen censeo, continuum esse unum per se, quia unum per se fit ex duabus partibus, sine quibus non potest intelligi primus, & quidditatu[m] conceptus rei. sed sine partibus continuus non potest intelligi primus, & quidditatu[m] conceptus materialis primae, & cuiuslibet rei diuidarum: ergo ex partibus continuis fit unum per se. Probatur minor, quia essentia materialis primae est esse diuidam, & compositam, saltem in actu primo: in quo differt ab antiquo rationali. Materiali adhuc primam, & quantitatam in suo genere esse unum per se quis ambigat. Confirmatur homo in quantum homo est unum per se, sed in quantum homo est continuum, quia eius corpus est organicum; quod petit partium unitarum extensionem. Iten quilibet pars materia est materia: ergo quilibet est de essentia compositi, saltem de integritate.

§. 6. Ante solutionem aduerte: quamlibet partem materialis primae per se respicere ceteras omnes, quia cum qualibet illarum facit compositionem per se. Vnde, quando cum illis coniunguntur, fit media unione per se, quia semper respicit ceteras partes per eamdem uniohem. Ad argumentum distinguo maiorem, ex duobus entibus complectis non potest fieri unum per se essentiale, concedo maiorem, quia illatione se mutuo respiciunt; unum per se integratum negatur, quia quilibet pars huius est integrum integralis respicit quamlibet partem alterius modo explicato. Ad primam confirmationem non solum ob rationem, quae redditur in maiori non fit unum per se ex quantitate, & materia informata, sed quia materia, & forma efficienter compassum essentiale, quod non dicit ordinem per se nisi ad partes essentiales: at vero continuum respicit per se indifferenter, quamlibet partem integralem. Ad secundam confirmationem, maior habet verum in compositione essentiali: ratio ob quam compositum essentiale non dicat ordinem per se ad alias partes, preter essentiales, secus autem

autem integralē; clara est, quia res omnes materiales sive continuae obseruantes variis exercendis munieribus, ad quā modū plus materialē modo minus materialē utrūque recipiēdam formant, qui p̄t spatiū et acquiritur, quam ad formam formicā, & nigris comburat: intense, plures requiriunt partes, quam ut remissa comburantur & aqua se conseruerit, plures requiriunt. Propterea paruitatem faciliter hosti sedet, quia exiguae materia & quantitate, natura sua, & operariuntur, ad hanc formā idcirco nostra sua recipiēdūs omnes partes, ut rādo cum pluribus, indecum paucioribus, se hanc formā accommodent, & formā, quia natura suā eas operationes passūt, id est exigunt tot partēs suis, & materie & quantitatis, quod sunt necessariae: secus contingit semper hinc essentialis: nam ex hominē, & Angelo quodnam compositum fieri potest. His autem partes, & earum vno substantialia sunt, quia integrane substantialia: eaque propter efficiētivum per se. L.B.

SECTIO II.

Sintēcī continuo indiuisibilia realia.

§.7. HAE contouerſia est inter Aristotelicos, admittentes in continuo partes infinitē diuidias: nam inter Zenonistas locum non habet; cum illi sola puncta inestitia agnoscant in continuo. Rursum indiuisibile tripliciter sumitur, & profundibile secundum omnem dimensionem; & omni parte vacante, quod dicitur *punctum*, & pro indiuisibili versus latitudinem, & profunditatem, sed quod sit diuisibile versus longitudinem; quod vocatur *linea*, & pro indiuisibili versus profunditatem solam, sed quod sit diuisibile versus longum, & latum, quod vocatur *superficie*. Deinde quodlibet indiuisibile vel est terminatum, in quo partes finiuntur, vel continuatum, in quo duæ partes copulantur.

§.8. His positis, mira est septentiarum varietas; quas referunt P. Conimbricenses hoc lib. 6. c. 2. q. 1. art. 1. & 4. Durandus, Gabriel, Gregorius, & Nominalium Schola in genere negant indiuisibilia; primo quia res ma-

tērialis non potest esse indiuisibilis, quia de conceperī, si materialis est, per se invenitudo, de concubitu, spiritualis et carceris, sed profundibile esse materialē, ergo non possit omni parte copulare. Ad hanc aliamq[ue] negationē p[ro]p[ter]ti, non sicut negat materialē, sed superficies, quia l[oc]ūs h[ab]itūs continuatus, de cetero minatur line punctis: ita & superficies sine linea, & profundibile sine superficie. . . .
§.9. Negant mox: ad probationem propriae respondet: rōmā materialē esse, quod est in spiritibus incorporeis, & corporib[us] incorporeis, ut illas copulat inter se, quidquid est in spiritu & corpore ad constitutionem animalium pertinet, est materialē; punctum in spiritu, non pars, & reat, eas tamen copulat, & copulari possit diuisibile, & ipsa est anima, quae diuisibile, & copulans, ut quodqua copula fugitio, non ipsum est omnis fugitio, & excepit, & partibus ypsas, neque eas copulans diuisibiles extensio per ordinem ad subiecta. . . .
Dixi per ordinem ad subiecta existimatam, ex modo abstineam ab obliquis, & variis qualitatibus spirituales intendentes & inveni vbi Angelicū sit diuisibile, & sequitur in ordine ad locum? Verum p[ro]posito ostendit, quod ex parte subiecta.

§.10. Secundo p[ro]ponetur, quod sequitur in eadem probatio dictione scilicet, que idem mobile simul in rectitudine, & in angulo, vel nullib[us] rectis autem punctis obvianda ergo. Probarum ab initio in uniplanari mouetur super punctum, & statim corporis, in eadem directione, & simili tempore. Vbi erat, anno recessus, quicunque in isto scilicet non ponibili de mortali vita esse impedito. B. sequitur, quis tunc motus isti habet, per quem acquiritur continuatio in quodlibet diuisibili, quod in isto non trasquisit, & terminus diuisibili, ergo simul & cetera in termino eius, & ad gregem, & ad eam id, & sequitur.

Nego maiorem: ad probationem ampliata, ibi respondit, quod instanti non mouetur corpus locutus s[ic] unde, si mouetur, necessario est in tempore: in quo iam res est mobile à punto, & ponitur in parte diuisibili. Verum p[ro]posito arguuntum in Angelo existence in puncto & subiecto instanti se mouente, inde in spaciū proximum: in hoc casu non seguirunt tunc inconveniens, quia Angelus in ea instanti, quo moue-

19. 13. Hinc ultima ratione responderemus, huiusnam esse radicum in parte determinata, neque sed a Deo videtur quia cum non sit est invenitibile, unde secunda de ceteris consequitur, quod ultima linea, id est in quo puto sic determinatur infinitus. Modo etiam numerum in scindere ad infinitas partes dividibilis, haec solutione est infinitas videntur, ut quando corpus solidum etiam partem angustam plenum habere, unde hoc arguitur ut vitetur Zeno contra Aristotelem. Ali regandas partes dividuae, at Peripateticis videntur, quia illo se obtinac- capi posse.

19. 14. Quibus praeveniuntur ad negandam pa-
cta terminativa: quia non datur punctum
ultimo terminativum, linea enim non eu-
det infinita, licet non terminetur puncto.
Respondeatur, dicitur puncta terminativa, que
licet non sine ultima, quia quodlibet copula
duas partes, sunt tamen in effectu: & non
dantur, quia linea ruradet infinita, sed ob
rationem reddendam §. 9. & licet ex natura
relinquitur ultimus punctum, sequit
vultus linea, datus tamen ultima superficies.
¶ Et in qualitatibus datur ultima indivisi-
bilia, quia illis est sit ultimus, & linea, quin
habet quis pretendatur. Hactenus si pro
terrena communib[us] difficiencia enim sunt
principia indivisiibilia ultima, quia pugnus
non datur ultimus, ultima autem superficie
est quodlibet est necessaria?

19. 15. Sexto arguunt: quia si medietas
mantis summa invenitur, & altera medie-
tas latime intrigatur, non erit ubi subie-
ctum indivisiibilia ultima vtriusque qua-
matis, non in eadem superficie, quia indivi-
sibilita non minus pugnat inter se, quam i-
pse qualitates: neque in duabus superficie-
bus immediatis, quia non sunt: neque una
qualitas erit terminata, & altera intermi-
nata, quia vtriusque eadem est ratio: ergo
non est visibiliter extensum indivisiibilia quali-
tatum.

19. 16. Primitum casus est: naturaliter impo-

fibilis: quin in ea approximatione, una qualitas ageret in aliam, pugnabuntque mutuo, donec altera remittatur: deinde admisso casu, utriusque indiuisibilia erunt in eadem superficie, aut linea, tum quia indiuisibilia qualitatum non sunt actiua, sed sunt ab ipsis, à quibus ipsis qualitates, tum, quia in eo casu non habet munera opposita, quia terminare qualitates contrarias immediatas nullam habet contrarietatem: sicut eam non habet qualitates esse immediatas, si quā autem contrarietatem haberent indiuisibilia est in ordine ad qualitates in eo statu, & subiecto, in quo ipsa repugnant esse immediatas, & se tangentes. Tertio, si demus indiuisibilia esse vniōnes, & quamlibet partem suam habere distinctam (yt de vniōne essentiali diximus) ruit argumentum, quia calor erit in superficie se tenente ex sua parte, & frigus in alia de quo erit sermo sectione 3. Tandem responderi potest, indiuisibilia qualitatum in ipsis qualitatibus subiectari, quo corrigit argumentum. Tot solutiones adhibui, ne vni adstringamus sententia.

§.17. Septimo arguunt, quia daretur linea gyratua simpliciter infinita, quiagyret columnas per circulos infinitos: ergo. Negatur antecedens: quia non sunt circuli, quos gyrat, simpliciter, sed secundum quid infiniti. Vel in sententia admittente puncta simpliciter infinita non erit absurdum talis linea, quia ens erit incompletum, sicut puncta insectilia.

§.18. Communior opinio (à qua non libet discedere) admittit in continuo puncta, lineas, & superficies in suo genere indiuisibilia, & realiter distincta à partibus. Auctores adducunt Patres Conimbricenses supra, quibus adde Patrem Suarez i. met. dist. 40. sect. 5. a. num. 13. eam diserte tradit Beatus Aug. tom. 1. lib. de quantitate animæ in fine cap. 11. & initio 12. his verbis. Siquidem hoc est, quod nullam diuisionem patitur, & punctum vocatur, cum medium tenet figura, si autem principium linea est, vel lineis, aut etiam finis, & infra. Nam ab ipso incipit linea, ipso terminatur, & figuram rectis lineis nullam videmus fieri posse, nisi ipso angulus claudatur. Deinde vnde cumque secari linea potest, per ipsum secatur: cum ipsum omnino nullam in se admittat sectionem: nulla linea linea, nisi per ipsum copulatur. Supra autem

probauerat Augustinus omnia genera indiuisibilium.

§.19. Quam sententiam nonnulli probant primo: quia corpus perfecte sphæricū tangit planum in solo puncto, & cylindrus (id est columna perfecte rotunda) in sola linea: ergo in continuo dantur puncta indiuisibilia realia: probatur antecedens, quia si tangeret in aliqua parte diuisibili, nec cylindrus esset perfecte rotundus, nec globus perfecte sphæricus: quia secundum illam partem adquarentur planum, & consequenter haberent planiciem: ergo præter partes dantur indiuisibilia.

§.20. Miror homines doctos hanc argumentationem confidere: quæ si quid probat, probat aperte continuum complexum solis indiuisibilibus. Demus enim sphæricū rotare super planum, tempore illud tanget, & per te semper in puncto, & nunquam in parte diuisibili: ergo in globo sphærico non sunt nisi puncta indiuisibilia. Dices, successione non esse inconveniens: sc̄us autem permanet. Contra: ergo in sphærico post punctum immediate est linea, secundum quam tangitur planum, quæ linea nihil officit rotunditati, ergo etiam si nullum sit punctum, globus erit perfecte sphæricus: ergo non sunt necessaria puncta. Deinde, globus illi est perfecte rotundus, cuius nulla pars ceteris eminet: ergo permanet potest tangentē planum secundum partem non minus quam secundum punctum, quia nec punctum eminet parti, nec pars puncto. Hinc ruit solutio, negans posse rotundum rotare per planum, id enim cūl repugnat? Igitur vltima linea rotunda complexitatis ex punctis, & partibus: & ramet puncta æqualem faciunt rotunditatem ac puncta, quia non eminent linea punctis, nec ē contra ac proinde semper tangentē sphæricum per lineam æqualem puncto, & per punctum æqualem lineam in eminentia, & rotunditatem compoñenda.

§.21. Deinde probo, rotundum esse super planum secundum partem diuisibilem: quia per te planum tangitur à rotundo in puncto, sed pars rotundi tangit etiam punctum illud, ergo etiam planum tangitur per illam partem; quia illa pars rotundi tangit totum punctum, & non sunt in diuersis locis, ergo quidquid tangit punctum, tangit illam partem.

tem, aliter enim punctum cum parte faceret maiorem extencionem, quam sola pars contra auctores, quos impugno.

§. 22. Dicendum igitur est, rotundum tangere planum in puncto, & parte proporcionali, id est, non posse signari aliquam partem quam parvam, in qua tangit, quin alia minor in infinitum assignari possit, secundum quam tangat, quod est tangere indiuisibiliter in parte diuisibili, sicut dixi. §. 10. Neque hinc sit sphæricum ad quadrati plano, nec duo corpora penetrari: quia ad utrumque requiriatur contactus corporum in parte determinata: planum enim est, quod habet certam magnitudinem extensem equaliter superficie: penetratio autem est duorum corporum contactus secundum se tota, neutrum autem contingere in nostro casu, quia sphæricum non habet superficiem extensam equaliter, neque tangere planum secundum aliquam partem totam. Qua response simul occurro alijs argumentis, quibus assolet hæc conclusio probari: ut de illuminatione spatij in ultima superficie: Atco enim eam fieri in parte proportionali, & diaphanum ab opaco distinere, quia illud secundum se totum illuminatur, hoc autem securius partem indefermantam. Item ruit aliud argumentum de sumptum extempore, ut infra etiam patet, quia nunquam existit unum instantis solum, sed cum aliquibus partibus proportionalibus. Hæc argumenta omitto: quia possunt ad hominem retrouari.

§. 23. Ante probationem premitto, partes continui vniuersitate per se, distinctas ab illis, quia materia prima, verbigratia, est unum ens per se, & non aggregatum per accidens: at est nisi eius partes vniuerintur, ergo. Probatur minor, quia duæ res non vniuersitate conuant aggregationem per accidens, ut exercitus, cuius, & quia unum compositum non fit ab alijs vniione: vnius enim est unius compositorum, ut patet disputatione 4. metaphysicæ sectione 2. vniuem esse distinctam patet, quia possunt realiter existere duæ partes, quin actu vniuantur: ergo vnius distinguuntur a partibus, quod tam certum est, ac vniuem materiæ, & formæ ab illis esse distinctam. Immo multo magis, quia vnius compositi est necessario indiuisibilis, partes vero diuisibiles.

§. 24. Dices, vniuem continuum esse aliud nisi ut duæ partes se tangent immediate nullo corpore interiecto. Contra: quia illæ duæ partes antequam collocarentur immediate, & corpus tertium expellerent, erat simpliciter plura, & non vnum: at post expulsionem corporis nihil est illis additum: ergo facilius simpliciter plura, & non vnum; immo eadem solutione respondere posse vniuem materiæ, & formæ esse easdem approximatas. Dices hoc argumento probari contiguationem esse vniuem per se. Sed nihil minus, quia contigatio fit per vbiicationes indistantes, quibus variatis, variatur contiguitas: at vero continuitas addit continuati vniuem per se distinctam ab vbiicatione. Immo hinc torqueo argumentum: quia continuum, & contiguum essent idem, quod est per absurdum: patet sequela, quia inter contigua nullum corpus interiectatur, sicut neque inter continua. Dices, contigua esse diversæ rationis, continua vero eiusdem. Sed primū hæc definitio inuehitur in schoolas contra Aristotelem; deinde, quia totus mundus inferior esset vnum per se, & continuum saltem ratione materiæ, quia ignis, & aer sunt immediati, & vtriusque materia eiusdem rationis, vel si huic officit diversitas formæ, certè duo lapides, si immediati constituantur, erunt vnum per se, quia sunt eiusdem rationis, & immediati, quod quam sit ridiculum patet. Deinde non potest assignari terminus nutritionis, quia præter introductionem formæ viuentis in materiam aliamenti est etiam vera continuatio, que augmentatio dicitur, hæc autem, cum sit actio physica de novo producit terminum, non materiam, quæ creatur: ergo vniuem duarum partium materiæ. Non enim terminatur ad vbiicationem, quia non est motus localis, neque ad formam viuentis, quia non est generatio; neque aggeneratio per quam supponitur forma producta: quod si ad augmentationem sufficeret indistincta formæ eiusdem rationis, certè homo augmentaretur quando tangit alium hominem. Hoc clarissimum patet in diminutione, cuius terminus est discontinuatio materiæ: igitur partes vniuntur vniione distincta.

§. 25. Hinc probo conclusionem, quia partes continui non possunt vniiri vniione diuisibili: ergo indiuisibili, vates antecedens:

LII 8 quia

quia si vno est diuisibilis habet certas determinatas partes: ergo afficit certas partes ad determinatas materias: ergo vnit partes materiae secundum se totas: quia totum illud vnit secundum se totum, quod afficit secundum se totum: at partes non possunt sic vniri: quia penetrantur: ergo. Dicte vntas partes determinatas per vniuersam determinatam & proportionales per proportionalem. Contra primo; quia hoc est vniuersale indivisibili, qui si radus induisibiliter in parte indeterminata; quod necessarium est in punto: Secundo, verbi gratia, totus palmarius afficitur vniione illa determinata extensa per ipsum palmum: ergo totus ille sanitus secundum se totum: immo & partes proportionales totas vniuersas secundum se totas: quia totus illa secundum se totas afficitur per vniione: ergo correspondunt est ad vniuersale indivisibilem vniuersas partes non secundum se totas.

§.26. Secundo probatur conclusio: quia continua sunt quorum extremitate sunt modi: sed non potest esse unum, nisi sit in divisible; quia secundum diuersas suas partes respondebit diversis continui partibus, ac dicitur ad datullos erit terminus continua. Ruris si vno est diuisibilis, erit continua, igitur in illa debet esse communis terminus distincti partibus. Neque hoc potest expiari ab obiectione, quia haec nullius erit terminus communis.

§.27. Fauet Aristoteles 6. physie capitulo afferens extremitatem aliud esse ab eo, eius est extremitas, & terminum esse unius cuiusque ultimum, extra quod nihil accipi potest; & intra quod omnia continentur: cum ergo partes sint etiam aliquid continentur, immo & continua, non possunt dici terminus continua, quia intra eas non accipiuntur omnia, cum ipse non accipiantur intra se: ergo terminus, intra quem continentur omnia, debet a partibus distincti.

§.28. Tertio probatur: quia in tempore dantur instantiae realia: ergo & in continuo permanenti puncta: antecedente nihil est antiquius in philosophia, consequentia liquet ab æquitate rationis. Vide P. Comibricenses, & Suarez supra, tibi persuasus, quo plus huic rei operam impenderis, plus te iri defagatum, infinitæ enim partes syncate-

goramaticæ dolorem tibi patient syncalematice infinitum.

SECTIO III.

Vtrum in dividibili distinguatur ab visione?

§.29. Ante iudicium est primo, punctum non possit esse vniuersale, sed abesse alicuius distinguenda, si posset amplius essent, determinatus dicimus, si quod est invenire possit, determinatus, per se, & non per se, non determinatus, ut se ipso levigato, non placere, quia in metaphysica disponit, est et, si probandum esset, huc vnum esse determinatum inter medium & extremum, quod est amplius, sicut ille scriptus, tria propter hec posse determinata, & superficies minima extensio, non punctum, tamen dicuntur in materia vera creatione produci, & consequenter subsistere: Ita separata semel potest existere, quin a se vniuersas partes, nec essent, id potest per habitus posse, non enim a se distinctum, vel ab aliis vniuersis essentia, taliter probatur, & est.

§.30. Pater Suarez supra neminem, & mea gaudijs & tribus modis partis, sed in genere, ita definit, difficit, quia impossibile est tam in divisiblem identificari cum re diuisibili, non enim identificatur cum re, quia parte ad quadrat: ab aliquo, & non a multis, & punctum esset in divisiblem, id est, cum parte proportionali, ob ea habeat terminos.

Hoc argumentum contra eundem Padreum suum & rectorem, in qua, ut videtur, mis. §.25: ipse certe possibile, prout in multis sententia a parte pendere, ergo non possit a determinata? An vero a proportionali? Et quod ipse responderet, isti non respondet, tunc quidam. 45. ait, punctum vnius partibus per vniuersalem diuisibilem, contra quam eiusdem argumenta procedunt, nam ille modus identificatur cum parte, & quando, quibus haret ut probabo, §.34. &c. 35. Respondeo igitur, punctum identificari negatiue cum parte indeterminata, sicut in omni sententia terminat partem indeterminatam: haec autem identitas simpliciter est distinctio, identitas autem secundum quid, id est, non versatur inter duas res absolutas: quia

qua altera est modus; quid autem repugnat modum indiuisibilem esse rei diuisibilis modum?

S. 31. Secundo argumentum alij, quia idem punctum terminatum potest esse continuatum: ergo non modus, sed res; consequentia pacet ex nobis: antecedens liquet; quia in motu successivo interrupto est continuatio, si non interrumpitur, sed non poterat continuari nisi per punctum, quod terminatur motum praecedenter gerendo in punctum de terminante potest fieri continuatum, maior patet; quia homo qui ambulauit mille passus, poterat unum ambulare supera mille. Præbatur minor, quia pars subsequens motus erat futura immedioate post punctum, ergo et ac continuanda per illud punctum praecedens: quia per aliud fieri non poterat, sicut quin duo puheta immidiata producerentur. Confirmatur primum, quia in tempore instantaneo non potest esse modus partium, quia tunc nulla existit, præterita enim iam abire est, futura vero nondum est, sed modus non potest existere sine recipillis eis modus, ergo. Confitatur secundum, quia corpus sphæricum tangens planam in puncto potest fieri planum, quin perireat punctum illud. Hoc enim modo potentia absolute, quid repugnet? Sed punctum illud est de terminatiuncula continua, quia eis sphæricos iam planos potest fieri pyramis, quae terminatur in puncto.

S. 32. Hoc argumentum est efficacissimum omnium ad probandum continuum conflatum ex solis indiuisibilibus, cuius latior emulatio in sectionem quintam refutatio contra Zenonistas, auctores autem tantum aristotelicos, cum quibus pugno, sic reporto quod, quia non quicquam potest existere salvo viuimus in ipsis, nisi cum aliqua parte, quia abstant, aut est in uno duorum partium, vel saltem in illo instantiū in ipsis partes, ergo puncto existente existunt necessario partes unitas, quia tunc cum puncto existit unio, quae non potest existere sine partibus, quia est illarum modus, infra autem explicabo, quo modo id fiat. Ad argumentum in forma negatur antecedens, ad probationem negatur minor: ad probationem respondetur post illud punctum terminatum non posse sequi aliam partem, sed motum necessario fore continuandum per alium punctum di-

minutum ab illo terminatio, quia, sicut uno earum partium esse non potest nisi unus cum illis, ita nec punctum continuans.

S. 33. Ad primam confirmationem respondetur, cum puncto existere partem proportionalem temporis indeterminatae non secundum se totam, sed secundum partem proportionalem. Nam, sicut in continuo permanenti punctum tangit realiter duas partes, quas continuas in parte proportionali & indeterminata, ita fit in continuo successivo. Quod probo ad hunc modum, quia post punctum sequitur pars, & non determinata secundum se totam, ergo indeterminata & proportionalis. Quod ergo, quia aliquæ partes, futurae sunt aliquando presentes: ergo omnes regulantur per aliquam propositionem de inesse (id est de praesenti) quia praeteritum aliquando fuit praesens, & futurum erit praesens, ergo aliquando partes secundum se sunt praesentes, quod in Aristotelis sententia est luce clarius: quod ipse docuit hoc libro 4. cap. 13. à text. 21. & expresso docent P.P. Conimbricenses ibidem q. 1 art. 4. *ad 1. q. 1 art. 2. q. 2 art. 1.*

Ad secundam confirmationem respondetur, sphæricum fieri planum sine punctorum immutatione per solam variam ubicationem, ubi puncta easdem partes terminant, & communiant at vero non potest fieri pyramis, quia invenietur punctum, sicut in omni sententia mutatur uno, quia pyramis in solo puncto finitur: quod solum est terminatio.

S. 34. Tertio arguitur: quia in augmentatione partis diuisibiles motus vniuersit partibus diuisibilibus materiarum, & diuisibilia motus vniuersit diuisibilibus materiarum, sed tunc non producuntur diuisibilia materiarum, sed eorundem tantum uniones, ergo uno distinguitur a punctis. Sed aequiuocum est hoc argumentum, quia in augmentatione duo reperiuntur: alterum inductio forma substantialis in materiam, quæ formaliter non est augmentatione, sed aggeneratio, alterum est continuatio duarum partium materiarum, aut formæ, & unionis: haec autem est instantanea, quia fit per unum diuisibile punctum, aut lineam: per quam uniuersum tota pars materiarum dicitur unita. Unde diuisibilia motus non sunt ad continuandas partes materiarum, quia haec continuantur

per indiuisibilia propria permanentia, & substantialia; sed ad partes ipsius motus, scilicet indiuisibile cuiusque rei est ad continuandas partes eiusdem rei, & non alterius, in quo manifeste deceptus est Durandus in distin. 17. q. 7. opinans unitatem qualitatis productæ per intensionem, formaliter sumi ab unitate motus continui intensionis: unde in charitate aucta in instanti non agnouit unitatem: quia defuit continuitas intensionis: itaque indiuisibilia cuiusque rei sunt eiusdem uniones, à quibus talis res dicitur una: non vero ab indiuisibilibus aliorum. Denique quidquid contra hunc modum obiicitur, potest retorqueri contra omnes Peripateticos adstruentes distinctam unionem à punctis.

S. 35. Quarto arguitur, quia sequitur alias species materiæ primæ corrumpi, & generari, ergo: probatur antecedens, quia per nos corrumpuntur superficies, & lineaæ materiæ, quæ sunt veræ species materiæ: sicut superficies quantitatis est species illius. Nego sequelam, ad probationem respondeo, eas non esse species materiæ, sed modos substantiales illius, licet admittamus superficiem quantitatis esse illius speciem, quia tunc quantitas sumitur pro quacumque extensione impenetrabili, ut quæ, qualis est superficies, secundum rationem, qua est diuisibilis; at vero materia prima non sumitur pro quaunque re extensa, sed pro primo subiecto formæ substantialis.

S. 36. Dicendum igitur est, indiuisibilia esse actuales uniones, aut terminaciones partium. Est expressæ Aristoteles sententia in phys. cap. 13. text. 21. aientis, momentum autem præsens temporis, ut dictum est, continuatio est, & infra, sic & temporis momentum partim quidem est temporis diuisibile potestate, partim terminus, & utriusque copulatio, neque unquam meminit Aristoteles alterius unionis, aut continuationis à lineis, punctisque distincte, Probatur primo, quia non sunt multiplicandæ entitates nulla necessitate cogente, sed ad multiplicandas huiusmodi uniones non solum non cogit ratio, ut probatum est omnium dilutione, sed multo commodius explicatur compositio continui sine illis, ergo. Secundo, quia si indiuisibile unitur per unam unionem à se distinctam indiuisibilem, ergo dantur duo indiuisibilia, alterum

vniens, alterum vero unitum: hoc autem est absurdum, tum quia confunditur utriusque munus, cur enim potius alterum terminat, & alterum unit? quia per illam unitem indiuisibilem satis colligitur extremitas cuiusque partis, & copulatio cum altera: quia ultra illam unionem nulla pars proteguntur, & intra illam & aliam extremitatem clauduntur omnes, & copulantur, ergo per istum modum præstatur quidquid per punctum. Hoc argumento vrgendi sunt aduersarij ex collatione unionis indiuisibilis, cum illorum punctis, & confirmo ex Augustino tomo 1. in libro de quantitate animæ. 11. & 12. afferente ab ipso (scilicet puncto) incipit linea, ipso terminatur, & undeque linea secari potest, per ipsum secatur, nulla linea nisi per ipsum copulatur, ecce nostra sententia ipsius Augustinianis verbis. Nam divisione compotum tollendo unionem: copulatio vero partium est earundem formalis unitio.

S. 37. Dices, unitem differre a puncto, quia punctum non est in eodem loco, in qua pars: at si esset eius unitio, esset in illa necessario, quia unitio est in re, quam unit. Verum hoc dicitur parum consequenter: quia pars tangit punctum adæquate secundum secutum, ob quod probatus contra Zenonem duo indiuisibilia non facere minorem, et proportionem, quam unum, quia se tangunt adæquate in eodem loco, ergo idem erit de parte, & puncto. Deinde si unum punctum est extra totam partem, ita ut Angelus existens in punto non existat in parte, ergo iam punctum cum parte facit maiorem extencionem, quam sola pars. Nonnulli Aristotelici hanc prætermittentes, recidunt vel in unitem, vel in eadem angustias, in quas ipsi compellunt Zenonistas. Præterea nonnulli pugnant in consequentia, quia subiectant unitem in parte, & non in parte. Respondeo igitur, punctum subiectum in parte proportionaliter, & determinata, sicut per se tangit in illa, atque adeo est in eodem loco proportionalis, & sic ut unitio partis est in utroque extremo, quod unit, ita, & punctum.

S. 38. Rogas, per quam actionem hiant indiuisibilia materiæ? Respondeo unum quadrum fieri generatione indiuisibili, per quam educitur ex potentia partis materiæ: & sicut in ipsa materia dantur partes subsistentes, & illarum uniones inherentes ipsis, similiter in crea-

in creatione illius dantur partes subsisten-
tes ut quo, & indiuisibilia inhærentia ut quo
in ipsis materiæ partibus, continuantur au-
tem partes creationis materiæ, per alia indi-
uisibilia, quæ sunt modus illius producta,
per generationem. Video multa indiuisibilia
multiplicari, sed id est necessarium in o-
mni sententia admittente indiuisibilia, &
multo plura multiplicantur in ea, quæ uno-
cuius distinguit à punctis.

SECTIO. IV.

Explicatio, & infinitudo punto-
rum, ac partium propor-
tionalium.

S. 39. Ad hodiernitatem difficultatis pro-
ponendæ fecit. s. explicandæ sunt
voces Peripateticis communiores. Dicunt igitur
ist̄ continuo esse partes determinatas ad
certam magnitudinem, quæ non includunt
partes alterius magnitudinis ab ipsis distin-
guens palmus, cubitus, vlna, has autem in quo-
niam continuo esse numeri finitæ oculis cer-
fiantur. Non ita hinc se p. septem, aut octo habet
palmos & non plures. Alias partes vocant
proportionales, magnitudes indeterminatas, & com-
muniuntur, quibus vocibus eadem pes ex-
plizatur. Vocantur proportionales, quia par-
tibus, verbis gratia, se habent proportionale in-
nitatis, & minores & maiores. Recantur in illo
res partes, ut in duos se f. palmos, & in qua-
tuor medietates semipalmorum, & inducto
medietates illarum medietatum, &c. In-
clusas vocantur, quia nulla datur certa ma-
gnitudo, in qua continentur illæ partes, &
sunt aliquales. Quæ partes semper sunt mino-
res, & nulla datur isto parvæ, quam illæ sic
minor. Ut medietas semipalmi, minor est
semipalmo. Dicuntur continuantes, quia
semper una accipit aliquid de alia, ut semi-
palmus medietatem palmi, & sic te reliquis.
Incomposita dicuntur, tum quia nullæ ha-
bent terminum parvitas, tum quia cū ac-
cipiant varias partes, nulla potest determi-
nari, quia accepta non accipiatur alia, verbi
gratia, inter duos palmos determinatos pos-
sumus metiri quatuor, aut quinque palmos,
acceptis ab utroq; partibus dimensioni ne-
cessarijs, & quibus duobus palmis possumus
indiscriminatum quaslibet partes accipere.

s. 40. Aduerte partes communicantes esse
inclusas in partibus determinatis, à quibus di-
stinguuntur non adæquate, sed inadæquate,
ut semipalmus includitur in palmo, & me-
diatas semipalmi in semipalmo, itaque se-
mipalmus, & omnes partes in illo contentæ
non distinguuntur adæquate à palmo. Pos-
sunt tamen partes determinata esse commu-
nicantes in toto, & non inter se, quæ partes
sunt determinatae, & numero finitæ, ut pa-
tet experientia: partes igitur proportionales
sempre sunt communicantes inter se, ita ut in
una includatur pars alterius, ut quando è
duobus palmis metimur quatuor.

s. 41. Partes istæ proportionales, non sunt alia
simpliciter à determinatis, sed secundum
quid, verbi gratia: hominis brachium est
trium palmorum, quia habet extensionem
trium palmorum, quæ sunt determinati, & non
communicantes inter se, quorum unus est adæ-
quate extra alios: in eo brachio sunt mille
palmi proportionales facta dimensione, per
partes proportionales r̄es est manifesta, homi-
nis brachium non esse mille palmorum sim-
pliciter, sed secundum quid, ita partes pro-
portionales, sicut simpliciter non sunt alia à
determinatis, ita neque simpliciter sunt plu-
res nec pauciores, sed secundum quid; at-
que adeo secundum quid sunt infinitæ, &
non simpliciter. Quare, quando dicuntur
esse simpliciter infinitæ, in quantum, propor-
tiales, est aperta terminorum æquivalatio: ac
si quis diceret infinitum secundum quid, in qua-
rum secundum quid, esse simpliciter infinitum, quia
partes proportionales sunt partes secundum
quid, si quis diceret hominis brachium
esse simpliciter mille palmorum, eo quod
habeat mille palmos, proportionales, utque
si quis diceret, hominem ex suppositione,
quod loquatur, loqui necessario simpliciter:
quia dum loquitur, necessario loqui-
tur. Ratio est, quia illi termini ex supposi-
tione, & necessario simpliciter sunt termini
incompossibilis eidem rei sub eadem ra-
tione: similiter & illi termini partes propor-
tionales, & infinitæ simpliciter sunt termini in-
compossibilis, quia proportionales sunt idem
quod secundum quid, quod repugnat huic
termino simpliciter: si autem partes sim-
pliciter essent infinitæ, efficerent profec-
to extentionem infinitam: quia quilibet
pars haberet aliquam extentionem, & ex
infinitis

in infinitis infinita coalesceret, neque possent successiue pertransfiri, ut hominis brachium simpliciter esset extensum sicut mille palmi, si totidem simpliciter haberet: quod si contrarium sit, est, quia nec partes sunt simpliciter distinctæ, neque simpliciter infinitæ, sed distinctæ, & infinitæ secundum quid, quod quia non animaduertunt aliqui Aristotelici; grauiter vrgentur à Zenone, eiusque discipulis: vide §. 52.

§. 42. Ex hac partium infinitudine oritur aptitudo, qua continuum potest dissepari infinites syncategorematicæ, quia qualibet pars constat ex alijs, at vero nunquam potest fieri sectio in partes actu infinitas, quia sectio fit in duas partes determinatas, & non communicantes inter se, quæ per se apparent finitæ: vnde non potuit palmus diuidi ab æterno, quia iam fuisse sectus in partes determinatas simpliciter infinitas: quamvis (vt dixi) posse separari in partes determinatas infinitas syncategorematicæ per partes proportionales communicantes inter se.

§. 43. De indivisiibus potest esse cœtroversia inter Peripateticos, sint ne simpliciter infinita. An vero finita simpliciter? Ac primum rei sciendi sunt nonnulli, qui cum assenserent continuum componi ex solis indivisiibus, aiunt hæc esse simpliciter infinita, qui vtriusque sententiaz difficultates admittunt. Zeno enim eo configit ad indivisiibilia, vt fugeret partium infinitudinem: Aristoteles autem eo configit ad partes infinites diuisibiles, vt fugeret compositionem ex solis insectilibus, iij autem omnia illa incommoda admittunt, partes infinites diuisibiles, quia facta quacumq; sectione possunt vltius diuidi: quia in quacumque parte diuisi manent infinita puncta, è quibus componitur linea, ergo est diuisibilis: Deinde illæ partes subdiuisæ retinent infinita puncta; ergo possunt sine fine diuidi. Secundo, quia vel qualibet pars erit magnitudinis simpliciter infinitæ, vel nullius, quorum vtrumq; sensui repugnat, probo consequentiam, quia si vnum indivisibile additum alteri facit maiorem extensionem, ergo infinita indivisiiblia infinitam facient lineam, quia maior additio punctorum facit maiorem lineam, & additio infinita syncategorematicæ faciet lineam infinitam syncategorematicæ, ergo additio infinita simpliciter, fa-

cit lineam simpliciter infinitam. Confirmatur: additio finita unitatum facit numerum finitum, & additio unitatum infinitarum facit multitudinem infinitam, ergo additio punctorum infinita, facit lineam infinitam, quia sicut per additionem unitatum crescie multitudo, ita & linea per additionem punctorum, si autem vnum indivisibile additum alteri non facit maius, ergo neque infinita facient maius, quia omnia illa essent in uno indivisibili loco, quia singula se tangereant adæquate. In hanc sententiam nullus bonæ notæ Philosophus inclinauit.

§. 44. Deinde dicet quis, in Aristotelis sententia esse puncta infinita simpliciter, quia partes proportionales sunt simpliciter infinitæ, sed qualibet pars habet suum punctum, ergo puncta sunt infinita simpliciter, est enim quod in nostro proverbio la cueta del trillo, nam singulis partibus singula puncta respondent, ergo si partes sunt sic prima, & ultima, ita erunt & puncta. Confirmatur quia vel puncta sunt infinita simpliciter, vel simpliciter finita. Si primum, habeo intentum, si secundum: ergo potest continuum actu separari in omnes suas partes, quia sectio fit per puncta, finita autem sectio quid reputet.

§. 45. Nihilominus dicendum censeo puncta (idem censeo de alijs indivisiibus) esse infinita secundum quid, & non simpliciter. Ad quod animaduerte, siue daatur in continuo partes determinata, & pars indeterminata, siue proportionalis, siue puncta determinata, & puncta indeterminata, seu proportionalis: non quia censem vnum indivisibile esse diuisibile, & inclusum in alio: hoc enim multis decepit, & ab hac sententia retraxit: sed quia puncta partis indeterminatæ includuntur in multitudine punctorum partis determinatæ, sicut ipsæ partes proportionales clauduntur in parte determinata. Quod sic probo, partes proportionales non sunt in determinatis diuise, sed cum illis unitæ: ergo habent ibi unitores & puncta: ergo illa puncta partium proportionalem continetur in punctis determinatarū: ergo sicut: partes proportionales accipiuntur de determinatis, ita & illarū puncta accipiuntur de punctis determinatarū, & sicut semper fit sectio per partes minores, ita in quacumq; sectione communicantur pauciora puncta, quæ sunt vnu-

vniones; nos vide q. sur partes ynter suis co-
municantes alijs partibus, yntiones autem.
non sunt communicantes alijs vniopibus.

S. 47. Vero igitur puncta proportionalia
ea, quia consequuntur per se ipsas proportiona-
libus, & determinantur, q. quia consequuntur parti
determinatae, ex proportionalia distinguuntur,
in aequalitate a determinatis, quia modus ter-
sum est essentia, & denominacionem rei
cuius est modus; ergo si res est indetermi-
nata, modus erit indeterminatus, si vero sit
determinata, ita & modus. Dices hanc vlti-
mam superficiem esse determinatam, & esse
modum partis indeterminatum; ergo nihil
valeret ratio. Respondeo, hanc superficiem
esse determinatam, quia est modus profun-
ditatis determinatae, & consequenter debet
esse terminus illius. Nec immediate non
tangat nisi partem proportionalem, quia illa
tangendo constituit magnitudinem de-
terminatam, quod non contingit superficie
determinatae, quam rati cujusdam con-
secro, quia quilibet proportionales propor-
tialis habet superficies, que includuntur in
superficiebus profunditatis determinatae.

S. 47. Deinde probatur assertum, quia in pa-
rtibus libet duo puncta inter se, pars de-
terminata, ut inter punctum A. & B. linea C.
ergo si puncta sunt simpliciter in linea, erunt
simpliciter partes determinatae, quia in
angulo duo puncta inter se, pars de-
terminata, inter A. & B. ergo, cum per se linea C. par-
tium infinita binaria punctorum, erunt et
iam infinitae partes determinatae.

S. 48. Tertia, quia in punctis datur pri-
mum, & ultimum, ut patet in instantibus
temporis, & in superficiebus; ergo non sunt
infinita. Consequens patet ex disp. 3. quia
infinitum est, cuius neque est primum, ne
ultimo. Dicere autem puncta extrema non
pertinere ad infinitudinem punctorum in-
teriorum, ut volunt PP. Conimberi en-
ses, non placet; tum quia omnia illa puncta
pertinent ad continuum, cum etiam quia in
tempore numerantur instantia clausa inter
primum, & ultimum, quia Deus videns tem-
pus, videt post primum instantem, medietate se-
quitur alia successiva unum post aliud, & sequi-

illorum ultimum, quod repugnat infinito:
nam multitudine infinita non potest succes-
sive, & recensu ut finiatur, sed Angelus in-
tempore tempus successione, videret, & exhaustus
omnino, ex his punctis singillatim, quia non
sunt simul duo aut plura, & nullum est quod
non sit post primum, & quin videatur ab An-
gelo: ergo illa puncta nonsunt infinita sim-
pliicitate. Confirmatur, si illa sunt simpliciter
infinita: ergo si sunt singulis ponerentur sin-
gularum, aut crearentur, in fine horum es-
sent infinitae animae, & haberent primam, quae
creata esset, cum motus incepisset, & vlti-
mam, quae producta fuisset in primo non
esse motus, quod est contra infiniti ratio-
nem, & sic ut DEVS creat singula puncta,
quidam poterit creare animas? vel saltem, si
eas creasset, essent infinitae. Quare dicen-
dum est inveniibilis esse infinita secundum quid,
& simpliciter esse finita, quia illa dicu-
tur esse simpliciter distincta, & finita, quae
sunt determinatae in suo esse, ut de partibus
dixi.

S. 49. Ad argumentum ex §. 44. patet ex
dictis, partes proportionales non esse dicen-
das simpliciter infinitas, sed secundum quid:
nde ego probo puncta esse eodem modo
infinita. Ad confirmationem patet, puncta
essent infinita secundum quid, ad consequen-
tiem concedo, continuum actu posse fecari
in omnes suas partes determinatas ut pal-
mum in duos semipalmos, vel in quatuor
mediates semipalmorum, &c. Nego ta-
men posse continuum actu fecari in omnes
 suas partes proportionales & communica-
tes, quia implicat diuisio continuo in duas
partes determinatas, sectionem facere in par-
te proportionali, quia iam primae duae par-
tes simul essent minores, cum ex illis tertia
pars. Nec extra ea per aliam subsectionem,
ut libet duos palmos diuidas, manent in singu-
lis hinc piedietates: haec retinent alias par-
tes, & haec alias. Vnde implicat eos diuidi in
duos palmos, quin in singulis contineantur
binæ medietates integræ. Haec libuit
explicare ad insequentem dif-
ficultatem.

(?)

SECTIO V.

*Vtrum continuum componatur ex se-
lis indiuisibilibus?*

SUBSECTIO I.

*Sententia affirmativa argumenta pro-
poneo, atque dissolvo.*

§. 50. **Z**eno, Pythagoras, Democritus, Leucippus, & vniuersa Stoicorum familia affirmarunt continuum componi ex solis indiuisibilibus finitis: hanc opinionem iacentem iam, ab inferis excitarunt duo, aut tres è recentioribus philosophis; vtinā tam studiosi veritatis: quam nouitatis; est enim quoddam nouitatis genus, annosas opiniones, ac sepultas puluere, in lucem reuocare, & à recta Theologorum, ac Philosophorum pedibus trita via deflectere. Probant primo ex globo sphærico rotato per planum, cui respondi sect. 2. à §. 19. Secundo probant argumento facto, & dissoluto ibidem §. 12. & 13.

§. 51. Tertio argumentantur, quia si post punctum sequitur pars perpetuo diuidua, ergo nunquam poterit pertransiri palmus, ergo post punctum sequitur aliud punctum: probatur sequela, quia pars illa habet infinitas partes, quarū vna debet pertransiri prius alia, ita vt nulla possit designari quin sit alia prius pertransita, sed infinitum transiri non potest successiue, ergo si post punctum sequitur pars, palmus non poterit pertransiri.

Nego sequelam, ad probationem patet ex sect. 4. à §. 40. in continuo non esse infinitas partes determinatas, sed proportionales: ad minorem respōdetur, infinitum simplicit̄ successiue pertrāfiri non posse, posse tamen infinitum secundum quid, quale est quod constat ex partibus proportionali bus: ad id, quod dicitur, nullam partem esse signabilem quin alia prius pertrāfita sit. Respondetur id nullum esse inconuenies, quia partes signatae, sunt finitae, quæ possent successiue transiri: facta vero comparatione per partes proportionales, nullum sequitur absurdum; quia sicut non sunt simpliciter distinctæ à determinatis, ita nec sunt infinitæ simpliciter, sicque poterunt pertransiri, vt pertransiuntur determinatae: immo pro-

portionalis nulla significare potest: sed determinatae: qua signata alia minor res sunt pertransiuit prius: sed certæ, & determinatae: minorum & minus, sunt affectiones rei determinatae.

§. 52. Dices, partes proportionales non sunt simpliciter finitæ, ergo infinitæ simpliciter. Sed rem calle; deinde terminos. Partes proportionales specificatiꝫ sunt simpliciter, sunt finitæ simpliciter, quia non sunt distinctæ à determinatis, quæ sunt finitæ. At vero, ut proportionales, sunt infinitæ secundum quid: quia Proportionaliū est additum (vñā iunt) diminuens, & quod partibus conuenient ratione proportionalitatis, conuenit secundum quid: infinitudo autem conuenit partibus ratione proportionalitatis. Ergo illi conuenit secundum quid, ut homo sedens, absolute sedet sine necessitate: quia seorsis non habet necessariam connexionem cum homine secundum se. At vero ex suppositione quod sedet, sedet necessario: & quia suppositione non est necessaria simpliciter, sed tantum secundum quid: inde necessitas inde orta, est secundum quid. Hinc autem non bene infertur: hominem ex suppositione quod sedet, sedere necessario simpliciter: quia componit terminos ineptos; nempe ex suppositione & simpliciter: quorum posterior destruit priorem: yr, si dicas rem esse necessariam simpliciter secundum quid, ita pars proportionalis in ratione proportionalis non est infinita simpliciter: Quia proportionalis est secundum quid pars: idem ergo est ac dicere infinita simpliciter secundum quid. Nec debet dici infinita simpliciter, ut proportionalis: quia finis illi non obuenit ex proportionalitate: sed ex determinatione. Sicut non dicitur homo libere sedere ex suppositione quod sedet: quia libertas non oritur ex illa suppositione sed ex actu primo. Itaq; quod oritur ex illa suppositione coniungitur cum illa: non vero quod non oritur: oritur autem necessitas, non vero libertas: & ita melius dicitur. Homo absolute est liber: quia libertas oritur ex conceptu hominis absolute ab actu secundo: item dicitur Necessarius ex suppositione. Non tamē liber ex suppositione, quāvis enim ex suppositione non tollitur libertas, nec infertur necessitas absolute: quod significari potest hac voce. Adhuc ex suppositione est liber absolute, tamen illi terminis non bens

bene iunguntur. Ita partes in ratione proportionalium, non sunt finitæ simpliciter: nec finitudo oritur ex proportione. Si nec sunt finitæ, nec infinitæ simpliciter in ratione proportionalium: sed in hac ratione infinitæ secundum quid, & absolute finitæ simpliciter. Hæc de re, modus loquendis formalior, est quem pono: sequere quamlibet.

§. 53. Quarto argumentantur, quia in dividuibile non est immediatum aeternum: ergo inter utrumque medium pars: ergo, cum puncta sint infinita simpliciter ordine quodam successivo locata, aperte sequitur inter illa interiici infinitas partes determinatas. Verum hoc argumentum solui à §. 43. ubi probauimus puncta determinata esse simpliciter finita, & puncta proportionalia infinita secundum quid: inter quæ non potest interioci infinita magnitudo.

§. 54. Quinto arguitur: quia si Deus dividisset continuum ab aeterno, esset diuisum in infinitas partes determinatas: ergo habet continuum infinitas partes determinatas aeternum, quia habet eas, in quas potest diuidi. Hoc argumentum solutum est §. 44. Denique omnia argumenta petita ex infinitudine partium, & punctorum facile dilues ex illa sectione 4. Alla argumenta surmanunt ex suppositione quod Deus conservet omnia puncta sine partibus, aut partes sine punctis, quæ omnia unico verbo solvantur, negando suppositionem ut chimæriam, quia punctum non potest separari à parte, quia est modus illius, neque partes possunt esse sine punctis, quia de illarum essentia est habere aliquam compositionem. Dices, posse à piano auferri ultimam superficiem, & à pyramide ultimum punctum, tunc illa duo corpora se tangere in aliquo indivisibili. Hoc negatur, quia tactus fieret in parte proportionali, ut sapiens dixi. Rogas, si puncta separarentur, essent per locum intrinsecum finita? an infinita simpliciter? Respondeo, in ipsa suppositione includi repugnantiam, quia pars necessaria est unita alii; nec potest esse sine omni unione. Si autem partes essent sine unione, essent infinitæ actu simpliciter, & infinitæ in potentia & secundum quid: quia haberent potentiam, ut se communicarent, & mutuo participarent: idem dico de punctis.

§. 55. Sexto arguitur: quia tempus componitur ex solis indivisibilibus: ergo & ce-

tera continua. Consequentia est clara: antecedens probatur: quia post instans sequitur aliud instans immediate, & post illud aliud, ergo tempus constat ex solis indivisibilibus, probatur antecedens, quia post instans non sequitur pars indivisibilis, quia illa non potest simul esse, quia cum successiva sit, non potest una pars existere quin alia prius extiterit, quia quando una existit, altera est præterita, & alia futura, post instans autem non sequitur immediate præteritum, præsens, & futurum. Confirmatur, sumo primum instantiam temporis, & omnia indivisibilia illius, inter hæc, quid interiicitur? non pars, nec aliud quicquam, ergo in tempore sola sunt instantia. Non interiici partem, probo, quia illa pars non potest esse continua, quia non habet indivisibile, quo continetur, quia præter illa indivisibilia seorsim sumpta, nullum remanet in continuo. Hoc argumentum continet totam difficultatem huius sententiae, cui soluenda nullus est cedypus, sed Dauus oes.

§. 56. Ac primum suppono, tempus (idem dico de quo quis ente successio) habere veram, ac realem compositionem, & esse unam entitatem per se, & non aggregationem ex pluribus, quia motus, v.g. est unus, & continuus, quo coelum mouetur, sed non est unus simplex, ergo compositus. Secundo probatur, quia continuum permanens habet compositionem realem per unione distinctam à partibus, ut probauimus sectio. 2. ergo & continuum successuum debet habere veram compositionem distinctam à partibus, patet consequentia, quia sicut tu argumentaris à compositione temporis ad compositionem continui permanentis, ita ego retorquo argumentum à compositione permanentis ad compositionem successuum, & sicut tu vis valere consequentiam (ut recte vallet) à compositione ex solis indivisibilibus temporis ad compositionem continui permanentis, cur non valebit mea consequentia à compositione, & unitate continui permanentis, ad compositionem & unitatem temporis? alioquin si tu concedis successuum componi ex punctis solis sine unione, & negas permanentem componi ex ipsis sine unione, & præter puncta admittis etiam uniones, ita dicet aliquis, continuum successuum componi ex solis punctis, permanentes vero ex illis & partibus, ac dicet successuum nec esse vere continuum

tinuum, nec vere extensam, nec vniuersitatem conuenire cum permanenti in ratione continua & quanti magis quam conuenirent centum Angeli creati successiue sine inter-
vallo inter singulos illorum: ac propterea tempus erit aggregatio plurimum rerum indiuisibilium, quibus repugnat vera compo-
sitio, quia nunquam duas simul existunt: questionem autem nunc esse de vera specie quantitatis continua, non vero de quantita-
te discreta.

§. 57. Confirmatur primo: quatuor An-
geli immediate producti unus post aliud,
non sunt tempus, nec species vlla quantita-
tis continua, ergo nec duo instantia sine v-
nione producta unum post aliud erunt spe-
cies quantitatis continua: ergo inepte argui-
tur ab eo, quod non est quantum, nec continua
num ad vere quantum atque continuum.
Confirmatur secundo, instantia temporis per se ex sua natura repugnant vniuersitatem & tem-
pus in ratione temporis includit carentiam vni-
onis inter suas partes: continuum autem permanens per se dicit partes, quae essentia-
liter petunt vniionem: ergo includunt contradictriae opposita in ratione compositi:
quo ergo pacto ex uno arguitur ad aliud?

§. 58. Confirmatur tertio: habere vno-
rem res successivas: quia alteratio, que facta fuit successiue, conseruatur permanentes,
& habet vniōnem, ergo & quando facta fuit successiue. Confirmo quartu: quia sicut tu facis veram extensionē temporis per illius partes successiue defluentes unam post aliā absque vlla vniōne, ita fieri vera exten-
sio continua permanentis per locas illius partes immediate collocatas, nulla inter posita v-
nione: contra quod vide in commoda, quae deduxi supra se etio. 2. Est autem ruditus inge-
nij, difficultatibus ita succumbere, vt aperte ostendant illis esse impares vires, nec se posse continens filum deducere, sed camenta ferre, lapides, & arenam sine calce. Nam propter difficultates componendi tempus, illud relinquis satis incompte incompositum, & propter difficultates negandi compositionem continua permanentis, in eo compositionem admittis: ratione nulla redditu discriminis, nisi quia haec sunt illo-
rum naturae: eas autem communisceris na-
turam, vt vnde sint naturae ignorentur, quia altera non est natura continua, altera ve-

ro est continua, & ex non continua ita ar-
gumentaris ad continuam, ac si probasses v-
eramque suisce continuam: constat igitur temporis partes esse physice vnaeas.

Illa partes, quae vniuntur, se tangunt, &
coexistunt per partes proportionales, ita ve-
nullae sint assignabiles partes adeo exiguae,
vt non se tangant, & coexistunt in alijs ma-
noribus, quod est tangere, & existere indiuisi-
bile. Quod explicet ex continuo perma-
nenti, de quo i.epe diximus, punctum tange-
re duas partes proportionales, non secundum
se totas, sed in adiectu, & partes illas se tan-
gere immediate. ut quid, ut de piano, & pha-
rico dixi, & partes illas diuisibiles ostendi-
non se penetrare, neque esse in eodem loco
simplicer, quia non se tangunt in parte de-
terminata, penetratio autem est tactus du-
orum corporum secundum se tota aequaliter;
similiter instantis temporis afficit inmediate
duas partes proportionales, quae se tangunt,
& coexistunt secundum partes indetermi-
natas, quae absolute non sunt permanentes,
neque absolute sunt similes, quia ad hoc re-
quiritur ut sint simili secundum partem de-
terminatam, & quod signentur duas partes,
de quibus verum sit dicere nunc exstantia. &
B. sicut ad penetrationem & coexistenciam in eodem loco, requiritur similitus partium
determinatarum, ex cuius defectu partes sim-
pliceruntur sunt diuersis in locis. Quod si epius
solis, inseparabilibus constat, duo illorum ex-
istunt simul & penetrantur, quia illorum
vniōni repugnat existere, quin illa vniat, vt
ostendi dispergit. s. sect. 1. ea autem non potest
physice vniare, quin existant. Vnde in tua sen-
tentia clarius appareat repugnartia: ac pro-
pterea negasti vniōnem, ratus te illius nega-
tionem effugere.

§. 59. Ad argumentum ex §. 55. negatur
primum, secundum & tertium antecedens,
ad probationem respondeatur: nullam par-
tem determinatam posse similem esse totam
ratione successionis, sicut ratione impene-
trabilitatis nullae possunt esse simili in eodem
loco: at vero partes indeterminatas posse se
tangere, & coexistere ut dixi §. 58. sicut per-
manentes se tangunt indiuisibiliter. De parti-
bus determinatis est verum, una præterita,
aliam esse futuram, sicut de partibus dete-
minatis, unam esse extra locum alterius, at
vero partes proportionales, quando existunt
non

non sunt præteritæ, & futuræ, sed præsentes. Vnde post instantia non sequitur præsens, præteritum, & futurum; quia præteritum est pars determinata, quæ immediate antecedit instanti. Confirmatur ex Aristotele 4. phys. definiens tempus esse numerum secundum prius, & posterius: numerus autem est rei determinata, res enim indeterminata sunt innumerabiles.

S. 60. Ad confirmationem, argumentum esse chymæricum, quia non possunt instantia sumi sex una parte sine tempore, & ex alia tempus sine instantibus, quia instantia sunt modi temporis, neque ratione ab jungibles ab illo: & partes necessario includunt aliqua instantia, vnde inter omnia instantia nihil clauditur, quia cum illis sunt etiam partes: at inter quælibet duo instantia clauditur pars illæ autem partes interie& continuantur, partim per illa duo instantia, partim per alia intermedia, inter quæ duo non potest accipi primum & ultimum proportionale, potest tamen accipi primum; & ultimum determinatum:

S. 61. Dices ex hac doctrina sequi, plura instantia esse simul, quia illæ partes proportionales sunt continuæ, ergo per alia indiuisibilia. Nege sequelam: quia existenti instanti A, partes sunt continuæ per illud, quia hoc est eius munus: sicut in permanentibus eadem pars proportionalis copulatur alijs uno puncto, & non pluribus; quare elapsi illo punto per motum aut designationem, ex altera partes copulantur aliis punctis, ita in successivo existenti instanti, A, copulantur partes proportionales, quibus transactis, sicut transvolat punctum A. ita cum aliis partibus aduenit punctum B. Deniq; in hac materia philosophare, sicut in continuo permanente respectu eiusdem loci; cum hoc discrimine: quod permanens retinet simul plures partes determinatas, non vero successivum.

S. 62. Septimo sic argumentor: quia motus non potest esse continuus, sed discretus per morulas imperceptibiles: ergo motus non haber præter sola indiuisibilia. Probatur antecedens: demus muscam moueri continue, & Achillem eam infectari, tunc tantum curret musca quantum Achilles, quia nunquam cessat à motu, sicut neque Achilles, & in vna hora necessario debet mo-

ueri tantum, quantum ille, quia nulla est pars horæ, in qua aliquid non cucurrerit, in quo non potuit ab Achille superari, quia etiam Achilles idem tempus consumpsit in suo cursu.

S. 63. Hoc argumentum Zeno vocabat Achillem, vnde argumenta difficultia Achillem vocamus. Sed nego antecedens, ut toti philosophiæ repugnans, & sensui ut recte ostendit Diogenes Cynicus continue ambulando per gymnasium, Zenone inspectante, & tam celebre delyrium docente.

Ad probationem respondetur, muscam non currere tantum, quantum Achillem, quia in eodem spacio temporis per motum velocissimum, muscam præcurret Achilles adhuc maiorem vim, per quamvis partes motus ceterius producantur, sicut per te adhibendo maiorem conatum, per quem morulae essent breviores, & quantuisdem motum continuum intercipi morulis: non tamen infertur in motu non esse puncta & partes: quia licet esset æqualis velocitas in motu, essent maiores morulae, ut ex te utrobius motus est æqualis, dum durat: morulae autem inæquales: at per te non intercipitur singularis instantibus: sed per quatuor, vel quintque. Deniq; quod tu respondens de instantibus respôderi tibi potest motum post breuissimam continuationem intercipi.

S. 64. Octavo argumentantur ex Theologia; quia sequitur meritum vnius horæ esse infinitum, quia in quolibet instanti est nouum meritum æquale, & determinatum, quia in quolibet instanti potest cessare à bona actione, at instantia sunt infinita simpliciter, ergo.

Nonnulli philosophiæ præceptores non expendentes in philosophia huius argumenti vim, postea docentes materiam de charitate eo oppressi, parum honeste pedem retulere. Negatur tamen sequela, quia non nulli docent actum meritorium habere rationem merendi bipartitam, alteram pro substantia actus: alteram pro duratione: dicunt autem pro substantia dari duos gradus præmij, exempli gratia, pro duratione vero dari præmium continuum, & quidem partem extenuam illius respondentem temporis parti, & indiuisibile præmij respondens indiuisibile temporis; & quidem ingeniiosiores neotherici oppositæ sententiae as-

sertores ab hoc abstinent argumento, vt non penetrante communem difficultatem continui: vnde sicut qualitas naturalis non euadit infinita: ita nec meritum.

§. 65. Ne tamen illi adstringamur opinioni. Respondeo, merito respondere primum proportionale, & determinatum: illud est finitum secundum quid: hoc autem simpliciter finitum: & quia meritum sumitur pro determinato: id est finitum absolute. Ad probationem respondeatur, in quo liber instanti determinato esse nouum meritum determinatum æquale, vel maius: quia nulla est pars temporis adeo exigua, post q̄ non possit homo à bona actione cessare: hec autem instantia sunt finita simpliciter, sicut partes: at vero in instanti indeterminato nō est nouum meritum determinatum à merito instanti determinati, quia eo ipso, quod voluit operari ultra instans determinatum, se necessitauit ad operandum per aliquod tempus indeterminatum, ita vt impossibile sit cohære actionem, ne tendatur ultra illud instans, pro aliqua temporis parte, pro qua non habet determinatam libertatem distinctam à libertate instanti determinari: potest tamen post quacunque partem determinatam cessare, & pro illa habet libertatem, & primum. Vnde habet primum indeterminatum pro parte proportionali pro qua habet libertatem indeterminatam, id est, duratio- nis indeterminatae, quia ex suppositione q̄ voluit ultra instans, eius voluntas fuit de aliquo tempore: habet autem primum determinatum finitum pro determinata parte, que est simpliciter finita: & eiusmodi par tes sunt finitæ omnes. Imo & Deus eo ipso q̄ noluit in hoc instanti determinato Angelum creare, non potest illum creare immediate post, nisi prius transeat aliquod tempus: verum est, nullum esse certum tempus tam exiguum, in quo non possit Deus operari, & homo cessare actione, simpliciter tamen sit libere utrumque, quia in instanti determinato potuit amari oppositum: & in illo se libere determinauit ad conseruandam actionem pro aliqua parte successiva: quod si non potest cessare est ex suppositione, quod voluit in illa operari: & huic actui datur primum indeterminatum pro illo tempore, determinatum autem pro tempore determinato,

S V B S E C T I O II.

Aristotelis sententia prefertur.

§. 66. Aristoteles hoc lib. 6. & alibi sape, probat continuum componi ex punctis, & partibus diuisibilibus in fine sc- cundum quid, vt explicui sect. 4. Quibus addo, licet continuum possit sine fine diuidi, posse tamen actu diuidi in omnes suas par tes determinatas, vt palmum in duos semi palmos, & licet possint assignari partes minores, poterit etiam in illas actu diuidi, vt palmus in quatuor medietates semi palmo- rum, &c. Vnde aduerte omnes illas diuisio- nes non esse adequate distinctas, nam secun- da, & tercia diuisio semipalmi clauditur in prima diuisione palmi, repugnat enim pal- mum diuidi in duos semi palmos, & his sti- tibus integris subdividi palmum in quatuor medietates semipalmorum, vnde, liquidus constat proportio, communicatio, & inde- determinatio partium proportionalium & cur sine simpliciter finitæ partes continua. Arist. sequuti sunt omnes Philosophi, ac Theologi vno, excepto Gerardo. Vide P. Conim- brenses hoc lib. 6. cap. 2. q. 2. quam senten- tiam demonstrari censer. P. Suarez 1. meta- physicæ disp. 40. sect. 1. p. 35. estq; expressa Beati Augustini adducti §. 18. ubi ait punctū esse copulationem partium, & per ipsum di- uidit lineam. Vnde constat ab eo constitui partes diuisibles, & puncta indiuisibilia, id, quod constabit legenti illa capita 11. & 12. de quantitate animæ.

§. 67. Probatur primò: quia (vt probauit §. 56.) tempus habet veram, ac physisca- vionem partium, sed ille partes non possunt esse indiuisibles, ergo sunt diuisibles. Pro- bo minorem: quia existente vniione neces- sario existunt duæ partes, quas vnic (vt probauit sect. 3.) quia nullus modus potest exi- stere sine actuali existentia suæ rei; sed non possunt simul existere duo indiuisibilia te- poris, quia existerent simul illius partes certæ, & determinatae; ergo partes temporis non possunt esse indiuisibles.

§. 68. Secundo: quia unum indiuisibile additum alteri non facit maiorem extensi- nem, ergo continuum non componitur ex solis indiuisibilibus; consequētia patet, quia continuum habet extensionem: antecedens

pro-

probatur: quia indivisiibile tangit aliud adæquate secundum se totum, ita ut nihil sit in altero indivisiibili, quod totum tangatur ab altero, sed ea, quæ sic se tangunt, non faciunt maiorem extensionem, ergo maior est clausum: probatur: quia, quæ sic se tangunt, sunt adæquate in eodem loco: quia locus viarius tangitur à loco alterius; non in parte, quia est indivisiibilis, ergo adæquate secundum eorum: ergo non est unus locus extra aliud.¹¹ Confirmatur: si duo palmae se tangunt adæquate secundum omnes suas partes, non potest unus esse extra alium; sed duo puncta se tangentia immediate se penetrant sicut duo palmae, quia sit nulla est palma pars, quæ non adæquate tangatur ab alia, similiter nihil est puncti, quod non tangatur ab alio puncto, ergo sicut eam obcaeciam duo palmae sunt in eodem loco; ita & duo puncta.

§. 69. Dicunt aduersarij primo: hanc difficultatem esse communem verique sententiae: quia punctum facit maiorem extensionem, quam sola linea; & instantem eum parte longiori duratōne, quam sola pars, quia Angelus durans per horam & punctum, plus durat quam per solam horam, ergo mirum non est si unum indivisiibile additum alteri, faciat maius. Sed hoc inniter dicitur: quia sapientia, punctum esse in loco proportionali partis, quare Angelus in illo existens non potest non existere in parte diuisibili propotionali, neque potest Angelus durare per horam, & punctum extra illam, quia nullum est instantis, quod non sit cum aliqua parte proportionali. Vnde, licet producantur instantia mille instantia, aut puncta, unum indivisiibilem locum occupabunt, & solum efficerent unicum instantis temporis: vident aduersarij hoc responsum esse certum, si semel ponatur puncta esse uniones, quod ipsi recusat. Verum quod illi dicunt de unione indivisiibili, dico ego de his punctis, & licet non sint uniones, est eadem ratio: quia sunt vinculum, ad quod confluunt duas partes, & in quo vniuntur: est autem de conceptu rei indivisiibilis penetrari in eodem loco cum re, quam tangit, siue sit eius unio, siue non sit.

§. 70. Dicunt secundo, unum indivisiibile solum additum alteri non facere maiorem extensionem, at vero infinita indivisiibilia

facere. Verum hanc solutionem reieci supra §. 43. & 37. & impugnatur vterius, quia vel unum indivisiibile est pars linea, vel non, si est pars, ergo illo ablato, linea erit minor, implicat enim totum manere tam integrū post partis separationē, quamantea; si non est pars, ergo non pertinet ad illius compositionem, quia compositionis est ex partibus, ergo linea non componitur ex illo indivisiibili, & sic de singulis. Confirmatur, quia post unum punctum sequuntur immediate finita vel infinita: si finita, non possunt per te facere maiorem extensionem: si infinita, ergo punctum unum vnitur infinitis aliis punctis immediate, & haber infinitas uniones adæquate distinctas, quod est ridiculum. Præterea est hoc in tempore inintelligibile, quia essent simul infinita instantia, vel si non sunt infinita, per te non possunt facere partem extensem.

§. 71. Dicunt tertio, unum indivisiibile additū alteri facere maius: quia licet se penetrant, non sunt adæquate in eodem loco, sed inadæquate: quia unumquodque indivisiibile occupat locum diuisibilem, ut duo Angeli, quorum alter occupat medietatem huius gymnasij: alter vero aliam medietatem, quia se contingunt, & penetrant in medio gymnasij: & non in extremitate illius, similiter & puncta: nec mirum est rem indivisiibilem occupare locum diuisibilem, ut patet in animo, & Angelo.

§. 72. Verum haec solutio non tam est inventa ad veritatem defendendam, quam ad eludendam conficta: nam quis unquam dixit rem materialem indivisiibilem esse in loco diuisibili determinato? Rogo enim utrum locus sive spacio imaginarium componatur ex solis punctis? An vero ex partibus? Si ex solis punctis, ergo linea imaginaria excrescit ex indivisiibilibus non extensis in loco: sic autem, & quantitas excresceret, nec esset recurrentum ad virtutalem extensionem puncti; cum locus componatur ex solis indivisiibilibus in extensis formaliter, aut virtualiter: & sit locus extensor. vel unum indivisiibile imaginariū esset in alio, quod est ridiculum; quia partes spaciū cōcipimus extensas: si vero spacio componitur ex punctis & partibus, id est in vocatione reali continua, quæ per ordinem ad spaciū sumuntur, & cum illo exponuntur.

§. 73. Dis-

• 6.73. Dices, locum imaginarium esse, imaginationem inanem; ex qua nullum potest argumentum effici. Sapientis dixi, spaciū imaginarium nihil esse reale; sed à nobis apprehendit ad modum corporis realis fixis, & immobili ad explicandas corporum dimensiones, distantias, & ubi. Sublata autem hac consideratione nihil certum erit de existentia extensa; aut non extensa. Nam si indiusibile quantitas non intelligitur respondere loco indiusibili, non potest intelligi. Se in uno aut duobus locis. Ac praetinde nec erit in loco diuisibili, nec in diuisibili. Namque punctum quantitatis non est in se ipso, ut in loco: nec in spacio indiusibili imaginario; quia per se est inanis imaginatio, nec est in duobus locis, aut in uno propter vocationem; quia haec est indiusibilis: tum ex parte subiecti, quod est indiusibile, tum ex parte loci, qui per se nec est diuisibile, nec indiusibile. Unde ergo colligit punctum esse in uno loco, diuisibili, aut in duobus? Dices; quia habet duo ubi. Contra: hoc naturaliter repugnat: duplex enim ubi adeo est difficile, vt sit vnum ē mysterium Fidei, multiplex ubi corporis Christiani in Eucharistia. Quia vero id absurdum sequeretur in corpore in duobus locis extenso, negatur à P. Vazquez illud effectio posse.

6.74. Dices, ubi ipsam fundare distanciam, & extensionem, ut ubi Angelicum, & Animisticum. Contra: ubi animi extenditur ad corpus, quia respondet spaciō imaginario occupato per corpus: eaque propter penetratur cum illo, similiter Angelis in toto hoc gymnasio. Item una res distat ab alia, quia inter utramque potest esse certa corporis extensio, determinata, & invariabilis, ut cubitus, vlna, quod vocamus spaciū imaginarium: at extre nulla potest esse certa distantia: quia haec non sumitur excorpore reali: quia idem potest esse extensus, aut limitatus, estq; obnoxium, varietati rarefactionis: ergo ex illo non sumitur distantia certa, nec mensura. Immo extre duo puncta, aut vnum possunt esse mensura vnius palmi: quia possunt extendi cum illo, ut animus, & Angelus. Certa ergo mensura sumitur in ordine ad vocationem respondentem spacio imaginario certo; & immobili. Nam ad explicandum locum minimum ex-

imaginabilem dicimus, est in dictisibilis ac proprieate comprehendens: conuenientem expositis quibus in aliis spaciis etiam distinguitur, sicut per se: ut in circulum spaciū: quia visus est ex propria exempli gratia, quia occupans a circulo spaciū imaginari, ne plures ne dubius: ita tamen rursum non desinari possit: & non constitutum est unum punctum, quod plures sunt, quae diffiniri possunt, ut adhuc existios, quia videtur in figura etiam per se in multis esse, quod non est in uno: prout quod est in leuitate, fatigis, ratione, profectus, & ceteris, occupare locum vnum, ut in figura etiam per se resurget, & agnoscatur. Nam in hoc sensu separatio vnum, punctum est, vnam aliquam, quam maiorem habet excessus est. Nam palma ideo est maior, alia mensura spaciū palmi, quia porrigitur ad maius spaciū, sed per se vnum punctum. porticus, & maius spaciū, quam aliud: ergo est illo maius.

6.76. Adde eo admissio non est aperte vnum punctum esse extra locum, alio sensu. Læs, verbi gratia, per se vnum est in spaciū vnius puncti, yalde est, ut habens portionem. Nam facile est per se vnum punctum adhuc in uno loco adsequi, sicut per se vnum punctum adhuc in parte aliis loci: ut quae sunt in aliis: ut etiam sunt respondentes: ut etiam sunt in aliis punctis, quia duo extrema sunt in aliis punctis, & sic de aliis, nec lac per se maiorem extensionem. Ergo: ut dicas, imaginaria componitur, vel ex solidi punctis non penetratis, neo existentibus in duobus locis, ita sit in communione, vel latet in utrumque componetur ex punctis & partibus.

6.77. Tota hæc doctrina confirmatur in tempore reali, quod per se componitur ex solidi punctis, quæ vocamus instantia, sive instantia. Tempus facit maiorem extencionem spaciū suam solo instantium fluxu, quin instantis vnum duret per duo instantias, ergo duplicitas linea erit magis extensa, quia punctum bipartit duobus locis: de consequentia nulli dubium, nam etiam instantia sunt immediata, & vnum contingit aliud sicut

sunt puncta linea. Antecedens probo: quia unam instans non durat per duo indubitabile: sed simul incipit & definitur. Hoc est: Iea, verum est, vere dicatur. Hoc est: *Ante* *et* *post* *immediata* *ante* non *fuit*; *ne* *immediata* *post* *erit*. Si vero punctum illud fuit: fuit immediata ante, aut futura: esset immediata post, equidem esset instans permanentia induratione. Permanentia emittit nihil esse nisi conseruari nuncesse; quod fuit prius. Cum ergo duo instantia habeant compensationem prioris & posterioris, instantia reale temporis in secundo instanti retinoret esse, qd habuerat in priori; eti corruoniter tota definitio rei permanenter. Quin momentum duraret per octo instantia, & per viginti, si que in extundunt puncta ad viginti locos. Adeo inqas rationes dicent horam esse unum solum instans extensum: & hominem unum solum punctum existens in toto illo loco, nec divisione partiri in duas partes, sed idem punctum separari ad diversa tota non continua. Negato enim uno communione principio sine nouis expensis dicent quod libuerit.

§. 79. Dices, tempus esse successuum, quia inter instans & instans interijcitur morula; unde tempus nihil erit prater multa momenta disorta, & interrupta. Contra primo: ergo non potest esse, nec per potentiam Dei, continua & immediata instantium successio; quia non faceret tempus extensum: vel si potest esse; Rogo utrum tunc singula momenta durarent plusquam uno momento, in quo essent cum immediata ante nec sufficiunt, nec futura essent post? si hoc admittis: ergo est extensio temporis sine existentia instantis in duobus momentis, quod contendis: si autem instantia singula essent permanentia, non aliter, ac duo Angeli, tametsi diuersis instantibus producantur: & alter annihiletur, cum creatur alter.

§. 80. Contra secundo, iij admittunt durationem successuum, per quam responderemus diuersis temporis partibus: haec duratio non intermittitur, alioquin Angelus non duraret in illo intervallo durationis, nec esset illa successiva magis quam multi actus vitales, quos Angelus habet, & intermitit. Item posset Angelus per unam horam durare minus alio pereandem: quia

potuit Deus diuturniores moras velle inter momenta durationis alterius, quam inter alterius.

§. 81. Contratertio: inter instans & instans, vel potest esse tempus successuum, vel aliud instans: aut nihil potest esse. Si potest esse, sit: nam possibili posito in esse nullum sequitur inconveniens: rogo utrum illud sit indubitabile? Si est, ergo indubitibile tempore additum alij sine existentia in duabus indubitabilibus, facit malum tempus; quod contendo: si non est indubitibile, ergo tempus illud possibile constat ex partibus & non ex solis instantibus. Si autem inter duos instantias nihil temporis potest interijci, ergo sunt immediata. Quia immediata sunt ea, inter quae nihil potest interijci: ut duo corpora sunt immediata, quando sunt in duabus locis, inter quos non potest esse alius. Dices, esse tempus imaginabile. Cur obsecro te, recurris ad inanem nostram imaginationem. Ergo in illo concipis certam extensionem successuum, capacem extensionis realis: ex qua declaras tempus reale, item relationes presentis, futuri, &c. Et quidem bene: nam sine illo non possunt exponi bene: idem ergo dic de spatio. Et cum tempus illud constet, velex solis punctis non penetratis, nec existente uno in duabus: id enim repugnat, quia de illis duabus recedit questio: ita compone tempus momentis subito fluentibus: ita & quantitatem ex punctis occupantibus locum inseabilem. Velsicut illud tenpus, & spacium imaginarium non potest apprehendie ex solis punctis: quia non fieret extensio, ita compone tempus, & quantitatem. Haec tam late dixi; quia hanc tertiam solutionem, cum puer essem, audiui a quodam philosopho, ne deinceps tam utilis doctrina irrepat sine authore, sine fundamento: sed praeceps ut fugiat vim argumenti, quod conficio.

§. 82. Ad exemplum e §. 73. Respondeo, absumilem esse rationem. Nam res spiritualis habet virtutalem extensionem, id est, sua entitate indubitili praestat, quod res materialis sua indubibilis: quia haec per diuersas partes est in locis diuersis, tota in toto, & pars in parte. Spiritualis vero est in illis tota in toto, & in quaquis parte. Quod admodum est difficile: & a nonnullis datur illis ubi indubibilis.

Nnn uisibi-

niſibile: eſt autem inauditum quantitatēm ita exiſtere. Audiamus alios.

9. 83. Dicunt quarto: in punc̄to enī latera extrinſeca. & poſſe tangi per vnum latus; & non per aliud: ſic autem nō penetratur, quia linea tangunt punc̄tum per latera diuersa, nec tamen cum illo penetrantur. Ve- rum h̄c ſolutio verbiſ conatur diſcul- tatem effugere; nam eo ipſo quod palma tangat adæquate alium per ſolum latus ex- trinſecum, penetratur cum illo, & eft in eodem loco adæquate, vt patet in C H R I S T O cōſcendente: cum quib⁹ pe- netratus fuit, licet illos tangeret per ſolum terræ latus, ergo finiliter punc̄tum pene- trabitur, & erit adæquate in eodem loco cum alio; quia illud tangit adæquate per vnum latus extrinſecum; conſequentia patet à paritate rationis. Confirmatur, quia v- num punc̄tum poſte cum alio adæqua- te penetrari, ſed ad hoc non requiritur, vt illud tangat per omnia latera extrinſeca, ergo: probatur minor: quia quid opus eſt trahere punc̄tum per omnia latera ex- trinſeca, cum totum tangatur per quodcumque latus, ſicut per omnia latera ſimul? ratio à priori, quia in punc̄to nihil remanet in- aſtum; ratio autem ob quam non tangitur per omnia latera extrinſeca eſt, quia ſicut eadē linea non poſte eſſe duobus in lo- cis, ita nec punc̄tum poſte ſimul duci ver- fū ſolem orientem, & occidentem. At ve- ro punc̄tum illius figura penetratur cum omni- bus partibus, à quib⁹ tangitur: illæ autem non ſe penetrant, quia non tangun- tur adæquate, ſed in parte proportionali.

9. 84. Confirmatur: quia ſi punc̄tum trahatur per omnia latera, tandem venit ad tangendum aliud totaliter; non magis, nec minus quam ſi per vnum latus trahatur: ſingula enim tangunt tandem totum punc̄tum. Confirmatur ſecundo: demus à Deo ſimul produci duo puncta immediate ſe tangentia: deinde aliud punc̄tum trahit per omnia latera illa tangere: aliud vero trahit per vnum ſolum latus: rogo v- rum illa duo puncta ſimul prodiſta ſe pe- nerrent? Vel non? Si non ſe penetrerent; reddatur ratio: nam illa Deus potuit pro- ducre ſimul penetrata: quid autem potuit facere, niſi eſt iſcere ut ſe tangerent? Tunc

autem per modum latuſ ſe tangere? De- niq; h̄c ratio adeo eſt pro libito, vt nū ſunt illius nec apparenti ratione reddahit: ac ſi latere extrinſeca quid praetaret fer- min latere intrinſeo tangenti, & que tangi- gitur ſe cōſtandum ſe totam tam per vnum, quam per omnia latera. Aliae ſoluſiones ex dictis facile poſſunt impugnari. Quapropter certe argumentum hoc apertam eſt demonstrationem, quae vndeconon ſententia negati potest: vñſorāmente eam vrgere alio ar- guimento comiui, ex cuius ſolutio ne in ipſis data h̄c corrue omniſino.

9. 85. Tertiū argumentum eſt, quia circulus excentricus non erit maior circu- lo concentrico, quod ſenſu repugnat. Po- namus enim punc̄tum, & illum circumde- matis circulo octo punc̄torum, hunc autem circulum ambiamus alio circulo ſedecim punc̄torum: ex quo deprehenditur non poſſe circulum concentricum, id eſt, vici- niorem centro (qui eſt punc̄tus) eſte tan- tum, quia eſt circulus excentricus, id eſt, remotior à centro, quia excentricus du- citur per ſpacium duplo maius quam con- centricus: ad quod occupandum exigitur ma- ior corporis extenſio: hoc autem absurdum maniſtelle ſequi probatur. Nam e singulis ſedecim punc̄tis poſſunt rendi ad centrum ſingula linea, & ex triplo circulo rendentur linea ſedecim: eſt enī Mathematicis fa- miliare principium, à punc̄to ad centrum lineam duci, eſtque Mathematice evidens: quia vnumquidque punc̄tum eſt in ſuper- ficie; in qua eoz ſunt linea ver- fū omnib⁹ partē, quod puncta in linguis circulis, & cum ex vno puncto ducantur vna linea, ut non ducetur ex alio? Cum illa bifida line inreadem ſuperficie, & ab ea capiantur: De- niq; non eſt opus niſi deſeriptis circulis ad mouere calanum, & lineas ducere in cen- trum. Hinc autem ſequitur, per circulum concentricum octo punc̄torum traiſi ſe decim lineas. Vnde patet alterum e duob⁹, aut duas lineas penetrari in vno punc̄to circuli concentrici, quod in illorum ſen- tentia eſt impossibile; quia illæ linea non ſe tangunt ex omni latere, quia non ducuntur ex omnibus lateribus: aut in circulo octo punc̄torum eſſe ſpacium capiens ſedecim puncta facientia extenſionem duplo mai-

sec

teris circulis concentrico, quod asperdi se-
pugnatur. §. 86. Dicunt à punto in centrum liniat
am duci, & duas lineas struaci per punctum
eundem circuli concentrici unam impos-
tam alteri. Unde non sequitur aequalis ex-
tentio verisque circuli. Verum in his qua-
drat commune prouerbium ad portere mem-
orem, & tamen est autem taliter tam aegi-
bus & auctis fratribus, quia facile est ab utriusque
argumentis factis, ut si pugnat, dico
puncta possit penetrare, nec esse in eodem
loco, quia non se tangunt ex omni latere
extremisq; sed tantum ex uno & oportet
autem ut se tangant totaliter, & ex omni la-
tere, quo filii sati sunt se exerceant: hic
autem argumento mathematico presi di-
cunt, duas lineas duas ex duobus pugnatis,
immediata se penetrare in eodem puncto
circuli concentrici: at illæ non fuerunt di-
ctæ ad illud punctum per omnem latum ex-
trimeq; sed tantum per unum quod est
recte invenientem penetrantur. Et non pene-
trantur quia pugnatis excentrica. Immo &
lineæ ipsæ antequam ducantur ad concen-
tricum non penetrantur? Antine illæ, quæ
versus latum sunt iunctiles, pinguiscant an-
te circulum concentricum, & repleant duo
loca? & extensionem faciunt? aut macro-
scopiam concentricis angustis? Nec possunt
accipere cum unum indiuitibile loci? Quid
habet illæ lineæ, quod antea non habet-
rent? Et quidem sufficit indiuitibile tan-
gere ut appareat, ut tu satis, eo autem ipso
tangatur tota latera. Id est, adquate: non
quatum tangibile est: nam hæc est depon-
minatio ab aliis partibus tangentibus: alio-
quia nonquam diffinitus posset penetrari:
sed ita tangatur ut secundum se totum fan-
gatur: ut obiectum dicatur cognosci quan-
tum cognoscibile est, non quia compre-
hensio det obiecto omnes denominationes
cogniti, quas dant ceteræ cognitiones; sed
quia nihil illius non cognoscatur: simili-
ter spacij imaginarium penetraretur, si
ex solis punctis constaret. Ad hæc, quot li-
neis esset onus miserrimus punctus con-
centricus, sunt enim sine numero excen-
trici circuli, quorum lineæ ducantur ad
centrum, adeo autem tumesceret punctus
impositis lineis, ut tota aerea regio illius tu-
mori non sufficeret. Quod si nec in al-

ium excresceret magnitudo, sed omnes li-
neæ impossib; penetrarentur: euincitur cla-
re ipdissibile additum alteri non facere
maiorem extentionem. Propterea affe-
rui hoc argumentum, & per se esse euinc-
dens, & coniunctum secundo cum adver-
sariorum responso, illos suis verbis caput
iri.

§. 87. Dicunt secundo, à punto ad cen-
trum non duci linam distinctam aliena du-
cta ab alio punto, sed cum veniatur ad cir-
culum concentricum duplo minorem, ibi
frangi lineam unius puncti, & inde protrahi
lineam alterius tantum, que respondet duab;
us lineis ductis ab excentrico ad concen-
tricum.

Contra, iam hæc opinio contradicit illi
Mathematico principio, ut non modo bel-
ligeretur cum philosophis, sed etiam cum
Mathematicis. Deinde impugnantur pri-
mo: iam omnes lineæ non tenduntur us-
que ad centrum, quia illud non tangunt ni-
si duæ, aut tres, quæ ducentur ex circulo
immediato centro, sed remote dicuntur ab
illo orbi. Deinde hinc retorreo argu-
mentum: lineæ octo franguntur in circulo
concentrico, quia binæ sunt ducendæ per
singula puncta circuli concentrici; per ea
autem traiunctionem possunt, quia una occupat
totum locum, & alia penetraretur: at hæc est
frustra petitio principii: inibi enim hoc ar-
gumento animus est probare, ex sententia,
quā impugno, sequi eam penetrationem, li-
cit non habat tactus per omnia latera, vel ex-
centricum circulum esse concentrico equa-
lem: tu autem negas lineas tendi, quia se-
queretur alterum ex duobus absurdis: ergo
conclusionem ipsa negas antecedens: ego e-
nimir probo punctum non componi ex solis
punctis, quia immediatos tactu penetraren-
tur, ut patet in contentrico: tu negas ta-
tem tactum in concentrico, quia penetra-
rentur.

§. 88. Præterea argumentor: ex te frangun-
tur illæ lineæ, quia eo præcise, quod due-
rentur per eundem punctum concentricum
penetrarentur; quia per distinctos concen-
tricos duci non possunt: quia non respon-
dent tot in circulo minori, quot in maiori:
ergo conceptus duorum indiuitibilium se
tangentium immediate, est ea esse in e-
dem loco & penetrata, quia per te ea ratione

lineæ secantia, quia aliquam penetrarentur. Immo & punctus concentricus ducere ad centrum tandem lineam duorum excentricorum, quia illæ tandem se tangunt in concentrico, & ubi se tangunt, non habent nisi virum indiusibilis locum idemus autem ab excentrico duci lineas à punto A & B. immediatis ad punctum concentricum D. & non duci actu alias lineam extopo circulo, in eo casu illæ duas lineas non protenderentur à punto D. ad centrum: quia per te punctis excentricis A. & B. respondet punctus D. quia est via directa à punctis A. & B. ad centrum, & tunc non intercidantur illæ lineæ propter defectum spatij, quia ex casu argumenti non ducuntur alia lineæ ergo ex conceptu duarum linearum se tangentium est, ea esse in eodem loco. Innam locus indiusibilis concentricus respondet totus, & totaliter duobus indiusibilibus excentricis, quia lineæ ex illis ducuntur tandem se contingunt in concentrico, & non per omnia latera extrinseca.

S. 89. Dicunt, difficultatem esse sententia nostræ communem. Sed non recte nos, enim inter quælibet duo puncta interclusi minus partem divisibilem, sed cum linea ducata, semper dirigatur per indiusibilem, tangit semper in puncto concentrico ipsam, etiam tangit in alio puncto concentrico ipsam, terque est pars; ac propriece non percepitur, & quot sunt partes determinatae, & præputta determinata in excentrico, tot sunt in concentrico, licet minores: si enim excentricus habet quatuor palmos, concentricus habet quatuor semi palmos, quam ob rem libæ ductæ semper inter se distans: partes autem proportionales non possunt dici minores, aut maiores, plures, aut pauciores, quia haæ sunt affectiones partium determinatarum, in nostra sententia, tot lineæ certæ respondent in concentrico, quot in excentrico, licet in illo minus distantes: proportionales autem tam sine fine sunt in concentrico, quam in excentrico, cum eadem proportione maioris, & minoris, si enim nullæ ducuntur lineæ, quin aliæ minus distantes sine termino duci possint, ita nulli deest indiusibile concentricum, quod non tangat ad proportionem maioris, & minoris distantia sine termino, aduersarij autem terminisclusi argunt contra partes in-

decentrinas, ac si certe essent, sed decepti-
væ, & libet cogitare. Nam per se non
sunt, sed in Quælibet argumento, qui senten-
tia concentrica, non est falsa, nequælibet
in aliis, consequens est falsum, nequælibet
per iugatio, & ratiocine: quælibet sententia
laminæ non valet, velocius testudine. Ere-
go, probatur maior, & paucior est dicitur
nemque per quælibet iugatio, in qua
libet instanti, acutissimè, omnino, subtili-
sime, & in quælibet instanti, quælibet
indiusibili, & non pauciora, quælibet non
uerum, non magis, in priorib; loco, neque ac-
quirit ratiocinatio indiusibilis: etiam aqua-
la non potest cogitare, præter quælibet in-
diusibili, ergo per se nonque erit: proba-
tur antecedens quia, quælibet instanti non po-
test acquirit ratiocinatio indiusibilis loci, tum
quia in instanti neque velocius, & non necesse re-
studo, nequa in indiusibili, neque ostipulus;
neque nimis, tam que aquila in eodem in-
stanti esset duabus in locis, quia non possit
præsens indiusibilis A. & B. simul rebusq;
alia duo indiusibilia quod sciam non alibi re-
pugnat.

S. 90. Dicunt, non esse modum con-
tinuum, sed discretum, per ratiocinatio-
cepibilem, & solidum, ratiocinatio moderata,
qua plus est, ut spacio, & motus sueta
comprobatur, ut in alia velocitatibus. Com-
traproprio, quia illæ motus non necessario per-
cipiuntur, ne per ratiocinatio quælibet specie
tum milles esset species, ratiocinatio, ratiocinatio
quia non ducuntur nisi durante motu, & ergo
ratiocinatio motus non posse.
sensu distinguuntur. Contro: quia percepitur
non ratiocinatio instantium, quo distinctionem per-
cipiuntur quies, sed idem instanti. Nat-
mobilitas, verbigratia, gravitas, &c. quæ
que sunt per morulas trium instantium:
aliquin graue ut decessu nihil alteret & er-
gotur, ne percepientur morulae: in uno mo-
gis percepientur quana motus: quia carentia
specierum certius infert carentiam vi-
fionis, quam species visionem. Secundo: quia
ridiculum videtur immane saxum, è turri
dejectum in acre fistere, quibus enim fulcris
invenitur. Ulterius autem sic arguo: verbigratia,
lapis vnius librae sicut per tres morulas
trium instantium, quia grauitas vnius librae
non potuit citius vincere resistentiam aeris:

atque pars diuinorum corporum non habet nisi per duo instantia: quia libra superaddita cunctis viis est obtemperans in primis aliis causis, lapidem Moratur in istis tali perstanti instantiis lapidis accedit, quod si lapidem nullus fuisse, quia poteret esse in sua gravitatis sapientia velocitate lapide in tunc liberum sicut tempore solum instans. Vnde factum quinque que in illius librarum non inveniuntur. Per locum lapide quatuor librarum. Quod vnde invidebit, nec indigne confutatur. Quis enim dicit quod lapides quatuor librarum sunt? Quod enim dicit quod lapides quatuor librarum sunt? Quod enim dicit quod lapides quatuor librarum sunt? Certe non esse videtur in quaestione, & posse in aliis exceptare et refutare. & in illius morulae impetu fugere. Demodo si secundum hanc mouibilem, me collatio sicut: dum non in instantiis vires contrarii, aut proprias augmentari (vel a re probant, 9. sectio 10.) sed in secunda instanti non sunt aucte vires mobilis, neque immunitate resistentis, ergo non poterit moueri. Vnde saxum seminum in aere, sicut per alium, nisi ei vires auctoritatis, aut immunitantur aeri. In disp. 4. de Generatione et morte animalium absurda in philosophia ridicula ex his morulis.

5.92. Atque ut certatur, in quas angustias indignas hominem philosopho isti Berouli et compellantur, ad ipsam auro elevato, & circumferentia horum flororum fugient, probbo vel moras est tam longas, ut motus vel percepitur, vel ex ipsa longiori. Sols equum est velocitate motu vitema spherae. Cum quis magnitudinem impetrat marcam concilium, nulla ratione percipiat, cum secundum circulum est hac sensibilis multas ipso in motu. Sed in motu est sensibilis multas, quia minus, si viles essent, ergo percipientur in illo melius quam motus. Probatum invenit: quia motus essent centuplo longiores. Nam motus solaris erit centuplo velocior, quam motus manus: ergo manus manus habet motus centuplo longiores motu ipsis manus: Nam velocitas motus solaris est, quia motus manus est tardior per diurnum: atem morarum quibus interceditur: & dum Sol sicut per unum solum instans, manus sicut per centum: immo sicut per instantia fine numero, motus etenim manus est plusquam testudineus, comparatus rapissimae solis concitationi. Vnde in tam quieta morarum sessione, nescio cur

manus non videatur quiescere: & videatur modicū circulum tertum sit motum esse per tria: aut quatuor instantia, moras autem per quatuor instantia. Nam manus eo motu non perget recta die, & cum leetas, tamētū irrequie motu ageretur. Sed autem una hora conscientie spatiū septies maius quam terra, & singulis diebus cursuī conscientie immensum: quarecum enim cœlum, in quo deuoluitur Sol, sine non sira superat terram. Eum autem motum moris insecuti probantur quia diurnus, & ultima sphera eodem tempore consumat circulum quadruplo, & triplo maiorem. Saturnus enim est in septima sphera; Sol autem in quarta: ultima autem sphera ceteras omnes ambigit: est ergo quadruplo maior, quam sphera solis. Si ergo solara moras habet quatuor instantia, quot instantia in duas moras manus habebit. Nonne moras percipientur potius quam eiusdem motus. Quod si Sol non habet eas moras, ergo tam velox est quam motus octauæ spherae, quod est ridiculū: quia eodem omnino tempore percurrat octaua sphera spatium quadruplo maius quam Sol: vel dicant octauam spherae quiescere, & non moueri continue, quia se frangat, tarditate tollit accusans: cum tandem spherae inferiores rapiantur mortales: vel dicant octauam simul esse pluribus in locis: quod (verabitur) ligno accipietur a philosophis, ac Theologis.

5.93. Quarto densus rotam trium linearum, quartuū in quaquā sit sex punctorum: mouetur: probbo non pessime moueri simul sex puncta caliusque linea, quia punctum ultimum excentricum debet moueri per plura puncta, quam concentricum; quia puncta distantia a centro conciliunt maius spatiū: ergo dum punctum excentricum percurrit quatuor indivisiibilia loci, concentricum non percurret nisi duo: ergo dum mouetur excentricum, concentricum necessario quiescat, quod repugnat sensui: cū semper videamus totam rotam moueri: deinde probbo unamquam cōlineam discontinuari, vel de recta fieri Hexam, quorum utrumque sensui repugnat, & rationi, quia rotas ferreas non potest intersecari. Probo consequiam, quia dum mouetur punctum excentricum, quiescente concentrico, magis distat ab illo, quam antea, quia acquirit locum distantiorē. Dies: illa puncta semper esse continua, quia

et a puncta vtrima concentrica seruant eam
distantiam, quam antea. Contra pri-
mo quia distantia puncti excentrici non lu-
mitur ex indistantia concentricorum inter
eis, quia seruata hōrum indistantia potest ex-
centricum abiungi loco, ratio est, quia ma-
ior, aut minor distantia sumitur ex cuiusque
reivbicatione. Contra secundū: demus mo-
tus punctis excentricis moueri unum ē con-
centricis, ecce hec iam non seruant eandem
distantiam, ergo per illam motum discon-
tinuantur omnes lineæ.

§.94. Quod daret in mouitellis verbigrati-
tia: locus ultima sphærae, ubi modo est Lu-
na, est continuus cum toto illo orbe: moue-
atur supra illius superficies: probo inhi-
mam superficiem non moueri: sed omnes
lineas ductas inde ad supremum, abiungi,
aut deflecti. Nam punctum ultimum non
mouetur per centrum instantia, per que
mouetur supremum punctum: ergo supremum
post duos motus indiuisibilis non respon-
det directe per lineam rectam ultimo: patet
consequens, quia antea illi recta respon-
debat, nunc autem post quadraginta motus
distat à priori loco quadraginta punctis, &
puncta intermedia sunt in priori loco, ergo
iam omnia puncta non sibi respondent via
recta, sed ultimum distabat à rectitudine per
quadraginta indiuisibilia intermedia vero
alia per viginti, alia per decem, & cum ante
motum haberent figuram rectam, post mo-
tum habebunt flexam: quod in rota ferrea
apparet esse chimericum. Audiuī Zenonem
quendam adstruxisse, non esse numerum, si
cœlum passim disrumperetur in multa senten-
tia responderet, totam lineam moueri
semper, sed per ultimas partes ad minorem
distantiam, per supremas ad maiorem, ita
ut semper sibi respondeant mutuo.

§.95. Mitto vniuerses punctorum, etiam si
sint compositæ ex duabus, esse vnam quam-
que duobus in locis, quia vnius debet esse in
codem loco cum rebus, quas vnit. Præterea
definitionem lineæ, quam Mathematici di-
cunt esse, quæ clauditur inter duo puncta, quæ
non potest conuenire lineæ ex solis duobus
punctis. Taceo multis lineas non posse di-
uidi in partes æquales, scilicet eas, quæ con-
stant punctis imparibus, quod est contra Ma-
thematicos: hæc sufficiat, cum communis
scholarum omnium consensu. Mitto testi-

monium ex Concilio Constantiensi: exhibet
fertur inter Vviclefū errores communis,
componi ex solis indiuisibilibus hinc. Non
quod portetum colligere inde enim esse dæ-
natum, sed quis à Notario recitat fuerit
multæ opiniones Vviclefū, ut damnata à
Theologis, postea vero in anathematismo
Concilij nec inter errores Vviclefū nec mi-
ter Ioannis. Hus referunt hec opinio dam-
nata: nec videtur materia necessaria ad Con-
cilio, dampnanti eos hereticos in materia
Religionis, morum, & Sacramentorum.
Tamen inde constat, hæc opinionem in-
spectam fuisse erroris opinione Theologis
eius eratis: estque ea ratione inveniatur, quod
cum esset uterque duo heretici, ut Vviclefū
Theologis coactis in Concilium generale
& consulsit, eam est esse erroris in Philoso-
phia: voluerunt enim illi Parcas expostas
Vviclefum pessimum fuisse Theologum
& malum Philosophum, quod in aliis opinione-
bus arbitror tamen adhuc id ad fidem Cat-
holicam non exspectare.

SECTIO VI.

§.96. De tempore egit Aristoteles lib.
Physicæ cap. 10. Videantur pp.
Contra lib. cap. 14. Suarez 2. metaph. disp.
40. nos autem ex dictis illud facile explica-
bimus, est enim tempus, coniunctum successi-
uum, constans punctu, & partibus diuisibilis.
Differt autem à permanenti, quia huius par-
tes determinat unum existunt, illius vero
non. Vide quæ dixi sectione terria, & humi-
ta.

§.97. Tempus definivit Aristoteles esse
numerum motus secundum prius, & posterior
est, esse partes motus, quarum una præsum-
bit aliam, sicutque possunt numerari. Neque
est intelligēdus Aristoteles de numero for-
maliter, vt dicit actum inellectus, ante que-
est motus successivus, sed intelligitur de nu-
mero fundamentali, id est, de motu ordinatio-
nico. Hæc autem definitio data est per partes
determinatas, quæ numerari possunt pro-
portionales autem non possunt.

§.98. Indiuisibilia temporis vocantur in-
stantia, momenta, mutata est, de quibus inqui-
ri potest, utrum detur primum, & ultimum?
Respondeo, dari primum & ultimum de-
termi-

terminatus non vero propria mate: sicut
dicit de punctis coniunctis permanentis.

Dices, cadere canis est celer, & inde fer-
focato: motum illius anima non esse inter-
esse terminatum. Ergo non habuit ultimum
instantem? Respondetur, motum anima canis
definitus est, & cum ipsa anima: & mo-
tum cadaveris ex parte extrinsece eo instanti,
quod cadavercepit intrinsece. Hoc autem
non tollit, quin in aliquodd instantis primum,
& ultimum: non videtur ante, & post om-
nes partes proportionales, sed in ipsis parti-
bus determinatis, quae habent primum & ul-
timum: & id determinat, habent primum &
ultimum instantis determinatum: de quo
ditam est. & agens de inceptione, & desig-
natur.

S. 99. Notandum, invenitur motus, que
illam primi terminat versus initium, si ad-
mittitur ut non dicitur mutata esse, quia hoc no-
men imponitur ad significandum statim mo-
tibus, postquam acquisuit aliquem locum,
quod non contingit ante motum.

Deinde, licet omnis motus sic cessius sit
tempus: communiter id non dicitur nisi de
motu primo mobile, quia ille summa ut
mensura ceterorum. Quapropter dixit A-
ristoteles, et tantum esse in tempore, quæ
ab illo aliquid patiuntur, id est, res subluna-
res, quæ diurno, nocturnoque celorum mo-
tu corruptiuntur. Quando vero in facie
pagina Sol & Luna dicuntur data esse in te-
pora, intellige, data esse, in temporum co-
gnitionem. Dignoscimus enim motum pri-
mum mobilis ex motu horum astrorum. Præ-
ter hoc tempus reale est aliud imaginarium:
quod apprehendimus, ut quendam motum
successuum invariabilem, unis formem, a-
plum ad explicandum mensuram motum
realium, quod explicandum est sicut spati-
um imaginarium. dup. 13.

SECTIO VII.

Velocitas, tarditas, & duratio motus.

S. 100. Tempus non dicitur velocius, nec
tardius: quia sumitur pro quodā
determinato motu invariabiliter existente:
sicut unus palmus non est maior alio: dici-
tur autem tempus maius, aut minus; breui-
us, aut longius, quia significat plures partes

determinatas & æquales eiusdem motus: hora
enim maior & longior est, quam semihora.

Cæteri autem motus possunt dici veloci-
ores, aut tardiores: quia eodem tempore
conciut spatium longius, aut breuius. Diffi-
culty est, quid sit hæc tarditas aut veloci-
tas? In sententia Zenonis velocitas est minor
interruptio per morulas: tarditas autem ma-
ior. At vero in Aristotelis sententia, veloci-
tas est maior coniunctio, & maior indistan-
tia, partium motus inter se: tarditas autem
est maior distractio partium, verbi gratia, ho-
mo & equus conciunt unam leucam: ex-
pere simul, sed equus homini præcurrat, ec-
ce ultimæ partes motus equini minus tem-
pore distantia primis, quæ partes motus hu-
mani.

S. 101. Inquiri potest, vtrum hæc velocitas
sit modus aliquis distinctus à motu? Vel sit
de essentia illius? An vero extrinseca deno-
minatio? Et quidem non esse motum ex na-
tura rei distinctum probatur: quia producta
una pars nullus modus potest illi imprimi,
per quem alia pars citius producatur, nam
prima pars producta, alia potest non pro-
duci, ergo & potest citius non produci, ergo
in parte præcedenti nullus fuit modus, quo
velocius produceretur pars sequens: quia
eo posito, non posset non produci pars se-
quens. Deinde in parte non producta non
potest produci ille modus, vt ex terminis
patet. Confirmatur producta iam una par-
te, & in illa producta quocumq; modo, po-
tent agens debilitari & sequentem produc-
re tardius, ergo velocitas non est modus à
motu distinctus.

S. 102. Nam vero non esse de essentia mo-
tus probatur, quia (vt dixi d. 11.) tota entitas
motus successuum potest in instanti fieri, ergo
non potest esse de essentia alicuius motus tar-
de, aut velociter fieri: patet consequentia,
quia in subita productione repugnat esse tar-
dum, aut velox, quia hoc dicit unum post a-
liud. Confirmatur vtraque sententia in suc-
cessiva productione qualitatis, quæ tota si-
mul permanet, & nō cum velocitate, aut tar-
ditate, ergo velocitas, & tarditas non possunt
esse de essentia illius productionis. At vero
non esse modum qualitatis patet, nam lux
producta per horam, quam habet perfectio-
nem aut imperfectionem, quam non habeat
lux producta per semihoram, aut instantis?

S. 103. Est

§. 103. Est ergo velocitas, aut tarditas motus, ipsam et caritas motus connotans breuius, aut longius spatum temporis. Quia geritur aut ex maiori impetu agentis, aut ex majori resistencia subiecti, ita ut si Deus vellet, reproducere eundem motum, posset ille fieri velocior, aut tardior, sine additione aut diminutione aliquius entitatis; quod prouenit ex diuisibilitate partium.

§. 104. Hæc difficultas affinis est difficultati de raro, & denso, quam examinabimus in libro de Generatione. Sicut enim eadem quantitas respondet spatio breuiori, aut longiori, ita motus responderet tempori breuiori, aut longiori, sed cum hoc discrimine: quod quantitat id contingit per aliquid ab illa distinctum, & illi physice hærens; motum autem est extrinsecum.

§. 105. De duratrone motus dupliciter possumus agere, vel de extrinseca, vel de intrinseca: extrinseca potest esse maior, aut minor pro tarditate, aut velocitate, qua primo sit motus, quia totus ille responderet tempori breuiori, aut longiori: de intrinseca non est animus ex instituto disputare ante Metaphysicam. Illud aduerte, durationem aliquo modo distinguere velocitatem, & tarditatem: quia duratio manet cum ipsa entitate motus: velocitas autem, & tarditas non manent: quia evanescunt cum primis productionibus motus. Item aduerte: rem successivam, ut successivam, proprietas non durare, quia non permanent in esse: dicitur autem dura- re impropriatione diversarum partium; sic durat motus coelum ab initio mundi, quis perpetuo continuatur per varias partes. De duratione vide disp. 8. met. sect. 5. & disp. 17. vbi agitur de predicatione, quando.

SECTIO VIII. De inceptione, & desitione rerum.

§. 106. Res incipiunt, & desinunt dupliciter: primo tota simul, vel secundum aliquam partem determinaram simul: secundo successive, & per partes indeterminatas. Primo modo incipiunt tres omnes individuables: quia in his non dantur duas partes, quarum una sit prior altera: item sic incipiunt formæ substanciales in aliqua materia parte determinata, quia huiusmodi formæ sunt individuables quoad intentionem, i-

tegri sic incipiunt quoad extensionem exdem formæ, qui pars materia disponitur per accidentia in tempore, quæ dispositione finita, introducit formæ sine illa resistencia instanti sequenti, ut probabo disp. 3. de Generatione. Præterea sic incipiunt omnes qualitates non habentes contrarium in tota illa parte, quæ continetur intra sphæram agentis; verbi gratia, cum primum producatur fons sol, subito sine illa successione lucem produxit in toto hemisphærio, sic incipiunt omnes actus intellectus, & voluntatis, item sensiones omnes.

§. 107. Successive incipere dicuntur qualitates corruptiæ, quæ contrarium habent. Eiam motus localis, quia liquecens eternus non habeat eiusmodi contrarium, tamē ratione spatij intercedi debet primo mobile esse in una parte, quam in alia. Præterea successives incipiunt omnes qualitates inconstitutiles, vel propter continuata resistencia contraria, vel propter velociam et rapidam applicationem magistrorum.

Definunt restanter modis: vel secundum totam partem determinatam: vel secundum partem proportionalem, & discom §. 10 & 11 tamen: ut subiectum in seipsum sit spoliatum ratione forma: scilicet a celo hæbet alteramitudinibus contraries verbigratis, inducitur in materiam primam formæ equitoria simulacrum instanti eadem instantia: definit esse tota forma embryonis, que tamen praesens rotato tempore instantia præcedente, quod tempore non finita materia forma est. Ita calor inducitur instantie successione: antequam inducatur est in subiecto frigus; quidam vero est calor, instantia est frigus, quia Deus sumit consumit ad calorem, & corrumpit frigus, & non amittit. Ldem intellige de motu locali, quando causa nouus locus acquiratur, dependens præcedens; ratio à priori quia introductio ratiæ formæ est causa formalis expansionis electrius: generationem enim ratiæ esse corruptiæ alterius, est in veteri proverbio: sed in eodem instanti reali, in quo existit causa causans, existit effectus: ergo in eodem instanti existit & forma de novo genita & corruptio contraria: sed existente corruptione forma non existit forma corrupta, ergo introducta forma noua hoc instanti, eadem iara non erit antiqua forma: & quia ista causatrices estim-

gene-

non existit. Alioquin (vt dixi) vel duo contraria simili efficit, vel subiectu vero careret.
9.69. Definient enim intrinsecum, quae definitur secundum naturam totas in aliquo instanti, de quibus verum est dicere, nunc est intellectio, & immediate post hunc quod vocatur desitio intrinseca, quia eam vere existit: sed ultimo, quando immediate post hunc existit: sic autem potest res simul incipere, & definire esse: quia verum est dicere, nunc est res, & immediate non fuit, neque immediate posterit. Itaque possunt res definire esse intrinsecas, vel secundum naturam totas finitas, ut intellectio: vel per partes ut magis cum vere dicitur: hunc est ordinatus gradus frigoris, & immediate post non erit. Nam immediate post est gradus caloris incompatibilis cum gradu frigoris: at immediate post non definiet aliquid pars determinata gradus frigoris: sed indeterminata: quia immediate post nec sequitur tempus determinata pars, nec determinatus calor, sed adiuste, quando res inesse intrinfecas: et contra dictum definire extrinsecum: quia intrinseca desitio appellat supra existentiam, & desitio extrinseca appellat supra non existentiam. Vnde quando finim contractum existit, alterum non existit. Quia vero secundum naturam totas, et res contraria desitae inesse, et quia in eodem instanti non existit, illius subiectus nec ad hoc opinetur, nos excludentes definitiones habeant partes, invenimus intellectio potest ita definire, quia in se geruntur incompatibiliter. Verum loquaciter explicheremus per scientiam, scientiam principiis instanti, quia cum sit incompatibilis, et quod secundum naturam, et quia in illo momento res pagat errorum existere: verum est dicere, non est error, & immediate non fuit, secundum non definire esse in tempore, sed in instanti, qualitate tempus verum fuit dicere. Nunc namque alioquin simul essent error & scientia. Vnde clarius impugnatur Lorciatius, qui dicit, quia es dotti instanti, quod scientiam per se nullum error est, licet non sit mutua

940. Difficile est explicatu, quid significat ly nunc & ly immediate post, & immediate ante, qui dictat, cum instanti nullam partem existere, ly nunc significare ait, instans, cetera vero significare tempus. Verum iam probatum est, nullum instans solum existere: in sententia constante continuum ex solis pun-

Eis res est clara : quia res semper incipiunt intrinsecę in aliquo instanti , quod sit eius pars.

Existimo ly nunc significare ſolum instas temporis, & indiuifibile motus, ſive rei, quæ incipit & definiit, ita ut vera ſit hæc propositio nunc, id est, in hoc instanti, tantum exiſtit indiuifibile motus, & immediate poſt exiſtit motus, & ſic proportione feruata cæteras propositio[n]es explicandas censeo. Néque ob id existimo, ſolum instans exiſtere, aut ſolum diuifibile motus ; ſed ceneo ſignificari illis vocibus, id, quod in motu, aut tempore deſignare poſſumus determinate, eſſe ſolum instans, & punctum, quod exiſtit ſecundum ſe totum, nam partem proportionalem ſimul exiſtentem cum illo indiuifibili, non poſſumus determinare, cum nec ſit prima, nec ultima, nec ſit ſecundum ſe totam determinate, ſed ſit indiuifibiliter per partem indeterminatam, vt in quantitate dixi cum punto eſſe partem indeterminatam in eodem loco proportionali. Ly vero immediate autem poſt non ſignificatur diuersa duratio, ſed pars proportionalis, quam afficit immediate primum, vel ultimum indiuifibile, quod intrinſecum eſt tempori, & rei definiens, aut incipienti.

§. 111. Sed iuſtigat nouus quidam contra Patrem Suarez, quia ſequitur omnes reſcipere, aut definere extrinſece.

Sed aduerte, duplicer poſſe rem eſſe intrinſecam alteri, primo essentialiter, vt animus eſt intrinſecus homini, quidquid vero non eſt essentialiter, conſuetus appellari extrinſecum, quia eſt extra quidditatium rei concep[t]um, ſic riſibilitas eſt extrinſeca homini, Secundo modo ſumitur intrinſecum pro qua-cumque re in alio exiſtente, vt diſtinguitur contra extrinſecam denominationem, ſic albedo eſt intrinſeca parieti. Vnde colliges diſcriben inter inceptionem intrinſecam, & extrinſecam, quia extrinſeca eſt, per quā deſignatur ſolum indiuifibile, quod licet ſit intrinſecum continuo, id eſt, non extrinſeca denominatio, tamen quia non eſt de conce-

ptu quidditatuo rei continuo, dicitur ex-trinſecum, id eſt, non essentialie, at vero quando rei incipit intrinſece, tunc deter-minate ſignificatur, vel tota eſſentia illius, vel aliqua pars. Sic autem dicitur intrinſece, id eſt, ſecundum aliiquid essentialie. Vnde ſemper deſignatur rei aliqua, vel modus, poſitiue pertinens ad conſtitutionem rei deſinentis, aut incipientis. Conſirmatur ex continuo permanenti, cuius ſignata ultima ſuperficie, verum eſt dicere, bac non eſt pro-funditas, & quod immediate ſequitur, eſt pro-funditas, & tamen ultima ſuperficies eſt intrinſeca profundati, id eſt, modus illam afciens tam intrinſece quam albedo parietem, ergo ſimiſter illa indiuifibilia ſignificata per nunc ſunt intrinſeca rei incipienti, aut definiens, pater consequentia, quia indiuifibilia continuo ſuccesſu tam ſunt illi intrinſeca quam permanenti ſua. Hæc aduerte in tertiam partem q. 62. ad probandam phyſicam efficientiam Sacramentorum in gratiam per ultimum punctum, quod eſt pri-mum non eſſe Sacramenti. Hinc enim pro-babis gratiam produci per Sacra menta me-dia entitate phyſica actu exiſtente, itaq[ue] con-tinuum ſuccesſivum habet partes, & puncta, quemadmodum permanentis, & vt in per-manente indiuifibilia non ſunt de eius eſſen-tia, ſunt tamen modilli intrinſeci, ita instan-tia temporis, & rei ſuccesſivæ ſunt modi illi intrinſeci, & inhaerentes, quos deſignamus hac voce nunc, & ſicut deſignatur modus indiuifibilis temporis, ita in illo incipit exiſte-re alius modus indiuifibilis intrinſecus ca-lori, licet non de eius eſſentia.

§. 112. Rogas, quando rei prodiſcitur tota ſimul, an tuic moueri poſſit ſuccesſu? Re-ſpondeo negatiue: quia non poſſunt eſſe plu-res partes motus, ſed incipit extrinſece moueri producendo in illo instanti indiuifibile motus, ratione cuius incipiat extrinſece, & ſit verum dicere, nunc non exiſtit motus, & im-mEDIATE poſt exiſter, & tamen erit verum dicere. Nunc exiſtit indiuifibile iniſians motum.

DISPUTATIO XVI.

Utrum creatura permanens potuerit esse ab aeterno?

SECTIO I.

Pars affirmativa.

§.1.

DARTEM affirmativam constanter tuetur Diuus Thomas i. p. q. 46. a. 2. Durandus in 2. d. 2. q. 2. Suarez 1. metaph. disp. 20. sect. 6. num. 11.

Vazquez tom. 2. in 1. part. disputat. 177. cap. 5. Molina in 1. parte quæst. 46. articulo 2. Valentia tom. 1. disp. 3. quæst. 3. punct. 2. §. secunda assertio: Collegium Conimbricensium 8. phys. capit. 2. quæstion. 6. articulo 2. & alij complures apud eosdem, in quam sententiam sunt recentiores fere omnes: finitque primum quasi principium, antiquis omnibus philosophis.

§.2. Probatur primo à priori, quia causa & effectus, qua sine successione producit, & producitur possunt esse simul, nec opus est, ut causa duratione præcurrat effectui, sed Deus absque successione producit multos effectus, & illi producuntur: ergo non est opus prioritatem temporis inter Deum, & eos effectus: de minori dubitari homini non licet: maior patet, tum quia materia prima in primo instanti, quo fuit producta, habuit formam, qua ab illa pendet: tum quia lux semper fuit cum sole: nec vñquam existit ignis sine calore, nec Christus vñlo existit instanti sine gratia habituali, nec partes continui extiterunt vñquam sine vñione, effectus ridiculum singula recensere. Probatur eadem maior à priori: quia sufficit prioritas naturæ, qua intelligitur causa potens ad operandum. Nam rem præcessisse, est tam extrinseca denominatio, quam esse futuram, nec operatur vt extiterit, sed vt tunc existens, nec ex eo quod extiterit acquirit aliud virtutis: ergo causa non requirit temporis prioritatem ad causandum sine successione: successio autem non potest esse nisi in tempore, pars post partem.

§.3. Dices primo: causam creatam posse

simul tempore existere cum effectu: non tamen in creatam, quia omnis causa est prior natura suo effectu, ergo Deus etiam est prior natura, ergo in illo priori intelligitur esse aeternitate sua integra, ergo non potest non præcedere per totam aeternitatem. Hæc ratio nullius est momenti: tum, quia eadem probaretur in nullo instanti reali posse Deum operari, quia in illo est prior suo effectu, ergo in illo est prior per suam aeternitatem: ergo in illo instanti reali præcessit aeternitas, quod est ridiculum: tum etiam quia in illo priori intelligitur Deus existere per suam existentiam, quæ est aeternitas; sed pro illo priori non durat plusquam effectus. Nam prioritas naturæ non facit causam durare plus, quam effectum, quia simul sunt tempore: sol enim & lux æquales sunt duratione, sed tantum per illam prioritatem explicatur dependentia effectus à causa, & independentia causa ab effectu, ut explicui disputatione 8. Ad obiectionem distinguo secundū consequens, intelligitur cum aeternitate, id est, cum existentia necessario durante, concedo consequentiam: intelligitur cum illa existente, quin realiter existat effectus, nego consequentiam: non enim sic præcedit: quia in illo priori abstrahitur ab existentia effectus: non vero negatur: & nego tertiam consequentiam: quia per aeternitatem præcedere, significat existentiam Dei cum negatione effectus.

§.4. Dicas secundo: in causis creatis posse simul esse effectum, & causam, quando necessario operantur: secus quando libere: quod maxime cernitur in Deo: nam si creatura produceretur ab aeterno, nullum esset instans, in quo non extitisset, eaque propter necessario existeret, & non libere. Verum hæc solutio parum est firma. Nam creaturalibera potest operari in eodem primo instanti reali, in quo incipit esse: Anima enim Christi ab illo primo instanti se obtulit pro redimento genere humano: libertas autem non consideratur ex instanti, aut tempore præcedente, sed ex indifferentia aibi.

O o o 2 trij

trij in eodem instanti reali. Nam in illo ita operatur, ut in illo possit non operari, considerando arbitrium secundum se, & secundum ea, quæ prius natura requiruntur ante actionem; ex suppositione autem ipsius liberæ operationis, iam non potest non operari; id est, non possunt simul esse operatio & eius carentia, de quo late dissero disp. 17. de anima. Deinde, in ipso Deo est clarissimum exemplum; etenim Deus ab æterno habuit actum liberum creandi mundi, ita ut in nullo instanti reali dici vere possit. *Nunc D E V S non habet voluntatem creandi mundi;* & tamen illam habet libere, ergo res libere potest esse per totam æternitatem: quia in priori rationis Deus intelligitur ex se indifferens, sed que libere flexit hanc in partem. *Vnde effectus illi absolute essent liberi;* ex suppositione autem necessarij; & pro quo cumque instanti potuerunt absolute non esse, quamvis non ex suppositione: ut contingit in ijsdem liberis actibus Dei.

§. 5. Dices tertio: actiones creaturarum posse simul esse cum causis; quia non sunt ex nihilo: creatio autem est productio entis ex nihilo; at si effectus fuisset ab æterno creatus, non fuisset ex nihilo, quia nunquam præcessisset carentia illius. Jam ostendi disp. 12. sectione 1. creationem non dici, *ex nihilo*, quia est *ex non esse termini*, ea enim ratione non differt à motu: qui sub conceptu motus constituitur per connotationem ad carentiam termini *ad quem*; ita ut dealbatio sit ex non albo ad album; ly autem, *ex nihilo*, est differētia creationis à motu: motus enim, quia est ex præsupposito subiecto, est productio entis *ex aliquo*, non ex termino positivo; sed *ex subiecto*, quod est aliquid: ex quo educitur terminus motus: creatio autem *ex nihilo* est, quia excludit subiectum à suo termino.

§. 6. Quarto dices, non posse effectum esse æqualem in duratione cum Deo, secus creature. Hoc est petitio principij: quæstio enim est, vtrum aliqua creatura potuerit tādiu existere, quamdiu existit Deus? Itaque tot spacia præteriissent cum creatura, quot cum Deo, & quamvis essent æquales, quia vtrumque durasset æternum: at fuissent inæqualissimi in modo durandi, quia Deus necessario & à se, creatura vero contingentem, & ab alio: & quovis temporis instanti destrui posset, *D E V S autem non potest*: qui est æ-

terrus à parte (ut si uint) post, & ante, creatura vero potuisse non esse æterna à parte post, tametsi fuisset à parte ante. Secundum argumentum sumo ex solutione argumentorum.

SECTIO II.

Respondetur argumento opposito sententia.

§. 7. PRO opposita sententia adducitur Bonaventura in 3. d. 1. q. 2. sed ille nihil fauerit: numero enim 15. ait esse intelligibile mundum fuisse ab æterno, sicut materia fuit ab æterno, quod negare esse: & ait, non fuisse mundum ab ætero, sed factum ex privatione sui; eam tamen sequitur Henricus quodlib. 1. quæst. 7. & quodlib. 9. quæst. 17. & nonnulli alij Scholastici apud Patres Comimbricenses supra a. 1. in ques. P. Toletus inclinat 8. phys. quæst. 2. pro qua Ambrosius 1. Hexam cap. 3. afferente, esse inconveniens posse creaturam esse coextensam creatori. Sed Ambrosius hanc questionem non attingit, sed reprehendit opinantes mundū esse æternū, moueturque ex initio Genes, quod explanat: in quo Catholicā doctrinam tuerit qd factō, quod solū probatur ex eo loco. Itaque de possibili nihil egit, immo loquitur de toto mundo, ut est, non vero singillatim de creatura permanente: eodem in sensu loquitur Basil. Hom. 1. Hexam. contra opinantes mundum caruissimo principio: similiter & Damasc. 1. de fide cap. 9; factum negat, potentiam nec attingit. Augustinus vero tom. 5. lib. 12. de ciuit. cap. 15. nihil de hac questione insinuat: sed ait nec Angelos, nec tempus fuisse Deo coextenos: immo eo cap. monet, ut homines mediocriter docti abstineant ab his questionibus, à quibus non se possunt facile expedire: ita quod hæc sententia non innititur autoritati sanctorum, sed paucorum ex scholasticis doctoribus.

§. 8. Ac primum mitto plura arguments, quæ congerit P. Toletus, quæ sunt contra creaturam successiuam, quam disputat. 18. probabo non potuisse ab æterno produci. Quare sol potuit in quacunq; parte loci produci, & in illa necessario duraret per integrum æternitatem, quia successivus motus in ea

linea esse non potuit. Præterea omittitur argumentum quod P. Foletus efformat de infinito actu existente etiam in eundem cetera Aristotelem, ut adprobantes repugnare infinitum in actu, & potuisse in actu successivum esse ab æternio, quod contra Aristotelem obseruavi disp. 13. Item, dico non inferri nunc futurum infinitum in actu, tametsi creatura permanens potuerit esse ab æternio: qui enim opinatur repugnare infinitum modo à Deo simul produci, consequenter si negabunt simul potuisse ab æternio successivum repugnat venire ad unum instantis in quo infinita sint producta successione: quam ob rem hoc argumento non sum usus disp. 13. ad probandum infinitum in actu. Item mixto argumentum, quod sumitur ex repugnante creaturæ successione, de quo agetur disp. 18.

§.9. Primum argumentum sit, quia sequeretur Petrum, verbi gratia, futurum cum uno actu per totam æternitatem: ex quo sequuntur duæ propositiones miratio contradicentes: Petrum cessare posse ab illo actu, quia est per totam æternitatem liber, & non posse cessare: quia actus secundus esset etiam ab æternio, ac proinde non posset in æternitate successivum producere post priorem; quia in æternitate non est prius aut posterius: quia est tota similitud. Deinde crearet Deus ignem vel eternissimum aperte manifestum falsum pulueri aptime disposito, illum corripere, & non corripere. Primum, quia agens necessarium applicatum passo disposto, in illud operabitur. Secundum, quia forma pulueris est in puluere ab æternio, ergo in æternitate non potuit corrumpi, quia forma ignis posterius duratione inducetur in puluere. Tertio ponamus ab æterno foemina prægnantem, illa non pareret in tota æternitate: nec lapis pendens ex aere descenderet, & sexcenta anna exempla.

§.10. Sed nullum memouet, nec enim per hæc exempla compendiaria gradimur via. Ad primum de actu libero Petri respondeo, illum actu duraturum per totam æternitatem, & nequaquam ab eo cessandum; ad probationem respondeo, eum fore liberum absolute per totam æternitatem, necessarium vero ex suppositione: ut actus, quem ego elicio hoc instanti, est liber eo instanti

absolute; quia ego absolute in actu primo consideratus nullum habui principium me ad illum determinans: sed ego me determinavi cum concursu Dei: at in hoc instanti necessario est hic actus ex suppositione, quod illum exerceo, vt dixi. §. 4. æternitas autem est tota simul instar puncti, quamvis cum extensione virtuali: quod clarius patet in D E O, qui nullo instanti cessat ab actu, ad quem se libere flexit: quia illa est necessitas ex suppositione, & sensu composito consequente. Ad exemplum secundum designe Respondeo, per totam æternitatem nihil acturum in puluerem, quia caret aliqua conditione requisita, nempe tempore, quo forma ignis succedit in materia pulueris post eiusdem pulueris formam, & alteratio necessario fieret successiva; si vero materiam ultimum dispositam crearet Deus, vel faltem sine resistente qualitate, tunc subito ab æternitatem corripere ignis. Ad tertium de prægnante, & lapide eadem ratione respondetur, factum non maturatum illi per æternitatem plusquam per instantis, nec virgeret puerperium: nec lapis centrum peteret magis quam modo uno instanti: sic sunt diluenda omnia argumenta petita ex effectu, aut causa requirentibus successione.

§.11. Secundum argumentum. Duratio creaturæ permanentis est successiva, ergo non potest ab æternio produci: quia ab æternio successiva duraret. Antecedens esse falso ostendo disp. 8. & 17. metu. eo autem omnissimo, nego consequiam, ad probationem respondeo; creaturam tunc non duraturam propriæ, sed extitaram vel per suam existentiam solam, vel per modum distinctum, qui non respiceret tempus, sed spatium æternum, præcurrrens omni tempori imaginabili. Qui enim volunt durationem esse successivam, volunt etiam eam esse modum, per quem creatura ita ponitur in hac temporis differentia, vt per illum non possit in alia constitui per potentiam absolutam Dei, quemadmodum ubi quo Petrus constitutus Romæ, illum ita Romæ defigit, vt per illud non possit Petrus alibi esse: at in æternitate non est tempus imaginarium, quia hoc est successivum. Quod si in æternitate concipitur tempus imaginarium, cur non concipi successivam durationem, quia tem-

pus imaginariū est potētia ad tempus reale: habebitq; creatura modum, quo illi respondeat: si vero apprehendatur æternitas, siue æterna duratio sine successione, non est tempus imaginariū, nec modus creaturam determinans ad aliquam partem illius: quē admodum nullum esset vbi ad spaciū: vbi non esset spaciū. Confirmatur illa durationis partes ab illarum auctoribus adstruntur ad fundādām relationēm prioris, & posterioris, plus, minusue durantis: vt rō ponitur ad fundādās relations distantiaz, & indistantiaz, sed in æternitate non est prius, plus, aut minus durans: ergo in illa non eget creature modis, quibus ex relations nitantur; ac propterea existere poterit sine illis modis. Alia argumenta facilia quidem solutu, vide apud P. Toletum & Conimbricenses supra.

S.12. Aduerte, Beatum Ambrosium lib.1. hexameron.c.3. probare mundum habuisse

initium, quia habebit finem; & non posse cārere initio, quod fine non caret: quod argumentum mutuatus videtur à Magno Basilio in hexameron hom.1. Verum illi patres non ducunt argumentum simpliciter: recte enim posset Deus libere producere Angelum in æternitate, & illum nunc annihilare: quia libere eum producit, atque conseruat; nec enim per locum intrinsecum sequitur, Angelum non posse corrumphi eo quod fuerit ab æterno productus: vt dicontraria, atima non habebit durationis finem, licet habuerit initium. Argumentum autem ad hominem contra negates mundinatales dies, qui mouebantur ex motu perpetuitate, & præsertim ex necessitate Dei in operando. Hos recte impugnant, causā enim quæ mundū, perimet, recte potuit illum non prodacere: & motus, qui tandem cessabit, recte potuit initium habe-

re.

DISPUTATIO XVII.

Vtrum mundus sit aeternus secundum partes permanentes?

SECTIO I.

Mundus potuit non esse aeternus.

S.1.

Ristoteles perspicue docuit mundū fuisse ab eterno, vt contra Diuum Thomam pie illum exponentem docent multi sancti, & interpres apud Diuum Bonaventuram in 2. dist.1. quæst. 2. numer. 5. & multi eiusdem discipuli, quos referunt, atque sequuntur Patres Conimbricenses hoc lib.8. cap.2. quæst. 3. art. 1. quod ipsi demonstrant, & ego ostendam disputatione 3. de cœlo: eum vero 1. topic. c. 9. dixisse id esse problema, indicat, eum in sua sententia fuisse inconstantem: vt enim ostendi disp. 10. sect. 1. ex repugnantia infinitæ progressionis causarum per se, intulit primam vnam causam: item negavit posse produci infinitum in actu, quæ pugnare cum

mundi æternitate probabo disp. 1. & vel dic cum P. Conimbricensibus, id ab Aristotele dictum, exempli gratia, in exemplis autem non requiritur veritas: vel esse problema, quia licet ipse partem affirmantem confirmet: multitudinem nobiles philosophi eam impugnabant: sed propter poterat esse problema. Aristoteles autem, quia Deo libertatem negavit, ut ostendendo disp. 1. m. p. 1. s. 1. in eam incidit amentiam: Rationes, quibus se tuetur in præsenti dissoluo,

S.2. Prima, si motus non fuit ab eterno, ergo ante primum motum coeli fuit alius motus; ergo fuit prior quam primum, quod implicat. Primam consequiam probabo: quia cœlum productum fuisse prius, quam eius motus. Hæc argumentatio est furoris, quia cœlum productum fuit sine motu proprio: materia enim fuit creatione producta, quæ non est motus, forma autem producta fuit per eductionem simul duratione cum materia: tunc autem non potuit esse motus, qui in ratione motus presupponit subiectum carens termino, ad quem.

Dein-

Deinde & que in epoche est secunda consequentia, quia, licet esset unus motus prior, quam primus motus cœli, tamen non esset prior, quam primus motus simpliciter. Non enim esset prior se ipso, quamvis enim productio formæ sit prior, quam motus cœli, non tamen est prior se ipsa, incepissetque motus à productione formæ.

S.3. Secundum argumentum: si motus cœli incepit, ergo ante illum non fuit motus: & fuit etiam motus: quia sic ante illum vere præcessisset aliquid, quod diceretur vere, ante præcessit: ergo ante fuit tempus: quod est motus. Ante enim & post sunt temporis differentiae. Respondetur, motum cœli vere & proprie non fuisse productum ante, neque post actu, & formaliter: ita ut sit aliquid ens actu ante, quia ante & post sunt temporis denominations. Tempus autem est primæ sphæræ motus: at vero comparatione temporis imaginarij fuit tempus ante cœlum (id est) potuit esse aliud motus. Ad explicandam autem hanc potentiam, & potuisse esse infinitos alios motus, & ut significemus cœli, & eius motus initium, dicimus ante cœlū nihil fuisse, & potuisse esse. Fuit quidē Deus ante tempus reale cœli, & in tempore imaginario fundari possunt relations prioris & posterioris & comparatione illius dicuntur res plus, minus durare. At vero nullus motus fuit ante primum motum cœli & licet potuit esse. Nec cœlum productum fuit post aliam creaturam, aut motum actualem, vt contendit argumentum: sed post aliquod tempus imaginarium, & ante alia. Recognoscere quæ de spatio, & tempore imaginario dixi disp. 14. sect. 1. disp. 15. sect. 6.

S.4. Tertium argumentum, Deus ab æterno fuit omnipotens, & mundus fuit possibilis: ergo fuit productus ab æterno. Aristotle hoc argumento aperte ostendit se sentire Deum libertate carere. Vnde negatur consequentia: quia omnipotentia Dei non operatur absque libero voluntatis Dei actu.

S.5. Quartum, nullum tempus est absque momento: sed momentum est finis temporis præteriti, & initium futuri ergo. Minor est falsa, & ridicula petitio principij, vt obseruat Diuus Thomas, & post illum P. Comitibricenses: datur enim momentum initiatuum temporis, in quo verum sit dicere

nunc non est tempus, & immediate posterit, quæ est propria incepio rei successiæ, quod patet in alteratione successiæ incipiente, quæ incipit per ultimum sui non esse, & definit per primum non esse, estque eadem ratio in tempore, & quo quis alio motu successiæ.

S.6. Quintum: motus non est habiturus finem; quia post ultimum motum superesset aliud: ergo nec incepit.

Sextum: animæ non habent finem: ergo nec habuerunt ictum.

Ad quinimum, dicitur, pro Dei arbitrio posse cessare, sicut cessant infinitæ alteratio-nes quotidie per primum sui non esse, in quo verum est dicere, nunc non est alteratio, & im-mEDIATE ante fuit. Idem contingere potest in tempore deficiente per primum sui non esse.

Ad sextum discrimen est clarum, quia non est ens à se, sed ab alio, & continetur in po-tentia alterius, & cum hæc potentia libere operetur, potest quando voluerit animam creare, sicut & creatam potest annihilare. At vero postquam anima semel est producta, cum sit perfecte subsistens, careatque con-trario, est immortalis, & relicta concursui generali non corrumpetur, nec poterit. At diuinitus poterit.

S.7. Septimum, ex Auisenna, exemplar mundi in Deo est ab æterno: ergo & mundus productus ad exemplar. Consequentia indi-gna philosopho, nam, & exemplar Petri æternum est in Deo, Petrus tamē nondum est productus, est igitur productus libere ad ex-emplar, quod est in Deo.

S.8. Octauum ex eodem, aut Deus potuit, & non voluit: hoc autem argueret inuidiam in Deo, aut voluit, & non potuit, quod imbe-cillitatis est argumentum. Stultum de Deo delyrium. Potuit, & non voluit: quia omnia operatur Deus propter se ipsum, nec indiguit ad fruitionem sui, & felicissimam vitam vilius creaturæ productione, vt ostendi d. 3. in tertiam partem, cui autem inuidet Deus, cum nullum esset bonum cuius liuore tan-geretur, bona autem, quæ ipse communicat tantum absunt ab inuidia, vt non possint Deo non esse grata, suppetuntq; illi rationes mil-le ad nihil producendū, multa enim potest, quæ non producit: annis propterea Auicenna confirmabit Deum esse liuidum. Alia ar-gumenta vide apud P. Conimb. l. 8. c. 2. q. 4.

SE-

SECTIO II.

Omnis creatura producta fuit in tempore.

§.9. **M**itto rationes, quas Patres Comimbricenses, & Toletus adducunt de ignorantie ratione historiarum, quæ tam vniuersim contingere non potuit: etenim recte potuit aeternus esse mundus, & in eternis obliuionis tenebris hominum facta iacere. Nec enim profanas historias habemus antiquiores, quam historiam Ogygis; qui fuit coetaneus Patriarchæ Iacobo; at nisi sacræ literæ antiquiorum facta nobis narrassent, mouerè prudenter nullus posset ad neganda secula multo vetustiora Ogyge. An Catholico potest esse dubio Noeticum diluvium? & salus hominum in arca? emissio corui, atq; columba? at hæc non historicæ, sed per fabulam, & ludum cecinere poetæ: nec omnia sed in parte: Ouidius enim primo Fastorum per fabulam Saturni delitescentis in Latio post pererratum orbem in naui, tetigisse videtur aduentum Noe in Italianam, cuius filii dicuntur eam incotuisse. Posterior autem videntur in eius facti memoria pecunias nauis confignasse: item in altera pecunia partē signabatur homo biceps, quem esse Ianum testes sunt critici; quo significatus videtur Noe: qui duo secula confexit: nempe ante diluvium alterum; alterum post.

T'ruscum rate venit in amnum,

Ante pererrato salcifer orbe Deus.

E... lo Saturnum memini tellure receptum:

Cœusibus regnis à loue pulsus erat.

At bona posierat puppim formauit in ere

Hospitū aduentum testificata Dei.

Vnde concludo, historiarū defectum leue esse argumentum ad negandā aeternitatem mundi. Qui historici prophani meminere Adami? Qui Abrahāmi? Qui liberationis Israeliticæ ex AEgyptiorum tyrannide? Nisi Spiritus sanctus nobis Moysēm prouidisset, sillerent omnia, nec communem hominum lucem aspicerent. Multos vero ita sentire de mundi primordiis, quid refert? Plericq; enim docti philosophi, & cum illis vulgus infinitum, infantiam negarunt mundo. Solum superest argumentum ex diuina auctoritate ad negandum initium creaturis per-

manentibus: nam de successiuis sequente m disputationem texemus.

§.10. Sacræ paginæ initium hanc veritatem sonat: *in principio creauit Deus cœlum, & terram Genes. i.* quanquid enim principium v-surgent Augustinus i. de Genes. ad lit. cap. 3. Alcuinus, Glossa interlinearia, & alij Ecclesiæ Patres pro filio Dei, quod est principium, per quod facta sunt omnia; nūllus tamen negat, proprie in sensu literali ibi significari temporis exordium. Glossa interlinearis prima dictione omnium id expressit: Augustinus supra, illud certe (inquit) accipendum est *in fide, etiam si modum nostra cogitationis exceedit, omnem creaturam habere initium, tempusq; ipsum creaturarum esse, ac per hoc ipsum habere initium, nec coeternum esse creatori, atq; hoc testimonio edocet vniuersa Ecclesia à Mose veritatem eam, denso agmine atq; conferto propugnat.* Bafilius Magnus, & Ambrosius eo vtuntur, & vniuersitatem Peripateticorum impugnatores.

§.11. Confirmatur i. ex cap. 1. Ioann. n. 1: *in principio erat verbum, vbi ly principium non significat filium Dei: nec Deum Patrem: repetit enim infra Ioannes per Athacephaleos firm. Hoc crat in principio apud Deum: id est, hac ita se habebant in Deo, quando in principio temporis omnia creauit. Significat autem temporis exordium: alludit autem Ioannes primo suo Verbo ad principium Verbum Moses, & cum Moses dixisset Deum in principio creasse cœlum & terram, sicut Ioannes, ante ipsum principium esse Verbum Dei: Ly enim erat æquivalens huic, iam erat Verbum, quando tempus habuit initium: vt dixit Christus Ioannis 8. antequam Abraham fueret, ego sum, cui cōsonant verba Eccles. 24. n. 14. ab initio, & ante secula creatasum: id est, genita sum ante initium creaturarum: huic initio allusit Psaltes Psal. 101. 26. *initio tu Domine terram fundasti, vt autem ostendi disp. 2. se & t. 1. initium est vnde primo incipit res, ante quod non fuit: sed clarissime cap. 8. proverbio, antequam quidquam faceret, & Ioannis 17. antequam mundus fieret, quo comprehenditur cuncta creaturarum vniuersitas: Idem definitur in c. firmiter de summa Trinitate, & fide Catholica: quo testimonio utar lib. de cœlo, & in meta-physica ad probandum Angelos & cœlum eodem instanti reali fuisse productos.**

DIS-

DISPUTATIO XIX.

Vtrum ens successuum potuerit esse ab æterno.

QVI A varie à Philosophis, & Theologis hac in parte sentitur, sententias exponendam.

SECTIO I.

Vtrum generationes potuerunt esse ab æterno?

Ad hanc questionem Ristori les libr. 8. mar.: dum constituit æternū, cum infinita generatio-
men, & corruptione
serie : arbitratus mun-
dum casu, & natura sua
hac, & rerum ordine, conseruare, à Deo autem
non fuisse prudendum, sed gubernatum, &
motum ab æterno, ut autem recte P. Vaz-
quez aduertit t. 2. in 1. p. disput. 177. nu-
mero 17. si esset assecutus, DE V. M. libere
mundum produxisse, non abiisset in infini-
tam generationem seriem. Eum autem,
creationem mundi Deo negasse, ostendam
lib. de celo & disp. 12. n. 1. sec. 3. Cum lib.
huius operis causam primam demonstravit
ex repugnancia infinitarum causarum, recte
fuit rationabilis : dænde nec fuit in doctrina
necessarium, & exercitium in negaland libertate
Deo.

Eius sententiam non quoad factum,
sed quoad potentiam, securus videtur D.
Thom. & part. quest. 46. art. 2. probans esse
de fide, & ratione argumenta ex successiva re-
rum generatione petita in responso ad 7. ta-
gamen ad primum usq; causam successiue ope-
rentem necessarium, esse priorem tempore
suo motu, vnde colligitur ab eo sentiri non
potuisse modum esse æternum. Item ad 8.
art. sibi non esse animum probare, potuisse
hominem, aut mundum totum esse ab æ-
terno ; id enim negat ob argumentum de
infinitis animis, qui actu existerent : sed id
vult de Angelo, aut creatura alia. Caietanus
ibi monet substantiam mundi esse potuisse,

non tamen generationes hominum : vide-
tur autem dissensio Thomistarum, quam
indicat Caietanus, argumento esse non cō-
statere liquido de Divi Thome doctrina. Mihi
quidem constat ex ad primum, & octauum
non posse esse successionem ab æterno, nec
homines cum generationib. quia iam essent
infiniti animi. Eandem sententiam sequuntur
Gregorius, Okamus, & alij apud P. Vaz-
quez ea disp. 177. cap. 4. & P. Conimbricensis
hoc lib. 8. c. 1. q. 7.

S. 3. Sententia Aristotelis est homine in-
digna, quia aperte Deo negavit creationem
mundi. Vnde si qua ratione hominum ge-
nerationes ab æterno esse potuerūt, fuit per
immediatam productionem duorum ho-
morum à Deo, maris & foeminae, à quibus
cateriignerentur, at hoc modo genera-
tiones non potuerunt esse ab æterno : ergo nul-
lo : præbo minorem : quia illi duo homines
vel genuerunt alios unico instanti, vel inter
ortum, & conceptionem interiectum est ali-
iquid interiuallum, ita ut vere ortus fuerit
duratione posterior, quam conceptio : si pri-
mum, ergo foemina unico indivisiibili instanti
suscepit semen, formauit foetum, coagmen-
tauit, souit, & peperit, ita ut nulla successio
interiecta sit inter susceptionem seminis, &
partum : quod ridiculum appetit, & cum
id viribus naturæ repugnat, sic repugnat e-
iusdem lumini Aristotelis sententia : si au-
tem conceptio fuit duratione prior, quam
generatio : ergo hæc non fuit ab æterno : pa-
tet consequentia, quia rei ab æterno produ-
cta, nihil praire duratione potuit : sic autem
misera foemina per integrum æternitatem
prægnasset.

S. 4. Video de potentia absoluta non re-
pugnare foemina illam subito concipere,
& parere. Rogo : vtrum eius filius aut filii al-
lios genuerint successiue? an in instanti? si in
instanti, infinites rogabo, donec veniatur
ad unam generationem successiue pera-
ctam. si enim unico instanti infiniti homi-
nes generentur, est extra questionem hanc:

Pp   sed

sed nulla generatio successiue peragi potuit ab aeterno : quia partus esset tempore posterior, quam conceptio : ergo generationes hominum successiæ non potuerunt esse ab aeterno. Imo do, à Deo productos simul homines infinitos, & hōs infinitos alios genuisse subito ; de hoc non dubito : at quando isti communis naturæ concursu alios genuerunt, tunc cœpit successio, & non modo infinitæ generationes esse non potuerunt ab aeterno, verum nec vna : quia illa successio nem includit, & partus fuissest posterior, & cum foemina non posset parere infinitos simul : sed vnum : illum que infantem ineptū generationi pro illa aetate : expectanda fuit tota aeternitas, vt aliis homo generaretur. Nec hic argumentor : quia foemina illa à Deo producta immedieate esset prima : id enim negarent aduersarij, sed argumentor : quia illa ad generandos alios, prius deberet suscipere semen atque formare foetum : ita vt nullum hominem generali concursu gignere posset, quin inter conceptionem & partum tempus intericeretur.

§.5. Hinc impugno Aristotelis sententiam, quia nullus homo potest producere alium secundum utramque partem : quia non potest produci materia ab homine, ergo tota species hominis non est producta ab hominibus : quia omnes illi sunt posteriores natura, quam tota materia : ergo fuit aliquis unus homo productus ab alio principio, quod non erat homo. Quod principium produxit materiam, atque supposuit, vt ex illa generaretur homo. Rogo utrum ille homo, simul genitus sit cum materia prima. Vel utrum haec successiæ fuerit disposita? Si secundum : ergo ille homo non potuit esse principium infinitarum generationum ab aeterno : quia antequam gigneretur, fuit materia realiter existens sine forma hominis : ac proinde forma illa geriti non potuit esse ab aeterno : quia quod est aeternum, non est duratione posterius quam aliud. Si primum : ergo generationes ceterorum hominum fuerunt ab illo : sed aeternitate nullum hominem, ne dicam infinitos generare potuit, quia prius tempore erat filius cōcipiens, quam pariendus, ac proinde nativitas esset in tempore : ergo.

§.6. Huic argumento non video solutionem : nisi in alio Aristotelis errore censentis

materiam primam principio actiuo carere, eamque casu ita constitutam : vel saltem natura sua. Quem errorem confutabo in libris de coelo : sed eo admissso, sic argumentor : ergo fuerunt ab aeterno homines infiniti casu producti, & non ab alijs hominibus. Probo consequentiam : quia sicut materia prima per se est casu, vel natura sua, & non à libera voluntate Dei, eodem modo est ab aeterno cum forma hominis : ita vt à nullo a gente libero fuerit ad illam determinata : si autem ab aliquo fuit determinata, illud non potuit esse homo, nam de tota specie humana procedit quæstio. Tunc sic argumentor : ergo fuerunt homines infiniti ingeniti, & improducti : nam si nullus homo fuit ingenitus ergo omnis homo fuit posterior tempore, quam materia prima, quia omnis homo est natura sua producibilis posterius tempore, quam materia prima, quia generatio hominis vt sic petit successiæ dispositionem, ergo omnis homo est in tempore genitus, & nullo modo ab aeterno, & quamvis demus infinitos homines simul ingenitos, ab aeterno tamen ab illis non potuerunt oriri successiæ homines infiniti : quia inter illorum conceptionem, & ortum erat futura temporis successio : vnde nulla generatio potuit esse ab aeterno successiæ.

§.7. Vnde vltius argumentor : generatio hominis vt sic, petit ex natura sua, vt in illa prior tempore sit conceptio, quam partus, ergo sumendo omnes homines, qui fuerunt ab aeterno geniti, nullus fuit natus ab aeterno, sed omnes in tempore : patet consequentia : quia omnes illi quotquot fuerunt geniti, prius tempore fuerunt concepti, quānati, ergo in omnibus illis prior tempore fuit conceptio, quam ortus : ergo omnes illi sunt tempore posteriores, quam conceptio. Dices, singulos esse posteriores tempore conceptione : non tamen omnes simul. Contra : ergo si collectio hominum est ab aeterno, aliquis homo in particulari est ab aeterno? si enī in aeternitate nullus fuit homo singularis, ergo in aeternitate nullus fuit homo. Quandocumque enim continuatur hominum generatio, tunc est aliquis homo singularis, vel infiniti homines singulares : vel saltem in singulis aeternitatis partibus erunt homines aliqui : sed in aeternitate nullus potuit esse homo singularis, nec infiniti, quia omnis

miss homo, & omnes collectiue sumpti pri^o tempore petunt cōcipi, quā nasci, sed illa, quæ nascuntur in temporis posterioritate, non sunt ab aeterno, ergo neque vltus homo in particulari, neque tota collectio hominum est ab aeterno. Dices, eodem argumēto probari non posse esse tempus aeternum à parte post, quia nulla eius pars erit aeterna. Nego consequentiam: omnes enim partes motus non petunt esse posteriores alijs motibus: nunquam enim omnes ita ponentur, vt non supersint infinitæ ponendæ: ac propterea nulla in particulari, nec vlla ex collectione: nec tota collectio petit esse omnes partes ante vnam certam: sed quæuis habet post se infinitas, nec vnam venietur ad vnam partem, cui præcesserint infinitæ. At vero omnis generatio vt sic, petit ex natura, vt prior tempore sit conceptio, quam partus: vnde sumendo omnes conceptiones sunt duratione priores, quam omnes ortus: ita vt in conceptu nativitatium includantur omnes foeminarum partus; qui fuerunt tempore posteriores, quam conceptiones. De hac vero ratione aeternitatis infinitæ mox agetur.

§.8. Adde contra Aristotelem, repugnare effectum aliquem oriri à causis infinitis per se ordinatis, sed si generationes fuissent ab aeterno, essent necessariae infinitæ causæ per se ordinatae ad vnum effectū: ergo. Major est Aristotelis, qui adductus disp. i. o. sect. i. ideo recurrit ad causam primam, quia cēset res nec casu esse posse, nec ab infinitis causis pendere. Minor vero est clara, quia Petrus per se pendet ab omnibus suis progenitorib^o, ita vt nisi omnes præexistissent, & successiue concurrisserent ad generationē, non posset existere Petri parens, nec illum gignere. Nam Parenis Petri pendet ab alio homine, nec existere posset sine suo patre: ergo Petrus non existeret, ni aliquando eius avus extisset: de aucto recedit argumentum, qui existeret nunquam, nisi fuisset genitus à proaucto Petri, & sic dereliquis, in quorum ultimo nunquam fisteretur, sed iretur sine fine.

§.9. Diuus Th. i. p. q. 46. art. 2. ad 7. ait, esse impossibile effectū pendere ab infinitis causis efficientibus per se requisitis ad effectū, vt si lapsus pēdet à motu baculi, & baculi mouatur à manu in infinitum. Si vero causæ effi-

cientes sint per accidens effectui, tunc poterunt esse infinitæ, exempli gratia, si artifex operatur vno martello, & illo fracto operetur alio, & si martelli sine fine frangantur, poterunt esse infiniti martelli. Similiter homo generat alium vt est existens, per accidens a. in quantum est filius alius hominis: vnde possent præcedere homines infiniti. Contra primo: generatio hominis per se pēdet ab omnibus principiis à quibus homo dependet, qui pendet ab illis omnibus sine quibus existere nō posset homo: causa enim per accidens est illa, sine qua effectus esse possit tam bene, quam cum illa, vt musicus edificat per accidens, quia musica nihil ad edificium conductit: causa vero per se est, sine qua effectus esse non potest, sed præcedentes homines non ita se habent per accidens ad generationem Petri, quia singulie eorū requirunt principia à quibus generētur, & producantur: ergo illi omnes sunt causa per se.

§.10. Confirmatur: Adamus non se habet per accidens ad Cainū, quia sine Adamo non extisset Cainus ex natura rei: nec Cainus per accidens se habet ad suum filium, qui si ne Caino esse non posset: ergo Adamus non se habet per accidens ad filium Caini, idemq; argumentum efformo in tota serie filiorum Adami. Ad exemplū Diuini Thomæ respondeo, fractionem vnius mallei per accidens esse fabro ad vsum alius mallei: non n. fuit necessaria fractio vlla ad vsum mallei: eo n. vti posset faber pro suo arbitratu, donec alius esset effractus. Quod si post fractum vnum, esset faber vsurus alio nunq; posset vti illo, ad quem supponendi erant infiniti. Itaq; non supponuntur infiniti, quia id repugnat: nec supponitur per se vonus fractus: qd vsum vnius non pēdet à fractione alius: sed potest sine illa esse. At v. series parentum omnium necessaria est ex vna natura rei ad producendum quilibet ex illa serie: ponamus n. opinionē Durandi, negantem Deo immediatū influxū in effectus causæ secundæ, nisi Deus produxisset Adamum nō potuisse esse vllus Adami filius: ergo licet Adamus iā existens se solo gigneret Cainum, vere Cainus penderet à Deo remote, quia sine Adamo gigni, non potuit, ncc Adamus sine Deo. Ad ratione respondetur, hominem nō gigneret alios in quantum est filius aliorum, si ly, in quantū reduplicet rationem formalē filiationis,

& influendi in filium, quia nec filatio, nec generatio hominis ab alio homine sunt ratio influendi, quia solus homo generans influit cum causis vniuersalibus: at generat in quantu genitus ab alijs, reduplicando principia necessaria ad existendum, itaque penderet ab illis, vt existat, iam vero existens non pendet in actuali generatione: quia vero generatio supponit existentiam, ideo penderet ab omnibus principijs, à quibus existentia generantis penderet: cuius oppositum conspiratur in malleorum vsu.

§.11. Deinde simpliciter contra Aristotelem argumentor, & hanc Dini Thomæ solutionem impugno: quia implicat infinitum successiue pertransiti, atque finiti, sed iam esset pertransitum, atque finitum successiue: ergo implicat generationes rerum esse ab eterno successiue. Minor est certa, quia omnes mei progenitores concurrissent iam ad generandum, nullusque modo existeret, nec extiturus esset. sed illi per se sunt infiniti: ergo infinitum esset pertransitum successiue, atque finitum. Maior vero est Aristotelis eiusdem lib. 3. phys. ca. 4. text. 34. tradens enim varias infiniti definitiones, alias proprias: alias minus proprias, hanc tradit, quod transiit habet, sed ad eius finem nunquam venitur: aut vix; &c. 5. tex. 35. sed hoc modo infinitum; nec illi ponunt, nec scrutamur, sed vt id, quod non potest transiit, textu vero 41. infert pro absurdo, si sit fieri potest, vt res innumerabilis numeretur, infinitum quoque poterit transiit, &c. 6. text. 57. Omnino quidem infinitum ex eo est, quod aliud semper & aliud sumatur, & quod sumit semper illud quidem finitum est. Absolute autem cap. 7. tex. 67. concludit contra veterum philosophorum definitionem, infinitum igitur est, cuius, qui ratione magnitudinis aliquid sumunt, his semper aliquid licet extra accipere. Quæ definitio ab omnibus philosophis admittitur: quia perinde est, ac magnitudinem carere principio, & fine.

§.12. Hæc tam late adduxi, vt constet Aristotelem, quem impugno, parum sibi constitisse. Nam ventum esset, & nō vix, sed singulis momentis ad finem infiniti. Apprehende enim mente totam seriem generationum præuentium, accipienti Deo ex illa ab eterno: iam non esset aliquid accipendum: si enim Deus nunc destrueret mundū, nulla generatio ex illa serie restaret accipiē-

da. Vnde toti illi collectioni repugnat infinitudo, quam Aristoteles definiit. Dices non posse infinitum pertransiri tempore finito: posse tamen infinito. Egregie quidē: ecquis adeò esset stultus, vt censeret infinitum posse successiue transiit finito tempore. Ex eo autem quod res sit infinita, non potest transiit absolute successiue: eademque ratione repugnat veniri ad aliquod instanti, quo transiit sit tempus infinitum, eadem ergo repugnantia est temporis infiniti, quæ cæterarum rerum cum successione fluentium.

§.13. Quod patet ex ultima Aristotelis definitione, cuius accipienti semper superest accipendum: sed tempore quod transiit accepto successiue per intellectū, nihil illius superest accipendum, sed totum esset acceptum: si, verbi gratia, Deus nullum aliud tempus deinceps creare vellit, ergo totum tempus præteritum non esset infinitum. Vnde constat tam repugnare infinitis malleis successiue fabrum operari, ac effectum pendere ab infinitis causis per se: quia nunquam veniretur ad ultimum malleum, nec ad causam ultimam, quia accipienti ab eterno eas causas successiue, semper aliqua restaret accipienda: ac propterea non veniretur ad ultimam: quia ante illam restarent accipiendæ infinitæ: nec hæc esset ultima: quia ea accepta restarent infinitæ accipiendæ. Quod idem est de ipso tempore.

§.14. Propter quam repugnantiam ostendi ex Aristotele causam primam disp. 10. sectio. 1. vbi probauit omnes causas fore finitas; quia Deus recensens illas successiue, videret hanc ultimam, omnesque essent finiti in recensione diuina. Quia nulla esset, quin esset contenta in illa recensione, contenta (inquit) successiue, vnde tota causarum series esset recensita vna post alias. Vnde è conuerso illas Deus idem recensens, omnes recensem, & incipiendo ab hac ultima tandem ficeret in alia vna, ultra quam non esset alia recensenda: eadem enim via iterat Athenas Thebas, & Thebas Athenas: quod si Deus potuerit successiue eas omnes recensere, quin superfit alia (vt ita dicam) descendendo recensione ab eternitate: cur in eternitate non posset easdem ordine inuerso recensere. Tunc autem inciperet ab ultima, & ficeret in prima: quia successiue recensis omnibus nihil restaret accipiendum: in eternitate secus contingit:

nun-

SECTIO II.

*Nullus motus successivus potuisse est
sc ab eterno.*

§. 16. Ex §. 11. constat, nullum motum successivum potuisse ab eterno esse; quia nunquam veniretur ad ultimam eius partem determinatam, quæ hodie existit, quia cum omnes sint infinitæ, non possunt successivæ sumi, quin restent accipiendæ infinitæ, siue motus ille sit rectus, siue circulatis. Nunc lis mihi cum Patre Vazquez, & Collegio Conimbricensi: ille disp. 177. ca. 5. ait generationes substantiarum, & accidentium non potuisse esse ab eterno, potuisse tamen motum successivum: Hec yero lib. 8. c. 2. q. 7. artic. 2. tuerit nullum motum rectum potuisse esse ab eterno, circularem autem in utramque partem tuerint art. 3.

§. 17. De generationum serie probat Pater Vazquez, quia Deus esset producturus unum aliquem hominem, ex quo deducendæ fuissent generationes, ille autem non potuisse infinitorum hominum esse principium, quia eos esset ordine quodam generaturus: quod repugnat. In motu non est illa ratio: forte quia Deus solus potest eos motus sine primo producere. Verum eodem arguento probo, nullum motum esse potuisse ab eterno. Demus enim Angelum & cœlum simul esse creatos, & cœlum ab Angelo moueri. Rogo enim, vtrum Angelus illud potuerit ab eterno mouere? si non potuit, iam habeo partem intenti, si potuit: ergo etiam unus homo potuit infinita accidentalia generare successivæ, immo & homines infinitos. Probo consequentiam: per se ea ratione non posset ita generare, quia ordine quodam id esset facturus, sed Angelus producturus motum ab eterno, id erat facturus ordine quodam: ergo vel Angelus non potuit ab eterno cœlum mouere, contra concessa: vel homo potuit infinitos homines generare, quod negas.

§. 18. Dices primo, inter creationem hominis, & generationem alterius per primū, interiectiædum fore spatiū aliquorum mensium, quare non esset ab eterno, nisi unus homo. Contra primo, id non probat intentum in generatione accidentium, quia ad nullius actionem in particulari indigeret

PPP 3 suc-

nunquam enim venietur ad unum instans, ultra quod non possimus progredi infinite: hic autem iam summus in hoc ultimo, cum cetera omnia pertransissemus: quo argumento uniuersum negatur omne infinitum ab eterno successivus: quod sc. 2. latius confirmabo; nunc autem ad hominem contra Aristotelem & B. Thomam ex illorum principijs æqualem esse repugnantiam in causis per se, & per accidens. Dices, ab Aristotele constitui unam causam primam, à quo fit motus: quia infinitæ simul esse non possunt. Contra: ergo nec per accidens possunt esse infinitæ, sive non est recurrentū ad confractos maleos. Deinde argumentum Aristotelis esset inefficax: quia aduersarij ne-garent primam causam; item & infinitum in actu: quia homines actu existentes semper sunt finiti, licet præteriti infiniti fuerint: & etiam admittit Aristoteles, quo admisso nulla vi probaretur causa prima; quia motus ab eterno fuissent absque primo, & prima causa: sicut Aristoteles generationes constituit. Stet ergo primam causam hinc probari efficaciter, nec aliunde eam ab Aristotele probari potuisse, ex suppositione quod negaverit aliquid unum hominem genitum a solo Deo, à quo ceteri originem traxerint.

§. 15. Vrgeamus argumentum ad hominem: Aristoteles & D. Thomas negant potentiam infiniti in actu, sed si generationes ab eterno esse potuissent, esset iam infinitum in actu: ergo. Probo maiorem; deinceps homines ab eterno productos, eorum animæ essent infinitæ. Hic Aristoteles necessario recurrit, vel ad animorum mortalitatē, vel ad illarum è corpore in corpus emigrationem. Discipuli autem D. Thomas dicent Deum miraculose, & præter ordinem naturali, tūc trajecturum animas ex uno corpore in alias. Quod miraculum ridet Caetanus & irridet i. p. q. 46. art. 2. idem pater in Angelis: nam cum singulis hominibus potuit Deus singulos Angelos producere, cum haberet cognitionem perfectam de Angelis, plenum arbitrium, & potentiam plenā, quid enim prohiberet Deum cum uno homine producere Angelum unum? & cum singulis singulis. (.:?.:.)

succeſſione in qualitatibus incipiētibus per primum ſui eſſe: verbi gratia, in cognitionibus, & affectibus: vnde ut Angelus potuifet ab æterno orbes ciere, ita & homo facultates vitales, inter quarum actiones non eſſet prima, ſicut nec inter determinatas motus partes. Contra ſecundo: etiam Angelus ad quamlibet partem determinatam motus indiget ordine & ſucceſſione: ergo nulla pars motus determinata eſſet ab æterno, exempli gratia, nec hora, nec ſemihora; nec quadrans, nec quadrantis medietas: ergo ſicut generatio hominis ab illo homine eſſe ab æterno non potuit, ita nec pars vlla motus: ergo ſi in æternitate eſſe nequiuuit ſemihora, nequiuunt eſſe infinitæ ſemihoræ: quia ſemihoræ infinitæ includunt plures ſemihoras determinatas: at nulla fuit ab æterno: ergo nec fuit compositum ex illis: vel ſi dicas ſemihoras fuilſe infinitas, & inter illas nullam eſſe primam, dic & generationes potuifſe eſſe, quin inter illas eſſet prima: nam quiuuis motus determinatus exigit ſucceſſionem, ſicut eam exigit generatio humana, & vttu aīs eſſe ab æterno infinitos annos ab illo Angelo, dic eſſe in ſingulis annis ſingulas hominum generationes ab illo vno, quem Deus immediate produxit.

§. 19. Quod ſi dicas non potuifſe cœlum ab Angelo moueri, potuifſe tamen à solo Deo: ſic arguo primo: ab Angelo non potuit eſſe non propter defectum facultatis motoricis, ſed propter neceſſariam ſucceſſionē motus: alioquin rationem aſſigna: ſed eamdem exigit ſucceſſionem comparatione Dei mouentis, ergo & eamdem habet repugnantiam. Contra ſecundo: ab æterno non potuerunt eſſe infinitæ ſemihoræ: ergo nec motus determinati infiniti: probo antecedens infinitæ ſemihoræ non poſſunt eſſe niſi ſint aliquæ ſemihoræ: quia totum non potheſt eſſe ſine partibus: ſed nulla ſemihora potuit eſſe ab æterno; ergo: probo minorem: quia inter partes ſemihoræ eſt ſucceſſio, ita vt inter puncta terminatiuum primi quadrantis & terminatiuum ſecundi quadrantis ſit tempus, ita vt vnum ſit tempore prius altero, ergo tota ſemihora non fuit ab æterno, quia æterno nihil eſt duratione prius, item nec primus quadrans potuit eſſe ab æterno: propter eamdem rationem, quia mo-
dum continuantia partes quadrantis ſunt

poſteriora tempore, quam alia: ac proinde illis repugnat existentia ab æterno, ergo non modo non fuit ab æterno ſemihora, verum nec minima pars temporis determinata: ergo tempus quod potuit eſſe à Deo, non potuit eſſe ab æterno.

§. 20. Dices, nullam eſſe poſſe determinatam temporis partem: at per partes proportionales præcedere aliam, & aliam priorem, donec veniat ad omnium partem. Contra, quia id itidem reperitur in motu vnius horæ, que per partes proportionales habet eſſe infinitam: atqui hoc nequit conſtituere tempus æternum: nam id eſt incipere per ultimum ſui non eſſe, vt dixi d. 15. ſect. 8. Quod tamen ad eam fugis temporis infinititudinē, ergo & dies hodiernus eſt ab æterno, quia per partes proportionales minores nunquam venies ad primam, da ergo infinitas partes determinatas, equeales vni terciæ, & non communican-tes, quae ſint ab æterno. Non querō inter illas primam, & ultimā: nec item querō utrum ſint omnes ſimilis: ſed ut aſſignes, quomodo potheſt eſſe multitudine infinita horarum ab æterno, cum omnino repugnet omnibus illis collectim, atque diuiliſimi ſumptis eſſe ab æterno, & omnes, totaque illarum collectio- fit diuiliſenda per partes proportionales.

§. 21. Tandem probatur: cœlum erat producendum totum ſimilis more rerum incipientium per primum ſui eſſe, quamvis tunc non eſſet dicendum primum: at tunc in æternitate nihil determinatum motus potuit exiſtere præter vnicum momentum: si quid autem fuit præter illud, erat pars proportionalis, ergo illud momentum fuit initium motus, nec aliter potheſt eſſe, ac proinde tempus caput: probo conſequentiā: ſignando momentum illud, verum fuilſet dicere, nunc Deus producit cœlum, & nunc eſt temporis momentum: Et tamen nunc non eſt tempus, ſed immeſe posſe eſſe, ergo momentum illud fuit temporis initium, conſequentia patet ex definitione temporis incipientis, antecedens patet, quia ly nunc Deus producit cœlum, & eſt temporis momentum, deſignat existentiam ſimultanearum Dei, cœli, & puncti: tempus autem nullum erat tunc, quia nullum determinatum eſt ſimilis cum aliquo momento. Dices: non poſſe tunc ſignari instans primū. Contra, tunc ſignatur instans antecedens omnem temporis partem, vt ſignari potheſt in prima

prima productione mundi, quia tunc solus Deus, & cœlum, & momentum existerent, vel momentum non existeret tunc, sed pure esset non esse temporis, ergo tunc signaretur primum instans temporis, & in illo inciperet extrinsece tempus, quia verum esset, nunc non est tempus, & immediate post erit: quæ est temporis incepio: tunc autem non fore tempus determinatum est per se notum, quia hoc non existit totum simul cum uno momento. Ergo existerent cœlum, & primum instans temporis ante omnem determinatam partem temporis, & solum cum parte proportionali: vel nulla esset pars, nec proportionalis, nec determinata, ac proinde nec tempus nullum. Ridiculum autem est per totam aeternitatem fore punctum solum cu[m] parte proportionali expectans partes determinatas, quæ deinceps essent finitæ: quia haberent primam, & ultimam.

§. 22. Confirmatur: ponamus tempus componi ex solis pūctis (nam ad arguendum eadem est ratio: in hoc tamen calu clarior apparet, depulsis nebulis partium proportionalem) duo puncta non essent simul ab aeterno, quia iam non efficerent tempus formaliter, ergo esset unum post aliud, ergo inter unum & aliud interiecta esset aeternitas, quia secundum erat duratio[n]e posterius primo, ac proinde non aeternum, ergo ab aeterno solu[m] fuisse unicum momentu[m]: quia aeterno solo potuit ab aeterno dici, nunc est momentum, & nunc non est tempus, et pūcti sunt post illud, non sunt infinita, quia sunt producta in tempore, idem est ergo in Aristotelica sententia componente continuum partibus & punctis. Hoc argumentum eodem modo confutat motum circularem Patrum Conimbricensium, quos adhuc expendam.

§. 23. Illi ergo q. 7. a. 2. tueruntur, non potuisse esse motum rectum ab aeterno, nam si, v.g. lapis ab Oriente Conimbricam moueat[ur], conficeret infinitum spatium, nam motus ille non haberet primum terminum à quo: deinde si alius lapis ab eadem aeternitate moueretur Conimbricam ab eodem Oriente motu duplo tardiore: proculdubio hodie consecisset spatium infinitum: & inter illos duos lapides esset spatium finitum, & infinitum: ergo: spatium interiectum fore infinitum patet, quia consecutum irrequie[re]t fuisse tempore infinito: velocitas autem

infinite superatus est motus tardus à motu veloci, item esset finitum: clauderetur n. duobus terminis, altero Conimbricæ, altero in lapide tarde moto: ergo. Secundo mouetur, quia si duo lapides mouerentur Conimbricam, alter ab Occidente, alter ab Oriente, si bi occurrerent Conimbricæ, si aquilina velocitate ferrentur, item & non occurrerent, quia non esset cur hodie, potius quam heri, nam infinitum spatium, nec habet medium, nec latus, &c.

§. 24. Verum his argumentis conficitur aperite contra eosdem P. Conimb. art. 4. non posse esse motum circularem ab aeterno: ponamus eius duos circulos simul ab aeterno moueri, alterum duplo velocius altero, simulque ponamus singulos lapides iuxta singulos circulos, item ad singulas circuitiones projici lapides ab Oriente Conimbricā per stadium singulis circumvolutionibus: lapis ille projectus ad motum tardiorē circuiti conficeret infinitum, & finitum spatium infinitum, quia esset lapis projectus per infinita stadia, nam circuitiones fuissent modo infinitæ: quarum singulis respondet singula stadia: item spatium illud interiectum inter lapidem & Conimbricam, non fuisset infinitum, quia clauderetur duobus terminis, vt argumentantur PP. Conimbricenses. Dices repugnare hos lapides moueri: Contra, si rationi successionis non repugnant, non non est cur repugnant ratione rectæ lineæ, nisi petatur principium: quod enim est impedimentum vt impetu circuiti projiciatur lapis Conimbricam potius, quam ad alium locum? idem argumentum confici potest constituendo unum circulum versus Orientem, alterum versus Occidentem: nam posset utroque lapis projicere Conimbricam, & contingere argumenti casum.

§. 25. Confirmatur, circuitiones unius circuiti essent finitæ, & infinitæ: infinitæ, quia ab aeterno, finitæ vero, quia circuitus tardior haberet duplo pauciores circuitiones, quibus termini essent prefixi. Dices, utrāq[ue] fore infinitam. Contra, ergo similiter spatium consecutum linea recta utroque lapide, & interiectum inter unum lapidem, & Conimbricam esset infinitum, quia propriæ non haberet terminos, licet alterum esset altero maius. Video à PP. Conimb. hæc difficile posse defendi, quia non persistunt in definitione in-

ne infiniti, quæ est; cuius accipienti restat semper aliquid accipiendum: hac autem definitione deserta, sequitur per locum intrinsecum illa spatio esse finita, & infinita, non solum spatium vnius lapidis, sed utriusque, ex neutro enim restat aliquod accipiendum, & tamen esset peractum tempore infinito.

§.26. Tandem argumentor: demus solem ab æterno moueri: prius natura quam moueretur, fuit creatum à Deo in loco certo, & determinato, cum vocatione determinata, & certa. Rogo, vtrum illam vocationem retineret per æternitatem, vel non? si retinuit necessario: ergo per totam æternitatem moueri non potuit, si non retinuit: ergo videt Deus illa deperdita acquisuisse aliam. Rogo, vtrum simul acquisuerit infinitas, vel vnam finitam? infinitas non potuit, quia infiniti motus non sunt actu simul: ergo acquisiuit vnam solam: ergo illam videt Deus in particulari, quod negari non potest: ergo ab illa inceptus est motus, & fuit prima acquisita per motum. Probo consequentiam, quia ante illam nulla fuit acquisita, & post illam ceteræ sunt acquisitæ: ergo illa est prima omnium, & hodierna est ultima: ergo illæ vocationes habent primam, & ultimam: ac propterea sunt finitæ. Pater Vazquez ea disputatione 177. num. 19. respondet, hic peti principium: ponitur enim, Solem creatum à Deo per primum sui esse, & motum incepisse. Contra: cœlum ponitur creatum ab æterno totum simul more rerum incipientium per primum sui esse, quantum ad simultatem, non vero quoad nouitatem essendi: at vero non ponitur aliqua vocatione prima, sed ponitur vocatione certa & determinata, quia Deus non crearet cœlum sine vocatione: nec cum aliqua vaga, sed cum determinata in certo spacio, quam per consequencias probo esse primam: quia ante illam nulla fuit, & cum illa non fuerunt aliæ, sed omnes fuerunt post illam. Recognoscere argumenta facta supra maxime à §. 21.

SECTIO III.

Satisfit argumentis.

§.27 **V**Era ergo sententia est, nullū motum successuum potuisse esse ab

æterno, quam expresse docet Durandus in 2. distinctione 1. quæst. 3. & cum illo ex antiquis multi graues Theologi, ex recentioribus P. Suarez eam aperte supponit 1. metap. disputatione 29. sectione 6. num. 17. Pat. Valentia tom. 1. disp. 3. quæst. 3. punct. 2. noster Cardinalis Toletus 8. physicorum quæst. 2. in quam tandem inclinat D. Thomas 1. p. q. 46. art. 2. fine, estque communior apud recentiores: quam in utramque partem disputant Pater Conimbricenses, quoad motum circularem, quoad reliquos hanc tuentur. Item & Pater Vazquez quoad generationes substantiaz, & accidentis.

§.28. Cortra quam sic argumentor: creatura permanens potuit esse ab æterno, ergo & successiva. Hanc consequentiam nego, quia ex primo nulla sequitur contradictionis implicatio: secus ex secundo.

Secundo arguo, Deus potest producere motum æternum (ut aiunt) à parte post, ergo & ab æterno. Distinguo antecedens, potest producere tempus æternū ita ut veniat ad aliquod instans, in quo verum sit, præteriisse tempus infinitum, nego antecedens, est enim hæc eadem rationis implicatio: potest facere tempus æternum, ita ut singula momenta sint initium infinitorum temporum subsequentium; transeat antecedens, & nego consequentiam: quia tempus ab æterno haberet nunc ultimam partem determinatam, & instans ultra quæ nihil restaret accipiendum: sed est contra definitionem infiniti, itaque nullum tempus infinitum transfiri potest, sed omnia tempora, quæ labuntur, sunt finita, quæ restant vero sunt infinita.

§.29. Tertio: ab æterno potuit produci tempus sine initio, sicut potest in æternum absque fine, ergo esset infinitum. Confirmatur: tempus imaginarium est æternum, quia non habet principiū: signato enim quocumque tempore, potest aliud prius signari, sed hoc est esse infinitum, ergo. Nego antecedens (ut probatum sect. 2.) tum quia esset ab æterno solum vnum instans determinarum, tum quia nunquam potuisset ad ultimum veniri, sicut in æternitate non potest. Ad confirmationem respondet, tempus imaginarium esse aptitudinem ad tempus reale, & sicut tempus reale non potest esse ab æterno, ita nec imaginarium est, quia ante illud

illud concipimus æternam aliam rationem durandi; quam explicavimus anteuersione ad omne tempus. Ad probationem respondeo, nullam esse partem imaginarij temporis ante quam non possimus aliam conceperem; quia idem est ac non posse tot entia successiue produci, quin alia possint: nam ex collectione infinita rerum successuarum, potest Deus incipere à qua voluerit; similiiter, & finire: at sicut successiue à parte post, non potest omnia finire; ita nec à parte ante. Quoties ergo determinatur ad producendum eā ad finitam multitudinem: sed non ita ut adstringatur ad hanc: potuit enim &

ad quamlibet aliam, vt pater in futuris; non enim aliquando venietur ad vnum instans, nec potest, in quo infinita sint producta, & tamen sine termino possunt produci.

§. 30. Alias difficultates de Deo omitto; partim quia, quæ sunt physici instituti d. 10. diremi, partim quia in Metaph. de D E O, & Angelis longior nobis erit sermo. Hæc autem sufficient huic primo anno, vereor ne graue tuleritis tyrocinium: in sequentibus autem duobus sat nobis erit loci & otii ad cæteras philosophiz partes capessendas: vtinam in eius laudem, que est alpha, & omega, id est rerum omnium principium ac finis.

FINIS PHYSICORVM.

DISPUTATIONES
DE SUBSTANTIA CORPOREA
INCORRUPTIBILI: SIVE DE COELO.

PROOEMIVM.

S. I. D physicam disciplinam spectat inquisitio omniū corporum de prædicamento substantię. Rationem corporis in cōmuni indagamus anno superiori cum Aristotele per octo libros Physicorum: illud corpus, de quo egimus, diuiditur in incorruptibile, & corruptibile: è quibꝫ incorruptibile corruptibili nobilitate præcellit, hoc corpus est cœlum, de quo, vt de præcipua corporis specie primum egit Aristoteles his quatuor libris: de corpore vero corruptibili in commune egit deinde duobus libris de Generatione, & corruptione. Corpus corruptibile subdiuiditur in animatum: de corpore animato, vt de præcipua specie egit primum Aristoteles tribus libris de anima, & libris de historia animalium. Item & alijs de generatione animaliū, de corpore autem inanimato egit libris Meteororum, & paſsim agens de metallis, mineralibus, &c. Peculiares vero disputationes necessarias ad corporum cognitionem absoluit in problematis, in libris de morte & vita, ſomno, & vigilia, &c. quibus omni-

bus tractationibus conflatur vniuersa naturalis philosophia, siue physica. Qua disciplina absolute perrexit Aristoteles ad vestigandas rationes communes entis, & omnes species abiunctas à compositione materiæ, v.g. substantiam completam spiritualem, Deum videlicet, & Angelos, & rationes accidentis, quæ plurima continentur decem prædicamentis, quod præstitit Aristoteles 14. libris Met. quos (fauente numine) anno sequenti exponemus.

Obiectum ad æquatum proprium est natura & essentia cœli, cum suis proprietatibus, & elementa secundum quod sunt grauiæ, & levia: agitur enim his libris de loco, quem fibi vendicant singula elementa, & de pulcritudine totius vniuersi: obiectum autem attributionis sunt ipsa Cœlestia corpora. Definitiones Aristotelicas, & quas interpres attingunt, in has disputationes colligam, agens primum de Cœlorum essentia, deinde de proprietatibus, numero, motu, luce, & illorum influxu in corpora inferiora, deinde de Cœlorum origine, & natalitijs: methodum Aristotelis, quia molesta, & inutilis, inuertam.

Qqq

DIS-

DISPUTATIO I.

Denatura, & essentia Cœli.

SECTIO I.

Vtrum Cœlum sit simplex : an compositum Corpus ?

S. 1.

Elum esse corpus habens trinam dimensionem, oculis cernitur: questio est; vtrum illud corpus sit naturale, vel physicum? id est, constas materia, & forma substantiali; an vero sit substantia quædam completa carens essentiæ compositione physica habensque compositionem partium integralium.

Multi authores censem, Cœlum esse corpus simplex: quos referunt PP. Conimbricenses libro i. de Cœlo c. 2. q. 4. a. 1. & Suarez disp. 12. metaphysicæ sect. 10. n. 2. quos meminit & sequitur Durandus in 2. dist. 12. q. 1. num 16. & 27. Probant primum quibusdam Aristotelis testimonijs afferentis materiam quandoque esse in actu, quandoque esse in potentia ad formam, & formam fieri ex priuatione sui, sed in Cœlo nihil est quod sit aliquando in potentia ad formam, quia Cœlum est incorruptibile: neque Materia Cœli aliquando sicut sine forma, ergo in Cœlo non est materia prima.

S. 2. Sed (ut bene PP. Conimbricenses, & Suarez) loquitur Aristot. de materia sublunari, & de productione formæ materialis corruptibilis, quod in sententia Aristotelis est planum, qui substantiam materialē dicit in materiam, formam, & utraque constantem, ergo nullam agnouit substantiam materialē simplicem.

S. 3. Secundo probant, quia materiam primam indagamus ex vicissitudine generationum, ut probauit disputatione 2. physic. sectione i. sed in cœlo nulla reperitur transmutatio substantialis, ergo neque fundamentum ad adstruendam materiam primam.

Fateor, efficacissimum argumentum sum ad materiam primam sublunarem ex

multiplici generatione substantiali, per quam evidenter demonstratur materia sublunaris, quam cœlestis, ad cœlestem autem alijs monemur argumentis. Quarauis ex Cassiopea multi Astrologi moti fuere ad cœlorum corruptibilitatem. Verum potest corpus aliquod compositum esse incorruptibile cuius materia vestigari non potest ex transmutatione substantiali.

S. 4. Tertio mouentur, quia unio materiæ & formæ est necessario dissolubilis, sed cœlum est insolubile, ergo. Probatur maior: quia perfectissima unio materiæ & formæ est humana, hæc autem est solubilis, ergo omnis unio est solubilis. Negatur maior: ad probationem respondetur, unionem humanam esse simpliciter perfectiorem cœlesti, imperfectiorem tamen secundum quid in modo existendi, sicut & ipse homo cœlo comparatus. Neque enim repugnat rem unam essentialiter nobiliorem alia, esse eadem ignobiliorē secundum quid, homo enim est essentialiter perfectior leone, leo tamen est velocior, & robustior homine.

S. 5. Quarto, quia cœlum est perfectius rebus omnibus inferioribus, cum habeat virtutem in illas influendi substantialiter, & accidentaliter: & quia cœlum gaudet accidentibus perfectioribus, ut luce, ergo est simplex. Primum negatur antecedens, quia perfecta viuēntia sunt illo perfectiora, & sensio-nes sunt accidentia præstantiora luce, in que viventia cœlum non insunt substantialiter. Secundo, omisso antecedenti, nego consequiam, nam maior perfectio potest oriiri vel à perfectiori materia, vel forma, vel utraque.

S. 6. Quinto arguunt: quia non repugnat dari corpus simplex: quod neque sit materia prima, neque forma substantialis, hæc enim se mutuo respiciunt (sed tertia quædam substantia simplex completa, qua materia dicitur: non quia materia cōstet, sed propter extensionem partium integralium, ergo cœlū erit simplex: oportet enim in substantijs materialibus reperiri substantias simplices)

plices completas, sicut in spiritualibus reperiuntur Angeli.

§.7. Ex hoc dubio antecedenti, nulla sequitur consequentia, quia Deus non fecit omnia, quæ potuit facere, fecit quidem substantias rationales completas; item incompletas, easque direxit in æternam felicitatem: res autem corporeas effecit ut hominum ministras, quarum ope suam posset consequi felicitatem, ad quod non fuit opus corpore simplici; sufficit enim corpus compositum. Neque enim fuit multiplicada rerum varietas, nisi in ordine ad eum finem. Sententiae negant cœlis simplicitatem essentialem libenter adhæreo, tum quia Peripatetica, tum præcipue propter communem Sanctorum patrum, ac Theologorum consensum: quos referunt, & sequuntur P. Suarez supra, & Conimбри. art. i. Adde nullum reperiri, vel probabile vestigium cœli simplicitatis, nisi illud tantum argumentum, quod nō repugnet corpus simplex. Vellemit tamen huiusmodi authores meminisse summulisticæ canonis, à potentia ad actum affirmatiue non valeat consequentia.

§.8. Dico secundo, probabilius est repugnare corpus simplex. Probatur primo, quia tale corpus non posset esse vegetatiuum, quia vegetatio fit inter subiecta affecta qualitatibus contrarijs, quibus inuicem sibi perniciem moliuntur: ut patet inter viuens & alimentum, sed corpus simplex non haberet contrariam qualitatem, quia non haberet materiam capacem duarum formarum substantialium, neque haberet formam quæ esset expellenda, ergo tale corpus non posset esse vegetatiuum. Maior cum sua probatione est clara, quia augmentatio est ad resarcendas partes per decretionem, aut amissas, aut labefactatas.

§.9. Deinde tale corpus non posset esse sensituum, tum quia sensatio fit medio calore, cæterisq; primis qualitatibus, ut in nobis experientia patet: sed tale corpus nō haberet huiusmodi qualitates, ergo non haberet sensiōem, probatur maior, quia huiusmodi qualitates ex natura sua sunt dispositiones ad formam substantialēm, qua propter subiecto calido ut sex, verbi gratia, debetur forma ignea, suntque ex natura sua corporum instrumenta ad generanda sibi similia corpora, sed tale corpus esset inca-

pax formarum, ad quas disponunt iste qualitates, ergo illis careret, tum etiam quia nō possent sentiri hæc accidentia, quæ modo sentimus, nisi à potentijs formarum vitalium, ergo tale corpus non posset hæc sentire, probatur antecedens, quia huiusmodi accidentia sentiuntur per species à se emissas, sed ex species tantum ordinantur ad potentias formæ vitalis, indigent enim temperamento humido, calido, aëre sicco, aëre frigido, ergo non possunt iuuare potentiam eiusmodi temperamento carentem.

§.10. Dices, tale corpus sentire posse, vel alia accidentia diuersæ rationis a nostris, illamque cognitionem non dependere à primis qualitatibus, vocari iam sensationem; quia est cognitio extensa dependens à subiecto extenso, vel posse sentire hæc accidentia per species inditas a Deo.

Certe hæc solutio non potest manifeste oppugnari, præsertim cum in questionibus de potentia absoluta, manifeste sit coarguedus, qui affirmat: alioquin ius non contra illum, sed ab illo est. Contratamen, quia si tale corpus esset possibile, esset nobilior animo rationali, consequens est falsum, quia substantia spiritualis perfectior est quoquis corpore, habetque operationes multo excellentiores, nam virtus intellectiva, & capacitas ad fruendum Deum est perfectior essentialiter quoquis corpore, & eius actione, ergo repugnat tale corpus. Probatur maior, quia illud corpus esset actus subsistens completus, non respiciens substantialēm compositionem: hoc autem dicit perfectionem essentialiter maiorem, quam esse actum informantem. Vnde corpus illud, cum haberet modum existendi multo nobiliorem, quam animus rationalis, necessario etiam haberet operationem aliquam multo nobiliorem. Quapropter tale corpus esset necessario viuens, nam habet duos conceptus tam perfectos, ut illis repugnet non habere vitam, hi conceptus sunt *actus subsistens completus*. Nam animus rationalis est intellectivus, quia est actus subsistens, licet incompletus, ergo corpus illud habebit modum cognoscendi nobiliorem, quam actus, quiescit actus subsistens incompletus.

§.11. Dices, illud corpus ex genere suo esse inferius animo propriæ extensionem. Contra, quia in tua sententia extensio nihil

admit perfectionis, admittis enim res spirituales extensas, sicut Angelicam vocationem. Contra secundo, quia licet conceptus genericus sit perfectior, tamen conceptus ultimæ differentiæ ita superat conceptum animi, ut propter illum sit corpus nobilior. Tertio, quia hæc est repugnanzia terminorum, coniungere in eadem re conceptum corporis cum conceptu actus completi, nam actus completus adeo perfectus est, ut repugnat corpori. Itaque quemadmodum repugnat esse aliquem actum spiritualem completum, & non esse intellectuum, ita repugnat aliquid corpus esse simplex completum, quia sicut conceptus spiritualis completus exigit necessario principia intelligendi, ita conceptus actus completi propter suam perfectionem exigit necessario indivisibilitatem, vnde sicut repugnat corpus intellectuum simplex, repugnat corpus simplex completum. Adde corpus illud non cessaturum à cognitione, quia ea nō defatigaretur, & semper esset in actu secundo, sicut Angelus, quæ nobilitas non conuenit ignobilis creaturæ.

§.12. Aduerte, quatenus non repugnare corpus simplex, teneri, admittere illud non esse extensem hac nostra quantitate; sed vel se ipso, vel alia quantitate à nostrate specie distincta, quia quantitas nostra ex natura sua est dispositio ad formam substantialē, & si cœlum est incapax caloris, quia est incapax formæ ignis, ita illud corpus est incapable huius quantitatis, quia est incapax harum formarum.

SECTIO II.

*Vtrum cœlum secundum se totum
vel aliquam partem differat
specie à sublunari-
bus?*

§.13. Perique philosophi ex priscis illis, ruderibusque saeculis, quos referunt P. Conimbricenses lib. 1. cap. 2. q. 5. art. 1. censuerunt cœlum non differre specie ab elementis, sed esse unum ex illis, vel ignem, vel terram, aereum, vel aquam. Arist. autem eis primus refragatus est, vnde abiit in prouerbium, *quinta Peripateticorū substantia*. Illa sententia exoleuit iam, quia cœlum nobilior est

igne, aut aqua, quod colligitur ex eius effectibus, qui sunt nobiliores ipsis elementis, tum ex cœli amplitudine, & formositate, neque posset videri si est ignis, aut aer, nec stiere in excelsiori loco, si est aqua, aut terra, nec potest esse mixtum ex illis, ne sit aggregatum per accidens. Aliquando vero stellarum globi vocantur *cœlestes ignes*, sed metaphorice propter emicantem lucem, & quasi flammescerent. Non defuere, qui censerent hac tempestate cœlum esse terrā, quia eius soliditas non aliunde, quam ē terra potuit esse. Verum, terra non posset stiere supra aërem: quæ suo pondere reperet centrum: nec tam facile ciceretur: nec esset pellicula, sua enim opacitate lucem repulsa. Afferere autem eam terrā esse diuersæ speciei, est ridiculum. Nam sicut careret grauitate, & opacitate, ita careret soliditate. Illamque tuam terram voco ego *quintam Peripateticorum substantiam*. Huius temporis Astronomi censerunt cœlum esse aërem, in quo sunt astra, quæ illis motibus circumaguntur ab intelligentijs: quia Cassiopea visa fuit illis deflagrante inter astra ipsa. De quo redibit sermo. Hienim in præsenti admittunt corpora incorruptibilia, nempe Astra, quod in præsenti sat est. Iustus Lipsius in physiologia Stoicorum, videtur afferere cœlum esse ignem, sed immerito: tum, quia cœli sunt defiores igne: tum quia ostendā se: 3. Solem, & Lunam specie differre: quæ tamen Lipsius rancescens cum Stoicis vocat duos ignes. Item ignis non habet effectus quos Luna: hæc enim per se est causa humectationis: quod igni aequaliter, sicco repugnat: item nonnulla astra, & partes cœli per se influunt frigus, ut septentrionalis plaga est frigidissima proper. Vtara minorem. At, si cœlum esset ignis absuperet totum aërem, qui se tueretur beneficio Lunæ aërem madefacientis: nec septentrionis esset tam frigidus: quia & que vicinus esset igni cœlico, quam meridies nulla enim pars cœli pendet à Sole ad calefaciendum. Tandem ignis non trahit magnetem, quum trahit quoddam astrum: sunt ergo in cœlo multa corpora specie diuersa ab igne.

De materia cœli potest controveneri sine eiusdem speciei cum sublunari.

§.14. Dico primo, non repugnare duas materias specie diuersas. Nā possunt respicer for-

formas omnino diuersas, in quo nulla certatur vel apparens repugnantia. Quædam enim formæ pendent à dispositionibus corruptentibus aliarum formarum dispositiones, quædam vero haudquamquam, sed à dispositionibus carentibus contrariis. At quid repugnat vna materia respiciens solum primas formas? alia vero secundas?

S.15. Dico secundo, non repugnat eandem numero materiam recipere formas corruptibiliter, & incorruptibiliter informantes: hæc sententia fuit communis pri scis philosophis, quam amplectuntur Ocham, AEgydius, Bonaventura, apud P. Conimbr. supra quest. 6. art. 1. & Molinam, qui eam tuetur, i. part. tractatu de opere sex die rum, dis. 4. vt congruentiorem sacris literis insinuantibus cœlos factos ex aqua, cui assentiemur disp. 3. quam æque probabilem censem P. Conimbr. artic. 3. Probatur, quia nulla adducitur repugnantia.

S.14. Dices hanc esse apertam; quia eadem forma corruptibiliter, & incorruptibiliter informaret: incorruptibiliter vt supponimus: corruptibiliter autem probo, quia materia existens tunc vna forma, si est capax alterius formæ, habet appetitum ad illam, ergo si accedat agens naturale poterit producere in ea materia aliam formam, cuius est capax, ergo præcedens corruptibiliter informabat, quia eius vno necessario soluitur per introductionem alterius: probatur antecedens, quia in tali casu daretur potentia astiva cum subiecto capaci; ergo poterit operari.

S.15. Sed nou vñget argumentum, non enim sufficit potentia remota passiva ad recipiendum aliam formam, quia illa potest impediri: quod contingit in casu conclusio nis, accidentia enim vñsonis incorruptibilis, cum careant contrariis, repugnant per se ipsa accidentibus vñsonis corruptibilis, per quam formætibi repugnantiam redditur materia proxime incapax alterius formæ; licet remota sit capax illius. Neq; vero cœlum superius corruptet inferius, quia accidentia propria cuiusc; cœli habent formalem repugnantiam cum accidentibus alterius; quæ accidentia nullum habent contrarium. Quapropter vnum cœlum non potest generare aliud. Confirmatur primo, quia quantitas cœli est capax diuisionis, quæ

tamen proxime est indivisibilis, & irreducibilis in actum eius potentia remota propter vñionem, quam habet cum materia cœli, ergo recte potest impedi potencia remota materiæ ad aliam formam, ne reducatur in actum. Confirmatur secundo ad hominem, quia quantitas per te est capax caloris, & frigoris, sed in cœlo non potest recipere calorem, etiam si adsit ignis, à quo possit produci, quia videlicet est impedita potentia remota quantitatis per accidentia cœlestia, ergo p[ro]eadem accidentia poterit impedi potencia remota cœli materiæ ad formam. Confirmatur tertio, quia materia ferri difficulter deponit suam formam, & eius accidentia; quia materia aquæ: quia quælibet forma secum assert accidentia sibi accommodata, ergo forma incorruptibilis assert etiam accidentia apta sive incorruptioni, quamvis subiectum remote sit capax aliarum formarum. Confirmatur quarto, quia animus rationalis de suo conceptu potentiam habet liberam amandi Dei, quæ impeditur visione beata. Immo homines beati sunt de sua natura mortales, tamen per dotem corporis beati impeditur mors, & potentia proxima moriendi.

S.16. Dico tertio, nihil certum potest affirmari de conuenientia aut differentia materiæ cœli Empyrei & sublunaris: quia possunt esse eiusdem speciei, & possunt esse diuersæ, quid factum sit nescio, materiam vero cœli syderei esse eiusdem speciei cum sublimari probabo d[icitur].

Dico quarto: admissa distinctione specifica materiæ cœlorum à sublunari, non different specie materiæ cœlorum inter se, licet materia compositi incorruptibilis, vt sic differat specie à materia corporis corruptibilis: tamen potest dari vna materia, quæ respiciat diuimus plures formas incorruptibiliter informantes: & habita vna, non petit aliam, sed rotus eius appetitus satiatur vnicâ forma, sicut animus rationalis respicit vnu corpus, at, si cum primum producitur animus, ei proponantur duo corpora æquilatera disposita, ipse vtrunque respiceret diuisive, sed possesto vno nō appeteret alterum. Neq; hic appetitus innatus conferendus est ad vnguem cum appetitu elicito, per quem appetimus sub condicione bonum, quod quoquo modo possimus consequi, vnde

materia lunæ habens formam lunæ, non intelligitur appetere sub conditione formam Solis. Vide P. Suarez disp. 13. Metaphysicæ sect. 11. Casu vero quod differant specie materia cœli & sublunaris, perfectior est sublunaris, quia est capax formarum perfectiorum.

§.17. Obijcis primo, materiam sublunarem plus habere potentialitatis, quam cœlestem, ergo est minus perfecta. Nego consequentiam, quia licet sit maior potentialitas, est tamen ad formas, & vñiones perfectiores.

Obijcis secundo, materiam cœlinobilio-ri informari modo. Sed hoc probat eam esse secundum quid perfectiore sublunari, non tamen simpliciter, vt contingit compo-positis ipsis. Ratio est, quia res transcendentialis eo plerumque est nobilior, quo terminum habet nobiliorem, vt cognitio de DEO perfectior est, quam cognitio de crea- tura.

§.18. Dico quinto, potest dari vna materia, quæ tantum respiciat vnam specie formam, quia nullam video repugnantiam.

Dices, materiam corruptibiliter infor- matam respicere plures formas specie, ergo eadem materia incorruptibiliter informata respicit plures formas incorruptibiliter infor- mantes. Nego consequentiam, eo enim ipso quod materia corruptibiliter informetur, est capax qualitatum contrariarum, & formarum, quæ dependent ab illis. Vnde implicant eam materiam respicere vnam so- laim formam: at vero materia incorruptibiliter informata, cum non sit capax contraria- rum qualitatum, potest limitari ad vnam solam formam.

SECTIO III.

*Vtrum omnes cœli & Astra differant
specie?*

§.19. Partes Conimb. lib. 2. c. 5. quæst. 2. Part. 1. referunt authores opinantes cœlos esse eiusdem speciei. Pro qua senten- tia nullum video vrgens argumentum; nam plura accidentia similia possunt conuenire indiuiduis diuersarum specierum, vt albedo homini, & cygno, & motus quoquouer- sum homini, & bruto, similiter lux, virtus

influens, motus circularis, & globosa figura conuenient vnicuique cœlo.

§.20. Qua propter arbitror omnes cœlos (si forte distinguuntur) esse specie diuersos. Ita P. Conimb. art. 2. cum D. Thoma, & alijs quam pluribus. Probatur primo: quia quidquid conuenit indiuiduo vnius speciei, potest conuenire alijs eiusdem, sed cœlo lunæ conuenit aliquid, quod non potest conuenire alijs cœlis, ergo differt specie ab illis. Major ostendetur lib. de anima, minor probatur, quia cœlum lunæ petit ex natura sua esse sub cœlo Solis, & cœlum Solis petit esse quasi centrum cœlorum omnium. Luna enim neque eius orbis à se non habet lucem vehementem, quam mutuantur à Sole; & Sol natura sua desideratur à cœteris orbibus, vt illius lumine perfundantur, & decorantur, vt enim cor totum corpus perfundit spiri- tibus vitalibus, quibus corpus pulchrum, ac robustum redditur, ita Solis beneficio cœ- teri orbes collucent. Confirmatur, si luna & Sol essent eiusdem speciei, tam lucida esset luna, quam ille, quia neque Sol, neque luna habent contrarium, quo lumen impediretur: neque credendum est ea astra esse crea- ta à Deo in statu violento, sed in statu fibi connaturali. Dices, Deum sustulisse lunæ lucem vehementem, ne terras comburat. Sed hoc est sine fundamento, quia licet luna lumine priuaretur propter eam causam, quam obsecro ob causam Iupiter & Satur- nus essent priuandi luce, cum lōgius distent à terra, quam Sol. Denique cum cœli & astra possint esse diuersæ speciei, & id indicet tot accidentium, effectuumque varietas, cur id negabitur?

§.21. Dico secundo, omnia astra tam fixa, quam errantia differunt specie à suis orbibus. Ita P. Molina, i.p. tractat. de opere sex derum disp. 15. §. alij arbitrantur. Ac primum de luna probatur (idemque est de cœteris erroribus) quia non continuatur cum suo orbe, & petit motum ab illo distinctum, ergo. Pròbatur antecedens, quia luna intra suum Epycylum (id est circulum, quo quasi sepitur vnumquodque astrum) habet dis- tinctum motum circularem, quasi gemma, quæ non solum mouetur cum ipso annulo, sed etiam agitatur intra illius pallam, vt asserunt Pater Conim. ergo luna petit natura sua aliquid, quod non conueniat suo orbi, quod

quod argumentum vim habet in opinione adscribente cœlis motum; quem ipsi exigunt ex natura sua, & quidem si esset eiusdem speciei cum illo, etiam esset continua cum illo, sicut sunt cæteræ partes orbis.

§. 22. Secundo probatur vniuersim; quia Sol, luna, & cætera astra petunt natura sua maiorem densitatem, & lucem intensorem, quam sui orbes, ergo differunt specie: patet consequentia, quia densitas oritur ex intrinseca cuiusque natura, non vero ex sola extrinseca voluntate Dei. Confirmatur, quia Vrsa minor (vulgo el norte) habet peculiarem influxum in magnetem, quo illum videtur ad se trahere, quapropter accus, quam tetigit magnes, non quiescit, nisi è regione se sistat Vræ minori: vnde per acutum horas dignoscimus, & nautæ dirigunt naues, sed hunc influxum non habent cæteræ astra: ergo Vrsa minor differt specie ab illis. Hoc pater ex diuinitate effectuum, quos errores causant, Saturnus enim frigiditatem influit, & melancholiæ, quapropter partes octimestres sunt infelices, quia fatus perimuntur inclemensia Saturni octauo mense repugnantis in fatus, Iupiter autem est benignus propter temperatum calorem, quem influit. Mars censetur ferrox propter calorem, & siccitatem, quæ billem excitant, quapropter bellorum DEVS. Venus autem censetur impudica, quia eius influxus sanguinem auget, & fouet, qui est parens laxitatem, & luxuriam, Mercurius autem censetur mercatorum, & scholiarum Deus, quia influit subtilitatem ingenij, qua mercatores, & scholastici egerint, ergo qmnia hæc astra differunt specie.

§. 22. Dices, in viuentibus, eandem numero formam petere diuersas dispositio-nes, in ossibus, verbigratiâ, duritiem, in carne flexibilitatem, ergo similiter cœlum in diuersis partibus exiger dispositiones diuersas.

Contra: quia ostendemus libris de anima heterogeneas partes viuentium specie incompleta differre. Deinde, id non potest conuenire astris errantibus: quia non continentur cum suis orbibus, nec cum illis faciunt unum per se, sicut viuens. Deinde, neq; astris fixis id non potest conuenire, nam si astra oberrantia sunt entia completa adæquata distinctæ à suis orbibus, quid ni & fixa,

solumq; sit discriminæ, quod fixa petunt certas partes orbis, errantia vero totum discurrunt? Deinde in viuentibus longe est alia ratio, quia anima petit corpus organicum ad varia vita munia, estq; proprius viuentium hic organorum apparatus, cœlum autem non est viuens: ergo.

§. 23. Dico tertio, Astra fixa inter se specie differunt. Primo, quia Apostolus, primo Corinth. 15. 41. ait, stellam differre à stella in claritate, loquitur autem Apostolus de stellis firmamentis. Prius enim dixerat aliam esse lucem Solis, aliam lunæ: ergo stellæ firmamenti non sunt æquales in claritate: sed illa inæqualitas oritur ex inæqualitate essentia, nam unaquæque stella habet statum sibi debitum: ergo stellæ fixæ sunt inæquales in essentia. Secundo, quia Vrsa minor est stella fixa, & habet aliquos effectus, qui non possunt oriri ab aliis fixis, ut magnetem alicere: ergo Vrsa minor differt ab aliis, vnde colligimustæ teras habere peculiares effectus, sicut nobis ignotos.

Rogas, qm paœto sint astra in suis orbitis? respondeo astra fixa esse quasi incisa, & sculpta in suis orbitis, sicut modus in tabula: quæ astra non eminent orbem, sed cum illo efficiunt, quasi pauperrimum æquale. Vtrum vero errores sint supra ultimam superficiem, supra quam rotentur, sicut globus supra terram, si vero includantur in ipsis orbitis, diff. 2. inquisiretur?

SECTIO IV.

Vtrum cælum sit animatum?

§. 24. P. Conimb. lib. 2. t. 3. q. 1. art. 1. referrunt nonnullos antiquos philosophos opinantes cœlos esse animatos, quibus subscrivit videntur Augustinus, & alii Patres. Sed Augustinus pedem retraxit à priori sententia. Patres vero non tam è proprio Marte, quam è Platonico loquuntur, vel possunt exponi de anima translatione quanto cœlum ab intelligentiis gubernatur: omniaque argumenta, quæ possunt afferri pro cœli animatione, exponuntur de extrinseca Angelis assertio. Porro orbes cœlestes non esse animatos, consonantius esse Fidei recte ostendunt Pat. Conimbricensi supra.

supra. Quæ sententia probatur primo: quia nullum reperitur vestigium talis animatio-nis, quia motus, quem habent cœli est ab ex-trimeco motore, vel ab aliqua qualitate illis propria: sicut ignis ceterum levitatem: deinde varietas astrorum non arguit animationem, sed vel specificam distinctionem inter se, & orbis, vel ut plurimum partes mortuas va-rie accidentales, ut cernitur in Iaspide, Mar-more.

§. 25. Dēinde, cœli non habent altricem facultatem, tum quia sunt incorruptibiles, tum quia ex continuo incremento in dies augescerent cœli, & se porrigerent in latitudinem locum, & quotidie excrements deflu-rent. Neq; habent vitam sensitivam, tum quia hæc indiget calore, cuius est incapax cœlum, tum quia cœlum caret organis, sen-sionibus aptis, quis enim dicat cœlum vide-re, aut audire? cum nec vel leuissimum ve-stigium sit talium operationum, tum etiam, quia propter rapidissimam velocitatē, qua circumferuntur, nihil possint sentire. Ex-perimus enīm vehementi circumvolutionē non posse sensus se exercere, quapropter ani-mal, quando circumagitatur, pene exanimatum concidit. Tandem quia cœlum de-fatigaretur continua agitatione. Neq; item cœlum est intellectuum, tum quia Angelus, & homo tantum, sunt procreati ad vi-dendum Deum, neq; cœlum est capax me-riti, aut demeriti. Neq; est necessaria cœlo-rum animatio ad effectus rebus inferiori-bus præstandos.

SECTIO V.

Vtrum cœli sint corruptibiles?

§. 26. HAC de re eleganter disputant P. Conimb. lib. 1. c. 3. q. 1. partem af-firmatiuam ante Aristot. sequuntur sunt Phi-losophi & post illum non pauci, quibus sub-scribit noster Martinus del Rio in primum caput Geneseos; adducens plures pro se pa-tres, quod tenentur fateri omnes, qui ad-struunt cœlos eiusdem rationis cum elemē-tis. Argumentum potest esse primum, quia aliquæ partes sunt densiores, aliae rariores, ergo sunt corruptibiles cœli. Verum ante-cedens est falsum, & consequentia mala: ce-

li enim sunt fusiles velut æs, teste Job, filii autem eandem habent raritatem, apud deni-tatem, nisi forte per accidens respectu ali-culi causæ: at solus Deus cœlos sudicit, ergo illos excusit equales. Deinde non repugnat incorruptibilitas cum majori, & minori ra-tio-nate, omnes enim dispositiones sunt sine contrario.

§. 27. Secundum potest esse quia aliquan-do dantur in cœlo transmutationes substa-tiales, ut conspeximus anno 1. 1. 1. in noua stella Cassiopea, quæ hæc ipsum integrum durauit, per quod pauli pet. decret. 4. de qua disserunt P. Conimb. art. 4. Sed quidem illa stella fuit noua, portendens Lusitanam Cladem Regi Sebastiano, apud Africanos Malinietanos, quæ miraculosa fuit, sicut stella, quæ Magos deduxit Bethleem, neq; suere vere cœlestes, sed ex nubibus compa-rete. Quod ita confirmo. si illa fuit natura cœlesti, & biennio materiam absursum er-go absumpsi aut materiam cœlicam, aut ele-mentarem. Non primam; nam biennio ranta materia cœli deflagrasset, ut eius for-a-mina nulla illa materia possent sarciri. Nam ad id alia, & alia esset euocanda ex igne, & aere: alioquin toti cœli commutarentur: ele-mentaris autem materia nec biduo posse suspetere, quid dicam biennio? tam voraci igni, qui totum in inferibilem orbe in fine co-paratione magnitudine superauit. Mis-er autem cuius Astronomi non prouiderint ma-teriam tam ingenti rogo, euidem nec illi sufficeret mundus totus: nec hic illius cine-tes cepisset.

§. 28. Tertium potest esse, quia aliquan-do cœli soluentur, ergo sunt corruptibiles. Dispongo antecedens, soluentur ex natura sua; negatur, miraculose; transcat, inde ne-gatur consequentia, quia incorruptibiles dictuntur ex eo, quod pertinet ex sua natura, non vero in ordine ad omnipotentiam.

§. 29. Ita cœli sunt natura sua incorru-pitibiles, probatur primo ex communis au-thorum consensu. Secundo, quia si summa es-set corruptibilis, proculdubio damnum aliquod accepisset ab igne, cuius voracitas aut integrat lunam, aut bonat. ipsius par-tem absumpsi est, sicut absuntque partes vici-niores aeris, licet sit summe humidus, mu-tuocq; pugnaret ignis, & luna; cumque ignis semper adhaerat luna, & sit poterior quam illa,

illa illam vincere, vel si est impotens vim
ceretur à toto concano luna. Deinde cœlū
non habet humiditatem, nec siccitatem, ne-
que infusit illas qualitates, quia eas habeat
formaliter, sed eminenter. Tertio, quia si
cœlū est corruptibile, ergo ab aliquo agente
naturali potest corrumpi, ergo illa potentia
est reducta in actuū per tot annorum mil-
lia, atq; ita cœlum non esset aptum ad con-
tinentem, & perpetuam mundi gubernationem. Adde posse dari vniōnem materiæ,
& formæ, quæ petat non corrumpi, sicut v-
nio quantitatis cum materia & substantiæ
cum anima: sed si hoc potest esse, id de facto
esse petit mundi longuitas, & eternitas, qua
duraret, si permetteretur, ergo cœli habent
huiusmodi vniōnem.

S. 30. Inter Theologos solet controuer-
tian diuinitus cœli sint dissoluendi nec ne?
Disputatione 2. ostendemus cum P. Molina
cœlos corruptum iri exremo Iudicij die,
quod aperte dixit Christus Matthæi, 24.29.
*Stelle cadent de celo & virtus cœlorum commo-
uebuntur*, vbi celerrimus noster Maldona-
tus cum aliis patribus censet, solem re ipsa
in se esse obscurandum, ut enim Christo in-
tereunte, veras in se passas est tenebras, ita
Christo iudicante, easdem est repassuras,
cui consentit D. Chrysologus sermon. 82. in
haec verba: *Sol igitur, qui vt suo commareretur
authori meridianam suam mortificauerat clarita-
tem, vt autori suo confugeret cuiuscum tenebris ante-
lucanæ erupit, vbi commori & mortificare, plus
significat quam quod vulgo dicimus occide-
re solem: occidere enim dicitur à cadendo, quia*

cum Amipodes petit, sub nostros pedes vi-
detur deuolui. Item stellæ re ipsa cadent è
celo. Magis enim (inquit Maldonatus) affi-
ctor Christo affirmanti, quam Aristotelii id fieri pos-
seneant. Et quidem ex contextu Euangeli-
co non obscure deprehenditur: ibi enim
Christus recenset arma, quibus vniuersus
orbis bellum inferret flagitosis, terra enim
commouebitur, & contrerhiscet ab ira Dei,
mare crebris fluctibus, & mugitibus expa-
uescat, atq; hominibus terrorem incutiet,
aer pestilentia laborans homines inficiet, i-
gnis inferiores orbes comburēt: restat nūc
recensere armia cœlestia distincta ab infe-
rioribus, & quæ augeant sua magnitudine
præteriorum horrorem, quapropter vir-
tutes cœlorum commouebuntur, & stellæ
ingenti imetu cadent de celo, in quo ap-
parsbunt stellarum rupturæ, vt tam incre-
dibili rerū notitate homines obstupefant,
seroq; cognoscant, quam terribile sit se de-
reliuisse Deum, fatorem suum, & incidere
in manus Dei viventis, neq; mairum, quia te-
ste scriptura, pugnabit prece vniuersis orbis con-
tra insensatos, & quidem stellarum fragmen-
ta penetrabuntur secum, & cum terra, post-
ea vero cœlestes orbes dissoluerent, & fieret
ali⁹ septuplo lucidiores. Modus autem erit,
quia illorum materia ex se est capax caloris:
quo intenso summe, inducitur forma ignis
natura sequens dispositionem vltimam, e-
ritque causa formalis expellendi formam
celi, quæ cum alia substantiali compo-
nit non potest in eodem sub-
iecto.

DISPUTATIO II.

De Cœlorum proprietatibus.

SECTIO I.

Cælorum, & Astrorum numerus.

S. 1.

Ac in parte acriter dis-
sident autores graues:
vtrorumq; sententias
expédam: rem in me-
dium proferens: eam
vos lux rationis pondere penditote.

P. Conimb. 2. de cœlo cap. 5. q. 1. art. 1. & 2.

affirmant esse undecim cœlos distinctos:
infimum est cœlum lunæ, secundum Mer-
curij, Tertium Veneris, Quartum Solis,
Quintum Martis, Sextum Iouis, Septimum
Saturni, Octauum Firmamentum, siue Stel-
latum, Nonum Primum mobile, siue aque-
um vel crystallinum, Decimum glaciale. Un-
decimum Empyreum. Huius assertionis
neq; graues aut multos afferunt authores:
neq; firma fundamenta. Aristoteles enim
octo tantum agnouit spheras, & octauam

Rrr

cen-

censuit esse primum mobile. Astrologi sibi videntur monstrare octo cælos, propter octo diuersos motus, vnum firmam eti, septem vero septem planetarum: vnde inferunt esse nonum cælum; quod sit primum mobile: quia octo cæli habent duos motus, alterum ab Oriente in Occidens, qui vocatur *motus rapidus*, quia nona sphæra eo motu secum rapit octo sphæras inferiores, itidem vocatur *violentus* nec non & diurnus: quia viginti quatuor horis motus ille peragitur ab Oriente in Occidens: alter motus est peculiarius cuiusque sphæræ inferioris, & illi connaturalis, estque ab Occidente in Orientem, qui peragitur per multa annorum milia. Post hos Albategnius Arabs, deinde Tebitius, postremo Alphonsus Castellæ Rex obseruarunt motum *trepidationis*; ex quo deducunt decimam sphærā mobilem; ratione cuius conueniat cæteris cœlis trepidatio, quia duo motus non possunt per se simul conuenire eidem corpori, sed unus per se, & alter per accidens ratione alterius corporis, ut cum quis nauit defertur.

§. 2. Huic Astronomorum sensui refrangentur nonnulli Ecclesiæ Patres, quos adducam inferius, nec fundamentum suffragatur. Primum, quia nona sphæra, siue primum mobile, incognita fuit Aegyptijs, & Aristoteli (vt ipsi referunt P. Conimb.) à quibus cæteri Astronomiam didicere, cum ergo illi per se ostenderint astrorum motus sine sphæra nona, cur & nos id non praestabimus. Secundo quia cœli nulla latio est violenta, nequidem naturalis vlla, ergo male dividitur illorum motus in violentum, & naturalem. Probatur antecedens, quia cœli ex se nullum exigunt motum, tota enim ratio, propter quam cœli mouentur, est luminis, & cœlestium influxuum dispensatio, è qua nullum ipsi capiunt emolumenū, lucem enim vnicuique corpori cœlesti necessariam dispergitur Sol, aut cœlum Empyreum, corpora autem inferiora indigent cœlo: um circumspectione, cuius argumentum est intelligentia motrix. Si enim cœli natura sua latiōem postularent, eana haberent ab aliqua principio innato, vt grauia, levia, & viuentia; neque cœli quiescerent post ludicrij diem alioquin tota æternitate futuri essent violenti.

Deinde esto, si necessaria cœlo, aut inferio-

ri mūdo duplex illa latio, rogo quorsum ex iugatur primum mobile. Nam octaua sphæra cietur à sua intelligentia, & sphæræ inferiores à suis proprijs, neque enim motus orbis superioris secū trahit inferiores: sicut enim sphæra immediata cœlo Empyreo mouetur Empyreo immoto, ita poterit moueri octaua sphæra cæteris immotis: cū ergo isti motus proueniant ab intelligentijs, quorsum requiritur nonum cœlum, à quo oriantur. Nam quem motum efficit cœlum superius in inferiori, poterit efficere intelligentia se sola, siquidem illum per se efficit medio cœlo superiori.

§. 4. Dicunt Astronomi, quia eidem corpori non conueniunt per se duo motus: vnde oportet ut alter ei conueniat ratione sui: alter ab alio corpore.

Contra primo: quia eidem corpori conueniunt per se plures motus locales, vt homini, qui per se mouetur motu grauium, & motu viuentium, quæ habent plura generationes. Secundo: quia licet eidem corpori inanimato nō conueniat esse principium actuum plurium lationum, conuenit tamē esse passiuum. Vnde cum cœli passiuæ tantum cieantur, habebunt principium plurium lationum. Denique sicut tu ait motum rapit oriri à primo mobili, & trepidationem à cœlo glaciali, ego dico eosdem motus oriri ab una, vel pluribus intelligentijs, & sic fine fundamento inuchitur cœlorū multitudo. Ade hæc, quæ vulgo iactantur de cœlorū motibus secl. secunda esse Lydio lapide examineda, continent enim aperta in philosophia absurdia, corruente igitur hoc fundamento totam machinam cœlorum multitudinis probabi necesse est.

§. 5. Deinde colligunt Astronomi octo cælos ex septem planetis & stellis fixis. Porro leue esse hoc argumentum ostendo, quia in eodem cœlo possunt esse plures planetæ, aut errores, siue stellæ oberrantes. Nam, cū cœlum sit latè profunditatis, possunt in medio corpore partes assignari diuersæ, vbi sint errores, & ex varia eorum gyratione per eas partes, efficiunt varios aspectus, atq; congressus: non minus quā si essent in cœlis diuersis, ergo non sunt multiplicati cœli, quia in Philosophia fine necessitate non admittitur rerum multiplicitas: omnes a. Astronomicz demonstrationes stant cum paucitate cœlorum

sum

rum, dum assignentur diuersæ partes cur suis planetarum. Hoc quidem probat Astrologus: at singulos planetas singulos fibi cœlos vendicare vnde probat? Et quidem qui auant tot esse cœlos, quot planetas, sic videtur nobiscum consentire, vt singuli planetæ singulas habeant partes, aut superiores, aut inferiores, quæ denominetur ab ipsis planetis, ita vt ultima superficies cœli, in qua conspicitur luna, appelletur cœlum lunæ, ea v. parte, per q̄ gyrat planeta Mercurius vocatur secundum cœlum, sive cœlum Mercurii &c. Sicut aer à nobis tripartitur in regionē aeream, quæ est nobis vicinior, & olympicā, quia cacumen tangit olympi, & ætheream, quia est propior igni, nec tamen propterea tres aeres distinctos adstruimus, idem omnino cœlo contingit.

S. 6. Huic nostræ sententiæ adstipulantur aperte plures P. Chrysost. hom. 4. in Gen. is verbis, & quomodo dicunt aliqui factos multos cœlos, nō ex d:uinâ scriptura hoc didicerunt, sed ex suis opinionibus, vt ita dicam impelluntur, quod ibidem confirmans subdit. Quis igitur post totam doctrinam ferret eos, qui ex suo capite loqui & contra diuinam scripturam multos cœlos dicere audent? Vbi respondet argumentis factis pro cœlorū multitudine. Et D. Amb. 2. Hex. c. 2. & 3. tres tñ annumerat cœlos, quos infra admittimus. Hos Patres exponit D. Th. 1. p. q. 68. art. 4. de pluralitate corporum distinctorum ab his, quæ includuntur in cœlestibus sphæris, ita vt non sit aliud mundus præter hunc: Verū D. Th. præ molestia hanc explanationē addit, ne aperte videatur ex his partibus discedere, in quo stalis explicatio nō caret difficultate: tū, quia Ambrosius aperte disputat contra assertores aliorum mūndorū: quia disputatione absoluta, alia instituit de cœlorum pluralitate, & distinctione firmamenti à cœlo, & primum produxit Deus. Et affirmat se non posse negare tres cœlos, quia Apostolus dicit se raptum ad tertium, inter quos connumerat aërem, ergo non loquitur Ambrosius de aliis mundis, alioquin tres mundos constitueret. Chrys. vero non minimis alterius mundi, sed corporis cœlestis: distinguit enim cœlum à terra, & de cœlo disputat, vt de parte mundi distincta. Adeo Theod. q. 12. in Gen. sic aientem, qui igitur non credit secundum esse cœlum, semitam rectam transgreditur, qui vero plures numerare conatur,

adheret fabulus, postposita diuinis spiritus doctrina. Agit autem Theodoratus de cœlis incorruptilibus, non de aere. Basilius autem in Hexameron duos cœlos admittit homil. i. Immo & tres, hoc autem tertium in fine homiliæ ait esse aerē. Nec plures admittit cœlos, immo irridet eos, qui septem orbes inter se immixtos & inclusos morte plurium cadorum, aut vasculorum, assignat septem erronibus. Refert enim totam illorum sententiam de numero, & musica cœlorum: eam autem explodit. Et D. Clemens Romanus recognitionum libro 2. fine, refert ex D. Petro hæc verba. *Vnum quidem confiteri conuenit DEV M, qui vere est, cœlos autem esse, qui ab eo facti sunt. Quorum unum cœlum sit superior, quo continetur, (id est sub quo clauditur, vel concluditur) etiam visible firmamentum: illud esse perpetuum, & aeternum (id est à parte post) cum his, qui habitant ibi, istud autem visible in consummatione facili resoluendum, &c.* Vbi Apostolus duos cœlos distinguit, Empyreum, & firmamentum; illud ait relinquendum, hoc interitatum. Hanc autem esse Apostoli mentem colligitur ex tota disputatione cum Simone Mago, nam libro 3. in ipso fere principio enarrans Clemens exordium alterius disputationis habita die sequenti, hæc ait dicta esse à Simone Mago disputationem ordiente à fine præcedentis, *nolo me verbis occupes Petre, repeto abs te, quæ hæsterno promiseras: dicebas enim ostendere te posse, quia lex doceat de inimicitate lucis aeternæ, & quod duotantum sint cœli, & ipsi creati.* Hæc retulit Simon, quem propterea non reprehendit Petrus, vt solebat vel munitissima quoque mendacia illius Magi confutare. Et lib. 3. fine enumerans Clemens librorum argumenta, sic ait, *quintus, quod duo sint cœli, aliud, &c.*

S. 7. Itaque tres sunt cœli ex horum Partium sensu; primum vocatum Aereum, quod vocat aliquando Ambrosius ferreum, includitque aërem, & quidquid intericitur inter ultimam superficiem terræ & concavum lunæ: sic dicitur in scriptura, *volucres cœli pluia de cœlo, & car. arcta cœli.* Secundum cœlum est stellarum, continens stellas in octaua, & suprema parte, quæ ab Astrologis vocatur firmamentum, seu octaua sphæra, vel Aplanie, continetque lunam in ultima superficie

Rer 2 con-

concaui; in medio autem exteroros planetas, Tertium est cœlum Empyreum, de quo dicitur Gen. i. In principio creauit Deus cœlum et terram, ut exponant P. Martinus de Rio, & Pereira ibidem, & Molina i. p. de opere sex dierum, de quo cœlo agemus disput. 3. Hos tres cœlos admittit Ambrosius sicut P. Molina exponit Paulum assertem se captum, usque ad tertium cœlum. Neque in scriptura, aut Patribus inuenitur fundamentum, ad plures cœlos; oportetque Astrologos se subiugere Patribus. Quod si aliquando secundum cœlum dicitur plures cœli, intelligentes partes eiusdem cœli. Evidem ita esse colligitur ex Damasco cœlum cœli Domino, terram autem dedit. Cx. Id est cœlum Empyreum, quod dignitate præstata alteri cœlo, est sedes Domini, ubi se clare beatitudinem, & dicitur inhabitare. Moneta autem, B. Chrysostomus non esse intelligendos plures cœlos, quia in scriptura dicitur, In principio creauit Deus cœlum et terram, quia cœlum a propterea cœli singularis ab aliis apud Hebreos cœli singulare, ut alibi apud Grecos.

§. 8. Sed se offert quædam grauis difficultas; quo pacto errores per cœlum mouentur? Nam si sunt inclusi in ipso corpore cœli, sequitur unum e tribus. Igitur cœlum continuo dissecari & dividiri, quod corpora penetrari, vel cœlum esse exscriptum: nullum autem ex his fieri potest, ergo motione est tantum unum cœlum stellarum. Probo non posse cœlum dividiri, tum quia est fusum sicut ex ære, fusilia autem non dividuntur; tum ex eius incorruptibilitate, nam sicut Angelus trahens Solēm per orbem, illū intersecat, similiter evundem posset ascia dissecare, & in minutis partibus comminuere, atque inde corrumpere. Adeo scripturam affirmare colos esse solidissimos. Item probo non posse penetrari, nam effectus formalis quantitatis est reddere corpus impenetrabile, estq; maximum miraculum, & una è quatuor gloriæ dotibus penetrabilitas, quam Theologi subtilitatem vocant, tum etiam, quia si cœlum esset penetrabile, non esset rmentum, quod significat & firmitatem & expansionem, probatur, quia quæ sunt penetrabilia, facilissimo negocio se penetrant, & coeunt in eundem locum, vnde cœli penetrarentur cum igne, & non possent circulariter mo-

veri tanto impetu. Quin etiam cum Empyreum penetrarentur, immo & ipsæ partes penetrarentur, quia res non resistere possunt, siu alterius, sive solis, se perpetrat cum suo orbe, quo inveniatur.

§. 9. Iam vero probo non posse cœlum esse excavatum, nō, quia dare tur vacuum, quod ex hoc est natura, cum errari, quia cœlum non est continuum, cum esset discontinuum per illas cavitates. Sed certe tunc sunt hæc argumenta. Pr. Canimb. qui hos surculos maxime aspernantur, faciunt angulos cœli Empyreum, hæc corpore vacent, non esse vacuos propriæ, quia vacuum est locus vacans corpore, aperte illos repletos, sed illi surculi non sunt, apertepleri ex naturarei, sicut anguli cœli Empyreum, ergo proprie non sunt vacui, tanquam enim pertinet unum corpus, quæ repletus aliqua surculorum pars, & totus surculi repletus sucesse, non tamen totus simul, quod præstatur per singulos planetas, atque adeo non datur vacuum propriæ. Neque item sequitur absurdum secundum, cœlum enim continuatur per superficies conuexas eorum canalium, item & per concavas, sicut enim in cœlo luna datur ista cavitates, quæ capiat mundum inferiorem, & tamen illud cœlum est continuum, & sicut in tua sententia cœli superiores habent cavitates, quibus capiunt cœlos inferiores, & hoc nullum censetur absurdum, quod erit absurdum in eodem corpore celesti, constitutæ huiusmodi cavitates, atq; canales, cœlum enim est forniciatum, & isti canales sunt quidam quasi fornices, arcus triumphales, per quos Planetæ triumphant, & suam pulchritudinem ostentant. Quod mirum in modum confert ad cœli pulchritudinem.

§. 10. Neque hoc mirum alicui deberet accidere, habent enim corpora humana per plures cavitates inclusas, apprimè necessarias variis viæ functionibus, & quidem fine dispensatio humana pulchritudinis, ita & cœlum suas habet. In quam sententiam lubentius propendere quis poterit, quo in omnium opinione videtur huiusmodi surculos constituendos esse, admitto enim disputationis ergo distinctionem cœlorū, ratione utrum Sol sit inclusus suo orbi sicut nucleus? An vero sic illi emineris, sicut globus supra mensam? Hoc vltimum esse non potest,

poteſt, quia cum ſol interponatur inter ſūn cœlum & cœlum Veneris, ſequitur aperte illos duos cœlos non eſſe contiguos, ſed diſſiſtos, & quod plura, & oculis ſequuntur abſurda, ſi vero Sol eſt inclusus ſuo orbi, non po- teſt moueri per illum motu ſibi proprio, quia vel illud ſcindat, vel cum illo penetra- tur, vel habeat canalis, per quos vehatur.

§.11. P. Christophorus Clavius, e noſtra Societate Euclides alter, ſe expedit ab haec difficultate in ſua ſpæra, affirmando, errores ita vocari, non quia habent diſtinctum mo- tum; à motu ſui orbis, ſed quia apparent in diuerſis diſtantijs, quod prouenit à mo- tum ſui orbis. Iraque in ſententia P. Clavij ſtellæ er- rantes fixæ ſunt in ſuo orbe, ſicut ſtellæ fir- mamenti: vnde poſſunt planetæ moueri- cum ſuo orbe ſine ſurculis, aut penetratio- ne, aut diuisione cœli. Verum P. Clavius refragatur comuni Astronomorum ſen- tui, diſtinguentiū errores à fixis, quod fixa ſemper mouentur ad mo- tum ſui orbis reti- nendo eundem locum, & ſitum: errores ve- ro p̄ter mo- tum ſui orbis habent aliū, quo ipſi per eundem orbē diſcurrunt, quod probatur, quia vnumquodque cœlum in ſententia Clavij, & Astronomorum, habet mo- tum naturalem ab occaſu in ortum, que- peragunt ſinguli cœli multis annorum mil- libus, ergo illi cœli non poſſunt habere al- lium mo- tum per ſe, vt apud Astronomos eſt commune, ſed planetæ habent p̄ ſe aliū mo- tum, quem peragunt ſingulis annis; et- go cœli planetarum non mouentur mo- tum planetarum, neque planetæ per ſe mouen- tur mo- tum ſuorum orbium, ſed p̄ accidens; ergo P. Clavius in ſua ſuorumque ſententia tenetur admittere mo- tum planetarum, quo ipſi diſcurrant per ſuos orbes, de quo mo- tredit eadem difficultas, vñq[ue] ſiat per ca- nales, an diuidendo ſan penetrando cœlos.

§.12. In illis canalibus inclīti planetæ con- tingunt iſpum cœlum per pārem in ſimili, & ſupremam, neq[ue] enim totum cœlum per- foratur, nam planetæ ſunt per ſe ſphæri- ci, & ſunt valde minores cœlo; atque ita non exigunt tantum forā, quācum cœlum eſt, ſed exiguū comparatione cœli. Quod ſi hæc minus erident (ſunt etenim aliena a communi Astronomorum op̄iōne, nec niſi ſoluendi difficultates, & argumēta cau- ſa, proposita) facile ſe expediunt. Graci Pa-

tres admittentes cœli corruptibilitatem, & ſeſtio ne planeta ſum rotatione. At licet ſindantur, dici etiam po- teſt, eos no- eſſe cor- ruptibiles, vt materia prima eſt incorrupti- bilis, quamvis ſe diuifibilis. Nec ea ſectione corrumpitur vlla pars materiæ, aut formæ cœlicæ, ſed tantum indiuiſibilia continuantia: planeta autem progrediente continuantur partes cœlicæ, vt aquæ p̄tergredie- te natūræ.

SECTIO II.

Cælorum figura, magnitudo & Astro- rum numerus.

§.13. De ſtellatum numero multa com- minſcuntur Astrologi: ſunt enim 1022. quas ipſi cognoscunt: hinc negant eſſe plures, ſed non bene: tum quia Galaxia ſive circulus lacteus, conſpicitur propter infinititudinem ſtellarum, quarum luce affunditur, tum p̄ceptu quia ſcriptura indicat ſtellas eſſe innumera- biles: cum enim vult ingentem aliquam multitudinem ſignificare, eam comparat ſtelliſ cœli, & areæ maris. Eſſet autem impeta comparatio, niſi ſtelle ſint quam plurimæ. Dicunt, nomine ſtellarum in effigie radiis lucis, qui non viden- tur eſſe ſtelle. Contra, quia ſcriptura in pro- prio ſenſu eſt accipienda, vbi non deprehen- dieut abſurdum in ſenſu litterali. Demde, poſſemus etiam contra eos affirmare eos non ſtellas, ſed radios lucis videre. Deinde vnde ſciunt ipſi non eſſe plures ſtellas, quam quas ipſi nominat, cum poſſint eſſe aliae per- plures, quas non videmus, vel propter re- miſſionem lucem, aut exiguitatem; vel rati- tam materiæ.

§.15. De Astrorum magnitudine Astro- logi ita assignant minuta grana; quibus aiunt mille ducenties terram ab astris ſup̄ari, ac ſi ipſi eſſent terram, & astra palmo dimenſi, contra quos argimenter. Nam ipſi non poſſunt certo ſcire terra magnitudinem, & latitudinem, neque poſſunt Arithmetica proportione id iſdagare, quo enim argu- mento poſſunt probare a terra in concavum Lunæ eſſe decem in millia ſtadiorum, ut inde deducant lunæ magnitudinem, ipſi enim ſic argimenterunt, corpus quod ex uno millario yderius habere magnitudinem cubitam, habet in ſe magnitudinem viginti cubitorum, & ſic pro-

portione: sed luna appetet tanta magnitudini ex spatio decem mille stadiorum, ergo habet tantam magnitudinem, quæ consequentia nulla est; quia minor propositio est dubia. Item & maior: quia corpus minus, propter densitatem maiorem appetet in eadem distantia maius, quam aliud maius. Item qui diuersa sunt potentia videndi, diuersimode iudicant de magnitudine: quia alij melius, alij non & que bene vident. Adde, æquem non semper esse æque dispositum ad excipientes species visuales. Nec sol semper est in eadem distantia, nam celerissimo cursu ita volat, ut vix possit iudicari in quo sit spacio: cum iste oculi permulta conficiat.

§.16. Multoque magis ignorantiorum syderum magnitudinem, quia nesciunt quantum unum astrum distet ab altero. Quod colligitur ex illorum opinione varietate, qui inter se longe, & raroque dissident, & unusquisque arbitratur suam sententiam se commonstrare, cui igitur credemus? Evidenter nulli. Deinde astrum, quod minus splendescit, & appetet minus fortasse est maius astro splendidiori, & quod maius appetet, quia licet hoc sit minus habet materiam densiorem, & quia vehementiores refraguntur lucis radij, quapropter non tam clare conspicitur: ut de cœlo Empyreo dicunt non pauci, ergo nullum potest sumi fundamentum firmum ad astrorum magnitudinem designandam, sed id est præstandum pingui Minerua, & ut nostri aiunt à bueno. Ex Ecclipsis ostendunt astrologi terram esse maiorem lunam, quia terra interiectu tota absconditur luna. Nec hoc certo scitur hoc præcise argumento: tum quia si luna esset aequalis terra, velaretur tota per breve spacium; quauis non tam longo, quam si esset minor: tum quia posset contingere Ecclipsis, non quod luna sit minor quam terra, sed quia Sol est minor. Hoc argumentum probat aperi- te terram non esse minoram utroque astro; at ut probet eam esse maiorem luna, fulcieundum est aliunde Solem esse maiorem terra.

§.17. Sola multum excedit terram, quia in deliquio nunquam velatur totus: verum nec id probant: nam ex deliquio Solis tantum probatur Solem esse maiorem lunam, quia nunquam velatur totus: velaretur

autem, si esset minor luna, quia haec in se combiberet totam lucem, & species visuales Solis, nec eas fineret ad nos trahi. At cum nesciatur excessus inter lunam & terram, non potest ad vnguenti dignosci excessus inter Solem & terram, aliunde ergo debet probari excessus Solis.

§.18. Non omittam, quod annis superioribus obtigit Hieronymo Munoz celebri astronomo, & in hac academia Salmanticensi Mathematicarum professori. Qui regatus a nobili discipulo, ut metiretur cubilia distantiam a cœlo: illi dixit cœlum aerto interuerso distans: sequenti autem die questus fuit adolescens, se a magistro delusum: quia cubile distabat a cœlo semipalmum minus, quam dixerat magister, qui non animaduertens pavimentum, conspexit non esse abs fundamento questus discipuli: ac afferuit, aut terram, aut cœlum mutasse locum. Cui subridens dixit adolescens, terram mutasse locum: quia ipse strauerat tabulatum semipalmum habens altitudinis. Haec si ita sunt, magno sunt argumento. At potuit ille animaduerte se tabulatum, non ne erat atomus infectilis, ac dissimulauit. Vel certo per suas mensuras nonnulla habent certa principia, quibus muratis animaduertunt non esse eandem distantiam: at quis scit, utrum tanta sit, quanta ab illis iudicatur,

§.18. Dices, esse instrumentum metiendi, quod vocant Baculum Jacob; quo bombardari metiuntur muros: quo baculo noscunt quantum ipsi distent a muro, & quam sit ille latus, aut altus; non secus ac si palmo illum metirentur. Vereor, ne sit instrumentum metiendi. Nec enim bombardari possunt aequali visu. Nam tippis videntur corpora magis exigua: per conspicilia vero maiora apparent. Deinde non metiuntur tam exacte, ut nequidem latum vnguem discedant: at si in muro viginti cubitorum ex uno stadio decipiatur in uno solo palmo, & ex duabus stadijs in sesqui palmo, noui cententur errare. At in distantiam ingenti, & tanta magnitudine Solis multum erit errandum. Præterea species, a corpore viciniori facile illud representant, ut est: at in tanta distantia ægerrime. Anne instrumentum illud perfectius faciet representari, obiectum distans, quæ repræsentantur duæ virgæ vicinæ oculis, & tamen non cernimus quantum altera excedat

cedat alteram, nisi attente illas compona-
nunt; & metiamur; ergo nec illo baculo tam
exakte metentur muros bombardarij.

§. 19. De cœlorum figura varijs extitere o-
piniones. D. August. censuit cœlum esse la-
tum & rotundum, ut referunt PP. Conimb.
L. 2. c. 4. q. 2. Impugnat hæc sententia, quia
cœlum est latum, paterent aliquando
partes extremæ, quia cœlum terminos habet
& non cogemur qualibet ex parte terræ
cœlum intueri. Nam continua circumvolu-
tione extrema apparerent alicubi. Deinde
non posset Sol gyros confidere, quia cog-
retur repedare, nisi cœlum esset globosum:
nam peracto circulo spatio virginis & qua-
tuor horarum, rediret ad orientem locum:
modo autem cum cœlum sit globosum, per-
agit circulum Sol ab oriente in occidens si-
ne remeatione. Deinde, cœlum est globo-
sum ostendunt solares &c. cu. accições, &
fatalis necessitas, qua cœlum ex vbiis gen-
trum cœlum intueri: sicut qui continetur
inclusus dolio, non potest non videre dolio-
um, quo vindique cu. cur scribitur: ita nos
tenemur intra cauitatem huius globi: quod
etiam demonstrat & astrolabium, & circu-
lares sphæræ, quas efformamus ad demon-
strandos cœlorum motus. Quod si hæc in-
strumenta non referant cœlicam figuram,
suo muneri essent inepta. Hæc sententia est
D. Basilius hom. i. in Hexameron, & commu-
nis Astronomorum.

SECTIO III.

Utrum cœlum simul moueat ab ortu
in occasum, & ab occasu in
ortum?

§. 20. Astrologi quos referunt PP. Co-
nim. l. 2. c. 5. q. 4. a. 1. conclus. 2. &
Aristoteles ibi cap. 10. tex. 58. affirmant, or-
bes coelestes infra primū mobile duos mo-
tus simul habere: primum, quem vocant ra-
ptum, siue diurnum, ab ortu in occasum, qui
per se conuenit primo mobili: cœlis autem
inferioribus conuenit per accidens propter
imperium primi mobilis. Secundus motus
est ab occasu in ortum, qui per se conuenit
firmamento, & cœlis planetarum. Hic vo-
catur naturalis, quo sphærae inferiores reme-
ant ab occasu in ortum; quo dicuntur retar-

dare imperium primi mobilis. Tertius est
trepidationis, qui conuenit per se cœlo gla-
ciali, quod cœteros cœlos cogit titubare.

§. 21. Unicum fundamentum huius sen-
tentiaz est diuersis stellarum positiones, nam
stellæ fixæ firmamenti, modo habent altitu-
dines meridianas, diuersas ab his, quas an-
tiqui Astrologi notarunt: neque modo ori-
untur respondentes spatio, cui antea, ergo
firmamentum præter motum diurnum ha-
bet alium. Antecedens Astrologis credo:
consequentia probatur, quia si stellæ fixæ
cierentur solum motu diurno, singulis die-
bus retinerent eamdem positionem, quia
per eundem circulum gyrarent. Confir-
matur, Sol præter motum diurnum, habet
alium proprium, quo ita mouetur, ut habeat
diuersas distantias ab stellis fixis: ergo præ-
ter motum communem cum illis, habet al-
ium sibi proprium, & erraticum.

§. 22. Hæc sententia indiget explicacione:
alioqui alicuius absurdii incurrit inuidiam.
Quia cœli non possunt moueri per eandem
lineam duobus motibus, quorum alter ha-
beat pro termino à quo terminum ad quem
alterius, ergo non potest cœlum sive nul moueri
ab ortu in occasum, & ab occasu in or-
tum: probatur antecedens, quia non potest
corpus simul moueri rationibus contrarijs,
sunt enim naturaliter incompossibilis in
eodem subiecto, tum etiam, quia simul cor-
pus accederet ad unam partem, & recederet
ab eadem, quod & experientiaz, & sensu re-
pugnat. Ad hæc, non posse idem corpus ha-
bere simul duas vocationes in eodem loco,
sicut non potest idem locus habere simul duo
corpora, sed si corpus haberet duos motus,
haberet duas vocationes, quia vocatione est
terminus motus. Dicunt PP. Con. duos istos
motus non fieri per eosdem Polos, quia mo-
tus diurnus fit per Polos Arcticum, & An-
tarcticum, motus vero retrogradum fieri
super Polos Zadiaci, & per circulum Zo-
diacum. Contra: signemus partem cœli A.
qua feratur ab ortu in occasum, rogo, u-
trum ista pars, qua modo transmouetur su-
per Polos Arcticum & Antarcticum, simul
moueat per Polos Zadiaci vel non? Si
primum, ergo simul in duobus locis, quia
per duo loca diuersa diuersas efficit gyra-
tiones, quod est in Philosophia absurdum:
Si vero non mouetur nisi per Arcticum,

& Astar destra , ergo per eundem lineam habet duos motus contrarios: falso illa pars non mouetur nisi super diurno, vel naturali, id est mea de ipsa libet pars infra cuius gulari, atque ita nullus pars simul in motione duobus motibus erit inveniatur nisi exindeq;

S. 23. Dicunt primo, et ceterum, simpliciter moueri motu rapido, retrogradato autem leuissimum, quid. quia ille non est simpliciter motus, sed secundum inquit. Contra in motu retrogradis aut habet naturam, & excepitiam motus, vel non: si prima sit, ergo, quod illas mouetur, simpliciter motu rapido: si vero simpliciter non est motus, ergo certum non mouentur duobus motibus. Deinde quo partem dicuntur motus secundum, quid illa, per quod acquiritur diversus locus, & diversa distantia? Astrorum enim distantia coegerit Astronomos in eam mutare si vero motum secundum quid intelligas motum convenientem, tantum exiguae parti celi, sicut dicitur albus secundum quid corpus, quod cum habeat nigredinem in omnibus sensibus partibus, habet tam albedinem in aliqua exigua, sicut ut AEthiopie citetur albus secundum quid, at hoc motu non mouerit orbis celestes separatis, spiculum est, tum, quia in qua sensitudo mouentur secundum se totos, tum quia eam sint solidi, non possunt diversa partes adiungere & strahi.

S. 24. Dicunt secundo, corpus possit simili habere duos motus, alterum ab uno primo, alterum ab aliis, verbi gratia, natus, qui vehitur navi ab Oriente in occidens, sed potest mouere & pro rata in puppam versus versus. Orientem, & portum, animo habet, et ceterus duus motus, alter ab Oriente in Occidens, alter ab Occidente in Oriente corporis proprietas plenaria. Item eques fertur atque equi, verbi gratia, Medinam, totumque corpus equitis mouetur eo motu, & tamen ipse eques potest mouere brachium Medina. Vallisoleatum: Item musca circumagit rotam, per quam ipsa graditur motu contrario.

S. 25. Verum ibi non esse duos motus distinctos, probatur in primo exemplo, quia si sunt duo motus, debent habere distinctos terminos ad quos & ad alios a quibus. Nam ut diximus disput. 11. phys. Iatio est loco in locum translatio, ibique probauimus quemlibet motum habere terminos a quo, & ad quem, sed natura illa non haberet duos terminos ad

que, & duos a quibus, ergo non haberet duos motus, probatur minor, supponendo nam tam habere pedem supra funem, & funem protracti supra navem e duobus fixis fixis portum clauderib; : incipiat senectus in motu: rego, ut amper se ostendat in sensu versus. Occidens, patet vero accedit ad portum versus Orientem, recedens a fune, an vero posset manu taliter supra eum ad eam ferre, an ad eam sinistram recedat a fune versus Orientem; & Occidens? Hoc quantumxferi non potest, quia pessimum est esse duobus in loco quod una est multo distans & etiam funis versus propter quod est versus: Orientides, quod fieri non potest, quia pessimum est esse duobus in loco quod una est multo distans & etiam funis versus propter quod est versus: nequit; essetque nec cessante e corpore versus: itemque simili accedit recipiens in sensu cum & ab eodem recedet funis versus propter quod est versus: potest tertium, rati que non moueretur, si semper esset in eodem spatio, & in eis existentia, hinc cum corpus se habet in aliis & trans recesserit a fune, fieri non potest quia pessimum est esse corpus regessere & transire secundum sensus, videlicet incipiente motu pro rata est se pro rata in alia fune versus protracti, ergo sicut in habitu obliqui versus portum & non habet in eorum modis & qualitatibus habet pro rata in alio quod funis versus quo recesserit versus Occidens, ex quo sic pessimum est mouere a fune versus Occidens, sed & versus Orientem, & propositi, ergo illi per se non habent in aliis qualitatibus & terminis, & recedunt ad Occidens, non potest efficeris suo motu, ut pessimum est ad portum, & recedat ab Occidente, si vero per initium agit, sollicitus pedem & collumque funis, ut sensu tu versus Occidente & non in fune versus, & tu versus natus, habet motus proprius, & non habet habere pro termino a quo funis versus occidens, & pro termino a quo portum ab Oriente. Ita virutis tuncum sternitur, & non est illa, cum impulsus sicut vehementer.

S. 26. Sed oblicis, dum pes inducatur motu proprio versus portum, etiam inducatur motu proprio natus, hanc est pes, qui sivegatur natus, & totum corpus inducatur motu natus, ergo etiam inducatur pes alter quia motu nobis, mouetur vultus, que sunt in nobis. Respondeo, quando mobilia habent partes flexibles, recte posse vultus moueri uno motu, & aliam alio, & in se, & etiam quiescere, sepe enim inactum vultus

vires per se sunt mouentur altere: Ad adagium respondetur, motis nobis mouentibus omnia, quae sunt in mobi scoundis eam partem, quae mouetur, ut nos etiam mouentur: omnia que sunt in eadem ratione non vero, quae sunt in altera, & motis nobis secundum: non ceteras, saepe videntur omnia, quae sunt in nobis.

S. 29. Porro pedem in eo casu, unius tantum habere motum, prout argumentum factum, probat experientia etiam per dexterum (quem suppono modernum) per dexteram tuncum distabat a puppi, quoniam haister, transaldo, mox, mox distat, ergo solum solum motu proprio, pater consequentie, quia semper motu sensus, seruans et indeveniens, habet a distante puppi, quam finiter, transaldo, tuncum, et deinde locato super puppem proximam, de versusque pedem, & per lineam, et eadem habet a distante in recto, de per lineam. Quod si dexter distanciam transaliam, sicut in causa proprius illius motus, quo supersunt, impetratur nautus. Sitque nobis argumentum pedem, deponit, sed per lineam motu recte habens, motu nauis, et finem, unde fuit ipsa profecta. Quod si pedem non est classificare motu proprio, nauta vero a puppi in certam, aut aquam deficeret. Conducatur, quando nauta rapidissime feruntur prodestis exigitur, non possunt nauta in illud dare, quia in ipsius proprio non possunt, sicut in corpore, et in aliis viae quae propriae ad hanc nauta quam abri, et conseruantur, diametrum, et per centrum pedem, non habet ratio iunctio, et nauta, non possunt in ortu, vnde de circulo in corporis aera, quod do yero, nauta qui scilicet facile illuc periret, non potest habere.

S. 30. Ad reliquias casus respondetur, brachium summae aurum, per eamdem lineam, aut aqua, motu solo proprio, aut solo motu equi, ut de nauta diximus vero per dinem aliquaque vel obliquum posse, et nauta, et brachium, & tunc resistitur unus motus, & ab impulsu equi, & ab impulsu brachij, restare possimus facere in qua semicircularem.

Exemplum de musca non est ad rem, postquam quidem musca se ad latere mouere, tunc autem non efficitur gyrus perfectus, unde ligas esse plures, et ob eius celeritas, non possunt simul moueri ab ortu in occasum, & a contra, quia per eandem lineam habent illos duos motus, quae est impossibile probatum.

S. 30. Ad argumentum ex Astrologia pertinentem respondemus, diversas stellarum fixarum altitudines, atque distantias hinc oriri. Intelligentia generali volente, prima die illius circumferentia lineae apicelli, & stellae illi respondens ita fuerunt circumferentia ab ortu in occasum, ut responderent illa die linea imaginaria, & secunda vero die stella & linea, & non responderent ut linea imaginaria, A. sed B. quia secunda die intelligentia impedit quod in latus versus polos Zodiaci impetratur, & effectus illo motu ut singulare partes circulus in diebus respondent diversis spatijs, & conficiuntur multa annorum millia, ante quam linea coeli, & stella A. re-racent ad lineam imaginariam, & quod est in causa diversitatis altitudinis stellarum: & ista vero eantur ab Astrologis duo motus, qui sunt dato, non sunt exorcentur, sed dum intelligentia mouet circumversas polos Zodiaci, tunc non mouetur ab ortu in occasum, quia ratione ille motus in latus situs est & oculi, & dicitur ruello a cessare a motu diurno, vel posse statim mouentes idem cum diversis impetu, sed non per gyrationem dominica petescam. Vocantur autem duo motus modo vulgaris, vel quia ad sensum apparet videtur, duo, vel quia quasi intermissione alterna recipit ad me, ut motus, nauta, & nauta. Aliquando enim nauta cellat a motu proprio, quo autom trahitur nauta, quoniam deinde ipsa post motum firmat pedem, et leviter alterum: cum autem alterum sensus de motu est, tunc suo motu mouetur. Hoc vice si uno motuum vix percipitur sensu, et leviter, et leviter alterum per agendum, quod sequenti. Astrologi autem nihil aliud passant per eam, nificationem diversarum stellarum fixarum. Itaque numerus sunt duo motus simul: sed aut unus a duplice impulsu, et duo mixti alterna vicissitudine.

S. 30. Planetz vero non efficiunt perfectos circulos (ut ait PP. Conimbricensis) sed ex impulsu sibi proprio, & ex impulsu totius cœli, sit unus motus, quemadmodum de equite, & brachio diximus. Hinc oritur Solem respectu nostri, modo altiorum, modo humiliorum ortum habere, quia circuli per quos gyrat, non sunt perfecte orbiculares, sed ad modum, quo nos in hortis efficiuntur.

cimus lineas herbarum, per quas peragimus circulos imperfectos; si enim essent perfecti; vt sunt intra quos exercentur equi, dies essent omnino æquales: quia Sôl nunquam egredieretur ex eodem circulo: egreditur autem quotidie: qui sequenti die incipit alium maiorem, aut minorem comparatione nostri: quod est in causa ut Sôl modo plus, modo minus distet ab stellis fixis. Neque modo disputo (ne Astrologum agam) vtrum Sôl repeatat eundem gyrum per quem efficiat duos, aut tres dies æquales, si enim repetit, illis tribus diebus tantum habebit vnu motum, id est diurnum, neque in uno ex illis diebus diuersas habebit distantias ab stellis fixis, quas non habuerit singulis diebus ex illis tribus.

SECTIO IV.

De Motu cœli difficultates nonnullæ.

§.31. Prima est; vtrum motus sit cœlo naturalis. Naturale usurpo in præsentis (vt cum Aristot. dixi disput. 7. Phys. sect. i.) pro ea re, quæ est iuxta naturam, sive ex inclinatione illius. Scotus, Auicenna, & alij relativi à P. Conimbr. i. de cœlo. c. 2. q. 3. a. 1. negant cœli conuersiones esse naturales, & quidem merito; nam cetera corpora habent motum naturalem, per quem propria loca petunt, vt grauia, & leuia, vel quarunt res sibi necessarias, vt viuentia, sed cœlum nullum emolumenitum capit è motu, neque in proprium centrum tendit, ergo cœlo non est motus naturalis. Confirmatur, quia natura inclinat in seipsum, & res ad quas sic inclinat, vocantur naturales, vt alimentum viuenti, & actus secundus potentie vitali, calor animali, &c. Sed motus cœli illi non est utilis, ergo non est ex inclinatione naturæ. Probatur minor: quia motus localis per se tantum perficit tanquam modus determinans ad spatiū, quam perfectionem æqualem habet cœlū cum quiescit, quia ibi etiam habet modum determinantem ad locum: grauia autem, & leuia perficiuntur per motū, quatenus per illum tendunt in centrum: at cœlum semper est in centro, sive motum, sive quiescens: neque item accipit plus lucis per motum, quia si Sôl quiesceret in medio cœlo singulis illius partibus lucem dispergiretur necessario: ergo

cœlum nullam utilitatem capit ex motu.

§.32. At (inquit P. Conimb. a. 2. sequentes D. Thom. & alios) cuiuslibet corporis motum esse naturalem. Contra: quia id non intelligitur de latione: est quidem cœlis connaturalis motus alterationis, quo perficiuntur: at vero latio illi corpori est naturalis, quod illa perficitur, vel cui est utilis. Dices lationem esse perfectionem cœlorum. Contra: quia quādū dux res contraria æque perficiunt subiectum, neutra dicitur naturalis, quia natura nō inclinat in contraria, sed per motum non magis perficitur cœlum quam per quietem: immo quies est perfectionis quodammodo, & cœlo connaturalior, quam ipsum sibi vindicat, nisi accedat extrinsecus motor. Vnde post universaliter dictum cœli natura sua ab omnī latione cessabunt. Neq; item motus est cœlo violentus, quia ad vim requiritur resistentia subiecti per motū contrarium, vt lapidi est violentum ascendere, est igitur cœlum natura sua hinc differens ad motum, & quietem: quæ illi possunt esse i quodammodo naturalia, quia ei neque auferunt neque addant perfectionem: est autem naturalis ratione materiæ, quia est principium pacis illius, non tamen ex se, & inesse ratione formæ: quo modo cœli natura est quies, quam motus.

§.33. Secunda difficultas est vtrum cœli moueantur ab aliquo principio extrinseco. An vero ab extrinseco motore, & quidē illud ab extrinseco moueri, adeo constans est philosophorum opinio, vt ex motu cœli intelligentias separatas inveniātur. Ergo vero nulla video pro hac parte demonstrationem: quia hec cœlum non possit nisi ab extrinseco moueri, potest tamen à Deo solo moueri, neq; in hoc vultu apparet absurdum. Multa enim mutia soles exercet debet in momenti: quam hoc, vt suppleret defectus causarum particularium, non Deum dedecet, sed maxime decet, in motu primam mobilitatem a solo Deo fieri, opinari sunt nonnulli. At licet hoc non demonstretur, qui itad negabit, temere negauerit. Philosophorum enim assensu ad stipulamus Patres fere universi, ac Theologi: quos referunt P. Conimbr. 2. de cœlo c. 5. q. 5. & probatur: quia cœlum mouetur ab extrinseco, sed illud extrinseco est Angelus: ergo mouetur ab Angelo. Probatum

tur maior, quia motus non est connaturalis cœlo, neq; vtilis, vt probatum est, ergo non mouetur ab intrinseco, sed extrinseco principio: patet consequentia, quia natura tantum mouet, & inclinat ut principium actuum, vel ad perfectionem naturalem, vel ad tendendum in centrum, ut disurrenti patet: minor probatur. quia res corporea non potest cœlos mouere. Nam si quod esset, maxime viuens, at hoc non: tum quia non posset tantè molli impetum unquam imtere, tum quia defatigaretur agendo, neque item mouetur à solo DEO, qui mundi administrationem creaturis partitur, neque ab animo rationali, tū quia hic nihil potest mouere, nisi corpori vniuersi, tum quia non habet tantam virtutem impulsuam. Tandem, quia prius cœli moti, quam animus vllus migrasset è corpore, at vero ante informationem corporis nullus animus potest creari, ergo cœlum mouetur ab Angelo. Et ille quidem libere, & sponte, imperio DEI obtemperat, cuius aspectu fruatur. Totum cœlum ab uno mouetur, & singulis planetis singulos attribuit Deus: namque unus non potest in tanta distanza operari.

S. 34. Tertia difficultas est; virum cessante motu cœli cessarent omnes motus sublunares? PP. Conimb. 2. de cœlo c. 3. q. 4. a. 3. referrunt Thomistas affirmantem partem tunc prementes vestigia D. Thom. in 2. d. 2. q. 2. a. 3. & de potentia q. 5. a. 8. sed D. Thom. i. p. q. 66. a. 3. ad 2. asserat longe esse probabilius cœlum Empyreum, licet non mouetur, influere in alios orbes, idemque iudicium fieri potest de cœlo stellato respectu inferiorum. Thomistæ mituntur primo, quia motus cœli est causa categorum motuum, ergo illo cessante, cessabunt motus inferiores, quia cessante causa, effectus necessario interimitur. Verum antecedens est falsum: motus enim cœli formaliter est actio, per quam producitur vbiatio cœli, sed actio non potest esse causa in actu primo influens in aliud, habet enim tantum esse productiōnem sui termini, ergo cœli motus non potest esse causa motuum inferiorum. Vnde argumentum retorique; cœli non influunt per motum in hæc inferiora, nec tamquam per principium actuum, nec tamquam per formalem rationem producendi, ergo licet cesset motus cœli, non cessabunt motus in-

feriores. Vnde colliges agentia inferiora non subordinari motui cœli, neq; hunc esse primum in aliquo genere causæ, sed inter lationes esse primam dignitate, & velocitate.

S. 35. Secundo efferunt Aristot. afferentem, mundi gubernationem dependere à coniunctione rerum inferiorum cum motibus cœli. Sed Aristoteles tantum vult non posse mundum inferiorem recte administrari sine motibus cœli, non tamquam causis influentibus, sed tamquam conditione necessaria ad variam lumenis dispensationem, per quā administratur perpetua temporum vicissitudo.

S. 36. Igitur cœlo immoto non cessarent actiones inferiores, ita PP. Conimb. supra a. 3. adducunt articulum Parisiensem oppositam sententiam damnantem erroris. Sed ille articulus non transit ultra Sequanam: neque ea sententia est digna erroris nota. Hæc sententia est D. Tho, supra vbi expresse affirmat cœlum Empyreum influere sine motu. Probatur primo, quia lux non habet virtutem actionem à motu, motus enim nullam ei virtutem communicat, videmus n. quiescentem alias producere, sed cessante latione cœli, cœlum diffunderet lucem in hæc inferiora, ergo lux operaretur cessante latione cœli. Secundo, motus cœli nullum habet influxum in combustionem ignis, quia hic cum generali concursu habet sufficiētē virtutem ad comburendum, ergo licet cesseret motus cœli, non cessabit combustio ignis, quia nullum principium cessat ex requisitis ad combustionem. Mirum quidem esset stupram conjectam in rogum vehementem non combustum iri, nisi cœli mouerentur, & saxum è turri dicetum manere in aere suspensum, & hominem apertis oculis non videre præsentem lucem, & brutum esuriens non posse alimentum appetere.

S. 37. Verum est, cessante latione cœli, non esse futuras generationes frugum, & animalium, quales modo sunt: quia dependent ex tali qualitatum temperie, qualis resultat ex Astrorum circumvolutione: at vero fruges si tantum expectarent caloris ardorem, producerentur quidem sole præiente, licet immoto, sicut dicitur, Sol, & hominem rancum hominem.

S. 38. Quarta difficultas est; de velocitate motus cœli, quæ vix potest explicari: cum

spatio viginti quatuor horarum integrâ circumuectionem conficiat per spatum penne immensum. Sol, ceterique errores si conferantur cum ultima superficie firmamenti, gradientur gressu testudineo, cum tamen Sol quarta hora parte cursum conficiat velociem, ut illo posset eadem hora parte centies, & sexagesimam terram circuire, quia est in sententia Astrologorum eadem proportione superet terram magnitudine, & una parte horæ le totum ostendat: ultima superficies peruenit ad locum primam, a qua dicitur stat tanto interhallo, quantum sufficit ad capiendo 160. orbem terræ, tantos quantus noster. Communior Astrologorum opinio fuit, solēm singulis diebus p̄tagere non habes centum mille, centum & viginti mille, sexcentas & viginti quinque leucas. Rōgo nunc eos philosophos, qui in omni motu morulas adstruunt, quas reperiatis in hoc solari: quod si in hoc nullas reperiunt, multo minus eas reperirent in motu firmamenti, qui est solari velocior, cum eodem spatio circulum agat bis octuplo maiorem, quam solarem: at vero in eorum sententia inter duos motus coniungos non potest esse maior velocitas: quod si in his motibus morulas reperiunt, ya quas reperiunt in motu lapidis, in quo melius dicent motus esse imperceptibiles, morulas vero adeo perceptibles, ut ab ipsis cœcis viderentur.

SECTIO V.

De Cælorum luce.

§. 38. **L**ucem non esse substantiam patet, quia non est forma substantialis, alioquin in aere essent dilete formæ substanciales, & subiectaretur in ultima superficie corporis opaci: neque est corpus, quia non posset cum aere, virbo, & crystallo penetrari. Item neque est distincta species ab inferiori luce, sed est intensio, quod si aliquatid videtur nostrate luce futurum, est propter corpora, quia affundit, cu quibus propter illorum subtilitate diuersos colores effingit?

§. 39. Inter corpora cœlestia sicdissimum est Empyreum, ita vocatum non ab ardore, sed a fulgore, teste Diuino Thomæ i. p. quæst. 66. artic. 3. Ita expresse refert Diuus Clemens, ex Diuino Petro et recognitiōnum. Objicis, cur non videatur, & cur aetem non il-

luminet, ita ut nulla sit noctua viae?—do præteram cum Genesim primam creacionem cœlo Empyreum dicatur, & sentra erant superfaciem abyssu largo, & eum Empyrem nullum habet locum, alioquin alijs summi illuminet in mundinacalitatem? P. ac omnib[us] censes 2. de cœlo rapido, q. scilicet Richardum allorū emerit, non esse proportionata ratione oculis lucis lassus Empyri, ut et Deus subtrahit certissime generibus, ne in ea cœli existabentur. Minus parvus solidus non placet, quia lucis quantitas proportionaliter est nostro visui, sicut in aliquo gradu nimis totam lucem intensiori non invenies; quod si oculi praestringuntur, est ob calidris vehe, incendiis, ac calidis Empyri, aut per perturbatio oculi per restringentes, audire videatur. Sevanda pars non placet, sum quia Augustino dispergit ad miracula recuperare in primæua mundi productione, cum esset quia Deus nos subtrahit concussum, causis partientibus, nisi rarissime, quod ait antea portentaria Dei miracula numeramus, ut cum Babylonica forsan trium puerorum castitatem venerata, eos non exusit: Item otium Imperio Iosue Phœbus contraxit habendas, p[ro]phetator Israeliticæ pugnat: cum mare rubrum fractis illius legibus aquas eobis batit, ne defluerent, ac nullib[us] mortis h[ab]itus miraculi, orgueil puerorum innotescat.

§. 40. Alij aiunt, eolum Empyreum esse rarissimum, & propter defectum qualitatatis non posse visum terminare, sicut aet[er]na dicit in scilicet cohibet, spectari non potest. Sed neque hoc placet, cum quia sub astris miraculos esse quasi fusilli cœcre, ad significandi illorum corporum etas sitque ab quadruplici corpora sublunaria propter suam perfectionem atquando paru habeant materias, ideo est, si nimis materias facie contracta nobilitas operationes exercere ne possit, hoc ratione non reperiitur in cordis, immo corpora inferiores vel mobilia, lapides, & phænes vacuolum partem tenent quia quia licet contractum non possit videri, tamen illuminaret, & totas inferiores spheras reddebet conspicuas, sicut illuminat aer.

§. 41. Respondeo igitur cum Patrib. Combricensibus, & alijs supra: cœlum Empyreum esse quadam quasi cortina opaca contextum: sicut arca fæderis pellibus caprinis tege-

regebatur, & sancta sanctorum serico ve-
lo, sed colligitur ex disputatione Divi Petri
cum Sinone Mago, chidixit enim Iesu Christo
pyrenaei non videri, ne ab indumento videtur
in his ita illius potius fuisse vestimentum. Vbi
fuisse sanctum fuisse a Deo vesti acutum est. Com-
pilatum. Ex parte vero. Unde colligimus quod
est posse vestimentum firmamentum esse circumdatum
luteam corporis specie, et rebus quod velut
a Petri Medio compunctum intercedit. Cetero
sit deinde vestimentum tunc tenet in se
hunc hunc proprium regnum, quod dicitur deus
disputat. ut iste misericordia accedit. Ita enim
beatior auraria ad ea recte excellere, ut insi-
gnavit audierit Deus, etiam viderit adamus in
dicto. Huius ostendit per hanc studiam de scripto
Iohannes in visione illa prophecia, quo videt
Hierusalem in gloriam, Margaritis in auro, per
angustum canalis trahant, huc quod sponsans
consecrat in vicem fabubus. In primis est
Sapientia. Qualem Siderum tam ubi amari ex-
quisimam habere sanitatem dicemus, colligitur ex
evidentia scientie sive probatur in quantum
sanctorum sursum eruntus, dicitur. Deinde san-
ctorum in firmamento aedificare dividens diem, et
sedem, et futurum in firmamento a soli, quod odit si
certum est effigie spiculum, iam fuisse autem
producta lux in eo, quia lucore in ipsa fixa
matrona. In fine vero existimatio omnia
Sidera non tam nativo lumine, quam à deo
leminutuarii spiculae esse, cum quia quo si-
dera sunt soli proprietas, sunt etiam meatus
tore & ergo accipiunt aliquid lucis a Sole
tum etiam, quia de Luna dicitur in officio
Apostoli dictum. Quia regnum dei fulget ante
sicut regnus Solis Luna, idque demonstratur Luna
de ligno atra. Ad hanc, Solem circulacionem Si-
dera superbus, quo minus ab illis distat,
hanc unquam transire distare poterit, quia illis
plurimum dispergitur. Non propterea
nego aliquam subiectum lucis sideribus, sed illa
ludi discricti per exiguum collationem cum
luminis, quod a sole transcurrit. Deinceps
veste sit. Citharistica sensibilia, capitulo quatuor
sup ubi plura adducunt locis et omnia,
et in montem nostro, quia concordia
abhorret, storvus vultus necessario
est coniungere, et hoc est patitur. Co-
sidero. ut in coniunctione cum Pater. Co-
sidero. ut in coniunctione cum Pater. Co-

SECTI_{ne} VI

S. 44. **C**elum in hac inferiora physis
confuere experientia testatur, cum
qua magnes trahitur à Polo Arctico, & a-
cuse quod semel tergit magnetem, perpetua
vertigine circumagit, donec fixa sit Polo
sunt, item signa excula plenilunio, caries
corruptur, quia cum Luna est plena, ar-
bores raplet humore, quo exsiccati, illæ
contrahuntur, & gignitur caries. Item Lu-
na cerebro dominatur, quapropter Dæmo-
nes plenilunio magis vexant arreptitios, &
quidam Luna exponunt, capite laborant, &
pictura, Luna enim habet præcipuum influ-
xum in humiditatem; quapropter Diana
(qua Luna significat) vocatur Dea nemo-
rum, & stagnorum. Item solaris influxus
est tam manifestus, ut non egeat probatio-
ne. Vnde colliges, celum non solum per
lucem, sed etiam per alias qualitates insue-
re, magnetis enim attractio, aliique effectus
luci non possunt adscribi.

S. 45. Cœlum Empyreum censet D. Th.
& ali. induere in cœlestes orbæ. Sed non
capio id quo modo cohererat cum eorum
sententia, quæ censent tale cœlum præ ra-
ritate non posse lucem elaculari. Ego existi-
mo illud non induere in alios, non lucem
ut probatum sit, neque calorem, aut qua-
tuor primas qualitates, quarum sunt inca-
paces, neque virtutem, aut facultatem in hæc in-
feriora, hanc enim habent cœli ex se, ergo
nihil influe, quam opinionem probabilem
censet D. Thom. i, part. quæst. 66, art. 3, ad 2.
Deseruit autem cœlum Empyreum in San-
ctorum Cœlium Suriam, item potentiam
suam actuanti exercebit circa velum illud,
quo obtegitur, aut fortasse circa aquas ele-
mentares in cœlo posatas.

6. 46. Plantas & mineralia à Sole produci ostendi disput. 9. phys. sectio. 4. animalia vero etiam ex putrefactione genita non sunt à Sole, quies illis imperfectior, perceptio enim objecti arguit maiorem perfectionem, quam qualibet actio solaris. Neque mentione Durando, & P. Conimbr. allegetibus cœlum esse res perspicuum quasi seminaria virtute gignendi hæc animalia, tum

quia sine fundamento ponitur, tum quia si intelligatur de proprio semine est improbabilis, obscaenæ sententia, si vero intelligatur de aliqua qualitate superiori; Sol influit per illam, non tanquam per semen (hoc enim Solis conuenit viuentibus) sed sicut influit per lucem. Etiam dicere possent eodem fundamento Solem habere semen ad generationem perfectorum viuentium, præsertim ouiparorum, que sepe signuntur absente utroq; parente.

§.47. Negari non potest celestes influxus vehementer inclinare hominum voluntatem in hæc, aut in illa obiecta, sic qui nascuntur sub Ioue sunt alacres propter sanguinem, quem abunde communicat illud sydus: qui sub Saturno sunt melancholi, propter siccitatem & frigus desuentia ab illa Planeta: qui vero sub Marte sunt habiles ferro, armisq; tractandis: amentes autem vocantur lunatici, quia illi astro subsunt. At vero existimare liberum arbitrium aliquid facturum, impulsu astrorum fatali virtute, aut illius eventus prædicere sacrilegum est, hereticum, atque blasphemum. Item temere loquuntur Astrologi, dum aiunt, hominem sub tali signo natum, esse futurum aut Regem, aut præsidem, cum id dependeat ex libera hominum voluntate. Vbi non possum reticere cuiusdam Astrologi fatuitatem, qui hero suo prædictum eum creatum iri Archiepiscopum Tolaternum, cuius delyrium probavit euengus hero mortuo ante quam crearetur. Utrum autem esset creandus, si vixisset, scit Deus.

§.48. Diuus Gregorius homil. 10. acriter infestatur Astrologos, afferentes quodquod nascuntur sub Aquario fore pescatores, & refert in Getulia nullum, unquam fuisse pescatorem; cum tamen multi nati fuerint sub Aquario. Item existimo posse Astrologos multa probabiliter affirmare de hominum agritudinibus, licet enim multe oriuntur occasione arrepta ex aliquo libera

actione, complexionesq; ac temperamenta mutantur ex libera hominum exercitatione; Scholastici enim assiduo studio stomacho deficiente, fiunt phlegmatici, qui si arma exercissent, illis morbis carerent. Astrologitæ sub quadam vniuersalitate affirmant, homines natos tali, aut tali signo, ex vi sideris habitu os talem naturam, aut complexionem: tamen tam multa libere possunt occurre, quæ deludant illius signi influxus, ut nihil omnino possint conjectare de actu libero: nam qui oritur sub venera potest abstinentia ita mitigare sanguinis abundantiam (ex qua abundantia colligit Astrologus temperaturam illius). vt perpetuum bellum Veneri indicat. Vnde Astrologi, qui tales eventus pro certo affirmant, sunt inepti; & quæ eis fidem praestant ineptiores. Possunt quidem Astrologi ex varia astrorum conjugatione bellum mortalibus extiale inferentibus, coniugere hominem in intali coniugio natum, necessario interitum certa die, quia vires, aut industria humana resistere non possunt tam contrariis astrorum influxibus: at vero non possunt Astrologi prædicere eum hominem ad illum diem victurum; potest enim illi dici dies multo ante variis de causis. Atque ita prudentes caute loquuntur, nonnulli autem, vt vulgo imponant, solent incauso, & ceteræ multa prædicere, quæ viros doctos offendunt, & inuidiam concitant in Astrologiam. Posse Astrologos certo scire diem, ultra quem aliquis viuere non posse, confirmare exemplum cuiusdam Astrologi, Cœlestiali, qui Magistro Hieronymo Munnoz Mathematicas stipendio publice, Salmantice docenti, prædictum diem; quem Astiga dicebat; quem diem obiit. Item cuiusdam meo discipulo dixi grauem, agritudinem, illi certo anno imminentem, quam passus fuit, haud sine periculo.

DISPUTATIO III.

De Cœlorum, & mundi productione: sive de Operे sex dierum.

ARISTOTELES lib. de cœlo egit de mundis, & cultis, & cœli creatione, & gubernatione multos adstruxit errores: præsertim lib. 2. cap. 1. vbi docet cœlum est æternum; & à nemine factum, & 12. Metaphysicæ c. 7. cœlum, & eius motum fecit æternos; & cap. 6. probat Deum ex necessitate mouere cœlum, quos opòret errores confutare ex sacris litteris, vnde colligimus mundi strukturam. Et quicquid Arist. bene docuit, melius ex sacris litteris deprehendetur, Philosophia autem errata, De testimoniis corrigentur. Vnde explicandum erit caput primum Genes. vbi mīlitatim recententur mundi natales dies; quos Aristoteles signorauit.

SECTIO I.

Vtrum Mundus productus fuit simul totus? An vero sex diebus naturalibus?

ARISTOTELES de Deo, & mundi creatione errat curpiter; in Physico enim ostendit causam p̄ficiam ex reprobata infinitudinis causarum successiuerum; ar vero in Libr. de cœlo, & mundo arbitratrus est, mundum ab æterno fuisse cum successione motuum. Quam sententiam impugnare possumus, quoad fiducionem ex dictis disputat. 3. Physic. section, & ex disput. 18. at vero quoad res permanentes impugnari potest ex multis sacræ paginæ testimoniis. Gen. 1. In principio creauit Deus cœlum & terram ly in principio, est idem quod temporis initio, namq; in æternitate non est principium durationis, & David, initio Domine tu terram fundasti: initium autem notat rei inceptionem, cum ante non fuerit, vt dixi disp. 2. Phys. section. 2. Ex ipso contextu Genes. 1. colligitur, Deum totum hunc mundum sex

diebus fuisse molitus, estque dogma fidei in Concilio Lateranensi. 2. cap. Firmiter de summa Trinitate, & fide Catholica his verbis. *Deus sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis veramque de nihilo creauit substantialiam, &c.* Quod vero Aristoteles afferuit, cœlum non fuisse factum, est tam celebris insania, vt non egeat confutatione: ac multo minus, quod dixit, Deum fatali necessitate ita mouere cœlum, vt non possit à motu cessare.

§. 2. Difficultas est, vtrum Deus sex diebus totum hoc opus fuerit molitus? an vero subito? Nonnulli arbitrantur, Deum subito ereas totum mundum, sex autem illos dies, de quibus Gen. 1. allegoricè interpretantur. Diuus Augustinus pluribus in locis, quos adducit Pat. Molin. 1. p. tract. de opere sex dierum, disp. 1. affirmit, sex dies esse duas cognitiones Angelorum, akeram qua videntes intuitu Deum, in ipso cognoscunt creaturas, quam cognitionem vocat matutinam: alteram quam vocat vespertinam, quae cognoscunt Angeli creaturas in ipsis creaturis, & sicut ex mane, & vespere, fit unus dies, ita ex cognitione matutina, & vespertina fit integra cognitionis Angeli, quæ, propter suam claritatem potest vocari dies. Hanc sententiam ut omnino singularem reiicit P. Molina super primò, quia Angeli, quando productum fuit cœlum, & terra non habebant illam cognitionem matutinam, quia nondum erant beati, ergo ex tali cognitione non potest connumerari dies ille, quo cœlum factum esse narratur. Confirmatur in sententia Augustini, totus mundus fuit productus unico instanti, in quo Angeli non habuerūt cognitionem beatam; quia tunc erat in via: ergo tunc Angeli non habuerunt cognitionem matutinam; quæ est rerum in Verbo, sed vespertinam, quæ est rerum in se, ergo mane illud de quo loquitur Moyses, & quod est prius quam vespere, non est mane Augustinianum; quia hoc fuit post vespere; id est

est cognitione creaturarum in Verbo fuit post cognitionem creaturarum in se. Deinde, quia detorquetur sensus literalis in alium tam peregrinum sensum, tam longeque ab horrentem ab historica narratione, ut vix possit credi, aut mente percipi: dicere enim Deum condidisse mundum sex diebus, id est, Angelos habere cognitionem sex obiectorum, quam habet conuenientiam? Tandem: quia beati cognitione intuitua Dei vident non solum cœlos, sed etiam elementa, ceteraque obiecta, quæ sex diebus facta esse narrantur; ergo ex tali cognitione non possunt conflari sex integræ dies, sed unus. Item Angeli in primo instanti cognoverunt vniuersas creature existentes, in se ipsas.

S.3. Procopius opinatur, totum mundum simul fuisse productum, dici autem productum sex diebus ob imbecillitatem nostri intellectus, qui non potest simul tam multa capere. Sed inefficax ratio ad detorquendum tam apertum scripturarum sensum, recte enim capimus posse à Deo totum mundum subito produci, sicut ipse Procopius capit re ita fuisse: deinde posset etiam dicere aues una die, pisces vero alia esse productos, quia non possumus capere una die simul esse productam tantam viventium infinitudinem. Tandem alia narrantur effecta, quæ difficiliter percipiuntur, quam quod totus mundus simul fuerit productus.

S.4. Caietanus dicit, sex illos dies esse naturales, sed omnes illos esse eundem diem, sexies repetitum, ita ut idem dies dicatur primus comparatione rerum, quæ prima die dicuntur factæ, idemque sit secundus comparatione eorum, quæ secundo die factæ dicuntur, hoc autem Deum fecisse propter Sabbati sanctificationem.

Sed hoc est etiam inefficax argumentum: poterat enim Deus præcipere Sabbati sanctificationem, quin tanta vteretur ambiguitate, quanta sat est ad illudendos non modo rudes, sed peritissimos quoq; viros. Deinde ut recte argumentatur P. Molina, quam habet comparationem terræ inanitas, obscuritas Abyssi, Spiritus Domini super aquas latio, cum prima die potius, quam cum secunda vel 3. Dices quia Deus ita volunt connumerare. Sed melius dicit Cai-

etus, Deum voluisse ita producere sex diebus, cum ipse affirmet ita factum; meliusque sic præcipiatur sabbati sanctificatione Dominico exemplo; vide autem apud Pat. Molinam quid ipse sentiat de toca hac opinione, & qua ratione interpretetur Augustinum.

S.5. Canus relata à P. Molina affirmavit, Deum eodem momento produxisse simul omnia corpora simplicia: deinde mixta ex illis, eodem tamen die. Quando vero Moses dicit, mundum fuisse productum sex diebus, affirmsat Canus, illic unus fuisse Moysen loquitione conditionata pro absoluta, id est, si Deus produxisset mundum successiue, illum produxisset sex diebus: vel more humano sumi, fecisse Deum sex diebus, opus quod homines fecissent sex diebus. Hispanice, *Tarea de seys dias*. Confirmat hanc sententiam Canus, quia in scriptura frequentius est hic unus, i. ad Timot. 1. *Deus vult omnes homines saluos fieri*, quod exponit per conditionalem, si ipsi cooperentur; & Matth. 24. *Cœlum, & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt*, id est, si collum esset corrumpendum, prius corrumperetur, quam mea verba fides deficeret; Psalm. 101. *Opera manuum tuarum sunt cœli, ipsi peribunt, sed autem permanes*. Idem Aristoteles 2. de cœlo capit. 2. affirmsat, motum primi mobilis incipere ab oriente, cum tamen in eiusdem sententia nunquam motus incepit.

S.6. Netq; hæc sententia placet, tum quis ipse Canus se obruncat, cum ex una parte affirmsit mundum producendum fore sex diebus, si successiue produceretur, ex alia vero fatentur mundum productum fuisse successiue una tantum die: tum quis nullo nitorum fundamento, quia licet aliquando ponatur sensus absolutus pro conditionato, id tamen colligitur ex toto contextu, ut ex Aristotele, qui ad significandum motum esse præstantiorē ab ortu in occasum, quam è contra; unus est ea loquitione, nam si incepisset cœlum moueri, incepisset perfectiori motu: illud autem Pauli, *Dcus vult omnes homines saluos fieri*, est sensus absolutus, id est, Deus ex se absolute habet voluntatem omnes homines beandi, licet enim ea voluntas non sit absoluta; quia exequirio dependet à nostro libero arbitrio, Deus tamen abso-

8. Deinde nonnulli, hinc tantum colli-
gi creaturas, & incorporeas
producas esse simul, id est, simul intentione
& fine, sanguinario simul tempore, aucti enim
Concilium fuisse coactum ad damnandum
terrenam afferentium, creaturas spirituales
per se factas sufficere Deo, materiales vero
per accidentem, similiter aucti dictum fuisse a
Christo, ut per intentionem egerit omnes simul
perire, & non a simul tempore, quia iam pe-
catorum similitudine, & erroribus, occasione
similes erant. Christus ergo simul intentione,
& fine, sed displaceat expositio, nisi enim ly
simil significetur iusdem temporis concomi-
tantium, sed dicitur simul absurdum, quia si
significaret Deum simul, id est, simul intentione,
& fine produxisse mundum, & An-
gulos, hominem vero absoluere. Nam illa
vox simul dicit substantiam Angelorum, &
mundum factum similitudinem: vox an-
geli. Deinde, cum significet factum aliquid
deus simul, deuotare. Nam per accidentem
coadjuvare hominem. Sensus ergo est Deus
una intentione, & coram, & Angelos, te-
pares, & equestris regnum hominem. Christus
vero ea in Luce 13, & 5, dixit omnes simul
peribitis, sed omnes similes peribitis, quod si
dixisset simul, dicitur ex parte sensus con-
cupiscentia, & invenit peccatores similes
periculis, quia licet diversis temporibus in-
terficiantur, tamen per totam eternita-
tem.

Hinc obiciunt alii, totum mundum si-
mul suum esse unum, non sine excepto-
ni. sed quale ratio sibi sufficiat. Et hundeci si-
gnificare quod non est communis ratione, quo
sum puto eorum qui dicitur, quod sole con-
solans isto exercitatu: est mundus, quia
etis principes partes sunt, & in se cato-
logantur. sed causa. Et certe non tam
est mundus, sed etiam res ipsa.

5.9. Deinde Concilium ex scriptura colligit hominem non est pro ductum simul acum Angelis, sed pars scripturae docet non nullas principes partes mundi non sive similes productas eodem modo, quo id docet de homine, ergo principes nonnullae mundi partes successivae fuerunt productae.

Tertio argumento efficaciter, Deus potuit mundum creare successione sex diebus naturalibus, quod nullam afferit, aut repugnat, aut aliquod inconveniendum, cum eam productionem posset Deus mille rationibus.

Ttt hone-

honestare, idque solum pendet ex Dei voluntate, de qua nobis constare debet ex scriptura: sed si Deus voluisset successiue producere, idq; nobis dicere, clarioribus verbis, aut simplicioribus dicere non potuisset. Gen. 2. Igitur perfecti sunt celi & terra, & omnia ornatus eorum, complexitatem Deus die septimo opus suum, quod fecerat, & requieuit die septimo, ab uniuerso opere quo patravat, & benedixit diei septimo, & sanctificauit illum, quia in ipso cessauerat ab omni opere, quod creauit. & Exod. 20. Sex enim diebus, operatus est Dominus cælum & terram, & mare, & omnia, quae in eis sunt, & requieuit die septimo, &c. voluit igitur Deus suo exemplo sabbatum honore haberi præceteris diebus, quia ipso sabbato Deus ab opere cessauit, quod si sex diebus non fuisset operatus, nec sabbato cessasset, non tam homines hortaretur exemplo, quam fabulis confitis. Præterea totus contextus primi capit. Gen. id exprimit aperte. Videantur Pat. Molina d. 1. Pererius & Rio in capit. 1. Gene.

§.10. Obijcis primo, ex Ecclesiastici 16. qui viuit in eternum creauit omnia simul. Respondeo ly simul non sumi mathematice, sed pro breui mora, vulgo enim maxima opera, licet inter illa aliqua pars temporis intericiatur, simul dicunt fieri, vt cum è portu soluitur magna classis, licet aliquot naues prius, deinde aliae soluantur, tamen tota classis dicitur simul soluta, & simul portum appellere. Immo tota simul dicitur per mare vehi, quando inter naues non est longum interuallum, licet sit aliquod. Hispane, partit à vana, nauigax iuncta, quia inter tam ingentia corpora, illa spacia nulla censemur, quod non quadrat in res minutas, quæ subito fieri solent.

§.11. Obijcis secundo, ex secundo Genesis, ista sunt generationes celi, & terra, quando creata sunt in die, quo fecit Dominus cælum & terram, & omne virgultum agri, &c. ergo eodem die facta sunt omnia. Respondeo primum ly in die significare totum tempus, quo Deus per sex dies mundum constituit, vt Ioann. 8. Abraham exultauit, vt videret diem meum, id est, tempus. Respondeo secundo, ly in die distribuendum esse per singula verba sequentia, vt placet P. Molinæ, hoc modo: ista sunt generationes celi, & terra, quando creata sunt in die, quo fecit Dominus cælum &

terram, & in die quo fecit Dominus omne virgultum, &c. quod eleganter dixit Moyses, supra posita distributione dierum, quibus Deus fabricatus est orbem utrumque. Tandem obserua diem sumi pro spacio viginti quatuor horarum, quibus Sol perageret suum cursum, licet primis tribus diebus non fuerit Sol.

SECTIO II.

Opus prima dicti.

§.12. In principio creauit Deus cælum & terram, terra autem erat inanis, & vacua, & tenebra erant super faciem abyssi, & Spiritus Domini serrebatur super aquas: & dixit Deus fiat lux, & facta est lux: & vidit Deus lucem quod esset bona, & divisit lucem à tenebris: appellauitq; lucem diem, & tenebras noctem, factumq; est vespera & mane dies unus.

Certi sumus tria corpora fuisse primo die producta, cælum, terram, aquam, nam vt dicitur terra erat inanis, ita dicitur tenebra erant super faciem abyssi. Exprimit enim Moses & terra nuditatem, & obscuritatem aquæ: quibus erant affectæ cum primum esse acceperunt. Quæ tria corpora, inquit P. Molina disputatione 2. fuisse à Deo proprio creata; verum latè ostendi disputatione 6. Physic. compositum ex natura rei non posse creari, & disputatione 4. nullam formam materialē creari: dicuntur autem à Patr. Molina creata, id est, facta sine transmutatione: nam simul tempore, producta sunt materia, forma, & vno: aliz vero generationes non solum fiunt dependenter à materia: sed etiam ex eadē materia realiter carente forma producta, atque adeo ex præiaciente subiecto.

§.13. Hic potest inquiri: quid intelligatur ratione celi? Volunt nonnulli omnes celos simul esse productos: quia in Hebreo dicitur in principio creauit Deus celos & terram. Leue argumentum, quia, teste Chrysostomo homil. 4. in Genes. nomen Hebreum respondens Latino caret singulari, vt Baggi, Athene, & tamen significat rem singularem, estque haec opinio contra spartam, & sinceram narrationem. Deus enim secunda die fecit firmamentum, & quarta die posuit in eo Solem, & Lunam: quæ sunt in ipsa cœlo

cœlis incorruptilibus, ergo nomine cœli, non intelliguntur omnes cœli, sed tantum Empyreum, quod Deus prima die creauit cum Angelis quadratum, ut sit aptior beatorum curia, de quo dixi disputatio. 2. sect. vltima.

Obijcis, cur tenebrescebat abyssus coniuncta cœlo Empyreo: quod ita dicitur à luce, qua flammescit? Respondet D. Thomas quia est rarissimum. Contra: nam agens intensum intensione vincit difficultatem rariatis. Et quidem illud ex se esse conspicuum patet ex Diuo Petro apud Clementem Romanum, è quo retuli, Petrum dixisse Mago, cœlum illud nunc non apparere, ne videatur ab indignis: quod si videri potest, multo melius illuminare abyssum. Iam dixi creatum à Deo quadam cortina obvolutū parte nobis vicinore, nam cum illa sit beatorum curia, nihil habet commune cum his inferioribus, quæ nobis donantur, dum perigrinamur ab illa patria.

S. 14. P. Pereira censet hoc loco nomine cœli intelligi non solum Empyreum, sed cæteros etiam, alludens enim Dauid hujc loco ait: *In iusto Domine tu terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli, ipsi peribunt, &c.* At non peribit cœlum Empyreum, ergo. Sed non vrget: quia non ait Dauid, perituros cœlos initio conditos cum terra. Sed terram initio esse conditam; & cœlos esse opera manuum dominicarum: sunt etenim; licet secunda die sint facti. Secundo mouetur, quia non fuit conueniens rudi populo proponere cœlum, cuius nullum cernimus vestigium. Sed quidem, cum ille populus crederet, & speraret vitam æternam, sicutum fuit illis simul proponere leuandas molestias gratia, & terram, in qua tam multas ærumnas ab AEgyptiis patiebantur, & cœlum in quo summa felicitate erant eorum ærumnæ compensandæ; nec prius Deus voluit labores, quæ corundem laborum præmia indicare.

S. 15. Per terram aliqui intelligunt solam materiam primam, aliqui eandem cum aliqua generica forma. Sed displicet vtrumque: neque enim materia ex natura sua esse potest sine forma: & omnis forma est specifica, & numerica, ut patet ex Physicis: præterea non est sub aquis, & cap. 1. Genes. dicitur, *apparet arida*, ita ut ipsam et terra, quæ

creata est sub aquis, iubeatur discooperiri, & germinare, quod nostræ terræ conuenit. Nec cum terra intelligo ignem, & aerem, quos section. 3. probabo secunda die fuisse productos.

S. 16. *Et tenebra erant super faciem abyssi.* Hinc constat, Solem & Lunam non fuisse producta cum terra: alioqui falsa esset hæc Mosaica propositio, si enim semper fuisse lux super faciem abyssi: qui verum esset, abyssum fuisse obtenebratam? Dicunt nonnulli non tam ea propositione significari, qd abyssus habuit, quam quod esset habitura, si suæ naturæ relinqueretur. Sed immerito, multæ enim propositiones hereticae essent veræ, vt si quis diceret nullum hominem beatum iri, Adamum fuisse sine gratia conditum, quia id ita eueniret hominibus suæ naturæ relicts. Fuerunt igitur veræ tenebrae, ortæ vel ex velo, seu cortina, qua obtigitur cœlum Empyreum; aqua vero, licet diaphana est, nullam tamen habet natuam lucem. Indicant nonnulli, tunc tuisse Solem & Lnam, sed informes absq; luce. Contra, lux tam est proprietas Solis, quam intellectus hominis, ergo esset violetus Sol carens pulcherrima qualitate. At si ea tunc gauderet, eandem communicaret abysso eandem ob causam.

S. 17. *Et Spiritus Domini ferebatur super aquas.* Hic Spiritus non capitur pro Angelo, vt opinatus est Caetanus apud Patr. Pereiram, neque intelligitur ventus vehemens, nondum enim aer fuerat creatus, neque hic tunc agitabatur: neque opus erat tunc tali agitatione, mundus enim non in tempestate, sed in pace conditus est, bellum autem à malo Dæmoni originem traxit. Significat autem *Spiritus*, vel virtutem aliquam aquis adhibitam, qua aptabatur ad agendum, censeo enim cum Patr. Pereira & aliis, Dænum usum aquis, vt instrumento ad multarum rerum procreationem per virtutem actiua obedientialem, quæ significatur per *Spiritum Domini*, sicut dicitur *Spiritus Domini irruisse in Samsonem*, id est, DEVM voluisse per Samsonem mira præstare. Itaque *Spiritus Domini*, significat voluntatem D. E. I. aquam ad aperandum cleuantem per potentiam obedientialem actiua, de qua in Physicis. Vult etiam Pat. Rio (neque immērito) non solum in sensu mystico, sed

Tet 4 etiam

etiam in literali *Spiritum Domini* significare tertiam Trinitatis personam, cui adscribitur sanctificatio, cui videntur aquæ consecratae, ut instrumentum regenerationis spiritualis, & baptismi: quibus aquis ab eorum incunabulis *Spiritus sanctus* dicitur incubare, ut non prius fuerit mundus conditus, quam haberit spem melioris, ac præstantioris generationis, scilicet gratiæ per Christum. Vtramque solutionem ut litteralem admittit Molina disputatione 6. de opere sex dierum cum multis Ecclesiæ partibus.

§.18. *Dixitque Deus fiat lux.* Hanc lucem esse corpoream patet, tum ex communiori sensu sacrorum interpretum, tum quia lux hæc expulit tenebras abyssi, sed abyssus non capit lucem spiritualem: ergo illa lux non fuit spiritualis; tum tertio, quia illa lux diuisit lucem à tenebris, effecitque diem, dies autem efficitur luce corporea per Hemisphærium diffusa.

§.19. Volunt nonnulli, hanc lucem fuisse corpus lucidum tantæ magnitudinis, quanta sufficeret ad illuminandum Hemisphærium, cuius opinionis meminere Pereira, & Molina disputatione 7. quam impugnat, quia corpus illud non potuit esse secunda & tercia die in sphæra solis, vnde illuminaret mundum vacuuersum, quia relinquetur foramen in cœlo, quo circumageretur illud corpus triduo ante solis creationem. Sed non vrget, tum quia possent admitti in cœlo canales, quibus vehantur errantia sidera: tum etiam quia cœlum creatum fuit cum illis foraminibus, quæ refugit Pater Molina; nam quarta die, quando Deus astra creauit, illa cœlis infixit, at non corruptit Deus illas cœlorum partes, quæ occuparent loca, quæ modo habent astra, neque vero ex illis D E V S sidera fecit, tum quia cœli in prima sui origine contra propriam eorum naturam passi essent corruptionem, tum quia Sol, & astra sunt cœlis densiora: ergo, addenda fuisset alia portio materiæ, de qua rogo ubi nam fuerit deposita. Evidem non penetratur cum materia cœli, neq; cœlum contractum fuit, aut condensatum, cum sit incapax earum mutationum, ergo in ipso cœlo relictum est foramen, in quod includerentur Sol, & astra.

§.20. Deinde impugnant hoc corpus, quæ non est annihilatum: neque conuersum in corpus vicinus, quia cum duobus sequentibus diebus fuerit in quarta sphæra, non potuit in cœlum conuersti, neque item in solem. Sed certe, posset in solem conuerti, ita ut corrupta prima forma in eius materiam sit inducta forma solaris, quod si eius materia non sufficit, Deus addidit portionem necessariam, vel similia superfluit, eam cæteris sideribus partitus est. Impugnatur autem ea sententia, quia eodem Genes. i. distinguitur lux à corpore luminoso, cum ergo de sole dicatur, *fiat luminare*, & nunc dicatur *fiat lux*, de sola qualitate lucis cæseco accipiendo cum P. Rio, Pereira, & Molina. Confirmatur, quia D E V S 1. Genes. ver. 4. *Appellauit lucem diem, & tenebras noctem.* At corpus lucidum non est dies, sed illum efficit. Ut ergo tenebre appellata, *nox*, sunt ipsa priuatio lucis, ita lux appellata *dies*, est ipsa qualitas, *nox*, & *dies* opponuntur priuatiue, quam priuationem explicit Deus per lucem, & tenebras, quæ priuatiue opponuntur.

§.21. Molina non vult, hanc lucem esse Solis. Pereira vult, & quidem illam non fuisse productam à Sole, & in Sole, estclarum in sententia Patris Molinæ, opinantis, tunc non extitisse Solem: existimo autem illam esse Solis, id est, quæ fieret à Sole, si existaret, & quam postea Sol conseruaret. Quemadmodum enim calor disponens ad ignem producitur ab igne generante, & conseruatur à genito, ita illa lux producta fuit à solo Deo, & conseruata à Sole, & Deo. Nec tamen fuit producta subsistens, sed aquis inhærens, tum quia expulit tenebras abyssi: quod fit per inhalationem, tum quia nunquam accidens subsistit, nisi in Eucharistia: illa lux effecit diem non propriè per motum localem, ita ut eadem lux moueretur ex hac parte in illam, accidens enim non migrat in varia subiecta, sed tunc D E V S gessit vices Solis, & sicut Sol continuo motu illuminat nouas partes, & obtemperat quas antea illuminabat: ita D E V S producebat lucem in nouis partibus, & in alijs corrumpebat, sicut efficit Sol, quicum primum creatus est, produxit in se lucem per naturalem emanationem, quam perpetuo conseruat, & per eam conseruavit lu-

cem

cem à D E O productam in abysso, eodem modo, quo si à principio eam produxisset. Lux autem producta fuit in Palæstina in ipso Solis ortu Palæstinorum: ante quam præcessere tenebræ duodecim horarum, è quibus horis tenebrarum, & ex duodecim horis lucis factus est dies vñus more nostro, id est, primus, qui fuit Dominicus. Iudei supputabant dies à vespere in mane, quia sic supputantur in scriptura, vide P. Molinam, disp. 7. per acute, & eleganter (vt assolet) hac de re disputantem.

S. 22. Dixi more nostro, quia cum primo Genesis, versicul. 5. dicitur factumque est vespere, & mane dies vñus: per vespere non intelligitur nocte: sed vltima, aut vespertina diei pars: diem namque diuidit Moyses in horas vespertinas, & matutinas: nocturnas vero diuisit à diurnis versu 4. & diuisit lucem à tenebris, appellavitque lucem diem, & tenebras noctem. Illum ergo diem partitur Moyses in vesperum & mane. Hispane, tarde y manana. Obijcis: ergo Deus non creauit coelum & terram prima die, sed ante illam, contra Genesis secundum caput, ista sunt generatio-nes cœli & terra, in die, quæ fecit Dominus cœlum & terram. Exodi secundo, Sex diebus fecit Do-minus cœlum & terram, &c. Omisla sententia B. Bonaventuræ, & aliorum respondeo, diem, usurpari & pro die, quem vocant naturalem complectentem horas viginti quatuor, partim nocturnas, diurnas, siue lucidas partim: ita fecit Deus coelum & terram prima die, id est, intra viginti quatuor horas primas, quas amplectitur dies naturalis. Secundo dies usurpatur pro artificiali, siue spacio, quo diffunditur lux per nostrum hæmispærium: hoc die non fecit Deus coelum & terram, sed ante illum, cum tenebræ nondum erant expulsa: sed erant super faciem abyssi: sic expone testimonia adducta. Cum autem Moyses diuisisset diem à nocte; non recte tunc ea dictione componeret diem ex nocte & die, nec nos vocamus vespere, horas nocturnas, sed eas, quæ interiiciuntur inter Meridiem, & Occiduum: matutinas autem vocamus interiectas inter ortū Solis & Meridiem. Igitur Moyses hic composuit diem artificiali, vt distinctum à nocte, quia explicabat diuisionem illius à nocte, ceteris autem in locis loquitur more vulgarato de die naturali, quia tunc non enucleabat di-

stinctionem noctis à die artificiali. Rogas cur dixerit. Factum est vespere & mane dies vñus: & non potius factum est mane & vespere dies vñus? Respondeo, commune esse recensitis aliquibus rebus, spectanticibus ad constitutionem vnius, eam constitutionem incipere à parte vltima: vt si quis numeret Petrum, Ioannem, & Antonium, postea subdat: hi Antonius & Petrus hoc fecerunt: quia vltimus magis præsto est memorie: ita Moyses ostensa luce, quæ diem componit, supputauit diem artificiale ab vltima lucis parte. Obijcis, Hebreos supputantes diem ab Occasu. Respondeo, illum diem esse naturalem, eaque in parte eos imitari Mosem, assignatam nocturnas horas pro principio diei naturalis: ego vero loquor de die artificiali, de quo & Moyses in præsenti.

SECTIO III.

Opus secunda diei. Quid sit firmamen-tum? & utrum aqua elemen-taris sit supra cœlum Sy-dereum?

S. 23. Dixit quoque Deus, fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. Facitque Deus firmamentum, diuisitque aquas, quæ erant sub firmamento ab his, que erant super firmamentum.

Acriter Doctores contendunt de firmamento secunda die facto, quidnam sit? P. Benedictus Pererius recentis, & in iugnatis varijs opinionibus, censet firmamentum significare expansionem, siue extensionem, & hac secunda die extensem esse aerem, & expansum in vltima superficie terram versus, qua diuiditur aqua elementaris, ab aquis pluvialibus. Deputatur enim hac secunda die locus nubibus ad irrigandam terram, censet enim P. Pererius, mare creatum esse obiectum nubibus, probatque Ecclesiast. 22. Ego fui in cœlo ut oriretur lumen inde, & sicut nebula texi omnem terram, & Iob. 38. Quis conclusit hostijs mare, quando erumpbat quasi de vulna procedens, cum poncerum navem vestimentum eius, & caligine illud quasi pinnis infantia obuolu: e. n. Sed ut in ipsam ab his testimonijs, vix percipio quorsam afferantur. Primum namque tantum alludit operi prima diei,

T. t. 3 quando

quando Deus producens terram sine luce, illam sicut nebula obtexit, non dixit nebula texi, sed sicut nebula, id est, terra non habebat plus lucis, quam si obscura, atra caliginosaque nebula super eam esset obducta, cumque sic in tenebris iaceret, effecit sapientia Dei oriri lumen indeficiens, quod nunquam extinxtum est. Hinc autem qui probatur hæc sententia? Neque plus facie testimonium ex Iob, ibi enim commemo rat Deus, quod præstitit, tertia die in mundi opificio, quando terram discooperiens mari præceptum posuit, quod non præteribit, subdit enim Iob. Circumdedi illud terminus meis & posui vestem, & osfia, & dixi, vsque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tu mentes fluctus tuos. At quando DEVS limites mari defixit, tunc illud obuoluit caligine, sed limites defixit D E V S tertia die, quando terra detecta iussit aquas in vnum coire locum: ergo secunda die, qua factum fuit firmamentum, non erat illa caligo, & nubes, quam aer amari diuideret: fuit autem illa nubes tertia die, quia tunc præceptum est terra, ut produceret berbam vi rentem, quam primis quatuor diebus pluvia irrigare non potuit: huius defectum supplevit Deus rore quodam effecto ex vaporibus maris, qui vapores fuerunt panni infantiae marinæ, de qua Iob, cui alludit, Genesis secundum: *Fons ascendebat de terra irrigans viuensam superficiem terre: vapores enim etiam ab Aristotele vocantur fontes, qui cum est terra leuentur, ad eam humectandam redeunt, ex hoc autem testimonio quid obsercro colligit P. Percira?*

S. 24. Præterea impugnatur primus, quia aer in eius sententia iam erat productus, & expansus: quia illum non produxit D E V S contracsum, & quasi complicatum, sed cum naturali sua expansione, quid ergo fuit factum hac secunda die? Dicos, designari locum in nubibus. Contra; quia hoc non est facere firmamentum, sicut eodem Gen. 1. non dicitur tertia facta die aqua, aut terra, licet ut trique fuerit præscriptus proprius locus. Item semel aere producto: non est opus signare locum pluvijs, quæ sibi vendicant visque medium regionem aeream. Secundo: quia tunc, neque erant pluviæ, neque nubes, ut docet Moyses capite 2. ergo tunc non poterunt diuidi, at scriptura testatur aquas hac

secunda die actu esse diuisas, imo & tunc fuisse aquas, in quarum medio factum fuit firmamentum, diuisitque aquas, que erant sub firmamento ab aquis, que erant super firmamentum: ergo tunc fuerunt aquæ, & fuerunt diuisæ. Confirmatur, quia firmamentum factum est in medio aquarum, è quibus alia remiserunt supra firmamentum, alia infra, ut testatur Moyses, Item ly erant significata totum interstitium inter cœlum prima die productum, & terram esse plenam aquis, & firmamentum effectum fuisse in earum medio, quem enim alium sensum habent hæc verba? *fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis, diuisitque aquas, que erant sub firmamento, ab his, que erant supra firmamentum.*

S. 25. Deinde optimo iure refugit P. Perera idem nomen in eadem dictione ambigue usurpari, at aquæ diuidendæ sub firmamento sunt elementares, cum ergo dicat Moses, diuidat aquas ab aquis, in eadem significacione accipitur aqua. Confirmatur quando postea narrat Moses aquarum congregationem, ut significet aquas sub firmamento relictas in vnum coluisse mare, in quod non fuerunt congregatae aquæ supra firmamentum relictae, ait *congregentur aquæ, que sub cœlo sunt in locum vnum.* Quorsum autem illas tam accurate distingueret à pluvijs, quæ nondum erant. Igitur nomine *aquarum* intellige, quod scriptura sonat aperte, aquas scilicet, elementares in & sub cœlo.

S. 26. Cum aquæ elementares sint supra firmamentum, non potest nomine *firmamenti* aer intelligi, supra quem nullæ sunt aquæ. Alij apud P. Pererium, & Molinam, per firmamentum intelligent octauam cœli sphæram, quæ diuidit nonum cœlum, quod glaciele vocatur, & aqueum ab aquis elementaribus. Verius ait P. Pererius, per *aquæ* cœlos intelligere esse nimis insolens, & ab scriptura abhorrens: neque credibile est aquam tam ambigue sumi in eadem dictione, & narratione: item ait Pater Molina, nulli antiquorum hoc cœlum cognitum esse, neque ipsi Aristotelii, sed esse quorundam Catholicorum commentum, quo respondeant argumento hinc desumpto ad probandum aquas esse supra cœlū. Tertio, quia in hoc firmamento posuit Deus solem, & lunam quartam die, cum tamen hæc Astra non sint in ostendua

octaua illa sphæra. Quarto. quia eodem capite primo dicuntur aues volare sub firmamento, id est, in aere, ut exponit Beda iuxta versionem 70. interpretum, quem P. Pererius adducit. Quinto, quia octaua sphæra nō diuidit aquas ab aquis, illud enim diuidit unam rem ab alia, quod est in utriusque confinio, non enim diuidit Toletum Nauarram à Bætica. At vero Ebrus diuidit Nauarram à Castella, quia est utriusque confinis. At octaua sphæra non est confinis aquis inferioribus, cum tam multa corpora intercipientur inter eam, & aquas: ergo octaua sphæra non diuidit nonam ab aquis elementaribus.

§.27. Est ergo firmamentum aggregatio corporum interiectorum inter aquas terrestres, & cœlestes, quæ sunt attigua cœlo Empyreo. Quæ aggregatio includit omnes cœlos mobiles, ignem, & aerem. Communior est hæc expositio, quam acriter tuerit Pater Molina & ipse Pat. Pererius admittit, quam nonissime tuerit noster Martinus del Rio celebris sacrorum Bibiorū interpres. Probatur, quia in solum cœlum, & aerem solum non quadrant, quæ hoc capite primo de firmamento dicuntur: aues enim non volant in cœlo, sed in aere: neque cœlum diuidit aquas sublunares, sed aer: Sydera autem, & Planetæ non sunt in aere, sed in octo partibus stellati cœli. Item firmamentum secundum ultimam superficiem aeris contiguam mari, & secundum ultimam superficiem conuexam cœli stellati attigua aquis superioribus, interficit utrasque, ac diuidit. Illud que optime hanc expositionem commendat, quod plane, ac liquido, & fine chymrarum molitione Sacrum Textum exponit. Itaque prima die creatum est cœlum Empyreum & terra, inter quæ duo corpora creata sunt abyssus, complens totam intercapidinem cœli, & terræ: non enim erat locus vacuus. Secunda vero die creavit Deus cœlum stellatum distans ab Empyreo: inter quos duos cœlos reliquit bonam aquarum partem: item creavit ignem, & aerem, infra quæ erant illa secunda die aquæ sublunares, & sub his terra: aquæ vero quæ occupant spatium firmamenti, nō fuere annhilatae. Deus enim adhuc annhilavit nihil, sed conuersæ fuerunt in firmamentum, quod factum fuit ex aquis, itaque materia cœli, ignis, & aeris prius fuit materia aquæ, & cœlum stellatum

fuit productum ex priuatione sui, & generatum, non quidem generatione requirent dispositiones corruptiuas: sic enim cœlum est ingenerabile, sicut & incorruptibile: sed generatione producente compotū dependenter à subiecto. Itaque materia cœli stellati, & sublunaris sunt eiusdem speciei: ita P. Molina, & del Rio, qui ait cœlos mobiles esse suopte ingenio corruptibiles, cui hac in parte non assentior.

§.28. Rogas, cur hæc corpora dicantur firmamentum potius quam terra, aut cœlum Empyreum. Aduerte, firmamentum duplum sumi in scriptura, primum pro firmitate Psalm. 137. Dominus firmamentum meum, & refugium meum. Psalm. 24, 4. firmamentum est Dominus timenib[us] eum. Secundo, pro expansione, vel ut exponit del Rio noster pro malleatione, respondet enim Verbum Hebreum, quod significat malleare, & quia malleator iam supponit materiam, quam malleat, & in quam inducit formam artis, sic Deus in conficiendis istis corporibus imitari quodam modo visus est malleatores, quia materiam aquæ malleauit, & aptauit varijs formis: cœlum autem Empyreum, terram, & aquas non malleauit, quia nulla præcessit eorum materia.

§.29. Porro supra cœlos esse aquas, præter hæc testimonia, sunt alia plura, ac primum fit, quia cum id tories repeatant scriptores sacri, nusquam aliquis eorū eam propositionē exponit, sed, ut sonat, relinquunt omnes. Itē Deus potuit eas ibi constituere, an vero ita fecerit, pender ex sola voluntate eiusdem, quā ex eius testimonio debemus vestigare, sed si Deus id fecisset, & voluisset attestari, quo sermone sincerius & clarius posset. Adeo Psal. 103, 3. Extendens cœlum sicut pellem, qui tegit aquas superiora eius, vbi cœlū non sumuntur pro aere, cuius pars superior non tegitur aqua, etiam pluiali, quia nubes nō in ultima aeris superficie, sed in media regione aerea continentur, superiora autē aëris teguntur non aquis, sed igne, cui est aer attiguus: Item Psal. 148, 4. Et aqua omnes, quæ super cœlos sunt. Nequic sumuntur cœli pro aere, tum quia ut contra P. Pereriu obseruat del Rio cœlū in plurali rarissime sumuntur pro aere, sapissime autem dicitur in scriptura aquas esse supra cœlos in plurali, tum quia David in viat cœlos, & omnia, quæ in eis sunt ad diuinæ laudes

Laudes. Laudate Dominum de cœlio: Laudate eum in excelsis. Laudate eum omnes Angeli eius: Laudate eum omnes virtutes eius. Laudate eum Sol, & Luna: Laudate eum omnes stelle, & lumen. Laudate eum cœli cœlorum: & aqua omnes, quæ super cœlos sunt, laudent nomen Domini. Cum ergo Psalmi semper verba fecerit de ipsis cœlis incorruptilibus deque eorum ornatu, & incolis, quorū sum in eadem oratione ad nubes descenderebat? Maxime cum postea creaturas sublunares percurrens meminerit aquarū pluvialium in aere residentium, ignis, grandis, nix, glacies, spiritus procellarum, ergo primæ aquare sunt, quas dicimus esse supra cœlos. Quod confirmo ex cantico trium puerorum, quod videtur huius Psalmi glossa, Danielis 3. vbi tres illi pueri suo ordine inuitant creaturem: vniuersitatem ad benedicendum Deo, Benedicite omnia opera Domini Domino: Laudate & superexaltate eum in sacula. Benedicite, &c. Deinde ad singulas discurrentes, incipiunt à capite, & eius habitatione, Benedicite Angeli Domini Domino, Benedicite cœli Domino: deinde suo ordine cæteras persequentes, Benedicite aqua omnes, quæ super cœlos sunt Domino, Benedicite omnes virtutes Domini Domino, postea addunt, Benedicite Sol & Luna Domino. Cum ergo adhuc persistant in cœlorum ornatu, & partibus: quorū sum meminissent aeris, & illum soli & lunæ præposuissent? maxime, cum perpetuum ordiné seruent in inuitandis nubibus; alijque meteoris, & in terra incipient à montibus. Quod si non meminere ignis, ea ratione fecere, quia sub luce est etiam nunc, verum propriam habeat sedem? quam ob causam ait P. Pereira prætermissum etiam esse à Moysè hoc capite primo. Sed rogas cui fini aquæ ibi seruiat? Sed quid me rogas? Rogare eum, qui eas illic voluit esse: qui si voluisse, anne honesto, & optimo fine careret? equidem confiliarius eius non fui, neque noui sensum Domini. At inquis, nescimus, quonam pacto ibi sint. Sed scitis, qui eas ibi reposuit. Neque enim scripturam nostro capite metiri, sed nostram mentem scripture debet captiuare, & redigere in obsequium. Qui corpora conseruat sine cibo in cœlis, & qui membra ambusta aeternis ignibus non sinit consumi, non poterit aquas à calore illæstas tueri, vel negando concursum ad earum calefactionem, vel præbendo resistentiam nimio frigori? Ne-

que tunc erunt violentæ, quia sub luna tantum habent centrum; non autem extra. Vide Patrem Molinam, & Rio afferentes infinitam authorum multitudinem pro hac sententia; & alios, & quidem grauissimos, refragantes.

SECTIO IV.

Vtrum Ignis sit Lune vicinus?

S. 30. Pythagorici ignem constituere in terræ meditulio, quos impugnat Aristoteles 4. de cœlo: pro quibus tamen primum argumentum est, crebra aliquorum montium eructatio, & quasi vomitus ignitorum lapidum: quorum tantam multitudinem Arequipensis quidam mons, nostra tempestate dispulit, ut ingentem fluuium fecerint effervescent, coixerintque pisces, atque hoc non euenerint, nisi sub terra esset elementum ignis, ergo. Quod potest confirmari ex antiquorum fabulis, quibus Gigantes fingebantur fabrilem artem exercere in Vulcania, fundamentum autem erat ignis in AEtna, alijque montibus non semel visus, autumabantque antiqui sempiternos ignes ad excruciantos improbos homines, & demones in ipso terræ centro, neque vero credendum est tamdiu ignem esse violentum.

S. 31. Alij opinantur ignem non habere propriam sedem, sed ibi esse, vbi simul existatur donec pabulum defit, probarique potest primo, quia, si esset sub terra, illam totam absumpsiisset insatiabili voracitate, sicut pene AEtnam absumpsiit, idque multo facilius præstaret in aere, cui minus est resistentia, quam terræ, ergo nullibi datur propria sedes ignis. Secundo, quia nulli visus est alijcubi ignis necessarius, sicut sunt terra, aqua, & aer, quicquid autem Deus effecit, in nostros visus efficit.

S. 32. Duplicem quæstionem inuenio: alteram de facto, alteram ex natura rei. Et quidem non dubito, quin sit ignis natura sua cœlo vicinus. Probatur aperte, quia corpora, quo calidiora, eo habent altiorem sedem, tum quia raritate seqvuta calorem, sibi vendicat plus spatij, tum quia densitatem comitatur grauitas: levitas autem raritatem, locus autem quo sublimior, eo est amplior, sed omnium elementorum rarissimum, & levissi-

leuissimum, est ignis, ergo inter illa petit al-
tissimum, amplissimumque locum. Confir-
matur aperta experientia: quia flamma sur-
sum tendit, versus quam partem vrit efficac-
issime, deorsum autem exiguae ostendit
vires, ergo signum est naturalem locum es-
se supra aerem: & sic ut terra, & aqua ægre
feruntur supra aerem; feruntur autem de-
orsum tanto impetu, vt nullis obiectis repa-
gulis contineantur, estque nobis hoc argu-
mento, aquarum & terræ naturalem sedem
esse infra aerem, sicut ergo terra infra de-
scendens obvia quæque disrumpit, atque
commixuit, ita ignis supra ascendens omnia
comburit. Hinc tormenta sulphurea igne
concepto cælum, imitantur tonitruis emis-
sis, coniectisque fulminibus, quia ignis tor-
menta carcerum impatiens euolat in subli-
mem, natuumque locum.

S. 33. Item existimo, elementum ignis esse
in conicauo lunæ. Primo, quia Deus vniuer-
sum hoc perfecit, neque mancum reliquit;
ergo illud non obtruncavit præcipua parte,
deinde communis est fere omnium homi-
num consensus, ignem esse lunæ attiguum,
ratio que euincit, nam ignis efficacissimo ca-
lore aerem calefacit, illumque tuetur ab in-
fluxibus lunæ, atque Saturni, quæ aerem
vehementer infrigidant, rigesceretque to-
tus aer, nisi igne soueretur. Ex qua conten-
tione inter ignem, lunam, & Saturnum, ori-
tura erit temperies, ita vt neque absimatur
ab igne, neque omnino infringidetur à Pla-
netis. Quod vero ignem non videamus ni-
hil obest, cum quia non habet lucem adino-
dum vehementem, quia possit in tanta di-
stantia terras illustrare, tum etiam, quia il-
lius raritas (sicut aerea) non potest visionem
terminare. Neque vero in propria regione
indiget nouo pabulo, nam apud nos facile
corriumpitur ignis, quia raritate materiam
extenuat, in qua cum non possit resistere
conterarijs, quibus circumcingitur, dat ma-
nus. In propria autem patria pacata sunt o-
mnia, ab aere autem se facile tuctur, à quo
inuaditur per vnam solam partem.

S. 34. Ad argumenta: probant quidem
pluribus in locis reperiiri ignes propter ca-
pacitatem lapidum, è quibus gignuntur, sunt
enim sulphuroi: quod decem Castellanite-
statum apud Indos fecero, vbi se conie-
runt in fornacem accensi montis, & ex me-

dijs flâmis extraxere lapides ignitos, è qui-
bus sulphureū puluerem effecere ad bom-
bardarum, & sclopetorum usum: in infer-
no autem diuina prouidentia reconditus est
ignis, & ad defunctorum cruciatus, & ad vi-
uentium terrorem: reliqua argumenta fa-
cilem habent expicatum.

SECTIO V.

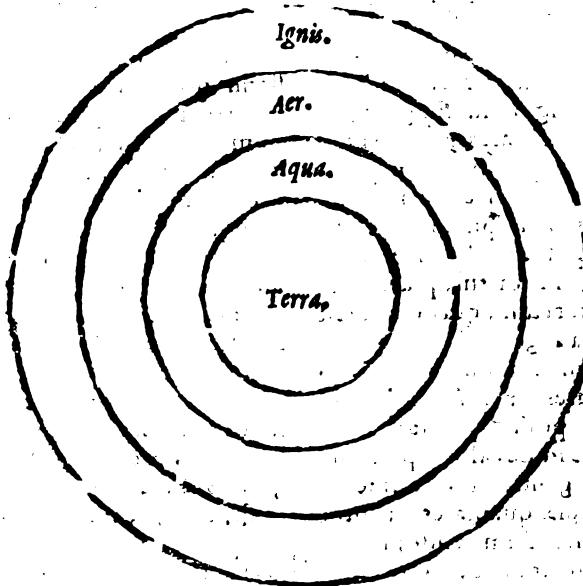
*Opus tertia dici. Elementorum situs, gra-
uitas, figura, & levitas.*

S. 35. Ita secunda die creauit Deus cœlū
stellatum, ignem & aerem. Persequa-
mur quid factum fu-erit hac tertia die: dixit
vero Deus, congregentur aquæ, quæ sub cœlo sunt
in locum unum, & appareat arida, & salutem esti-
ta, & vocauit Deus aridam terram, congregatio-
nesque aquarum appellauit maria, vnde patet v-
niuersam terram fuisse aquis conteftam, &
speciali Dei beneficio disoopertam hat ter-
tia die: & quidem ita exigebat elementorum
natura, quæ hunc postulat ordinem. Cœ-
lum stellatum est vndique rotundum, est-
que globus excavatus, vt si quis habeat glo-
bum æneum, cavitate affectum Hispane hu-
eo, superficies extima, sive ultima versus
partem superiorem, est & vocatur conuexa,
superficies autem ultima versus partem in-
feriorem vocatur concava propter cavitatem,
quæ habet, in qua cavitatem contine-
tur mundus inferior, sicut vnum contine-
tur in dolio, cum ergo in tota ista cavitatem
nihil possit esse vacuum, oportuit leuissi-
mum perfectissimumq; elementum illi esse
attiguum, quapropter ignis est circumfu-
sus, ita vt contingat totam cavitatem lunæ,
sic sphæricus, sicut ipsa cavitas: cum vero
ignis non possit replere totam lunæ cau-
tem, oportuit circa ultimam eius superficiem
concauam aliud corpus adponi, quo re-
pleteatur tota cautas, hoc corpus est aer, qui
affusus est toti igni, & propter eandem rati-
onem sphæricus, quia sicut ignis superficies
sua conuexa tangit totam superficiem con-
cauam lunæ, ita aer superficie conuexa tangit
totam superficiem concauam iustum ab
vero aer non potest replemantat. Terræ auté
illi apponitur aqua si quis pedefigat lib-
attingenat totam sup; ferat pes vñi imperiū
modum nec nator in-

Vnu z aqua,

ris , & quia sola aqua non potuit completere
cavitatem intra eius superficiem concauam
producta fuit terra:qua repleta fuit vniuersa
intercapedo, ita ut terra sit circumiecta a
quis , aqua vero aero , hic igne , ignis cœlo ,
qua dispositione produxit Deus mundum

secunda die , tunc enim sunt elementa suis
naturis. Itaque singe tibi totum hunc mun-
dum inferiorem , quasi quatuor circulos , v-
numquemque autem circulum compleri
corpo: primum quidem igne , secundum
aere, tertium aqua, terra quartum.

§. 36. Hanc esse naturam elementorum
patet ex definitione levitatis , & grauitatis,
quam tradit Aristoteles 4. de cœlo , leue est ,
quod à medio tendit in superum : graue est , quod
tendit in medium,id est levia è terra (qua cum
centrum fit vocatur medium) tendunt in
cœlum, (quod est superum) grauia autem è
cœlo descendunt in terram, estque hoc sen-
sui perspicuum , & communis omnium con-
fessione receptum. Ignis enim in terra in-
clusus magno impetu erumpens tendit in
cœlum , terra vero aere suspensa contractis
furculis, quibus fulciebatur, magno impetu
fertur deorsum, illæ ergo facultates, quibus
talia elementa impelluntur vocantur in i-
gne levitas, grauitas in terra, vocanturq; sum-
ma grauitas , & summæ levitas , quia petunt ex-
trema loca , summeque distantia intra con-
cauam lunæ.

§. 37. Aqua autem , & aer habent grauita-
tem & levitatem propè summum: qua aqua
tendit in medium, id est in terram; aer vero
à medio in ignem. Quæ qualitates non sunt
eiusdem specie cum summa grauitate , & le-
vitate: quia habent centra, terminosq; diuer-
sus. Non n. differunt per se maius aut minus

pondus , nam lapis unius libra non habet
tantum pondus , quamcum ligatum centrum
librarū , & tamen lapis de mergitur in aqua,
ignum vero adnatat vndis. Dies lignum per
poros aere repleri, cuius levitas resistit gra-
uitati ligni. Contra: quia si trutina vtrumq;
perpendas, lignum quantūvis repletum ae-
re, grauius appareret lapide , ergo lapis nō de-
mergitur propter manus pondus , sed quia
habet grauitatem summā, id est terream, cu-
ius natura est deferre corpus in fratre aqua et
ignum autem habet levitatem prope summam
id est aerē: quia corpus fert supra aquas ha-
betq; admixtā grauitatem propositum, id
est aquā: ligna n. plus participant ex aqua,
quam ex terra. Quod patet in lignis , quia in
rupibus nascuntur , & ex lunz influxu , quia
quia dominatur in aquas, ita & in nemore. I-
taque sunt distinctæ specie istæ qualitates.
Neque vero sunt sicut calor in diuersis ele-
mentis , qui in eis differt penes magis , aut
minus. Itæ autem qualitates diuersæ habent
munera, scilicet corpora deferre in loca su-
mæ, aut prope summe à cœlo distantia. Has
qualitates non vocat Aristoteles , grauitatem ,
sue

aut levitas simpliciter, sed secundum quod & ratione, id est, aer comparatus igni, est grauis aqua vero collatus, est leuis, quapropter P. Comimb. 4. de celo auctoritas quas qualitates esse sicut colores medios, qui species differunt ab extremis, a quibus aliquid participant, rubeus enim color atro comparatus videtur albus, atbo vero comparatus niger, sic leuitas aeris comparata terre, videtur leuitas; comparata vero igni, videatur grauitas.

§. 38. Aduerte, has qualitates in magna extensione efficere maius pondus: nam quilibet pars grauis propendet in centrum: qua propensione quasi disrumpit corpus resistens, & tam multæ possunt esse partes, ut illis non possit resisti, hinc oritur, quatuor e quos posse trahere currunt, qui non potest trahi à duobus, quia augetur impetus, quo singuli equi adquirunt nouum locum. Quo differunt haec qualitates à primis, nam duo calores ut vnum non possunt producere calorem ut duo, neque mille calores plus quam unus, at vero ista agentia multitudine iuantur, nam sicut ipse qualitates iuantur multitudine ad resistendum: unde plus restant duas trabes, quam vna, ita etiam iuantur agentia multitudine.

§. 39. Hinc colliges, singularia elementa esse natura sua rotunda, & sphærica. Nam quilibet pars corporum tendit in proprium centrum, ita ut qualibet pars signis tendat hanc mediatis in contumilias: qua propter superficies conuexa ignis oingitur tota à concavo luna, unde quilibet pars signis tendens in contumilias luna se coptat in sphærā, & relinquit superficiem contumilias, etiā sphærā, in qua induxit aer: praefatus ex ea igitur, quod ignis circa contumilias luna, ille demque præstat aqua etea aerem; & terra circa aquam suud medio: sicque totus mundus est sphæricus, & qualibet eius pars. At vero ignis aliquando habet superficiem contumilias, notam et omnino, & ad amissim circularem: nam sub aqua ore, cum plurimi ignis signatur, se porrigit ibi, transiliens limites sphæræ aer etiam se extendit ad repletas cavitates terræ, qui propter non efficit circumum omnino perfectum, aquæ terra, & aqua propter montium alias rupium partim altitudines, & Vallum profunditatem, quas Deus haec tercia die effectus vnam dico) terra enim prima die pro-

ducta fuit fine montibus, quam Deus tercia die discooperuit,

§. 40. Bogas, utrum elementa in propria regione leviora aut grauitent? Pro parte affirmatio hoc videtur: primum quia vter inflatus plus habet ponderis, quam cum est vacuus, quia aer ibi grauitat. Secundum, aurum stanno mixtum descendit inferius, quam stannum. Partem oppositam evincit ratio. Nam leuitas, & grauitas sunt ad comparandum naturalem locum, centrum autem est naturalis locus elementorum, ergo elementa in proprio centro, neque leuitant, neque grauitant. Deinde cum grauitas sit ad depellendum corpus obsistens, si elementa grauitarent, aut leuitarent, partes mutuo corrident, quum altera alteram è loco pelleret, sicque non seruaretur concordia inter eiusdem corporis membra, quæ omnia sunt in centro, quod sunt unita toti orbi existenti in centro, quod non est indivisible: sed tota integræ capitulo aquæ est terræ centrum, quod occupat per omnes sui partes. Quod obserua in §. 44. Item probatur à posteriore, quia aer nostra capita degrauaret, sicut grauatus illi impositum.

§. 41. Item natator, non posset ferre aquæ futili pondus, quia tamen nec leuissime sentiuntur. Dicentes hominem coniungentem terga a levitate fornici, non sentire grauitatem lapidum, cum in illis grauitent, ergo idem erit de aqua & aere. Negat consequentiam, lapides non in fornici imperti sunt gratitatis imprimunt corpori, à quod fulciuntur: si autem aqua grauitaret sicut lapis in fornici, imprimet quidem impetum natatori: quia non haberet aliud corpus, cui immitteretur. Ad primum responderetur, utrum inflatum plus habere ponderis, quia quæ continet aer, est impurus, & terræ exhalationib. infectus, si autem esset purus, leuior esset vter, vt papyrus non contusa malleo, leuior est, quia contusa, quia per contusionem pellitur è poris aer liquidus. Ad secundum responderetur, oes partes terre puræ, vt argilla, esse ponderis æqualis, mixta vero vt lignum, & aurum propter varia temperamenta esse grauiora, aut leuiora, & quia stannum habet diuersum temperamentum ab auro, est illo leuius, & illi innatet. Terræ autem non grauitare patet: quia si quis pede figurab terræ humectata, non servat pes vllu impenetrabilem terræ; quemadmodum nec natator in-

aqua, & tamen si pedem leuet & super eum lutum, tunc sentit impetum terræ propendens in centrum, quando vero terra grauitat, est quia corpore interie. o levatur aliqua eius pars, aut interponitur aer, infra quem tendit vicinior terræ pars: quemadmodum sentitur grauitas aquæ, quando ex fundo levatur amphora ænea, eius enim tractione ad locum superiorem renititur aqua.

§. 42. Hinc respondet vulgari quæstioni, cur terra non prolabatur Hispanæ se hundæ, aut quibus columnis fulciatur? Respondeo cum scriptura, dominus fundauit terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in seculum seculi, quia ipsius pondus ea firmat: cum sit undeque aer circumfusus, qui necessario interponendus est inter cœlum, & terram, hinc oritur illam nullam posse moueri: necessario enim deberet supra aerem ascendere, quod nequam potest. Quapropter nostri antipodes non sunt pendentes, neque incedunt inuersis capitibus, sed in cœlum erectis, nam ascendere est à loco terræ ad cœlum approximari. At vero antipedes non sunt cœlo proximiores (nisi forte ob terræ inæqualitatem, & graduum altitudinem) vnde si terra perfodiatur usque ad antipodes, lapis perforamen projectus non feretur nisi ad meditullium terræ, si autem ex parte aduersa lapis alius descenderet, se contingerent in eodem meditullio. Nam usque ad illud fertur insita grauitate: quæ illam rapit ad locum distantisimum à cœlo: qui est meditullium terræ: si autem ultra illud ferretur lapis: iam non descenderet, sed ascenderet: quia cœlo est proxiior, quod illi repugnat, non secus ac remeare ex centro ad nos.

§. 43. Huc incidit quæstio, utrum terra trepidet, quando corpora in ea mouentur? Sunt enim nonnulli tam rigidi terræ ponderum libratores, vt opinentur eam, vel exiguo iactu paleæ trepidare, & quidem non esse ita, ipsis cernimus oculis, si enim quis maximo imperio terram quatiat: immo & alijs permulti id simul efficiant, non sentient nullum, vel leuisimum terræ motum quem necessario experirentur; si enim exiguo paleæ iactu quatiantur terræ cardines, certe imperio vehementi contremiscunt: at licet equites cursent in foro, licet tauri agentur, & quadrigæ celebrèt ludos olympicos nul-

lus motus sentitur in foro, cum tamen tumultu trepidaret creberrime. Quod pater, quia nec pelvis tremit imposita pavimento fori; nec vasa plena aquam vertunt, nec hac intra illa magis titubat, quam si nihil omnino ageretur in foro. Deinde cum tam multi, ac vehementes motus exerceantur in orbbe, non possemus in illo pedem figere præ trepidatione, nec exigua cymba tam esset ludo tumenti, & feruenti mari, quam nos crebris illis motibus quos necessario sentiremus, quemadmodum cum fiunt ex aere & igne è terra erumpentibus.

§. 44. Secundo, quia si lapis hinc illuc trajectus grauat terram, ergo quo fuerint præ res partes terræ hinc illuc trajectæ, grauius, ac magis depriment, & inclinabunt partem, ad quam traiiciuntur, quia maius pondus habet: vnde fieret, si quis vellet montem deprimere sub vallem, id assetur ante eum, idendo vallè, & ciuitem imponendo monti: quo fieret, vt mons & suo pondere inclinaretur, ac deprimetur, vallis autem levaretur: ac tantum ponderis possent hostes monti vicino urbis imponere, vt tota urbs prolabetur in terram: mirum hos autores id non consuluisse militibus. Dicunt terram esse sphæricam, adiecta autem una parte lateri, hoc necessario inclinari. Verum montium ac vallium inæqualitas ostendit terram non esse nunc sphæricam, sed multis in locis planam: quæ figura non est apta trepidationi, ne eo cardine moueantur. Rogas quid fieret, si terra esset perfecte sphærica. Respondeo, tunc eam non inclinanda licet huc laterali qua pars adderetur, & toleretur alij: quia illa pars ubique continuaatur cum toto corpore, quiescit, nec grauitate reddita §. 40. Quid autem, si impetus opprimetur lateri? Respondeo nullo humano motu concussum iri terram, tametsi perfecte esset sphærica, quia pars existens in centro, ægre in illo mouetur, maxime cum partes extimæ aliorum laterum essent per motum recessuræ à centro ad superiorem locum: cui motui resistit totus terra globus: cumq; tam multæ partes resistant, non possit humanis motibus superari. Nec est ère, quod affertur de trutina, cuius altera lanx levatur, descendente altera: ibi enim pondera librantur, & vnum quod tendit in centrum, alterumq; vincit resistentiam alterius:

-terius : hic vero non vincit motus impressus huic parti : nam immediata illi non mouetur, quia totus globus resistit illi motui : quia suo pondere totus nititur in centrum. Nec grauitas terrea se praebet domandam humano brachio. Considera ingentem rotam lapideam anne poteris eam mouere ? Non dico leuare in aera , & trahere extra centrum , sed super terram ipsam rotare. Aggredere, & experire. Ita grauitas pene infinita terræ, resistit impetu. Immo leuata in aere, vbi facilius mouetur, mouetur adhuc perægre, nec sine magno impetu. Redeamus ad incepsum hodie opus.

§.45. Cum ergo Deus clementia hoc ordine produxisset , essetque terra inepta ad habitationem hominis , iussit hac tertia die aquas in unum coire locum, id est, omnes aquas super terram effusas iussit terrâ relinquare , lety recipere in ingentes alueos , quæ congregationem Deus vocavit maria , terram vero exsiccatam reliquit, & quæ antea erat perfecte rotunda , fuit postea diuino imperio in montes, vallesque compacta. Hac enim die (testè D. ma'ceno) Deus montes effecit, tum ad communem omnium utilitatem propter pastum, arborumque multitudinem, tum ut ex illorum caverneis perennes scaturirent fontes, tandem ne venti per planities grassantes , terram verrent per auras, ut dicitur cum P. Conim. in explicatione problemati. Item in hac die diuino imperio ingentes , cavernosque valles subfundunt, quibus quasi carceribus timentes flatus superbentis maris coercerentur.

§.46. Congregantur aquæ omnes ly. omnes, non excludit humorem necessarium ad congregandam terram, sine quo illa in minutissimos cineres solueretur. Potest esse quæstio , verum hac die congregauerit Deus in locum unum aquas fluminū. Partem enim affirmantem indicat textus , congregentur aquæ omnes, que sub cælo sunt in locum unum. Dices, locum illum esse unum continuatione, & satis indicate textum, aquas non esse coniunctas in locum eundem mathematice, ait enim, congregatione que aquarum appellauit maria, ac si dicat , aquas esse coactas in diuersa loca, quæ continuatione faciunt unum : at vero flumina maximi tuncuari, videtur apte dicere scriptura, unde excent flumina reuertuntur, sed certe flumina formaliter non ex-

eunt è mari, aqua transmissa per terræ pores, tum quia fontes oriuntur è locis altioribus, quam mare, à quo non possunt descendere ultra altitudinem suæ originis. Deinde saperent salcedinem, nec enim per poros terræ possent toto sale purgari, quod maxime patet in fontibus scaturientibus iuxta mare , qui procul dubio vicini parentis mores referrent. Deinde flumina non quam exsiccarentur cum perennem haberent originem, at constat ex Hispanica Chronologia, in ea prouincia nullum flumen non esse exsiccatum præter Durium, Ebrum, Tagū, & Minium. Flumina igitur oriuntur præcipue ex aere , qui in cauernas conclusus, in aquam abit , dicuntur autem è mari exire virtualiter, quia venti ex illo prorumpentes præ humiditate faciliter soluantur in aquam, & tubes è mari abreptas conuertunt in pluuias, quibus flumina augeantur, vt expōnit Nicolaus de Lyra. Itaque illa congregatio aquarum intelligitur de solo mari, flumina autem non sunt maria , sed illa Deus tertia die produxit ex aere; tum quia eodem die productæ sunt aquæ , quæ pendent è fluminum irrigatione , vt de paradiſo aperte testatur scripture Genes. 2. numero. 10. tum etiam quia continuo defluxu continuantur mari , & in illius locum congregantur.

§.47. Hic quærendum videtur , cur mare non redundet fluminum confluxu, si enim Pisuerga per annum retinagnaret, totam Castellam obrueret. Quod Salomon quæsivit. Ecclesiastes 7. vide ibi P. Lorinum, qua soleruditione . Respondeo primo : mare non redundare ultra alueum, vt ait Salomon: non quod aliquando non habeat plus aquæ : sed quia eius margines sunt sine termino. Cum pluit, plus habet aquæ, quam ante pluuiam immediate : sed non conspicitur excessus magis, quam in fluvio aqua lebetis. Quia vero tandem marginem prætergrederetur, continuo eiaciuntur vapores aqueos, & humidos, quos sol & cæteræ causa soluit in aquas fluuiales , itaque decrescit per exhalationes , quod per flumina crevit , ac propterea, unde excent flumina reuertuntur, id est, in vapores aqueos, & aereos. idque præcipue in mari.

§.48. Hic solet inquiri vtrum mare sit altius terra. Vide Molinam disp. ii. & Pere-

rium hæc late disputantes. Certum est autem, mare non est superius terra, tum quia prærupti montes illi eminent, ut conspicitur in littoribus, tum etiam, quia eum è mari in portum fit aer, proculdubio aqua descendet in locum aeris, terramque obrueret: deinde, qui è portu soluerent, difficilius remigrarent, quam qui portui appellunt: tandem mare multas provincias obruit, quia continua excauatione illis factum fuit superius, & in Zelandia multis repagulis obstitut marine illam obruat, quæ provincia habet insignes parietes mari obiectos, quæ vulgo Diques appellant.

§.49. Rogas, cum aqua petat esse supra terram, cur non sit? Respondeo, aquam non posse ascendere supra aerem, quia cum continetur in terræ cavitatibus, supra quas est aer, non potest superius ascendere; præser-tim cum elementa pugnant loco, quando quasi permisceruntur, ita lapis deieitus in aquam mergitur.

Terra & mare vnum faciunt globum, licet non perfecte sphæricum, nam terra circum circa fuit excauata: circa quam diffusa est aqua, terram autem maiorem esse aqua, probant P. Pererius & Molina supra, cum tamen totum aquarum corpus deberet esse maius terra.

Hac tertia die prodigia fuerunt plantæ, fructibus plenæ: de quibus nunc disputare alienum esset à nostro instituto, quod est in dagare principes mundi partes.

S E C T I O VI.

Opera Cæterorum dierum.

§.50. Quarti die dixit autem Deus sicut lumenaria infirmamento cari, & dividant diē, ac noctem, & sint in signa, in tempora, & dies, & annos. P. Pererius existimat, hac die non fuisse productū solem, & lunā, & stellas quoad substantiam, sed illis esse lucem distributam: existimat enim prima die lucem habuisse exiguum, quarta vero intensam. Sed non placet, primo, quia non dixit Deus sicut prima die fuit lux, sed sicut luminaria: deinde, quia de luce facta prima die dicitur dividisse lucem à tenebris, si ergo illa lux erat solis, vt tu dicis, iam erat Sol, & quoad substantiam, & quoad lucem, & quo ad manus,

diuidendi lucem à tenebris, quid ergo facta fuit quarta die? Adde, si Sol quoad substantiam productus fuit prima die: ergo tunquam habuit lucem, quātam modo: nam dux non est minus proprietas solis, quam intellectus animæ, at proprietas dimidiat ab effectione eodē instanti, quo producitur effectione, in prima auctoritatem molitione finit et Deus solem sicut naturæ, sicut elementa, effectus inutile miraculum, imo & perniciosum priuare triduo solem nativo suo splendore, & orbem utrumq; tam præclaro, ornamento. Confirmatur ex hymno vesperatum ferit quartæ, vbi affirmat Ecclesia eadem foris quartæ creatum esse solem.

Quarto die, qui flammat,

Solis rotam constituens,

Luna ministrans ordinem,

Vagosq; cursus syderam,

Fecit ergo Deus solem, & stellas ex aqua, quæ erat in eodem loco, in quo productæ fuerunt stellæ, quia Deus illam non voluit descendere in terram, sed eam miraculo retinere in celo, vt ex illa astræ conficerentur.

§.51. Quinta die dixit etiam Deus, productæ aquæ reptile anima viuentis, & volatile super terram. Hac die fecit Deus ex aqua tanquam ex materia, & principio obedientiali, animo pisces, & aves. Aliqui volvunt pisces productos ex aqua, quæ autem ex aere humido, aquis vicino. Contra, quia scriptura auctoritate dicit productas ex aqua etiam: & pisces, aqua autem non debet sumi tam ambigue in dictione eadæ. Quod aperte testatur Ecclæsia in vesperis quarta feria.

Magne Dei potentia

Qui ex aqua ortum genit;

Partim remitti gurgiti;

Partim leuis in aera;

Diversa lymphis impriment;

Subiecta celo irrigant nubes;

Vi stirps una prodita;

Diversa sapient loca.

§.52. Sexta die dixit quoque Deus productæ terra animam viuentem in genere suo, iumenta, & reptilia, & bestias serre secundum species suas. Sola terra supererat fine incolis, quibus modo doq; natura. Productæ enim fuerunt omnes bestiaz perfectæ, tam utiles quam nocivæ: tum ut amnes seruirent homini in statu iancentiæ, tum etiam, vt noxiæ illum

Illūm exerceſet in ſtatu peccati : tum tertio, quia nulla eſt res, quæ non fit apta alicuiuſuſi.

S. 53. Hac etiam die fecit Deus hominem, faciūmus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtrām. Fecit illum Deus ex limo terra, id eſt ex cēnoſo luto illumque produxit virum annorum quāſi trīginta, plenā ſcientiā, & ſanctitatis, ex cuius cōſta fuit Eua producta, Adamo dormiēt; paulo post ſadē die. Ait enim Moÿſes Deum creareſ hominem masculum & fœmineam, etiam quia Sabbatho ceſſauit Deus ab omni opere quod patrariat. De primis parentib⁹ nihil nobis eſt diſputandum, nam de gratia & pec- cato Theologabripiunt diſputationem: de natura autem hominis ſatis dicemus libris de anima. Rogas vtrum Eua filia ſit Adæ. Respondeo logi negatiūe, quæ enim requi- ranjur ad rationem filij dicemus libris de generatione.

S. 54. Creavit Deus mundum verno- qui ab eo, id eſt die 20. Martij illumque abſolent die veneris, qui erat 25. quo die Deus crucem ſubijt, vt hominem reformateret, quem eadē die formauerat. Rogas, quid id ſciatur cum avilius dies p̄ceſſerit. Respon- deo q̄ fieri nptum ex ipſo æquinoctio: cum enim hot nobis contingat vere 20. die Mar- tij, & cunc fuerit nobis & equinoctium, & inde ſeturum ver, nō dubium quin fuerit die 20 Martij. Conſirnat, quia ſupputatis cir- calis diurnis, quos Sol peragit uno anno, o- mnes illi ſunt lunt primo anno, die 19. Mar- tij, & ſecundus annus, cœptus eſt à die 20. er- go & primus cœptus eſt die eadē. Ago au- tem de æquinoctio cōmparato noſtro he- misphērio, nam idem punctus ſelis nobis eſt oriens, alijs occidēns, meridies alijs, alijs vero media nox pro diuerſitate regionum: comparatione quarum Sol ſtans in eodem punc- to, traicet lucē, aut ſubtrahit. Hæc ſunt mundi primordia, & natales dies, quem eſte valde perfectum ipsa teſtatur ſcriptura ipſe. que pandit, & ostendat, vel iniurias.

SECTIO VII.

Vtrum cœli ſint corrumpendi?

S. 55. Gimus de cœli natali die, agendū Enunc de exiiali: Cœlos natura

sua eſſe incorruptibiles, probatum eſt ſu- pra, mundi autem perpetuitas inde patet: quia licet multa indiuidua corrumpantur, tamen perpetua generatione conſeruatur ſpecies, vtrum vero aliquando ſit corrumpendus conſtare potest ex ſola Dei voluntate. Videantur in primis plurimi Patres, & authores, quos pro parte affirmatiua adducit, & ſequitur P. Molina diſput. 3. de operē ſex dierum, pſequē & Alphonsus noſter Salmeron in caput vltimam epiftolę ſecundę D. Petri diſp. 3. & 4. innituntur testimonio D. Clementis lib. 3. recognitionum, referē- tis D. Petrum affirmaſſe viſibile firmamen- tum (id eſt ſidereos cœlos) eſſe peritum, cui obiicit Magus, ſi viſibile iſtud (vt aī cœlum) reſolutus, eut ex initio factum eſt? Cui Petrus respondit, cœlum iſtud, quod viſibile eſt, pertran- fit, ſiquidem propter ſemiperfum factum eſſet, ha- beret fortasse, quod dicitur aliquid rationis, quia reſoluſi minime debaret: ſi vero propter aliud quid factum eſt, & non per ſe, neceſſario ſoluitur, vt illud, propter quod factum videtur, appareat, ſi- cut verbi gratia dixerim teſta Ovorum quamvis pulchre facta, diligenter formata videatur, ne- ceſſe eſt tamen eam frangi, & reſolvi, vt inde puluis procedat, &c. Itaque Diuus Petrus cœlum viſibile eſt velum cœli Empyrei, & vt iſtud poſt diem iudicij appareat, af- firmat hōes cœlos eſſe corrumpendos. Ee- quamvis antiquitus iſti Clemētis libri fue- rint de authoritate ſucepti, tamen clarif- ſimus noſter Turrianus eos à ſuſpicione vendicauit. Diuus Hieronymus primo in Matthæum in illa verba capit⁹, 5. Nolite paucare quoniam veni ſoluere legem, ait promi- tutur nobis cœli noui, & terra noua, qua factu- rū eſt Dominus Deus, ſi ergo noua creanda ſunt, conſequenter vetera tranſitura, Delrio, primo Genes. idem censet, & eſſe communem Ecclesiæ ſenſum, à quo non ſinit ſe abripi. Lege P. Salmeronem ſupra, qui non ſolum ex patrib⁹, ſed etiam ex poetis, Histori- cis & Sybillis eam ſententiam conſirmat, cuius mirabilem eruditioñem nullas non mirabitur.

S. 56. D. Petrus Epiftola ſecunda cap. vltimo id teſtatur aperte, cœli autem (inquit) qui nunc ſunt, & terra eodem verbo repositi ſunt, igni reſeruati in diem iudicij, & perditionis im- piorum hominum. At ne quis exiſtimet cum P. Gorim, & alijs, agere Diuum Petrum de-

coſcio

cælo gero, audiat eundem Petrum distinguente cælos ab elementis, id est, ab aere, & terra; adueniet autem dies Domini ut fur, in quo cæli magno impetu transiunt, clementia vero calore soluentur; terra autem, & quæ in ipsa sunt, opera exurentur. Itaq; transitus cælorum, & elementorum solutio, & exustio terræ enucleatim exponuntur à D. Petro: atq; vt ostendat Apostolus quanta cum animi sanctitatem exhorrescere debeamus diem illum, inquit, cun: igitur hæc omnia dissoluenda sint, quales portet vos esse in Sanctis conuersationibus, & pietatis, expiantes, & properantes in adventum diei Domini, per quem cæli ardentes soluentur, & elementa ignis ardore tabescunt, nouos vero cælos, & nouam terram secundum promissi apfius expectamus.

§. 57. Dicunt multi Patres, & authores graues: cælos, & terram immutatum iri, nō quoad substantiam; sed quoad accidentia. Contra, nam illa verba, *dissolui, tabescere, exusti, & ardere*, significant substantiale mutationem. Deinde si cæli sunt arsuri, ergo in illorum materiam introducetur ignis, quia calor disponit ad ignem, ergo corruptetur hæc forma cæli: maxime cum cælorum materia ex se sit capax caloris, & ignis concipiendi, quia est eiusdem speciei cum nostrate materia. Deinde cæli dicuntur habituri lucem septuplo maiore, cum a illa lux (vt argumentatur P. Molina) oriatur tanq; passio ab ipsa forma cæli, & cum ea lux non sit pas-

sio huius formæ, ergo erit alterius; alioquin duraret perpetuum miraculum. Addo Psal. 101. 26. *Initio tu Domine terram fundisti, & operamanum tuarum sunt cæli, ipsi peribunt, et amtem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascent, & sicut opertorium mutabit eos, & mutantur, vbi comparat David cælos vestinea corrosæ, & culcit senio laceratæ, quæ in stercora conuertuntur, aut resoluuntur in cineres, neq; hic locus patitur expositiōnem comparatiuam, vt diximus alibi, in illa verba, cælum, & terra transibunt, &c.* Nam hoc loco David commendat Dei æternitatem, supponens cælorum perditionem.

§. 58. Tandem Deus potest, si vult, miraculose cælos corrumpere, sicut corruptet mundum: si autem id velit facere, & testatum facere, quibus verbis aut clariss, aut syncerius id posset prestare? Obiiciet aliquis pondus authoritatis aliquorum Patrum: q; respondemus repidi, tum apertissimis scripturæ testimoniis, tum Diui Petri disputatione, aliorumq; Doctorum autoritate.

Igitur terra, & elementa, & cæli erunt diversæ speciei ab his, multoque pulchriora, magisq; conspicua. Sol autem relinquetur in hoc nostro Hemisphærio, vbi Christus natus est, & mortuus, Synagogaque, & Ecclesia ædificata. Vicinam vt prudentes Virgines paratis lucernis, & accensis, occurramus sponso, vt fur venturo, vt non cum hoc mundo damnemur.

DISPUTATIONES DE SUBSTANTIA CORPOREA GE- NERABILI ET CORRUPTIBILI: SI- VE DE GENERATIONE ET CORRUPTIONE.

BIECTVM horum librorum est corpus generabile & corrupibile, dependens à dispositionibus contrariis. De corpore incorruptibili egimus libro de cœ-

lo, quod non est generabile per contrarias dispositiones, & consequenter nec corruptibile ex natura rei.

DISPV-

DISPUTATIO I.

De Generatione substantiali.

NON accipitur *generatio* pro quacumque actione à materia pendente, sed pro actione substantiali, qua producitur forma substantialis dependenter à materia per qualitates contrarium habentes, illius vnitur.

SECTIO I.

Definitio generationis substantialis.

S.1. Varie generatio solet definiri, Aristot. hic c. 4. tex. 23. cum (inquit) rotum immutatur, & nihil sensibile vt eiusdem subiectum remanet, generatio est. Vnde hanc collige definitionem, *generatio est mutatio totius in totum nullo sensibili manente ut subiecto eodem.* Generationem esse mutationem, quando oritur ab agente creato, quia tunc in materia prima præcessit illius priuatio, at vero id non esse in prima mundi creatione, ostendi disp. 3. Phys. sect. 2. & disp. 3. de cœlo, ostendi cœlum empyreum, & terram, & aquam genita fuisse sine transmutatione cætera vera corpora cū transmutatione, quia facta fuerunt ex aqua prius tempore existente. Ratio est, quia motus, aut mutatio supra actionem eductiuā connotat in subiecto extrinsicam denominationem prius tempore existentem in subiecto à parentia formæ productæ. Rogas, in prima productione mundi quo differat generatio à creatione cum vtraque sit ex nihilo, mundus enim, ex nihilo fuit factus. Respondeo latum esse discri-~~men~~, quia ly ex nihilo in definitione creationis non significat ex priuatione termini ad quem, sed negationem subiecti, ex quo terminus educatur, vt dixi disputatione 4. Physica sect. 2. & disp. 12. sect. 1. At productio cœli & terræ subiectum præbuit. Igitur hæc definitio non conuenit primæ mundi productioni, qua dicitur facta ex nihilo, id est, nullum subiectum tempore prejisse illi productioni. Quapropter dicitur ex nihilo, id est ex non esse totius termini producti, tota e-

nim æternitate præcessit parentia mundi, ex qua vt ex termino à quo factus est mundus. Vnde illa actio non fuit transmutatio, quia hæc exigit subiectum prius tempore existens sine forma producta. Conuenit autem generationi ab agente naturali operante in subiecto prius tempore existente, quam solam cognovit Aristoteles. Quia vt commentus est infinitum processum in duratione mundi, quem somniauit æternum, sic nullam agnouit generationem, quam non præcederet priuatio formæ productæ.

S.2. Dicitur, *mutatio totius*, quia non mutatur totum secundum aliquod accidentis, sed secundum ipsam substantiam. Hæc autem mutatio proprie est actio, per quam producitur vnio, quia per illam fit totum (vt sepe dixi) & corruptio vniōnis, est corruptio totius, quia per illam definit esse compositum in homine patet aperte, in cuius ortu tatum gignitur vnio, & in interitu sola dissoluitur vnio, cum vere homo generetur, & corrumatur, totusque mutetur. Rogas vtrum hæc definitio conueniat productioni formæ. P. Suarez to. 3. 3. p. disp. 9. sect. 1. s. & per hec responsum est asserens formam dependentem à subiecto eadem actione fieri & vniiri. Vnde tota definitio conuenit productioni formæ, quia eductio formæ illam facit à subiecto pendere, at forma pendet formaliter per vniōnem, ergo tota definitio generationis conuenit productioni formæ. Verum late probauit disput. 5. Phys. sect. 2. vniōnem esse distinctam ab actione, quia forma producitur, quia sectione 3. probauit, formam non pendere à materia per vniōnem, sed per actionem eductiuam. Vnde impugnatur primo hæc sententia, euertendo eius fundamentum. Secundo quia diuersus realiter est conceptus vniōnis à conceptu productionis formæ, vt patet in animo rationali. Dices animum fieri independenter à materia, secus cæteras formas. Contra, quia etiam in illis est realiter distinctus conceptus vniōnis & actionis: vt patet in ipsa vniōne, quæ non

dependet à materia per se tanquam per formalem rationem dependendi, sed per actionem, & tamen per seipsum vnitur, ergo vnionis conceptus, & dependentiae conceptus à materia, sunt realiter distincti etiam in ipsa vniione. Igitur hæc definitio non conuenit generationi formæ formaliter, sed generationi vnionis. Conuenit autem generationi formæ radicaliter, quia est mutatio, in cuius virtute, & radice continetur vnionis productio, quia ideo forma vnitur, quia est producta. Item hæc definitio non conuenit creationi vnionis, quia non est proprie mutatio, licet enim compositum, quod creatur, dicatur mutari, quia est, cum antea non esset, sicut Angelus, tamen ad rationem mutationis propriæ requiritur commune subiectum recipiens actionem. Generationi autem formæ, & vnionis hanc apta definitionem. *Mutatio substantialis materiae.* Item aduerte etiam posse de potentia absoluta produci vniuem sine corruptione compositi præcedentis, si D E V S producat formam non corrupta præcedenti, tunc enim non est mutatio totius in totum, sed materiae in aliam formam; hæc autem Aristotelica definitio conuenit generationi ex natura rei, qua duæ formæ substantiales non possunt esse simili in eodem subiecto; itaque in eo casu illa actio esset mutatio totius, non tamen actu: ad quam requiritur actualis corruptio alterius formæ, vel vnionis, sed esset mutatio quasi in actu primo, quia ex se vim habet expellendi aliam formam, per quam expulsionem esset actu mutatio totius in totum, quod etiam conuenit primæ generationi terræ, & aquæ.

§. 3. Explicanda superest illa particula *nullo sensibili manente, ut subiecto eodem.* Opinantur Thomistæ expugnandum esse ly, ut subiecto eodem. Quia existimant nullum accidens) quod communiter sensibile vocatur) manere in genito, quod probant hoc Aristotelis testimonio, Sed immerito retorquent Philosophi mentem ad eam opinionem ipsis oculis repugnantem, ut patet section. 4. Aristoteles enim per sensibile, expresse intelligit substantiale subiectum sensibile, in quo recipiatur terminus generationis, & corruptionis: quod patet tum

ex primis capitibus huius primi libri, vbi disputat contra antiquos Philosophos stulte opinantes, tantum esse unum principium substantiale rerum omnium, & nullam esse transmutationem substantialem, sed tantum accidentalem, cuius subiectum esset illud unicum principium substantiale sensibile, quibus opponit Aristoteles non remanere in aqua formam substantialem aquæ, sed ex tota aqua fieri totum aerem, & libr. 2. capit. 5. initio, id probat ex instituto, & libr. 1. cap. 4. text. 23. sic ait. *Alteratio est, cum subiectum sensibile remanet, & infra eodem textu.* Sic ait. *Cum vero totum immutatur, & nihil sensibile, ut eiusdem subiectum remanet, sed ex universa genitura (id est semine) sanguis promittat vniuersus, hac mutatio generatio est.* Vbi ipse explicat, quid intelligat per sensibile, & addit particulam hanc, neque ei vñquam venit in mentem quod Thomistæ dicunt.

Dices remanere materiam primam in generatione, ut subiectum idem, quæ quidem est sensibile substantiale, quia in nostra sententia quantitas recipitur in materia, quam sentimus per tactum; ergo non bene explicamus Aristotelem. Respondeo primo, communiter loquendi modo, non dici videri materiam, aut sentiri: sed compositum, sicut non dicitur materia alba: sed lapis albus: Et de hoc sensibili loquitur Aristoteles: nam quando lapis mutatur de albo in nigrum, remanet idem compositum sensibile, secus autem cum mutatur in calcem. Respondeo secundo, quantitatem tangi, sed determinatam per aliquam figuram, & alia accidentia, quæ oriuntur ex composito ratione formæ, vnde merito totum compositum vocatur sensibile.

SECTIO II.

Explicata generatione viventium.

§. 5. *Explicata generatione in communione viventium,* tum quia utilis Philosopho, tum quia Theologo maximè necessaria. Sic autem communiter definitur. *Processio viventis à viventi à principio coniuncto infinitudine naturæ.* Cuius explicationem vide apud

apud P. Vazquez tom. 2.1. par. disp. 11. cap. 1. Per ly viuentis à viuenti, differt hæc definitio à definitione non viuentium, per ly à principio, excluduntur à generatione viuentium actiones, quibus ex uno viuente producatur aliud, sine vlo concursu actiuo, exempli gratia, cum Eua producta fuit ex Adamo costa, illa productio non fuit generatio ab Adamo, quia Adam non fuit principium actuum Eux, sed ex eius materia formata fuit à solo D E O, origo enim viuentis à viuenti id sonat: immo coniunctio illa generantis, & geniti est per semen, quod actionem exercet in aptanda materia: foemina autem sanguine, & semine multum efficit. Si autem Deus ex carne iumenti hominem formaret, anne homo filius esset iumenti? Dicunt aliqui requiri cognitionem, per quam viuens velit influere in aliud viuens. Verum hanc conditionem non esse necessariam, niox ostendo. Deinde demus, Adamo reuelatam voluntatem D EI, & ipsum porrexisse Deo costam ex qua fieret foemina, anne tunc Eua esset filia Adæ?

§. 6. Coniunctio. Hæc vox non significat coniunctionem in loco necessariam cuius causæ, & effectui; significat autem coniunctionem generantis, & geniti per virtutem sementinam: filius enim coimpingitur ex semine paterno, & ex semine, & sanguine maternis. Itaque uterque pater videt in filio aliquid sui, quia sanguis informatus fuerat anima matris, semen autem, aut est animalium, aut fit ex spiritu vitali, estquæ utile parenti propter alimentum, quod præbet partibus, quibus inest. Igitur quia hæc virtus utriusque parentis reperitur in filio, id eo sunt cum illo coniuncti, ratione cuius filius naturalis non est alienus à parentibus, alienus enim est qui in se nihil habet parentum, ut patet in adoptiō. Quo pacto Verbum est Filius Patris eterni, qui oritur à Pare, & illi coniungitur media natura Patris, quam in se habet Verbum. Item Christus, ut homo, est Filius naturalis Dei, quia componitur ex persona Diuina, quæ est aliquid ipsius Dei, ut dixi disputatione 63. in 3. part. Nec vero hæc coniunctio in creaturis efficit unionem inter Filium & Patrem: sed tantum dat Filio, ut patrem ex qua constet, aliquid, quod in parentibus erat utile, aut illorum pars.

§. 7. Excluduntur omnes productiones, quæ non sunt media aliqua virtute intrinseca, quæ coniungatur cum termino genito, vel per semen, vel per aliquam aliam rationem, ut creatio, cuius terminus non habet talēm coniunctionem cum create. Excluditur etiam generatio capillorum, & vnguium, quia licet sint animati, sunt tamen partes eiusdem viuentis. At vero hæc definitio conuenit viuentibus distinctis. Item excluditur à ratione generantis Dæmon incubus, qui solet semen in foeminae immittere, homo autem hac ratione genitus non est filius Dæmonis, sed eius viri, cuius erat semen, quia Dæmon nihil sui videt in homine ita producendo: at homo, cuius erat semen, videt in homine genito ut partem illius, materiam sui seminis, non secus ac si ipse eam ministrasset, illis autem conuenit tota definitio generationis: quia vir medio semine est principium actuum & coniunctum. Cognitionem non esse necessariam ad filiationem patet, quia sine illa stat tota definitio, tum quia cognitio est valde extrinseca, & non requiritur ad actualem conceptionem, sed ad coitum; quies extra conceptum generationis. Proprie autem conuenit hæc definitio arboribus, quando sunt ex semine aliarum, (si modo vivunt) licet non denominentur pater, aut filius, quia hæc denominationes sumuntur à generatione, quæ fit à viuentibus cognoscitiuis, ut P. Conimbricens. ostendunt hic c. 4. quest. 10.

§. 8. In similitudinem nature. Quod non intelligo de vera, & rigorosa similitudine, quæ consistit in unitate specifica, generatio enim multi vera generatio est, licet enim dicatur monstrosa, & monstruosus filius, non est propter defectum similitudinis: sed quia monstrum est coitus animalium diuersarum specierum. Natura enim ad eum, non dirigit per se, sed ad commixtionem maris & foeminae eiusdem speciei, ade eandem conseruandam. Puto tamen coitu, naturalis filius dignatur, ac tam proprius, quam si esset eiusdem speciei. Ratio à priori: tum quia similitudo equiuoca, similitudo est; & in ea non quadrat vox huius definitionis: tum quia illa similitudo significat, quæ facit filium partici per bonorum eternorum. Ut filius parti ipsi

est lactis equi, & blanditiarum, quibus & feræ filiis indulgent. In rationalibus autem ea similitudo sufficit, quæ est principiū mutuæ benevolentia & hæreditatis. Vnde, si Petrus gigueret hominem alterius speciei, tam proprie c̄ esset eius pater, & alius esset filius, & hæres Petri, quam est nunc Paulus ab eodem genitus. Nec ly. *In similitudinem naturæ*, significat ipsam naturam esse ratione sui rationem fundandi similitudinem, sufficit enim similitudo naturarum fundata in conceptibus, qui ab illis oriuntur. Hac ratione ostendi disput. 63. in 3. p. *humanitatem Christi*, habere suffic̄ entem similitudinem ad fundandam filiationem.

§. 9. Aduerte cum Vazquez supra cap. 7. illam vocem, *in similitudinem intelligi de imagine producta ad repræsentandum patrem*. Est enim hæc differentia inter simile, & imaginem, quod simile non est factum ad repræsentandum aliud, secus imago. Duo enim tota sunt similia, & neutrum est imago alterius. Item pater est similis filio, & non est imago illius. At vero filius est imago patris, quia ex ipsa intentione naturæ est effectus ad repræsentandum patrem. Vnde quando filius expresse refert Patrem, aut matrē, tunc dicitur absolute illorum imago, Hispane autem dicimus. *Es la cabesa cortada de su Padre, o yn retrado de su Padre*. Quaudo magis refert unum, quam alium, dicimus illum esse magis filium vnius, quam alterius, Hispane. *Mas salio al Padre*. Vide hanc explicationem confirmatam ex Patribus apud Vazquez illo cap. 7. Itaque est similitudo producta ad repræsentandum principium, à quo producitur.

§. 10. Hinc colligetur, cur processio Verbi-Diuini sit proprie generatio, tum quia est à principio coniuncto, est enim principium generandi secunditas intellectus diuini Patri, & Filio intrinseci, tum quia procedit, ut simile in natura, quæ natura diuina consistit in actuall intellectione, quam includit Verbum formaliter. Item Verbum est imago Patris, quia Verbum ut Verbum repræsentat duo, & obiectum cuius est Verbum, & principium, à quo procedit, obiectū autem Verbi-Diuini, eiusque principium est Pater æternus, aut Verbum oritur in similitudinem naturæ, quia accipit essentiam cum poten-

tia producendi Spiritum Sanctum, natura enim est in ordine ad productionem in eo, in quo est.

§. 11. Rogas an processio Spiritus Sancti sit etiam generatio. Quia licet ex vi suz processionis non sit formaliter similis, at tamen identice est similis, atque adeo identice erit filius, licet non reduplicatiue. Pars negativa est Fide sancta; rationem adducit P. Vazquez illo cap. 7. ex Canariensi, quia licet Spiritus Sanctus procedat similis, non tamen procedit imago. Certum est enim solum Verbum esse imaginem Patris. Idque probat, quia spiritus Sanctus non repræsentat aliquid Patris tanquam terminus cognitionis, vt Verbum, nec tanquam imago prius cognita. Item nec repræsentat aliquid creaturis, tanquam illarum Verbum, quia non est illarum Verbum, neque tamquam ratio prius cognita, tum quia intellectus viatoris per creaturas ex aquo cognoscit totam Trinitatem, at vero comprehensiores illam immediatè intuentur, atque ita nulla persona diuina est ratio, per quam creaturæ cognoscantiam. Hæc animaduerte in 3. partem, quæ est 27. artic. 4. Alij autem aiunt, Spiritum sanctum non esse Filium, quia natura, ut est in illo, non potest producere aliam personam, ac proinde deficere hanc similitudinem.

SECTIO III.

*Vtrum anomale generationes sint
vniuoce generationes cum
Analogis?*

§. 12. Generationes analogas voco, quæ seruant proportiones, & à qualitatem à natura insitam, anomalas vero, quæ non seruant à quabili naturæ tenorem. De his vestigatur, quo differant, aut conueniant cum illis. Ac primam generationem viuentium perfectorum facta à solo Deo non conuenit vniuoce cum generatione eorumdem in conceptu originis à principio coniuncto. Nam ea generatio est à principio non coniuncto, sive extraneo. Ad ambus enim ea ratione non s. in Finis naturalis D E I, quia Deus non suu persona communeta cum Adamo.

mo, ut explicui §. 6. Quia vero substantia illius actionis fuit mutatio totius in totum, nullo sensibili remanente ut subiecto eodem, ideo vniuoce conuenit cum generatione aliorum viuentium in ratione generationis. Quod si ex parte agentium non sumitur specifica differentia actionum, utræque generatio sunt eiusdem speciei insimè. Idem dixerim de generatione Euæ ex Adamico Costa, per quam compositum illud costæ destruictum fuit & productum integrum individuum speciei humanæ.

§. 13. Tertium, generationis genus est ex femina sine viro, qualis generatio Christi, quæ vniuoce fuit generatio etiam in ratione generationis viuentium, quia fuit à principio coniunctio. Virgo enim fuit principium actuum illius actionis, & præbuit materiam ad coagmentandum Christi corpus, non seclusus, ac cæteræ fœminæ ad suas proles. Eam vero subito, & uno momento id fecisse diuinitus, non minuit similitudinem eius generationis cum illis; sed constituit extrinsecum discriminem temporis, & aliarum circūstantiarum. Dices, eam generationem non esse à viro. Quid inde? ego non dixi conuenire vniuoce in connotato viri, & virilis seminis, sed in ratione originis viuentium, cui sat est oriri ab aliquo principio coniunctio. Defectui autem dispositionis actiua per semen diuinitus prouisum fuit in genere causa efficientis. Pro parte autem feminis, quæ futura erit in prole, subrogata est materia sufficiens ex virgineo sanguine. Eam vero generationem, ut est à Deo, fuisse vniuocam cum nostris probauimus in 3. partis disputatione 63.

§. 14. Quartum genus est generationis per resurrectionem, illam enim vocat David Psalm. 2. *ego hodie genui te, quæ non est generatione viuentium, ut definitur sect. 2. sed est à principio extrinsecō.* Hanc esse vere generationem inde patet: quia in eam quadrat tota definitio generationis, quia per eam totum vnum compositum mutatur in aliud. Nam forma cadauerica, aut cibæra depulsa inducit in materiam rationalis animus. Dices eam actionem esse supernaturalem. Quid tum postea? Nonne productio gratar, & caloris. Item & ens naturale, & supernaturale erunt vniuoca in genere vlo? Dein-

de illa actio in se non est supernaturalis, sed in modo, qui non aufert vnuocationem, sicut nec substantiam immutat. Ad illud datur potentia naturalis & actiua, & passiuæ, ad modum vero supernaturalis, ut explicui d. 9. physi. sect.

§. 15. Quintum genus est generationum, quas Dœmones incubi moliuntur. Hac ætate experti sunt nonnulli perditæ adolescentes Dœmones succubos, qui cum suis simulatis amplexibus miseris delusissent, tentarunt simulatione detecta eos in ultimâ desperationem impellere. Eadem ratione possunt esse & incubi, qui arrepto aliunde virili semine, possunt foeminis imponere, non seclusus ac maribus. Et quidem posse Dœmonem semen virile traiçere in matricem fœminæ, eadem ratione, qua aquam hinc illuc, non est dubium, at seniel in matrice conceptum, & fotum, vim habet disponendi ad prolem, & eam efficiendi dispositiue. Ergo à quocumque agente illud traiçatur, disponet ad fætum. Nec enim mas quid efficit congressu cum fœmina, nisi semen iacere in matricem, quæ est applicatio agentis cum passo; applicationis autem quid interest, si ab hoc aut illo oriatur agéte, cum ipsa nullā conferat vim agendi? Dicunt medici semen agere per spiritus tenuissimos, quos statim exhalat, si extra corpus sit. Verum memoria proditum est ab Auerroe, fœminam concepisse attracto semine ex aqua balnei, in quâ diffusum fuerat à viro. Abuléfis refert nonnullos opinatos Merlinum, Necromanticum Anglorum ex congressu Dœmonum ortum, quod de Homero ex Aristotele refert Plutarchus. Deinde contigit non multis abhinc annis vim inferente equite honeste pueri, nec potente eam opprimere, eam tamen concepisse ex effusi feminis tractio-ne, partu autem virginite, vi instrumentorum disrupta fuit ut prolem ederet in lumen. Hæc facile negari poterunt, at cur negabitus posse à Dœmone impediri spiritus illos tenues, ne moueantur? aut ne dissipentur fermentis, & alijs corporibus applicatis, maxime tam exiguo & pene nullo tempore? licet enim non possint corpus aptare, quin appareat effectum, si considerate attrectetur, at cur non poterunt impedire exhalationem illam spirituum. Vide P. Conimbricensis.

SECTIO IV.

Vtrum generatio sit conuersio?

§. 16. **D**E conuersione Theologis est sermo. 3. part. quæst. 75. est autem conuersio transitus vnius rei in alteram, quæ definitio recidit in definitionem generationis paucis mutatis si dicatur. *Transitus totius in totum nullo sensibili manente, &c.* & sicut ad generationem, quam Aristoteles definit, requiritur priuatio formæ productæ, & terminus à quo positius, similiter in conuersione, in qua duæ actiones reperiuntur, altera positiva in terminum ad quem, altera corruptiva termini à quo. Quod si diuinitus non destrueretur terminus à quo, nihilo tamen minus actio esset conuersiva, quia ex natura sua petit illius termini desitionem, non tamen esset actualis conuersio, quia ad hoc exigit extrinsecā denominationem ab actuall desitione termini à quo, vt de generatione dixi sectione 1. §. 2. & quamvis omnis generatio ab agente naturali sit conuersio, non tamen è conuerso, omnis conuersio est generatio, neque motus, conuersio enim panis in Christi corpus neque est generatio, neque motus propriæ.

Sicut ergo generatio est pugna duarum formarum in eodem subiecto, ita conuersio est pugna duarum rerum circa vnum tertium, & sicut per generationem naturaliter expellitur terminus à quo positius, ita & per conuersionem inter illa: ergo erit propria conuersio, inter quæ est pugna formaliter.

§. 17. In compositis mere materialibus sicut agnosco duas generationes, ita & conuersiones duas. Prima est conuersio formalis, per quam forma producitur, quam esse vere & proprie conuersionem, probo, quia est vera mutatio inter terminos positivos, diximus autem huiusmodi mutationem esse conuersionem, quia est transitus vnius rei in aliam: Esse veram mutationem, inde patet, quia per eam de novo producitur forma cù dependentia à subiecto: esse inter terminos positivos probatur, quia illi actioni adiun-

gitur naturaliter expulsio alterius formæ, quia generatio vnius est corruptio alterius, duæ namq; formæ simul esse non possunt in subiecto eodem.

Dices, expulsionem formæ prouenire à productione vnionis, animus enim rationalis corrumpit formam embrionis per solam vniōnem: ergo productio formæ non opponitur immediate corruptioni alterius formæ, sed corruptioni vnionis. Respondeo, formam immediate corrupti per generationem alterius, & quia ex generatione formæ oritur vnitio, & non potest illa corrupti, quin & illius vnio corrumpatur, ea ratione ex corruptiōne formæ oritur corruptio vnionis. Item forma embrionis corruptitur per vniōnem animi, non quidem proxime & immediate, sed consequenter, quia per vniōnem animi corruptitur præcedētis vno, forma autem materialis non potest manere sine vniōne, itaque immediata oppositio versatur inter vniōnes, at inter vniōnem nostri animi, & formam materialem, non est oppositio immediata, sed mediata, & ex consequenti, quia corruptionem vniōnis materialis formæ consequitur eiusdem formæ corruptio, sicut calor opponitur mediante aquæ, immediate vero frigiditati, quia corruptendo frigiditatem consequenter corruptit aquam.

Altera conuersio est totius in totum, quæ formaliter consistit in productione vnius vniōnis, & corruptione alterius. Prima igitur conuersio sunt actiones formarum per se incompossibilium, secunda vero sunt earrundem formarum vnitios. Ita vt si diuinitus crearentur duæ formæ materiales, & vna expelleretur tantum quoad vniōnem, & altera vniaretur tantum, tunc non esset nisi vna conuersio. Vt si Deus conseruaret formam aquæ sine vniōne ad materiam, & introduceret formam aeris sine dependentia à materia, sed cum vniōne, ibi tantum reperiretur conuersio aquæ in aerem, non vero conuersio formæ aquæ in formam aeris.

§. 18. At vero in hominis productione, aut corruptione tantum inuestigem: vna conuersio, quia tantum reperitur vna mutatione inter terminos positivos, quia animus rationalis non fit ex mate: la habente formam oppositam, neque cadaverica fit ex animo rationali, tñquam ex terreno a quo, sed

sed tantum ex homine fit cadauer, & ex embrione homo. Hæc autem conuersio non est formalis, quia per illam non repugnant formæ secundum se, nisi tantum secundum vniones, neque ipsæ formæ sunt terminus formalis illarum actionum, sed terminus formalis ut quo est vniō, vt quod vero compositum. Ipsa autem anima rationalis potest vocari terminus formalis ut quod, quia per illam vniōem vnitur tanquam forma. Confirmatur, quia conuersio est mutatio vniū rei in aliam, id enim sonat transitus. Ut enim qui ex uno loco transit in aliud, deserit terminum precedentem, & acquirit nouum, ita transitus est desitio vniū rei in aliam, at per illam conuersionem non mutatur forma in formam, quia animus non definit esse, sed vniō in vniōem, ergo non est formarum conuersio, sed vniōem, & eadem de causa est conuersio totalis, non quia totum secundum omnes suas partes conuertitur in aliud, sed quia conuertuntur vniōes, à quibus totum dicitur mutari, vel corrumphi. Dices, animam rationalem esse terminum formalem generationis, ergo in illam conuertitur alia forma. Distinguo artecedens anima secundum se tantum, regatur, vt vnit, conceditur; id est, vniō est terminus formalis illius ut quo, animus autem non nisi ut quod, modo explicato, in quantum est terminus formaliter communicatus per generationem vniōnis: non vero quia sit productus etiam ut quod per illam actionem. Ita corruptio compositi est non communicatio animi: at nullus dicet animum esse terminum à quo corruptionis. Quis autem ausit dicere ex animo rationali fieri cadauer eo quod corruptio sit in animam ut vnitam, id est, in non vniōnem animæ, cum integer maneat ipse animus. Dices, vt dicitur anima conuerti in cadauericam formam, non requiri desitio nem ipsius animæ, sed tantum compositi resultantis ex anima. Contra, quia id probat compositum vere conuerti, quia corruptitur in aliud, & consequenter ipsam vniōem esse quod conuertitur ut quo, & quod conuertitur necessario debet corrumphi: at non corruptitur animus secundum se, sed tantum illius vniō, & compositum: ergo non conuertitur animus sed tantum vniō & compositum.

§.19. Hinc occasionem sumo ad impugnandam eorum sententiam, qui dicunt ad conuersionem substancialiē non requiri pruditionem, & corruptionem duarum substantiarum, sed sufficere si ex illis repugnantibus vnit tertio, sicut diuersa composta, verbi gratia in Eucharistia ex Christi corpore, & ex speciebus sit diuersum compositum à composito ex eisdem speciebus, & pane. Quam sententiam impugno primo, quia conuersio substancialis est vera produc̄tio, in Eucharistia autem quid producitur? Non Christi corpus, vt tu aīs, neque ipsa accidentia, quæ potius creantur consequenter ex transubstantiatione, quid ergo producitur. Dices præsentiam corporis Christi, vt incompossibilis cum substantia panis. Contra, quia illa actio tantum est productiva vocationis, quæ est valde accidentalis, & non terminatur ad substantiam, qua igitur ratione est conuersio substancialis?

Secundo quia compositum illud ex Christi corpore & accidentibus, est vnum per accidens, & non per se: ergo actio per quam sit non est substancialis, sed accidentalis, patet consequentia, quia compositum per accidens vt sic sit actione accidentalis. Confirmatur primo, quia actio per quam homo ex albo fit niger, terminatur etiam ad compositum ex humano corpore & albedine, & illa actio non potest dici conuersio substancialis, licet sint diuersa composta ex albedine & corpore, & ex eodem corpore & nigredine, & licet albedo & nigredo repugnant corpori simul: ergo similiter actio Eucharistiae non potest dici transubstantiatione, nec conuersio substancialis. Confirmatur secundo, si DEVS mihi vniat quantitatē, quam habet Petrus, non potest dici illa actio substancialis, alioqui nulla esset naturaliter actio accidentalis, nec potest dici illa actio transubstantiatione Petri in me, alioqui homo albus transubstantiaretur in seipsum quando fit niger. Tertio quia conuersione Eucharistiae simpliciter sit Christi corpus, vt canit Ecclesia, fitque sanguis Christi merum, at hæc propositio esset falsa, & inepta si tantum fieret corpus Christi præsens, nam quando fit homo, non dicitur fieri materia, nec quādo miraculose reunitur animus, dicitur produci, sed tantum vniiri: nec quando homo

homo alteratur dicitur fieri simpliciter, sed dicitur fieri albus, aut niger. Ergo si Christi corpus tantum sit sub speciebus, inepte dicitur fieri. Igitur ad veram conuerionem requiritur, vt terminus ad quē producatur, & ex vi eius productionis corrumpatur terminus à quo, ita in Eucharistia corrumpitur (late sumpta corruptione) substantia panis, & vere producitur Christi corpus, ex cuius productione sequitur desitio panis, quia sit corpus ut sustentatuum accidentium per creationem, cum quā non potest esse illorum vniō ad panem, & sine tali vniōne panis esse non potest. Videatur P. Suarez tom. 3. 3. partis disputatione 50. praeſertim ſect. 4. hæc mysteria, ut cætera omnia, profunde diſquirenſ.

SECTIO V.

Vtrum in Generatione maneat accidentia corrupti?

§. 20. Occione eius particulae, nullo sensibili manete; diſquiri ſoleat, verum generatio fiat, quin maneat ullum accidentis compositi corrupti? Quod ab alijs queritur; futura refutatio ad materiam primam?

§. 21. In homine verbi gratia, ſunt accidentia communia omnibus compositis, quia illa, vel illis ſimilia reperiuntur in pluribus alijs, ut quantitas, figura, &c. Alia accidentia ſunt peculiaria, quæ in ſolo homine poſſunt reperiiri ex natura rei. Non de his, ſed de illis queritur, maneatne eadem numero in genito & corrupto? Capreolus, Caietanus, Iauellus, Herexus, & fere vniuersa Thomistarum familia, (quibus fauent PP. Conim. 1. de Gene. c. 4. q. 18. c. 2. Vazquez tom 3. in 3. p. disp. 87. n. 22. & Rubius in præſenti) partem tuerunt negantem: arbitrati ſibi hac in parte præcedere Arist. & D. Tho. Affirmat namq[ue] Arist. generationem fieri nullo sensibili manete, ſed ſi remanent accidentia, remanet aliquod ſensibile: ergo. Verum §. 3. oſtendi, quam ſit Aristoteles alienus ab hac ſententia; B. autem Thomam à nobis eſſe conſtabit inferius. Secundo accidentia, cum recipiantur in toto compoſto, recipiuntur etiam in forma, ergo abiuneta forma, à materia, pereunt accidentia neceſſario; tum quia corruptis nobis, corrumpuntur omnia, quæ

sunt in nobis; tum quia pereunte cauſa intrinſeca neceſſario perit effectus, vt eſt in veteri prouerbio, accidentia non migrans de ſubiecto in ſubiectum.

§. 22. Huic ſententię nec ratio ſuffragatur, & refragatur experientia. Primum enim innixa fundamēto imbecillo: oſtendi enim disp. 6. phys. ſect. 4. accidentia non recipi in vtraque ſed in altera parte compositi. Deinde eſto, recepta ſint in vtraque probo non ſequi inde, accidentia corruptum iiri. Nam ea accidentia ſunt via, & diſpoſitio ad formam productam, ergo ſimilis ſunt in eodem instanti cum ea forma; quam conſequentiā perſpicue docet S. Thom. 3. p. q. 9. a. 3. ad 2. & probabo disp. 2. ſect. 1. antecedens autem ibidem probandum. Dicis non poſſe ea accidentia eſte in eo instanti diſpoſitiones antecedentes, quia eſſet mutua causalitas inter illa & formam. Bene: ergo vel nunquam ſunt antecedentes; quia ſi eſſent aliquo instati, eodem exerceretur causalitas mutua; vele a non recipiuntur in forma, ſic autem diruis fundamenta huius ſententia. Nec eſt maior diſſiſtua in primo instanti generationis, quam in ſequentiibus, quia forma, cum pri- mū exiſtit, poſteſt operari, & in eo poſteſt habere naturę prioritatem comparatione effectus. Dicis non poſſe eſte mutua causalitatē in eodem genere. Contra, ergo vel accidētia non diſponunt, vel non recipiuntur in forma. Nec vero eſt ea causalitas in eodem genere: quia forma eſſet vere ſubiectū accidentium, hæc vero non ſubiectū pliū, ſed aliiquid pertinens ad ſubiectū. Itaque qui dixerit accidentia corrupti eſte diſpoſitiones ad formam geniti, neceſſario admittit mutua causalitatē: vt eam admittit ceteris instantiibus, quibus forma coſeruatur per suas diſpoſitiones. Hæ namque ſunt priores forma in genere cauſa diſpoſitionis, & posteriores in genere cauſa ſubiectiū, quia in forma recipiuntur. Alioquin alterum ē duobus negabit, aut formam non eſte ſubiectū accidentium, aut hæc non eſſe priora forma in vlo genere cauſa. Ex ea autem mutua causalitate clare patet accidentia poſſe coſeruari à forma recenter pro- ducta, quemadmodum coſeruantur ceteris instantiibus.

§. 23. Quod ſi quis velit, accidentia non eſte tunc diſpoſitiones antecedentes: melius im-

impugnatur hæc sententia: quia forma generi non habet ullam dependentiā à priori, ab illis accidentibus; & aliunde sufficientem habet virtutem ad ea recipienda; ergo ea recipit eo instanti: probatur minor: quia causa in primo instanti sua productionis potest causare suos effectus, ut patet, tum in trecentis exemplis, tum à priori, quia tunc habet quidquid habebit reliquo tempore. Vnde in utraque sententia admittente, aut rejeciente, præuiam dispositionem accidentalem ad formam sic arguitur. Idem effectus conservatur, quando abscedente una causa succedit ibidem alia eiusdem virtutis ad effectum. Ut patet in calore producto ab igne, & conservato à sole: sed abscedente forma corrupti succedit ibidem forma geniti, & que potens ad eos effectus, ut patet: ergo abscedente forma geniti non propterea peribit accidentis.

§. 24. Dices: maiorem esse veram in causa efficienti: non vero in materiali; tum quia abscedente causa adæquata actiua potest pro illa subrogari alia, non vero in passiuis: ergo ab una ad aliam non est consequentia: tunc quia accidentia individuantur à subiecto, quo abscedente non potest manere idem accidentis numero. Contra: quia effectus non minus pendet ab efficienti principio quam à materiali: licet enim causa altera sit extrifeca, altera intrinseca, tamen effectus secundum suum conceptum intrinsecum, referatur ad utramque. Immo ex genere magis pendent effectus ab agente, quam à subiecto: quia causalitas agentis ut sic suppleri non potest per aliud genus causæ, potest tamen subiectum. Ad primam probationem respondeo, non posse suppleri causam adæquatam subiectiū, quia in eius loco, ac munere non potest applicari alia; quia nequit una materia pro alia subrogari, maxime cum materia nunquam pereat: potest autem hoc facile fieri in efficienti: at abscedente forma succedit alia in eadem materia: itaq; ex defectu applicationis, non vero ex discrimine causæ id oritur. Vbi ergo non deficit applicatio, bona est consequentia. Ad secundam probationem respondeo primo, accidentia non individuari intrinsece per subiectum, sed illud connotando, ut terminum suæ relationis transcendentalis: sic autem etiam individuari ab agente: & quemad-

modum idem accidens fit ab uno agente, & conseruatur ab alio, ita & à duobus subiectis, quia neutrum determinate connotat, vt dicam disp. 4. meta. sect. 5. Aduerte hoc responsum locum habere, tametsi accidentia non recipientur in forma: quia hæc accidentia ad hanc formam dici possent disponere, non ad aliam: vnde non est recurrendum ad receptionem accidentium in forma.

§. 25. Confirmatur euidenter ad hominem: primo, quia ipsi dicunt materiam primam ita pendere à forma, ut nec diuina potentia possit existere sine illa, & tamen in confessio est apud omnes, pereunte una forma, & succedente alia non perire materiam priam: non alia ratione, nisi quia forma succedens habet sufficientem virtutem ad tribuendā existentiam materiæ: ergo à fortiori, succedens una forma causabit eadem accidentia: patet quia per se magis dependet materia à forma, quam accidens à subiecto. Dices: materiam non individuari à forma, vnde manere potest eadem numero cum diuersis formis. Contra: quia in eorum sententiis ut ex Capreolo patet ea d. 4.) materia individuatur à quantitate: & tamen aiunt quantitatem perire in generatione, & manere eandem materiam: ergo eadem ratione manebit quantitas abscedente forma à qua individuatur. Maiorem autem dependentiam habet materia à sua existentia, quam accidentis à subiecto: cum hoc possit esse absque subiecto, at materia non potest absque forma, immo melius individuaretur per formam, quia est actus, quæ per se primo respicit potentia materiæ. Secundo, quia ipsi dicunt qualitatem non existentem posse efficere aliam: ergo similiter forma non existens poterit causare accidentia materialiter, nam adveram causalitatem physicam non minus requiritur existentia principij actiui, quam passiu. Quem consequentia defectum notavi disp. 6. phys. sect. 4. & disp. 8. sect. 3.

§. 26. Item confirmatur ad hominem: Forma equi, in eorum sententia est individuabilis; & individuatur à materia signata, aut sigillata: & tamen per nutritionem acquiruntur nouæ partes materiæ, & deprenduntur veteres, à quibus prius subiectiū pendebat; perseverante eadem forma in nouis, cum noua dependentia ab illis: ergo licet accidentis individuetur à forma, non perit abs-

Yyy cessu

cessu formæ, quando pro illa subrogatur & que potens ad illud excipiendum.

§. 27. Secundo impugnatur hæc opinio manifesta experientia, qua videmus hominem mortuum & vitum easdem habere cicatrices, eamdem figuram, eumdem calorem, & colorem, adeo ut indigamus speculo ad dignoscendum, viuatne? Atque respiret? Ergo manent eadem accidentia in genito, & corrupto. Dices, sensum esse corrigendum, qui non sentit eadem numero accidentia, sed specie. Contra, quia sensus est corrigendus vel per Theologicam rationem, vt in Eucharistia, aut ratione philosophica evidenti, vt quando virga integra, apparet fracta, at vbi hæc defunct non est corrigendus sensus, sed sequendus, est enim experientia Philosophie mater, q̄ comparamus per sensus.

§. 28. Deinde efficaciter probatur esse eadem numero accidentia, quia non est à quo alia producantur, non à circumstanti aere, quia hic cum frigidior sit quam cadauer, non potest illud calefacere, non à forma producta, tum quia hæc forma non habet virtutem productivam talium accidentium, cum non possit illa conservare, videmus enim paruo tempore intericto omnia illa accidentia corrupti, atque alia omnino contraria à cadauerica forma produci. Pulchritudini enim succedit foecitas, foctor odori, flexibilitati rigor, mira denique organizationi, totius corporis dissolutio, cur ergo dicimus tam opposita accidentia ab una forma manare? Tum etiam, quia forma generi abhorret omnino ab illis accidentibus, neque ea continet in virtute, quando enim ignis, verbi gratia, generatur ex ligno humido non bene disposito, in quo multum remanet humiditas, non potest humiditas ab igne manare, hic enim cum sit ficcus prope summum non potest humectare magis, quam aqua exsiccare. Neque est cur reproducantur à Deo, ad quem non est recurrentia, nisi in his casibus, in quibus deest causa secunda ad aliquem finem à natura intentum, hic autem nullus est, aquæ enim corruptæ quid deseruit humiditas? igni autem, cui rei est necessaria? Cum potius ignis perpetuum bellum gerat cum humiditate, quid autem deseruit flexibilitas cadaueri? quid organizatio formæ inepta illa vti? Quid cicatricæ mortuo? Quid animali no-

xix qualitates alimentitiae? Cum alimentum per illas enecet animal. Corruptis enim prioribus alimenti accidentibus, diutius valeret animal. Evidem illa accidentia non serviant alimento corrupto, vt patet: animali autem sunt noxia. Quem ergo ob finem corrigendus est sensus?

§. 29. Adde ex parte materiæ nullam esse rationem, ob quam eadem figura in specie, eadem cicatrices producantur. Dicunt primo in cadavere relinqu sanguinem, quæ cū informatur alia forma, manet aliquamdiu calidus. Contra, quia eadem anima actuatur, aut certe adeo ab ea pendet, vt vix perfueret calidus ab ea abiunctus, vt patet in phlebotomia: sanguis enim statim conglaciatur ac è venis ejicitur, quia spiritus vitales emoriuntur, nisi à corde soueantur. Deniq̄ dentium durities, oculorum tunicæ, aurium tympana, nasi earunculae mammillares, à quo fiunt? Dicunt secundo fieri à Deo, ne sic in natura transitus ab uno extremo in aliud sine medio. O Bene! nonne aqua immediateabit in ignem? Quæ autem extrema opposita magis extreme? quæ mutuo per utramque qualitatem assymbolam digladiantur. Considera ligni magnitudinem, densitatem, duritiam, &c. Item cinerum minutias, nonne satis opponuntur extremitate? Et immediate lignum soluitur in cineres.

§. 30. Dicunt tertio Thomist. id prouenire ex sigillatione materiæ. Rogo, quid sit hæc sigillatio? Si non distinguitur à materia, ergo non est cur ex illa resultent hæc accidentia magis, quam ex ipsa materia: si autem est distincta, ergo non fuit facta resolutio vñq; ad materiam primam, cum remanserit ea sigillatio, quæ necessario foret accidentalis: eam autem esse non posse substantialiter patet ex terminis. Dices, sigillationem esse, præcessisse accidentia similia, quibus fuit sigillata materia. Contra, quia hæc tantum est extrinseca denominatio, inutilis ad reproducenda accidentia, neque enim accidens præcedes, eo præcise quia præcessit, potest producere, sibi simile in materia affecta forma contraria. Dices, cur ea accidentia conservantur à Deo, si sunt in epi omni fini? Accidētia, quæ contrarium habent, non corruptuntur præcise ob remotionem agentis, sed per contraria. Quod patet in homine infrigidato à niue: qui amota niue, retinet frigus idem, do-

nec calore innato, aut aliunde mutuatatio vincat frigoris resistentiam: ita forma cadaueris non potest subito soluere cuncta organa, & qualitatum temperiem, donec aliunde iuuetur ad ea debellanda. At vero, si simul inuenit priora accidentia corrupta, quorundam alia eiusdem speciei essent iterum producenda? Si enim homine abscedente à nube tota frigiditas periret, cur præsente igne esset reproducenda? cum iam habet interitum sine inductione contrariorum.

S. 31. Tertio probatur de quantitate, quæ non recipitur in utraque parte compositi, ut probauit disputatione 6. physic. sectione 6. ergo non perit pereunte forma, consequentia patet, cum ad hominem, quia Thomistæ probant quantitatis interitum, quia interit pars subiecti, cui inerat, tum à priori, quia deficiente forma nulla deficit, nec amouetur causa per se influens physice in quantitatem, cur ergo interibit? Dices primo, formam esse principium actuum quantitatis. Contra, deficiente agente & succedente alicuiusque potente, non interit effectus ut probati S. 23.

S. 32. Dices secundo, deficere finem, quo intereunt, intereunt omnia, quæ sunt ad illum. Contra primo, finis quantitatis non est vna sola forma, sed omnes, quemadmodum & materiæ finis, quia enim quantitas materialis extendit ad magnitudines, quas sibi formæ vendicant, eapropter omnibus formis seruit. Maxime cum forma sequens eadem exigit extentionem, quam præcedens, ut sèpe contingit. Contra secundo, quia sèpe intereunt fine, conseruantur aliqua, quæ sunt ad illum finem, ut patet in cadauere, in quo conseruantur nonnulla accidentia, quæ ex sua specie, & individuatione referuntur ad animam. Illa enim species organorum nasi, dentium, &c. cui fini sunt cadaueri? quantitas autem non modo est utilis formæ præcedenti, sed & succedenti. Vnde concludo extentionem quantitatis, varietatem, & alia accidentia illius manere. Mitto argumentum de causalitate accidentium in formam geniti. Exigit enim enucleatam disquisitionem: quod præstabitur disp. 2. sect. 1. & 2. immo manet tota dispositio, per quam paullatim ages moliebatur interitum composite priori, ut dicam disput. 2. sect. 1. Quod

in organizatione viuentium cernitur aper-te: si enim tota dispositio præcedens erat corrupta: cur laboratum est, nisi quod sat erat ad depellendam formam oppositam? Cur nasus tam accurate formatus cum ipsa forma absque illo usq[ue] interitus? cur aures effictæ? cur oculi incisi? cur manus, & cætera membra compacta? iocus esset ille naturæ lusitantis, non serice opus. Dices, ut postea similia membra fermentur: anne èget natura exemplari, aut forma, in quam sua opera fundat cum in instanti generationis nihil remanserit in materia: sed nuda statuit formæ? Hæc nullo negotio compingit sibi corpus subito: quia non est resistentia: sicut perte illud compingit destructa priori organizatione: cur ergo opus fuit expectare ad totam illam producendam: sufficeret intendere qualitates contrarias ad gradum incompossibilem cum forma opposita: deinde subito aptare organa.

S. 33. Hanc sententiam tuentur omnes scholæ à Thomistica distinctæ, & recentiores fere omnes, maxime P. Suarez d. 14. metaph. sect. 3. num. 20. & 37. Ex antiquis vero Auerroes, Auicenna, Henricus, Gregor. Gabriel, Okamus, apud PP. Conimbr. art. 1. quibus ipsi fauenterant. 5. quan expreſſe docent D. Tho. & Caieta. 3. p. q. 9. a. 3. ad 2. titul. articuli est, v. Christus habuerit scientiam inditam? conclusit affirmativa. Secundo arguimento obicerat S. Tho. scientiam inditam esse dispositionem ad beatam, ac proinde non posse cum illa componi. Respondet autem, per calorem disponitur materia ad formam ignis, qua tamen adueniente calor non cessat, sed remanet quasi quidcm effectus tali fieri intent, & similiter in Christo simul currit: i. beatitudinis manet scientia indita, &c. Itaque censet Beatus Thomas manere dispositionem, quæ est via ad formam cum ipsa forma, & eodem modo manere scientiam inditam cum beata. Si autem loqueretur Beatus Thomas de alio accidente numero distincto, nec a pro exemplo esset usus ad perseverantiam eiusdem numero scientiarum, nec arguimento satisfecisset, immo dedisset manus: argumentum enim eo tendebat, ut probaret, non manere viam disponentem cum sic termino, ac proinde, nec scientiam inditantem cum beata. Respondet autem, utrinq[ue] simili-

ter manere, quod si calor nō maneret idem numero, iam ille calor, qui fuerat via, non maneret, aliaq[ue] ratione respondendum foret consequentia. Idem docet 1.2. q. 74. art. 4. ad. 3. & de veritate q. 25. (quæ est de sensualitate) art. 5. ad 13. ijs verbis, *dispositio qua patiens disponitur ad recipiendam formam est in eodem cum forma*, agit autem de preparante subiectum, non vero de sequente, quia hæc non disponit. Vide alia D. Thom. testimonia disp. 2. sect. 1.

§. 34. Obijcis eudem B. Thom. 1. p. q. 76. artic. 6. corpore, afferentem impossibile esse aliquam dispositionem accidentalem esse in corpore ante animam, aut ullam formam substantialem. Respondeo à B. Thoma ibi non negari accidentia corrupti manere in genito, sed nullum accidens esse dispositionem, mediā quā vnitur forma substantialis: quia talis dispositio necessario est posterior quam forma, à qua oritur esse completum. Ex eo autem quod accidentia sunt natura posteriores quam forma, non modo sequitur ea corruptumiri, sed multo facilius intelligi, quo pacto conferuentur à forma generi, vt dixi §. 28. immo S. Tho. 3. p. supra ait dispositionem manere ut effectum formæ. Caiet. autem ea q. 9. cum dixisset, habita scientia manere cognitionem habitam prius per medium probabile, non tamē cum formidine præcedenti, nihil agit de perseverantia dispositionis, sed ponit totam doctrinam articuli, & 1. p. ea q. 76. admittit perseverare dispositiones priores, & esse simul cum forma, non quidem prioritate naturæ reali, sed prioritate naturæ ratione nostra. Et quamvis initio commentarij afferit doctrinam S. Thomæ esse contra omnes afferentes manere eadem accidentia, non intelligitur esse contra illos in perseverantia, sed in prioritate accidentium: quam illi adstruunt. Quādo vero dicimus corruptis nobis, corrupti omnia, quæ sunt in nobis, intellige corruptis nobis secundum nos toto, corrupti omnia: quæ sunt in nobis: at vero corruptis nobis secundum vnam partem, non corruptuntur, quæ sunt in alia parte, quia non dependent à parte corrupta, corrupto enim homine nō corruptuntur proprietates ipsius animi. Item corruptis nobis, corruptuntur omnia, quæ sunt in nobis, nisi succedat alia causa, & que potens ad illa conservanda. Ad probatio-

nem de migratione accidentium respondeo, in nostra sententia nullam contingere transmigrationem, cum accidentia sint semper in sola materia: admisso vero ea esse in toto composito adagium intelligetur de migratione de subiecto ad æquato ad aliud ad æquatum; non vero de inadæquato ad aliud inadæquatum: vt ipsi dicunt de formis perfectorum brutorum: quæ adæquate migrant in subiectum aliud, discriminem est, quia pereunte subiecto adæquato non potest succedere aliud, quod substet accidentibus: at pereunte inadæquato, eius loco subrogatur aliud. Quod intellige ex natura rei, diuitus enim pereunte subiecto adæquato, potest alia causa illius loco accidentia conservare, vt Christus in Eucharistia in genere causæ efficiens instrumentabiter concurrentis ad eorum creationem.

Rogas, quæ sit causa efficiens illorum accidentium, quæ remanent? Nunc respondeo, ibi manere aliqua accidentia, illorum autem causam inquiremus in Metaphys. in prædicamento qualitatis, vbi (fauente nomine) inuestigabimus discriminem corruptorum qualitatis contrarium habentis, & non habentis. Recognosce interim, quæ supra dixi.

SECTIO VI.

Vtrum Generatione sit ab alteratione distincta?

§. 35. Caietan. 1. p. q. 54. art. 3. §. ad idem, & cum eo. Thomistar. non nulli apud P. Conim. lib. 1. q. 14. q. 12. art. 1. opinantur generationem substantiarum non esse operationem, sed terminum generationis transmutanti. materiam. Mouentur Arist. & D. Thoma. verum iij non negant generationem esse speciem motus distinctam ab alteratione, sed docēt eam esse terminum extrinsecum alterationis: quia hæc est via ad generationem. Secundo mouentur: quia sequeretur substantiam esse immediate principium illius actionis, vel eam oriari ab accidentibus non existentibus. Respondeo nullum absurdum contineri in immediata actione à substantia: nec in Thomistarum opinione in actione ab accidente non existente: neutrum tamen sequitur, quia accidentia, per quæ agens materiam disposuit, poterunt ad ge-

ad generationem cōcurrere, adeo enim applicatum agens principale cum tota virtute actua. Tertio mouentur, quia actio recipetur in singulari supposito distincto à supposito totali. Distinguuntur: recipetur in supposito singulari, totali, & adæquate distincto à totali, quod generatur, nego; concedo autem, eam recipi in supposito partiali, siue in materia singulari partialiter subsistente totali, nego, partiali concedo.

§.36. Generationem esse motum distinctum ab alteratione s̄æpe docent Aristoteles, Diuus Thomas, & alij. Probatur primo quia calor v. g. non est ipsa ignis generatio, quia est qualitas absoleta, & non est in prædicamento actionis: qui est modus: nec productio caloris est productio ignis, tum ad hominem, quia calor productus non existit, nec eius productio, cum existit generatio ignis: tum quia tota productio caloris s̄istit immediate in ipso calore, ex quo oritur generatio ignis.

§.37. Secundo probatur: quia productio calore in ultimo gradu necessario ad generationem, potest nō esse generatio ignis: ergo hæc non est calor, nec caloris productio: consequentiam probauit trecenties: antecedens patet primo, quia Deus productio calore, potest non producere ignem: quia calor productus nō habet essentialē connexiōnem cum existentia ignis. Quæ enim contradictione sequeretur ex caloris existentia, & non existentia ignis. Secundo probatur, quia Deus conseruat omniū panis accidentia sine pane. Dices primo: existere generationem ignis; quamvis ignis non existat. Contra, quia si existit generatio in actu, ergo actu denominat genitum, sicut vniū vnitum, quia eius essentia est actu generare: at non potest res actu esse genita, quin existat, ergo non potest esse generatio, quin actu existat eius terminus. Dices secundo, eam actionem in accidentia esse eorum creationem, at vero eorumdem productio ex subiecto est generatio formæ substantialis. Contra primo: quia posset Deus conseruare formam aquæ cum calore ut octo sine ullo gradu frigoris: tunc a fieret calor ex subiecto, quin fieret ignis.

§.38. Tertio à priori ad hominem opinātem calorem fieri ex tota aqua tanquam ex subiecto: ergo eius caloris generatio habet pro subiecto formam aquæ, quia idem est

subiectum caloris, & productionis eiusdem caloris, sed ignis generatio non fit ex forma aquæ tanquam è subiecto: ergo generatio ignis non est caloris productio. Probo minorem: generatio; & terminus productus ut quod per illam, sunt in eodem subiecto, ut alibi ostendo, sed ignis forma non est in forma aquæ: ergo nec ignis generatio. Vnde nec conseruatio caloris, erit conseruatio formæ ignis: quia calor per te conseruatur in forma ignis: eductus ex illa tanquam ex subiecto, ex qua etiam educitur conseruatio caloris: sed conseruatio formæ ignis non educitur ex forma ignis, quia forma educeretur ex se ipsa ut quod, ut probo disput. 11. physicorum sectione 7. ergo conseruatio caloris non est conseruatio formæ ignis. Mitto argumentum sumptum ex terminorum diuersitate, qui sunt diuersi genere, nec conueniunt vniuoce, sed analogice.

§.39. Tandem argumentor, quia forma aquæ v.g. non generatur per productionem frigoris remissi, quia hoc existit, quin existat aquæ generatio. Hæc enim non existit ante ultimam dispositionem, & cōsequenter nec generatio aquæ, nec ita in productio frigoris intensi est aquæ generatio, quia manere potest aqua & eius generatio, quin maneat frigus intensus, nec eius productio: cum enim calefit aqua, pellitur ex ea frigus, & eius frigoris productio: ergo nulla productio frigoris, nec intensi, nec remissi est aquæ generatio. Dices primo: tunc non manere generationem aquæ, sed conseruationem. Contra, quia conseruatio est idem realiter cum prima productione. Deinde, si cum cōseruatur aqua, terminat actionem distinctam ab actione caloris, quidni & in prima productione. Dices secundo, omnes productiones frigoris simul sumptas esse generationem aquæ. Contra, quia productio frigoris, qua conseruatur aqua, nō est productio ipsius aquæ, quia hoc præexistit in materia in gradu illo, quia tunc esset aqua: quæ ad sui conseruationem non eget frigore tam intenso, quam ad primam generationem. Deinde corrupto frigore intenso nō manent simul omnes frigoris productiones. Adde in sententia aduersiorū, intentionem frigoris nihil esse præter maiorem radicationem: at aqua non generatur maiori radicatione. Hæc sat, ne videamus iconi mortuo insultare. Recognosce. §.40.

SECTIO VII.

Nonnulla expediuntur.

§.40. PRimum reuocādūm est in memoriā generationem, quā formaliter definitur ab Aristotele, *eſe actionem illam per quam forma vnitur materia;* quia illa est productio compositi geniti, & prēcedentis corruptio; cuius exemplum est humana generatio: quē tantum terminatur ad producendam vniōnem, non vero ad formam producendam. Productio autem formæ materialis non est formaliter generatio compōsiti: est tamen radicalis generatio, quia generationi formæ succedit eius vniō cum materia.

§.41. Secundo disquirendū, vtrū generatio compositi sit mutatio instantanea? An vero motus successiuus? Successio motui contingit, vel in eodem subiecto indiuisibiliter sumpto, vel in diuersis eius partibus; & actio, quā in vna parte subiecti est momentanea, potest esse successiva in diuersis; exempli ergo, cum primum D E V S creauit solem, subito illuminauit sol totum hemisphæriū nostrum; quia erat illi sufficienter applicatus, & operatus fuit totam lucem, cuius aer erat capax: qualitates enim contraria carentes, subito producuntur ab agente debite applicato; Sol autem eam aeris illustrationem successive peregit in partibus remotioribus; quia illis successiue applicabatur. Nunc ergo non inquitur, vtrū generatio formæ, aut vniōnis materialis sit successiva in diuersis partibus? Id enim queretur, cum agetur de augmentatione. Item posita sententia admittente minima natura līa in viuentibus, non dubium, quin in totam materiam, quam exigit viuens, inducatur simul tota forma. Est igitur questio, vtrū generatio sit successiva in eadem parte? An vero momentanea?

§.42. Et quidem eam esse momentaneam probatur evidenter. Quia tunc generatio est momentanea, quando eius terminus inducitur in subiectum totus simul; quia actio non durat plus, quam eius terminus; qui si vnicō momento est totus productus, ergo eo momento est tota eius productio: cum nihil restet producendum: sed forma substantialis, & ciuius vniō, vnicō momento pro-

ducuntur totæ, ergo & earum productio-nes finiuntur vno momento. Probatur minor; quia forma substantialis (idem est de-venione) non habet partes intensius; sed omne, quod fit successiue in eadem parte subiecti, est intentionis capax, ergo. Probo minorem: quia successio est inter diuersas par-tes eiusdem termini, aut diuersos gradus: si est illa diuersitas in diuersis partibus subiecti, vocatur extensio, si in eadem, vocatur intenſio. Denique in vna parte subiecti non sunt diuersi gradus formæ substantialis, vt sunt diuersi gradus caloris, nec sunt diuersæ par-tes penetratæ, aut continuæ, vt sunt in diuersis partibus eiusdem subiecti: quo argumen-to euidenter probatur productio non acci-dentium differre à productione substantia; quia hæc est momentanea, illa vero succeſſiva.

§.43. Obijcis, generatio fit, quando vlti-mo perficitur dispositio; sed hæc perficitur successiue, & non in momento; ergo gene-ratio fit successiue, & non in momento. Maior patet; quia vltimam dispositionem expe-ctat agens ad inducendam formam, qua po-posita, simul eodem tempore habet virtutem generandi, quin expectet aliud instans. Minor probatur; quia dispositio habet con-trarium, quapropter illa paulatim expellit, atq; per partes. Distinguo maiorem; genera-tio fit, quando dispositio perficitur vltimo indiuisibili terminante qualitatem: con-ceдо maiorem: fit generatio, quando perfici-tur dispositio per accessionem nouæ partis qualitatis: nego maiorem. Item distinguo minorem: perficitur successiue accessione partium intensiuarum, concesso minorem, perficitur successiue per indiuisibile terminatiuum, nego minorem, & consequētiā. Ostendi disp. 15. phys. se & 8. omnes res suc-cessiua incipere extrinſece, atq; desinere: ly-tamen, extrinſece, non significare orationem ne-gationem puncti indiuisibilis, sed negatione parti successiue, ac determinate: vnde cum definiſt esse motus per primum sui non esse, quo vere dicitur. Nunc non est motus & imme-diate ante ſuit: tunc est vltimum mutatum es-ſe, siue terminus positius motus. Ita dicitur. Nunc perfecta est vltima dispositio, & imme-diate ante non; tunc fit aliquid indiuisibile il-lius: & tunc est verum: Nunc est generatio, & immediate ante non. Quod ſi hæc non placet, dic

dic generationem fieri in illo primo non esse motus successivi, nec ante potuisse: quia ante non fuerat finita dispositio: vnde primum esse generationis est primum non esse alterationis. *Dixi primum non esse*, non quod pereat alteratio: hæc enim cum forma manet: sed quia tunc finitur motus in ratione motus, vt connotat carentiam sui præcessisse, & connotat depulsionem contrarii. Nam sub hac denominatione definit esse, & non sub alia, vt iam dixi.

SECTIO VIII.

De Corruptione.

S.44. C orruptibile & generabile conuertuntur, quia generabile sumitur a corpore habente qualitates contrarium habentes. Coelum non est corruptibile, neq; eius forma hoc modo generabilis. Quæ ex natura sua potuisse produci cum dependet a materia sublunari, quia hæc materia est eiusdem speciei cum materia cœlorum mobiliū. Quod si materia cœli Empyrei sit diversæ speciei à nostrate, eius forma ex natura sua non posset educi ex materia sublunari: diuinitus tñ posset educi de potentia obedienciali passiuæ materiæ sublunarisi, cum qua efficeret unum compositum per se distinctæ speciei à quolibet sublunari, & Empyreo cœlo. *Dixi per se*, quia possunt vniri vniione substantiali, cum qua materia, & forma per se, id est per suas entitates componeant substantiam, non tam ē esset per se, id est, neq; materia, neq; forma per se peterent talern vñionem, & compositionem. Posita autem ea generatione in materia sublunari, ex ea sequeretur expulsio alterius formæ, quia duas formæ repugnant esse in eodem subiecto simul, & consequenter expellerentur dispositiones, quia licet qualitas contrarium habent ex natura sua non expellatur è subiecto, nisi per introductionem contrarii, id q; verum est, quando subiectum non redditur incapax proxime sive formæ, at forma cœli Empyrei secum afferret dispositiones impeditentes huiusmodi proximam capacitatem. Quod si Deus permetteret agentia naturalia introducere suas qualitates in eam materiam, posita ultima dispositione corrumperetur forma cœli, & introduceretur alia.

S.45. Corruptio, si proprie sumatur formaliter est suspensio generationis, id est, carentia generationis in eo instanti, in quo verum est dicere nunc non est generatio, & immediate ante fuit, in cæteris autem instantibus licet sit carentia generationis, nō dicitur esse corruptio, modo enim falsum est dicere, Adamum corrumpi, licet modo in materia sit priuatio generationis Adami. Vnde quāuis Deus destrueret formam ignis nulla alia introducta adhuc illa esset vera corruptio, & non annihilationis, est enim annihilationis, desitio entis in nihilum, id est, vt nihil remaneat talis entis, sicut creatio, est productio entis ex nihilo, id est, ex nulla parte compositi presupposta, ita ei responderet annihilationis, vt ex vi illius non remaneat vlla pars annihilationis, at vero ex præcisa priuatione generationis, non manet nihilum, sed potius materia carens forma, sicut quando forma generatur, non fit compositum ex nihilo, sed ex ipsa materia, cui inhæret generatio, & terminus genitus.

S.46. Confirmatur primo: quia desitio lucis est vera corruptio, & non annihilationis, licet nullus terminus positivus sequatur. Idē contingit in corruptione gratiarum, & actuum vitalium, quæ, cum s̄epe non habeant contrarium Physiscum, ita pereunt, vt non mutantur in terminum positivum, sicut album mutatur in nigrum, nullus autem dicet, eas qualitates annihilationis. Confirmatur secundo ex animo rationali, q; si destrueretur à Deo, eius destrucción est formaliter annihilationis, sicut eius productio est creatio, quia sicut nō fit ex materia, ita neque eius desitio est desitio eiusdem in materia; tota ergo ratio annihilationis consistit in eo, quod sit desitio termini independenter à subiecto. E contra vero vñio animi, & formæ materialis, sicut fiunt ex materia, ita desinunt in materia, & corrumpuntur, sicut enim quando fiunt, non fiunt ex non ente, sed ex tali non ente sit tale ens, scilicet, ex re, quæ non est equus, sit equus, ita non annihilantur, quando corrumpuntur, quia simpliciter nō desinit esse ens, sed tale ens, vt equus desinit esse in cadaver. Quando vero destrueretur animus, ex vi eius destructionis desineret esse ens, quia anima non fit ex ente, sed ex non ente, atque ita non desinit esse in aliud ens, sed in non ens, quo in sensu explicui D. Th. disp. 12. physicorum, sect. 4, afferentem terminum

medium creationis esse ens in quantum ens. Nec ad hoc interest aliquid, quod aliquis terminus à quo positius definat, aut incipiat, quia tota ratio definitionis sumitur ex modo, quo terminus ad quem destruitur, sicut creatio sumitur ex modo, quo producitur terminus, ut in transubstantiatione Christi corpus vere creatur in Eucharistia, & sit ex nihilo, id est, ex nullo concurrente subiecto, quamvis terminus à quo sit positivus, scilicet substantia panis, sicut parum refert ad rationem generationis, eius terminum à quo esse positivum aut negativum.

§.47. Dices, ergo desitio panis, quantum ad materiam, est annihilation, hoc autem est falsum, ergo. Distinguo consequens, est annihilation Metaphysice loquendo, & in rigore, concedo consequentiam, nego tamen de annihilatione latius sumpta, pro desitione rei, & omnium accidentium, & sine termino ad quem positivo; de qua annihilatione loquuntur Theologi, quando dicunt panem non annihilari: quia remanent eius accidentia, & quia conuertitur in aliud: at vero desitio materiarum formaliter, vere est desitio entis in nihilum, id est, in nullum subiectum, non tamen in nihilum, id est, in nullum terminum positivum, propter quod non vocatur annihilation.

Differunt ergo generatio, & corruptio, tamquam forma, & priuatio ei opposita, creatio autem, & annihilation opponuntur sicut esse Angeli, & non esse Angeli.

§.48. Corruptionem per se à natura non intendi, est clarum, quia natura per se nihil molitur mali, at vero per accidens intenditur, quia, cum ignis producit ignem corruptit quidem lignum, non quia per se illius corruptionem intendat; sed ut removet formam oppositam, tanquam impedimentum officiens productioni ignis, vnde non male loquuntur, qui dicunt eam intendi per se à natura, non ut finem, sed ut medium necessarium ad suam finem: non quidem ut medium prius positum in executione, sed latiori vocabulo, sumpto medio pro quacumque necessaria ad generationem. Itaque ignis verbigratia, quod per se primo intendit, est inducere formam in materiam; quia vero aqua impedit eam generationem, ideo intendit aquaz corruptionem, eam non conaturus, se nihil officeret.

§.49. Solet inquiri; fitne corruptio naturalis? Sed est distinguendum; si sumatur naturalis, id est ex inclinatione naturæ, non est naturalis rei corruptæ, nulla enim res habet inclinationem in suum interitum; est autem hoc modo connaturalis, tunc uniuersæ naturæ, quæ per se inclinatis varias rerum generationes, & consequenter in varias corruptiones consequutas ex his generationibus, sine quibus non potest esse noua generatio; intenditur autem per se, non primario, sed secundario; quia nullam corruptionem moliretur natura, nisi officeretur nouis generationibus. Tum etiam illi rei est naturalis, ad cuius generationem sequitur corruptio; est enim ex inclinatione secundaria ignis, corruptio formæ præexistentis in subiecto, in quo ipse agit. Item corruptio est naturalis, id est connaturalis, scilicet iuxta leges cuiuslibet rei corruptibilis naturæ; ut homini est connaturale esse passibilem frigoris, & famis; ita corruptio est naturalis homini, licet sit contra bonum ipsius hominis, & licet illi sit violenta, non tamen est contra, sed potius iuxta eius naturam: non quia id natura petat: sed quia ex se est obnoxia legibus moriendi, quibus resistere non potest: at vero neq; corruptio cœli, neque alicuius rei annihilation est naturalis, cum sit contra omnes naturæ leges.

§.50. Rogas causas corruptionis. Finalis est forma geniti facta ex materia corrupti si est materialis, vel saltem ut unita: materialis causa eadem, qua generationis, qua priuatio, & habitus sunt circa idem subiectum: efficiens est illa, à qua conservatur generation: illa enim tantum causa potest corrumpere efficienter, quæ efficienter influit in generationem, quia corruptio formæ est suspensio, & cessatio generationis, cessare autem à generatione tantum potest res, quæ generat. Vnde propriæ loquendo, ignis non corruptit aquam efficienter, sed tantum dispositive: corruptitur autem aqua à DEO, qui eam generabat; dicitur autem ab igne effectiæ corrupti, quia efficit ignis formam, ex qua sequitur corruptio aquæ à Deo.

§.51. Causa formalis corruptionis est introductio formæ oppositæ: est discrimen inter causam formalem, & rationem formalem. Ratio formalis est conceptus quicunque.

scipio

Si ipso denominationem tribuens, siue conceptus ille sit positivus, siue priuatius, verbi gratia cæcitas est ratio formalis, qua cæcus constituitur, & tenebris quibus tenebricum, & corruptio, qua corruptum. Vocatur ratio, quia est id, ob quod, siue ratione cuius cæcus dicitur cæcus. Formalis autem dicitur, quia se ipso absque effectu alio præstat illam denominationem. Causa formalis est, forma positiva, ex qua sine productione aliquius effectus, sequitur denominatio, vt albedo, est causa formalis albi. Causa dicitur, quia est principium per se influens in eum effectum: quod non conuenit priuationi, hæc enim non influit. Formalis dicitur, quia se ipsa absque alio conceptu à se distincto præstat effectum illum. Causa enim efficiens præstat effectus producendo aliquid à se distinctum:

§. 52. Causa formalis duos interdum habet formales effectus: alterum primarium, secundarium alterum. Ille est ipsam et formam unitam subiecto, vt calidum, est subiectum, & calor mutuo unita, hic effectus nequit à forma unita separari. Secundarius effectus est distinctus aliquo modo à forma, ab illa tamen ut unita sequutus, maxime si sit priuatius, verbi gratia, ex inductione caloris in subiectum, sequitur expulsio frigoris à subiecto eodem: hæc frigoris carentia, est effectus formalis caloris. Effectus quidem, quia calor est causa, ob quam corruptitur frigus. Formalis vero: quia calor depulit frigus sua unitate cum subiecto frigido absque alio effectu, aut causalitate. Quo differt ab igne calefaciente: hic enim pepulit frigus, agendo calorem, à se distinctum in subiecto: hic autem calor abegit frigus de solo unito. Itaque frigoris corruptio est effectus formalis caloris, qui est unita causa formalis huius complexi, *calidum sine frigore*. Hinc ortum traxit commune Adagium ex Arist. i. de Genera. cap. 3. & 3. physic. caput 8. Generatione unitus est corruptio alterius, id est per generationem unitus compositi, corruptitur aliud compositum (nam forma aliquando non corruptitur sed abiungitur à materia) non quod generatio hominis, verbi gratia sit ipsa corruptio embrionis, sed quia est causa formalis, ex qua necessario sequitur illa corruptio. Censeturque eadem actio, non quod ita sit, sed quia naturæ legibus generationi unitus compositi annexitur.

corruptio alterius. Sic defendo disputatio vndeclima de iustificatione, remissionem peccati esse distinctam ab infusione gratiæ, & hanc esse unicam causam formalem iusti: quamvis hic includit & gratiam & carentiam peccati: & hanc non censi nouum beneficium ab infusione gratiæ distinctum.

SECTIO IX.

Quo pacto se habeant Generationes viii & corruptio alterius?

§. 53. **H**inc oritur difficultas, quo modo forma geniti expellat corrupti formam. Aliqui dicunt, utramque esse simul in eodem instanti reali: sed mali Philosophi, ac peiores Theologi, tum quia si in primo instanti possunt esse simul, quid non & in secundo. Contra quos eadem procedunt argumenta, quæ disp. 4. Phys. sect. 3. confecimus contra constituentes plures formas in eadem materia simul: tum quia peccatum & gratia, odium & amor, fides & error, simul possent esse in eodem subiecto, à quo se expellunt, sicut se expellunt formæ substanciales. Vide qua late differui disputatio. 8. Phys. sectio. 7. contra Petrum Lorcam, admittentem peccatum & gratiam simul in eadem anima.

§. 54. Rem sic explicemus in instanti A, introducitur forma ignis, & toto tempore precedingente illud instans, fuit forma aquæ in ea materia, & in illo instanti A, concurrevit Deus cum igne ad producendam formam ignis, & simul in illo instanti suspendit concursum aquæ, quo conseruabat aquam: & sicut posita generatione ponitur forma geniti, ita posita priuatione generationis ponitur priuatio formæ corrupti, vnde in illo instanti tantum est forma geniti, at ante illud tantum fuit forma corrupti. Itaque nullum dabitur instans, in quo subiectum sit sine aliqua forma substanciali, vel cum duabus. Suspensio illa ex parte Dei, est voluntas nolendi conseruare aquam in eo instanti, & ex parte materiæ est priuatio illius conseruationis. Quapropter primum esse formæ geniti, est primum non esse formæ corrupti. Ex Zzz his

his duabus actionibus, quæ simul sunt tempore, prior natura est generatio geniti, quā corrupti corruptio, quia Ideo Deus corruptit aquam, qui a generatur ignis, & ideo materia ab aliis formam aqua, qui a recipit igneam, non è cōtra: est enim h̄c causalis fallā, ideo ignis producitur, quia corruptitur aqua, est enim in proverbio generatio vnius est corruptio alterius: nisi enim accederet ignis ad producendum ignem, non corrupteretur lignum: ergo prius accedit ignis, & intelligitur operari, quam aquam corrupti. Dices generationem ignis esse finem: ergo ponitur posterior in exequitione. Nego consequentiam, quia non est iste finis dependens à corruptione, tanquam à medio proprie, & in rigore sumpto, sed tanquam ab impedimento sequuto ex ipsa generatione ignis: sicut etiam dependet à dispositionibus cōsequentiib⁹, quarum est finis, & tamen sit prius natura, quam illa. Finis ergo solum est posterior, medijs pér se concurrentibus aut efficiue, aut dispositiue antecedenter, non tamen consequenter.

S.55. Dices, antequam producatur ignis, non pugnat cum aqua, quando vero producitur ignis, iam corruptitur aqua, quomo- do ergo pugnat in illo instanti cum illa. Hęc pugna non est intelligenda quasi singula- re certamen militare, quod Lorcam decepit, sed in eo consistit, quod quando pro- ducitur forma ignis, corruptitur forma aquæ: quando vero pugna sit successiue, tunc qua celeritate introducitur forma caloris, eadem celeritate corruptitur forma frigoris, exemplo intelliges crassiori, cum quis manu habet trutinantæ equali lan- ce, si quis alteram lancem deprimat, eodem tempore leuat alteram, & depresso vnius est leuatio alterius: si autem altera lanx mul- tum habet ponderis, non posset nisi magno impetu leuari, neque alia deprimi: ita cum calidum applicatur frigido, quo tempore introducit calorem, corruptitur frigus cum illo incompossibile; si autem frigus sit aut valde intensum, aut in subiecto denso, non potest corrupti nisi à vehementi calido: tum quia per suam intensionem, aut densitatem impedit actionem calidi, & dum calidum non agit, non corruptitur frigidum: tum etiam quia reactione infringit aduersario vires. Itaque calidum non

poteſt operari in frigido, niſi in eo gradu, in quo fit ſuperius. Verum eſt, calidum vi- tria poſſe operari aliquem gradum in fri- gido vt octo, ſed vel opprimit reaſione frigidi, vel dicitur non operari, quia non percipitur ſenu propter vehementiam contrarij.

Generatio non potest eſſe etiam diuini- tus ſine termino actuali, quia eſt actualis il- lius productio, & effectio: modus autem ne- que diuinitus potest eſſe ſine eo, cuius eſt at vero corruptionem poſſe eſſe ſine termi- no corrupto, patet, tum quia homo gene- ratur ab homine & Deo, & conſeruatur solo Deo: ergo prima generatione perire, ergo tunc fuit corruptio, quæ conſiſtit in de- finitione generationis: tum quia defectus vnius generationis ſuppletur, vel per aliam generationem, vt in caſu poſito, vel per creationem, vt in accidentibus Eucharistiz, ex corruptione enim tantum ſequitur de- ſtructio termini, quando non ſuccedit alia ac- tio conſeruans talem terminum. Itaque tunc eſt corruptio termini, & non corrup- pitur terminus, quia terminum corrupti eſt omnino deſtrui per corruptionem: quādo vero conſeruatur per aliam actionem, non deſtruitur. At vero existente genera- tione non potest impediſſi effectus, quia ſi- mul eſſet, & non eſſet, quod implicat. Ve- rum eſt non dici terminum absolute geni- tum, quando ſupponitur genitus per vnam actionem, deinde per aliam ſimilem gene- ratur. Per primam enim dicuntur genitus ab- ſolute: per ſecundam autem ſolum ſecun- dum quid: ita non dicitur corruptum per corruptionem, quando conſeruatur alium: ſed dicitur definere eſſe genitum per primam generationem.

SECTIO X.

Quo pacto ſit neceſſaria rerum ſublunarium corru- ptio?

S.56. MUltiplicem difficultatem am- plexa quæſtio: quam place charitatis ergo diſſecare.

548

S V B S E C T I O I .

*Quid sufficiat ut res aliqua sit ab-
solute corruptibi-
lis?*

S.57. Res incorruptibilis est: *qua natura
sua ita subsistit: vt ex vi nullius agen-
tis creati posse destrui, nec mediate, nec immediate.* Corruptibilis autem est: *qua ex vi alicuius a-
gentis naturalis destrui potest.* Respectu D E I nulla est res incorruptibilis comparatione potentiaæ absolutæ: *vt enim D E V S libere
creaturas omnes produxit, atq; conseruat:
ita solo suo arbitratu potest ab ea conserua-
tione cessare: & destruere totam creatura-
rum vniuersitatem.* Nec inde bene inferunt nonnulli, *nullam creaturam esse absolute
incorruptibilem.* Est enim animus absolute immortalis: & quantitas absolute impene- trabilis: quia ly *absolute* non dicit negatio- nem corruptionis per absolutam potentia- am: sed per absolutos cuiusque naturæ con- ceptus, & leges. Quod enim alicui conuenit ex lege sūx naturæ, illi conuenit absolute, & simpliciter.

S.58. Quando autem res viagentis naturalis destrui potest: dicitur corruptibilis absolute: *quia ipsa non potest propulsare vim ab eo agente illam.* Nam agens ex se viribus naturæ potest destruere talem rem, ergo viribus naturæ potest res destrui ab illo agente: patet consequentia: *quia ab ea vir-
tute, qua agens potest destruere rem, res po-
test destrui: quia quod destruit, aliquid de-
struit: ergo aliquid destruitur, quod non e-
get probationem.*

S.59. Vnde deduco primo, *vt res sit cor-
ruptibilis, non esse opus ut ab intrinseco ha-
beat partes, aut qualitates mutuo pugnan-
tes: ex qua pugna ei rei sit intereundum: sed
sufficere talem rem posse ab extrinseco a-
gente naturali destrui.* Probatur: *quod ab-
solute est corruptibile naturaliter, non est
absolute incorruptibile naturaliter: quia
absoluta incorruption dicit negationem cor-
ruptionis: sed, quod ab extrinseco agente
est corruptibile naturaliter, est absolute
corruptibile naturaliter, etiam si pugna non
sit ab intrinsecis principiis: ergo ea res non
est absolute incorruptibilis naturaliter: mi-*

noriam est probata. *Dices esse corruptibile ab extrinseco: non vero ab intrinseco. Contra, corruptibile ab extrinseco, est absolute corruptibile: quia illi conuenit potentia in-
tereundi: at incorruption à principio intra-
seco præcise, non facit rem absolute incor-
ruptibilem, quia illi non aufert potentiam
intereundi: est tamen secundum quid, id est,
non potest per illud medium interire.* Ut quando homo moritur ex vulnere, mori- tur absolute, quamuis non moriatur ex fe- bri.

S.60. Secundo deduco, non esse conce- ptum rei corruptibilis numquam corrum- pi: quando id contingit ex accidenti, quia non applicatur agens contrarium. Patet: li- cet ego non morior modo, tamē sum mortali- etiam pro hoc instanti; ergo carentia mortis pro vno instanti componitur cum potentia moriendi eodem instanti; ergo & numquam mori compoui potest cum poten- tia aliquando moriendi: ob eandem ra- tionem. *Dices ab Aristotele affirmari, quod est corruptibile, aliquando corruptum iri; al-
lioquin habebit virtutem infinitam ad du-
randum.* Respondeo Aristotelem male col- legisse intelligentiarum virtutem infinitam in mouendo: quia infinito tempore mouét: & infinitam potentiam durandi, quia infini- te duratur. Angeli enim habent potentiam motricem simpliciter finitam: infinitam au- tem secundum quid in ordine ad infinitam extensionem motus: & vt ex virtute pro- ducenti quatuor gradus extensos caloris, non colligitur virtus vt quatuor: quia hæc ex intensione colligitur, non vero ex exten- sione, ita nec ex effectu extensio infinite colligitur infinita potentia virtus. Durare autem extensionem dicit comparatam té- pori. Item terra in opinione Aristotelis, & elementa ab æterno durant, & infinitos at- rigere effectus, cum tamen non sint infinita. Item aliquæ partes elementorum conser- uantur à natalitiis mundi; que tamen secun- dum se sunt corruptibiles: ergo si per accidē- seruentur ab applicatione agentis contrarii, non corrumpentur: quia non habent unde oriatur corruptio. Pone terram conseruari solam absq; vlio agente creato. Terra vnde corrumpetur? Cum ipsa non constet qualitatibus contrariis; nec aliunde eas possit ac- cipere.

S V B S E C T I O I I .

Homo est natura sua mortalis.

§. 61. Tertio deduco; hominem esse natura sua absolute mortalem. Patet; est vis naturalium agentium, qua homo ita necatur, vt illi resistere non possit: vt quotidiano experimento est certum: Nec enim homo, quantumcunq; perfecta & supernaturali cognitione polleat, resistere potest vulneri in corde, aut cerebro accepto: ergo est absolute mortalis. Dices, per peccatum intrasse mortem in terrarum orbem; & exterminium esse à nobis; ergo homo per accidens, & non per se est mortalis. Adverte, aliud esse mortem: aliud mortalitatem. Mortalitas autem alia proxima; alia remota. Hac est aptitudo, qua humana temperatura ex se considerata absque ullo supernaturali dono aut prouidentia, potest dissolui. Illa est eadem metu aptitudo temperaturæ non impedita speciali dono; sed permissa legibus naturæ. Vnde concessio antecedenti de morte actuali: quæ inflita fuit in pœnam peccati; distinguo consequens; est mortalis per accidens ratione peccati, quia ob illud amouit Deus specialem prouidentiam, ne moreretur, quam promiserat nisi peccaret homo, concedo consequentiam: est mortalis per accidens absolute, nego consequentiam. Quia illa specialis prouidentia est homini ex speciali dono Dei, nec debita ex natura sua; ac propterea homo est absolute mortalis natura sua.

§. 62. Confirmatur: homo, seclusa speciali prouidentia Dei, constat partibus, quæ viribus naturæ diuelli possunt: sed illarum sectio necem infert necessario, ergo homo viribus naturæ necari potest. Maior est certa: nam homo est mixtum, vt leo, equus & alia: cuius partes humiditate compactæ nervis, & aliis vinculis colligantur: sed illi nervitam facile, imo facilius dissecari possunt, quam nervi leonis, aut tauri: prouidentia autem intrinseca Dei non auferret hoc temperamentum.

§. 63. Confirmatur secundo: nisi homo vesceretur fructu ligni vita, moreretur naturaliter: sed potuit naturaliter non vesci; vel quia potuit nolle, vel quia naturaliter

ignoraret ligni effectus: vel quia potuit à Dæmone, aut fera impediri, ne ad lignum accederet, ergo potuit homo viribus naturæ mori.

§. 64. Immo lignum illud viribus naturæ non poterat hominem reddere immunem morte: Nam, qui ei adscribunt vim naturalem seruandâ morte, non accipiunt mortem ab omni causa illatam, etiam extrinseca: sed illam ex alimento, & calore insito depascente humidum: quia censem fructu eius arboris compensari potuisse quidquid alimento, & calore perditur: ergo ille fructus tantum poterat resarcire damna cibi, & non alia, si enim caput amputaretur, esset moriendum.

§. 65. Secundo probatur hominem esse mortalem ex natura sua: Nam pender ab influxu Astrorum: qui dominatur in humores naturales omnium animalium: at tanta potest esse astrorum inclemens, vt aerem inficiant peste, & soluant necessariam homini temperaturam, cui influxui viribus naturæ non possit occurri: ergo. Dices, posse hominem fugere prouincias, in quas illa astra dominantur. Verum incidet in Scyllam: nam possunt in alias prouincias dominari alij astrorum aspectus, quibus ibidem interimatur. Deinde esto, ne moriarit ibi astrorum vi: at potuit impediri fuga, & non vitari nex: ergo absolute homo est mortalis. Nam ad hoc sufficit, viribus naturæ res ita posse componi, vt nequeat vitari nex: Idem dixerim de fructu ligni: qui quamvis natura sua posset hominem tueri ab influxu astrorum, potuit tamen viribus naturæ non applicari. Ratio à priori, quia componitur ex qualitatibus contrarium habentibus ex natura sua: contraria autem ab eodem subiecto mutuo se expellunt: possunt ergo humanæ qualitates expelli. Nam materia hominis capax est ignis: & eius accidentia possunt vinci virtute ignis, illis autem expulsis, anima auusat, & ignis inducitur. Vnde miror medicos nonnullos adeo hebetes fuisse, vt non inuenierint rationem à priori, cur homo intereat, sed recurrerint ad vnam experientiam, & vt recte contra illos arguunt *Perramus*, *Vallesius*, & *Garsia*; quæ semper eueniunt infallibiliter, naturaliter eueniunt, & non casu: Nam si casu, posset aliquan-

aliquando causus ille vitari, & vitaretur: si enim tot saeculis non vitaretur, signum est eum non posse vitari, ac propterea non esset causus: sed lex certa: at nunquam homo immunitis est morte: ergo illi obnoxius natura sua; quin effugiat. Rationem ergo pete à certa magnitudine, quam petit, quaque priuari potest; à qualitatibus contrarium naturale habentibus, quæ remitti vel intendi possunt plus iusto.

S V B S E C T I O III.

Nonnulla impugnata de morte hominis ab intrinseco principio.

§. 66. **P**roclus arbitratus est homines emoti à principio intrinseco, quia ignorabant, quæ essent utilia, quæ inutilia: si autem ea scirent, eos putabat immortales fore. Nam D E V S illos creauit in optimâ temperaturâ; in qua possunt se tueri: alioquin esset improbus D E V S, qui sineret destrui, quos ipse fecisset. Si enim boni sunt, cur destruuntur? Si mali; cur creantur? Simili argumento usus est *Simon Magus* contra B. Petrum afferentem cœlum corruptum iri. Est tamen stultum: tum ad hominem; cur Deus permisit hominibus ignorantiam, ob quam intereunt? Deinde cum Deus libere producat creaturas, potens sine criminie nō producere: ita potest destruere sine crimen: quia ab illis nihil pendet Deus. Item vinas producit ob alias: finem autem asticatus cessat à medijs. Tandem singula sapienter produxit ex cuiusque lege: qua multa subiectiuntur morti, quia pertunt accidentia, & subiecta, quibus à perfectiori agenti prouantur: vt quotidie cernitur in plantis, an Deus malus, quia lactucam sinit aestate corrumphi? Est ergo in homine insitum principium moriendi. Vnde autem, aut quam ob causam mors inferatur; *Hic Rhodus, hic salutis.*

§. 67. Per amatus lib. de temperamentis c. 15. tres subiicit causas. Prima est ignis internus permixtus semini, cum quo foetus communicatur ab ante. Semen ergo calore suo exficcatur humidum primigenium: quo absurdo interis animal, nisi humido alimentatio reperetur: secundam causam ait esse na-

tum calorem exficcantem corpus. Tertium ait esse partem terream, quæ nunquam ejicitur, sed permanet, ac reddit corpus inextum.

§. 68. Secunda & tertia ratio nixæ imbecillo scipioni, nempe elementa formaliter in mixto manere: quod impugnandum disputat. 6. eo tamen admissso impugnatur ea ratio: quia semen est substantia humida, & calida, licet enim in eam dominetur calor, tamen fccitas non dominatur, sed humiditas, (vt patet disputatio. 2.) ergo non habet virtutem exficcandi humidum primigenium: patet consequentia: quia vel exficcatur per siccitatem; vel per calorem; non per siccitatē; quia in semine non viget ea qualitas: nec per calorem: quia calor non est principium exficcandi. Nam humiditas non est contraria calori: sed recte componuntur summa humiditas & prope summus calor, vt patet in aere summe humido, & calido prope summe. Quod si calorem summum non habet aer, non est, quia opponitur humiditati: sed quia nullum elementum habet duas qualitates in gradu supremo. Si autem humor & calor opponeretur non posset esse summus humor cum primo gradu caloris; quid dicam cum tam intenso?

§. 69. Dices primo; semen plus habere siccitatis, quam humiditatis: quia ex illo compinguntur ossa; quæ sunt maxime fccca: per siccitatem autem agere in humidum radicale. Contra: si semen esset magis fcccum quam humidum esset materia inepta ad formationem foetus: est enim genitura septimanis adeo fluxa, vt videatur palpitare: huc illuc fluctuans; nec est in uno loco constans. Cui conuenit definitio humili; quod proprijs terminis continetur difficile: alienis vero facile: vt patet in aqua, & aere; quæ papyro frœnatur: se autem difficile. Siccum autem est, quod proprijs terminis continetur facile, alienis vero difficile. Itaq; semen facile continetur terminis alienis, quamvis difficile proprijs. Cuius argumēto est, ipsa ossa non modo in primæua constitutione, sed etiam in pueritia esse tam humida, vt si frangantur, facillime sarciantur: secus in viris: ergo fccitas est illis aduetitia, non insita à semine: alioquin vt in pueris viget calor, ita vigeret fccitas: viget autem humiditas.

§. 70. Dices; semen esse humidum actu, &

Zzz 3 sic-

siccum in potentia ut vinum, contra, quia illa siccitas in potentia repugnat cum temperamento semenis, quod est natura præhumidæ, cui humiditas est insita, ergo non potest ab illo oriri siccitas actualis repugnans cum gradu humiditatis semini connaturali, sed partes ipsæ ex semine compactæ, & ipsa materia semenis plus exsiccantur actu, quam humectant temporis decursu, ergo illa siccitas non potest oriri à semine, quia haberet insitas duas qualitates, easque produceret, per quas interimeretur. Vina sunt siccata respectu, quia per calorem consumunt humores frigidos, qui communiter sunt humili. Ipsa autem non sunt plus siccata, quam componi possit cum humiditate insita. Item vina pugnant etiam cum alijs rebus siccis, à quibus vincitur humiditas vinorū, & manet illorum actualis siccitas, quæ cum aliarum rerum siccitate iuuat ad corpus exsiccandum, at semen ipsum exsiccatur plus iusto, qua siccitate semen ipsum interit, ergo non oritur ab ipso, sed aliunde (ut infra probo.) Ratio à priori, quia semen habet alteram partem spumosam & albam, alteram spirituosam. Spumosa est sanguinea, sanguis autem humiditate pollet, non siccitate actuali, aut potentiali, membra autem compinguntur ex parte spumosa, non vero ex spirituosa, quæ concurrit actiue, non passiue ad foetum.

§. 71. Dices secundo cum Peramato, calore dissipari humidum, quia rarescit & auerat, non secus, ac aqua soluitur in vapores aera petentes, dum subiicitur calor. Contra, calor per se, & directe non est causa exsiccationis, nec enecat corpus exsiccando materiam in eo manentem sed per te auferendo pabulum & abigendo materiam. At constat mortem naturalem obiri non ob dissipationem, & defectum materiæ, sed per exsiccationem, ergo mors non oritur à calore naturali depascente humidum, sed à principio ex iecante. Probatur minor, quia mors naturalis esset famæ, hæc autem violenta est, quia est cum stomachi dolore, potius autem coagulat mors naturalis, quia membra siccana non possunt cibos coquere, ac dispensare. Deinde falsa est ea doctrina. Nec enim est quæcumque materiam leuat in aëre, & materiam aqueam, quæ concepto ca-

lore in parte minus crassâ, rarescit & in aërem facile commutatur: at in animali longe aliter se habet: Nam humidum primigenium non leuat adeo facile: est enim substantia crassior. Quod hac ratione monstratur. Si semen est igneum (ut ais) erit ex se rarius & subtilius quam sanguis: id enim conuenit rebus igneis: quæcumque ergo sit ea pars calida, necessario est subtilior partibus humidioribus: sed adhuc ea pars, non auerat, sed fixa tenetur in corpore; ergo licet in alia materia sit tantus calor, quantus in ipsa, non propterea eam leuat. Ignis autem existens in materia tenui eam leuat, & concipit flammarum, si vero non leuat est per accidentes ob densitatem materiæ: ergo illa pars ignea, est quæabit, & non partes humidæ.

§. 72. Ait Vallesius 6. controversiarum ca. 1. calorem non esse per se causam mortis, sed per accidens, quia pro substantia humida deperdita subrogat aliam minus humidam. Contra: ergo calor, nec per se, nec per accidens est causa mortis: sed per se causa vitæ: patet consequentia: quia defectus humidatis non oritur ex actione caloris, sed ex natura alimenti: ergo causa mortis aduentitia est, non insita. Patet consequentia, quia defectus humidus est per se causa mortis; at ille nullo modo est effectus caloris: quia hic nec per se, nec per accidens exsiccat, ut probauit: ergo ex illo non per se, nec per accidens oritur mors. Calor autem totus negotiatur in acqua renda noua substantia, qualiscumque occurrat: si autem occurreret satis humida, eam conuerteret in aërem cum tota sua humiditate.

§. 73. Secundo efficaciter argumentor: à nullo principio intrinseco oritur mortem. Nam nulla pars corporis natura sua ad illud per se spectans, habet accidentia, quibus mortem paret animali: ergo à nullo principio intrinseco oritur mors: consequentia non eget probatione. Antecedens patet: omnis pars corporis nativis qualitatibus per se ordinatur ad conservationem corporis, & suipius in ipso corpore: ergo nativis qualitatibus non potest parare mortem corpori. Patet consequentia: tum quia intereunte animali interiret necessario ea pars: nihil autem interit nativis suis qualitatibus

tibus: sed potius, quia per exterias amittit suas. Qualitas enim potius conseruat formam, à qua naturaliter dimamat, quam destruit: item qualitas, quæ ex natura sua conseruat animal, illud non occidit natura sua, sed accepto ab extrinsecis principio necis: antecedens autem est per se notum: pars enim per se ex sua natura petit totum, cum quo perficitur, quæ cum sit ens incompletum, in tōto completetur: ergo ex natura sua refertur ad componendum totum, & illi conferendum esse. Ergo ex nativis principijs partium per se, non potest oriri nex animalis. Alioquin mors esset per se intenta ab ipso animali, quia quod conuenit parti, conuenit composito: item quod per se oritur, & non per accidens ex principijs in natis, naturale est, & non præternaturale, aut violentum. Nam quod per se oritur, oritur ex virtute talis rei, vnde est maximum à natura, vt natura est, ergo non est vi, aut coacte, sed sponte: at quis dicat sponte naturæ, & ex illius inclinatione mortem oriri? cum nihil adeo sollicite natura fugiat.

§. 74. Dices primo, compositum heterogeneum constare partibus absimilium temperamentorum; quod si vna non temperet aliam, orietur mors ex insita natura cuiusque partis. Verum communius negatur partem vnam ex se habere gradum qualitatis redundantem: sed singulas portiri necessario ad salutem animalis: aliquin ex insita natura cordis oriretur mors singulis partibus. Itaque ob vim huius secundi argumenti, negant Medici, & Philosophi intemperiem vllam insitam partibus. Quod si ex ea intemperie sequeretur per se mors, esset omnino ab Scholis ableganda. At vero est latum discrimen. Pars enim debet considerari in ordine ad temperamentum, quod exigit ad conseruationem sui & animalis, item & in ordine ad compositionem, & pugnam cum alijs partibus. Quia enim partes sunt absimilis temperaturæ, ideo mutuo pendent, & calida calefacit frigidam: hæc vero infrigidat calidam: omne enim agens agendo repatitur; quia igitur hæc actio reciproca necessaria est inter partes heterogeneas, vnaquaque postulat per se gradum aliquem ex-

uberantem, quem amittit in reciproca pugna, quo amissio manet cum debito temperamento. Itaque, quia ille gradus oritur per se ex singulis partibus, non ad permanendum cum eo, sed ad resistendum in mutua pugna: ideo est illi innatus ad pugnandum: ac propterea ex insita natura totius aufertur ille gradus, & ex insita vnione omnium partium, singulæ retinent debitum temperamentum, & totum animal, est incolum. Si autem non tolleretur ille gradus redundans, esset per violentiam, quia ex se petit ab alijs partibus temperari. Quod si non fieret. Esset per accidens. At vero est vis in singulis partibus ad conseruandum debitum temperamentum. Nihil simile cernitur in sententia, quam impugno; adeo enim in illa defæcut semen, aut pars illa ignea, vt ex natura sua vires acquirat eundo, & ita frangit cæteras partes, vt nulla vi naturali possit animal effugere. Ergo ex intrinsecis principijs animalis oritur, & vis necans, & imbecillitas resistendi. Ergo tam connaturale & ex insita natura est mors viventium, quam ipsa vita. Vnde liquido constat partem illam igneam à se interimi; quia illa per se necat animal, à quo pendet: & in se respicit immodicam siccitatem, qua perit. Quod non minus repugnat, quam ex igne oriri in ipso frigus, aut humorem: quia natura principium est amicarum qualitatum.

§. 74. Dices secundo: calore innato palatim absumit corpus: vt ignis paulatim oleum absumit, & perit pabulum depastus. Respondes primum, innatuni calorem tantum abesse ab abigendo pabulo, vt potius sit principium compingendi carnes, ossa, & cætera corporis membra: nam ab ipso fit nutritio: & quo minus est calor, minus corpora augescunt. Ut patet in pueris multum augescentibus vi multi calor: & tunc absumenda erat materia multo facilis, vt patet in flammis ardentioribus, quantumvis pabulum adsit: est enim animalis calor in hoc valde absimilis igneo: hic enim vt pure elementaris, corpus extenuat, vt repetat concavum lunæ, ignis centrum. Animalis autem calor non est pure elementaris, nec eius sub-

substantia petit centrum concavum lunæ: nec ita petit extenuari: sed potius compingi. Alioquin haberet insitum calorem contra naturam: quia haberet calorem eam rapiem ad locum minime ipsi naturalem: & morsilli esset tam naturalis, quam ferri in centrum ignis.

S.75. Deinde ignis non extinguitur ex defecu pabuli: sed ex vi contrarij ambientis. Etenim ignis in proprio centro non absunt materiam: nec nouam depascitur. Nam ignis calore, & siccitate fibi instruit materiam: nec eam consumit, sed illi dat raritatem insitam igni: cum qua raritate ignis non perit natura sua, sed maximè conseruatur. Alioquin esset natura sua successiuus, & non permanens: per accidens autem extinguitur ab ambiente, cuius actioni, ignea resistet, quia exigua, succumbit. Itaque ignis ab extrinseco perit, non se. Si enim contraria abessent, conseruaretur sine novo pabulo: ut conseruantur terra, & aqua. Ergo similiter mors non oritur per se à calore innato absumente materiam: sed à contrario. Nam calor innatus per se dat corpori raritatem innatam, & non aliam: quod si in illa perit ab ambiente, non est ab intrinseco calore, sed ab externo frigore. Ut si ignem applies aeri, aer non corruptitur ab innata qualitate, sed ab extera ignea. Quo argumento refellitur tertia causa à Peramato assignata, quia pars terrea natura sua est vtilis: alioquin non esset per se pars animalis: quid ergo refert illam non expelli? Immo perniciofa esset expulsio, quia auferret partem innatam. Quod si accrescunt partes terreæ, & animal exlicant, iam non est mors ab insita parte, sed ab aduentitijs excrementis, extrinsecisq; principijs.

S.76. Dicest tertio: elementa non esse ex se partes viuentium: sed in illas agere, easque absunt ab igne. O Beste, ergo animal non moritur ab intrinseco principio, sed ab extrinseco, quia per te mors obuenit ab elemento ignis: qui per te non est pars viuentis: cur autem diuturnitate non vincitur ignis? Nam & in minori copia communicatur quam aer, & aqua: estenim copiosior humiditas: ignis autem facilius vincitur, quia minus resistit: omnino diuinant, quia ita in animali elementa partiuntur. Nam ignis cum aqua immediate digladians facil-

lime perimitur: aqua vero non tam facile. Quod si animal interit à ciuili elementorū dissidio: cur lapis non ita interit? Cur est homine diuturnior? Nam, quia non resarcit per alimentum damna illata ab elementis, ideo citius interiret. Quod ait Peramatus calorem obiecto pabulo remittere vim circa priorem materiam, & audiens inhiare in pabulum magis, è vulgo assertur, quam è Philosophia. Calor enim vehementius agit in materiam proximorem, magisque dispositam, ut aliæ causæ, sc̄a humidum primum genium coniunctius est in situ calori, quam pabulum, quia illud est immediate vnitum, & erat prius in loco propinquuo: pabulum autem non est vnitum, & superuenit occupatio iam loco ab humido, ergo prius aget in humidum, illudque absuntet quam in pabulum. Deinde calor æque agit in plura subiecta ac in vnum, si applicentur: Nam ad focum æque calefiant octo homines, ac vnum: si quando autem abundantiori materia retunditur eius vis, non est, quia est multa: sed quia illi nimium coniuncta, illum opprimit, & interdit ventilatione. Ergo obiectu pabulum non retardat impetus caloris in materiam priorem.

S V B S E C T I O IV.

Causa necis humanae.

S.77. Alor consideratur ut est naturalis, item vt præternaturalis: quia constituitur à principio extrinseco in aliquo gradu repugnante saluti animalis. Opinor ergo à calore insito, & naturali non esse animalium necem, sed à calore extero, aut alijs qualitatibus, nempe ab alimentis, & ambientibus. Quam doctrinam ex Galeno docet *Franciscus Vallesius lib.6. controversiarum cap. 1. calorem non agere in humidum: ita sequitur Petrus Garzia*, vt oppositam dicat improbabilem, in fine 1. disp. 18. cap. 6. num. 7. cap. autem 9. §. Sed oportet, docet animal non corrupti à contrarijs, quibus constat in gradu innato, & naturali. Nam hæc potius conseruant naturam: in quo sensu bene explicat nonnulla testimonia Aristotelis, & S. Thomæ, afferentium hominem corrupti à principijs, quibus constat, nempe ab illis principijs in gradu non connaturam. Homo enim frigida,

Frigida; & calida parte componitur: cum perit frigore, perit à qualitate individua, quam habet: sed ratione gradus præternaturalis. In quo sensu accipio authores oppositos. Nam gradus naturales non destruunt alios etiam naturales, quia sunt maxime amici & conspirant ad tuendam vitam anima lis.

S.78. Præmitto doctrinam S. Thomæ. i. p.q.119.art.1. ad tertium, humidum radicale esse partes, quas in prima constitutione parentes dant foeti: quæ necessariæ sunt ad hominis animam excipiendam. vt caput, manus, &c. Humidum ergo radicale non est aliquid non informatum anima rationali: sed est vera hominis pars: nec item est certa aliqua pars humida, quam depascatur innatus calor existens in alia: sed est tota materia foetus, quæ in prima formatione compingitur. Radicale, vocatur: quia est radix, à qua incipitur arbor: fundamentum, & basis, cui innixa corporis humani structura: inde enim per nutritionem attollitur ædificij moles. Nam partes ipsæ insitæ qualitatibus cum opere utrius se augent, & ex crescunt. Humidum, autem dicitur: quia humiditas in totum corpusculum dominatur. Quod totum constructur spumosa, sive sanguinea materia seminis, item sanguine materno: sanguis autem in paruo mundo respondet aeri mundiali. Quod elementum est natura sua calidum prope summum. Humidum autem summe. Pueri autem non sunt tam calidi, quam humili: at valde calidi, & humidissimi. Non enim modo è sanguine compacti, verum & in utero aliti ipso materno sanguine paululum alterato. Quam ob rem eorum carnes cœre: ossa vero faciliora fractura, phono. Et quidem expedit illa temperatura formandis, & augendis corporibus: etenim materia sicca & dura plurimū resistit actioni, nec se flectit, nec cedit nisi vi mallei, & incudis. Item pueri aluntur cibo umido, lacte, pulmendo, & similibus: sunt enim inepti duro, aut solidiori cibo. Dum ergo durat humiditas ista corporis dicitur durare humidum radicale: cum vero corpus sensim siccatur, tunc redditur durius, & actius: tandem autem siccatur, vt membra sint inepta suo munere: nec enim sanguistam abude cōficitur: nec pulmones tam facile carent: nec materia cedit ut spiritus fiant, tan-

dem aliquando siccitate & frigore soluitur anima, & perit nobile illud naturæ opus: ob quod corpora effecta.

S.79. Duplex humiditas reperitur: altera aquæ: hæc est flaccida, putredinis mater. Nulla enim corpora putrescant nisi per humiditatem. Aer sæpe inficitur, & indiget ventilabro. Aqua in paludibus fatore torquet nares, excrementa humida cruciant pædore, præsertim vrina diurna. E contra vero corpora siccata sunt immunia putredine, sal ipse, dum siccitate viget, non modo incorruptus, verum nec carnes patitur corrumpi: terra nunquam nares offendit, dum non combibit humorem: ignis autem nunquam illis negotium faceſſiuit. Hinc oritur recerementitia intra corpus putredo: quia calor in excrementa humida inuectus, ea facit inuisa naribus. Vnde orium prouerbium, calorem, & humiditatem esse principia corruptionis. Alia autem est humiditas crassa, pinguis, substancialis (vt ita dicam) hæc tantum abest à corporibus putrefaciendis, vt illa cum calore corpora foueat, ac nutriat. Exemplo sunt ignis, aqua, & oleum. Quantum ignis ab aqua abhorret. At quam suauiter lambit oleum, fugit, & in se coquiert, nonne humida aqua, & oleum humidum, fateor, aqua vero humiditate flaccida, inepta nutritioni, inimica vitæ animalium: nam quæ vescuntur oleribus, & humido pastu, fungus sunt, non viuentia. At oleum crassum, ac pingue. Talis est humiditas humana.

S.80. Animal ita constitutum indiget cremenito per additionem materiarum, quam sibi vniat, & informet: illi suppetunt vires nutritrices, quibus alimentum trahat, mandat, sugat, dispenset, & vniat. Quo alimento auctum corpus robustius est ad fungendam vitam. Prouidit ergo natura tantam humiditatis copiam, quanta opus esset huic augmento. Hinc autem oritur animalis nex. Nam, vt docet Beatus Thomas, i. part. questione 119. art. 1. ad 4. Vis actiua hominis agendo debilitatur, quia reputatur ab alimento. Cum ergo alimento sit ab similium qualitatum, reciproce pugnat cum temperamento animalis: in qua pugna vincitur alimentum primis æstatibus: at quotidie frangit animal. Nam in illud iaculatur qualitates, quibus sensim illud occidit. Nam alimenta præ-

Aaaa calida

cauda inflammant corpus plus iusto : siti autem excitata potatur aqua , cuius flaccida humiditas corpus permeans , & in medullas se insinuans , illud putrefacit , flegmatagignit , frigefacit vires . Humida alimenta non sunt adeo crastia , & pinguia ut subrogent tam bonam substancialiam , quam abripiunt . Sicca vero nos enecant . Estque aer ambiens perpetuo sicarius , in nos desuviens artus deficcans .

§. 81. Adde ab expultrice non abigi recrementa , quin partes linquunt oblitas : Nam flegmata tenaciter haerent stomacho : substancialia mucosa non deicuntur : nec aer ita verrit cor , & arterias , quin puluis fauillarum , fumi , & fuliginum effugiat ventum . Immo cum multa recrementa sint mucosa , viscosa , & humida , non possunt ita auelli : praeferent cum sunt materiae tenuis , cui non potest impetus imprimi ab aere . Hoc autem excrementa non secus extinguunt animal , ac ignem aqua . Quod comperimus in igne , qui suffocatur fauillis , cinere , & fuligine . Item foeces intestinaceæ foetidis humoribus , ac putridis totum corpus inficiunt , quibus caulis necessario intereundum .

§. 82. Obijcis primo , ergo constitutum animal in etate subsistenti , in qua non eget augmento conseruabitur perpetuo , quia non eget alimento . Nego consequentiam : quia nec in illo statu tuebitur valetudinem , quam ambiens demolitur . Eget ergo paulo humectante , & calefaciente , alioquin paulatim absumentur . Deinde , inter alimentum & alitum est assidua pugna , in qua resoluuntur partes alimenti , & animalis , ut inter ignem & aquam resoluuntur aliquæ partes prius quam alterum conuertat in se alterum : Nam antequam alterum perfecte instruat suis accidentibus materiam alterius , cuiusque partes extenuantur , diuelluntur facile , & concipiunt formam aliorum mixtorum , ut ignis prius efficit fumum , & alios vapores excitat , ita sensim mutua actione resoluuntur partes corporis in fudorem , & alia recrementa , quæ non abiguntur è corpore , eorumque defectus oportet suppleri partibus alimenti in animal conuersis . Item egetur spiritibus vitalibus , quibus foueat totum corpus ad se nutriendum . His autem facile dissipantur ab ambi-

ente , nec sine novo alimento possunt alijs suppetere . Vnde immerito Vallesius dixit supra , per alimentum non satis mutari insitum temperamentum , & accipere dispositiones facile reparabiles .

§. 83. Obijcis secundo , totum alimentum posse conuerti in alitum , tunc autem nulla erunt recrementa . Primum ita non contingere patet ex testimonio Christi , afferentis cibo intrante per os non coquinari hominem , quia in ventrem vadit , & per secessum emittitur . At non emittitur totum , sed pars materie alimenti , quæ non potuit satis coqui , si vero aliquod alimentum conuertere retur omnino in hominem , non emittetur per secessum omne quod per os intrat , essetque vera hæc propositio . Aliquid quod per os intrat , non emittitur per secessum : quod contradicit huic Christianæ ex Matth . 15.16 . Omne , quod per os intrat , in ventrem vadit , & per secessum emittitur .

§. 84. Secundo . Respondeo omne alimentum habere etiam in se qualitates contrarias , quia est mixtū ; illæ autem non sunt semper in eodem gradu in singulis partibus . Si autem partes essent similes , anne conuerterentur omnes ? Affirmat Petrus Garzia disput . 18. ca. 10. quia ab agente simili in simile passum cur obueniet defectus conuersioris ? debet enim esse ex alterutro capite defectus . Non placet , cum quia non satis ostenditur dissimilitudo in quavis alimenti parte . Est enim admodum verisimile minutula que esse temperata in singulis partibus : at non est verisimile aliquid intrare per os , & non emittatur per secessum , quia non est verisimile , Christum fuisse deceptum : ergo ex quouis alimento superflua ejiciuntur . Ratione item impugno Garziā : primo , quia quodvis alimentum habet poros , intra quos continentur aerei , terrei , aqueique vapores : qui sunt ab similium qualitatum ab alimentis . Hi vapores , & corpuscula poros repleta impediunt alimentum disponi : tum quia inter animalis partem & partes alimenti interiiciuntur , & per ea corpuscula non continuatur dispositio tam perfecte quam per ciuias partes , facta ergo vixima dispositione in parte propinquâ non sit tam cito in remotioni , interim vapores interieci minuant substantiam animalis , & impediunt aliquas partes conuerti : ex quibus & ipsis vaporibus

bus fuit excrementa. Secundo, quia tamet si nulli effent pori: adhuc pars aliqua distat plus à parte animalis, quam alia: & quamvis animal vltimo disponat aliquas, tamen aliae cum iisdem qualitatibus resistunt magis quam coniunctiores: quia vero animal ab ipso alimento aliquid repatur, non disponit partes remotiores, in quas circumstantia agentia inducunt suas formas. Et quod quotidie cernitur in repletione sensim fit in continua nutritione.

§. 85. Tertio. Respondeo, tamet si nulla fierent recrementa, adhuc alimento necaretur animal: non enim post pugnam manet tam robustum, quia etiam in alimento conuerso manent multæ qualitates ipsius alimenti, contraria temperamento animalis: qui enim laetucis vescitur, humidior est, quam qui amygdalis.

§. 86. Obijcis tertio, ergo si pro substantia desperdita subrogaretur alia tam bona, non fieret corruptio ab alimento: hoc autem non repugnat. Namque Beatus Thomas, Strabus, & nonnulli alij Patres, quibus subscribunt PP. Conimbricenses, & Pereira censent fructum ligni vitæ, insita & naturali virtute habuisse vim conseruandi salutem: quia tam perfectæ qualitates subrogarentur, quam amitterentur. Probatque P. Pereira, quia post peccatum eieetus fuit Adam de Paradiso, ne vesceretur de ligno vitæ, quod si lignum eam virtutem non haberet, nisi miraculose, quid referret Adamum vesci eius fructibus? non enim assequeretur immortalitatem, subtrahente Deo miracula. Hæc ratio non vrget. Nam Deus potuit esse paratus ad miraculum illud in quocumque vescente de arbore vitæ, quamvis esset in peccato: vt decreuit supernaturalem characterem imprimere in baptizato cum obice: & supernaturalem transsubstantiacionem per Sacerdotem peccatorem. Illi enim effectus non pugnat ex natura sua cū peccato, vt pugnat iustificatio. Item, licet nihil profecturus fuisset fructus miraculose, at esset ex natura sua optimus, quem interdixit Adamo in poenam peccati. Quia vero homo multum allicitur sensibus, voluit etiam Deus sensibili exilio, & privatione ligni illi explicare parentiam supernaturalis prouiden-

tia, qua erat à morte vendicandus nisi pecaſſet: vt per sensilia signa ostendit D E V S gratiam, qua iuſtificat homines.

§. 87. Opinor nulla naturali substantia posse hominem ali, quin ab ipsa paulatim necetur: Nam illa substantia erat conuentata in animal, ergo erat corrumpenda virtute animalis: ergo habet qualitates, à quibus in conseruatione pèdet, contrarias qualitatibus animalis, ergo sicut substantia illa potuit corrumpiab animali per qualitates, ita eadem potest corrumpere animal, in illud immittens suas qualitates. Duo enim contraria mutuo pugnantia, se mutuo obstructant, atque è subiecto depellunt. Nam à substantia maneret in animali qualitas contraria, quæ iuuaretur cum postea cibus iterum sumoretur, quod si multum cibi adhiberetur, vires oprimeretur, non reficerentur: vt modo in consuetis alimentis cernuntur. Nec illa qualitas abigeretur per alias qualitates à cibo acceptas: nulla enim innata illi cibo potest esse repugnans cum alijs in gradu connaturali: & quemadmodū pharmaca, licet corpus reficiant, tamen in illud agunt, & sensim corrumpunt, ita & cibus alijs. Video ciborum temperiem multum iuuare ad longiorem valetudinem, è quibus fuit ille paradisi: at vero aeternam, nullus præstat. Adeo cibum illum porosum fore, & vapores interiectos impedituros totalem conuerzionem. Illo non potuisse hominem vitare mortem, sed diu trahere vitam, docet Scotus eius virtutem non fuisse naturalem, sed supernaturalem, docent B. Bonavent. Caietanus, Beda, & alij: maximie B. Augustinus lib. 13. de ciuitate c. 20. agens enim de effectu eius ligniait, Mirabilia Dei gratia preſtabatur. Agens autem de eo cibo & ceteris alimentis ait: catena effent alimento, illud sacramento. Itaque conseruaret vitam lignum illud usque ad translationem in futuram: non tamen natura sua, sed Dei gratia, vt esset Sacramentum aliquid supernaturale significans. D. Thomas nusquam docuit oppositum. Miror P. Molinam de opere sex dierum disp. 26. prope fine'm huius opinioni in ususisse notam improbabilitatis.

(...)

SUBSECTIO V.

An sit mors naturalis absque morbo?

§. 87. **I**am dixi sect. 8. §. 49. corruptionem, tametsi sit violenta termino corrupto, quia est contra innatum appetitum effendi, quem habent res existentes: multis tamen modis esse naturale. Ita quævis mors est violenta animali: quod natura sua est viuens: vita autem violenta est mors: nempe à principio extrinseco, passu non conferente vim, id est, reluctante per appetitum viuendi, ad quem finem perpetuo operatur dum est. In hoc sensu nulla est mors naturalis. Tamen Aristoteles, & cum eo medici, distinguunt mortem naturalem à violenta. Hæc inferunt, ex aliquo accidenti, non secuto per se ex cursu rerum, & constitutione animalis: ut mors ex vulnere, aut ex cibo ignorato, aut veneno. Sine quibus casibus intelligeretur lex naturalis animalium. Naturalem intelligo, que per se oritur ex communi lege animalis: quod paulatim senescit, & interit, deficiente intrinseco principio vita ex reciproca alimenti actione, & quemadmodum alimentum est naturaliter necessarium ex constitutione animalis: & hoc alimentum naturaliter reagit in animali: ita hæc mors vocatur naturalis.

§. 88. Opinor posse ex se hominem obire dicim naturalem absque morbo, vt à medicis definitur morbus, equidein; senectus ipsa est morbus, quia est temperamentum siccum, & frigidum: quæ duæ qualitates iugulant hominem. At præter defectum hunc, non esse necessarium morbum, qui homini appingat qualitatem intemperatam non con naturalem illi ætati, sed accidentariam, & noxiæ; inde probro. Si ab sit omne per accidens male temperans senectutem, tandem extinguetur naturalis calor, tunc autem necessario moritur homo: ergo ad mortem naturalem non est necessarius morbus. Minor est certa. Probatur maior: tametsi absent agentia per accidens, tamen alimentum suis qualitatibus agit in hominem, quibus sensim remittit vires: ergo tamdiu alimentum franget hominem vt non possit illud coquere: sed cedat virtuti alimenti. Nam si vires robustas frangunt alimentum & am-

biens sine agente alio, aut casu per accidens: ergo vires iam semiles, & fractæ, multo melius frangentur ab ijsdem principijs, sine casu per accidens. Doctrinam hanc docet P. Suarez, tomo primo in tertia parte disputatione trigesima secunda, sectione 2. paulo ante finem.

§. 89. Cui fit obuius Petrus Garsia disputatione 18. capite 2. numero 7. Nam morbus est à principio extrinseco disponente materiam ad corruptionem, sed illa dispositio non est à natura: quia hæc non disponit ad corruptionem sui, ergo est præter naturam, ætas autem non est præter naturam, sed iuxta illam: ergo ex sola natura ætatis non potest materia dispōni ad corruptionem animalis. Distinguo maiorem, à principio extrinseco agente per accidens in ætate, concedo maiorem, agente non per accidens, sed iuxta leges ætatis, nego maiorem, talis enim laetio non est morbus medicus: quamuis in rigore omnis intemperies est morbus, sed quia hæc oritur ex lege ætatum, non vocatur specialiter morbus: at, vt dixi ex Tullio, senectus ipsa est morbus. Distinguo item minorem, non est effectiue ab ipsa natura animalis, vt constituta cum debito temperamento, concedo minorem: iam enim probavi nihil interire suo temperamento: non est à natura passiuæ, & actiue ex lege communi naturæ sine euentu per accidens, nego minorem: id enim in præsenti voce naturale. Ad probationem distinguo de ætatis, ætas perfecta & subsistens est ex natura animalis, concedo, quia tota propensio animalis est ad subsistentem ætatem, in qua viger, floret, ac tripudiat, ætas ægra frigore, & licetate est à natura ex inclinatione animalis, & eius principijs, nego. Nam senectus tam est illi violenta, quam cæteri morbi, v: premissi, est iuxta naturam, id est, non per accidens, sed iuxta leges agentium, & reagentium, qualia sunt animal, & alimentum, concedo. In quo sensu dispositio ad corruptionem est naturalis, nec est morbus medicus.

§. 90. Addit Garsia, hunc morbum contingere, quia cor non potest abigere calidas fuligines, propter imbecillam respirationem, & eo calore suffocari cor. Duo dispergent, alterum, hoc vocari morbum. Nā tam id sequitur per se ex ætate decrepita, quæ calorem

forem esse remissum. Nam defectus virium in ea *ætate* est connaturalis: ex hoc defectu naturaliter sequitur per se, & non per accidens imbecilla respiratio: ex hac sequitur per se, suffocatio, & mors: ergo mors tam est à natura, quam decrepita. Alterum, quod displicet, est, cor suffocari calore fuliginum: nam cor est senex ob defectum caloris, si ergo fouveretur fulginibus, & incalceretur, vires acciperet, & reuiuisceret. Nam emoritur frigore: quia ipsum est à natura præcalidum. Ventilatio autem fuliginum exigitur à corde: quia *ætate* ab illis incalceretur ultra iustum gradum: cum ergo illum amiserit senio, in illum restituatur per fulgines: quia si calore nocent, est in *ætate* calidissima, non vero in frigidissima.

§. 91. Ad hanc, si fulgines cor occidunt, frigore occidunt, non calore. Ait enim Galenus, libr. de utilitate respirationis cap. 3. Failla enim, fumus, & fuligo, & omnis eiusmodi vasa materia superfluitas, nihilominus quam aqua

ignem, extinguere consuevit. Fuligo enim comparatur cordi ut aqua igni; & eadem ratione illud extinguit. Ne antem sit explicationi locus, audi Galenum lib. 1. de difficultate respirationis, cap. 20. Quae enim fumosa, & fuliginea, & faullofa recrementa appellamus in caliditatis genere, omnia terrea, & velut semicocta cum naturali calore. Vnde argumentor: illa recrementa sunt terrea comparata cordi igneo: ergo comparata illi sunt frigida: ergo etiam in senio sunt frigida comparata cordi. Rationem ex Galeno sumo: quia ea recrementa sunt semicocta, id est, non perfecte: nam si perfecte coquerentur, flamas conciperent, vt ait Galenus supra, ergo non assequuntur gradum caloris perfecte consequentem, quem tamen assequitur cor. Ergo ob defectum caloris fiunt, ergo ex frigiditate: quia gradus caloris non potuit pelle-re frigiditatem. Cor itaq; tam in iuventa, quam in senecta fulgines optat ventilari, quia ab illis friget.

DISPUTATIO II.

De causis, & ordine generationis.

§. 1.

E subiecto generationis
egi disput. 11. Physicorum, acturus etiam dis-
put. 16. Metap. De causa efficiente actum est di-
sput. 9. Physicorum; De
exemplari agitur disput. 11. De anima sectio-
ne 3. De finali ibidem disput. 13. Expedienda
ergo, quæ sunt huic instituto propria:

tia incorrupto, esse priora natura instanti reali generationis, ergo recte concludetur manere in genito eadem accidentia corrupti.

SUBSECTIO I.

Ostenditur prioritas accidentium in communi.

§. 3. D. Tho. Opusc. 32. c. 2. & 7. & 1. de Ge-
nera. sectio. 10. docuit non manere
actu in genito accidentia, quæ fuerant in cor-
rupto, quia v. animaduertit oppositam sen-
tentiam aptiorem esse difficultatibus Theo-
logicis expedientis, mutauit priorem locis
adductis dispu. 1. §. 33. quibus adde testimoni-
um in 4. dist. 49. q. 2. art. 6. corp. iis verbis.
Forma non coniungitur perfectibili, nisi quando p-
fectibile habet dispositiones, quibus efficitur suscep-
tuum talis forma, sicut corpus non vnitur anima,
nisi quando in corpore sunt dispositiones conuenientes
ad animam suscipiendam: vbi obserua ex D.
Thom. non vniiri formam, nisi in instanti, in
quo sunt accidentia dispositio[n]ia ad formam:
vt indicant illa verba, nisi quando, sed si tunc
non sunt accidentia, falsa esset illa proposi-

Aaaa 3 tio.

SECTIO I.

Vtrum Accidentia sint causa disponens ad Generationem?

§. 2. Si ergo est de accidentibus, quæ exi-
stunt in materia, & de dispositione
materiali: qua materia instruitur ad excipi-
endam formam. Redundum ad perseuer-
rantiam eiusdem numero accidentis in ge-
nito & corrupto. Doctrina enim posita dispu-
t. 1. sect. 5. ex doctrina huius sectionis vires ac-
quirit. Nam ostendi disput. 8. Phys. sect. 7. ea
quæ sunt prius natura in aliquo instanti reali,
similis esse realiter in eodem instanti, hic
autem probandum est accidentia præun-

tio. *Non vnitur nisi quando: quia, quando vni-
retur, non essent accidentia, ergo.* Confirmatur: D. Thomas eo exemplo probat diuinam essentiā non vnitri cum intellectu crea-
to per modum formæ intelligibilis, nisi ille
sit eleuatus, & dispositus per lumen gloriæ,
sed illa coniunctio essentiæ requirit lumen
eodem instanti reali, quo vnitur per modū
formæ intelligibilis, cuius parum referre to-
to tempore præcedenti præiuise lumen,
nisi in eo instanti perseverasset; ergo D. Tho-
mas censet perseverare dispositiones in in-
stanti generationis: alioquin adduxisset è
physicis exemplum ineptum. Nam ad'prob-
bandam vunionem essentiæ diuinæ per modum
formæ intelligibilis non nisi in eodem
instanti, in quo est eleuata per lumen, addu-
xisset vunionem formæ physicæ quæ non v-
nitur nisi corruptis dispositionibus eodem
instanti, quo vnitur: quid magis ab simile
suo scopo posset adducere?

§.4. Dices, à D. Tho. agi de dispositioni-
bus consequentibus formam. Contra pri-
mo, quia D. Tho. pluribus in locis à me ad-
ductis, & indicatis à Bergomensi verbo. Di-
positio, ait dispositionem præcedere formā,
& eam ait manere, ergo de præcedente lo-
quitur, non de sequente. Secundo, exemplū
esse etiam abs re. Eo enim confirmat S. Tho-
mas debere esse prius lumen quam vunionē
essentiæ, non vero è contra vunionem priorē
lumine. Subiicit enim. *Vnde oportet ad hoc,*
*quod intellectus vniatur essentia diuina modo præ-
dicto, quod sit in eo aliquid per motum dispositionis*
præparans ipsum ad vunionem predictam. Præ-
parare autem, est antecedenter parare: nam quæ
sequuntur formam, non præparant ad illā,
sed potius forma ad ipsa. Probat autem eam
præparationem ex præparatione formæ
physicæ, cum enim de illa egisset, conclu-
dit, *vnde, &c.* Idest, hinc colligitur similis
præparatio. Nec intelligitur de mutua cau-
salitate, quia etiam exemplum esset abs re:
quia illa non admittitur inter lumen & vnio-
nem: nec de illa cogitauit D. Thom. locis
adductis. Fateantur ergo aduersarij cum B.
Tho. manere eadem accidentia in genito, &
corrupto.

§.5. Ex hac doctrina B. Tho. probo: acci-
dentialia, quæ præparant subiectum ad gene-
rationem, esse dispositiones antecedentes ad
generationem in eodem instanti, quo ut.

Hæc conclusio adeo est manifesta, ut ijdem.
qui vel negant manere accidentia corrupti,
vel negant eorum prioritatem realem, fa-
teantur accidentia esse aliquo modo priora
generatione, vt P. Conimb. c. 4. q. 18. art. 3.
conclusionē, z. & Caiet. 1. p. q. 76. art. 6. §. 4
responsione ad primū. Id colligi ex hac B. Tho.
doctrina patet: tum, quia ait, per dispositio-
nes fieri subiectum susceptium formæ in
eo instanti, in quo vnitur forma: sed prius
natura est subiectum, esse susceptium for-
mæ, quam eam actu suscipere, ergo illæ dis-
positiones sunt priores natura, quam gene-
ratio. Probatur minor, quia prius natura est
potentia in actu proximo, quæ actualis cau-
salitas, nam ea quæ pertinent ad rationem
potentia tam remotæ, quam proximæ, sunt
ratio, ob quam illa potentia exercetur: vt pa-
tet in igne, qui priusquam operetur in lig-
no, intelligitur habere calorem, per quem
est proxime actius: & applicationem ad li-
gnum, quod explicatur hac propositione
causalī: *quia materia est apta ad susceptionē for-
ma, eam suscipit: vt in hac, quia ignis habet applica-
tum calorem ligno, illud calefacit.* Hæc autem
sunt falsa: quia materia suscipit formam, ideo
est apta ad illam suscipiendam. Quia ignis calefacit
ideo est applicatus. Nam sicut calefactio nō ap-
plicat ignem, sed oritur ab igne iam appli-
cato, ita susceptio actualis non dat materiæ
aptitudinem, sed fit ex materia iam apta. Se-
cundo probatur ex eodem B. Thoma, qui
ait, lumine præparari intellectum ad vnio-
nem diuinæ essentiæ per modum formæ in-
telligibilis, sicut dispositionibus præparatur
corpus ad animam: sed lumen est præpara-
tio natura prior, quam vnio essentiæ: quia
essentia vnitur in ratione specie intelligibi-
lis, vnio autem hæc est inter obiectum, & po-
tentiam, vnde prior est potentia, quam talis
vnio: ergo in sententia B. Thoma dispositio
ad formam prior est natura, quam ipsa for-
ma.

§.6. Caietanus eo: art. 6. ait aocidentia esse
priora, quam forma, ordine naturæ nō rea-
li, sed per intellectum: hoc autem in ordine
ad conceptus formæ specificos, non ve-
ro ad concepcionis formæ vt sic, quia materia
non eget dispositionem ad formam: sed ad tal-
lem. Confirmari potest ex eodem B. Thoma
eo articulo 6. afferente. impossibile est in sci-
re materiali prius esse calidum; vel quantam; quia
est

esse in actu, esse autem in actu habet per formam substantiam, quae facit esse simpliciter, unde compositum est, quod quecumque dispositiones accidentales praexistant in materia ante formam substantiam.

§.7. Respondeo si B.Tho.agi de existentia materiae, non simpliciter in suo esse, sed in composito. Vnde eius ratio probat dispositiones accidentales non posse esse prius intentas, sive priores ordine intentionis, quam esse compositi, nec esse formae: qua constituitur illud esse. Ait enim illud, quod est primum in ordine actuum intelligi prius esse, quod falsum est de prioritate executionis. Nam dispositio praecedens in gradu remisso est actus materiae, & tamen prius intelligitur, etiam tempore, quam actus principialis, ad quem disponit: Item primum in intentione est ultimum in executione, quia per media venitur ad illud. Est autem ea propositio vera de prioritate intentionis, quia finis agentis est forma substantialis, ad quam prius mittit accidentarias dispositiones, quia per eas itur ad unum. Quod contingit in omni fine, quem adipiscimur per media.

§.8. Redeo in Caietanum distinguentem prioritatem naturae realem à prioritate naturae per intellectum. Disp.8. Phys. se ct. 6. ostendit ex B.Basilio, in prioritate naturae duo reperiri, alterum reale: nempe vim causandi, quae vere est in re, quae est prior: alterum rationis, nempe conceptum existentis causae, quin concipiatur effectus existens. Quod solum est per intellectum. Si igitur Caiet. admittit accidentia esse causam, ob quam, sive ex qua sequitur forma, & concipiatur illa causa existens, quin concipiatur forma: dat totam prioritatem naturae, quam intendimus. Si autem negat generationem sequi ex illis dispositionibus, & concedit illas concipi prius, quam formam, nullam dat prioritatem naturae, sed tantum rationis. Nec huic est fundamentum, nisi admittatur causalitas accidentium in formam. Nam illa prioritas est cum fundamento in re: est enim rationis ratiocinata: sed fundamentum est dependentia quam habet forma, vt sequatur ex accidentibus. Alioquin, cum forma sit causa accidentium, & nullo modo effectus, ab illis pendens nisi à posteriori, non possunt accidentia concipi, vt priora, sed vt

posteriora: vt dixit B.Tho. eo arti. 6. cum enim admittat prius ratione gradum substantiae, quam gradum corporis (quia gradus inferior pendet in cognitione à cognitione superioris & non è contra, vt dixi disput. 8. Phys. sectione 6. & 7.) admittit accidentia propria substantiae priora conceptu corporis: accidentia vero corporis posteriora ipsò corpore.

§.9. Et quidem Caietanus non negat dependentiam formae ab accidentibus, sit enim formam illis indigere, non ad conceptum formae vt sic, sed ad conceptum specificum, indigentia autem ad illum est dependentia à priori, nam à posteriori, nec fundat prioritatem, sed posterioritatem rationis, & omnis gradus formae habet accidentia sibi consequentia, vt retuli ex B. Thom. Hinc autem Caietanum impugno: quia conceptus specificus formae & genericus habent realiter eandem dependentiam, & independentiam, quia illi sunt idem à parte rei, & quod vni conuenit realiter, conuenit realiter alteri (licet formaliter non conueniat, & reduplicative) quidquid enim est in actu vitali, pendet re ipsa ab intellectu, licet non reduplicative: sed per te gradus specificus indiget re ipsa dispositione, ergo & genericus.

§.10. Adde chymaricam esse eam necessitatem ad unum gradum; & non ad aliud. Nam ad formam, vt sic eget materia dispositionibus in communi: ad hanc autem formam iis dispositionibus: tum quia omnis forma conuenit cum aliis in dispositionum indigentia, ergo ille conceptus indigentia communis omnibus potest ab illis abstracti: sed ille conceptus est forma, vt sic considerata sub ratione indigentis dispositione, ergo formae vt sic conuenit indigentia dispositio, vt sic non dicit ordinem ad hanc, aut illam formam: Nam ad formam ignis refertur calor, ad animam refertur organum, ad annum rationalem refertur hoc organorum genus: ergo dispositio vt sic refertur ad formam, vt sic; tandem quia forma, vt sic habet sua accidentia, & indiget requisitis ex parte agentis vt sic; at ea requisita sunt dispositiones, & conditiones ad agendum, ergo eadem est neecessitas in gradu generico & specifico.

SECTIO II.

Ostenditur prioritas accidentium in particulari.

§.11. Percurramus singula accidentia, ac prius dico; quantitatē esse natura priorē generatione. Nam applicatio agentis ad passum est natura prior, quam generatio, illud enim est prius natura alio, quod ab illo distinguitur, & est necessarium ad illius existentiam: at vero eius existentia non pendet ab eo: applicatio autem distincta est à generatione, & est necessaria ad eius existentiam, nec pendet à generatione, potest enim agens esse applicatum qui generet, non potest autem gignere, quia sit applicatum, ergo applicatio est simpliciter prior natura, quam generatio. Sed applicatio agentis & passi sit per quantitatem formaliter: ergo quantitas est prior natura, quam generatio. Consequentia pater, quia causa applicatio- nis, ut minimum est simul cum illa, nec effectus formalis est, aut intelligitur sine forma, quæ vero sunt simul natura cum causa, sunt priora natura, quam ea, quibus causa est prior. Minor probatur: quia applicatio agentis ad passum sit per vibrationem circumscriptiuam, & impenetrabilem, sed hæc est effectus formalis secundarius quantitatis, à qua oritur impenetrabilis, ergo applicatio agentis & passi sit formaliter per quantitatem. Probatur maior, quia illa applicatio est in ordine ad locum, ut agens & patiens sic immediata, se contingat, & sint contigua, contigua enim sunt *quorum extrema sunt simul*, id est, immediata, hoc autem sit formaliter per vibrationem.

§.12. Aduerte, duobus modis posse applicari subiectum agenti, primo ita ut sint penetrata in eodem loco: verbi gratia si totus ignis esset cum ligno penetratus. Hæc autem penetratio qualitate impeditur. Hoc impedimentum non est conditio, nec applicatio, nam absq[ue] illo multo melius essent applicata agens & patiens. Alio modo applicatur subiectum secundum diuersas partes extensionis, diuersis etiam partibus extensionis agentis, verbi gratia ignis non calefacit per puncta infelixia, sed per partes: haec sunt extensis in diuersis partibus spatijs: unde egent, ut lignum ipsi applicetur, ex-

tensum per idem spatium, per quod ignis extenditur, quia non traiicit calorem in punctum ligni, sed in partem aliquam: quam oportet esse indistinctam, ad quam indistinctam requiritur applicatio. Hæc autem extensio partium, quæ applicantur, oritur à quantitate, ergo tota applicatio activa requiritur ad hanc formalem per quantitatem.

§.13. Dices, transacto motu locali non remanere aliquam vibrationem, sed solum agens cum paciente. Vnde nec manet quantitas. Verum satis ostendi disput. 13. phy. esse vibrationes permanentes post motum, & disput. 16. met. nullam esse physicam actionem sine termino producto per illam. Esto tamen, ita fit: adhuc probo manere quantitatem natura priorem. Nam transacto motu locali manent applicata agens, & patiens extensa necessario per diuersas partes spatijs, in quo non possunt penetrari. Ita manet Angelus applicatus in eodem spacio diuerso tamen modo. Angelus enim manet totus in toto, & in qualibet parte spatii: lignum vero manet parte in parte: non vero totum in qualibet parte: & quidem hæc permanentia in eodem spatio, in quo applicata fuerunt actiue per motum, est omnino necessaria: alioquin non intelligeretur permanere applicatio: sed effectus ille formalis sic existendi in loco oritur à quantitate: immo à sola illa parte excludentem vibrationem, quia corpus per quantitatem mensuratur spatio, ergo semper manet quantitas efficiens formaliter applicationem. Hac autem solutio ne multo clarius ostenditur permanentia quantitatis.

§.14. Confirmatur ad hominem opinantem distinctionem partium materia oriri formaliter à quantitate: sed ante quam ignis gignat ignem intelligitur materia distincta in partes: ergo intelligitur etiam prius qualitas, à qua oritur. Probatur minor, tum quia ignis producit ignem in diuersis materialibus: tum quia viventia habent determinatam quantitatem, nec in minori generantur: ergo ut materia suscipiat generationem illam, requirit ex parte sui distinctionem partium. Nam quantitas, quæ oritur à forma geniti, sero veniret: nam illa non cōduxisset ad distinctionem partium: quia prius natura, quā illa oriretur à forma, hac intel-

intelligetur inducta in subiectum distinctū partibus: quia intelligeretur minimum naturale viuentis. At à qua forma intelligitur per te illa distinctio, nisi à quantitate? ergo hæc est prior natura, quam generatio.

§.15. Secundo probatur, in qualitatibus maxime disponentibus ad formam viuentem. Nam materia per illas de proxime impotente ad formam redditur proxime potes: ergo illæ sunt natura priores, quam forma. Antecedens est B. Thomæ. §.3. & certū: quia accidentia formæ corrupti reddebant materiam proxime impotem formæ geniti: frigus enim & humor aquæ non sinunt induci formam ignis: hæc autem proxima impotentia tollitur per calorem, & siccitatem, quæ abigunt è subiecto frigus, & humorem: ergo accidentia reddunt materiam ex impote proximè, proximè compotem formæ. Prima consequentia probatur: nempe ea accidentia esse priora natura, quam forma, quia prius quam materia recipiat formam, debet deponere impotentiam proximam eam recipiendi, & habere ea, quæ requiruntur ad proximam potentiam.

§.16. Dices, accidentia præeuntia, & quæ in instanti generationis iam sunt corrupta, reddidisse materiam proxime aptæ ad formam: quia depulere qualitates contrarias, quibus materia erat proxime impos formæ, materia autem libera ab illis qualitatibus esse proxime potente ad formam geniti. Contrario primo, quia per illam depulsionem contrariorum, si calor, per quem sunt depulsa, perit; materia non redditur magis apta igni, quam alii formæ: sed per qualitates illas destructivas contrariarum redditur materia proxime apta formæ ignis, & non alii formæ: ergo illa accidentia manent aptando, & determinando materiam ad formam ignis, & non ad aliam; probatur minor quotidiana experientia, quoties enim ignis disponit ad formam ignis, resultat alius ignis: non vero aqua, aut aer; tum ratione: quia agentis finis est forma substantialis suæ speciei, per quam in specie, si minus in individuo, conservetur: at natura non eludit eos conservatus agentis: quos illi indidit. Maior autem probatur: quia materia prima ex se est indifferens ad quamvis formam: quia per te nihil habet in eo instanti, quo determinatur ad villam: quia per te nihil habet præter suam

entitatem: quæ non determinatur, nisi per aliquod accidens: quo tunc caret: ergo pro illo priori intelligitur materia indifferens proxime ad omnes formas. Tum sic, ergo si adsint duo agentia eo instanti proxime applicata, non erit cur unum inducat suam formam, potius quam aliud. Immo agens conseruans priorem formam, producit aliam eiusdem speciei cum præcedente.

§.17. Dices: materiam in illo priori manere sigillatim per accidentia corrupta: per q̄ sigillationem determinatur ad formam agentis dispositiones præentes: Contra: illa sigillatio manet pro illo priori: sed sigillatio est accidens: ergo pro illo priori manet accidens. Maiorem à te sumo: minor probatur: quia illa sigillatio non est entitas, materia nude considerata, nec est forma, nec unio, nec subsistentia, nec aliquid pertinens per se ad compositum substantiale: ergo est accidens. Dices: sigillationem esse materiam ipsam, prout connotat dispositiones immediate ante præcessisse. Contra, ergo si sigillatio nihil est præter extrinsecam denominationem à qualitatibus corruptis: ergo sigillatio non tollit, quin in instanti generationis sit materia pro illo priori secundum propriam suam entitatem consideratam absq; alia entitate illi addita: sed per illam entitatem est indifferens ad omnes formas, & ad nullam determinata, ergo materia sigillata est indifferens ad omnes formas.

§.18. Dices: hunc esse naturæ ordinem, ut sequatur forma agentis dispositiones ipsius agentis: quia qui attingit formæ dispositionem ultimam, attingit formam ipsam. Contra: Adagium est verum in mea sententia: quia ultima dispositio existens in materia habet naturalem connexionem cum forma: quam trahit ad subiectum, in quo ipsa est. Ideo enim introducitur forma: quia ibi est ultima dispositio eius. Vnde hæc est causa, ut forma vniatur, at si ibi non existit, non est cur eam sequatur forma: magis, quam si nūmquam extitisset. Quod autem respondetur, recte ait Pater Suarez, non esse philosophicum, nec posse de illo philosophicam rationem reddi, sed esse latibulum, in quo aduersarii delitescant. Nam immediate antè fuerunt in materia accidentia ignis, & aliqua accidentia aquæ, item præcessit forma aquæ, & toto tempore præcedēte fuerunt omnia aquæ

B b b b acci-

accidentia : in instanti autem generationis nec manent accidentia ignis, nec forma, aut accidentia aquæ: itaque materia in illo priori habet extrinsecam denominationem ab omnibus ijs formis, quæ in ipsa fuerunt: ergo tam sigillata manet ab accidentibus, & forma aquæ, quam accidentibus ignis. Immo ab aqua multo magis: quia manet sigillata ab ipsa forma substantiali. Dices aquam præcessisse via corruptionis. *Contra*, etiam accidentia ignis præcesserunt via corruptionis: quia vere corrupta fuere: & cum disponerent ad interitum aquæ: sibi quoque molita sunt necem: vt si quis demolitur parietem, cui intititur, sibi quoque parat interitum, nec dici possunt disponere ad generationem ignis: quia cum tota dispositio periret in illo instanti, non rescrebat ad ignem. Non est ergo cur ignis generetur potius quam aqua. Quia agentia veriusque sunt applicata æqualiter, & materia æque sigillata. Quod si ignis erat corrumpendus, & aqua generanda: reproducetur alia forma ignis: quia actuosa est ignis, quam aqua.

§.19. Secundo in viuentibus impugnatur solutio. §. 16. redditæ. Nam si prior dispositio accidentium perijt; ergo in instanti generationis non sunt organa necessaria vita; contra definitionem animæ, probo consequentiam: illa accidentia non possunt in instanti produci: multa enim exigunt successionem, vt patet in varijs figuris, in quas efformatur corpus. Dices, materiam relinqu aptam, vt instanti sequenti succedat similis figura. *Contra*. Materia aut manet in loco priori: aut manet abstracta à loco pro illo priori naturæ. Si primum, ergo habet aliquod accidens, per quod sit in tali loco: nam per solam suam essentiam non potest esse in hoc loco: potest enim materia existere, quin in hoc loco: si vero abstrahit à loco, figura: &c. Ergo non intelligitur coniuncta & applicata passo inducenti animam: patet consequentia, quia applicatio actua consistit in motu locali, passiva autem, siue formalis consistit in immediata existentia in loco, materia autem viuentium in immediata existentia in loco cum tali figura, organo, &c.

(...)

S V B S E C T I O III.

Impugnata mutua causalitas inter accidentia, & formam.

§.20. *D*icit aliquis, his argumentis euinci accidentia esse dispositiones antecedentes generationem in instanti, quo sit compositum: at non euinci accidentia manere eadem numero: quia corruptis prioribus, emanantè forma alia numero distincta: quæ sunt priora forma in genere causæ dispositiæ: posteriora vero in genere causæ efficientis, & materialis. *Contra* primo, quia mutua causalitas probata est repugnare dis. 8. phys. sect. 8. & confirmatur ad præsens institutum: quia accidentia intelliguntur pro aliquo priori aptare materiam: ergo pro illo priori intelliguntur existere tam materiam, quam formam geniti: probo consequentiam: quia in illo priori intelligitur materia, quam aptant: alioquin non præcederent in conceptu disponendi subiectum: ergo etiam intelligitur forma pro illo priori: quia per te non possunt accidentia esse in materia nisi media forma: quia prius est compositum per se, quam per accidens, & qua materia prius intelligitur esse in actu, quod habet per te à forma. *Vnde* & forma intelligitur, vt subiectum partiale accidentium, & disponens, aut aptans materiam ad excipiendam accidentia: nec accidentia aptant ad unionem formæ, & materiæ: quia iam intelligitur talis unio ante dispositionem. *Vnde* in eodem genere disponendi materiam essent mutuo priora. Nec actio in terminum intelligitur esse, nisi in toto subiecto adiquato. Quod si dicas formam non esse subiectum accidentium: non est cur pereant accidentia priora.

§.21. Secundo: non est cur materia determinetur ad hanc formam potius quam ad aliam. Nam corrupta forma ignis, & dispositionibus aquæ: sunt applicata eidem materia agentia ignis, & aquæ: tunc causa ignis corrupti producit aliud ignem: ex cuius forma resultabunt alia accidentia priora forma in genere causæ disponentis, sicut resultarent ex aqua. Cum igitur materia que sit indifferens, & nuda omni accidente: & adhuc agentia efficaciora quam aqua

(pone)

(pono enim ab aqua, exempli ergo, ortas dispositiones priores) cur non orietur forma alias agentis, quæ secum afferat dispositiones proprias? Item argumentum à viuentibus positum §. 19. hic habet vim eandem. Vide patrem Suarez disp. 4. met. sect. 3. numer. 28.

§. 22. Dices: in conseruatione formæ reperiri eam prioritatem mutuā, quia in quo-uis instanti materia est prius natura potens proxime conseruare formam, quam illam conseruare; est autem proxime potens eam conseruare per accidentia: & tamen hæc pendent à forma: ergo. Præmitto ex parte materiæ ea esse necessaria in actu primo, quæ requiruntur ad coniunctionem subiecti cù agente: si agens est extensum, requiri quantitatem, & vocationem circumscripitiuam. At vero, quæ in primo instanti fuerunt dispositio trahens formam per unionem cum subiecto; non sunt priora in conseruatione: tum quia forma conseruatur cum qualitate multo remissiori, quam generatur compositum, vt cernitur experimento, quia pauciora requiruntur ad conseruationem formæ, quam ad primam unionem. Quia nec requiritur expulsio contrariorum, nec tam intensa qualitas, nec tam perfecta figura &c. Vnde nec requiruntur illa accidentia, vt priora; sed vt posteriota: etenim si absq; illis conseruatur, ergo nec pendet ab eis conseruatio.

§. 23. Rem totam explano: ante primam generationem materia erat cum forma opposita, quæ erat inde abigenda per accidentia agentis contrarii. Quod paulatim ea intendit ab gradum incompossibilem cum gradu qualitatum, quem exigit formæ corrupti. Ex hoc gradu qualitatum producto ab agente sequuntur duo, & unio formæ ad quam disponit, & corruptio qualitatis contrariæ. Ex visione autem formæ substantialis oritur corruptio unionis compositi præcedentis: quæ etiam sequitur ex corruptione suarum qualitatum. In hoc instanti consideratur in primo naturæ priori essentia materiæ applicata agenti per quantitatem & vocationem: in secundo priori consideratur eadem materia cum qualitate recens producta, postea consideratur forma geniti sequuta illam qualitatem. Quod explicatur iis propositionibus causalibus. Quia ma-

teria prima est applicata agenti, ideo agens inducit in eam suas qualitates. Item, quia qualitates in gradu intenso sunt in materia, ideo agens in eam inducit formam. Ecce ex parte materiæ ratio redditur cur ab hoc agente potius, quam ab alio producatur forma. Nempe, quia id exigunt accidentia, quæ tunc sunt in forma. Agens vero ideo produxit ea accidentia, quia superauit resistentiam contrarii. Quod si tunc nulla mansisset accidentia in materia, & plura agentia adessent; nihil esset, quod determinaret ad formam, quam peterent accidentia, quæ corruperunt cōpositum prius. Quia materia secundum se non determinatur ad ullam; agentia autem essent aquæ applicata.

§. 24. At in conseruatione aliter se res habet. Nam prius consideratur materia applicata agenti. Deinde forma unita materiæ; tertio accidentia efficienter producta à forma. Tunc autem ideo in secundo instanti consideratur forma: quia cum prius fuerit producta, & nullum aliud agens vicerit resistentiam, quam habet per suas qualitates, ideo perseverat. Quemadmodum contingeret, tametsi qualitates essent priores in conseruatione. Nam in primo instanti naturæ consideraretur materia applicata agenti calefactio: in secundo v. consideraretur calor intensus: in tertio a. instanti naturæ consideraretur forma. Cur ergo consideraretur calor secundo loco? nisi quia perseverat applicatum eius principium efficiens: & eius resistentia à nullo alio superatur: idem dico contingere in forma eo secundo loco considerata. Quæ tandiū conseruatur, quandiu eius accidentia durant. At iis corruptis, & ipsa corruptitur. Quamobrem saepè dixi formam pendere à posteriori à suis accidentibus, quia illi non debetur esse, vbi non potest operari, & quia qualitates oppositas sequitur alia forma, per quam ipsa depellitur. Conseruantur autem ea accidentia efficienter ac ipsa forma, tum quia sunt proprietates illius, tum quia ipsa forma est causa particularis eorum: calor enim in igne causam habet certam. Vide quæ dixi contra Iauellum disputat. 9. Physicæ sectione 3.

SECTIO II.

Vtrum accidentia, quæ sunt in passo, concurrant actiue ad generationem? an vero quæ sunt in agente?

§.25. Disp. 9. phys. sect. 5. negauit concursum ex natura rei accidentis in substantiam, in qua opinione non est locus huic questioni: quia actiue neutra accidentia concurrunt. Est igitur questione in sententia admittente concursum aliquem immediatum accidentis in substantiam, quæ nobis etiam erit utilis, ut patebit in fine sectionis. Vniuersim concio Thomistica opinatur, accidentia, quæ in passo recipiuntur, concurrere actiue ad uniuersum formæ, & eius productionem (quando est materialis.) Quos sequuntur P. Toletus 1. de generatione c. 4. q. 7. in probatione 3. conclusionis, & Conim. ibidem q. 18. artic. 3. est q̄ communior inter adscribentes accidentibus totum influxum in substantiam.

§.26. Vnicum fundamentum huius sententiae est; ponendo tam accidentia, quæ sunt in generante, quam quæ in paciente habere virtutem productivam substantię; sunt enim illa accidentia eiusdem speciei: sic igitur arguo; accidentia patientis sunt magis coniuncta toti subiecto, ex quo generatur, vel cui vnitur forma; ergo illa accidentia sunt aptiora ad agendum. Consequentia probatur: quia maior coniunctio agentis & patientis est aptior ad effectum producendum. Antecedens vero probatur: quia accidentia agentis tantum applicantur subiecto secundum ultimam superficiem: nec cum illo penetratur, at vero accidentia subiecti cum toto illo secundum omnes eius partes penetrantur: ergo accidentia materiae concurrunt ad generationem. Quo argumento vitantur difficultates de actione agentis in partes remotiores cum ipsum unam tantum contingat. Confirmatur, quando abest ignis, exempli gratia, nec habet accidentia coniuncta passo, tunc accidentia materiae producunt ignem: quia non sunt alia, à quibus producatur: ergo id semper contingit: antecedens patet, quia tunc non est recurrendum ad causam primam, dum adeo secunda potens effectum attingere.

§.27. Hoc argumento vt non possunt, qui opinantur ultimam dispositionem ad formam iam esse corruptam in instanti generationis. Tunc enim accidentia non sunt penetrata cum toto subiecto, quia nec in illo, nec alibi existunt. Vnde hos authores nunquam satis miror: nullo enim fundamento compulsi admittunt influxum physicum à causa physice tunc non existente. Si enim arbitratur priora accidentia periisse: cur censem ab illis produci formam? inquit, quia sum magis applicata. Contra: multo facilius intelligitur posse agens coniunctum vni parti patientis agere simul in partes remotiores, quam agens corruptum operari. Tunc enim nec coniungitur vni parti patientis, nec est. Præterea, cur non dicunt in instanti generationis produci ab eodem agente alias accidentia, quæ tunc generent formam? Dicent: quia in instanti non possunt produci. Contra: quia ex illis in instanti producunt à forma: quia nulla est resistentia contrarij. Dicent accidentia recipi in formam. Bene, illi admittunt mutuam causalitatem: Quando ergo illa melius ventur, quam nunc? ne sententiam tam abhorrentem à lumine rationis affirmant.

§.28. Nec item hoc argumento ventur: qui simul cum concursu accidentium ponunt immediatum influxum substantię. Nā tota ratio distantia accidentium agentis à remotioribus partibus materiæ habet vim eandem in forma agentis, quæ non penetratur cum tota materia. Ad confirmationem autem argumenti respondebunt, tunc ab aliquo agente creato produci calorem illum absente igne. Concursus ergo a diuis, saltem partialis, orietur immediate à principio eiusdem caloris.

§.29. Argumentum autem non virget: illa enim accidentia sunt quidem coniunctiora passo: negatur tamen illa maiore coniunctione reddi accidentia aptiora actioni. Nā intra sphærā suā actiuitatis tam apud est accidens coniunctum vni parti sphæræ, quam si immediate toti adesset, verbigratia, calor coniunctus sphæræ secundum unam partem, potest in tota illa operari sex gradus: ad hanc tam applicatus est in illa parte, quam si applicaretur toti: non vero ad gradus intensiores: quia agit uniformiter. Vnde ad gradus ulteriores non est magis appli-

applicatus, cum penetratur dura sphæra, sed simpliciter est applicatus. Item & ad velocius abigendum contraria, at vero ad omnes gradus requisitos generationi in parte aliqua determinata, sufficienter est applicatus; exempli gratia, ignis coniunctus ligno sufficienter applicatur ad generationem ignis in semipalmo: hic autem generat alium in alio semipalmo. Illa autem maior coniunctio ad velocius agendum nihil iuuat. Nam generatio ignis fit in instanti, à quo cuncta fiat. Dispositio autem fit ab agente pullatim, & successiue: vnde cum agens possit per sua accidentia attingere productionem ignis in uno instanti, tam applicatum est, ac si esset penetratum cum materia. Nec vitantur difficultates illæ de actione immediata in parte remotiori, quia sœpe in eas reciditur, ab aduersarijs etiam inuitis, ut probauit disp. 9. physic. sect. 6.

§.30. Ergo accidentia, quæ sunt in agente, concurrunt immediate ad generationem, non vero quæ sunt in materia. Hanc conclusionem docent Pater Suarez, 1. met. disp. 14. sect. 2. n. 29. & Pater Rubius, 1. de Generatione, cap. 4. tractatu 3. q. 11. Quam docet B. Thomas pluribus in locis 1. 2. q. 112. art. 3. ad 3. curia quæfisset. *Vtrum necessario detur gratia se preparanti, vel facienti quod in se est?* Dirimit quæstionein: gratiam non dari ex virtute præparationis humanæ: sed ex virtute Dei mouentis hominem ad gratiam. Cum autem tertio arguento obijceretur, formam naturalem ex necessitate aduenire materiæ ultimo dispositæ, & inde probare gratiam necessario dari per ultimam dispositionem, negat B. Thomas antecedens, & ait formam non sequi ex vi dispositionis, sed ex vi agentis, qui ultimam dispositionem produxit, ita & gratiam dari. Verba B. Thomæ, ad tertium dicendum, quod etiam in naturalibus dicendum, quod dispositio materie non necessario consequitur formam (Id est, aſsequitur) nisi per virtutem agentis, qui dispositionem causat. Cum ergo dispositio ad gratiam non efficiat gratiam, sed Deus, & eodem modo dicat B. Thom. fieri formam; non fit à dispositione, sed ab agente causante dispositionem, & in 4. dist. 24. q. 2. art. 2. ad 1. ait dispositionem remotam Sacramenti pertinere ad ministros, proximam autem perficiā Sacerdotibus, à quibus etiam ait

confici Sacramentum: quod quidem non efficitur à pœnitente, aut Baptizato, sed à Sacerdote: simili ratione ait B. Thomas contingere dispositionem ultimam & formam, quia vtraque fit ab eodem agente, neutra vero à paciente, nec ab eius dispositione. *Quadam* (inquit) scilicet dispositio proxima, qua statim efficiuntur idonei ad Sacramentorum susceptionem, & hoc pertinet ad Sacerdotes, quia etiam in naturalibus ab eodem agente fit materia sub ultima dispositione ad formam, & recipit formam. At si à dispositione oriretur forma, non vteretur Beatus Thomas exemplo apto, quia Sacramētum non fit in virtute dispositionis, sed à Sacerdote. Clarius autem id aſſerit art. 3. corpore. Respondō dicendum, quod (sicut dictum est) eiusdem est formam aliquam inducere, & materiam de proximo præparare ad formam. Vnde Episcopus in collatione ordinum duo facit: præparat enim ordinandos ad ordinis susceptionem, & ordinis potestatem tradit. At potestas ordinis non confertur præcise per præparationem, nec ab illa fit, sed ab eodem Episcopo per aliam actionem: ergo agens postquam materiam ultimo dispositi, noua actione, ab eodem, & non à dispositione orta, producit formam. Alioqui ab simili exemplo vteretur Beatus Thomas probās in supernaturalibus seruari proportionem naturalium: cum tamen efficit oppositus ordo, si in naturalibus ex ipsa dispositione oriretur forma sine noua actione principali agentis, id enim non contingit in supernaturalibus. Clare autem 1. 2. q. 85. a. 1. ad 4. Dicendum, quod accidentis non agit effectiū in subiectum, &c. Quæ sententia constans est Diuo Thomæ.

§.31. Conclusionem hanc probat P. Rubius, quia licet accidentia maneant, tantum concurrūt ad generationem in genere causa dispositiū: non vero efficientis, quia accidentis non concurredit efficienter nisi in ratione instrumenti præcie aliquid operantis: sed calor in suo subiecto nihil præcie operatur: ergo Patet minor, quia se ipsum intenderet. Hoc argumentum recte concludit, posita sententia negante accidētibus immediatum influxum in substantiam. Nam in ea optime tota instrumentaria actio conficit in producenda dispositione: at accidentis existens in materia nullam aliam dispositiū nem producit, sed ipsum est dispositio: er-

go. Verum, admisso concursu immediato, nihil euincit : tum quia ratio instrumenti consistit in productione effectus, cuius nulla formalitas respondet agenti : vel in actione effectus nobilioris agente : vel, si placet, consistat in prævia etiam actione : possunt considerari agentis, & patientis accidentia, & ex utrisque confari integrum instrumentum. Hoc complexum disponit actiue per accidentia agentis producendo similia in passo : item concurrit immediate per accidentia passi : neutrorum autem causalitas est adæquata instrumenti : sed utrumque. Quem admodum Sol illuminat aerem totum, non adæquate per lucem ab ipso immediate productam, sed & per mediatas. Item, ut in sententia P. Rubij, ignis per calorem aeris coniungitur passo : & tamen totus ille calor cōponit adæquatum instrumentum generationis : idem dicitur de cæteris accidentibus.

§. 32. Probari potest, primo ad hominem quia in aduersariorum sententia non existunt ea accidentia momento generationis. Secundo quia non admittunt generationem distictam ab alteratione : Sed alteratio non oriatur efficienter ab illis accidentibus, cum sint terminus ipsius alterationis, ergo non attinguunt efficienter generationem ignis : sed sunt terminus illius minus principalis, & immediatarior.

§. 33. Tertio probatur absolute: quia ignis, verbi gratia, producit alium ignem : ergo per accidentia sibi unita physice, & non per abiuncta. Probo consequentiam, quia ab accidentibus abiunctis vere & proprie non est agens. Primum, quia licet ignis calefaciat aquam, si quis manu tractans aquam, incalescat, non dicitur calefactus ab igne, sed ab aqua, aqua enim dicitur caleficere manum, tum quia agens denominatur ab unitione, per quam coniungitur cum principio agente immediate : quæ enim non oriuntur, non tribuunt propriam eam denominationem: ut patet in unitione qualitatum ex communis sententia : corpus enim non dicitur album per albedinem quantitatis, nisi hæc physice unitatur corpori, quantumvis quantitas à corpore conseruet actiue, ut multi censent fieri in Eucharistia. Dices, illam denominationem albii esse intrinsecam. Distingo, intrinsecam immediatam quantitatii, concedo, corpori, nego : cui tantum est intrinseca

remote, & media quantitate, & quia hæc non unitur corpori, ideo ei non tribuit suam intrinsecam denominationem: sicut nec extrinsecam. Non enim dicitur Christus calefacere per species sacramentales : nec dicitur proprie videri : quia visu potius ducemur in cognitionem panis, quam Christi. Magis autem è vulgo dicitur videri, lata, & non propria significatione, qua dicitur videri aliquis, dum videmus aliquem eius effectum illi adscriptum speciali ratione, ut dicimus Angelum videre : quia videmus corpus ab eo assumptum. Ergo ut ignis, vere ac proprie, & non per accidens generet ignem, oportet ut ignis sit vere unitum principium immediatum.

§. 34. Dices totum Hæmisphærium à sole illuminari, cum tamen remotiores partes non illuminentur effectiue à luce solis. Respondeo primo, id dicitur vulgo potius, & pingui Minerua, quam examine philosophico: patet autem nos dici videre solem, cum intensos eius radios videmus : non quia proprie Solem videamus : sed quia eius effectum. Sæpe enim causæ tribuimus effectus suorum effectuum. Ita pater demortuus dicitur generare filium per actionem seminis. Respondeo secundo, totam lucem unitam ultimam partem: estque lux hæmisphærij una per continuationem : & quod efficit una pars (tribuit toti, & cum una pars sit unita) tota dicitur unita mediate ratione cuius unitonis Sol dicitur illuminare. At vero accidentia aquæ, verbi gratia, non continuantur cum accidentibus ignis, quia superficies utriusq; non sunt continuæ; unde efficiunt duos calores omnino distinctos, atque diuersos. Hæc vim habent in communi sententia (quam nunc disputandi ergo pono) afferente causam remotam agentem per accidentia sibi unita esse vere & proprie causam. Quam impugnauit d. S. physic. sect. 4. & ostendit tam proprie fore dicendam causam, quæ non unitur accidenti operanti immediate, si illud conseruat efficienter.

§. 35. Quarto probatur, quia materia prima diceretur vere, ac proprie principium actuum ignis, quæ componit: ergo. Probo antecedens, omnia attributa, quæ conueniunt accidentibus materiæ, conueniunt denominatione ipsi materiæ: ut corpus dicitur album,

bum, aqua calida, & calefaciens. Et quamvis materia est pure passiva caloris, tamen vere ab illo denominatur: ut dicitur esse alba, longa, &c. Dices idem absurdum sequi in opposita sententia, quia materia agentis dicitur generare ignem per sua accidentia. Respondeo, agens dicitur generare ignem per calorem existentem in ipso per materiam; Materia autem ut plurimum dicitur agere ut quo medio calore accepto à forma ignis vero agere ut quod: at in igne producto materia erit quo, & quod; quia ignis non se generat, cum sit post generationem formæ, immo & vñionis. Hæc & alia non sunt difficultia soluta.

§. 36. Aduerte, à nonnullis dici agens non contiguum materia, illi coniungi medijs dispositionibus per aerem traiectis, quod intellige de coniunctione per totam spharam requisita, ne dicatur agere in distans, non a gendo aliquid per medium; falso est autem accidentia aeri infixa immediate concurrere ad generationem ignis; quia calor aeris non est tam intensus, quam ultima dispositio ad ignem; ergo non potest concurrere actiue ad ignem. Consequentia patet; quia calor vehemens, & qui ultimo disponit, concurrit ad generationem; ultima autem dispositio non oritur à calore remisso: antecedens liquet: tum quia flamme sceret aer, si eam dispositionem cōciperet, ut contingit aeri vicino igni; tum experientia; aer enim non virit tam vehementer, nec in tam intenso gradu, quam materia concipiens ignem. Accidentia ergo agentis, quæ potuerunt stupam disponere concurrunt immediate ad ignem, hæc autem non sunt in aere.

SECTIO III.

De principio actiue vñionis humanae.

§. 37. NON est parua dissensio inter Autores de principio efficiente vñionem animi rationalis: quam ijs conclusi onibus componam.

Dico primo, vñio animi rationalis non oritur ab ipso, naturali emanatione; nec libera actione. Secunda pars est certa: quia anima in primo instanti generationis humanæ nullum habet actum liberum. Prima vero

pars est contra Henricum quodlibet. 11. q. 14. qui loquens de sola reunione, argumen ta proponit eiusdem roboris in generatio ne. Probatur, quia anima nihil agit in corpore nisi per vñionem tamquam per conditionem agendi; sed vñio non est conditio ante seipsum: ergo anima non agit vñionem in corpore. Maior probatur: tum quia anima non est actus assistens corpori; sed illud informans. Vnde agit in illo ut actus illius: ergo prius quam habeat actum secundum intelligitur in actu primo, ut actus informans; quod sit per vñionem. Nec agendo vñionem ageret ut actus informans, sed ut assistens: nam faceret seipsum actum informantem, non tamen ageret ut actus informans; quia eam agere ut actum informantem, dicit informationem se tenere ex parte principij, sicut ignem agere ut calidum, & ut applicatum, dicit tam calorem, quam applicationem se tenere ex parte principij. At si informatio non præcedat, anima consideraretur in actu primo, præcise cum ijs, quæ conueniunt actui assistenti; nempe cum propria virtute, & applicatione locali; tum etiā; quia nullam aliam actionem potest exercere nisi præcedat vñio, nec enim potest mouere corpus, nec calefacere, nec vitalem actionem producere. Hæc enim actiones non penderent ab vñione, si anima hac non e geret.

§. 38. Dices: animam habere virtutem ad efficiendam vñionem in partibus acquisitis per aggenerationem: ergo potest & primam vñionem. Nego consequentiam: quia vñionem aggenerationis efficit ut actus iam informans: primam vero non ita faceret. Argumentum autem trecentics impugnatur per instantiam. Anima potest disponere ad aggenerationem, ergo & ad primam generationem. Item anima vñita potest generare hominem: ergo & prius natura quæ vñiatur. Item anima potest producere calorem vitalem, & actiones vitales, postquam est vñita, ergo & quin vñiatur. En consequentias è tuo antecedenti. Immo hinc argumentor: licet anima applicaretur corpori ultimo dispositivo, non posset in illo producere calorem, actiones, & potentias vitales: ergo signum est vñionem illæ conditionem, ut agat. Alioquin cum & quia habeat virtutem actionis, & sit applicata subiecto,

apro, cur non operaretur? multo ergo minus operabitur vnonem.

S. 39. Dico secundo, vnonem animæ non fieri solo D. o. Hæc est contra graues non nullos Doctores, quibus in parte consenit P. Suarez i. Met. dipl. 18. sect. 2. num. 20. & P. Conimb. i. Phys. qui tamen sententiam mutarunt i. de generat. c. 4. q. 13. art. 2. Probant; quia ea ratione configitur ad causam primam, quia non inuenitur secunda apta effectui, atqui est causa secunda huic, vt patet in conclusione tertia, ergo non est recurrendum ad causam primam.

S. 40. Dico tertio, est causa secunda apta illi vnoni efficiendæ. Hæc opinio plus percrebuit hac ætate: quam insinuant PP. Suarez, & Conimb. adducti S. 39. Probatur. Anima rationalis concurreat immedietate ad efficiendum fœtum, probauit enim d. 9. physi. sect. 8. substantias esse immediate operatiuas; sed vnio illa non excedit virtutem animi, nec in substantia, vt patet, nec in modo productionis, quia est dependenter à subiecto: item res spiritualis recte potest immediate agere in aliam eiusdem ordinis: ergo. Confirmatur: Vnus animi ad nouas partes per aggenerationem comparatas sit à causa secunda, tota enim nutritio, & quæ illam comitantur, cum sit vitalis, sit à principio creato se mouente ab intrinseco; ergo, & prima vno potest fieri. Deinde si vno est materialis, poterit produci mediis accidentibus, in virtute substantiæ: si vero sit spiritualis, censeo ab accidentibus materialibus, non posse immediate produci. Tum quia hæc sunt extensa, nec operantur nisi in subiecto extenso: tum quia sunt ordinis inferioris. Dices à re corporea origi in animam motum spiritualem; vt cum equus mouet hominem. Respondeo, directe non oriri eum motum, sed per accidens: quia motus corporeo mouetur animus, cuius motus non oritur immediate à corpore, sed à causa prima mouente animam ad motum corporis. Certum est enim rem spiritualem non contineri ad.

æquate in virtute omnino materiali.

(. : .)

SECTIO IV.

De semine virili.

S. 41. PRæcipua generationis species est humana, cuius præcipuum instrumentum est semen, quod à viro trahitur in foemina matricem, quod hic oportet explanare. Lege Andream Laurentium lib. i. de Historia Anatomica cap. 12. hancin parte Aristoreli, eiusque discipulis medicos, præsertim Galenum præferentem.

S. 42. Petrus Peramatus lib. de Semine, de eo late disputat. Laurentius Andreas lib. 9. q. 3. Controversie Anatomicæ varijs adducit lemnis definitiones. Hippocrates auctor portionem optimam, & validissimum illud humanum, qui in toto corpore contingit. Pythagoras. Spumam optimi. & laudabilis sanguinis. Platon. Fluxum medullæ spinalis, ipse cancri hanc subiicit: semen est corpus humidum, flumineum, & album, ex reliquis alimenti vixiu. Et spuma quaque oberrant ipsi permixtare. Si sola spuma elaboratum ad perfectum animalis generationem. Semen esse humidum adeo certum, ut priores relati ab Aristotele, & impugnari; apertati, illud esse aqueum. Nec posse esse aperum suis functionibus sine humiditate. Illud autem esse spumosum, patet, cum quia cœlifici, cuius materia spiritalibus foras spumatur, et mare sequens, & cetera corpora crassæ, cum motu agitantur, & incandescent, aliquid agitum semen, item & spumat, quia circumactum duabus venis, & tenuiter arteriæ, & tendit flexus, & anfractus, contortis, per quas hoc, illuc trahiatur: non aliter, ac lac, cum inter corrum agitantur, ut actum in spumam transescat in huncrum. Cologe deponique difficit sanguine: & partes, quæ illud, celebant, continent, antea negliguntur, sunt admotum aibz, ut rubent, quæ sanguine nutritur.

S. 43. Illud effici ex reliquis sanguinis, serie doceptomnes, assertentes, semen esse excrementum, & non inutile: quæ enim gigantur ex inutili excremento non dicuntur filii animalis; vt patet in pediculis, & vermis, quos non recognoscimus filios. Est igitur vtile excrementum redundans quidem vni parti, vtile autem alijs. Cuipus signum est homines libidinosos statim luere pœnas suæ intemperantiz, quia deficit multis

tis corporis partibus alimentum semenis: ad quod celerius conficiendum impellit corpus immoderata Venus, traxoque sanguine, & spiritibus à partibus illis indigentibus, marcescit, & elanguet corpus: oculi autem fere caligant, quia spiritibus minuūtur. Unde constat semen, licet non sit corporis pars (vt dicam disp. 3. de anima) esse tamen toti corpori maxime vtile. Ex cuius defectu videmus spadones à virorum generositate deficere, eosque inutiles omni robustæ actioni, in fœminas fere reuocatos.

§. 44. Illud autem esse sanguinis excrementum patet ex authoribus. Hippocrates ait esse humoris portionem, qui in toto corpore continetur: at ille humor est sanguis, quo nutriuntur omnes fere corporis partes: Pythagoras esse spumam sanguinis optimi: Aristoteles autem fere ait, illud esse sanguinem. Beda infra adducendus ait ex physicorum opinione semen, & lac esse ab eadem origine, nempe sanguine, ex quo oritur lac. Hoc probatur primo, quia homines obesi parum semen efficiunt, illa enim crassities liquatur potius, quam abeat in semen. Homines autem temperatura sanguinea, & plurimum conficiunt semen, & immoderatisse indulgent Veneri. Secundo medici aiunt huiuscmodi homines frequenter habentes Veneri laxantes, emittere semen rubrum: quia sanguis non est perfecte defecatus: & actus in semen. Et quia pueris, & senibus nihil superest sanguinis, ideo nec est semen. Illud fieri ex reliquis alimentis vltimi, ita probat Laurentius. Sanguis dicitur redundare, & excrementum, non qualitate, vt excrementum inutile, sed quantitate. Sanguinem enim natura prouidit abunde ad enutriendas corporis partes. Qui autem vni parti est superfluus, alijs est necessarius, chylus in ventriculo effectus, ipsi est ventriculo gratus. Quod tamen redundant, transmittitur in hepar, siue iecur, quod est primum instrumentum sanguinis efficiendi. Itaque iecur alitur excremente ventriculi: at vt iecur ab unde accipit sanguinem, residuum traiicit in venas: quo nutriuntur partes carnosæ, & solidæ: quod autem ab eis omititur, trahitur, & fugitur à testibus, in quibus abit in semen: quod autem hinc superest, reicitur ad quosdam ventriculos, seu bursas: in quibus reponitur ad genera-

tionem. Hinc dignoscetis, cur immoderata venus sit ipsi etiam corpori pernicioſa, in cuius voluptatem accersitur: nam illi ventriculi diffuso semine, aliud euocant è testibus, qui, ne careant alimento, sanguinem accersunt è venis. Vnde & hæauriunt hepati sanguinem necessarium, nec abunde ministrant cæteris partibus, maxime autem motricibus, vnde luxuriosi, foetidi sunt potius, quam viri: quia totum corpus inedia, & crudo alimento putrescit.

§. 45. Dixi in definitione, semen fieri ex oberrantibus spiritibus: probant id medici: quia hi spiritus cursitant per arterias ad totius corporis actiones, vitam, & fomentum. Vasa autem materiam semini deferentia compinguntur è duabus venis, & arterijs duabus, ita mutuo implexis, vt ex utrisque confletur integrum vas: inde colligunt non inepte, materias utrisque vasis delatas fieri vnam, alioquin quorsum venæ innederentur arterijs, & è conuerso? nisi vt materiæ per utrasque delatae misceantur, & confluat in testes? ea ratione ab Aristotele, & medicis semini adscribitur duplex materia: altera aquæ, humida videlicet & alba: altera aerea, quæ ijs spiritibus respödet, & quidem, cum semen sit maxime actuosum: non videtur è sanguine solo potuisse mutuaritam mirabilem potentiam corporis formatrixem, quam adeo miratur Galerus, vt arbitretur aliquid diuinæ intelligentiæ, & miraculosæ, semineæ formatrixi incubare. Hanc autem virtutem accipit ab spiritibus, qui sunt præcalidi, actuosi: & in corpore fonsuidarum actionum, suntque viuacissimi, qui illis abundant, vt colericici.

§. 46. Denique est ad perfectam animalis generationem. Nam alij spiritus illi sunt inepti, qui n. sunt in cerebro, soli seruiunt nutritioni, & imaginatrici: at vero, qui in testibus excipiuntur, ad generationem limitantur, ac perficiuntur: cuius signum est eunuchos esse generationis impotes, non aliam ob causam, nisi quia carent virtute formatrixe seminis necessarij generationi. Quod si in corpore maneret virtus formatrix seminis, cur non possent filios suscipere? Denique ex ipsa nominis etymologia hæc definitionis pars ultima constat.

§. 47. Huic definitioni obijcitur, semen trahi ex omnibus fere corporis partibus. De

Cccc . cere-

cerebro colligitur ex Aristotele afferente nemine ante veneris usum caluescere: caluescit autem caput ob inopiam humoris. Libidinosi autem in stupiditatem aguntur. Ecclesiastici 19. 2. *Vinum & mulieres apostatae faciunt sapientes. Immo Venus significat ametiam.* Est enim à *ve*, & *Nus*, ultima dictio sonat mentem. Prima vero est diuinuens, est ergo, *Venus amentia*: sicut *Vecordia*, significat quasi primum cordis. Item oculi caligant immoderata venere. In lumbis autem contineri humorem libidinem lacescente videtur insinuasse Christus Lucæ 12. iubens lumbos præcingi, vbi B. Gregor. hom. 13. ait *Lumbos præcingimus, cum carnal luxuriam per continentiam coarctamus*: cum vero Sacerdotes sacra facturi se præcingunt, iubentur orare Deum, vt in eorum lumbis extinguat humor libidinis; è renibus autem semen fugi præceptis medicis comprobatur.

§. 48. Respondeo, semen iam decoctum, & aptum generationi proxime, non trahini si à solis testibus, vt probatum est: materiā autem, quæ semini aptatur, bipartitur medici, alteram sanguineam: quam per solas venas fugunt testes. Nec enim ab illis ad cerebrum, oculos, &c. ducuntur tam cauer nosa corpora, vt per illa crassus sanguis possit deferri; alteram spiritalem, tenuem quidem, & exiguis vasis egentem. Hæc trahitur ex illis partibus, maxime autem è lumbis: quibus continetur tota vis corporis, eaque propter illis spiritibus abundant. Hunc humorē spirituum perimus à Deo temperari. Hæc est causa cur oculi, & cerebrum laborent. Item qui diu equitant sunt generationi inepti, quia agitatione excitatur dolor lumborum, & renum, dolore autem conficiuntur spiritus. Quam ob causam nobiles Scythæ erant steriles: quia cum sine stapediis equitarent, dolebant renibus: ad quem dolorem leniendum præcidebat venas pone aures. Quo sanguinis effluxu nouam causam dabant sterilitati. Aristoteles autem egregie mentitus est, nasci enim capillitum amittunt, qui nunquam venerem salutarū. Potest enim ex nimio studio, & alijs causis deficere humor cerebro, & contingere decapillatio. Immo hisce oculis vidi puerum triennem pene caluum; qui in toto synepite habebat capillos præratos, & productos, qui in exiguo illo capillamento vix duraret

duobus annis. Quia vero iij spiritus trahuntur è toto corpore, ideo filii, genitoris oriuntur similes. Illi enim dicuntur continere ideam partium, è quibus trahuntur. Vidi hominem altero oculo maculatum, qui genuit filium simili macula in eodem oculo.

SECTIO V.

Virum Fæmina semen emittant?

SVB SECTIO I.

Concluditur pars affirmativa.

§. 49. A Parte affirmante sto fixo pede, ac cum denso agmine medicorum, ac grauium Theologorum. Et medicis eam propugnant eorum princeps Hippocrates lib. de Genitura, & libris de Dixita, immo stultos appellat negantes utriusque sentenis mutationem in conceptione; Galenus vero omnium efficacissime, libris de usu partium. Franciscus Vallesius lib. 1. controverfiarum ca. 6. Per amatus lib. de Semine ait hac in parte Aristotelem ferrinō posse; & plures alij, quos refert, & sequitur Andreas lib. 8. q. 5. Ex Theologis autem plures referant §. 70. Item ex Philosophis ad stipulatur Collegium Conimbricense primo de generatione §. 4. q. 27. artic. 2. Reculerat autem artio, & multos presentia eadem.

§. 50. Primum argumentum sumitur ex Anatome, quia fœminæ habent adem vasa fœmeri deferentia, coquentia, & sororalia non secus ac viri. Primum enim ex vena cava ducitur vna vena ad testes, per quam deferuntur sanguis, item & alia emulgēns ad eundem finem, his venis plectuntur dura arteriæ, quibus vehuntur spiritus vitales; hæc quatuor vasa confluunt in testes, quos habent fœminæ; quia levantur eo sanguine, & spiritibus, illumque dealbant, & quod illis superest, refundunt in alia vasa, in quibus fœminar. Hic autem humor est albus, spumosus, ex utili recremento, & generationi seruit: ergo est verum fœmen: consequentia patet ex definitione fœminis posita sectione 4. antecedens patet ipsis oculis fecantium corpora. Illud generationi seruire patet: quia tunc maxime sentitur, immo ad eum finem in ventriculis reconditur. Humor autem, quo testes aluntur, generationi est aptus, eaque pro-

propter illi *genitalia* dicuntur. Tum etiam constat ex anatome, fœminas, quæ diu se à venere abstinueri, multo semine redundare, secus vero, quibus familiaris est venus. Non videtur id posse negari, nisi ab aliquo, qui numquam interfuit anatomæ alicuius fœminæ; at testibus oculatis, qui quotidie inspiciunt corpora secta, non possumus negare fidem.

S. 51. Secundo, patet mille experimentis insinuandis quidem tantum. Nam s̄pē fœminæ ardēnt viros, ac polluuntur. S̄pē post congressū cum illis, sentiunt nouam voluptatem, quia s̄mē traiiciunt in matricem. Qyam ob causam queritur inter Theologos, vthūn maritatae post congressum maritalē possint se prouocare ad emittendū semen, cūn sc̄iunt se id non emisisse in congressu? qui vero partem tuentur affirmatiā, ideo mouentur, quia arbitrantur humore in illum esse vtilem generationi, ad quam dirigeat maritālis congressus.

Textū argumentum surauit ex mulierū ardore ac rabie, qua discerpuntur, seminis, quo turgent, stimulis, ac flammis: mansuescunt autem igne extincto, forasque projecto. Item nonnullarum ferarum fœminæ castrantur, in quibus restringitur omne libidinis incendium. Signum est ergo, fœminas verum semen confidere.

S. 52. His argumentis respondent Peripateticū Aristotele primo de generatio-ne animalium, cap. 20. concipiā fœminis aqueum humorem, flaccidum, & inefficacem generationi, quoq̄am perculsa fœminæ titillantur, ac voluptate feruent, ardēntque viros: simile cernitur in spadonibus, quorum est rabies, non luxuria. Ecclesiastici 20. nu. 3. Concupiscentia spadonis deuiginavit iuuençlam, in græco: vitiare iuuençlam. Id est, eam polluere humore aquo: quem spadones efficiunt: tamque deintergrant: at non propterea verum semen, efficiunt spadones: ergo idem erit de fœminis viros ardētibus. Nonnulli arbitrati, Aristotelē parum sibi constitisse, quia primo libro de generatione animalium semen negauit fœminis: illud autem videtur admisſe in problematis, cum enim rogasset, cur fœminæ sint magis libidinosæ, quam mares? Item & aues, quam animantes terrestres? Respondet; qui a testes habent intra corpus,

quia corpus crebrius, ac vehementius sentit stimulus veneris. At vero Aristoteles non propterea est inconstans. Nam per verum semen intelligit vim effectricem, quam fœminis negat, concedit autem aqueum illum humorem, quo fœminæ titillantur. Nec videtur hoc à medicis alienum. Galenus enim lib. 14. de vſu partium c. 1. ait, fœminam habere tenuem humorem in parastatis, qui nihil confert ad prolis generationem: qua propter functus suo munere ejicitur ex utero. Munus autem illius videtur fuisse sola titillatio.

S. 53. Verum Galenus perpetuo adscribit semen fœminis, ibi autem præter illud, eidem adscribit aqueum illum humorem, qui in congressu ob maiorem copiam sentitur, deinceps autem pellitur paullatim absque sui sensu. Verba Galeni sunt. Verum in coitu repente, ac simul, vna cuīn semine, is elabitur, &c. Ad responsum Peripateticorum respondeatur primo eos hallucinari, cum enim semen fœmineum ijsdem yasis trahatur, ex eadem materia fiat, quibus virile, eodemque ardore fœminas amburat, ynde concludunt, illud non esse verum semen?

S. 54. Secundo respondeatur, semen fœmineum esse valde actuosum, conficitur enim ex materia spirituosa, quæ efficacissima est. Spiritus enim ad agendum instruntur, sunt enim calidissimi, suntque ex sanguine purissimo, ac defœcatissimo. Tertio argumen-to Galeni. Nisi enim fœmina per semen concurreret actiue, quenadmodum mas, cur filij matres referrent? cur multis in partibus illis essent simillimi? cur bilio-sam generat? cur rubra rubrum: aut renibus dolens claudum? cur aries cum ove cō-grediens generat capruin lana mollem? cur equus ex alina, & aliinus ex equa generant mulum? quidem, si solum paliue fœminæ concurrerent per sanguinem mestruum: nongenerarent sibi similes in accidentibus, immo nec in substantia, sed quilibet mas ex qualibet fœmina generaret sibi simile in specie: ergo illa similitudo aliunde oritur. Nam principium passiuum, ut passiuum, non est principium distinguendi, nec assimilandi. Ratio igitur est, quia sicut sanguis sit idem, at spiritus vitales, qui ex omnibus parti-bus confluunt, sunt diuersi, qui dicuntur à medicis continere ideas partium, à quibus

Cccc 2 dantur.

dantur. Ab ijs, ergo spiritib. oritur illa similitudo. Caiet. 3. p. q. 32. art. 4. §. & ex hoc patet. Respondet filium esse similem matri, quia sanguis fit à matre, ex quo filius compingitur. Contra, etiam materia, ex qua pediculus compingitur: fit ab homine, cui tamen non est similis. Nec item sanguis menstruus fit à partibus, in quibus filius euadit similis matri, sed a solo hepate. Quod si materia, ex qua fit filius, non est actiua, nec deriuatiua à partibus, non potest filius esse similis matri in illis partibus. Demus autem qualitatem fieri à materia prima, ante propere a compositione redditur qualitate similis materie; minime gentium: ergo non sufficit efficere materiam, sed concurrere immediate ad eam organizationem per principium actuum.

§:55. Ad rationem sumptam ex spadonibus primum responderi potest, ibi non esse sermonem de hominibus castratis: sed de propriis spadonibus, qui testes habent, sed nerui, quibus tenentur, sunt diuulsi. Vnde semine titillantur, sed illud non possunt ejaculari propter neruorum diuulsionem. Ijs ait. Plinius non contingere defluvium capillorum, vt eunuchis. Vnde non vrgetur argumentum factum ex ardore fœminarū quibus in vtriusq; oritur & vero semine. At vero recte obseruat *Iansenius* sermonem esse de eunuchis castratis, quibus commitabantur Virgines custodiend. Illis enim comparat iudices corruptos, qui iustitiæ illis commissæ integratatem imminuunt, non secus ac castrati, cum commissas Virgines violat. Constat item eunuchos quandoque esse ardentissimos Veneris amatores: de ijs igitur responderi potest, eos titillari imperfecto humore, qui loco seminis in eis conficitur, flaccido, inerti, & generationi inepto. Fœminas vero titillaai vero semine generationibus vtili, cuius discriminem acute Caietanus obseruat. 2. 2. q. 154. art. 12. quia fœminæ emissio semine, sedantur, atque restinguunt ardentes cupidinis faces. Spadones autem exco carpuntur igne nec sedantur, aut satiantur venere. Vnde colligitur fœminarū semen esse ad generationem, quia natura, cum finem assequuta, quiescit: spadonicus autem humor, & eius titillatio, non est ad generationem, quia spadones non quiescunt. nec satiantur coitu, sed in illum inhiant a-

uidius, vt patet ex Ecclesiastico c. 30. num. 21. sicut spado complectens Virginem, & suspirans. Vbi auarum videntem diuitias suas, nec eis fruentem, sed potius mœrore tabescerentem comparat spadoni gemibundo in ipsa occasione voluptatum. Quia eas nec sentit, nec Venere sedatur. Cur ita? Quia nihil habet cuius finis sit venus, quo obtēto quiesceret. Nec desunt exempla. Verus enim, & naturalis somnus cessat coctione iam effecta, quia somni finis est coctio: at lethargus non cessat: quia non dirigitur ad salutem. Item vera fatus expletur, necessario poru, fatus autem non naturalis, augescit ipsa aqua; & cum hydroponi vergit: ita fœmina, & viri integri sedantur emissio semine, quia illius finem sequuntur: secus spadones, quibus natura nullum prescripte finem illius actionis vñere.

§:56. Qua ratione satis precluditur effusum Petri Garsiaz, afferentia fœminæ datum humorem illum, vt illo titillatz congressum expertant. Nec enim omnia, quæ ad id inclinant, necessario concurgunt ad forsum, in cuius formatione nulla sensur voluptas: vt gustus insitus est à natura ad appetendos & trahiendos cibos, in quorum generationem quid agit gustus? Hec (iriquam) sunt præclusa; quia si finis illius humoris tantum esset titillatio: ergo sicut spado & puerulæ suo titillati humore nunquam sedantur, ita nec fœmina sedarecur: quia ad voluptatem titillaretur, vt spado, & ilius ergo finis est, quo obtento quiescit Venus. Neurpe seminam mixtio, & conceptio. Quod affertur è gustu est abs te. Nbc rām contendo, omnia, quæ excitant ad congressum: per se influere in scutum, sed illa esse illi necessaria, quibus excitata. Verius, sedatur post congressum: quia fœmina scuta. Quæ enim præcise seruiunt voluptati, nec aliud illis immediatum finem natura præscriptio, tam longe absunt à quiete, vt possem in voluptatem inhient insatiabili appetitu, vt de spadonibus dixit Spiritus Sanctus, quod ingustu patet: qui excitat ciborum sapore, & condimento lambit catinos, nec cibos abiecit nisi ægre: stomachus autem illis nauscat. Quid ita? quia gustus soli seruit voluptati: stomachus autem coctioni, & bono communi. Ergo semen fœmina alio quam ad voluptatem dirigitur. Adde otium fore, ad so-

lam voluptatem semen conficere. Nam fœminæ satis multis pellicerentur.

SUBSECTIO II.

Opinio negativa proposita, ac impugnata.

S. 57. Fœminas nullum verum semen efficere sentiunt multi, ac graues authores. Eorum ante signanus est Aristoteles libro quinto de generatione animalium c. 19. & 20. Auerroes, & antiqui Aristotelici. Ex Theologis autem B. Thomas 3. p. q. 32. artic. 4. perspicue negat fœminis verum semen, vt colligitur ex argumento, sed contra. vbi afferit Christum non esse conceptum de Virgine secundam aliquam rationem seminalem, & in corpore articuli concludit B. Virginem solam materiam ministrasse, quam dixerat esse sanguinem menstruum. Idque probat ex communi conceptu fœminæ. Quam sententiam cateruatim Thomista sequuntur. (Caietano excepto, vt §. 20. patet.) Estq; hæc sententia multis Theologis familiaris, quos Conimbrica refert lib. de generatione, c. 4. q.: 7. artic. 1. & sequitur P. Pineda libr. 1. de rebus Salomonis cap. 11. num. 6.

S. 58. Mouentur primò, qui fœminæ sunt puerae similes, & voce, & impubertate; pueri autem semen non efficiunt: ergo nec fœminæ. Contra, etiam sunt similes paucis exiguae statuæ, sed puellæ non possunt conceperi: ergo nec fœminæ. Item fœminæ sunt similes spadonibus voce, & pilis: ergo sunt infœcundæ sicut illi. Ad hæc nonnullæ fœminæ sunt similes viris barba, voce, ac roboore, ergo habent semen, sicut viri. Negaturigitur consequentia, quia illa similitudo non oritur ex defectu fœminis, sicut non oritur, ex infœcunditate.

S. 59. Secundo mouentur, quia fœminæ sèpe congregiuntur cum viris sine voluptate, ergo non emittunt semen. Contra, sèpius cum voluptate venere videntur, ergo tunc semen emitte. Respondeo ergo, sèpe illas coire sine voluptate orta ex emissione fœminis proprij, quia sèpe illud non eiaculantur. Nec enim contendo eas in om-

ni congressu seminare. Item nullam omnino interdum sentiunt voluptatem, quia vel sunt ægræ, vel immoderata venere amitterunt sentiendi temperamentum; vt quæ pellicatum agunt: vt ergo tunc non concluditur virum non habere semen, quia fœminæ illud non sentiunt, ita nec eas proprio carete.

S. 60. Tertio possunt argumentari, quia fœminæ non macrescant vsu veneris, nec clanguent, vt viri: quod necessario eueneret, si semen conficerent. Nam illud fieret ex sanguine puro, & spiritibus, & quemadmodum §. 44. dixi, viro deficere vires per venerem intemperatam; eadem omnino ratione contingere fœminis, cuius oppositum experientia docet, & scriptura Prover. 30. 1. 5. 16. Tria sunt infœcundabilia, infernus, & os vulua, & terra, que non satiatur aqua. Respondeo, primum fœminas etiam languesceré veneare immoderata. Secundo respondeo non esse fœminis, ac maribus eandem macrescendi rationem. Mares enim, quia calidores ac magis actuosi, celerius semen conficiunt, illudq; eiaculantur, quoties cum fœminis congregiuntur, at fœminæ non item. Adeo fœminas esse humidiores, ac posse faciliter resarcire dama, quam mares natura sua sicciores. Vnde ex sanguine abundantiore faciliter poterunt vitales spiritus refici. Tanderi, quia viri extra se proiiciunt semen; fœminæ vero intra se id concipiunt, cuius calore ab utero bona pars corporis incalescit, ac vitales spiritus recuperat.

S. 61. Ad testimonium ex proposito respondetur illo euinci insatiabilem esse concupiscentiam carnis, non quod non defatigetur ipso usu, sed quia voluptas usu capta, excitat ad nouum concubitum: in quem inhiant, etiam cum illius sunt impotes, lassato enim non saturata recessit. Cui adsonat Psalmus 95. num. 3. Ut inueniatur, iniquitas eius ad odium: id est: vt ex Komi ait Genebrardus, ipsum peccatorem tædet suæ iniquitatis. Numero autem 5. Asficit omni via non bona, malitiam autem non odit, id est, tametsi fatigatur iniquitate, adhuc eam amat. Est enim ignis usq; ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genitima: nec vero de solis fœminis est sermo Salomonis, sed etiam de viris, teste Iasonio: vulua enim ibi sumitur pro carnis illecebra, glossa ordinaria id intelligit de meretriculis.

lis. Immo ex Hebreo colligit Iansenius ibi esse sermonem de sterilibus, quæ audiores sunt veneris, quam fœcundæ.

§. 62. Quarto arguitur ex B. Thoma 3. p. q. 32. art. 4. fœminæ non habent concursum actuum in prolem, ergo non efficiunt verum semen. Consequens certa est Peripateticis, probanda sectione sequenti contra Caetanum. Antecedens probat D. Th. quia in omni actione reperiuntur agens, & patiens; in generatione autem animalium, mas est principium actuum: fœmina vero passuum, ergo solus agit mas, & non fœmina. Minor probatur ex distinctione sexuum: qui in fœmina totus est ad patientem, in mare autem ad agendum. Nec ita essent, nisi propter diuersas operationes: Confirmatur: quia aliunde confunderentur munera parentis utriusque: si enim vterque ageret, esset vterque pater: si vero pateretur vterque, esset vterque mater: ita in arboribus, in quibus nulla est sexuum distinctio, non est diuersitas patris, ac matris. Item in nonnullis piscibus, rubeliones enim omnes reperiuntur pleni ouis.

§. 63. Negatur antecedens: imo sola fœmina concurrunt ad generationem substantialem prolis, vt dōcent Gabr. in 3. dist. 4. q. vnica, & Okamus in 3. q. 3. Item consequenter dicent Scotici omnes negantes concursum accidentis in substantiam. Ad probationem distinguo minorem. Mas agit præcise, & fœmina præcise patitur, nego minorē. Nam utriusque semen esse actuum, & passuum patebit sectione sequenti: Mas agit sui seminis traectionem in uterum, & respectu illius actionis fœmina patitur, transfeat minor. Imo medici aiunt uterum concurrere actinie ad ponendum semen in loco generationi apto. Quia mares illud iaciunt in cervicem uteri, qui semine pulsatus, aperit osculum, (quo clauditur intinsecus,) & quasi manu attrahit semen. Ad probationē respondeo, sexuum distinctionem esse, vt mares semen eiacylentur intra corpus fœminarum; ad quod opus fuit, vt fœminea corpora possent facile dilatari ad capienda virorum semina, & instrumenta illarum actionum: oportuit item, vt semen titillans viros, illos eficeret compotes rumpendi corpora fœminea. Hoc tantum probat argumentum B. Tho. at non probat fœminas,

post seminis conceptionem nihil omnino agere: cum & illæ senina fœtusq; foueant insito calore. Ad confirmationem responderetur, haudquaquam confundi munera parentum: licet enim fœmina agat, & virile fœmen passiuē concurrat, multis tamen legibus discriminantur. Pater enim dato fœmine, nihil agit. Māter vero illo concepto, illud souet, sanguinem præstat, officinā dat efficiendi nobilissimum nature opus, illud alij in utero, ac promit. En quā multis fœmineum munus longe abest à masculino. In arboribus fœcundis ex duarum congressu id etiam cernitur: è palnis enim, quæ mares vocantur, debent ita constitui, vt aer ex illis virtutem deferat ad palmas fœminas; quæ illam ipse admittunt: nisi enim repente perflet ventus à mari bus in fœminas, fiunt illo anno infœcundæ: arbores autem mares, non producunt in se fructus.

§. 64. Hęc communiter dicta ab his, qui in Africa, aut calidis regionibus aliquando degere: fides sit penes illos: id ego non quidam vidi. Ad argumentum de piscibus: Respondeo, casu admisso, omnes rubetones esse fœminas: quia ouis iucubant fœminarum in morem, quæ in se concepiunt sine aliis pisces actione. Casus autem est admodum difficilis. Nec enim Rondelerius, & alii recte colligunt, omnes pisces aliquorum specierum esse fœminas; quia habent oua; nec enim illa in omnibus sunt ad gerandos ex illis alios pisces. Sed in aliis erunt oua masculina; aliquibus fœminea: contingit in senibus: Iugum, gallus, nonnquam habet oua, inepta ramen ex gerendis pullis. In animalibus cor restribuit: licet mares ouis incubent, vt columbi: at oua efficiuntur per effusionem, seminis, vniuersa corpus alterius. Cum autem fœtus constet partibus tenuissimis; ac maxime sanguineis, item & alijs solidioribus, responderet ex fœmina sanguis ad primas, semen vero ad secundas.

S V B S E C T I O III.

Difficultas ex mysterio Incarnationis.

§. 65. Quidam argumentum, idq; gravissimum sumitur ex mysterio Incarnationis.

carnationis. Videtur enim inferri Christum conceptum ex semine Virginis. Etenim B. Virgo concurrit ad generationem Domini Iesu tota perfectione, qua cetera mulieres ad generationem suorum filiorum: nec apex perfectionis illi est ad imēdus, sed ceterae mulieres, per nos, concurrunt mēdio semine, ergo & Domina Virgo. Consequens autem est per absurdum negatum à B. Thomā, tota eius schola, plurimis Theologis, ac Partibus, quos Pater Suarez adducit tom. 2. in 3. p. disp. 10. sect. 2. s. de qua. Quād sententiam impugnat B. Aug. tom. 3. lib. 10. de Genesi ad litteram c. 20. vbi assertum Christum nō contētūtum in Abraham secundum rationem seminis, sed secundum substantiam corporis. Deinde est hæc sententia contra seminum Ecclesiae asserta in officio circumficiens, & p̄ducens bonum sine semine; vbi illa vox sine, cum sit negativa, est vñus talis, negans omne semen. Tandem, quia Dominus Maria nob̄ fluisse perfecte virginis, quia conceptione ceterisque seminis in utero, & eis respluit illo minante Virginem, est. Hec rursum ex eo ita cum viro, v. vir virginiter non habere seminis effusione, licet non sit cum feminata.

§. 66. Hæc parum virginit. Augustinus supra rotus est in probando Sacerdotū Christi esse perfectius Leutico, quia Leti decimatus est etiam Abrahām in ceteris humib⁹ constitutus est virtutem generatrixem Abraham; Christus autem nequaquam. Itaque seminis virilis concursus negat Augustinus in Conceptione Christi, fecundis autem nec metuit. Enī Augustini verbis. Ratio per Conceptionem hanc huius seminis virilis, sed longe aliter, at desuper velet. Nec aliud erat opus Augustino ad probandum ex Ecclesia Sacerdotū Christi. Ad testium multi Ecclesia respondetur, illis mēsi seminum esse negare omninem concursum seminis virilis: de scēmineb⁹ autem, cū res sit dubia, hæc intellexit Theologos, & Philosophos dedit, illib⁹ cibat Ecclesia, quæ se sati explicat in eodem officio. Magnū hæreditatis mysterium. Templum Dei factus est vterus, nesciens virum.

§. 67. Ad argumentum. Respondetur, Virginem integerrimam semper fuisse. Nā habitus virtutis Virginitatis semper in illa fuit: quia nunquam appetiit, nec honestos viri congressus, sed potius illos voto recu-

sauit, vt colligitur ex eius responso ad Angelum. Quomodo fieri stud, quoniam virum non cognoscere. Id est, certa sum non cognoscere. Alioquin præsto esset solutio dubij, nempe, vt cognosceret virum suum. Angelus autem respondit, mysterium fore perseverante eius voluntate de non cognoscendo viro. Item nullam vñquam habuit aut delegationem venereum, aut consensum ullum. Vnde nullum elicuit auctū, quo Virginitatis virtutem amitteret. Virginitas autem corporeā illi fuit integrissima, quia nullo virili semine tacta fuit, nec congressu, nec eius genitalia aperta fuere. Sed Christus penetratus cum corpore virgineo erupit, quo pacto & in cœlōs penetravit, & intravit cœnaculum clausis foribus. Semen autem virginis sine villa eius titillatione, voluptate, aut vestigio sensus constitutum est miraculose, & subito in utero Virginis, quin deferretur per consuetos natura meatus. Nec seminis concursus Virginitatem minuit, cum sine vlo sensu, item sine ruptione villa, & nō per consuetas vias sit constitutum. Virginitas enim in conceptione (vt ait Scotus) non violatur, nisi per actionem viri rumpentis genitalia: violaretur etiā per semen viri in matrice receput, quia illo tangeretur uterus, vnde foemina non esset intacta. Quod si virginitas minueretur per trajectiōnem seminis foeminae in matrem aperiendo uterum, id non contingit in Conceptione Christi. In partu autem tollitur Virginitas per uteri, & genitalium ruptionem, quæ nulla omnino fuit in Virgine. Hæc contendit Ecclesia contra hæreticos, in ijs Dominae Mariæ Virginitatem constituit, hæc prædicat, in ijs miracula recognoscit. Virum autem semen ipsæ foeminae efficiant, quid pertinet ad Ecclesiam. Ad argumentum ex viris respondeo, seminis effusionem inuoluntariam illis, non admettere Virginitatem, at si voluntaria est, iam non sunt Virgines, quia ipsi sponte se deintegrarunt.

§. 68. Nonnulli arbitrati integriorem esse Virginem, si absque proprio semine conciperet, asseruere, mulieres quidem semen efficiere, idque non esse necessarium, vnde absque illius concursu B. Virginem potuisse esse Matrem Christi. Verum sectione sequenti ostendam necessitatem seminis ad efficiendam prolem. Deinde esto, ne sit nec-

necessarium ad concursum actuum immediatum, at est ad materiam, ex qua formetur foetus. Nam ut refert Andreas Laurentius librō 8.c.3.historiæ anatomicæ, sanguis menstruus nō est materia totius primæ formationis, sed in parte viscerum, & carnium: partes autē solidiores & actuosiores, & spermaticæ omnes, quamvis aluntur, & augeantur menstruo, non tamen formantur. Itaque omnes partes habent aliquam partem feminis: aliquæ vero totæ sunt ex semine. Tunc sic: ergo ut Domina Maria sit perfecte Mater Domini Iesu, debuere ex eius semine Christiani corporis partes efformari: patet consequentia, nisi enim p̄tolas componatur ex partibus natura sua institutis ad eius formationem, non erit filius eius personæ, cuius sunt illæ partes: vt disp. 1. sect. 3. ostendit de formatione Euæ ex costa viri, quæ nō fuit filia Adæ, quia costa ex sua natura non refertur ad formationem alterius viuentis, sed solum semen est materia ex natura sua instituta, vt ex ea compingantur totæ aliquæ & principes partes, aliz vero saltem partaliter: ergo nisi Christi corpus coagamentum sit ex semine Virginis, non erit Virgo perfecte Mater Christi.

§.69. Dices, vt sit Mater Christi, sufficit, si ex sanguine menstruo formata sint viscera, tunc enim esset in Christo aliiquid Virginis natura sua institutum ad generationem. Contra: ergo diminuta esset Mater, si minus præbuisset, quam cæteræ. Anne dicemus, Virginem non esse Matrem Christi ratione omnium, & principium partium, sed tantum ratione aliquarum, omniumq; imperfectissimarum?

§.70. Hæc autem sententia de conceptio-
ne Christi ex materno semine, & sequitur per consequentias legitimas ex medicorum philosophia, & docetur expresse à multis Theologis, & Patribus. Antesignanus est B. Bonaventura in 3. dist. 4. artic. 3. quæst. 1. in conclusione, & responso ad B. Damascenū, Scotus ibidem q. vnica, sed contra istud arguitur: & cum his cateruatum omnes Francisciades, Gabriel ibidem quæst. vnica, art. 1. adducens Bonaventuram, Scotum, Okam, & alios: Okam. in 3. q. 3. art. 3. acciden-
tia. Maior ibidem, quæst. 3. quam sententia
est. Inhabilem censem. P. Suarez tom. 2.
m. 1. p. 10. sect. 2. §. Hærationes. Immo-

Caiet. 2. 2. quæst. 154. art. 12. Late docet contra Aristotelem fœminas edere verum semen factum non ex superfluitate inutili, vt putarat Aristoteles, sed ex sanguine, & 3. p. q. 2. art. 4. ait potentias viri, & fœminæ, esse similes, differre tamen n̄ re facta. Nam quod à viro fit est semen actuum; quod à fœmina, passiuum, sive fit menstruum, sive semen. Itaq; hæc sententia non est insolens scholasticis.

§.71. Ex patribus eam indicat Damascen. docet expresse Anselmus lib. de Concep-
tione Virgin. & peccato originali, cap. 8. agens de Conceptione Christi iis verbis. Quapropter, si ab his necessitatibus (nempe subiacendi peccato originali) semen assumptum de Virgine liberum ostendi poterit, &c. vbi comparat se-
men virile, & fœminum, & ostendit à virili contrahi peccatum originale, & c. 13. ait. Per illud semen (paucis interiectis) quod non virute a peccato de Virgine segregat, &c. & clari-
rius cap. 14. exponens Iobum, qui potest mun-
dum facere de immundo conceputum semine? At, si de omni hoc senserunt, ergo semen de sola Vir-
gine sumpsum in mundum tanti viri afferunt, quod impium est: & infra semen de Virgine sum-
ptum afferit esse mundum. Beda in cap. 11. Lucæ, lib. 4. c. 49. efferens illa verba B. Mar-
cellæ, Beatus venter, qui te portauit, ex iisdem refellit errorē Marcionis somniantis, Christi corpus non esse humanum iis verbis. Ques-
enam consequentia eius lacte credatur nutritus, eni-
mis semine negatur esse conceptus? cum ex vniq; ei-
usdemq; fontis origine secundum physicos vniq;
liquor emanare probetur. Atfons, è quo lac emanat, est sanguis; isti menstruus, vt opinatur medici, ex quo opinantur multi fieri ei-
iam semen: E quibus est Caiet. 3. 2. q. 54. art.
12. Et quidem cum sanguis menstruus sit ei-
usdem rationis cum sanguine venæ cœti,
ex quo fit semen; concluditur in omni senten-
tia, semen fœminæ fieri ex sanguine, qui est menstruus, & redundant in fœminis: vel ei eiusdem rationis cum menstruo. Itaq;
Beda distinguit sanguinem à lacte & semine,
quia hæc ex illo, vt è fonte diminant. Nisi
sorte putanda est virgo (ait Beda) sementiam su-
am materiam, &c. Vbi sanguinem coctum
in lac, suggestumq; per mammas vocat se-
mentiam in materiam, quia sanguis idem po-
terat in semen coqui. Quando vero Parres aiunt Christum conceptum ex purissimo san-

sanguine Virginis, verum est, tuum de sanguine, ex quo sunt viscerae parenchymata, & partes carnis: tuum de ipso semine, qui est purissimus sanguis defacatus.

SECTIO VI.

De concurso viri & feminæ ad prolationem.

S. 73. **D**ico primo: in generationem actuali ejus filij sola semina concurreat, & non immediata. Hec conclusio sequitur per q[uod] ex disput. 9. physic. à sect. 3, vbi ostendit accidentia, nec res imperfectiores ponit posse esse causam ad approximatum in mediatis regimur nobiliorum; sed ad earum conceptum exigunt causam immediatam aequa nobilem, cui respondeant omnes formaliores effectus. Cum ergo semina sit ignobiliora facta egerint concursum immediatum agentis principalis, quod, cum sit eiusdem speciei, cum prole ad equum illam producatur. Hanc conclusionem docent Okamus & Gabr. ibid. d[icit]. 4. q. vnica: quam necessario quebitur Scotus, isdem rationibus quibus ceteri negat concursum in igne. Et quidem, cum semina vestrum semine & animalium efficiat, habet virtutem generationis, quae applicata secundum illum generabit. Deinde, si eisdem speciei sunt m[ul]us & semina, unde vestris habet eandem specie potestiam generationis, & quae sunt proximior concurserit. Vide argumenta quibus disput. 9. phys. sect. 8. dedi substantias totam virtutem efficiendi aliam.

S. 73. Obiiciis primo, hinc negari mari- bus virtutem actuam, quia nonquam possunt illam exercere, quia distant à matrice: potentia autem, quia non potest exercere in actu, non est potentia, & est otiosa. Nego sequelam. Probationi respondeo, animam maris & feminæ esse eiusdem speciei, & omnino similes in substantia, nec ex se petere corpus masculinum potius quam femininum, aut e contra: sed esse indiferentes ad utrumque. Quod si anima maris esset applicata factui in corpore foemineo illumi efficeret. Itaque ex se virtutem habet: sed per accidens impeditur corpore impote applicationis. Quod si hæc doctrina non placet, dic marem habere virtutem actuam, eam

tamen non posse exerceri secundum omnes suos effectus, sed secundum aliquos, nempe feminis efformationem. Quod si diuinitus applicaretur, posset gigante filium. Ad probationem respondetur, non esse opus exerceri potentiam in omnibus actibus, & in omnibus individuis: sed sufficere, vt in aliis quibus possit exerceri. Nec item otiatur potentia: quia, & aliqua efficit, & in aliis individualibus exercet omnes actus. At esse potentiam in utroq; sexu patet, quia uterq; est eiusdem speciei. Impotentia autem, vt in maribus exercetur, oritur per accidens ex conceptu individuali, quo non mutatur specificus. Alii volunt posse ex natura rei marem applicari in instanti generationis. Sed non bene: constat enim ex Galeno utrum concipiunt, ita concludi, vt non capiat actionem acus. Deinde, mas non attingit causam utrius, sed tantum cervicem: unde uter trahit semen ad matrem.

S. 74. Obiiciis secundo, mulum ex asina non habere causam secundam principalem, quia nobilior est quam asina. Respondeo, dubium esse, utrum mulus sit nobilior asino? Nam cum semen non efficiat nullus, est impossibilis generationis. Eum autem esse robustiorem & grandiorum oritur ex accidentibus acceptis ab equo, ex cuius semine fit. Perfectio autem essentialis emitur ex nobiliori actione. Quamvis enim Aquila perspicacior sit homini, tamen, quia nulla Aquila operatio conferri potest cum intellectione humana, ideo homo est nobilior Aquila. Ita nulla operatio muli conferri potest cum generatione substantiali, quam potest exercere asinus: quia inter motus materiales, generatione est admodum nobilis. Dices, mulum se nutritre & producere substantiam animam, & ynonem. Contra, nam plus exigitur virtutis ad generationem alius viventis, quam ad nutritionem: spado enim se nutrit; nec tamen potest hominem gignere. Itaq; & iumenta nutriuntur, in quo non superantur a mulo; insuper & generant alia iumenta, & mulos, in quo sunt muli superiores. Quamvis enim mula Zopyri, & alia aui Galbae, pepererint, portentum fuit: & quamvis Aristoteles, & Hippocrates assertant mulas in Cappadocia & Syria parere, Plinius tamen libr. 8. c. 4. id negat, & vetus prouerbium cum mula pepererit: quo signifi-
D d d f i c a -

sicatur euentum aliquem desperari, & fore
Ad Kalendas Graecas.

§.75 Secundo respondeo, quemlibet mulum posse produci ex equa & asino, in equa vero erit virtus activa muli; quia illa est nobilior mulo. Tertio respondetur, in utroque parente esse virtutem ad generandum mulum, insufficientem quidem in alterutro, quia licet malus sit nobilior asino, & ignobilior equo, tamen est utriusque similis, & ut similis asino non potest oriri ab equo. Defectus autem equi suppletur à causa prima. Nec mirum in ijs ad eam recurrentum, sūt enim monstrosa: nec per se intenta à natura.

§.76. Dico secundo, semen fœmineum est simpliciter necessarium ad generationem proli. Hæc conclusio est omnium medicorum, excepto Petro Garsia disp. 36. c. 5. §. Mibi autem videtur Hippocrates primo de Dieta, si quis (inquit) animam anima (id est semen semini) misceri neget, amens esto. Videatur Andreas Laurentius lib. 8. c. 4. Historiæ: & in controvérijs q. 11. Peramatus I. de semine, & Vallesius infra referendus. Probatur primo, quia fœminæ verum semen efficiunt, quod ex natura sua dirigitur ad generationem, ergo semen illud per se est necessarium ad generationem: antecedens probatum est sectione præcedenti: consequentia pater: quia natura nihil per se efficit ad aliquid finem, quin sit necessarium ad eundem finem, alioquin superfluum esset medium ad eum finem. Obijcū primo, habitus naturales esse ad producēdos actus, ad quos non sunt simpliciter necessarii, ergo licet semen fœmineum non sit simpliciter necessarium, potest ex natura sua esse ad generationem. Primum antecedens est falsum vel propter hanc rationem: quia enim potentia se sola est productiva actus, ideo habitus non est productivus actuum. Deinde nego consequiam: quia præstat habitus facilitatem, ad quam sit, quæ nisi ab illo non est. Aliquid ergo est à semine fœminæ, quod non est à semine viri.

§.77. Obijcū secundo, semine fœmineo iuuari virile ad celerius generandum, & facilius. Contra, quia facilitas non reperitur nisi in potentijs apprehensiuis, & appetitiuis. Celeritas autem potest reperiri: sed principium illud, à quo oritur celeritas, concurrit

actiuæ ad substantiam effectus, vt ignis exiguus iuuatur alio ad breuius producendum ignem. Vnde uterque est necessarius ad producendum ignem: non quidem determinate necessarius, sed indeterminate, ut quilibet oculus ad videndum.

§.78. Obijcū tertio, semen fœminæ esse necessarium, non tamen ita determinate, quin sine illo generatio contingat, vt potentia generatiua viri est per se necessaria, & à natura ad id directa, at præsente fœmina, & applicata facta, non egetur potentia virilis. Contra, ergo etiam sine concursu virili seminis contingit generatio: quia etiam contingit sine immediata actione viri, & quod ture responderis, arbitrare à me etiam responsum. Igitur sicut congressus utriusque parentis est necessarii ex natura rei, ita & mixatio seminis utriusque. Ut enim natura congressum illum necessarium prouidit; idem prouidit ad generationem omnia, quæ per se diriguntur ad eum congressum, aut sequuntur.

§.79. Confirmatur: Aduersarij negant seminis necessitatem, quia semen viri, & fœminæ sunt causæ eiusdem rationis, & in una potest esse tanta vis, vt non egeat ope alterius: vt homo imbecillus non potest sine alio ferre lapidem: alius autem robustior poterit: contra hoc fundamentum arguo. Aut enim illa semina sunt diuersarum, vel vnius speciei: si primum, ergo defectus vnius non suppletur ab alio quantumvis perfecto. Nā concursus intellectus non potest suppleri ab habitu luminis gloriæ, nec ab intellectu suppleri potest concursus speciei impressæ. Ratio à priori, quia causæ diuersarum specierum particularium sunt ad diuersas formalitates effectuum: quarum vna responderet vni causæ, vt non possit alii. Si vero sunt eiusdem speciei, ergo tantum differunt secundū magis & minus in qualitatibus: ergo poterit in semine fœminæ crescere qualitas activa quantum sufficit ad agendum. Nam sunt multæ fœminæ calidiores viris, & quibus prægnant: cum igitur utrumque semen sit eiusdem speciei, utrumque est capax earum qualitatum: crescent ergo qualitates in semine fœmineo: ergo non erit opus semine virili.

§.80. Dicunt, fœminas calidiores habere semen actuosum, id tamen non potest genus-

generare, quia calidis deest sanguis necessarius ad coagamentandum fœtum. Contra est eidens argumentum: arripiat Dæmon semen calidum virginis, illudque traiiciat in uterum temperata, hæc prægnabit, & pariet, nam semen virtutem habet actiuam, & fœmina, is quam immittitur, est temperata: vnde tam bene concipiet, quam si cum viro calido coiisset. Hoc autem est in philosophia inauditum, & in fide absurdum: quia conceptio Christi sine semine virginis esset quoad substantiam supernaturalis, cum virtute Dæmonis applicantis actiuam passiuus posset fieri. Immo si fœmina immittat semen in os pudendi, poterit trahi à matrice, & concipiet: vel Dæmon inde illud iaciet celerius quam vir actione propria. Deinde diuinat hæc solutio: Nam ad conceptionem non requiritur tantum sanguinis, quin suppleri posset copioso semine; possetque formari scetus, & animalia liquandu. Item ponere fœminam aliquantulum calidiorem, sed non intemperata, quæ satis efficiet sanguinis, & semen robustum habebit, non secus ac si coiret cum mare tantum vel minus calido. Ut ergo hæc ab illo viro prægnaret: quidni & à se? Affert Garsia D. Thomam. Sed sanctus Doctor dicit non esse necessarium semen: quia illud non conficiunt fœminæ, at si conficerent, non fore necessarium non docet S. Thom. Caieta. illud negat ad agendum, secus ad patiendum. Idem dixerim de Aristotele: qui non adducuntur è re.

§. 81. Secundo, probatur ex medicis, maxime Hippocrate, afferentibus conceptionem celerius, & perfectius fieri; si semina simul ab utroque parente fundantur. Quod si fœmina non multo ante, aut post coitum seminet, etiam contingere conceptionem: non tamen adeo perfectam. Quod si seminatio fœminæ diu distet à coitu, aiunt nullam contingere conceptionem. Quia spiritus seminis virilis dissipati evanescunt absq; fructu. Hæc medici: quæ haud facile probabant.

§. 82. Tertio probatur euertendo fundamenta oppositæ sententiaz: aiunt enim: semen requiri ad concursum actiuum in problem: sed ille concursus non esse necessarius: quia generatio potest oriri è semine viri: ergo. Probatur minor: quia semen fœmi-

næ est frigidum, & imbecillum, cuius concursus suppleri potest per semen viri, quando est præcalidum, & valde actuosum; vt sæpe contingit; ergo. Verum hoc fundamento non possunt niti, nisi qui totum concursum tribuunt accidentibus. Nam si substantia concurrit immediate: quid refert, eam intensiora, aut remissiora habere accidentia? Disposita enim materia, ipsa substantia concurret, vt ignis exiguis ad gerendum alium ex materia ab alio agente disposita. Deinde suppleatur concursus actiuus: at passiuus quomodo supplebitur? Dices magnitudine fœminis. Contra maior est fœtus quam materia fœminis. Deinde cum utrumque semen sit absimilium qualitatum, aliquæ partes, quæ inclinant in semen fœmineum, non coalescent ex solo virili. Præterea, cum sanguis solum præbeat materiam ad viscerum parenchymata, & carnes, anne mater naturaliter poterit esse mater filii secundum eas partes, & non secundum omnes?

§. 83. Ad hæc (quod pressius urget) semen fœminæ potius requiritur ad exactam mixtionem, q; ad concursum actiuum in fœtum. Quod inde patet: quia nisi temperetur calor fœminis emissi ab homine calidissimo, non contingit generatio. Vede sunt valde steriles congressus utriusq; parentis, nisi sint absimilis temperaturæ. Calidus enim eget fœminæ téperate frigida, frigidus temperate calida, sicq; humida, &c. Quam ob rem viraginiæ, virum referentes robuste, ac vocis asperitate, sunt steriles: quia carēt frigiditate exacta ad temperandum semen viri. Quamobrem aiunt multi, mulos, ac mulas esse steriles; quia sunt calidissimi. Quam longe aberrat ab scopo illa ratio de calore viri, & frigiditate fœminæ! cum potius ad temperandum virum sit fœmina necessaria. Sunt enim viri calidi & siccii, fœminæ autem humidæ & frigidæ. Viri robusti, acres, impigri, flammæ: fœminæ delicatæ, suaves, inertes, aqueæ, sedentosæ: vt ex utrorumque corporum temperatura conspiciatur utrumq; genitrix discrimina. Quod si ob calorem acriorem solius viri semen compos est generationis; ergo viraginiæ calidissimæ se solis absq; viris concipient, quia multos viros superant calore. Quod ostendam, quam sit absurdum.

§.84. Obiiciens, à multis Theologis affirmari, fœminas, cum sentiunt se non seminasse in coitu maritali, non teneri se prouocare ad seminarum extra coitum: quia illarum semen non est necessarium. Verū isti Theologi etiam dicunt, easdem posse post coitū se prouocare ad seminarum, quia illarum semen est necessarium. Magis necessarium est querere rationes, quibus illa prouocatio honestetur, q̄ quibus excusetur. Excusantur enim maritatae, vel quia semen sepe funditur à fœminis quin illas titillat: vel quia s̄aepē non distinguunt utriusque feminis titillationē: vel quia, etiam scientes, possunt honeste se abstinere à noua illa delectatione ex affectu temperantiae circa tactum, quemadmodum possunt (nisi vir recusat) abstinere à congressu. Nec n. ipsa tenentur adhibere omnia media necessaria ad generationem; sed tenentur non efficere aliquid contra illam: vel aliis multis actionibus honestabitur illa actio.

§.85. Dico tertio, semen viri est necessarium ex natura rei ad generationem. Hæc conclusio adeo est certa, vt non egeat probatio. Nusquam enim contingit mulieri partus absque mare. Estque maximum nostræ fidei mysterium partus virginis absq; viro. Quæ sanctissima, ac doctissima Virgo, certa non cognoscere virum, id Angelio obiecit. Vidimus item animantes perfectas nunquam parere sine mare. Imo oua subuentanea gallinarum sunt inepta ad executiendos pullos. Andreas Laurentius lib. 8. qua. 5. fine, ait, à Vallesio affirmari fœminas calidas generare posse, sed non posse id, quod conceperint, ad perfectionem perducere: quia desunt alimenti reliquæ. Andreas non refert Vallesij locum. Forte huius imposlur: autem arripuit ex controu. lib. 1.c. 6. fine, vbi ait fœminam ex se sola solere vtero concipere. Verum Vallesius non ait eas conceptiones esse vere conceptiones ex natura directas ad generandum animal: dixerat enim prius. At: querenda ratio videtur, que clarius doceat fœminam non posse sine viro concipere. Est autem hæc unica ratio, &c. Cum vero dicit contingere absq; viro imperfetas conceptiones, loquitur de conuersione feminis fœminei, & eius coagulatione in quædam frusta carnis informis, è quibus contingut molæ matrices, vt gallinae

concipiunt oua subuentanea. Vindico Vallesium ab hac calumnia: esset enim in fide parum tutum veram conceptionem sine viro fateri, cum in Christi conceptione id fuerit mirabile. Item quia posset quis vterius addere, fœminis iisdem abunde suppetere sanguinem ad perficiendum fœtum. Et quidem S. Ambrosius in Episto. Si. ad Siricium Papam refellit quorundam errorem, asserentium Virginem concepisse manente Virginitate, sed non generasse, ait Ambrosius. Qua potuit, ergo virgo concipere, potuit etiam virgo generare: igitur neganda est vera concepcionis absque viro, ne concedatur vera generatio absq; viro ex natura rei. Probatio huius conclusionis confirmari potest ex probatione quartæ.

§.86. Dico quarto. Vtrumquè semen concurrere actiuæ ad efformanda organa. Est communis medicorum, item & eorum, qui fœminis negant verum semen, quia omnes (vno excepto Caietano) censem, non esse verum semen absq; virtute actiuæ, qua carere censem fœminas, vt ex B. Thoma dixi §.77. cuius argumentum solui. Solus Fauius Pacchii, aduersatur, vt refert Petrus Garcia in primam Fen. disp. 36. cap. 1.) vbi recte probat actionem feminis in organa: quam vero contendit instrumentariam & immediatam, non assequitur: de qua egredi disput. 9. Physic. Probatur ex materia feminis, quæ est partim sanguinea, partim spirituosa: sed materia spirituosa habet vim actiuam in illum effectum, ad quem ex natura sua diriguntur, ergo & semen fœminæ habet actionem in organa, ad quæ immediate diriguntur: probatur minor, tum quia spiritus sunt ignei, vnde medici colligunt eorum actionem, tum quia illi diriguntur ad organa, non ut materia, quia præ tenuitate non possunt coagulari, ergo vt efficiens: imo & vterus multum agit in organa, tum fouendo semina, tum præstando influxum in organa delicatiora. Galen⁹ enim miratus humani corporis admirandam structuram, censuit præter vim formaticē feminis, aliquid diuinum feminæ incubare, ratus tam mirandum effectum non potuisse à tam imperfecto principio prodire: vim illam diuinam, quam exigit Galenus, censeo esse animam rationalem applicatam fœtui per vterum. Quæ sicut omnes sensus moderatur, ita eos limat, & expolit, poli-

positis autem primis filamentis à semine, ipsa texit tunicam, quam induat filij animus, semen viri actiue concurrere probatione non eget. Vide conclusionem primam, vbi tribui fœminis immediatam actionem in uterum, vide etiam §. 88. Vbi ex similitudine probauit actionem fœminæ.

§. 87. Dico quinto, semen virile passiuie concurrit ad fœtum; ita, vt in eius materiam inducatur rationalis animus. Hæc est omnium medicorum cum Hippocrate, & Galeno, Laurentij Andreae, Peramati, Petri, Garsia, & aliorum multorum philosophorum, quos sequuntur Patres Conimb. lib. i. capit. 4. quæst. 28. articul. i. Immo cum Ferrello opinantur Aristotelem ita opinatum de materia crassiori, & sanguinea seminis, actuosa autem, aut in flatus conuerti, aut ex utero secerni. E contra Valesius. i. lib. cōtrouersiarum capit. 6. sub initio, acriter impugnat hanc Aristotelis interpretandi rationem. Hanc sententiam probant medici primo, quia si semen viri non concurrit passiuie debet ex utero secerni facta conceptione, vel in flatus abire, at id nequaquam contingit, ergo. Maior probatur, tum quia uter totus corrugatur ad conceptionem, nec admittit nisi fœtus principia necessaria. Facta autem generatione, semen non esset necessarium, tum quia corrumperetur in utero, ac morbo graui fœminas laceraret. Minor probatur, quia si solueretur in flatus nimis intumesceret uter, & esset prægnatibus molestissimum. Secerni autem non potest, tum quia uter ita clauditur, vt vix capiat cuspidem acus, tum quia fœminæ non sentiunt seminis secretionem, quando concipiūt. Imo Hippocrates ait, partur peritas facile percipere, quando conceperint, nec ne.

§. 88. Hoc argumentum non vrget. Ad maiorem propositionem respōdeo: semen utroque modo resoluti, & interdum partem eius in utero manere inter tunicas cum alijs humoribus absq; veneni periculo, vt tradit Garsia disp. 36. capit. 4. §. multo autem facilius. Quam ob rem nego minorem; ad probationem maioris; & minoris respōdeo; uterum non ita corrugari, quin intra se aliquid capiat præter semina. Ostendi enim ex Galeno, fœminas, præter semen, emittere aqueum humorem, quæ postea secernunt ex utero. Sæpe etiama contingit tempore conceptionis

plus mens rui ad uterum affluere, quam sit opus, illudq; ejiciunt. Vnde non ita obstruitur uterus cæmento, quin possit aperiri: cū aperiatur ad excludendum menstruum, humorem aqueum, & ad excipiendum nouum semen, ex quo contingit superfœtatio. Natura enim, quæ claudit ostia, eadem aperit, cum expedit, licet ea iterum obseret. Ad ceteras probationes respondeo, sæpe & frequenter ignorare fœminas quid secernant, quid non: nec ab illis posse hac in parte argumenta desumi. Item nonnullis molestæ sunt conceptiones, tum quia semine in utero retento, fastidis spiritibus grauantur, tū, quia ex illo multum aeris efficitur, alijs autem non est tam molesta conceptio, quia facilis semen abigunt. Et quidem spiritus vitales aliquo modo resoluti necesse est: qua ergo parte illi diffluunt, diffluet pars sanguinea, quæ tunc alendis spiritibus, & rectione uterina erit valde attenuata.

§. 89. Secundo, mouentur medici, quia nutritio partium est valde similis primæ generationi: at nutritio ossium fit immediate ex medulla, quæ est simillima semini: ergo illæ partes coagulantur ex semine. Nec hoc vrget, tū quia semen habet vim formaticem omnium membrorum, & quemadmodum ex eadem materia chyli fit sanguis in hepate, & ex sanguine fit medulla in ossibus, & semen in testibus: ita ex sanguine menstruo idem semen simul cū utero; aut se solo efficiet materiam singulis partibus aptam. Et quemadmodum ossa non nutriuntur semine coagulato in medullam, ita non compinguntur ex semine, sed ex sanguine medullam referente. Præterea dicet aliquis cū Caietano, eas partes compingi ex semine fœmineo, non ex virili, quia utrumque habet uniuersa diuersa, alterum agendi, patiendi alterum. De trico sumunt argumentum, quia granum est materia ex qua fit triticum. Verum cum arbores generentur absque congreßu diuersorum sexuum, non potest ex illis ad alia argumentū educi. Forte granum non habet virtutem actiuam, vel intra illud erunt diuersæ partes, altera passiva respondens fœmineo semini, altera respondens virili: quæ munia natura patitur fœminæ, & viro.

§. 90. Ratio à priori sumitur ex definitione generationis viuentium: nempe Filium

oriri à Patre, vt à principio coniuncto. Expli cui autem disp. 1. sect. 2. Principium coniunctum non sumi pro loci propinquitate inter effectum & causam, sed quia patet per semen est principium coniunctum Filij, quia aliquid Patris reperitur in Filio: eaque propter Filius est persona coniuncta Patri, sed si semen non concurredit passiue, Filius non oritur à Patre, vt à principio coniuncto, sed extraneo, ergo. Probatur minor; quia si semen non manet in Filio, nihil Patris in illo remaneret, quia Pater pér solum semen concurredit. Nec sufficit semen esse deciduum à patre, quia tam semen, quam pater manarent adæquate extra filium: ergo filius esset extraneus. Confirmatur, quia semen in opposita sententia tantum constitueretur, vñ pater ageret per illud, sed agere per virtutem à se emissam non facit effectum cum agente coniungi: ergo. Probatur minor, quia agere immediate per ipsam substantiam coniunctus est, quam agere per aliquid à se distinctum, sed agere per substantiam propriam non facit effectum coniunctum agentis, nec eius filium, vt patet in Deo creante Angelos: ergo ad producendum filium requiritur, vt aliquid agentis in illo maneat: ergo requiritur plusquam agere. Equidem argumento omnino physico non potest probari concursus passiuss viri, eaque propter Petrus Garsia afferuit partem sanguineam seminis non esse ita necessariam, quin sine illa fieri posset generatio. Hæc autem ratio ex definitione videtur admodum efficax.

§. 91. Obijcis, non posse semen virile agere in seipso; quia agens à paciente distinguitur, maxime cum ex illa actione semen corruptatur in ipsa formatione fœtus: at se nihil corruptit: ergo vel solum concurredit actiue, vel passiue solum: at concurredit actiue: ergo non passiue. Item semen fœmineum concurredit passiue: ergo non actiue. Iam ostendit disp. 9. physicorum sect. 8. idem posse agere in seipso actione diuersæ actionis à principio, per quod agit: vt anima agit in se subsistentiam, potentias (si ab illa distinguuntur) vel actus, (si potentias non distinguuntur ab animali.) Deinde vtrumque semen ageret, & reageret reciproce. Quia vero argumentum sumptum è corruptione seminis vrget, Respondeo, semen includere partem san-

guineam, crassam & partem spiritus sam, ac subtilem: hæc agit, & corruptit aliam dispositiue. Illa vero sanguinea patitur, & recipit formam fœtus, quo peracto spirituosa suo iam functa munere, abigitur ex utero. Quam doctrinam cum reddidisse, postea vidi eruditæ traditam à Petro Garsia, disput. 36. cap. 3. à num. 8. vbi obseruat eas duas partes non dici partes, quia vere vniuantur, sed quia utraq mixtim traiicitur ab animali ad generandum. Nam & pedites, & equites dicuntur partes exercitus, licet non vniuantur physice.

SECTIO VII.

Quæ partes efformentur prius?

§. 92. **G**alenus secutus (vt opinatus) Hippocratem, ait hepar primum gigni in conceptione ignis secundo, cor: tertio cerebrum; inde totum corpus. Huic opinioni consentiunt medici; iurati in verba Galeni. Valesius lib 2. controversiarum cap. 5. prope finem: & alij, quam opinionem probabilem censem Conimbricalib. 1. cap. 4. qu. 29. art. 3. Mouentur primo, quia Hippocrates conspexit genitaram interlitam rubris venulis, hepatis stamina referentibus, nihil enim aliud admirabatur. Verum Aristoteles testatur se conspexisse in alia genitura vestigium cordis absque vlo aliarum partium indice. Vt tri autem credendum? arbitror vtrumque sibi visum videre partem, quam primaria esse volebat. Et quidem cum illa genitura Hippocratis vix esset hebdomadaria, nihil potuit adumbrare. Venulæ autem illæ, sive fibræ erant totius telse prima filamenta, quibus initium dabatur integro operi: quamuis oculos fugerent cuiusque partis fila propria, nam & Hippocrates fateatur nihil præter hepar conspicue cerni. Præterea cum hepar sit rara, ac præhumidæ substantiæ, potuit facilius adumbrari, vtrumq; autem manus non imponi ante cæteras partes principes.

§. 93. Secundo mouetur: quia hepar præbet toti corpori alimentum, natura autem mature prouidit horreum, è quo suppetet abunde annona cæteris partibus. Nam homo prius dedit vitam plantæ, fugens sanguinem ab hepatæ. Confirmant; quia plantæ prius radices agunt, quibus terræ innixæ fulciunt

Siunc truncum; & per fibulas trahunt succum, quo cæteræ partes coagmentantur. Nec vrget, quando enim anima inducitur in corpus, illud auget per veram nutritionem, tunc autem & sunt iam partes nutriendæ, & partes vnde nutritantur. Cum autem nutritio plurimum pendeat ab insito calore, necessum est, adsint animalis caloris scaturigines aliquæ, quibus hepar iuuetur ad se, & cæras partes salendum. Deinde, hepar sanguinem gignit, vel ex chylo, quem abripit ab stomacho, vel ex sanguine materno, quem fugit per vmbilicalia vasa, vt ergo medici ponunt primum hepar, quia ex illo nutrituntur partes; cur prius non ponunt, aut stomachū, aut vasa vmbilicalia, quæ alant hepar? cum autem hepar refiduum alimenti per venarum cauitates trajciat ad totum corpus: cur non ponunt eas venas, ne iecur obruatur super effluente sanguine? Quod afferunt de arboribus non est è re. Nam & post primam formationem radicum, formantur truncus, nodi, rami, & fructus: item abscissis ramis prioribus, renascuntur alij: at si hominem in digito mutiles, non prodibit aliis: non est ergo eadem virtusque ratio: Nam forma rationalis perfectior actus est, ac petit corpus exquisitus aptum. Habet autem similitudinem cum arbore in dentium, ac molarum formatione.

§. 94. Tertio mouentur, quia illa pars formatur prior, qua primum indiget totū corpus; hoc autem est hepar: ergo

Quarto, quia hepar fit absque magna cōmutatione. Verum & hepar eget aut stomacho, aut vasis vmbilicalibus: ergo illa erant prima. Mutuo ergo pendent partes principes, ac propterea nulla prior. Ad quartum respondeatur, ruda nonnulla stamina, & impoliata forte prius duci, sub tegumen autem non intexi, nec manum ultimam imponi ante partes cæteras. Immo & filamenta tota arbitrè sinus ducta.

§. 95. Quinto mouentur, quia in pueris recenter natis vegetior est vis altrix, quam alit hepar: deinde sensitiva; quam nutrit cor: tertio rationalis cerebro inuidens: ergo illæ partes eo formantur ordine. Imbellis consequentia: nam robur illud non potuit esse in tam breui spatio. Immo possed dicere pueros carere tunc mente, quia tunc experies eiusdem vslis, Respondeo ergo: vim al-

tricem esse robustiorem propter calorem, & alias qualitates; quæ facilius execiduntur nutritionem, quam sensus tensionem: quia hi pendent ab spiritibus animalibus, qui fiunt post coctum alimentum. Tum autem parum superfluit: quia natura præcipue negotiatur circa augendum corpus, & perficiendum.

§. 96. E contra vero Peripateticum Aristotele sentiunt primum efformari cor; quos sequitur Per amatus Galeni hac in parte deserto I. de hominis procreatione c. 4. tum quia id comperit Aristotelis oculata experientia, tum quia cor est caloris origo, quo totum corpus fouetur. Tertio, quia quod ultimo emoritur prius viuit: cor autem moritur ultimo; ergo primo viuit: Non vrgent; ad primum respondi §. 92. Ad secundum respondeo, calorem fouere corpus per spiritus vitales, qui sunt ex sanguine: sanguis autem ab hepate elaboratur; à quo pendent cor in suo munere obeundo; de quo infra. Ad tertium, antecedens est dubium, & consequentia nulla. Vnde enim constat cor ultimo emori? Refert P. Iosephus Acosta lib. 5. Historiaæ indicæ cap. 22. iuuem Hispanum locutum post extractum cor: & Galenus se vidisse testatur victimas ambulantes extis iam extractis. Immo cum cerebrum sit vita principium; illud erat prius forniandum; & ultimo emoriturum. Consequentia autem est nulla: nam quod ultimo viuit, non emoritur prius: ergo cæteris partibus non est obeundum necessario prius quia posterius sint effectæ: ergo potest prius mori pars, quæ vixit prius: ergo id potuit contingere cordi. Primum antecedens patet in dentibus; quos post totum corpus incidit natura, & ante omnes partes euellit. Argumenta Galeni contra Aristotelem omitto, quia leuia; quæ satis diluit Laurentius Andreas lib. 8. q. 15.

§. 97. Omisis opinionibus, quibus alii censem spinam prius formari, vt carinam in nau, alij ossa, vt fundamentum domus; alij pollicem, & minimum pedis digitum, & similibus non egentibus impugnatione. Censeo omnes principes partes, quæ virtutæ spermatis sunt, simul effici; nec vnam prius cæteris. Hæc est communis Stoicorum opinio; & plurimum ex antiquis: quana amplectuntur è neotericis multi docti; inter quæ

quos Laurentius Andreas lib. 8. quæst. 15. è nostratis eam ait esse valde probabilem. Franciscus Vallesius lib. 2. controvèrsi. cap. 5. eam sequitur Ludouicus Mercatus, & in parte Petrus Garzia. disp. 38. capit. 1. & ante hos Fornelius. Quam différē docuit Hippocrates 1. de Diæta hisce verbis. *Delineantur partes simul omnes, & augentur, nec prius alia alijs, nec posterius, sed maiores natura priore apparent minoribus.* Dices ergo Hippocrates inconsequenter contraria afferunt. Quid tunc postea? nonne homo? deinde, cum dixit hepar primum effingi, intellige ad sensum; quis in his conspicue patet: vt ipse ait loco à me adducto, re tamen ipsa nullam partem censuit esse priorem. Idem docet lib. de locis. *Mibi quidem principium corporis videtur nullum esse, sed omnia similius principium, & omnia finis.* Hæc produxi; quia Patres Comimbric. hanc exibilant opinionem ea quæst. 29. articulo 1.

§. 98. Probatur primum, euersione fundamenti utriusque opinionis. Cor constituitur ab Aristotele, vt foueat totum corpus: sed id præstare non potest, quin simul sint aliæ partes: ergo probatur minor: quia cor nec se alit, nec corpus sicut nisi sanguine, & spiritib; sed nec sanguiné, nec spiritis, habere potest absq; alijs partibus: ergo sine illis nec ali, nec fouere potest. Minor est certa, quia sanguinem cordi partitur hepar. Dices, cor esse sanguinis principium. Id censuit Aristoteles ratiocinatione ductus: & forte, quia vidit cordi adesse quasi duo sanguinis stagna. Verum deceptus fuit aperte, constat enim per venam cauam ab hepate ductam, sanguinem affluere toti corpori, & ex anatomie patet à ventriculo in hepar duci chylum, ex quo sanguis fit. Deinde esto cor sanguinis fons: equidem cor non effingit sanguinem nisi vel è chylo, vel illū fugit à matre per vasa vmbilicalia: ergo non est cor ante illa vasa. Dices secundo, primum illum sanguinem non fieri ex chylo, sed ex sanguine foeti in ea. Hæc negantur à multis, qui opinantur per venam vmbilicalem deferrari alimentum ad portæ ramos: ab his autem in ventriculum: vnde transmutatus, traiicitur in hepar: per venas mesenterij. Ex hepate autem affluit sanguis toti corporialendo. Nam cor, aut hepar non aluntur immediate sanguine alterius viuentis, sed imme-

diat aluntur ex residuo chyli: illud cōuentientia in sanguinem. At sanguis maternus est iam totus coctus, vt non modo inutilis sit cordi alendo, vetuni & perniciösus: vt enim proprium sanguinem toties iam coctum, non recoquunt in alimentum. Ted potius illo grauatur: ita nec alienum multa iam foecē vitatum. Quod si cōsentias mēdius nonnullis censentibus sanguinem maternū esse alimentum fœtus per vmbilicum: adhuc illi aiunt, illum sanguinem defœcari in vasis vmbilicalibus & alijs, vt congrue alteratus traiiciatur in hepar: ergo siue hepar, siue cor sit sanguinis scatirigo, adhuc neutrum illorum consistere potest sine vasis vmbilicalibus, quibus sugatur maternus sanguis, & congrue alteretur. Hoc autem in præsenti intendo.

§. 99. Secundæ probationi præmitto: p̄tates heterogeneas mutuo penderē à reciprocā actione. Nam cor pendet à cerebri refrigeratione, cerebrum autem à calfactione cordis. Quod ita confirmo: cerebrum est naturæ frigidæ, quæ, nisi iuuaretur à corde per spiritus vitales, qui sunt calidi, non posset recte suo mutere fungi. Nec enim possit alimentum satis elaborare, quia ad generationem perfectam requiriatur calor, qui sua actione vincat alimenti resistentiam, & illud subiuget. Deinde, spiritus animales si frigescant, fitnt eneriles sensioni, & discutui. Experti hū enim cerebrum præfigore, nimia pœnitita laborare: nec inveniunt quid elaborare, nisi post coctos cibos. Item mens se post cibū operi attiungat, stomachus lassescit, & pro utili ac salubri chylo flagrata conficit pernicioſa. Quid ita? quia animalis operatio auellit calorē ab stomacho: ergo cerebrum vigeat a labore aſſuetuſio, nec sibi inſito. Item cor præ calore suffocaretur, nisi per cerebri refrigerationem abigatur aliquis caloris gallus, & pulmones adessent flantes, & reflantes, temperatum aerem attrahentes, ac iam calidum abigentes. Quando vero cordi interdicuntur vſus ille pulmonum, illi interdicuntur respiratione: vt aperte doceat Galenus de locis affectis: si cor (inquit) refrigeratione priuetur, hominem illico interire necesse est. Cor ergo, vt viuat pendet à partibus alijs. Dices: ergo morbus oritur ex insita animalis natura. Distinguo consequens, ex insita vnius partis natura nisi aliarum beneficio fru-

fruatur, concedo consequentiam: suffocatio enim oritur ex nimio calore cordis. Nego tamen oriri morbum ex insita natura totius animalis, quia una pars natura sua temperat aliam. Immo absolute morbus non oritur à principijs intrinsecis etiam partialibus, quia pars per se vnius rei, per se petit cum aliqua parte in toto coniungi: ac proinde petit beneficium aliarum partium, à quibus perficitur. Si quando vero abiungitur ab alijs, & emoritur, aut languescit insita qualitate, est per accidens, & contra illius naturam. Vnde per accidens, non per se potest morbus ab intrinseco oriri. Quam ob rem pars non petit exuberantem gradum, vt cum illo perseveret, sed vt in reciproca actione illum amittat pro alio opposite qualitatis. In quo manifeste falluntur nonnulli medici, quos ego audiui contra hanc philosophandi rationem disputantes, arbitrati inde se qui per se morbū ab intrinseco. Non enim expendunt naturam partium reciproce agentium, & reagentium. Prouidit autem natura singulis partibus insitæ qualitatis gradum exuberantem, vt per actionem aliarum, in illas agétiū per contrarias qualitates, non amitterent temperamentum debitum toti corpori, sed gradum redundantem. Atque ita resisterent vteriori aliarum actioni. Est autem proprium qualitatis corrupcio in subiectum induci ab illo depellendo gradum aliquem qualitatis contrariæ. Ex cuius resistentia oritur successio, Recognosce disp. 1. à §. 73.

§. 100. Hinc promittur secunda ratio conclusionis: quia cor tabesceret, nisi beneficio cerebri frueretur: Item nisi temperaretur à pulmonibus. Dices in prima generatione non esse ciuilem illam partium consensionem, sed post perfecte formatum fœtum. Contra, illa consensio oritur ex insita cuiusque partis natura, quam habent cor, hepar, & cerebrum. Immo ea ratione ponuntur illæ partes ab aduersarijs, vt tunc suo munere fungantur, nempe vt cor totum corpus calefaciat. Quod si hoc non admittunt, nullo fundamento mouentur: ergo nisi tunc haberet cor pulmonū folles, suffocaretur. Porro fœtum respirare in utero docet. Rosetus cum alijs multis: nec obscure Galenus adductus §. 99. & Hippocrates libro de natura pueri. Quod si vñis cum alijs tunc non

elle respirationem per os, & dilatationem Thœracis: at est quidem transpiratio, quia per venam umbilicalem cum sanguine defertur aer: ergo sine ijs instrumētis cor non consistet. Adde hæc ad hominem obijci. Censem enim Aristoteles cor primo viuere, vt ab illo partes cæteræ viuant: ergo tunc fungitur munere cordis: quo fungi non potest sine sanguine, & spiritu vitali: quo adeo incalscit, vt statim suffocetur, nisi adsit refrigeratio à pulmonum follibus. Hoc autem fundamentum Aristotelis medici rejiciunt ex anatomie. Cor enim primo suo natalitio non fungitur munere cordis, sed alitur morte carnis per sanguinis ab hepate dispensationem. Tunc enim non aperitur via, ad traiiciendum sanguinem ad dextrum ventriculum, & spiritus ad sinistrum: postea vero fœtu robustiori aperitur cor, & inhians vena sibi obiecta trahit sanguinem ad ventriculum dextrum; & iam elaboratum, & actum in spiritus vitales, ipsum traiicit in stagnum sinistrum: tunc autem illi spiritus per arteriam toti communicantur corpori, iam mediate, iam immediate. Item tunc incipit respiratio per pulmones. Innixus ergo Aristoteles falso fundamento de vita principio.

§. 101. Contra hanc conclusionem nonnulla obijciunt aduersarij, nec pugnantia, nec velitantia. Aiunt, artem esse imitacem naturæ: nec statuam simul incidi, sed per partes. Verum ars fusoria simul excudit totum opus: nec maior est mora, quam latiæris ad proprium locum. Cum autem principia fœtus adsint illi toti, non egent ea mora. Deinde sculptor iam incipit à brachio, iam à pede: iam à capite: & hoc imperfecto redit ad pedem: anne hinc recte ratiocinabitur Philosophus ad efformationem fœtus? Igitur faber non potest simul ascia mouere, ferram, & dolabrum, & cætera instrumenta. Semina autem ijs non egent. Obijciunt naturam non simul perficere fœtum, quem postea erudit, polit, & dat elegantiam.

Quid inde? Id præstat simul in omnes partes, quas item simul produxit.
(::)

SECTIO VIII.

Vtrum homo fiat exembryone?

§. 102. B. Thomas i.p.q.76.art.3.ad tertium, & q.116.art.2.ad secundū & 2.contra Gent.c 89. & nonnulli ex eius discipulis censem tres animas realiter distingueantur successione produci in formatione cuiusvis animalis perfecti. Primam aiunt esse vegetatricem: secundam sentientem: tertiam perfectam cuiusque viuentis. Mouentur testimonios Aristotelis. Quem tamen possumus interpretari non de multiplici anima, sed de eadem prius exerceente nutritionem, secundo sensionem.

§. 103. Mouentur primo, quia natura paucitatem promouet sua opera, & prius materia fœtus disponitur ad vegetationem, deinde ad sensionem, tertio ad discursum. Verum, licet id admittatur in homine, cur & in equo? Nā eius forma non est discursiva, sed sensitiva præcise: cur ergo eius sensioni non erūta apta organa: quæ embryoni apta? Aut è quo vestigio olfacti hi authores eam diuersitatem embryonis & equi secundo mouentur quia agnitygdala prius habent aqueum humorem: deinde aliam formam. Respondeo, vel esse eamdem formam duriorem, aut teneriorem, vel illum humorum non esse animatum, sed coagulum ad compingenda agnitygdala. Illa autem promotio argumenti primi est ad organa: non vero ad animas diuersas.

§. 104. Hanc opinionem impugnat Petrus Garzia disp. 38.cap.2. §. Sed licet videantur. Nihil enim cernimus in genituris, vnde illa animalium diuersitas diagnoscatur. Nam hebdomadaria genitura, quam consipexit Hippocrates, nulli debet esse argumento, eam fuisse animatum. Etenim virtute seminum potest materia coagulari, vt ex illa compingatur carne illa genitura. Cum enim materia præluminata sit tenebrosa, & semina virtutem continent efficiem organorum: ea possunt effingere in materia carente anima, non secus ac lac coagulo coagimentatur. Confirmatur: quia virtute seminum compacta fuit materia ad eam quantitatem, quam exigit forma plantæ: ergo itidem eadem virtute compingetur totū cor-

puculum fœtus: cum materia sit facillima coagulatu, nec amittetur forma seminis ante aduentum rationalis formæ.

§. 105. Secundo, forma illavegetatrix non expelletur per formā embryonis, quia dispositiones ad embryonem non pugnāt cum vegetatrice. Nam materia plantæ retinet semper instrumenta nutriendi, quibus augeatur planta: immo ea instrumenta paulatim perficiuntur. Cur igitur corrumperet illa forma? Dices, quia ille organorum apparatus petit aliam formam. Contra, adueniat alia, quæ sentiat in partibus participibus sensionis, at in esse, & alijs partibus insensibilius, cur non manebit forma prior? Dico, quia est in maiori quantitate, quā petit. Multum in hac solutione diuinatur. Vnde enim, aut ex quo effectu illius formæ colligunt, eā pendere à tam exigua materia? Si enim plantæ non se porrigit, est, quia illis deficit calor, humor, aut alijs influxus. Vbi autem hæc illis suppetunt abunde, plurimum crescunt. Lactucæ enim multo maiores feruntur in Castella, quam in Cantabria, aut Navarra. Et equi corpulentiores in Hispania, quam in Africa. Vnde ergo colligunt eam formam tam exiguis concludi tramitis, vt non possit attingere quantitatem embryonis? Maxime cum ibi, vtero, spiritibus, & semine iuetur ad augmentationis opera. In animantibus idem cernes: non enim excrescent: quia cor, & hepar non possunt ministrare tam abunde sanguinem, & calorem, vt foueantur partes adeo distantes. Sic homines prælongi facile frigent, ac soluuntur. Embryo autem in vtero calore abudat. Vnde ergo colligunt, illi non esse aptam materiam, quæ equo?

§. 106. Deinde forma Embryonis est incapax sensus: ergo non est sensitiva: probo antecedens: quia forma sensitiva peti: ex se materiali in qua possit exercere sensum: sed forma embryonis id non petit, sed illud repugnat: ergo non est sensitiva. Pater minor: quia toto tempore embryonismi est materia incapax, vt in illa exerceatur sensus: nec enim exerceatur visus, olfactus, auditus, quia carent objectis: nec item gustus. Nam & diu post embryonismum alitur homo per umbilicum; & non per os, tactum autem exerceri tunc vnde constat in materia tam humida? Nam hic in vtero exerceatur, vel in utero

rima superficie, vbi sentiuntur calor, frigus, durities, &c. Vel exercetur in stomacho sentiente famis dolores. Primo modo exercere tūc non potest tempore embryonissimi, tum quia materia est valde humida, quæ nō patitur imprimi actionis vitalis initia, tum quia non sentimus qualitates temperatas, nisi aliunde applicetur nobis aliud corpus. Immo illis affluti non ea sentimus: At embryo esset ibi in naturalissima constitutio- ne: vnde non pateretur impressionem perigrinam. Tandem, quia vsus sensus datur à natura ad profectum animalis, oculi ad videndum, quæ expedient, vt appetantur, &c. Tactui nullus tunc est vsus, nec finis? quia embryo tactus qualitate nullum sibi potest emolumen- tum querere. Fames autem tūc non sentitur, quia non nutritur per stomachum, qui famem sentit; nec ille sensus tunc prodesse quicquam; quia embryo tactus fame non posset cibum querere: quia illi ministratur per vmbilicum, & non per os: immo fames fauces pulsat ad cibū: quarum usus tunc est interdictus. Nullum, ergo relinquitur vestigium, quo possimus colliger sensum illum posse tunc exerceri: ergo forma embryonis non est sensitiva, quia ex se nihil sentire potest. Deinde esto tactus; an propter solum tactum vnam formam constituemus? talpa quatuor habet sensus, illa forma solum unum. Immo vero nec pueri multis post formationem diebus signum dant tactus, quod si tunc hic sensus exercetur, exerceatur ab animo rationali, qui in utero eum tantum exercet, & forte gemitum.

§. 107. Tandem abscessu formæ embryonis moreretur embryo: at animal moritur per formam cadaveris, non vero per aliam viuentem. Quod autem dicitur ab authoribus hominē prius vivere vitam plantæ, deinde animalis, tandem hominis, ne intelligentias pingue sonans de triplici vitali forma, sed de triplici operatione: primum enim affluit, deinde paulatim sentimus, tertio rationcinamus: hæc autem duo ultima nobis contingunt in lucem iam suscep- tis.

§. 108. Non omittam hominem fore parentem bruti. Embryo enim esset animal irrationale: careret enim discurrendi principio: & oriretur ab homine viuens à viuente à principio coniuncto in similitudinē na-

tura: sufficeret enim illi similitudo imperfecta ad imperfectam & improriam filiationem. Nec est monstrosa filiatio, vt mulier admodum naturalis. Quod si Deus conservaret embryonē, vt ederetur in lucem, esset filius hominis aliquo modo, ergo & in utero. Evidem non persuadebor brutum ab homine generari. Exerceat ergo animus rationalis omnes actiones embryonis. Nec enim petit in utero omnes sensus, & actiones exercere: sed illas, quæ perte excent formæ vegetatrix & sentiens: item & si qua est, quam illæ non possunt: eo ergo tempore, quo sensus apti sunt sensioni, aut carnea massa ultimo disponitur; infunditur animus.

§. 109. Videtur ergo definitioni animæ consentaneum, eam induci in corpus proxime aptum ad fungendam vitam. Tunc enim omnes partes spermaticæ sunt ultimo dispositæ, & cum primum animus inducitur, sugit per vmbilicalia vas a alimentum, quod illi prouidit natura: quem vel traiicit in ventriculum: cuius refiduum trahitur ab hepate, vel per venam vmbilicalem directe mittit in hepar: hinc autem à corde, & cæteris partibus trahitur: cor autem cum primū incalescit, refrigeratur pulmonum follicibus, aut per venam vmbilicalem, quibus aerem spirat, atque respirat, vel transpirat. Hæc actio pulmonum non incipit ipso instanti generationis, sed post traiectionem sanguinis ab hepate in cor: quod tunc non adeo flammescit antequam alatur sanguine, & spiritibus ab ipso decoctis. Animus autem breuissime coquit chylum, aut alterat sanguinem maternum, alitque proprium, ac partitur toti corpori. Vnde nunquam otiat: quia statim incipit cibū sugere, ac quam cito sime totum corpus alit. Partes autem ad quas ultimo defertur sanguis, tunc non viuunt formaliter in actu secundo, quod pro tam breui mora non est mortis. Dices in substantijs ipsum vivere, est illarum esse. Respondeo intelligi dē vita in actu primo, non in secundo, quia actio vitalis est extra essentiam hominis.

(??)

Eeee 2 SECTIO

SECTIO IX.

Formatio fætus, atque Gestatio.

S.110. **T**heologi nonnulli opinati, animam rationalem in viris infundi die quadragesimo à conceptione, in fœminis autem die octuagesima: de viris idem sentiunt Patres Conimb. de veriusq; autem consentire videtur Pater Suarez tom. 2. in 3. part. disputatio. 10. sect. 2. s. suppono quartto, fundamētum est lex purgationis, quam tulit Moses leuit. 22. 3. vt purificaretur die quadragesimo quæ virum peperisset, quæ fœminam autem die octuagesimo: glossa ordinaria, Lyrana, Procopius, P. Maldonatus in cap. 2. Luc. Toletus ibidem annot. 34. cum alijs multis rationem duplicatorū diērum purgationis sumunt ex diebus, quibus fœtus animatur: mas diebus quadraginta, fœmina vero octuaginta. Immo Aristoteles censet marem gigni die quadragesimo, fœminam circum circa nonagesimum.

S.111. Præmoneo, Patres: & Doctores huius sententiaz non conari ex ea lege Leuitici ostendi diēs formationis: sed supponunt ex Aristotele, & alijs philosophis eam opinionem, 'qua posita reddunt discriminem inter purificationem parientis filium, ac filiam. Quod clare patet ex glossa ordinaria, quæ ait (vi dicitur) ac si dicat, ita fertur à philosophis. Hinc autem non efficitur, contra hos patres pugnare, qui in philosophia aliter censeant. Immo Beat. Alfonſus Archiepiscopus Toletanus ait purgationem puerperæ factam die quadragesimo sexto, quia tunc infantis membra perficiebantur. In quo sensu cæteros Patres accipio, non locutos de sola animatione, & conformatione membrorum, sed de perfectione, & formatione perfecta, quæ tunc finitur. Deinde fœtus non formatur, sed vires accipit, & solidatur, aut stabilitur. Nec defunt aliz rationes illarum legum. Theodoreetus quæstion. 14. & alij volunt eas leges ita sanctas, vt enim liberarentur ab intemperatis maritis, ne eis tam cito vtererentur, donec vires recuperassent, & respirassent ab acerbissimis partus doloribus: fœminarum autem dies duplicabantur forte, quia gestatio puellæ est molestior, fit enim ex frigidore semine, & cum sit humidior viro, plus sanguinis

absumitur: estque molestior mare, etiam ab ipso in uitam primo limine. Item nata non minuit tristitiam matris, sed auget. Beatus enim Augustinus, & Beda, quos sequitur B. Toletus in cap. 16. Ioan. Anot. 26. expONENTES Christi Domini verba Ioan. 16. 21. *Media cum parit, &c.* aiunt data opera dictum, cum autem peperit paerum, quia maior ilætitia afficitur mater paerum, quam puella menem. Cum igitur ea lex fuerit ad leniendos partus dolores, & maiores sint in puella partienda, & minus leuentur, ea ratione lex illa lata eo cum discriminē.

S.112. Medicinaliter sentiunt de formatione fœtus. Vallefius lib. 2. controli. cap. 9. ad finem ait, fœminas nunquam formatas diem quadragesimum, mares vero formati diebus triginta; aut triginta quinque. Laurentius Andreas lib. 8. quæstion. 19. docet ex Hippocrate, longissimum terminum fœminis esse duos & quadraginta dies, mares autem triginta. Quam sententiam late, doce, & erudite confirmat Peramatus lib. de hominis procreatione caput. 5. equidem ex anatomie aliquid coniipi potest: quæcum sit embryonismi periodus, & quod animationis initium, nec Hippocrates, nec Galenus, nec Aristoteles sciunt, nouit autem, qui omnia nouit. Fœminæ tardius formatur: quia sunt ex feminæ frigidiori, & imbecilliore, mares autem ex calidiore, magis robusto. At fœminæ celerius se nutrunt, & augent quam mares, quia licet sint frigidiores, tamen sunt humidiiores, quod iurat, vt facilius in se conuertat alimentum, item corpus fœmineum est rarius, delicatus, ac mollius; ad quod non exiguntur tam multæ vires: eaque propter fœminæ facilius, ac brevius veterascunt: vires autem sunt: ficiiores, siccitas autem est minus actiua. Item egent diutiori tempore ad exsiccationem alimentum, illudque conuertunt in corpus robustius. Quam ob rem mares sunt vita longioris.

S.113. Tempus gestationis non omnibus præscriptum idem. Sextimestres partus in Hispania esse superstites refert Laurentius lib. 8. quæst. 30. Quid olim fuerit haud scio, nunc autem eos partus fœliciter eueniunt, nunquam audiui: non nullos, immo & maturiores refert Peramatus supra capite 6. septimestres naturales vocat Hippocrates, & cum

& cum eo medici, & fatur experientia philosophia doctrinæ. Contingunt partus octimestri, sed non secundum. Mensis enim octauus est criticus. Rationem reddit Vallæfius: quia infantes septimo mouentur ad exitum: qui nisi excent, laborant: à quo labore recreantur benignis veeri influxibus, cui labori si addatur octauo mense nouus parturitionis labor, deficiunt viribus, ac pereunt. Peramatus vero (ex quo hæc ut alia sumpit Laurentius) supra c. 9. refert nonnullos partus octimestres, & superstites. Nonus autem mensis naturalissimus est omnino præsentini si post vergentem medicata em non iuenias partas, quia diutius distat ab octauo, & labore, quo afficitur fœtus motus septimestris. Hunc mensem itat Hippocrates: ac designauit Virago Machabæa septem filiorum ad immane martyrium hortatrix 2. Mach. c. 7. nro. 27. Filii miserere mei, quæte in utero nouem mensibus portavi.

§. 114. Supèr est difficultas ex c. 7. sapientia in statu maris figuratus fucaro decem mensum tempore. L'pra. Aliqui pueri nascuntur mense septimo, & aliqui in nono, & alii in decimo, & iisi sunt magis vitales, de quibus fuit Salomon. Cum vero Christus Dominus octus sit nono mense à Conceptione, ille pars eius op minus vitalissimus. Aduerte menses supputari à nonnullis (inter quos Vallæfius) plerumque nouem & viginti cum dimidio: at vero Laurentius Andreas ea q. 90. ex Hippocrate, & Peramatus supra c. 13. supputant mensem per dies trigesimæ: atque ita componiuntur à P. Lorino, Pincheda, & aliis sacra pagina interpretibus. Hoc numero dierum asbirutor componi menses solares à Salomone supra. Nam si lunares essent menses, cum

hi sint breuiores solaribus, illæ Machabæa filius natus esset mense octauo solari, vel saltem non explesset dimidium noni. Numeratis ergo menses (non more Kalendarii) sed magis astronomice ex diebus triginta, nouem menses includunt ducentos & Septuaginta. Christus autem fuit in vero Virginis dies ducentos, & Septuaginta sex, supputatis de vigesima quinta Martij, qua fuit conceptus, & die vigesima quinta Decemboris, in cuius initio fuit editus. Expleuit ergo menses solares nouem, & ex decimo attigit sextum diem. Natus ergo fuit decimo mense solari in eiusdem sexta die. Ut exprefit Rabanus in verbis. Decimo vero mense post Conceptionem nativitas ipsius à Christians celebratur, &c. Qui mensis ab Hippocrate maxime commendatur, & ex eodem probat Peramatus supra c. 9. (vbi docte agit de partu unde citostris.) Et ab antiquis tribuebatur heroiibus. Vide Patres Conimb. Pinedam supra, & Suarez tom. 2, in 3. p. disp. 13. fect. 3. initio. Ita &c.

§. 115. Dicitur autem Christus natus nono mense, vulgariter quidem, & Kalendarij: supputamus enim ad unum mensem à primovnius ad primum alterius. Sic à 25. Martij supputatur ad 25. Decemboris. Dies autem sunt dominio iidem in utraque supputatione. Sic intellige Mædhabæam: & forte eius filiationem attigit mensem decimum, nec expletit noctum. Et quamvis Christus unico instanti fuit compactus, expectauit menses herorum, accipiens in utero robur. Supputanturque menses à mixtione seminum, dum quis debet esse paulo post coitum, & tum, ut sit secunda, & menses vnius dixi.

§. 116. [*]

DISPUTATIO III.

De augmentatione.

SECTIO I.

Quid sit augmentationis substantia?

§. 1. Augmentatione est motus à minori ad maiorem substantiam. Motus sortitur ratione ge-

neris, perly, à minori ad maiorem differt à diminutione, quæ est à maiori ad minorem substantiam. A generatione vero differt, quia hæc terminatur ad substantiam, augmentatione vero ad maiorem substantiam, hoc autem discrimen quantum sit patebit inferius. Perly substantiam differt ab accretione,

Eccc 3 tione,

tione, quæ terminatur ad quantitatem, & ab intensione, quæ terminatur ad qualitatem.

Contra primo, quando viens salitur, & plus substantia deperdit, quam comparat, (vt contingit ægris, & senibus) tunc est motus à minori ad maiorem substantiam, & tunc non est augmentatio; quia potius diminuitur viens, quam excrevit, ergo hæc definitio non conuenit augmentationi. Responderet distinguendo minorem, non sit augmentatio, si considerentur termini, à quo & ad quem illius motus, nego minorem: non sit augmentatio, per quam supereruntur partes quæ deperduntur per actionem contrarij, concedo minorem, nego tamen consequiam: quia nō est attendendum utrum per alios motus viens diminuat, sed utrum ex illo termino, à quo oritur motus, & ex termino ad quem fiat maior substantia, quam ex solo termino ad quem, hanc autem maiorem fieri ex utroque termino, patet ex terminis. Cui motui augmentationis valde extrinsecum est, viens ab alijs contrarijs varios pati motus, sicut si eidem subiecto applicetur ignis, à quo calefiat remisso propter coniunctionem contrarij, si ignis producit unum gradum caloris, simpliciter calefacit subiectum, licet hoc ab intensiori frigore dicatur frigidum.

S. 2. Contra secundo: augmentatio essentialiter differt à diminutione, sed hæc differentia non explicatur in definitione, ergo. Probatur minor, maior substantia non differt essentialiter à minori substantia, ergo neque actiones tendentes ad illas. Nego minorem, quia quando augmentatio dicitur tendere à minori ad maiorem substantiam, subintelligitur, à priuatione maioris substantia ad ipsam substantiam, & quando diminutio dicitur tendere à maiori ad minorem substantiam, subintelligitur ad priuationem maioris substantia, quæ explicatur per illam vocem minorem, sicut quando dicitur remissio esse ab intensa ad remissam qualitatem, intelligitur ad priuationem intensioris. Itaque augmentatio habet terminum ad quem substantiam, & à quo eius carentiam: diminutio vero habet terminum ad quem carentiam substantia, à quo autem substantiam. Quapropter augmentatio est motus positivus, diminutio priuatius. Ratio apriori est, quia

sicut generatio, & corruptio opponuntur priuatione: Ita & augmentatio & diminutio, & intensio & remissio, quapropter habent terminos priuatius: & sicut generatio terminatur ad substantiam, corruptio vero ad non esse substantia: ita augmentatio terminatur ad vniendam unam partem substantiarum alij parti, diminutio vero terminatur ad priuationem talis vnionis, ita etiam intensio terminatur ad intensorem qualitatem, remissio vero ad priuationem talis intentionis.

S. 3. Inquiris: utrum augmentatio differat ab aggeneratione. Augmentatio est quasi addita generatio. Dicam primum quid sit in re. Sæpe fit augmentatio quin tunc fiat noua generatio partialis, vt quando duæ quæ coniunguntur, illa actio tantum habet pro termino à quo priuationem vnionis illarum aquarum; & pro termino ad quem ipsam vniونem, aggeneration autem partialis terminatur ad nouam partem formæ vel vnionis essentialis: qualis non est vniio continua. Deinde sæpe fit vniio duarum partium materialium, & fit partialis generatio vnionis, quæ nouo fiat pars formæ, vt contingit in hominis nutritione, cuius forma non habet partes, & vniio extenditur ad materiam alimenti. Tertio contingit materiam de novo vniiri, & formam, & vniionem de novo produci secundum partes, & vniiri partibus praexistentibus, vt contingit in nutritione exterorum viuentium. Aliqui volunt omnes esse aggeneraciones, quia, licet tunc nulla pars formæ, aut vnionis producatur, presupponit tamen iam producta: alijs id rebusant, quia aggeneration denotat nouagenerationem formæ, aut vnionis. Loquere ut libuerit, sed maioris claritatis gratia, ego cum ultimis loquar, itaque aggeneration terminatur ad nouam partem formæ, aut vnionis, aut utriusque: augmentatio vero ad eam aut materia vniionem cum partibus precedentibus. Video productionem vnionis continuantis esse generationem illius, sumpta ergo aggeneratione latius, omnis augmentatio est formaliter aggeneration. (...)

SECTIO.

SECTIO II.*Determino, & conditionibus augmentationis.*

S.4. Nonnulli opinantes in continuo non esse vniōnem physice distinctam à partibus, consequēter decebunt terminum augmentationis esse substantiam ut indistantem ab alia parte: contra quos egid. 15. Phy. sect. 2. & sic arguo: quia augmentatio est motus realis substantialis: ergo habet terminū substantialē. Antecedens negari non potest, quia homo nutritus, & iam factus vir, aliter se habet in substantia materiæ, & vniōnis, ac quando erat puer, sed hoc sit per augmentationem, ergo augmentatio est motus substantialis, neque hoc credo ab ullo negari: consequentiā probō. Quia motus positius habet terminum positiuū; cum sit productio alicuius rei, sed terminus positius augmentationis non potest esse indistantia partium, ergo est aliud. Probatur minor; tum quia si per fit diminutio sine distantiā partium, quia excrementa non distantia partibus, vt patet in extremis vnguibus, qui non possunt sine ferro abiungi à partibus informatis animo: ergo augmentatio, quæ priuatue opponitur diminutioni, non habet pro termino indistantiam partium: tum etiā suppono duas partes aquæ iam præexistentes, tunc vniāntur, ecce iam habent augmentationem: rogo quid habeant de nouo per illam augmentationem, quod ante non haberent. Dices habere nouam vbiicationem, per quam sunt indistantes. Bene quidem: at vbiatio non est terminus augmentationis, hanc enim non esse motum localem est luce clarius, quid ergo haberent per augmentationem, quod non habebant, & per quod ex illis resulteret vnum per se substantialē. Certe illud necessario est terminus substantialis productus per augmentationem. Vide quæ dixi disp. 15. phys. sect. 2.

S.5. Qui dicunt puncta indiuisibilia esse res, & non modos, consequenter dicent terminum totalem augmentationis esse maiorem substantiam, formalem vero, & vt quo esse vniōnem substantialē distinctam ex natura rei à partibus, & punctis. Ego vero consequenter ad ea, quæ dixi disp. 15. phys. sect. 3. dico terminos productos per hanc a-

ctionem esse indiuisibilia continui: quando fit maior linea, tunc producitur punctū continuatum, quando vero fit maior superficies, tunc producitur linea continuans: quādo autem fit maior profunditas, tunc producitur superficies. Denique quando simul aggerneratur forma, distincta actio est ea per quam continuatur forma, ab ea, per quam continuatur vnio, & vtriusque continuatio à continuatione materiæ.

S.6. Conditiones ad augmentationem sunt quæ communiter requiruntur ad quācumque actionē agentis naturalis, indistantia videlicet, & alia id genus, ad aggenerationem vero plures requiruntur ex his, quæ ad generationem, scilicet dissimilitudo agentis, dispositio materiæ, similitudo formarum, quæ continuantur, &c.

SECTIO III.*Vtrum augmentatione fiat tota simul?*

An successiue?

S.7. Pono realem distinctionem inter augmentationem & accretionem, quod hæc sit ad maiorem quantitatem: illa ad substantiam maiorem. De vtraque ijsdem rationibus disceptata quæst.

Pono item, posse esse duos questionis sensus: alterum vtrum in totam materiam, in qua fit aggeneratio, subito inducatur forma substantialis ignis, aut hominis? Alterum vtrum in quavis parte proportionali prius inducatur, quam in alias maiores: ita vt totam materiam pabuli occupet successiue, quamlibet vero partem subito, & in instanti?

SUBSECTIO I.*Impugnati qui docent augmentationem esse motum continuum.*

S.8. Reg. in 1. dist. 17. q. 2. art. 1. Burlæus lib. 3. Phys. ad textum 6. Sotus ibidem q. 3. art. 2. Iandunus & alij, quos referūt, & sequuntur P. Conimbricenses, 1. de Gener. c. 5. q. 16. art. 2. & Antonius Rubius ibidem tract. de augmentatione, q. 3. num. 27. docent augmentationem fieri successiue, & non in instanti. Quam P. Rubius impunit S. Thom. 3. p. q. 33. art. 1. corp. & ad 4. vbiait. Tertium oportet esse successuum, summa quia augmentum non potest esse sine motu locali,

li; tum etiam quia procedit ex virtute anima iam in corpore formato operantis, que non operatur nisi in tempore. Verum parum illis faver S. Thomas eo loci. Quia non disputat, utrumquidlibet augmentum, ut præcise includit aggenerationem partialem, sit instantaneum? Sed ait corporis augmentum esse successivum, id est, factum tempore; quod verum est de toto augmentatione; cuius una pars sit post aliam; nec enim totum corpus subito in totam suam molem augescit. Quod colliges primo, ex mente Sancti Doctoris. Ait enim Conceptionem Christi, & formationem Corporis factam fuisse in instanti: augmentationem vero in tempore: At conceptio cæterorum hominum, ut præcise includit generationem hominis, sit etiam in instanti. Quæ vero successiue fiunt, sunt membrorum delineatio, & dispositio, quæ in Christo subito perfecit Spiritus Sanctus: ergo similiter non accipit augmentationum pro præcisa actione augendi, sed etiam pro dispositionibus antecedenter requisitis, quæ successiue fiunt ab anima, & pro toto corporis augmentatione. Debet enim attendi discrimen à S. Thoma redditum inter Christi corpus, & nostra. Secundo colliges: quia ait animam corpori vnitam non operari nisi successiue: quod falsum est de omni operatione: quia actus vitales subito fiunt: est tamen verum sumpta operatione pro omnibus requisitis etiam ad actiones momentaneas. Si ergo S. Thomas ad probandum augmentationem in se non esse instantaneam, poneret animam nullam habere operationem, nisi successivam, sumeret principium Philosopho indignum. Quid dicam tanto Doctore? Est autem eius ratio manifesta in sensu à me adducto, ergo in illo, & non in alio locutus est S. Thomas. Nam ex ratione, quas adducit, labore est eius mens nucleanda: quando de ea est controversia. Nec enim credendus est B. Thomas rationes adducere à proposito sibi scopo aberrantes. Quod ait augmentation fieri cum motu locali, exponitur à Caietano non de motu formalis, sed virtuali: quia corpus auctum plus occupat loci, quod subito fieri posse infra patebit. Clarius autem exponitur; dicit enim. *Augmentum non est sine motu locali:* & quidem vere, nam aur pabulum successiue applicatur homini, aut homo pabulo, illud-

que fugit per umbilicum in utero, aut per os extra illum, quæ coniunctio non est sine motu locali. Item non est augmentum sine successiva dispositione qualitatum. Nec sine aliis multis, quæ cum successione fiunt: ipsa tamen actio in se sine motu fit: hinc autem non infertur à D. Thoma sentiri nutritionem ipsam immediate pendere à motu locali, patebit autem subsectione secunda, eū nobis esse. Adducunt etiam Aristotelem connumerantem augmentationem inter motus: motus autem successivus est. Quali vero motus non abstrahat à momentaneo & successivo? & generatio non sit una è motus speciebus: quamvis momentanea.

S.9. Ut suam sententiam probent, ponunt primum, formas substantiales, quamvis in prima generatione pendeant à certa magnitudine, in quam totam simul, & non successiue inducuntur; tamen eas non pendere à certa magnitudine in augmentatione; sed posse hanc fieri in minori, ac minori parte materiæ. Et quidem bene: etenim formæ nequeunt esse, nisi vbi suis facultatibus fungantur: quod nisi in magnitudine certa non præstatur. Aggeneration autem non supponit totam magnitudinem, quam exigit forma, & cum hæc præexistat in magnitudine necessaria: quæcumque magnitudo, quævis pars accrescat, auget magnitudinem priorem, & necessariam. Vnde ex minimo naturali non colligatur necessitas certe magnitudinis ad nutritiorem.

S.10. Secundo ponunt omnia agentia naturalia agere uniformiter disformiter, vehementius, & citius in materiam proximiorum, in remotiorum vero remissius, & tardius. Item quælibet pars alimenti coniungitur corpori alendo; ut nonnullæ partes sint proximiores, nonnullæ remotiores. Quia alimentum quantumcumque paruum, habet trinam dimensionem, & quamvis ab stomacho, aut alio vase coquente contingat secundum ultimas superficies, non tamen secundum profunditatem, quia non penetrantur corpora: vnde videtur inferri totum alimentum secundum omnes partes non esse àque applicatum agenti.

S.11. Ex ijs duobus principijs ita argumentantur. Ad nutritionem non est opus expectare ultimam dispositionem in tota aliqua parte materiæ certa & determinata. sed in

qua-

quacunque parte prius disposita potest fieri quin exspectentur aliae: sed partes alimenti non disponuntur omnes simul, sed prius una, quam alia, ergo aggeneratio prius fit in una parte, quam in alia: item in ea parte non fit tota simul, sed prius in medietate, quā in tota: & prius in quarta parte, quam in medietate. Hoc autem est fieri successiue & non in instanti: sicut materia sequitur ex superficie secundum partem proportionale, & non secundum aliquid diuisibile: ergo nutritio fit successiue per partes proportionales, & non in instanti in aliqua parte determinata. Quo argumento miratus P. Rubius Iuniores nonnullos, arbitratur eos fuisse deceptos, dum opinati aliquando nutritionem contingere in instanti: licet frequenter successiue.

§. 12. Verum eo argumento non multum efficitur. Negatur enim omnia agentia naturalia agere vniiformiter diffiniter semper, & in qualibet parte sua sphæra. Probaui enim disp. 9. phys. sect. 6. aliquando agentia vehementius agere in distans, quam in parte interiori: ut Sol per Chrystallum amburit lanam remotiorē, immo & manum, quin aerem propiorem. ergo aliquando ērūt alimentum ita dispositum in parte remota, ut simul tota una pars disponatur, & recipiat formam aliti. Et quidem placet Achilleū hunc à planta deiicere. Primum fatentur P. Coniubricenses, alimentum ita pūlūlatim conuerſi in alitum, ut veniatur ad aliquam partem tam exiguant, in qua iam non possit conseruari forma alimenti: tunc sic, ergo quando veniatur ad partem illam, in totam illam inducitur forma aliti simul, & non successiue. Fatentur consequetiam: Deinde, ergo non semper agitur vniiformiter diffiniter, quia in totam illam particulam actum ēst simul.

§. 13. Dices primo, inductam fuisse formam aliti sine dispositionibus: per accidentem n. facta fuit illa nutritio: per se autem id non potest: contra, ergo aliquando contingit nutritio subita, & non sunt adeo decepti Iuniores illi. Deinde parum philosophice admittitur forma in subiecto non disposita. Nam, ut forma alimenti perseverare non potuit, ita, nec eius qualitates. Vnde non fuit resistentia alimenti: at sine resistentia contrarii recte possunt qualitates subito trahi in totam

materiam non resistentem: vt sol subito illuminat, & color ejaculatur species in partes remotas, siue immediate, siue aliquas mediis aliis: quod in præsenti cōtinget. Nec item est per accidentem; sed ex intrinseca virtute agentis, qua potest totum alimentum absumere; ex qua virtute directe sequitur, minimum naturale alimenti.

§. 14. Dices secundo, tunc induci in illud minimum aliam formam distinctam à nutritiente. Contra, tādem venietur ad partem exiguum, ut nullam aliam capiat: tunc autem redit argumentum. Dices tertio, non pendere conseruationem alimenti ab illo minimo. Contra: dependet in prima generatione, quia non potest esse, vbi non potest operari; sed in illa exigua materia non potest operari: ergo neq; esse. Est ergo ratio eadem in prima generatione & conseruatione. Nam sicut forma non inducitur primum in unam partem proportionalem, deinde in aliam; quia in priori parte tunc neq; operari: vel alias ob causas: ita nec in corruptione alimenti potest perseverare in parte proportionali minori, ac minori. Quod si hoc possit, quia tunc parum deesset ad totam corruptionem, itidem posset in prima generatione, quia parum deesset ad totam generationem, in tota parte determinata. Immō formæ facilius primum inducuntur in materiam exiguum, & imperfectius dispositam, quam conseruantur, ut patet in prima animantium fictione. Quod si minima naturalia negantur in conseruatione, eadē facilitate negabuntur in prima generatione. Stet ergo aliquando contingere nutritionem momentaneam in tota aliqua materia parte certa, & determinata. Vbi infringuntur aduersantium vires.

§. 15. Deinde posse simul totam partem alimenti disponi: & formam in totam induci probatur exēplo primæ generationis. Cuius materiam esse vel semina vtriusque parentis, vel sanguinem matris, vel omnia illa (ex natura rei) nemini dubium. Tunc sic: illa materia disponitur vltimo in uno solo instanti secundum se totam, & tandem secundum se totam non est æque coniuncta cum principijs disponentibus; ergo materia inæqualiter coniuncta cum principijs disponentibus potest tota simul vltimo disponi, & accipere simul in se totam formam.

Ffff

mam.

mam. Minor propositio est certa: nam principia disponentia non penetrantur cum materia, quæ disponitur. Quia semen, spiritus vitales, vterus, & si quæ sunt alia: causæ, non penetrantur cum sanguine, aut spumosa seminis portione: ab his autem oritur primo dispositio; deinde à calore, & aliis qualitatibus ab illis deriuatis: deriuantur autem mediate, vel immediate totæ simul in totam materiam necessariam ad primam generationem. Vnde eodem modo poterunt deriuari à principio nutriente. Maior autem patet, quia tota illa materia recipit in se totam generationem, nec prius in una parte, quam in alia, ut pono ex minimo naturali viuentium perfectorum, quod & aduersarii admittunt: ergo in uno instanti ultima disponitur tota materia. Probo consequentiam: quia generatio fit in eodem instanti, in quo terminatur ultima dispositio: si enim fieret in tempore, non esset momentanea, nec tota simul in una parte.

§. 16. Considera ergo quio instanti fiat generation, in illo sunt omnia necessaria generationi, & ultima dispositio. Siue enim maneat eadem accidentia geniti & corrupti, siue sint diuersa in genito, certum est generationem non fieri antequam præcedant omnia necessaria ut fiat. Nam quæ sequuntur non sunt necessaria, ut fiat. Ergo in illo primo instanti generationis fuerunt omnia necessaria, & non prius. Nam, si in aliqua parte priori fuissent prius, quam in toto minimo naturali, contingerebat materia in aliqua parte esse ultima dispositam, & carere formam: vel generationem non esse momentaneam. Hoc secundum aduersarii fugiunt: primum autem refugit philosophia: quia tunc non sunt qualitates formæ abigendæ: quia ultima dispositio ad nouam formam eas depluit, nec in eis forma opposita, quia sine qualitatibus non potest operari: sicut nec esse potest in minori materia minimo: erit ergo vel forma sine qualitatibus, vel materia sine forma: vel qualitates contrarie in gradibus incompositibilibus: quia iam non expectatur nouus gradus qualitatibus in materia proximiori sed in remotiori.

§. 17. Adde, eadem ratione non posse organa vita: ut in eis disponi nisi tota parte materia simul; quia nisi in parte certa non possunt operari. Nam anima per ea operatur:

ergo si anima operari non potest nisi in materia certa, & operatio animæ per organa exercetur: hæc non poterunt operari nisi in materia certa: & eó sequeretur nec esse: Quod si dicas, cum primum disponitur pars propinquior, tunc in totam materiam induci formam. Congra, ergo inducitur ante dispositionem ultimam, contra omnem philosophandi rationem, & forma ex sua natura, & per se petit esse, & induci in subiectum non dispositum. Imo illa erit dispositio, quia ex natura rei petit forma illam materiam & illa ex natura agentium non petit aliam dispositionem: ergo. Quod idem ego dicam de nutritione: cuius naturalis dispositio erit qualitas intensa in parte propinquiori, & magis remissa in remotiori. Isdem ergo rationibus habebit facultas nutritrix virtutem disponendi alimenti. Imo & facilius; quia nutritio facilius exercetur prima generatione. Nam rationes de propinquitate maiori, vel minori in prima generatione franguntur. Nec ob id admitto minimum in augmentatione, sed quamlibet partem minorem, & minorem posse conuerti in alium: dico tamen non ostendi repugnantiam, cur non possit exigua pars simul disponi. Ad primū responderetur, partes remotiores & que applicari ad influuum nutrientis: sicut materia foetus secundum omnes partes & que applicatur disponentibus ad generationem. Quia omnes illæ sunt intra sphæram, in qua potest agere & qualiter agere.

§. 18. Age iam: Da aduersariis nullam partem materiæ certam, & determinatæ posse simul secundum omnes suas partes ultimo disponi in uno instanti: sed partem propinquius: & ex hac prius medietatem propinquorem: ex hac autem prius octauam partem, &c. Probatur inde nutritione non fieri simul in tota parte materiæ certa, & determinata: sed prius in parte propinquiori, & in alia minori propinquiori: At in tota materia fieri successite, & continue, non pebatur. Hoc ergo probo. Nam ultimum indivisibile, quo terminatur quilibet gradus qualitatis, & in quo verum est dicere: Nunc non est motus alteracionis, sed immediate ante fuit. & immediate post erit: hoc (inquam) indivisibile sit in uno instanti (vt ex terminis patet) hoc a. inde divisibile non incipit immediate post aliud, quo in parte propinquiori prius fuit pro-

productum aliud terminatiū similis gradus. Quia in sententia, quam pono nunc de cōpolitione continui ex punctis & partibus, immediate post vnum indiuisibile non sequitur aliud. Explico. Applicetur Hepati, alimento cuius pars propior sit, A. remotor, C. Media inter utramque, B. prius tempore accipit, A. octauum gradum caloris, exempli gratia, & ultimum eius terminatiū quām, B. & B. prius quām, C. indiuisibile, ergo partis, A. non est immediatum indiuisibili, B. & hoc indiuisibili, C. Sed inter illa interieciuntur partes qualitatis successive, productæ: ac propter rationem eandem prius est indiuisibile illud in quavis parte propinquiori, & proportionali.

§. 19. Vnde sic impugno aduersarios; ista indiuisibilia sunt subito & vnicō momento, quamvis non omnia simul in toto alimento; ergo nutritiones partiales sunt singulæ singulis momentis, & subito; quamvis non sunt simul omnes in toto alimento. Probo consequentiam: quia nutritio partialis non fit nisi in eo instanti in quo fit ultimum terminatiū (vt mox probo.) Vnde concludo non fieri continue vnam partem nutritionis immediate post aliam; sed inter utramque interieci totum tempus, quod absunt partes qualitatis interiectæ inter duo illarum terminatiua. Et quamvis illa pūcta continuo fiant, quia ipsa continuant totam qualitatem: tamen nutritiones sunt discrete; quia nihil illarum sit, quando sunt partes qualitatis: postea vero omnes nutritiones manent continue: vt cum aquæ successive confluant in stagnum, prius una quam alia, hodie partes nonnullæ, cras vero aliae: at confluxu peracto omnes manent cōtinuæ.

§. 20. Argumentum ex §. 11. in forma solitaria, omissis præmissis, & concessa consequentia. Ad cetera respondetur, incipere successive est incipere in parte minori & minori, continue & immediate post ultimum indiuisibile, non vero quando non immediate: vt patet in ultimis terminatiis; quæ incipiunt in minori, & minori parte proportionali, non tamen successive: quia inter ultimum indiuisibile existens in alito, & inter quodlibet existens in materia alimenti intercessit successio partium terminatarū. Et sicut hęc terminatiua sunt simpliciter finita, & finita secundum quid: eaq; propter finito

tempore finiuntur; idem est aggenerationibus partialibus; quia sunt per partes proportionales materiæ, quæ sunt simpliciter finitæ. Et sicut nullum est primū terminatiū, quin prius fuerit aliud, ita nec vlla pars nutritionis. Deniq; illorum doctrina de inceptione, & destitione indiuisibilium ultimo terminantium erit tibi pro Theseo Filo ad repetendum proportionalium partium inuisos anfractus, atq; Mæandros.

§. 21. Hinc oritur secundum aduersariorum argumentum; quia repugnat nutritioni fieri in illis instantibus, quia licet indiuisibilia terminantia ita fiant, at non potest nutritio: quia nutritio & accretio, siue vniō ad quantitatē sunt in eadē temporis duratione (vt ego ipse probabo infra) accretio a. non potest fieri nisi cum motu locali, qui est successivus, ergo nec nutritio fit nisi successio. Probatur minor primo, quia accretio est extensio ad maiorem locum: quod fit cum motu successivo. Secundο, quia anima hominis occuparet maiorem locum, quam antea: & simul fieret præsenz toti spacio, in quo est materia alimenti, quod experientia repugnat: quia anima nequit nouum locum petere nisi successiva latione.

§. 22. Hoc argumentum non vrget (quoniam illud contra eos retorquebo;) nam in augmento rerum diuisibilium, tam ex parte materiæ, quam formæ, nihil inde sequitur. Nam ignis, v.g. quando augescit, non trahit per medium partem præexistente: sed nouam producit. At noua non mouetur hinc illuc, sed in tota parte materiæ producitur: tunc autem fit accretio, quia in tua opinione resultat noua quantitas in forma ignis, quæ coniuncta quantitatē priori auget molē; nec enim omnis accretio fit cum latione: in mea a. sententia formæ pars recens producta est causa, vt quantitas alimenti & alii vniuantur, fitq; ignis porrectior non ratione partium priorum, sed recens productarum. Noua a. pars ignis producatur à priori, vel ab accidentibus, vel à quo libuerit. Idem dixerim de nutritione imperfectorum viuentium, Imo & perfectorum omnino materialium, quorum formæ sunt sectiles. Ergo in iis non est cur nutritio non fiat in instanti.

§. 23. Deinde in homine nihil sequitur absurdum. Anima enim sine latione formalis potest nutrire corpus primum in sententia

afferentium eam non concurrere immediate nisi per accidentia existentia in passo: quæ tunc non trahunt animum, sed producunt eius vniōnem: eodem autem instanti eam producunt in animo. Nec enim opus est, ut animus prius intelligatur propinquare toti materiae alimenti: iam enim est coniunctus illi secundū vltimas superficies hominis & alimenti, & eodem instanti quo producitur vno, eodem est anima in illa parte materiae. Quod patet ex prima hominis generatione. Nam agens vnit anima efficienter simul in toto minimo naturali, & tamen non illam mouet per totam materiam minimi. Ratio à priori est, quia dum anima corporis catenatur vniōne, nullum habet motū localem nisi mouendo partē aliquā corporis, ut oculis cernitur, & mente ipsa: quia per motum illum abiūgeretur à parte, quam informat, vel manens in priori loco nouū acquires, & consequenter latio illa non esset à termino, *A quo*; nec animus moueretur ut aetus informans, sed ut separatus: at innutritio non mouet partem corporis præexistentem, nec materiam alimenti: ergo non se mouet.

S. 24. Dices, prius natura quā animo vniatur parti alimenti necessario est illi præsens: ergo per motum localem, & successiue. Antecedens dubium: mala consequentia. Est enim dubium vtrum animus prius natura corpori vniatur, quā sit formaliter in loco: immo Cae. dixit nutritionem esse virtuale motum, quia ex ea sequitur maior occupatio loci, complementū autem substantiale prius est natura, quam accidentale. Omissio ergo antecedēti, consequētiam inficior. Ad quod aduerte substantias indiuisibiles habere virtuale extensionem, sunt enim in toto spatio diuisibili per eandem entitatem; ac si essent sc̄ētis. Intra totū spatiū; cui simul possunt adesse, possunt totam vnam partem occupare simul. Angel¹, verbi gratia, potest esse in toto hoc gymnasio, & ipse pro suo arbitratu potest esse in sola medietate, si vult, potest adesse subito toti secundū medietati, (vt ostendo disp. 12. Metap. sect. 6. ita animus potest esse in toto spatio, quod occupat materia alimenti: hoc vltimo disposito illi debetur vbiatio spiritualis, qua possit adesse toti materiae: illa autem subito datur ad totum locum: quia continetur intra locū, cu-

ius anima est capax. Tunc enim non mouet corpus, quod ratione suā diuisibilitatis non est totum in qualibet parte loci, ac proinde non ponitur totum simul in uno loco, sed partiatim. Nec illa vbiatio datur animo ut separato; sed ut vniōte, quia datur ut nutriti, & ut nouas partes inforimet. Et quidem aduersarij sibi aduersantur hoc secundo argumento: quando fit nutritio subita in minima parte alimenti, in qua alimento conservari nō potest: ergo utrumq[ue] motu motus localis, & quod ipsi responderint eo-venient, respondō ego in mea opinione.

SVBSECTIO II.

Vera Sententia,

S. 25. *O* Pinor. quamlibet nutritionē partialem fieri momentu, nullam autem successiue. Item inter partialē aggenerations interiici, nonnunquā tempus reale: vnde illæ discrete frunt. Ita Scovis in 4. dist. 44. q. 5. verba. Per hanc fundationem in fine Capreol. in 1. dist. 17. q. 2. art. 2. fine, alferens formam instantaneę induci in subiecto vltimo disposito, non vero successiue, quamvis subiectum successiue disponatur. Auerroes, Albertus, Pamparatus, Thomas Garuius, Ferrariensis, Soncinas P. Telos & alij apud Patres Conimbricenses, estque communior recentioribus, quam verbura pro verbo sumo ex S. Thomi. 2. q. 24. art. 6. corp. ijs verbis. *Augmentum corporale in animalibus, & plantis non est motu continuo, ita, scilicet, quod si aliquid tantum augetur tanto tempore, neesse sit, quod proportionaliter, in qualibet parte illius temporis aliquid augetur sicut continget in motu locali: sed per aliquid tempus natura operatur disponens ad augmentum, & nihil augmetum, & post modum producit in effectum id, ad quod dispositur, augendo ipsum animal, vel plantam in actu.* Vbi obserua, negariā B. Thoma successionem illam continuam per partes proportionales, & asserti augmentum in hoc esse dissimile motui. Item cessare augmentum toto tempore; quo durat successiua dispositio, & tunc non fieri augmentū in actu, fieri autem qualitatē disponentem: item post dispositionē fieri augmentum, nempe peracta d' sc̄ētione. Vide concludit augmentum non esse motum continuum, sed discre-

diferētū. Ecce nostra conclusio, & eius probatio expresse tradita à S. Thoma, cui Verbum pro Verbo refragantur aduersarij.

S.26. Probatur vñica ratione à priori. Ultima dispositio ad quālibet aggenerationem partialem, aut augmentationem substantialem (veramque indiscriminatim accipio) sit in instanti, & non successiue: sed quālibet augmentatio sit simul cum ultima dispositione, ita vt nec prius, nec posterioris tempore fiat: ergo augmentatio quālibet sit in instanti, & non successiue. Probata vñaque præmissa, cōsequentia haud dubia. Maiorem propositionem probo, quia in continuis non datur primum, neque ultimum, nisi ratione indiuisibilium. Nam partes proportionales exclusi punctis, nō habent primum; neque ultimum (vt patet) ergo primum & ultimum est ratione indiuisibiliū: ergo ultima dispositio in quantum ultima non potest compleri, nisi in instanti.

S.27. Dices primo, dispositionem, quā petit primum & ultimum non compleri, nisi in instanti: esse autem aliquas dispositiones, quā non habent ultimum, verbī gratia dispositib ad formam cordis primo producēdam dependet à sexto gradu caloris completo, quā dispositio habet ultimum, nempe indiuisibile terminatiuum sexti gradus, hæc dispositio non completur nisi in instanti: at vero ad augmentationem cordis non requiritur sextus gradus caloris completus; sed sufficit quintus completus, & sextus incensus in quacumq; parte. Hæc dispositio nō habet ultimū, ac propterea nec completur in instanti, sed successiue. Cū igitur augmentatio fiat simul cū dispositione, & dispositio fiat successiue, idem erit in augmentatione. Confirmatur, sunt nōnullæ forme terminatae ad minimum quod sic, in quo possunt conservari, at non possunt conservari in parte minori. Quam ob rem sublata quacunque parte interit forma. Hæc autem conditio minimi non destruitur in parte aliqua determinata minori, sed in quacunque indeterminata.

S.28. Incipio ab hac confirmatione: res natura sua terminatae intrinsece ad minimum naturale corrumpuntur in instanti, quin sit locus successiua sectioni minimi, si ergo in dispositione augmentationis idem seruatur ordo, augmentationis sit in instanti. Quod si

ordo præposterus seruatur, præpostere affertur exemplū. Antecedens probo. Tunc corrumpuntur res eiusmodi, ex præcisa ratione minimi, quando illis detrahitur pars aliqua minimi: quia enī in minimo possūt esse, & non in minori quantitate, ideo quācumque pars auferatur à minimo, corruptit formam: alioquin posset esse in minori quantitate minimo: sed pars detrahitur in instanti, & non successiue: ergo earum rerū corruptio est in instanti, & non successiue. Probo minorem: pars detrahitur formaliter, quando abiungitur ab alia, siue redditur non continua (vt ex terminis patet.) Hæc autem abiunctio sit in instanti, quia est corruptio indiuisibilis vñionis copulantis partes continui. Vt enim continui vñio est indiuisibilis secundū conceptum in quo est continuitas, fitque iu instanti secundum illum conceptum, ita eius corruptio sit in instanti. Quam ob rem P. Conimb. fatentur totum minimum naturale alimenti subiecto de seriā forma alimenti, & occupari à formā aliti.

S.29. Solutionem impugnat P. Rubius numero 33. quia impossibile est formam induci ante completam dispositionem, sed immediate post quintum gradum ultimo cōpletum non completur dispositio: ergo nec forma inducitur: Probat minorem: immediate post completur dispositio successiue: ergo immediate post non est cōpleta: patet cōsequentia, quia non potest res successiua simul compleri & esse completa, simul fieri & esse facta: nam indiuisibilia sunt, in quibus res est facta: ac propterea in motu vocantur mutata esse, quia in illis solis dicitur res esse mutata. Non vrget. Distinguо enim minorem: nō completur dispositio ultimo in suo esse: concedo minore: non completur in ratione dispositionis, nego minorem: quia vt sit tota dispositio non eget toto suo complemento, sed qualibet parte ultra quintū gradum. Ad probationem distinguo minorem compleetur ultimo successiue, acquirens successiue integrum suam perfectionem, nego antecedens: completur successiue ad habendum quod exiguitur ad sufficientem dispositionem: concedo antecedens, quia tantum exiguitur quālibet pars indeterminata sexti gradus. Distinguо item consequens, immediate post non est completa in toto suo esse,

concedo consequentiam: in gradu necessario ad disponendum, nego. Ad probationem respondeo, rem simul posse compleri inadæquate in suo esse, & in illo esse completa, non tamen simul compleri successione & esse ultimo, & adæquate completa. Item simul fit & facta est. Nam, cum fit, vere existit extra causas, antequam existat ultimum complementum, ergo tunc est facta in esse successio, quia omne existens creatum, ut existens, factum est. Indivisibilia vocantur mutata esse, quia illis terminatur totus motus præcedens; & tunc est verum dicere. Iam est factus motus, quod intellige de toto motu ultimo terminato, at vero incomplete prius fuit factus secundum partem proportionalē, & hæc pars dicitur ab aduersarijs ultima dispositio, non quod in illa sit primum & ultimum, sed quia ultra illam nulla requiritur alia.

§. 30. Est autem ea solutio difficultis impugnatū: non quod præ se ferat verosimilitudinem: sed quia delitescit in tenebris Cimberijs partium proportionalium. Impugnatur autem, in augmentatione ignis. Qui in parte præexistente sibi vindicavit certum gradum qualitatis completum, ac determinatum: ergo eumdem sibi vendicat in quavis alia parte. Antecedens est certum, cum quia suos habet; qui nisi certi sint, non possunt illi defiguntur quia generatur in instanti, quando ultimus gradus dispositionis perficitur: alioquin successione producetur, & incipient substantiae per ultimum sui non esse, ac destruerentur per ultimum sui esse. Nec hac in re longiori disputatione egitur. Consequentiam probo: quia in quamque parte sit forma ignis retinet eumdem conceptum specificum, & est cum eadem dependentia à dispositionibus: ergo in quaunque petit dispositiones eodem modo terminatas: probo consequentiam, quia partes eiusdem formæ homo genex eadem ratione perficiuntur. Nam, si una pars ex suo conceptu peteret aliquem gradum caloris, quem ex natura sua non peteret alia pars, ergo illæ partes non essent homogeneæ: quia et in heterogeneis accidentibus, colligitur substantia diuersitas: at petere complemētum gradus certi, & determinati in intensitate, videlicet diuersum est, ac illum non petere, & aliæ cum puncta indivisibilia sunt specie

diuersa à gradibus. Et quemadmodum forma & vendicans quintum gradum caloris, est ab simili formæ petenti sextum: ita pars petens sextum gradum completem est ab simili parti petenti quintum completem, & non sextum.

§. 31. Confirmatur autem, solutionē hanc multum diuinare, præcise ut defendat successionem nutritionis, quia non habet positionem argumentum ostendens diueritatem illam. Nam formæ diuisibiles, licet sunt in partibus proportionalibus extensiuis, & sic non petunt ut sunt in illis determinatam extensionem qualitatum: at in ipsis proportionalibus retinent certam intensionem, siue qua existere non possent. Item, formæ substanciales petunt materiam determinatam, ita ut sit certa & determinata: nec enim in indeterminata produci possunt: sed tam pendet noua cuiusq[ue] formæ inductio in noua parte subiecti ab intensione suarum dispositionum, quam productio formæ à certa materia: ergo.

§. 32. Dices, formas à minimo pendere: quia non possunt esse, nisi vbi possunt operari: at in exigua materia operari non possunt. Contra: nec forma potest esse, nisi in in parte, in qua possit operationem exercere certam, & determinatam, nam indeterminata non sufficit; sed certam non potest habere, nisi à gradu certo, ergo. Maior pater ex prima generatione, in qua sibi vendicat certos gradus qualitatis, & quemadmodum tunc non potuit informare materiam fine gradu sexto completo, ita nec in augmentatione easdem ob causas: quod si oppositum negas in augmentatione, idem dicam ego contrate in primâ generatione. Deinde forma conseruari non potest sine gradu certo, completo: quia eas qualitates petit ad operandum, & resistendum: at operantur formæ in certo gradu: item & resistunt. Dices in augmentatione non requiri certam materiam, secus in prima generatione, ergo idem erit in intensione qualitatum. Primum aio, non requiri aliquam certam magnitudinem, ita v: in minori non possit fieri nutritio: at semper in aliqua parte certa, id est, in tota parte materiae simul: sicut sit complementum qualitatis. Vnde etiam sit nutritio cum illo complemento etiam si in minori & minori gradu prius sit completa, nec

and

ante complementum sit. Secundo, nego cōsequentiā: quia materia p̄cedens, sine additione nouæ est sufficiens ad conseruandam formam, nec eget noua parte. Quod si ea non eget, nec eget hac, aut illa: at eger forma nouis dispositionibus in noua parte: & quamvis in extensione pendeat ab antiquis, quia cum illis continuantur: at intensio nouarum qualitatum non componitur ex intensione priorum. Vnde in noua parte materiæ, nouas qualitates in nouo gradu intensiōnis exigunt formam: quia intensio aliarū partium nihil confert ad intensiōnem nouarū. Confirinatur. Anima informans manū mī, potest non informare extremū dīgitī, quia in illo deficit intensiō dispositoryum, quamvis non deficit in partibus vicinis: ergo similiiter deficiente in parte noua dēbita intensiōne, deficit informatiō, quantumvis in alijs partibus sit intensissima. Stet ergo dispositoryes vnius partis non conferre ad cōseruandam formam in alijs: sed formam agere certis gradibus in singulis partib⁹. Hæc pro maiori propositione syllogismi, quo probatur nostra conclusiō.

§. 33. Contra pr̄positionem minorem, qua dixi nutritionem fieri simul cum vltimā dispositorye, nec prius, nec posterius, ait P. Rubius n. 40. dari aliquando vltimam dispositoryem sine introductiōne formæ, non quidē in mensurā adæquata nutritionis, sed in mensura inadæquata: in qua repugnat naturaliter fieri, sicut repugnat simul nutritionem fieri in tota parte materiæ, esset autem absurdum, si dispositio esset sine forma in mensura adæquata illius. Item ait esse dispositiōnem vltimam, sed non esse minimū eiusdem materiæ, in quo simul fiat nutritiō, sed dispositiōnem esse nec in prima, nec in vltima parte, sed in indeterminata.

§. 34. Primum, petitur aperte principium. Ego enim ex vltima dispositorye probo, nō modo posse, sed necessarie fieri nutritiōnem per instantia, & hæc instantia esse adæquatam illius mensuram. Idem namque est nutritiōnem fieri in instantibus, & mensuram adæquatam illius esse instantia: Respondere autem esse vltimam dispositiōnē sine forma, quia mensura dispositiōnis vt vltima non est adæquata mensura nutritiōnis, est respondere non posse fieri simul, quia non possunt esse simul. Ego ex dispositiōne

vltima probo posse, quia est eadem vtrii: que mensura, ne detur vltima dispositiōne forma, tu respondes dari talem dispositiōnem, quia non potest forma produci. Itaque respondetur conclusiōne ipsa. At tamen quis & sententiam suam probare, & respondere argumentis, quibus non fit satis probationē conclusiōnis, quando directe pugnat cum sententia, & eius fundamentis. Hoc autem argumentum & conclusiōnem aduersariorū, & rationes oppugnat. Nec debent nobis obijci opposita fundamentis contrariorū, vt absurdā: quia ipsa fundamenta censemus absurdā, maxime, quia ex aduersarijs accidentia attingunt substantiam: & quemadmodum singulis instantibus applicata sunt accidentia efficientia vltimā dispositiōnem, illa tunc absque vlo incommodo attingent nutritionem, vel alitum illam attinget in parte sibi immediata, in remotis vero medijs partibus propinquis: vt à te ponitur successiue. Nam in vno instanti per partes proximas operantur agentia naturalia in subiecto disposito, vt color eiāculatur species ad visum. Aliunde est ergo eruenda solutiō.

§. 35. Secundo, eadem facilitate dici poterit, materiam primam, tunc carere omni forma substantiali, quia non potuit tūc produci forma opposita. Nam in illa parte vltimo disposita non sunt accidentia formæ alimenti in gradu necessario, alioquin non esset materia vltimo disposita, ad cuius vltimam dispositiōnem exigunt carentia accidentium potentium conseruare oppositam: at sine accidētibus requisitis non potest forma conseruari: ergo tunc pellitur forma alimenti, & tunc per te non est forma aliti: ergo est materia sine vlla forma. Nam si aliā singis redit eadem argumentatio, quia illa non est cum dispositiōibus requisitis, quod si est, materia nō est vltimo disposita. Quod si tunc conseruatur forma alimenti sine dispositiōibus, reciditur in absurdum, quia forma naturaliter p̄det à dispositiōibus: quod si hę manent, ergo componuntur duæ qualitates in gradu contrario: nam dispositio ad nutritiōnem est sufficiens, at dispositio sufficiens ad vnam formā, est in gradu contrario cum alia dispositiōne ad aliam formā in eodē subiecto. Nec postea expectatur noua qualitas, sed cū p̄exiliē inducitur

nutri-

nutritio. Nec erit absurdum materiam esse absq; omni forma pro mensura inadæquata forma noua: est autem absurdū pro mensura adæquata. At in Philosophia xque certum est vltimam dispositionem & formam simul esse: nec contraria posse componi: nec formam posse sine accidentibus conseruari, quam est certum materiam non posse esse sine forma: vt ergo tu admittis vnum ex ijs absurdis: eadem ratione potes & cetera.

§.36. Quod autem obijcitur de minimo naturali, est contra assertores minimi in augmentatione: ego vero dico non esse opus certa, & determinata materia ad augmentum, in qua fieri oporteat nutritio, & non in minori: assero tamen, in qualibet parte materia fieri nutritionem simul cum vltima dispositione. Et quemadmodum vltima dispositio fit in vna parte materia, ita vt in alia minori sit prius facta, nec sit simul in tota vna parte determinata: ita dico contingere nutritionem: & quemadmodum vltimæ dispositiones non sunt immediate vna post aliā, sed inter illas interiicitur aliquod tempus, in quo nulla dispositio perficitur vltimo, ita vna nutritio non fit post aliam immediate, quia illo medio tempore nulla fit nutritio, quia nulla fit vltima dispositio. Et quemadmodū inter vnam vltimam dispositionem & aliam interiicitur aliqua pars proportionalis qualitatis extensæ, quæ prius producta fuit, quam vltimo completa; ita dico in tota materia illius extensionis fieri nutritionem, quando illa qualitas vltimo perficitur, & completur. Et quemadmodū datur vltima dispositio in parte materia & temporis determinata, in quo verum est dicere. Nunc tota hac materia est vltimo completa & immediate ante non fuit: ita cum fit nutritio, est verum. Nunc est nutritio in tota hac materia, & immediate ante non fuit, igitur sequor ego vestigia vltimæ dispositionis, in quantum vltima est, & quod tu de illa asseris, assero ego de nutritione. Cur ergo mihi obijcitur minimum naturale? Quo ego non magis egeo ad partiales nutritiones, quam tu ad partia- lia complementa, & vltimas dispositiones qualitatum in ratione vltimi complementi.

§.37. Secundum argumentum sumitur à signo: Iam probauī, & aduersarij fatentur, simul contingere accretionem & augmentationem; sed accretio fit formaliter per insta-

tia discreta, & non successiue in tempore, ergo & nutritio. Probo minorem: accretio formaliter est motus à minori ad maiorem quantitatem: sed motus ad maiorem quantitatem fit in instanti, & non successiue; ergo & accretio. Probatur minor: quia maior quantitas fit formaliter continuatione vnius quantitatis cum alia, vt cor t nuatio est sed continuatio vt continuatio, fit in instanti, & non successiue, ergo maior quantitas fit in instanti, & non successiue. Maior est certa: pone duas partes aquæ diuulsas: ante vniōnem aquæ B. exempli gratia, est vnius palmi: per solam vniōnem cum aqua C. fit maior prior aqua: vt Durius per solum conflūxum Pisuergæ fit maior: & animal per additionem corporis: itaque si materia animalis coniungitur noua pars materiae alimenti, animal erit maius: hæc autem accessio nouæ quantitatis fit formaliter continuatione vnius partis cum alia: nec enim partes continuæ, vt continuæ, alia ratione vniuntur, nec ad hoc exigitur noua productio materiae, aut quantitatis: flumen enim retinet quantitates & aquas duorum riuorum in ipsum confluentium: quod oculis cernimus singulis momentis. Minor autem probatur: ne m̄pe continuationem, vt continuationem fieri subito, & non successiue. Nam continuatio, vt continuatio, est indiuisibilis: ergo vt continuatio fit subito; successiue enim sunt ea, quæ partes habent; suntq; vna post aliā. Vbi autem non sunt partes, non potest esse vna post aliam. Antecedens patet: quia continuatio linea, vt linea est, est punctū: quod vndique est inseparabile. Continatio superficie est linea; superficies autem continuatur versus latitudinem linea; nam versus longitudinem solum punctum est continuatio; nec enim longitudinem continuat linea; sed constituit; quia habet ipsa partes versus eam dimensionem: est ergo linea continuatio superficie versus latitudinem: sed versus eam dimensionē linea est indiuisibilis (vt par) ergo linea, vt est continuatio superficie, est indiuisibilis: superficies autem est continuatio profunditatis, versus quam dimensionem est indiuisibilis: ergo superficies, vt est continuatio est indiuisibilis.

§.38. Dices in augmentatione reperiri, & productionem quantitatis, & illius partium continuationem: hæc secunda semper est subita,

subita; sicut augmentatio materie, capta pro continuatione: productio autem quantitatis est successiva; quae cum sit simul cum nutritione, utraque sit successiva. In mea opinione manet eadem quantitas numero in genito & corrupto: in qua non est locus productionis nouae quantitatis; sed tantum continuationi quantitatis animalis cum quantitate alimenti; sed continuatio illa sit subito: ergo in ea sententia dñe adeo in quantitate generante & corrupti, augmentatione sit sine successione. Nec enim penetratur, aut imponitur quantitas quantitatibus sed medijs indivisibilibus continguntur, & vniuntur quantitas animalis & alimenti. Cum ergo nutritio non fiat in materia, antequam continuetur quantitas, somatoria ipsa, aliisque via duabus partibus minime vnit; nec prius materia, aut quantitates continuenter, ne sit continua materia in diuersis speciebus completis: aperte concludo nutritionem fieri instantibus, quibus accretio.

§. 39. Irridentia opinante esse diuersam quantitatatem in genito & corrupto: est eadem ratio. Quia quantitas producitur in instanti: vt enim in prima rerum motione quantitas producta fuit subito: & in generatione animalium eodem instanti generationis producitur tota quantitas corporis: ita & in augmentatione. Ergo ex hoc capite augmentatio non erit successiva. Dices non posse quantitatem produci subito in nutritione: quia non sit ante, nec post unionem formae: haec autem sit successiva. Bene. Hic circumaguntur circulo. Nam ipsi probant nutritionem fieri successiva; quia sit cum accretione: & accretione fieri successiva. At nunc probbo ego nutritionem fieri subito, quia subito sit accretio, cum qua sit nutritio: respondent autem, accretionem non fieri subito, quia nutritio non sit subito. Itaque ex successione accretionis colligunt successionsim nutritionis; & ex hac defendunt illius successiōnem.

SECTIO IV.

De Potentianutritiua, & Generatina.

§. 40. Potentias has ego non distinguo ab animi substantia, vt patet ex disp. 9. phys. sect. 3. 4. & 5. Sitamen distinguuntur:

dico utramque esse specie distinctas: quia termini differunt specie, non quidem in substantia, sed in modo: quia terminus genitus sit per actionem transiuntem, nutritus vero per irmanentem. Nutritua est toto corpore fusa: generativa autem refert in semine tanquam instrumento: in testibus autem, vt in causa principe, & anima vt informat testes, est principium generationis. Quia vero in testibus est dispositio ad generationem potentiam: ideo castrati sunt simpliciter impotentes generandi: sicut homo est cæcus: quia licet visus non distinguitur ab anima & corpore: tamen in oculis sunt dispositiones ad videndum, eaque propter anima & alia pars corporis, vt subsunt illis instrumentis, sunt potentia visus: si haec accidentia defint, obuevit cæcitas, idem dixerim de potentia generante.

SECTIO V.

De Nutritione.

§. 41. Primo suppono aggenerationem rerum inanimatarum esse eiusdem omnino rationis cum prima generatione v.g. in igne: quia terminus ad quem & potentia activa, & passiva, & modus procedendi utriusque sunt omnino eiusdem rationis.

De mutatione, quæ est aggeneratio formæ, vel unionis vitalis maior est difficultas. Et quidem non differre specie, probatur primo, quia potentia nutritua, & generativa non distinguuntur specie. Item terminus ad quem est eiusdem rationis, scilicet viuentis caro, sanguis, aut nerui; modus idem procedendi, quia neutra actio est vitalis, quia terminus non est vitalis in actu secundo, sed in actu primo. Secundo, quia sine fundamento multiplicarentur actionum species.

§. 42. Censeo tamen nutritionem essentialiter differre à prima generatione. Primo, quia nutritio est actio vitalis, vt patet disput. 2. de Anima. Generatione vero non est vitalis, sed actio vitalis specie differt à non vitali, ergo. Secundo distinctio essentialis colligitur ex collectione omnium accidentium, & proprietatum duarum rerum, at collectio proprietatum nutritionis est valde diuersa à collectione proprietatum generationis: ergo distinguuntur specie. Probatur minor, quia nutritio petit etiè ab eo-

Ggg dem

dem subiecto, quod nutritur, & potest fieri ab spadoine, estque sine congressu diuersorum sexuum sine semine, sine longa calefactione, & dispositione in matrice: at vero generatio fit ex congressu foeminae & viri, cum semine utriusque, longa calefactione, & dispositione, & alia innumera.

Ad primum Respondetur, licet admittatur identitas inter potentiam nutritiuanam, & generatiuanam, modum utriusq; actionis esse diuersum, ratione cuius tam varias habent proprietates. Eadem enim potentia potest exercere duas actiones specie distinctas. Ad secundum negatur antecedens.

S.43. Nutritio, & diminutio fiunt circa omnes partes viuentis; ita ut nulla sit expers eorum motuum. De nutritione probatur, quia omnes partes hominis, verbi gratia, in prima generatione sunt paruæ, quia totum corpus est peregrinum, ergo omnes eius partes crescunt; nulla enim pars in viro est tam exigua, quam in ipso puer. Vnde ossa, nerui, & cæteræ partes duriores augescunt. De diminutione probatur, quia in prima ætate partes illæ augescunt, quia plus alimenti conuertitur in materiam aliti, quam ex ipso alio deperditur; sed in decrepita plus aliti deperditur in omni parte, quam alimenti acquiritur, ergo in decrepita omnes illæ partes decrescent. Secundo à priori, quia quævis pars aliti habet aliquam qualitatem contrariam qualitatibus alimenti, & aliarum partium, ergo patitur ab alimento, & alijs partibus; sed hæc passio est causa decretiōnis: ergo. Confirmatur, quia diuturni languores redditū homines macros, exiles, non modo in facie, verum & toto corpore. Recognoscē disp. i. sect. 10.

Dices, ergo post longum tempus non remanet idem viuens. Huic obiectioni, respondi disput. 6. phys. sect. 3.

Et quamvis longo tempore omnes partes mutentur, non tamen simul, quia vna agit in aliam, vel in alimentum, illud in se conuertens, ac sibi vniens: ita deperditur vna pars, & acquiritur alia.

§. 44. Nutritionis causa primum est ipsa substantia viuentis: deinde vis actiuacaloris consumentis alimentum, & eius humorem conuertentis in formam aliti, tunc per corporis cauitates cibus digestus commeat in iecur, ibique in sanguinem vertitur: hinc emigrat in cor, ac cæteras partes, easque auget, & ab illis proprias ipsarum actiones patitur. E corde purus, & viuax sanguis descendit in cerebrum, quem vocamus spiritus vitales. Hic sanguis subtilior redditur in cerebro, quem vocamus spiritus animales, qui immediate deseruunt actionibus vitalibus sensitiuis. Hinc est, homines agrestes, & qui vescuntur cibo duro, & crasso, vt porcina carne, & caseo, cæpis, & alijs, esse hebetes ingenio; similiter, qui sunt complexione aspera, qui habet spiritus vitales quasi ferreos, quos non possunt condertere in subtiliores, unde ingenium iuuatur subtili cibo, ac bene condito, parco, & faciliter digestu.

SECTIO VI.

De accretione, & decretione.

S.45. A ccretio est motus à minori ad maiorem quantitatem. Decretio autem, à maiori ad minorem. Omnia, quæ de augmentatione diximus, proportione conuenient accretioni. Solum differt, quod accretio est augmentatio accidentalis, tendens in quantitatem. Cuius terminus qui, est maior quantitas, terminus autem à quo, est unio partium quantitatis, quæ est aut indivisiile puctum, aut linea, vel superficies. Quod si quis obijciat Arist. assertem ad quantitatem non esse per se motum. Respondeo non esse motum per se, id est, per se primo intentū, quia quod primo intenditur est actio substantiae, quantitatis vero secundario, sed hic secundarius motus per se, id est, per suam essentiam, & entitatem tendit in quantitatem.

Datur autem alia extensio qualitatis, quam potes definire eodem modo.
(?.)

DIS-

DISPVTATIO IV.

De Raro, & Densu.

SECTIO I.

Quid sit Rarum, & Densum?

§. 1.

Arum definie Aristoteles. Quod sub magnis dimensionibus parum habet materia. Densum vero.

Quod sub paruis dimensionibus multum habet materia. Esse rarum, & densum oculis cernitur in lacte incalescente & frigido. Quod ante calorē parum occupat loci, idem vero nullo addito lacte incalescens totum craterem implet. Nonnulli rudes Philosophi corpus rarum arbitrati, quia inter eius partes erant nonnullæ inanitates: ob quas exigua materia erat in magnis dimensionibus, condensatione autem arbitrati corpus comprimi, & occupare inanitates illas, inter eius partes interiectas: eaque propter magna materia erat in loco exiguō. Hi impugnantur, primo ex repugnancia vacui. Secundo, quia vere multa materia non erat in paruis dimensionibus: nec parua materia in magnis, sed semper esset eadem materia in dimensionibus iisdem. Siquis enim diuidat trabem in duas partes, easq; abiungat, trabs tantundem loci occupat post sectionem, quantum ante: quia octo palmos occupat, nunc dissitos, ante coniunctos. Percurramus sententias similliores vero.

SECTIO II.

Vtrum raritas sit motus ad nouam quantitatem?

§. 2. Scotus in 4.dist.12.q.4.cum Gofredo, & alijs, quos referunt PP. Conimb. lib.1. c.5.q.17.art.2. opinatus raritate nouam quantitatem acquiri, ac deperdi dēsistate. Hi bipartiti; Scotus, cui consentit Cai. 3.p. q.77.art.5. 9. Circa predicta; non vult amitti priorem qualitatem, sed aliquam nouam partem illi accedere. Marfilius vero in 4.qua.9.art.2. vult totam priorem amitti, & pro illa nouam, ac maiorem subrogari. Mo-

uentur primo definitio rari, & densi. Nam dimensio corporis est quantitas; sed rarum est corpus exiguum sub magnis dimensionibus, ergo rarum est corpus sub magna quantitate; at sola prior quantitas nec erat magna, nec magna dimensio, quia seipsa parum occupabat loci; ergo additur nova, magnum in locum porrecta. Secundo mouentur, quia intentione noua acquiritur qualitas: ergo raritate noua quantitas: quia vt ille motus est ad qualitatem, hic est ad quantitatem. Alia argumenta sunt ex impugnatione verarum sententiarum: quæ proponā, & abigam, s.4.

§. 3. Hęc duo argumenta non vrgent. Ad primum distinguo maiorem: quantitas est dimensio in actu primo & remoto, vel quo ad effectum formalem primarium dimensionis, concedo maiorem. Nam illa dimensionis est formaliter linea, superficies, & profunditas penetrabiles. Nam quia una pars quantitatis non potest cum alia penetrari, fundat mensuras, quæ sunt certæ, ac statæ magnitudines in locum porrectæ: vt palmus, cubitus, modius, amphora: nego autem quantitatem solam esse dimensionem in actu secundo, vt includit formalem effectum secundarium: hic enim addit quantitati actualem extensionem ad certum locum: quæ est vbi circumscriptuum. Esse autem cum hoc, aut illo vbi accipit quantitas à qualitatibus: quibus corpora rarescunt. Ad minorem respondeo: corpus rarum esse parvum etiam quantitatem sub magnis dimensionibus, id est, sub qualitatibus actu determinantibus quantitatem ad magnum spatiū. Itaq; prior quantitas noua qualitate porrigitur ad maiorem locum, & est magna dimensionis. Ad secundum negatur consequentia, & eius probatio: raritas n. non est motus ad quantitatem, sed ad qualitatem, & vbi. Accretio est motus ad quantitatem, item atque decreto. Cur autem non producatur noua quantitas, vt qualitas noua, defluxu disputationis patebit.

§. 4. Vtramque sententiam impugnat P. Rubius, tract.de Rarefactione q.1.Scoticam

G g g 2 quideq;

quidē, quia in Eucharistia raritas est esset noua quantitas, sub qua non esset corpus Christianum: quia hoc tantum est sub accidentibus consecratis. Marsilius nam vero: primo quia qualitates insunt quātitati, qua destrūcta qualitates perirent, contra oculatam experientiam, qua videmus in cera rara eundem colorem & similia accidentia. Secundo quia quantitas est coxa materia.

§.5. Scoti respondebunt, Christum post consecrationem esse sub multis accidentibus, quæ non fuerunt consecrata: id est, quæ aberant à pane tempore consecrationis. Nā & potest in illis iam separatis à pane produci nouus caior, aut frigus: & remitti prior qualitas. Quia perse primo subest accidentibus demonstrantibus natura sua panem, & vinum, & dum huc non corrumpuntur: licet cum illis alia adiungantur, non abit Christi corpus. Nam ipse Rubio ponit raritatem terminatam ad nova accidentia, sub quibus est Christus Dominus: Marsilius autem responderet Patri Rubio: ad primum quod ipse nobis in resolutione accidentium, experientiam illam deludi similitudine accidentium de novo productorum: & philosophica ratione sensus corrigendos. Quapropter vel fateatur hoc argumento probari manere eadem numero accidentia in genito & corrupto; vel in præsenti nihil effici contra Marsilium. Et quidem cum qualitates à me ponantur in quantitate, nihil sequitur ex sententia Marsili: vel etiam ponantur: deficiente causa intrinseca, si alia & que potens sit proxima, & pro prima subrogetur, conservabit effectum. Ad secundum ipse Pater Rubio ait corrumpi quantitatem in generatione substantiali; in qua manet materia sine sua coextanca: est ergo coqua secundum speciem: non vero secundum individuum, & sicut per te perit abiunctione formæ à materia; ita perit raritate: per quā corpus porrigitur ad maius spatum: ac propterea danda illi noua & maior quantitas, qua talem occupet locum.

§.6. Aduerte ex sententia Scoti, sub omni parte quantitatis esse Christi corpus, quia naturaliter per illam esset materia extensa, & cum materia qualitates. In Eucharistia, licet non est materia, at qualitates extenduntur, Deo regente mysterium: est autem Christi corpus sub accidentibus pa-

nis, & vini: ut ex omnium sententia quando accidentia rarescunt: est Christus in toto illorum spatio, in quo toto non est, quando densantur, quia nec ipsa sunt. Item aduerte ex eodem Scoti contra Caietanum, nouam quantitatem in Eucharistia creari: quia illa non fit ex subiecto vlo. Respondet Caieta. productionem quantitatis non esse nouam à rarefactione, sed ex illa sequi. Contra: refactio terminatur ad raritatem; rogo, utrum raritas sit qualitas à quantitate distincta? An sit re ipsa quantitas. Hoc secundum non concedit Caieta. constituens raritatem in priori quantitate: at noua pars quantitatis non habet pro subiecto priorem quantitatem: tum quia una quantitas non est subiectum alterius: quia non potest ab illa accipere denominationem: est enim se ipsa quāta, & non ab alia, sicut albedo non dicitur, Alba ab alia: tum quia penetrarentur duæ partes quantitatis, subiectum enim & forma simul sunt in eodem loco: si enim pars B. sit in loco B. & non in F. pars autem F. non sit in loco B. sed in loco F. male vniatur parti F. ut si quis dicat formam existenter Toleti & non Madridij, vñiri materiae existenti Madridij & non Toleti. Est ergo raritas distincta à quantitate: ergo & actiones, probocōsequentiam, quia productio raritatis ut raritatis, est illius eductio ex quantitate ut ex subiecto, at productio quantitatis ut quantitatis, non est eductio illius ex quantitate, quia, cum quantitas ex alia non educatur, non habet ex illa educi, nec educatione. Iro licet re sit eadem actio, eadem erit eductio raritatis ex quantitate, & productio quantitatis ex nullo subiecto, ac propterea creatio; quin erit etiam creatio licet sit consequenter: quia raritatem consequitur noua quantitas facta de novo absque subiecto. Nam eo modo, quo de novo est, est facta de novo, & creatur.

§.7. Impugnatū ergo utriusque. Primum: quia relabuntur in difficultates nostræ sententiaz: è quibus conantur elabi? Nam eadē omnino materia, cum ijsdem partibus, refacta est in spatio duplo maiori, sine additione ipsius materiae, sed præcisè per additionem quantitatis, hoc autem vix percipiatur, quia pars materiae esset in duobus locis, & cum densantur, penetrabuntur multæ partes (de quo sect. 4.) id autem sequi patet: quia

quia materia, quæ cum priori quātitate erat in vno palmo loci; eadem omnino cum noua quantitate est in duobus: densitate autem ea, quæ erat in tribus, est in vno.

§.8. Dices primo: raritate produci nouā partē materiæ. Verum hoc est rude, ac pingue sonare, primum quia non distinguit augmentationem à raritate: secundo quia raritas non est creatio, at noua materia creatione produceretur. Nec vero esset opus raritate, immo nec locus: ignis enim non rerefaceret lac, si noua materia esset opus, rarescit autem, quia in priori materia producuntur qualitates, quæ petunt extendere materiam priorem: extenditur autem per quantitatem, vel alio modo: at per additionem materiæ non extenditur, sed augetur. Ignis autem quorsum produceret qualitates potentes nouam materiam. Cum nec ratione minimi, nec alijs rei ea egeatur. Tertio quia necessario esset producenda forma noua secundum partes, vel vniōnem. Hoc autem est ridiculum: quis enim dicat rareficiente homine, aut equo per ægritudinem, tunc fieri nutritionem hominis, & produci formam equi? Aut è quibus mammis crater fugit lac, cum hoc rarescit igne. Eodem modo probatur non continuari cum materia ambientis corporis. Tandem illa non esset rarefactio: nam magna materia esset sub magnis dimensionibus contra definitiōnem.

§.9. Dices secundo: non sequi id ē absurdum: quia materia non existit in loco, nisi per quantitatē, & cum hæc nec penetretur, nec sit duobus in locis, ita nec materia. Cōtra primo, in nostra sententia quātitas occupat plus, minusve loci per qualitates id pertinentes: sicut ex te materia per quantitatēm: ergo sicut tu arbitris eandem quantitatēm esse in duobus locis aut penetrari, licet qualitatibus extendatur: ita erit materia, licet quātitate extendatur. Deinde rbi est ratio existendi in loco, si autem corpori detur rbi Toleti simul & Madridij, erit duobus in locis simul: vel si duobus corporib⁹ detur rbi ad idem spatiū, penetrabitur vtrumq; ergo materia erit duobus in locis, si detur illi quantitas magna petens duos focos, licet quantitas sit ratio existendi in loco.

§.10. Dices tertio: Materiam ex se non habere partes, sed à quantitate formaliter:

ac propterea non sequi absurdum: quod in quātitate rara per qualitates. Verum, quam sit parum probanda hæc solutio primo syllabarum sono accepta, ostendam in Metaphysica in prædicamento quantitatis disp. 13. Admissa tamen nunc, disputationis gratia: probo raritatem fieri quia parua quantitas porrigitur ad magnas dimensiones. Nam rārum, parum habet materia sub magnis dimensionibus: vel ergo nomine materia intelligis veram materiam primam, Per dimensiones autem, quantitatēm magnam: tunc sic: vel ergo materia, vt distincta à dimensionibus habet partes, per quas sit parua: quod negas hac solutione: vel materia existens sub magnis dimensionibus, non est parua. Hæc ultima pars probatur: quia per te habet materia partes formaliter à quantitate: ergo & esse magnam, & paruam habet formaliter à quantitate: quia paruum, & magnum non est nisi ratione partium: sed magna quantitas non facit materiam paruam formaliter, vt patet: ergo materia vt existēt sub magna dimensione non est parua. Ergo nomine dimensionis intelligitur actualis extensio ad magnum locum: nomine autem materia, intelligitur materia vt subest priori exigua quantitatē, quæ raritate est in magnis dimensionibus: sic autem reciditur in difficultates communes: siue materia habeat formaliter partes à quātitate, siue & se.

§.11. Secundo impugnatur sententia Scotti: quia quantitas recens producta est in eodem subiecto indiuisibiliter sumpto: in quo præcedens: vel in diuerso. Hoc secundum esse non potest, quia nec quantitas producitur separata, nec in materia carente quātitate: sed illam prius habente. Item nihil rareficeret. Nam prior materia, nisi afficiatur noua quantitate, non occupat plus loci, quam ante raritatem: quia ratio illum occupandi, illam non afficeret: sed quātitas prior augeretur per continuationem cum noua: vt cum vniuntur duas aquæ, & illarum quantitates: ergo recens quantitas recipitur in eadem materia cum præcedente. Hoc autem repugnat ex natura rei: primo: quia illæ duas quātitates penetrantur in eodem loco: num subiectum & accidentis, quo informatur actu, sunt simul in eodem loco: (vt extermenis patet) sed materia informatur quantita-

te priori, & posteriori: ergo est simul in eodem loco cum illis: at materia cum duabus quantitatibus non est simul duobus in locis (vt patet:) ergo est in uno loco: ergo illæ duæ quantitates sunt in uno loco penetratæ: quia sunt in eodem loco materiæ: hoc autem est absurdum: quia ea ratione duæ materiæ sunt impenetrabiles; quia habent duas quantitates distinctas: & quia quantitates sunt impenetrabiles inter se, ideo faciunt materiam impenetrabilem. Quod si quantitates inter se sunt penetrabiles: ergo penetrari poterunt duo corpora quanta.

S.12. Dices: nouam quantitatem aduenire materiae priori: quæ ab illa accipit nouas partes. Contra: ergo materia, quæ prius erat in uno palmo cum prima quantitate, est in duobus cum secunda illi recens adueniente: ac recidit in difficultates communes. Deinde, illa prior materia est in duobus palmis continuis sicut anima in corpore: vel ergo est tota in veroq; palmo, & tota in singulis: quod non conuenit rei diuisibili: vel est pars in parte loci: & tota in toto. Vnde sic argumentor: pars existens sub noua quantitate est realiter distincta à parte existente sub antiqua quantitate; ergo sunt materiæ realiter distinctæ. Probo consequentiam, quia materia est idem cum suis partibus. Quis autem dicat materiam capitis esse realiter eandem cum materia pedis? Distinguuntur itaq; indiuidua partialia materiæ. Alioquin eadem numero esset materia aquæ, & terræ. Sed noua materia accedens priori, illam non rarefacit, sed auget. Quia non est parua materia sub magnis dimensionibus; sed magna: ergo.

S.13. Deinde Marsilius impugno: quia quantitas nouè producta, vel est eiusdem rationis cum corrupta, differtq; ab ea: quia assertit duplo plures partes determinatas? Ut si prior erat bicubita, hæc sit quadricubita. Vel est diversæ rationis? Quia ipsa in se est prædictior, & rarior: ita vt eius partes sint inter se distantiores. Primum esse non possum: quia non esset opus prioris corruptione, sed tantum accessione nouæ (vt opinatur Scotus.) Nam contra Marsilius & Secundum est idem argumentum: quia illæ duas partes penetrarentur. Nec esset cur prior destrueretur, quia nec inducitur contraria, nec autetur subiectum, nec pen-

det à certa magnitudine: quod si penderet, iam illi accresceret. Secundum autem est fine fundamento: quia quantitas semper est eiusdem rationis. Deinde recedit Marsilius in communes difficultates: quia continua-
tiua sunt indiuisibilia: & partes illis vnitæ, semper distant mutuo eadem ratione; nempe per indiuisibile. Omnes deniq; difficultates sententiaz communis, hæc amplectitur: & nouam de corruptione quantitatis.

SECTIO III.

Impugnantur aliorum corpuscula: & extensio punctorum.

S.14. A lij Doctores cum hinc non possint defendere sententiam communem, quam section. 4. subijciemus: illuc vero non audeant defendere sententiam Scotti, tertiam sunt commenti, quæ asserti duo: primum in rarefactione non produci nouam quantitatem: secundum, quantitatem neq; per se, neq; informatam qualitate occupare maius spatum, q; antea: sed inter partes raras interjici quædā corpuscula imperceptibilia: quorū appulsu tumescat corpus, atq; rarefcat: eorundemq; depulsu corpus contrahatur, & densetur. Sententiam hanc tuentur nonnulli relati à M. Vannez. de Gen. quam refert & non refellit Gabriel in Canonem sect. 45. referunt Ocham opusculo de Eucharistia, Valles. 4. Phys. text. 54. in quam conspirant assertores continuum componi ex solis indiuisibilibus: quia vnu indiuisibile non potest occupare locum diuisibilem nisi existendo totum in toto, & totum in qualibet parte loci: item existeret duobus locis adæquatis, & quando densaretur corpus, indiuisibile vnum penetraretur cum alio: ergo in ista sententia necessario recurrir ad corpuscula imperceptibilia: Itaque hæc opinio nullo nititur fundamento proprio; sed est inventa consequenter ad compositionem continui ex solis punctis: quæ compositio hos authores impellit in multa imperceptibilia.

S.15. Impugnatur autem primo: quia se queretur rem tories densari, & rarefcere, quoties aerem attrahit, & expellit, consequens est ridiculum; ergo. Minore ex se patet,

ter, quia quis dicat hominis os rarefieri, eo quod infletur, aut non infletur, & utrum eo quod evacuetur aere. Et folles quoties à fabro mouentur. Maior patet, quia per attractionem aeris intericitur ipse aer inter partes vtris, aut oris, & per eiusdem expulsionē ejicitur corpus inter medium : ergo interuenit tota ratio raritatis, & densitatis.

§. 16. Dices rarefactionem consistere in productione, aut temperamento unius, aut plurium qualitatum ex quo sequatur motus ille localis: at vero in casu posito illa corporis expulsio non oritur ex taliter temperamento. Cōtra primo quia rarum est, quod sub magna dimensione parum habet materia, sed uter inflatus in magna dimensione parum habet materię: ergo est ratus. Probatur minor in tua sententia, quia affirmas ea ratione lac rafescere, & in magna dimensione habere parum materię, quia inter illius partes intericitur corpus. Vnde sicut in sententia Arist. illa dicitur raritas, quae est radix constituentis in magnis dimensionibus paruam materiam, ita tua sententia ista aeris attractio erit raritas, quia præstat eundem effectum. Contra secundo, quia in aliquo casu corpus interiectū poterit ejici è partibus corporis rari propter temperamentum qualitatis receptę in ipso corpore raro: ergo tunc erit condensatio: probatur antecedens: quia uter potest calefieri, & aer inclusus, vel aqua euangelizare, quin partes ipsius vtris inter se disiungantur, sed coniungantur: tunc autem quis dicat utrem condensari. Quod si partes abiungantur aliquo casu, tunc rarescet.

§. 17. Secundo arguitur, quia nimio frigore disrumpitur vas plenū aqua, quia hæc glaciat: at id non fieret si corpuscula essent interiecta intra ipsam aquam: ergo nō sunt. Maior experientia patet: minor probatur, quia cum aqua densatur: omnia illa corpuscula sursum ascenderent, occuparentq; locum ab aqua desertum. Cumque intra idem vas essent sufficientia corpuscula ad eius capacitatē complendam, non esset cur disrumperetur vas ad attrahenda alia corpora, quibus repleatur, fugiatque vacuum.

§. 18. Dices primo, ideo vas disrumpi, quia nimio frigore eius partes diuellantur, & non propter vacuitatem replandam. Cōtra: quia hoc eiudetis falsitatis cōuincit experientia,

riétia, qua videmus vrceum testaceum plenum aqua summa hyeme disrumpi aqua glaciante, qui si vacuuus sit, aut plenus liquore non glaciante, nequaquam disrumpitur: ergo non propter frigiditatem, sed propter vacuitatem disrumpitur. Confirmatur hæc experientia, quia olla terrea applicata igni disrumpitur, si sit vacua: secus verosimiliter plena aqua. Ratio est, quia per nimio calorem dissoluuntur partes, quia dissoluitur earum temperamentum, neq; adeat ullum corpus, per quod conseruetur, ergo eadem ratione disrumperetur olla terrea nimio frigore, si esset vacua; cum tantum frigoribus habeat quam cum est plena: ergo non disrumpitur propter dissolutionem temperamenti, sed propter vacuitatem. Verum est aliquando quadam rupium genus dissolui nimio frigore, quo exsiccatur illarum humiditas, tunc autem non dissoluuntur vas testea, nisi sint plena humore glaciante.

§. 19. Dices secundo: vas ideo disrumpi, quia aqua conclaciat versus partem superiorem, & illac non posse corpuscula egredi, cumque necessario sint egressura, efficietur ruptio qua parte illis via munitur, neditur duorum corporum penetratio. Contra: quia aqua non glaciat subito, sed paulatim prius efficiendo tenuissimam telam in parte superiori: ergo corpuscula immediata illi telæ illam facilius rumperent, quam totū vas. Adde aquam glaciante non tendere ad ima, donec ita figatur partibus vas, vt illisteneatur fixa: si enim id non efficeret, non rumperetur vas quia inter eius partes & gelu esset locus aeris attrahendi: ergo descendente aqua, ascenderent corpuscula: quando enim duo corpora sunt intra idem vas, altero ascendentem descendit alterum; vt patet in vase semipleno aqua: ergo non essent corpuscula egressura, sed occuparent locum ab aqua desertum: vnde illis & aqua semper esse plenum vas, neque esset rumpendum. Adde raritate incipiente, necessario depulsum iri corpuscula interiecta inter partes incipientes rarefieri: ergo illa corpuscula occuparent locum tunc ab aqua rafescente desertum: ergo hoc corpus, & illa aqua tantum loci occuparent, quantū anteas; ergo non ruperetur vas, sed aqua & corpuscula mutuo darent loca. Itē corpuscula non abiurent ad locū iam occupatum, sed ad inanitatem

nitatem relietam ab aqua. Et cum haec inanitas paulatim repleretur corpusculis, non esset cur vas rumperetur.

§. 20. Argumentum tertio: haec corpuscula necessario essent capacia raritatis, & densitatis. Rogo, vtrum in illorum rarefactione alia corpuscula interijciantur? An non? Si primum; abibitur in infinitum, quia de singulis eandem questionem instituam; si vero rarescunt sine aliis, recidis in easdem difficultates; illa autem posse rarefieri sic probo, quia sunt corruptibilia, & extensa; habentque temperamentum suarum qualitatum, sed illud temperamentum potest dissolui: ergo possunt rarefcere. Dices corpuscula eiusdem speciei interijci quando rarescunt alia corpuscula eiusdem: sed certe sicut tunc rarefiunt vna, eandem ob causam rarefient & alia, si enim in craterem semiplenum lacte, conijicias aliud lac, vtrumque rareset, imo vero hoc non esse rarefactionem inde patet: quia aer non rarefit per additionem alterius aeris, neque aqua per commixtionem alterius aquae.

§. 21. Quarto: quando homini applicatur vitrea ampulla, apud nos vntosa, & quando stupra in illa inclusa concipit ignem: tunc rarescit materia stupre & aeris, consumpto autem igne eadem materia densatur, cuius argumentum est ampullæ fractio, quando multum stupre continet; quia tunc ampulla non capit tantam raritatem materie, extinto autem igne, locus, quem eius materia occupabat, occupatur carne tumescente, & ascendentem ad replendam inanitatem ex igne relietam: sed hoc non fieret, si in igne essent corpuscula, per quae repleretur spatium ampullæ: ergo.

§. 22. Dicunt, igne contineri subtilia corpuscula, quæ illo extincto diffugiunt per poros vitri, & ad replendam inanitatem ex corpusculorum fuga relietam, carnem tumescere, & ascendere. Velim audire vtrum ipsi viderint corpuscula diffugientia, & quo fundamento moueantur ad adstruendos tam capaces poros in vitro, cum constet experientia, nulla re adeo impediri auditum, quam vitro interiecto inter corpus sonans & aures: quia cù habeat poros per exiguos, non potest aer cum specie impressa per illud commeare. Secundo: cur potius corpuscula non diffugiunt per poros carneos,

qui sunt capaciores vitreis? Maxime cum illa corpuscula ignea naturaliter petant locum calidum, & non frigidum: sic autem caro non tumesceret ad replendum ampullæ locum: sed aer extraheretur è corporis pores ad ampuham: vel intraret per poros vitreos, vel saltē aerea corpuscula illum reperirent, & sicut dicitis frangi ollam, vt ex illa egrediantur aquæ corpuscula, cur etiam non frangitur vitrum eandem ob causam?

§. 23. Hinc quinto te impugno, quia in raritate non attrahuntur ad corpus rarum corpuscula corporis vicinoris ad replendum vacuum; ergo inaniter effinguntur. Pater antecedens, quia in causa argumenti attrahit aer ad replendum spatium corpusculorum igneorum; at certum est carnem habere pores plenos corpore: ergo ad replendum vacuum attrahitur corpus pores, & non corpora, quæ includentur in pores. Deinde rogo, cur illa corpuscula extincto igne diffugiant? Cur non remanent intra ampullam in illa materia, quæ calida relinquitur? Quæ aptior est ad ea conservanda, & si tendunt in aera, quem locum occupant? Anne totus aereus orbis mouetur loco ad illa corpuscula excipienda? Certe hæc sententia, vt oritur necessario ex continua compositione ex solis indivisiibilibus, ita est latibulum in quod se abdant illius authores diuinantes potius, quam philosophantes. Quod ait Gabriel noua corpuscula generari, est abs re: tum quia sine fundamento affectur; tum quia cauitas coelorum ea non caperet. Quia ante raritatem erat tota plena corpore: post raritatem accedunt noua corpora locum occupantia: hic locus à quo datur? Non ab alijs corporibus: quæ nec rarescunt, nec densantur: sed retinent priores sua corpuscula: opus est ergo ut tantum materia alibi densetur; & sic totus orbis mutetur locum. Melius est, ea corpuscula procedere ab origine, & raritate trahi ad locum desertum à parte rara à loco, in quem ipsa porti- guntur: idem est in densitate.

§. 24. Sexto, quia sequitur lacte rarefcient illud in omnes suas partes diuidi: consequens est, cum contra experientiam, tum contra rationem; quia in uno solo indivisiibili nulla forma substantialis se potest tueri: sequela probatur: tum quia omnes partes lactis ebulliunt, incalescunt, & recipiunt-

temperamentum raritatis, ergo omnes illæ rarescunt, patet quia non est cur vna potius, quam alia rarescat, cum omnes æqualiter afficiatur: at per te inter quaslibet duas partes rarescentes interij citur aliquod corpus: ergo eo interiecto omnes partes abiunguntur, tum etiam; quia paruum lac applicatum igni, calore ebulliens occupat totum craterem, ita vt occupet spatium octuplo maius, quam antea: ergo vel omnes eius partes discontinuantur, cum inter singula binaria eorum interponantur octo corpuscula (quod intendo) vel saltem inter alias partes interiiciuntur plura corpora, quæ illas faciant inter se longe distare quod est contra experientiam, qua videmus totum lac continuū, neque ita possent oculi decipi, si aliquæ partes nimirum distarent. Tandem iuxta hanc sententiam proprie nulla sit raritas, sed quedam partium abiunctio, quia materia semper habet eadem dimensionem, & eundem locum, sed cum hoc discrimine, quod raritate occupat tantudem loci in pluribus partibus dissitis, & distantibus, vnde si hoc lignum præcidas, eius partibus huc illucque proiectis, erit rarum: quod mihi rarum contingit.

§. 25. Disputatione 15. physic. §. 71. retuli opinantes, punctum indiuisibile quantitatis occupare locum diuisibilem, & esse totum in qualibet parte loci, & totum in toto. Hi dicunt raritatem fieri quia singula puncta tumescunt versus omnem dimensionem, materia autem est parua sub magnis dimensionibus. Nec hoc mirum, tum quia rei materiali conuenit hic modus existendi in loco, vt formis brutorum in sententia B. Thomæ: item in sententia communieademmet materia modo occupat plus loci, modo minus. Verum qui ponunt formas materiales inseparabiles, illis dant sectiles ubicationes: indiuisibilem quidem ad indiuisibilem loci: diuisibilem autem ad locum diuisibilem. Vel certe vt in ratione formæ viventis perfecti conueniunt cum rationali, ita & in virtuali extensione: at quantitas caret ea virtute: quia comparatione illius dicuntur alia virtute extensa: quia in entitate indiuisibili continent modum existendi in loco: quem quantitas sua diuisibilitate. Quod affertur de sententia communi est abs re, nam in illa semper est pars materiæ in parte loci, & indiu-

sibile in indiuisibili: vt patebit sectione 4.

§. 26. Contra hanc sententiam arguo primo: quia punctum indiuisibile solum sua entitate porrigitur versus omnem dimensionem, & efficit impenetrabilitatem lineæ, superficie, & profunditatis, & qui vident corpus ita extensum non vident nisi vaum indiuisibile, & qui manu tangunt lac rarissimum, non tangunt nisi punctum: immo nec posset diuidi id quod tangitur: pone ignem, cuius singula puncta occupant palnum loci, nec secabitur serra quantumvis geminetur ictus: nec esset opus alia parva ad excipienda vulnera nisi arripere vnu indiuisibile ignis. Dices facile diuidi ignem: contra diuidetur vnu punctu ab alio: at nullum diuidi potest, & singula occupant plurimum loci: Cum vero in partes dissecatur corpus rarum, non diuiditur, sed videtur diuidi: quia quod punctum erat in uno palmo continuo, manet in duobus semipalmis non continuis.

§. 27. Secundo argumentor: quia non potest idem corpus esse æque densum, sed in centro minus, at in excentricis multo minus. Demus enim lac frigidum, rarescat: non rarescit tantum in centro, quantum in circumferentia. Nam puncta excentrica occupant octuplo maius spatium, quam concentrica. Dices non esse æqualia concentrica excentricis. Contra, ostendi in disput. 15. phys. à. §. 80. tot esse puncta in circulo concentrico in hac sententia, quot in excentrico, sed excentrica occupant plus loci: ergo sunt rariora. Quapropter Sol erit in peripheria rario quam in centro, multo magis quam ignis aeris comporatus: quod vel ipsis oculis repugnat.

§. 28. Contra secundo: à punto excentrico ad centrum duci possunt per circulum concentricum tot lineæ: quo spacia indiuisibilia Aristotelica occupat punctum excentricum: ergo vel in circulo concentrico sunt tot puncta, quot in excentrico, & sic Sol est iniuster arti: vel lineæ illæ penetrantur multæ in singulis concentricis: ex quo etiam erunt inæqualiter rara. Probo hanc secundā partem consequentiæ: quia excentricum caput quatuor indiuisibilia loci, concentricum autem duo: ergo quatuor lineæ ducentæ sunt per duo indiuisibilia loci, ac penetrabuntur binæ. Primum antecedens probo: quia ex quatuor locis indiuisibilis (quales Ari-

Hhh stotelici,

stotelici, & stoici admittunt.) duci possunt quatuor lineæ; quarum singulæ tantum occupant singula loci indiuisibilia: hæc in concentrico non habent quatuor indiuisibilia loci: quia concentricum tantum habet duo; ergo binæ lineæ se tangunt adæquate in uno loco indiuisibili: ergo penetrantur: & sunt in concentrico densiores, quam in excèntrico. Quod si dicas eas lineas traijci nō posse; quia pene rarentur: contra: ergo iam ex conceptu cuiusque compositi est, ut habeat versus centrum lineas densiores, quam in peripheria. Nam Mathematici demonstrant à puncto in centrum duci lineam: aliunde tu admissis tactum duorum punctorum secundum ipsa tota, & ea penetrari in aliquo loco indiuisibili: ergo poterunt penetrari & esse adæquate in eodem loco. Nam existere punctum A, in aliquo loco, in quo non sit B, non tollit eorum penetrationem in loco C, in quo est utrumque: ut si anima sit Romæ informans corpus, cum illo penetratur, licet miraculose ponatur alibi: ergo non repugnat penetratio in loco adæquato magis quam in inadæquato: quia penetratio nihil est quam Tactus duarum partium secundum ipsas totas in aliquo loco.

SECTIO IV.

Raritas fit noua qualitate.

S. 29. Si quam viam Philosophicam inuenirem ad hanc difficultatem effugiendam, illam lubens inirem; sed cum cæteræ omnes sint, & inuiæ, & asperæ malo tritam.

Dicendum igitur est, in raritate neq; acquiri maiorem quantitatæ, neq; in densitate desperdi, nec etiæ noua corpora attrahi, aut depelli. Hoc est commune omnib. Aristotelicis, & cæteris fere Scholis. Cuius probatio sumitur ex impugnatione cæterarum opinionum, quæ sunt parum philosophicæ, tum etiam, quia ratione nouæ qualitatæ, aut modi possunt omnia intelligi. Deinde, quia materiam esse raram aut densam oritur à frigore, & calore. Lac enim frigidum, & aqua glaciant: calore vero solvantur, ac dilatantur: ergo radix raritatis sunt illæ qualitates, quæ habent pro effectu formalis secundario extendere materiam ad latiorem locum.

S. 30. Obiūcis primo, quia sine noua qua-

tate, vel nouo corpore non potest intelligi rarefactio: ergo. Probatur antecedens; quia rarescente corpore vna pars distat ab alia plus, quam antea, sed non potest distare sine interiectu alterius corporis: ergo. Probatur minor, quia semper vna pars immediate vnitur alteri per punctum; punctum autem semper est indiuisibile: ergo, nisi inter partem, & partem interjectiatur corpus, nuncquam vna pars distabit ab alia, nisi per punctum.

S. 31. Nego antecedens, ad probationem responderetur partes proportionales nunquā distare magis, aut minus; quia non vniuntur secundum partem determinatam, sed secundum indeterminatam per punctum: magis autem, aut minus distare, est affectio partis determinata, nihil enim est maius, aut minus alio nisi utrumq; sit in quantitate certa: quia maius aut minus est comparatio mensuræ: quæ certa est, ac determinata; partes vero determinatas inter se plus distare, oculis cernitur, quod prouenit ex noua qualitate, quæ habet virtutem extendendi ipsas partes. Si vero id fieret interiectu alterius corporis, non tam esset rarefactio, quam discontinuatio partium: nec esset effectus, formalis qualitatis: quorsum enim ignis petret vnam partem sui subiecti ab alia disiungi? Aut cui emolumento id esset igni? cui melius est esse continuus: ergo à qualitate connaturali non oriretur ille effectus, cum re ipsa materia ignis non redderetur subtilior.

S. 32. Sed hinc oritur secundum argumentum, quia sequitur in raritate vnam partem occupare duos locos, & in densitate duas partes in eodem loco penetrari, consequens est in philosophia absurdum: ergo. Probatur maior, constituantur duæ partes certæ occupantes medietatem palmi, rarescant illæ duæ per spatiū alterius medietatis, tunc sic: illæ duæ partes recinet medietatem palmi, quam antea, & per se nulla facta additione, neq; corpore interiecto, occupant aliam medietatem: ergo vna pars est in duobus locis; partet consequentia, nam pars, quæ ante occupabat quartam palmi partem, nunc occupat duas quartas partes, & quæ occupat dimidium palmitum, nunc occupat integrum. In condensitate autem partes penetrari sic probo: si cor-

pustarum in uno palmo, densemur ad medietatem palmi, tunc sic: illæ partes sunt in loco duplo minori, quam antea: ergo duas partes penetrantur in eodem loco, quia antea medietas illius corporis occupabat totum spatum, quod modo occupat totum corpus: ergo medietas altera illius corporis existit in eodem loco cum altera medietate.

§. 33. Confirmatur primo: ante densationem medietas illius corporis ita replebat totum locum, ut cuilibet parti loci responderet pars ceræ, modo iijdemmet partibus existentibus in eodem copulantur aliae partes in eodem loco: ergo ex quo adduntur, occupant eundem locum, quem præcedentes, patet consequentia, quia totus locus antea erat repletus medietate ceræ: ergo etiam nunc repletus eadem medietate: ergo medietas superaddita occupat eundem locum medietatis præcedentis. Confirmatur secundo: eadé pars non potest habere simul duas vocationes, neque eadem vocatione potest esse in duabus partibus, at hæc absurdum sequuntur in nostra sententia: ergo. Probatur minor, quia pars, quæ rarescit, occupat locum præcedentem: ergo retinet semper præcedentem vocationem: item extenditur ad nouum locum, ergo etiam habet nouam vocationem, babet ergo duas.

De condensatione probatur. Nam tunc contrahuntur partes, & deserunt præcedentem locum, & duas partes reducuntur ab locum unius, ergo una vocatione ponitur in duabus partibus. Confirmatur tertio, quia eadé pars quantitatis non potest habere duas partes raritatis, sed eas haberet nisi addatur noua quantitas: ergo: probatur minor; ponamus duo corpora equaliter rara, ecce singulæ illorum partes habent singulas partes raritatis, tunc rarefacit magis alterum, illa noua pars in quo recipetur. Non in noua quantitate per nos: ergo in præcedenti: ergo eadem pars quantitatis haberet duas partes raritatis.

§. 34. Fateor ingenue hoc, & præcedens argumentum continere difficultatem fere inexplicabilem cum nunquam huic, & Scotiæ, & Marilianæ sententiaz, non vero sententia de corpusculis. Nego tamen sequelam, ad probationem respondetur, licet totum corpus retineat totum locum præcedentem, nullam tamē partem illius manere in loco,

in quo antea erat, ut quando cœlum mouetur totum cœlum est in eodem loco, & nulla illius pars retinet præcedentem: atque ita nulla pars rarefacta retinens primum locum, occupat nouum, sed reliquo primo occupat nouum; hinc vero non sequitur eandem partem esse in duobus locis, sed occupare maiorem locum, quod prouenit ab ipsa raritate tanquam à causa formalis primaria, & ab vocatione tanquam à secundaria. Rogas, quo pacto partes magis distent inter se. Respondeo id prouenire tum ex compositione continuæ ex partibus diuisibilibus, quæ propter infinitam diuisibilitatem possunt magis, ac magis protendi, quod non reperitur in compositione ex solis indiuisibilibus, quia duo, nec tria, nec quatuor indiuisibilia non possunt extredi per qualitates, magis quam sine illis, quia semper petunt determinata quatuor indiuisibilia loci, quapropter in ea opinione necessario recurrunt ad corpuscula. At vero partes diuisibiles ex se non sibi vendicant certum, & determinatum locum, sed sunt indifferentes ad magnum vel parvum, quæ indifferentia tollunt per temperamentum qualitatum, tum etiam prouenit à qualitate tanquam à ratione formalis determinante indifferentiam partium: eodem modo respondeatur partes non penetrari, quia nulla retinet priorem locum, quia in rarefactione, & condensatione includitur motus localis, per quem partes rarae, & dense loco centur, & sicut per qualitates partes tumescunt, & distrahuntur, quin sit una duabus in locis, ita & per alias qualitates contrahuntur sine penetratione, accipiendo aut maiorem aut minorem vocationem, per quam respondent majori, aut minori spatio.

§. 35. Ad primam confirmationem respondetur, ante densationem cuilibet parti loci respondisse partem corporis sed magis distantem ab alijs: at vero per densationem respondere partes minus distantes, tunc non repletur spatum una medietate corporis sicut antea, quia quævis medietas contracta est ad minus spatum: sed quod antea occupabatur altera medietate, nunc occupatur toto corpore.

Ad secundam confirmationem patet ex dictis: nullam partem habere duas vocationes, sed totum habere maiorem vocationem prouenientem à raritate, & in densitate to-

tum, & quamlibet partem determinatam habere maiorem vocationem.

Ad tertiam confirmationem respondeatur, quamlibet partem materie habere posse duas partes intensius, raritatis, aut densitatis, conflantes unam integrum.

S.36. Aduerte, unum palmum corporis occupare semper alium loci, neque vixquam occupare duos; at vero in raritate ex uno palmo materie sunt duo occupantes duos palmos loci; palmus autem dicit extensionem ad locum, & cum extensione unius palmitantum, non possunt occupari duo palmi loci, idem dicitur pro parte de densitate. Spacium imaginarium non apprehenditur capax raritatis, aut densitatis, quia spaciū hoc nihil est praeter vocationes, explicandas in ordine ad distantiam, & vacuitatem. Quæ vocationes sunt incapaces raritatis, aut densitatis, quia qualibet ex illis essentialiter est determinata ad certam, & determinatam partem spatii, certaque distantias. Itaque materia est indifferens ad unum, aut duos cubitos: determinatur autem ad duos per raritatem; ad unum per densitatem: quia calor petit parum materie, & multum loci; frigus vero multum materie, & parum loci: & ut multæ indifferenter tolluntur per alias res, aut modos, ita indifferenter ad locum, in actu primo tollitur qualitas; in actu secundo vocatione. Itaque palmus ut palmus dicit quantitatem effectam qualitate potente vocationem palmi, & hic non occupat duos palmos: at vero materia illius palmi cum alio gradu qualitatis, aut qualitate alia efficitur bipalmis, sublata priori mensura. Vnde nec est in duobus locis, nec penetratur.

SECTIO V. De radice rarefactionis.

S.37. IN omni corpore raro reperiuntur qualitates, quæ illius indifferenter determinent ad hanc, vel illam magnitudinem, & locum: item reperitur motus localis, quem sequitur vocatione. Effectus formalis primarius rari consistit in aliqua qualitate unita corpori, effectus autem formalis secundarius est: pse motus localis, & vocatione.

Inquiri potest in quo consistat ratio formalis rari? Respondeo effectum formalem

primarium non posse consistere in aliquo modo, quia de essentia modi est dare actu suum effectum formalem, ut de unionis essentia actu vivere, sed datur rarum sine actuali affectione, ut in Eucharistia Christi corpus eodem modo estrarum ac densum, quo in celo, & tamen non habet actualem dimensionem ibi, neque extensionem ad locum: ergo ibi raritas non consistit in actuali, sed in aptitudinali extensione, hæc autem aptitudo non potest esse modus, sed res (ut patet disp. 2. met. l. c. s.)

S.38. Potest inquiri, vtrum huiusmodi qualitas sit distincta à temperamento quatuor primarum? Primum respondeo raritatem, aut densitatem cœli non consistere in temperamento primarum qualitatibus, sed aliud contraria parentium. Secundo questioni respondeo negative, quia calor ex natura sua per se ipsum est extensus subiectus, quia ex natura sua petit corpus rarum, è contra vero frigus contrahit. Itaque ut per se ex quatuor primis qualitatibus, vel aliquæ ex illis in tali, vel tali gradu oritur alia, quæ sunt raritas, & ex hac oritur actualis extensio, ita ego aio ex primis qualitatibus immediate oriactuale extensionem.

S.39. Motus localis partium, & vocationis complevit raritatem, aut densitatem quoad effectus formales secundarios: at in illis non consistit formaliter raritas, aut densitas, ut patet in Eucharistia. Dices. Potest diuinus corpus rarefcere solo motu locali: ergo in hoc consistit essentia raritatis; patet antecedens, quia si diuinus extendatur per locum partes corporis, tunc erit parum materia sub magnis dimensionibus; ergo. Timeo questionem de nomine, in eo casu esset effectus formalis secundarius raritatis, qui ex natura sua peteret oriari à raritate, non tamen esset effectus formalis primarius, atque non esset rarum. Quando enim definitur, non subintelligitur de actuali extensione, sed de aptitudinali, quando enim dicitur rarum habet sub magnis dimensionibus partem materie, intellige habet qualitatem potenter parum materia sub magnis dimensionibus. Quapropter dixi sect. 3. raritatem consistere in attractione aeris in sententia ibidem impugnata: quia vero effectus formalis secundarius notior est, per ordinem ad illum definitur rarum, ut sapere contingit.

S.40. Con-

§. 40. Confirmatur: constitutat Deus eandem partem quantitatis pluribus in locis continuis, eam in singulis replicans: tunc parum materiae esset sub dimensionibus magnis, & multum occuparet spatium: nec tamen esset rara, quia non haberet eas vibrationes ab inherente qualitate. Hinc componuntur nonnullorum dissidia de rarefactione: nonnulli enim eam constituunt in qualitate, nonnulli in motu locali. Immo Aristoteles, & B. Augustinus pro vitroque eam usurpant. Qui aiunt eam esse posse diuinitus sine qualitate, eam usurpant pro motu: qui secus eam usurpant pro effectu formaliter primario qualitatum, qui sine illis nequit concipi. Videantur Patres Conimbricenses 1. de generatione cap. 5. q. 17. art. 1. & Pater Rubens q. 2. & 3. Hæc certa sunt rarefere corporis accessu qualitatum, ut lac calore: nec illam partium dilatationem oriri posse ex na-

tura rei, nisi à qualitatibus. Nam agentia possunt corpus rarum hinc illuc traiicere, sed seruare earundem partium dispositionem (nisi disrumpatur.) At motu illo raritatis nunquam mouentur, nisi per qualitatem nouam, ex hac datur motus localis, siue extensio ad maius spatium. Vter autem sit rarefactio? quæstio est de nomine. Ego dico vtrumque, alterum de primo conceptu, alterum de secundo. Vnde pro primo modo rarefactio est motus per se ad qualitatem extendentem subiectum. Secundo modo est motus per se ad maius spatium. At rarefactio non est augmentatio, nec per illum fiunt partes, aut indivisibilia quantitatis, aut materiae, sed eadem cum noua qualitate plus occupant loci.

Aduerte, id quod est rarum respectu vniuersi rei, esse densum respectu alterius, ut aer comparatione ignis, & terræ.

DISPUTATIO V.

De Alteratione, & eius termino.

§. 1.

LTERATIO est motus ad qualitatem. Si proprie sumatur, se extendit ad oes qualitates tam corruptiuas quam non corruptiuas:

apud Philosophos autem sumitur pro motu ad solam qualitatem corruptiuam, vel ex hac ortam, disponentem ad generationem: in ordine ad quam de ea agitur in praesenti. Aduerte alterationem connotare in subiecto priuationem formæ inducta: quia alterare significat facere rem aliter se habere, quam antea, illamque disponere ad nouam formam; quod fit existente materia cum aliena; & successiue. Quod si in subiecto non presupponatur talis priuatio, non est proprie alteratio, sic neque motus proprie. Neque vero ideo mutatur illamet entitas motus, sed tantum illi deficit extrinseca quædam denominatio sumpta à praecedente priuatione sui termini. Conuenit alteratio in ratione motus cum ceteris; differt autem per qualitatem. De hoc motu nunc nihil occurrit dicendum præter communia omnibus motibus, peculiaria vero huius, partim de-

mushac disputatione, partim in libro de Anima, partim in Metaphysica ad præciam tum qualitatis, quia terminus huius motus fuse, lateque vagatur.

SECTIO I.

Per intensionem nulla qualitas remissa corrumpitur.

§. 2. Intensio & extensio sunt affectiones qualitatis: extensio fit quando qualitas extenditur per subiectum: includitque diuersas partes qualitatis in diuersis subiecti partibus existentes, vnione integrali unitas: ut calor manus & brac hij: intensio fit in eodem indiuisibiliter subiecto, ut quando tota manus est calida, deinde eadem manus amplius incalescit.

Intensio, est actio, per quam perficitur qualitas circa idem indiuisibiliter subiectum; esse actionem videtur clarum; quia cernimus experientia calorem ab igne intendi, quæ intensio non potest esse nisi efficienter ab igne, qui influit in calorem alterius subiecti physice fine mutatione sui; per eam actionem perfici qualitatem patet aperte ab effectu; quia

calor remissus imperfecte operatur, & sentitur, at vero intensus operatur, & sentitur perfecte: quod clarius patet in luce meridiana, & vespertina, sed illa perfectior operatio oritur ex maiori perfectione caloris intensi: ergo per intentionem perficitur qualitas. Item calor intensus vehementius resistit contrarijs, & conseruat formam ignis, qua sine maiori perfectione esse non possunt.

S. 3. Duran. 1.d. 17.q. 7. Gofredus, Magnus Albertus, Nisius, & alij relati à Patre Suarez 2. Metaphysic. dif. 46. sect. 1. num. 2. opinantur in intentione mutari unam qualitatem in aliam. Ex quorum sententia sequitur in quavis intentione reperiri unum individuum, & produci aliud eiusdem speciei, vel diuersa: ex sententiæ probantur, tum ex impugnatione ceterarum, tum quia duas qualitates eiusdem speciei non possunt esse simul in eodem subiecto. Verum ex hac ultima ratione impugno hanc secundam sententiam, quia non est cur corruptatur qualitas remissa, quia qualitas intensa per te est diuersa speciei, sed duas qualitates diuersæ speciei recte possunt esse simul in eodem subiecto: ergo propter hanc rationem non est corruptenda remissa.

S. 4. Deinde veraque sententia impossibilis visa est Greg. in 1. disp. 17. q. 4. a. 1. Quam omnes, praesertim recentiores, merito impugnant: habeth parum probabilitatis. Primo quia (vt sect. 3. patet) intensio sœpe fit continua: ergo eius terminus habet partes continuas, non enim potest esse actio continua sine continuo termino, sed non posset esse continuus terminus, nisi conseruaretur qualitas remissior: ergo conseruatur. Probatur minor, quia quando accidit intensio perfectior, rogo an simul maneat terminus intentionis remissioris? si manet, habeo intentum, nempe adueniente forma intensior in non perire remissiorem. Si non manet, rogo quæ continuetur qualitas intensior cum qualitate remissa non existenti? Confirmatur, denius calorem intendi à primo gradu usque ad tertium per semihoram, quando introducitur secundus gradus, rogo utrum introducatur totus simul? an vero per partes successiue? Si primum: ergo tertius gradus producitur in tempore, quia post instans sequitur tempus, cum igitur successiue in-

teditur tertius gradus, augetur quidem per partes: ergo partibus praexistentibus additæ sunt aliae partes eiusdem gradus: ergo per additionem partis intensioris remissa non corruptitur. Dices partes temporis continuari, cum tamen non coexistant determinate: ergo idem erit in intentione. Cœcedo res successivas coexistentes per solas partes proportionales posse continuari admisso tamen qualitates intensam & remissam coexistere per partes proportionales, etiam debet admitti easdem coexistere per partes determinatas, quia partes temporis ea præcise ratione non coexistunt per partes determinatas, quia tempus est natura sua successivū, sed qualitates intensæ, & remissæ non sunt contraria, si quidem continuantur, neque item sunt successiæ, sed natura sua permanentes, quia ante intentionem permanebat remissa: deinde permanet intensa: ergo si coexistunt per partes proportionales, etiam coexistent per determinatas.

S. 5. Tertio, quia non est à quo corruptatur primus gradus qualitatis, quia agens naturale non corruptit sibi simile, neq; ibi est aliqua dispositio contraria. Si dicatis duas qualitates esse incompossibiles, eaque propter remissam corrupti, vt producatur intensa. Contra primo, quia sine fundamento asseritur talis incompossibilitas, quam ego impugno, quia duo calores eiusdem speciei non sunt mutuo contrarij (vt ex terminis patet) quia illi intensiue continuantur, quod non evenit contrarijs, & quia sunt ad formas non contrarias, nec à contrarijs agentibus: si autem sunt diuersæ speciei non sunt contrarij, quia non habent effectus repugnantes. Nam esse minus calidum non dicit repugniam cum calido magis, sed carentiam unionis cum illo: vt paruum dicit carentiam magnitudinis. Item quia charitas, ex Durando, conseruatur secundum diuersos gradus intentionis. Deinde agens non corruptit formam sibi similem, unde vel non introducit aliam similem, vel illam introducit praexistenti conseruata, quia illæ duæ non opponuntur cum non sint contraria. Secundo, quia quando duæ formæ similares sunt incompossibiles in eodem subiecto nulla destruit alteram, sed mutuo se iungunt in conseruatione, vt ignis non corruptit alium ignem ad productionem eius:

lius: ergo si formæ intensæ & remissa sunt inter se tam similes, quam duæ formæ ignis, non est cur præcedens interimatur ab agète simili, magis quam vñus ignis ab alio, si vero illæ dues qualitates sunt dissimiles, reæ poterunt cohædere.

§. 6. Quarto, quia si in intensione corrumptur forma remissa ad productionem intensioris: ergo è cōtra in remissione ad corruptionem formæ intensioris producetur forma remissior. Sentiens enim experientia in remissione fieri successiue, & per partes, quod fieri non posset si forma perfectior perire: sine productione remissioris, huius autem factas probatur, quia cum aqua ab igne se nota se infringidat expellendo sextum gradum caloris, non habet virtutem producendi quintum gradum, quia neque in aqua, neque in aliqua eius virtute calor continetur eminenter: neque item ille quintus gradus oritur ab aere ambiente, quem suppono esse frigidum: neque est cur configatur ad causam primam, quia aqua non petit ad aliquem effectum quintum gradum caloris: effectus autem per absurdum recurrere ad Deum, vt producat habitum vitiosum in gradu remisso, quando minuitur per honestum. Immo nec potentia illum producet, quia habitus acquisiti per actus producuntur, ergo non est à quo producatur.

§. 7. Tandem probatur, intensione perfecta manet qualitas intensa. Rogo, vtrum illa sit indiuisibilis? an constans partibus? si est indiuisibilis, vt intellectus in sententia communi: ergo illa non fuit acquisita continue, sed subito: quia res indiuisibilis, non potest fieri successiue, quia successio petit partes priores & posteriores: ergo intenso non est motus continuus: quia tota intenso versatur circa indiuisibilem illam qualitatem.

Quod negat Durandus ipse dans qualitati intensæ unitatem à continuatione motus. Deinde, quidquid productum fuit continua, fuit inutile: quia non perseverat per te, vt sit dispositio, à qua penderet illa intenso: nec item fuit ad expellendum impedimentum è subiecto; quia nullum erat: nam formæ intensæ resistit ex parte subiecti qualitas contraria: quæ formaliter expellitur per aliæ, & non per aliquid præsumum. Tandem alteratio illa continua aliquid qualitatis agebat: quorsum ergo eam agit? Nullus itaq;

ait, gradum intensum esse indiuisibilem secundum intensionem (non ago de maioris radicationis opinione.) Ergo gradus ille est diuisibilis in partes; sed duæ partes solæ remissiores sunt quæ totus gradus: ergo cum gradu remisso retinetur intensus: probatur minor; quia, si gradus sunt similes (vt volunt aduersarij) quatuor partes constituunt maiorem intensionem duabus: si vero sunt dissimiles, tertius constituit maiorem intensionem duobus. Vt ergo illi gradus de novo producti, sunt simul, retineantur gradus præcedentes: qui sunt eiusdem rationis cum remissis nouis. Quorsum ergo abigis prioris?

§. 8. Confirmatur in habitibus supernaturalibus. Actus caritatis in iusto oritur ab habitu caritatis: ergo habitus & actus sunt simul in eodem instanti; quia actus non potest existere, quin tunc existat principium supernaturale: sed in eodem instanti intenditur habitus caritatis; ergo in eodem instanti sunt gradus intensus & remissus. Idem dixerim de Gratia: quæ tunc significat actum illum, tunc existens, & tunc augetur meritorie. Item actus continuatione continue augetur gratia, quin corruptantur gradus remissiores, propter eandem rationem: ergo gradus remissus non opponitur cum intenso, sed ante intensionem dicit parentiam illius: quæ tollitur intensione, vt in magnitudine patet. Item radicatio remissior non tollitur per intensorem.

SECTIO II.

Intension non fit per nouam existentiam, aut unionem præcedentis qualitatis.

§. 9. **A**egidius, & Astudillo relati à Patre Suarez 2. Metaph. disp. 46. sect. 1. n. 5. Ut defendant intensionem fieri per maiorem radicationem ad subiectum, aiunt per intensionem solum produci nouam existentiam qualitatis. Hæc sententia nulli innixa Scipioni, nisi præcise, vt effugiat argumenta cōtra radicationem qualitatis in eodem subiecto. Impugnatur; tum quia distinguat existentiam ab essentia, cuius oppositum in Metaph. monstrabitur, tum, quia toutes produceretur qualitas de novo, quoties produ-

producitur eius existentia, tunc enim res. producitur quando accipit existentiam: vide, quæ dixi d. 2. phy. sect. 6. Tum. 3. quia admissa distinctione reali inter sententiam & existentiam, non posset qualitas intensa perfectius operari, quam remissa: at experientia patet qualitatem intensam perfectius operari remissa: ergo. Probatur maior: quia tota ratio agendi est existentia: existentia autem (si ab ea distinguitur) tantum est conditio sine qua non: sed per quamcunq; existentiam sit, est existens tota ratio agendi, ergo quacumque existentia & que operabitur. Nec enim redditur ratio cur illa existentia sit perfectior: nam existentia per illam existens est eadem numero, subiectum idem, agentia eadem, & licet hæc sint diuersa, tamen ab alijs non variatur existentia: nam homo genitus ab alio, & conseruatus à solo Deo eandem retinet existentiam. Denique per quamlibet existentiam est res extra potentiam logicam. Adde in sententia Thomistarum adscribi humanitati Christi existentiam Dei, per quam anima non est physicæ potentior ad suos actus. Ratio à priori, quia existentia nihil auget virtutem actuam existentia: sed illam ponit extra causas. Posita autem operatur quantum potest. 4. quia existentia in eo casu tantum de seruit ad constitutandam rem extra causas, sed tam perfecte constituitur per unam; atque per aliam; ergo tam perfecta est existentia formæ remissa, quam intensa. Deinde vel perseverat prima existentia formæ remissa, vel corruptitur: si perseverat, ergo eadem forma habet simul plures existentias, quod videtur absurdum. Sive vero non perseverat, recidit hæc opinio in primam opinionem Gofredi, & Durandi, eritque ijsdem rationibus impugnanda.

§.10. Tandem impugnatur hæc sententia, quia fugiens difficultates sententiaz admissentis partes diuisibiles intensiuas, eas non effugit. Nam ipsa admittit partes intensiuas accidentis: quia totam intentionem constituit in diuersis partibus existentiaz, de quibus recidunt omnia argumenta, aut enim sunt eiusdem rationis, sive nequeunt esse simul, aut sunt diuersæ, ac propterea nequeunt continuari. Fateantur ergo ipsam existentiam intèdi per maiorem radicationem ad subiectum: vel qualitatem intendi per

nouas partes essentiaz: ac ne sequantur sententia cæterarum omnium difficultatibus plenam.

§.11. Capreolus, aliquje Thomistæ adducti supra à P. Suarez. numer. 6. dicunt intensionem fieri per maiorem radicationem ad subiectum: harc vero radicatione videntur insinuare consistere in maiore perfectione unionis: atque inde totam intensiōnem qualitatis versari in perficienda unione. Huius sententiaz nullum est fundatum, sed est latibulum è difficultatibus, quæ virgent maiorem radicationem. Impugnatur primo, quia per intensionem, aut adductur partes nouæ unionis, aut non: si secundum, recidit hæc sententia in easdem difficultates, quibus illa de maiori radicatione: Si vero adduntur nouæ partes, ipsi relabuntur inuiti in inconuenientia, quæ conatur effugere: nam ea ratione negant intensiōnem fieri per adiunctionem nouæ qualitatis, quæ sequeretur duo accidentia numero distincta esse simul in eodem subiecto, sed similiter essent simul in eodem subiecto due uniones eiusdem rationis: ergo. Neque vero possunt afferre aliquam rationem pro illa sententia de maiori radicatione, quæ non contorqueatur contra hanc.

§.12. Secundo, quia sicut non repugnat ista distinctio partium intensuarum in unione, cur repugnat in ipsa qualitate.

Tertio, quia ubi non ponitur aliqua extensio extremorum unibilium, non est cur ponatur noua unio. Nam per primam unionem sunt intime unita, & se communicant secundum omnes perfectiones: sed in intentione nulla fit additio extremorum unibilium, quia tota qualitas est communicata toti subiecto, quia nullam habet partem, nec potentia, quam non habeat unitam subiecto: ergo in intentione non additur noua unio.

Dices, non intelligi nouam unionem circa eadem extrema nisi quando perfectus communicantur, vt contingit in intentione. Contra, quia non est unde sumatur illa maior perfectio unionis, quia illius perfectio sumitur ex extremis, at extrema non possunt magis communicari, quia iam sunt communicata secundum omnes partes actuales, ac potentiales: ergo non est unde sumatur ista maior perfectio unionis.

Quarto

Quarto, quia sequitur eandem numero qualitatem habere plures vniōes distinctas ad idem subiectum. Hoc autem est absurdum: ergo. Dices, adueniente perfectiori vniōne corrumpi imperfectiorem. Contra, hoc est impugnandum ijsdem rationibus, quibus sententia Gofredana. Nam vniō primæ gratiæ iustificantis: dignificat opus supernaturale ad meritum eo instanti, quo fit, quia meritum oritur ab homine grato, ut grato: ergo eodem instanti est vniō per quam fit homo gratus: sed eodem instanti datur augmentum gratiæ: ergo simul sunt vniō primæ gratiæ & eius augmentum, quod per te est noua vniō. Nec potest dici tunc non esse primam vniōnem, quia illa compleat meritum, tunc dignificans personam. Nam ea ratione in primo instanti iustificationis homo non meretur gratiam, etiam per contritionem ab ea elicitem, quia principium meriti debet esse absolute prius & dignificare personam, quod facit per vniōnem: ergo per sequentem vniōnem non dignificat actum, ex quo sequitur, sed per præcedentem: ergo deber præcedere, item permanere, quia præcessisse parum referret. Quod vero dicunt de existentia, & vniōne, cur non dicūt de qualitate? Nam eadem argumenta sunt in vtraque, maxime de individuatione, & essentiæ indiuisibilitate.

S.13. Quinto, vniō non est operatiua: ergo neque maior vniō est magis operatiua: at qualitas intensa est magis operatiua, quam remissa: ergo signum est intensionem factā fuisse in ipsa qualitate. Nec valet, si dicas per vniōnem perfici qualitatem, nam perficitur quidem, sed non ad operandum, quia vniō non confert vires actiūas, sed illas vnit subiecto. Quod confirmatur aperte in Eucharistia, vbi accidentia intensiora perfectius operantur remissis. Si tamen dicis qualitates inhærente quantitati, suppose eas diuinitus separari, tunc certe & intensiores erunt, & perfectius operabuntur sine vniōne. Item perfectior est vniō humanitatis Christianæ ad Verbum, quam vniō ad naturale suppeditum: sed per vniōnem ad Verbum anima non redditur physice potentior: ergo vniō non dat perfectionem agendi. Ratio est, quia tota ratio agèdi est essètia qualitatis, q̄ per q̄libet vniōnē perfecte est in subiecto, & in illo operatur. Nec appetet eul̄ seruit illa vniō.

S.14. Dices, qualitatem esse virtute multipliciter operatiua: vna autem vniōne eam vñiri vt operatiua vt vnum; alia vt duo, &c. Ut anima rationalis vnitur ossi secundum gradum vegetandi: neruo secundum sentiendi, cerebro secundum ratiocinandi, cum tamen animus sit indiuisibilis. Contra: ergo iam sunt duo accidentia simul in eodem subiecto, ac recidis in tua argumenta: vel successiue pereunt illæ vniōnes; & totum quod fit successiue, euaneat; alioquin manerent aliquæ partes accidentis; solumque manet vniō indiuisibilis; quod impugnaui Durando, & tibi ex augmentatione gratiæ. Deinde qualitas vnitæ erat per primam vniōnem secundum omnes suas partes realiter? An non? Si non erat: ergo habet partes accidentales, de quibus redeunt argumenta: item existere partem aliquam accidentis, quin vniatur realiter. Si autem omnes erant vnitæ realiter secundum omnes gradus realiter vnitos: ergo nullus erat gradus non vnitus: ergo ex parte illorum erat vnitæ formaliter secundum omnem virtutem operandi, patet consequentia. Quia à parte rei vniō physica attigit omnes formalitates extremonrum. Quod vero dicitur aliquando actum oriri à potentia secundum vitalitatem, non vero secundum supernaturalitatem, iam explicui disp. 9. phys. sect. 5. non intelligi ex parte obiecti attungi vnam formalitatem à potentia, quin ab illa attingatur alia: sed illa locutione explicari modū, quo totus actus oritur à suis causis, & cur vniattribuatur vna formalitas, & non alia.

S.15. At vero tu ais vna vniōne attigi formaliter vnum gradum & non aliud: quod explicari debet: quia per illā vniōnem non potest produci vnum effectus, potest tamen alius: vt animus vnitur ossi secundum gradum vegetandi præcise: quia cum eius vniōne non potest exerceri alia vitalis actio, sed vniōnes non possunt ita attingere virtutem actiūam, quando illa est physice indiuisibilis, & subiectum physice se habet eodem modo: ergo. Probo minorem, quia vniō animi ea ratione id præstat, quia materia ossis est cum dispositionibus ineptis sensioni: quia cum illis tantum potest exerceri altrix facultas: nec potest esse vlla vniō, qua in osse cum illis accidentibus exerceatur sensus vlius: quod non tam oritur ab vniōne, quam à

Iiiii proxi-

proxima incapacitate subiecti: sed in tua vniōne nihil simile reperies: quia extrema & subiectum se habent eodem modo. Vnde ergo ex parte vniōnis oritur discriminē? Secundo: quia vniō attingens physice omnes gradus actiuos in subiecto apto ut se exercēant, eos attinget ut operatiuos. Nam eos applicat subiecto apto, & proxime potenti recipere illorum operationes, aut cum illis concurrere. Etenim ex parte qualitatis reperitur tota virtus actiuā: ex parte subiecti tota receptiuā: vniō autem tantum est applicatio actiuorum passiuū. Vnde ergo pendet ab alia vniōne? Etiam dices pendere eos à diuersis applicationibus; & ignem sic applicatum posse producere ignem, secus si alio modo applicetur.

§. 16. Tandem, etiam substantiae erunt intensionis capaces. Nam anima in neruo sentit, secus in osse; ergo sit ex diuersitate vniōnis: sed hoc praeceps sufficit per te ad intensionem; quia qualitas eo praeceps intenditur, quia vnitur ut perfectius operatiua; vel alio genere vniōnis: sed etiam anima ita vnitur, & est capax diuersarum vniōnum; ergo. Dices animam non suscipere magis & minus. Contra, nec qualitas per te suscipit in se magis, aut minus: sed tantum in vniōne: at in vniōne etiam anima potest esse magis, aut minus vniā; quia in osse non est vniā ut sensitua, secus in neruo. Dices vniōnem qualitatis suscipere magis & minus, & omnes eius partes conseruari simul: at duæ partes vniōnis non possunt. Contra primo: ut duæ partes accidentis conseruantur, quidni & duæ partes qualitatis? Iam enim ostendit esse vtriusque rationem eandem. Secundo: etiam erunt in anima duæ partes vniōnis. Modo enim possunt multiplicari: nam & duos ego admissi. Item partes habent vniōnem, subsistentiam, & per te existentiam distinctam. Quid ergo refugis plures alios modos necessarios ad vniendam animam secundum diuersos gradus formaliter? Vel si perit prior vniō intensionis, peribit etiam & formæ, Quod argumentum est contra opiniones de existentia noua, de noua vniōne, aut novo modo.

§. 17. AEgidius apud P. Suarez supra numero 26. videtur insinuare intensionem fieri per solam abiectionem contrarij. Sed immixto, quia contrarium est omnino in-

diuisibile quoad intensionem, sicut pars qualitas intensa: ergo cum primum ejusque contrarium totum ejicitur: vel si ejicitur secundum partes, etiam qualitas intenditur secundum partes. Dices contrarium ejus per maiorem eradicationem in subiecto, sicut intenditur qualitas per maiorem radicationem; sed haec friuola est petitio principij, nam ut defendatur maior radicatio ad subiectum, confugit AEgidius ad abiectionem contrarij: quorsum ergo affertur maiore radicatio? cum sit eadem vtriusque difficultas.

Secundo, quia vnum contrarium non expellit nisi per actionem positivam alterius: nam agens producendo aliquid, corruptit contrarium, ut dixi disputat. 1. sc. 5. ergo intensio terminatur ad aliquid positivum.

Tertio, quia multæ qualitates intenduntur carentes contrario, ut lux, species impressa: ergo illarum intensio non sit per abiectionem contrarij.

Quarto, sepe expellit contrarium simul totum ad priam introductionem alterius contrarij, & deinceps hoc introductum intenditur: ergo tunc non sit intensio per abiectionem contrarij, quia tunc non abicitur, patet antecedens in actu erroris & odij, qui totus expellit per scientiam, & morem, quæ deinceps intenduntur. Coaffirmatur, gratia habitualis intenditur sine abiectione contrarij, quia peccatum mortale expellit per primam infusionem gratie: ergo intensio non consistit in abiectione contrarij. Dices per intensionem gratie expelli peccatum veniale, vel aliquem reatum. Contra, nam B. Virgo intendit gratiam per continuum meritum, quam accepit in ipso instanti sua conceptionis, neque vñquam expulit peccatum veniale, aut reatum ullum, quia eo perpetuo caruit.

SECTIO III.

Nec per maiorem radicationem.

§. 18. Elebris est Thomistaraea opinio, Casserentium intensionem scriperis per maiorem radicationem ad subiectum, sine abiectione alterius partis qualitatis. Primo, quia Aristot. 4. physie. text. 85. ait calorem intendi nullo calido de nostro adueniente, id est nullo calor, qualitates enim communis-

ter significatur ab Aristotele nominibus cōcretis. Secundo, quia illæ partes qualitatis, vel sunt eiusdem rationis, vel diuersæ: si eiusdem, non possunt esse simul in eodem subiecto, quia accidentis individuatur à subiecto; si diuersæ; ergo non possunt compōnere unam qualitatem: ergo intensio sit sine villa additione partis. Tertio, quia si ad intensione additur accidentis, illud non est existentia, nec unio, sed est pars essentiæ. At qui hoc fieri non potest, quia essentiæ constiut in individuibili, & sunt sicut numeri, & propter quacumque varietate sit distinctio specierum: ergo.

§. 19. Hæc sententia nunquam mihi place-re potuit, tum quia difficile explicatur, tum quia falso innititur fundamento: ostendit enim in sp. 9. physic. sect. 8. aliquando duo accidentia unius speciei posse simul esse in eodem subiecto, quando munera præstant diuersa. Deinde illud de individuatione subiecti est grano salis respurgendum, quia non ita individuantur accidentia à subiecto, vt individuatio ipsius subiecti sit intrinseca individuatio accidentis: nam subiecti individuatio est substantialis, & idem à parte rei cum ratione specifica illius: at vero individuatio accidentis est accidentalis, & idem realiter cum specifico conceptu illius: ergo individuatio unius non est individuatio alterius. Individuatur autem accidentis per subiectum, tanquam per terminum, illi extrinsecum, id est, extra illius essentiam, vt visio sumit essentiam à colore, & individuationem ab hoc colore: at vero plura numero accidentia possunt individuari ab eodem numero subiecto, vt ab hac manu omnes singulares calores, quos habuit, habitura est, vel potest habere, admissa etiam Thomistarum opinione affirmantium hunc effectum ab hac causa individuari: unde ergo inferunt ex hac individuatione non posse duo accidentia numero distincta esse simul in eodem subiecto? nonne possunt esse duæ species impressæ eiusdem obiecti, & duæ visiones durar in albedinum? de quo egid. 9. phys. sect. 8.

§. 20. Præterea sic argumentor: Intensio est actio, qua perficitur qualitas præcedens: quod nec aduersarij negant, & probatur aperie: quia applicato igne manus hæc habet calorem intensum: ergo illa intensio est ab

igne, alioquin non resultaret ex eius applicatione. Nam ut ex calore manus colligimus illum esse ab igne, ita & intensus calor colligitur esse ab eodem igne. Sed non est ab igne in genere causæ materialis, quia manus est subiectum eius caloris: nec in genere causæ formalis: quia ignis non est forma manus: ergo in genere causæ efficientis: ergo intensio est actio. Confirmatur. Gratia à solo Deo intenditur efficienter, vel (si placet fit etiam ab actibus disputandi gratia:) ergo post actum meritorium aliquid est factum: hoc autem est intensio: ergo in intensione reperitur actio.

§. 21. Ergo aliquid producitur per actionem, quod antea non erat. Tum quia illa actio non producit qualitatem priorem: quia hæc conseruatur per aliam: nec hoc esset perficere qualitatem: tum quia qualitas diuerso modo est post intensiōnem: ergo aliquid habet de nouo, alioquin merita nihil nobis prodeſſent. Dicunt, de nouo esse maiorem radicationem formalem. Bene: ergo qualitas intensa habet realiter de nouo aliquid, quod antea non habebat realiter: quia de nouo habet realiter maiorem radicationem, quam antea realiter non habebat. Alioquin non esset realiter intensa noue, si prius fuisset realiter cum maiori radicatione, quæ est formalis intensio: ergo de nouo est realiter aliquid accidentis, quod antea realiter non erat. Patet consequentia, quia maior radicatio est accidentis, sed ante intensiōnem non erat realiter maior radicatio, est autem realiter post intensiōnem, ergo post intensiōnem est realiter aliquid accidentis, quod realiter non erat ante. Recognoscet disputationem quintam physic. sect. 1. Vbi probauit unionem esse aliquid realiter distinctum ab extremis. Eadem enim ratione probatur maiorem radicationem esse accidentis distinctum à qualitate remissa.

§. 22. Confirmatur primo in gratia, quæ realiter augetur per merita: ergo augmentū illud est realiter aliquid, quo Deus iustum libere donat ob eius merita: quia præmium libere donatur merenti. Hot autem esse distinctum realiter à prima gratia, patet: quia prima gratia non cadit sub humana merita, cadit autem eius augmentum: ergo augmentū gratiæ distinctum est à prima gratia. Confirmatur secundo: qualitas intensa est

realiter actiuā perfectius quam scipia remissa: (vt experientia monstrat:) Item qualitas remissa non potest esse sufficiens dispositio ad introductionem formæ, nisi successiue perficiatur intensione: cum intensione autem est sufficiens: ergo intensio aliquid est successiue productum, sine quo qualitas remissa erat insufficiens realiter ad formam. Quin in opinione aliquorum Thomistarū generatio formæ materialis oritur à qualitate intensa, nec potest à remissa.

§.23. Ulterius illud accidens aut est eiusdem rationis cum qualitate præcedēt? Aut diuersæ? Item partes illius accidentis sunt similes reciproce? An absimiles? Si primum, ergo qualitas intensa vt intensa, & remissa sunt duo accidentia solo numero distincta in eodem subiecto simul: quod tu arbitraris absurdum. Si secundum: ergo qualitas vt intensa & vt remissa includunt duo accidentia specie distincta, à quo abhorres: idem dixerim de partibus maioris radicationis. Illas perseverare simul, probatur, vt cōtra Durandum probauit manere partes intensio- nis: ergo aliquid additur de essentia intensio- nis: at essentiae sunt indiuisibiles. En tua arguimenta contorta in tuam maiorem radicationem.

§.24. Dices, maiorem radicationem esse accidens reale distinctum à quantitate non realiter absolute: sed formaliter. Contra hanc doctrinam abunde egi disp. 5. physic. Sectio. 1. & impugnatur nunc primo: quia in forma remissa non erat realiter potentia conseruandi formam, nec producendi: si enim realiter esset, posset realiter formam producere, & conseruare: quia potētia realiter existens & necessaria, operatur neces- sario positis requisitis ex parte aliorum: at per intensiōnem realiter sit potens qualitas: ergo intensio dat aliquid quod non erat realiter. Secundo in homine iusto intense Deus sibi realiter complacet magis, quam in ipso remisse iusto: ergo realiter videt Deus in illo existere aliquid, quod realiter videbat non existere ante intensiōnem: at si intensio realiter absolute præcessisset, realiter esset visa à Deo, eique placuisse magis. Nam maior complacentia non est maior: quia aetus Dei in se sit maior: sed quia ex parte obiecti connotatur maior bonitas. Deniq formalitas illa vt formalitas est aliquid realiter

formaliter distinctum à qualitate: quia realiter formaliter aduenit de nouo: non enim aduenit formaliter sola ratione nostra: ergo intensio includit plura accidentia realiter formaliter distincta: aut ergo illa sunt realiter formaliter similia inter se, & cum qualitate remissa. Aut sunt realiter formaliter absimilia. Ac de ijs formalitatibus recidunt eadem argumenta: quia non sunt formalitates ratione nostra præcise, sed realiter, quia realiter adueniunt de nouo: has autem formalitates esse partes eiusdem qualitatatis patebit sectione sequenti.

§.25. Solum superest oclendendum vnum effugium, scilicet per intensionem produci nouum quendam modum qualitatis, à quo denominatur intensa, sicut quantitas rara denominatur raritate.

Verum disput. 2. metaphys. sect. 5. ostendetur, intensiōnem non posse fortirrationem modi, quia modus debet esse determinatio rei ad aliud. Deinde hic modus singulatur omnino, quia ostendi disp. 4. sect. 5. raritatem non esse modum. Præterea si vis eam esse modum, at sequitur ex diuerso temperamento qualitatum id exiguum, iste autem tuus modus vnde oritur. Secundo, quia vel iste modus habet partes intensivas, vel non, si secundum, quo modo est intensior nunc, quam antea, de quo occurunt eadem difficultates, quæ de qualitate, si vero est diuisibilis, illa quoq[ue] eodem rete, quod fugis. Nam vel partes sunt diuersæ speciei, vel eiusdem, si diuersæ, non possunt in tua sententia efficere unam intensiōnem: si vero eiusdem, statim offendis in indiuiduationem subiecti, qua negas accidentia eiusdem speciei simul esse in eodem subiecto: item in specierum indiuisibilitatem: deinde cum omnes tuas difficultates admittas, nullū potes reddere discrimen, ob quod modus tuus iste sit diuisibilis quoad intensiōnem, qualitas vero indiuisibilis. Tertio, quia nullus modus cōfert rei virtutē actiua, vt alibi dicam: ergo neque iste: at qualitas intensa habet maiorem virtutem operatiuā: ergo. Imo qualitas vt intensa habet virtutem producendi formam materialem, qua caret, vt remissa: sed potētia productiva formæ non est modus: ergo intensio non est modus. Nec enim modis tribuunt denominationē in actu primo, sed in actu

actu secundo: nam vno non tribuit nisi denominationem vnit, actio agentis, sessio sedentis: ergo hic modus non dat denominationem potentis. Quarto, quia non potest intelligi istum modum variari inuariatis extremis. Nam raritas variatur ex diuersis temperamentis, quibus extenditur, & quasi extenuatur materia. Vno autem variatur propter diuersas qualitates: vnicatio vero propter corporis trajectioem ex uno loco in aliud. Hic autem modus, a quo exigitur? nam causæ sufficietes non prestant modos nisi propter necessitatem rerum, quarum sunt modi, vide quæ dixia. §. 2. quæ hanc opinionem æque impugnant.

§. 26. Ad Aristotel. Respondetur illum non intelligi ibi de calore, sed de calido, vt significet multitudinem agentium nihil per se conferre ad intensionem, vel cum Arist. scrieretur in se etat fuerit veteres Philosophos, affirmantes unum tantum esse rerum principium, nullamq; esse nouam actionem, sed tantum diuersam collocationem corpusculorum, ait calorem intendi nullo corpusculo calido adueniente, sed noua actione terminata ad nouum calorem eductum ex potentia materiæ: non vero intentum in alio corpore calido. Ad secundum patebit section. 5. vbi agetur de dissimilitudine partium intensionis.

§. 27. Ad tertium, ipsi tenentur respondere: nam in extensione additur noua pars qualitatis prioris, & essentia lucis est diuilibilis per diuersas partes aeris: & in augmentatione viuentium imperfectorum adduntur nouæ partes formæ. Respondeo ergo: aliud est essentiam esse indiuisibilium, aliud consistere in indiuisibili. Primum non conuenit nisi rebus indiuisibilibus. Diuilibus autem nequaquam. Secundum omnibus conuenit: omnes enim partes vnius essentiaz indiuividuz, vt huius lacertæ: & specificæ, vt equi vt sic, conueniunt in uno prædicato quidditatiuo, cui si aliquid detrahatur, aut adiçtus, varias totam essentiam; vt si à luce detrahatur prædicatum illuminandi effectus aliam lucem: item si illi adiçtias prædicatum habendi contrarium: quando ergo partes essentiaz conueniunt in iisdem omnibus prædicatis quidditatiuis, omnes illæ consistunt in indiuisibili essentiaz, quia si in aliquo non conuenirent, non essent eiusdem

speciei: itaq; omnes partes huius lucis conueniunt in prædicatis quidditatiuis lucis: & concurrunt ad hanc lucem componendam, & conueniunt cum alia luce in iisdem prædicatis: quia igitur partes intensiæ sunt eiusdem speciei completæ conueniunt in prædicatis quidditatiuis lucis completæ: si sunt eiusdem rationis illi gradus, res est clara, nō secus ac in extensione, si vero differunt solo numero intra eandem speciem, conueniunt in specificis, non vero in indiuividuis, si autem differunt specie incompleta, different in quidditatiuis incompletis: & conuenient in quidditatiuis communibus singulis speciebus incompletis. De mente S. Thomæ agetur, sect. 5.

SECTIO IV.

Additione noui gradus fit intensio.

§. 28. *Q*vapropter communiter assertur intensionem fieri per additionem gradus ad gradum. Hanc sequuntur grauiores quiq; Theologi in primo sent. dist. 17. Albertus art. 10. Greg. q. 4. Duran. q. 7. D. Bonaventura in secundo. Richardus de Media Villa, Joannes Scotus, Guillelmus Ocham, Gabriel, Marsilius, & alij quos refert P. Suarez 2. Metaphysicæ disp. 46. sect. 1. num. 29. quos sequitur num. 34. & P. Vazquez, tom. 1. in primam 2. dist. 82. cap. 3. & P. Antonius Rubius ea quæst. 5. in quam conspirarunt hac tempestate vniuersi Philosophi, ac Theologi (si à paucis Thomistis discedas.)

§. 29. Probatur primo euertendo fundamenta aduersiorum, qui reliquunt distinctas partes eiusdem qualitatis; quia nec possunt duas simul individuari ab eodem subiecto: nec possunt esse diuersæ, quæ idem probant de quocunq; accidente absoluto, vel modali producto per intensionem successiue: si enim permanet eius partes, idem erit de partibus qualitatis: si autem successiue pereant, peribunt etiam partes qualitatis. Aliquid autem accidentiarium continue, & successiue produci satis ostendi. Illud ergo sub ea ratione, quæ de nouo aduenit, habet distinctas partes; vel fluunt, &c.

Secundo probatur: quia ostendam in Metaphysica qualitates intensas separari posse, & conseruari extra subiectum: ergo ibi non retinebunt maiorem radicationem ad subiectum: sed nouas partes.

§.30. Tertio probatur: quia eadem ratione possit dici extensionem qualitatis fieri sine noua illius parte, sed per solam unionem ad distinctum subiectum. Impro hic melius percipitur noua vno, quia sit ad subiectum nouum. Ita posse dici patet: quia per te formę viuentium perfectorum sunt totę in tota materia, & totę in qualibet parte, per nutritionem autem non sit noua forma pars sed noua vno, ergo idem erit in qualitatibus. Dices, diuiso ligno calido utramque partem calidam manere, ergo sunt diuersae caloris partes: ergo prior calor partes habebat. Negari potest secunda consequentia, quia per te non manent eadem numero accidentia in genito & corrupto, quia deficit subiectum: ita per diuisiōnem deficit conditio subiecti, eaque propter post sectionem conseruatur prior calor in parte, in qua prius erat, & in alia resultat aliis: vel causa prima determinat partem, in qua prior conseretur, & in alia producatur nouus aliis calor, vel si in utraque parte perit; producetur nouus in utraq; vt tu sis in generatione. Cum ergo id non admittas in extensione, & in ea sit eadem ratio, quæ in intensione, dic etiam in hac nouam accedere qualitatis partem. Dices qualitates multiplicari numero ex subiectis. Contra, multiplicantur ex subiectis aequaliter, non vero ex inadequaliter: possit vero in uno, possunt postea informare aliud, vt per te forma equi induciatur à materia, & tamen non ponis diuersas partes formae in diuersis partibus materie, sed eadem inducibilis informat iam exiguum, iam magnum materiam.

§.31. Quarto argumentor. Gratia gratiæ faciens (idem est de qualitate quavis intensibili) per intensionem augetur, & sit maior: ergo ei additur aliiquid pertinens ad gratiæ, vt pars illius; antecedens nec negatur ad aduersarij, nec potest, quia Concilium Trideturum eo vtitur termino, definiens hominem mereri augmentum gratiæ, & gratiam bonis operibus in Christo factis augeri. Consequentiam probo: quia augmentum sit addendo aliiquid rei, quæ augetur, per

quod maior euadat. Nisi enim aliquid addatur nouum, non potest esse augmentum. Illud esse partem probo: quia ex re præexistente, & ex re addita resultat compositum maius, quam sola res præexistens: ergo utraque est pars illius compositi: sed compositū est gratia: ergo res addita est pars gratiæ, probo minorem: compositum & res quæ est maior sunt idem, sed res, quæ est maior, est gratia: ergo compositum est gratia.

§.32. Respondebis cum B. Thoma, augmentum quantitatis molis fieri additione nouæ partis: secus augmentum quantitatis virtutis, quæ non augetur nisi quia magis possidet subiectum. Ne mihi bellum inferas cum B. Thoma: quem & Caietanum ab hac esse sententia, pollicor me demonstrarū sectione sequenti. Obiectioni respōdeo, augmentum transferri à quantitate molis ad quantitatem virtutis. Verum negari nō potest in qualitatibus fieri additionem aliquā rei præexistenti, cum qua facit compositum maius. Nam calor productus in sola manu minor est quam calor complectens calorē manus & brachij. Nam totus ille calor est unus continuatio, vt sunt manus & brachii; quod si secentur partes, neutra erit tam magna quam compositum ex utraq; ergo tunc qualitas illa vere augetur. Ergo si per possibile, vel impossibile, intelligas intensionem fieri additione nouæ partis in eodem subiecto, intelliges qualitatem maiorem.

§.33. Probo igitur augmentum illud fieri additione nouæ partis. Nam augmentum quantitatis molis fit addendo partem quantitatis molis alijs partibus similibus; ergo augmentum quantitatis virtutis fit addendo partem quantitatis virtutis similibus partibus. Probo consequentiam: quia veriusque augmentum seruat eandem proportionem in additione partis ad partem: differunt tamen: quia quantitati molis additur alia molis: quantitati autem virtutis additur alia pars virtutis. Cumque in hoc sit discriminatio veriusque quantitatis, dicant aduersarij, in quo conueniant utriusque augmenta.

§.34. Dicunt, quia sicut quantitas extenditur & possidet plus loci, ita qualitas plus radicatur in subiecto, & ex illo educitur. Contra: radicali in subiecto est augeri virtutem qualitatis: item educi magis, est terminare maiorem educationem; ergo illa maior

edu-

eductio producit nouas partes qualitatis per quas augetur virtus activa, & radicatur. Probo consequentiam : quia recte dicit B. Thomas, virtutem qualitatis, & eius essentiam esse idem : ergo idem est augeri virtutem & essentiam qualitatis : **eductione fieri nouas partes virtutis probatur** : cum quia accidentis educi simpliciter, est fieri simpliciter ex subiecto : quia *Accidentum esse est inesse*, quod *esse* terminat eductionem : ergo magis educit & augeri secundum virtutem, est magis inesse secundum virtutem ; ergo est habere magis esse in subiecto. Consequentia patet quia : *Sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis* : ergo sicut simpliciter educit, est simpliciter fieri, ita magis educi, est magis fieri : tum quia illa magis eductio non terminatur ad priorem qualitatem educendam secundum quod erat in actu, quia iam erat eductum quidquid erat in actu : licet enim duabus productionibus ad duas producatur simul, non producitur magis ; nec enim intensio facit, quod fuerat prius factum, alioquin formæ substantiales intendi possent, quia possunt diuinatus multis productionibus attingi : ergo eductio attingit qualitatem secundum aliquid quod erat in potentia, & non in actu : sed id quod erat in potentia aliquid, est realiter distinctum ab eo quod erat in actu : quia idem indivisibiliter captum non potest esse simul in actu & in potentia : ergo maiore eductio attingit nouam partem qualitatis : per quam qualitas augescit : vt augescit ipsa intensio additione nouæ partis : quælibet autem pars ad aliquem terminum nouum terminatur.

S.35. Dices tertio, sufficere terminari ad modum aliquem, qui augetur per nouas partes illi aduenientes : sicut quantitas augescit raritate sine additione quantitatis. **Contra**, ergo das manus admittens diuersas partes eiusdem accidentis in eodem subiecto simul : quid ergo habent ab aliis in ipsa qualitate ? Deinde eductio terminatur ad qualitatem in subiecto, ergo maior eductio ad maiorem qualitatem existentem magis in subiecto : ergo vel ad maiorem existentiam (quod impugnauit) : vel ad qualitatem in se maiorem. Etenim cum augatur virtus activa qualitatis non potest esse augmentum nisi in ipsa ratione agendi, quæ est qualitas. Ex-

plum de raritate non ex è re: quia raritas nō est proprius motus ad maiorem qualitatem : sed ad maiorem locum (sumpta pro motu secundario orto ex primo, qui est ad distinctum gradum qualitatis) differunt enim augmentatione & accretio à raritate : quod illæ sunt à priuatione majoris substantiae & quantitatis ad substantiam maiorem & quantitatem : nec enim laus augetur raritate, nec animal : raritas autem est à minori spatio ad maius : & quia quantitas porrigitur ad plures partes spati, quam antea, & illi extenditur, ideo dicitur fieri maior dimensio. Itaq; in ea ratione in qua fit maior, habet nouas partes additas prioribus, nempe in spacio.

S.36. Confirmatur primo, si intensione producitur nouus modus, & non qualitatis noua pars : prima producitur qualitatis differt specie ab intensione : quia ille modus specie differt ab ipsa qualitate : nec intensio versatur in qualitate, sed in modo. Vnde duo concludo : alterum intensiōnem fieri additione nouæ partis rei, quæ intenditur : quæ per te est modus ille : alterum qualitates secundum se non esse cōtrarias, sed tantum modos illos : qualitates vero ratione illorum : quia modi non possunt existere sine qualitate, cuius sunt : & duo modi contraria non possunt esse, catq; propter nec duæ qualitates cum illis.

S.37. Confirmatur secundo, id quod aduenit homini grato per augmentum gratiæ, facit illum obiectum congruum maiori dilectioni diuinæ : sed maior dilectio terminatur ad nouam partem gratiæ : ergo hæc additur. Probatur minor : quia sola gratia est, quæ nos facit gratas : nec enim sumus gratiæ & amici nisi per gratiam gratum facientem ; ergo nihil præter illam potest mouere Dei voluntatem ad amorem, nec ad maiorem amorem. Patet consequentia, quia in nulla aliare reperiatur tanta bonitas, quæta in gratia. Nam vno ipsius gratiæ non facit nos amabiles, vt ratio terminandi amorem : sed tantum, quia nobis vnit rationem amorem terminandi ; ergo nec vllus alias modus erit ratio terminandi amorem. Nec gratia cum alio modo erit ratio terminandi maiorem, quia per intensiōnem nihil per te accipit sui : illa autem secundum essentiam est ratio terminandi amorem.

S.38. Con-

§.38. Confirmatur tertio in visione beata: visio intensa videt D E V M perfectius quam remissa: ergo intensa habet in se nouam partem visionis, qua remissa caret. Probo consequiam: videre D E V M perfectius, est ipsum repræsentare perfectius, ergo nisi visio remissa immutetur, vt est repræsentativa Dei, illum non repræsentabit perfectius: quia perfectius repræsentare est immutati in ratione repræsentationis: sed in ratione repræsentationis non immutatur nisi per aliquam meliorem repræsentationem, quæ habeat Deum pro obiecto melius attractum ex parte sui: ergo quod aduenit est melior repræsentatio. Nec enim interest, esse nouum modum, quo afficitur repræsentatio, nisi ille modus tendat in Deum, vt in obiectum: alioquin non est nouus modus tendendi in obiectum; sed nouus modus rei in illud tendentis: non vero vt tendentis. Nam si visioni naturali albedinis appingas perfectionem aliquam etiam supernaturalem, nisi hæc sit in obiectum ipsum, non repræsentabitur albedo melius, quam antea. Repræsentatio quidem, erit melior affecta illa perfectione; at non repræsentabit melius: vt si calori aliquid addas, erit perfectior, non tamen calefaciet melius, nisi quod additur pertineat de nouo ad rationem formalem agendi vt agendi. Nam quantitas habet separata meliorem modum existendi quam in subiecto: & perfectio receptiva quantitatis est cum perfectiori modo: & tamen nec melius recipit qualitates, nec perficitur eius vis receptiva, vt receptiva: quâuis specificative perficiatur. Deniq; quæ dicuntur de maiori radicatione, eductione, actualitate, possessione, & victoria subiecti, impugnanda sunt eodem modo, item pendo sintne aliquid realiter distinctum à priori qualitate? Si dicunt nihil esse distinctum; vrgeantur, quo modo sit noua victoria, noua eductio, noua possessio, cum hæc nihil sint, quod prius non fuerit? Si dicunt esse distinctum, recurrent in easdem angustias, quas fugiunt.

SECTIO V. Explicatus B. Thomas.

§.39. QVI se Beati Thomæ doctrinæ no-

men dare præ ceteris, arbitran-

tur: ita maiori radicationi inhærescunt, vi opinentur se aperte defesturos à Beati Thomæ professione, si admittant partem aliquam qualitatis intentione produci. Quos hac sententia arguendos curabo.

§.40. Pro se afferunt testimonium ex 1. sent. 17. qnæstio. 2. art. 2. cuius epigrapha est. *Vtrum charitas augeatur per additionem?* Cum autem retulisset hanc nostram sententiam de additione qualitatis ad qualitatem ait. Primam positionem non possum intelligere, quia in omni additione oportet intelligere duo diversa, quorum unum alteri additur. Si autem intelligantur duæ charitates, aut intelligentur diversæ secundum speciem, aut secundum numerum. Constat, quod non secundum speciem. Diversitas autem secundum numerum est ex diversitate materiae: sicut hec albedo differt ab illa numero, quia est in diverso subiecto. Vnde non potest qualitas adiqualitatim, nisi per hoc quod subiectum subiecto additur & infra. Vbi nullo modo est intelligere additionem. En tam aperta verba, vt non possint exponi sine suspicione irridendi potius, quam explicandi tantum Doctorem. Qui præmodestia dixit, se non posse intelligere sententiam. Caietanus autem, qui non carceratur tam angustis tramitibus, ait erubescere Peripateticos audire nouas partes intentione acquisitas: idq; vocat imaginationem, & phantasiam aduersariorum.

§.41. In eadem doctrina constantissimus est B. Thomas, 1.2.q.52.art.2. Vbi non admittit argumentum per aliquid ex parte formæ, quia mutaretur specie; nec ex parte subiecti, quia est idem: sed tantum ex parte modi, quo subiectum perfectius percipiat eandem formam. Et 2.2.q. 24.artic.5. clarissime docet augmentum fieri quia eadem qualitas perfectius inhæret eidem perfectibili: quia non potest intelligi illa additio, nec secundum speciem, nec secundum numerum, quia nō præintelligitur nouum subiectum. Quia vero Caiet. per scrupulum censuit, aliquem posse esse dubium de mente B. Thos. nos reiicit in 3.p.vbi se doctor explanat. Nā q.7.art.12. ait gratiam augeri secundum diuersos gradus. Caietanus autem vbiq; capit addentes nouum gradum per intentionem distinctum numero, vel specie; licet ponatur vñitus cum aliis: sed ait eandem qualitatem esse intensam: quia nouo, & perfectiori modo se habet.

§.42.Ne

§.42. Ne tamen temere videamur, & vi
in nostram sententiam trahere utrumque
Thomam: oportet stare modo, quo loqui-
tur utique de distinctione numerica: nam
dum eam expungunt à qualitate, non expū-
gunt aliquid qualitatis additum priori; quod
sit aliquid ab ipso distinctum; sed negant id
esse distinctum secundum numerum. Quod
pater ex i.p.q.50.art.4.corp.vbi ait: *Impossi-
ble esset dicere, quod essent plures albedines sepa-
ratae, aut plures humanitates, cum albedines non
sint plures, nisi secundū quod sunt in pluribus sub-
stantijs.* Itaç ex suppositione, quod albe-
do Petri & Pauli separantur à substantiis; il-
le ita separatae non erunt duæ albedines nu-
mero, sed una specie: At in eo casu illa albe-
do non esset simplex actu, sed composita ex
pluribus partibus albedinis; quæ omnes fa-
cerent tunc albedinem unam, & non plures
numero, ergo exclusio plurium rerum nu-
mero differentium, non excludit multitudinem
partium, quibus una res actu componatur. Probo minorem: demus abstrahi
albedinem Petri, & non Pauli: utrāq; albe-
do est distincta (ut patet) deinde abstrahat-
ur etiam albedo Pauli: hæc ita abstracta di-
stinguitur ab alia. Quia ante abstractionem
distinguebantur; post abstractionem sunt ex-
dem, ergo sunt distinctæ. Nam in Metaphy-
sica probo, res, quæ simul sunt distinctæ realiter:
quarum una realiter non est alia, im-
plicare esse idem, & amittere negationem i-
dentitatis. Ergo in illa albedine abstracta es-
sent plures partes eiusdem albedinis, & ea-
dem augeretur per partes, si successiue ab-
straheretur à subiectis: quia albedini abstra-
cta à Petro adderetur albedo abstracta à
Paulo: ergo cum in intentione negat B. Th.
addi patrem distinctam numero, non negat
addi aliquid qualitatis, & veram eius par-
tem: sed negat addi aliquam qualitatem nu-
mero distincta: quæ cum priori faciat duas
qualitates numero distinctas, liceat inter se
sunt unitæ, sicut duæ unitates etiam unitæ fa-
ciunt duas numero. In quo sensuait Caietanus
eam esse phantasiam aduersariorum:
quia ut ipse ait i.p.q.50.art.4. in sententia B.
Thomæ qualitates materiales sumunt nu-
mericam distinctiones à diversitate quanti-
tatis: in spiritualibus vero à diversitate sub-
iectorum: & quia intensio nec sit in diversis
quantitatibus, aut in diversis subiectis, non

possunt esse plures qualitates numero di-
stinctæ. Hoe tamen non tollit esse plures
partes, non distinctas numero, sed constitu-
entes & componentes unam numero quali-
tatem: ut in exemplo B. Thomæ, si albedo
Petri & Pauli sint in uno subiecto, erunt una
numero albedo; quia non habent, unde nu-
mero sint multæ. At illa componeretur
una numero ex duabus partibus, quia non
esset simplex; ergo in doctrina B. Thomæ
cum unitate numerica qualitatis stare po-
test distinctio eiusdem qualitatis in diversis
partibus.

§.43. Nec opus est nisi legere eadem te-
stimonia ab aduersariis adducta. Nam in ea
distinct.17. ait. *Et ideo dico, quod quando cha-
ritas angotur, nihil ibi additur, sicut Philosophus
etiam dicit, quod aliquid efficitur magis album,
non per additionem alicuius albedinis.* At loqui-
tur de albedine numero distincta ab alia.
Nam sententia, quam impugnat, relata est
ab ipso de additione charitatis ad charita-
tem, quod sonat numericam distinctionem.
Eaque propter eam impugnat: quia non est
subiectum in quo aliquando extiterit cha-
ritas addita, ut ex illo sumeret distinctionem.
Aitq; oriri ex falsa imaginatione, qua con-
cipitur augmentum qualitatis ex augmento
quantitatis: quia quantitas in sententia B.
Thomæ ex se habet distinctionem numeri-
cam, secus qualitas: eaç propter 2.2.q.14.
art.5. constituit discriminem inter augmentum
quantitatis, & charitatis: quod quantitas po-
test augeri per aliam numero distincta præ-
suppositam ad augmentum sola ratione no-
stra: secus charitas: quia nec prius ratione
potest præintelligi distincta numero: quia
non præintelligitur ratione in alio subiecto,
sed semper in eodem cum charitate præce-
dente: at quantitas intelligitur distincta nu-
mero etiam si non concipiatur in subiecto:
quia se ipsa habet distinctionem numeri-
cam, & cum ea concipiatur. In hoc igitur est
falsa imaginatio, non vero in admittendis
partibus diversis componentibus unam
numerico charitatem.

§.44. Vnde ad obiectum ex §. 40. Re-
spondeo, intelligi B. Thomam de additione
qualitatis numero distinctæ, quam non in-
telligit nisi ex diversa quantitate, aut subie-
cto, quæ ibi non sunt: immo cum dicit, non
posse addi qualitatem qualitati nisi subie-
ctum

Etiam subiecto addatur; id exprimit, quia nisi in subiectis diuersis illae non sunt numero distinctae, vt ibidem dicit albedinem non esse numero distinctam nisi in subiectis: si autem separantur albedines a duobus subiectis, erunt una: at partes habebit. Quam ob rem, q. 24. articul. 5. ait non posse charitatem addi charitati nisi mens menti addatur: quia mens est subiectum charitatis. Pater Rubius discipulus B. Thomae minime suspectus inuehitur in alios Thomistas, quia propriam vocem intensionis ignorantes, tam sinistre B. Thomam exponunt. Iurgium sit inter illos. Mihi sat me cum B. Thoma componi: imo sequi, vt probo.

S. 45. Nam eodem art. 2. ait ex non calido fieri calidum, non quod ponatur aliquis calor: sed quia calor, qui est in potentia educitur in actum: ita etiam efficitur magis calidum, &c. At vere producitur calor cum sit calidum: licet non ponitur calor, id est, aliis cū adiectus non ponitur: vnde sit magis calidum, non aduehitur distinctus calor: sed qui erat in actu imperfecto, perficitur, quia magis educitur: educitur autem magis secundum quod est in actu nouus terminus educationis, qui ante non erat in actu. Et 3. p. quæst. 7. art. 12. aperte admittit plures gradus intensionis, & qualitatem intendi donec perueniat ad ultimum: ergo caret gradu aliquo, ad quem est in potentia, & 2. 2. q. 24. artic. 4. ad 3. ait: Augetur ergo essentialiter non quidem ita quod esse incipiat, vel esse desinat in subiecto: sed ita quod magis, ac magis in subiecto esse incipiat: at incipere magis esse: est incipere secundum aliquid, quod antea non erat: ergo incipit esse secundum diuersas partes. Imo sic explicat maiorem radicationem in subiecto, afferens propriam vocem ignorari ab opinantibus fieri augmentum in virtute actiua, aut in radicatione, quin fiat in essentia: quia essentia est virtus actiua: & eius esse est inesse.

S. 46. Caietanus autem est aperte ab hac sententia, solumq; negat distinctionem numericam qualitatum; & in eo sensu ait qualitatem intensam esse eandem cum novo modo: eandem (Inquam) numero, sed cum noua aliqua re sui, ad ipsius essentiam de novo spectante. Nam art. 4. ait. Si ab importunitate, aut nouitate inquiratur, quid est illa terminatio, qua abicitur? dico quod nihil addit supra

rem, nisi actualitatem tertij gradus. Vbi ponit actualitatem nouam vnius gradus additam actualitati veteri veteris qualitatis; vt autem Thomistis scrupulum euellamus, audiant Caietanum 1. 2. q. 52. art. 2. S. Circa eandem, Ipse siquidem (Scotus) non solus, vt opinor, sensum non intentum à D. Thoma sic impugnat: n in aliquo dissentiat secundum rem. Duo enim cinduntur affirmari (à B. Thoma) primum sit, quod forma intendantur proprie, & remittantur secundum habitudinem ad subiectum: secundum est, quod res illa, que est forma: quando intenditur, & remittitur, nihil sui reale absolutum acquirit, aut perdit, sed solum aliquid in ordine ad subiectum: & vtrumq; Scotus impugnat. Secundum veritatem autem, secundum dictum non est S. Thoma: sed contra ipsum, vt ex supra dictum patet. Vnde non oportet respondere objectis contrariis. Vbi Caietanus non solum Scotum, sed nonnullos Thomistar præstringit: quod. Thomæ imponant sententiam, cum ipso pugnantem. At Scotus aperte censet intentionem fieri additione alicuius rei absolute, pertinentis ad speciem qualitatis: in quo opinatur se aduersari B. Thomæ: Caietanus autem ei exprobrat ab ipso non taetam metem B. Thomæ: quia censet aliquid absolute acquiri, ac desperdi: ergo B. Thomas in opinione Caietani admittit intentionem per aliquid qualitatis recens productum. Hoc autem est gradus, & virtus actiua qualitatis actiua. Quid autem sit gradus sic Caietanus exponit. S. Ad evidenter: Et propterea auctor (S. Thomas) loquens de additione forme ad formam eiusdem speciei, loquitur etiam de additione graduum: gradus enim caloris ut duo, calor quid est, & sic de alijs. Negat ergo S. Th. in intentione additione gradus ad gradum, sicut qualitatis ad qualitatem, quia sunt idem: sed non negat nouam educationem noue qualitatis educere cum priori, quia fatetur nouos gradus educatos 3. p. Nam additionem intelligit inter numero distincta; non vero educationem nouam & maiorem.

S. 47. Cum autem videret Caieta multos B. Thom. aduersari non tam in re, quam in voce. Additio gradus ad gradum, & tu, (inquit) qui graduum additione veteris disputans, si hanc expressurus dicu sententiam, à lapsu scilicet lingua cohendens restas. Vnde argumenter: qui vtitur additione gradus ad gradum duo facit: & constituit diuersas partes quali-

qualitatis intensæ in eodem subiecto, & eas dicit esse unum gradum additum alteri: Caietanus autem putat hic posse esse questionem de solo nomine: ergo in voce *additio*, non vero in re, quod aliquæ partes eiusdem qualitatis addunt. Si enim in hoc non consentit Caietanus, quo modo censem nos ab illo sola voce differre, qui utimur additione gradus ad gradum. Quod aiunt non nulli fieri additionem, sed sola ratione qualitatis partes distingui, primum aduersantur B. Thomæ, neganti additionem etiam per intellectum: tum quia intensio à parte rei exercetur, & gratia re ipsa augetur. Si autem dicunt esse plures partes qualitatis distinctas numero non re, sed ratione, rem teneo, phrasim fugio.

§.48. Itaque radicatio maior, maior educationis, victoria, & possessio est, quia adduntur, sive de novo educuntur diuersi gradus & partes qualitatis. Hæc fuse explicui, ut studiosi B. Thomæ discernant; quæ illi opiniones imponantur, quæque sunt illius legitimæ, & necessitatur in sola superficie verborum, quam primo sonitu syllabæ sonant. Nos autem, qui non utimur illa locutione de distinctione numerica, absolute dicimus intensiōē fieri additione gradus ad gradum, & qualitatis partialis ad aliam partialem.

SECTIO VI.

Vtrum gradus sint similes?

§.49. Post qualitatis intensæ partium multitudine, earum similitudo, aut dissimilitudo disquirenda. Inquiero ergo: vtrum illæ duæ partes tam sint inter se similes, quam duæ partes eiusdem qualitatis existentes in diuersis subiecti partibus. Vtrum autem plus inter se distent, item vtrum illæ partes accidentario sint una prima, alia secunda, &c. An vero una ex sua natura sit prima? alia secunda? quia prima potest esse sine secunda: secunda vero non sine prima. Quia in parte parum fuit antiquis dissidij, qui questionem hanc prætermisere. Inter recentiores philosophos. Theologos acrius, & magis ad ambo quæstio versatur, quæ eos in variis factiōēs impulit.

(:::)

SUBSECTIO I.

Patris affirmantis argumenta dis-

solutio.

§.50. Gregorius in 1. dist. 17. quæst. 4. Gabriel in 3. dist. 13. quæst. vñica. art. 1. notab. 1. Okam. in 3. q. 6. quos sequuntur Patres Vazquez, tom. 1. in 1. 2. disp. 82. cap. 6. Conimbricenses, 1. de gener. cap. 4. quæstio. 2. artic. 3. §. ad ultimum. Rubius eodem libro &c. tractat 3. q. 5. & ex recentioribus non pauci, opinantur omnes gradus intensiōē esse eiusdem rationis, & qui modo est primus potuisse esse secundus, si iam subiectū habuisset aliud gradum. Huic opinioni fauere videtur Sanctus Thomas in 1. dist. 17. quæst. 2. art. 2. & 2. 2. quæst. 24. art. 5. & 2. 2. quæst. 52. art. 2. & eius discipuli negantes additionem nouæ partis, quia illa esset diuersæ speciei, Charitas autem una est specie. Verum, qui admittunt dissimilitudinem indiuiduorum intra eandem speciem: Respondebunt eam dissimilitudinem non esse in specifico conceptu, sed in indiuiduis. Qui vero negant eam dissimilitudinem indiuiduorum, dicent charitatem esse unam virtutem specie completa composita ex pluribus gradibus distinctis specie incompleta: ut homo est unus specie completa, constans duabus partibus specie incompleta diuersis.

§.51. Probationi propria præmittit Pat. Rubius numer. 161. intensiōē & extensionem non differre nisi ex diuersitate subiectorum: quia per extensionem fit una forma continua per subiectum extensum; per intensiōē vero illa continuatio fit in eodem indiuisibiliter subiecto. Forma autem extensa perfectior est in multis subiectis, quæ in uno solo, quia in duobus præter perfectionem quam in uno habet includit aliam: habetq; duas differentias indiuiduas, quæ cum sint distinctæ perfectiones, componunt unam maiorem: intensiue quidem in uno subiecto, sicut extensiue in duobus.

§.52. Hinc argumentatur: si intelligitur in eodem subiecto partes, quæ sunt in duabus, intelligetur forma perfectius esse, & perfectius operari, & magis radicata: ergo ad intensiōē non exigitur dissimilitudo graduum: consequentia patet, quia ad ea solum munera requiruntur. Antecedens

Kkkk 2 pro-

prob o, ex dictis, quia habet plures perfectiones individuas, & per modum unius: q est esse perfectiori modo, quam in diversis subiectis. Secundo, virtus unita fortior est seipso dispersa; sed per intentionem unitur in eodem subiecto: ergo in eodem est fortior: ergo perfectior: quia fortitudo agendi oritur a perfectione.

§. 53. Verum hoc secundum argumentum non admodum constat cum fundamento: Rogo enim utrum subiectum affectum duabus gradibus sit absolute fortius, quam subiectum continuum affectum illis duobus gradibus? An non sit absolute fortius? Si secundum, nihil concluditur hoc secundo argumento: non est enim fortius simpliciter, ac proinde nec simpliciter perfectius: & quidquid sit ab illo subiecto cum illa forma, fieri a duobus cum eadem, si applicentur: quod si non efficient est per accidens ex defectu applicationis. Immo cum P. Rubius afferat partes eiusdem agentis immediate concurrens ad effectum: tantum poterunt duae unitae, singulare affectus vno gradu caloris, quantum unum utroque gradu. Quia virtus est aequalis, & applicatio sufficiens. Si vero unio in eodem subiecto est simpliciter perfectior, quam in duobus; ergo in illa aliquid est dissimile absolute aliarum; que absolute carent ea perfectione, in qua sunt dissimiles illi: habeo ergo intentum in intentione repetiri aliquid absolute dissimile extensioni, & non absolute simile. Nec hoc oritur ex subiecto: quod pono esse eiusdem rationis: nam unio ad subiectum idem, eadem est: Item cum unio non sit operativa, sed qualitas: haec est absolute perfectior, & dissimilis qualitatis extensa: nec maiorem virtutem habet a subiecto, quod est materia, aut qualitas, sed ex se: ergo qualitas intensa ex se habet aliquid perfectius, & dissimile, quo caret extensa.

§. 54. Ad argumentum & eius fundatum, qualitatem extensam non esse simpliciter perfectiorem in uno, quam in duabus individuis, sed valde per accidens & secundum quid. Sicut duo Angelii eiusdem speciei non sunt simpliciter perfectiores uno: quia tam unum, quam duos habent totam perfectionem speciei, & individuali. Illa autem multiplicatio numerica, est valde materialis, & per accidens. Quia vocatur exten-

sue maior: unde filii gradus vniuersitatem eisdem subiecto nihil possent vterque simul, quod absolute non posset unus, vt pater in specie impressa directa, quz est eiusdem speciei cum reflexa: suntq in eodem aere; & tamen aer utramque informatus, imo nec pupilla, non efficit visionem intensiorem, quam una sola: ad breuius autem operandum conferrent, vt cum sunt in subiectis distinctis; & enim breuius calefacit aqua, quia coniunctores habet partes. Intensio autem est virtus, quz simplicitate potest, quod non potest extensio: unde requiritur virtus absolute maior in aliquo genere, quam virtus extensa, & radicatio dissimilis radicatione extensiuz.

§. 55. Secundo, argumentatur P. Vazquez: in rebus per se ordinatis datur una, quz sit prima simpliciter respectu ceterarum, alioquin ibitur sine fine: sed partes intentionis non habent ultimam cum sint continuas, ergo. Verum idem est in opposita sententia. Nam maior intensio pendet ab aliqua parte, quz se sola est remissior, ergo deuenietur ad unam determinatam, quz sit prima vnde incipiat intensio; nulla consequentia: ita & tua. Ac propterea nego maiorem comparatione omnium partium proportionarum, in quibus non est prima nec ultima, sicut in tua sententia: concedo autem de tota una parte determinatam comparatione aliarum determinatarum. Nam primus gradus ad aequate acceptus certa habet perfectionem, a qua pendent secundus & ali: vt tuas prius fieri partem indeterminatam qualitatis nec primam nec ultimam: determinante autem prius geri A. quam B. &c. Ad probationem respondedo esse progressum infinitum secundum quid in partibus proportionalibus: finitum autem simpliciter in determinatis, vt in tua sententia: primum autem fundamentum reperitur in rebus non continuis: determinatum autem etiam in continuis, vt primus palmus est determinate prima pars eiusdem mensuræ in virga. Verum est posse tam exiguum esse intensiorem, vt conservari non possit.

§. 56. Tertio arguitur: ubi: si secundus gradus est perfectior primo, ergo adueniente secundo corrupitur primus ex operatione Durandi: probo consequentiam; quia primus esset superfluus: nam secundus con-

continet primum formaliter & eminenter: eminenter, quia est illo perfectior, formaliter, quia in illo continetur ut in forma. Multis peccat argumentum. Negatur consequētia, & prima probatio. Secunda vero lata peccat æquiuocatione. Primum, quia secundus gradus non continet primum eminenter: quia non est principium actuum illius, quod requiri ad eminenter continendum ostendi disp. 8. physi. sect. 9. Nec enim quod res sit perfectior, ideo potest producere alias imperfectiores. Nec enim sensus cōmuni potest elicere visionem, nec Angelus generare hominem, nec homo leonem, singulis enim potentijs fines præfixit Deus, & quamuis qualitas producit gradum remissiorem, non tamen quemacumque.

§.57. Secundo, nullo modo continetur formaliter primus gradus in secundo. Nam res in alia non continetur formaliter, sed virtualiter, id est, in alia est virtus producēdi illam. Nam formaliter esse alicubi est esse ibi per suum conceptum proprium & reale: si nihil est in alio, nisi in materia: ut cum forma illam actuat est ibi formaliter, id est, se ipsa per suum conceptum; item materia est formaliter in composito, quia inibi est per suum conceptum reale. At primus gradus, si corrumperetur; non maneret formaliter in secundo, quia secundū suam entitatem non maneret: maneret autem virtualiter (si secundus esset causa primi) quia in secundo maneret virtus productiva illius. Vide explanationem aliquarum vacuum in capite logicae. Porro formaliter contineri in alio non esse contineri in forma; est certus, quia calor continetur in luce tanquam in forma: quia continetur in ea ut in accidente, cuius esse est inesse. Itē n species impressa forma est intellectus, qui etiam est forma: animus item est forma corporis, & præmissa forma intellectus, & tamen intellectio non continetur formaliter in specie: & intellectu, quia per illa præcise, anima non est intelligens formaliter, sed virtualiter in actu primo: nec motus continetur formaliter in anima: quæ potest informare corpus, quia illud latrone moueat: nec conclusio continetur formaliter in præmissis: cum tamen hec omnia in illis rebus continantur, ut in fornis: ergo contineri formaliter in alio non est

contineri in forma. Quod si hoc vocas contineri formaliter: non propterea primus gradus erit superfluus.

§.58. Itaque compositum ex primo & secundo gradu est absolute integrius & perfectius quam solus primus gradus. Nam homo est simpliciter perfectior solo animo: quamuis animus est perfectior corpore: immo animus ipse est perfectior per unionem ad corpus. Item anima effecta intellectu & specie impressa solis, non est tam perfecta, quam cum habet intellectiō additam intellectu & speciei. Nec corpus est tam pulchrum cum sola luce, quam cum luce & colore: nec tam bene qualificatū cum sola luce, quam cum illa & primis qualitatibus, nec cum ijs solum, quam cum ijs & secundis simul. Lux me deficiet prius quā exempla. Ratio à priori: quia quantumcumque una creatura sit alia perfectior, adhuc est multis in imperfectionibus mutila: quas foris aduehit ex alijs. Deus est, qui ex alijs rebus non perficitur: quia cōtinet omnium perfectiones, illarū imperfectionibus omnibus sublatas. Creaturæ vero ob suam imperfectionem, multis indigent: Imo ex aduersariorū sententia unum indiuidum formalius cōtinetur in alio: quia utrumque est productuum alterius, & aliunde similius.

§.59. Ergo secundus gradus perficitur ratione ad primum, & ab illo pendet in integrā perfectione intensiā: item pendet eius operatio ab operatione prioris, & in remissione manet primus abscedente secundo. Et quidem à secundo gradu dicitur qualitas magis intensa: quia hæc vox sumitur pro gradu perfectiori, quia hic iam supponit ceteros. Si autem conseruaretur sine remissis, haberet quidem qualitas formam à qua dicitur intensior, non tamē haberet integrā intensiō, nec esset tam perfecta: sicut anima est forma, qua homo est perfectior quam sola materia, sed sine materia nec est homo, nec anima haberet suum complementum. Item absolute non esset qualitas tam intensa cum secundo gradu solo, quam cum primo & secundo, quia intensio includit partes: & quo pauciores habet, minor est; ac magis mutila, siue manca. Quod si ultimus gradus dicitur maior intensio, non est propter ipsum solum: sed quia cum illo ponuntur ceteri, & quemadmodum sibi ma-

gis complacet Deus amore naturali in intellectu intelligenti, quam in non intelligenti: ita magis sibi complacet in integra qualitate, quam in solo gradu intensiori.

§. 60. Quod vero afferatur, animam rationalem esse formaliter sensitivam, quia ut forma continet gradum sentiendi, eaque propter non egere alia forma sensitiva: est abs re. Etenim si non patitur aliam sensitivam, non est quia gradus sentiendi aliarum formarum contineatur formaliter in anima: sed quia ipsa per suum conceptum unum materia est principium tensionis; in quo consistit, eam esse formaliter sensitivam, id est, seipsa. Quia vero ipsa est forma substantialis, ideo non patitur aliam, quia fieret unum per accidens: at multa accidentia possunt simul esse in eodem subiecto.

§. 61. Quarto argumentatur: quia gratia non augetur per gradus absimiles, ergo nec ceterae qualitates: consequentia patet, quia omnes rationes quae gratiae augmentum probant per gradus similes, idem euincunt in ceteris formis. Antecedens probatur: Demus hominem per actum intensum charitatis auxisse gratiam merendo octauum gradum: hic efficiat remissum gradum elemosynæ: per illum merebitur partem noui gradus: si illa pars est eiusdem rationis cum ceteris, nihil est absurdum: si est diversæ, sequitur actu remisso elemosynæ mereri hominem de condigno plus quam actu charitatis intenso. Nam augmentum illud est simpliciter perfectius ceteris gradibus: ergo actus remissus meretur plus quam intensus. Immo quilibet actus nouus meretur plus quam ceteri priores simul. Confirmatur primo, qui accedit ad Sacramentum cum dispositione ut unum, accipit gratiam ut vnu: accedit secunda vice cum simili dispositione, nihil accipiet, quia illi non est promissus nisi unus gradus: at iam ille est datus: ergo. Confirmatur secundo, homo redditur laetor per opera: si ergo habet tres actus bonos sive illos efficiat primo remissum, secundo intensum, tertio medium, vel è conuersio, que sanctus discedet: ergo gratia que pro illis rependitur, semper est eiusdem rationis. Hic Achilles plures raptavit Hectores.

§. 62. Ac primum, nego antecedens ad propositionem respondeo, augmentum esse simile, & perfectius: nem opus remissum

in homine grato ut octo, esse dignum tecum illo præmio, & ex se cum illa gratia esse dignum maiori præmio quam actus charitatis intensus cum minori gratia (si modo ille non sanctificat.) Ostendi enim in 3. part. dis. 7. & in 1. 2. quæst. 114. maiores gratiam esse potiorem rationem, ut ex illa crescat meritum quam opus intensius. Quam doctrinam ibilate probauit ex Cajetano, Francisco Victoria, Patre Francisco Suarez, ac Patre Gregorio de Valentia, quam hic non oportet probare: sed aliunde ponere. Ad primam confirmationem responderetur, in secundo casu deberi plus gratię homini dispositio per actum ut vnum, quam eidem in primo casu: quia actus ut vnum cum gratia ut duo maior dispositio est quam actus ut vnum cum gratia ut vnum: & pro maiori dispositione omnibus pensatis (ut aiunt) datur maior gratia in Sacramento. Ad secundam confirmationem responderetur: gratiam dari pro operibus considerata circumstantia personæ, quando illa exercet: non vero pro solis operibus exclusa gratia gratura faciente: si ergo facto opere ordine inuerso, aliquid accrescit gratię, quæ plus dignificet personam, multum refert ille ordo, at vero parum videtur referre. Nam si intensum fiat prius, multum auget gratiam sua intentione: demeps remissum adiutum maiori gratia eadem auget. Si autem remissum fiat prius, non merebitur tantum, at vero quod illi deest, compensatur postea per intensum adiutum gratia acquisita per primum. Itaq; iuantur per intentionem propriam, & gratia: ac propterea fine vitz in gratia & equali decedet quocunq; ordine fiat actus. Si placet, supputa rationes circumstantiarum. Sit autem ex maiori gratia merita crescere.

§. 63. Ne vero opinionem in Philosophia similiorem vero illigemus ad vnam theologandi rationem: placet latiorem vnam ostendere; ostendi 1. 2. quæst. 114. ex multorum Theologorum, & Patris Vazquez sententia; Deum nostra bona opera donare præmio cumulationi, quam ipsis condigne debatur. Item gratiam non augeri physice per bona opera (sic enim nullam difficultatem contineret argumentum) sed moraliter, cum dignitate tamen orta ex eorum honestate, & gratia gratum faciente. His posit's quodlibet bonum opus ex Christigratia, & gratia fa-

ria factum, ex se est condignum augmento gratiæ: estque aliquis gradus illi condigne respondens. Quando vero ante opus remissum præcessit intensum: datus est ob intensum gradus condigne respondens operire remiso. Hoc autem est per accidens, nec tollit quo minus per se sit dignum augmento gratiæ. Quia vero DEVS decreuit nullum opus absque præmio, item & cuius operi decreuit præmium cumulatius: hinc oritur, vt premians semper ultra condignum, & puniens citra det iusto plus gratiæ, quam ipse meretur. Si princeps teneretur pecunia donare leue opus serui, nec esset nisi aureus biforis, quamvis hic excederet valorem operis, spectaret ad Principem, liberaliter donare aureum biformem potius, quam de parcer etinere præmium. Ita DEVS soluit quod ex condigno promisit, & addit, quod non tenetur. In quo & cernitur valor operum bonorum, & liberalitas Dei. Quod si hoc in cæteris actibus seruat: quid mirum, si & in ijs?

§. 64. Ad argumentum respondetur: per eum actum eleemosynæ non mereri hominem in determinate nouum gradum gratiæ, sed augmentum gratiæ, vase sumptu nempe augmentum alicuius gradus, qui illi responderet, si hierogante actu intensum: Deus autem, ne ille actus sine præmio maneat, dat tunc nouum gradum, vt cumulatius soluat debitum: quia quod illi debetur per se, iam nihil conferret ad maiorem intensionem gratiæ. Ad primam confirmationem eodem modo respondetur: per accidens non posse dari gradum respondentem dignitati eius dispositionis; Deus autem decreuit in ijs cæribus dare altiorum gradum gratiæ, ne opus nianeat sine præmio. Ad secundam confirmationem respondetur hominem tunc cum gratia æquali discessurum: quia præmia maiora condigno, ita distribuet, vt post ultimum meritum detur tota gratia: vel si propter ordinem mutatum ita non possunt componi, id erit per accidens.

§. 65. Quinto arguitur ex Aureolo: quia non possunt continuari res diuersarum specierum, quia non possunt habere unum extreum commune: extreum enim siue inaduibile continuatum debet esse idem cum utroque extremo: at non potest esse idem cum utroque extremo diuersarum spe-

cierum: ergo non possunt continuari partes diuersarum specierum. Confirmatur, quādo vniuntur duas res essentialiter distinctæ, altera vnitur vt subiectum, altera vt forma, sed neuter gradus est subiectum alterius: alioquin primus gradus caloris denominaret calidus à secundo.

Respondeo, res diuersarum specierum completarum non posse continuari, quia continuatio connotat partes non omnino integras, nisi vniantur: at vero duas species incompletæ ex natura sua ordinatae ad efficiendam vnam, recte possunt vniiri, vt contingit in compositione essentiali; licet enim ex equo & homine non resultet tertia species, resultat tamen ex materia & forma: vno autem non identificatur positio cum extremis, à quibus distinguitur realiter modaliter, at idem modus recte potest esse modus diuersarum rerum, vt materializatio, & informatio, actio & passio. Ad confirmationem respondeo, de ratione partis integralis esse, ne vna denominet aliam tamquam formam, & ne auferatur tota essentia sublata vna parte integrali; eas vero partes esse distinctæ speciei, vel eiusdem, parum refert. Quamvis partes integrales non solent appellari distinctæ essentialiter, sicut nec dominantur partes essentials, quia ea loquutione significamus ablata vna parte integrali non auferri totam essentiam, ita non auferatur tota essentia equi pede obtruncato, neque tota essentia caloris ablato octauo gradu, sicut auferatur tota essentia equi ablatâ anima.

§. 66. Sextum argumentum est, quia sequitur, nullam partem esse similem alijs, sed omnes dissimiles inter se, ita vt signata quacumque in tota illa collectione intensiuia non possit assignari illi alia similis: quod licet non possit aperte improbari, præ se tamen videatur afferre nescio quam absurditatem. Sed id nullum est inconveniens, quia vnaquæcunque pars facit cum alia maiorem intensionem, quod fieri non posset nisi essent inter se dissimiles.

Aduerte, sicut in continuo quantitatibus nulla datur pars ita parua, qui sit alia minor, quia partes illius partis sunt illa minores, ita neque in intensione datur pars adeo remissa, quin sit alia remissior, quia unus gradus, vnguia, includit plures partes, è quibus una est pec-

est perfectior alia, & sicut in quolibet continuo potest assignari aliqua pars tam magna, vt alia maior assignari non possit, vt in homine. Ita in intentione potest assignari aliquis gradus tam perfectus, vt aliis perfectior esse non possit ex natura rei, quin vnu gradus includit totam perfectionem suarū specierum, quibus nulla est alia perfectior. Possunt item fieri mille combinaciones illorum graduum, per illorum partes proportionales.

SECTIO II.

Pars affirmativa.

S.67. *O* Pinor ergo, gradus intentione aditos esse absimiles prioribus: ac primum esse natura priorem secundo, quia intensior supponit remissum. Vnde primus non potest esse secundus: nec secundus primus. Hæ enim voces significant graduum perfectiones: primus enim significat minorem, secundus vero maiorem. Hæc opinio expresse traditur à Durando in 1. dist. 17. q. 7. vbi ait, impossibile esse eandem formam species esse in eodem subiecto remissam secundum vnam partem, & intensam secundum aliam, quin n. 26. eas constituit oppositas in substantia, non modo in priuatione: & remissum ait esse terminum à quo intentionis, eaque propter negat manere gradum remissum cum intenso. Eadem ratione mouentur quotquot negant manere gradum remissum cum intentione. Eam sequitur P. Suarez 2. metaphys. disp. 46. sect. 1. numero 30. Quam amplexi recentiores nec pauci, nec indocti.

S.68. Probatur primo hæc sententia; quia in communi omnium opinioni qualitas plus perficitur intentione, quam extensione: quia qualitas intensa plus operatur, quam extensa: sed non ceterum magis perfecta intensa quam extensa, si intentione fieret additione gradus similis, ergo non sit. Minor probatur, quia qualitas perficitur vniione ad aliam partem, sed si intentione fiat additione gradus similis, tam perfecta erit vnu intensa, quam intensa, ergo tam perfecta erit qualitas extensa, quam intentione. Probatur minor, quia per te utraque vnu sunt similes, eiusdem rationis. Dices intentionem fieri circa idem subiectum, extensionem vero circa aliud. Contra; quia fieri circa idem vel aliud sub-

iectum nullam addit perfectionem qualitati, quia per te qualitas, & illius vnu sunt eiusdem rationis, & omnia similes, tam in eodem, quam in diuerso; ergo esse in eodem, vel in diuerso nullam addit perfectionem qualitati. Deinde qualitas non perficitur formaliter per vniōnem alterius ad subiectum, sed per vniōnem a' terius ad se. At per te hæc vnu tam perfecta est in extensione, quam in intentione, ergo tam perficitur qualitas extensione, quam intentione.

S.69. Qualitatem intensam perfectiorem esse simpliciter, quam extensam: probo primo ex communi locutione de perfectione intensiu, & extensiua: hæc censetur valde materialis, & per accidens, & conceditur huic complexo. Deus & creatura comparatione solius Dei: nam complexum illud est extensiue perfectius solo Deo, intensiu autem nequaquam: perfectio ergo maior intensiu parvifit; maximi autem maior intensiu: tum etiam quia qualitas intensa multa potest, quæ non potest extensa, vt disponere ultimo, perfectius operari, & alia: ergo qualitas intensa perfectior est, quam extensa. Ergo habet aliquid perfectius quam extensa. Non subiectum, quia est idem utriq: Nec vniōnem, quia est similis: Nec gradum per te; vnde ergo habet maiorem perfectionem? Dices, quia est in eodem subiecto. Cōtra; inde quid habet perfectius quam extensa? cum tam ipsa, quam vnu, & subiectū sint æqualia inextensa, & inintensa? Ergo non erit perfectior, nisi ex eo, quod sit in eodem subiecto, aliquid accipiat, cuius perfectione non attingat extensio. Alioquin nullum feretur discrimen.

S.70. Secundo, quia sequeretur agens remissum posse intendere subiectum intensius: consequens experientia repugnat, ergo. Probatur maior, ponatur calidum vt vnum applicatum calido vt duo, poterit in illud producere vnum gradum caloris, at per productionem illius gradus calidum vt vnum euadet intensem vt tria, ergo subiectum intensius poterit intendi ab agente remissori. Probatur antecedens, quia calidum vt vnu habet virtutem productivam caloris vt vnum: & calidum vt duo habet virtutem caloris vt vnum; ergo applicetur illa duo calida, alterum efficiet, & alterum patietur calorem vt vnum.

S.71. Dicunt:

§.71. Dicunt, illud agens non posse operari in subiecto : quia *agens non agit in sibi simile*: vnde requiritur alia dissimilitudo in multitudine graduum qualitatis, & ut calidum agat in aliud calidum, opus est ut illud exceedat multitudine graduum qualitatis, vnde calidum ut tria poterit operari in calido ut vnum, vel ut duo: at vero calidum ut vnum non poterit operari in calido ut dico, neque ut vnum. Contra, quia hoc pronuntiatum commune ex hac sententia defendi non potest quia nulla affertur eius ratio. Ad quod aduerte, quando aliqua causa non operatur, prouenire vel ex defectu potentiae actiue, vel passiuæ, vel applicationis, vel ex repugnancia formæ producendæ, cum forma producta in subiecto paciente. Ea ratione diximus disp. 1. de cœlo, ignem non operari in lunam, quia potentia remota materiæ primæ impeditur forma, & dispositionibus luna per se repugnantibus cum forma, & calore ignis: hic autem nihil tale reperies, nam calidum ut vnum habet virtutem producendi calorem, ut vnum, cum illum producat in frigido: item calidum ut duo habet virtutem passiuam caloris ut vnum, cur illud patiatur à calido ut tria: item sunt sufficienter applicata, neque forma producta & producenda sunt incompossibiles, quia per te duo gradus caloris omnino similes, possunt esse simul in eodem subiecto. Vnde ergo oritur hæc repugnancia? Immo hinc retoriqueo argumentum, quia per te duæ formæ similes omnino, possunt esse simul in eodem subiecto, & forma similis afficeret subiectum affectum forma simili: ergo etiam agens simile poterit operari in subiectum simile, quia effectus similis non dicit maiorem repugnantiæ in subiecto à simili agente, quam à dissimili. At in mea sententia adagij ratio est clara, quia cum intensio fiat additione gradus perfectioris, non potest calidum ut vnum intendere calidum ut vnum, vel ut duo, quia se solo efficeret effectum se nobiliorem, neque item simile agit in simile, quia duæ formæ omnino similes ex se sunt repugnantes in eodem subiecto. Quod si non essent, simile posset agere in simile. Quando enim duo accidentia eiusdem speciei possunt esse in eodem subiecto simul, etiam possunt produci ab agentibus similibus. Vnde duæ species intentionales,

altera directa, & altera reflexa, altera huius obiecti, altera illius, sunt ab aere & speculo, quæ sunt affecta speciebus eiusdem speciei, & ab hoc, & illo obiecto, quæ sunt eiusdem rationis, & ea ratione ab his agentibus producuntur, quia tales species ex se non sunt repugnantes, at vnum ignis non potest agere in alium ignem, quia duæ formæ ignis sunt incompossibiles, ergo si duo calores similes ex se sunt compossibiles, poterunt produci à quovis agente simili. Quod si non possunt produci, ideo non possunt, quia sunt incompossibiles. Vnde etiam sequeretur duo calida ut vnum se posse intendere yisque ad octo.

§.72. Dices, agentia pendere à certis conditionibus & dispositionibus: quarum vna est agentium multitudine, & dissimilitudo passi. Verum nulla est conditio, cuius non possit redi ratio: nam de propinquitate constat disp. 9. physic. Item de multitudine agentium. Nam res definiuntur certa magnitudine, quia ad tam exiguum possunt deduci, ut non possint in ea se tueri: quia à corpore ambiente perimuntur, aut impediuntur, verbi gratia, calor non potest aliquid operari, nisi intensione certa: quia non potest vincere resistentiam subiecti: vel alia de causa. In præsenti autem nihil simile cernitur: pono enim ex parte agentis omnia necessaria ad producendum calorem A. item pono ex parte passi omnia necessaria ad eum calorem excipendum. Nam & agens potest illum producere in subiecto frigido; & passum recipere ab agente ut duo: pono item applicationem: item compessibilitatem formæ producendæ cum forma existente in passo. Quæ ratio redi potest, ob quæ sit necessaria maior agentium multitudine, cum sit tota per se requisita ad eum calorem? Ab agente simili non patitur agens, quia effectus ab eo producendus est natura sua incompossibilis cum forma passi: at quando formæ sunt compessibiles, cur non accipietur forma noua ab agente potente illam producere: licet sit remissius? Aut quid habet forma repugnans cum alia eo quod sit ab hoc agente? Inde enim disquiritur repugnancia ex formarum incompossibilitate. Quando autem formæ non sunt incompossibiles, à quocunque agente sunt: vridem aer effectus specie impressa à dupli-

duplici albedine equali accepta, producit in pupilla duas species similes in gradu, & essentia. At vero diuersas eiusdem obiecti non producit in pupilla: quia haec ex se habent incompositatem, secus illæ. Ergo ex repugnantia effectuum simile non agit in simile, non vero ex repugnantia agentis & passi: aliquoquin posset quis pro arbitratu conditio-nes comminisci quæ non probentur: sed ex cerebro ponantur.

§. 73. Respondet Pater Rubius, intensio-rem formam esse magis perfectam remissa: ac propterea non posse ab ea intendi. Opini-or aduersarios manus dare. Si forma inten-sa est perfectior remissa: eaque propter intendi potest à forma intensiori, & non re-missori: ergo gratia intensa non poterit au-geri ab opere remisso, quod tu negas: probo consequentiam: opus remissum efficeret gratiam perfectiorem, quam opus inten-sum, ergo mereretur plus: quia eo, quod meretur faceret gratiam perfectiorem. Di-ces per solum vnum gradum additum euade-re gratiam maiorem: posseque oriri il-lum gradum ab opere remisso, quamuis non tota gratia. Bene: similiter additione vnius gradus euadit calor intensior: vnuis autem gradus fieri potest à calido vt vnum, quamuis non tota intensio. Deinde ait Pa-ter Rubius, qualitatem extensam esse perfe-ciorem, quam si non esset extensa: vel ergo agens remissum non potest illam extende-re ultra suam extensionem, quod experi-entia confutat: quia idem agens in multa subiecta agit: vel etiam potest intēdere sub-iectum affectum calore vt duo. Ratio à priori: quia ratio ob quam forma intensa e-uadit perfectior ex aduersarijs: est, quia ad-ditur calor A. sed calor A. potest fieri à ca-lido vt vnum, ergo potest fieri ratio, ob quam forma est perfectior: esto ceteri gra-dus quibus est magis perfecta, sicut ab alijs. Immo ab uno solo fieri: quia tota illa per-fectio consistit in gradibus similibus repli-caris: replicari autem possunt ab eodem in intensione, sicut in extensione, cum sint ei-usdem rationis. Nam ad hoc absurdum aduersarios deduco: vt tota illa perfectio intensua fiat ab uno gradu, sicut extensiua. Vnde ne respondeant ipso absurdo, sed ra-tione.

§. 74. Hunc argumento affīne est aliud;

Qualitas intensa potest producere ultimam dispositionem ad ignem, verbi gratia: atid non potest remissa, ergo remissa aliqua per-fectione caret, & ratione agendi, quam ha-bet intensa. Dices, intensam esse in eodem subiecto. Contra: tanta virtus actiua est in qualitate extensa vt octo, quanta in intensa vt octo: sunt enim in utraque octo partes qualitatis: immo æquales in utraque, ergo vis actiua non est maior in altera, quam in altera. Deinde qualitas extensa tam applicata potest esse secundum omnes suos gra-dus, quam intensa: ergo utraque ageret que perfecte. Minor probata est supra contra Patrem Rubium; & disputat. §. phys. secundum ageretur de agentium sphæris: vnam applicatur una pars diuisibilis subiecto ex-tenso, & per illam agitur; ita & possunt dur. Dices, singula agentia esse remissa. Contra. Inde probo absurdum, nempe ab agente re-misso fieri qualitatem intensam. Nec hic re-curri potest ad similitudinem agentiū. Nam tota qualitas extensa, tot partes retinet, quo-intensa: ergo sicut intensa posset, ita & ex-tensa. Totum igitur agens habet omnes gra-dus requisitos ad intensionem: quia habe-t eosdem, quos intensem agens: item eosdem habet tam actiuos, & tam applicatos passos: ex eo autem quod sint in uno vel duobus non accipiunt plus virtutis: quia eam ex i-cepunt, non ex subiecto. Vnde non pos-sunt respondere, quod præcedenti argu-mento: quia et si vnum agens cum uno gra-du non potest attingere octauum, posse: autem si haberet octo: at agens extensem habet eos octo gradus applicatos: qui nu-merus à te requiritur, ergo attinet octo gra-dus. Arbitror huic argumento non tam ratione, quam adhæsione responde-ri.

§. 75. Tandem argumentor. Qui habet intensiorem beatitudinem perfectius vider Deum, ergo intensio illius visionis est dif-ferentia gradui remisso. Probo consequen-tiam: quia si esset similis non videretur D E V S perfectius. Demus enim sex beatos, sug-gilos visione vt tria. Demus alium visione vt octodecim: hic perfectius videret D E V M, quam alij sex, cum tamen illi tot habeant gradus visionis quam hic: ergo hic habet visionem perfectius repræsentantem Deum, quam alij sex. Dices in illo esse omnes vi-sio-

nes, quæ in alijs, eaque propter illum pérfectius videre Deum. Contra: si visiones cæterorum essent in solo illo, non videret Deum perfectius, quam illi sex: ergo aliunde oritur melior visio. Probo antecedens: quia omnes visiones repræsentarent DEV M eodem modo, quo cæteræ, nec ex vnitate subiecti acciperent diuersum modum repræsentandi: esset quidem magis videns D E V M, sicut sex beati sunt magis, siue plures videntes uno: at illi sex non viderent perfectius; quia modus videndi est idem.

§. 76. Confirmatur, in oculo est vna, aut multiplex visio obiecti è regione existentis, & refracta ex speculo: item in aere sunt plures species eiusdem obiecti, alia reflexa, & alia directa: quæ sunt eiusdem speciei: & tamen nec visio est intensior, aut melior: nec species sic vnta est principium, vt melius aut intensius videatur obiectum: ergo melior visio, aut intensior species impressa non pendet à multis partibus similibus in eodem subiecto. Antecedens cernitur quotidie: consequentiam probo: quia illæ species & visiones repræsentant eandem substantiam obiecti: licet enim appareat è diuersis locis: vt cum recinit echo: at idem obiectum videtur: si ergo visio obiecti est intensior, & perfectior in uno subiecto, quam eadem in pluribus: cur non videtur melius obiectum illud, & audiuntur voces directæ & per echo quam directæ solum? Huc denique spectat duo indiuidua eiusdem speciei non posse simul esse in eodem subiecto.

§. 77. Dicit quidam (quod mihi contingit mirum) omnes gradus esse eiusdem rationis, & tamen primum ex natura sua supponi ad secundum. Rogatus vero causam, recurrit ad nataram, & indiuiduationem illorum graduum. Contra quem eandem vim habet secundum argumentum, quia calidum vt vnum potest producere quoslibet calores vt vnum, vel saltem in eadem parte subiecti diuersis temporibus potest producere diuersos calores. Ait etiam duos gradus similes existentes in diuersis subiectis non efficere intensum vt duo, etiam si vniuantur in eodem subiecto, quia neuter supponit alterum, & quia gradus intensiōnis debent indiuiduari ex eodem subiecto, & non ex diuersis. Verum disputatione 10.

physic. sectione 5. probauit indiuiduationem determinari à sola causa prima, & non ab hoc agente, & ab hac materia. Deinde admissa hac sententia, cur gradus, & indiuidatio A. supponitur ad gradum & indiuiduationem B. cum sint omnino similes? Et cur ex his duobus resultat intensio, magis quam ex alijs duobus, cum sint etiam similes? Dices id prouenire ex natura eorum graduum; sed unde hoc colligis, cum illæ natura sunt eiusdem rationis? Contra hunc sunt omnia argumenta à §. 67.

SVBSECTIO III.

De compositione intensionis.

§. 78. Pater Vazquez 1. 2. tom. 1. disputazione 82. num. 27. affirmat, dici sine fundamento in compositione intensiua reperiri puncta indiuisibilia. Oppositam sententiam veriorem censem cum Patre Suárez 2. Metaphysicæ disputatione 46. sectione 4. numero 8. Probatur: quia actio intensiua habet partes, & indiuisibilia, vt ipse Pater Vazquez admitit, estque expressa sententia Aristotelis: ergo etiam in ipsa qualitate sunt partes, & indiuisibilia: patet consequētia, quia ponuntur indiuisibilia in actione continua propter continuationem & compositionem actionis: sed ~~in~~ in qualitas est continua in intensione, ergo debet habere puncta continuatiua. Secundo, quia partes qualitatis vere vniuntur: alioquin non efficerent vnam qualitatem per se, ac proinde se haberent vt albedo & dulcedo in eodem subiecto, ergo habent aliquam vniōrem: sed illa vno debet esse distincta ab ipsis, quia gradus remissus conseruatur sine tali vniōne, & intensus potest conseruari de potentia absoluta sine illa, ergo distinguitur vno ab ipsis. Consequentia patet ex disputatione 5. physic. sect. 1. Itaque illa vno est indiuisibilis afficiēs immediate duas partes proportionales, vt in simili dixi disputatione 15. physic.

§. 79. Confirmatur ad hominem: intensio fit additione partis similis: hæc est vna immediate cum alia parte, & non solum cum subiecto; ergo per aliquam vniōrem ab vtræ distinctam. Nam si separantur

illæ qualitates, retinebunt intensionē, quin vñionem ad subiectum: item conseruari mutuo possunt, quin vñiantur: ergo vñio inter illas tam distinguitur ab ipsis, quam vñio illarum cum subiecto: quod si distinctio vñionis negatur, negetur vñio extensiva qualitatis, & vñio ad subiectum, nam se ipsis vñientur. Ad hæc: Deus miraculose transferat calorem ignis in lignum remisse calidum: ille calor erit intensior: ergo intensio aliquid produxit: non qualitatem: ergo vñionem. Ut disputatione. 2. ostendi in augmentatione contra negantes vñiones indiuisibiles, qui non inuenere terminum augmentatione productum. Illam vñionem esse indiuisibilem patet: quia est continuatio partis diuisibilis cum alia. Nec propterea indiuisibilia speciei, aut cognitionis representant indiuisibilia obiecti: non enim sunt nisi ad vniendas partes speciei impressæ, & visionis.

SECTIO VII.

Determinis qualitatis.

§.80. **D**E terminis intensionis & extensionis superest disputatio, deturne aliquis gradus ita perfectus, vel imperfectus, ut ex natura rei nullus perfectior, vel imperfectior esse possit. Ad quod aduerte, quatuor assignari ab authoribus terminos magnitudinis, aus paruitatis, quo proportione applica intensioni & extensioni. In magnitudine alijs terminus est *intrinsecus*, alter *extrinsecus*, idem est in paruitate. Terminus positivus & *intrinsecus* magnitudinis dicitur *maximum quod sic*, id est, magnitudo, aut intensio maximæ, quam res potest habere, & non aliam maiorem. Ut homo potest excrescere in sex cubitos, & non ultra illos, & lux intendi usque ad octo gradus, & non ultra: terminus *extrinsecus* magnitudinis est *minimum quod non*. Verbi gratia, homo non potest esse in quantitate vnius palmi, potest autem in qualibet maiori: ecce quo modo circumscribatur hominis magnitudo, ut nec sit tam exigua, quam palmus, nec maior quam sex cubiti, at intra istos duos terminos potest esse. Ita *minimum quod non* intensionis lucis, potest esse octaua pars primi gradus, quia in illa non potest conseruari: potest autem in quavis maiori, & *maximum*

quod sic, id est, maxima intensio, aut magnitudo, quam res potest habere, est vltima pars octaui gradus. Terminus *extrinsecus* paruitatis est *maximum quod non*, id est, ad quod non potest res excrescere, potest tamen ad quamlibet minorem, vt Elephas non potest crescere ad triginta cubitos, potest tamen crescere ad quamlibet magnitudinem, quæ non impletat illos triginta cubitos, & calor non potest crescere ad octo gradus, & medietatem noni, potest tamen attingere quamlibet intensionem, quæ non accedit ad illam partem noni.

§.81. Dico primo, qualitas habet terminos intensionis. Probatur, tum experientia, quia videmus solem habere limitatam lucem, eamque esse maximam, quam ex natura rei potest habere, quia cum eius forma careat contrario resistente, & à nullo possit impediri, neque dependeat nisi à solo Deo, operatur tantam lucem, quantum potest. Videlimus etiam soli nullum corpus luce conferri: eandem experientiam testantur omnia elementa, atque mixta: tum etiam, quia qualitates sunt perfectiones formarum, sec formæ habent terminos perfectionis, ergo & qualitates intensionis.

§.82. Dico secundo, licet corpora creata, neque ea, quæ ex illis possunt oriri, non possint habere calorem, aut lucem intensiorem ea, quæ habent ignis, aut soli: possunt tamen à Deo creari alia corpora, quæ habeant intensiores istas qualitates. Namq[ue] Deus creabit post ultimum Iudicij diem solem scep-
tropo lucidiorem nostro, ut diximus dispe-
nde cœlo. Sed hæc intensio non est vocanda naturalis, id est, ex viribus totiⁿ nature creatae, quamvis sit à natura, id est, à forma substantiali, & hoc modo est naturalis.

Dico tertio, nulla datur pars adeo remissa, quin in illa possit assignari alia remissior. Patet ex compositione continui ex punctis, & partibus proportionalibus.

§.83. Dico quarto, qualitates, à quibus disponentibus dependet formæ, habere determinatum gradum remissionis, ita ut in alio remissiori non possint tales formas conseruare. Probatur, tum inductione, quia ignis non potest conseruari cum calore admodum remisso, neque aqua sine certo gradu frigiditatis: tum etiā quia non possunt huiusmodi forma introduci in subiectum affectum dispo-

dispositione remissa , vt ignis in lignum admodum humidum , & frigidum . Dices qualitates habentes contrarium induci successive , ergo , non datur prima pars determinata : distinguo antecedens , inducuntur successione in tota latitudine concedo antecedens , secundum omnes partes nego antecedens : quia sicut non possunt operari nisi in gradu certo , ita nec esse , aut produci . Nam ob eam rationem formæ non possunt conservari , quia non habent principia operantia . Motus localis non potest incipere totus simul in parte determinata ; quia successione locum acquirit : at terminus alterationis est natura sua permanens , potestq fieri secundum partem determinatam . Cum vero dicatur alteratio incipere per ultimum sui nō esse , intellige in ratione intensionis , non vero in prima productione qualitatis . Ita etiam expellitur contraria secundum primam partem determinatam incompossibilem cum parte producta : vt in prima generatione expellitur forma è certa parte subiecti simul : at in augmentatione per morulas discretas .

§.84: Dico quinto , qualitas propter suam intensiōnem impotens conseruare unam formam , potest esse capax ad conseruādāliam . Probatur , quia sicut omnes formæ non sunt eiusdem perfectionis , ita neq̄ sibi vendicant eundem gradum intensionis : & calor , qui non potest conseruare ignem , potest conseruare aliquod mixtum cum aliis qualitatibus remissis .

Dico sexto , qualitatem versus extensiōnēm , tantum posse potendi , quantum eius subiectū , vt calor tantum quantum ignis : fecus vero in paruitate ; quia deuenietur ad tam exiguum , vt non possit esse in minori , quia implicat naturaliter introduci qualitatem nisi in parte determinata , in qua possit forma introduci : alioquin posset in alia parte adeo intendi , vt vel forma esset in minori parte minimo , vel esset ultima dispositio fine forma : vel hęc introduceretur in subiectū non dispositum secundum aliquam partem : quod contra Patres Conimbricenses impugnauī disp.3 . Nec est opus recurrere ad singulares prouidentias autoris naturæ , cum rationes suppetunt ad communiter prouidendum . Difficultates vero contra minima rerum inanimatarum communes

sunt minimis animatorum : nempe actio à proportione maioris inæqualitatis , & alia de quibus egi pluribus in locis . Dices , ergo calor inducitur totus in tota parte rei animatæ ad quam disponit . Nego consequiam ; quia ille ex se non est determinate dispositio viuentis , sed formæ , quæ ex se in minutulis partibus potest esse , cum autem incipiunt organa viuentium : incipiunt simul in tota parte . Ita calor in tota parte , quam vindicat sibi ignis .

Hinc colliges , quantum est ex parte qualitatis , non repugnare qualitatem intendi per partes proportionales , quantum est ex parte qualitatis secundum se consideratæ . Dixi ex parte qualitatis , nam aliunde recte potest qualitas tota simul produci , & intendi : nam sol in eodem instanti , in quo simul productus fuit , subito se totum , & totum spatium , cui erat applicatus , illuminauit , luce intensa vt octo , vel certe tanta luce , quā am corpora illi applicata capiunt , sine villa successione intensua , aut extensua . Neq̄ est cur Soncinas timeat infinitudinem in intensione , si fiat continue , tum quia eandem habet difficultatem sententia negans eam continuationem , si aliunde affirmet qualitatem intensam componi ex partibus proportionalibus , vt tenetur fateri continuum non componi ex solis punctis . Nam sicut quantitas non est infinita additione infinitarum partium proportionalium ; quia determinatae sunt simpliciter , nec motus unius horæ est simpliciter infinitus ; quia fit per partes minores : ita neq̄ qualitas : quia partes determinatae intensionis sunt finitæ , infinitæ autem secundum quid per partes proportionales minores . Idem inconueniens sequi probatur , quia si qualitas intensa continet infinitas partes proportionales , quid refert si illæ partes simul , aut successione fiant , cōtinue , vel discrete ? Tum etiam , quia sicut ex partibus proportionalibus extensius non resultat linea infinita , ita neq̄ intensio infinita ex intensiōnibus , quia proportio non sumitur à minori ad maiorem partem , sed è contra à maiori ad minorem . Porro intensionem fieri continue successione patet in augmēto gratiæ , quod datur continue dum actus continue durat . Qui componunt continuum ex solis punctis , admittunt morulas in intensione sicut in motu , & extensiōne :

quando vero non sunt morulæ, vt in augmendo gratiæ: dicent omnes intensiones fieri æque velociter additis indiuisibilibus

qualitatis singulis temporis momer-
tis: vt dicunt de mo-
tu.

DISPUTATIO VI.

De Elementis, eorumq; Mixtione.

RIS T. 2. de Gener. egit de Elementis & mixtione. Quæ pars philosophiaæ plus habet oblectamenti, quam commodi. Quæ sunt disputati digne, vocabo in controversiam: ad cetera reijciam lectorem ad P. Conimbr. in hunc secundum libruu; ea eleganter, & acute disquirentes; & ad Doct. Petrum Garfiam Medicum illustrem nec ignobilem philosophum iis de rebus docte, & erudite dispartantem in Fé Primam Primi à disputatione tertia: me enim vrgent grauiora: nec enim minutistantum temporis impendendum.

SECTIO I.

Quid? & quos sint Elementa?

S.1. Elementum accipi solet pro primis cuiusq; rei principiis, vt literæ sunt elementa orationis, & primæ demonstrationes elementa facultatis; Item solet accipi pro primis principiis generationis naturalis, materia prima, & forma substanciali. Tertio pro sola materia prima. Quarto pro terra, aere, aqua, & igne: de quibus disputandum nunc.

Aristoteles 5. Metaph. c. 3. text. 4. definijt, elementum, est id ex quo primum insit, ac indiuisibili specie in aliâ speciem aliquid componitur: id est elementum non componitur ex alijs specie distinctis, sed ipsum componit alia. Quæ definitio potius conuenit materiæ, & formæ, & cuius partip physicæ, dummodo sit essentialis: nam ex solis integralibus non resultat tertia species completa, quamvis partibus heterogeneis suo modo accommodetur. Vulgo autem, & accommodatitie aptatur quatuor vulgatis elementis. Dicuntur autem elementa venire prima in compositionem mixtorum, non quia ipsa prius

non componantur ex materia & forma, sed quia licet componantur ex elementis simplicibus, nempe materia & forma, ipsa tamè sunt elementa composita, quæ primum conueniunt in coagmentationem mixtorum, quæ ex illis accipiunt temperamenta. Itaque in suo genere sunt prima: vt in summi dixi disp. prima Physic.

S.2. Idem Aristot. 3. de cœlo c. 3. tex. 3. Elementum est (inquit) in quod cetera corpora dividuntur, in quibus inest, aut potentia, aut actus, ipsum autem est indiuisibile in diuersa, secundum speciem, quæ definitio recedit in priorem, si expungas ly cetera corpora, quæ particula retraxit definitionem ad sola quatuor vulgata elementa, materia enim aut forma non est corpus prædicamenti substantia, de quo loquitur Aristoteles. Vtrum autem elementum sit actu in mixto, aut in potentia infra disquiram. Materia autem est in compósito potentia, forma vero actu, id est, illa est recipiendo, hec actuando. Ad elementa vero trascertert quia actu, vel virtute sunt in mixta.

S.3. Nonnulli opinati sunt elementa carere forma substantiali, tantumque gaudere accidentibus. Cuius opinionis meminere P. Conimbr. hic c. 3. q. 1. art. 2. nullumque est fundamentum præter Aristotelis loquendi modum, quo solet appellare elementorum formas calorē, siccitatem, &c. sed consuetum est philosophis substantialias accidentibus indicare: ostendimus autem disputatione, 2. physic. materiam primam non posse esse sine forma substantiali. Secundo, elementa, essent eiusdem speciei, & entia per accidens. Tertio, accidentia sunt conceptus secundarij à primarijs orti, deseruiunt enim, vel ad operationem, & ornatum: quis est: ergo primarius conceptus elementorum, non materia prima sola, quia haec est indifferens ad omnes qualitates: nec esset cur haberet calorem potius, quam frigus, nisi infinitum esset:

prin-

principium, à quo in particulari orientur: ergo est in elementis alius primarius concepturn à quo orientur qualitates: hunc ergo conceptum vocamus formam substantialē.

S.4. Elementa esse numero quatuor, ostendit Aristoteles, 3. de cœlo, vbi ego disp. 3. eorum metinini. Hic numerus probatur: cum quia nullum est vestigium alterius elemēti: cum quia quatuor sunt qualitates, quæ corporum interitum, & ortum moliuntur, vt radices primæ, nempe calor, frigus, humor, siccitas. Corpora enim mixta ea sunt natura, vt si qua ex his exuberet plurimum, aut plus debito minuantur: statim pereant, vt paſsim cernimus & in viuentibus, & in ipsis lapidibus, qui nimio calore soluūtūr in calorem, aut nimio humore contabescunt in aquam: igitur ea qualitates exigunt aliquod corpus, cui insideant in gradu summo: sed non possunt omnes eide in esse, alioquin contraria reperirentur in eodem subiecto, in gradu summo. Neque item possunt duæ esse in eodem, quia tam excellens operatio non congruit corpori simplici, neque possit conservari discors elementaris mundi concordia. Si enim ignis esset in eodem gradu siccus & calidus, & aer humidus & frigidus, non possent se sociare, cum per utramque qualitatem pugnarent: ergo istæ qualitates diuidendæ fuerunt in quatuor corpora. Secundo, id probat experientia in igne summe calido, aqua summe frigida, aere summe humido, terra vero summe siccata: de quo Sect. 4. recidit sermo. Alia elementa specie distincta à nostratis, quibus compacti essent cœli commenti sunt nonnulli: quia cœlum, est solidum, quod est proprium terræ. Verum cœlum non est duritie terrea, orta ex frigore & siccitate, sed nobiliora lia soliditate: de qua egilibris de cœlo.

SECTIO II.

Vtrum Elementa maneat formaliter in mixto?

S.5. Duxi sectione i. elementa in mixtis inueniri: nunc explicanda definitionis pars qua afferunt manere in mixtis potentia, vel actu, id est, formaliter secundū singulorum formas, aut virtute secundum accidens. Item est explicanda mixtio,

& quo pacto elementa coeant in mixtum. Mixtio primū sumitur pro variorum coacervatione, confuse coeuntium. Sic dicitur vulgus misceri, cum aliquo confuse confluit, & triticum miscetur hordeo. Etiam sumitur pro coniunctione variarum rerum, qua neutra ab altera separari potest, vt vinum miscetur aqua. De mixtione in hoc sensu nulla oritur concertatio. Soleçautem sumitur pro vniōne diuersarum rerum, è quibus tertium quoddā resultat, quod genus mixtionis optime deprehendit quotidie, est que maxime vtile vniuersalitati. Nam ex congressu plurium elementorum, mutuo depugnantium oriuntur diuersa qualitatū temperamenta, apta ad mixtorum formas, vt in animalis stomacho, ex cibi, potus, & ipsius animalis virtute disponitur materia ad animam excipiendo, & ex aqua & terra ad plantam: hoc autem contingit quando nullum elementum euincit aliud, nam si vincit omnino, non fit mixtum, sed ignis, verbi gratia, aut aer, quia tunc perfecte gignit sibi simile.

S.6. Aristoteles primo de generatione cap. 10. mixtio (inquit) est mixtilum alterorum vnio, quam definitionem tuentur Pat. Conimbrici. ibi, q. 2. art. 2. quam fatentur esse sub obscuram. Ly, vnio capitul pro generatione tertij corporis resultantis ex mixtilib. alteratis, quæ dicuntur vniuersi in mixto. Nam cum omnia mixtilia pugnauerint, & sint immunitæ eorum vires, & defatigatae, positis armis coeunt, & vniuntur in tertio. Vnio igitur est generatio, non quia sit formalis vniuersi ratio, sed radicalis, quia generatio cūtendat ad vniōnem, est radix illius. Posset autem sic definiri. Mixtio est generatio corporis ex alijs contrarijs resultantis. Ly, generatio corporis est genus ad omnium corporum generationem, ly ex alijs, &c. solum conuenit mixtis: cum elementa non resultant ex alijs, quia licet vnum fiat ex alio, non tamen resultant, quia non petit in se aliud habere.

S.7. Controversia est vtrum Elementa (quæ sunt mixtilia) maneat formaliter in mixtis. An vero virtute tantum? Multi præsertim è Medica Schola defendunt elementa formaliter in mixto manere, tanto stomacho, vt nostrum collegium Conimbricense, non immemor lui instituti, & Chri-

Christiana pietate motum eis consulat, vt rhabarbaro coleram purgent supra quest. 3. art. 2. Huius sententia primum fundamen-tum est definitio mixtionis: *est enim mixtio mixtilium alteratorum vnio*: ergo mixta for-maliter sunt omnia mixtilia alterata vni-ta. *Vnio* enim pro arbitratu explicatur per ge-nerationem. Nam mixtilia alterantur præ-cise, non corruptuntur: & sic alterata vni-tuntur. Leue fundamentum: Nec enim ne-gari potest noua generatio mixti. Cætero-quin omnia mixta essent eiusdem speciei, tan-tumq; differunt per accidentia: at in ge-nerationis termino, (quod est mixtum,) re-periuntur vniita mixtilia alterata, sed in il-lo, vt de nouo generato non vniuntur for-maliter secundum suas formas: nam forma mixti non est idem formaliter cum formis quatuor elementorum; quia omnia mixta differunt specie, ergo in illa noua forma, vt noua, non sunt formaliter mixta, & in illa sunt vniita, ergo esse vniita mixtilia non est formaliter esse. Sed illa alterata ad corrup-tionem, vniuntur in mixto, non formaliter, sed quia in illo manent aliqua illorum accidentia. Porro eam vniōem non esse substantialem inter elementa est certum; nulla enim forma substantialis vnitur aliis diuersarum specierum, nec continuatiue, nec essentialiter: maxime hæ mutuis, ac per-petuis odiis iurgantes. Quando vero Ari-stoteles dixit elementa manere actu, vel po-tentia, abstraxit ab hac opinione, & illa: alibi autem satis se explanat. Vel certe cum il-la prima definitionis parte voluit elementa cum materia & forma conuenire, & per-a-lias differre.

§. 8. Secundum fundamentum, quia in mixta reperiuntur elementorum proprie-tates, ergo & formæ, quas nunquam deseu-runt proprietates. Respondeatur, in mixtis reperiri qualitates eiusdem speciei cum e-lementaribus, non tamē in eo gradu, quem vendicant formæ elementares. Vnde retor-que argumentum: in sanguine v. g. non re-peritur tanta vis caloris, quantum requirit forma ignis, ergo sanguis non habet forma-liter ignem. Et quidem in rebus specie diuersis reperiuntur accidentia similia, vt in homine, & leone calor, & color.

§. 9. Secundo, quia in congressu elemen-torum, aut vincit frigidum, aut vincitur, aut

neutrūm: si vincit frigidum, illud manet, & non calidum, si vincitur, manet calidum, & non frigidum, si vero nec vincit nec vinci-tur, manent tam calidum quam frigidum, quia neutrūm corruptitur, ergo. Respon-deo, omnia vinci, & nullum vincere, quia reactione omnium vires ita infringuntur, vt corruptis elementorum formis, mixtū forma introducatur, non virtute elemen-torum, sed vel influxu astrorum, vel causz vniuersalis, vel aliarum particularium ope-rantium per facultates nobiliores, vt am-mantia operantur per potentias altrices, & generatrices: ex qua elementorum corrup-tione resultat mixtum, habens quidem vnam simplicem formam, in quo tam sim-plex est homo, quam ignis; vocatur autem homo *mixtum*, quia exigit temperiem qua-tuor primarum qualitatum, relictam ex co-gressu elementorum, elementa vero *sim-plex* dicuntur: quia non exigunt: sed sunt ex-osa tales temperiem, quippe quæ eorum pernicie moluntur, ob quod corpus dimi-nut in *simplex*, & *mixtum*.

§. 10. Tertio arguunt, quia si elementa dunt taxat ratione continentur in mixtis, q; hæc habent illorum qualitates, similiter vnum elementum continetur in alio, ut ignis in terra propter siccitatem, quod est abſt-ndum. Respondeo, nullum elementum sibi vendicare omnes primas qualitates. Dem-de responderetur nullum elementum ab alio mutuari suas qualitates: mixta vero eas ha-bere ex congressu elementorum: item vt si: mixtum debet carere forma elementari, & sibi vendicare tertiam, resultantem ex tem-perie elementorum. In hoc multum pa-gnatur de nomine.

§. 11. Quarto omnia corpora resolu-munt in elementa, ergo componuntur ex ele-mentis. Respondeo primum, non omnia corpora immediate solui in elementa, sed hominem in cadauer. Quando vero fit im-meidiata solutio in elementum, non ideo fit quia illud formaliter inesset mixto, sed quia inductæ fuere dispositiones elementares, quas elementaris forma consequitur. Ari-stoteles vero quando dicit elementa con-veni in mixtis, de virtuali continentia se vult esse intelligendum.

§. 12. Confirmant aliqui: quia in coniunc-tione ligni, aliquæ partes abeunt in aeris ali-

aliquæ in aquam : aliæ in terram, vt cinères, aliæ in flamas: ergo in ligno ea omnia elementa erant formaliter. Respondeo, aquam non semper effluere è ligno incipiente comburi, sed tantum è viridi, aut humectato. Si enim lignis siccis ignem subiicias : protinus corripiuntur flammis sine vapore, sine succo, sine fumo : vt patet in carbonibus : qui bene cocti nec vestigium sumi habent : sed toti in cineres abeunt. At vero ligna viridia plurimum aquæ diffundant, quam suixerant per poros atque radices vel quia humida alimenta in illis erant. Signum est ergo eos aqueos vapores esse inclusos intra poros ligni: non vero esse illius partes: & vt lignum est illis argumento cur carbo non est ad oppositam sententiam? Itaque, cum ignis potitur toto ligno, illud soluit in cineres, quia suxit eius humorem: at fumea materia non fuit satis cocta, vt ex Galeno dixi disputatione 1. sectione ultima. Cum autem cinis, & fumus sint etiam mixta imperfecta, & non elementa pura: rogo quæ aqua contineatur in cinere? & quidem fine vila corruptione ligni exhalantur ex illo vapores humidi, quos conceperat intra poros: inde ergo leue sumitur argumentum.

§.13. Igitur in homine, verbi gratia, non reperitur præter animam rationalem. Vide disput. 4. physic. section. 3. & omissis ibidem disputatis. Probatur primum, quia medici mouentur propter primas qualitates in homine repertas, sed haec possunt prouenire à sola anima: ergo. Probatur minor, quia quævis forma habet sua accidentia: sed accidentia eiusdem speciei possunt à diuersis formis oriri, vt calor vitalis ab humana, & leonina forma. Confirmatur idem effectus efficitur à diuersis agentibus, vt ignis, lux, & calor, à sole, Deo, & igne, ergo & eadem accidentia à formis diuersis.

§.14. Secundo probatur: quia in eadem indiuisibiliter parte materiæ non sunt quatuor elementa simul cum forma mixti: nam mixtum non est vnum per accidens: nec item est vna forma elementi cum forma mixti in vna parte, & cum alia in alia: tum ob eandem rationem: tum etiam, quia illa pars materiæ cum forma mixti, & vnius elementi forma, efficit mixtum: nam compositum ex forma vnius elementi & forma, geniti,

non est simplex & elementare corpus: ergo est mixtum: ergo habet vniōnem alteratorum mixtilium: ergo habet plus quam vnum mixtile: mixtile autem est elementum: ergo habet plus quam vnum elementum: hoc autem esse non potest: ergo mixtum non componitur ex diuersis elementis.

§.15. Dices, in alia parte esse aliam formam elementi cum eadem forma mixti. Contra, licet in viuentibus id possit ferri: at in homogeneis est omnino falsum: scilicet enim homogenia, quæ habent partes eiusdem rationis. Pone ergo lapidi vnam partem ingenam, aliam aquam: anne illæ partes erunt homogeniæ? & non potius heterogeniæ? ridiculum est vnam partem esse ignem, aliam aquam. Separet Deus singulas illas partes, ita separatae sunt simplices: an mixte? non primum, quia non sunt plura elemēta. Non secundum, quia non sunt vnta mixtilia. Quid ergo erunt? & quod tu dixeris de illis partibus, dico ego dè toto composito ex illis partibus, nempe igneis cum forma mixti: cæteras vero partes heterogenias dic: non pertinere ad essentiam lapidis: quia totus hic est homogenius.

§.16. Superest ergo, vt quævis pars compingatur ex forma mixti & aliquibus mixtilibus alteratis: at hoc repugnat: tū quia materia non capit tam multas formas: tū quia euidenter pater elementorum formas esse mutuo contrarias: ignis & aqua exigunt dispositiones omnino incompossibles: nam aqua non potest conseruari sine multo frigore, & humore: ignis sine multo calore & siccitate: sed multus calor non potest componi cum multo frigore, nec multa siccitas cum humiditate multa: ergo elementa non possunt componi secundum formas in eadem parte materiæ. Confirmatur: quævis forma elementi habet certas dispositiones, sine quibus esse non potest: haec dispositiones pugnant cum illis, sine quibus non consistit aliud elementum: alioquin cum pugnant ignis & aqua, in eadem parte essent vtriusq; formæ, quin mixtum resulteret: quia per te materia est capax vtriusq; formæ simul: & per te dispositiones vnius non pugnat cum dispositionibus alterius: ergo erunt simul. Evidem pudet tam stulta multis insequi.

§.17. Dices, in eadem parte materiæ non esse

M m m m

esse

esse nisi formam mixti, in alia illi proxima formam ignis, in alia aquam, &c. Dicuntur autem manere in mixto; quia sine illis mixtum non conseruatur. Opinor hic vnum modus, & vna ratio est huius sententiae sine specie dementiae defendendae: sic enim non pugnat tam aperte cum lumine rationis. Impugnatur tamen primo, quia iam elementa non manent formaliter in mixto: nam mixtum essentialiter nihil est praeter materiam & suam formam vnitatem mutuo: cetera vero, quae illis adsunt, & quae necessaria sunt ad salutem, non sunt de eius essentia, sed extra illam; ut aer, quem spiramus & respiramus, licet admodum necessarius: item & alimentum ante coctionem exactam. Secundo quia sunt dispositiones ineptae conseruandis illis formis. Lapis enim siccior est, quam patitur forma aquae, & aeris; frigidior autem, quam patitur ignis. Item vnum elementum obrueret aliud. Humiditas enim sanguinis vicinum ignem extingueret: item ignis carnes solueret in cineres: & per nares effluens illas ambureret, non secus acriulus igneus: nec enim conseruari potest cum tam remisso calore, qui non vixeret teneras hominis partes. Vtrum autem in qualibet parte sint temperaments respondentia diuersis elementis, etiam si partes sint homogeneae? Medicos pulsat ad questionem, non me; qui in presenti tantum volo non manere formaliter elementa in mixto. Quod perspicue docet Arist. 3. de cœlo c. 3. & cum illo Philosophi omnes; & medici acutiores, ut Vallesius primo controversiarum cap. 1. Petrus Garzia disp. 7. c. 3. oppositam censem improbabilem: doletque vicem aliquorum medicorum pro se afferentium Galenum & alios, nec afferentiura expositiones aliquorum: quo videtur oburgare Peramatulum lib. de elementis c. 9. & 10.

SECTIO III.

Virum & quid sint quatuor primæ qualitates?

§. 18. Primæ qualitates vocamus, que per se primo i. sunt corporib. sublunarib. suntq; radices ceterarum qualitatum materialium. Et quidem probatū est quatuor esse corpora, quae sunt primæ generationis principia, quia ex

mutuo eorum congressu resultant mixta ergo hæc efficiunt per aliqua actiua principia. Nō enim alio modo probamus quatuor esse elementa, quam ex actione harum qualitatum. Siccitas enim, humor, frigus, & calor, sicut in gradu temperato corpora compingunt, ita alicuius exuberantia dissoluunt, & sicut elementa sunt prima corpora, è quibus mixta coalescent, ita qualitates elementorum sunt primæ: quia sicut ex corporibus alteratis mixta sunt, ita ex qualitatibus alterantibus oriuntur qualitates mixtorum, ut calor, odor, &c. Quas propterea secundas vocamus; quia supponunt primas: nec vero intelligas secundas qualitates, odorem, saporem, & pulchritudinem efficienter prodire à primis, sed sicut ex pugna elementorum causæ principaliores producent mixta, ut dixi sect. 2. ita ipsa mixta affecta primis qualitatibus secundas producent, itaq; primæ sunt velut dispositiones ad secundas.

• §. 19. Nec obest calorem, & ceteras affectiones oriri à luce, quia hæc nō est qualitas propria corporum inferiorum, conferimus enim (ut ex progressu patet) qualitates mixtorum cum elementaribus; & inquirimus vtræ sint vtrarum radices? Deinde: licet ex qualitates oriuntur à luce, oriuntur etiā per se immediate ab elementis, quod sufficit: nec item volo omnes qualitates corporū inferiorum oriri necessario à primis: magnetis enim virtus attractiva ferri, nō videtur oriiri à primis, sed ab influxu vrsæ minoris, vulgo el norte, quamvis potest dici multum inuarare primas qualitates, ut magnes probe afficiatur ad eam virtutem excipiendam.

Hinc collige contra labellum, quem impugnauit disp. 9. phys. section. 3. non inesse elementis occultas qualitates, quibus recedantur ad natuum frigus vel calorē, (quas possumus vocare calorem virtualem,) nam illæ qualitates occultæ essent primæ, non vero calor, frigus, &c.

§. 20. Quod vero ex varia qualitatum primarum temperie aliæ qualitates oriuntur, patet, quia calores variantur ex ignis, aut solis ardore. Qui cum pallore accedit ad ignem, cum rubore discedit: atramentum ad solem nigreseat, albescit cera, q; liquefit calore solis, eodem calore durescet luto: ex calore, & humiditate enascuntur odores, res frigidæ diuersæ sapiunt, ac calidae: viri humidi facili-

le lassescunt, vigent calidi: siccii, & calidi sunt robusti, quia siccitate resistunt, calore aguti, humidi autem & frigidi, ita sunt desides, & phlegmatici, vt in rheugmata conglaciatur. Quid te morer? Dies me deficiet, priusquam exempla ad huius veritatis contestationem. Vide PP. Conimb. hoc lib. 2. cap. 3. q. 2.

§. 21. Iudicem ibidem q. 3. afferunt definitiones Arist. in primas qualitates *calor* (inquit) est, quod ea congregat, quae sunt eiusdem generis. Certe nihil est difficilior definitione eorum, quae sensibus sunt familiaria, quia de eis nullam aliam cognitionem habemus priorem; vnde necesse est primas qualitates (quae maxime sunt sensiles) in ordine ad aliquam actionem definire, sic Aristot. calorem definit in ordine ad congreganda metalla eiusdem generis: nam de his loquitur Aristoteles: sumiturque ratio, quia calor soluit corpora ea rarefaciendo, quod contingit eadem corpora extenuando, quo sit vt metallis liquefcientibus, grauius descendat inferius, leuius autem supra ascendar, vniuanturque partes eiusdem speciei propter congenitam inclinationem cuiusque rei ad sui conservationem, quae ex plurim partium unione dependet. Et quidem Aristot. loquitur de congregatione rerum, cuiusque forma retenta, alioquin esset vitiosa definitio, nam in generatione mixtorum, calor vnit diuersa genera, sed deposita singulorum forma, inducendo formam mixti, quod conuenit cuiusprima qualitat: at vero nulla congregat res generum eorundem retenta cuiusque forma praeter calorem.

§. 22. Dices, calorem etiam congregare ea, quae sunt diuersi generis, vt si aqua gelida, & vinum gelidum applicentur igni in eodem vase miscentur, & cum lac coagmentatur in caseum in illo includuntur paleæ. Respondebit id oriri ex aliquo impedimento, non per se ex virtute caloris, nam ex rarefactione sequitur per se continuatio partium: per accidens autem aliquando non sequitur, vt in vino & aqua: cera, & pice, quae, quia fluida sunt facile permiscentur, & concidunt in eam minutæ partes, vt non se possint explicare: metalla vero è contra quæcumq; effringunt vincula, & coeunt in unionē: item aliquando calor disgregat res generis eiusdem, sed etiam per accidens corrumpendo cuiusq;

temperaturam, vt vas cum rumpitur calore nimio, quem ferre non potest, quod si posset liquari vas, omnes eius partes euaderent continuæ.

§. 23. Frigidum est, quod congregat ea, quae sunt diuersi generis, vt patet cum aqua glaciatur, quæ secum trahit stupam, terram, paleas, ligna. Huius ratio à priori est, quia frigus consumit humorē, & res, quae erant attiguæ per humorē se quasi periuadunt: cum vero exhalatur humiditas, eadem res manent constipata, atque compressæ, nec facile auelluntur, vt cum quis tunica applicat corpori recenti sanguine imbuato, postea non potest sine vehementi dolore eam detrahere, nisi eam humectando: sic cum frigus congelat aquam superficiem exsiccando, aqua secum trahit corpora, quibus erat agglutinata. Dices etiam calorem id præstare. Contra, quia calor id præstat in aliquo gradu, sicut in aliquo gradu disgregat ea, quae sunt eiusdem generis, vt vitrum, at vero calor per se non præstat illum effectum, nisi disponendo ad combustionem, vel procurando congregare res eiusdem generis eas rarefaciendo: vnde si tunica illa nimium incalescat, statim profiliat: at quo plus frigescit plus adhærescit: calor enim dilatando, corpora soluit, frigus autem constringendo, corpora constipat. Item quando aqua glaciatur, sic adhærescit vestibus, vt non possit ab illis separari nisi liquata: ita stupæ manent intra crystallos, vt ego vidi Vallisoleti in bibliotheca excellentissimi Principis Joannis de Velasco, Comitis Stabilis Castellæ. Dices, frigus disgregare ea, quae sunt generis eiusdem: vt cum saxa dissoluunt. Respondeo, id esse per accidens dissoluendo temperaturam humoris, quo saxum coagmentatur, trahit enim frigus saxeas partes, & dum resistunt remotiores, & humor exsiccatur, diuidetur solum, item cum vas frangitur, sit etiam per accidens, ne detur vacuum.

§. 24. Humidum est, quod suo termino difficile continetur, alieno vero facile. Aer enim, cum sit fluidus, se totum diffundit, & facile coercetur. Item & aqua, huius ratio est, quia humiditas est parum actiua, quapropter non conuertit in se tam facile corpora, quae illi obiciuntur, & cum substantias liquidas efficiat, facile illæ laxantur, nec consistunt, sed sese protinus diffundunt. Dices, aerem

& aquam aliquando difficile alieno termino contineri, ut in fluminibus, & ventis. Respondeo, id esse per accidens propter impletum, quo venti centur, qui impetus non est aer naturalis: per se autem aer, & aqua facile coercentur, ut in tenui, exiguoque vase: flumina autem facile mansuescunt, tumentes de primitia fluctus. Quando vero impediuntur ne tendant in centrum, tunc ira quasi ardentiā repagula quāq[ue] confringunt, non propter humiditatem, sed propter gravitatem, qua rapiuntur in centrum.

S. 25. Siccum est quodsi facile propriis continetur terminis, alienis vero difficile, ut terra, quā non se diffundit, ratio est, quia siccitas partes cōprimit, easque coniungit, nec finit effluere, sicut humiditas: unde non egent extrinsecos termino, quo deinceantur. Si quando vero facile fuit siccum, & facile continetur, ut arenulæ, id est, per accidens, propter materiæ exiguitatem: nec tam illud est fluere, quam labi è manibus. Nūquam enim arena sic diffunditur, ut aqua: licet facile labatur: quia non tenetur propter materiæ exiguitatem, & rotunditatem figuræ. Dices, lapides terminis facile alienis contineri, ut si papyro obvolumantur. Contra, quia lapis tunc non continetur propter papyrus, sed quia se cohibet propria siccitate: si vero lapis ab alio moyeretur, facile rumperet papyrus: quo siccus differunt ab humidis, quia hæc conantur diffisiere, eisque facile resistit quodvis corpus: siccus vero non conantur effluere. Dices, ignem esse siccum, & difficile se cohibere. Respondeo, ignem facile cohibitumiri, nisi impeditur voracitate caloris, obvia queque depascentis, seque in materiam vicinam porrigitis, itaque moderatio siccitatis vincitur auditate caloris in igne regnantis, de populantisque omnia: si vero siccitas igni dominaretur, illum cohiberet. Hæc pro Aristotele propugnando.

SECTIO IV.

Qualitatum per singula Elementa partitio.

S. 26. Cuius Elemento inesse qualitatem vnam in summo est clarum, tum

experiencia: tum quia illæ qualitates alicui corpori insunt. Qualitas in summo vocatur ea, quæ est in maximo gradu intentionis, quem potest ex natura rei habere: qualitas prope summa vocatur ea, quæ est in gradu quidem excellenti, sed non tam intenso, quam reperitur in alio corpore. Igitur ignem esse calidum in summo est sensu notum, quia nullum aliud corpus sublunare est tam calidum, neque tam actuosum: terram autem habere summam siccitatem est etiam apertum, tum quia ut dixi disput. 3. de cælo, in scriptura vocatur arida per Antoniasiam, tum quia aqua deficiente, in rimas abit puluere que dissoluitur. De humiditate, & frigore in summo potest esse controvergia: utrum aeri conueniant? An aqua: Ego existimo cum Aristotele & communis Philosophorum, quos referunt, & sequuntur. Conimbricenses c. 3. q. 4. a. 1. aerem fibi vindicare summam humiditatem: aquam vero frigiditatem summam: primo, quia ignis, & aer sunt Elementa symbola, & dissymbola, id est, conueniunt in una qualitate; & fibi aduersantur in alia; alioquin non esset inter illa concors discordia, neque efficerent mundi concentum: sed ignis habet duas qualitates, inter quas sit illa concordia, & discordia, calorem scilicet, & siccitatem: ergo aer habet alias duas, quibus conueniat, & differat cum igne: at non conuenit per siccitatem, quia hæc non conuenit aeri, sed terra, & igne: ergo conuenit per calorem, ergo aer est calidus, ergo pugna aeris & ignis non est in calore, ergo est in siccitate, sed siccitatem opponit sola humiditas, quia frigus & calor impossibilis sunt cum siccitate, ut patet in terra, & igne: ergo aer bellum gerit cum igne per humiditatem: ergo aer habet calorem, & humiditatem: ergo alteram qualitatem in summo, alteram prope sumnum: sed non habet calorem in summo, quia hunc sortitur ignis, ergo habet humorem in summo.

S. 27. Immo, quantum habeat calorem in summo, habebit etiam humiditatem in summo: nam quia aeri adscribunt calorem sumnum, est, quia censem singula elementa habere binas qualitates summas: ut ignis habet calorem, & siccitatem: quicunque qualitates negant elemento vni, & ex ijs duabus sint alteram esse illis magis insita & prior, & igni prior & posterior est calor, quā siccitas.

Cum

Cum ergo aer habeat humiditatē insitam, illa erit summa, & potior, & connaturalior, quia calorem vendicat ignis: ergo sicut ignis pollet calore, ita aer humiditate, quia altera illarum qualitatum pollet, qua non sit ignea: hæc autem sola est humiditas. Aerem esse calidum nemo inficiatur, nec item humidum: videant ergo utram qualitatem vigentem illi adscribant?

§.28. Confirmatur. Ea elementa acrius pugnant inter se, & se citius interimunt, quæ per utramque qualitatem opponuntur; quia se oppugnant per utramque: sed ignis nulli elemento ita aduersatur ut aquæ, & ignis hæc exitiale indicit bellum, quem facile restinguunt: ergo aqua habet duas qualitates, contrarias qualitatibus ignis: ergo habet frigus & humorem, sed frigus habet in summo, quia hoc non reperitur in igne, neque in aere, ergo aqua habet frigus in summo, ergo non humiditatem in summo, quia est incapax duarum qualitatum in summo, vel si habet utramque summam, alterutra tantum vigebit, ut de igne dixi: ergo frigiditas erit illi potior, sicut calor igni: at humiditas potior est aeri: ergo non est potior aquæ. Quia una qualitas non est potior duabus: quia singula singulis pollent: ergo frigus spectat ad aquam ut potior qualitas. Itaque ignis & aqua, aer & terra sunt extreme opposita, quod si non facile se interimunt aer & terra, est propter vehementem resistentiam vnius, & exiguum alterius actiuitatem.

§.29. Secundo probatur, quia proprius effectus humiditatis est subiectum reddere fluidum, & liquidum: res enim humidæ, ita prolabantur è manibus, ut vix possimus eas tenere, ut anguillas, sed aer est magis fluidus, quam aqua, cum undequaque labatur, & committet vel tenuissimos poros: ergo aer est humidior aqua. Item humidum facile continetur alieno termino, suo vero difficile, at id potius conuenit aeri, quam aquæ: ergo aqua non est tam humida quam aer. Dices humore corpora pinguescere, qua propter Belgium, & Germania homines edunt proceriores, & crassiores, quam Hispania, sed aqua est crassior aere: ergo & humidior. Respondeo corpora mixta humore pinguescere, quia præbet faciliorem materiam ad corporum coagulationem, idq;

principue conuenire propter aereos spiritus, quiterreis admiscentur: aqua vero est crassior, quia cum sit frigidior aere, est densior, nec iuuat sola humiditas, nam aqua flaccida est, & generat homines inertes, impatiens laborum, maxime sitis, & famis: quarum sunt impatiëtissimi Belge, Germani, & quos vulgo Cantones vocant: Hispani autem teste Salustio sunt inedia patientissimi: oportet ergo humiditatem esse aream, & pingue, vt olei, & mellis.

§.30. Item aquam esse summe frigidam probatur, quia frigus exigit corpus densum est enim principium condensationis: sed aqua est densior aere: ergo & frigidior. Dices, terram esse densiorem aqua, id nego si intelligatur de terra pura, quæ solueretur in minutissimos pulueres, quæque in suo natuoro statu est densior igne, & aere propter frigus quod habet; sed rarior quam aqua: nunc autem est crassior, propter mixtionem tum ipsius aquæ, tum rerum aliarum. Itaque singula elementa pollent una qualitatem, qua non pollent alia. Clare autem patet calore solum ignem pollere: siccitate solam terrâ: ergo terra non pollet frigore, quia duplice qualitate polleret contra naturam aliorum elementorum: ergo aqua pollet frigore: quia eo non pellent aer, aut ignis: ergo non pollet humiditate, quia duplice polleret: ergo humiditate pollet aer, quia nullum restat aliud. Igitur ignis est summe calidus & siccus prope summe: aer vero humidus summe & calidus prope summe, aqua frigida summe & humida prope summe: terra autem siccâ summe & frigida prope summe.

§.31. Sed se se opponunt Diuus Thomas, Galenus, & alij apud Patres Conimbricen. supra. Primo quia aqua plus humectat, quæ aer, qui exsiccat humorem aquæ: ergo aer non est tam humidus, quam aqua. Nulla est hæc consequentia, nam maior humectatio prouenit non ex maiori humiditate, sed ex maiori densitate subiecti: nam ferrum condens, in quo non sit ignis, acrius viri, quam ignis in stupore: ergo ferrum habet plus caloris, quam ignis, sicut hæc consequentia non vallet, ita neque illa: aer autem exsiccat humorum non immediate, & formaliter: sed abigendo vapores aqueos, & quo vehementius flat aer, eo citius exsiccat. Quia flatu vehementius

citius abigit vaporess aqueos, & terreos, qui propter densitatem, & magis sentiuntur, & operantur, & resistunt contrarijs, quapropter facilius remittitur humor aeris, quam aqua. Item aer frigore aduentitio constringit partes vestis humidæ, & pellit earum humorem, & vt recte P. Conimb. aer non potest per se exsiccare, quia caret siccitate, sed exsiccatur aliquo ex his modis, sicut balnearia exsiccant licet sint ex aqua.

§.32. Secundo arguunt, quia pluia humectat aerem: ergo. Nego antecedens si sumatur de propria humectatione, dicitur autem illum humectare: quia in eum coniicit aqueos vapores, quos propter densitatem lentimus, cumque visu non discernamus eos ab aere; illum dicimus humectare. Luna vero dominatur aquæ propter miros effectus in mari: at vero ratione humiditatis etiam dominatur in aere, vnde influxus Lune generat pituitam, mucosamque substantiam.

§.33. Obijcit Magister Vannes: terram esse frigidioræ aqua: ergo aqua si non vendicat frigus, sed humorem. Probat antecedens: quia terra petit centrum orbis: id est, locum distantiorem à cœlo: ne incalescat à luce, & astris. Si autem aqua esset summe frigida non enataret terræ natura sua. Nego antecedens: ad probationem respödeo, terram non ire in centrum fugiendi frigoris ergo: Nam multi sunt cœli influxus frigidi, quibus temperarentur influxus calidi. Nam vrsa minor est frigidissima, & in Peruana Prouincia sunt regiones nonnullæ adeo frigidæ, vt homines necentur rigore. Nec item fugit obruédam siccitatem. Nam ignis attiguus est lunæ, & est admodum siccus. Petit ergo eum locum præcipue ob totius orbis prudentem administrationem, ad quam ipsa propendet, vt pars vniuersi, ex cuius cōseruatione ipsa pédet. Nam cum ipsa sit admodum siccata, & opaca, impediret ne cœlestes influxus traiiceret cœlum mediante luce, & resisteret humectationi aliorum elementorum: quæ influxibus terræ necessarijs nō admodum resistunt. Ipsa autem in centro satis commode conseruatur: habet enim necessarium frigus, tum ex se, tum ab aqua, item siccitatem, quæ potitur distans à cœlo.

§.34. Dices, aquam non esse tam frigidâ, quam est terra, quia nix, & alia meteoræ gla-

ciant nimio frigore: at si aqua esset omnium frigidissima natura sua glaciaret. Item pisibus esset noxia. Respondeo niuem, & alia meteora specie differre ab aqua. Grando enim est dura, aqua vero facilis, & fluxa. Item nix & grando enecant hominem, qui eis velicit: secus aqua ipsa niue, aut grandine infrigidata, quia ea meteora habent præter frigus alias qualitates inimicas homini, quas non traiiciunt in aquam ab ipsis infrigidatam. Quamuis aqua frigens à grandine est etiam minus salubris, quam quæ à niue: item sum expertus aquam intra æreum vas frigidorem esse quam gelu, quod illam non attingebat. Et quidem si solum frigus glaciaret aquam, etiam eam glaciaret nix, cum eam infrigidat. Ergo glacies ex aliis oritur qualitatibus. Pisces non possent esse in aqua, si hæc in suo nativo temperamento relinquenter. Nam mare falso sedine alit pisces: item terra sibi relicta esset inutilis plantis, & animantibus: mutuo autem & à cœlo temperantur. Nec itē scitur, vt rū aqua esset quali glaciata, si suo genio permitteretur.

§.35. Præter has qualitates, habent elementa alias in gradu prope summo: ignis siccitatem, terra frigus: calorem aer, aqua humiditatem, de terra & igne testatur experientia, similiter de aqua, quæ remotis agentibus contrarijs se infrigidat; & cōsequenter aer erit calidus, nam frigidus esse nō potest, tum propter dicta. §.26. tum quia nulla qualitas reperitur in tribus elementis in gradu excellenti, vt refert omnium consensus Philosophorum, sed frigus reperitur in terra, & aqua: ergo non in aere: item nulla qualitas reperitur natura sua nisi in corpore exigente conditions illius qualitatis, alioquin propria passio suo repugnaret subiecto, sed aer non habet densitatem, quam frigus ex natura sua requirit, cum sit densitatis parens: ergo. Immo vero, quia aer est elementum natura sua rarum, ita vt post ignem nihil sit illo rarius, exigit calorem plus, quam cetera elementa, præter ignem, quo rarescat. Adde aerem esse vitæ ministrum, & omnes corporis animali partes permeare, at si esset natura sua frigidus, extingueret calorem, & spiritus vitales, frigus enim est vitæ pernicies. Quod si aer, quæ respiramus, esset frigidus, cōtinuo nos opprimeret, vt patet eum quis nimium incalescens aquam frigidâ haurit.

vel

vel se exponit intemperato aeti, à quo statim laterum dolore corripitur. Præterea aer generatur excedente calore prope summo, ut cum ex aqua incalescente excitantur vapores, & in aerem resoluuntur. Et levitas est comes caloris, & aer nimium frigidus in abditis cœurnis resoluitur in aquam, & omnia aerea sunt calida, ut mel, & oleum: ergo aer est natura calidus.

§. 36. Sed se opponunt Stoici, & Galenus Aristotelem obiurgans, quod aerem calidum esse adstruxerit: primo, quia aer absidente sole, à quo calefit, infrigidatur noctu, & hyeme, & reducitur in natuum statum, est ergo illi frigus connaturale. Secundo, in media regione, in qua congruentius est suo statui, nimium alget, cum ibi grandinem gignat, & pluviām. Tertio, oleum est aerea natura, & frigidum, quia cito glaciatur: ergo.

Ad primum respondet, aerem tunc non se infrigidare, sed id pati à vaporibus, & exhalationibus terreis & aquis, quæ se reducunt ad natuum frigus, cùmque ex exhalationes sint in ipso aere, & crassæ, aer autem tenuis, est illarum actioni maxime obnoxius. At vero ineunte vere, & aer est temperatus: quia facile retinet natuum statum. Ad secundum dicendum, aerem in summa regione ob innatum calorem, & ignis vicinitatem esse valde calidum, in regione vero infima, etiam calidum esse; tum propter solidis repercussionem, tum propter calidas exhalationes: in media vero regione est frigidus, quia terræ, & aquæ exhalationes per antiperistasm redeunt in suum statum, & comprimuntur, calorē fugientes, concrescuntque in pluviis, & aerem infrigidant. Ad tertium oleum glaciari ob pinguedinem, licet sit natura calidum; medici autem oleo curat morbos è frigore, nos vero è calore: nos autem refrigerat aer, tum quia sumus eo caledios, tum ob peregrinum frigus, quo etiam aquam frigidam infrigidat. Vide

Patres Conimbricenses quæst.

5. articulo 3.

(.).

S E C T I O . V.

Vtrum singula Elementa potiantur binis qualitatibus summis?

§. 37. PERAMATUS lib. de Elementis cap. 8. opinatur singula Elementa potiri binis qualitatibus summis: non vero altera summa; altera prope summa. Oppositæ autem sententiae ad assertores ait nullo arguento moueri nisi auctoritate Aristotelis. Verum alia suppetunt. Primum: quia singula Elementa vna tantum videntur qualitate: cuius imminutionem ferunt ægre: sed si binas habereant summas, vtraque vigerent, & vtriusque damna ferrent inique, ergo. Maior est certa, & data à Peramato: aer enim non soluitur frigore depellente calorem: ac siccitate perit: ergo aer non pendet à calore tantum, quantum ab humiditate. Item ignis calore excedit alia elementa: non siccitate. Minor probatur: quia à qualitate innata pendet forma: quae enim sunt illi connaturales in eodem gradu, æque eam conseruant. Quod si ab vtraque non pendet ab eodem modo, est quia ab vtraque non est connaturalis in eodem gradu: idque est in causa, cur ab altera minus pendeat.

§. 38. Respondet Peramatus, singula Elementa singulis qualitatibus confignari. Nam calor adscribitur igni, non siccitas: quia ille est quasi prima & propria illius qualitas, siccitas vero secundaria. Ut homo in eodem gradu est admiratius, & risibilis: at per se pristio admiratius: risibilis autem secundario. Contra: homo æque pollet vtroq; illo attributo: ac periret ex natura sua, alterutro deficiente. Est autem primario admiratius, & secundario risibilis: quia alterum attributum est alterius radix: at in igneo calore, & siccitate non reperitur illa ratio. Nec enim calor est origo siccitatis: aer enim est per te calidus summe, & humidus summe, nec siccitas est origo caloris, vt patet in terra per te summe frigida, & siccata, ergo non est vnde colligas discrimen. Nam in proprietatibus per se immediate sequentibus essentiam in eodem gradu, nullum discrimen seruat natura: quamuis seruat in ijs, quarum alias oriuntur ex alijs. Cur ergo ignis sibi vendi-

vendicat calorem, nisi quia hic solus in summo gradu est comes ignis?

§. 39. Secundo argumentor; aer non est natura tam calidus, quam ignis: & tamen est natura calidus; ergo aer non habet natura calorem summum: alioquin esset tam calidus quā ignis quia hic non est calidior summo. Maior videtur certa: tum experientia: aliquando enim solus aer inflammaret materiam depositam, & corriperet pulueres sulphureos, nec opus esset ad excitandum ignem querere titiones; sed aer ipse obvia quoque depopularetur, ut ignis: maxime aestate, in qua aer plus iusto conflagrat. Nec essent agentia villa, quibus restringueretur aereus ardor: immo perpetuo flagraret, & flammesceret in propria regione. Haberet enim innatum tantum calorem, quantum ignis, & plus resistentia, quia est crassior: nec haberet minorem levitatem igne. Nec redetur discrimen vllum: cur tantopere remittatur ardor aeris, & non ignis? Cum potius igneus esset remittendus, quia minus resistit.

§. 40. Ait Peramatus; singula Elementa habere vim ad binas qualitates; ergo illas habent in summo. Alioquin singula haberent ternas; quia gradus intensiovis vnius, rependendi sunt gradibus alterius; ac propterea non essent Elementa simplicia, sed mixta. Hanc ultimam propositionem haud apte colligit Peramatus: censet enim mixta componi ex Elementis: sed licet ignis habeat gradum aliquem humiditatis non componitur ex aqua, ergo ignis simplex erit, & non mixtum. Deinde; licet materia ignis defit capax alicuius gradus humoris: at ignis non est principium actuum illius. Nec opus est materiam imbuiri omni qualitate, cuius est de se capax, sed illis quas forma vendicat ex natura sua: si vero ad sint agentia, inducēti in materiam gradus residuos. Haec doctrina est Aristotelis hoc lib. 2. c. 3. & omnium fere Philosophorum: inter quos dissidetur de tertia qualitate; sitne ex natura ipsis Elementi? An in uestitia?

§. 41. Alexander, & Saxonia apud P. Comimbricenses supra, opinantur ignem (idem est proportione in ceteris Elementis) sibi vendicare octo gradus caloris, & sex fuscitatis, humiditatis autem nullum: Mouentur primo, quia Elementa non tam essent sim-

plicia, quam mixta: secundo quia non essent asymbola, sed symbola ónia; ignis enim esset symbolus aeris per calorem, & terra per fuscitatem, & aqua per humorem, & sic hinc singula conferendo. Tertio: quia ignis absumeret humorem per calorem, ut facit in ceteris corporibus, & ridiculum videtur aerem esse secum, & aquam calidam. Tandem, quia Aristot. singulis Elementis binas tandem attribuit qualitates. Sed his argumentis facile Patres Comimbricenses faciunt satis. Primo negando antecedens, qui mixta dicuntur, quae habent temperie quatuor primarum qualitatum, qua Elementa carent. Item requiritur Elementorum congressio, sine qua singula Elementa obtinere suas qualitates. Secundo, item negando antecedens, quia asymbola sunt propter repugnantiam qualitatum in gradu excellenti, à remissio autem non denominantur, qui sensu non percipiuntur propter vehementiam actionum contrarij; quapropter ignis non est dicendus simpliciter humidus, sicut non dicitur frigidus, etiam quādo cum iude eu-
gnans frigus admisit iniuitus, quia illæ denotationes sumuntur à qualitate, que sensu dominatur. Tertio negando antecedens, nam aliorum humiditatem non abicit formaliter per calorem, sed per fuscitatem, quae in eodem gradu non est contra humoris. Aristoteles autem partitus est qualitates per gradus excellentes, remissorum vero non meminit.

§. 42. Patres Comimbricenses è contraria opinantur, ignem habere sex gradus fuscitatis, duos vero humoris. Primo, quia corpora habent aptitudinem ad octo gradus qualitatis, quod vero deficit ex una, rependitur ex contra. Sed hoc fundamentum non placet, quia simplicia corpora, sicut ex se non petunt omnes primas qualitates, ita nec petunt: omnes gradus qualitatis prope summe mixta vero omnes exigunt, in quibus non repensio. Secundo mouentur: quia cum ignis congreditur cum aere subito accipit: & in instanti eos duos gradus humoris: calor, qui opinantur successionem à solari resistentia passi, id nullum censemur absurdum. Tertio quia cum ex aqua & igne generatur aer, cum tunc expellatur frigus & non inducatur summus calor, generatur aer eum aliquantulo frigore: & postea cor-

seruabitur. Sed responderi potest tunc frigus conseruari, quia non fuit, à quo pellere-
tur è subiecto, non verò in prima aeris con-
stitutione, quia aer non habet inclinationem
ad frigus, vel melius dices, tūc corrupta for-
ma aquæ omne frigus perire.

§. 43. Neutra igitur opinio nititur satis fir-
mis fundamentis: sed inclinor in primam;
quia elementa habent suas proprietates ad
agendum, & resistendum, ied ad hoc non
confert qualitas in eo gradu, quia nō finitur
operari, nec seruit inclinationi ignis. Duo e-
nī gradus humoris quorsum igni sint vti-
les? Itaque nullum elementum habet ex se
vllum gradum qualitatis innata elemento
sibi omnino opposito. Aqua & ignis oppo-
nuntur extreme: ac propterea nullo gradu
conueniunt: ergo elementa non exigunt ta-
lem gradum: verum est, nec illum admodū
auersari, quia ille gradus nullum tollit ex
natius calori, quia per eum cum illis nō iur-
gatur. Verum est eum esse inimicum secun-
dum speciem, ac propterea nō habet in igne
principium actuum: hoc enim mixta diffe-
runt ab elementis. Vnde ignis merē passiuē
concurrit ad illum gradum.

S E C T I O VI.

Vtrum qualitates symbolicae elemento- rum, inter se, & à qualitatibus mi- xti differant specie.

§. 44. Symbolicæ qualitates dicuntur, quæ
nomine conueniunt, vt calor ignis,
& aeris: Pat. Conimb.lib. 2. cap. 3. q. 6. art. 1.
referunt nonnullos opinantes calorem i-
gnis specie differre ab aereo, esseq; contra-
rios. Primum probant, quia subiecta specie
diuersa debent habere proprietates specie
etiam diuersas, ex quibus colligimus specifi-
cam varietatem: ergo. Negatur antecedens:
sufficit enim habere easdem qualitates spe-
cie in diuerso gradu: licet enim omnia qua-
tuor elementa habeant easdem qualitates;
singula tamen, singulas habent in gradu tam
intenso, vt non possint in eodem gradu in
alio reperi, quod sufficere ad distinctionē
specificam subiectorum in Metaphysica o-
stendetur. Secundo argumentantur, quia
siccitas ignis coniuncta est raritati, & siccita-
tas terræ densitati: ergo differunt specie.

Nego consequiam, quia eadem specie
qualitas potest coniungi alii mutuo contra-
ris, vt candor reperitur in pomo dulci, & a-
cri: raritas ergo ignis oritur à calore, cum
siccitate, quæ complicatio non reperitur in
terra, sed frigus & siccitas, à quibus oritur
densitas. Tertiò, quia humiditas aquæ extin-
guit ignem, & aeris non extinguit, sed speci-
fica diuersitas actionum argumento. At di-
uersitatis agentium, ergo. Respondeo, vtrā-
que humiditatem habere per se eandem a-
ctionem specie, quare humiditas aeris tam
contraria est siccitati ignis, quam aqua: ex-
tinguit autem ignis, tum ob innatam aquæ
frigiditatem, licet enim aqua sit præcalida,
retinet tamen multos gradus frigoris, qui-
bus ignis resistere non potest: aer autem ca-
lore conuenit cum igne, quapropter non fa-
cile ab eo extinguitur: tum etiam, quia hu-
miditas aquæ est in crassiori materia. Tandem
quia aqua impedit aeris appulsum, sine quo
ignis non valet conseruari. Vide Pat. Co-
nimbr.ar. 2. sed cur ignis oleo humido fouet-
tur, & non aqua? Quia oleum est calidum,
sique locum præbet calefactioni ignis: hu-
miditas autem olei non est tanta, quanta suf-
ficit ad extinguendum ignem; nec tantum
resistit oleum: aqua verò extreme opponi-
tur igni, nec liquores frigi sunt apti igni-
bus pabulum, vt acerū, quia carent pingue-
dine, quam ignis sugat. Ignis autem compa-
ratur viuentibus, ac dicitur nutriti, & fame-
scere: est autem fames appetitus humidi &
calidi. Ignis autem nunquam sitit, quia sitis
est appetitus humidi & frigi: hoc autem
refugit ignis. Ergo per siccitatem exsiccat
alimentum, & dilponit: calore autem in il-
lud dominatur. Frigida autem & humida,
cum magis opponatur, magis resistunt igni,
& necem moliuntur, qui tamen, si ingens sit,
ipsam aquam absunt. Nonnulli autem ad-
eo stuiunt, vt aqua sit illis pabulum, nec nisi
vehementissimo acetō restinguuntur.

§. 45. Secundo potest argui, quia ignis vē-
hemens extinguit alios exiguos: ergo sunt
contrarij. Vt hæc consequia esset legitima,
deberet ponere, flamma ignis exigui ex-
tincta induci in eius materiam formam i-
gnis maioris: vt in illas quadraret definitio
contrariorum: at exigua lucernata extin-
guitur, vt in eius materiam non inducatur
ignis. Id non oriri ex contrarietate calorū
Nnnn patet,

patet, quia illa extincio exigui ignis est ab igne eiusdem speciei. Fax enim extinguit exiguum candelam ceream, ignis autem facis non differt ab igne candelæ, nisi in magnitudine. Aristoteles libro de morte & vita, censor ignem vehementem secum trahere exiguum. Verum id non satis ostenditur, quia ab igne vehementi diffunduntur flammæ ad materiam peruinam quantumcumque paruum. ergo iam ibi existentem non traheret, nec esset, cur id ficeret. Licit enim metalla calore soluta se contiuvant: at nulla pars separat formam à sua materia; sed cum illa continuantur. Ita facit ingens ignis, qui conseruat exiguum, quando cum eius materia coniungitur: at antequam coniungatur, solet minorum extinguere. Rationem arbitror esse, quia vehementis flamma aereum commouet, cuius statu, atque restatu extinguitur parvus ignis. Item vehementia maioris ignis citius absunitur pabulum minoris, & extinguitur. Itaque ignis grandis per accidens extinguit paruum.

§. 46. Sunt ergo eiusdem speciei huiusmodi qualitates, ita P. Conimbr. supra cum Diu. Thom. & aliis: Probatur primo, quia calor ignis intendit aereum, ergo sunt eiusdem speciei, probatur antecedens, nam si aeris applicetur ignis, ab igne calefiet, at non corrumpit calorem aeris; calori enim solum opponitur frigus, cuius argumentum est homines eodem modo sentire calorem in manu productum ab aere, quo sentiunt eum, quem producit ignis: secundo, ex calore ab igne producto in aquam, generatur aer, ergo calor productus ab igne est dispositio ad generationem aeris, cum ergo res iisdem accidentibus generentur, & conseruentur; etiam aer conseruabit eo calore, præserum cum ex disputatione prima constet eadem numero accidentia esse in genito & corrupto.

§. 47. Calorem vitalem specie differre ab elementari opinantur non pauci, distinguentes duos calores, elementarem alterum, alterum coelestem, vel ab influxu cœli. Hos dicunt specie differre: primo, quia sunt contraria, ignis enim ad Solem extinguitur. Verum id non præstat calor immediate pugnas cum altero, sed per accidens aerem calefaciens, neque eum sinens fuligines ab igne pelere: indiget enim ignis aeris appulsi, atque depulsi, vel id oritur ex aliquo cœli influxu.

occulto, ut multa quotidie videmus, immo & ipse ignis sese extinguit calefaciens cubile; tunc enim minus flat aer, & sui cineribus sepelitur: dum autem est aura, ignis viget, & in furno vnde obturato extinguitur. Secundo mouentur, quia calor elementaris est pestis tam plantarum quam animalium, quæ aethereo viuunt calore, recreanturque. At si rectè attendas, calor cœlestis, cum est vehementis, etiam suffocat homines, & elementaris moderatus eos fouet, ut patet in senibus ad titiones non sine oblicetamento confabulantibus.

§. 48. Opposita sententia est vera, quam sequuntur Patres Conimbr. art. 2, cum Diu. Thoma, Bonaventura, Alexand. & aliis: probatur primò, quia calor productus à Sole græm concitat, scilicet productus ab igne. Item calor Solis est contrarius frigori aquæ, ergo sunt eiusdem speciei calor igneus, & elementaris: nam ignis non habet duos calores specie distinctos, nec frigus duos contrarios. Secundò, quia calor igneus & vitalis intenduntur à calore solari, ergo sunt eiusdem speciei, antecedens patet, quia si quis aliges Soli applice. ar. statua incipit in calore, & expellitur frigus à manu, verbi gratia, & ille calor adiuuat calorem vitalern manus, & eam conseruat in statu debiti temperamenti, quo possit operari. Item, si hæc manus potea applicetur igni, conseruabit calorem acceptum, & intendet, ergo. Hoc demonstrat quotidiana experientia: cum enim quis intestinorum dolore laborat, eum pellit calore vel igneo, vel solari; & si linteal calida applicatur, igneus calor iuuat naturalem. Quapropter vescimur carnis calidis, ut earum calor iuuet calorem stomachi, ut senes latere in calidum pedibus supponunt, ut ciuius beneficio calor vitalis iuuetur, & ex cineribus calidis, vel clibanis temperato pulli excutiuntur, non aliter quam si illis gallina incubaret. Quapropter nostra cœta fœmina quodam Melitensis, in Melita quæstum feci: non mediocrem hoc pacto singulis diebus pullos excutiens. Ergo calor gallinae & furni sunt eiusdem speciei.

SECTIO VII.

Aliquas difficultates expedio.

§. 49. **Q**Væ supersunt in his libris explicanda, & per se sunt facillima, & plus habent oblectamenti, quam commodi. Videantur Patres Conimbr. lib. 2. à cap. 4. qui nihil non concinne, nihil non eleganter, nihil non summa cum voluptate legenter pertractant. Videatur item Doctor Petrus Gasparis. Prima difficultas est, utrum quodvis elementum è quoquis dignatur elemento? Partem affirmatiuam merito docet Aristoteles, quem sequuntur Pat. Conimbric. & probatur inductione: aer enim igni cedit immedietè in pabulum, aqua in ignem coniecta conuertitur in flaminam; terra verò igni applicata ignescit. Item aer in se conuertit immedietè ignem in illius materiam humiditatem inveniendo: item in se conuertit aqua in lumen debitum humectando, & calificando similiter & terram, quæ humiditate afficit. Tertio laxatur, & accepto calore arnitit sibi, tamen terre per aereæ introductionem: idemq; argumentum potest fieri de ceteris elementis. Aduerte, quandoque ex congressu duorum elementorum refutare temperamentum aptum formæ alterius elementi: v.g. ignis, & aqua congreduuntur, vincit ignis aquam extenuans, illa sic rarefacta habens aliquos gradus humiditatis, & alias caloris, conuertitur in aerem, priusquam in ignem: aliquando verò immedietà fit transmutatio, ut cum aqua coniicitur in rugum, tunc enim vehementer calorem accipit, & siccitatem, quæ sunt dispositiones ad ignem. Item elementa symbola faciliter se mutuo transmutant, quam assymbola: quia sit congressio per unam tantum qualitatem. Item aduerte aliquando ex congressu duorum elementorum utroque extincto resultare tertium: v.g. congreduuntur ignis & aqua, refrigeratur ignis, & humectatur; aqua verò incalcescit, illæ dispositiones sunt ine-

ptæ ad ignem & aquam: aptæ verò aeri, qui tunc fit, vel immediate à Deo, vel ab aere circumstante, si forte cum aliis descenderat in arenam.

§. 50. Temperamentum est status cuiusq; rei, sive complexio. Consistit formaliter in quatuor primis qualitatibus, in eo gradu, quem exigit substantia. Nec admittenda est simplex qualitas à primis distincta. Tolle enim è manu calorem, & pone frigus, tametsi manus habeat alias qualitates, rigescit frigore. Nec poterit arma mouere. Sit autem cum temperato calore & frigore: & careat omnia alia qualitate: est quidem apta tractandis armis, & calamo: Pone, per locum intrinsecum, calorem exuberare in corde plus iusto, solus ille excessus caloris suffocabit cor. Temperamentum ad pondus dicitur, quando quatuor qualitates æqualibus ponderibus librantur, ita ut nulla aliam excedat in intensione. Temperamentum ad iustitiam dicitur, quod datur unicuique corporiuxta suam exigentiam. Quemadmodum per iustitiam distributiuam dispensantur præmia pro cuiusque meritis. In quo temperamento aliqua qualitas est intensior aliis. Rursus temperamentum ad iustitiam aliud est simplex, quando solum una qualitas excedit, & prædominatur, aliud dicitur compositum: quando duæ qualitates prædominantur, & excedunt, ut temperatura colérica, in qua prædominantur calor & siccitas, & pro variacione qualitatum, oriuntur varia temperamenta. Aduerte salutem animalis consistere formaliter in hoc temperamento, quando verò aliqua qualitas, aut exuberat, aut minuitur plus debito, tunc, si Metaphysicè loquamur, dicitur animal ægrotare. Rudi tamen Minerua non dicitur animal ægrum, nisi quando qualitas à iusto decedit in eo gradu, quo impediantur vita functiones, & quasi animal labefactetur, neq; enim vulgo dicitur ægrotare, qui laborat exiguo dolore capit is.

FINIS LIB. DE ORTV ET INTERITV.

Nnn 2 INDEX

INDEX

LIBRORVM ET DISPVTATIONVM, ET SECTIONVM, QVÆ IN HAC PRIMA PARTE CONTINENTVR.

Nota, posteriorem numerum paginam indicare.

S V M M V L Æ.

<i>Proæmium in Disputationes de Summis.</i>	<i>pag. 1</i>	
DISPV TATIO I.		
De terminis propositionum, & eorum v-	nione.	
<i>Secct. 1. Quid sint subiectum, prædicatum, & v-</i>	<i>nio.</i>	
2. Terminum definio.	3	
3. De termino vocali, scripto & mentali.	4	
4. De terminis significatiuis, & non significatiuis.	6	
5. Diuisiones termini mentali.	9	
6. De termino vniuersali, particulari, superiori &		
inferiori, confuso & determinato.	10	
7. De transcendentibus, & non transcendentibus.		
14		
8. De termino vniuoco, equiuoco, & analogo.	15	
9. De termino absoluto, & connotatiuo.	16	
10. De categorematico, & syncategorematico.	18	
11. Concretus, abstractus, complexus, incomplexus,		
copulatus, & non copulatus	19	
12. De termino negatiuo, & non negatiuo; contra-		
rio, & contradictorio.	21	
13. De termino prima, & secundam intentionis, per-		
tinente, & impertinente.	22	
DISPV TATIO II.		
De proprietatibus terminorum.		
DISPV TATIO III.		
De oratione, eius partibus, & diuisione.		
<i>Secct. 1. De nomine.</i>		
2. De verbo.		
3. De oratione.		
DISPV TATIO IV.		
De propositione.		
<i>Secct. 1. Propositionem definio.</i>		
2. De materia, qualitate & quantitate proposi-		
tionis.		
3. Propositione categorica, hypothistica, complexa, &		
incomplexa.		
4. De equipollentia simplicium propositionum.	45	
5. De conuersione simplicis propositionis.	46	
6. De oppositione simplici propositionis.	47	

INDEX DISPUTATIONUM.

7. Explicatur precedens doctrina, & regula oppositorum.	48	Sect. 1. Genus definitio.	99
8. De propositione modali.	51	2. Vtrum materiale generis sit commune omnibus inferioribus.	100
9. Explicantur ac describuntur propositiones modalis.	52	3. Qua ratione genus sit pars speciei.	102
10. Quare omnes propositiones cuiusque figurae sint mutuo equipollentes.	53	4. Qua ratione genus fit totum comparatione speciei.	104
11. De quantitate & qualitate cuiusque figurae.	55	5. Vtrum genus immediatè de individuis pradicetur.	105
12. De oppositione cuiusque figurae.	56		
13. De exponibili, & exclusiva propositione.	59		
14. Difficultates contra hanc doctrinam.	60		
15. De exceptiis & reduplicatiis.	62		
Monitiuncula ad tyronem.	ibi.		

DISPUTATIONES LOGICAE.

Index eorum, quæ ex Logica in alios libros tractantur rei.

Aliqua voces explicatae.

DISPUTATIO I.

De obiecto Logicæ.

Sect. 1. De obiecto & subiecto in communi.	67.		
2. Logica adequata materia.	69		
3. Impugnatur Nominalium sententia.	71		
4. Impugnatur opinio de enterationis.	72		
5. Vter modus sciendi formalis ne, an obiectum sit Logica adequatum obiectum.	74		
6. Vter modus sciendi sit finis ultimus.	77		
7. Sola demonstratio est obiectum attributionis Logicae.	78		
8. Epilogus totius disputationis.	83		

DISPUTATIO II.

Qua ratione Logica attingat suum obiectum.

Sect. 1. De Logica vidente, & docente, an vira que sit scientia.	85		
2. Vtrum Logica sit scientia practica? an speculativa.	87		
3. Vtrum Logica concirrat efficienter ad actus alias rerum scientiarum.	90		
4. Utilitas, vinitas, & finis Dialecticae.	91		

DISPUTATIO III.

De prædicabilibus in communi.

Sect. 1. De vniuersalibus quadam premitto.	93		
2. Vtrum prædicabilitas sit de essentia vniuersalium.	95		
3. Quomodo vniuersalia prædicensur.	97		

DISPUTATIO IV.

De genere.

vi

Sect. 1. Genus definitio.	99		
2. Vtrum materiale generis sit commune omnibus inferioribus.	100		
3. Qua ratione genus sit pars speciei.	102		
4. Qua ratione genus fit totum comparatione speciei.	104		
5. Vtrum genus immediatè de individuis pradicetur.	105		

DISPUTATIO V.

De specie & individuo.

Sect. 1. De specie subiçibili.	110		
2. Speciei prædicabiliis definitio.	112		
3. Vtrum species prædicabiliis requirat plura individua possibilia.	113		
4. Vtrum genus in vna specie, & hac in uno individuo reperiiri posse.	115		
5. De individuo prima intentionis.	116		
6. De individuo secundo intentionaliter sumpto.	118		
7. Vtrum detur ratio communis individui.	118		
8. De individuo vago.	121		
9. Prædicatio individui vagi!	123		

DISPUTATIO VI.

De differentia, proprio & accidenti.

Sect. 1. Differentia essentiam propono.	124		
2. Vtrum differentia sit vniuersalis comparatione, speciei, quæ in constituit? & vtrum sit de conceptu generis.	125		
3. Vtrum genus & differentia subalterna sint de conceptu formalis differentia ultima.	126		
4. Vtrum differentia infima specie differat à subalterna.	129		
5. De proprio.	130		
6. De accidenti.	131		

DISPUTATIO VII.

De his quæ sunt quinque prædicabilibus communia.

Rect. 1. Vtrum prædicabile sit genus ad quinque prædicabilias.	132		
2. De numero prædicabilium.	135		

DISPUTATIO VIII.

De signo:

Monitiuncula ad Lectorem.	136		
Sect. 1. Quid signum.	137		
2. In quo consistat ratio signi.	138		
3. Vtrum voces significant immediatè res an conceptus.	140		
4. De nomine, verbo & propositione.	141		

Nnnn 3

DIS-

I N D E X

DISPUTATIO IX.

De vniuocis, & equiuocis, analogis, & denominatiuis.	
Sect. 1. De vniuocis & equiuocis.	142
2. De denominatiuis.	143
3. De ratione analoga omnibus analogati non intrinseca.	144
4. Vtrum dentur analogia propria.	145
Subsect. 1. Proponitur sententia Scoti.	145
Subsect. 2. Expenditur sententia negans concepturn entis omnibus analogatis.	146
Subf. 3. Expenditur sententia negans abstracti conceptum entis.	148
Subf. 4. Analogia non consistit in dependentia vniuocis analogi ab alio.	152
Subsect. 5. Analogia consistit in transcendentia.	154
6. Vtrum substantia, & accidenti Deo, & creaturis conueniat aliqua ratio vniuoce communis.	156

DISPUTATIO X.

De modo sciendi.

Sect. 1. Quid sit modus sciendi? & quotuplex.	158
2. De definitione.	159
3. Vtrum de finito sit modus sciendi.	161
4. Leges definitionis.	163
5. De divisione.	164
6. Vtrum divisione differat à definitione.	165
7. Leges divisionis.	166
8. In quo fiat divisione.	167
9. De argumentatione in communi.	168
10. Syllogismi definitio.	169
11. Materia & forma syllogismi.	170
12. Vtrum syllogismus sit veraque premissa? an sola conclusio? an vero vtrumque.	174
13. Triplices Syllogismorum figura.	175
14. Modi cuiuscunque figurae.	176
15. Quatuor modi prime figurae directe & utileiter	

concludentes, & ceteri indirecte inutiles.	176
16. Probatur à priori vís syllogistica directe concludens in prima figura.	180
17. Quinque modi indirecte concludentes in prima figura.	184
18. De secunda figura.	186
19. De tertia figura.	187
20. Vtrum sit quarta figura.	189
21. Premonitio ad deductionem ostensuam syllogismorum.	190
22. Deductio ostensua syllogismi imperfecti ad perfectum.	190
23. Deductio ad impossibile syllogismorum.	192
24. De aliis syllogismis.	194
25. De consequentia, ibid.	195

DISPUTATIO XI.

De demonstratione.

Sect. 1. De precognitis.	196
2. De veritate premisserum.	197
3. De evidentiā & certitudine premisserum.	200
4. De propositione per se nota.	203
5. Vtrum demonstratio constet propositionibꝫ intermediatis.	204
6. Vtrum premisse demonstrationis possint esse contingentibus, singularibus & corruptibilis.	205
7. Vtrum demonstratio constet principiis propriis, predicato de omni, vniuersali, & secundum quod ipsum.	206
8. De modis per se.	208
9. Vtrum distinguantur obiectum premisserum & conclusionis.	209
10. Vtrum premisse sint causa conclusionis.	210
11. Vtrum premissa necessitent ad conclusionem,	211
12. Demonstrationem & scientiam definio, & ibid.	ibid.

TOMVS SECUNDVS.

DE LIBRIS PHILOSOPHORVM, SEV DE SUBSTANTIA corporea in communi, & particulari.

Eiusdem Argumentum. pag. 213.

PHYSICAE DISPUTATIONES DE SUBSTANTIA corporea in communi.

PRO OEV MIVM.

DISPUTATIO I.

De principiis rerum naturalium.

Sect. 1. Principium, initium, causa.	216
2. Definiuntur principia rei naturalis.	217
3. De	

DISPUTATIONVM.

3. De oppositione, & numero principiorum.	219	2. Vtrum compositum habeat aliquid prater materiam, formam, & unionem.	280
DISPUTATIO II.		3. Vtrum unio sit de essentia compositi, & causalitas partium respectu totius.	283
De materia prima.		4. Positne compositum creatione produci.	285
Sect. 1. Quedam de materia prima premitto.	220	5. Vtrum in viuentibus maneat idem compositum post & ante accretionem, & diminutionem.	287
2. Ratio potentia, quo pacto materia conueniat.	222	6. De subiecto accidentium materialium.	288
3. De appetitu materia ad formas.	224	Subsect. 1. Vtrum quantitas recipiatur in totum compositum.	ibid.
4. Vtrum materia immediate suscipiat formam substantialem.	227	Subsect. 2. Vtrum qualitates recipiantur in quantitate.	291
5. Vtrum materia omnium corruptibilium sit, vel esse posse diversa specie.	228		
6. Vtr. materia habeat propriam existentiam.	229		
7. De substantia materia, & compositi materialis.	234		
Subsect. 1. Pars affirmativa.	235		
Subsect. 2. De subsistentia totius compositi.	239		
Sect. 8. Vtrum materia prima vere pendeat à forma.	243		
9. Vtrum materia possit existere sine forma.	244		
10. Vtrum materia suas passiones efficiat.	246		
DISPUTATIO III.		DISPUTATIO VII.	
De priuatione.		Dè natura.	
Sect. 1. Denatura & cognitione priuationis.	247	Sect. 1. Naturæ significatio, & essentia.	293
2. Priuatio quando & quam habeat rationem principij.	250	2. Vtrum materia prima sit proprie natura.	295
		3. Quæ ratio principij motus sit de essentia naturæ.	296
DISPUTATIO IV.			
De forma substantiali.			
Sect. 1. Num, & quid sit forma substantialis.	250	Sect. 1. Causam definio.	297
2. De forma quedam expedio.	252	2. In quo consistat essentialis causa conceptus.	299
3. Vtrum in materia sint plures forma substantialles.	254	Subsect. 1. Doctri cuiusdam opinio.	300
		Subsect. 2. Impugnatur hac opinio.	301
		Subsect. 3. Argumenta soluta.	305
DISPUTATIO V.		Subsect. 3. Vtrum causa sit in ordine ad effectum in communis, an etiam in particulari?	306
De unione materiae & formæ.		4. Vtrum definitio causa conueniat causa remote.	311
Sect. 1. Quid sit unio? & an ab utroque extremo distinguitur.	257	5. Quo pacto existentia requiratur ad causam.	314
2. Vtrum unio sit distincta ab actione, qua producitur forma.	261	6. De prioritate causarum.	316
3. Explicatur unionis distinctio à causalitate materiae.	263	7. Enucleatur doctrina de prioritate, & similitudine naturæ.	319
4. Unionis essentia.	264	8. Sitne mutua causarum dependentias.	324
5. Unionis subiectum.	265	9. Causarum diutio.	327
6. Ratione distinguuntur informatio, & materializatio.	268	10. Vtrum cum una causa adequata posse concurre alia causa in eodem genere.	330
7. Vtrum in composito sint duas uniones substantialles.	271		
DISPUTATIO VI.		DISPUTATIO IX.	
De composito.		De causa efficiente creata.	
Sect. 1. Sitne compositum ab utraque parte distinctum.	277	Sect. 1. Causam efficientem definio.	332
		2. Vtrum causa creata verè aliquid efficiat.	333
		3. Ut substantialia creata sit immediate activa.	334
		4. Quomodo suppletur defectus causarum particularium.	339
		5. Quid sit causa adequata, & vtrum talis sit substantialia creata in productione aliarum.	340
		6. De propinquitate causa & effectus.	344
		7. De sphera actiuitatis.	348
		8. Distinctio agentis à passo.	350
		9. Distinctio	

I N D E X

9. Dij̄imilitudo agentis à passo.	351	Sect. 4. Vtrum creatio habeat subiectum.	411
10. De resistentia passi.	352	5. Quare possunt natura & diuinus creari.	
11. De reactione.	355	412	
12. Causa efficiens creat & dividitur.	356	6. Vtrum diuinus generar. possit res, que natura liter est terminus creationis.	414
13. Vtrum instrumentum ad sui productionem pos- sit assumi.	359	7. Vtrum creatura possit creare.	415
14. De potentia obediencia.	362	 DISPV TATIO XIII.	
Subsect. 1. Ostenditur in animo rationali, potentia obedientialis affixa atq; passiva.	ibid.	1. De infinito.	
Subsect. 2. Ostenditur potentia obedientialis illa in rebus.	365	Sect. 1. A Deo cognoscuntur infinita individus et infinitarum specierum, nullum enim est quod simpliciter in essentia.	418
Subsect. 3. Quid sit formaliter potentia obedientia- lis.	370	2. Argumentum contra solutionem ostendo non repon- re infinitum in actu.	421
 DISPV TATIO X.		3. Idem pro natura altitudine.	426
De causa prima.		 DISPV TATIO XIX.	
Sect. 1. Vtrum & quid sit causa prima.	373	1. De loco.	
2. Vtrum causa prima insit in immate creaturas.	375	Sect. 1. Quid sit locus extrinsecus.	430
3. Vtrum causa prima & secunda eadem ratione concurant.	377	2. Quid sit ubiq; & p. diuinum imaginarium.	431
4. Vtrum causa prima determinet individuationē efficiens.	380	3. Deus & creatura sunt in se p. et in imaginati-	
 DISPV TATIO XI.		434	
De motu, actione & passione.		4. Quibus distincte vocationes continentur.	435
S. 1. Definitio motus, & distinctione agentis, sub- iecti & termino.	386	5. Vtrum idem corpus possit esse diobus in luci cum scriptiue.	436
2. Vtrum motus distinguatur ab agente, subiecto, & termino.	387	6. De vacuo & centro.	
3. Vtrum actio & passio sensu de conceptu essentiali motus.	388	 DISPV TATIO XV.	
4. Vtrum actus realiter differat à passione.	389	1. De continuo permanente & successivo.	
5. De termino a quo motus.	391	Sect. 1. Actualis continua compositionis transi-	
6. De termino ad quem motus.	392	446	
7. De subiecto motus.	394	2. Sintne in continuo individuabile re di.	448
7. Unde sumatur essentia motionis.	396	3. Vtrum individuibile distinguatur ab unione.	450
9. De motu quedam expedito.	398	4. Explicatio & infinitudo punctorum, ac partium proportionalium.	455
10. De motu instantaneo & successivo.	399	5. Vtrum in continuo temporare ex soli individu- abilibus.	458
 DISPV TATIO XII.		Subsect. 1. Sententiae affirmativae argumenta su- pōno, atque dissolvo.	
De creatione.		Subsect. 2. Aristoteles sententiā preferat.	463
Sect. 1. Creatio non est relatio.	400	Sect. 6. Temporis explicacionem deduco.	470
2. Creationem non distingui ab agente, & termino per illam producio, qui & quibus affirm. 402		7. Velocitas, tarditas & duratio motus.	471
3. Quid sit creatio.	404	8. De inceptione & definiione regum.	472
Subsect. 1. Creatio non est voluntas Dei.	ibi.	 DISPV TATIO XVI.	
Subs. 2. Creatio non est terminus creatus.	406	Vtrum creatura permanens poterit esse ab eterno.	
Subs. 3. Creatio non est aggregatio Dei, & termini.	408	Sect. 1. Pars affirmativa.	473
Subsect. 4. Creatio est modus distinctus realiter ab agente, & termino.	410	2. Respondetur argumentis oppositae sententiā. 476	

Sed. 1.

DISPUTATIO XVII.

Sect. 1. Mundus potuit non esse eternus.	478	5. Opus tertie diei. Elementorum sive, granitas, figura, & levitas.	521
2. Omnis creatura producta fuit in tempore.	480	6. Opera cœrorum dœrum.	526
DISPUTATIO XVIII.		7. Vtrum cœli sint corruptibili.	527

Verum est si cœli sunt corruptibili ab eterno?

Sect. 1. Verum generationes posteriorum efficiuntur ab eterno?	481
2. Nullus motus successionis potest esse ab eterno.	485
Satis argumentia.	488

DISPUTATIONES

De substantia corporis incorruptibili, siue de cœlo.

PROEMIUM.

DISPUTATIO I.

De natura & essentia cœli.

Sect. 1. Vtrum cœli sint simplex? an composite corpore.	490
2. Vtrum cœli secundum se ferunt, vel aliquam partem differat specie à sublunariis.	492
3. Vtrum omnes cœli & astr. differant specie.	494
4. Vtrum cœli sint animata.	495
5. Vtrum cœli sint corruptibles.	496

DISPUTATIO II.

De celorum proprietatibus.

Sect. 1. Celorum & astrorum numerus.	497
2. Celorum figura, magnitudo, & astrorum numerus.	501
3. Vtrum cœli sunt mensurabili ab virtute in occasum, & ab occasu in orientum.	503
4. De motu cœli difficultates nonnullæ.	505
5. De celorum luce.	508
6. Celorum influxus in inferiora.	509

DISPUTATIO III.

De celorum & mundi productione, siue de opere sex dicrum.

Sect. 1. Vtrum mundus productus fuerit simulatus, an vero sex diebus naturaliter.	511
2. Opus primæ diei.	514
3. Opus secunda diei. Quid sit firmamentum? & verum aqua elementum sit super cœlum sydereum.	517
4. Vtrum ignis sit Luna vicinus.	520

DISPUTATIONES

De substantia corporeo generabili, & corruptibili, siue de generatione & corruptione.

DISPUTATIO I.

De generatione substantiali.

Sect. 1. Definitio generationis substantialis.	529
2. Explicatur generatio viventium.	530
3. Vtrum anomala generationes sint vnius generatio cum analogia.	532
4. Vtrum generatio sit conuersio.	534
5. Vtrum in generatione maneat accidentia corporis.	536
6. Vtrum generatio sit ab alteratione distincta.	540
7. Nonnulla explicantur.	542
8. De corruptione.	543
9. Quo pacto se habeant generatio unius, & corruptio alterius.	545
10. Quo pacto fit necessaria rerum sublunarium corruptio.	546
Subsect. 1. Quid sufficiat ut res aliqua sit absolute corruptibilis.	547
Subsect. 2. Homo est natura sua mortalis.	548
Subsect. 3. Nonnulla impugnata de morte hominum ab intrinseco principio.	549
Subsect. 4. Causa mortis humanae.	552
Subsect. 5. An fit mors naturalis absque morbo.	556

DISPUTATIO II.

De causis & ordine generationis.

Sect. 1. Vtrum accidentia sint causa disponens ad generationem.	557
Subsect. 1. Ostenditur prioritas accidentium in communi.	ibi.
Subsect. 2. Ostenditur prioritas accidentium in particulari.	560
Subsect. 3. Impugnatam mutua causalitatem inter accidentia & formam.	562
Sect. 2. Vtrum accidentia, quae sunt in passo concurvant actiue ad generationem: an vero quae sunt in agente.	564
0000	3. De

INDEX DISPUTATIONUM.

3. De principio actio <i>n</i> unionis humanae.	567	3. Impugnatur allorum corporiscula, & extensi pundorum.	606
4. De semine virili.	568	4. Raritas si noua qualitate.	610
5. Vtrum fæmina semen emitant.	570	5. De radice rarefactionis.	612
- Subsect. 1. Concluditur pars affirmativa.	ibid.	DISPUTATIO V.	
- Subsect. 2. Opinio negativa proposita, ac impugna- ta.	573	De alteratione & eius termino.	
- Subsect. 3. Difficultates ex mysterio Incarnationis.	574	Sect. 1. Per intensionem nulla qualitas remissa cor- rumpitur.	613
Sect. 6. De concurso viri ac fæmina ad prolixi for- mationem.	577	2. Intensio non sit per nouam existentiam, aut r- nionem precedenter qualitatibus.	615
7. Quae partes efformentur prius.	582	3. Nec per maiorem radicationem.	618
8. Vtrum homo fiat ex embryone.	586	4. Additio <i>n</i> e non gradus sit intensio.	621
9. Formatio factus, atque gestatio.	588	5. Explicatus B. Thomæ.	624
DISPUTATIO III.		6. Vtrum gрадус sint similes.	627
De augmentatione.		Subs. 1. Partes affirmativa argumenta dissoluo.	ibid.
Sect. 1. Quid sit augmentationis substantialius.	589	Subs. 2. Pars affirmativa.	632
2. De termino, & conditionibus augmentationis.	591	Subs. 3. De compositione intensionis.	635
3. Vtrum augmentationis fiat tota simul, an succe- fuerit?	ibid.	Sect. 7. De terminis qualitatibus.	636
Subsect. 1. Impugnati, qui docent augmentationis esse motum continuum.	ibid.	DISPUTATIO VI.	
Subsect. 2. Vera sententia.	596	De elementis, eorumque mixtione.	
Sect. 4. De potentia nutritiva, & generativa.	601	Sect. 1. Quid? & quot sint elementa.	638
5. De nutritione.	ibid.	2. Vtrum elementa maneat formaliter in mixto.	639
6. De accretione, & decretione.	602	3. Vtrum & quid sint quatuor prima qualitatibus.	642
DISPUTATIO IV.		4. Qualitatum per singula elementa partitio.	644
De raro, & denso.		5. Vtrum singula elementa potiantur binis qual- itatibus summis.	647
Sect. 1. Quid sit rarum & densum.	603	6. Vtrum qualitates symbolicæ elementorum inca- se, & à qualitatibus mixti different specie.	649
2. Vtrum raro, ita sit motus ad nouam quantitatem.	ibid.	7. Aliquas difficultates expedio.	651

ELEN-

ELENCHVS RERVM HAC PRIMA PARTE CONTENTARVM.

S. Indicat Summulas. L. Logicam. P. Libros Physicorum. C. de Cœlo. G de Generatione. A. de Anima. M. Metaphysicam. Primus numerus Disputationem, secundus Paragraphos, siue numeros, ultimus paginam.

Abstractio, & abstrahere.

- 1 Abstrahere, est concipere unum sine alio. L.d. 3. §. 4. pag. 94.
2 Abstractio, alia negativa, alia praecisa, ibid.
3 Abrahentium non est mendacium, intelligitur de praecisia, ibid.

Accidens.

- 1 Accidens non componitur metaphysicè ex ratione entis, & inherenter, L.d. 9. 40. 154
Vide verbum ens.
2 Accidentia simpliciter possunt definiri, L.d. 10. 7
Vide verbum substantia. 160
3 Accidens non operatur substantiam in virtute substantiae. Neque attingit productionem substantiae, P.d. 9. 28. 29. & 52. 338. 342
4 Si accidentia possent substantiam producere, ea essent accidentia passi, 64. G.d. 2. 30.
5 Non est de conceptu accidentia, ut sic inherere subiecto, sed esse extra conceptum rei, P.d. 12. 41. pag. 411
6 Accidentia preparantia ad generationem sunt priora natura quam illa, G.d. 2. 5. 558
7 Accidentia geniti manent in corrupto, d. 1. 22. 536
8 Nonnulla accidentia sunt priora natura, quam generatio, d. 2. 3. 557

Accidens quintum praedicabile.

- 1 Male definitur à Porphyrio, L.d. 6. 23. 132
2 Multa accidentia quinti praedicabilis subiectum perficiunt, 24. ibid.
3 Predicatur in quale non ut proprietas, d. 6. 24. 132
4 Non differt specie à quarto praedicabili, 25. ibid.
Actiones.
1 Quod est principium actionis secundum differentiam ultimam, non propterea est necessario principium secundum rationem communem, L.d. 6. 17. 129
2 Actio productiva essentia, est etiam productiva existentia, P.d. 2. 55. & 57. 230. 232
3 Actio ex se non est relatio inter agens & patiens, sed inter agens & terminum, d. 5. 67. 274
4 Actio est intrinseca termino productio, 56. 272
5 Actio dat denominationem intrinsecam, & extrinsecam, d. 6. 46. 290
6 Actio tam actualis quam passibilis est actus secundus agentis, d. 8. 22. 303
7 Actio non est prior ratione quam terminus, 98. 323
8 Neque absolute & simpliciter est prior natura suo termino, nisi prioritate imperfecta, ibid.
9 Individuatio actionum oritur à solo Deo, & non à circumstantiis, d. 10. 33. 380
10 De conceptu actionis non est motus, d. 11. 11. 388
11 Actio est de conceptu motus, 14. ibid.
12 Actio non distinguuntur à passionere, aut ratione d. 11. 18. 389

E L E N C H V S

- 13 Non est de conceperu actionis, ut sic habere terminum à quo, P.d. 11. 29. 391
- 14 Dua actiones specie diuersa possunt esse ab eodem agente in terminum eundem, § 3. 397
- 15 De subiecto & specificacione actionis, vide verbum Motus.
- Actus.
- 1 Actus Logicus, Physicus & Metaphysicus, P.d. 2. à §. 22. 222
- 2 Actus Metaphysicus non repugnat pure potentie physice, § 2. 230
- 3 Ex duobus entibus in actu fit unum per se, ibid.
- Aequiuocum.
- 1 Nomen equiuocum non est commune vniuersale Logice, significare tamen potest plura, quicquid neutrum si commune, S.d. 1. 29. 17
- 2 Definitio equiuocorum, 40. & L.d. 2. 1. 142
- 3 Nomen est equiuocum, vel casu, vel consilio, S.d. 1. 40. 15
- 4 Aequiuoca non habent eundem conceptum formalem, neque obiectuum, L.d. 9. 1. 142
- 5 Quid sit sub genere latere equiuocationes, 2. ibid.
- Aeternitas.
- 1 Utrum creatura potuerint esse ab eterno, vide verbum creatura.
- 2 In aeternitate non est tempus imaginarium, P.D. 16. 11. 477
- 3 Generationes rerum non potuerunt esse ab eterno successive, P.d. 18. à 1. 481
- 4 Nullus motus successivus potuit esse ab eterno.
- Amor.
- 1 De essentia amoris, vide verbum intellectio, & cognitione.
- Analogia & Analogum.
- 1 Nomen analogum est Logice commune, & predicabile, S.d. 1. 29. 32
- 2 Analogorum definitio, ibi. & 21. Item L.d. 9. 8. 144
- 3 Analogia propria & impropria, S.d. 1. 21. 9. & L.d. 9. 8. 144
- 4 In analogis impropriis analogum per se sumptum stat pro famosiori, ibid.
- 5 Analogia impropria vocantur attributionis, L.d. 9. 9. 144
- 6 A: analogi improprii non abstrahitur una ratio communis, ibid.
- 7 Analogia proportionis, & proportionalitatis, 10
- 8 De analogia entis, & unitate, vide verbum ens.
- 9 Qui negant abstractionem analogam, consequenter negant analogiam propriam, 13. 145
- 10 Analogia non constituitur per dependentium, 35
- 152
- 11 Correlatio non officit analogie, 39. 154
- 12 Analogia propria constituitur per transcedentiam, 40. ibi.
- 13 Hoc transcedentia sufficit in uno inferiorum, 44. 156
- 14 Ut transcedentia constituat analogiam, opus est, ut aliquod inferiorum sit inaequale certius, 48. 158
- Angelus.
- 1 Angelus non cognoscit per figuram, quando rem significata prius cognoscit, quam figura L.d. 8. 5. 137
- 2 Angeli non habent naturam proprie, P.d. 7. 5. 294
- 3 Non loquuntur per immediatam actionem ap-
stolis, d. 9. 60. 345
- 4 Verè & propriè sunt in loco, d. 14. 34. 438
- Animus rationalis.
- 1 Animus rationalis propriam habet voluntatem in corpore, P.M. 2. 75. 237
- 2 Est subiectum unionis, d. 5. à 38. 267
- 3 Unitur vniione spirituali, 63. & 71. 273
- 4 Non est subiectum quantitatis, d. 6. 44. 259
- 5 Est propriè natura, d. 7. 8. & 18. 295
- 6 Habet potentiam obedientiae, item passuum ad planas formas supernaturales, d. 9. 132. 363
- 7 Et actiuam ad actus vitales, à 5. 133. vide verbum potentia obedientialis.
- 8 Nec per potentiam absolutam potest generari, P. d. 12. 59. 417
- 9 Kere & propriè est in loco, d. 8. 4. 34. 438
- Annihilatio.
- 1 Est defitio entis in nihilum, G.d. 1. 45. 543
- 2 Potest esse annihilationis, etiam si sit à termino pos-
tumo, 46. ibi.
- 3 Annihilationis vulgaris est, quantum nibil omnino tra-
minic corporis trahens, 47. à 17. 281. ibi.
- Antiperistasis.
- 1 Antiperistasis quomodo fieri, P.d. 9. 8. 7. 351
- Appetitus.
- 1 Quid appetitus innatus, & elicitus, P.d. 2. 33. 224
- Apprehensio.
- 1 Apprehensio non concurrit efficienter ad iudicium, P.d. 9. 51. 343
- Aqua.
- 1 Aqua in se per suam substantiam producta frigus,
& non per occultam qualitatem, P.d. 9. 23. 336
- 2 Aque elementares sunt supra calorem fideorem, C.
D. 3. 28. & 29. 519
- 3 Aqua sicut producta prima die inter terram, & ce-
lum Empyreum, C.d. 3. à 12. 514
- 4 Aqua sicut eleuata per potentiam obedientiam.
ad pag.

- ad productionem mundi, 47. & 28. i. 515
 5 Aqua natura sua potest esse infra terram, & supra
 terram, & 35. 521
 6 Divisionis ratione concreta pars totum unum
 25. & 46. 518
 7 Aqua habet frigiditatem illius suum, & humiditatem
 propria suam, 26. & 27. ibid.

Argumentatio.

- 1 Modus arguendi, & respondendi, S. proœm. 2. 3
 2 Argumentatio quid, L. d. 10. 38. 168
 3 Argumentationis divisionis, ibidem.
 4 Omnis argumentatio ut habeat vim, reducitur ad
 syllogismum, 38. & 39. ibidem.

Astrologus.

- 1 Astrologi multa probabilitate affirmant de homi-
 num aegritudinibus, G. d. 2. 48. 310
 2 Possunt scire diem, ultra quem aliquis non posse
 vivere naturaliter, ibidem.

Attributum.

- 1 Vnum attributum Dei non predicitur de alio in
 sensu reduplicativo, secus in identico, L. d. 3. 18.
 97

Calor.

- 1 Calor naturalis non est causa neci animalis, G. d.
 1. 77. 552
 2 Est prima qualitas, d. 6. 18. 642
 3 Caloris definitio, 21. 643

Capillus.

- 1 Capillorum effluxum non contingere ante ipsum
 Veneri deyrante Aristoteles, G. d. 2. 47. 569
 2 Sed mentitur est, 48. ibidem.

Carentia, vide verba Peccatio & Negatio.

Causa vñstic.

- 1 Est principium per se inservens esse in aliud, P. d. 8. 1.
 297
 2 In suo conceptu essentiali non includit causationem a se distinctam sive actualiem, sive possibilem
 308
 3 Plures entitates causarum essent impossibilis, si
 illarum termini essent impossibilis, 18. 19. 302
 4 Epistolas cause secundum se per se compleri concur-
 su generali ad agendum, 21. 303
 5 In esse causa non potest cognosci sino causatione,
 27. 305
 6 Causa Physica activa, aut passiva, non habet ter-
 minum unum, sed plures, inquantum plures,
 40. 309

- 7 Quae penderat a termino in communi, etiam penderat
 a singulis, 43. ibid.
 8 Non respicit per se primo effectum in communi,
 sed in particulari, 45. 310
 9 Definitio cause non conuenit cause remota, 51.
 311
 10 Nulla causa potest causare in instanti, in quo non
 existit reale, 65. 314
 11 Causa est prior natura suo effectu, 81. & 99.
 21. 313
 12 Præcisæ ob conceptum cause potest esse sine effectu
 43. & 84. 318
 13 Concipiatur existens prius, quam eius effectus, 84.
 & 103. 325
 14 In esse possibili quo pacto sint sibi inuicem cause,
 324
 15 Cum una causa adequate in uno genere non
 potest concurrere alia in eodem ex natura rei,
 13d. 331
 16 Concurrente una cum actione totali bene potest
 concurrere alia ad celerius, & distantius, 129. i.
 ibidem.
 17 De potentia & absolute recte possunt esse duo tota-
 les, 131. ibid.
 18 Ressort mutuo dependere secundum diuersas
 existentias, 101. 324
 19 Secundum eandem existentiam non possunt
 mutuo dependere, etiam in diuerso genere, 102.
 325
 20 Causa prior effectu in uno genere, est simpliciter
 illo prior, 104. ibidem.

Causarum divisione.

- 1 Causa proxima & remota, P. d. 8. 48. 311
 2 Causa remota non est vera & propriæ causa, 51.
 ibidem.
 3 Vulgaris divisione causa in actuam, passiuam, &c.
 114. 328
 4 Dividi potest immediate in intrinsecam & ex-
 trinsecam, ibidem.
 5 Alia Physica, alia moralis, &c. qua, 115. ibi.
 6 Variae acceptiones causa per se, & causa per acci-
 dens, 116. ibidem
 7 Causa principali dividitur in totalem, & par-
 tialem, 117. ibidem
 8 Causa totalis quid sit, 119. 329
 9 Causa partialis connotat aliam, 120. ibi.
 10 Causa partialis connotatio quid sit, 121. ibidem.
 11 Causa partialis connaturalis est simpliciter cau-
 sa partialis, secus potentia obedientialis, 124. ibi-
 dem.

Vide verba sequentia.

- Causa materialis.
- 1 Causa materialis causat recipiendo denominatio-nem cum passione, P.D. 2. 23. 222
  - 2 Causa materialis immutatur ex conceptu sua-causationis & perficitur, P.D. 11. 42. 394
  - 3 In suo conceptu dicit imperfectionem, ibi.
- Causa efficiens.
- 1 Causa efficiens non rectè definitur ab Aristotele, P. D. 9. 1. 332
  - 2 Definitur ex mente auctoris, 2. ibid.
  - 3 Non potest agere in distans nisi agendo per me-dium, 56. 344
  - 4 Potest autem per se agere immediatè in distans a-gendo per medium actione etiam dissimili, 72. 348
  - 5 Ad agendum in distans debet disponere subiectū, ibid. 74.
  - 6 Causa efficiens adequata in actu 1. est, que habet in se omnes formalitatis effectus, P.D. 9. 43. & seqq. 341
  - 7 Causa efficienti proxima debet correspondere al-liqua formalitas in effectu, 39. 340
  - 8 Quomodo accipienda sita formalitatum adscri-pio, 53. & 54. 342
  - 9 Intra agens creatum & patiens non requiritur dis-trinctio, 80. & 81. 350
  - 10 Simile non agit in simile, 85. 351
  - 11 Quartupliciter sit similitudo & dissimilitudo agen-tis & patis, 84. ibid.
  - 12 Causa qua in primo instanti nihil agit, nihil a-get in sequentibus, nisi aliquid mutetur, 96. 353
  - 13 Causa activa, ut activa non perficitur. Sed vi pas-siva, P.D. 11. 42. 394
- Causa principalis & instrumentalis.
- 1 Causa principalis est, cui attribuitur aliqua effec-tus, formalitas, P.D. 9. 108. 357
  - 2 Omnis causa vniuoca, aut equiuoca est principi-alis, 107. ibid.
  - 3 Probabile est, causam instrumentalem esse, que concurrit ad effectum se nobilorem, 109. ibid.
  - 4 Instrumentalis est, à qua dependet effectus, sed nul-la ei formalitas responderet, 113. 358
  - 5 Non est de ratione instrumenti prævia operatio, 110. 357
  - 6 Instrumentum, ut instrumentum non est necessa-rio adiuvum termini principalis, 115. 359
  - 7 Instrumentum quartupliciter, 117. ibid.
  - 8 Non potest instrumentum assumi ad productionē scilicet à 119. ibid.
- Causa efficiens prima.
- 1 Causa prima supplet defectus secundarum, P.D. 9. 34. 339
  - 2 Causa prima non repugnat causalitas efficiens, sicut formales, & materiales, 3. 332
  - 3 Non operatur omnia s' sola. 5. 333
  - 4 Ratione naturali ostenditur existentia causa-prima, D. 10. 1. 373
  - 5 Causa prima immediate concurrit ad omnes effe-citus, P.D. 10. 9. 375
  - 6 Non posset vniuerso prouidere nisi immediate ob-curreret ad omnia, 11. ibid.
  - 7 Non concurrit duplice actione, 21. 377
  - 8 Sed eadem actione cum creatura, 23. ibid.
  - 9 Actio causa prima non est eius voluntas, 29. 378
  - 10 Determinat individuationem effectuum causa-rum secundarum, 33. 380
  - 11 Nec propterea est causa peccati, 42. 381
  - 12 Concursum cause prima in actu primo est eius vo-luntas, 31. 379
  - 13 Non est per se causa peccati, 43. 383
  - 14 Cur dicatur concurrere subtractione entis, P.D. 12. 62. 398
- Causa secunda.
- 1 Causa creata verè aliquid operatur, P.D. 9. 5. 333
  - 2 Causa secunda corpora potest causare accidentes, & substantiam, ibid.
  - 3 Causa secunda habet virtutem ad productionem substantie, 26. 39. 337
  - 4 Non potest actionem pretendere ultra definitos limites, 75. 348
  - 5 Etiam si non careat contrario, 77. 349
  - 6 Non est simpliciter potens sine concurso patere causa prima, P.D. 10. 20. 377. vide verbum casuarum diuisio.
- Causa secunda libera, vide verbum libe-ertas.
- Causa æquiuoca & vniuoca.
- 1 Præsente causa vniuoca non operatur equiuoca, & si applicetur. P.D. 9. 20. & 35. 335
  - 2 Non omnis causa equiuoca est adequata. 42. 341
  - 3 Omnis causa equiuoca, aut vniuoca est princi-pia, 107. 357
  - 4 Divisio causa, in equiuocam & vniuocam, 106. 356
- Causa finalis.
- 1 In sola causa finali est veritas, propter quod vnu-quodque tale, &c. L.d. 11. 19. 345
  - 2 Non est in rigore causa, P.D. 8. 9. 399
- Causa exemplaris.
- 1 Causa exemplaris non est in rigore causa, P.D. 8. 9. 299

R E R V M.

Causalitas.

- 1 Non est mutua causalitas inter accidentia & formam. C.d. 2.20. 562

Centrum.

- 1 Nennulla de centro elementorum. P. d. 14. 61. 445

Certitudo.

- 1 Certitudo separabilis est ab evidentiis. L. 11. 12. 200
2 Certitudo duplex, substantialis & gradualis. 14. ibid.
3 Actus intellectus non habet maiorem certitudinem ex pia affectione. 21. 202
4 Certitudo proprie est determinatio cognitionis ad verum, vel verum est. 23. 203

Christus.

- 1 Humanitas Christi non existit per existentiam verbi. P. d. 2.56. 231
2 Corpus & anima Christi duplii unitione unita sunt per verbo diuino. 79. 239
3 Unio corporis Christi ad verbum est materialis. P. d. 5.72. 277
4 Christus non se potest in Eucharistia producere, ut instrumentum. P. d. 9.124. 360. & seqq.

Cœlum.

- 1 Forma cœlorum fuerunt productæ per generationem. P. d. 4.12. 253
2 Cœlum non est simplex corpus, imo hoc repugnare probabilius. C.d. 1.7. & 8. 491
3 Cœlum non est unum ex elementis. C.d. 1.13. 492
4 Materia cœli potest esse eadem specie cum sublunari. C.d. 1.15. 493
5 Quid autem sit de facto dubium. ibi.
6 Si materia celestis & sublunaris essent specie distinctæ, materia cœlorum inter se non essent. C.d. 1.16. ibid.
7 Non repugnat dari materiam, quæ tantum respiicit unicam formam. C.d. 1.8. 491
8 Si aliqua inter cœlos est distinctio, ea debet esse specifica. 23. 495
9 Astræ sunt fixæ, quæ transire à suis orbitis distinguuntur specie. C.d. 1.21. 494
10 Cœli nulla gaudent vita. C.d. 1.26. 496
11 Cœli natura sua sunt incorrumpibilis. D. 1.29. i. ibidem.

- 12 Cœli sunt tantum tres. C.d. 2.7. 499
13 In cœlo sunt surculi. C.d. 2.9. 500
14 Cœlum non potest moueri ab occasu in ortum, &

- ab ortu in occasum. C.d. 2.20. 503
15 Calorum conuersiones non sunt naturales. C.d. 2.31. 509
16 Cœlum mouetur ab aliquo principio extrinseco, idque esse Angelum, probabilius. C.d. 2.34. 507
17 Cessante motu cœli non ideo cessarent motus sublunares omnes; ibi.
18 Cœlum in hec inferiora physice influit, C.d. 2. 44. 509
19 Cœlum Empyreum non influit in cœlestes orbis, ibidem.
20 Calorum influxus vehementer inclinat voluntates hominum ad hoc vel illud, 510
21 Cœlum syderum aut nullam aut exiguum habet lucem. C.d. 2.43. 509
22 Cœlum Empyreum inter corpora cœlestia est lucidissimum. C.d. 2.39. 508

Cœlum Empyreum.

- 1 Est omnium lucidissimum. C.d. 2.39. 508
2 Non est rarum; 40. ibi.
3 Tegitur opaca cortina; ne videatur à reprobis, 41. ibid.
4 Non influit in alios cœlos, 45. 509
5 Est curia sanctorum cœlium, ibid.

Circulus.

- 1 Quando comunititur vitiis, L. d. 5.3. 112

Cognitio & eius species.

Vide verbum intellectus & intellectio.

- 1 Cognitio representans rationes communes entis actus vitalis seipsum etiam attingit; in confuso, L. d. 7.8. 135
2 Cognitio non concurrit efficienter ad actum voluntatis, P. d. 9.51. 342

Compositio.

- 1 Compositio est simul positio duarum partium & non distinguitur ab unitate, P. d. 6.1. 277

Compositum.

- 1 In composito materia datur duplex partialis subsistentia, P. d. 2.81. 239
2 Si in materia essent due forme de potentia absolute, non constituerent unum compositum per accidens, P. d. 4.24. 256
3 In caso quo existentes materia cum duabus formis non constituerent duo composta adequare, 25. 257
4 Pars proprie, non tamen in communi usu dicitur composta, P. d. 6.1. 277
5 Compositum non distinguitur nec realiter, nec ratione à partibus unitis, a 2. ibid.

6. Com-

E L E N C H Y S

- 6 *Compositum dicitur productum à productione ratione v-*
nionis., 22. & 28. 280. 285
- 7 *Compositum in ratione compliciti semper est ge-*
natum., 26. 285
- 8 *Non est productum complicitum in ratione compliciti,*
creatione produci., 35. 286
- 9 *Accidentia non subiectantur in toto composite,*
vide verbum materia.
- 10 *Composite propriè non est natura, sed ens na-*
turale., P.d. 7. 294
- 11 *Composite propriè sit.*, P.d. 11. 33. 392
- Concursus.
Vide actio, influxus, & causalitas.
- Consequentia & conclusio.
- 1 *Quid consequentia formalis, & materialis.*, L.d.
 10. 39. & 45. 169
- 2 *Consequentia ex parte obiecti non debet ab utra-*
que premissa realiter distingui., 43. 170
- 3 *Consequentia ex parte obiecti debet esse aliquid*
ratiōne distinctum a prmissū., L.d. 10. 43. 170
- 4 *Conclusio debet ex prmissū deduci.*, ibid. 45. ibid.
- 5 *Conclusio vera formanter non sequitur ex falso*
premissa., L.d. 10. 9. 160
- 6 *Conclusio vera non potest resolui in prmissam*
falsam., L.d. 10. 9. ibid.
- 7 *Conclusio non est vera propter prmissas forma-*
liter., L.d. 10. 10. 161
- 8 *Conclusio sequitur debiliorem partem in eviden-*
tia & certitudine., L.d. 10. 19. 163
- 9 *Conclusio Theologica non est certiore ex pia affe-*
ctione nisi certitudine adhesionis., ibid. 21. 164
- 10 *Illatio in conclusione non est obiecto intrinseca,*
sed extrinseca., L.d. 10. 48. 171
- 11 *Conclusio directa quid sit.*, L.d. 10. 69. 176
- 12 *Conclusio indirecta quae sit.*, 104. 184
- 13 *Consequentia non est legitima nisi in syllogismo*
 147. 195
- 14 *Leges consequentie,* & 148. 196
- Connotatum, & connotare.
- 1 *Connotare propriè quid.*, S.d. 1. 47. 17
- 2 *Connotatio bifariam sumitur.*, P.d. 8. 27. 305
Vide verbum divisiones termini propositionis, y-
bido termino connotatio.
- Continuum.
- 1 *Continuum actu habet partes distinctas.*, P.d. 15. 1.
 446
- 2 *Continuum est unum per se, & non per accidens*
 P.d. 15. 5. 447
- 3 *In continuo datur indiusibilis.*, P.d. 15. 6.
- 4 *Quatuorplex sit indiusibile continuum.*, ibi. 7. 448
- 5 *Partes continui vniuntur inter se vniione distin-*
cta ab illis., P.d. 15. 23. 451
- 6 *Si indiusibilia continui sunt res, & non modi,*
realiter distinguuntur ab vniione., 29. 452
- 7 *Indiusibilia continui sunt vniiones partium.*, P.d.
 15. 36. 454
- 8 *Quid sint partes proportionales, quibus continua*
componitur., P.d. 15. 39. 455
- 9 *Partes proportionales continua non sunt simpliciter*
criter, sed secundum quid infinita., P.d. 15. 41. &
 52. ibid.
- 10 *Continuum potest dissecari infinitè symmetri-*
co-rematice., ibid. 42. 456
- 11 *Indiusibilia continua non sunt simpliciter infi-*
nita., P.d. 15. 45. ibid.
- 12 *Continuum sphericum tangit planum in pun-*
ctu, & parte proporcionali., P.d. 15. 21. 458
- 13 *Continuum non componitur ex solis indiusibi-*
libus., ibid. & 50. 458
- 14 *Continuum successivum habet vēram vniōnem*
 P.d. 15. 56. 459
- 15 *Continuum potest dividī in omnes suas parti*
determinatas., ibid. 66. 468
- 16 *Vnum indiusibile continua additum alteri non*
facit maius., P.d. 15. 68. ibid.
- 17 *Indiusibile continua non est in duobus locis.*, ibi.
 72. 463
- 18 *Argumenta Mathematica ostendunt continuum*
non consistere ex solis indiusibilibus., P.d. 15. & 185.
 466
- Contiguum:
- 1 *Quid sit contiguum.*, P.d. 15. 24. 449
- Contradictoria.
- Vide verbum proposicio.*
- Conuersio.
- 1 *Conuersio quid.*, G.d. 1. 16. & sequenti. 534
- Corpus.
- 1 *Idem corpus potest esse diuinis in duobus locis*
circumscripsiis., P.d. 14. 39. 459
- 2 *In casu quo idem corpus esset in duobus locis, an*
posset naturaliter moueri duplice motu., P.d. 14.
 46. 463
- 3 *Accidentia quae respiciunt locum determinantur;*
non possunt eidem corpori conuenire simul in
duobus locis., 50. 464
- 4 *Potentia activa & passiva non ergetur per repli-*
cationem vocationum., P.d. 14. 50. ibid.
- 5 *Ex suppositione quod corpus existat in duplice lo-*
co tenetur deus omnes formæ abstractas a loco,
que in uno habet, ponere in alio., ibid. 51. ibid.
- 6 *Fall.*

R E R Y M.

Creatura,

Vide verbum Deus.

DEFINITION

1	Definitio consideratur a Logica in ordine ad demonstrationem, L. d. 41. & seqq.	80
2	Quid definitio formidu. & obiectiva, L. d. 104.	
3	Definitio alia est Physica, qua fertur in partes Physis, alia Metaphysica, qua in partes fertur Metaphysica, ibid. 85.	
4	Definitio cur consiles genere & differentia, L. d. 10. 5. &c. ibid	
5	Genus, da quo definitio constat, non debet esse proprium genus, & uniuocum, debet autem esse proximum, L. d. 10. 5. ibidem	
6	Definitio dividitur in quid nominis, & quid rei, 10. 161	
7	Definitio est modus sciendi, L. d. 10. 15. 162	
8	Definitio & definitum ex parte obiecti non distinguuntur, ibi. 11. 161	
9	Quo pacto cognitio de definitione distinguitur a cognitione de definiito, L. d. 10. 15. 162	

- 20 Leges bona definitionis, 18. 163
- 21 Quando interrogatur, que est haec definitio? & qualis? quomodo respondendum, L.d. 10. 19. ibid.
- Demonstratio.
- 1 Demonstratio est obiectum attributionis Logicae, L.d. 1. 38. 78
- 2 Intellectus humanus rna demonstratione adaequate perficitur, 39. 79
- 3 Demonstratio constat ex definitione, tanquam ex parte, L.d. 1. 41. & 45. 80. vide verbum Logicae.
- 4 Sola demonstratio sibi videtur vendicare rationem propria argumentationis, L.d. 10. 48. 171
- 5 In demonstratione pramisse omnes sunt vera, L.d. 11. 6. 197
- 6 Demonstrationem praecedunt apprehensiones, & penetrations terminorum, L.d. 11. 2. 196
- 7 Ad quoniam demonstrationem non requiritur cognitio vniuersalium principiorum, 3. 197
- 8 Que sunt praeognita ad demonstrationem, L.d. 11. 2. 196
- 9 Demonstratio requirit evidentia principia ei, qui conclusionem demonstrat, L.d. 11. 12. 20
- 10 Demonstratio qua essentia monstratur per causam extrinsecari, vel prima passio per essentiam constat pramissa immediata, 28. 204
- 11 Quando ex tercia passione monstratur secunda, pramissa sunt per se note a posteriori, ibid.
- 12 Multe demonstrationes constant ex vniuersalibus principiis, 30. 205
- 13 Plures demonstrationes constant premisso de singularibus, & corruptis vilibus, 31. ibid.
- 14 Ad demonstrationem à priori requiritur pramissa necessaria, 32. ibid.
- 15 Omnis demonstratio constat ex proprio, si proprium sumatur, prout opponitur alieno, 34. 216
- 16 Qualibet demonstratio non constat ex proprio, si proprium sumatur, prout opponitur communis, 35. ibid.
- 17 Ad demonstrationem proprio passio de subiecto requiritur pradicatum, secundum quod ipsum, 37. 207
- 18 Predicatum de omni solum re quiritur ad Demonstrationem qua de essentia communis, & de aliquo ex eius inferioribus, communis ratio monstratur, 39. ibid.
- 19 Predicatum vniuersale non requiritur ad quoniam demonstrationem, ibi.
- 20 Modus per se praedicandi necessarius est in demonstrationem, quam perficiunt vocati, 5. 41. 208
- 21 Modus per se inveniendino . it ad ultimum pass-

sionem de subiecto monstrandum à priori etiam ad alias demonstrationes, quia & proper quia, 43. ibid.

- 22 Modus per se existendi aptus est ad demonstrationem quia, & proper quid: ineptus tamen: 28 primam passionem de subiecto à priori monstrandum, 44. 209
- 23 Ex modo perse causandi plures fieri possunt demonstrationes, 45. ibid.
- 24 Demonstratio in communi est syllogismus certus & evidens, 54. ibid.
- 25 Demonstratio alia est à priori, vel proper quid, alia a posteriori, vel quia, ibid.
- 26 Divisio demonstrationis in demonstrationem à priori, & demonstrationem à posteriori, & divisio generis in species Logice diversas, 55. 212
- 27 Demonstratio à priori ex suo genere perfectior est demonstratione à posteriori, hæc vero ratione materia est aliquando perfectior, ibid.
- 28 Demonstratio generalis scientiam, 56. ibi.

Denominatio.

- 1 Denominatio sunt, que ab aliqua forma, sed quasi forma sortituntur effectum, L.d. 9. 5. 143
- 2 Denominatio non recte definita ab Aristotele, ibid.
- 3 Multiplex acceptio, & divisio nominatiorum, L.d. 7. 5. & 6. ibid.

Def. io.

- 1 Quid sit rem incipere, & definere intrinsece, & extrinsece, P.d. 15. 11. & 108. 449. 473
- 2 Quid sit incipere per ultimum sui non esse & definere per primum sui non esse, & incipere per primum sui esse, & definere per ultimum esse, P.d. 15. 108. 473
- 3 Qua res incipiunt & definitant tota simul, que successivè, P.d. 15. 106. 472
- 4 Quae definitant & incipiunt intrinsece, que extin-
sunt, 108. 473

Deus.

- 1 Deus non est species predicabilis de Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, L.d. 5. 7. 118
- 2 Deus nullum habet actum vniuersalem, L.d. 7. 2. 142
- 3 Deo & creaturis est analoga ratio entis, & ratio sujunctio complete, L.d. 9. 44. 156
- 4 Aliquis conceptus autem rum Dei vniuersus conueniens est etiam vniuersus, ibid. 4. 157
- 5 Deus quare non conficitur in predicamento, rectius attributa, L.d. 9. 47. ibid.

R E R V. M.

- 6 Deus, & eius attributa definiri possunt, licet non quidditatius à viatore, L.d. 10. 4. 159
- 7 In Deo est perfectior distinctio virtualis ad diuersa munia praestanda, quam in creaturis, L.d. 10. 102. 183
- Dei infinitas & immensitas.**
- 1 Quid sit Dei immensitas, & quo differat ab aliis ubicationibus, P.d. 14. 10. 432
- 2 Deus est per immensitatem in spacio imaginarius extra cœlum Empyreum, 18. 434
- 3 Deus non est localiter praesens per operationem, 19 ibid.
- Dei cognoscibilitas.**
- 1 Etiam si daretur visio beata infinite intensa, Deus maneret incomprehensus, P.d. 13. 28. 425
- Dei scientia.**
- 1 Diuina scientia repugnat res vagae concipere, L.d. 5. 38. 121
- 2 Deus immediate cognoscit priuationes, P.d. 3. 10. 249
- 3 Deus cognoscit infinita individua possibilia, & species rerum infinitas, a 7. 248
- Dei voluntas.**
- 1 Dei voluntas potest impropre tendere in obiecta yagè & determinate, non autem propriè, L. d. 5. 38. 121
- Dei potentia & actio.**
- 1 Omnipotentia respicit omnia entia in particula- ri, P.d. 8. 42. 309
- 2 In omnipotentia Dei continentur infinita individua possibilia, & species rerum infinita, P.d. 13. a 7. 419
- 3 Non est contra conceptum diuina omnipotentia insinuitum in actu, P.d. 13. 18. 421
- Differentia.**
- 1 Differentia comparata ad sua inferiora prædicatur de illis, ut species de individuo, L.d. 5. 6. 112
- 2 Differentia genus contrahit ad aliquam speciem, L.d. 6. 1. 124
- 3 Differentia dicitur actus, & forma, ibid.
- 4 Multiplex consideratio differentia, L.d. 6. ibid.
- 5 Differentia considerata in ordine ad sua inferio- ra definitur prædicabile de pluribus in quale quid ibidem.
- 6 Differentia prædicatur in quale, quantum ad mo- dum predicandi, L.d. 6. 2. ibidem
- 7 Si differentia concipiatur, ut componens speciem, ibidem
- & nomine substantiuo significetur, prædicatur in quid, §. 2. ibid.
- 8 Porphyriana definitio differentie, scil. quæ de pluri- bus differentiis specie in quale quid prædicatur, non conuenit differentie ultime, etiam per non repugnantiam, L.d. 6. 3. ibid.
- 9 Differentia non est vniuersalis, respectu speciei, quam constituit, §. 5. 125
- 10 Differentia prædicatur de specie, ut vniuersale materialiter, L.d. 6. 6. ibi.
- 11 Differentia dicitur vniuersalis virtualiter, & tem- pore per ordinem ad speciem, §. 1. 124
- 12 Differentia non continetur in conceptu formalis generis, L.d. 6. 8. 126
- 13 Ex eo quod differentia subalterna, & genus sunt de conceptu formalis differentia ultime, non se- quitur istum fore actum purum rationemq; su- premam, L.d. 6. 9. ibi.
- 14 Alique sunt differentia, que ultra operationes contentas formaliter sub genere addant alias ex- tra genus, §. 13. 128
- 15 Differentia infima non continet in suo conceptu formalis subalternam, aut genus, L.d. 6. 14. ibid.
- 16 Si differentia subalterna esset de conceptu for- malis infima speciei, non differret formaliter à differentia, ibid.
- 17 Quo pacto differentia ultima habeat conceptum generis, L.d. 6. 15. ibi.
- 18 Non potest recipi differentia ultima, quin reci- piatur subalterna in obliquo, & quasi extrinsecè connotatum, §. 16. 129
- 19 Differentia est conceptus incompletus, L.d. 6. 19. ib.
- 20 Differentia infima non differt specie à subalter- na, ibid.
- 21 Ut raque differentia subalterna & infima præ- dicantur in quale quid, & incomplete, L.d. 6. 19. 130
- Dispositio.**
- 1 Dispositio debet esse in subiecto, quod disponit im- mediate, P.d. 6. 58. 292
- 2 Dispositiones ad formam debent esse natura illa priores, G.d. 2. 15. 501
- Distinctio.**
- 1 Distinctio differt à differentia, L.d. 6. 1. 124
- Divisio Logica & diuidere.**
- 1 Divisio Logica ita nuncupatur per tropum ad di- visionem Physicam, L.d. 10. 20. 164
- 2 Ead dicuntur diuidi ratione qua clare concipiun- tur, ut distincta. ibid.
- 3 Divisio communiter definitur conceptus mani- fessans

E L E N C H V S

- festans obiecti essentiam per partes, L.d. 10. 21. 149
 ibid.
- 4 Diuisio est dplex, Physica & Metaphysica, ibid. 22. 149
 5 Diuisio est modus sciendi, L.d. 10. 21. ibid. 150
 6 Totidem sunt diuisiones, quot compositiones, ibid. 24. 165
 7 Omnia diuisio fertar in partes alicuius compositi clarè, L.d. 10. 24. ibid.
 8 Diuisio essentialis & integralis non differunt à definitione essentiali, & integrali. L.d. 10. à 25. ibid.
 9 Sola diuisio rationis communis in sua inferiora, non est definitio eiusdem rationis communis, L. d. 10. 28. 166
 10 Diuisio rationis communis est definitio diuidentium extremorum, ibid.
 11 Leges diuisionis, L.d. 10. 29. ibid. 167
 12 Diuisio dicitur bona, vel mala, 32. ibid.
 13 Diuisio totius actualis sit in partes, quibus actu componitur totum, L.d. 10. 33. ibid.
- Duratio.
- 1 Duratio motus distinguitur à velocitate, P.d. 15. 168
 105. 472
 2 Res successiva re successiva propriè non durat. Ibi- dem.

Eductio.

Vide verbum generatio.

Elementum.

- 1 Formæ elementorum non sunt formaliter in mix- 169, G.d. 6. à 2. 638. P.d. 4. 21. 256
 2 Elementa in propria regione neque levitant, neq; grauitant, C.d. 3. 41. 523
 3 Elementorum locus, & situs, 35. 521
 4 Elementorum definitio, G.d. 6. 1. 638
 5 Quæ qualitates sibi venaient, 26. 644

Electio me liorum.

Vide verbum in entio finis.

Ens.

- 1 Rationes, que vulgo iactantur pro analogia entis, non conuincunt, L.d. 9. 14. 146
 2 Qui negant vel illatas precisiones, non effugiant difficultates de analogia entis, 13. ibid.
 3 Que ostendunt entis invocationem, 11. & seqq. 145
 4 Ens non predicatur de accidente per attributio- nem ad substantiam, sed proprie & simpliciter, 18. & 19. & seqq. 147
 5 Naturam conceptus entis abstractus à substi-

- tia & accidenti, Deo & creaturis, 26. 149
 6 Qui concedit actum terminatum ad substantiam & accidens immediate secundum rationem en- tis, & non secundum differentias clare cognitas, necessario tenetur conceptum concedere communi- nem entis, ibid. L.d. 9. 27. 150
 7 Quando abstrahitur conceptus communis entis, non cognoscuntur clare differentiae, & hoc est ens à differentiis abstracti formaliter, L.d. 9. 24. & 25. 150
 8 Ens, & eius passiones sunt termini simpliciter tra- scendentes, L.d. 1. 39. 77. L.d. 9. 29. 151
 9 Ens ratione distinguitur ab accidenti & substi- tuta, L.d. 9. 39. 151
 10 Ens non potest predicari de accidente si imme- diate dicit substantiam clare cognitam, & est se- cunda, ibid. & L.d. 9. 32. 151
 11 Analogia entis non consistit in dependentia unius analogi ab alio, L.d. 9. 36. 152
 12 In conceptu communis entis abstrato nulla cer- tur inqualitatæ, ibid.
 13 Transcendentia entis constituit eius analogiam, L.d. 9. 40. 154

Ens creatum.

- 1 Ens creatum compositum Deo simpliciter est eas L.d. 9. 45. 157

Ens rationis.

- 1 Ex actu confuso cognoscente hominem nullum re- sultat ens rationis, L.d. 1. 15. 71

Essentia & existentia.

- 1 Essentia suæ producit proprietates, P.d. 9. 21. & 22. 335
 2 Essentia potest esse diuinatus sine suis passionib; d. 12. 8. 403

Evidentia.

- 1 Evidentia est claritas, sive perspicuitas, qua in- lectus quasi videt obiectum, L.d. 11. 12. 100

Eucharistia.

- 1 Accidentia in Eucharistia quomodo videntur, P. d. 5. 71. 276
 2 In Eucharistia Christus non est instrumentum ad sui productionem, P.d. 9. 18. 4. 6. & seqq. 360

Existentia.

- 1 Existentia formaliter producitur per eundem a- gnum, per quem producitur essentia, P.d. 2. 15. & 57. 230

- Vide verbum existentia.
- 2 Existens vera est fæmen, G.d. 2. 49. & seq. 158
 3 In feminis veram est fæmen, G.d. 2. 49. & seq. 158
 Falsus 2

Falsitas & falsum.

- 1 Una proposicio non est formaliter falsior alia, L.d. 11.10. 199
- 2 Falsitas consistit in carentia adequationis est obiecto, ibid.
- 3 Cui dicitur hoc esse magis falsum quam illud, L.d. 11.11. ibid.

Figuræ.

- 1 Figura non distinguitur ab vbi circumscriptiue quantitatui, P.d. 14.36. 438
- 2 Mutata vocatione circumscriptiua mutatur Physice loquendo figura, 37. ibid.

Finis.

Vide causa finalis.

Finitum & infinitum.

Vide Deus onus, & eius divisiones.

Firmamentum.

- 1 Quid sit firmamentum, G.d. 3.23. 517

Forma substantialis.

- 1 Forma substantialis non potest purius actus sim pliciter, P.d. 2.31. 224
- 2 Forma substantialis cuius non sit subiectum respectu materia, ibi. 23. 222
- 3 Forma substantialis pertinet ad substantiam compositi, P.d. 4.à 1. 250
- 4 Evidenter probatur esse formas substantiales, P.d. 4.4. 251
- 5 Forma substantialis per se respicitur à materia, ibid. 6. ibid.
- 6 Forma substantialis non procedunt in materia ante earum generationem secundum esse imperfectum, P.d. 4.7. 252
- 7 Omnes forma excepta rationali sunt producta per generationem & non per creationem, ibi. 11. 253
- 8 Forma substantialis definitur substantia simplex incompleta actus per se materia unum per se cum illa efficiens, P.d. 4.14. 254
- 9 Forma immediate vniatur materia, constitutusque compositum, ibid.
- 10 Existentia non est conditio ad causandum, sed ipsa formalis ratio causandi respectu forme, ibidem.
- 11 Causa causa formae in compositum est unus, P.d. 4.14. ibid.
- 12 Effectus proprius forme in ratione forme est compositum, impropus vero materia, ibid. 15. ibid.
- 13 Forma non est tam perfecta sicut totum compo-

situm, P.d. 4.15.

14 Forma potest existere diuinitus sine materia, i- ibid.

15 Non sunt de facto in materia tota forma, quot sunt predicatae essentialia, P.d. 4. ibid.

16 Due forma substantialia possunt existere de potentia absoluta in eadem parte materiae, ibid. 23- 256

17 In casu quo essent due forme in eadem materia, compositum ex una forma non esset idem cum composito alterius, P.d. 4.24. ibid.

18 Forma corporis etatis non procedit in materia ad excipiendas formas viuentium, ibi. 18. 255

19 Cur forma absolute dicatur perfectio materiae, & non est contra, P.d. 5.35. 266

20 Forma est subiectum unionis, ibi. 93. 265

21 Forma substantialis est propriæ, & essentialiter naturæ, P.d. 7.1.4. & 16. 293

Forma Materialis substantialis.

- 1 Forma materialis subsistens habet, licet imperfectam, P.d. 2.81. 239
- 2 Dependentia formæ materialis à materia non est inherentia, P.d. 4.6. 248
- 3 Forma materiales omnes generantur, ibidem, 11. 253
- 4 Forma materialis ex natura rei nequit existere sine materia, P.d. 4.15. 254
- 5 In casu quo diuinitus existaret sine materia, requiriatur speciale concursus, ibid.
- 6 Forma materialis potest creari, P.d. 12.48. 413

Forma accidentalis.

- 1 Omnis forma accidentalis absolute potest creari diuinitus, P.d. 12.48. 413

Generatio. Vide verbum motus.

- 1 Generatio formæ & corruptio alterius illi oppositi sunt semper in eodem instanti, P.d. 8.86. 320
- 2 Terminus formalis generationis compotiti est vi- nio, P.d. 11.37. 293
- 3 Generatio non potest etiam diuinitus creari, P.d. 12.49. 396
- 4 Quid sit generatio, G.d. 1.1. & seqq. 529
- 5 Declaratur generatio viuentium, G.d. 3.5. & se- quentib. 591
- 6 Variæ generationum acceptiones, an & quomodo inter se connentiant, G.d. 1.12. & sequentibus. 532
- 7 Generatio viuentium, 5. 530
- 8 Generatio est conuersio, ibi. & seqq.
- 9 Differt ab alteratione, 35. 540
- 10 Consistit in productione unius, 46. 542

E L E N C H V S

- 11 Est instantanea, 41. ibid.
 12 Generatio & corruptio quomodo se habeant, 5. ibid.
 13 54. 545
Genus primum praedicabile.
 1 Genus est id, quod de pluribus differentibus specie in quid aptum est praedicari, L.d. 4.1. 99
 2 Genus sub diversis considerationibus est genus & species, 2. & 7. d. 4. ibid.
 3 Genus definitur secundum veramque sui partem, natura ut quod, & cognitio, ut quo, L.d. 4.4. 100
 4 Ens excluditur a ratione generis, 5. ibid.
 5 Definitio generis conuenit secundum veramque partem omnibus generibus, tam realibus, quam rationis, 6. ibid.
 6 Ens reale, & rationis conueniunt yniuoce in ratione generis, 7. 101
 7 Non loquuntur consequenter etiam in sententia negantium diuersas formalitates obiectivas, qui dicunt definitio generis definiri immediate omnia genera, tam rationis quam realia, & aliud de neganti d.i. possit conceptum communem materialis generis entium realium. & rationis, 10. 102
 8 Genus dicitur pars actualis speciei non physice, sed ratione nostra, 12. ibi.
 9 Genus non constituit speciem ut abstractum, & commune pluribus speciebus, 14. 103
 10 Genus sumitur a materia, a forma vero differentia, quomodo verum, 14. ibid.
 11 Genus dicitur totum respectu speciei, non simpli- citer, sed Metaphysice, & secundum quid, 15. 104
 12 Genus est totum comparatione speciei sub ratione praedictabilis, 17. ibi.
 13 Genus non alia ratione dicitur totum respectu speciei, quam est pars illius in potentia, 19. 105
 14 Qui negant precisiones obiectivas necessario facili tenetur genus immediate de individuiis praedicari, 20. ibid.
 15 Omnes species simul sumptu sunt genus, 16. 104
 16 Genus immediate predicatur de individuis incompletis etiam in sententia admittente precisiones obiectivas, 26. 107
 17 Ratio animalis, v.g. abstracta immediate a duabus individuis incompletis diversarum specierum, est ratio generica, 31. 109
 18 Immediatum & adequatum generis correlatum non est species, sed subiectibile, ut in quid incomplete, L.d. 5.5. 111
 19 Quo pacto perfectio generis inueniatur in speciebus. Vide verbum species. ibid.
 20 Genera reflexa etiam pertinet ad primum praedicabile generis, L.d. 7.5. 133
 21 Genus est proprium yntuocum licet sub illo lateant equiuocationes, L.d. 9.3. 142
 22 Genus qua ratione possit diffiniri, L.d. 10.8. 160
 23 Genus immediate dividitur in species, non in differentias, L.d. 10.34. 167
 24 Quid sit genus contractum ad speciem per differentiam, L.d. 10.37. 168
- Gratia.**
- 1 Gratia ex natura rei nec ynico instanti potest existerere cum peccato, P.d. 8.90. & seqq. 321
 2 Gratia non concurredit ad contritionem, que est dispositio ad ipsam, P.d. 8.113. 328
- Ignis.**
- 1 Et Luna vicinus, C.d. 3.33. 52
- Inceptio.**
- Vide verbum deficitio.
- Individuum & individuatio.**
- 1 Individuum non potest complete, & incomplete cognosci, nisi ratio specifica explicite cognoscatur L.d. 4.25. 107
 2 Definitio individui prima intentionis cuius collectio proprietatum in nullo alio eadem erit, et descriptiva, & optima, L.d. 5.20. 116
 3 Individuum secundo intentionaliter sumptum subiicitur speciei complete generi autem, & differentia incomplete, 21. ibid.
 4 De individuo predicatur directe, & formaliter & non identice ratio generis singularis, ratio differentia singularis, & communes accidentales rationes singulares, 22. ibid.
 5 Individuum ratione nostra componitur ex ratione singulari generis, & ratione singulari differentia, 24. 117
 6 Definitio individui directe & formaliter, de illo predicatur, 25. ibid.
 7 Potest dari ratio communis individui, sicut duratio communis hominis & leonis, 27. & sequentib. ibid.
 8 Ab individuatione & differentia ultima cognita expresse, ut ultima nequit abstracta ratio communis, 29.30. & 34. 119
 9 In sententia admittente obiectivas precisiones non minus potest abstracta ratio communis in dividum,

- 1 Siuidi, quam in sententia eas negante, 31 ibidem.
 20 De vnuocatione aut analogia eodem modo ratiocinandum, quo de ente, 36. 120
 31 Individuum vagum opponitur individuo determinato, quia illud est res incerta, & quae demonstratio termino nequit significari secus istud, 37. 128
 32 Individuum vagum formaliter non existit a parte rei, sed in intellectu, aut voluntate, videm.
 33 Individuum vagum in intellectu dicit imperfectionem, non ita in voluntate, 38. ibid.
 34 Id ad quod requiritur individuum vagum, nequit a parte rei exerceri, nisi in individuo determinato, 39. ibid.
 35 Quando dicitur individuum requiri ad rem aliquam, illa communiter sumitur etiam vague, 40. 122
 36 Individuum vagum determinatur ad unum exclusione ceterorum, 41. ibi.
 37 Individuum vagum dupliciter predicatur. 42. 123
 38 Quando predicatur ut species, ibid.
 39 Ad idem predicabile pertinet individuum vagum, & terminus quem afficit, 45. ibid.
 40 Individua definiri possunt, L.u. 10. 9. 160
 41 D. Thomas quomodo explicandus, oppositum assertens, ibid.
- Infinitum.**
- 1 Infinitum non habet primum & ultimum: proprietas multitudinis infinita, sed solum respectus finita, P. d. 10. 4. & 5. 373. & d. 13. 25. 423
 2 Varia acceptio infiniti, & eius divisio, P. d. 13. à 1. 418
 3 Non implicat infinita individua in potentia, & species rerum infinita, P. d. 13. à 7. 4191
 4 Non implicat infinitum in actu, P. d. 13. à 9. 16. 421
 5 Unum infinitum materialiter sumptum potest esse minus alio, non tamen in ratione infiniti, P. d. 13. 20. & 21. 422
 6 Ad rationem infiniti non requiritur, ut conceperit omne possibile in illo genere, ibid. 30. 425
 7 Ad rationem infiniti, per essentiam requiri, ut quod formaliter, aut emineat per coniunctum unius & perfectiones possibilis, P. d. 13. 30. 425
 8 Corpus infinitum magnitudine secundum suam facultatem moueri non potest, P. d. 13. 25. 423
 9 Proprietates infiniti, ibid. 31. 426

- 10 Omnia argumenta que fiunt contra infinitum in actu, perfiunt fieri contra infinitam in potentia, P. d. 15. 37. 428

Inherentia.

- 1 Inherentia realiter distinguitur ab unione accidentis ad subiectum, P. d. 5. 27. 263
 2 Quid addat inherentia ad dependentiam a materia, P. d. 4. 6. 248

Intellectus, & intellecto.

Vide verbum cognitionis.

- 1 Intellectus non potest vagi in obiecta ferris, sine aliqua imperfectione, L.d. 5. 38. 267
 2 Intellectus non habet pro obiecto adequato unionem rationem entis abstractam ab inferioribus, P. d. 8. 38. 308
 3 Intellectus immediate concurrevit per obedientiam potentiam ad actus vitales supernaturales intellectus, P. d. 9. 133. & seq. 162. Vide verbum potentia obedientialis.

Intensio.

- 1 Quid sit intensio, G. d. 5. 2. 613
 2 Non corruptitur qualitas precedens, 4. 614
 3 Nec fit per nouam existentiam, 9. 615
 4 Nec per nouam unionem, 11. 615
 5 Nec per maiorem radicationem, 19. 619
 6 Fit per nouum gradum, 28. 621
 7 Illi gradus non sunt dissimiles, 67. 632
 8 De compositione intensione, 78. 635
 9 De eius terminis, 80. 636

Impenetratio & impenetrabilitas.

- 1 Actualis impenetratio non distinguitur ab ubi circumscriptio, P. d. 14. 43. 429

Irrationale.

- 1 Irrationale ut significat negationem, non est differentia animalis, sed ut significat rem positiuam connotantem negationem, L. d. 6. 31. 124.

Locus.

- 1 Non est superficies corporis ambientis, P. d. 14. 6. 430
 2 Locus non constat ex superficie, ubicatione, & spacio iniquario, 6. 431
 3 Quid sit esse in loco circumscriptiuncula, 39. 432
 4 Virtus corpus potest esse in duobus locis: Vide verbum corpus.

Logica.

E L E N C H V S

Logica.

- 1 Obiectum adequatum Logica est, quod ipsa per omnes suos actus attingit, scil. proposicio, definitio, argumentatio, et varia partes, proprietates, causa, atque contraria, L.d.1.9. 69
- 2 Prima intellectus operatio non pertinet ad Logicam, 10. & 52. 70
- 3 Predicamenta non pertinent ad Logicam, 12. ibi.
- 4 Logicus agit de syllogismo fallaci, 13. 71
- 5 Modus sciendi vocalis, seu voces non sunt Logice adequatum obiectum, L.d.1.15. & seqq. 71
- 6 Logica adequata materia non est ens rationis, 19. & 52. 72
- 7 Licet ex actibus intellectus resultaret aliquod ens rationis, illius cognitio esset inutilis Logico, L.d.1. 23. 74
- 8 Modus sciendi formalis pertinet ad obiectum Logice, 26. ibid.
- 9 Modus sciendi obiectivus pertinet ad Logicum, L.d.1.30. 76
- 10 Modus sciendi formalis & obiectivus sunt obiectum adequatum Logicae. Ille ut forma denominans, hic ut obiectum denominatum, 32. ibid.
- 11 Nec modus sciendi formalis est finis ultimus obiectui, nec modus sciendi obiectivus est finis modi sciendi formalis, sed ex viro que unius conflatur finis ultimus Logica, L.d.1.36. 78
- 12 Sola demonstratio est obiectum attributionis Logicae, 38. & seqq. ibid.
- 13 In Logica reperiuntur habitus principiorum, qui tendunt in efficiam modi sciendi, ut in obiectu formale Logica, & reperiuntur habitus conclusionum, qui terminantur ad proprietates modi sciendi, & ad obiectum materiale, L.d.1.49. 83
- 14 Vterque modus sciendi formalis, & obiectivus est obiectum formale Logicae, 50. ibid.
- 15 Ens rationis est modus sciendi obiectivus & obiectum Logicae, L.d.1.33. 77
- 16 Non agit Logica de definitione, nisi per ordinem ad demonstrationem, 41. 44. & seq. 81
- 17 Logica minus est dirigere actus intellectus, L.d.1. 51. 83
- 18 Quo pacto ens rationis pertinet ad Logicam, 33. & 52. 84
- 19 Logica artificium non distinguitur ab ipsis actibus intellectus, L.d.1.53. ibidem
- 20 Quo pacto Logica sit risus & necessaria aliis scientiis, 53. & d.2.23. 91
- 21 Logica viens vel est ea Logica pars, que tradit praecepta differendi probabiliter vel actus, qui diriguntur a Logica docente, L.d.2.3. & 4. 85
- 22 Iuxta probabilem sententiam Logica docens est

viens,

- 23 Logica docens est vero & proprius scientia, 5. 86
- 24 Logica viens, ut viens non est scientia, L.d.2.7. ibid.
- 25 Logica viens secundum se est scientia, etiamque viens Logica sit pars Logica, qua differit probabilitas, 6. ibid.
- 26 Logica est practica, L.d.2.9. 87
- 27 Logica etiam est speculatoria in ordine ad proprietates modi sciendi, 16. 89
- 28 Logica non concurrit efficienter ad actus diuersorum scientiarum, L.d.2.20. & seqq. 91
- 29 Logica est via specie scientia, etiam faciens habitu suis plures, 24. 91

Locutio.

- 1 Quando quis verba facit secum, aut apud summa, aut apud hominem ignorantem sua lingue, ille non est & proprius non loquitur, L.d.8.10. 139

Lux.

- 1 Lux colorum non est substantia, neque ipsum corpus, C.d.2.39. 508
- 2 Lux colorum non distingitur specie a nostrae, ibidem.
- 3 Lux in primordio mundi facta corpoream, C.d.3.1. 513
- 4 Lux conservatur a Sole licet ab illo, & in illo esse sit producta, C.d.3.21. 516

Magnes.

- 1 Magnes non attrahit ferrum egendo in distans immediate, P.d.9.59. 345
- 2 Mare.
- 1 Cur mare non redundet ultra alucum, C.d.3.47. 525
- 2 Mare non est superius terra, C.d.3.48. 526

Materia prima.

- 1 Robus inest materia prima, P.d.2.16. 220
- 2 Materia prima est subiectum substantialis, ibidem 221
- 3 Materie est incorruptibilis, P.d.2.49. ibid.
- 4 Materia non est corpus complectens, 20. ibid.
- 5 Materia prima cur vocetur mater ad ultera, sicut, ibid.
- 6 Bifariam definitur materia ab Aristotele per segregationem, & per affirmacionem, P.d.2.21. ibid.
- 7 Materia prima est potentia perfecta formarum, 223
- 8 Cur appelleretur materia pura potentia? P.d.2.31. & 52. 224
- 9 In rigore materia non est pura potentia, 30. 225
10. Mat.

- 30 *Materia prima habet appetitum id, ut, ut ad formas substantiales*, 34. 225
est Materia prima, quae per se, non est in se, sed in aliis, 34.
semel, 35. 226
32 *Materia prima est actus subsistens incompositus*, 32. 227
33 *Materia immediata suscipit formas substantiales*, 39. 227
34 *Materia rerum corruptibilium de facto est eiusdem speciei*, 45. 228
35 *De potentia absoluta non repugnat alia materia sublunaris diversa speciei, & perfectior*, 48. ibid.
36 *Materia propriam habet existentiam distinctam ab existentia forma*, 55. 231
37 *Materia prima habet proprium subsistentium*, 75.
38 *De ratione substantiae materia ad subsistentiam formam*. Vide verbum *subsistentia in componi*.
39 *Materia à posteriori pendet à forma*, 90. 242
40 *Materia non pendet a priori a forma substantia* li, 93. 243
41 *Materia ex natura rei nequit existere sine forma*, 97. 244
42 *Etiamsi materia existentiam mutuaret à forma posset de potentia absoluta existere sine forma*, 100. ibid.
43 *In casu quo materia existeret sine forma, nun indigeret concursum distincti ab eo, quo conseruatur in forma*, 104. 245
44 *Materiam suarum passiones efficere probabile est*, 105. 246
45 *Materia dum est sub una forma, simpliciter habet priuationem alterum*, P.d. 3. 9. 247
46 *De multiplicitate formarum, que possunt esse in materia*. Vide verbum *forma substantialis*.
47 *De causalitate materie*. Vide verbum *ratio*.
48 *Materia est subiectum ratio*, P.d. 5. 33. & 36. 265
49 *Materia creatione producitur, sicut eius continuo generatur*, P.d. 6. 31. 285
50 *Totae essentiae materie consistit in solis partibus, non in conformatione*, 34. 286
Ex sola materia recipitur quantitas, 42. & seqq. 289
52 *Materia est immediatum subiectum qualitatū*, 55. & seqq. & d. 8. 60. 313
53 *Materia prima est vere ac proprie natura*, P.d. 7. 9. 295
54 *Materie secundum se nihil est violentum*, 14. 296
55 *Materia essentiae est natura*, 17. 297

- 36 *Non effet posibilis hoc materia, si una ex formis ad quas habet potentiam receptionis, effet impossibilis*, P.d. 8. 46. 310
37 *De compositione materie*. Vide verbum *continuum*.

Modus.

- 38 *Modi omnes excepta generatione possunt creatione produci diuinitus*, P.d. 12. 49. 413
39 *Quae dependentia sit de ratione modi*, ibidem 51.
ibid.
40 *Modi non pendentes subiectuè à materia per se, sed per modum eius distinctionis*, P.d. 12. 49. ibid.
41 *Quilibet modus, excepto motu vocali, habet distinctionem ubicationis, et ab ubi rei quare efficit*, P.d. 14. 33. 438

Modus sciendi.

- 42 *Varie usurpatur modus sciendi*, L.d. 10. 1. 158
43 *Communiter definitur modus sciendi oratio ignota manifestativa, & hæc definitio explicatur*, ibi.
2.
44 *Modus sciendi ut dividatur in species adequate distinctæ, debet dividiri in definitionem, divisionem, & conclusionem*, L.d. 10. 63. 175

Motus & mutatio.

- 45 *Motus naturalis quid sit*, P.d. 7. 14. & 18. 296
46 *Motus ex Aristotele est actus, per quem exercetur presentia activa & passiva naturæ, in quantum potentia est*, P.d. 11. 2. 386
47 *Definitio modus ab Aristotele tradita non conuenit solum motiis successiuis*, ibid.
48 *Ad ratione motus requiritur, quod subiectum præcedat cuius carentia termini*, P.a. 11. 4. ibid.
49 *Motus non est actus entis in potentia, prout est cum priuatione termini*, P.d. 11. 3. ibi.
50 *Motus realiter dicitur ab agente termino & subiecto*, 7. 387
51 *Motus in formaliter respectu includit actionem & passionem*, 21. 388
52 *Omnis materialiter formatum à quod, et ad quod* 22. 391
53 *Motus non habet pro termino, à quod, id quod non deservit*, 22. 392
54 *Terminus à quo motus solet esse priuationis, & positiuum*, 32. ibid.
55 *Terminus formaliter ad quem motus est, id quod immediate per actionem producitur*, 35. 393
56 *Terminus formaliter productus est unus*, 37. ibid.
57 *Motus intrinsecè denominatus terminum*, 40. ibid.
58 *Motus non subiectatur in agente*, 43. 394
Qqqq 15 Motus

E L E N C H V S

- 15 Motus non subiectatur in termino, 47. 395
 16 Motus subiectatur in passo, in quo est terminus,
      500 396
 17. Pro sola varietate agentium non variatur esse
      motus, 56. 397
 18 Motus distinguitur numero, pro varietate vel a-
      gentis, vel patientis, vel termini, non tamen tem-
      poris, 59. ibi.
 19 Motus non sumit tempus à termino à quo, 60.
      398
 20 In motu à contrario in contrarium, positiuè re-
      periuntur d.e mutationes, 61. ibid.
 21 Inter terminos priuatiue oppositos, tantum re-
      peritur vnuis motus, 62. ibid.
 22 Omnis motus habet contradictorie oppositam
      mutationem, 63. ibid.
 23 Motus opponitur quieti, que est carentia motus
      in termino à quo, 65. 399
 • 24 Quiet, que est carentia motus in termino adq.
      in, non opponitur motus, ibi.
 25 Quid sit motus inst. instantaneus, & successivus, 67.
      399
 26 Mutatione instantanea habet continuationem,
      quando terminus eius est diuisibilis, 68. ibid.
 27 Motus est instantaneus, vel quia forma est in-
      diuisibilis, vel quia non est resistentia in passo,
      vel quia agens subito vincit resistentiam passi,
      69. 400
 28 Motus successivus non potest fieri in instanti, 70.
 29 Tota entitas motus successivi potest esse sine suc-
      cessione in uno instanti, ibi.
 30 In genere quatuor solum sunt species motus ad
      substantiam, ad qualitatem, ad quantitatem, ad
      vbi, 72. ibid.
 31 Quatuor motus assignati in genere subdividuntur
      in plures species motus, 73. ibid.
 32 Motus localis non potest fieri in instanti, P.d. 13.
      75. 408
 33 Corpus moueri duobus motibus contrariis, etiam
      si vnuis sit per accidens, repugnat, G.d. 2.20. 503
 34 Motus localis non est in ioco per ubicationem di-
      stinctam a seipso, P.d. 14.25. 435
 35 Omnis motus non constat morulis, P.d. 15. 91.
      469
 36 Indivisiibilia primo terminantia motum non di-
      cuntur mutata esse, 99. 471
 37 Quid sit velocitas, aut tarditas motus, 100. ibid.
 38 Velocitas non est modus aliquis distinctus à mo-
      tu, 101. ibid.
 39 Velocitas, aut tarditas non est de essentia motus,
      102. ibi.
 40 An motus sit possibilis ab eterno? Vide eternitas.

Moralis & moraliter.

- 1 Quid rem moraliter manere? L.d. 8.8. 138
 2 Actus voluntatis præteritus non retractatus mo-
      raliter manet. ibid.

 Mundus.
- 1 Mundus non fuit ab eterno, P.d. 17.1.1. 43
 2 Mundus productus fuit sex diebus naturabilis. C.
      d. 3.7. 513

Natura.

- 1 Varia significationes nature, P.d. 7.1. 293
 2 Natura strictè & physice sumpt. & summis für propin-
      cipio intrinsecò motus, in eo, in quo per se, & non
      per accidentis inest, 1. & 4. ibi.
 3 Ad rationem naturae qua requiriuntur, 4. 294
 4 Ad rationem naturae strictè sumpta sufficit esse
      principium in aliquo genere, & non requiri
      in omni, 6. ibid.
 5 Principium actuum non debet excludi à ratione
      naturae, 8. 295
 6 De essentiis naturae in communi non est esse princi-
      pium alicuius motus in particulari, sed infra
      qualisunque, 17. 297

Naturale.

- 1 Naturale dicitur totidem modis, quot natura. P.
      d. 7.2.1. 297
 2 Qua sint naturalia in sensu Physico? 1. & 5. ibid.

Negatio.

- 1 Negatio est carentia forme in subiecto in pto, P.
      d. 3.1. 247

Numerus.

Vide quantitas discreta.

Obiectum.

- 1 Obiectum propriè distinguitur à subiecto, tanquā
      totum à parte, L.d. 1.1. 67
 2 Quid obiectum formale, & materiale, ibi. 2ibid.
 3 Idem obiectum respectu diuersorum potest esse ob-
      iectum formale & materiale, L.d. 1.3. ibid.
 4 Obiectum formale est immediatum obiectum, ma-
      teriale vero mediatum, 5. 68
 5 Obiectum materiale remotum propriè non cognoscitur, L.d. 1.6. ibid.
 6 Obiectum adæquatum potentie, vel habitus obiectum omnium actuum, 7. 69
 7 Obiectum adæquatum attributionis alicuius sci-
      entiae est illud, ad quod referuntur omnia, quia
      illa scientia tractantur, L.d. 1.8. ibid.
      8 Utre-

R E R V M.

- 3 Obiectum in ratione talis formaliter constituitur per actus, 26. 74
 9 Obiectum in se non est evidens probabile, aut falsum, sed extrinsece ab actu intellectus, L.d. 10. 48.
 171

Opus.

- 1 Opera sex dierum, vide totam disp. 3. de cœlo.

Oratio & eius partes.

- 1 Nomen pars orationis est vox declinata per casus, S.d. 3. 3. 37
 2 Non probatur Aristotelica definitio nominis, ibi. 1. ibid.
 3 Nomen indeclinabile quid, S.d. 3. 5. 38
 4 Verbum definitur, vox coniugata per tempora, ibid. 9. 39
 5 Verbum significat cum tempore, quo differt à nomine, S.d. 3. 10. 40
 6 Participia non infinitantur, ibi. 12. ibid.
 7 Verbum non infinitatur, ibid. & L.d. 8. 16. 41
 8 Oratio quid, & quotuplex, S.d. 3. 13. 14. 15. 41
 9 Nomen infinitans est proprie nomen, L.d. 8. 16. 141

Pars.

- 1 Pars integralis quo differat ab essentiali, P.d. 1. 8. 218
 2 Pars proprie, non tamen in vsu communi potest dici composta, P.d. 6. 1. 277

Passio.

Vide verbum Motus.

- 1 Motus non est de conceptu passionis, P.d. 11. 11. 388
 2 Passio est de conceptu formalis motus, 14.
 3 Passio non distinguitur realiter, nec ratione ab actione, à 18. 389
 4 Non remanet passio pereunte actione, 23. 390
 5 Passio non habet diuersum subiectum a subiecto actionis, 24. 391

De subiecto & specificatione passionis, vide verbum Motus.

Peccatum.

- 1 Peccatum non est à Deo, P.d. 10. 43. 383
 1 Persona.

Vide verbum suppositum.

Physica & Philosophia.

- 1 Obiectum adequatum Philosophia, quodnam sit, P. proem., 1. 214

- 2 Attributionis obiectum Physica est corpus ipsum de predicamento substantie, 2. & seqq. ibid.
 3 Variè appellant obiectum attributionis Physica, sed non bene, P. proem. 3. ibi.
 4 Substantia Angelica non pertinet ad Physicum, 4. 215
 5 Corpora etiam incorruptibilia pertinent ad Philosophiam, P. proem. 5. ibi.
 6 Philosophia est quasi pars scientie de cœlo, de homine, &c. P. proem. 6. ibi.
 7 Philosophia simpliciter dicitur speculativa, habet tamen aliquos actus praticos, 7. ibi.

Potentia.

- 1 Trifariam accipitur potentia, obiectua, activa & passiva, P.d. 2. 22. 222

Potentia ad causandum.

Vide verbum Causa.

- 1 Repugnat potentia productiva creata infinita, P. d. 13. 25. 423
 2 Potentia & actus non debent esse in eodem genere P.d. 13. 28. 425

Potentia vitalis, naturalis, obedientialis, & neutra.

- 1 Potentia vitalis antequam eleuetur, non est dicenda simpliciter causa partialis in ordine ad actus supernaturales, P.d. 8. 122 i & seqq. 329
 2 Potentia vitalis ut coniuncta auxilio supernaturali, & eleuanti respicit actus supernaturales, 123. ibid.
 3 Potentia vitalis secundum se non est potentia obedientialis, sed ut connotat imperium Dei voluntatis illa ut ad actus supernaturales, 125. 330
 4 Potentia naturalis est in ordine ad effectus, quos causare potest cum concursu generali sibi debito, obedientialis vero in ordine ad effectus, qui naturales illius vires excedunt, siue quoad substantiam, siue quoad modum, P.d. 9. 131. 331
 5 Potentia obedientialis passiva & activa datur in animo rationali, vide verbum animus rationalis:
 6 In omnibus rebus etiam inanimatis datur potentia obedientialis ad effectus supernaturales, P.d. 9. 145. 365
 7 Potentia obedientialis non est mera non repugnativa, 173. 372
 8 Potentia obedientialis non est qualitas aut motione inhaerens instrumento, 165. & sequentibus. 371
 9 Potentia obedientialis est substantia, & entitas ipsius

E L E N C H V S

- ipsius instrumenti connotans extraordinarium concursum Dei volentis illo vii ad effectus, qui excedunt vires naturales agentis, 170. 372
 10 Potentia obedientialis est substantialis aut accidentalis, naturalis aut supernaturalis prout fuerit res, in qua est, 171. ibid.
 11 Potentia obedientialis concurrit semper, vt supernaturalis, sily, vt reduplicet supra ipsum concursum, ibid. 369
 12 Quod differat potentia obedientialis à naturali, P.d. 8.122.328. & seqq. & d. 9.158. 369
 13 Potentia vitalis concurrens per potentiam obedientiam ad actum vitalem supernaturalem non est proportionata ad illam vitalitatem, P.d. 9.148. & seqq. 367
 14 Non recte appellatur innata, 146. 366
 15 Non habet terminum in productione, P.d. 13.46 430
- 10 Predicabile vt sic, pertinet ad primam predicable. §.1. 132
 11 A predicabili vt sic, non potest abstrahi nisi ratio predicabilis, L.d. 7.8. 135
 12 Predicabile vt sic, recte dicitur in quinque species, ibid. 9. 136
 13 In quinque predicabilibus continentur omnis quidditativa, & accidentalia predicationis rei, L.d. 7.9. 137
 14 Ad dignoscendam diuersitatem specificam quaque predicabilium non est attendenda materia diuersitas rerum, qua predicanter, ibidem 10. i. i. 138
 15 Quae predicabilia constituant specimen infra predictabilis, L.d. 7.10. 139

Prædicatum.

- 1 Potentia Logica & obiectiva est non repugnare ad descendendum, P.d. 22. 222. Vide verbum essentia.

Praxis.

Vide verbum actus, practicus, & speculatus.

- Prædicatio, prædicabile, & prædicabilitas.
- 1 Prædicabile est de essentia vniuersali, L.d. 3.9. 95
  - 2 Res consituitur prædicabile per actum intellectus non vt recipientem & denominantem obiecta, sed vt est principium alicuius actus, 10. & 14. 96
  - 3 Per cognitionem, comparationem, & absolucionem conficitur natura predicationis, L.d. 3.9. 97
  - 4 Per eundem actum, per quem una res constituitur prædicabile, ab ea constituitur necessario subiectibilis, L.d. 5.2. 110
  - 5 Quid sit prædicari identice & formaliter, L.d. 5.22. 116
  - 6 Modus prædicandi non sequitur modum essendi realiter, sed modum essendi in intellectu, L.d. 1.7. 69
  - 7 Predicabile vt sic, est genus ad quinque predicabili, ibi. 1. 67
  - 8 Predicabile vt sic, essentialiter est predicable, & accidentaliter species subiectibilis, L.d. 1.4. & 6. 68
  - 9 Predicabile vt sic, quonodo habeat pro ratione quidditativa esse unum in multis, & de omnibus predictabile, L.d. 7.8. 133

- 1 Prædicatum quid? S.d. 3.2. 132
 2 Prædicatum aliud quod, aliud quo, 3. ibid.
 3 Res non est prædicatum, quia si tertia vox in propositione, 4. 133
 4 Prædicatum secundum quod ipsum est, quod in uertitur cum suo subiecto, L.d. 11.37. 137
 5 Quid sit prædicatum de omni, 38. ibid.
 6 Prædicatum de omni differt a predicato, secundum quod ipsum, ibid.
 7 Prædicatum de omni posterioristicum differt a predicato de omni prioristico, 39. ibid.
 8 Prædicatum de omni non conuenit rebus essentiis singularibus, ibid.

Præmissa.

- Præmissæ debent esse plures, quam una, viro consequentia fit formalis, L.d. 10.42. 169
 2 Præmissa potest accipi, & ex parte obiecti, & ex parte actus intellectus, ibid.
 3 In præmissis ex parte obiecti debent præmissis predicata identificata cum uno tertio. ib.
 4 Ex parte actuum præmissarum debent præmissi duo actus realiter distincti, ibid.
 5 Præmissa in omni syllogismo non debent ita esse certa, vt non possint negari, neque ita probabiles, vt posse admitti, 44. 170
 6 Præmissa sunt materia proxima syllogismi, 4. 171
 7 Ex varietate præmissarum non variat forma syllogistica, 50. 172
 8 Una ex præmissis vocatur maior, quia est ratiocinalis, altera minor, quia est singularis, 53. ibi.
 9 Major & minor propositiones non inveniuntur immutare modo propriè, ibi.
 10 Præmissæ ita non sunt falsæ, nisi, 58. 174 11. p. 175

- 11 Premissa vocentur praeconspicita, L.d. 11. 3. 197
 12 Premissa non sunt veriores conclusione, 8. 198
 13 Premissa non sunt evidenteres, aut certiores
conclusione, 15. 200
 14 Premissa nec dicunt intellectum ad conclusionem,
53. 211
 15 Premissa obiectiva non sunt vera causa conclusio-
nem obiectiva, sed illius ratio formalis obiectiva
49. 210
 16 Premissa formales sunt causa conclusio, 51.
231
 17 Obiectum utriusque premissa simul sumpte i-
dem est cum obiecto conclusio realiter, 57.
211
 18 Obiectum premissarum ratione differt ab obie-
cto conclusio, 48. 210
 19 Actus premissarum inter se non sunt mutuo ne-
xi, L.d. 10. 41. 208
 20 Premissa non sunt causa efficiens conclusio, P.d. 9. 50. 211
 21 Ut raque premissa potest esse perfectior conclusio-
ne, 55. Vide verbum Demonstratio, & Con-
sequencia.

Principium rei.

- 1 Principium late sumptum est id, à quo aliquid
procedit quounque modo, P.d. 1. 1. 216
 2 Latius pater principium quam causa. ibid.
 3 Presse solet principium usurpari pro origine, seu
exordio alicuius rei, 2. ibi.
 4 Principij correlatum non potest dici principi-
tum, 4. 217
 5 Deratione principij est, ut in suo genere sit prius,
eo quod ab ipso procedit, ibi.

Principia Physica.

- 1 Aristotelica definitio principiorum rei naturalis,
quo patto interpretanda, P.d. 1. 5. 217
 2 Definitio principij Physici conuenit materia for-
ma, & priuationi. ibid.
 3 Quae definitione cognoscantur rei naturali prin-
cipia, 9. 218
 4 Materia prima & forma diuerso modo sunt prin-
cipia generationis, quam constitutionis, 10. ibid.
 5 Quo patto opponantur principia inter se, 13. 219
 6 Principia intrinseca compositi Physici sunt tan-
cum duo, 14. ibid.
 7 Priuatio est principium tanquam terminus à
quo, 15. 220

Prius & posterius.

- 1 Prius tempore est, quod tempore antecedit ali-
rem, P.d. 8. 77. 313

- 2 Prius omni genere est, quod est principium alterius
cum quo tamen est simul natura & cognitione,
78. ibid.
 3 Prioritas natura est independentia causa ab effe-
ctu, & dependentia effectus à causa, à S. 81. 317
 4 Inter prius & posterius natura non est conser-
vabilis consequentia, ibid.
 5 Prioritas natura in recto dicit virtutem cause &
connotat in obliquo cognitionem cognoscere m
causam sine cognitione existentia effectus, 84.
319
 6 Prius & posterius natura non est nisi inter cau-
sam & effectum, 87. 320
 7 Prius & posterius natura debens existere in eodem
instanti reali, 88. ibid.

Priuatio.

- 1 Priuatio differt à negatione, quod hoc est carentia
forma in subiecto inepto, illa vero in subiecto a-
pro, P.d. 3. 1. 247
 2 Priuatio male appellatur ens reale priuatum, 2-
ibid.
 3 Priuatio immediate oppositur cum forma, 3.
 4 In uno subiecto, unius forma una tantum est pri-
uatio, 5. 248
 5 Una priuatio in uno subiecto non potest esse plu-
rium formarum, ibid.
 6 Priuatio forma substantialis non suscipit magis
aut minus, ita tamen priuatio forme accidentalis, 7.
ibid.
 7 Priuatio tolli potest vel per negationem, vel per
formam oppositam, 8. 249
 8 Priuatio per sensus externos propriæ non cognoscet,
10. ibid.
 9 Priuatio cognoscitur per intellectum, ibid.
 10 Priuatio proprie non est ens rationis, 11.
 11 Cur dicatur ens rationis, ibid.
 12 Priuatio dicitur principium substantialis gene-
rationis, 11. 250
 13 Priuatio non est principium generationis, que fit
in eodem instanti reali, quo fit subiectum, 11. &
12. ibid.
 14 Prioritas naturæ non sufficit, ut dicatur esse pri-
uatio forme in subiecto, 12. ibid.
 15 Priuatio est principium instanti, que primum
est generatione, 13. ibid.

Productio & producere.

- 1 Rem productum latenter est in opero existentiam, 11.
extra cuius sedis, P.d. 22. 13. Et 37. 252

Propositio & eius proprietates.

- 1 In quacunque propositione reperiuntur subiectum, predicatum, & vno, quibus tres voces, dictiones, aut actus intellectus respondent, sive formaliter, sive virtualiter, S.d.1.1. 3
- 2 Proposition formaliter & propriè solum reperitur in intellectu, 14. 7
- 3 Pr. p. sitio formaliter est actus intellectus iudicatus, S.d. 4. 2. 42
- 4 Veritas vel falsitas non est essentia propositionis, sed qualitas, 1. & 5. & L.d. 8. 17. 141
- 5 Materia propositionis est triplex, necessaria, remota & contingens, S.d. 4. 4. 42
- 6 Proposition categorica, est proposition absoluta, & independens in veritate aliunde, 7. 43
- 7 Proposition categorica potest constare duabus propositionibus, ibid.
- 8 Proposition hypothetica est conditionalis, & dependens in veritate aliunde, ibi.
- 9 Proposition complexa constat duabus propositionibus integris, S.d. 4. 11. 45
- 10 Ad veritatem propositionis complexae, & copulativa requiritur, ut viraque propositione sit vera, ibidem.
- 11 Sufficit ad veritatem propositionis complexae & disjunctiva, vi una propositione sit vera, ibidem.
- 12 De propositione exceptiva, 62. 62
- 13 De propositione reduplicativa, ibid. & L. initio 2. 65.
- 14 Propositione vt sic est genus ad affirmativam & negativam, L.d. 11. 8. 198
- 15 Propositione per se nota est immediata, & que in se, & non in alio cognoscitur, L.d. 13. 22. 203
- 16 Eadem propositione potest esse per se & per aliud nota in diuerso genere demonstrationum, 24. ibidem.
- 17 Quotuplex propositione per se nota, 22. & 25. ibidem.
- 18 Proposition probabilis potest esse per se nota, 16. 25 204
- 19 Quantitas propositionis est eam esse. vniuersalem vel particularem, S.d. 4. 6. 43*
- 20 Aequipollentia fit inter propositiones habentes idem subiectum & predicatum, affecta signo vniuersali, vel particulari posita, vel sublata negatione, ibid. 12.
- 21 Quomodo equipollentia fiat, ibi.
- 22 Conuersio simplicis propositionis quid, & quotuplex, S.d. 4. 14. 46
- 23 Opposito est repugnantia duorum propositionum in veritate aut falsitate, ibid. 17.
- 24 Natura datur oppositio in quantitate inter propositiones vere & proprie, sed metaphorice, S.d. 4. 17. 47
- 25 Omnis propositione qua intercedit inter duas propositiones, est contradictoria, 21. & seqq.
- 26 Propositiones que opponuntur contradictorie in sola veritate dicuntur contrarie, que in sola falsitate subcontrarie, que vero opponuntur in veritate & falsitate contradictorie, ibid.
- 27 Opposito inter propositionem vniuersalem, & singularem potest reduci ad contrariam, 19. ibidem.
- 28 Omnes termini propositionum oppositum debent in viraque eodem modo supponere procedere, eodem loco, tempore, & reliquis circumstantiis, 26. 50
- 29 Quid & quotuplex modus propositionis, 28. & seqq. ibid.
- 30 Ex singulis modis sunt quaterne propositiones, 31. & seqq. 51
- 31 Quatuor propositiones modales describuntur in quatuor figuris, 32. 51
- 32 Quatuor propositiones modales vnius figure sunt equivalentes, & quomodo, 36. & sequentium, 53
- 33 Quantitas in propositione modali non spectat ex dicto, sed ex modo, 41. 55
- 34 Purpurea & iliae sunt modi vniuersales, 40
- 35 Non reperiuntur contradictiones in modalibus, ex parte modi, 46. 57
- 36 Modales convertuntur ex parte modi, 51. 58
- 37 Modus resoluendi propositiones exclusivas sumulistarum communiter non videtur aptus, 56. 60

Proprium & proprietas.

- 1 Proprietas non potest esse de essentiâ rei, L.d. 3. 1. 95
- 2 Aliquod accidentis proprium adest, & abest sine subiecti corruptione, L.d. 6. 23. 131
- 3 Aliqua accidentia propria non perficiunt, ibid.
- 4 Subiectum quantum accidentia communique, 24. ibid.
- 5 Quâ duplicitate assignatur proprium à Porphyrio, 20. 130
- 6 Proprium dicitur conceptus, qui de re essentialiter constituta in suo esse formatur, sive recta, sive ratione ab esse distinguatur, 20. ibid.
- 7 Proprium quadrupliciter sumptum à Porphyrio, spectat ad quartum predicable, 21. ibidem.
- 8 Proprium Logice definitur predicable in quatuor proprietas, 22. ibid.
- 9 Proprium in ratione predicabilis non pender ab aliis predicabilibus prioribus, & sive, nec in emendatione

R E R V M.

titate physica, L.d. 7.2.

10 Proprium sumitur, prout opponitur, & alieno,
& communio, L.d. 11.34.

Qualitas.

1 Qualitas non est ens completum, L.d. 9.35. 152

2 Nulla qualitas est productiva alterius in eodem
gradu intensionis, quem ipsa habet, P.d. 9.77.
349

3 Qualitates naturales non possunt infinite inten-
di naturaliter, P.d. 13.46. 430

4 Qualitates supernaturales non habent finem in
intensione, ibid.

5 Qualitates habent vibicationes distinctas ab vbi
quantitatis, P.d. 14.27. 436

6 Qualitates prima. G.d. 6.18. 642

Quantitas.

1 Quantitas non est ens completum, L. d. 9. 15.
152

2 Quantitas recipitur in sola materia, vide verbum
materia.

3 Qualitates non recipiuntur in quantitate, vide
ibid.

4 Vbi quantitatis, non est vbi qualitatis, aut ma-
teria prima, P.d. 14.27. 436

5 Vibatio quantitatis constat partibus, distinctis
ad proportionem quantitatis, 35. 438

6 Quando quantitas exsistit penetrata in eodem lo-
co non habet figuram, 36. 439

7 Quantitas prior est natura quam generatio for-
ma, G.d. 2.11. 560

Quantitas continua, vide verbum Con-
tinuum.

Raritas & densitas.

1 Raritas & densitas quid sit, G.d. 4.1. 603

Rationale.

1 Rationale non est differentia animalis formalis-
ter, vt respicit discursum, & intellectionem, L.d.
6.13. 128

Reactio.

1 Reactio quid est quotuplex. P.d. 9.100. 355

2 Datur reactio inter agentia creatura, 111. 358

3 Reactio est inter inaequalia, 112. ibid.

Resistentia.

1 Resistentia est duplex, positiva & negativa, P.d. 9.
91. 352

ibid.

2 Resistentia negativa non consistit in actione, ibi-
dem.

3 Qualitates actina minus habent resistentia quo
plus actuitatis, 93. 352

4 Resistentia impedit ne agens sibi assimiliter subie-
cto passum, non tamen efficit, vt perfecte illud
non assimile, 94. 353

5 Si in primo instanti non est superata resistentia
passim poterit in secundo, nisi vel addatur ma-
ior viribus agenti, vel minor sit resistentia passi,
95. ibid.

6 Solet maior resistentia prouenire ex maiori den-
sitate, & duritate, 93. 352

Sacramentum.

1 Sacraenta possunt physice causare gratiam, P.
d. 9.145. & seqq. 365

2 Sacraenta vt physice causet gratiam, nihil
praeiur operantur, 112. 358

Scientia & scire.

1 Scientia specie differunt pro differentia rationis
formalis, L.d. 11.36. 206

2 Scientia est actus deductus ex duobus principiis
certis & evidentibus, 56. 212

3 Scientia dividitur in scientiam à priori, & à po-
steriori, ibid.

Semen.

1 Quid sit semen, G. d. 2. 42. & sequentibus.
568

Sensatio.

1 De subiecto sensationis, vide verbum anima ra-
tionalis, & materia.

Sensus.

1 Sensus non tendunt in sua obiecta, vt sunt forma-
liter vnum, sed vt formaliter plura, P. d. 8.32.
306.

2 Cur sensus non possint extrahi etiam diuinitus
ab obiectis sensibilibus, & aqua. v.g. posse gratiam
producere per potentiam obedientiam, P. d. 9.
154. 368

Signum.

1 Signum est, quod aliquid representat potentia
cognoscendi. S.d. 1.16. & L.d. 8. 2. 137

2 Signum aliud est formale, instrumentale aliud,
7. & L.d. 8. 2. ibid.

3 Instrumentale aliud, quod significat natura-
liter,

E L E N C H V S

- 7 Iterum ad placitum, S.d.1.21. & 22. & L.d.
ibid. 5.3.
- 4 Signum instrumentum de aliud quod sine sui cogni-
tione facit uenire in aliis rei cognitionem, &
aliquid per suam cognitionem, S.d.1.18. & 20. 8
- 5 Definitio signi intelligenda de cognitione a pos-
teriori, L.d. 5. 137
- 6 Signum ad placitum dicit respectum ad tria, 6.
138
- 7 Ad rationem signi ad placitum requiritur, ut qui
dat signum, velut aliquid significare, & ille qui
dat, ad possit percipere. ibi.
- 8 Ratio signi in actu primo non consistit in relatio-
ne reale, aut rationis, 7. ibi.
- 9 Signum ad placitum in actu primo consistit in il-
lu voluntate, qua primus auditor voluit eo signo
viri. 8. ibid.
- 10 Ratio signi in actu secundo consistit in actuali
expressione, sive perceptione rei significata, 9.
139
- 11 Signum in quantum signum non potest rem per-
fectius significare, quam ab imponente percipitur
ibid. 11.
- 12 Verba, quae sunt, ea non percipienti, non sunt
proprie signum, 10. ibid.
- Similitudo & simile.**
- 1 Quae sunt omnino similia, solent vocari una, S.d.
1.28. 11
- Singulare.**
- De cognitione singularium, vide verbo intellectus, &
cognitio.
- Sol.**
- 1 Sol superat in perfectione plantas, easque produ-
cit, L.d.9.35. 339
- 2 Sol operatur in distans agendo per medium, 65. &
seqq. 346
- 3 Non fuit productus prima die, C.d.3.16. 515
- Spatium.**
- 1 Spatium, imaginarium quid sit, P.d.14.12. 433
- 2 In ordine ad partem imaginarium recte explica-
tur distantia, & essentia vibrationis, ibi.
- Species.**
- 2 Species apud Logicos significat ultimum rei essen-
tiale, qd. concepum, L.d.5.1. 110
- 2 Species subiectibilis est, qua subiectum generi, ibid.
- 3 Quid sit subiectum speciem generi in Thomistiarum
Nomina, nra sententia, ibid.
- 4 Idem est fundamentum ad constitendum pr-
ciem subiectibilem, & genus predicable, & pert-
undem actum constituantur, 2. ibi.
- 5 Species subiectibilis differt ab individuo incomple-
to solum accidentaliter, 4. 111
- 6 Species subiectibilis ut sic reduplicatiu non est
universalis formaliter, 5. ibi.
- 7 Species predicable est que de pluribus distin-
tibus numero, in eo quod quid est, predicant, 5.
212
- 8 Species constat ex genere & differentia, tamen
ex partibus ratione nostra distincta, L.d.4.12. &
14.103. & d.5.5. 111
- 9 Species predicable requirit plura individua
parte rei, possibilia, L.d.5.16.9. 111
- 10 In sententia admittente abstractiones obiectu-
nas in uno individuo, inducuntur et a perfecta
specie, ibi.
- 11 In opinione negantum obiectivas abstractiones
species non est extensio tam perfecta in quoque
in alio, 17. 111
- 12 Si individua eiusdem speciei admittentur su-
stantialiter in qualia in perfectione species
continetur perfecte in uno individuo. 111

Speculatio.

- 1 Actus intellectus speculatorius potest esse praxi, L.
d.2.9. 111
- Vide verbum actus, practicus, & speculatorius.

Subiectum pars propositionis.

- 1 Subiectum quid, S.d.1.2. 111
- 2 Subiectum aliud quod, aliud quo, 3. 111
- 3 Res non est subiectum, quia sit vox, 4. 4

Subiectum, vide causa materialis.

- Quid sit etiam subiectum, P.d.5.46.4.S. & 71. 111

Subsistentia in communi.

- 1 Tres subsistenti acceptiores, P.d.2.67. 111
- 2 Res subsistens potest esse in alio, 71. & 79. 111
- 3 Subsistentia patet hypostasi & personalitate, 73. ibd.
- 4 Subsistentia etiam partialis est ultimum terminum,
complementumque partium secundum se, 74.
236
- 5 Subsistentia partiales non subsunt etiam
et potentia, 83. 111
- 6 Non improbabiliter dicuntur subsistentia pa-
rtiales materia & forma inter se uniuersae,
quasi continuantes, 85. 111
- 7 Probabiliter est subsistentiam materie & forma
seu

- nullo modo inter se viri, 89.
- Substantia.
- 1 Substantia conuenit vniuersitate in accidentiis in ratione principij, & alius praeviut non rursum, conditibus, L.d. 9. 97. 157
  - 2 Substantia creata non efficit immediate accidentia in subiecto a se distincto, P.d. 9. 20. 335
  - 3 Quaevis substantia efficit in se suas naturales proprietates, 21. ibid.
  - 4 Substantia non producit suas proprietates per occultam qualitatem, P. 23. 336
  - 5 Substantia immediate producit aliam substantiam, 25. & seqq. 337
  - 6 Substantia non differt ab accidenti per dependentiam à subiecto, vel in dependentiam, P.d. 12. 41. 411.
  - 7 Conceptus substantiae est ens per se, id est, consti- tuens per se, id quod absolute vocamus rem, ibid.
  - 8 Omnia substantia naturaliter atque hominem, illum occidit, G.d. 1. 87. 556
- Substantia immaterialis, & spiritualis, vide Angelus.
- Superficies.
- 1 Superficies quid, P.d. 15. 7. 448
  - 2 Superficies connexa sūmamenti est circumvolu- la corpore opaco, C.d. 2. 42. 508
- Supernaturale.
- 1 Supernaturale simpliciter dicitur, quod est supra vires rerum omnium creatarum, P.d. 7. 2. 293
  - 2 Recte potest substantia esse supernaturale, & na- tura, 3. 294
- Syllogismus.
- 1 Syllogismus est perfectissimus modus sciendi am- plectens definitionem, &
  - 2 Divisionem, L.d. 10. 40. & 63. 169
  - 3 Explicatur definitio syllogismi tradita ab Aristotele, ibid.
  - 4 Syllogismus includit tres actus realiter distinctos, quorum tertius necessario annexitur duous premis, 41. & 49. ibid. & 171
  - 5 Syllogismus alter obiectivus, alter formalis, 46. 170
  - 6 Triplex est materia syllogismi, necessaria, remo- ta, contingens, 47. 171
  - 7 Syllogismus formalis constat materia & forma, 48. ibid.
  - 8 Materia proxima syllogismi sunt propositiones, quibus illa conflatur, ibid.
  - 9 Remota sunt termini, 54. 172
  - 10 Tota res syllogistica innititur huic principio, que
- 242   sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, ibid.
- 11 Forma syllogismorum est dispositio praemissarum apta ad concludendum, 56. 173
- 12 Non est omnino improbatum syllogismum esse solam conclusionem, 60. 174
- 13 Syllogismus includit praemissas, & conclusionem, 61. ibid.
- Diuisiones syllogismi.
- 1 De syllogismo demonstrativo, vide verbum de- monstratio.
  - 2 Syllogismus topicus componitur propositionibus probabilibus, L.d. 10. 48. 171
  - 3 In syllogismo probabili non necessitatatur intel- lectus ad assensum conclusionis simpliciter, ibid.
  - 4 Syllogismus topicus & demonstrativus non dif- ferunt in forma, sed in materia, L.d. 11. 1. 6. & 31. 196
  - 5 Quo differat syllogismus fallax ab aliis, 6. 197
  - 6 Syllogismus expositorius est, cuius medium est sin- gulare in singulari, L.d. 10. 144. 194
  - 7 Expositorius potest fieri affirmatiuus, & negati- uus, ibid.
  - 8 Etium potest fieri in 1. 2. & 3. figura, ibid.
  - 9 Deductio ostensiva & ad i. posibile syllogismi ex - positorij, ibi.
  - 10 Syllogismus modalis constare potest vel utraque propositione modali, vel altera, 145. 195
  - 11 Syllogismus infinitans constat utraque praemissa infinitante, 146. ibi.
- Syllogismorum figuræ.
- 1 Syllogismus obiectivus non dicitur habere figuram, sed formalis, & hic non propriè, L.d. 10. 64. 175
  - 2 Figura est velutiforma syllogismi, ibid.
  - 3 Syllogismi figura sunt tres illius actus simul sum- pti, ibid.
  - 4 Triplex est communiter syllogismi figura, 65. ibi.
  - 5 Modi cuiuscunq; figura sunt vnde viginti con- tenti quatuor carminibus, 66. 176
  - 6 Singula dictiones modorum conflantur ternis vo- calibus significantibus quantitatem, & qualita- tem trium propositionum syllogismi, 67. ibid.
  - 7 Qui sunt modi primæ figura, & quid directe & naturaliter & concludant, 69. ibi.
  - 8 In prima figura potest concludi affirmatiuè direc- te, vel tribus propositionibus vniuersalibus, vel tribus singularibus, vel maiori vniuersali, & mi- nori singulari, aut particulari, a 70. 177
  - 9 Syllogismus expositorius constans tribus proposi- tionibus particularibus pertinet ad primam fi- guram, 73. 177
  - 10 Potest concludi directe negatiuè in prima figura multiplice modo, 78. 178

- 11 Dodecies potest in prima figura inutiliter concludi, & quater utiliter, a 79. 179
- 12 Vis syllogistica directe concludens in prima figura de juncture ex Metaphysico principio, qua sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, & in hoc innititur dici de omni, & dici de nullo, 85. & sequentibus. 181
- 13 Collectio indirecta prima figura est, quando in conclusione deducitur pro subiecto extremitas, qua in premissis fuerat predicatum, 104. 184
- 14 Quinque modi sunt in prima figura indirecte concludentes, ibid.
- 15 Collectio directa in prima figura est, quando in conclusione predicatur extremitas, qua in premissis predicta fuerat de medio, 69. 176
- 16 Secundus syllogismorum figura est, qua medium terminus predicatur de utraque extremitate in premissis, 109. 186
- 17 Secunda figura quatuor gaudet modis utiliter concludentibus, ibid.
- 18 In secunda figura sunt duodecim modi inutiles, 112. 186
- 19 In tercia figura medium subiectum in utraque premissa, 114. 187
- 20 In tercia figura nunquam concluditur vniuersaliter, ibid.
- 21 In secunda figura sunt sex modi, ibid.
- 22 Collectio indirecte locum habet in tercia figura, 118. 188
- 23 In tercia figura sunt decem modi inutiliter concludentes, 119. ibid.
- 24 Datur quarta syllogismorum figura, qua medium predicatur in maior, & subiectum in minori premissa, 120. 189
- 25 In quarta figura potest totidem modis directis, & indirectis concludi, quo in prima figura, ibid.
- 26 Quarta figura in re non distinguitur a prima, sed scilicet collatione premissarum, 121. ibid.
- Syllogismorum deductio.
- 1 Syllogismi imperfecti ostensi, sic deducuntur ad perfectos, L.d. 10. 123. 190
- 2 Premonitio necessaria ad deductionem ostensionis syllogismorum, ibid. Ad Barbara ostensione deducuntur septem modi, 125. ibid.
- 3 Ad Celarent reducuntur sex modi, 128. 191
Ad Dariz reducuntur septem modi, 230. ibid.
- 4 Ad Ferio deducuntur decem modi, 131. ibid.
- 5 Quid sit deductio ad impossibile, 134. 192
Modi perfecti non sunt deducendi ad impossibile, 135. 193
- 6 Quae modi possint reduci ad impossibile, 136. ibid.
Quae modi possint reduci ad deductionem ad impossibile, ibid.
- 7 Ad quos modos, & quo modo reducantur ad impossibile modi, qui sunt reducendi, a 8. 137. ibid. Terminis syllogismorum.
- 1 Termini cuiusque syllogismi sunt tres, nec plures, nec pauciores, L.d. 10. 54. 17:
- 2 Ex terminis vnum vocatur maior extremitas, aliis medium, alter minor extremitas, & quare, 55. 173
- 3 Medium quadrupliciter potest constitui in premissis, 56. ibid.
- 4 Medium formaliter continetur in conclusione, L.d. 11. 4. 197
- Tempus.
- 1 Instans temporis non definit esse in tempore, P.1. 15. 11. 44:
- 2 Tempus habet veram ac realem compositionem ex partibus & indivisiibibus, 56. 459
- 3 Quid sit tempus, P.d. 15. 96. 470
- 4 In tempore datur primum & ultimum instantia determinatum: non vero proportionale, 96. ibid.
- 5 Tempus reale est motus primi mobilis, 99. 171
- 6 Tempus imaginarium quid sit, ibid.
- 7 Tempus non dicitur velocius, aut tardius, 100. ibid.
- 8 Tempus imaginarium non concipitur ab eterno, P.d. 16. 11. 477
- 9 Tempus non potuit esse ab eterno, vide verba terminas.
- Terminus ut sic.
- 1 Variae acceptiones termini, S.d. 1. 5. 4
- 2 Terminus bene potest esse intrinsecus, P.5. 55. 27:
- 3 Terminus ut terminus non est subiectum, neminem tatur, 48. & 71. 270. & 271
- Terminus motus.
- 1 Terminus est alius a quo, alius ad quem, P.d. 11. 29. 391
- 2 Terminus a quo, & ad quem debent necessario poniri inter se, 30. 392
- 3 Terminus a quo est priuatus, & positivus, 32. 328
- Termini propositionis.
- 1 Terminus logicè sumptus est extremitum propositionis, S.d. 1. 11. 6
- 2 Copula non est terminus, 5. 4
- 3 Terminus ut sic non recte definitur, vox significativa ad placitum, 6. ibid.
- 4 Nec signum propositionis categorica consonantiam, 7. ibid.
- 5 Nec signum ponibile in propositione. 10. ibid.
- 6 Una propositione potest esse terminus alterius propositionis, 8. & 9. 5
- 7 Terminus proprius, & formaliter solum reperitur in intellectu, 14. 7

R E R V M.

8 Explicatio quorundam terminorum qui communes sunt in definitionibus, l. Initio.	65	spacium imaginarium, 12.	432
Divisioines termini propositionis.			
1 De his late differimus in summulis disp. 1.		8 Vbi circumscriptum non dicit negationem alterius, vbi circumscriptum de potentia absoluta, 40.	439
Terra.		Verbum diuinum.	
1 Terra non tremit, etiam si in ea corpora moueantur, C.D. 3.42.	524	1 Verbum diuinum non vniatur ut subiectum humani, P.d. 5.46.48. & 71.	269
2 Etiam si terra esset perfecte sphaerica, non inclinaretur, licet adderetur pars lateri, & tolleretur ali, 4.4.	ibid.	Vide Christus.	
3 Neque si impetus humanus lateri imprimetur, posset moueri.	ibid.	Veritas cognitionis.	
4 Terra cur non prolabatur, C.D. 3.42.	ibid.	1 Veritas cognitionis est confirmatio actus cum objecto, L.d. 11.6.	387
5 Non tremit, 43.	ibi.	Viuens & vita.	
Theologia.		Vnio & vnire.	
1 Theologia specie tota diisert à Philosophia, l.d. 11. 36.	206	1 Vnio inter materiam & formam non habet subiectam, P.d. 2.82.	240
Totum.		2 Distinguitur vnio ab extremis realiter modaliter, P.d. 5.1.	257
Vide verbum compositum.		3 Vnio duorum extreborum nulla potentia potest esse aliorum, ibid. 17.	261
Transcendens.		4 Vnio realiter distinguitur ab actione, qua producitur forma, siue materialis, siue spiritualis, 18. & 20.	ibid.
Vide verbum eius.		5 Vnio non est causalitas materiae in compositum, 26.	263
1 Diffringunt transcenditum, & non transcenden- tium, L.d. 9.40.	154	6 Vnio distinguatur à causalitate materiae, non solum in fieri, sed etiam in facto esse, 27.	ibid.
2 Quid transcendit,	ibi.	7 Vnio in omni composito subiectatur in utroque extremo, 33.	265
Trinitas.		8 Informatio, que est vnio formae, ratione distinguitur à materiali actione, que est vnio materiae, 43. & seqq.	268
1 Vnde sumatur vis syllogistica in Trinitate, L.d. 10. 102.	183	9 Quid sit vnire ut subiectum, & ut terminum, à §. 46.	269
2 Quo modo verum habeat in Trinitate principium Mist. physicum, quæ sunt eadem vni tertio, sunt idem inter se,	ibid.	10 Quod vnitur per modum termini, non est extrinsecum, 54. & seqq.	271
3 In Trinitate non inuenitur conceptus cause, P.d. 8.6.	299	11 Vnio inter materiam & formam non est simplices, sed composita, 63.	273
4 Datur in Trinitate prioritas originis inter perso- nas producentes, & productus, 78.	316	12 Uniones distinctae forme & materia non sunt vnitæ inter se, 69.	275
Vacuum.		13 Vnio est compositio, 1.	257
1 Quid sit vacuum, P.d. 14.58.	444	14 Vnio est de essentia compositi, à §. 19.	261
2 Vacuum non datur in natura,	ibid.	15 Vnio est causalitas partium in compositum, 22. & seqq.	262
3 Vacuum non potest fieri etiam Angelica virtute, 59.	445	16 Vnio potest creari, P.d. 12.49.	413
4 In vacuo potest dari motus successivus, 60.	ibid.	17 In casu quo vno crearetur, perficeret extrema, 52.	414
5 Plura de vacuo, 61.	ibid.	18 Vnio non est ab animo naturali emanatione, G. d. 2.37.	ibi.
Vbication & vbi.		19 Vnio anima non est à solo Deo, G.d. 2.39.	567
1 Vbicationis essentia ostenditur, P.d. 14.7.	431	Vniuersale.	
2 Vbication est intrinseca mobili,	ibi.		
3 Vbication non est presentia ad superficiem corporis ambientis, 8.	ibid.		
4 De essentia vocationis est constituere tantam di- stantiam, vel indistantiam ab alia vocatione, 9.	ibid.		
5 Vbi definitiū quid, 10.	432		
6 Quid vbi circumscriptum,	ibid.		
7 Essentia vocationis recte explicatur in ordine ad			

E L E N C H V S

1 A parte rei datur vniuersale fundamentaliter, L. d.3.4.	93	ceptu communi nulla appareat dissimilitudo, & etiam ut illemet conceptus in differentiis sit idem & non dissimilis sibi ipsi, 42.	155
2 Prædicabilitas est de essentia vniuersalis, L.d.3.9. 95.		Vnitas & vnum.	
3 Vniuersale est genus ad quinque prædicabilia, Vi- de verbum prædicabile.		1 Que sunt similia, vocantur vnum, S.d.1.38.	15
Vniuocum.		Voluntas.	
1 Vniuoca sunt, quorum nomen est commune & ratio per nomen significata omnino eadem, S.d. 1.39. & L.d.9.1.	142	1 Voluntas immediate concurrit ad actus vitalis supernaturales, P.d.9.33. & seqq.	339
2 Vniuoca habent & vocem, & conceptum forma- lem, & obiectum communes, L.d.9.1.	ibid.	2 Voluntas potest amare obiecta, quin sibi conuenientia amet, 2.	332
3 Non recte dividuntur vniuoca in Logica, & Phy- sica, L.d.9.4.	143	3 Primus actus voluntatis est simplex complacencia ibid.	
4 Vniuoca sunt ipsa vniuersalia, L.d.9.1.	142	4 Quid sit simplex complacencia voluntatis, 2. ib.	
5 Discremen vniuocorum a transcendentibus, L.d. 9.40.	154	5 Quod sit affectus efficax voluntatis, 3.	ib.
6 Ad vniuocationem non solum requiritur, vt in		6 Complacencia in obiecto secundum se, & dispu- centia comparatione alterius non opponuntur.	
		9.	334

F I N I S.

